ALPHONSI

TOSTATI

HISPANI,

ABVLENSIS

EPISCOPI,

Philoſophi, Theologi, ac Pontificij Iuris Cæſareiq; conſultiſſimi, nec non linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſſimi,

OPERVM

TOMI VI. PARS III.

CONTINENS

COMMENTARIA IN LIB. II. REGVM.

Nunc primùm in Germania poſt Venetas impreſſiones diligentiſſimè in lucem edita.

PERMISSV *SVPERIORVM.*

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus Ioannis Gymnici, & Antonij Hierati.
ANNO M. DC. XIII.

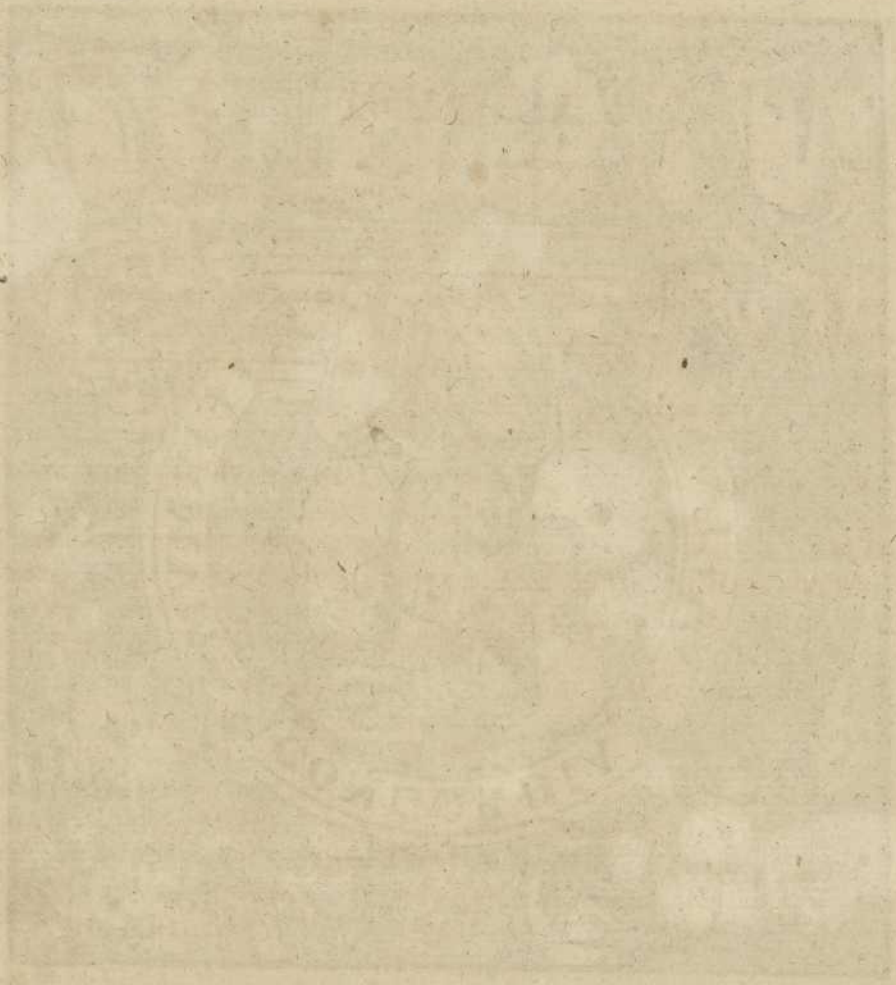

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS.

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM REGVM

Præfatio.

HEBRAEORVM traditio iſtum librum cum præcedenti in eodem compingens volumine, eodem nomine cenſet, vtrumque librum Samuelis appellans; noſtrorum autem, ſcilicet, tam Græcorum, quàm Latinorum auctoritas in duos ſecuit libros. Huius autem cauſa in promptu eſt, quoniam ſuperiori libro actum erat de regno, quod per ſolam Dei electionem euenerat; Hic autem de regno, quod per ſucceſſionem eſt, hiſtoria texitur. Nam ſuperiori libro de electione Saulis in Regem dicitur cap. 9. Hoc autem reprobato, electio Dauid ſubiuncta eſt cap. 16. Hic verò de regno per ſucceſſionem deriuato agitur. Nam Isboſeth Sauli patri ſuo paruò tempore in regno ſucceſſit, cuius hiſtoria vſque ad cap 5. libri huius extenditur, extirpata autem progenie Saulis, regnante Dauid, Salomon filius eius illi ſucceſſit in regno, vt patet ſequenti lib. cap. 1. Alia autem cauſa eſt huius deciſionis, quia præcedenti libro de regno modicum duraturo agebatur, ſcilicet de Saulis poteſtate. hic autem de regno ſemper duraturo in poſteritate Dauid hiſtoria ponitur, vt patet infra 7. ſcilicet. Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius, & ſtabiliam thronum regni eius in ſempiternum: quòd ſi iniquè aliquid egerit; arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum: miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amoui à facie mea. Ideo quamquam poſtea Salomon filius Dauid duriſſimè deliquerit, ita vt mereretur poſteritas eius perdere regnum, Deus noluit totaliter ei illud auferre, ſed reliquit partem eius, ſcilicet tribum Iuda, & Beniamin; vt infra. cap 11. & 15. Durauitque regnum in hac poſteritate, licèt ſemper multiplicarentur ſcelera, vſquequo duceretur Iuda in Babylonem. In quo tempore aliqualiter ceſſauit regnum de poſteritate Dauid, ſed non penitus, quia de illa poſtea fuerunt principes, quaſireges vſque ad Chriſti aduentum, vt impleretur quod dixerat Iacob Geneſ. 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, id eſt, Chriſtus. Tertia cauſa fuit huius diuiſionis, quia inter Hebræos erant duæ progenies, de quibus fuerunt Reges ſuper Iſrael ante diuiſionem eius in duo regna, ſcilicet de tribu Beniamin, & Iuda. Tribui namque Iuda promiſſa erat poteſtas regia Geneſ. 49. ſed primus Rex Iſrael factus eſt de tribu Beniamin, ſcilicet Saul; vt præcedenti lib. cap. 9. In hac autem tribu non erat manſurum regnum, ideo ſuperiori libro deſcriptum eſt regnum tribus Beniamin in Saule. Hic autem incipit hiſtoria de regno tribus Iudæ in Dauid, & poſteritate ſua. Sed obijciet aliquis, quòd etiam hic agitur de regno tribus Beniamin, nam Isboſeth filius Saulis erat de tribu Beniamin, & agitur hic de regno eius. Reſpondendum, quòd principalis intentio huius libri, & ſequentium eſt deſcribere regnum Dauid, & poſteritatis ſuæ, quia tamen Dauid in principio regni ſui bella geſſit cum domo Isboſeth, agitur de regno Isboſeth accidentaliter, vt deſcribantur plenè geſta Dauid. Quarta cauſa eſt, quia ſuperiori libro actum eſt de regno à Deo reprobato, ſcilicet de Saule, de quo præcedenti libr. cap. 15. & 16. dicitur, quòd Deus abiecerit eum, & iuſſerit Samueli, ne oraret pro illo. Hic verò de regno approbato, ſcilicet Dauid, & poſteritatis ſuæ agitur, de quo præcedenti lib. cap 13. dicitur; ſed nequaquam vltra regnum tuum conſurget, quæſiuit enim ſibi Dominus virum iuxta cor ſuum, ſcilicet Dauid, & præcepit ei, vt eſſet dux ſuper populum ſuum, nec dicitur aliquando de Saule, quòd eſſet vir iuxta cor Dei, ſicut dicitur de Dauid præalleg. cap. & Pſalm. 88. Intentio autem libri huius eſt hiſtoriam Dauid, & poſteritatis ſuæ deſcribere, quomodo per mutationes proſperitatum & calamitatum regna duxerim,

Quare iſte liber à Gis & a tinis diuiſus eſt.

Secũda intẽtio.

Regnũ in Iuda non ceſſauit in captiuitate.

Intẽtio libri huius

duxerint,& quid tempore principatus eorum actum sit. Primò tamen de regno ipsius Dauid solius agitur in toto hoc libro, deinde de regno posteritatis eius subiungitur sequent. lib. & in quarto. Vnde causa sectionis huius libri à duobus sequentibus fuit, vt in hoc gesta ipsius Dauid solius, quæ magnifica fuerunt, describerentur. In aljs autem libris multorum regum simul tempora compinguntur, quia eorum parua, & obscura gesta fuerunt. Continentia autem libri est ipsa historia Dauid. In cuius primordio planctus quidam pro rege Saule præponitur in capit. 1. deinde regnum parui temporis filij sui Isboseth subiungitur, quid egerit, aut quid patiendo vitam finierit, vsque ad cap 5. Deinde de Dauid historia incipiens per totum librum extenditur, in quo recensentur magnificæ victoriæ, quas temporibus suis habuit. Miscenturque variæ calamitates, quas tam in se, quàm in domo sua, & filijs, & regno ex tempore passus est. Quæret aliquis de ordine libri huius ad præcedentem, an sit continuatus, vel sit aliqua anticipatio, vel recapitulatio: & an ista, quæ hic dicuntur fuerunt, immediatè facta post illa, quæ habentur præcedenti libro, vel aliqua tempora interciderint. Ad primum respondetur, quòd hic est continuus ordo, quia præcedenti libro actum est de regno Saulis, hic autem agitur de regno Dauid: Saul tamen prius regnauit, quàm Dauid. Ad secundum dicendum, quòd non fuerunt aliqua tempora intermedia inter ea, quæ habentur præcedenti libro, & hic: nisi forte tres vel quatuor dies: quia in fine præcedentis libri de morte Saulis dictum est: hic autem agitur de nunciatione mortis eius, scilicet, quia vir veniens de castris nunciauit Dauid mortem Saulis, quod fuit tribus, vel quatuor diebus post, de quo primo cap. huius libri.

Ratio diuisionis huius libri à sequentibus.

Continentia libri.

De ordine libri.

Ordo ad prædicta in primo libro cõtinuus est & immediat°.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS.

IN SECVNDVM LIBRVM REGVM COMMENTARIA.

CAPITVLVM PRIMVM.

A *FACTVM est autem postquàm mortuus est Saul, vt Dauid reuerteretur à cæde Amalech, & maneret in Siceleg duos dies. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste*
B *conscissa, & puluere conspersus caput: &*
2.Re.4 *vt venit ad Dauid cecidit super faciem suam, & adora-*
infr. 24.ca. *uit, dixitque ad eum Dauid. Vnde venis? Qui ait ad eum; De castris Israel fugi. Et dixit ad eum Dauid. Quod est verbum, quod factum est? Indica mihi. Qui ait; Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt.*

C HIC incipit secundus liber Regum, in quo finita historia regni labentis sub Saule, incipit enarratio regni manentis sub Dauid. Admiscentur autem quædam pauca de regno Isboseth filij Saulis: & diuiditur in duo, quia primò agitur de regno Dauid: Secundò de regno posteritatis eius in princip. sequent.lib. & 4. Regnum autem Dauid ab exordio suo semper confortabatur, regnum verò Isboseth semper infirmabatur. Et diuiditur in tres partes, quia primò ponitur Dauid, & Isboseth partialis exaltatio. Secundò regni Isboseth totalis ablatio, infra tertio capitulo. Tertiò ipsius Dauid super regnum Israel totaliter sublimatio, infra 5 capit. Prima diuiditur in duas, quia primò agitur de morte regis prioris. Secundò de exaltatione successoris, sequent. capit. Prima in duas, quia primò ponitur annunciatio mortis Saulis, secundò actus lamentationis ibi. *Apprehendens autem Dauid.* Circa primum dicitur. *Factum est autem postquàm mortuus est Saul.* id est, accidit hoc, quod sequitur post mortem Saulis: in quo apparet continuatio huius libri ad præcedentes, quia videtur tota eadem historia: præsertim in capit. isto, & lib. præcedent. ideo Hebræi inter hunc & præcedentem nullam faciunt diuisionem. *Vt Dauid reuerteretur à cæde Amalech*, id est, venit de occisione & bello, quod fecerat contra Amalechitas, & de pugna Saulis contra Philisthinos. cuius ordo est, quia Dauid iuit cum rege Achis in castra Philisthinorum, vt pugnaret contra Israël: Philisthini autem habuerunt Dauid suspectum, & miserunt eum de castris in locum suum ad terram Philisthinorum, vt patet præcedent. lib capit. 29. dum autem Dauid iret in castra cum rege Achis, Amalechitæ prædati sunt vrbem Siceleg, in qua erant omnia, quæ pertinebant ad Dauid, ad quam veniens inuenit succensam: persecutusque est latrunculos Amalech, & egit magnam cædem in eis, vt patet præced. libr. cap. 30. Interim autem Saul manebat in acie contra Philisthinos in monte Gelboe, & inito certamine, fugit Israel, occubuitque Saul, & filij sui, vt præced. lib. cap. vltim. Hoc autem fuit prius quàm rediret Dauid de cæde Amalechitarum, sed non fuit ei nunciatum quousque redijt in Siceleg. *Et maneret in Siceleg duos dies.* id est, postquàm redijt de cæde Amalechitarum, mansit ibi duobus diebus prius quàm veniret nuncius enarrans mortem Saulis. Sciendum quòd Siceleg est quædam ciuitas, quę prius fuit in sorte Iudę, vt patet Iosue 15. deinde quia sors Iudæ erat magna, tradita fuit quædam pars eius tribui Symeon, in qua fuit Ciuitas Siceleg: vt patet Iosue 19. Nunc tamen non possidebatur ista Ciuitas ab Israelitis, sed à Philisthinis, & erat sub potestate Achis regis Geth. Vnde quando Dauid confugit ad eum, dedit illi hanc Ciuitatem in qua habitaret vt in suam: vnde ex illa die Siceleg pertinuit ad reges Iudę speciali titulo, vt patet præcedent. lib. cap. 27.

Siceleg qua ciuitas fuerit.

D E F

Quare Dauid post mortem Amalechitarum venit in vrbem Siceleg.

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆRIT aliquis, quare Dauid post cædem Amalechitarum redijt in vrbem Siceleg. Respõdendum est, quòd Dauid habebat vrbem illam ad habitandum, nec habebat aliquem alium locum in tota terra Philisthinorum, & cùm non posset ire ad castra Philisthinorum, quia inde dimissus fuerat, præced. lib. cap. 29. non habuit quid ageret, nisi vt maneret in Siceleg. Sed aliquis dicet, quomodo poterat Dauid manere in Siceleg, cùm illa tota esset combusta, quia Amalechitæ succẽderant eam, præced. lib. cap. 30. Respondendum quòd quamquàm Amalechitæ succẽderunt eam, vt tota periret incendio, tamen non expectauerunt ibi, quousque tota exusta foret, sed tulerunt prædam, dum cremaretur ciuitas: Dauid autem veniens nondum illa plenè exusta flammas extinxit, vnde mansit ibi locus aliqualis ad habitationem suam, & virorum suorum. Item dato, quòd non potuissent ibi commodè morari

A Dauid,& viri ſui:tamen non auderent ire in alium locum terræ Philiſthinorum, quia illam ſolam ciuitatem aſſignauerat eis rex Achis ad habitandum: Præſertim quia principes Philiſthinorum mittentes Dauid de caſtris, iuſſerunt ei ſpecialiter,quòd maneret in vrbe ſua, præced.lib.capit.29.ſcilicet,reuertatur vir,& ſedeat in loco,in quo conſtituiſti eum, & non deſcendat nobiſcum in prælio. Item quia nimis ſuſpectus eſſet Dauid, ſi nunc vellet deſcendere in aliquem locum Philiſthinorum, quia omnes Principes Philiſthinorum erant tunc in terra Iſrael, & putaretur, quòd vellet occupare aliquem locum, dum non eſſet qui defenderet terram illam: Dauid tamen nimis cauebat eſſe ſuſpectus Philiſthinis, cùm reciperet ab eis multa bona: non ergo declinauit ad aliquem locum, niſi ad Siceleg. Sed aliquis dicet,cur non iuit in terram Iſrael,cùm iam mortuus eſſet Saul,&poterat ſecurè redire. Dicendum quòd Dauid fugit de terra Iſrael, ne incideret in manus Saulis.præced.lib.ca.27.nunc autem ſemper manebat idem timor, quia putabat Saulem viuere: ideo non habuit,quò iret,niſi in Siceleg: cùm autem nunciata eſt ei mors Saulis aſcendit de Siceleg in Hebron,quæ erat ciuitas terræ Iudæ, vt patet ſequenti capitulo. *In die autem tertia*, ſcilicet computando à prima die,qua redijt de cæde Amalechitarum in Siceleg. *Apparuit homo veniens de caſtris Saul*, id eſt,venit ad Dauid in Siceleg quidam vir,qui fuerat in caſtris Saul.

Dubitatio.

Quis fuit iſte iuuenis,qui venit ad Dauid.

QVÆST. II.

B QVÆRET aliquis, quis erat iſte vir, & ad quid veniebat. Reſpondendum quòd quidam volunt iſtum fuiſſe Doeg Idumæum,ſicut refert Ra.Sa.& fuerat iſte vnus de principalibus miniſtris Saulis, vt patet præced.lib. cap.22. Sed Ra.Sa. hoc improbat:nec eſt veriſimile, quòd Doeg auderet venire ad Dauid,quia ipſe offenderat eum valde:nam accuſauerat ipſum,& Sacerdotes apud Saulem, propter quod octuaginta quinq; occiſi fuerant Sacerdotes Domini, & tota ciuitas Nobe vaſtata eſt,vſque ad pecora. præced. lib.cap.22.timeret autem Doeg,quòd Dauid occideret eum pro his: ideo veriſimilius eſt, quòd ipſe fuerit armiger Saulis,qui ſe occidit videns occubuiſſe Saulem. Et hoc quia timebat quòd ſi incideret in manus Dauid,per duros cruciatus mori cogeretur. Dicunt autem Andreas,Nicolaus,& hiſtoria ſcholaſtica, & gloſſa ordinaria,iſtum iuuenem fuiſſe filium Doeg Idumæi:pater autem ſuus dedit illi armillam regis, & diadema, miſitque illum ad Dauid,putans quòd per hæc inueniret magnam miſericordiam apud Dauid: ipſe autem non auſus eſt venire, ſed occidit ſeipſum: hoc autem ſatis veriſimile eſt.Sic namque fecit Cato maior,qui dictus eſt Vticenſis, qui dum foueret partes Pompeianas,mortuo Pompeio contra Iulium Cęſarem,& videret ſe in omnibus Cæſare inferiorem, perſuaſit filio ſuo, quòd ad Cæſarem confugeret bona de clementia eius expectans: ipſe autem proprio gladio in ciuitate Vtica in Africa ſe occidit, de quo Auguſtinus primo de Ciuitate Dei, capit.18.Sed obijciet aliquis hoc non ſtare, quia iſte iuuenis dixit, quòd erat Amalechites,Doeg tamen erat Idumæus. Reſpõdendum eſt quòd fortè iſte iuuenis mentitus eſt in hoc occultando originem ſuam: ſic enim mentitus eſt dicendo, quòd occiderat Saulem, vt patet infra in littera: tamen ipſe non occidit illum,ſed Saul ſeipſum interemit.præced.lib.cap.vlt. Cauſa autem mendacij fuit eſſe poterat, quia Dauid habebat exoſum Doeg Idumæum,& ſi confiteretur ſe eſſe filium illius, timebat, quòd propter patrem male tractaret eum: ideo mentitus eſt occultando originem,& dicendo ſe Amalechitem. Aliter poteſt dici, quòd iſte vera dixit: nam licèt eſſet filius Doeg Idumæi,erat Amalechites: nam Amalechitæ, & Idumæi non ſunt gentes totaliter diſtinctæ,ſed Amalechitæ ſunt pars Idumæorum: Idumæi namque dicuntur ab Edon, id eſt, Eſau: Amalechitæ autem dicuntur ab Amalech, qui fuit nepos Eſau, & ſic omnes Amalechitæ erant Idumæi,ſed non è conuerſo. Doeg autem erat verè Amalechita, ſed vocabatur Idumæus,quia idem ſunt:ideo filius eius poterat vocari Amalechites.

Andr. Nicol.

Amalechitæ ſunt pars Idumæorum.

Ad quid venit iſte iuuenis ad Dauid.

QVÆST. III.

D QVÆRETVR vlterius, ad quid venit iſte iuuenis ad Dauid. Aliquis reſpondebit,quòd à caſu tranſiuit per vrbem, in qua erat Dauid,& venit ad eum. Sed hoc non ſtat, quia iſte iuuenis erat de caſtris Saulis,& inde ipſe fugerat, vt patet infra in littera: ideò non debebat fugere in terram Philiſthinorum,ſed in terram Iſraël: Siceleg tamen eſt in terra Philiſthinorum,ideo non iuit illuc à caſu, ſed ab intentione,vt aliquid ageret cum Dauid. Dicendum igitur quòd ſiue iſte iuuenis fuerit filius Doeg,ſiue aliquis alius, iuit ad Dauid ab intentione putans ſe aliquid magnum lucraturum ab eo: iſte enim erat in caſtris, quando mortuus eſt Saul, & rapuit diadema eius,& armillam,quæ erant inſignia regalia. Et quia fama erat apud Iſraelitas,viuente Saule,quòd Dauid regnaturus eſſet,voluit iſte iuuenis referre ei mortem Saulis,& offerre inſignia regalia: putabat autem in hoc ei dupliciter complacere. Primò, quia nunciabat mortem Saulis, qui erat hoſtis Dauid: etiam quia poſt mortem illius regnaturus erat Dauid. Secundò,quia ferebat ei regalia inſignia: ideo quamquam iſte iuuenis veſte conciſa. Hoc patet infra in littera,ſcilicet. Et tuli diadema,quod erat in capite eius,& armillam de brachio illius,& attuli ad te Dominum meum huc. *Veſte conciſa*, id eſt, iſte iuuenis ruperat veſtes ſuas à ſummo vſq; deorſum, & hoc erat in ſignum triſtiæ pro morte Iſraelitarum: etiam quia veniebat ad nunciandum mala,& non decebat quod vultu hilari,& in habitu ornato veniret. Erat autem conſuetudo apud Iudæos,quòd audita aliqua re dolenda,veſtes rumperent, & non ſolum in eis, quæ pertinebant ad homines, ſed etiam in pertinentibus ad Deum. Sic fecit Cayphas audito quod Chriſtus diceret ſe Filium Dei: quia hoc reputauit blaſphemiam, vt patet Matth.26.ſcilicet. Tunc Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: blaſphemauit. Iudæi etiam quando dolebant de peccatis ſuis petentes veniam rumpebant veſtes. Ioel autem Prophetà volens dolorem eſſe in cordibus,&non in veſtibus,dixit: Scindite corda veſtra,& non veſtimenta veſtra,& conuertimini ad Dominum Deum veſtrum. *Et puluere aſperſus caput.* Et etiam ſparſerat puluerem ſuper caput ſuum.iſtud eſt ſignum magni doloris, & fit quando aliqui ſunt in extrema deiectione: nam ponendo puluerem ſuper caput ſignificant ſe tantum humiliatos, vt iam conculcentur in terram. Sic enim Thamar filia Dauid cùm deflorata eſſet à fratre ſuo, putans ſe perdidiſſe omne bonum ſuum, aſperſit caput cinere,& ſcindens veſtes clamabat:vt patet infra 13. Alij autem aliter ſignificant iſtum dolorem,ſcilicet nõ aſpergendo cinerem ſuper caput,ſed extẽdendo ſe in terra ſuper cinerem. Sic enim fecerunt Niniuitæ induentes ſe ſacco,& ſedentes in cinere,vt patet Ionæ 3. *Et vt venit ad Dauid.* id eſt,immediatè vt fuit in cõſpectu eius. *Cecidit ſuper faciem ſuam*, id eſt, proſtrauit ſe in terrã ſuper faciem,& non cecidit quaſi non potens ſe tenere. *Et adorauit*,id eſt,exhibuit quandam reuerentiam. Adoratio namq; propriè adDeum pertinet,ſed accipitur hic largè adoratio pro qualibet veneratione, & non fuit aliquid aliud iſta adoratio, niſi quòd iſte iuuenis ſe proſtrauit in terram ad exhibendum magnam reuerentiam. *Dixitque ad eum Dauid*,ſcilicet,iſte iuuenis,quando proſtratus fuit coram Dauid, nihil locutus eſt,ſed expectauit quòd loqueretur Dauid: & tũc cœpit quærere Dauid. *Vnde venis.* Miratus eſt Dauid quòd viderit iſtum iuuenem ſic deformatum,& ſatis nouerat quòd ad aliquod malum nũciãdum veniebat,quod indicabat habitus:ſed neſciebat quod malum erat,nec quorum: ideo quæſiuit, vnde veniret, vt per hoc ſciret quibus malum acciderat, quod iſte indicabat. *Qui ait ad eum;de caſtris Iſraël fugi.* Caſtra Iſraël erant in monte Gelboe,vt præced.lib.c.28.& 31.vbi etiam ſtetit iſte iuuenis quouſque occubuit Saul, & tunc fugit ad Dauid ferens ad eum diadema,& armillam Saulis. *Et dixit ad eum Dauid; quod eſt verbum quod factũ eſt in caſtris?* id eſt, quid eſt quod accidit in caſtris Iſraël? ſatis enim credebat quòd aliquod malum accidiſſet, quia habitus nũcij illud indicabat,ſed voluit particularius ſcire:ideo dixit:Quod eſt verbũ q̃ factum eſt in caſtris.i.res,quę accidit:ponitur enim verbum pro re.Sic patet præced.lib.cap. 3.ſcilicet. Faciam verbum quod qui audierit tinniant ambæ aures eius. *Indica mihi*, id eſt, nihil abſcondas.In hoc hortabatur Dauid iuuenem, vt ſtudioſe diceret quicquid nouerat.

E *Hebraii in ſignũ magnæ triſtitiæ ſcindebãt ſibi veſtimẽta, & aſpergebant caput puluere.*

F

Qui

A *Qui ait: fugit populus de prælio*, scilicet populus Israel: non enim verè pugnauerunt, sed fugerunt: nam mox vt fuerunt constitutæ acies Philisthinorum & Hebræorum: vtræque in monte Gelboe, Hebræi pauefacti terga verterũt, mansitq; solus Saul cum filijs suis, & seruis domus suæ: vnde illi, qui occisi sunt de Israelitis non perierunt in bello, sed in fuga. Hoc autem fuit, quia Deus volebat tradere Saulem in manus Philisthinorum, & perterruit Israelitas, vt fugerent, & maneret Saul. De quo præced. lib. c. vlt. *Et multi corruentes ex populo mortui sunt*, s. quando fugiebant persecuti sunt eos Philisthini per montem Gelboe, & truncauerunt multos: vt patet præced. lib. c. vlt. s. Et fugerunt viri Israel ante faciem Philistijm, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe. Sed aliquis dicet quod iste mentitus est, quia innuit quod aliqui de Israelitis occisi sunt in fuga, alij verò euaserunt: & tamen præced. lib. c. vlt. dicitur: mortuus est Saul, & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter. Respondendum est, quod non perierunt oẽs Israelitæ in bello, sed aliqui & nõ valde multi in comparatione totius populi. Cùm autem dicitur, quod perierunt omnes viri Saulis: non est intelligendum de omnibus viris Israel, qui subiecti erant Sauli, vel de omnibus, qui erant in bello, sed solum de illis, qui ministrabant specialiter Sauli, & erant in familia eius. Hoc patet 1. Paralip. 10. vbi recitatur ista historia, & dicitur: Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & omnis domus illius pariter concidit. Domus tamen solum notat familiam: & sic solum perierunt illi viri, qui erant de domo Saulis, & cõ-
B tinuè seruiebant ei: populus autem non comprehenditur hic nomine virorum Saulis, vnde multi de populo euaserunt. *Sed, & Saul*, 1. etiam Saul mortuus est. *Et Ionathas filius eius interierũt*, id est, Saul, & omnes filij sui mortui sunt: populus namq; fugit de bello, & mansit Saul cum tribus filijs suis, qui mortui sunt præce. lib. c. vlt. & 1. Paralip. c. 19. Sciendum autem quod filij Saulis mortui sunt prius quàm Saul, & Saul hoc videns occidit seipsum appropinquantibus Philisthinis, præc. li. c. vlt. Dicitur tamen prius de morte Saulis, quia ipse dignior erat.

Quare iste nuncius dixit solùm de morte Ionathæ, & non aliorum filiorum Saulis.

QVÆST. IV.

QVÆRET aliquis, cùm tres filij Saulis mortui essent, quare iste solum dixit de morte Ionathæ? Aliquis respondebit, quod iste nuncius fuit in castris Saulis, & vidit Ionatham mortuum, alios autem duos filios Saulis, non vidit: ideò solum dixit de Ionatha. Aliter dici potest, quod iste cognouerat mortem omnium trium filiorum Saulis, solùm tamen nũciauit de Ionatha: eò quod iste erat valde amicus Dauid. Diligebat enim illum sicut animam suam, & iniuit cum illo fœdus, deditq; ei vestimenta sua, & vsque ad gladium, & arcum, & balteum, præce. lib. c. 18. Liberauit quoq; eum bis à morte. De quo eod. li. c. 19. & 20. Ideò nuncius iste sciens hoc, solùm curauit exprimere mortem Ionathæ. Sed istud nõ stat, quia nuncius iste intendebat mouere animum Dauid obsequijs, vt benefaceret ei: scita tamen morte Ionathæ manifestum erat nimis debere dolere Dauid, ad quod nolebat nun-
C cius iste mouere Dauid: ideo non dixit de Ionatha specialiter hac intentione. Sed dicendum est, quod iste iuuenis desiderabat obsequi Dauid: putabat autem quod desideraret Dauid regnum, ideò credidit quòd non poterat magis placere Dauid in aliquo, quàm si ei nunciaret illa per quæ signaretur opportunitas Dauid ad regnandum: & quia non poterat Dauid regnare viuente Saule, nunciauit primò mortem Saulis, & quia si Ionathas superuiueret mortuo Saule, cùm ille esset primogenitus, quem Saul volebat regnare post se præced. li. cap. 20. & ipse erat vir valde strenuus, qui à toto populo diligebatur pro victoria mirabili, quàm habuit contra Philisthinos. præced. lib. cap. 14. poterat impedire Dauid, ne regnaret: ideò nuncius specialiter expressit de Ionatha. De alijs autem filijs Saulis non curauit, quia quamquam illi superuiuerent, non poterant impedire, ne regnaret Dauid: sicut fuit de Isbosseth, qui regnauit post Saulẽ, & tamen eo viuente regnabat Dauid in tribu Iuda, & prævalebat contra eum, vt patet seq. c. & infr. 3. Quod autem ista esset intentio eius, patet, quia tulit ad Dauid diadema regis, & armillam tanquàm ad ipsum pertineret regnum: cùm dicitur infra. Et tuli diadema, quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc, id est iam tu es Dominus meus rex, & nullus alius, ideò attuli ista ad te. *Dixitq; Dauid ad adolescentem, qui nunciabat ei*, erat enim valde iuuenis, ideò vocatur adolescens. Dauid autem auditis rebus magnis non immediatè credidit: sed voluit certificari, ideò dixit. *Vnde scis, quòd mortuus est Saul, & Ionathas filius eius*, id est quomodo scis, an per auditum, vel per visum? voluit autem nimis certificari Dauid super hac re, quia istæ erant res magnæ, pro quibus Dauid facturus erat planctum, & magnam mutationem, ideò noluit frustra agere, ne argueretur de leuitate, sed certificatus est. *Et ait adolescens, qui narrabat ei*, id est respondit ei certificando ipsum. *Casu veni in montem Gelboe*, id est, accidit quod venirem in montem Gelboe, & ibi vidi ista, quæ narraui. In Hebræo dicitur. Vocatus fui in montem Gelboe: id est, fui vocatus ad veniendum in bellum in montem illum. Magis tamen deberet exponi sicut littera nostra dicit, s. quod à casu venerit, quia aliter non consonaret litteræ sequenti, scil. Saul incumbebat super hastam suam, quasi dicat, quãdo ego veni, iam propinquabat Saul morti: si tamen intelligeretur, quod fuisset vocatus, non vocaretur tunc cum Saul erat moriturus, sed intelligẽdum est, quod iste iuuenis voluerit dicere, quod à casu venit in montem Gelboe, & vidit ibi Saulem propinquum morti. Non tamen est intelligendum quod ipse veniret de aliquo loco extra castra Saulis, & accideret, quod transiret per mõtem Gelboe, quia ipse dixit supra in litera, de castris Israel fugi, ergo erat cũ cæteris pugnantibus in acie: erat tamẽ fortè iste in aliqua parte aciei extra montem Gelboe, & cùm fugit, accidit, quod trãsiret per locum, in quo erat Saul. *Et Saul incumbebat super hastam suam*, scilicet quando iste venit, Saul non poterat se tenere, quia vulneratus fuerat nimis à sagittarijs præced. libr. c. vlt. ideo quamquam non occidisset seipsum, non poterat iam viuere. *Porrò currus, & equites appropinquabant ei*, currus vocantur quadrigæ habentes quatuor equos armatos, & ipsæ rotæ habent infixos gladios curuatos in modum falcis, ideo vocabantur isti currus falcati, id est habentes falces. Iudic. 4. in his erant homines armati, & pugnabant inde mittentes tela, & lanceas, & lapides: magis tamen currus pugnabant ex impetu cursus, quàm pugnarẽt milites armati super currus: nam cum essent currus falcati, quicquid obuium habebant, aut propinquum, lacerabant. Vnde omnes bellatores videntes currus dimittebant loca cedentes eis. Equites erant, qui sine curribus solis equis insidentes pugnabant. Philisthini autem abundabant in curribus, & equitibus: nam semel congregauerunt contra Iudæos triginta millia curruum, & sexcenta millia equitum præced. lib. c. 13. Dixit autem iste nuncius, quod equites, & currus appropinquabant Sauli propter duo. Primo ad excusandum se, quia iste volebat dicere, ꝙ occiderat Saulem, & quia posset Dauid eũ increpare de hoc, voluit habere excusationem, s. ꝙ currus, & equites appropinquabãt Sauli, i. nullo modo poterat euadere Saul propter Philisthinos in curribus, & equis appropinquantes: ideo melius fuit, ꝙ iste occideret illum, quàm quod occideretur à Philisthinis: & in hoc verum dicebat iste nuncius, quia præced. libr. cap. vlt. dicitur quod totum pondus prælij versum est in Saul, & vulneratus est vehementer à sagittarijs: dixitque ad armigerum suum: euagina gladium tuum, & percute me, ne forte veniant incircumcisi isti, & interficiant me illudentes mihi. Secundo dixit hoc ad reddendum narrationem suam verisimilem, quia non posset credere Dauid, quod Saul potens mortem euadere peteret occidi: ideo dixit quod appropinquabant ei currus, & equites, & iam nõ poterat euadere, & ob hoc petiuit ab isto, quod occideret eum. *Et conuersus post tergum suum*, scil. Saul conuertit oculos suos in circuitu, vt videret si aliquis erat de viris suis apud eum, qui posset ipsum occidere. *Vidensque me vocauit*, id est accidit quod ego essem apud eum, ideo vocauit me. *Cui cùm respondissem adsum*, i. respondi ei, præsto sum Domine. *Dixit mihi quis nam es tu?* quæsiuit Saul de origine istius, vt sciret an esset de suis, vel de Philistinis, quoniam nolebat perire gladio Philisthinorum, sed suorum. *Et aio ad eum*, id est respondi ei. *Amalecites sum*, id est, de terra Amalecitarum. Amalecitæ enim habitant in desertis Arabiæ in latere meridiano terræ Israel, vt colligitur præcedent. libr. cap. 15. & erant coniuncti Philisthinis, & Iudæis. Vnde aliquando faciebant prædas in terra

D

E

F

Curr' quid.

Excusatio nuncij.

A Philisthinorum,& Israelitarum,vt patet præced. libr. cap.30. Ipsi namque succenderunt Siceleg, in qua habitabat Dauid. Iste iuuenis non natus fuerat in terra Amalec, sed in terra Israel. Pater tamen suus fuerat Amalecita, & postea conuersus ad Iudaismum morabatur in terra Israel. Sic patet infra cùm iste dixit ad Dauid, filius hominis aduenæ Amalecitę ego sum. *Et locutus est mihi*, id est, præcepit. *Sta super me, & interfice me*, i. incumbe gladio super me, & occide me.

An mentitus fuerit iste iuuenis, qui dixit, quòd occiderit Saulem.

QVAEST. V.

QVÆRET aliquis, an mentitus fuerit iste. Respondent communiter omnes, quod mentitus fuit, quia ipse non occidit Saulem, nec locutus fuit ei quicquam Saul, sed solùm armigero suo, vt patet præcedent. libr. cap. vlt. scilic. Dixit Saul ad armigerum suum: euagina gladium tuum, & percute me, ne fortè veniant incircumcisi, & noluit armiger eius, arripuitque Saul gladium suum, & irruit super eum. Iste tamen dixit quod occiderat Saulem, quia putabat in hoc se placere Dauid, cùm esset Saul hostis eius, sed non occiderat illum. Aliqui autem dicunt, quod iste verum dixit: & quando dicitur, quod Saul occidit seipsum: respondent quod ipse incubuit gladio suo, & præ debilitate non potuit se occidere, tunc iste iuuenis occidit eum: & hoc videtur tenere Iosephus
B 7. antiquitatum. Sed non potest stare, quia tunc oportebat, quòd iste iuuenis vocatus fuisset à Saule postquam incubuerat gladio, quod falsum est, quia mox, vt incumberet gladio, moreretur, quia perforarentur viscera eius, & caderet in terram: iste tamen iuuenis dixit, quod quando vocauit eum Saul incumbebat super hastam suam, & nondum erat vulneratus gladio suo. Item præcedenti libro, capit. vltim. dicitur, quòd Saul iussit armigero suo, quòd occideret eum, & quia ille noluit, occidit seipsum, quod videns armiger eius etiam occidit seipsum, & sic non occidit se armiger Saulis quousque mortuus est Saul: non ergo permitteret, quòd eo viuente aliquis occideret Saulem. Vnde iste mentitus est dicendo, quòd illum occiderat. *Quoniam tenent me angustiæ*, id est, sum in amaritudine, quia appropinquant mihi currus, & equites, & non possum mortem euadere. Istud autē dixit ille iuuenis ad reddendum dictum suum verisimile, scilic. quia non peteret occidi si posset mortem euadere. In Hebrẹo habetur *Sauas* quod interpretatur angustia, vel ora vestimenti habens colores varios: & exponunt aliqui istud de sacerdotibus, qui habebant vestes cum oris variorum colorum, de quo Exod. 28. & ponitur ibi ista dictio, scilicet sauas, pro ora vestimenti: & est sensus quod ora vestimenti tenebat Saulem, i. sacerdotes: ipse. n. occiderat Sacerdotes Domini, & deleuerat vrbem eorum, præced. lib. c. 22. & hoc iniustissimè: ideò videbatur sibi quod propinquus morti videret sacerdotes Domini accusantes eū in iudicio coram Deo, & ipse compellebatur respondere, ideò petiuit ab illo iuuene, quod occideret eum, vt iret ad respondendum Sacerdotibus. Istud autem non est contra veri-
C similitudinem, quia multis hominibus morti propinquis solent similia apparere: de quo latè Gregor. in 4. Dialog. non tamen fuit hoc, quia Saul non petiuit occidi, nisi vt Philisthini non occiderent eum illudentes illi præced. lib. c. vlt.

An Saul peccauerit, ab isto iuuene petendo, quòd occideret eum.

QVAEST. VI.

QVAERET aliquis, an Saul peccauit petendo ab isto iuuene, quod occideret eum. Respondendum est, quod ista quæstio est inanis, scilicet, quia præsupponit falsum, quasi verum fuerit, quod Saul petiuit occidi ab isto iuuene, sed falsum est, vt supra declaratum fuit. Semper tamen manet virtus quæstionis, quia licèt non petiuit Saul occidi ab isto iuuene, petiuit occidi ab armigero suo, præcedent. libr. cap. vlt. & primo Paralipomen. 10. Dicendum est, quod Saul peccauit grauiter petendo occidi, nam in hoc desperauit, cùm debuisset potius sustinere mortem ab hostibus, quàm quod peteret ab aliquo occidi, vel seipsum occidere: potissimè quia hoc proueniebat ex defectu cordis: nam reputabat durissimam D mortem sustinere ab hostibus, & illusiones, quas ei infligerent. Et sicut est aliquis pusillanimis, & timidus, qui cedit doloribus, ita est pusillanimis, qui cedit angustijs, & non potest sustinere dedecus: & sic ex defectu virtutis se occidi petebat Saul.

Seipsum occidere grauius peccatum est, quàm ab alio facere se occidi, licèt vtrumque grauissimum.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, an sit maius peccatum, quòd Saul occideret seipsum, vel quod faceret, quòd alius eum occideret. Respondendum, quòd vtrumque est peccatum graue, & quasi simile: quia sicut ille, qui seipsum occidit, præstat causalitatem morti suæ illam efficiendo: ita qui facit, quòd alius eum occidat, præstat causalitatem ei mouendo, & in vtroque ipse qui moritur, reducitur ad causam efficientem. Est tamen extensiuè maius peccatum, quod quis faciat se occidi ab alio, eò quod ipse peccat per iniquam voluntatem, volens vitam suum perdere: peccat etiam inducendo alium ad peccatum graue, scilicet, vt occidat eum sine causa. Videtur tamen maius peccatum intensiuè, quod quis seipsum occidat, quàm quod petat occidi, quia quanto aliquis magis agit contra naturam, tanto grauius peccat: scilicet, magis est contra naturam, quod quis seipsum occidat, cùm sit naturale cuilibet animali potissimè curam habere de conseruanda vita, quā E si occidatur ab alio, quia tunc non ingerit sibi mortem ipsemet, sed alius: ideò magis horrendum, & grauius videbitur, quòd aliquis seipsum occidat, quàm quod faciat occidi se ab alio. Hoc autem patuit in Saule: nam prius ipse petiuit ab armigero, quod occideret eum, & quia ille recusauit, ipsemet sibi manus ingessit. *Et adhuc tota anima mea in me est*, id est, quāquàm sum in angustia, quòd non possum euadere mortem propter currus, & equites appropinquantes, & propter vulnera inflicta à sagittarijs ex quibus oportebat me aliquando mori, tamen tota anima mea in me est, id est, adhuc non sum valde propinquus morti, ideò expedit, quod me occidas, alioquin Philisthini venientes occident me. Hoc autem dixit iuuenis Dauid ad se excusandum, quia posset dicere Dauid, cur occidisti Saulem, quia etiam ipse mortuus fuisset, si tu non occidisses eum antequam venirent Philisthini, propter grauia vulnera sagittariorum. Ideo iste dixit, dixisse Saulem: tota anima mea in me est, id est, adhuc non sum nimis propinquus morti, quia nondum incepi emittere animam, sed tota in me est: ideo oportet quod tu me occidas, alioquin occidar à Philisthinis. Sciendum quod iste modus loquendi est vulgaris, & grossus: putant enim quod mors non sit in instanti, sed per successionem, quia experiuntur, quod cùm aliquis est moriturus, prius infrigidantur partes extremæ corporis, scilicet pedes, & manus, & sic pauliſper quousque moriatur: cùm autem incipiunt fieri istæ mutationes, dicunt quod non est anima tota in corpore, quia iam à quibusdam partibus emissa est, scilicet ab illis, quæ infrigidatæ sunt, quia iam non habent sensum, nec calorem vitalem, nec motum, quæ ad animam pertinent: cùm vero nulla istarum mutationum fit, dicitur tota anima esse in corpore: & sic dixit Saul, quod non erat in eo propinquitas mortis, sed tota anima in corpore. *Stansque super eum occidi illum*, id est, steti altior illo, quia ipse incumbebat super hastam. *Et transfixi ipsum cum gladio.* In hoc mentitus est iuuenis, & causa mendacij supra posita est. *Sciebam enim quòd viuere non poterat post ruinam*, id est, occidi ipsum quia sciebam quod iam non poterat viuere. Et dicitur post ruinam, id est, postquam transfixerat se, vel ceciderat in terram, scilicet, quod ipse ex vulnere suo moriturus erat, quamquam ego non occiderem eum: sed non ita velociter mortuus fuisset. Sic exponit Rab. Dauid Kimhi. Sed falsum est, quia in hoc præsupponitur, quod Saul iam se transfixerat gladio suo, & corruerat in terram, quando ista locutus est: sed falsum est, quia non potuisset loqui, si iam transuerberatus fuisset; præsertim quia iste iuuenis oppositum asserit, dicens, quod Saul incumbebat super hastam suam. Ergo nondum corruerat in terram, sed exponendum est, quod non poterat

Cōtra vulgares existentes morié cō esse in instātia. F

viuere

A

viuere post ruinam, id est post vulnera inflicta à sagittarijs: nã vulneratus fuerat ab eis vehementer. præced. lib. c. vlt. Et vocatur ista vulneratio ruina, quia per eam cogebatur ad cadendum, & iam incipiebat cadere cùm incumberet super hastam suam. Posuit autem nuncius ad excusationem suam, quia poterat dicere Dauid, quòd iste malè occiderat Saulem: nã poterat viuere aliquo modo, si iste non occidisset eum: ideò iste respondet: sciebam enim quòd viuere non poterat post ruinam, & ob hoc occidi eum tanquam faciens ei gratiam, ne occideretur à Philisthinis. *Et tuli diadema quod erat in capite eius*, id est, quod esse consueuerat: nam tunc non habebat Saul diadema in capite, cùm non esset in apparatu regio, sed in pugna, & diadema caderet de capite, nec expediebat, quòd teneret illud, quia sic facilius occideretur, cùm cognosceretur ab hostibus. Sic enim fuit de rege Iosaphat, & Achab pugnãtibus contra Syros: nam Achab mutauit habitum, & ingressus est prælium. Iosaphat autem tenuit insignia regalia. Vnde Syri putantes eum regem Israel, conuerterunt totũ bellum in ipsum, quousque ipse clamauit, quòd non erat rex Israel: vt patet sequ. libr. c. vlt. *Et armillam de brachio illius*, id est accepi armillam, quæ consueuerat esse in brachio illius, vel quæ tunc erat. Facilius enim, & vtilius armillam portare poterat, quàm diadema. Erat enim armilla quoddam ornamentum dependens super brachium & armum, ideò dicitur armilla ab armo, id est spatula: portabatur tamen in brachio. Hoc ornamento vtebatur Saul tanquam regali insignio, sicut diademate: antiqui tamen, qui non erant reges vtebantur etiam armilla. Sic patet de Iuda filio Iacob: Genes. 38. ad quem dixit Thamar: annulum tuum, & armillam, & baculum, quem manu tenes, da mihi.

Armilla.

B

Quomodò iste iuuenis potuit accipere diadema, & armillam Saulis.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quomodo iste iuuenis potuit accipere diadema, & armillam. Respondendum, quod iste erat filius Doeg Idumæi, ille autem erat acceptissimus, & valde familiaris regis Sauli, scilicet primus inter seruos eius. præcedent. libr. cap. 22. & erat armiger illius, qui cùm videret occubuisse Saulem, vocauit istum iuuenem filium suum, & dedit ei diadema Saulis, & armillam, iubens quòd ferret ea ad Dauid, & sic mereretur apud illum misericordiam. Habebat autem ista Doeg, quia erat familiaris Saulis: ipse autem non ausus est ire ad Dauid timens durissimos cruciatus: ideò videns occubuisse Saulem occidit se. præceden. libr. cap. vlt. Si autem dicere velimus, quòd iste iuuenis non erat filius Doeg, dicetur quod à casu venit in montem Gelboe, & reperiens mortuum Saulem, accepit diadema, & armillam, quæ habebat. *Et attuli ad te Dominum meum huc*, id est veni ad te in vrbem istam, quasi dicat: non credas, quòd ista insignia regalia ego pro me rapuerim, & à casu venerim in locum istum, sed accepi illa, vt ferrem ad te, quia non putaui alium dignum esse regalibus insignijs, nisi te Dominum meum. *Apprehendens autem.* Hic ponitur secundum huius capitulum, scilicet actus lamentationis: & diuiditur in duo, quia primo ponitur planctus in generali, scilicet quædam cærimoniæ doloris, secundò planctus in speciali exprimendo verba luctuosa, ibi *Planxit autem.* Circa primum dicitur. *Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit*, id est, immediatè vt certificatus est Dauid de morte Saulis, scidit vestimenta sua in signum magni doloris, sicut supra declaratum est. *Omnesque viri, qui cum eo erant*, id est, non solùm Dauid scidit vestes, sed etiam omnes viri eius, vt plangerent populum Dei, qui perierat in bello. Scindebantur autem istę vestes per partem anteriorem à summo vsque ad deorsum. *Et planxerunt, & fleuerunt*, id est, manserunt in planctu, & fletu vsque ad vesperum. Ista duo idem videntur, sed ponuntur pro diuersis, nam flere solùm signat lachrymas emittere: plangere autem est dicere aliqua carmina super mortuos ad laudem ipsorum, vel ad signandum calamitatem ex morte eorum: sicut consueuit apud multas gentes esse, præsertim in funeribus virorum honorabilium: sic autem fuit planctus editus à Dauid de Saule, & Ionatha, qui infra habetur. *Et ieiunauerunt vsque ad vesperam*, id est, non comederunt quicquam vsque ad solis accasum. Iste enim modus ieiunandi erat Iudæorum, quod in die illa, qua ieiunabãt, nihil comederent: vnde à vespera in vesperam. s. per 24. horas ieiunabant. Dauid autem & viri sui non ieiunauerunt hic tanto tempore, sed solùm ieiunauerunt à tempore, quo nunciata est eis mors Saulis, vsq; ad solis occasum, in quo incipiebat alia dies. *Super Saul, & super Ionatham filium eius*, id est ieiunauerunt, & fleuerunt pro morte Saulis, & Ionathæ. *Et super populum Domini*, id est super Israelitas qui corruerant in bello. *Et super domum Israel*, id est super Israelitas manentes, qui infelices videbantur ex morte Saulis, & Ionathæ, & populi: vel aliter vocantur populus Domini ipsi sacerdotes, & domus Israel vocantur populares. De his omnibus perierunt aliqui in bello. Nam in veteri testamento sacerdotes ibant ad bella, & non incurrebãt aliquam irregularitatem propter effusionem sanguinis, vnde apud Iudæos sacerdotes fuerunt maximi bellatores, sicut patet in Iuda Machabæo, & fratribus suis, qui fuerunt Sacerdotes magni: vt patet per discursum primi & secundi libri Machab. Vocantur autem sacerdotes populus Dei, quia quamquam totus Israel esset populus peculiaris Dei, vt patet Exod. 19. tamen sacerdotes specialiter pertinebant ad Deum, quia ipse elegerat eos in sortem suam. Num. 18. & Deu. 18. Et iste sensus est melior quàm primus, quia Dauid non plãgebat pro viuentibus, sed pro mortuis. Etiam quia in littera dicitur, eò quod corruissent gladio, i. propter hoc plangebant quia occisi fuerant. Oportet igitur quòd tam populus Dei, quam domus Israel intelligatur de occisis in bello, s. de sacerdotibus, & popularibus. *Eo quòd corruissent gladio*, i. propter hoc planxit Dauid, quia occisi fuerant ab hostibus defendendo terram suam.

C

Planctus Dauid de morte Saulis, & Ionathæ.

D

Modus ieiunãdi Iudæorũ.

E

Quare Dauid, & amici sui ieiunauerunt pro mortuis.

QVAEST. IX.

QVAERET aliquis, quare Dauid, & viri sui ieiunauerunt pro occisis. Aliquis respondebit, quod ieiunauerunt ad remissionem peccatorum illorum, quia sicut consueuimus pro mortuis orationes fundere, & eleemosynas erogare, & quæcumque alia bona opera, ita Dauid, & viri sui ieiunauerunt pro remissione peccatorum istorum. Sic enim fecit Iudas Machabæus, qui misit duodecim millia drachmas offerri in Hierusalem pro peccatis mortuorũ in bello, cogitans quod per hoc alleuiarentur pœnæ illorum. Sic patet 2. Machabæ. cap. 12. Sed hoc non stat, quia in littera dicitur: eo quod corruissent gladio, id est non ieiunauerunt pro peccatis mortuorum, sed quia corruerant gladio, quasi dicat, si mortui fuissent morte naturali, non tantum doluisset pro eis Dauid, vt ieiunaret: sed quia amara morte perierant, scilicet gladio, ad ostendendum magnum dolorem, ieiunauit: patet etiam hoc, quia dicitur hic: & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt. Ponuntur enim ista tria simul quasi similia sint, & ad eundem finem, sed planctus, & fletus erant ad iudicandum dolorem: ideò ieiunium etiam erat solùm ad expressionem doloris. Vnde dicendum est, quòd quamquàm ieiunium secundùm se sit bonum opus, tamen non profuit ieiunium Dauid, & virorum suorum mortuis in bello, quia non fiebat ad hunc finem.

F

Quare ieiunauerunt vna die tantum.

QVAEST. X.

QVÆRET aliquis, quare Dauid, & viri sui solùm ieiunauerunt vna die pro morte Saulis: nam viri Iabes Galaad pro ista eadem causa ieiunauerunt 7. diebus, præcedent. libr. capit. vltim. & 1. Paralipomen. 10. Respondendum est, quòd quando accidebat inter Iudæos aliqua similis calamitas, ieiunabant, & flebant ad signãdum nimium dolorem, solùm tamen ieiunabant vna die: quia illud ieiunium non erat ad hoc quod per illud aliquid boni obtinerent, sed ad indicandum dolorem, ad quod ieiunium vnius diei sufficiebat. Sic enim Dauid ieiunauit pro morte Abner vsq; ad solis occasum, ad signandum dolorem, & vt non putaretur ipse conscius fuisse mortis eius, vt patet infr. 3. Cùm autem dicitur de

A

Viri Iabes quare ieiunauerunt 7. dieb. pro Saulis morte.

viris Iabes: dicendum quòd illi ieiunauerunt ſeptem diebus: quod fuit ſpeciale, quia voluerunt ſpecialem dolorem exprimere pro morte Saulis: & hoc vt redderent vicem beneficio recepto à Saule. Viri quippe Iabes ſpeciale beneficium receperant à Saule: nam in principio regni eius, Rex Ammon obſederat viros Iabes, & volebat eis eruere oculos dextros, ipſi autem petierunt inducias ſeptem dierum ad quærendum aliquem, qui defenderet eos. Saul vero vadens contra Ammonitas abſtulit obſidionem vrbis, & egit ſtragem in illis. præce. libr. c. 11. ad reddendum ergo vicem pro beneficio liberationis ieiunauerunt. 7. diebus pro morte eius, ſicut petierant inducias 7. dierum ad liberationem factã per Saulem: nec ſolùm hoc fecerunt pro Saule, ſed etiam expoſuerũt ſe ad mortem, & introeuntes in terram Philiſthinorum per noctem furati ſunt corpora Saulis, & filiorum ſuorum, quæ ſuſpenſa erãt in muro vrbis Bethſan, & ducentes illa in Iabes ſepelierunt ibi, præced. lib. c. vlt. & 1. Paralipom. 10. Dauid autem non habebat aliquid, pro quo deberet ſpecialem dolorem oſtendere pro Saule, ſicut viri Iabes, ideò ſolùm ieiunauit vna die. *Dixitque Dauid ad iuuenem, qui nunciabat ei.* Audierat Dauid à iuuene, quòd ipſe occidiſſet Saulem, & pro hoc volebat occidere eũ: ideò redijt nunc ad quærendum de morte Saulis, vt condemnaret iuuenem. *Vnde es tu?* Iam nouerat Dauid originem iuuenis, quia ipſe ſupra dixerat, Amalecites ſum: quæſiuit tamen nunc tanquam perturbatus, quia iam non recordabatur eorum, quæ audierat præ amaritudine cordis. *Qui reſpondit, filius hominis aduenæ Amalecitæ ego ſum.* Aduenæ vocabãtur inter Hebræos illi, qui conuertebantur ad Iudaiſmum de Gentilitate: & dicuntur aduenæ quaſi ad aliud venientes, ſcil. quia relicta gentilitate ad ritum Iudaicum veniebant: pater autem huius iuuenis origine Amalecita erat, ſed poſtea conuerſus eſt ad Iudaiſmum, & fortè iſte iuuenis natus fuit patre exiſtente Iudæo: vnde iam melius vocabãtur filius aduenæ Amalecitæ, quàm Amalecita. Rab. Dauid Kimhi dixit, quòd iſte iuuenis non vocauit ſe Amalecitam, ſed filium aduenæ Amalecitæ; quia Dauid egerat ſtragem magnam in Amalecitis, qui ſuccẽderant Sicelegh. præced. libr. cap. 30. Ideo timeret iſte, quòd Dauid eum haberet exoſum, ſi diceret ſe Amalecitam, & iuberet illum occidi. Sed hoc non ſtat, quia iſte confeſſus eſt coram Dauid ſe eſſe Amalecitam, vt patet ſupr. ſc. Amalecites ſum. Item quia ſi hoc intendiſſet iuuenis, non vocaſſet ſe filium aduenæ Amalecitæ, ſed negaſſet originem ſuam dicens ſe filium alterius viri. Item quia ſi Dauid haberet exoſum iſtũ iuuenem, ſi diceret ſe Amalecitam, ita etiam haberet exoſum eum ſi vocaret ſe filium Amalecitæ. Ideò dicendum quod iſte iuuenis non fecit differentiam, quòd vocaret ſe Amalecitam, vel filium aduenæ Amalecitæ, quia iſta duo idem ſunt. *Et ait ad eum Dauid.* Hic increpat eum, quia occidit Saulem. *Quare non timuiſti mittere manum tuam, vt occideres Chriſtum Domini?* Id eſt debueras timere occidere eum, quia illicitum valde erat, quòd aliquis occideret eum, præſertim cùm eſſet rex. Vocatur autem Chriſtus Domini, id eſt vnctus à Deo in regem: ſic patet præced. libr. cap. 9. ſcilicet: hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam ad te virum de terra Beniamin, id eſt Saulem, & vnges eum in ducem ſuper populum meum Iſrael, & eod. lib. c. 10. dicitur. Ecce vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in principem. Dauid autem habebat in magnam reuerentiam, quod aliquis vnctus eſſet in regem à Deo, & ex hac cauſa putabat nimis illicitum eſſe, ſi quis mitteret manum ſuam in eum, præced. li. c. 24. cùm viri Dauid orabant eum, vt occideret Saulem, & ipſe dixit: non extendam manum meam in Dominum meum, quia Chriſtus Domini eſt, & eod. lib. c. 26. dicitur: Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? q. d. nullus poteſt licitè mittere manum in eum: & hoc ſolùm quia Chriſtus eſt: de quo latè declaratum eſt eod. lib. c. 24. *Vocanſque Dauid vnum de pueris ſuis.* Scilicet ad hoc, quòd occideret illum iuuenem interfectorem Saulis. *Ait, accedens irrue in eum.* Id eſt, accede ad eum, & occide ipſum.

B

Aduenæ qui dicantur.

C

Impugnat. R Dauid.

Qui percuſſit illum. Scilicet duriſſimè ex mandato Dauid. *Et mortuus eſt.* Scilicet ex vulnere inflicto.

(*)

An Dauid peccauerit occidendo iuuenem, qui dixit ſe occidiſſe Saulem. D

QVÆST. XI.

QVÆRET aliquis, an peccauit Dauid iubendo occidi illum iuuenem. Aliquis reſpondebit quod peccauit. Primò quia egit contra naturam, eſt enim inhumanum quod benefactoribus noceamus. Dauid tamen nocuit benefactori, quia ille iuuenis deſiderauerat ſeruire ei, & ob hoc attulit ei diadema Saulis, & armillam, quæ erant inſignia regalia. Secundo peccauit, quia occidit eum, quem non poterat de iure. Aliquis dicet in contrarium, quod licuit Dauid occidere illum iuuenem, quia cuilibet de regno Iſrael licitum erat pugnare pro rege ſuo, & occidere quemcunque volentem ei nocere: ideo quamquam iſte iuuenis non occidiſſet Saulem, quia tamen ipſe confeſſus fuit hoc, Dauid ipſum iuſtè occidit. Sed hoc non ſtat, quia non poterat Dauid ad vindicandam mortem Saulis quemquam occidere, vel vulnerare: nam vindicta non eſt permiſſa de iure, ſed repulſio iniuriæ: & hoc quando repellitur incontinẽti, quia poſtea intercedente mora, non vocatur repulſio iniuriæ, ſed vindicta: ideo ſi in homine pro ſeipſo illicita eſt vindicta, à fortiori erit illicita pro alterius iniuria. Reſpondendum eſt quod Dauid non peccauit occidendo iſtum iuuenem, quia de iure potuit: erat enim Dauid habens iuriſdictionem, quia poſt mortem Saulis ſciebat regnum ad ſe pertinere ex diſpoſitione Dei: regnum autem continet iuriſdictionem, ideo poterat ex officio ſuo punire delinquentes: ſed iſte iuuenis grauiter ſe peccaſſe confeſſus fuerat, ideo poterat eum iuſtè occidere. Sed aliquis dicet, quod Dauid non egit iſtud, vt iudex, alioquin ſeruaſſet ordinem iuris, ſed nihil ſeruauit, ſolùm iubens occidi illum iuuenem, ideo non egit vt iudex, ſed magis vt perſona priuata in vindictam mortis Saulis. Reſpondendum eſt, quod Dauid egit hoc vt iudex. Et cum dicitur quod non ſeruauit ordinem iuris. Dicendum quod ſeruauit, quoniam iſtud delictum erat notorium per confeſſionem ſpontaneam partis: ideo nullo alio præcedente poterat ſententiare. Et ſi obijciatur, quod in notorijs requiritur citatio ad ſententiam. Reſpondendum, quod in hoc non fuit neceſſaria, quia citatio in notorijs eſt ad hoc, quod delinquens veniat ad audiendum ſententiam, ſed iſte iuuenis erat coram iudice, coram quo confeſſus eſt delictum, ideo non oportebat eum citari. Ad rationes in contrarium reſpondetur. Ad primam cùm dicitur, quod Dauid egit contra naturam, quia nocuit benefacienti. Dicendum, quod nocere benefacienti peccatum eſt, ſi nulla cauſa ſubſit: ſi tamen aliquid ſubeſt propter quod ei nocere debeamus, nõ ſolùm non eſt peccatum nocere ei, ſed etiam eſt virtutis actus: ſicut in iudice, cui quamquam aliqui benefecerint, & amici eius ſint, ſi tamen deliquerint, debet eos punire, alioquin peccat. Sic fuit in Dauid: nam ipſe ſuſcepit in gratiam inſignia regalia, quæ attulit ei ille iuuenis, & benefeciſſet ei, niſi confeſſus fuiſſet illud delictum: audito tamen eo non poterat Dauid, niſi contra conſcientiam donare vitam ei: occidit ergo ipſum, quamquam de hoc doleret. Aliter poteſt dici, quod Dauid non nocuit illi iuueni, quia nocere eſt alicui damnum, vel iniuriam inferre. Dauid autem non intulit damnum vel iniuriam illi, quia nemini agit iniuriam, qui vtitur iure ſuo. Dauid autem vtebatur iure ſuo condemnando delinquentem, cùm eſſet iudex, ideo non nocuit illi iuueni. Ad ſecundam rationem, cùm dicitur quod Dauid non poterat de iure occidere iſtum. Dicendum quod eſt falſum, quia licèt non poſſet occidere illum proſequendo iniuriam Saulis, vt perſona priuata, poterat illum occidere vt iudex, & ſic egit. *Et ait ad eum Dauid*, id eſt, ad iuuenem. Hoc intelligitur antequam occideretur: eſt tamen in littera recapitulatio verborum, ſicut ſæpè fit in ſcriptura. *Sanguis tuus ſuper caput tuum.* Id eſt pœna pro effuſione ſanguis tui ſolùm ſit ſuper te. Eſt ſenſus quod quando aliquis iniuſtè occiditur, pro morte illius infligitur pœna alicui, ſiue per Deum ſiue per homines: cùm vero iuſtè occiditur, in ipſo eſt pœna ſolùm, & nemo alius punitur: quod autem aliquis puniatur pro morte alterius, eſt quod veniat ſanguis illius ſuper eum: & iſto modo locutus eſt Chriſtus Matth. 23. ſcilic. Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus,

t. Rat.

2. Rat.

Dei ſio qua ſiti.

E

Citat. quare debetur in notorijs.

Ad primam rationem.

F

Ad ſecundã.

qui

qui effusus est super terram, id est, vt veniat super vos pœna pro omni sanguine iusto iniustè effuso. sic etiam Iudæi dixerunt Matth.27.Sanguis eius super nos, & super filios nostros, id est si aliqua pœna debet venire pro effusione sanguinis huius, veniat super nos, & super filios nostros. Cùm autem pro morte alicuius nulli alteri pœna infligitur, sanguis illius venit super eum solum, siue super caput suum, & quia Dauid iustè occiderat istum iuuenem, dixit quod sanguis illius veniret super caput eius. *Os enim tuum locutum est aduersum te.* Id est, iustè te occido, quia te confessus es contra te, ideò sanguis tuus solùm veniet super caput tuum, & non super nos. *Dicens, ego interfeci Christum Domini.* Id est interfeci regem vnctum à Deo, pro quo tibi mors iustè inflicta est. *Planxit autem.* Hic ponitur planctus in speciali, scil. verba, quæ Dauid expressit in carmine, & dicitur. *Planxit autem Dauid planctum huiusce modi.* Id est protulit ista verba planctus, quæ sequuntur. *Super Saul, & super Ionatham filium eius.* Non solùm fuit planctus iste pro Saule, & Ionatha, sed etiam pro populo. Sic patet supr. scil. & planxerunt, & fleuerunt super Saul, & Ionatham filium eius, & super populum Domini, & domum Israel. Dicitur tamen specialiter super Saulem, & Ionatham propter duo. Primò quia isti erant principales. Secundò quia quamquam planctus pro omnibus fiat, tamen verba planctus magis diriguntur ad Saulem, & Ionatham, quàm ad populum: & magis ad Ionatham, quàm ad Saulem, quia Dauid magis diligebat Ionatham, quàm Saulem.

Quomodo Dauid fecit istum planctum, an per artem oratoriam, vel spiritum propheticum.

QVÆST. XII.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid fecit istum planctum. Respondendum est, quòd Dauid erat peritus in arte dicendi, quæ est oratoris, & sciebat componere Psalmos, & Hymnos. Habuerat namque per Dei infusionem spiritum propheticum in compositione Psalmorum: vnde non solùm quantum ad laudem Dei eloquenter dicere sciebat, sed etiam quantum ad secularia, habens in omnibus copiam, & ornatum dicendi cum pondere sententiarum: & ita fecit istum planctum pulchrum, qui lege metrica factus creditur: quamquam in sermone Latino non potuit plenas mensuras seruare metrorum: sicut fit in lamentationibus Ieremiæ, quæ vario metrorum pede procedunt, vt ait Hierony. in prologo Galeato: apud nos tamen nulla lex metrorum in eis est. Fecit quoque Dauid alium planctum quamquam minorem super Abner, de quo infr. tertio. *Et præcepit, vt docerent filios Iuda arcum.* Id est, præcepit, vt eruditent filios Iuda in arte sagittaria. Dicit Rabanus, quod quia Philisthini sagittarij sunt, & hac arte Saulem interfecerunt: eandem artem vult Israelitas discere. Vel præcepit, vt reges Iuda docerent fortitudinem, scil. vt fortes, & intenti essent in timore Domini, ne perirent sicut Saul. Sensus autem est quod cum Dauid sciuit Saulem mortuum, vidit quod tota spes Israelitarum defendēdi eos à Philisthinis pendebat in filijs Iuda, quia iam nō manebat aliquis de stirpe regia in tribu Beniamin, qui posset liberare Israelitas de manu Philisthinorum: ideò filij Iuda debebant erudiri in arte sagittaria, & omni exercitatione armorum, vt possent resistere Philisthinis. In quibusdam libris nostris habetur. *Præcepit, vt erudirent filios Iuda planctum.* Sed corrupta litera est, quia in Hebræo habetur arcus: ratio autem mutationis fuit, quia hic agebatur de planctu. *Sicut scriptum est in libro iustorum.* Id est in libro illo, qui sic vocatur scriptum est, quòd filij Iuda deberent erudiri in arcu.

Liber iustorum quis dicatur.

QVÆST. XIII.

QVÆRET aliquis, quis est liber iustorum. Quidam dicunt, quòd est liber regum: & vocatur liber iustorum, quia in eo scribuntur Prophetæ iusti, scilic. Natham, Samuel, & Gad. Sed hoc non stat, quia tunc idem liber allegaret seipsum, quòd est absurdum. Alij dicunt quod liber iustorum est liber Genes. eò quod ibi agitur de viris iustis, scilicet de Abraham, Isaac, & Iacob, & in eo ponitur de arte sagittaria, quod vtilis sit: quia dicitur Genes. 48. quod Iacob abstulit agrum de manu Amorrhæi in gladio, & arcu suo. Sed etiam hoc non stat, quamquam illud teneat Rabb. Salomon quia hic dicitur quòd in libro iustorum scriptum est, quòd præcepit Dauid quod docerent filios Iuda arcum: & tamen non habetur hoc in Genes. Dicendum igitur quod iste liber iustorum fuit quidam liber continens bella Israelitarum, & multa de his, quæ habentur in sacra scriptura: & iste liber fuit propheticè scriptus, & nimiæ auctoritatis: quod patet, quia aliàs sacra scriptura non allegaret eum, cùm contineat irrefragabilem auctoritatem: allegatur tamen hic, & Iosue 10. vnde creditur liber iste scriptus à Moyse, & quod prophetic è prænunciauit in illo multos de principalibus euentibus futuris tempore Iudæorum, vnde ibi scriptum erat de statione solis tempore Iosue, quamq̃ nondum accidisset, de quo Iosue 10. Erat quoque scriptum istud quod iussit Dauid, scilicet, quod filij Iuda erudirentur in arcum, & multa alia, quæ non allegarentur in scriptura, nisi fuissent scripta ab aliquo propheta viro magnæ auctoritatis. Erant autem in isto lib. descripti euentus temporum obscurè, ita vt non intelligerentur vt in plurimum quousq; accidérent, & tunc cognoscebatur, quod illud significaret scriptura. Sic enim est liber Apocalypsis apud nos, quæ principalissimas mutationes futuras in Ecclesia vsque ad finem sæculi prænunciauit, sed ita obscurus est, vt multa non intelligantur, nisi postquam acciderint, nos voluerimus applicare scripturam ad illa facta. Iste autem liber iustorum non habetur nunc apud Iudæos, nec vnquam fuit post Christi passionem: quod accidit, quia fortè cōbustus est cum alijs libris, quos cōbusserunt Chaldęi, quādo vastauerunt Ierosolymam: sic enim dicit Rabanus, & Glo. ordinaria, sc. librum iustorum nunquam reperiri asseuerant, sicut librum bellorum Domini, cuius in libro Numerorum mentio fit, & carmina Salomonis, & disputatio eius de natura lignorum, herbarum, & iumentorum, volucrum, reptilium, piscium. Et quod in libro verborum dierum dicitur: reliqua vero operum Salomonis primorum, & nouissimorum scripta sunt in libris Nathā prophetæ, & Ahiæ Silonitis. In visione quoq; Abdo videntis cōtra Hieroboam filium Nabac: & multa volumina huiusmodi, quæ scriptura fuisse probat, sed non esse hodie constat. Alio modo dici potest, quod iste liber quamquam fuerit magnæ auctoritatis, tamen Iudæi eum de suo Canone amputauerūt: eo quod fortè hæreticorum prauitate corruptus erat: sic enim patet de libro iusti Henoch, qui fuit valde magnæ auctoritatis: vnde allegatur in Epistola Iudæ: dicit tamen Augu. 14. de Ciu. Dei. quod iste liber erat prius in Canone Iudæorum, sed quia hæretici eum deprauauerant, Iudæi eum de libris authēticis expulerunt. Alij autem volunt quod liber iustorum non sit aliquis liber, sed dicunt quod accipitur iustorum neutraliter, id est liber iurium: & est sensus quod Dauid præcepit quod docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum, id est ita præcepit obseruari quod erudirentur filij Iuda in arcu, sicut obseruari debent ea, quæ scripta sunt in libro iustorum, id est in libro iuris: sed iste sensus est nimis alienus, ideo tenendum est id quod supr. diximus. *Et ait, considera Israel.* Istud est principium planctus Dauid, in quo primo inducit populum Israel ad dolendum pro occisis in bello, & est sensus. *Considera Israel pro ijs, qui mortui sunt.* Id est considera, & dole pro ijs, qui mortui sunt pro te. Rabanus, & Gloss. ordina. dicunt: considera Israel, qui remansisti pro qua culpa interfecti sunt, & præcaue, ne & tu in eorum scelere pereas. Vel considera quā glorioſi fuerunt, qui pro tua libertate interfecti sunt. *Vulnerati super excelsa tua.* Id est vulnerati sunt filij tui super excelsa, id est super montes: nam in monte Gelboe fuit ista pugna, præced. lib. c. vlt. In Hebræo est ista litera decurtata, & dicitur. *O pulchritudo Israel super excelsa tua occisus.* Et istud est totum, quod continet litera nostra ab illo loco: considera Israel, vsque ad illum locum: quomodo ceciderunt. Litera tamen Hebraica est decurtata, & barbara, ideo litera nostra magis eam hic exposuit, quàm transtulit: nam quia dicitur in Hebræo. O quod est aduerbium vocatiuum & incitatiuum: dixit litera nostra, considera Israel, quia istud inducit attentionem, & excitationem: & quia ista excitatio erat ad aliquid, de quo agitur in proposito, scilicet de mortuis in bello. dixit litera nostra, considera Israel pro ijs, qui mortui sunt, & quia

dici-

A B C D E F

Resp. auctor.

Quid de libro iustorum factum sit.

Planctus Dauid.

A

dicitur in Hebræo : Pulchritudo Iſrael ſuper excelſa tua occiſus.dixit litera noſtra:Inclyti Iſrael ſuper montes tuos interfecti ſunt,quia Inclyti ſunt glorioſi, & iſti vocãtur pulchritudo. Vnde ſi litera Hebraica non eſſet barbara , quamquam eſſet detruncata,deberet dici. O pulchritudo Iſrael ſuper excelſa tua occiſa eſt,id eſt.O Iſrael attende, quia pulchritudo tua, id eſt viri excellentes occiſi ſunt ſuper montes tuos. *Inclyti Iſrael ſuper montes tuos interfecti ſunt.* Id eſt Saul & Ionathas,qui erant Inclyti,occiſi ſunt ſuper montes Gelboe: cum eis quoque alij viri Inclyti de Iſrael.Nam illi,qui fortiores animo erant , manentes occiſi ſunt à Philiſthinis: qui vero timidi:in primo belli ſtrepitu fugerunt,& ſaluati ſunt. *Quomodo ceciderunt fortes.* Poteſt legi admiratiuè,ſ.quomodo illi, qui erant fortes potuerũt cadere in bello.Dicit hoc pro Saule, & Ionatha principaliter, qui erant fortiſſimi: nam dicitur infr. quod erant Aquilis velociores , & Leonibus fortiores. Vel poteſt legi per modum planctus,& doloris ſcilicet,ô quomodo ceciderunt fortes, id eſt quanta calamitas fuit in morte fortium,& quantum nobis pro illis dolendum eſt. *Nolite annunciare in Geth.* Id eſt non annuncietis calamitatem iſtam , quæ nobis euenit in ciuitate Geth;quia ex hoc gaudebunt hoſtes noſtri , & erit nobis fortior tribulatio. *Nec annuncietis in compitis Aſcalonis.* Id eſt,etiam non annuncietis aduerſitatem noſtram in callibus vrbis Aſcalonis,quia eodem modo gaudebunt hoſtes noſtri. Sciendum autem quod hic tangit Dauid duas Ciuitates Metropolitanas terræ Philiſthinorum:ſunt enim in terra illa multæ vrbes,ſed ſolæ quinq; ſunt præcipuæ, quæ vocantur vrbes prouinciales,id eſt,capita prouinciarum,ſcil. Acharon, Gaza,Azotus,Geth,Aſchalon:vt patet præced.lib.c. 6. Iſtæ quinque habebant quinque reges, per quos diuiditur tota terra Philiſthinorum,vt patet Ioſu.13. & iſti vocantur aliquando Satrapæ Philiſthinorum:præcedent. libr.c.5.Iſtæ quinque ciuitates obtulerunt quinque aureos anos, & mures quando reduxerunt arcam Domini in terram Iſrael,præced.libr.c.6. Omnes habitatores harum quinque ciuitatum erant hoſtes Iſraelitarum,ideò nolebat Dauid aduerſitatem ſuam annunciari in aliqua harum vrbium:dixit tamen ſolùm de vrbe Geth , & de Aſcalone,per quas intelligit reliquas. Eſt enim Geth Ciuitas, in qua dominabatur Achis Rex, qui ſuſceperat Dauid fugitiuum de terra Iſrael ad ſe venientem , & dederat ei Siceleg ad habitandum, præced. lib. c.27. Aſchalon eſt alia de his quinque Ciuitatibus.Et dicitur in compitis Aſcalonis, id eſt in cõcurſu callium. Solent enim homines magis conuenire in concurſu callium, quàm in alijs locis , & ibi referunt temporum accidentia. In his compitis nolebat Dauid enarrari aduerſitatem Iſrael,quia ſic nimis publicaretur. *Ne fortè lætentur filiæ Philiſthĩm.* Id eſt non annuncientur iſta in vrbibus Philiſthinorum , ne lætentur de aduerſitate noſtra filiæ eorum. Non ſolùm autem filiæ Philiſthinorum lætarentur audiendo iſta,ſed etiam Philiſthini. Dixit tamen ſpecialiter de filiabus propter duo. Primò quia mulieres maiora gaudia exterius oſtendere ſolent pro his rebus,quàm viri,& facere choreas , & cantilenas de his. Sic enim fuit quando præualentibus Iſraelitis contra Philiſthinos occubuit Goliath;nam cum ferretur caput eius in Ieruſalem , fœminæ egreſſæ obuiam Sauli ducebant choros,& canebant,dicentes:percuſſit Saul mille , & Dauid decem millia,præceden.lib. c.18. Secundò dicitur de gaudio mulierum, quia ex annunciatione iſta facta in terra Philiſthinorum , gaudium videbatur pertinere ad ſolas fœminas, eò quod nouiter perueniebat ad earum notitiam:viri autem iuerant ad bellum,& ibi iſta videntes lætati fuerant, ita vt iam ex annunciationibus non videretur eis nouum euenire gaudiũ. *Ne exultent filiæ incircunciſorum.* Iſta eſt repetitio ſententiæ ſuperioris ad modum carminum , & operum rhetoricorum, in quibus eadem ſententia ſæpè per diuerſa verba iteratur , & maximè conuenit hoc in operibus paſſionalibus,quia iſta exaggeratio ſententiarum nimis potenter mouet animos.

Vocantur autem filiæ incircunciſorum filiæ Philiſthinorum,quia Philiſthini incircunciſi ſunt.

Dauid dixit,ne filiæ Philiſthinorũ lætentur,& ideò nominauit filios propter duo.

C

Quare Dauid dixit,quòd mors Saulis non reuelaretur in Geth:hoc enim notum erat omnibus Philiſthinis.

D

QVAEST. XIV.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid dixit : nolite annunciare in Geth : quoniam iam iſta annunciata erant in tota terra Philiſthinorum , nec poterat iſtud celari Philiſthinis,quia ipſimet fecerat iſtam ſtragem in Iſraelitas: potiſſimè quia ad magnificandum victoriam ſuam , fecerunt duci caput Saulis per totam terram Philiſthinorum,poſueruntque arma eius in templo Aſtaroth, corpus autem eius, & filiorum ſuorum ſuſpenderunt de muro Bethſan.præcedent.libr.c.vlt. & 1.Paralip.10.Reſpondendum eſt,quòd Dauid ſatis ſciebat impoſſibile eſſe celari Philiſthinis , nec dicebat iſtud , vt iubens,vel conſulens,ſed ſolùm loquebatur ex affectione , ſcil. nolite annunciare in Geth,ideſt,O vtinam nunquam annunciaretur calamitas noſtra in Geth, nec in alijs Philiſthinorum vrbibus, ne gauderent ſuper malo Iudæorum. Vel dicta fuerunt iſta verba per modum hominis dolentis , & plangentis: nam huiuſmodi ſolent petere ea , quæ ſunt irrationabilia, & impoſſibilia.

Quomodo Dauid auſus eſt facere planctum pro Saule in terra Philiſthinorum.

B

QVÆST. XV.

E

QVÆRET aliquis , quomodo Dauid auſus eſt facere planctum iſtum in terra Philiſthinorum : nam ipſe erat tunc in Siceleg, quando planxit , in quo videbatur præiudicare Philiſthinis dupliciter. Primò quia ipſe faciebat publicum planctum de eo , de quo tota terra Philiſthinorum lætabatur : qui autem ſic agit videtur hoſtis publicus. Secundò Dauid oſtendebat fictionem ſuam : nam ipſe iuerat in bellum cum Philiſthinis contra Iſrael,innuens , quòd multa facturus eſſet contra Iſraelitas,præceden. libr. c.28. cùm autem nunc plangeret caſum Iſraelitarum , videtur quod magis gauiſus fuiſſet,ſi,vincentibus Iſraelitis , corruiſſent Philiſthini. Item oſtendebat ſe falſa dixiſſe regi Achis : nam toto tempore,quo fuit cum eo , dicebat quòd agebat prædas , & cædes in Iſraelitas,præceden.lib.c.27. Non ſtabat autem veriſimile, quòd quis in illos gaudenter prædas,& ſtrages exerceat, quos proſtratos ab hoſtibus amariſſimo luctu deflet. Apparebat igitur in hoc fictio Dauid,quam hactenus tenuerat:ex quo ſuſpectus eſſet Philiſthinis , & nimis timere deberet,quòd aliquid malum pateretur ab eis.Reſpondẽdum eſt,quòd Dauid non auſus fuiſſet facere iſtum planctum præſentibus regibus Philiſthinorum:nunc tamẽ egit propter duo.Primò quia nullus Philiſthinus hoc videbat,cùm ipſe & viri ſui ſoli manerent in vrbe Siceleg,quã Dauid ſibi elegerat, vt poſſet facere quicquid vellet,ignorantibus Philiſthinis. Secundò auſus eſt,quia quando Dauid fecit iſtum planctum, nondum redierant Philiſthini de bello: vnde non poterant occidere eum,quamquã iſtud noſſent , cùm ipſe receſſurus eſſet immediatè in terram Iſrael,ſicut fecit ſequ. c. Ideò iam nec timuit,nec erubuit apparere contrarius Philiſthinis , quia non erat manſurus amplius in terra eorum. *Montes Gelboe.* Hic conuertitur Dauid ad plangendum ſuper montes Gelboe, quia in ipſis fuit bellum, in quo perierunt Iſraelitæ:& vocãtur aliquando montes pluraliter,& aliquando vocatur mons Gelboe , vt patet ſupr. in litera ſc. Caſu veni in montem Gelboe: & fortè vocãtur montes propter multas partes , & colles illius montis. Eſt autem mons Gelboe in ſorte Iudæ apud vrbem Iezrael diſtans vno milliario,& duobus milliarijs ab hoc mõte diſtat ciuitas Bethſan,quæ poſtea Nicopolis appellata eſt , in qua ſuſpenderunt Philiſthini corpora Saulis , & filiorum eius , vt patet in libro de Situ terræ ſanctæ. *Neque ros,neque pluuia veniant ſuper vos.* Videtur imprecari Dauid mala iſtis montibus , quia ibi corruerunt Iſraelitæ: maximum autem malum , quòd poteſt alicui terræ euenire eſt ſterilitas, & iſta erit ſi nũquam in terra pluat, ideò petiuit Dauid quod ros , & pluuia non venirent ſuper montem Gelboe. *Nec ſint agri primitiarum.* Id eſt, nunquam ibi poſſint eſſe agri,de quibus colligantur primitiæ fructuum:

F

vocan-

A vocantur autem primitiæ primi fructus, & ipsi offerebantur Domino in terra Israël : orat autem Dauid, quòd nunquam amplius sint ibi fructus, de quibus Deo prouenirent primitiæ: vel vocantur primitiæ fructuum, id est, fructus electi & optimi: nam secundùm modum loquendi Hebraicum, omnia illa, quæ meliora & electa sunt, primitiæ appellantur, & sic vocantur primitiæ de auro & argento, purpura & bisso, & pilis capratum. Exod. 25. & 35. Et est sensus, non sint ibi agri primitiarum, id est, non nascantur ibi fructus pulchri, qui vocantur primitiæ. *Quia ibi abiectus est clypeus fortium.* Id est, in monte isto succubuerunt illi qui fortes erant, non potentes se defendere. Et dicitur clypeus, & non ensis, vel lācea, quia clypeus pertinet ad arma defensiua, & fortes Israël ibi non solùm non potuerunt præualere contra Philisthinos, sed etiam nequiuerunt se ab eis defendere: nominatur autem clypeus propter Saulem, quia ipse excellens erat in pugna, quæ fit in clypeo & hasta.

An peccauerit Dauid maledicendo montibus Gelboe.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, an peccauit Dauid maledicendo montibus Gelboe. Aliquis respōdebit, quòd non, quia similiter fecit Christus de quadā Ficulnea, ad quam ipse iuit,
B vt colligeret inde ficus, in qua nihil reperijt nisi folia, & maledixit ei dicens: nunquam nascantur fructus ex te in æternum, & continuò arefacta est Ficulnea. Matthæ. 21. In contrarium videtur quòd peccauerit, quia omnis creatura Dei bona est. Gen. 1. qui tamen maledicit bono, dicit bonum esse malum, vel vult bonum esse malum, & hoc peccatum est, & magna pena pro hoc infligitur, vt patet Isa. 5. sc. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, ergò Dauid peccauit maledicendo montibus. Respondendum est, quòd maledicere est mala imprecari, siue per imprecationem illam efficaciter malum infligatur, siue solùm per modū orationis, siue nullo modo. Primum est in maledictione Dei, quia cùm Deus alicui maledicit, non solùm malum dicit, sed etiam malum infligit, sicut fuit in Chri-
Maledicere quid. sto maledicente Ficulneam, quæ mox arefacta est. Secundus & tertius modus ad homines pertinent, quos maledicentes Deus interdum exaudit, infligendo quod imprecantur, & interdum exaudire non vult. Circa hoc est vna cōclusio, quòd non licet alicui homini maledicere vlli rei animatæ, vel ina-
Non licet homini maledicere alicui rei nulla existente causa. nimatæ, si nulla causa subsit, quoniam maledicere de se actus malus est, & pœnam inducens, ideò nulli licet sine causa, sed peccabit mortaliter quicunque maledixerit alicui rei nō subsistente causa, nisi hoc iocosè dicat, vel ex leuitate quadam & assuetudine non habens animum maledicendi: & est istud malum in duobus, primò, quia maledicendo actum malum exercemus, secundò, quia sine causa alicui rei nocere desideramus. Secunda conclusio sit, quòd quando causa subest ad
C maledicendum, non licet maledicere, nisi fortè hoc in iure cautum sit, vel Deus aliquem ad hoc mouerit. De primo patet
Quando liceat maledicere alicui rei. in excommunicationibus, quoniam Ecclesia imprecatur maledictionem super eos, qui persistunt in contumacia, nolentes obedire Ecclesiasticis præceptis: vnde prælati imprecantur super eos nomine totius Ecclesiæ maledictionem, sicut super ciuitates Sodomorum, & multa alia genera malorum. De secundo patet exemplum: vt si in aliqua terra præiudicetur alicui viro sancto, & Deus incitet illum ad maledicendum illi genti, vt aliquid in pœnam eius eueniat, licet illi maledicere, & Deus illū exaudiet. Sic enim legitur de aliquibus gentibus, qui vsq; hodie patiuntur aliquam ignominiā, & damna propter maledictiones sanctorum virorum super eos. Si tamen aliquis suscipiat iniuriam ab aliquo viro vel populo, non licet ei maledicere illi, nisi Deus eum ad hoc mouerit, alioquin mortaliter peccat, vindictam quærens contra Apostolum ad Rom. 12. Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere. Et iterum ibidem: Non vosmetipsos defendē-tes, sed dātes locum iræ. Quòd autem maledicere sit illicitū, etiam causa subeunte, patet in Epistola Iudę, qui nimis increpat maledicos, & subdit ibi, quòd cùm Michaël Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysis corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus Satan: & tamen Michael habebat causam maledicendi Satan, cùm repugnaret ei contra volūtatem Dei. Nunc autem de Dauid dicendum est, quòd non licebat ei maledicere montibus Gelboe. Primò, quia non habebat aliquam causam, nam montes nihil peccauerunt, vt maledicerentur: ipsi enim non fuerunt causa mortis Israëlitarum, sed sceleratorum sua, & quia Deus voluit tradere eos in manus Philisthinorū. Secundò non licebat maledicere montibus, quia in hoc præiudicabat habitatoribus terræ illius, qui habebant agros in monte Gelboe, & sine culpa sua non erant puniendi. Dauid tamen non peccauit, quia non maledixit montibus: non enim habuit intentionem, quòd sic eueniret montibus, vt ipse loquebatur, sed ex amaritudine cordis, & ad exprimendum dolorem ista dicebat: huiusmodi autem dolentes multa dicunt, quæ nollent euenire, sed dolor impellit ad loquēdum. Cùm autem arguitur de Christo, quòd maledixerit Ficulneę, & arefacta est. Dicendum quòd non est simile, quia Christus Deus erat, & licebat ei quidquid vellet in creaturis suis. Aliter dici potest, quod non est simile, quia Christus maledixit Ficulneæ habens causam: Dauid autem nō habebat aliquam causam maledicentibus. Causa autem ad maledicendum Ficulneæ duplex fuit. Prima ad signandum infructuositatem Pharisæorum: nam Christus vtebatur parabolis in eis quæ faciebat, sicut faciebant Prophetæ: nam Isaias ambulauit nudus, & discalceatus tribus diebus per Ierusalem, ad significandum captiuitatem trium annorum. Isa. 20. Ieremias quoque prophetans captiuitatem Iudæorum, & aliarum gentium, posuit catenas ligneas in collo suo portans per vrbem Ierusalem, Iere. 27. Ita Christus volens significare infructuositatem Pharisæorum, iuit ad Ficulneam, quæ sola folia habebat, & maledixit ei, signans quomodo maledicendi essent Iudæi pro incredulitate. Causa secunda maledictionis Ficulneæ fuit ad erudiendum discipulos in fide: volebat enim Christus eos firmare in fide & spe, vt confidenter peterent quicquid peterent, vt patet Matthæ. 21. cùm subditur, quòd discipuli admirati sunt, dicentes; quomodo continuo aruit? Quibus Christus ait: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm de Ficulnea facietis, sed & si dixeritis huic monti, tolle, & iacta te in mare, fiet: Christus igitur iustè maledixit, sed non Dauid. Sciendum autem, quòd quanquam Dauid non habuit intentionē maledicendi montibus Gelboe, tamen quidam asserunt maledictionem fuisse completam. Vnde Rabanus & Glossa ordinaria dicūt: montes Gelboe vberrimi ante maledictionem fuerunt: quos hactenus maledictioni subiectos ferunt, nec vnquam pluere ibi testantur. Historia quoque scholastica, & Andreas dicunt quosdam dicere prophetiam istam fuisse impletam tempore Eliæ. Alij dicunt: in cacumine montis Gelboe, nec ante, nec post pluisse: Dauid tamen hoc per maledictionem confirmauit. Sed non est verum, quia scimus homines esse, super quos in eodem monte pluit. *Clypeus Saul quasi non esset vnctus oleo.* Ista litera potest dupliciter legi. Vno modo continuando cum sequ. scil. à sanguine interfectorum: & est sensus: clypeus Saul abiectus fuit in monte Gelboe, tamen ille erat famosus, quia Saul habens illum, occiderat multos viros fortes, de quorum sanguine & adipibus erat ita impinguatus, quasi non esset vnctus oleo, id est, non apparebat, quòd vnctus fuisset oleo propter pinguedinem adipum, & sanguinem superfusum in alijs bellis, in quibus vicerat Saul: & iste sensus est secundùm literam nostram, in qua incipit versus ibi: Sagitta Ionathæ. Aliter potest exponi non continuando istud literæ sequenti, scilicet, Clypeus Saul tanquam non esset vnctus oleo, id est, quasi non haberet aliquam excellentiam inter cæteros propter vnctionem olei: & iste sensus est secundùm literam Hebraicam, in qua incipit versus ibi: A sanguine interfectorum: & iste sensus est melior, quia litera nostra non est hic benè punctuata, quod fortè accidit imperitia librariorum.

Responsio ad quæstionē.

Duplex causa quare Christus maledixit Ficulneæ.

(?)

A

Clypeus Saulis quomodo dicitur vnctus oleo.

QVÆST. XVII.

Ra. Salomon impugnatur.

QVÆRET aliquis, quomodo Clypeus Saulis dicitur vnctus oleo. Respondet Ra.Sa. quòd consueuerant Iudæi vngere Clypeos oleo ad bellum, vt sic facilius eliderent ictus hostiles: nam oleum, & quæcunque pinguedo elabi res facit. Sed istud non conuenit, quia tunc non magis diceretur de Clypeo Saulis, quòd erat vnctus oleo, quàm de Clypeis aliorum Israëlitarum: specialiter tamẽ dicitur de Clypeo Saulis, tanquam nullus alius esset vnctus oleo. Item accipiendo sic vnctionem non conuenit literæ, quia intendit ista litera dicere, quòd quanquam clypeus Saulis oleo vnctus esset, viliter abiectus est tanquam nihil profuerit ei vnctio, si tamen vngerentur clypei ad bellum, multi alij vncti essent, & non haberet in hoc aliquam excellentiam clypeus Saulis. Dicendum igitur, quòd ista vnctio clypei erat aliquid speciale, & nullus clypeus in toto Israël erat vnctus oleo, nisi clype⁹ Saulis, & istud erat ad significandum regiam excellentiam. Nam sicut ipse Saul factus est Rex per effusionẽ olei supra cap. præced. lib. cap. 10. & nullus de populo sic vngebatur, ita clypeus suus vnctus est oleo isto, & nullus ali⁹ de toto populo, in quo notabatur magna excellentia: & quia ille ita turpiter abiectus est in bello, ac si nullam haberet excellentiam, plangit Dauid quòd abiectus est, quasi non esset vnctus oleo, id est, quasi non haberet aliquã dignitatem. *A sanguine fortium.* Secundùm literam nostram debet intelligi in præcedenti, scil. quòd clypeus Saul erat ita intinctus sanguine interfectorum, quòd nõ videbatur vnctus oleo, sed tunc non consonat, quod sequitur, sc. ab adipe fortiũ, id est, quòd erat impinguatus adipe virorũ fortium interfectorum, quod non stat, quia quanquam contingat clypeos bellatorum aduersariorum sanguine pollui, nunquam tamen contingit ipsorum adipibus impinguari, ideò non debet sic exponi, sed secundùm punctuationem Hebraicam, quòd incipiat hic versus: & continuabitur litera sic. *A sanguine interfectorum, & adipe fortium sagitta Ionathæ nunquam abijt retrorsum.* Et continetur hic laus Ionathæ, sc. Ionathas vigebat in arte sagittaria: vnde quandocunque in bello sagittas iaciebat, nunquam erant inanes, sed infigebantur in adipibus fortium, & nunquam redibant retrorsum, sc. arma non resistebant ei, sed transibat vsque ad sanguinem, & adipes. Ionathas autem erat excellens in arte ista, quia semper ea vtebatur, & diligebat nimis arcum; vt declaratum est præced. li. c. 18. *Et gladius Saul non est reuersus inanis.* Id est, quandocunq; Saul vtebatur gladio contra aliquem in bello, nunquam inaniter agebat, sed semper vulnerabat. Saul enim vigebat in arte gladiatoria, sicut Ionathas in arte sagittaria: & præcipuè florebat Saul in arte pugnandi cum lancea & clypeo: vnde diligebat nimis lanceam, habebatq; eam semper apud se, vel tenebat in manu, siue quiesceret, siue comederet, siue dormiret, vt patet præced. lib. c. 18. & 20. & 26. *Saul & Ionathas amabiles, & decori.* Id est, isti duo erant amabiles à toto populo, quia benefaciebant ei. Saul namque liberabat Israëlem de manu Philisthinorum. Ionathas etiam liberauit Israëlitas in quodã bello durissimo, de quo præced. lib. 14. In cæteris autem strenuè se habebat. Vocantur decori, quia ambo erant pulchri aspectu, & corpore excellẽtes. De Saule maximè patet præced. lib. cap. 9. sc. quòd non erat in toto Israël vir melior illo, sed ipse erat electus, & bonus, & ab humero, & sursum eminebat super omnem populum. De Ionatha autem simile credẽdum est, cùm ipse esset primogenitus Saulis, & primogenitus est robur patris, vt patet Gen. 49. sc. Ruben primogenitus meus; tu fortitudo mea, & principium doloris mei. *In vita sua.* Id est, fuerunt amabiles, & decori in vita sua. *In morte quoque non sunt diuisi.* Id est, sicut in vita nunquam diuisi fuerunt, sed nimis se amabant; ita in morte non sunt diuisi, sed eadem die mortui sunt. Nam Ionathas & duo fratres eius prius mortui sunt: deinde Saul hoc videns occidit se, præced. lib. cap. vltim. *Aquilis velociores.* Id est, Saul & Ionathas erant velociores aquilis ad persequendum hostes, & capiendum spolia. *Leonibus fortiores,* sc. ad inuadendum & destruendum hostes. Hic est Hyperbole, secundùm quam ex modo loquendi aliquando transcendimus veritatem; & tamen verba accipiuntur in bono sensu ex communi intelligentia: nam manifestum est, quòd Saul & Ionathas, nec erant aliquibus velociores, nec leonibus fortiores, sed ad significandum magnã eorum promptitudinem ad bellum, dicuntur ista. Sic etiam seq. c. dicitur, quòd Assael fuit cursor velocissimus quasi vnus ex capreis, quæ morantur in montibus: & tamen non fuit ita velox, sicut caprea. Ista etiã figura est vsitata apud historiographos & poëtas: nam dicitur in Alexandreide.

Laus Ionathæ & Saulis.

Aurea fœmineus pertingit sydera clamor.

Id est, quòd clamor fœminarum pertingebat vsque ad sydera, sed falsum est: *Filiæ Israel super Saul flete.* Hic inducit mulieres Israël ad plangendum pro Saule & Ionatha, quia per mortem eorum multis bonis caruerunt, quæ prius habebant, vt subditur immediatè. *Qui vestiebat vos coccino.* Id est, panno rubeo precioso: coccus enim significat vermẽ, de cuius sanguine purpura tingitur, & inde vocantur panni coccinei omnes, habentes colorem illum rubeum precio sum: de hoc autem induebat Saul filias Israël, quia pugnando contra Philisthinos, & alias gentes, obtinebat pannos pulchros, & alia iocalia, quibus vestiebantur filiæ Israël. De hoc coccino patet Isai. 1. sc. Si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubea, quasi vermiculus, sicut lana alba erunt. *In delicijs,* sc. vestium: deliciæ enim propriè signant delectationes in tactu & gustu, hic tamen accipiuntur pro ornamentis, sic patet ex litera Hebraica, in qua ponitur nomen ornamenti: patet etiam quia infra dicitur, qui præbebat ornamenta aurea, & tamen in Hebræo idem nomen ponitur, vbi nos dicimus ornamenta, & vbi dicimus delicias. *Qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.* Id est, ad vestitum vel exornationem vestram, quia Saul pugnans contra multas gentes, non solùm inde vestes, sed etiam ornamenta aurea & argentea, & varia supellectilia offerebat. *Quomodo fortes ceciderunt in prælio.* Ista verba sæpè repetuntur ad modum cantilenarum, in quibus exordia repetuntur finito quolibet versu. Apud poëtas quoque interdum iste modus est in quibusdam versibus, quos ipsi intercalares vocant, quorum conditio est, quòd ponantur in principio sententiarum, & deinde finita sententia repetantur, & hoc sæpè fiat, vt ait Hebrardus in Græcismo in cap. primo de figuris, de hoc ponit vnum versum Virgilius in Bucolicis in Ecloga quæ incipit. Quo te Meri pedes, scilicet.

Incipe Mœnalios mecum mea tibia cantus.

Similem ponit versum Ouidius in libro Heroidum in Epistola Deianiræ ad Herculem, quæ incipit.

Gratulor Etholiam titulis succedere nostris.

Et est versus.

Impia quid dubitas Deianira mori?

Similis versus ponitur in Theodosio, scilicet.

Cede dies cœlo, quia nescit cedere virgo.

Ionathas in excelsis tuis occisus est. Hic Dauid specialiter plãgit Ionathã, quia specialius eũ diligebat, ideò dicit. O Israël, Ionathas occisus est in excelsis tuis, id est, in montibus tuis, sc. super montem Gelboe. *Doleo super te frater mi Ionatha.* Vocauit Dauid Ionatham fratrem suum, quia diligebat eum sicut fratrem; sed adhuc magis diligebatur Dauid à Ionatha, quia diligebat eum sicut animam suam, & spoliabat se omnibus vestibus, dabatque illas Dauid, quia conglutinata erat anima sua animæ Dauid, præced. li. cap. decimo octauo. *Decore nimis.* Id est, Ionathas erat nimis decorus, & ob hoc amabilis erat ab omnibus: in Hebræo dicitur: *Decore mihi.* Id est, tu eras decorus in conspectu meo. *Et amabilis super amorem mulierum.* Id est, ego te amabam intentissimè, sicut est amor mulierũ. In Chaldæo habetur amabilis super amorem duarum mulierum, scil. Abigail, & Achinoem, q. d. ego nimis diligo duas vxores, quas habeo, sed magis te diligebã. Potest autem accipi amor mulierum actiuè & passiuè. Si accipiatur passiuè, est sensus, quòd ardentior erat amor Dauid ad Ionatham, quàm amor virorum ad mulieres, quanquam iste amor nimis intensus sit, & posuit Dauid de isto amore, quia quanquam sit libidinosus, & parum durans; eo tamen tempore quo manet, omni amore feruentior est. Accipiendo actiuè est sensus, maior erat amor meus ad te, quàm est amor mulierum ad eos, quos diligunt, scil. ad filios suos, quos maximè diligunt: & iste est sensus, quem litera nostra intendit. Quod patet, quia immediatè subditur, sicut mater vnicum amat filium, ita ego te diligebam.

bam. Posuit autem Dauid de amore mulierum, quia amor parentum ad filios est maximus,& tamen in hoc maior est amor matris ad filios quàm patris,vt probat Aristot.Ethic.li.8. *Sicut mater amat vnicum filium suum,ita ego te diligebam.* Id est,amor meus ad te erat maximus,sicut est matris ad filios, & potissimè quando vnicum filium habet. quia tunc totum amorem suum in illum colligit.Istud non habetur in Hebræo,sed fortè fuit additum per modum expositionis in aliqua Glossa interlineari, & imperitia librariorum textui adiunctum est. *Quomodo ceciderunt robusti.* Istud verbum sæpè repetitur in hoc carmine ex consuetudine aliorum carminum: causa autem supra posita est.Robusti vocantur hic Saul & Ionathas,& aliqui alij inclyti viri de populo, qui cum eis mortui sunt. *Et perierunt arma bellica.* Id est,non potuerunt se defendere ab hostibus suis cum illis,vel perierunt,id est,capta sunt, quia Philisthini venerunt sequenti die post bellum, & spoliauerunt interfectos,præceden.lib.cap.vlt.& tunc Philisthini acceperunt arma Saulis,& posuerunt ea in templo Astaroth, vt patet prælleg.cap.& 1.Paralip.10.

CAPIT. II.

IGITVR post hæc consuluit Dauid Dominum,dicens: Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque Dauid: quò ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

IN præcedentibus descripta est mors Regis prioris, hic cõsequenter subiungitur institutio successoris.Sciendum autem, quòd Saul primus Rex Iudæorum habuit duos successores,vnum de iure,alium de facto:de iure quippe successit ei Dauid,quia Deus vnxerat eum,vt regnaret post Saulem,præceden.lib.cap.decimosexto. alius fuit successor de facto,scilicet,Isboseth filius Saulis,quem Abner princeps militiæ vnxit in regem.Et diuiditur in tres partes.Primò ponitur Dauid vnctio.Secundò,Isboseth in regem institutio. Tertiò,vtriusque regni successio.Secunda ibi.*Abner autem,* Tertia ibi. *Egressusq; est.*

Saul duos successores habuit in regno.

An ordo historiæ continuus sit & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRITVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, habeant continuatum ordinem ad præcedentia, & an fuerint facta immediatè, vel magno tempore post. Ad primum dicendum,quòd hic est ordo continuatus,quia hic agitur de regno Dauid & Isboseth: isti tamen nunquam regnauerunt vsque ad mortem Saulis,de qua habetur præced. cap. Ad secundum dicendum,quòd istud, quod habetur hic,factum fuit immediatè post præcedentia, & hoc tam quantum ad partem Dauid,quàm ad partem Isboseth: nam Dauid ascendit in Hebron, in qua regnauit, & hoc fuit immediatè post præcedentia.Sic patet in litera,scil. Post hæc Dauid consuluit Dominum.Quantum ad Isboseth apparet,nam verisimile est,quòd post mortem Saulis immediatè Abner, qui erat princeps exercitus, instituerat filium eius Isboseth in regem,ne populo manente sine rege, aliquis Tyrannus insurgere vellet,vel hostes haberent occasionem ad subijciendum sibi faciliter totam terram Hebræorum, quia vbi non est rector,corruet populus: immediatè ergò post præcedentia facta sunt quæ habentur in hoc. c. Sciendum autem quòd in hoc cap. describuntur duo regna, scil. regnum Dauid super tribum Iuda, & regnum Isboseth super reliquum Israël, scil. super vndecim tribus: principaliter tamen scriptura intendit enarrare regnum Dauid. Regnum autem Isboseth non describit, nisi inquantum mentio eius necessaria erat ad plenè describendum gesta sub regno Dauid : nam domus Dauid bella egit cum viris Isboseth,vt patet hic. *Factum est autem post hæc consuluit Dauid Dominum.* Id est, postquam egit planctum pro Saule & Ionatha,consuluit Dominum super statu suo. Istud autem fuit in Siceleg,& inde ascendit in terram Israël.

Quare Dauid consuluit nunc Dominum,& per quem, & qualiter.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, quare Dauid consuluit hic Dominum,& per quem,& qualiter. Respondendum,quòd causa consultationis fuit, quia Dauid nolebat in rebus magnis iudicio suo agere,sed Dei consilio,cùm illud faciliter habere posset.Motiuum autem erat,quia Dauid fugerat de terra Israël in terram Philisthinorum, timens incidere in manum Saulis,nunc autem quia mortuus erat Saul, volebat redire in terram Israël,& quia istud erat aliquid magnum, scil. negotium de regnando, noluit sine Dei consilio quicquam agere,vt ab illo sciret,an deberet manere in terra Philisthinorum,vel ire in terram Israël:& si eundum esset, ad quam ciuitatem ire deberet. Ad secundum respondendum,quòd Dauid consulebat Dominum per Abiathar Sacerdotem. Iste enim confugerat ad Dauid,dum esset in Ceila. præced. lib.c. 23. Iste autem erat Sacerdos magnus habens secum Ephod: vnde per illum poterat de quibuscunque dubijs consulere Dominum Dauid : & sic consuluit, quando erat in Ceila. præceden.lib.cap.23. & iterum quando persequi volebat latruncnlos Amalech.eo.lib.cap.30. Ad tertium respondetur, quòd modus consulendi Dominum erat,quòd Abiathar indueretur rationali,& Ephod, quæ erant ornamenta summi Sacerdotis,& præsente Dauid quærebat Sacerdos à Domino de dubio Dauid,& respondebatur ei, de quo magis dictum est præced.lib.cap.23.& 30. *Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda?* id est,nunquid bonum est, quòd recedam de terra Philisthinorum,vadens ad vnam de ciuitatibus Iuda? Videbatur enim Dauid,quòd rationabile erat, & securum sibi redire iam in terram Israël : nam mortuus erat Saul,qui quærebat animam eius : noluit tamen aliquid sine Dei consilio agere,quia fortè Deus aliud iudicabat expedire.Sciendum autem quòd Dauid solùm dixit hic, an deberet ascendere in aliquam de ciuitatibus Iuda,id est,sortis Iuda, quoniam de ciuitatibus terræ Israël, id est,vndecim tribuum,non putabat sibi esse securum : quia illi,qui erant de tribu Beniamin, vellent constituere aliquem filium Saulis in regem, ideò persequerentur Dauid,ne vsurparet sibi regnum:quoniam viuente Saule,opinio de illo habebatur,quòd regnaturus esset. De alijs autem tribubus credidit, quòd fauere vellet tribui Beniamin,ideò quòd aduersarentur ei, de sola autem tribu Iudæ putauit,quòd eum fideliter adiuuaret: ideò de illa solũ quæsiuit, an ascendere deberet ad aliquam de ciuitatibus Iuda, quia ante hoc viuente Saule non adiuuerant eum: quin potius Ziphæi,qui erant de tribu Iuda, adiuuabant Saulem ad inuestigandum Dauid,præced.lib.cap.23.& 26. Respondendum,quòd Dauid poterat confidere, quòd viri tribus Iuda adiuuarent eum:nec obstat,quòd prius non adiuuerint,quia viuente Saule non audebant, eo quòd Saul erat potens nimis,& dominabatur pro libito suo toti Israël ; nunc autem nullus adhuc Rex constitutus erat, ideo poterant viri de tribu Iuda adiuuare Dauid nullum timentes: si tamen adhuc aliqua suspicio erat,istam Dauid excluderet consulendo Dominum.*Et ait Dominus ad eum,* scil. respondit sibi per Abiathar Sacerdotem. *Ascende.* Id est,bonum est,quòd ascendas in aliquam de vrbibus Iuda.*Dixitq; Dauid,quò ascendam.* Quãquam certificatus esset Dauid,quòd ascendere deberet: tamen nesciebat ad quam vrbem:nam in aliqua poterat prosperari, & in alia poterat habere viros suspectos & infideles. *Et respondit ei,in Hebron.* Id est,dixit quòd ascenderet in Hebron. Ista est ciuitas famosissima in sorte Iudæ,& Metropolis, in qua primò regnauit Dauid:fuit autem data ista vrbs in possessionem Caleb, vt patet Iosue 10.& 15. postea verò fuit assignata in sortem Sacerdotum,& facta est ciuitas fugitiuorum,vt patet Iosue 20.& 21.de hoc Rabanus & Glossa ordinaria dicit : Hebron ciuitas in tribu Iuda,quæ quondam vocabatur Arbe,id est,quatuor,quia Abraham,Isaac,& Iacob ibi sepulti sunt,& magnus Adam:licèt eum in loco Caluariæ quidam esse suspicentur.Hæc fuit olim Metropolis Philisthinorum,& habitaculum

Vbi Adam sepultus.

culum gigantum: post ciuitas Sacerdotalis & fugitiuorum. Distat autem à meridiana plaga Helya, id est Ierusalem miliaribus circiter 22. vbi quercus Abraham, quæ etiam terebintus Mambre vsq; ad Constantini Regis Imperium mõstrabatur, & Mausoleum eius in præsentiarum cernitur: cumq; à nostris ibidem iam Ecclesia constituta sit, in circuitu à cunctis gentibus terebinti locus superstitione colitur, quia sub ea Abrahã Angelos hospitio susceptit: hæc septem annis ante quàm Tanis ciuitas Ægypti condita est, de hac vrbe multa in libro de situ terræ sanctæ. *Ascendit ergo Dauid*, scil. in ciuitatem Hebron, iam securus de prospero euentu post Dei responsionem. *Et duæ vxores eius.* Has duas solùm habebat tunc, postea verò plures accepit in Hebron, de quo seq. c. & plures alias in Ierusalem, de quo infra quinto: & 1. Paralipom. 3. Fit autem mentio hic solùm de vxoribus Dauid, & nõ de filijs, quia nullum adhuc filium susceperat, sed postea genuit sex filios in Hebron seq. cap. & postea alios in Ierusalem, infra quinto. *Achinoam Iezrahelitis.* Istud est nomẽ primæ vxoris, & vocatur Iezrahelitis, id est, de vrbe Iezrahel: est enim Iezrahel ciuitas in sorte Iudæ, Iosue 15. & distat vno milliario à monte Gelboe, in quo mortuus est Saul, vt patet in lib. de situ terræ sanctæ. *Et Abigail vxor Nabal Carmelli.* Ista erat secunda vxor Dauid, & vocatur vxor Nabal Carmelli, quia prius fuerat vxor Nabal habitantis in Carmello, quo mortuo accepit eam Dauid in vxorem, præced. li. cap. 25. Achinoam non vocatur vxor alicuius, quia Dauid acceperat eam à virginitate sua. *Sed & viros, qui erant cum eo, duxit Dauid.* Id est, non solùm Dauid ascendit, sed etiam omnes viri, qui erant cum illo in Siceleg: fuerunt autem cum Dauid toto tempore, quo fuit in terra Philisthinorum sexcenti viri, quorũ quadringenti conuenerunt ad eum, cùm esset in spelunca Odolan. præced. lib. c. 22. Alij ducenti conuenerunt deinde: vnde quando introiuit Dauid in Ceilam, sexcentos viros habebat, præced. lib. cap. 23. Isti fuerunt semper cum illo in terra Philisthinorum: deinde autem conuenerunt ad Dauid Principes de alijs tribubus, & fuerũt cum eo in bello, quod egit contra latrunculos Amalec, vt patet 1. Paralipo. c. 12. isti etiam ascenderunt cum Dauid de Siceleg: scriptura tamen facit mentionem principaliter de illis sexcentis viris: nam & Dauid habuit curam specialem semper de illis, & habuit eos apud se familiariter: sic patet infra 15. nam dicitur, quòd præcedebant Dauid sexcẽti viri, qui secuti fuerant eum de Geth. *Singulos cum domo sua*, id est, quilibet illorum habebat domum suam, id est, familiam suam, scil. vxorem, & filios in Siceleg: nam quando Dauid fugit in terram Philisthinorum, duxit secum vxores suas, præced. li. c. 27. Ita omnes viri, qui cum eo descenderunt, duxerunt secum vxores suas & & filios, quia putabant se mansuros multo tempore in terra Philisthinorũ, sc. quamdiu viueret Saul, vnde quãdo latrunculi Amalecitarum succenderunt Siceleg, dicitur quòd vnusquisq; de viris Dauid mœstus erat pro filijs, & filiabus suis, & vxoribus, præced. lib. c. 30. *Et manserunt in oppidis Hebron.* Id est, Dauid cum domo sua mansit in vrbe Hebron: viri autem sui habitauerunt in ruribus & viculis apud Hebron.

An Dauid licuerit habitare in Hebron.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid potuit licitè habitare in Hebron, quia videbatur præiudicare Sacerdotibus, fuerat namque Hebron tradita Sacerdotibus in sortem ad habitandum. Iosue 21. Dauid autem non erat de Sacerdotibus, ideo præiudicabat eis, si habitaret in vrbe, patet hoc de Caleb: nam ipsi tradita fuit prius Hebron iussu Dei, Iosue 14. quia tamen postea in diuisione vrbium Sacerdotalium assignata fuit eis Hebron, cessauit possidere eam Caleb, & habuit solùm agros illius & rura. Iosue 21. A fortiori ergo Dauid, qui nullum ius habebat in vrbe Hebron, non poterat habitare ibi. Respondẽdum, quòd Dauid habitauit in Hebron sex annis, & dimidio, vt patet infra in litera, & infra quinto: nec peccauit in hoc, nec præiudicauit Sacerdotibus: nam non erat peccatum, quòd aliquis de laicis habitaret in Hebron, cùm non esset locus sacer. Quod apparet, quia erat vrbs fugitiuorum, ad quam occisores fugientes manebant vsq; ad mortem summi Sacerdotis. Iosue 20. Isti tamen laici erant, solùm autem præiudicaretur Sacerdotibus, si aliquis vellet vsurpare titulum vrbis, & excluderet eos à possessione: sic autem erat de Caleb, qui erat Dominus vrbis Hebron, & quia duo non possunt esse domini in solidum eiusdem rei, cùm daretur ciuitas sacerdotibus, oportebat quòd Caleb desineret possidere Hebron: & cœpit tunc esse Dominus agrorum solùm, & viculorum vrbis Hebron. Dauid autem non accipiebat Hebron in titulum, nec habitabat in ea iure suo, sed ex permissione Sacerdotum, ideo nullo modo præiudicabatur illis in hoc. *Venerunt q; viri Iuda*, scil. postquam Dauid venit de Siceleg in Hebron, congregati sunt viri de tribu Iuda, vt acciperent sibi Dauid in Dominum. *Et vnxerunt ibi Dauid.* Fundendo oleũ super caput eius, quia sic consecrabantur reges, & accipiebãt titulum regni. *Vt regnaret super domum Iuda.* Id est, solùm vnxerunt eum tunc regem super tribum Iuda, quia aliæ tribus non conuenerunt ad hanc vnctionem, nec consenserunt habere eum regem.

Quare viri Iudæ acceperunt Dauid in regem.

QVÆST. IV.

QVÆRET aliquis, quid mouit viros de tribu Iuda ad accipiendum Dauid in regem, & an peccauerunt in hoc. Ad primum dicendum, quòd viri Iuda moti sunt ad accipiendum Dauid in regem propter duo. Primò ex affectione, quia cùm esset de tribu sua, esséque vir bonus regno dignus, magis volebant eum sibi præesse, quàm virum alterius tribus. Secundum motiuum & principale erat, vt implerent voluntatem Dei: prædixerat enim Samuel Propheta regnum esse scindendum de domo Saulis, & transferendum in Dauid, præced. lib. c. 15. vnde & ipse Samuel iam vnxerat Dauid in regem. eo. lib. c. 16. Viri igitur Iuda hoc scientes pro parte sua, voluerunt implere voluntatem Dei, vngentes Dauid in regem: moti fuerunt autem ipsi ex seipsis, Dauid ignorante, quia Deus mouebat eos ad hoc faciendum, ideo manente eo in Hebron, omnes congregati sunt, & vnxerũt eum. Ad secundum dicendum, quòd viri Iuda non peccauerũt accipiendo Dauid in regem: nam si ipsi habuissent aliquem dominum, ad quem de iure pertineret regnum Israël, & in præiudicium illius viri Iuda vellent accipere alium regem, peccarent. Tunc tamen non erat aliquis, ad quem de iure pertineret regnum Israël, ideo poterãt viri Iuda accipere sibi regem. Hoc autem patet ex duobus. Primò, quia apud Israëlitas nondum erat causatum ius accipiendi regnum per successionem: primus quippe rex Saul fuerat per electionem assumptus, cui nullus adhuc successerat de progenie sua, ideo in potestate Israëlitarum erat eligere sibi quemcunque principatum vellent, vnde filij Iuda pro parte sua volebant eligere Dauid, & poterant etiam, si Deus hoc non iussisset, quia non præiudicabant iuri alicuius de filijs Saulis, eo quòd nullum ius causatum fuerat adhuc in eis. Secundò hoc patet ex dispositione Dei, quia Deus reprobauerat Saulem, & elegerat Dauid, ideò non peccabant accipientes eum in regem: sed magis merebantur.

Nõ peccauerunt viri Iuda accipiendo Dauid in regẽ.

Quare Iuda vnxit Dauid.

QVÆST. V.

QVÆRITVR vlterius, quare viri Iuda vnxerunt nunc Dauid in regem, quia iam vnctus erat à Samuele, præced. lib. cap. 16. Respondendum est, quòd de Dauid fuit factum, sicut de Saule: Saul quippe primo vnctus fuit in regem à Samuele in secreto, deinde fuit vnctus à toto populo in publico, præced. lib. cap. 10. ita Dauid hic. Causa autem iterationis fuit, quia vnctio prima facta per Samuelem fuit occulta, & quamquam per illam fuit sibi traditum ius regnandi aliquando, tamen non fuit actualiter sibi traditum aliquod ius: nunc autem volebant viri Iuda tradere Dauid exercitum iurisdictionis regnatiuæ, ideo denuo vnxerunt eum. Secunda causa fuit, quia prima vnctio Dauid non fuit specialiter super aliquam tribuum Israël, sed magis super totum Israël, sicut Saul rex erat. Nunc autem viri Iuda non constituebant eum regem super totum Israël, sed solùm super vnam tribum, ideò vnxerunt eum specialiter sibi in regem.

A

An Dauid vnctus fuerit oleo sancto, an communi.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid fuerit hic vnctus oleo sancto, vel communi: est enim oleum sanctum factum ex diuersis speciebus in certo pondere, de cuius compositione habetur Exod. 30. Nulli autem homini licebat facere talem compositionem olei sub pœna mortis, sed solùm fiebat in sanctuario à Sacerdotibus: & de hoc oleo vngebãtur summi Sacerdotes, & vestes eorum, & vasa templi, de quo Exod. 30. & 31. Reges quoque inter Hebræos vngebantur hoc oleo: sic patet de Salomone, seq. lib. cap. 1. cùm dicitur: Sumpsitque Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: oleum tamen quod erat in tabernaculo, sanctum erat, alioquin non iuissẽt Sacerdos pro illo ad sanctuarium, quia oleum commune in quacunque domo reperiret. Sciendum tamen est, quòd reges interdum oleo communi, & interdum oleo sancto vngebantur, vt declaratum est præced. li. cap. 16. Dauid quoque prima vice, qua vnctus est à Samuele, non fuit vnctus oleo sancto, vt declaratum est præced. lib. cap. 16. Nũc autem dubium est, an oleo sancto vel communi vnctus fuerit: nam fortè dici poterit, quod de loco sanctuarij viri Iuda tulerint oleum, quo vnxerunt Dauid. Si autem velimus dicere contrarium, satis est facile, cùm locus sanctuarij non esset nunc in sorte Iudæ, sed in sorte Beniamin, sc. in vrbe Gabaon: nam post destructam vrbem Nobe, translatum est sanctuarium in Gabaon: est autem Gabaon in sorte Beniamin, vt patet Iosue 18. Sed adhuc dici posset, quòd Sacerdotes & Prophetæ, qui erant cum Dauid, scientes componere oleum sanctum, confecerunt illud, & de eo vnctus est Dauid. Si autem obijcias, quòd peccarent facientes talem vnctionem, dicendum quòd non peccabant, quia Deus volebat, quòd reges vngerentur isto oleo in coronatione sua sicut Sacerdotes, postea tamen non poterant vti illo ad delectationem vngendo carnem suam, quia tunc inciderent in pœnam legis. Exod. 30.

Oleũ sanctũ quod erat.

Reges aliquã do vngebantur oleo sancto, aliquando communi.

B

Per quem fuit hic Dauid vnctus, an per laicos, vel per Sacerdotes.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR vlterius, per quem fuit Dauid hic vnctus. Aliquis respondebit, quòd viri de tribu Iuda vnxerunt eum: nam dicitur hic, venerunt viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret: sic etiam fuit, quando vnctus est in regem super Israël: nam dicitur, quòd senes Israël vnxerunt Dauid in regem super omnem Israël, infra quinto capitulo. Sed dicendum est, quòd Dauid non fuit vnctus à viris tribus suæ: sed Sacerdotes & Prophetæ fuderunt oleum super caput eius, & fecerunt omnes cæremonias vnctionis. Ratio huius est, quia vnctio regum erat aliquid sacrum, sicut vnctio Sacerdotum, ideò per sacros ministros fieri debebat: huiusmodi sunt Sacerdotes & Prophetæ. Sic etiam patet in vnctione Salomonis in regem: nam non vnxit populus eum, sed Sacerdos magnus & Propheta: sic patet sequenti libro cap. primo, scil. Dixitque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc Sacerdotem, & Nathan Prophetam, dixitque ad eos: imponite Salomonem filium meum super mulam meam, & ducite eum in Gion, & vngat ibi eum Sadoc Sacerdos, & Propheta Nathan. Sed tunc aliquis dicet, quòd nõ habebat Dauid secum Sacerdotes aut Prophetas, qui vngerent eum, quia Sacerdotes erant in loco sanctuarij: sanctuarium autem tunc erat in Gabaon, quæ est ciuitas sortis Beniamin, Iosue 18. Ideo non posset eos habere in tribu Iudæ. Respondendum, quòd Dauid habebat secum Sacerdotes & Prophetas, qui eum possent vngere, erat namque cum illo Propheta Gad, qui reuelauit ei, dum esset in terra Moab, quòd deberet redire in terram Iuda, præceden. lib. capit. vigesimo secundo. Creditur quoque cum eo fuisse tunc Propheta Nathan, qui fuit semper familiaris illi: de Sacerdotibus autẽ apparet, quòd essent ibi: nam erat ibi Abiathar summus Sacerdos, qui fuit omni tempore cum Dauid, sicut dixit Salomon ad eum sequen. lib. capit. 2. Es quidem vir mortis, sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus sustinuit pater meus. Erant quoque multi Sacerdotes in Hebron: nam Hebron erat Sacerdotum, vt patet Iosue 21. Ideò quanquam aliqui illorum iuissent ad sanctuarium, nunquam ibant omnes simul, & sic poterant isti tam Sacerdotes quàm Prophetæ vngere Dauid. Cùm autem dicitur, quòd viri Iuda vnxerunt Dauid, non est intelligendum, quòd ipsi fuderint oleum super caput eius, & fecerint alias cæremonias vnctionis, quia has fecerunt Sacerdotes, sed dicuntur vnxisse eum viri Iuda, quia ex eorum auctoritate & mandato Sacerdotes & Prophetæ vnxerunt eum. Sic enim fuit in Salomone: nam Dauid iussit eum vngi, & aliàs non vnxissent eum Sacerdotes: ipse tamen non vnxit eum, sed Sadoc Sacerdos seq. li. cap. 1. eodem modo intelligitur de senibus Israël, quòd vnxerunt Dauid super totum Israël, id est, quòd mandato illorum Sacerdotes vnxerunt eum: dicuntur tamen ipsi vnxisse, quia ille aliquid agere dicitur, cuius nomine illud fit.

C

D

Quis fecit cæremonias vnctionis.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR vlterius, cùm Sacerdotes & Prophetæ vngerent Dauid, qui istorum exercebant cæremonias fundendi oleum & alia, quæ fiunt in regis vnctione? Respondendum est, quòd vnctio regum erat aliquid sacrum, ideò fiebat per sacros ministros, cuiusmodi sunt Sacerdotes & Prophetæ: istud tamen magis pertinet ad Sacerdotes, quàm ad Prophetas, quia Prophetæ pertinebant ad Deum specialiter solùm inquantum reuelabat eis aliqua occulta, quæ alijs non reuelabat: non tamen habebant aliquam ministrationem circa Deum in sacrificijs, vel alijs cæremonijs, quia vt communiter Prophetæ erant de genere laicorum, & non Sacerdotum, ad laicos autem non pertinet aliqua ministratio Dei. Sacerdotes verò pertinent ad Deum specialiter, inquantum sunt ministri omnium, quę pertinent ad cultum Dei: vnctio autem regum erat quædam cæremonia sacra, ideò pertinebat illa ad Sacerdotes, & non ad Prophetas. Patet hoc in vnctione Salomonis, quia quanquam Dauid iussit, quòd Sadoc Sacerdos, & Nathan Propheta vngerent Salomonem: tamen Sadoc Sacerdos fudit oleum, & non Nathan, sequen. lib. capit. 1. scil. Sumpsitque Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem. Sic etiam patet in vnctione regis Ioas: nam Ioiada summus Sacerdos fudit oleum super caput regis, & Sacerdotes filij sui subseruiebant ei in hoc, vt patet 2. Paralipom. 23. scil. Vnxitque eum Ioiada Pontifex & filij eius. Prophetæ autem dicuntur vngere reges, non quidem quòd ipsi facerent cæremonias vnctionis: sed quia Sacerdotibus assistebant vngentibus, auctoritatem conferendo ex parte Dei, & propter hoc dixit Dauid, quod Nathan Propheta, & Sadoc Sacerdos vngerent Salomonem, non quòd Nathan faceret aliquam cæremoniam vnctionis, sed quòd auctoritatem præstaret assistendo. Sed aliquis obijciet, quòd Prophetæ vngebant reges potius, quàm Sacerdotes: nam Samuel vnxit Saulem præceden. lib. cap. 10. Idem quoque vnxit Dauid, eod. lib. cap. 16. Elias quoque Propheta vnxit in regem Azael super Damascum, sequen. lib. cap. 19. quidam quoque de filijs Prophetarum vnxit in regem Iheu super Israël, infra 4. lib. cap. 9. Respondendum, quòd vnctio regum non pertinebat directè ad Prophetas, sed ad Sacerdotes, cùm esset quoddam ministerium, quia tamen interdum occultum erat, quem Deus vellet vngere in regẽ: & istud non reuelabat nisi Prophetis, mittebantur Prophetæ ad vngendũ regem: quando tamen notum esset quis erat vngendus in regem, non vngebatur per Prophetas, sed per Sacerdotes. Sic enim fuit in Salomone, de quo constabat, quòd vngendus erat, ideò vnxit eum Sadoc Sacerdos, & non Nathan Propheta, sequen. lib. capit. 1. De Ioas quoque constabat eodem modo, quòd vngendus esset, ideò summus Sacerdos vnxit eum, & non Prophetæ, 2. Paralip. 23. Vnctio autem Saulis, Dauid, Azael, Iheu, de quib. obijciebatur, erat occulta, quia nesciebatur an isti vngẽdi essent in reges, ideò mittebantur Prophethæ, & non Sacerdotes ad vngẽdum eos. Nunc aũt de Dauid

Vnctio regum pertinebat ad Sacerdotes & Prophetas magis tamen ad Sacerdotes.

E

F

A

constabat,quòd vngendus esset, cũ viri Iuda vellent eum sibi in regem,ideò per Sacerdotes vngi debebat. Vnde dicẽdum, quòd Abiathar summus Sacerdos, qui tunc cum eo erat,vnxerit illum.Si autem quæras,quæ cæremoniæ obseruabantur in coronatione & vnctione regum, declaratum est præced. lib.cap.10.*Et nunciatum est Dauid.* Hic ostendit Dauid affectionem suam bonam erga domum Saulis, quãquam fuisset hostis eius:quod partim apparuit, eo quòd fecit magnum planctum,& ieiunauit audita morte Saulis, occiditq; illum iuuenem,qui confessus fuerat se occidisse Saulem prꝫced.c.Nunc autem ostendit affectionem suam mittens ad referendũ gratius viris Iabes de bono,quod fecerũt erga Saulem,& promisit se pro hoc redditurum vicem tanquàm sibimet hoc beneficium collatũ foret.*Quòd viri Iabes Galaad sepelissent Saul.* Hoc nunciatum fuit Dauid,postquàm fuit in Hebron: quod patet,quia ipse misit ad dicendum viris Iabes,quòd vnctus erat in regem super domum Iuda: & tamen istud fuit postquàm Dauid venit in Hebron. Vocatur autem Iabes Galaad,quia ista ciuitas Iabes erat in terra Galaad.*Misit ergo Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad,* sc.ad agendum gratias eis pro beneficio impenso in Saulem:erant autem ibi viri Iabes de tribu Gad, habitãtes vltra Iordanem in terra duarum tribuum & dimidiæ: vnde Dauid non vngebatur nũc in regem super illos. *Dixitq; ad eos, benedicti vos à Domino,* id est, Deus benedicat vobis conferendo bona multa pro bono,quod egistis.*Qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul,* id est,tulistis cadauer illius de terra Philisthinorum,de muro vrbis Bethsan, & cadauera filiorum eius:erat autem ista magna misericordia tam ex parte virorum Iabes,quàm ex parte Saulis: ex parte illorum patet, quia exposuerunt se ad mortem introeundo in terram Philisthinorum,vt inde educerent cadauera Saulis, & filiorũ eius:ex parte quoq; Saulis fuit magna misericordia, quia erat magnum vituperium, quòd cadauer eius & filiorum suorum corpora suspensa essent in terra hostili,nunquam habitura sepulturam;isti autem tulerunt ea, & honorificè sepelierunt,& ieiunauerunt septem diebus,prꝫced. lib.c.vlt. *Et sepelistis eum,* id est,non solùm duxistis eum de terra hostili, sed etiam honorificè sepelistis.Sciendum quòd viri Iabes non solùm fecerunt misericordiam cum Saule,sed etiam cum filijs eius,quia corpora illorum tulerunt de muro Bethsan, & sepelierunt. Dauid tamen solùm dixit de misericordia facta in Saulem,eo quòd bona facta filijs, censentur facta patri suo,quia filius est pars patris,vt patet 5.& 8.Ethic.præcipuè autem, quia viri Iabes tulerunt corpora filiorum Saulis de terra Philisthinorum propter honorem Saulis, & quia erant simul cum corpore Saulis,& fortè si non fuisset ibi corpus Saulis, sed sola cadauera filiorum eius,viri Iabes non iuissent illuc, vnde totum beneficium istud Sauli collatum est,& rectè Dauid de illo solo fecit mentionem.

Gratias egit Dauid viris Iabes Galaad & misericordiam quam fecerant cũ Saule inimico suo.

B

Quare Dauid misit nuncios ad viros Galaad, agendo gratias eis, quòd sepelissent Saulem.

C

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis,quare Dauid misit nuncios ad viros Iabes,gratias agendo eis pro bono quod egerant Sauli. Respondendum, quòd Dauid voluit se ostendere innocentem in morte Saulis,& quòd illa non placuisset ei: nam dum viueret Saul,erat hostis Dauid,quærẽs eum ad mortem, propter quod aliqui de populo putabant, quòd Dauid desideraret mortem Saulis,vel procuraret quãtum posset, aut saltem lætaretur in ea,quando eueniret,quòd esset in eo quædã macula ad regnandum,ideo voluit se Dauid quãtum potuit,immunem ostendere ab hoc crimine. Et primò dum Saul viueret:nam bis incidit Saul in manus Dauid,& potuisset eum occidere,sed noluit præced.lib.c.24.& 36.nunc quoq; in morte eius ostendit innocentiam suam,nimis dolens & plãgens pro eo,prꝫced.cap.Et vt magis hoc pateret,misit nuncios ad viros Iabes,referendo gratias pro honore impenso Sauli tanquam sibi impensus foret,vt per hoc totus Israël, & illi qui restiterãt de stirpe Saulis,cognoscentes affectionem Dauid erga Saulẽ, magis placarentur ei. Sic enim fecit, quando occisus fuit Abner,quia ne aliqui putarent eum occisum de consilio Dauid, planxit eum nimis,& sequebatur feretrum illius, ieiunauitq; die illa,seq.cap. Et dicitur ibi,quòd omnis populus audiuit, & placuerunt eis cuncta,quæ fecit Rex: & cognouit omnis Israël in die illa,quod non actum fuisset à rege, quòd occideretur Abner. *Et nunc retribuet quidem vobis Dominus.* Id est, non putetis,quòd bonum opus vestrũ manebit irremuneratum: nam Dominus vobis retribuet, qui pro singulis bonis retribuit,quę fiunt causa eius.*Misericordiam & veritatem.* Misericordia retribuitur alicui,quando prꝫter merita sua aliquid ei cõfertur ex mera gratia:veritas autem retribuitur, quando iuxta merita alicuius recompensatur ei. Ista duo dicit Dauid retribuenda esse viris Iabes: nam licèt Deus non teneatur nobis ad aliquid,quanquam eum colamus,est tamen iustum, id est condecens,vt aliquid nobis boni tribuat,si eum coluerimus, & quia viri Iabes fecerant magnum bonum, pro quo iustum erat,quod Deus eis aliquid conferret: quando istud ageret, retribueret eis veritatem, & quia Deus liberalissimus est,& confert semper hoc bonum supra merita sua, agit hoc ex misericordia:& quia non solùm Deus benefacturus erit viris Iabes secundùm quantitatem meriti,sed supra illud, diceretur eis retribuere misericordiam.*Sed & ego reddam gratiam.* Id est, etiam ego retribuam vobis pro hoc bono quod feciſtis. *Eo quòd feciſtis verbum istud.* Id est,rem istam: verbum enim accipitur pro re.sic patet prꝫced.cap.scil.quod est verbum quod factum est in castris? id est quid accidit in castris? *Confortentur manus vestræ.* Hic inducit Dauid viros Iabes ad repugnandum Philisthinis:perdiderant enim Israëlitæ regem,ex quo Dauid credebat,quòd deficerent animo,& succumberent hostibus, ideò dixit, confortentur manus vestræ, scilicet ad resistendum hostibus,& pugnandum, sicut si Saul Rex vester viueret.*Et estote viri fortitudinis.* Id est, ostendentes fortitudinem in vobis,vt sicut fuistis fortes educendo Dominum vestrum de terra hostili, ita sitis fortes ad resistendum hostibus, quamquam Saul mortuus sit.Hortabatur autem Dauid viros Iabes ad fortitudinem, quia isti erant de viris fortissimis totius Israël,sic enim prædixit de eis Iacob in benedictione filiorum suorum.Gen.49.scil.Gad accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum. Moyses quoque laudauit nimis tribum Gad de fortitudine,Deut.33. sc. Benedictus in latitudine Gad,quasi leo requieuit,cepitq; brachium & verticem, id est,ex vno ictu gladij amputauit caput &brachium:viri autem Iabes erant de tribu Gad.*Licèt enim mortuus sit Dominus vester Saul.* Dicit hoc Dauid ad confortandum viros Iabes, quia cùm iam non haberent regem,deficerent animo, & non resisterent hostibus,ideò dixit,quòd propter mortem Saulis non consternarẽtur animo,quia ipse defenderet eos, sicut defendebat Saul.*Tamen me vnxit domus Iuda in regem sibi.* Id est, iam sum vnctus in regem à domo Iuda, ideò non putetis vos esse sine rege, quia quamquam ego non sim Rex vester, tamen pugnabo contra hostes vestros,velut si essem Rex vester. *Abner autem.* Hic ponitur secũdum huius.c.sc.Isboseth in regem institutio,quæ fuit quasi eodem tempore cum vnctione Dauid.Sciendum autem,quod mortuo Saule, dispersus fuit totus exercitus.Abner tamen princeps militiæ Saulis, qui relictus fuerat de bello,congregauit exercitum, & accepit Isboseth filium Saulis,vnxitque eum in regem, & dicitur. *Abner autem filius Ner.* Iste erat patruelis Saulis,scil. filius fratris patris Saulis,ambo enim erant filij duorum fratrum, prꝫced.lib.c.14.*Princeps exercitus Saul.* Hunc Abner accepit Saul in principem militiæ à principio regni sui,prꝫced.lib.c.14.& fuit semper princeps.quamdiu vixit Saul: mortuo quoque illo fuit princeps exercitus Isboseth.*Tulit Isboseth filium Saul.* Iste solus relictus fuerat de filijs Saulis, tres enim mortui fuerant in bello cum Saule,prꝫced. lib.cap. vltim. Iste autem non iuit ad bellum,quia fortè ineptus erat ad illud,non quidem ex ætate,quia 40.annorum erat nunc,cùm factus est Rex, vt patet in litera,sed ex pusillanimitate, quod satis apparet, quia toto tempore,quo regnauit,nihil dignum rege egit.*Et circunduxit eum per castra.* Id est,duxit Abner Isboseth per castra ad hoc,quòd faceret eum regem.

D

E

Viri Iabes fortissimi erant totius Israel.

F

Quomodo Abner duxit Isboseth per castra, cum essent dispersa.

QVAEST. X.

QVAERET aliquis, quomodo Abner potuit ducere Isboseth p castra, quia iam dispersa fuerant castra Saulis. prius enim quàm ipse moreretur, Israelitę fugerant. præced. lib. c. vlt. Andreas respondet, quod vocantur hic castra aliqua loca, ad quæ conuenerunt Israelitę, vt habitarent simul, quia iam non audebant habitare dispersi timore Philisthinorum. Hoc autem habet aliquam probabilitatem, quia præced lib. c. vlt. dicitur, quod videntes Israelitæ, qui erant trans Iordanẽ, mortuum Saulem, & filios eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthini, & habitauerunt ibi. Aliter tamen dici potest, quòd litera nostra posuit castra ex æquiuocatione literæ Hebraicæ, quia in Hebræo ponitur. *Mahanaim.* Vbi nos habemus castra, & est æquiuocum ad significandum castra, vel ad significandum nomen loci cuiusdam, vel terræ. De hoc patet Gen. 32. cùm dicitur, quod Iacob obuios habuit Angelos Dei, quando introiuit in terram Chanaan: & appellauit nomen loci illius Manaim, id est castra. De hoc loco etiam patet Iosue 13. fuit enim datus in sortem dimidię tribui Manasse, nunc autem potest intelligi litera Hebraica dupliciter. Vno modo quod Abner circumduxit Isboseth per Mahanaim, id est, per terram illam, quæ sic vocatur, & ibi cõstituit eum regem. Istum sensum sequuntur omnes Hebrei, & multi de doctoribus nostris: vt Andreas, & historia scholastica. Alio modo potest dici, quod circumduxit eum Abner per castra, id est, per multitudinem militum congregatorum: & ibi constituit regem illum. Istum sensum secutus est Hieronymus in translatione nostra, & est rationabilior: nam ad hoc quod constitueretur aliquis in regem, oportebat quod fieret de consensu populi: ideo credendum quod Abner, qui erat princeps militiæ, cum quo aliqui milites manserant fugientes de bello, congregauerit exercitum Israelitarum, vt de consensu illorum institueretur Isboseth in regem: & tunc circumduxit eum Abner per castra, id est, per multitudinem exercitus congregati ad instituendum regem. *Regemque constituit super Galaad*, id est, Abner constituit Isboseth in regem, non quod ipse ei regnum traderet, quia totus populus illud tradidit, quia tamen Abner tanquam princeps militiæ induxit exercitum, & totum populum ad consentiendum in Isboseth, vt in regem, dicitur constituisse eum regem, dicitur autem constitutus super Galaad, quia Galaad erat vna prouincia in terra Israel, quę partim pertinebat ad tribum Ruben, & partim ad tribum Gad: de quo Deuteron. 3. & Iosue 13. *Et super Giessuri*, id est, constitutus est rex super terram Giessuri. Sciendum, quod habitatores terræ Giessuri non erant Israelitæ, sed Gentiles, habitantes intra terminos terræ Chanaan, quos poterant Israelitæ iustè occidere, & occupare terram, sed noluerunt, vt patet Iosue 13. scilicet, noluerunt que dispẽdere filij Israel Giessuri, & Machati, & habitauerunt in medio Israel vsque ad præsentem diem. Contra istos populos Giessuri Dauid agebat prædam, & pugnam, quando erat in terra Philisthinorum: vt patet præced. lib. c. 27.

Giessuri gentiles habitauerunt intra terminos Chanaan. C

Quomodo Isboseth potuit constitui rex super Giessuri, cum Giessuritæ non essent Hebræi.

QVÆST. XI.

QVÆRET aliquis, quomodo Isboseth potuit constitui rex super terram Giessuri, quia Giessuritę non erant Hebræi, & ipsi per se habebant regem de stirpe sua. Quod patet, quia Dauid accepit vxorem filiam Tholmai regis Giessuri: vt vt patet sequen. cap. & infra 13. dicitur quod fugit Absalon ad regem Giessuri, ergo non poterat Isboseth rex fieri super Giessuri. Aliquis autem respondebit, quòd ista fuerunt diuersis tẽporibus, ideo potuit vtrunque stare. Dicendum quod nõ stat, quia idem tempus fuit: nam Isboseth vnctus est in regem eo tempore, quo Dauid regnabat in Hebron, vt patet hic: & tamen eo tempore Dauid accepit in vxorem filiam regis Giessuri, vt patet sequen. capit. cum in Hebron acceperit filium de illa, & ibi solùm mansit Dauid septem annis, & dimidio. Respondendum est, quod Giessuritæ erant Gentiles, & semper habuerunt inter se regem de stirpe sua, quia Israelitæ hoc permittebant; cum nollent delere eos. Credendum tamen quod Israelitę acceperint illos in tributarios, & haberent aliquam iurisdictionem in terra eorum, cum ex sola misericordia permitterent eos viuere, vt patet Iosue 13. ideo reges Israel dominabantur super Giessuritas, & quia Isboseth succedebat nunc Sauli in regnum, efficiebatur nouus dominus Giessuritarum: & propter hoc dicitur quod constitutus est rex super Giessuri: semper tamen fuerunt reges super Giessuri de stirpe illarum gentium: nam postquam fuit factus Dauid rex super totum Israel, manebat in Giessuri rex Tholmai, qui erat rex nunc quando constitutus Isboseth rex super Israel, & Giessuri. *Et super Iezrahel.* Ista est ciuitas quædam super quam regnauit Isboseth. Sed obijcietur quod non potuerit regnare super Iezrahel, quia Iezrahel erat ciuitas in sorte Iudæ, vt patet Iosue 15. Dauid tamen regnabat super tribum Iudæ, vt patet hic, ergo Isboseth non regnabat super Iezrahel. Respõdendum est, quod Isboseth regnauit super Israel, & Iezrahel, eo quod erant duæ ciuitates vocatæ Iezrahel, quarum vna erat in sorte Iudæ, de qua habetur Iosue 15. & super istam regnabat Dauid: & ista est, apud quam erant montes Gelboe, & posuerunt Israelitæ castra, vt patet præceden. lib. cap. 29. Alia Iezrahel erat in sorte Ephrain: de qua habetur Iosue 17. vbi describuntur ciuitates Manasse, & Ephrain, & super hanc regnauit Isboseth: nominatur autem ista ciuitas, quia erat valde excellens. Simile autem est in multis alijs ciuitatibus, quia sæpe sunt duæ, vel tres ciuitates eiusdem nominis, sicut ciuitas Hasor: nam in tribu Iuda erant duę ciuitates nomine Hasor: vt patet Iosue 15. & in tribu Nepthalin erat alia ciuitas Hasor: vt patet Iosue 19. sic etiam fuit vna ciuitas nomine Edrai in dimidia tribu Manasse, de qua Iosue 13. & fuit alia ciuitas Edrai in sorte Nephtalim: Iosue 19. sic etiam erat vna ciuitas Bethlehem in sorte Iudæ: vt patet Matth. 2. & Michææ 5. & alia Bethlehem in sorte Zabulon. Iosue 19. *Et super Ephrain*, id est, regnauit super tribum Ephrain. Nominãtur hic filij Ephrain; quia ista tribus erat valde excellens, & honorabilis inter Israelitas: & hoc propter Ioseph patrem Ephrain: vnde tribus Ephrain fuit facta vna de quatuor principalibus, cũ erant Israelitæ in deserto: & cum essent omnes duodecim tribus sub quatuor vexillis: vnum illorum datum fuit tribui Ephrain, vt patet Numer. 2. & erat tribus Ephrain princeps super tribum Manasse, & Beniamin, vt patet ibidem. *Et super Bẽiamin*, id est, etiam regnauit Isboseth super tribum Beniamin. Nominatur hic tribus Beniamin, quia erat honorabilis propter stirpem regiam: nam Saul erat de tribu Beniamin. *Et super Israel vniuersum*, id est, etiam regnauit super omnes alias tribus Israel, excepta tribu Iuda, in qua regnabat Dauid. *Quadraginta annorum erat Isboseth cùm regnare cœpisset super Israel.* Hic ponitur æras Isboseth, quando cœpit regnare, & quid factũ fuerit tẽpore suo. Sciendum autem, quod Rabanus dicit quod Isboseth natus est anno, quo cœpit regnare Saul, & hoc colligit ipse, quia dicitur hic, quod erat quadraginta annorum Isboseth quando cœpit regnare, & præceden. lib. c. 13. dicitur quod filiꝰ vnius anni erat Saul cùm regnare cœpisset, id est, habebat tũc filium vnius anni, scilicet Isboseth, regnum autem Saulis fuit annorum quadraginta, vt patet Act. 13. ideo necesse erat, quòd Isboseth nasceretur primo anno, quo cœpit regnare Saul. Sed ista probatio Rabani deficit: nam Saul non regnauit annis quadraginta, sed viginti solũ, & cũ dicitur Act. 13. quod regnauit quadraginta annis, dicendum quod cõputatur ibi tempus Samuelis, & Saulis: tempus autem Samuelis fuit annorũ vinti, vt colligitur præce. li. c. 7. & ibi declaratum est: ergo si nasceretur Isboseth primo anno, quo regnauit Saul, solum esset viginti annorum: nunc erat tamen quadraginta, ideo oportet ꝙ natus fuerit viginti annis ante principiũ regni Saulis. Hoc etiã patet seq. lib. c. 6. dicitur. n. ibi, quod ab exitu de Ægypto vsq; ad fundationen templi fluxerunt quadringenti octoginta anni, si tamen computentur tempora media Iudicum, & Regum, & Deuter. 40. anni Sauli prẽter annos Samuelis reperientur anni quingenti ab exitu de Ægypto vsque ad fundationem templi: oportet ergo quòd quadraginta anni, quos scriptura tribuit Sauli, intelligantur esse Saulis & Samuelis: vtrique dando viginti: & sic Isboseth

Iezrahel dua ciuitates super quarũ vna regnauit Dauid & super alia Isboseth. D

Isboseth quo anno patrem natus est. F

Opinio Rabani impugnatur. E

A viginti annorum erat, quando cœpit regnare Saul. Sciendum autem quòd Isboseth vocatur aliquando Isbaal, vt patet primo Paralip. c. 8. & ista duo idem significant, qua Isboseth interpretatur vir verecundiæ, vel confusionis, id est, dignus verecundia, vel confusione: Isbaal autem interpretatur vir idoli, & ista duo idem sunt, quia idolum in Hebræo vocatur confusio: nam dignus cõfusione est, qui idolum facit, & colit. *Et duobus annis regnauit*, Paruum enim fuit tempus regni huius, & cum infœlicitate: nam semper decrescebat honor, & status suus, quousque ipse vita simul, & regno caruit.

Quantum regnauit Isboseth.

QVÆST. XII.

QVAERET aliquis, an Isboseth regnauit plusquam duobus annis. Aliquis dicet, quòd non, quia scriptura dicit hic, quod regnauit duobus annis, & est terminus præcisus, quia alioquin si pluribus annis regnasset, non proficiebat ad aliquid, quia ita posset dici quòd regnauit vno mense, quamquam regnasset decem annis. In contrarium videtur, quod regnauerit plusquam duobus annis, quia Dauid regnabat super tribum Iuda, & Isboseth super reliquum Israel: mortuo autem Isboseth vniuersus Israel accepit Dauid in regem. Dauid tamen regnauit septem annis, & dimidio super tribum Iuda, priusquam regnaret super totum Israel, vt patet hic, & infra 5. ergo videtur quod toto isto tempore septem annorum, & dimidij, vel quasi, regnauerit Isboseth super Israel.

B Item patet, quia alias daretur quod mansisset Israel non habens regem quinque annis & dimidio post mortẽ Isboseth: sed hoc non stat, quia non posset tanto tempore populus manere sine rectore, nec vellet, sed vel de seipsis, vel de extraneis aliquem regem accepisset: sed post mortem Isboseth non acceperunt aliquem, nisi Dauid in regem: ergo pauco tempore, mortuus fuit Isboseth, ante quam Israëlitæ vniuersi acciperẽt Dauid in regem: & hoc fuit postquam regnauerat septem annis, & dimidio in Hebron, & Isboseth cœpit regnare super Israel eo tempore, quo Dauid cœpit regnare in Hebron, ergo Isboseth regnauit quasi septem annis & dimidio. Item patet, quia infra c. 4. ponitur de morte Isboseth: & immediate in c. 5. subditur quomodo Israelitę vnxerint Dauid in regem, quasi nihil interciderit inter vtrunque: ergo videtur quòd modico tempore post mortem Isboseth fuerit Dauid vnctus in regem super Israel, ergo Isboseth regnauit quasi septem annis, & dimidio. Cùm autem dicitur in litera, quòd regnauit duobus annis super Israel, non est intelligendum, quod totum tempus regni sui fuerit solum duorum annorum, sed intelligitur, quod transierãt duo anni de regno suo vsque ad tempus, quo facta sunt ea, quæ habentur in litera, istud autem est bellum inter viros Dauid & Isboseth, & est sensus, quòd postquam cœpit regnare Dauid in Hebron, & Isboseth in Israel, fluxerũt duo anni de regno Isboseth in pace, & postea insurrexerunt magnæ contentiones inter domum Dauid & Isboseth: & illæ

C durauerũt magno tempore, quasi per quinque annos sequẽtes vsque ad mortem Isboseth. Simile autem habetur præcedenti lib. cap. 13. scilicet. Filius vnius anni erat Saul, cùm regnare cœpisset, & duobus annis regnauit super Israel: & tamen manifestum est, quod plusquam duobus annis regnauit: cùm Actuum capitulo decimo tertio dicatur quòd regnauerit quadraginta annis. Nec etiam potuerunt fieri illa omnia, quæ ipse fecit in duobus annis: sed intelligitur, quod regnauit duobus annis, scilicet, ante quam faceret bellum contra Philisthinos, de quo ibi habetur.

An Isboseth peccauerit, vsurpando regnum Dauid, & Abner prouocando ad hoc populum.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR vlterius an Isboseth peccauit, vsurpando regnum, quod debebatur Dauid de iure: & an peccauerit Abner prouocando populum ad hoc, vt constituerent Isboseth in regem. Aliquis dicet, quod vterque peccauit, quia inter Israelitas regnum non dabatur per successionem à principio, sed per Dei electionem. Dauid autem fuit electus à Deo, & vnctus per Samuelem, & Saul cum posteritate sua reprobatus est, ideo peccabant isti tanquam vsurpantes alienum ius. Respondendum est, quod Hebræi quidam volunt, quod Isboseth habuerit ius regnandi: vnde Ra. Sa. dicit quòd mortuo Saule, cùm vellet Abner instituere Isboseth in regem, populꝰ repugnabat dicens, quod nõ pertinebat regnum ad Isboseth, sed ad Dauid. Abner autem probauit ex scriptura, quod regnare deberet Isboseth, quia Deus dixerat Iacob: reges egredientur de lumbis tuis. Gen. 35. & tamen tunc omnes filij Iacob nati fuerant præter Beniamin, vt patet Genes. 29. & 30. iuncto 35. ideo de Beniamin futuri erant reges, saltem duo: sed solùm præcesserat vnus, scilicet, Saul; ideo poterat ad huc filius eius regnare. Istud non est verisimile, quòd illud prædicauerit Abner. Dato tamen quòd sic diceret, non probatur aliquod ius Isboseth ex hoc: quia cùm dicitur: Reges egredientur de lumbis tuis: non intelligitur, quòd de filijs aut filio nascituro ipsi Iacob, reges egrederentur, sed quod de posteritate Iacob essent reges. Dicitur autem egredientur, quia quanquam filij, de quibus nascituri erant reges, nati essent, tamen ipsi reges nondum erant nati, & quando nascerentur, diceretur quod egrediebantur de lumbis Iacob: & sic nõ constabat ex illo dicto, an aliquis rex futurus esset de tribu Beniamin. Item dato quod multi reges futuri essent de tribu Beniamin, non constabat ex hoc, quod Isboseth haberet ius regnandi, quia poterat hoc intelligi de alijs viris de tribu Beniamin, qui instituerẽtur in reges tunc, vel alio tempore: sed magis constabat contrarium, scilicet, quod non haberet ius regnandi Isboseth, cùm Dominus elegisset Dauid, & reprobasset stirpem Saulis. Nunc autem dicendum quod quamquam Isboseth non haberet ius regnandi propter prædicta, tamen nec ostenditur, quod peccauerit ex prædictis accipiendo regnum, & procurando illud habere. Pro quo sciendum, quod inter Iudæos non erat sicut inter alias gentes: nam in alijs erant reges ab antiquo, & proueniebat illis ius regnandi à successione in tantùm, quòd si quis in præiudicium illorum regnare vellet, peccaret, vsurpans ius alienum. Inter Hebræos autem non fuerant reges ab antiquo, quia primus illorum fuit Saul. Ideo nullum ius adhuc tantum erat in posteris ad succedendum in regno: quia tamen inter alias gentes regna ex successione deriuabantur, sic inter Hebræos futurum erat, nisi quatenus illud Deus prohiberet, vel populus vellet habere aliud genus principatus. Nunc ergo mortuo Saule non peccabat Abner conando tranferre regnum in Isboseth: nec Isboseth recipiendo illud, quousque populus dissentiret, vel Deus contrarium iuberet: populus autem non dissensit, sed vnxit super se in regem Isboseth: ideo ex hac parte non erat peccatum, restabat autem secundum, scilicet, an Deus prohiberet: hoc autem impediebat Isboseth, quia Deus abiecerat Saulem, & posteritatem suam, ne regnarent, & elegit Dauid. præced. lib. capit. 15. ideo non poterat iustè regnare Isboseth. Sed adhuc dicendum quòd ista electio Dei, & vnctio Dauid non erat manifesta, quia occultè fuit facta, ne cognosceretur à Saule, præced. lib. cap. 16. ideo dum vixit Saul, nunquam fuit cognitum per certitudinem, saltem publicè, an Deus elegisset Dauid, quamquam erat aliqualis fama. Nam & ipse Saul dixit ad Dauid, se scire, quod ille regnaturus erat præcedent. lib. capit. 24. hoc tamen non dixit tanquam sciens per reuelationem propheticam, sed per quædam indicia, scilicet, quia Deus erat cum Dauid, vt ibidem declaratum est: & sic nunc quoque dubium erat an Deus elegisset Dauid, & quamquam aliqualem scrupulum haberet de hoc Isboseth, non peccabat conando acquirere regnum, nec tenebatur illud postquam acquisitum esset, dimittere, nisi ex parte Dei certificaretur per aliquem prophetam, quod dimittere deberet regnum; quia tunc si vlterius conaretur illud possidere, peccaret. Sed nunquam fuit facta aliqua notificatio Isboseth per prophetam, quod dimitteret regnum Israel, ideo semper illud iustè tenere potuit. *Sola autem domus Iuda*, Id est, sola tribus: aliquãdo enim vocabatur domus, aliquando tribus, siue progenies: quia omnes qui ab eodem progenitore sunt, de eadem domo vocantur: & iste modus est etiam apud Poetas: nam Virgilius primo Æneidos dicit: omnes Romanos esse domum Assaraci, qui Troianus fuit, inquiens.

D *Hebræorum quorundam opinio reijcitur.*

Impugnatio.

E

F

Cum

Cum domus Assaraci Græciam, claraſque Micenas
Imperio reget, victis dominabitur Argis.

Ideſt, Romani ſubijcient ſibi Græciam. *Sequebatur Dauid*, id eſt ſola iſta tribus Iuda habebat Dauid in regem. reliquę autem tribus habebant Iſboſeth. Nec tamẽ peccabat illæ tribus, quæ acceperant Iſboſeth in regem, quanquam Deus elegiſſet Dauid: quia eodem modo excuſantur, quo Abner, & Iſboſeth, vt ſupra dictum fuit. *Et fuit numerus dierum, quos commoratus eſt Dauid imperans in Hebron.* Hic ponitur tempus regni Dauid ſuper Iudam, & ponitur completum: fuit autem Dauid in Hebron toto tempore, quo fuit rex ſuper Iudam: cùm autem factus eſt rex ſuper Iſrael, cepit habitare in Ieruſalem, vt patet infra quinto: & vocata eſt Ieruſalem ciuitas Dauid. *Septem annorum, & ſex menſium.* Aliqui volunt quod cùm totum regnum Dauid fuerit quadraginta annorum, vt patet infra quinto, & ſequen. lib. cap. 2. quòd iſti ſex menſes defecerint de triginta tribus annis, quibus regnauit ſuper Iſrael: de quo in præalle. capitulis. Et volunt quòd ſolùm regnauerit ſuper Iſrael triginta duobus annis, & dimidio. Alij autem dicunt, quòd regnauerit triginta tribus annis completis ſuper Iſrael, & ſuper Iudam regnauerit ſeptem annis, & dimidio, & cũ dicitur, q̃ regnauerit quadraginta annis ſuper Iudã, & Iſrael, infra quinto capit. intelligendum eſt, quòd inſuper fuerint ſex menſes: ſcriptura tamen rarò curat de numeris imperfectis.

Quanto tempore regnauit Dauid

Egreſſusque eſt Abner. Hic ponitur tertium huius capituli, ſcilicet vtriuſque regni proceſſus, fuit autem proceſſus inæqualis: quia regnum Dauid ſuper Iudam ſemper ibat proficiens, regnum autem Iſboſeth ſemper erat deficiens, vt patet cap. ſequen. ſcilicet, facta eſt longa concertatio inter domum Saulis, & inter domum Dauid: Dauid proficiens, & ſemper ſeipſo robuſtior, domus autem Saulis decreſcens quotidie. Fuit autem detrimentum domus Saulis in duobus, primò in virorũ Iſboſeth debellatione. Secundò in Abner cum Dauid confœderatione, ſequen. capitulo. Prima in tres, quia primò ponitur bellatorum congregatio. Secundò partis Iſboſeth effugatio. Tertia belli ceſſatio. Secũda ibi. *Fugatuſque eſt Abner.* Tertia ibi. *Perſequentibus autem.* Circa primum dicitur. *Egreſſuſque eſt Abner filius Ner*, Id eſt, hic deſcribitur principium bellorum geſtorũ inter Iſboſeth, & Dauid, & non inceperunt iſta bella à principio regni vtriuſque: ſed iam duo anni elapſi fuerant de regno Iſboſeth, & Dauid, & hoc eſt, quod dicitur ſupra quòd Iſboſeth duobus annis regnauit ſuper Iſrael, ſcilicet in pace, antequam inciperent bella, de quibus hic: poſtea autem regnauit quinque annis in bellis. *Et pueri Iſboſeth*, Id eſt, ſerui Iſboſeth: pueri enim non denotant hic ætatem, ſed ſubiectionem, & iſte modus eſt frequẽtatus in ſcriptura: ſic enim accipitur præcedenti libro capitul. 21. & 25. de pueris Dauid. *De caſtris in Gabaon.* Non ponitur hic Gabaon in ablatiuo tanquam eſſent caſtra in Gabaon, ſed ponitur in accuſatiuo, ſcilicet, quòd veniebant de caſtris in Gabaon: & ponitur hic in Hebræo. *Manahaim.* quod æquiuocum eſt ad caſtra, & ad locum, vel vrbem, ſicut ſupra accipiebatur. Et eſt ſenſus, quòd Abner, & ſerui Iſboſeth egreſſi ſunt de caſtris, Id eſt, de loco, in quo erant caſtra, ſcilicet, quia fortè Iſboſeth habebat in aliquo loco congregata caſtra propter bella, quę videbat imminere ſibi, & inde accepit Abner Princeps militiæ aliquos viros ſecũ, & iuit in Gabaon, vbi occurrit ei Ioab. Sciendum quod Gabaon eſt quædam vrbs in ſorte Beniamin, vt patet Ioſ. 18. in hoc loco erat ſanctuarium tunc, & fuerat tempore Saulis, fuitque toto tempore, quo regnauit Dauid: quòd patet, quia finito templo Salomonis trãſtulit Salomon altare holocauſtorum, vt patet 2. Paralip. 1. & poſuit illud in templo, quod ædificauerat: vbi tamen altare holocauſtorum erat, erat ſanctuarium. Fuit autem translatum ſanctuarium in Gabaon de vrbe Nobe, quando deleuit illam Saul, de quo præcedenti lib. cap. 22.

Puer p ſeruo ſæpè in ſacr. ſcript. ponitur

Perrò Ioab filius Saruiæ. Iſte Ioab erat Princeps militiæ Dauid: ſicut Abner erat Princeps militiæ Iſboſeth: ideo iſti faciebant bella regibus non euntibus illuc. Dicitur de Ioab, quòd erat filius Saruiæ: eſt enim Saruia nomen mulieris, quæ tres filios habuit, ſcilicet Ioab, Abiſai, & Aſael: vt patet infra in litera. Iſta erat ſoror Dauid: nam habuit Dauid duas ſorores, & ſeptem fratres: nomina ſororum erant Ambigail, & Saruia: de Saruia nati ſunt tres, ſcilicet Ioab, Abiſai, & Aſael. De Abigail natus eſt Amaſa, qui poſtea fuit Princeps militiæ Dauid: & occidit eum in dolo Ioab, vt patet infra 20. *Et pueri Dauid egreſſi ſunt.* Id eſt, viri Dauid egreſſi ſunt cum Ioab, quia ipſe erat Princeps militiæ, & ad mandatum ſuum totus exercitus mouebatur. *Et occurrerunt eis.* ſcilicet Ioab, & pueri Dauid occurerunt Abner, & pueris Iſboſeth: hoc autem eſſe poterat, quia forte iam intercideràt inter domum Dauid, & Isboſeth aliquæ bellorum origines: & ob hoc conuentum fuerat, quòd duces ex vtraq; parte conuenirent ad bellum in loco communi: & tũc occurrerunt ſibi apud Gabaon. Aliter poteſt dici quòd non exierunt iſti duces ex vtraque parte ad pugnandum tanquam conueniſſent de pugna inter ſe, ſed vterq; diſcurrebat per terram ſuam: nam cum regnum Isboſeth, & Dauid eſſent hoſtilia, duces vtriuſq; partis diſcurrebant per extremitates regni ſui prouidendo vigilanter, ne hoſtes inuaderent terram eorũ ad prædas. Accidit autem quòd iſti duo duces occurrerent ſibi in extremitatibus regni, & ibi pugnauerunt. Quòd autem non conueniſſent intentione pugnandi, apparet, quia poſtquam conuenerunt dixit Abner, ſurgant pueri, & ludant corã nobis, & ſurrexerunt duodecim ex vtraque parte: ſi tamen habuiſſent intentionem pugnandi, vtrinque tota acies pugnaſſet. *Iuxta piſcinam Gabaon.*, Id eſt, occurrerunt ſibi apud piſcinã vibis Gabaon. eſt enim Gabaon in extremitate ſortis Beniamin in confinibus Iudæ & Beniamin: ideo potuerunt ambo duces venire vſque ad illum locum, quilibet per terram ſuã, erat autem in loco illo piſcina, id eſt, quædam lacus magna, quæ vocatur piſcina per antiphraſin, quia piſcibus caret, erat autem iſta in agro iuxta vrbem Gabaon. *Et cum in vnum conueniſſent*, id eſt, iuxta piſcinam illam ſtetiſſent: non quidem quòd ſtetiſſent in vna cõgregatione, cùm dicatur immediatè quòd ſederunt è regione: ſed conuenerunt in vnum, id eſt, apud vnum locum, quia ambo duces erant apud piſcinam. *E regione ſederunt*, id eſt, ſederunt ex oppoſito, vel à fronte: ſunt enim iſtæ duę dictiones: quia è eſt præpoſitio deſeruiens ablatiuo. *Hi ex vna parte piſcinæ, & illi ex altera*, id eſt non conuenerunt iſti duo duces in vnum locum, quia erant hoſtes, ſed fuit piſcina media inter eos, & hinc & inde nuncij medij diſcurrebant per quos Abner & Ioab colloquebantur. *Dixitque Abner ad Ioab.* Hic ponitur origo belli. quia non conuenerant iſti duces ad pugnandum, ſed ex ludo iſtorum puerorum ſecuta eſt pugna. *Surgant pueri & ludant coram nobis*, id eſt, ſurgant aliqui iuuenes ex parte tua, & totidem ex parte mea; & ludant, ſcilicet, pugnando: nam ars gladiatoria vulgariter ludus vocatur. *Et reſpondit Ioab ſurgant.* Conſenſit Ioab dicto Abner propter duo. Primò quia non putabat viros Iuda minores animo, & robore eſſe viris Beniamin, vnde poterat confidere in eorum bello. Secundò quia ſi hoc recuſaret, videretur timidus, quod eſſet magnum dedecus, & ex hoc audaciam præſtaret hoſti.

Ioab princeps militiæ Dauid.

An Abner & Ioab peccauerint faciendo, quod ſurgerent iuuenes ex vtraque parte ad pugnandum.

QVÆST. XIV.

QVÆRET aliquis an Abner, & Ioab peccauerunt faciendo, quod pueri ſurgerent ad ſe occidendum. Reſpondendum eſt, quod quando bella ſunt licita ex ea parte, qua bellum iuſtum eſt, licita eſt occiſio, & præda: hic tamen nondum erat bellum ortum, nec erant vtrinque factæ iniuriæ aut damna, propter iuſtum bellum. Sed quicunq; illud moueret, iniuſtè ageret: nunc etiam non fuit per modum belli introductus iſte ludus, ſed quia iſti duo duces erant ex partibus cõtrarijs, voluit Abner oſtẽdere fortitudinem regni Isboſeth ſuper regnum Dauid, & ad hoc voluit quod aliqui de parte ſua cõgrederentur ſingulari certamini; cum totidem de parte Ioab: non tamen fuit interpoſita aliqua conditio de parte vincente ſicut in ſingulari certamine Dauid, & Goliath. præced. li. c. 17. Fuit autem ſecuta mors ex iſta pugna eorum: & manifeſtè præſumebatur, quòd aliqui morerentur ex tali ludo ad oſtendendam fortitudinem: ideo peccatum fuit vtrinque, ſed inæquale. Abner quippe peccauit nimis, quia ipſe incitauit Ioab ad hoc: ſecundo, quia ad oſtendendam virtutem ſuam volebat, quòd aliqui morerentur: & non erat iſta iuſta cauſa pugnæ, præſertim quia iſtud erat duellum; cùm

A singulari certamine pugnarent: vt declaratum est præcedenti lib. cap. 17. Ioab autem non tantum peccauit, eo quod ipse nō incitauit ad hoc, sed consensit incitanti. Secundò quia quasi coactus hoc egit, ne incideret in magnam verecundiam, & daret hostibus occasionem magis audendi contra viros Iuda. Non potest tamen totaliter excusari peccatum Ioab, quia licet verecundia esset, quod non susciperet conditionem singularis certaminis, quam offerebat Abner, tamen potius debuisset ruborem pati quàm iniustæ morti consentire: ideo Deus rectè iudicauit, quia Abner, qui prouocauit ad istam pugnā, iniustè victus est ab eo, quem vocauerat: quia tamen Ioab non erat prorsus immunis à culpa, aliqui ceciderunt de parte eius: sed plures de parte Abner: nam mortui sunt ex parte Abner trecenti sexaginta, ex parte autem Ioab solùm viginti, vt patet infra in litera. *Surrexerunt ergo*, scilicet pueri ex parte Ioab & Abner ad ludendum. *Et transierunt numero duodecim de Beniamin.* Non fuerat dictum quot pueri surgerent: quia tamē ex parte Abner reperti sunt duodecim viri fortissimi, voluerunt illi duodecim congredi cum totidem de viris Ioab, dicitur tamen quòd isti viri erant de Beniamin: quia quanquam Abner esset dux super vndecim tribus, super quibus regnabat Isboseth; tamen solùm accepit istos duodecim viros de tribu Beniamin, eo quòd illi erant fortissimi, & animosi nimis. Nā semel pugnauit tribus Beniamin contra omnes tribus, & obtinuit bis victoriam: occiditq; de Israelitis multos, vt patet Iud. 20. accepit etiam Abner viros de Beniamin quàm de alijs tribubus, eo quod isti maius desiderium pugnādi habebant pro Isboseth, quā cæteri, quia rex erat de tribu eorum. *Ex parte Isboseth filij Saul*, id est, isti duodecim surrexerunt pro Isboseth. *Et duodecim de pueris Dauid.* Cùm vidit Ioab duodecim paratos ex parte Abner, elegit totidem de pueris suis viros fortissimos, & isti erant pueri Dauid. *Apprehensoque vnusquisque capite comparis sui*, id est, cùm essent duodecim, vtrinque factum est singulare certamen: & quilibet appræhendit caput comparis sui, id
B est illius, cum quo inibat pugnam, tenēs illum per capillos, vel per collum: & infixit ei gladium, & sic cōsummata est pugna. *Defixit gladium in latus contrarij*, id est, quilibet defixit gladium in latere socij sui, cum quo pugnabat, & fuit hoc factū simul. Erant quippe isti quasi inermes, & tenuerunt se per capillos, simulque se inuicem gladijs percusserunt: & fuit percussio vnica, quia quilibet dum percutiebat percutiebatur, & nō poterat repercutere prę dolore, & præueniente morte: nec tamē opus erat repercussione: quia ex vnico ictu quilibet illorum occubuit. *Et ceciderunt simul*, scil. oēs ceciderunt simul mortui, quia oēs simul percussi sūt eadē percussiōe; nec potuit aliquis euadere gladium cōparis sui, quia quasi inermes erant. *Vocatū que est nomen loci illius ager robustorum*, id est, ille ager apud piscinam Gabaon, in quo fuit illud bellum, accepit nomen ex bello illorum iuuenum: & dictus est ager robustorum, quia robustissimi, id est, animosi valde videntur fuisse illi iuuenes, qui sic sponte ad mortem iuerunt, nam nullus illorum pugnabat cum spe superuiuendi, sed vt moriens comparem suum hostem occideret. In Hebræo habetur. *Vocatum est nomen loci illius, pars lapidum durorum.* Nam ponitur zirem: quod significat lapides duros: tale enim nomen ponitur Exo. 4. vbi litera nostra dicit: tulit Sephora acutissimam petrā: hic tamen equiuocauit litera Hebraica istud nomen ad viros fortes; & ponitur in Hebręo pars, vbi nos dicimus ager. Et est sensus, quòd locus ille vocatus est pars, id est, possessio robustorū. quia tamen erat locus ille ager, litera nostra vocauit agrum robustorum. *In Gabaon.* id est, iste ager est in Gabaon, scilicet apud vrbem, quia ista pugna non fuit intra vrbē, eo quòd Ioab non ausus fuisset introire in vrbem hostilem: nam Gabaō erat in sorte Beniamin: neque permisissent hoc viri Beniamin. *Et ortum est bellum durum satis in die illa.* id est, postquam ceciderunt illi viginti quatuor viri fortes, dolens vtraque pars incitauit bellum, & pugnatum est in acie. *Fugatusque est Abner.* Hic ponitur partis Abner effugatio, scilicet, postquam mortui sunt viginti quatuor viri, pugnauerunt duæ partes vtrinque apud piscinam Gabaon vbi prius erant, & cùm diu pugnassent, tandē prævaluit Ioab, & fugati sunt Abner, & pueri sui à pueris Dauid. *Erant autem ibi tres filij Saruie.* Ista Saruia erat soror Dauid, & genuit tres filios. De quo 1. Paralip. 2. *Ioab, & Abisai, & Asael.* Isti fuerunt viri valde famosi; Asael quidem in cursu, vt patet immediate; Ioab autem quia fuit princeps militiæ Dauid; A-

C *ger robustorum vbi pueri Ioab, & Abner pugnauerunt.*

Tres filij Saruiæ sororis Dauid.

D bisar verò, quia erat vir fortissimus, & ponitur in cathalogo virorum fortissimorum Dauid, vt patet infra 23. Iste fuit, qui descēdit cum Dauid, ad castra Saulis, & accepit lanceam, quæ erat ad caput Saulis. prēcedenti libr. c. 26. nominantur autem hic isti tres filij Saruiæ: eo quòd immediatè agitur de morte vnius eorum. *Porrò Asael cursor velocissimus fuit.* De hoc laudatur Asael inter omnes homines: & apparet ista velocitas, quia ipse solus persequebatur Abner, cæteri autem de parte Ioab retrogradiebantur non peruenientes ad istum. *Quasi vnus ex capreis, quæ morantur in siluis*, id est, tam velox erat, quod videbatur caprea. Comparauit autem scriptura velocitatem Asael velocitati caprearum, non quod tanta esset, sed quia erat similis in aliquo. Est enim caprea animal velocissimum, quod aliquo modo pertinet ad similitudinem ceruorum, & sæpe vocatur in scriptura ceruus: sunt enim ista animalia minora ceruis, & velociora, habentia cornua valde recurua, gradiuntur enim super mōtes altissimos in locis vbi non possunt manere alia quadrupedia: & interdum de altissimis montibus se prēcipitantes, super cornua se illæsas recipiunt, vt ait Isidor. 12. Ethymolog. cap. Vocantur autem ista animalia ibices, vt patet præcedenti libro c. 24. scilicet, quod Saul persequebatur Dauid super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruię sunt. De his etiam Iob. c. 39. scilicet. Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, id est, partum caprearum. Et dicitur quòd morantur in siluis, id est, in locis abruptissimis, ad quæ non possunt peruenire alia quadrupedia, de quibus præcedenti libro c. 24. scilicet, super petras abruptissimas, quę solis ibicibus peruię sunt, id est, per quas solæ capreæ possunt ambulare, & in quibus nulla quadrupedia morantur. *Persequebatur Asael Abner.* Iam enim fugati fuerant Abner & viri sui: & omnes viri Dauid persequebantur extremos agminis Abner. Asael autem non curans de his, sed prætereiens eos peruenit ad primos fugientes in quibus erat Abner, & ista erat admiranda velocitas, propter quod scriptura præmisit quòd erat velocissimus cursor, E
sicut capræ. *Et non declinauit ad dexteram, nec ad sinistram emittens persequi Abner*, Id est, quanquam potuisset Asael declinare ad dexteram, vel ad sinistram Abner ad occidendum alios fugientes, vel capiendum spolia eorum: noluit omittere persequi Abner. *Respexit itaque Abner post tergum suum.* Vidit enim, quod velociter quidam peruenerat ad eum: conuertit ergo se, vt sciret quis erat: fugiebat enim Abner pedester, & omnes viri sui. Ioab quoque, & viri sui pedestres persequebantur illos, ideo laudatur velociter Asael; alioquin nihil appareret si equitando pugna facta fuisset. *Et ait: tu ne es Asael?* Id est, nunquid tu es Asael? Cognoscebat enim Abner Asael, & omnes fratres Dauid, quia quando Dauid erat in familiaritate magna Saulis, fratres sui veniebant sæpe ad eum. Abner autem qui assistebat regi, videbat illos, ideo nunc cognouit Asael. *Qui respondit, ego sum.* Erat enim Asael prope Abner, ideo poterat sibi colloqui: licet ob hoc Abner non desinebat fugere, & Asael persequi illum. *Dixitq; ei Abner*, scilicet, hortando Asael, ne persequeretur eum. *Vade ad dexteram, siue ad sinistram.* Id est, persequere quem volueris ad dextram, siue ad sinistrā (quia ex vtroque latere Abner multi fugientes erant) & desine me persequi. *Et apprehende vnum de adolescentibus*, Id est, occide eum si uis, vel accipe spolia eius non occidendo eum, & non persequeris me. *Et tolle tibi spolia eius*, id est, postquam occideris eum, accipe spolia sua, vel sine occisione spolia eum. *Noluit autem Asael omittere, quin vrgeret eum*, id est, noluit dimittere persequi eum declinando ad aliquem alium. *Rursumque locutus est Abner ad Asael*, scilicet, sæpe eum admonens, ne persequeretur ipsum, quia poterat ex hoc malum incidere. *Ne compellar confodere te in terram*, id est, si semper vis me persequi, oportet quod ego confodiam te in terram, id est, configam te cum terra, percutiendo te cum lancea, ne me vrgeas; ideo expedit tibi, quod me persequi omittas.

F

A

Quomodo Asael, & Abner colloquebantur adinuicem, & non se interficiebant.

QVÆST. XV.

QVÆRET aliquis, quomodo Asael & Abner sibi colloquebantur, & non occidebat vnus alium, cum essent hostes. Nam videtur quòd potuissent se occidere. Asael quippe poterat occidere Abner, quia apud eum erat, ita vt Abner auersa hasta percutere posset Asael eam manu tenendo, sicut immediatè fecit. Abner quoque potuisset ante hoc occidere Asael, quia ante hoc hortabatur eum desistere à persecutione, & immediatè, vt voluit, occidit ipsum; ex quo apparet, quòd etiam prius, quando hortabatur eum, potuisset occidere illum: neutertamen alium occidere volebat, quia Asael non intendebat occidere Abner, sed capere eum viuum , vt esset sibi magna gloria. Abner autem nolebat occidere Asael , quia nondum fuerat tantum bellum aut tanta ruptura vtrinque , quod Asael, qui erat quasi princeps ex parte Dauid , cùm esset frater Ioab, deberet occidi : ideo nolebat Abner occidere eum , quia illo occiso deteriorarentur negocia, & non posset pax reintegrari. Abner tamen expectabat quod faciliter ista ad concordiam reducerētur : quia istud bellum paruum fuerat; nisi ergo magna necessitas eueniret, nolebat occidere Asael; & hoc significat litera sequens, scilicet. Et leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum, scilicet, si te non occidero, faciliter potero pacificari cum Ioab , te tamen occiso non potero respicere fratrem tunm ad aliquam concordiam causandam, quia habebit me in hostem. Ad vltimum tamen Abner compulsus fuit occidere Asael. *Et leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum*, id est, non potero videre eum sine verecundia, quasi crimen contra eum egerim occidendo te. Dixit hoc Abner de Ioab, quia iste erat princeps militiæ Dauid , & per eum & Abner concordari debebant negocia vtriusque regni, cùm ambo essent duces vtrinque, sic enim factum est post : nam mortuo Asael, Ioab occidit Abner in dolo , vt patet sequen. capit. *Qui audire contempsit, & noluit declinare.* Rectè hortabatur Abner ipsum Asael, non quasi hostis, sed infælix Asael cupidine gloriæ noluit acquiescere exhortationi, & sine aliqua vtilitate belli occubuit, cum esset vir famosus , & clariori morte dignissimus. *Percussit ergo eum Abner.* Scilicet, quia nolebat desistere persequi illum. *Auersa hasta.* Nicolaus, & Andreas, & Rabanus dicunt, quòd non percussit Abner ipsum Asael ferro lanceę, sed conto, ideo auersa hasta dicitur, id est, non conuerso ferro ad percutiendum, sed ligno. Hoc tamen non multum videtur, quia si Abner percussisset Asael conto , non habuisset voluntatem occidendi eum, cùm non posset illum cōto occidere; volebat tamen occidere eum, vt desisteret à persecutione ipsius, ergo ferro, & non conto percussit eum. Item quia ilico, vt Abner percussit Asael, mortuus est: si tamen eum conto percussisset, non fuisset mortuus , immo nec vulneratus , cum non potuisset contus penetrare viscera ea modo, quo Abner percutiebat eum, scilicet, fugiendo : apparet ergo quòd cum ferro occiderit. Item quia si Abner percussisset Asael conto, concitauisset Asael contra se ad occidendum ipsum: non ergo erat verisimile, quòd percuteret eum conto, cū ista percussio non proficeret ad occidendum hostem, sed ad prouocandum eum contra se. Dicendum igitur, quòd Abner percusserit Asael ferro. Cùm autem dicitur, quòd percussit eū auersa hasta , non est sensus, quòd conuerterit contum, sed quòd conuerterit hastam, scilicet, quia Abner fugiens portabat ferrum hastæ contra illam partem ad quam fugiebat , ad percutiendum autem Asael conuertit ferrum ad partem posteriorem contra Asael; & sic auersa hasta. *In inguine.* Ista fuit causa quare mortuus est Asael immediatè : nam viscera fluxerūt per inguinis rupturam. In Hebræo habetur. *Percussit eum auersa hasta in quinta.* Et vocatur quinta, scilicet, quinta costa; & idem est quòd locus inguinis. *Et transfodit.* Id est penetrauit viscera Asael, quia erat lancea acuta, & non habebat arma Asael. *Et mortuus est in eodem loco.* Id est, postquam percussus est Asael, non potuit vltra persequi Abner, sed ilicò corruit mortuus in terram in eodem loco, in quo percussus est, *Omnesque, qui transibant per locum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.* Id est, viri de parte Ioab, quando veniebant ad locum, in quo iacebat mortuus Asael, mirabantur & subsistebant modicum ad contemplandum eum, & sic impediebantur aliqualiter à persecutione Abner. Sic enim fuit quando Ioab occidit Amasa in via , cum persequebatur Siba filium Borei : nam omnis populus veniens ad locum, vbi erat Amasa subsistebat. Ideò quidam amouit eum de via, ne populus impediretur in persecutione hostium, infra vigesimo. Nemo tamen amouit nunc Asael de via, quamquam omnes transirent, nec tamen propter hoc desistebant persequi Abner.

B

Nic. & Andreas, & Rabanus impugnatur.

C

D

An viri, qui inierunt certamen, peccauerint.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis de. 24. viris fortibus , qui supra mortui sunt, an peccauerint iniendo certamen. Aliquis respondebit, quòd non, quia isti erant sub potestate Ducum suorum, quibus obedire debebant, & fecerunt id quod iussum est eis. Respondendum tamen; quòd peccauerunt, primò quia isti videntur voluisse congredi singulari certamine ad ostentandam fortitudinem suam, quod illicitum erat. Item quia dato, quòd isti essent sub potestate Ducum, & iuberetur eis hoc facere: non tenebantur, nec debebant quia illicitum erat , ideo licet Domini præciperent, potius debuissent omnia mala pati, quàm consentire malo: si tamē apparebat aliqua causa propter quam hoc esset licitum, vel salem reduceretur in dubium an esset licitum vel illicitum, debebant obedire Dominis suis in dubio, & non peccabant.

E

An viginti quatuor viri simul occisi perierint æternaliter.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR vlterius, an isti 24. viri simul occisi perierint æternaliter. Aliquis dicet, quòd sic, quia isti peccauerunt pugnando, & in ista pugna mortui sunt, ergo perierūt in peccato mortali , & consequenter damnati sunt. Respondendum , quòd quanquàm de istis non omninò constet, an peccauerint pugnando: tamen magis tenendum est, quòd peccauerint, quàm oppositum, quo præsuppositio dicendum, quòd isti poterant perire æternaliter, vel non. Volunt. n. aliqui necessariū esse, ꝙ si peccauerint in pugnādo, perierint æternaliter, eo quod in illo actu peccādi mortui sunt. Sed dicēdum, ꝙ nō sequitur ex hoc, quòd perierint, quia quādiu ipsi pugnabant, erant in peccato, eo ꝙ poterant desistere, cū tamen quilibet eorum percussus est, & iam non poterat pugnare, non erat in actu peccati, ideo poterat tunc dolere de iniusto certamine inito. Et quia dolor ille potest esse in instanti, habebant spatium isti viri ad hoc, quod dolerent de iniustè commissis, & saluarentur. Ecclesia tamen de istis magis opinatur, quòd pereant , quàm quòd saluentur, ideo non concedit eis sepulturam, vt patet extra de sepul. capit. ex parte parentum, vbi dicitur de muliere illa, quæ proiecit se in aquam , ne defloraretur , quod si illa se spontè in aquam proiecit, ne caperetur , careat Ecclesiastica sepultura : si tamen nolens se proijcere , sed putans effugere manus illorum, qui eam tenere volebant, casu cecidit in aquam, sepelienda est. Hoc autem distinguit Ecclesia, quia putat in primo casu illos , qui sic agunt , mori in peccato mortali : in secundo autem non. Sed manifestum est , quod etiam illi de primo casu possunt saluari : nam dato , quod illa mulier se spontè in aquam proiecerit , & in hoc peccauerit, antequam moreretur, poterat dolere, quod male egisset , cum ad hoc sufficiat instans, & sic non moreretur in peccato mortali, sed saluaretur. Hoc tamen quamquam possibile sit, magis est cōtrarium verisimile, ideo illud Ecclesia opinatur. *Persequentibus autem.* Hic ponitur belli cessatio ad petitionem Abner, & dicitur. *Persequentibus autem Ioab, & Abisai.* Id est Ioab, & Abisai persequebantur Abner : non solùm isti persequebantur Abner : sed etiam cæteri viri, qui erant cū Ioab: fit tamē mētio de istis duobus, quia ambo erāt quasi principes: nam Ioab erat princeps militiæ Dauid, Abisai autem erat frater eius; ideo cō-

F

Contritio potest in instanti.

putantur

A putantur ambo tanquam principes; Asael autem iam mortuus erat, ideo quanquam esset frater Ioab, non computatur ipse hic, sed solùm Ioab, & Abisai. *Abner fugientem.* Non solùm intelligitur de Abner, sed etiam de omnibus viris ex parte Isboseth. nominatur tamen solus Abner, quia erat princeps. *Sol occubuit.* Id est accidit, quòd Sol occideret, dùm ista fierēt, & istud fuit causa aliqualis cessationis belli. *Et venerunt vsque ad Collem aqueductus.* Id est, viri Abner fugientes, & viri Ioab persequentes peruenerunt ad Collem aquæductus, id est, vsque ad quēdam montem, per quem deriuabatur aqua veniens in vrbem Gabaon: & fortè erat ibi fons, de quo deriuabatur aqua illa. In Hebræo habetur *Ama.* Vbi nos habemus aquæductum, & ad idem redit; quia ama, & amaim significant aquam. *Qui est ex aduerso vallis, & itineris deserti Gabaon*, id est, iste aquæductus veniebat contra quandam vallem, & iter Gabaon, per quod ibatur de Gabaon in desertum. *Congregatique sunt filij Beniamin ad Abner*, scilicet, quando Sol occubuit, filij Beniamin, qui ibant cum Abner, noluerunt fugere vlterius, sed congregati sunt in locum vnum ad Abner.

Cur exercitus Abner fugere cessauit.

QVÆST. XVIII.

QVAERET aliquis, quare nunc filij Beniamin cessauerunt fugere, cùm ante hoc nullo modo possent resistere viris Ioab, ita vt manerent in vno loco. Respondendum est, quòd filij Beniamin cessauerunt nunc fugere propter duas causas. Prima fuit, quia nunc occidebat Sol, & si per noctem filij Beniamin vellent fugere, dispergerentur huc & illuc nescientes loca fugæ, ideo perirent plures; voluerunt igitur potius cessare à fuga. & hoc significat litera, dicens, quòd occubit Sol; innuens quòd occasus Solis fuit causa cessationis. Secunda causa fuit, quia filij Beniamin ante hoc non habebant locum, ad quem possent confugere, & in quo se defenderent: nam in plano impares bello erant viris Ioab: ideo dum fuerūt in plano, semper fugiebant. Cùm autem occubuit Sol, peruenerunt ad quendam collem, & ibi congregati sunt, putantes, quod possent ex ipso loco defendere se: non permittendo accedere viros Ioab, & ista est causa potissima, ideo litera dicit, quod conglobati in vnum cuneum steterūt in summitate vnius tumuli, scilicet, vt inde se defenderent. Ante hoc autem non inuenerant aliquem tumulum, in quem ascenderent: ideo fugerunt vsque ad Solis occasum, quia tunc ascenderunt in mōtem confidentes in loco. *Et conglobati in vnum cuneum steterunt*, id est, factus est vnus cumulus de eis, quia prius diuisi in fugiebant sicut melius quisque fugere poterat. *Steterunt in summitate tumuli vnius*, id est, super verticem vnius collis. Vocatur collis tumulus, quasi tumens tellus, quia eleuatur: & in hoc tumescit super aliam terram.

An bellum inter Ioab, & Abner erat licitum ex aliqua parte.

QVÆST. XIX.

C QVAERET aliquis, an bellum istud, quod Abner, & Ioab nunc gesserunt, esset licitum ex aliqua parte. Pro quo sciēdum, quod istud bellum ortum est ex pugna viginti quatuor virorum robustorum, qui mortui sunt. Nam à principio intēdebant illi duo Duces ostendere fortitudinem exercitus sui, ideo quilibet ex parte sua fecit surgere duodecim viros ad pugnandum, quasi ad experiendum, & quia omnes illi simul occubuerunt, vt patet supra, vtraque pars stimulata dolore pro morte virorum suorum fortissimorum pugnam egit contra aliam; vnde dicitur, quòd ortum est bellum satis durum in die illa. Nunc autem dicendum, quòd neutra istarum partium habebat ius pugnandi, quia ex communi consensu Ducum pugnauerunt illi viri viginti quatuor, ideo licet perierint, non habebant ius querelę, quia ipsi consenserunt: volenti autem non fit iniuria nec damnum. Si ergo vtraque pars contra aliā bellum mouere voluit stimulata dolore virorum occisorum ex parte sua, dicendum quòd tam Abner, quam Ioab peccauerunt pugnando: cùm non esset iusta causa pugnæ ex aliqua parte. Si autem dicatur quòd aliqua pars istarum post mortē viginti quatuor virorum bellum mouerit, & alia se defenderit, & postea pugnauerit, peccatum fuit in aggrediente solùm. D *Et exclamauit Abner ad Ioab*, scilicet, postquam fuit in summitate montis, voluit, quod cessaret bellum, ideo clamauit ad Ioab, quod cogeret viros suos cessare à bello. *Et ait, num vsque ad internecionem tuus mucro deseuiet?* id est, nunquid tamdiu vis pugnare, & occidere nos, quousque omnes deleueris? quasi dicat, non est bonum.

Cur Abner suadebat Ioab, vt à bello cessaret.

QVÆST. XX.

QVÆRET aliquis, quare Abner dicebat istud. Nam hostium conditio est, quòd pugnent quousque deleant hostes suos, & hoc eis summum gaudium est. Abner tamen, & Ioab erant hostes pro parte Isboseth, & Dauid, ideo videtur quod Ioab deberet habere animum delēdi omnes viros Abner, si posset; & Abner non poterat conuenienter dicere istud verbum. Respondendum est, quòd Abner conuenienter dixit istud, & profuit verbum sum: nam ilico, vt locutus est ad Ioab, cessauit bellum. Motiuum autem Abner ad suadendum hoc Ioab fuit duplex. Primum, quia vtile erat Ioab, & viris suis cessare à persecutione illa: nam viri Abner fugiebant quasi victi: si autem viri Ioab permitterent eos fugere, ipsi nulli nocerent de viris Ioab: si tamen semper vellent eos persequi, cogerentur viri Abner se defendere: & tunc ex desperatione durissimè pugnarent contra viros Ioab: in quo periculum immineret eis: nam periculosum est contra hominem desperantem pugnare: nam omni difficultati se opponet, de vita curam nō agens, quod esset in magnum periculum Ioab; ideo consensit cessare ex causa sua. Istud significatur in verbis Abner, cùm dixit ad Ioab. An ignoras, quod periculosa sit desperatio, id est, quòd periculosum est pugnare contra hominem desperātem. Secundum motiuum fuit, quia putauit Abner, quòd faciliter consentiret Ioab verbis eius, eo quòd non erat causata hostilitas inter illos: nunquam enim pugnauerant domus Isboseth. & Dauid vsque nunc: & ista pugna fuit accidentalis, ideo credebat Abner, quod Ioab cessaret, si ipse loqueretur ei, & hoc potissimè, quia tam viri tam Abner, quàm Ioab erant Iudæi, & videbatur iniustum valde esse certamen inter eos. Hoc autem innuit Abner, dicens: vsquequo nō dicis populo, vt omittat persequi fratres suos? q. d. non sumus hostes, sed fratres: ideo non debemus pugnare ad totalem deletionem sicut hostes, sed sufficit pugna præterita. Hoc autem sic concipiebat Ioab: nam nondum putabat plenam inimicitiam causatam inter eos. Ideo ilico, vt locutus est Abner, iussit Ioab cessare viros à pugna, & prius feciſset cessare, si locutus fuisset prius Abner, vt patet infra, scilicet, viuit Dominus si locutus fuisses mane, recessisset populus persequens fratres suos. Sciendū autem, quod sicut Abner putabat, quod Ioab cessaret ipso loquente, ita ipse habebat animum quod si viri Ioab victi, & fugati fuissent à viris Abner, & petiuisset Ioab cessationem pugnæ, ipse fecisset desistere viros suos. Quod patet, quia Abner nolebat facere totum malum, quod poterat. Nam cùm Asael persequeretur eum principio, potuisset eum occidere faciliter, sicut postea fecit admonendo ipsum, vt desisteret, ne cōpelleretur eum occidere, & tamen noluit eum occidere, quousque sæpe eum admonuit. Item dixit, quòd si occideret eum, non posset leuare oculos coram Ioab, ergo dato, quòd fuisset istud bellum, nondum erat plena hostilitas: sed habebat Abner animum concordandi cum Ioab. *An ignoras, quòd periculosa sit desperatio?* Id est, nescis, quòd periculum sit pugnare cū desperato? & tamen si tu non desistis persequi nos, pugnabis contra vt desperantes, & erit tibi magnum periculum. Dicitur autem periculosa desperatio, non ei qui desperat, sed ei, contra quem desperatus pugnat. *Vsquequo non dicis populo.* Scilicet vtris tuis qui erant in magna multitudine, & vocantur populus. *Vt omittat persequi fratres suos?* q. d. iam tempus erat, quod præciperes viris tuis cessare a pugna, quia non persequuntur hostes, sed fratres suos. Omnes enim Israelitæ vocabantur inter se fratres, quia erant filij eiusdem viri, scilicet, Iacob, & sic scriptura vocat omnes Hebræos inter se fratres, vt patet Leuit. 35. & Deut. 15. *Et ait Ioab, viuit Dominus.* Modus iurandi est. Cōsensit enim Ioab immediatè, & voluisset prius consensisse, si E F

locutus fuisset Abner. *Si locutus fuisses mane.* Id est, si illud quod nunc dicis, dixisses mane, id est, in principio belli, immediatè cessasset bellum, & non fuisset inflictum aliquod malum. *Recessisset populus persequens fratres suos.* Id est, populus meus recessisset desistens persequi viros tuos, qui sunt fratres nostri. Aliqui dicunt, quòd litera debet sic se habere, scilicet. *Si non locutus fuisses mane.* Id est, si non dixisses à principio diei, surgant pueri, & ludant coram nobis, cessauisset populus persequi fratres suos. q.d. illud fuit occasio belli. Sed ista sententia non stat. Primò, quia litera contraria est: secundò, quia dato quòd litera esset, vt ipsi volunt, repugnaret intentioni Ioab: nam tunc esset sensus, si non locutus fuisses mane, dicens: surgant pueri, recessisset populus, &c. quia tamen locutus fuisti istud, non recessit populus, hoc tamen non intendebat Ioab, quia non obstante verbo illo Abner, iussit mox cessare à bello, ideo non debet sic intelligi litera, sed sicut prius dictum est. *Insonuit ergo Ioab buccina.* Id est, dedit signum in buccina, vt viri sui desisterent à bello: per buccinam quippè signum datur bellandi, & cessandi, à bello, & ad multa alia secundum varietatem clangoris. *Et stetit omnis exercitus.* Scilicet, omnes viri de parte Ioab non audentes vlterius quicquam agere contra hostes: erat quippè contra militarem disciplinam, quòd dato signo cessandi aliquis pugnet. *Nec persecuti sunt vltra Israel.* Id est, non persecuti sunt viros Abner amplius in illa nocte. Fuerunt tamen alio tempore persecuti illos, quia post hoc fuerunt multa bella inter domũ Dauid, & Isboseth, vt patet sequ. c. scilicet. Facta est longa cõcertatio inter domum Saul, & domum Dauid. *Nec iniere certamen.* Id est non persecuti sunt viri Ioab, viros Abner fugiendo, nec etiam instituerunt aciem ad pugnandum contra illos in monte, quod est inire certamen.

Ioab quare cessauit à persecutione Abner, cùm sciret eum occidisse fratrem suum.

QVÆST. XXI.

QVÆRET aliquis, quomodo Ioab noluit desistere à persecutione Abner, cùm ipse iam occidisset Asael fratrem Ioab. Nam si iste non fuisset occisus, leuiter potuisset cessare hostilitas: eo tamen occiso, non putabat Abner, quòd faciliter cessaret, ideo ipse dixerat ad Asael, noli me persequi, ne cõpellar confodere te in terram, & leuare non potero faciem ad Ioab fratrem tuum. Aliquis respondebit, quod Ioab nondum nouerat mortem fratris sui, ideo faciliter consensit verbis Abner, quod aliter non fecisset. Sed hoc non stat, quia Asael corruit mortuus in via, & ipse precedebat omnes viros Ioab; vnde omnes transierunt postea per locum, in quo ipse mortuus iacebat, & subsistebant parum, vt patet supra, nemo enim cadauer illius de via abstulit. Ideo dicendum, quòd Ioab cognouerat mortem Asael: consensit tamen cessare à bello, quia Abner iustè occiderat Asael, cùm sepè admonuisset eum, vt cessaret. Vel aliter dici potest, quòd Ioab cessauit ex caussa sua non obstante morte fratris sui, ne pugnaret contra desperatos, sicut dixerat Abner. Vel fortè Ioab quamquam stimulatus esset dolore nimio pro morte fratris sui, tamen non putauit, quòd posset eam nunc vlcisci in bello, cùm ipse intenderet occidere Abner pro morte Asael, ideo cessans à bello quasi non curaret de morte fratris, distulit ad aliud tempus, & postea occidit ipsum Abner per insidias, vt patet seq. cap. *Abner autem, & viri eius abierunt per campestria tota nocte illa.* Id est, postquam cessauit persequi Abner, ipse cum viris suis ambulauit tota nocte, scilicet, quia iam nox erat quando cessauit bellum, vt patet supra: dicitur enim, quòd quando sol occubuit, ascenderunt in verticem montis filij Beniamin, & dum ibi manerẽt cessauit bellum: deinde per totam noctem ambulauerunt per campestria, id est, per campos sine itinere, quia iam ipsi terram nouerant, & sequebantur breuiorem progressum. *Et transierunt Iordanem.* Scilicet nocte illa transierunt Iordanem: ibant enim ab Occidente versus Orientem, quia sors Iudæ, & Beniamin erãt ad partem Occidentalem Iordanis. Bellum autem fuerat in sorte Beniamin apud Gabaon: deinde ambulando per noctẽ venerunt ad Iordanem, & transierũt illum, eo quòd Isboseth morabatur nunc ad partem Orientalem Iordanis, & ad illum locum ibat Abner. *Et lustrata omni Bethoron.* Id est, lustrauerunt Abner, & viri sui totam terram Bethoron, scilicet, quia transierunt per illam ad veniendum in Iordanem, quia Bethoron est media inter Gabaon, & Iordanem. Sciendum autem quod Bethoron est duplex, quædam vocatur Bethoron inferior, & alia Bethoron superior, & sunt istæ in sorte Ephraim, & Manasse, vt patet Iosue 16. Hebræi autem accipiunt Bethoron pro nomine appellatiuo, scilicet, pro diuisione, sed non est conueniens sensus, ideo litera nostra accepit vt proprium, quia per terram Bethoron erat transitus Abner. *Venerunt ad castra.* Id est Abner, & viri sui venerunt ad castra, in quibus erat Isboseth. In Hebræo habetur. *In Mahanahim.* Quod significat castra, vel est nomen vrbis, magis tamen debet accipi, quòd sit nomen vrbis, scilicet, quod Isboseth esset tunc in Mahanaim, & illuc ibat Abner. Hoc autem valde conuenit, quia Mahanaim secũdum literam nostram est ad partem Orientalem Iordanis, vt patet Gen. 32. erat autem in sorte dimidiæ tribus Manasse, vt patet Iosue. 13. ideo ad hoc, quòd Abner de Gabaon, vbi fuerat bellum, veniret in Mahanaim: oportebat, quod transiret Iordanem. *Porro Ioab reuersus omisso Abner, congregauit omnem populum.* Id est, Ioab cessauit persequi Abner, & congregauit omnem populum suum: nam dispersi fuerãt viri Ioab, ad persequendum viros Abner: nunc autem dato signo in buccina, congregauit illos Ioab. *Et defuerunt de pueris Dauid decem, & nouẽ.* Id est, mortui sunt in bello decem, & nouem; duodecim quidem in bello singulari, quando surrexerunt pueri, vt luderent coram Ioab, & Abner, & corruerunt duodecim ex vtraque parte, quamquam Iosephus duodecim velit solum perijsse ex parte Isboseth: litera tamen contrarium vult, postea autem in pugna mortui sunt septem, antequam inciperent fugere viri Abner, & sunt decem, & nouem. *Excepto Asaele.* Cum hoc sunt viginti occisi ex parte Dauid. Asael tamen computatur per se, eo quòd ipse solus maioris precij erat, quàm omnes alij decẽ & nouem mortui. Sic enim de Dauid erat, qui solus computabatur pro decem millibus viris, sicut dixit Ioab, infra decimo octauo, scilicet, siue media pars ex vobis ceciderit, non satis curabunt, quia tu vnus pro decem millibus computaris. *Serui autem Dauid.* Id est viri, qui erant cum Ioab, qui erant famuli Dauid. *Percusserunt de Beniamin.* Id est, de viris Abner, qui vocantur de Beniamin, quia fortè solùm erant de illa tribu. Vel dato, quod essent ibi viri de alijs tribubus, vocantur omnes de Beniamin, quia tribus Beniamin erat nunc vt caput, eo quòd Rex erat de tribu Beniamin. Et Abner, qui erat Dux belli, erat de eadem tribu. *Et de viris, qui erant cum Abner.* Ponitur &, pro, id est: quia non erant viri de Beniamin alij à viris, qui erant cum Abner. *Triginta, & sexaginta, qui & mortui sunt.* Id est, perierunt gladio in bello. De parte enim Abner plurimi perierunt, eo quòd fugerunt, & in fuga multi occisi sunt. *Tuleruntque Asael.* Scilicet; de loco, in quo mortuus iacebat: erat enim vir honorabilis, cum esset frater Ioab, ideo tulerunt eum, vt sepelirent in loco suo. *Et sepelierunt eum in sepulcro patris sui in Bethlehẽ.* Ad istum locum duxerunt Asael, quia erat oriundus de illo: tota quippe cognatio Dauid erat de Bethlehem, vt patet præced. lib. cap. 16. Erat autem consuetudo Iudęis, quòd vbi sepeliebantur maiores alicuius cognationis, ibi tota cognatio sepeliretur, ideo Asael in sepulcro patris sui sepultus est. De parte autem Asael non constat quis fuerit, sed solum de matre. Illa enim erat Saruia soror Dauid. Patrem autem scriptura non nominauit, quia ille non erat de cognatione Dauid, sed sola mater, quæ propter Dauid nominata est. *Et ambulauerunt tota nocte illa Ioab, & viri sui.* Sicut enim Abner, & viri sui ambulauerunt tota nocte quousque peruenirent in Mahanaim. Ita Ioab, & viri sui ambulauerunt tota nocte, vt venirent in Hebrõ. Causa tamen celeritatis motus Ioab fuit, quia ferebant mortuum Asael, ne corrumperetur cadauer in itinere. *Et in ipso crepusculo peruenerunt in Hebron.* Id est, ante ortum Solis venerũt ad vrbem Hebron, in qua erat Dauid; & prius duxerunt illuc Asaelem mortuum, deinde tulerunt eum, ad sepeliendum in Bethlehem. Quod patet, quia in ipsa nocte, qua cessauerunt pugnare, venerunt in Hebron in crepusculo: non tamen poterant illa nocte ire in Bethlehem, & sepelire Asaelem, & facere exequias funeris: nam cum esset vir honorabilis valde, verisimile est, quod cum magno honore tumulatus sit. Dicitur autem hic in crepusculo, quia crepusculum est lux dubia, scilicet, quando non est determinatè dies, vel determinatè nox. Est autem duplex crepusculum, scilicet matutinum, & vespertinum: crepusculum matutinum est totum tẽpus illud

D

Bethoron duplex.

E

F

Crepusculum quid & quotuplex.

A à quo incipit oriri quidam rubor, vel lux in aere, quæ vocatur aurora vsque ad ortum Solis. Crepusculum vespertinum est tempus ab occasu Solis vsquequo cadat rubor, siue lux quædam manens in aëre. Et ista duo crepuscula sunt æqualia, quia causantur per æqualem distantiam Solis ab horizonte. Est autem tempus crepusculi quantitas spatij, dum Sol pertranſit decem, & octo gradus æquinoctionalis secundum Ptolemæum: & est vna hora, & quinta pars horę. Nunc tamen repertum est durare crepusculum per decem & nouem gradus trãsitus Solis, & aliquid plus. Ptolemæus tamen accepit crepusculum magis apparens: ideo in lineis astrolabij, vbi describũtur duo crepuscula, abscinduntur vtrinq; decem & octo gradus ascensionis Solis per æquinoctialem: nos tamen vulgariter loquentes crepusculum largius appellamus. Vnde autem crepusculum oriatur, & quomodo suspendatur lux in nubibus in tanta distantia, & non maiori Solis ab horizonte, alterius speculationis est.

CAP. III.

FACTA est ergo longa concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiens, & semper seipso robustior: domus autem Saul decrescens quotidie. Natique sunt filij Dauid in Hebron: fuit q̃, primogenitus eius Ammon.

DEscripta est in præcedentibus Isboseth debilitatio ex debellatione virorum suorum à viris Dauid. Hic agitur consequenter de debilitatione eius ex confœderatione Abner cum Dauid. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur Dauid
B rofectus. Secundo Dauid, & Abner fędus, ibi. *Cum igitur esset prælium.*

An quæ tractantur in hoc cap. immediatè consequantur superiora.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum: an ea, quæ habentur hic, habeant ordinem consequentem ad ea, quæ habentur præcedenti capitul. Et an fuerint facta immediatè, vel magno tempore post. Ad primum dicendum, quod ea, quæ habentur hic, fuerunt post superiora: nam præcedenti cap. agitur de primo bello, quod fuit inter domum Dauid, & Isboseth. Hic autem agitur de multis alijs bellis, quæ postea secuta sunt: nam dicitur hic quòd facta est longa concertatio inter domum Dauid, & domum Saulis: non tamen constat, an omnia, quæ habentur hic, fuerint facta post ea, quæ habentur præcedenti cap. quia hic dicitur de omnibus filijs, quos genuit Dauid in Hebron: non patet tamen an genuerit aliquos istorum ante bellum, de quo habetur præcedenti cap. potuit enim aliquos primo gignere, eo quod illud bellum factum est duobus annis postquam cœpit regnare Isboseth, & Dauid, vt
C declaratum est præced. cap. Ad secundum, scilicet, an ista fuerint facta immediatè post præcedentia. Dicendum, quod paruum tempus fuit inter hæc, & præcedentia, quia immediatè post bellum habitum præcedenti capit. secuta sunt multa alia bella inter domum Dauid, & Isboseth. Et post hæc Abner fecit concordiam cum Dauid: & tunc occidit eum Ioab. Et nõ fuit magnum tempus inter hęc, sed tota historia est continuata, ita quod nulla tempora, vel gesta interciderunt inter ea, quæ habentur præcedenti cap. & hic. *Facta est ergo longa concertatio.* Id est, factum est longum bellum. *Inter domum Saul, & domum Dauid.* Id est, inter Abner pugnantem pro domo Saulis, & Ioab pugnantem pro domo Dauid: habuit autem istud bellum exordium ex bello præcedẽti, quia Abner lustrabat semper extremitates regni Isboseth, ne viri Iuda introirent in illud, & Ioab lustrabat extremitates regni Dauid, ne introirent in illud viri Isboseth: vnde aliquando occurrebant sibi Ioab, & Abner, & pugnabant, sicut supra fecerunt: dicitur autem inter domum Saul & Dauid, quia domus Isboseth vocatur domus Saulis, eo quod erat Isboseth filius Saulis. *Dauid proficiens.* Id est, Dauid in omnibus operibus suis proficiebat. Erat autem iste profectus in duobus. Primo in prole: nam genuit sex filios in Hebron, quos litera enarrat. Secundo proficiebat in negotijs regni, scilicet, quia Ioab pugnans ex parte Dauid prævalebat semper contra Abner, & viros Isboseth, sicut prędualuit præcedenti cap. erat autem iste profectus specialiter a Deo, quia ipse volebat domũ Saulis paulatim destruere quousque totaliter exaltaret Dauid. *Et semper seipso robustior.* Id est, quolibet die erat robustior seipso, quia in quolibet die suscipiebat continua augmenta. Sed aliquis dicet, quòd Dauid nõ poterat esse fortior seipso, quia comparatio semper fit inter diuersa: eiusdem autem ad seipsum non potest esse comparatio, quia idem non habet rationem diuersorum extremorum. Dicendum, quod Dauid vocabatur fortior seipso, non simpliciter, sed secundum diuersa tempora, scilicet, quod quotidie erat fortior quàm prędecedenti die, in quo significatur quotidianum augmẽtum, scilicet, quia nõ erat aliqua dies, in qua Dauid non proficeret ad aliquid; & iste modus loquendi est vsitatus: sic enim dicit Porphyri⁹, quòd Socrates sedẽs differt à seipso non sedente, & sic Dauid quotidie recipiens aliquid quod prius non habebat, dicitur seipso fortior. *Domus autem Saul decrescens quotidie.* Id est, regnum Isboseth, quod vocatur domus Saulis, quotidie decrescebat, eo quod viri sui vincebantur semper à viris Dauid. *Natique sunt filij Dauid in Hebron.* Hic ponitur multiplicatio Dauid in prole, quod pro magno beneficio Dei habetur, & dicitur quod nati sunt in Hebron isti filij, qui sequuntur, quia ibi habitauit Dauid semper, quandiu fuit Rex super Iudam.

Dauid an possit dici fortior seipso.

Quare fit hic mentio de filijs Dauid.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, quare scriptura agit hic mentionem de filijs Dauid. Respondendum, quod hic dictum est, quod Dauid semper proficiebat, ideo ponitur hic profectus eius. Erat autem iste in filijs, ideo nominãtur filij, quos genuit Considerandum autem, quod apud antiquos habebatur pro magna fœlicitate plures filios gignere, & pro magna infœlicitate carere filijs: & ista erat opinio tam virorum, quàm fœminarũ. De viris patet Ose. 9. c. vbi dicitur de Ephraim: Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorũ à partu, & ab vtero, & à cõceptu, ideſt totũ bonum eorũ est in concipiendo, pariendo, & habendo in vtero filios: ideo cum volebat Deus dare magnum malum alicui, faciebat eum carere filijs. Sic patet allegato cap. scilicet. Quid dabis eis? da eis vuluam sterilem sine liberis, & vbera arentia; quod si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciant in hominibus. Ista etiam erat opinio fœminarum; quia putabant se fœlices quando pariebant plures filios: vnde Lya, quia pepererat multos filios, & ancilla sua etiam pariebat, dixit, hoc pro beatitudine mea: beatam quippè me dicent omnes generationes. Mulieres autem quæ steriles erant, putabant se esse infœliciſſimas, & volebant potius mortem quam vitam: sic fuit de Rachel, quæ cùm non haberet filios, dixit viro suo: da mihi liberos, alioquin moriar, id est, si non facis, quod habeam filios, volo mori. De his Gen. 30. capit. propter hoc parentes cùm benedicebant filiabus suis, imprecabantur eis multitudinem prolis. Sic dixerunt cognati Rebeccæ ad ipsam: soror nostra es, crescas in millia, & possideat semen tuũ portas inimicorum suorum. Gen. 24. Ista quoq; erat intentio prophetarum: nam vocabant fœlicem hominem, qui haberet plures filios. Sic patet de Moyse: nam cùm benediceret tribubus Israel dixit: Benedictus Aser in filijs. Deut. 33. Isto modo etiam loquebatur Deus: nam pro benedictione ponebat, quod mulieres non essẽt steriles, vt patet Exod. 23. Scilicet, Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua. Et quando Deus benedixit Abrahæ, quia voluit occidere filium suum ad mandatum Dei, dixit ei Deus: Pro hoc quod feciſti rem hanc, multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli. Gen. 22. cùm ergo nũc Deus dederit Dauid filiorum multitudinem, ad exprimendũ cumulum fœlicitatis eius, Deus voluit, quod exprimeretur hic de filijs Dauid. Nunc autem in nouo testamento non censetur homo fœlix in multitudine filiorum, ideo non reputatur valde magnum beneficium Dei, quod alicui filiorum multitudinem dederit, quia alia bona promittuntur in nouo te-

Fœlicitas antiquorum erat in filijs, nõ sic in nouo testamẽto.

A

Filij Dauid quos habuit in Hebron.

ſtamento, ad quæ homines magis attendere debent. *Fuitque primogenitus eius Amnon.* Aliquę Bibliæ habent Ammō, ſed corrupta litera eſt. Iſte eſt qui defloruit Thamar ſororem ſuam, & poſtea occiſus eſt ab Abſolone. De quo infra. 13. *De Achinoam Iezrahelita.* Hic ponuntur nomina vxorum Dauid, de quibus ſuſcipiebat iſtos filios. Et prima fuit Achinoā Iezrahelitis, id eſt, de vrbe Iezrahel. Iſta fuit prima vxor, quam accepit viuente Saule, antequam fugeret de terra Iſrael in terrā Philiſthinorum. præcedēti lib. cap. 25. Et iſtam poſtea duxit in terram Philiſthinorum. eod. lib. c. 27. *Et poſt eum Cheleab.* Iſte fuit ſecundus filius, & vocatus eſt alio nomine Daniel, vt patet 1. Paralip. cap. 2. de iſto dicunt Hebræi, quòd vocatus eſt Cheleab, ſiue Celaau in Hebræo interpretatur ſicut pater, vel ſimilis patri. Dicunt enim quòd aliqui illudebant de iſto puero, dicentes, quòd non erat filius Dauid, ſed Nabal Carmelli, eo quòd Abigail mater huius fuerat vxor Nabal, & dicebant, quòd iam conceperat eam, cùm accepit illam Dauid in vxorem: ob hoc Deus mutauit faciem pueri, vt totaliter ſimilaretur Dauid. & tunc mutatum eſt nomen eius primum. ſ. Daniel: & vocatus eſt Cheleab, ideſt ſimilis patri, vel quaſi pater. Sic dicit Ra. Da. Kimhi, ſic etiam hiſtoria ſcholaſtica, & Nicolaus. Non tamen eſt veriſimile, quod Deus mutauerit faciem pueri poſtquam natus eſt: nec etiam eſt impoſitū ei iſtud nomen propter ſimilitudinem ad patrem: ſed ex ſola voluntate ſicut multa alia nomina imponebantur viris, & locis ſine aliqua cauſa. *De Abigail.* Iſta fuit ſecunda vxor, & peperit ſecūdum filium: poſtea quoque peperit, ſcilicet, Saphathiā, vt patet infra: hic autem non ſolùm ponitur numerus filiorum, ſed etiam ordo. Ideo non ponitur Saphatias poſt Cheleab, quāquam ambo fuerunt filij eiuſdem matris. *Vxore Nabal Carmelli.* Ideſt, Abigail erat vxor Nabal de Carmello: non nunc, ſed fuerat prius, & mortuo Nabal accepit eam in vxorem Dauid. præcedenti lib. cap. 25. & tamen primo Paralip. dicitur de Abigail Carmelitide, ideſt, quod habuerit Dauid iſtum filium de Abigail, quæ erat de Carmello, eo quod ibi habitabat. *Porro tertius Abſalon.* Id eſt, tertius filius fuit Abſalon. Iſte fuit pulcherrimus inter omnes filios Dauid. & vt fertur, non erat vir in tu pulcher in toto Iſrael. Habebat autem pulchritudinem nimiam in capillis, & tondebatur quolibet anno ſemel, quia grauabat eum nimis cęſaries, ponderabatque capillos capitis ſui ducentis ſiclis pōdere publico. infra 14. Sed iſte poſtea fuit infidelis patri expellens eum de regno: infra 15. *Filius Maacha, filiæ Tholmai regis Geſſur.* Iſta Maacha erat filia regis, & non erat de ſtirpe Iudęorum, ſed Gentilis, eo quod erat filia Tholmai regis Geſſur.

B

Geſſur Rex quis eſſet.

QVÆST. III.

QVAERET aliquis, quis erat iſte Rex Geſſur, cuius Dauid accepit filiam. Reſpondendum, quod Geſſur eſt nomen cuiuſdam terræ, quæ erat intra terram Chanaam: & tamen habitatores eius non erant de ſtirpe Chananæorum. Erat autem modicus populus Geſſur apud terram Philiſthinorum, & duarum tribuum, & dimidiæ, vt patet Deut. 3. Iſraelitæ autem poterant licitè occidere omnes Geſſuritas, vel excludere eos de terra, vt poſſiderent terram illorum, quia illa erat pars terræ Chanaam, quæ totaliter debita erat Iſraelitis: noluerunt tamen Iſraëlitæ diſperdere Geſſuritas, ſed miſerti ſunt illorum permittētes eos viuere inter ſe: vt patet Ioſu. 13. ſcil. Noluerūtque filij Iſrael diſperdere Geſſuri, & Machati, & habitauerunt in medio filiorum Iſrael vſque in preſentem diem. Permiſerūt quoq; Iſraëlitę Geſſuritis habere reges de genere ſuo, & habuerūt illos ſemper: nā tempore Dauid erat Tholmai Rex Geſſuri: erat tamen gens iſta cum rege ſuo tributaria ſub rege Iſrael, cum permitterent eos viuere ex ſola miſericordia, & habebant iuriſdictionem Iſraelitę ſuper eos. Nam licet ipſi haberēt reges de gente ſua, tamen reges Iſrael dicebantur reges ſuper Geſſuri. Sic patet de Iſboſeth, nam ipſe dicitur regnaſſe ſuper Iſrael, & Geſſuri. præced. c. Contra iſtam gentem pugnauit ſępe Dauid, & egit prædam de illa, dum maneret in terra Philiſthinorum. præced. li. c. 27. Poſtea autem Dauid voluit accipere filiam regis Geſſuri in vxorem, quam ille libenter obtulit, quia per hoc putabat ſe habiturū pacem cum Dauid, qui prius erat hoſtis ſuus, & nūc efficiebatur gener. Credebat quoque quod per hoc nō tantū grauaretur dominio Iſraelitarum ſicut prius, eo quod Dauid gener ſuus liberaret eum ab hac ſeruitute. Credendum eſt autem, quòd Dauid accepit vxorem filiam regis huius pauco tempore poſtquam redijt de terra Philiſthinorum mortuo Saule, nam prius nondum acceperat eam; alioquin nō egiſſet tam graue bellum, & prędas in Geſſuritis. Sed aliquis dicet, quomodo Dauid poterat accipere filiā regis huius in vxorem, quia iam tota gēs Geſſuritarum deleta erat, quod patet præcedenti lib. c. 27. ſcilicet. Et percutiebat Dauid omnem terram illorum, nec relinquebat viuētem virum, aut mulierem. ergo iam omnes perierant. Reſpondendum, quòd non perierat tota gens Geſſuritarum, ſed aliquam partem eius paruam diſperdidit Dauid agendo prædas. Et cum dicitur, quòd percutiebat omnem terram illorum: dicendum, quod intelligitur ſolum de terra illa, in qua prædabatur Dauid, & iſta erat quædā pars terræ Geſſuri, quia non potuit Dauid prædari in omnibus locis terrę illius. Potiſſimè quia Dauid habebat ſecum paucos viros, ſcilicet, ſolùm ſexcentos, qui nō poterant pugnare cōtra magna oppida, & delere ea; ſed ſolum agebant prædas per agros in pecoribus, & in hominibus, quos ibi reperiebant, & in locis non habentibus muros: loca autem magna ſemper manſerunt illæſa: & ſic poterat manere gens Geſſuri. Et cùm dicitur, nec relinquebat viuentem virum, aut mulierē, intelligitur de illis, quos capere poterat, ſcilicet, quia non ducebat eos captiuos in Geth, ne manifeſtaretur fraus ſua. præced. lib. c. 27. in locis tamē magnis nullum accipiebat, quem poſſet occidere.

C

D

An Dauid peccauerit accipiendo filiam regis Geſſur in vxorem.

QVÆST. IIII.

QVÆRITVR vlterius, an peccauerit Dauid accipiendo in vxorem filiam regis Geſſur. Aliquis dicet, quod ſic, quia illa erat Gentilis: Deus autem vetuerat Iſraelitis accipere vxores de Gentilitate. Exod. 34. & Deutor. 7. & Iud. 2. vbi ſub magna obſeruatione hoc Deus teneri iubebat. Nec poteſt aliquis reſpondere, quòd iſta eſſet Hebręa, quia inter Hebræos tempore Dauid ſolùm erant duo reges, ſcilicet, ipſe, & Iſboſeth; ideo neceſſe eſt, quod Tholmai Rex Geſſur eſſet Gentilis, & conſequenter filiam ſuam non poterat accipere Dauid. Aliquis reſpondebit, quòd Tholmai erat Gentilis, & tamen non erat de ſtirpe Chananæorum, ideo Dauid poterat accipere licitè filiam eius in vxorem conuertendo illam ad ritum Iudaicū. Quod autē obijcitur Exod. 34. Deut. 7. & Iud. 2. intelligitur de filiabus Chananæorū. Quod patet, quia dicitur ibidem, non ineas pactum cum hominibus regionum illarum, ſcilicet, Chananæorum, & ſequitur: nec vxorem accipias de filiabus eorum filijs tuis; de alijs ergo gentibus poterat accipi vxor pro Iudæis. Et hoc verum eſt, quod directè Deus vetuit filias Chananęorum accipi in vxores; intelligebatur tamē etiā de alijs gentibus. Quod patet, quia Iſraelitę, qui acceperunt vxores de Moabitis, Ammonitis, & Ægyptijs coacti ſunt dimittere eas per Eſdran. vt patet. 1. Eſdræ. c. 9. & 10. Si tamen ſolum intelligeretur de filiabus Chananęorum, non coacti fuiſſent dimittere, vxores illi, qui acceperant eas de Ammonitis, Moabitis, & Aegyptijs, & tamen iſti compulſi ſunt eas relinquere. Dicendum eſt igitur, quòd Iudæis erat illicitum vniuerſaliter accipere vxores de Gentilitate. Magis tamē erat illicitum, ſi acciperent eas de Chananæis, quàm de alijs Gentibus, eo quòd illę facilius poterant inclinare animos Iudæorum ad colendum Idola, cum ipſæ eſſent incolæ terræ illius, quàm mulieres Gentiles adductę de alijs gentibus. Et iſtā cauſam Deus tangit in præcepto iſto præallegatis capitulis. Erant tamen duo caſus, in quibus licebat accipere mulierem de Gentilitate in vxorem. Primus erat, quando in bello accipiebantur mulieres, nam tunc poterat quilibet accipere in vxorē quācunq; vellet de captiuis. Deut. 21. Secūdus caſus erat, quādo aliqua mulier de Gētilitate erat conuerſa ad Iudaiſmū: nam tunc Iſraelitę poterāt accipere has in vxores, quia iā non vocabātur Gentiles, ſed pertinebant ad ritū Iudaicū. Sic patet de Booz, qui accepit Ruth in vxorem, quæ erat de Moabitis, & iam erat de conuerſa ad Iudaiſmum. Hoc autem licitè fecit

E

F

Quādo Iudæis erat licitum accipere vxores de Gentilitate.

A Booz: immo videtur, quod obligatus erat ad faciendum ipse, vel alius cognatus eius: nam ex eo quòd cognatus Booz noluit accipere Ruth in vxorem, priuatus est iure successionis Maalon, qui fuerat primus vir Ruth: & trãsiuit successio ad Booz, vt patet Ruth. 4. si tamen illicitum fuisset accipere illã in vxorem, non cariuisset ille cognatus Booz successione, non accipiendo Ruth; quia lex neminem obligat ad illicitũ. Isti duo casus intelliguntur in mulieribus, quæ nõ erant de filiabus Chananæorum, quia filias Chananęorum in nullo casu accipi licebat. De primo patet, quia quando pugnabant Israelitæ contra gentes Chananęorum, non poterant seruare aliquam mulierẽ ad accipiendum in vxorem, aut vendendũ, vel subijciendum in seruitutem: sed cogebantur occidere omnes tam viros, quã fœminas, paruulos, & senes. Deut. 20. Casus secundus non tenebat in Chananæis, quia nunquam mulieres Chananęorum conuertebãtur ad Iudaismum: nã etiam si ipsæ vellent, nõ permittebant Israelitæ, quod conuerterentur, sed occidebãt eas, quia Deus sic iusserat. Nunc autem de Dauid dicendum est, quod licitè potuit accipere in vxorem filiam Tholmai regis Gessur, quia fortè accepit illam in bello, cũ sæpè pugnaret cõtra Gessuritas: vel fortè conuersa est ad Iudaismum, & tunc illam accepit. Hoc autem secũdum verisimili? est, quia toto tẽpore quo Dauid pugnauit, & prædas egit contra Gessuri: nõ adduxit secum aliquem captiuum virum, aut fęminã, vt patet præced. lib. c. 27. *Quartus autem Adonias.* Iste fuit quartus filius in ordine, & fuit vir prudẽs, vnde conciliauit sibi animos militiæ, & conatus est fieri Rex, viuente Dauid & ignorãte, seq. lib. cap. 1. Hunc postea occidit Salomon frater eius, quia petiuit vxorem regis Dauid in vxorem. eo. lib. cap. 2. *De Haggith.* Ista non apparet, quæ mulier fuerit, vel de quo genere. *Et quintus Saphathie filius Abigail.* Ista peperit istos duos filios Dauid, sciiicet Cheleab, & Saphathia. Ista vocatur in Hebræo Abital. Sic etiam vocatur. 1. Paralip. 3. vbi ponitur nomen eius bis: nã cum dicitur, quod peperit Cheleab, vocatur Abigail, & cùm dicitur, quod peperit Saphathiam vocatur Abital. Ex quo aliqui putant duas fuisse mulieres, sed eadem est. *Sextus quoq; Iethraam.* Iste fuit vltimus filius, quẽ habuit Dauid in Hebron: alios autem postea habuit in Ierusalem, dum esset Rex super totum Israel. De quibus habetur infra 5. & 1. Paralip. 3. Iste Iethraam vocatur alio nomine secundum Ioseph. 7. Antiq. scil. Nathan. *De Egla vxore Dauid.* Id est, iste natus est de Egla, quæ erat vxor Dauid specialiter.

B

An Michol fuerit vocata Egla vxor Dauid.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, quomodo vocatur ista Egla vxor Dauid, quia etiam omnes præcedẽtes erant vxores illius. Ad hoc respondent Hebræi, quòd ista fuit Michol filia Saulis, & vocatur vxor Dauid, scilicet; specialiter. Hoc autem aliqui volũt, quia ipsa erat filia regis, & erat de maiori genere, quam omnes aliæ vxores eius. Sed non stat, quia etiam Maacha erat filia regis Gessuri: Vocatur tamen Michol vxor Dauid, quia licet Hebræi possent accipere multas vxores, illa tamen, quæ prius accipiebatur, erat propriè vxor, aliæ autem non vocantur tã propriè vxores; immò scriptura vocat eas sæpe concubinas. Sic patet de Agar, & Cethura vxoribus Abrahæ. Nam Abraham cepit Agar in vxorem, & non in concubinã. Gen. 16. cepit quoq; Cethuram in vxorem. Gen. 25. postea tamen vocantur ambæ concubinæ Abrahæ, quia erant secundariæ vxores, & Sara vocatur vxor, quia erat prima; sic autem Dauid accepit Michol in vxorem primam. præced. lib. c. 18. deinde accepit alias, quãdo illa sibi ablata est: ideo illa propriè vocatur vxor: Ista autem genuit filium sextum, scilicet, Iethraam. Sed contra hoc obijcietur, quod non fuerit Michol, quia ipsa non peperit aliquẽ filium Dauid, vt patet infra 6. scil. Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius vsque ad diem mortis suæ. Ad hoc aliqui respõdent, quod peperit tempore mortis suæ filium Iethraam. Hoc videtur sentire Rabanus, & Glos. ordinaria, dicens: Egla est Michol, quæ sola dicitur vxor, quia eam Dauid in adolescentia sua primam sortitus est vxorem, hęc in partu dicitur occubuisse. Hoc idem tenet Nicolaus dicens, quod ista Michol vocata est Egla, Id est, vitula secundum Idioma Hebraicum, & hoc dicitur propter teneritudinem amoris, vel quia accepit eã in tenera ætate: vitula enim paruã ætatem signat. Si tamen istã positionem aliquis tenere velit, melius posset respõdere ad id quod habetur infra 6. scil. quod Michol non habuit filios vsque ad diem mortis suæ, verum est postquam increpuit Dauid saltantem coram Domino, quia illud fuit sibi datum in pœnã: ante hoc tamen non tollitur, quin habuerit filios. Ista est positio cõmunis tam Latinorum, quã Hebræorum de Egla. Idẽ enim tenet Scholastica historia, & Andreas. Sed hoc non potest stare, quia hic dicitur quod isti filij nati sunt Dauid in Hebron: nunquam tamen habuit Dauid Michol in Hebron, vt quidam volunt vsque ad finem temporis, quando recessit de Hebron: vnde Historia scholastica vult, quòd Michol peperit in Hebron, non quidem quando regnabat Dauid in Hebron, sed postea cùm ipse esset in periculo mortis, descendit de Ierusalem in Hebron, & ibi peperit, & mortua est, ideo quidam de nouis volunt totaliter improbare positionem de Egla. Potest igitur dici, quod Egla fuerit Michol, & peperit in Hebrõ, quia Abner duxit eam ad Dauid quando regnabat in Hebrõ, vt patet infra in litera: melius tamen videtur dicendum, quod fuerit aliqua alia mulier, eo quòd de Michol dicitur, quòd nõ natus est ei filius vsque in diem mortis suæ, id est, nunquam, & tunc dicetur, quòd Egla vocatur vxor Dauid, quia eam inter cæteras specialius diligebat: vel quia erat de paruo genere, & non habebat aliam excellentiam, nisi quod erat vxor Dauid. *Hi nati sunt Dauid in Hebron.* id est, isti sex filij nati sunt Dauid, dum regnaret in Hebron; quod dicitur ad differẽtiam illorũ, qui nati sunt in Ierusalem, dum Dauid regnaret super totum Israel; de quibus infra 5. & 1. Paralip. 3. Ex hoc excluditur dictũ Historię scholasticæ, scilicet, quòd Michol descendit de Ierusalem, vt pareret in Hebron, & peperit ibi Iethraam. Nam isti, qui nati sunt hic, fuerunt nati, dum regnaret Dauid in Hebrõ, Michol tamen non mortua est, quando regnabat Dauid in Hebron: sed in Ierusalem. *Cum igitur.* Hic ponitur secundum huius cap. scil. confœderatio Abner cum Dauid. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur confœderationis occasio. Secundo ipsa confœderatio ibi. *Misit ergo.* Circa primum dicitur. *Cũ igitur esset prælium inter domum Saul, & domum Dauid.* id est, inter domum Isboseth, quæ vocatur domus Saulis, & domum Dauid. Istud bellum fuit longum, sicut dicitur supra in litera, scil. facta est longa concertatio inter domum Saul, & domum Dauid. Et istud bellum habuit ortum ex illo, quod habetur præced. c. *Abner filius Ner regebat domũ Saul.* id est, ipse erat princeps militię Isboseth, sicut fuerat princeps Saulis. Ioab autem erat princeps domus Dauid, & isti ambo sæpe pugnabant. In Hebræo habetur. *Abner confortabat domum Saul.* Quod ad idẽ pertinet, quia per regimen confortabatur domus: nam vbi rector non est, corruet populus. *Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha.* Ista fuit occasio confœderationis Abner cum Dauid. Dicit enim Historia scholastica, quod Respha erat pulcherrima, ideo concupiuit eã Abner. Dicit etiã Nicolaus, quod Respha non erat concubina, sed vxor: Vocatur tamen cõcubina more scripturę, quę primas vxores appellat propriè vxores, alias autem interdum vocat concubinas. Sic patet de Agar, & Cethura vxoribus Abrahæ quæ ambæ vocantur concubinæ, quia erant secũdariæ vxores. Gen. 25. de quo supra dictum est. Iacob quoque cùm haberet quatuor vxores, solam Rachel vocauit vxorem suam, quasi nullam aliam haberet, dicens, Scitis quia duos peperit mihi vxor mea. Gen. 44. & hoc quia illam primo acceperat, alias autem post. Sic Respha erat secundaria vxor Saulis, quia prima vxor eius erat Achinoam filia Achimaas. præced. lib. cap. 14. *Filia Aia,* Ista Respho filia Aia peperit Sauli duos filios, quo suspendit Dauid, & ipsa obseruauit eos semper in agro, non permittens lacerari à bestijs, & volucribus, infra 21. *Ingressusque est ad eam Abner.* id est, cognouit eam carnaliter. *Dixitque Isboseth ad Abner.* Hic increpuit eum durè pro muliere, *Quare ingressus es ad concubinam patris mei?* Nimis iratus fuit Isboseth, quia Abner cognouerit concubinam patris sui: causa fuit, quia in hoc sequebatur magnum dedecus Saulis, cum aliquis cognosceret concubinam illius, de qua filios habuerat, & hoc potissime quia aliqui volunt, quòd Respha non erat concubina Saulis, sed vxor, quam quam scriptura illam cõcubinam vocet. Alij dicunt, quòd iratus fuit, quia timuit per hoc priuari regno, volunt enim quod Abner introierit ad istã mulierem affectu maritali, scilicet, volendo eam accipere in vxorem, & ex hoc habetur locus vsurpandi regnum, cum haberet

C D E F

Confœderatio Abner cum Dauid & eius occasio.

Vxores quandoque concubinæ appellãtur.

A beret regis vxorem in vxorem : sic enim fuit de Adonia filio Dauid, qui petiuit in vxorem Abisag, quæ fuerat vxor Dauid, & ex hoc videbatur sibi regnum petere, ideo occidit illum Salomon. seq. lib. cap. 2. *Qui iratus nimis propter verbum Isboseth.* Scilicet, durè accepit Abner verba Isboseth, quia erat senex honorabilis valde, qui instituerat ipsum Isboseth in regem, ideò pro nulla causa contra ipsum loqui debuisset Isboseth, nunc autem in re parua increpuit eum, tanquam nihil bonum suscepisset ab illo. *Ait, nunquid caput canis ego sum aduersum Iuda hodie.* q. d. indigne me ego opposui pro te vsque hodie contra domum Iuda, ita vt vocarer caput canis pro misericordia, quam faciebam tibi: sed iam non vocabor caput canis, quis ego non resistam domui Iudæ, sicut hactenus restiti. Historia scholastica dicit, nunquid canis caput ego sanm, &c. q. d. propter te Iudas habet me vilem, quasi caput canis mortui. Vel propter te factus sum caput canis, id est, princeps irrationabiliter latrantium contra Dauid Christum Domini. Sed sensus est, quòd erat caput canis, id est litigiosus, & pertinax, scilicet, canes sunt litigiosi nimis semper latrantes, & murmurantes, ita Abner erat caput canis, quia cæteri de Israel non mouissent aliquod bellum contra Dauid, nisi Abner incitasset eos ad litem contra Dauid. *Qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui.* id est, magnam misericordiam feci cum domo Saul, eo quod feci manere regum Israel in illa, & tamen regnum debitum erat Dauid. Vocatur autem domus Saulis omnes de familia sua, vt filij, & cæteri familiares. Cum his omnibus fecit misericordiam Abner, quia faciendo manere regnum Israel in manu Isboseth, non solum exaltabatur ipse, sed etiam tota domus Saulis; quia perueniebat dignitas ad omnes, eo quòd participabant bonis regni : sic enim dixerat Samuel ad Saulem, quando significauit ei, quod futurus esset Rex, scilicet: Et cuius erunt optima quæque in Israel ? nonne tibi & omni domui patris tui ? Econuerso etiam si Abner non fecisset manere regnum Israel in manu Isboseth, tota domus Saulis fuisset infœlix nullam habens dignitatem, & timeret sibi mortem infligendam à Dauid propter inimicitias, quas habuerat cum Sauli. *Et super fratres, & proximos eius.* id est, non solum ego feci misericordiam cum domo patris tui, scilicet, cum illis, qui erant de familia sua, sed etiam cum illis, qui erāt de cognatione eius, & non de familia, & isti erant fratres Saulis, & omnes proximi illius transuersales, qui non descendebant ab eo. *Et non tradidi te in manus Dauid.* id est, feci misericordiam magnam tecum, non tradendo te in manus Dauid, quia ipse occidisset te, ne regnares, eo quod eras de stirpe Saulis, vel si fortè voluisset seruare iuramentum, quod præstiterat Sauli de non delēdo semen eius, præced. lib. c. 24. saltem tenuisset te incarceratum, ne insurgeres contta eum, & ego te eripui ab his.

An Isboseth peccauit increpando Abner pro concubina patris.

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, an Abner peccauerit irascendo ita durè contra Isboseth, vel Isboseth increpando Abner. Respondendum, quod Isboseth non peccauit increpando Abner pro concubina patris sui, quomodocunque Abner illam
C cognouerit, nam si cognoscendo illam habebat intentionem vsurpandi regnum Isboseth, poterat increpare eum iustè de hoc: immo infligere corporalem pœnam, sicut conspiratori in regem: pro hac quippè causa solum Salomon occidit fratrem suum Adoniam, & non vituperatur de hoc, quia tunc adhuc erat rex bonus. sequen. lib. c. 2. Si autem Abner non habebat intentionem vsurpandi regnum, cognoscendo Resphan cōcubinam Saulis, sed hoc egit solum illectus pulchritudine eius, poterat Isboseth, & ideo debebat increpare Abner propter duo. Primò, quia ipse erat filius Saulis, & dolere debebat de patris ignominia: erat tamen dedecus Saulis, quod aliquis acciperet concubinam illius, siue vxorem, de qua ipse filios susceperat, filius autem pro patre dolere debet. Secundo dolere poterat, vel irasci tanquā iudex, quia cum ipse Rex esset, poterat ex officio suo punire omnia delicta: magnum autem delictum erat, quod quis cognosceret cōcubinam regis, quia redundabat in dedecus illius, omnes tamen tenentur seruare honorem regis. Sic enim dicit Petrus Canonica prima c. 2. scil. Deum timete, regem honorificate: qui tamen agit cōtra præceptum Apostoli, peccat mortaliter, maiore igitur increpatione Abner dignus fuisset; sed Isboseth non ausus est durius eū increpare, quia timebat eum: immo nullo modo increpasset, si sciuisset, quod tam amare Abner verba eius ferret. Quod patet, quia postea durè loquente Abner non ausus est quicquā respondere Isboseth. De Abner autem dicendum est, quod peccauerit irascendo contra Isboseth, nam ipse peccauerat cognoscendo Resphan. Ideo cum increparetur pro hoc, tollerare debuisset increpationem, sed ipse è contrario duriora verba reddidit Isboseth: habuit tamen aliqualem colorē Abner ad irascendum, quia cum ipse tantū benefecisset Isboseth & toti domui Saulis, debuisset subticere Isboseth, non tamen erat ista causa sufficiens ad iram eius. *Et tu requisiuisti in me, quod argueres pro muliere hodie.* id est, tu conatus es inuenire aliquid, de quo me argueres, & nihil inuenisti, nisi de muliere. q. d. male egisti, quia etiam si ego cōmisissem delictum grauissimum, tacere debuisses, quanto magis, quia error iste paruus fuit. *Hæc faciat Dominus Abner, & hæc addat.* Modus iurandi est frequentatus apud antiquos. Sic iurauit Heli præced. li. c. 3. sic etiam Ionathas. eo. lib. c. 20. sic etiam Dauid ibidem. c. 25. Et est sensus: hæc faciat dominus Abner, id est talia, & talia mala faciat ei, & ista mala tunc ipse exprimebat, & hæc addat, id est, super hæc addat alia mala. *Nisi quomodo iurauit dominus Dauid sic faciam cū eo.* id est, nisi fecero cum Dauid id, quod iurauit ei dominus, scil. quod daret ei regnum. Ex hoc patet, quod Abner contra conscientiam egerat à principio instituendo Isboseth in regē, quia sciebat regnum debitum esse Dauid ex iuramento Dei. Sed potest dici, quod Abner non cognouerat hoc à principio quando instituit Isboseth in regem, sed habuit bonam fidem putans, quod ius regni pertineret ad domum Saulis, postea autem illud cognouit.

Abner peccauit irascendo contra Isboseth.

Si Abner cognouit Isboseth non habere ius regnandi post institutionem eius, an peccauerit non reducendo regnum ad Dauid. E

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, dato quod Abner cognosceret Isboseth non habere ius ad regnandum postquam institutus erat, an peccaret nō reducendo regnum Israel ad Dauid. Respondendum est, quòd si Abner a principio cognouisset Isboseth non habere ius, peccabat instituendo eum in regem, vel fauendo illi quomodocunque, vt Rex esset, quia per hoc auferebat ius Dauid. Si tamen tunc non cognoscens postea cognouit, nō tenebatur priuare Isboseth regno, & tradere illud Dauid: sed solum tenebatur admonere Isboseth, vt renunciaret regno quod illicitè tenebat, si tamen ille nollet, non tenebatur ei inferre violentiam, sed solum tenebatur non præstare ei fauorem cōtra Dauid ad defensionem regni. & si præstaret, peccabat mortaliter. Nam sicut peccat, qui in furando particeps est, ita qui furem adiuuat ne amittat rem, quam furto acquisiuit. Sed aliquis dicet, quod non solum tenebatur ad hæc Abner, sed etiam ad restituendum violenter regnum Dauid: quia ipse ei illud violenter vsurpauerat: ideo tenebatur illud restituere, præcipuè quia ipse poterat hoc facere, eo quòd totus Israel subditus erat illi. Respondendum, quòd si ipsemet Abner fuisset Rex, tenebatur restituere regnum Dauid: non F
tamen habebat ipse illud, sed Isboseth: ideo non tenebatur violenter spoliare Isboseth, vt restitueret illud Dauid. Velut si duo furantur aliquam rem, quilibet tenetur insolidum ad restitutionem, & si illa res maneat penes vnum, & alius pœnitere velit, & restituere, tenetur hortari participem suum, vt illā restituat: si tamen noluerit, non tenetur eam violenter illi surripere, vel occulte furari: immo si hoc fecerit, peccat: potissimè inuito domino, quando aliquod ius qualecunque acquisitum est. Sic enim erat in Isboseth, quia licet non haberet titulum ad regnandum, quia tamen à multo tempore erat in possessione regni erat in possessione regni, erat acquisitum ei aliquale ius, quod potuit ei conferre Abner, sed non potuit propria auctoritate auferre, ideo non debuit transferre violenter regnum Israel in Dauid, quanquam haberet conscientiam leęsam, sed sufficiebat, quòd suaderet Isboseth renunciare regno, & non faueret ei ad retinendum illud.

Quando Deus iurauit dare regnum Dauid.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR vlterius, quando iurauit Deus Dauid, quod daret ei regnum. Respondendum est, quod satis reperitur, quòd Deus promiserit dare regnum Dauid, & auferre illud à Saule, vt patet præced. lib. capit. 13. 15. & 28. dedit quoq; illud ei vngendo eum per Samuelem. præced. lib. cap. 16. nunquam tamen reperitur, quod iurauerit ei regnum tradere. Simile enim est de multis alijs: nam Deus promisit Dauid, quod de semine suo semper essent reges, vt infra septimo, & non iurauit, & tamen in Psalm. 130. dicitur: Iurauit dominus Dauid veritatem, non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam: & tamen non reperitur, vbi Deus hoc iurauerit. Sic etiam est de multis alijs, quæ à Deo dicta fuerunt: & tamen non reperitur, quando vel quomodo. Sic patet præced. li. cap. 24. cum dixerunt serui Dauid ad eum: ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te, ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis: & tamẽ nõ legitur vbi Deus hoc dixerit, vel per quẽ Prophetã. Sic autẽ fortè fuit hic, quod Deus iurauit, & nõ reperitur vbi. Vel aliter potest dici, quod hic accipitur iurare large pro dicere, & ratio est, quod sicut inter homines illa verba, quę iuramento firmãtur, firmiora sunt, & certiora: ita verba Dei, quomodocunq; proferãtur sunt firmissima, ideo omnia illa sunt tanquã iuramento vallata: & quia Deus dixerat de Dauid, quod faceret eum regẽ, dicebatur iurasse, & hoc tenet Ra. Dauid Kimhi, & est satis rationabile. *Et trãsferatur de domo Saul regnũ.* Id est faciã, quod null⁹ de domo Saulis sit iam Rex, sed trãseat regnũ in domũ Dauid. *Et eleuetur tronus Dauid super Israel, & super Iudam.* Id est faciam, quod nõ solũ Dauid regnet super Iudam, sicut nũc regnabat, sed etiam regnet super Israel, id est super vndecim tribus, quæ vocantur Israel. *A Dan vsq; Berſabee.* Id est faciam, quod regnum extendatur per totã terram Israelitarum à Dan vsq; Berſabee: ista enim erant duo loca inter se maximè distãtia in terra Israel. Dan quippè erat ciuitas in sorte Dan in latere septentrionali terræ Israel, & ista ciuitas vocabatur prius Lesen, vel Lais: & obtinuerunt eam filij Dan, de quo Iud. 18. Apud istam ciuitatem nascitur fluuius Iordanis: & postea vocata est Paneas, sic enim vocat eam Solinus in Polyhistor. c. de Iudæa. postea autem vocata est Cęsarea Philippi, parum ante tempus Saluatoris: quando Herodes eam mirabiliter ædificijs decorauit, & in honore Iulij Cæsaris eam Cæsaream appellauit. Vocata est autem Cæsarea Philippi, quia ad Philippum fratrem regis Herodis pertinebat: apud hanc ciuitatem semel Christus cum Discipulis suis erat, & quæsiuit ab eis, quem dicerent eum homines. Matth. 16. Berſabee autem erat quædam ciuitas in latere Meridiano terræ Israel, in extremitate sortis Iudę: vnde quando Abraham habitabat in Berſabee, dicebatur colonus terræ Philisthinorum. Gen. 21. Erat enim Berſabee apud Geraram, quę ponitur terminus Meridianus terræ Chanaam. Gen. 11. & sic quando nominabantur ista duo loca, intelligebatur Israel intermedia: vnde sæpè scriptura habet istum modum loquendum: sic patet præceden. lib. cap. 3. scilicet, Cognouit vniuersus Israel à Dan vsque Berſabee. *Et non potuit ei respondere quicquam.* Id est, non ausus est: vidit enim Isboseth iratum nimis Abner, & noluit eum magis irritare verbis, ideo non respondit quicquam. *Quia metuebat istum.* Scilicet, Isboseth timebat Abner: ipse enim instituerat eum in regem, & habebat potestatem super vniuersum exercitum, ideo Isboseth timebat eum, quia poterat ei auferre regnum per potestatem exercitus, & vsurpare sibi, vel tradere cuicunque vellet. Aliqui autem putant hoc euenisse ex magna ignauia Isboseth, quod ipse timeret seruum suum, & hoc verum est, quod Isboseth ignauus erat magis solitariæ vitæ aptus, quàm regno tenendo, quamquam tamen ipse fuisset satis diligens, timere poterat Abner, eo quòd Abner ab antiquo conciliauerat sibi animos totius populi, & si ipse iuberet hoc, totus Israel incunctanter ageret: Isboseth autem non conciliauerat sibi animos populi, nisi mediãte Abner. Item Dauid satis erat diligens, & regno aptus, ipse tamen timebat Ioab seruum suum, qui erat princeps militiæ, & quanquam interdum ageret contra Dauid, non audebat Dauid punire eum, vt patet infra in litera in morte Abner. Sic etiam Dauid iusserat Ioab, quod non occideretur Absalon. infra. 18. & occidit illum Ioab: & cum hoc cognouisset Dauid, & fleret nimis, Ioab dixit ei, quod ostenderet se gaudentem, alioquin totus populus recederet ab eo: & tunc oportuit, quod Dauid faceret, quod volebat Ioab, vt patet infra decimonono. *Misit ergo.* Hic ponitur Dauid, & Abner confœderatio: & diuiditur in tres partes. Primo ponitur confœderatio amicabilis. Secundo violatio detestabilis ibi. *Nunciatum est itaque.* Tertio Abner occisi tumulatio venerabilis ibi. *Dixit autem Dauid.* Circa primum dicitur. *Misit ergo Abner nuncios ad Dauid.* Dixit enim Abner, quod transferret regnum Isboseth in Dauid, & tanto fuit stimulatus dolore, quod non potuit placari, sed fecit illud, sicut dixerat, & ad hoc misit nuncios ad Dauid nunciando intentionem suam, & vt contraherent inter se amicitiam. Sciẽdum tamen, quòd Abner non immediatè misit nuncios ad Dauid promittendo tradere ei regnum Israel: quia nesciebat an Israelitæ hoc vellent: ideo prius locutus est exercitui, & viris potentibus Israel, quibus ad hoc persuasis, misit nuncios ad Dauid. Sic vult Iosephus. 7. Antiquitatum, dicens: Cum Abner prouocasset omnes, vt darent regnũ Dauid, conuocauit tribum Beniamin: omnes enim custodes corporis erant Isboseth, quibus etiam ita locutus est, cumque nullum videret sibi resistere: sed magis ad omnia, quæ vellet ipse paratos haberet sumens ex eis viginti, venit ad Dauid. *Pro se dicentes.* Id est, misit istos nuncios nomine suo, id est non nomine Isboseth, quia magis ipse faciebat hic contra Isboseth. *Cuius est terra.* Ista erant verba nũciorum Abner, & est sensus, quod isti nuncij dicebant Dauid, quod terra erat in potestate Abner, ideo si faceret cum eo amicitiam, posset restituere ei totam terram Israel. Sic exponit Historia Scholastica, & Andreas. Alij volunt, quod iste fuit modus iurandi, scilicet, quod nuncij Abner iurabant aliquid Dauid, & ad hoc dicebant: cuius est terra, id est, iurabant per illum in cuius potestate est terra, scilicet per Deum. Sed primum est melius. *Et vt loquerentur.* Scilicet, iussit Abner, quod nuncij sui loquerentur ea, quæ sequuntur. Istud non habetur in Hebręo, sed litera nostra interposuit, vt loquerentur, quia videbatur deesse ad complementum sententiæ. *Fac mecum amicitias.* Hoc dicebat Abner, quia ante hoc Dauid & Abner erant inimici, cùm ipse solus Abner resisteret Dauid, & pugnaret contra illum. *Et erit manus mea tecum.* Id est, adiuuabo te in opere, & consilio. Sic accipitur præce. lib. c. 22. Scilicet: Interficite sacerdotes domini, nam manus eorum cum Dauid est, id est, adiuuãt Dauid, & sunt confœderati cum ei. *Et reducam ad te vniuersum Israel.* Hoc respondebat Abner, quia in potestate sua erat totus Israel, & poterat transferre illum in quemcunque vellet. *Qui ait optimè, ego faciam tecum amicitias.* Id est, libenter suscipio quod vis, & confœderabor tibi, erat enim istud valde vtile Dauid, quod sine bello traderetur ei totus Israel, quem pugnando adipisci non poterat.

Dan ciuitas in sorte Dã.

Berſabee alia ciuitas.

An Abner peccauerit confœderando se cum Dauid, promittendo illi regnum Israel.

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis, an Abner peccauit confęderando se cũ Dauid, & promittendo ei tradere regnum Israel. Respondendum, quòd Abner sciebat regnum non pertinere de iure ad Isboseth sed ad Dauid, ideo quòd adiuuaret Isboseth cõntra Dauid ad defendendum regnum, illicitum erat, quòd etiam confœderaret se cum Dauid promittendo nunquam fauere Isboseth contra eum, iustum erat, qui ad hoc tenebatur: quòd tamen Abner per violentiam subtraheret regnum Israel de manu Isboseth, vel induceret totum Israel ad hoc, quòd relinqueret Isboseth, peccabat maxime, quia hoc faciebat ex iniusto furore, scilicet, quia iustè increpuerat eum Abner, dato ergo quod iustum esset auferri regnum Isboseth per manum Abner, quia tamen nunc ex ira agebat, peccabat, quia ad bonitatem actionis non solum requiritur, quod aliquid iustum fiat, sed etiam quod iustè fiat, sic patet Deuteron. cap. 16. Scilicet: Iustè quod iustum est sequeris, id est, id, quod bonum est, ex bona intentione facias: satis ergo peccabat Abner, quia nõ miserebatur progenici suę,

& illi viro simplici, & iusto Isboseth, qui ei nihil nocuerat, præcipuè quia constituebat eum in mortis periculo, eo quòd tradito toto Israël in manus Dauid, fortè vellet occidere Isboseth, vel saltem eum perpetuo carceri mancipare, ne insurgeret contra eum pro amisso regno. Sed de his omnibus non curauit Abner solam indignationem suam secutus. Fuit autem causa potissima, quia Deus mouebat Abner ad hoc faciendum, vt traderetur totus Israël in manu Dauid, quamquam Abner nesciret se à Deo moueri, sed ex indignatione sola agebat.

Quomodo Dauid acceptauit conditionem oblatam per Abner.

QVÆST. X.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Dauid acceptauit conditionem oblatã per Abner: nam ex hoc videtur, quòd vellet accipere regnum regis viuentis, sed hoc nimis alienum est à viro virtuoso, qualis erat Dauid. Respondendum est, quòd Dauid volebat dominari toti Israël, nec in hoc desiderabat aliquid illicitum, quia Deus ei promiserat totum regnum Israël. Rursus etiam quamquam vellet obtinere regnum viuente Isboseth, non peccabat, quia non volebat vsurpare aliena, sed quæ sua erant, ab alijs iniustè detenta accipere. Nullum enim ius ad regnandum habebat Isboseth, sed detinebat iniustè regnum Dauid: ideò si Dauid posset sine scandalo per aliquem modum illud accipere, acceptaret modum: sic autem fuit, cùm Abner obtulit ei conditionẽ istam, quia per istum modum putauit se habiturum in pace totum regnum, & erat hoc valdè conueniens, scil. quòd totus Israël se sponte ei subijceret. Quanquam autem Dauid haberet ius ad regnandum super totum Israël, quia tamen Israëlitæ non subijciebant se ei, & non poterat illos obtinere sine sanguinis effusione, potius voluit iure suo carere, quàm sanguinem fundere in populo Dei. Quod patet, quia licèt mortuus esset Isboseth, non pugnauit Dauid contra Israëlitas manentes sine rege, vt subijcerentur sibi: sed ipse expectauit quousque illi venerunt ad eum, petentes illum in regem, infra quinto. Cùm autem dicitur, quod illicitum erat, quòd Dauid desideraret regnum regis viuentis. Dicendum verum esse, si ille rex habuisset aliquod ius in regno: nullum tamen habebat, sed erat violentus detentor, ideò poterat Dauid licitè desiderare acquirere regnum de manu illius, & ex sola benignitate patiebatur eum esse regem, ne repeteret regnum per bellum.

Quid egisset Dauid de Isboseth, si facta fuisset conuentio.

QVÆST. XI.

QVÆRET aliquis, si fuisset facta ista conuentio, quam Abner & Dauid faciebant, quid egisset Dauid de Isboseth rege Israël. Respondendum, quod si ipse sequeretur modos aliorum regum obtinentium regna de manu hostium, occidisset illum, vel incarcerasset, ne vnquam posset in eum insurgere: Dauid tamen erat vir benignus, & non fecisset hoc. Sed aliquis dicet, quòd Dauid non potuisset hoc agere iustè, quia ipse iurauerat Sauli, quòd non occideret posteros eius, præceden. lib. cap. 24. Respondendum, quòd non obstante hoc iuramento, Dauid poterat occidere Isboseth, & quoscunque alios posteros Saulis, si aliqua causa emergeret, quia iuramentum illud præstitum à Dauid non tenuit, quia illud fuit præstitum in modum fœderis, scil. quia Saul, qui prius persequebatur Dauid, tunc cessauit à persecutione eius proponens nunquam vlterius eum persequi, & petiuit à Dauid, quòd iuraret ei non delere semen suum, & iurauit: postea tamen Saul egit contra promissionem suam, persequendo Dauid, vt patet præced. lib. cap. 26. ideò soluebatur Dauid à præstito iuramento, quia frangenti fidem fides frangenda est, extra de iureiurando. c. peruenit. 2. poterat ergò dolere semen Saulis, si aliud non obstaret. Sed dicẽdum, quòd Dauid non intendebat occidere aliquem de posteris Saulis propter inimicitias habitas cum patre. Quod patet, quia duo filij Saulis nanserunt viuente Dauid, & occisi sunt postea à petitione Gabaonitarum, vt cessaret plaga à Deo inflicta, infra 21. Vnde si hoc non accidisset, nunquam occidisset illos Dauid. Sic ergo futurum erat de Isboseth, quòd translato regno Israël ad Dauid, non erat occisurus eum, nec incarceraturus, cùm esset Dauid vir benignus, præsertim quia Isboseth erat vir bonus & simplex. Sed credendum est, quòd constituisset eum in aliquo principatu. Deus tamen aliter dispoſuerat, ideò ad alium euentum res delata est. *Sed vnam rem peto à te dicens.* Scilicet, ego benignè suscipio amicitias tuas sine aliqua conditione: & tamen antequam venias me ad confirmandum fœdus, ego peto à te vnum, scilicet, quòd des mihi vxorem meam. *Non videbis faciem meam.* Id est, non venies ad videndum me, & confirmandum amicitias. *Antequam adduxeris Michol filiam Saul.* Scilicet, tunc poteris venire ad me, & libenter suscipiam te. Ista Michol tenebatur ab alio viro: nam quando Dauid fugit de terra Israël, Saul accepit filiam suam Michol vxorem Dauid, & dedit eam in vxorem Phalti filio Lais, vt patet præceden. lib. cap. 25. Petiuit autem hoc Dauid Abner, quia sciebat, quòd poterat illud facere, cùm haberet terram in potestate sua.

Quomodo Dauid volebat ad se reducere Michol, quam iam alius tenebat à multo tempore.

QVÆST. XII.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid volebat accipere Michol vxorem suam, quam iam à multis annis alius tenebat in vxorem. Respondendum, quòd Michol erat verè vxor Dauid: Phalti autem qui acceperat eam, non potuit eam tenere vt vxorem, sed vt adulteram, & sic semper fuit vxor Dauid. Sed aliquis dicet, quòd non poterat repetere eam Dauid, quia repudiauerat illam, & cùm aliquis vir repudiasset vxorem in veteri testamento, non poterat eam postea habere, quamquam ambo in hoc consentirent. Deuteronom. 24. sed Dauid repudiauerat eam, vt volunt Iudæi, ergo non poterat eam repetere. Dicendum, quòd Dauid non repudiauit Michol, nec erat verisimile, quia diligebat eam nimis, & illa eũ, liberauitque semel ipsum à morte, præceden. lib. cap. 19. erat quoque ipsa filia regis, in quo Dauid erat nimis honoratus: nullo modo igitur eam repudiaret, sed Saul abstulit eam violenter à Dauid, & dedit alteri viro, cùm haberet Dauid exosum, præceden. lib. cap. 25. semper ergò potuit Dauid repetere eam.

Dauid propter multa voluit ad se reducere Michol.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Dauid voluit reducere ad se Michol, cùm iam ipsa habita fuisset in vxorẽ ab alio per aliquot annos: & ex hoc videtur, quòd debuisset iam eam non diligere tanquam ab alio deturpatam. Respondendum est, quòd Dauid voluit reducere ad se Michol propter multa. Primò, quia ipse erat vir iustus, & videbatur illicitum, quòd vxorẽ suam dimitteret in manu adulteri: nam tũc ipse esset parronus turpitudinis, & peccaret. Secundò voluit eam, quia Michol diligebat nimis Dauid, & ipsa liberauit eum à morte, præced. lib. cap. 19. Nunc quoque quando manebat apud alium virum, non spontè, sed violẽter manebat, eo quòd pater suus eam coëgerat propter odium Dauid. Hoc autem Dauid cognoscens diligebat eam semper. Tertiò fecit hoc, quia Michol erat filia regis, & videbatur dedecus magnũ esse Dauid, si vxorem suam regis filiam dimitteret in manu adulteri, ideò semper habuit voluntatẽ recuperandi eam: non potuit tamen toto tẽpore, quando vixit Saul: mortuo quoq; illo, & regnãte Isboseth, non potuit illam recuperare Dauid, quia erant hostes: nunc autem data opportunitate, quia Abner faciebat amicitias cum ipso, petiuit Michol, & vt appareret, quòd Dauid diligebat eam nimis, & toto præcedenti tempore contra voluntatẽ suam ab alio detineretur, noluit, quòd Abner videret faciem eius, quousque adduceret ei Michol.

A *Obiectio.* Cùm autem obijciebatur, quòd nollet eam, quia erat ab alio deturpata, dicendum falsum esse secundùm Hebræos : volunt enim , quòd nunquam cognita fuerit à Phalti viro secundo, eo quòd ipse sciebat eam non pertinere ad se, & hoc cognoscens Dauid libenter accepit eam. Idem tenet Historia scholastica, sed non multum stat, vt declaratum est præceden. lib. cap. 25. Sed adhuc dato, quòd Dauid sciret Michol cognitam fuisse à Phalti viro suo, non haberet eam exosam, quia sciebat, quòd non sponte illum acceperat in virum , sed coacta à patre, & quòd semper desiderabat redire ad Dauid. Item quia ista non erat causa motiua ad spernendum eam, sed ad magis diligendum, est enim ista conditio amatorum, quod fortius ament, quando habent competitorem in amato, sic enim Horestes diligens Hermionem remisse, antequã raperetur, dilexit eam postea ardentissimè, quando capta erat à Pyrrho. Sic ait Ouidius, secundo de remedio amoris, scilicet.

Fortius Hermionem ideo dilexit Horestes,
Esse quod alterius cœperat illa viri.

Sic etiam Menelaus non nimis diligebat Helenam , sed cùm postea rapta est à Paride, dilexit eam nimis : nec potuit quiescere, quousque eam recepit: sic ait Ouid. prælleg. lib. Dauid igitur si prius diligebat intensè Michol , cùm solus eam tenebat, nunc intensius diligeret, quia alterius viri esse cœperat, & desideraret eam recuperare.

B

An potuisset repudiare Dauid Michol.

QVÆST. XIV.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid poterat repudiare nũc Michol, vt non acciperet eam in vxorem, sed maneret apud virum suum Phalti. Aliquis dicet, quòd non erat aliqua causa, propter quam eam repudiaret. Respondendum, quòd Dauid poterat repudiare Michol , quia in lege veteri licebat viris repudiare vxores, & non requirebatur, quòd allegarent aliquam causam rationabilem ad repudiandum eas, sed cùm non placerent in oculis eorum, repudiabant illas : nulla ergò causa erat, nisi quòd non placebat vxor viro : sic patet Deuteronom. 24. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij. Sic autem si non placeret Michol Dauid, quia deturpata erat ab alio, poterat eam repudiare. Sed dicendum, quòd quanquam repudiaret illam, non cogeretur manere cum illo viro, cum quo nùc erat, quia ille non erat vir suus, cum Dauid nondum repudiasset illam : postquam verò repudiata esset, maneret sine viro, & tunc ipsa posset accipere, quem vellet in virum , Dauid tamen noluit eam repudiare, quia licèt permitteret lex ad duritiam cordis Iudæorum dari libellum etiam sine causa , tamen videbatur valdè iniustum , quòd repudiaretur vxor sine aliqua causa, quia in hoc valdè lædebatur , ideò viri iusti nunquam repudiabant vxores, nisi aliqua causa valdè iusta subesset, & quia Michol nihil peccauerat, propter quod deberet eam Dauid repudiare, sed magis ipsa diligebat eam nimis , & obseruabat honestatem suam, ideò noluit eam repudiare. *Et sic venies, & videbis me.* Id est , postquam duxeris vxorem meam Michol, venies , id est, poteris venire ad confirmandum mecum fœdera, & videbis me, id est, poteris stare in conspectu meo. *Misit autem Dauid nuncios ad Isboseth filium Saul.* Isti nuncij iuerunt ad petendum ab Isboseth Michol vxorem Dauid. *Dicens, redde vxorem meam Michol.* Id est, facias, quòd detur mihi vxor mea: dixit autem, redde vxorem , nõ quòd teneret eam Isboseth, sed quia in regno suo tenebat eam quidam vir , & ad Isboseth pertinebat facere iustitiam de omnibus, quæ peterentur in regno suo. *Quam despondi mihi centum præputijs Philisthinorum.* Id est, dedi pro ea, vt daretur mihi in vxorem, centum præputia Philisthinorum , istud dederat Dauid in donationem propter nuptias. Nam cùm Dauid diceret se virum pauperem, Saul dixit, quòd nihil volebat ab eo, nisi centum præputia Philisthinorum, & Dauid dedit ei ducenta , præceden. lib. cap. 18. Dixit autem Dauid de centum præputijs Philisthinorum, ad corroborãdum causam suam , quia si Isboseth nollet dare Dauid Michol, grauaret eum dupliciter. Primò, quia auferebat ei vxorem : secundò, quia perdebat donationem propter nuptias, scil. centum præputia, quæ pro illa dederat , & specialiter expressit de præputijs ad significandum magnitudinem donationis : nam Dauid posuerat animam suam ad mortem, vt obtineret centum præputia Philisthinorum , ideò erat maior donatio propter nuptias illa , quàm si dedisset ei immensam pecuniam, & consequenter tanto magis grauaretur, si non redderetur ei vxor sua Michol.

D

Quare hoc tempore potius, quàm alio Dauid petierit Michol ab Isboseth.

QVÆST. XV.

QVÆRET aliquis , quare Dauid misit nunc nuncios ad Isboseth, vt redderet ei vxorem suam , cùm toto præcedenti tempore nunc misisset. Respondendum, quòd Dauid semper desiderauit habere vxorem suam Michol, & dolebat nimis, quòd illa teneretur in manu adulteri , præsertim cùm inuita esset; non misit tamen nuncios Dauid tempore præcedenti, quia putauit superuacuum esse: credidit namque quòd nollet ei Isboseth dare vxorem , quia erat hostis illius : nunc autem vidit opportunitatem ad petendum , ideò instanter petijt in tantum, quòd noluit , quòd Abner compareret coram ipso, quousque duceret Michol, & hoc vt haberet maius desiderium ad ducendum ipsam. Sed aliquis dicet, quòd nihil magis proderat Dauid mittere nuncios nunc ad Isboseth, quàm toto tempore præcedenti , eo quòd Isboseth adhuc erat hostis Dauid, cùm nulla concordia intercidisset. Respondendum, quòd Dauid putauit nuncios prodesse, quanquam non esset facta concordia cum Isboseth: nam præcedẽti tempore Dauid non mittebat nuncios, magis timens Abner, quã Isboseth, nunc autem iam cõuenerat cum Abner, ideò etiam si nollet Isboseth, daret Michol ipsi Dauid.

E

Cur petijt Dauid Michol ab Isboseth, cùm posset eam habere sine eo.

QVÆST. XVI.

QVÆRETVR vlterius, cùm Dauid iam conuenisset cum Abner , & ille posset dare ei Michol etiam inuito Isboseth, cur scripsit, vel misit nuncios ad Isboseth. Respondendum, quòd hoc fecit Dauid ex vrbanitate , voluit enim quendam honorem regi deferre , vt signaret , quòd per manum illius habiturus esset vxorem suam , & non per manum alterius : quanquam veritas aliter se haberet. Secundò fecit hoc, vt nõ poneret discordiam inter Isboseth & Abner : nam ipse composuerat cum Abner, quòd daret ei vxorem suam, & ille daturus erat , & si non mitteret Dauid nuncios ad Isbobeth, oportebat, quòd Abner propria auctoritate daret Michol ipsi Dauid, in quo nimis tristaretur Isboseth, quod præter eius decretum, & contra voluntatem suam talia negocia fierent in regno, potissimè cum hoste suo Dauid ; cùm autem misit nuncios ad Isboseth, ille dedit ei Michol, & Abner tulit eam ad Dauid, non quasi propria auctoritate , sed ex decreto Isboseth, & sic non fuit prouocata discordia inter Isboseth & Abner. Tertiò fecit hoc Dauid ad non indicandum confœderationem suam, quia si non misisset nuncios ad Isboseth, Abner dedisset Michol ipsi Dauid , & tunc vidisset Isboseth manifestam confœderationem inter Dauid & Abner. *Misit ergo Isboseth.* Scilicet, misit viros suos ad Phaltiel, vt acciperent ab eo Michol. *Et tulit eam à viro suo Phaltiel.* Iste vocatur vir suus, non secundùm rem, quia non erat vir, sed adulter , cùm viuente Dauid, & non repudiante Michol, non posset aliquis eam habere in vxorem: quia tamen accepetat eam Phalti in vxorem, licèt contra ius, vocabatur vxor eius.

F

(?)

C

Phaltiel

Phalthiel,& Palthi si sit idem.

QVÆST. XVII.

QVÆRET aliquis, quomodo vocatur hic vir Michol Phaltiel,cùm vocetur Phalti præced.li.c.25.Aliquis fortè dicet,quòd non est iste ille,de quo habetur ibi.Sed nō stat, quia hic dicitur,quòd Phaltiel erat maritus Michol, & eo.c. dicitur,quòd Palthi erat maritus Michol, ergo idem vir est. Sed adhuc aliquis dicet,quod potuit Michol prius habere vnum virum,qui vocaretur Phalti post recessum Dauid de terra Israël, & illo post paucum tempus mortuo accepit alium nomine Phaltiel.Sed etiam hoc non stat,quia præced. li. cap. 25.dicitur, quòd Phaltiel erat filius Lais : hic etiam dicitur, quòd Phalthi erat filius Lais,ergo idem vir est Phalti,& Phaltiel. Dicit autem Historia scholastica, quòd Hebræi aiunt,q̃ Phalti erat peritus legis,& non cognouit Michol timore Dei sciens,quòd nō erat vxor eius, ideo nomini eius additum est nomen Dei,scil.el,& vocatus est Phaltiel, quod intrepretatur euadés à Deo,cùm prius vocaretur solùm Phalti. Hoc autem non est multum authenticum,præsertim cùm presupponat,quòd Phalti non cognouit Michol: quod improbatū est præceden.lib.cap.25. Aliquando tamen istæ mutationes nominum fiunt ex aliqua affectione & desiderio boni euentus, sic enim Moyses mutauit nomen Iosue:nam prius vocabatur Oseæ,& ille vocauit eum Iosue,Num.13.& hoc fuit per additionem primæ literæ nominis Domini Tetragrammaton, quæ est Ioad: nunc tamen de Phaltiel dicendum,quòd non fuit facta additio in nomine eius ab intentione ad significandum,sed à casu secundùm conditionem Idiomatis Hebraici, in quo consueuit fieri additio circa finem dictionum, sicut in isto nomine Ieramel,& Ierameli.Nam præceden.lib. cap.27. dicitur Ieramel,& eo.li.cap.30.dicitur Ierameli: sic etiam patet in isto nomine Giessur,& Giessuri:nam præced. li. cap.27. dicitur Giessuri:supra tamen in litera, & infra decimo tertio dicitur Giessur,sic igitur factum est in Phalti,& Phaltiel : nec est istud rarum apud Hebræos.*Sequebaturq̃ eam vir suus plorans.* Id est,Phalti plorabat nimis, cùm auferretur ei Michol vxor sua,nec solùm hoc,sed etiam in itinere sequebatur vestigia eius plorans,quousque iussus est redire.

Citra.

Mutationes nominum quare fiant.

Quare Phalti plorauit, cùm auferretur ab eo Michol.

QVÆST. XVIII.

QVÆRET aliquis,quare plorabat Phalti, cùm auferretur ei Michol. Respondent quidam,quòd plorabat ex gaudio,quia non erat vxor illius,& nunc reducebatur ad virum suum,& istud tenet Nicolaus. Alij dicunt,quòd Phalti sequebatur eam plorans,quia nondum cognouerat eam, eo quòd illa diligens Dauid, semper erat tristis dum fuit cum Phalti,& hoc tenet Historia scholastica.Aliter dicit Ra.Sa.sc. quòd plorabat,eo quòd auferebatur ei materia magnę perfectionis:dicit enim quòd Phalti erat legis peritus,& sciens Michol non esse vxorem suam,non cognoscebat eam, sed in lecto ponebat quendam ensem nudum inter se & illam,ne vnquam illam tangeret,quod erat magnæ perfectionis : nunc autem auferrebatur ei materia huius virtutis, ideo dolebat. Sed hoc ridiculum est : nec est verisimile, quòd aliquid tale fuerit inter Hebræos, qui fuerunt viri imperfecti. Item quia ista erat magna imprudentia, cùm per talem modum non tollantur,nec impediantur illicita desideria : stultissimū quoque est viro firmiter proponenti continere, in eodem lecto iacere cum fœmina;magna .n.sunt irritamenta.Dicendū igitur,quòd Phalti plorabat propter Michol, quia auferrebatur ei charissima vxor : erat enim prudentissima fœmina, & elegantis formæ.Insuper erat filia regis,quod magnum honorem præstabat viro suo Phalti , ideo nullum maius bonum poterat auferri, pro quo doleret intensius, quàm pro vxore charissima.*Vsque Bahurim.* Phalti intendebat sequi semper vxorem suam quocunque iret, & iuit vsque ad Villam Bahurim plorans, quæ est in terra Beniamin. De ista villa dicitur infra 16. cùm dicitur, quòd Dauid venit vsque Bahurim, quando fugiebat à facie Absalonis. *Et dixit ad eum Abner, vade & reuertere.* Isboseth dederat Michol Dauid, Abner autem ferebat eam illi,quasi ex præcepto Isboseth : & iussit Abner Phalti,quòd reuerteretur, & iam non ploraret p̃o Michol. *Qui reuersus est.* Phalti enim libenter secutus fuisset vxorem suam quocunque iuisset,sed timuit Abner, ideò redijt. *Sermonem quoque intulit Abner.* Hic ponitur quomodo Abner conciliauerit animos populi , vt vellent accipere Dauid in Dominum relicto Isboseth,& ponitur istud hic per recapitulationem: nam intelligendum est,quòd ipse prius conuenerit cum viris Israël , quòd acciperent Dauid in Dominum, quàm mitteret nuncios ad eum, alioquin stultè ageret,quia fortè postea nollent Israëlitæ suscipere Dauid, & Abner maneret confusus ex promissione.*Ad Seniores Israel.* Id est, ad viros Senes & prudentes, in quorum potestate erat tota terra. Et sciendum,quòd non fuerunt isti viri de toto Israël, sed solùm de decem tribubus: nam de tribu Beniamin nullus fuit hic. Quod patet, quia postea seorsum locutus est ad viros Beniamin,vt patet infra,scilicet, locutus est etiam Abner ad Beniamin.Causa autem quare locutus fuit prius Abner ad alias tribus,quàm ad Beniamin, quanquam chariorem haberet sibi tribum Beniamin : fuit quia volebat persuadere Abner omnibus tribubus,quòd acciperent Dauid in regem:nullam autem putauit difficiliorem ad hoc, quàm tribum Beniamin,quia Rex erat de tribu Beniamin, & illi specialiter diligebant eum: habebant quoque multas dignitates ab ipso: nam omnes de hac tribu erant custodes corporis Isboseth, vt ait Iosephus 7.Antiquitatum;noluit igitur incipere ab hac tribu,ne in principio ei repugnaret,sed incœpit ab alijs tribubus,ad quas minus attinebat habere Dauid in regem, vel Isboseth,vt cùm persuasisset illis, dato quòd non consentiret tribus Beniamin , posset illa inuita transferre totum Israël ad Dauid, id est. Etiam quia viri de tribu Beniamin cognito, quòd omnes aliæ tribus vellent accipere Dauid in regem , faciliter consentirent:scientes,quòd non poterant ipsi resistere toti Israël.*Dicens,tam heri,quàm nudiustertius quærebatis Dauid, vt regnaret super vos.* Id est, à multis diebus ante hoc vos quærebatis Dauid,vt esset Rex vester: nunc autem habetis tempus, ideo accipite illum in regem. Intelligendum autem,quòd Israëlitæ quærebant Dauid,vt regnaret super eos post mortem Saulis: nam viuente Saule nullus de Israël volebat alium regem,eo quòd sciebant Saulem vnctum esse à Deo in regem: Isboseth autem non vnctus fuerat à Deo,nec iusserat ei,vt esset Rex,sed magis abiecerat Saulem,& stirpem suam , & elegit Dauid. Ideò multi de Israëlitis hoc audientes voluissent accipere Dauid in regem.Accipitur autem hoc nudiustertius largè pro aliquanto tempore,ex modo loquendi:propriè autem significat tempus trium dierum præteritorum. Et dicitur nudiustertius,quasi nunc est dies tertius, id est, nunc est tertius dies, ex quo talis vel talis res facta est. *Nunc ergo facite.* Id est, nunc accipite eum in regem, sicut olim desiderabatis.

Quoniam Dominus locutus est ad Dauid,dicens. Ista est secunda ratio persuasionis. Prima erat, quia olim hoc desideraverant,& nunc habebant opportunitatem. Secunda est, quia Dauid regem fieri super totum Israël iustum erat, etiam si ipsi non desiderarent. Iustitia autem apparet, quia Deus hoc iussit,& dicitur,quòd locutus est Dominus ad Dauid, id est, locutus est de Dauid.Nam ad eum non loquebatur,sed loquebatur ad Prophetas,vt loquerentur ei. Patet hoc de Samuele,quia ipse vnxit Dauid,& dixit ei de regno,præced.lib. cap. 16.Gad quoque Propheta locutus est ei, vt recederet de terra Moab ex parte Dei,eod.lib.cap.22. Idem etiam Gad locutus est ad Dauid de constituenda ara ad effugiendum pestem in Ierusalem,infra vlt.Nathan quoque Propheta locutus est ad Dauid de perpetuitate regni,infra cap.7. *In manu Dauid serui mei saluabo populum meum Israel de manu Philisthiim.* Vbi ista verba dicta fuerint,vel per quem Prophetam,non apparet. Satis tamen credendum est,quòd ita fuerint,& q̃ fama esset apud totū populū de illis,alioquin Abner non proponeret illa coram omnibus Israëlitis:multa autē per Prophetas dicta sunt, quæ nō fuerūt scripta,& de illis non cōstat.Ista erat causa sufficiens ad hoc,quòd Israëlitæ susciperēt Dauid in regem,quia ipsi volebant reges,vt defenderent eos ab hostibus. sic patet

Ra.Sa. fabula

Respon sio auctoris.

Rationes quibus suadebat Abner Israelitas accipere Dauid in regē

præ-

A præceden.lib.cap.2.ſcil. Videntes autem, quòd Naas Rex filiorum Ammon veniſſet aduerſum vos,dixiſtis mihi,nequaquam,ſed Rex imperabit nobis.Cùm etiam ipſi petierunt regem à Samuele,iſtam cauſam expreſſerunt,dicentes: Rex erit ſuper nos,& erimus nos ſicut omnes gentes, & egredietur ante nos,& pugnabit bella noſtra pro nobis, præced. lib.c.8. Ideò cùm aliquis eſſet,per cuius manum Deus vellet liberare Iſraëlitas de manu hoſtium, illum ipſi debebant accipere in regem,ſed de Dauid dixerat,quod per manum eius liberaret Iſraël de manu Philiſthinorum, qui erant hoſtes acerrimi Iudæorum,ideò Dauid accipere debebant in regem. *Et omnium inimicorum eius.* Id eſt,de manu omnium aliorum hoſtium Iſraël,quia non ſolùm Philiſthini pugnabant contra Iſraël, ſed etiam interdum Idumæi,Syri,Ammonitæ,Moabitæ, contra omnes hos Dauid pugnauit,& ſuperauit eos,infra 8. vocantur autem iſti hoſtes Iudæorum hoſtes eius, id eſt,hoſtes populi,vel hoſtes eius,id eſt Dei,nam interdum hoſtes Iſraëlitarum vocantur hoſtes Dei,ſic dixit Dauid præced.lib.30. accipite benedictionem de præda hoſtium Domini: & tamen illi,de quibus ibi dicitur,erant hoſtes Dauid, ſcil.Amalecitæ:

B Deus quoque interdum vocabat hoſtes Iſraëlitarum hoſtes ſuos,ſc.quando Iſraëlitæ colebant Deum, Exo.23.ſc.quod ſi audieris vocem eius,& feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis,& affligam affligentes te. Quare autem hoſtes Iſraëlitarum vocantur hoſtes Dei,declaratum eſt præced. lib. cap.30. *Locutus eſt etiam Abner ad Beniamin.* Id eſt,poſtquam locutus fuit ad Seniores decem tribuum, locutus fuit ad Seniores tribus Beniamin: quare autem diuiſim his locutus eſt,cauſa ſupra aſſignata eſt.*Et abijt,vt loqueretur ad Dauid in Hebron.* Iſtud fuit poſtquàm redierunt nuncij ſui,quos miſerat ad Dauid,per quos Dauid remiſit ad dicendum Abner,quòd duceret ei Michol,& nunc ducebat eam.*Omnia quæ placuerant vniuerſo Iſrael.* Id eſt, decem tribubus, inter quas non computatur Beniamin.*Et Beniamin.* Id eſt etiam iſta,quæ nunc dicebat Abner ad Dauid,concordata erãt tam per decem tribus, quàm per Beniamin. Fit autem mentio de Beniamin per ſe propter duo:primò propter honorem huius tribus,erat enim regalis.Secundò,& præcipuè,quia non habuerat Abner conſenſum ſimul ab omnibus tribubus Iſraël, ſed prius à decem tribubus,deinde ſeorſum à Beniamin,vt ſupra dictum eſt.*Venit ergo in Hebron ad Dauid.* Scil.poſtquàm habuit conſenſum omnium Iſraëlitarum ad recipiendum Dauid in regem, iuit Abner in Hebron ad referendum illud, & tunc iniret fœdus. *Cum viginti viris.* Iſti viginti viri erant de tribu Beniamin, vt ait Ioſephus 7.Antiquitat.hoc autem fuit, quia cùm Abner eſſet de tribu Beniamin,habebat viros illius tribus familiares ſibiipſi,etiam erant cuſtodes regis,vt ait Ioſephus præalle.li.*Et fecit Dauid Abner,& viris,qui cum eo venerunt, conuiuium.* Iſtud fuit magnificum conuiuium,ſicut decebat regiam celſitudinem, præcipuè quia Abner erat magnus princeps in Iſraël, & afferebat Dauid bona,ſcil.coniugem ſuam, & conſenſum totius Iſraël ad faciendum eum regem.*Et dixit Abner ad Dauid.* Subintelligendum eſt hic,quòd Dauid fecit fœdera cum Abner,& cùm placatus eſſet Abner, deſideraretque ſeruire Dauid,dixit,quòd volebat ire ad congregãdum totum populum.*Surgam vt congregem ad te Dominum meum regem omnem Iſrael.* Prius acceperat conſenſum ab Iſraëlitis , quòd acciperent Dauid in regem,nũc autem acceperat conſenſum Dauid de modo regnandi,ideo voluit ire ad congregandum omnes tribus Iſraël,vt venirent ad Dauid, & publicè componerent fœdus cum Dauid.*Et ineam tecum fœdus.* Id eſt,tunc coram toto populo componam tecum amicitias.

Cap. 14.

C

Cur Abner dixerit ſe amicitias compoſiturum, cùm iam cum Dauid eam compoſuiſſent.

QVÆST. XIX.

QVÆRET aliquis, quomodo Abner dixit, quòd nunc componeret amicitias cum Dauid, cùm iam cõpoſuiſſet eas,& quod fœdus erat iſtud, quod nunc debebat Abner componere cum Dauid. Ad primum dicendum, quod iam Abner compoſuerat amicitias cum Dauid: nam ipſe dixerat ad Dauid, fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum: Dauid autem reſpondit,optimè faciam tecum amicitias, ſed vnam rem peto à te : non videbis faciem meam antequam adduxeris Michol filiam Saul, & ſic conſenſit Dauid in amicitias componendas,etiam antequam videret Dauid Abner, & mitteret ei Michol:venerat tamen iam Abner ad Dauid,& duxerat ad eum Michol, ergo veriſimile eſt,quòd iam compoſuiſſent amicitias. Sed dicẽdum,quòd Abner volebat cõponere nunc fœdus cum Dauid,non ex parte ſua, ſed ex parte populi,quia prius compoſuerat fœdus ex parte ſua: & ob hoc voluit Abner reducere, & congregare totum Iſraël ad Dauid,vt omnibus præſentibus iniretur fœdus. Ad ſecũdum dicendum,quòd iſtud fœdus fuit compoſitio inter populum & Dauid de modo regnandi. Nam cùm aſſumuntur reges noui,potiſſimè ſi non ſint de progenie illorum, qui regnare ſolebant, populus facit cum eis pacta & leges de modo regnandi.Sic enim fuit in Saule,quando factus eſt Rex ſuper Iſraël:nam dicitur, quòd Samuel locutus eſt ad populum legẽ regni,& ſcripſit in libro,& repoſuit coram Domino, præced. lib. c.10. Dauid autem nunc nouiter ſumebatur in regem à toto Iſraël, ideo populus voluit conuenire cum eo de modo regnandi:nam ſi non conuenirent,non acciperent illum, ſic enim fuit de Roboan filio Salomonis,à quo in electione eius in regem, populus petiuit aliqualem releuationem in tributis, & quia non conſenſit, noluit eum populus aſſumere in regem, ſeq.li.cap.12. *Et imperabis omnibus,* id eſt,tunc cùm inieris fœdus cum populo, imperabis omnibus : nam ante initum fœdus non accipient te in regem: dicitur,imperabis omnibus,id eſt,omnibus tribubus Iſraël: nam ante hoc ſolùm imperabat tribui Iudæ.*Sicut deſiderat anima tua*, id eſt,ſicut tu deſideras.Dicitur anima deſiderare, quia eſt principium deſiderandi:non tamen deſiderat ipſa, quia actus non prædicantur de partibus,ſed de compoſito, vt intellectus non intelligit,ſed homo,vt patet primo de Anima: ſcrrptura tamen vtitur iſto modo loquendi, quia eſt vulgaris. Sic dicit Apoſtolus 1.ad Corinth.5.Spiritus concupiſcit aduerſus carnem, & caro aduerſus ſpiritum. Dicitur autem,ſicut deſiderat anima tua : quia Dauid nimis deſiderabat regnare ſuper totum Iſraël, eo quòd ad illum de iure pertinebat, cùm Deus eum vnxiſſet in regem. Iſboſeth autem tenebat vndecim tribus, contra quem Dauid pugnare nolebat, ne funderetur ſanguis in populo Dei,ideò ſolùm deſiderabat regnare, ſed non laborabat ad hoc. *Cùm ergo deduxiſſet Dauid Abner.* Hic ponitur fœderis deteſtabilis violatio, ſcil. quomodo fœdus initum cum Dauid non fuerit ſeruatum, & dicitur quòd Dauid deduxit Abner, id eſt, comitatus eſt eum aliquantulum extra Hebron : nam Abner ſteterat cum Dauid, & dixit ei,quòd volebat ire ad congregandum totum populum ad Dauid,& tunc Dauid exiuit cum eo de Hebron, & venit vſque ad aliquantum ſpatium,vt honoraret illum.*Et ille iſſet in pace*, id eſt, Abner receſſit à Dauid pacificus nullo malo inflicto, dicitur autem hoc propter Ioab, à quo non receſſit Abner pacificè, ſed occidit eum. Dicitur etiam ad excuſationem Dauid, vt ſignificetur quòd ipſe nihil peccauerit in morte Abner. *Statim pueri Dauid,& Ioab venerunt*, id eſt, non erat Ioab in Hebron cum Dauid,quando venit Abner, ſed poſtea venit ipſe, & pueri Dauid de præda : quod dicitur ad reddendum cauſam ſequentium: nam ſi fuiſſet Ioab in Hebron, quando venit Abner, ibi occidiſſet eum,& non iuiſſet ad vocandum illum,ſic habetur infra. *Caſis latronibus,* id eſt,Ioab,& pueri Dauid occiderunt latrones. In Hebræo dicitur. *De præda,* id eſt,venit Abner,& pueri Dauid de præda: quod idem eſt. *Cum præda magna nimis,* id eſt, abſtulerunt Ioab & pueri Dauid prædam magnam de manu latronum,quam ipſi acceperant de terra Iudæ.

Violatio fœderis deteſtabilis

(?)

D

E

F

A

De qua terra Ioab faciebat prædas.

QVÆST. XX.

QVÆRET aliquis,vnde Ioab habuit prædam, & occidit latrones.Aliquis respondebit,quòd hoc fuit de terra regis Isboseth : nam domus Dauid,& Isboseth habebant magnas inimicitias,factaque est longa concertatio inter eas, vt patet supra in litera,ideò verisimile est, quòd aliqui de regno Isboseth exirent ad agendum prædas in terra Dauid, & illos inuasit Ioab, & occidit, excussitque prædam,sic enim videtur de eo quod habetur præcedenti capitulo, scil.quòd Abner & Ioab occurrerunt sibi in extremitatibus regnorum, & pugnauerunt. Sed dicendum quòd hoc non stat, quia nunc nullus erat in regno Isboseth,qui ageret prædas,vel pugnam contra terram Dauid,quia Abner erat, qui regebat domum Isboseth,& agebat omnia bella,vt patet supra in litera: nunc autem ipse erat in Hebron cum Dauid. Item nullus in toto regno Isboseth auderet facere prædas , aut bellum absente Abner,& sine mandato eius:potissimè quia totus Israël conuenerat cum Abner accipere in regem ipsum Dauid, vt patet supra in litera , & ad hoc venerat Abner ad Dauid, vt nunciaret ei intentionem populi , nullus ergo prædam ageret contra terram Dauid. Sed dicendum est,quòd isti latrunculi erant de terra Philisthinorum, vel Amalecitarum , quæ gentes erant coniunctæ terræ Dauid:ideò aliquando illi agebant prædas in terra Dauid,& aliquando è conuerso, sic enim Amalecitæ prædam fecerant in terra Philisthinorum , & Iudæ,dum Dauid esset in castris Philisthinorum, præcedenti libro capit.trigesimo:& cùm illi ferrent prædas , irruit in eos Ioab,occisisque eis excussit prædam. *Abner autem non erat cum Dauid in Hebron* , scilicet, tunc, quando venit Ioab de præda: & hoc dicitur ad significandum, quomodo Ioab misit ad vocandum Abner. *Quia iam dimiserat eum*,id est,iam Dauid expedierat à se Abner,& dederat ei licentiam redeundi. *Et profectus fuerat in pace*,id est, quando recessit Abner à Dauid,iuit pacificus,sed postea nocuit ei Ioab. *Et Ioab & omnis exercitus, qui erat cum eo,postea venerunt*,scilicet, postquàm recessit Abner de Hebron,& illi veniebant de præda. *Nunciatumq; est itaque Ioab à narrantibus* , scilicet, non fuit aliqua certa persona,quæ hoc narraret,sed vulgariter omnes illud narrabant,quia omnes viderant Abner in Hebron. *Venit Abner filius Ner ad regem.* Istud dictum fuit ad suscitandum admirationem , omnes quippe admirabantur,quòd Abner venisset ad Dauid , & locutus fuisset ei in pace , cùm essent magnæ inimicitiæ inter eos.*Et dimisit eum in pace,& abijt* ,id est,nõ nocuit ei:istud est de quo magis admirabantur,quia cùm essent ambo hostes,probabile erat,quòd Dauid debuisset nocere Abner. *Et ingressus est Ioab ad regem*,scilicet,ad increpandum eum, quòd dimisisset Abner in pace.*Et ait,quid fecisti*? id est,cur fecisti hoc?quasi dicat,malè egisti dimittendo inimicum tuum.*Ecce venit Abner ad te,quare dimisisti eum* ? id est,cùm venisset,& haberet opportunitatem occidendi eum,cur permisisti viuere? *Et abijt,& recessit*.Ista duo idem signant,sed hic ponuntur pro diuersis , sc. abijt,id est,expediuit se à te,& recessit,id est, longè iuit à loco isto. *Ignoras Abner filium Ner* , id est, non cognoscis malitiam Abner,quia tu putas , quòd Abner venit ad faciendum te regem Israël,sed venit ad fallendum te. *Quoniam ad hoc venit, vt deciperet te*, scil. sub colore fœderis inferret tibi aliqua magna damna. *Et sciret introitum tuum,& exitum tuum* , id est,sciret dispositionem terræ tuæ , vt postea possit subitò mouere bellum contra te,scito introitu & exitu. *Et nosset omnia quæ agis* , id est, venit ad sciendum quid agis, vt melius possit te fallere.

(?)

B

C

D

Cur Ioab iuit increpare Dauid , quia dimiserat Abner.

QVÆST. XXI.

QVÆRET aliquis, cùm Ioab haberet intentionem occidendi Abner,cur iuit ad Dauid increpans eum,quòd dimisisset Abner recedere. Respondendum est , quòd Ioab intendebat per hoc concludere desiderium suum, desiderabat quippe occidere Abner , quod volebat agere honestius, quo fieri posset : hoc autem vno de duobus modis poterat honestare accedendo ad Dauid.Primò,quia ipse intendebat mouere Dauid ad occidendum Abner , & sic ipse sine reprehensione obtineret optatum per manum regis , & propter hoc nimis increpabat Dauid , vt sic moueret eum ad iubendum vocari Abner,& occidendum eum. Si autem hoc non posset,honestabat alio modo causam suam,scilicet,quia ipse ibat ad occidendum Abner,quasi zelo regis , ne posset eum Dauid grauiter increpare : nam si Ioab nihil dicens Dauid, iuisset ad occidendum Abner , constaret ipsum egisse ex causa sua,& non fauore regis,vel regni : & sic esset nimis irreprehensibilis:locutus fuit ergò Dauid ad excusandum hæc.

An poterat Dauid licitè nocere Abner.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR vlterius , an Ioab benè diceret asserendo,quòd Dauid debuisset occidere Abner. Aliquis dicet,quòd sic , quia ille præsumebatur venire cum fraude , vt noceret Dauid. Sed dicendum,quòd non poterat Dauid licitè nocere ei. Primò , quia Abner verè venerat ad componendum amicitias cum Dauid,& faciendum eum regem Israël:pro bono autem iniustissimum erat, quòd mala pateretur. Secundò patet hoc,quia dato , quòd non constaret,an Abner venisset ad bonum Dauid,vel vt aduersaretur, Dauid non poterat ei nocere , quia ipse dederat illi securitatem, quando introiuit in terram suam. Sed Abner non fecit postea aliquid , propter quod deberet priuari securitate præstita,ideò quanquam suspicaretur aliquid contra eum , Dauid non debebat ipsum occidere , vel quicquam lædere,sed solùm debebat se obseruare ab eo. Ioab autem non rectè ista dicebat,eo quòd ipse desiderabat,quòd occideretur Abner, & procurabat qualitercunque posset occidere eum.

Cur Ioab non erubuit dicere Dauid , quòd occideret Abner.

QVÆST. XXIII.

SED aliquis dicet', quomodo Ioab non erubuit dicere Dauid,quòd debuisset occidere Abner , cùm ille venisset ad benefaciendum Dauid. Aliquis respondebit, quòd Ioab ignorabat istud , ideò sic increpuit Dauid. Sed dicendum, quòd non stat , quia Ioab non ausus fuisset increpare regem, nisi putasset se habere aliquam causam rationabilem: satis tamen credere debuisset Ioab , quòd Abner non venisset ad Dauid,cùm esset hostis eius, nisi ad componendum aliquas amicitias,propter quas Dauid daret ei securitatem,& sic non posset eum occidere licitè. Non igitur Ioab egit hoc tãquam ignorans. Item patet hoc ex verbis eius,& Dauid: dixit enim, ignoras Abner filium Ner,quoniam ad hoc venit, vt deciperet te ? quasi dicat,putas quòd venit ad bonum tuum? venit tamen ad te fallendum.Dicendum tamen,quòd Ioab non erubuit dicere ista Dauid,quia habebat aliquam causam probabilitatis in dicto suo:Abner namque erat hostis acerrimus regni Dauid:hostes autem cupiunt se mutuo fallere:verisimile est ergò,quòd Abner venisset ad fallendum Dauid , quanquam ergò hoc falsum esset,quia tamẽ erat verisimile, non erubuit Ioab illud proponere:præsertim quia in hoc videbatur moueri zelo regis.*Egressus itaq; Ioab à Dauid.* Id est, postquã increpuit eum,recessit ab illo,eo quòd Ioab putabat, q; potuisset persuadere Dauid,vt iuberet reduci Abner.& occidi:cùm

E

F

autem

A autem nequiuisset, recessit à rege, vt ipse faceret redire Abner, ne interim longius abiret. *Misit nuncios post Abner.* Scilicet, Dauid non misit nuncios, sed Ioab misit illos ex nomine Dauid, vt facilius moueretur Abner ad redeundum. *Et reduxit eum à cisterna Syra.* Id est, in loco illo inuenerunt eum nuncij missi à Ioab. Est quippè locus ille aliquantulum distans ab Hebron, ad quem peruenerat Abner, iam recedens in terram suam. De ista cisterna Syra aliqui dicunt, quòd vocatur sic, quia accepit nomen à terra Syrorũ ex aliqua causa, sicut consueuerunt aliqua ædificia, vel loca in aliquibus regnis nominari interdum à gentibus aliorum regnorum: velut si in Hispania sit aliquis fluuius vel pons, qui vocetur Anglicorum, vel Alemannorum, & hoc tenet Andreas. Sed non multum stat, quia tunc Syra deberet esse ablatiuus huius nominis Syrus, sed falsum est, quia in Hebræo ponitur hic Syra: & significat ramnum, siue vulgariter escambron, vel interpretatur pix. Et hoc, quia fortè apud illam cisternam erat multitudo ramnorum, vel erat ibi locus picis, quia ibi deputabatur pix, vel fiebat aliquid de illa. Aliqui Hebræi dicunt, quòd fit mentio hic de cisterna, quia Abner mortuus est propè cisternam, id est, propè aquam, sc. quia dixit de vase aquæ, quòd non ceperat illud Dauid, sed pueri Saulis obliti fuerant illud ad aquam, sc. apud aliquam cisternam, vel puteum. De ramnis etiam dicunt, quòd prope illos mortuus est Abner, quia de ora clamydis Saulis dixit, quòd non sciderat illam Dauid, sed rupta fuerat inter vepres vel ramnos, & inde acceperat illã Dauid. Sed ista nihil sunt: plurima enim Hebræi fingunt. *Cisterna Syra quasi sic nominatur.*

B *Cumque rediisset Abner in Hebron,* sc. propter nuncios, quos misit Ioab ad Abner, cùm putaret Abner se vocari à Dauid. *Seorsum abduxit eum Ioab ad medium portæ.* Id est, quando rediit Abner, erat expectando Ioab eum ad portam ciuitatis Hebron, ne introiret in ciuitatem, putãs se vocari à Dauid, & hoc fecit Ioab, ne caperetur in mendacio, si Abner veniret ad Dauid. etiam quia non haberet opportunitatem occidendi eum, si introiret in vrbem, sicut extra habuit: & vocauit Ioab Abner seorsum, vt facilius posset eum occidere, non aspiciente aliquo de viris Abner, & hoc fuit in medio portæ, sc. ciuitatis Hebron, quia ibi Ioab expectabat Abner, & dicitur, abduxit, id est, remouit à reliqua turba. *Vt loqueretur ei in dolo.* Id est, remouit eum à reliqua turba dolosè, vt loqueretur ei, sc. quia non erat intentio eius loquendi, sed occidendi illum. In Hebræo habetur. *Vt loqueretur ei in errore.* Accipitur error impropriè pro dolo, ideò litera nostra mutauit ad maiorem declarationem: dolus autem erat, quia putabat Abner, quòd vocaretur ad loquendum, & vocabatur ad mortem. Hebræi dicunt, quòd dolus iste fuit, quòd Ioab petiuit ab Abner, quomodo discalciabatur sotular in eo, qui nolebat accipere vxorem fratris sui mortui: nam vxor illius discalciabat fratrem viri sui coram toto populo, & spuebat in facie eius, & vocabatur domus illius domus discalceati in opprobrium, vt patet Deuteronom. 25. Dicunt autem, quòd Ioab petiuit ab Abner de modo discalciandi sotularem illum, & cùm se inclinaret Abner, vt discalciaret se, percussit eum Ioab. Sed hoc non stat, quia valdè ridiculum est, quòd Ioab peteret ab Abner de modo discalciãdi sotularem, quia illud notissimum erat apud omnes Hebræos. Etiam dato, quòd esset incognitum, Ioab non quæreret de tali, quia nimis erat extra propositum. Item dato, quòd Ioab quæsiuisset istud: Abner non respondisset ei inclinando se ilicò ad discalciandum sotularem, quia istud erat puerile. Item non stat, quia in litera dicitur, quòd Ioab percussit Abner in inguine, si tamẽ hoc modõ se inclinasset Abner ad discalciandum sotularem, non potuisset eum Ioab percutere in inguine, sed super scapulas, vel in capite. Motiuum autem Iudæorum est ex eo, quòd habetur seq. lib. c. 2. de Ioab, scil. effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælij in baltheo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calciamento suo, ꝙ erat in pedibus eius. Ex hoc autem quod dicitur, posuit cruorem in calciamento, intelligunt mortem Abner, sc. quòd occidit eum fallendo per calciamẽtum. Per sanguinem Balthei intelligunt mortẽ Amasæ, quos ambos occidit Ioab: sed istud nihil probat, quia sensus literæ est, quòd Ioab occidendo Abner & Amasan posuit sanguinem in calciamento suo, & Baltheo, quia occidit vtrumq; illorum percutiendo in inguine. De Abner patet hic, de Amasa patet infra 20. & quando percutiebat eos, sanguis exiliens de vulnere tingebat baltheum Ioab, & postea fluebat ad calciamenta. *Et percussit eum ibi,* sc. in porta ciuitatis Hebron, ad quam seorsum vocauerat eum. *In inguine,* sc. cùm loqueretur ad eum, secretè eduxit gladium, & percussit in inguine, vnde non vidit Abner gladium, vidisset autem, si voluisset eum Ioab percutere in parte superiori corporis, fortè autem percussit Ioab Abner gladio artificiosè facto, sicut fuit gladius, quo percussit Amasan: ille quippè paruo motu per seipsum egressus de vagina percutiebat, vt patet infra 20. In Hebræo habetur. *In quinta.* Et intelligitur in quinta costa, quia ibi est coniunctio cruris cum costis & intestinis. *Et mortuus est.* Quia percussio fuit dura: nam ilicò profluerunt intestina, cùm Ioab percutiens Abner, rupisset pellem intestinorum. *In vltionem sanguinis Asael fratris sui.* Id est, ista mors fuit ad vltionem Asaël, Abner quippe illum occidit, præcedenti cap. *Impugnatio*

C

D

An peccauerit Ioab occidendo Abner.

QVÆST. XXIV.

QVÆRET aliquis, an peccauerit Ioab occidendo Abner. Aliquis respondebit, quòd non, quia Ioab egit hoc in vltionem mortis fratris sui, & erat Ioab hostis Abner, nec fecerat cum eo amicitias vllas, ideò vbicunque poterat eum occidere. Item Ioab egit hoc fauore regni Dauid, quia dixit, quòd Abner veniebat ad fallẽdum Dauid supra in litera, sed licebat ei agere quæcunque in defensionem regni Dauid, cùm esset princeps militiæ eius, ergò licitè potuit occidere Abner. In contrarium videtur, quia Dauid increpuit nimis Ioab, ergo peccauit: alioquin enim non increpasset eum Dauid. Respondendum, quòd peccauit nimis grauiter Ioab. Primò, quia occidit virum sine causa, nam nihil erat propter quod iustè posset ei mortem inferre. Secundò peccauit, quia occidit modo inhonesto, sc. per insidias percutiendo secretè in inguine, cùm loqueretur ei pacificè. Vnde propter hoc meruit Ioab priuari immunitate sanctuarij. Nam cùm confugisset ad altare, Salomon iussit eum inde educi, & cùm non permitteret se educi, occisus est apud altare, seq. lib. c. 13. Tertiò peccauit, quia egit hoc sine iurisdictione: nam dato, quòd Abner mortem meruisset, tamen Ioab non erat iudex ad infligendum eam illi, ideò peccabat. Quartò peccauit, quia egit contra voluntatem & decretum iudicis: nam Dauid erat iudex in terra. cùm esset Rex, cui voluit suadere Ioab, vt occideret Abner, & non consensit, vt patet supra, ideò Ioab misit ad vocandum Abner, & occidit eum. Quintò peccauit, quia fregit securitatem præstitam à rege: ipse quippè securauerat Abner in terra sua, alioquin enim non venisset; cùm esset hostis. Ioab autem nunc violauit securitatem illam, ideò peccauit nimis, non solùm contra Deum, sed etiam contra regem. Quòd autem grauiter peccauerit, apparet, quia Dauid iussit eum occidi, seq. li. 2. & fuit pro ista causa. Item Dauid maledixit ei, dicens: Veniat super caput Ioab sanguis Abner, & super domum patris eius, nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, &c. si tamen non peccasset Ioab, Dauid peccasset maledicendo ei. Item Dauid dixit, quòd ista mors fuerat malitiosa, inquiens, retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam. Item Dauid cõquestus est propter istam mortem, dicens: porrò viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt, & fuit istud propter mortem Abner: si tamẽ non peccasset Ioab, non conquestus fuisset Dauid. Ad primam rationem in contrarium dicendũ, quòd nõ licuit occidere Abner ipsi Ioab in vltionem mortis fratris sui, quia istud licuisset in bello, sicut Abner occidit Asaelem in bello, præced. c. nunc tamen Ioab occidit Abner in pace, & per insidias, de que accusat eum Dauid, sequ. lib. cap. 2. sc. tu nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruię, & quę fecerit duobus principibus exercitus Israël Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, id est, sanguinem quem debebat effundere in bello, effudit in pace. Cùm autem dicitur, quòd Ioab erat hostis Abner, & non fecerat cum eo amicitias, ideò poterat eum occidere, vbicunque posset. Dicendum quòd non stat, quia quanquam Ioab non fecisset fœdera cum Abner, tamen Dauid præstiterat securitatẽ in tota terra sua, quam tenebatur obseruare Ioab, ideò peccauit. Item non egit Ioab hoc tanquam contra hostem publicè pugnans, vbicun-

Argumentum primo. *Secũdo* *In op.* E F *Ad primã rationẽ.*

Cisterna Syra quasi sic nominatur. *Hebræorum commentũ impugnatur.*

vbicumque eum reperiret, sed vocauit eum seorsum, & pacificè loquens occidit illum. Ad secundam rationem, cùm dicitur, quod Ioab egit hoc fauore regni Dauid, ideo licuit ei. Dicendum, quod non stat propter duo. Primò, quia non occidit illum ex causa Dauid, sed propter se, quin potius occidit eum contra voluntatem Dauid, & contra securitatem ei præstitam in tota terra sua. Secundò dato, quod occidisset eum ex causa Dauid, illicitum erat: nam Ioab non tenebatur per omnem modum agere ad vtilitatem Dauid, sed solùm iustè: nunc autem iniustum erat, quod occideretur in pace vir, cui erat præstita securitas, ideo peccauit Ioab.

Ioab quare occidit Abner.

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR vlterius, propter quid Ioab occidit Abner. Respondendum secundùm literam, quod occidit eum in vltionem sanguinis Asaël fratris sui, quia Abner occiderat eum in bello. Magis tamen videtur dicendum, quod occidit illum ex inuidia: putauit enim quod cùm nunc Dauid fieret rex totius Israël, & istud esset per manum Abner, quod faceret eum principem exercitus, ita vt non esset aliquis in Israël maior Abner: potissimè cùm ille semper ante hoc fuisset princeps exercitus in Israël, & nunc fortè in fœderibus hoc interueniret, quod Abner fieret secundus à rege. Ioab autem timens priuari principatu militiæ, præoccupauit occidere Abner. Et hoc tenet Andreas, & Historia scholastica. Est autem satis rationale, quia sic iterum fecit: nam cùm Dauid constituisset Amasam super exercitum: Ioab inuidens ei, ne acciperet principatum suum, occidit illum, vt patet infra 20. capit. Sed arguetur, quia litera dicit, quod occidit eum in vltione sanguinis fratris sui Asaël. Respondẽdum, quod non fuit ista causa motiua Ioab, tamen vt aliqualiter coloraret factum suum, dixit, quod occiderat propter hoc: ideo scriptura expressit id, quod publicè dicebatur: quamquam scriptor sciret aliud esse in veritate. *Quod cùm audiuisset Dauid rem iam gestam*, id est, audiuit, quod mortuus erat Abner. *Ait, mundus ego sum, & regnum meum.* Duo fecit hic Dauid, scilicet, excusauit se, & planxit Abner: primò tamen se excusauit, quia videretur nimis culpabilis in hoc Dauid, putaretur nempe, quod nemo ausus fuisset talia facere contra securitatem præstitam à Dauid, nisi ipse iussisset; præsertim, quia Ioab, qui istud fecit, erat princeps militiæ Dauid, & nimis familiaris ei, ideo putaretur omnia agere iussu Dauid. Dixit autem Dauid, mundus ego sum, & regnũ meum, id est, non veniat pro isto delicto pœna super me, neque super regnum meum, quia neque ego peccaui, neque aliquis de regno meo auctoritate mea. Dixit etiam hoc, quia aliquando solet euenire pœna super regnum propter peccatum regis: & nunc Dauid orauit, quod non veniret pœna super eum, neque super regnum suum. *Apud Dominum*. Dupliciter hoc intelligitur: vno modo, quod erat mundus apud Dominum, id est, Deus videbat munditiam ipsius, scilicet, non solùm coram hominibus erat mundus, sed etiam coram Deo, qui speculatur intima cordium. Alio modo intelligitur, mundus ego sum apud Dominum, quasi dicat, dato quod ego peccassem in hoc, non timebam, quod aliquis homo me propter hoc puniret, sed solùm Deus: ideo oro ipsum, vt me mundum reputet, & regnum meum. *Vsque in sempiternum*, id est, nunquam veniet malum mihi, aut regno meo pro morte Abner, quia ego mundus sum ab hoc crimine: & dicit hoc; quia quamquam Deus immediatè non infligeret pœnam, non probatur munditia Dauid, quia aliquando Deus solet post multa tempora pœnam infligere pro peccatis, cùm longanimis, & diu expectans sit. Exod. 34. *A sanguine Abner filij Ner*. id est, nihil ego peccaui in effusione sanguinis Abner. Iste Ner erat frater patris Saulis, & interpretatur lux. Dicunt autem Hebræi, quod vocatur sic, quia ipse incendebat lucernas Iudæorum sexta feria ad noctem cum incipiebat sabbatum. Sed fictitium est, quia nomen fuit impositum à natiuitate, antequam quicquam ageret: propter quod sic vocari deberet, sed intelligendum, quod fuit impositum nomen ad placitum, sicut fit in nominibus cæteris. *Vt veniat super caput Ioab*, id est, veniet super Ioab tota pœna, quæ debetur pro effusione sanguinis Abner. Sic accipitur supra primò, cum dixit Dauid ad adolescentem. Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est contra te, id est, pœna pro effusione sanguinis tui solum sit super caput tuum, id est, super te, quia tu confessus es contra te.

An Dauid peccauit maledicendo Ioab.

QVÆST. XXVI.

QVÆRET aliquis, an Dauid peccauit maledicendo Ioab in verbis istis, & in sequentibus. Responderi potest, quod non peccauit, quia non dixit ista imprecando malum super Ioab, sed prædicendo: sic tamen euenit, vt ipse prædixit. Sed hoc non multum stat, quia verba ista directa sonant in imprecationem, vt patet infra cum Dauid confiteretur se non posse contra Ioab ait: porro viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt, retribuat dominus facienti malum iuxta malitiam suam, id est, quia ego non possum retribuere propter duritiam istorum virorum, oro Deum, quod ipse retribuat eis. Dicendum ergo, quod Dauid maledixit hic Ioab per modum imprecationis: tamen non peccauit in hoc: quia, vt declaratum est supra præced. cap. licèt sit peccatum maledicere, tamen aliquando licet, scilicet, quando ille qui maledicit, est iudex, & imponit maledictionem in partem pœnæ: sic enim Ecclesia orat multa mala super anathematizatos, tamen non peccat. Dauid autem erat iudex huius delicti, cum esset rex, ideo tanquam iudex potuit maledicere. Item patet, quia maius est, quod aliquis occidat alium, quàm quod maledicat ei: Dauid tamen licitè iussit occidi Ioab, vt patet seq. lib. c. 2. Ergo magis licebat ei, quod malediceret Ioab.

An peccauit Dauid maledicendo Ioab, & domui patris eius.

QVÆST. XXVII.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid maledixit omni domui patris Ioab, & an peccauit in hoc Dauid. Respondendum, quod Dauid non peccauit in hoc: nam non computatur istud inter peccata sua: sequent. libro capitul. 15. Nec aliquis dicit eum peccasse in hoc. Ad aliud respondebit aliquis, quod Dauid maledixit domui patris Ioab, quia non solum peccauerat Ioab in hoc, sed etiam alij de domo patris eius, scilicet, frater suus Abisai, vt patet infra in litera, scilicet, igitur Ioab, & frater eius Abisai interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asaël fratrem eorum. Sed adhuc dicendum, quod non stat: nam tunc non dixisset Dauid mala super Ioab, & totam domum patris sui: sed super solos Ioab, & Abisai, quia isti soli peccauerunt: maledixit tamen omni domui patris eius. Item patet, quia si propter hoc maledixisset domui patris Ioab, vt intelligerentur Ioab, & Abisai, solum pertineret maledictio ad eos, qui tunc erant, & non extenderetur maledictio ad posteros: Dauid tamẽ maledixit hic omni semini Ioab, dicens: nec deficiat à domo Ioab fluxum seminis sustinens. Dicendum ergo, quod maledixit hic Dauid toti domui patris Ioab, eo quod propter peccatum vnius, pœna transfertur in multos: cum Deus puniat peccata patrum in filios, vsque in tertiam, & quartam generationem. Exo. 34. & Num. 14 ideo dixit. non deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens.

Cur maledixit cùm intenderet occidere.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRITVR vlterius, cum Dauid intenderet occidere Ioab pro ipso scelere, cur maledixit ei, & an peccauit maledicendo. Aliquis dicet, quod sic, quia non debet aliquis puniri bis pro eodem peccato, cùm Deus non iudicet bis in idipsum: vt patet Naum. 1. cap. ergo nec homines debent bis punire delinquentes pro eodem delicto. Respondendum, quod Dauid non peccauit maledicendo Ioab, quamquam bis puniret pro eodem delicto, quia quando punitio datur bis pro eodem peccato, & est sufficiens quælibet illarum, non debet pro eodem bis puniri: si tamen non est sufficiens punitio quælibet illarum, possunt plures inferri pro eodem delicto. Sic enim Deus sæpe multas pœnas infligit pro eodem delicto: vt patet Leuitic. 26. Sic autem fuit hic, quia delictum istud Ioab fuit dignum multis pœnis: ideo quamquam vna inflicta fuerit, po-

Quãdo licet dare duas pœnas pro eodem peccato.

A

tit, poterat infligi alia, præsertim quia ista prima non erat sufficiens, nec dimidia pro isto crimine. Ad secundum dicendum, quod Dauid nunc maledixit Ioab propter duo: primò, quia ipse volebat se excusare de hoc crimine, de quo nimis erat suspectus: & si nihil mali diceret contra Ioab, crederetur quod Dauid consenserat, ideo acriter maledixit Ioab. Secundum fuit, quia quamquam Dauid intenderet punire Ioab occidendo ipsum, tamen illa pœna infligenda erat post multos annos, scilicet, post mortem Dauid sequenti lib. c. 2. ideo voluit nunc aliquam pœnam infligere, & ista fuit maledictio.

An Dauid peccauit imprecando maledictiones super Ioab.

QVÆST. XXIX.

QVAERETVR vlterius, an peccauerit Dauid imprecando maledictiones tam turpes super Ioab, scilicet, quod non deficeret de domo sua fluxum seminis sustinens, &c. Respondendum, quod Hebræi dicunt Dauid peccasse in hoc, ideo Deus conuertit omnes maledictiones in domum Dauid, quas imprecatus est super domum Ioab. Ponuntur autem hic quinque maledictiones. Prima est de fluxu seminis, & istam dicunt fuisse in Roboam filio Salomonis nepote Dauid. Secunda est lepra, & istam dicunt fuisse in rege Ozia, & verum est, infra 4. lib. cap. 15. Tertia plaga est tenens fusum, id est baculum, scilicet, qui se non potest tenere pedibus, & innititur super baculum. Ista fuit in rege Asa, qui podagrico laborauit morbo, vt patet 2. Paralipom. 16. Quarta plaga est cadens gladio: & istam dicunt fuisse in Iosia rege, qui mortuus est in bello: infra 4. lib. capit. 23. Quinta plaga est indigens pane. Istam dicunt fuisse in Ioachim rege, qui ductus est in Babylonem, & in carcere positus, pauperem vitam tenuit. infra 4. lib. c. 24. Sed istud dictum Hebræorum non tenet: nam ista mala, quæ dicunt accidisse posteritati, non constat, an verè fuerint: nam dicunt Roboam fuisse semine fluentem, sed hoc non constat. Item dato, quod alia mala venerint in posteros Dauid, quæ dicta sunt: tamen non venerunt ex aliqua culpa Dauid, quin potius sæpe posteritas Dauid meruit perdere regnum, & perdidisset, nisi Deus meritis Dauid seruasset regnum in stirpe illa: vt patet sequenti lib. cap. 12. & 15. sed venerunt illa mala propter culpas illorum, qui passi sunt ea. Nam Ozias percussus fuit lepra, quia voluit vsurpare Sacerdotale ministerium, & monitus à Sacerdote magno, noluit desistere, infra 4. lib. c. 15. Asa autem laborauit podagra propter nequitiam suam, quia non confisus Deo, cõuertit se ad humana adiutoria: vnde propter hoc multa bella insurrexerunt, sic dicitur 2. Paralip. 16. scilicet: Stultè egisti, & propter hoc & præsente tempore aduersum te bella consurgent. Iosias autem cecidit gladio propter imprudentiam suam, quia quamquam esset vir bonus, voluit pugnare

C

contra Pharaonem regem Ægypti iniustè: Pharao autem admonuit eum ex parte Dei, quod non pugnaret, alioquin caderet, qui non acquiescens moto bello sagitta interiit, vt patet 2. Paralipo. 35. Ioachim autem propter iniquitatem suam pane caruit: multiplicata enim fuerant peccata eius, & Israëlitarum: ideo contra eum Deus misit Nabuchodonosor, qui eum captiuum duxit in Babylonem: infra 4. li. cap. 24. Non igitur venerunt maledictiones istæ super prosperitatem Dauid, quas imprecatus est ipse super Ioab. Cùm autem dicitur, an peccauerit Dauid imprecando tam turpes maledictiones. Respondendum, quod maledictio datur in pœnam: consideratur autem in pœna magnitudo, vel paruitas directè, secũdùm quod correspondet magnitudini, vel paruitati culpæ. Quod autem pœna turpitudinem secum habeat, non intenditur directè, & quia omnes istę maledictiones, quas Dauid imprecatus est super Ioab, erant graues pœnæ: non attendit Dauid, an turpes essent, vel non: potissimè, quia conueniens fuit tales pœnas imprecari. Nam ista turpitudo pœnarum non pertinet ad genus culpæ, sed pœnæ, per quod ipsa pœna grauior fit. Iudices autem interdum criminosis alias pœnas maioris verecundiæ infligunt, ideo poterat Dauid istas pœnas, de quibus minus erubescendum esset, imprecari. *Nec deficiat de domo Ioab*, id est, nunquam istæ pœnæ, quæ nominantur, deficiant de domo Ioab, id est de posteritate sua, sed semper sint aliqui, qui patiantur eas. *Fluxum seminis sustinens.* Ista est prima pœna, & grauis: primò quia frequenter contingit aliquos ex hoc mori. Secundò, quia turpissima est, & omnes abhorrent eam, cùm sit contaminatiua. Tertiò quia in veteri testamento illi, qui patiebantur eam, expellebantur de vrbibus, sicut leprosi, non habentes communicationem cum aliis hominibus. Num. 5. insuper etiam quicunque tangeret istos, vel vestes eorum, aut lectum, vel loca, in quibus sederent, erant immundi, & reiiciebãtur à rebus sacris. Leui. 15. ideo ista infirmitas erat molesta nimis patienti eam, & ob hoc Dauid eam imprecatus est. *Et leprosus.* Ista est secunda maledictio detestabilior: nam leprosi inter omnes homines habentur abiectissimi, & auferuntur à communicatione cæterorum, & præsertim in veteri testamento, vbi multæ cæremonię fiebant super leprosos: & reiiciebantur tam ipsi quàm communicantes cum eis à rebus sacris: ipsi verò extra castra manebant. Leuit. 14. & Num. 5. *Tenens fusum.* Ista est tertia maledictio, & dupliciter intelligitur. Primò tenens fusum, id est baculum, & in hoc significatur impotentia, scilicet, quod homines de posteritate Ioab ita essent inualidi, quod nõ possent se pedibus tenere, sed egerent baculo, sicut est in senibus, & podagricis. Secundo modo intelligitur tenens fusum, id est faciens opera muliebria, scilicet, quod viri de stirpe Ioab mutarentur in fœminas, & haberent officium muliebre, tenendo colos, & fusos sicut fœminæ: sic enim magnus Hercules effœminatus est ad præceptum Ioles filiæ regis Ætholiæ: vt ait Ouidius in lib. Heroidum, epistola, quæ incipit:

Gratulor Aetholiam titulis succedere nostris.

De hoc etiam Seneca Tragædia quarta, cuius nomen est Hippolytus Mètrop. 4. quod incipit:

Diua non miti generata ponto.

Et istud secundum magis consonat literæ. *Et cadens gladio.* Ista est quarta maledictio, scilicet, quod nunquam deficerent de stirpe Ioab aliqui, qui morerentur gladio, ita quod in bellis semper succumberent. *Et indigens pane.* Ista est quinta maledictio, scilicet, paupertas, quæ significatur per indigentiam panis. Nam ille, qui pane caret, omnibus bonis caret. Extremam igitur calamitatem Dauid imprecatus est Ioab pro isto crimine. Nullum enim bonum relinquitur ei, super quem, vel super eius progeniem maledictiones istæ inciderint.

Quinque maledictiones Dauid super Ioab.

Quare multi reges percussi fuerunt.

Cur Dauid imprecatus est maledictionem super Ioab in æternum.

QVÆST. XXX.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid imprecatus est istã maledictionem super Ioab in æternum, dicens: nec deficiat de domo Ioab, quia hoc videbatur impossibile, cùm Deus nunquam puniat filios pro patribus, nisi vsque in tertiam, & quartam generationem, Exod. 34. Num. 14. Respondendum est, quod Dauid imprecatus est maledictionẽ istam

F

in æternum super domum Ioab propter duo. Primò ex affectione puniendi Ioab: nam dato, quod sciret Deum communiter non punire posteros pro peccato patrum, nisi vsque ad quartam generationem: tamen ipse desiderauit, quod Deus puniret progeniem Ioab in æternum, quia iniquitas Ioab hoc promerebatur: nec est inconueniẽs, quod nos aliquãdo petamus id quod Deus communiter concedere non solet, si ad petendum illud aliqua causa subsit. Secundo dicendum, & melius, quod Dauid imprecatus est hoc super Ioab, quia putauit esse possibile. Nam licèt communiter Deus non soleat punire posteros pro peccato patrum, nisi vsq; in tertiam, & quartam generationem: tamen interdum punit eos ad maiora tempora, sicut in aliquibus gẽtibus est, in quibus propter aliqua peccata prædecessorum, quæ antiquissima sunt, manent pœnæ vsque in hodiernum diem. Sic enim est de Iudæis, quibus Deus dedit in pœnam pauorem cordis, & solicitudinem nimiam. Deutero. 24. scilicet; Dabit enim tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, animam mœrore consumptam, & erit vita tua quasi pendens ante te, timebis nocte, ac die, & non credes vitæ tuæ: mane dices, quis mihi det vesperum, & vespere, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis. Ex hoc autem gens ista facta est inepta ad bellum, quod etiam ex maledictione prouenit, Leui. 26. scilicet: Et qui remanserint de vobis, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium: terrebit eos sonitus folij volantis, & ita

fugient

A fugient quasi gladium: cadent nullo sequẽte, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum audebit inimicis resistere, peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet. Ecce omnia ista venerunt super Iudæos propter Christi mortem: sicut etiam accidebant eis propter alia peccata, vt quando ducti sunt captiui in Babylonem, & in terram Medorum atque Persarum, venerunt eis hæc. Iudæi quoque imprecati fuerunt super se, & filios suos sanguinem Christi, & nobis notissimum est, nec etiam ipsi Iudæi negabunt, omnes istas pœnas in eis esse vsque hodie: multæ tamen generationes, scilicet, plures quàm triginta transierunt ex morte Christi vsque huc. non solum ergo puniuntur peccata patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem, sed etiam interdum in æternum, aut in valde multas generationes: hoc autem cognoscens Dauid, imprecatus est maledictiones istas super domum Ioab in æternum. *Igitur Ioab, & Abisai frater eius interfecerunt Abner.* Isti duo erant fratres filij Saruiæ: quorũ tertius frater, scilicet, Asaël in bello perierat; ideo isti occiderunt Abner propter eum. *Eo quod occidisset Asael fratrem eorum.* Ista est causa, propter quam se hoc fecisse dicebat Ioab, & erat ad aliqualem excusationem eius. Veritas tamen fuit, quod Ioab occidit Abner ex inuidia, ne fieret princeps belli, vt supr. dictum est: potest tamen dici, quod ista fuerit aliqualis causa. *In Gabaon,* id est, apud Gabaon: nam apud piscinã Gabaon viri Ioab,
B & Abner pugnauerunt duodecim ex vtraque parte, & postea orto bello in acie, & effugatis viris Abner in persecutione mortuus est Asaël, præced. c. *In bello.* Hoc ponitur ad increpationem Ioab, scilicet, quia non occidit ipse legitimè Abner in bello, sicut Abner occidit Asaël.

An Abisai egit aliqualiter ad mortem Abner.

QVÆST. XXXI.

QVÆRET aliquis, an Abisai fuerit in morte Abner, & si fuit, cur non imponuntur ei maledictiones. Ad primum dicendum, quod Abisai aliqualiter egit ad mortem Abner. Quod patet, quia hic dicitur, quod Ioab, & Abisai interfecerunt Abner. Item quia infra cum Dauid conqueritur pro ista morte Abner dixit: porro viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt: si tamen solus Ioab fuisset in morte Abner, dixisset Dauid, porro Ioab iste filius Saruiæ mihi durus est: ambo ergo fuerunt in morte Abner. Ad secundum dicendum, quod non ponuntur maledictiones super Abisai, sed super Ioab, quia dicitur hic: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, &c. & iterum sanguis Abner veniat super caput Ioab. Item patet hoc, quia Dauid moriens iussit Salomoni, quod occideret Ioab pro morte Abner, sequenti libr. cap. 2. & non iussit aliquid de Abisai: ideo non pertinebant ad eum maledictiones. Causa autem quare non fuerunt maledictiones positæ super Abisai,
C fuit, quia mors Abner non pertinuit directè ad Abisai, sed ad Ioab: nam ipse occidit Abner solus, quoniam fecit eum seorsum stare à reliquis in porta Hebron, & ibi secretè percussit eũ in inguine: vnde Abisai nullum vulnus ei intulit. Etiam Abisai non fuit promotor huius rei, sed Ioab, quia ad eum pertinebat causa. Solùm tamen præbuit Abisai consensum, & fauorem: & si quis restitisset Ioab in hac re, Abisai erat adiuturus eum. Ideo non fuit peccatum Abisai sicut peccatum Ioab. vnde non maledixit ei Dauid, nec iussit eum occidi. *Dixit autem Dauid ad Ioab.* Hic ponitur Abner celebris tumulatio, quia quãquam irrationabiliter occisus est, honorificæ ei exequiæ exhibitæ sunt. *Et ad omnem populum eius, qui erat cum eo.* Loquebatur Dauid ad Ioab, & ad reliquos de populo, vt pararet se ad exequias Abner. Et dicitur ad populum eius, qui erat cum eo, id est cum Ioab, quia ipse cum esset princeps belli, totus exercitus sequebatur eum. *Scindite vestimenta vestra.* Istud debebant facere omnes viri Dauid, quia fiebat in signum doloris magni. Sic enim fecit Dauid, & viri sui annunciata morte Saulis, supr. primo capit. scilicet: Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit: omnesque viri, qui erant cum eo. *Et accingimini saccis,* id est deponite vestes honoris, & gaudij, & induimini saccis: ista signant magnam amaritudine animi & deiectionem: vnde quandocunq; Hebræi, & alij antiqui nimis dolebant, scindebant vestes, & mutabant eas, siue hoc esset pro peccato dolẽdo coram Deo: siue pro aliquo temporali malo, vt dolendo

Abner tumulatio celebris.

pro morte amicorum. De primo patet in Caypha, qui in signum doloris, cùm diceret Christum blasphemasse, scidit vestimenta sua: Matt. 26. Ioël tamen Propheta dixit, quod quando homines dolerent pro peccato, non scinderent vestimenta, sed solùm dolerent in corde. Sic patet Ioëlis 2. scilicet: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum. Vestes quoque mutabant antiqui in signum doloris, siue dolor iste esset pro Deo, siue pro aliquo malo humano. De primo patet, quia Sacerdotes induebantur ciliciis, & saccis, vt placarent Dominum pro peccato Israël, vt patet Ioëlis 1. scilicet, Accingite vos ciliciis, & plangite Sacerdotes Domini: vlulate ministri altaris, ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei. Niniuitæ quoque plorantes ad Dominum pro peccato reiecerunt à se vestes suas, & induti ciliciis, sederunt in cinere, vt patet Ionæ 3. De secundo patet tam quantum ad ruptionem vestium, quàm ad mutationem earum pro temporali malo, quia Dauid & viri sui scinderunt hic vestes, & induti sunt sacco. Sic enim fecit Thamar, quia stuprata à fratre suo scidit tunicam suam talarẽ, & aspersit cinerem capiti suo, infra 13. *Et plangite ante exequias Abner,* id est, plangite ante corpus eius: istud erat, quãdo ferebatur Abner ad sepeliendum, quia tunc Dauid ibat cum feretro, & plãgebat populus.

D

E

Quare Dauid iussit Ioab, quod iret ad exequias Abner plorans eum, cùm ipse occidisset Abner.

QVÆST. XXXII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid iussit Ioab, quod iret ad exequias Abner scissa tunica, & plangens, cùm ipse occidisset Abner. Respondendum, quod hoc fecit Dauid propter duo. Primò quia volebat Dauid honorificè sepelire Abner, & funeralia celebriter agere. Non erat autem aliquis, qui honoraret ibi Abner, nisi Dauid, & viri sui: & quia maior pars populi erat cum Ioab, dixit ei Dauid, quod ipse & populus, qui cũ eo erat, plangerent. Si autem non iussisset ei, nec etiam populus, qui erat cum Ioab, planxisset. Secundò fecit hoc Dauid ad indicandum, quod Ioab dolebat de facto suo, cùm ipse plangeret hostẽ: nam si Ioab non iussset ad plangendum, sed mansisset gaudens in domo, tanquam egisset aliquid valde lætum, esset magnum dedecus Dauid, quod de eodem ipse plãgeret, & viri sui gauderent: voluit igitur quod planctus suus communis esset ad omnes, ideo compulit Ioab plangere. *Porro Dauid sequebatur pheretrum,* id est, Dauid ibat post pheretrum, quando ducebatur Abner ad sepeliendum. Dicitur autẽ pheretrum lectus, in quo feruntur mortui: & dicitur à ferendo, quia ibi feruntur. Alio modo vocatur libitina: & alio modo vocatur loculus. Sic patet de muliere illa in ciuitate Naim, cuius filium cùm duceretur ad sepeliendum Christus suscitauit: & dicitur quod tetigit loculum, id est, lectum. *Cúmque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex vocem suam,* id est, tunc quando ponebatur Abner in sepulcro, Dauid leuauit vocem suam ad plangendum nimis, scilicet, quia ante hoc non planxerat: sic enim consuetudo est in quibusdam gentibus, quia tunc viri & fœminæ acerbius plorant, cùm cadauera ponuntur in sepulcro. *Et fleuit super tumulum Abner,* scilicet, emittendo lachrymas, & sonitum sine verbis. *Fleuit autem, & omnis populus,* scilicet, omnes viri Dauid: quia turpe putabant, quod rege flente alij à fletibus temperarent. *Plangéns que rex Abner, ait.* Planctus est emissio vocum cantilenarum ad exaggerandum dolorem, in quibus ipsi mortui laudantur, vel calamitas eorum aut viuẽtium ex illorum morte refertur. *Nequaquam vt mori solent ignaui, mortuus est Abner.* Ista sunt verba planctus, & laudatur in eis Abner, scilicet, quod non fuit mortuus ex desidia cordis sui, sic vt vir miserabilis, sed vt vir bonus per insidias periit: ignaui vocantur viri inutiles, & pusillanimes, qui non sustinent timores bellicos, sed potius tradunt se in manus hostium seruituti subiiciendos. Abner autem non erat sic, sed vir magni animi, nec periit virtute bellica, sed insidiis. In Hebræo habetur. *Nequaquam vt mortuus est Nabal, mortuus est Abner.* Et non accipitur ibi Nabal pro nomine proprio, sicut accipitur præced. li. c. 25. sed est nabal nomen commune significans miserum, ineptum, vel stultum: & tunc ignauus, & nabal idem sunt: & sic accepit Hieronymus hic. Posset tamen dici, quod accipiatur Naba

F

A pro nomine proprio,& ſatis conſonat, ſcilicet, quod non fuit mortuus Abner ſicut Nabal, quia Nabal mortuus eſt præ timore:nam cùm vxor eius dixiſſet ei mala, quæ diſpoſuerat facere Dauid contra eum,factum eſt cor eius quaſi lapis,& mortuus eſt poſt decem dies.præcedenti lib. cap. 25. Abner autem non mortuus eſt ſic, quia erat vir bellicoſus, & animoſus nimis:ſed per inſidias perfit. *Manus tuæ non ſunt ligatæ*, id eſt, non mortuus fuiſti in carcere, captus ab hoſte in bello. Iſtud enim erat magnum dedecus, quia potius quis debebat mori in bello,quàm tradere ſe hoſti ſeruiturum: immo potius debebat quis mori,quàm fugere à facie hoſtis:ſic enim dixit Iudas Machabæus viris ſuis, qui hortabantur dicentes: liberemus animas noſtras modò, & reuertamur ad fratres noſtros: & tunc pugnabimus aduerſus eos, nos autem pauci ſumus. Et ait Iudas:abſit iſtam rem facere,vt fugiamus ab eis,& ſi appropiauit tempus noſtrum,moriamur in virtute propter fratres noſtros, non inferamus crimen gloriæ noſtræ. 1. Machab. 9. *Et pedes tui non ſunt compedibus aggrauati*, id eſt, etiam nõ cepit te hoſtis tuus in bello, vt te poneret in compedibus ſeruiturum, quia hoc ignominioſum erat. *Sed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis corruiſti*, id eſt,non mortuus es aliqua morte ignominioſa de ſupradictis, ſed corruiſti, ſicut ſolent cadere viri boni coram filiis iniquitatis,id eſt, coram viris peſſimis, ſcilicet, qui occidunt per inſidias viros bonos,& famoſos,quos bello ſuperare non poſſunt. *Congeminánſque omnis populus fleuit ſuper eum*, id eſt, totus populus congeminabat, id eſt, repetebat verba Dauid, & flebat ſuper eum, id eſt, ſuper tumulum eius:ſic enim dicitur de Dauid,quod ipſe fleuit ſuper tumulum Abner. Dicitur autem,quod congeminauit populus verba Dauid, quia iſtud fit ad modum cantilenarum, in quibus verba prima ſæpe repetuntur.Etiam quia in planctu ſolitum eſt verba quędam repetere:ſic fuit in planctu pro morte Saulis,& Ionathæ,vbi ſæpe repetuntur iſta verba,ſcilicet,quomodo ceciderunt fortes, & perierunt arma bellica. *Cúmque veniſſet vniuerſa multitudo populi Iſrael*, ſcilicet poſt planctum, & ſepulturam Abner, venit totus populus cum Dauid, vt ſumeret cibos,& noluit propter Abner. In quo ipſe ſignificauit ſe nimis dolere de morte eius. Dicitur autem quod venit vniuerſa multitudo populi Iſraël, id eſt, populi Iudæ, quia totus Iſraël nondum erat in poteſtate Dauid:nec etiam intelligitur de populo Iudæ, quia nõ erat gens illius tribus in Hebron, ſed populus vrbis illius: & quia tota gens vrbis Hebron conuenerat ad funera Abner, & iuit cum Dauid in domum ſuam, dicitur tota multitudo Iſrael iuiſſe cum Dauid.*Cibum capere cum Dauid*, id eſt,omnes qui fuerunt in funeribus Abner, veniebant ad comedendum cum rege, quia rex propter amicitiam Abner voluit facere illud feſtum pro eo in funere ſuo.*Clara adhuc die*, id eſt, quando venit populus cum Dauid ad manducandum,erat adhuc clara dies,

C id eſt,erat aliquantulum ante ſolis occaſum. In quo intelligẽdum, quod cæremoniæ funeris Abner cœperunt in principio diei, & durauerunt vſque ad aliquantum tempus ante ſolis occaſum,& toto illo tempore non comedit Dauid: cùm autẽ finitæ eſſent exequiæ,poterat iam comedere, & tamen noluit comedere vſque poſt ſolis occaſum. Aliquis autem fortè dicet,quod iam Dauid comederat illa die.Sed non ſtat,quia tũc non videbatur aliquid facere, quod abſtineret à cibo vſq; ad ſolis occaſum,quia ſic nos quotidie facere conſueuimus, Dauid tamen iurauit ſuper hoc, & populus putauit iſtud eſſe aliquid magnum; ideo nondum comederat illa die. *Iurauit Dauid,dicens:hæc faciat mihi Dominus,& hæc addat*. Modus iurandi eſt in veteri teſtamento.Sic enim iurauit Abner ſupr. in litera: ſic etiam iurauit Heli præced.li.c.3.*Si ante occaſum ſolis guſtauero panem*,id eſt, nihil comedam aut bibam ante ſolis occaſum, & iſtud fiebat ad indicandum nimium ſe dolere pro Abner. *Vel aliud quicquam*,id eſt,etiam non comedam aliquid, quod non ſit panis,ſed totaliter abſtinebo. iſtud poſuit Dauid, quaſi ex ſuperabundantia: nam ex modo loquẽdi antiquorum, intelligebatur nomine panis omne, quod comedi poteſt. Vnde ſi quis iuraret ſe non comeſturum panem in tanto, vel tanto tẽpore,non ſolùm non poterat comedere panem, ſed etiam nihil aliud:ſic patet de Saule, quando poſuit ſuper populũ maledictionem,dicens:Maledictus vir,qui comederit panem vſque ad veſperam.prꝫced.lib.c.14.Ionathas autem non audita maledictione patris comedit modicum de melle, & propter hoc condemnatus eſt ad mortem, & non ſolùm fuit hoc ſecundùm ſententiam hominum:ſed etiam ſecundùm Dei ſententiam.Nam Deus iratus fuit,quia Ionathas comederat mel, & noluit reſpondere per Sacerdotes,ſicut prius eod. c. Dauid tamen voluit hic exprimere quicquam aliud ad maiorem ſignificationem. Vel fortè fecit hoc, quia cùm aliquis iurabat ſe nõ comeſturum panem ſolùm,intelligebatur, quod nihil guſtaret,quod pertineret ad cibum. non tamen vetabatur, quin biberet quicquid vellet: vnde ſi Ionathas bibiſſet aliquid, & nihil comediſſet,non egiſſet contra decretum patris,comedit tamen.Dauid autem fortè voluit ſe obligare non ſolùm ad nõ comedendum,ſed etiam ad non bibendum.Ideo dixit,quod non guſtaret panem, vel quicquam aliud, ſcilicet, pertinens ad cibum,vel ad potum.

Quare Dauid noluit comedere vſque ad veſperum propter mortem Abner.

QVAEST. XXXIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid noluit comedere vſque ad veſperum. Reſpondendum, quod hoc fecit propter duo. Primò ad indicãdum ſe dolere pro Abner,cùm verè doleret,& ad hoc non ſolùm viſum eſt ſibi ſufficiens,quod plangeret,& indueretur ſacco, ſed etiam quòd ieiunaret, & quia ómnia ieiunia Hebræorum erant vſque ad veſperum,ſicut patet in die propitiationis, Leuit.23. voluit Dauid abſtinere à cibo,& potu vſque ad veſperum.Sic enim fecit pro Saule annũciata ſibi morte eius: nam ipſe & viri ſui ſciderunt veſtimenta ſua, & non manducauerunt vſque ad veſperum, ſupra 1. c. Secunda cauſa fuit,quia populus erat nimis ſuſpectus de morte Abner. Putabatur enim, quod Ioab feciſſet iuſſu ſuo: & vt excluderet iſtam præſumptionem, voluit agere quicquid fieri poterat ad indicandum dolorem: & quia ieiunare pro mortuis, eſt magnum ſignum doloris de morte eorum, ſub iuramento pollicitus eſt,quod nihil guſtaret. Fuit autem iſtud nimis efficax ad excludendum opinionem conceptam contra eum de morte Abner.Quod patet,quia populus videns iſtud credidit, quod ipſe non iuſſiſſet occidi Abner. Vnde dicitur in litera immediatè:omnis populus audiuit, & placuerunt eis cuncta,quæ fecit rex Dauid in conſpectu totius populi: & cognouit vniuerſus Iſraël in die illa,quod non actum fuiſſet à rege,vt occideretur Abner.

Quare Dauid non iuſſit omnibus ſuis,quod ieiunarent pro morte Abner, ſicut fecit pro Saule.

QVAEST. XXXIIII.

QVAERETVR vlterius,quare Dauid non iuſſit hic omnibus viris ſuis, quod ieiunarent die illa pro morte Abner, ſicut ieiunauerunt pro morte Saulis,& Ionathæ,ſupra primo: nam ibi omnes viri Dauid ieiunauerunt.Reſpondendũ,quod Dauid,& viri ſui ieiunauerunt in morte Saulis, eo quod ibi erat cauſa generalis ad ieiunandum,ſcilicet, pro morte regis,& filiorum ſuorum, & populi Iſrael. Sic dicitur ſupra primo: & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vſque ad veſperam ſuper Saul, & ſuper Ionatham filium eius, & ſuper populum Domini, & ſuper domum Iſrael, eo quod corruiſſent gladio, ideo cùm cauſa eſſet communis,credendum eſt, quod Dauid iuberet viris ſuis,quod ieiunarent vſque ad veſperum.Sed adhuc dato,quod non iuſſiſſet, ſicut nõ legitur iuſſiſſe, ſatis credẽdum erat,quod ipſi ſponte ieiunaſſent. Nunc autẽ in morte Abner non erat cauſa communis toti populo ad ieiunandum,eo quod Abner non erat rex populi, nec dominus, ſed hoſtis virorum Dauid: vnde nõ tenebantur aliquid agere pro eo.Dauid tamen voluit quod honorarent funera Abner: vnde iuſſit quod ſcinderent veſtes ſuas,& induerentur ſaccis, vt patet in litera: non tamen auſus fuit iubere eis, quod ieiunarent:quia videretur moleſtum. Ire quoq; ad exequias noluiſſent viri Dauid,niſi iuſſiſſet eis:ideo expreſsè iuſſit,dicẽs: ſcindite veſtimenta veſtra,& accingimini ſaccis: vt patet in litera. In morte tamen Saulis non legitur aliquid iuſſiſſe Dauid viris ſuis,ſed ipſi ſponte fecerunt, nec voluit iubere, quia putauit, quod ipſi ſine iuſſione facerent.Aliquis dubitabit,an iſtud ieiunium Dauid prodeſſet animæ Abner. Reſpondendũ quod

Panis nomine ómnia comeſtibilia intelliguntur.

An ieiunũ Dauid profuerit animæ Abner.

non

non proderat ad aliquam remissionem peccatorum, quia nō ordinabatur ad hoc, sed solùm ad indicandum dolorem, vt declaratum est supra 1.c.in q.9. *Omnisque populus audiuit*, scilicet, quomodo iurauit Dauid, quod non gustaret quicquam vsque ad solis occasum. Vel potest dici, quod audiuit populus planctum Dauid in laudem Abner, vt patet supra. *Et placuerunt eis cuncta, quæ fecerat rex Dauid in conspectu totius populi.* Isti quibus placuerunt hæc, fuerunt illi viginti viri de Beniamin, qui venerant cum Abner, vt patet supr.in litera. Fuit etiam totus populus Hebronitarum: omnibus quippe displicuerat mors Abner: quia quamquam ipse hostis fuisset, fecuritas data ei erat, & iniustissimè ac turpiter occisus est. Ista autem, quæ placuerunt eis, fuerunt omnia, quæ fecit Dauid pro Abner, scilicet, planctus, fletus, & ieiunium, quæ fuerunt in conspectu totius populi; sed maximè placuit populo iuramentum Dauid de nō comedendo. *Et cognouit omne vulgus*, id est, totus populus Hebronitarum. *Et vniuersus Israel*, id est, omnes duodecim tribus Israël: nam audito eo quod fecerat Dauid, cognouerūt quod non pertinebat ad eum mors Abner. *In die illa*, id est, tunc postquam Dauid fecit hoc, in eadem die non potuit totus Israël cognoscere mortem Abner, nec quid egisset Dauid. *Quoniam non actum fuisset à rege, vt occideretur Abner filius Ner*, id est, cognouerunt quod Dauid non iussisset, quod occideretur per Ioab: nam opinio erat, quod ipse iussisset hoc, quia alioquin nō auderet Ioab illud facere, sed hoc viso expulerūt præsumptionē.

Quare Dauid non iussit Ioab occidi, & an peccauerit non occidendo eum propter Abner.

QVÆST. XXXV.

QVÆRET aliquis, quare Dauid non iussit occidi Ioab propter mortem Abner: nam merebatur mortē propter hoc. Aliquis dicet, quod Ioab, quamquam peccauerit, non merebatur mortem, sed aliquam minorem pœnam. Istud tamen non stat, quia vel Ioab occidit iustè Abner: vel non: si iustè, nihil peccauit: si iniustè, merebatur mortē, quia pro homicidio non datur minor pœna quàm mors. Dicēdum est igitur, quod Ioab merebatur mortem, nec dubitabat de hoc Dauid, noluit tamen nunc illam ei inferre. Aliqui enim dicunt, quod noluit eum occidere, quia erat sibi nimis necessarius ad bellum, cùm ipse esset princeps militæ, & ageret omnia bella pro Dauid: fuit etiam post hoc sibi nimis vtilis. Sed hoc non stat: primò, quia tunc non iussisset eū occidi à filio suo, sed præcepit, quod occideretur, seq.li.c.2. quamquam potuisset esse satis vtilis Salomoni in regem. Secundò patet, quia si propter hoc fecisset Dauid, peccasset, cum executio iustitię non debeat prætermitti propter vtilitatem priuatam. Dicendum igitur, quod Dauid nunc non occidit Ioab propter duo. Primò, ne faceret scandalum in populo: erat quippe Ioab nimis potens, & ipse & frater suus Abisai erant Domini totius exercitus, qui affectus erat illis. Vnde si Dauid conatus fuisset occidere Ioab, restitisset cōmunitas, & fuisset scādalum magnum, & bellum intestinum. Secundum fuit, quia Dauid timebat Ioab, vel saltem non putabat se pręualiturum contra eum, si vellet eum occidere, quia tota potentia exercitus erat in manu Ioab: ideo destitit ab hoc conatu: non enim tunc habebat Dauid populum sibi firmatum, sed magis erat in manu Ioab, ideo noluit aliquid agere: erat quippe tunc Dauid Rex nouus. Si autem Dauid fuisset confirmatus iam in regno, & non fuisset tanta potentia Ioab, conatus fuisset eum occidere. Ista causa exprimitur in litera, cùm dixit Dauid: ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex. porro viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt, retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam, quasi dicat, ego sum Rex nouus, & delicatus, id est, paruæ potentiæ, & isti filij Saruiæ, scilicet, Ioab, & Abisai sunt mihi duri, quia sunt magnæ potētiæ: & ego non possum comprimere eos, ideo oro, quod Deus retribuat eis malum, cùm ego non possim.

An Dauid peccauit non occidendo nunc Ioab.

QVÆST. XXXVI.

QVÆRETVR vlterius, an peccauit Dauid non occidendo Ioab. Aliquis dicet, quod sic, quia dato, quod dicamus eum omisisse hoc propter scandalum, non est sufficiens excusatio, quia propter scandalum non est à veritate recedendum, sicut est regula iuris. Respondendum est, quod Dauid non peccauit, non occidendo nunc Ioab, quod potest multipliciter assignari: vno modo, quod Dauid non occidit Ioab, quia nullo modo poterat, eo quod Ioab erat potens: ad ea autem, quæ vltra potentiā sunt, nemo tenetur. Sed aliquis dicet, quare Dauid non conabatur saltem occidere Ioab? nam videtur, quod non fecerit quidquid potuit, cùm non conatus sit hoc facere. Respondendum, quod Dauid non obligabatur conari ad hoc, vel tentare istud, quia tentare aliquid est velle capere experientiam ad quantum se extendet potentia nostra, ideo tentatio nunquam est, nisi in dubio: cùm ergo aliquid fuerit notissimum alicui, non tenetur aggredi illud ad sciendum an poterit, quia iam constat sibi, quod nō poterit, essetq; sibi conatus ille superuacuus. Sic erat de Dauid, quia ipse sciebat se impotentem ad occidendum Ioab, ideo non obligabatur tētare illud. Aliter potest dici, quod dato, quod Dauid potuisset occidere Ioab, & non occidisset nunc, non peccabat, quia nō propter hoc remittebat ei pœnam simpliciter, sed differebat eam ad alia tempora, quia ipse iussit Salomoni filio suo, quod occideret Ioab, seq.li.c.2. Iudices autem non tenentur occidere criminosos, mox vt de delicto constiterit, sed tenentur eos non dimittere impunitos, dilatio autē pœnæ non causat peccatum, nisi cùm propter dilationem paratur locus criminoso fugiendi, & euadendi pœnam: vel datur exemplum contemnendi iurisdictionem. Dauid igitur potuit differre mortē Ioab ad alia tempora; & cùm hoc intendisset semper, non peccauit. Aliter potest dici, quod quamquam posset Dauid occidere Ioab, quia tamen credebat inde secuturum graue scandalum, poterat rationabiliter omittere. Cum autem arguitur, quod propter scandalum non est recedendum à veritate. Dicendū, quod veritas est triplex, scilicet, veritas vitæ, iustitiæ, & doctrinæ. Veritas vitæ est viuere secundum legem Euangelicam, & conscientiam sanam: veritas iustitiæ est exequi pœnas super delinquentes secundum præcepta legum, & cuiuscunque ordinationis tam diuinæ, quàm humanæ: veritas doctrinæ est prædicare, vel docere id, quod verum est, siue in moribus: siue in speculatiuis intelligibilibus. Harum veritatum duæ, scilicet, iustitiæ, & doctrinæ relinqui possunt ad tempus, non agendo contra eas, sed supersedendo propter scandalum: & hoc quādo scandalum magnum timetur, & sic si interdū oriatur scandalum, quod habeat aliqualem causam propter prædicationem alicuius, vel doctrinam, debet ille non repugnare doctrinæ suæ, si vera est, sed cessare ad tempus à prædicatione, & doctrina, quousque sedetur scandalum. Alia veritas, quæ erat iustitiæ, scilicet, executionis iustitiæ, etiam interdum debet omitti propter scandalum: vt si iudex velit aliquem reum occidere, & propter hoc subito tota ciuitas turbaretur, de quo verisimiliter putaretur magnum scandalum euenturum, iudex cessare deberet ab executione iustitiæ, differendo illam in aliud tempus. Alia est veritas vitæ, & ab ista nunquam cessandum est propter quodcunque scandalum: nam etiam si totus orbis periret, aliquo homine rectè viuente, non deberet ille cessare à rectitudine vitæ, vt totus orbis saluaretur, quia nulla causa esse potest, pro qua homo peccare debeat mortaliter. Et de ista sola veritate intelligitur illa regula iuris, scilicet, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur, de aliis autem duabus veritatibus non est verum. Sic declarat Glo. super regulam istam. Potuit igitur cessare Dauid ab executione iustitię propter scandalum, quia non relinquebatur hic veritas vitæ, sed veritas iustitiæ. *Dixit quoque Rex ad seruos suos.* Hic Dauid ostēdit, quid facere voluisset pro Abner, scilicet, quod occideret Ioab, & quod fuisset hoc valde rationabile, sed non poterat. *Num ignoratis, quoniam princeps, & maximus cecidit hodie in Israel*, quasi dicat, non debetis admirari, quod ego nims doluerim, & fecerim omnia hæc, quia iste, pro quo facio, erat princeps in Israël, & erat maximus, scilicet, quia quondam viuente Saule ipse fuit princeps militię totius Israël, nunc quoque erat princeps militiæ vndecim tribuum, & ipse regebat illas, vt patet sup.in litera: ideo non solum debuissem hoc facere pro eo, sed etiam vindicare mortem illius, sed non possum. *Ego autem delicatus, & vnctus rex*, id est quamquam debuissem vindicare mortem Abner, non valeo. Et ponit hic duas rationes: Prima, quia erat delicatus, id est, infirmus in potestate, ideo non potera-

Cap. 3

Veritas triplex, et quando veritas est tacenda propter scandalū.

Quare Dauid nō puniuit immediatè Ioab.

A terat prævalere contra Ioab, qui puniendus erat. In Hebræo dicitur. *Ego autem adhuc tener*, id est, debilis: ea enim quæ tenera sunt, infirma sunt. Secunda ratio est, quia erat nouiter vnctus in regem, reges autem noui nondum habent sibi conciliatos animos plebis: potestas autem regum in affectione subditorũ ad eos est: si autem ex multo tempore regnasset Dauid, potuisset ius facere de Ioab. *Porro viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt*. Ista est tertia ratio, propter quam non poterat Dauid punire Ioab, scilicet, quia Dauid habebat Ioab & Abisai sibi resistentes, qui erant valde duri, id est, potentes ad non obediendum Dauid: dixit autem, viri isti, quia quamquam solum Ioab vellet Dauid occidere, quia tamen Abisai erat frater eius, resisteret huic conatui Dauid: & sic ambo erant duri contra Dauid, id est difficiles ad subiiciendum ipsi Dauid, sicut res dura resistit agenti. *Retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam*, id est, quia ego non sum potens nunc punire istud crimen, Deus puniat illud retribuendo Ioab facienti id quod meruit, scilicet, maledictiones supra positas à Dauid super Ioab.

CAPIT. IIII.

B *AVDIVIT autem Isboseth filius Saul, quòd cecidisset Abner in Hebron, & dissolutæ sunt manus eius, omnisq; Israel perturbatus est. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab filij Remmon Berothitæ de filiis Beniamin: siquidem & Beroth reputata est in Beniamin.*

De totali destructione regni Isboseth.

DESCRIPTA in superioribus oppressione regni Isboseth per frequentem calamitatem, hic agitur de regni eius totali destructione per ipsius Isboseth mortem. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur mortis occasio, secundò eius vltio ibi. *Respondens autem Dauid.*

An ordo sequentium continuus sit ad præcedentia, & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRIT aliquis circa hoc, an ea, quæ habentur hic, continuum ordinem habeant ad præcedentia, vel sit aliqua mutatio ordinis, & an ista fuerint facta immediatè post præcedentia. Ad primum dicendum, quod est ordo continuus: nam supra actum est de morte Abner: hic autẽ agitur de morte Isboseth: prius tamen mortuus est Abner, quàm Isboseth, cùm Abner conatus fuerit transferre regnum Israël in Dauid viuente Isboseth, vt patet præced. c. Item supra dictum est de morte Abner, hic autem agitur de annunciatione mortis eius facta Isboseth: prius tamen fuit mors, quàm annunciatio eius. Ad secundum dicendum, quod ista fuerunt facta immediatè post precedentia: nam supra dicebatur, quomodo fuerit mortuus Abner, hic autem dicitur, quomodo annunciatum fuit Isboseth: fuit tamen annunciatum immediatè, quia viginti viri de Beniamin iuerant cum Abner in Hebron, vt patet præceden. cap. & illi redierunt ad Isboseth nunciantes ei, quæ acciderant. *Audiuit autem Isboseth filius Saul*, scilicet, quia viri viginti, qui iuerant cum Abner, venerunt ad referendum ei. *Quod cecidisset Abner in Hebron*, id est, quod occisus fuisset à Ioab. *Et dissolutæ sunt manus eius*, id est, non habuit iam aliquas vires, nec cor ad repugnandum Dauid. Istud autem erat, quia Abner erat princeps militię Isboseth, & ipse regebat totum regnum illius, præcedenti capitu. vnde illo mortuo credidit, quod non posset se defendere à Dauid. *Omnisq; Israel perturbatus est*, scilicet, omnes vndecim tribus, quę erant sub potestate Isboseth; quia omnes Israëlitæ experti fuerant, quod potentia regni erat in Abner, cùm Isboseth nihil ageret, nisi quod volebat Abner: ideo omnes Israëlitæ timuerunt, cognita morte Abner.

C

Quare per mortem Abner dicantur dissolutæ manus Isboseth, cùm hoc non pertineat ad historiam. D

QVÆST. II.

QVÆRIT aliquis, quare dicitur hic de Isboseth, quod dissolutę sunt manus eius, audita morte Abner, cùm istud nihil videatur agere ad historiam, quã hic tractat scriptura. Respondendum, quod scriptura intendit describere hic mortem Isboseth, & causas eius, per quam Dauid cœpit esse rex totius Israël: & quia ista mors habuit ortum ex fama mortis Abner, describitur hic, quod audierit Isboseth de morte Abner. Fuit autem modus, scilicet, quod audita morte Abner elanguit cor Isboseth, & putauit se iam non posse resistere Dauid, quod toti Israël cognitum fuit, ideo cum duo principes latronum, de quibus hic dicitur, ista audierint, credentes, quod regnum Isboseth cito conuerteretur ad Dauid, vt ipsi haberent gratiam ab eo, voluerunt conari ad occidendum Isboseth, vt sic facilius Dauid obtineret regnum Israël, in quo putabant ei magnum seruitium facere: vnde isti introëuntes in domum Isboseth, præciderunt caput eis, quod non fecissent, si non sciuissent Isboseth & totum Israël desperare prę morte Abner: ideo tanquam motiuum ad mortem suam agitur hic, quomodo dissolutæ fuerint manus eius, & cor, audita morte Abner. E

Cur timuit Israel propter mortem Abner.

QVÆST. III.

QVÆRITVR vlterius, quare dicitur, quod Israel perturbatus est audita morte Abner: nam licèt ex hoc Isboseth haberet causam nimiæ turbationis, eo quod adiutor suus periebat, tamen Israel non habebat causam timendi, quia conuenerant, quod acciperent Dauid in regem. præced. c. ideo non habebant causam timendi Dauid. Respondendum est, quod Israelitæ rationabiliter timuerunt, quia ante hoc conuentum fuerat inter eos instigante Abner, quod acciperent Dauid in regem: nunc autem Abner, qui erat procurator huius facti, occisus fuerat in terra Dauid, cui ipse Abner tantum bonum procurabat: ideo si in illud Dauid egisset, vel permisisset fieri tam iniustam retributionem, à fortiori hoc faceret super reliquos Israelitas, qui nondum ei benefecerant: timuerũt ergo audita morte Abner. Sed adhuc dicetur, quod non debuissent timere, quia ipsi sciebant, quod Dauid non egisset hoc, nec consensu suo actum foret, sicut dicitur præcedenti c. scilicet: Cognouit vniuersus Israel, quoniam non actum fuisset à rege, vt occideretur Abner, ideo nõ habebant causam timendi, quod Dauid vellet agere aliquid malum in eos. Respondendum, quod non turbati sunt Israelitę timentes, quod sic fieret eis, sicut factum est Abner: sed turbati sunt, quia id, quod ipsi intendebant, perturbatum est: nam volebant ipsi redire ad Dauid mediante Abner, qui reduceret eos: nunc autem, illo mortuo, non poterant sic reduci, ideo turbabantur. Item quando accidunt aliqua mala, & horrenda, quę sunt penitus inopinata, solent homines nimium turbari, etiam si ad eos mala illa non pertineant: quia ergo mors Abner erat aliquid magnum, & inopinatum, subitò, illo audito, turbati sunt omnes Israelitæ. Item turbati sunt, quia cùm Abner esset regens Israel, vt patet præcedenti capitulo, timuerunt, quod per mortem eius fierent aliquæ magnæ mutationes in regno, de quibus homines potius solent aduersa formidare, quàm prospera expectare. *Duo autem viri principes latronum erant filio Saul*, id est, Isboseth filius Saul habebat secum duos principes latronum: agitur autem de istis, quia isti postea occiderunt eum. In Hebræo dicitur. *Principes turbarum*, & ad idem redit, quia aliquando solent multi congregari ad latrocinandum, & illi constituunt sibi principem, qui potest vocari princeps latronum, cùm illi latrones sint: vel princeps turbarum, quia multi sunt illi, quibus prę est: sic etiam fortè erat nunc de istis duobus viris, quod ipsi erant duces multorum latronum, qui agebant prædas in Israel, & vocantur principes turbarum. F

Qui essent isti duo principes latronum.

QVÆST. IIII.

QVAERET aliquis de viris istis, qui erant, & quomodo se habuerunt ad Isboseth. Respondendum, quod Rabanus, & Andreas, & Glossa ordinaria dicunt, quod isti duo viri erãt duo principes in exercitu Isboseth, & mortuo Abner, sicut tradunt Hebræi, consiliati sunt cum Miphiboseth filio Ionathæ, vt occiderunt Isboseth, & constituerent eum regem: sed Miphiboseth consilium eorum prodidit, illi verò timore perterriti, fugerunt in Gethaim, & fuerunt ibi vsque ad tempus illud, quo reuersi ingressi sunt in domum Isboseth, & occiderunt eum. Historia autem scholastica dicit, quod isti duo erãt principes latronum Isboseth, & irati receſſerunt ab eo, veneruntque ad Miphiboseth filium Ionathæ, vt facerent eum regem, qui noluit, immo prodidit eorum consilium. Dicit etiam quosdam dicere, quod Isboseth iratus erat istis duobus principibus latronum, eo quod dicebant Miphiboseth debere rege esse, cùm filius esset Ionathæ, quia erat primogenitus Saul, ideo fugerunt ab eo. Rabbi Sal. aliter dicitur, scilicet, quod isti duo viri erant de tribu Beniamin, de vrbe Beroth, & illa erat propinqua Philisthinis: ideo mortuo Saule fugerunt inde Iudæi sicut fugiebant de aliis vrbibus propinquis terræ Philisthinorum. præced. lib. cap. 31. scilicet, videntes viri Israel, qui habitabant trans Iordanem, quod mortuus est Saul, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt, veneruntque Philisthijm, & habitarunt ibi: dicit etiam, quod isti fugitiui de vrbe Beroth aggregauerunt sibi multitudinem similium, vt de prædis viuerent deserta iam terra sua. horum autem principes fuerunt isti duo viri, de quibus hic. Et ex hac causa latenter introierunt ad Isboseth, vt occiderent eum, scilicet, quia ipsi intendebant sola lucra, & putabant quod ferendo caput Isboseth ad Dauid, acciperent ab eo magna dona, introierunt, vt illum occiderẽt. Ista sententia Rab. Salo. concordat literæ nostræ magis quàm sententia doctorum nostrorum, eo quod doctores nostri nõ vocant istos principes latronum, sed principes exercitus. Ra. Sa. autem vocat eos principes latronum, sicut est in litera nostra. Videtur tamen rationabilior positio Rabani, & Andreæ, scilicet, quod isti fuerint principes exercitus. Et hoc apparet ex tribus. Primò, quia dicitur, quod isti erant de tribu Beniamin, & ideo verisimile erat, quod isti haberẽt aliquem principatum, quia omnes de tribu illa erant nimis adhærentes regi Isboseth, eo quod erant de tribu eius. Vnde dicit Iosephus 7. Antiquitatum, quod omnes de tribu ista erant custodes corporis regis. Secunda ratio est, quia ista positio consonat magis literæ Hebraicæ, quam positio Rab. Salomonis: ibi enim dicitur, quod erant principes turbarum, & non latronum: principes autem turbarum vocantur principes exercitus: vnde satis verisimile est, quod viuente Abner isti essent principes alicuius partis exercitus, & illo mortuo haberent maiorem potestatem: ideo ex hoc conarentur aliquid agere contra Isboseth, scilicet, constituere in regem Miphiboseth filium Ionathæ, propter quod iraſceretur eis Isboseth. Tertia ratio est, quia dicitur in litera: duo viri principes latronum erant filio Saul, id est, ipse habebat eos: si tamen essent principes latronum, non haberet eos Isboseth in seruos, cum ipse esset rex, & non permitteret regnum suum in prædam verti, ideo dicendum, quod erant principes exercitus, siue turbarum, non latronum. Hieron. tamen dixit, quod erant principes latronum. ideo si quis voluerit propter eum tenere sententiam Rab. Sal. teneat. Mihi tamen rationabilior videtur sententia Rabani, & Andreæ, & historia scholastica. *Nomen vni Baana, & nomen alteri Recab.* Ponuntur nomina istorum virorum, quia erant famosi, cùm occiderint Isboseth: erant autem ambo fratres. *Filij Remmon Berothitæ*, id est, Remmon pater eorum erat de vrbe Beroth, ex quo patet, quod isti erãt de filiis Beniamin, cùm ista ciuitas esset in sorte illa. *De filiis Beniamin*, id est, isti duo viri erant de stirpe Beniamin. Hoc autem ponitur propter duo. Primò ad notificandum stirpem istorum, quia cùm fecerint aliquid stupendum, dignum erat sciri, qui erant, qui fecissent, & de qua stirpe, & cuius conditionis. Secundò ponitur genus eorum ad significandam magnam inhumanitatem, scilicet, quia non solùm fuerunt inhumani occidendo regem suum, sed etiam occiderunt virum de tribu sua. Nam Isboseth de tribu Beniamin erat, quem vtique iure, saltem cognationis diligere debuissent. *Siquidem & Beroth reputata est in Beniamin.* Hoc ponitur ad probandum præcedentia, scilicet, quod isti duo viri erant de tribu Beniamin: nam erant de vrbe Beroth, & illa est in sorte Beniamin. Sed aliquis dicet, quod non sequitur ex hoc: quia poterant isti viri habitare in terra Beniamin, & non esse de tribu Beniamin. Respondendum, quod non stat, quia inter Hebræos non fuit idem modus, qui apud nos est: nam erat terra diuisa per sortes, & in sorte vnius tribus solùm habitabant viri illius tribus, eo quod aliis non dabatur locus ad habitãdum ibi extra sortem suam, & potissimè, quia non poterant aliquid immobile possidere extra terram tribus suæ: eo quod inter Iudæos non permittebatur fieri venditio possessionum immobilium, nec donari poterant, nec præscribi, nec aliquo modo transire de vna tribu in aliam, vt non confunderentur tribus & familiæ, vt patet Numer. vltimo: & declaratum est Leuit. 25. & Nume. 27. Ideo si aliquis vir dicitur habitator alicuius loci inter Iudæos, conuenienter arguitur, quod ille esset de tribu illa, in cuius sorte erat ille locus. Vnde quamquam aliquando contingeret Iudæos transire de vno loco in alium ex aliquibus causis, & manerent ibi magno tempore, nunquam vocabantur ciues vel incolæ illius loci, sed aduenæ: & denominatio sua semper erat de loco originis prædecessorum suorum, quamquam ipsi alibi habitarent. Quod patet: quia quamquam viri habitarent in Gethaim, ad quam confugerant, non vocabantur Gethaini, sed Berothitæ ab vrbe sua, de qua habebant originem. Computatur autem Beroth inter ciuitates tribus Beniamin, vt patet Iosue 18. *Et fugerunt Berothitæ in Gethaim.* Ista litera potest intelligi dupliciter secundùm sententiam superiorem: nam si teneamus positionem Rab. Sal. dicetur, quod Berothitæ fugerunt in Gethaim, scilicet, omnes habitatores vrbis Beroth, eo quod illa erat apud terram Philisthinorum, & non ausi sunt manere ibi habitatores eius propter Philisthinos. Si autem teneamus sententiam Rabani, & Andreæ, dicetur, quod Berothitæ fugerunt, scilicet, isti duo viri Recab, & Baana, qui erãt Berothitæ, fugerunt de Beroth, vel de tota terra Israël, & fuerunt in Gethaim. Si autem teneamus positionem Raban. Salo. erit dicendum, quod Gethaim sit aliqua ciuitas in terra Israël, magis distans à terra Philisthinorum, quàm Beroth, & propter hoc confugiebant ad eam Berothitæ, vt ibi securiores manerent de Philisthinis. Sed ista sententia non multum conformatur intentioni literæ, quia tunc dicendum esset, quod isti duo viri Berothitæ cum aliis viris Berothitis fugerant de vrbe sua immediatè post mortem Saulis, antequam Isboseth constitutus esset in regem. Sed tunc nihil agebat ad propositum fuga istorum ad mortem Isboseth: scriptura tamen introducit hanc fugam Berothitarum, tanquam aliqualiter pertinentem ad mortem Isboseth. Ideo dicendum secundùm sententiam Rabani, & Andreæ, quod Berothitæ vocantur hic solùm isti duo viri, qui viuente Isboseth in regno fugerunt, scilicet, quia ipsi fuerunt prius principes in exercitu Isboseth, deinde propter iram Isboseth fugerunt de terra illius in Gethaim: & credendum est, quod Gethaim sit ciuitas in terra Philisthinorum, ad quam isti confugerunt, vt ibi non timerent Isboseth. Et cùm ibi manerent, non suspicabatur Isboseth aliquod malum de eis, ideo ipsi cognita opportunitate venerunt secretè in terram Israël, & dissimulatè introierunt in domum Isboseth, & occiderunt eum. *Fuerúntque ibi aduenæ vsque ad tempus istud*, id est, toto tempore postquam fugerunt propter iram Isboseth, manserunt in Gethaim, & erant ibi aduenæ, scilicet, quia non erant oriundi de Gethaim. Manserunt autem vsque ad tempus istud, scilicet, in quo venerunt ad occidendum Isboseth. Ex hoc autem apparet confirmatio sententiæ Rabani contra Ra. Sa. quia si isti viri fuissent principes latronum, non mansissent semper in Gethaim tanquam aduenæ, sed vagarentur per diuersa loca ad latrocinandum: ergo non erant principes latronum, sed principes exercitus, qui fugerant de terra Israel in terram Philisthinorum: & ibi erant aduenæ. *Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus*, id est, Ionathas primogenitus Saulis habebat vnum filium debilem pedibus, id est, claudum vtroque pede.

Opinio de qua tribu essent duo viri illi. Cõtra.

Quæ positio rationabilior.

A

Quare loquitur hic scriptura de Miphiboseth.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, ad quid agitur hic de Miphiboseth filio Ionathæ: quia nihil videtur agere ad historiam, nec cõtinuatur precedentibus aut subsequentibus. Respondendum quod potest dupliciter introduci hic de Miphiboseth. Primo occasione istorum latronum: dicit enim Rab. Salom. & Andreas, quod isti duo viri fecerunt consilium, vt occiderent Isboseth, & facerent regem Miphiboseth, quod ei indicauerunt, ipse verò noluit, sed prodidit illud Isboseth, ideo tunc timentes isti duo viri, fugerunt de terra Israël in Gethaim. Aliter dici potest, quod fit mentio de Miphiboseth, quia Isboseth iratus fuit istis duobus viris, eo quod dicerent regnum nõ pertinere ad eum, sed ad Miphiboseth filium Ionathæ. Ista autem duo redeunt ad eandem sententiam. Secundò dici potest, quod fit mentio de Miphiboseth, ad significãdum, quod mortuo Isboseth directè regnum veniebat ad Dauid, eo quod nullus erat de stirpe Saulis iam relictus, qui regnare posset, nisi Miphiboseth: ille tamen inhabilis erat ad regnum, cùm esset claudus, & deformis: vnde ipse vocauit se canem mortuum coram rege Dauid, vt patet infra 9. c. Sed adhuc dicet aliquis,

B

quod alij reliqui erant de stirpe Saulis, qui possent regnare, scilicet, septem viri de stirpe eius præter Miphiboseth, quos postea occidit Dauid ad petitionem Gabaonitarum, vt patet infr. 21. Respondendum, quod ad illos non pertinebat regnũ: nam duo illorum erant filij Saulis, & quinque erant nepotes. Ad filios autem non pertinebat regnum, quia erant illegitimi, scilicet, filij concubinæ Saulis nomine Respha, vt patet alleg. cap. quinque autem nepotes non habebant ius regnandi: quia isti non erant nepotes ex filio, sed ex filia: nam erant filij Merob filiæ Saul, quos ipsa peperit ex viro suo Adriel; sed filię non habent ius succedendi in regno, ideo nec nepotes ex filiabus. Miphiboseth autem habebat ius regnandi, quia ipse erat nepos Saulis ex primogenito, scilicet, ex Ionatha, ideo iste solus relictus erat, qui regnare posset. *Quinquennis enim fuit, quãdo venit nuncius de Saul, & Ionatha.* Ponitur hic quomodo fuit Miphiboseth factus claudus, scilicet, quia nutrix sua eum in terra dimisit, erat autem quinque annorũ, quando venit nuncius de bello, referens mortem Saulis, & Ionathæ. *Ex Iezrahel,* id est, venit nuncius de Iezrahel. Ista est ciuitas quędam in sorte Iuæ, de qua accepit Dauid vxorem nomine Achinoam prę-

C

ce. lib. c. 25. Apud istam ciuitatem fuit factum bellum, in quo mortui sunt Saul, & Ionathas, ideo dicitur venisse nuncius de Iezrahel, id est, de loco castrorum. Sed obijcietur, quia bellum non fuit factum apud Iezrahel, sed in monte Gelboë. præc. lib. c. vlt. & supra primo. Respondendum est, quod Iezrahel, & montes Gelboë pro eodem sumuntur, eo quod sunt coniuncti: nam mons Gelboë distat vno milliario ab vrbe Iezrahel, vt patet in libro de Situ terræ Sanctæ, ideo aliquando dicitur, quod fuit bellum in monte Gelboë, & aliquando quod fuit in Iezrahel: sic patet præced. libr. cap. 28. vbi dicitur, quod castrametati sunt Israëlitæ in monte Gelboë. & eod. lib. cap. 29. dicitur, quod castrametati sunt apud fontem Iezrahel, tanquam fons Iezrahel sit in monte Gelboë. *Tollensq; eum nutrix sua fugit,* scilicet, audita morte Saulis, & Ionathæ perterrita est nutrix Miphiboseth, & fugit præ timore, quasi iam Philisthini essent in foribus, accepitque secum puerum. *Cúmque festinaret, vt fugeret,* scilicet, nutrix pueri, quia puer non poterat fugere, vel saltem non fugiebat, quia si ipse per se fugisset, non fuisset factus claudus ex casu. *Cecidit, & claudus factus est.* Potest referri, cecidit ad nutricem, scilicet, quod ipsa fugiens caderet super puerum; & sic confracta sunt crura eius, cùm adhuc esset tener. Vel potest intelligi, quod ipse Miphiboseth cecidit de brachiis nutricis, & factus est claudus, vtroque enim modo poterat effici claudus, cùm adhuc esset tener. *Habuitque vocabulum Miphiboseth,* id est, vocatus est puer iste Miphiboseth, quod potest intelligi, quod acceperit istud vocabulum à principio, cùm natus est, vel quod postea accepit illud, quando claudicauit. *Venientes ergo filij Remmon Berothite, Recab, & Baana.* Hic ponitur quomodo isti viri occiderunt Isboseth. Et dicuntur filij Remmon Berothitæ, eo quod pater suus Rémon erat de vrbe Beroth de sorte Beniamin. *Ingressi sunt feruente die domum Isboseth,* id est, isti duo viri ingressi sunt in meridie,

D

quando sol feruebat ad occidendum Isboseth. In Hebręo dicitur. *Ingressi sunt cùm calesceret dies.* Litera tamen nostra mutata est, eo quod expressius significat intentionem scripturæ: nam licèt intendat litera Hebraica dicere, quod isti ingressi sunt in meridie in feruore diei: tamen per hoc, quod dicitur, cùm calesceret dies, non significatur meridies, sed magis hora tertia, vel secunda diei, quando incipit calescere aër eleuato sole aliqualiter. Sic accipitur præc. li. c. 11. cùm dixit Saul: cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol: & tamen non intelligebatur ibi de meridie, sed de principio diei, cùm incipit aër calescere. Nã dicitur alleg. cap. quod ingressus est Saul in media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsque dum incalesceret dies, & sic debebat hic poni in feruore diei pro meridie, & nõdum incalesceret dies.

Quare duo viri ingressi sunt in meridie potius quàm alio tempore ad occidendum Isboseth.

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, quare isti duo viri ingressi sunt meridie ad occidendum Isboseth. Respondendum, quod isti viri voluerunt habere opportunitate ad occidendum Isboseth, ideo elegerunt sibi meridiem, quia putauerunt nullum tempus ad hoc esse magis accommodatũ. Et hoc, quia in meridie non videbatur aliquis per villam, qui posset cognoscere illos duos viros, eo quod erat tunc feruor diei, & cum terra illa sit nimis calida, quia est in tertio climate, nullus manebat in vico, sed omnes erant in domibus: viri enim isti timebant cognosci, quia iam fuerant in curia regis Isboseth, & fugerant ab eo propter causam suprà assignatam, & quia putauerunt, quod nullus in meridie eos videret, introierunt tunc. Secunda causa fuit, quia isti volebant captare tempus, in quo non essent ministri regis in domo, & cùm ipsi scirent consuetudinem palatij, & in meridie omnes ministri regis consueuerant declinare ad quietem, & nullus manebat in palatio, voluerunt ingredi illo tempore, vt nullum haberent impeditorem: & sic factum est: nam cum introierunt, nullum in palatio regis inuenerunt, nisi ancillam vnam purgantem triticum. Tertia ratio fuit, quia isti volebant inuenire regem in tali dispositione, vt possent eum facilitet occidere: sic erat cum ipse iaceret in lecto. Et quia ipsi sciebant, quod in meridie rex consueuerat iacere in stratu suo, voluerunt tunc ingredi. Patet hoc, quia cum introierunt in domum regis, inuenerunt eum dormientem in stratu suo, & occiderunt, vt patet in litera. *Qui dormierat super stratum suum meridie,* id est, consuetus erat in meridie post prandium dormire in stratu suo, & tunc sic dormiebat: & ob hoc introierunt viri illo tempore, quia cognoscebant

E

F

consuetudinem regis. *Et ostiaria domus purgans triticum, obdormierat,* scilicet, isti viri habuerunt magnam opportunitatem ad introëundum, quia nullus erat in domo nisi quædam ancilla ostiaria purgans triticum, & ista obdormierat, quando viri introierunt. Ista litera tota non habetur in Hebræo, sed in aliquibus Bibliis nostris addita est. Videtur enim quod fuerit alicuius Glossæ interlinearis, & postea imperitia librariorum textui commixta est. Causa autem additionis huius fuit, quia verisimile erat, quod aliquis custodiret domum regis, ideo dictum est, quod erat ibi ostiaria: & quia isti viri potuerunt intrare nemine prohibente, arguitur quod ostiaria dormiebat, ideo dicitur, quod ostiaria obdormierat. Et quia dicitur, quod isti tulerunt spicas, arguitur, quod ibi in atrio regis erat triticum, & ob hoc dicitur illa ostiaria purgans triticum. *Ingressi sunt autem domum, assumentes spicas tritici latenter.* Potest intelligi dupliciter: vno modo coniungendo istud aduerbium latenter cum illo participio assumentes, & est sensus quod viri illi assumpserunt latenter spicas, scilicet, quod illi voluerunt, quod nemo cognosceret fraudem illorum: ideo assumpserunt latenter spicas tritici, scilicet, de illo tritico, quod erat in atrio regis, assumpserunt spicas latèter, ideo non vidente ostiaria, quæ purgabat triticum: vt si contingeret quod ostiaria videret illos, non suspicaretur aliquam fraudem: videns, quod portarent triticum. Vel potest referri latenter ad illud verbum: ingressi sunt, scilicet, ingressi sunt latenter, id est, dolosè, vel fraudulenter, & hoc assumendo spi-

cas, sci-

cas, scilicet, quia spicæ erant operimentum fraudis. In Hebræo habetur. *Sumentes triticum*. Quod ad idem potest pertinere, scilicet, quod ancilla illa habebat ibi spicas, & excutiebat grana de illis spicis, quod erat purgare triticum, quia fortè isto modo purgatur in terra illa, cùm in multis aliis sic fiat: & isti assumpserunt spicas, quæ vocantur triticum, vel sumpserunt triticum excussum de spicis.

Quare isti duo viri acceperunt triticum de domo regis.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, quare viri isti sumpserunt triticum ad introëundum in domum Isboseth. Respondẽdum, quod de sumptione huius tritici dupliciter intelligi potest. Vno modo quod ipsi duxerunt illud de foris ad domum regis. Alio modo, quod introierunt in domum regis, nihil ferentes, & cùm ibi fuerunt, acceperunt de tritico, quod purgabat hostiaria, latenter. Quomodocunque autem ponatur, dicendum est, quod istud fecerunt isti duo viri ad colorandum fraudem suam. Vult enim Rabanus, & Andreas, quod isti viri acceperunt spicas, antequam venirent ad domum regis, & hoc, vt viderentur ferre regi munera, vel primitias: vt si contingeret quod quis videret eos introëuntes ad regem, non putaret, quod aliquam fraudem moliebantur, sed pacifico animo ad regem venirent, & hoc modo debet litera exponi referendo aduerbium latenter, ad illud verbum ingressi sunt, scilicet, ingressi sunt latenter, id est, dolosè, ita quod intentio eorum lateret: nam putabantur venire ad offerendum munera, & veniebant ad occidendum regem. Rab. Salom. dicit, quod isti duo viri finxerunt se mercatores tritici, rex autem vendebat triticum, quia de redditibus suis multum habebat: & illi viri introierunt, acceperuntque triticum, scilicet, in manu ad experiendum an bonum esset, sicut solent facere mercatores: & tunc hostiaria non attendit ad eos, quia putauit, quod venirent ad emendum triticum, ideo potuerunt illi introire ad lectum regis, & occidere ipsum: & intelligitur tunc litera Hebraica, quod acceperunt triticum, non quod ipsi adducerent illud ad regem, sed quod acceperunt in manu aliquid de tritico: & hoc fecerunt latenter, id est, fraudulenter, vt per hoc lateret intentio sua. *Et percusserunt eum in inguine Recab, & Baana frater eius*, id est, isto duo viri fratres percusserunt regem in inguine, & tunc abstulerunt caput eius: isti enim intendebant præscindere caput, vt ducerent illud ad Dauid, & reciperent ab eo dona. Percusserunt tamen eum prius in inguine, vt moreretur, & tunc possent præscindere caput eius, quia si conati fuissent prius caput eius scindere, fortè rex sentiret prius quàm ipsi hoc finirent, & elaberetur de manibus eorum, essentque ipsi in periculo. In Hebræo dicitur. *In quinta*. Vbi nos habemus in inguine, & vocatur quinta, id est, quinta costa, sicut supra primo, & præcedenti cap. declaratum est. *Et fugerunt*. Scilicet, postquam occiderunt regem prius quam agnoscerentur, ne caperentur. *Cùm autem ingressi fuissent domum*. Scilicet, domum regis Isboseth. *Ille dormiebat in lectulo suo in conclaui*. Scilicet, erat post meridiem in feruore diei, & iacebat rex in lectulo suo in conclaui, & tamen non habebat aliquem custodem: ideo potuerunt faciliter introire viri isti ad eum. *Et percutientes*. Scilicet, in inguine, vt faciliter moreretur: & non posset resistere, quando sentiret vulnus, interfecerunt eum, quia illa percussio fuerat sufficiens ad occidendum ipsum: addiderunt tamen aliam, scilicet, quia præsciderunt caput eius. *Sublatóque capite eius abierunt*. Id est, postquam percusserunt eum in inguine, præsciderunt caput, vt ferrent signum ad Dauid, quod ipsi occidissent Isboseth, & reciperent ab eo magna dona. *Per viam deserti*, Scilicet, noluerunt ire per viam publicam in Hebron, ne comprehenderentur, sed iuerunt per desertum, vbi nullus eos videret. *Tota nocte*. Non est sensus, quod ipsi per noctem occiderint Isboseth, & ambulauerint illa nocte per desertum: nam in littera dicitur, quod introierunt in domum Isboseth feruente die in meridie, & mox eum occiderunt, nullo prohibente: sed est sensus, quod illi viri occidentes Isboseth in meridie fugerunt illico, & non cessauerunt die illa, & tota nocte sequente ambulare per desertum, vt velociter venirent in Hebron, quia si morarentur in via, cognoscerentur, & persequerentur eos serui regis. *Et attulerunt caput Isboseth filij Saul ad Dauid in Hebron*. Quia putabant se aliquid magnum afferre, pro quo reciperent larga beneficia à Dauid. Erat autem tunc ipse in Hebron, quia omni tempore, quo regnauit super Iudam, mansit in Hebron. *Dixerúntque ad regem, ecce caput Isboseth filij Saul inimici tui*, id est, lætare, quia iam habes in manu tua caput Isboseth inimici tui. Putauerunt enim isti, quod cùm Dauid desideraret habere regnum Israël, quod habebat Isboseth, quod vellet occidere illum, vt regnaret, ideo ipsi occidendo eum arbitrabantur magnum obsequium præstare Dauid. Sed falsum erat, quia quamquam Dauid desideraret habere regnum Isboseth, quia non pertinebat de iure ad Isboseth, sed ad Dauid; tamen non desiderabat occidere Isboseth. Et dato, quod fuisset certus, quod in bello posset eum superare, & occidere, & auferre regnum, non pugnasset contra illum, vt vitaret scandalum. Etiam noluisset occidere ipsum cum occisione alicuius de toto Israël. *Qui quærebat animam tuam*, id est, volebat te occidere. Erat quippe Isboseth hostis Dauid, quia ambo contendebant de regno, sed an ista hostilitas ad tantum se extenderet, quod vellet Isboseth occidere Dauid, non patet, & tamen est verisimile. *Et dedit Dominus Domino nostro regi vltionem hodie*. Istud dicebant illi viri, extollentes factum suum, tanquam per Dei operationem istud venisset, quod acciperet Dauid vltionem per manus aliorum. Et dicitur: hodie, id est, hodie consumata est vltio. Nam à principio in morte Saulis, & filiorum suorum fuit inchoata vltio Dauid de Saule; tamen non fuit consumata, cùm adhuc supereſſent aliqui de stirpe Saulis, qui possent nocere Dauid. Nunc autem nullus supererat de illa stirpe: ideo erat data plena vltio ei. *De Saul, & de semine eius*, id est, non solum data est vltio de Saule, sed etiam de tota posteritate eius, scilicet, quia nunc nullus manet de semine Saulis, qui possit esse rex, & nocere tibi.

Dauid occidit interfectores Isboseth.

Respondens autem Dauid. Hic ponitur secundum huius capit. in quo est mortis Isboseth vltio. Et dicitur. *Quod respondit Dauid Recab, & Baana fratri eius*. Scilicet, quia isti duo soli portauerunt caput Isboseth ad Dauid, & ipsi soli locuti sunt. Atque eis solis respondit Dauid. *Dixitque ad eos: viuit Dominus*. Modus iurandi est, id est, iuro per vitam Dei. Sic dicitur Ierem. 4. Iurabitis: viuit Dominus in iudicio, iustitia, & veritate, id est, istud iuramentum erit inter vos assuetum. *Qui eruit animam meam de omni angustia*. Id est, non permisit me succumbere in aliqua angustia, quia licèt sæpe fuerim in angustiis, & passus fuerim mala, tamen ad extremum Deus liberauit me de omnibus illis. *Quoniam eum qui annunciauerat mihi*. In hoc redarguit Dauid istos viros, dicens, quod stultè egerunt, quia cũ ipsi scirent, quod Dauid occiderat illum virum, qui confessus fuit se occidisse Saul, quamquam Saul nimis nocuisset Dauid, magis debuisset occidere illos, qui occiderent Isboseth, cùm ipse esset vir innocens, qui nunquam nocuerat Dauid. Vel introducitur hoc per modum iuramẽti, scilicet, viuit Dominus, quod cùm ego occiderim interfectorem Saulis, à fortiori occidam interfectores Isboseth. *Et dixerat mihi, mortuus est Saul*. Non est intelligendum, quod solùm pro hoc, quod iuuenis annuntiasset Dauid de morte Saulis, occidisset illum, sicut videtur hic significare litera, sed quia ille iuuenis confessus est se occidisse Saulem, vt dicitur supra primo: pro sola enim annunciatione mortis Saulis non nocuisset ei quidquam Dauid. *Qui putabat se prospera nunciare*. id est, ille iuuenis Amalechita putabat, quod nuntiabat mihi aliquid, quod erat valde gaudiosum mihi, ideo superaddidit veritati, dicens, quod ipse occidisset Saulem: ille tamen rationabilius arbitrabatur, quàm isti duo viri, eo quod isti occiderunt virum innocentem, qui nihil egerat contra Dauid, Saul autem multa mala ei intulerat. *Tenui, & occidi eum*, scilicet, iussit Dauid vni de pueris suis, quod occideret eum. supra primo. *In Siceleg*, id est, illum iuuenem nuntium mortis Saulis occidi in Siceleg, eo quod Dauid erat in Siceleg, quando annuntiata est ei mors Saulis, & ibi fecit planctum pro eo. *Cui oportebat me dare mercedem pro nuntio*, id est, ego debuissem dare illi iuueni dona pro nuntio, id est, pro annuntiatione, & tamen occidi illum, à fortio ergo debeo occidere istos viros pessimos. Non est autem intelligendum quod Dauid diceret, quod oportebat eum dare mercedem pro nuntio, id est, obligabatur rationabiliter, vel ex iure aliquid dare illi, quia si obligatus fuisset, vel rationabile fuisset, peccasset occidendo iuuenem. Sed est sensus: si ego fuissem

A

ſicut cæteri homines, qui deſiderant mortem inimicorum ſuorum, dediſſem munera illi iuueni, tamen non dedi. *Quanto magis nunc*, id eſt, à fortiori nunc non debeo dare munera. Et ſubditur ratio huius, ſcilicet, *Cùm homines impij interfecerint virum innoxium*, id eſt, magis rationabile eſſet, quod ego occidam iſtos viros iniquos, quia occiderunt virum innocentem, quàm virum occidentem Saulem, quia Saul non erat innocens, cùm ſæpe mihi nocuiſſet. Vocantur iſti impij, quia per fraudem, & iniuſtiſſimè occiderunt virum bonum. Amalechita autem, qui dixit ſe occidiſſe Saulem, dato quod verum dixiſſet, non erat tam reprehenſibilis, eo quod Saul dixerat ei, quod occideret ipſum, & ipſe occiderat eum obediens mandato, & quia videbat, quod non poterat iam viuere, & vt non venirent Philiſthini, & illudentes Sauli, occiderent ipſum; vt patet ſupra primo. Iſti tamen occiderunt virum volentem viuere, & non habentem aliquam neceſſitatem moriendi, nec iubentem ſe occidi, ſed per fraudem occiderunt eum, vt per mortem eius lucrarentur dona. *In domo ſua ſuper lectum ſuum.* In hoc aggrauatur nimis peccatum, quia iſte vir erat quietus, & in lecto ſuo eum occiderunt, quod valde turpe eſt. Et dicitur hoc ad differentiam mortis Saulis, quia dato quod ille occiſus fuiſſet ab Amalechita, non occidebatur in lecto, ſed in bello, cùm iam eſſet vulneratus, & haberet neceſſitatem moriendi. Isboſeth tamen non habebat neceſſitatem moriendi, ſed erat in lecto ſuo quietus. *Non quæram ſanguinem eius de manu veſtra*, id eſt, quem manus veſtra effudit, vel de manu veſtra, id eſt, à vobis, quaſi dicat, quæram. *Et auferam vos de terra*, id eſt, occidam vos. *Præcepit itaque Dauid pueris ſuis*, id eſt, præcepit illis, quod occiderent iſtos viros. *Et interfecerunt eos*, ſcilicet, facientes ea, quæ infra ſequuntur. *Præcidentéſque manus, & pedes eorum*, id eſt, prius præciderunt manus, & pedes iſtorum virorum, & poſtea ſuſpenderunt eos. Puniuit autem crudè Dauid viros iſtos, eo quod grauiter peccauerunt. Virum autem Amalechitam, qui confeſſus fuerat ſe occidiſſe Saulem, non puniuit tam grauiter, quia ſolùm fecit eum tranſuerberari gladio, vt patet ſupra primo capitulo. Et ratio diuerſitatis eſt, quia dato, quod Amalechita verum confeſſus fuiſſet, non erat peccatum ſuum tam graue, ſicut iſtorum virorum, qui occiderunt Isboſeth, vt patet ex litera, ideo pœna minor eſſe debebat. *Et ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron*, id eſt, poſtquam præciſi fuerunt pedes, & manus eorum, ſuſpenſi ſunt ſuper piſcinam, id eſt, apud piſcinam vrbis Hebron. Vocatur autem piſcina lacus quicunque vbi non ſunt piſces, & dicitur piſcina à piſcibus per antiphraſim, quia piſces nullo modo habeat, & fuerunt ſuſpenſi apud piſcinam, quia erat ibi locus publicus. *Caput autem Isboſeth tulerunt, & ſepelierunt in ſepulchro Abner in Hebron*, ſcilicet, iſti viri portauerunt caput Isboſeth ad Dauid, ipſe autem fecit illud ſepeliri in ſepulchro Abner, quia ambo erant de eadem cognatione,

C

& coniunctiſſimi ſanguine. Nam Abner erat patruus Isboſeth: cùm eſſet Abner patruelis Saulis, vt patet præced. libro, cap. 14.

B

Mors duorũ virorũ qui interfecerunt Isboſeth.

Dauid nullas exequias fecit Isboſeth propter tria.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid non fecit magna funeralia Isboſeth, ſicut fecerat Abner: nam dignus erat eis, cùm eſſet rex. Reſpondẽdum eſt, quod Dauid nullas exequias fecit Isboſeth, ſicut Abner, propter tria. Primò, quia Abner mortuus eſt in terra Dauid, & iniuſtè, ideo vt recompenſaret aliquid Dauid pro iniuſto, quod paſſus erat, impendit celebres honores funeri eius. Isboſeth autem non mortuus eſt in terra Dauid, ſed in terra ſua, & à viris ſuis, ideo non erat aliquid, propter quod Dauid deberet ei impendere funeralia. Secunda ratio eſt, quia Dauid impendit magnum honorem morti Abner, quia diligebat eum, & tenebatur illi: nam Abner fecerat fœdera cum Dauid, & conciliauerat ei animos totius populi, vt eſſet rex ſuper totum Iſraël, quod erat magnum beneficium, ideo tenebatur ei Dauid ad reprehendendum vicem, & quia nihil erat, in quo impenderet debitum iam defuncto, celebrauit magnificè funeralia eius. Isboſeth autem nihil fecerat pro Dauid, ex quo teneretur ei ad aliquid, ideo non curauit eius funeri honorem impendere. Tertia ratio fuit & potiſſima, quia Dauid celebrauit exequias Abner ad tollendum ſuſpitionem de morte eius. Nam putabatur communiter, quod Dauid iuſſiſſet illum occidi, vt ergo excluderet hanc ſuſpitionem, planxit, & fleuit, & ieiunauit pro eo, & tũc populus credidit, quod non actum fuiſſet à Dauid, vt occideretur Abner: vt patet præcedenti capitu In morte autem Isboſeth nulla ſuſpitio erat contra Dauid, quod ipſe iuſſiſſet eũ occidi, cùm non fuiſſet occiſus in terra Dauid, ſed in terra ſua, ideo non curauit aliqua funeralia agere prætendentia dolorem, vt opinionem contra ſe excluderet, cùm nulla eſſet contra eum cauſata.

D

CAPIT. V.

1. Par. 11. inf. 19.

ET venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid in Hebron, dicentes: Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus. Sed & heri & nudiuſtertius, cùm eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens & reducens Iſrael. Dixit autem Dominus ad te: Tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris dux ſuper Iſrael.

E

De totali Dauid in regẽ exaltatione.

IN præcedentibus deſcripta eſt partialis Dauid exaltatio in regem, ſcilicet, quia fuit factus rex ſuper tribum Iuda. Hic ponitur eius totalis exaltatio, ſcilcet, quia fuit exaltatus in regem ſuper totum Iſraël. Et iam ab iſto loco incipit ſcriptura agere totaliter de Dauid, cùm hucuſque deſcriberet hiſtoriam duorum regnorum, ſcilicet, Dauid, & Isboſeth. Et diuiditur in duas partes, quia primò ponuntur aliqua tempora, in quibus Dauid innocenter vixit, & à Deo exaltatus eſt. Secundò ponuntur aliqua tempora, in quibus Dauid inſolenter ſe habuit, & à Deo caſtigatus eſt. De quo infra vndecimo. Prima diuiditur in quinque partes, quia primò ponitur Dauid in regem vnctio. Secundò eius ad Deum deuotio: ſequen. capitulo. Tertiò eius contra hoſtem ſuperatio, infra 8. Quartò eius ad proximum compaſſio, infra 9. Quintò pro ſuſceptis beneficiis recompenſatio, infra 10. Prima in duas. Primò ponitur Dauid vnctio. Secũdò magnæ famæ, & triumphi de hoſtibus acquiſitio ibi. *Et abiit rex.*

An hiſtoria continuata ſit.

QVÆST. I.

QVÆRITVR circa primum, an ea quæ habentur hic, fuerint poſt præcedẽtia ordine continuato, & an immediatè fuerint, vel interpoſito aliquanto tempore. Ad primum reſpondendum, quod hic eſt ordo continuus, eo quod in præced. dictum eſt de morte Isboſeth regis Iſraël: hic autẽ agitur de vnctione Dauid ſuper totum Iſraël: prius tamen mortuus fuit Isboſeth, quam vngeretur Dauid in regem ſuper Iſraël, eo quod Iſraëlitæ non venerunt ad petendum vnum regem, dum alius viueret. Ad ſecundum dicendum, quod videtur dubium, ſcilicet, an immediatè mortuo Isboſeth venerint Iſraëlitæ ad petendum Dauid in regem, vel interciderint aliqua tẽpora media. Hebræi autem audent dicere, quod inter mortẽ Isboſeth, & vnctionem Dauid in regẽ ſuper totum Iſraël fluxerunt anni 5. & dimidius: quia ipſi dicunt, quod Isboſeth ſolùm regnauit annis 2. ſicut dicitur in litera ſupra 2. c. Dauid tamen, quando vnctus eſt in regem ſuper totum Iſraël, regnauerat iam ſeptem annis & dimidio ſuper tribum Iuda, vt patet ſupra 2. & hic. Et tamen Dauid, & Isboſeth ſimul regnare inceperunt vnus ſuper Iſraël, & alius ſuper Iudam, ſcil. c. immediatè poſt mortem Saulis: ideo quinque anni, & dimidius interciderunt inter mortem Isboſeth, & vnctionem Dauid in regem ſuper Iſraël. Sed hoc non eſt veriſimile, quod tanto tempore poſſet manere, aut vellet populus ſine rege, ideo dicendum, quod pauco tempore poſt mortem Isboſeth venerit totus Iſraël ad Dauid, & vnxerit eum in regem. Credendum eſt enim, quod Iſraëlitæ impenderint aliquos dies in honorem funeris Isboſeth, & poſt hoc congregato conſilio deliberauerint ſuper rege aſſumendo, & concordauerint, quod aſſumerent Dauid, &

F

A

tuid, & in hoc non potuerunt multi dies trãsire, ideo cito post mortem Isboseth venerunt Israëlitæ omnes ad Dauid ad sumendum eum in regem. Cùm autem obiicitur, quod Isboseth non regnauit nisi duobus annis, & Dauid regnauerat septem annis, & dimidio in Hebron, quando factus est rex super Israël. Dicendum, quod etiam Isboseth regnauerat quasi septem annis, & dimidio, quando mortuus est, & cùm dicitur de duobus annis, quibus regnauit, non est intelligendum, quod illud fuerit totum tempus regni sui, sed quod regnauit illis duobus annis, antequam fierent bella inter domum Isboseth, & Dauid, de quibus ibi enarrari incipit, & postea quinque annis, & quasi dimidio durauerunt bella inter Isboseth, & Dauid. *Et venerunt vniuersæ tribus Israel*, scilicet, vndecim tribus, quæ nominantur tribus Israël, de quibus non est tribus Iuda, quia illa iam vnxerat Dauid in regem. *Ad Dauid in Hebron.* Ibi enim moratus fuit Dauid toto tempore, quo regnauit super Iudam, & venerunt ad eum Israëlitæ sponte, scilicet, Dauid non vocante eos, nec solicitante ad hoc, eo quod illi non habebant iam aliquem, qui regnaret, & Deus dixerat de Dauid quod esset rex, putauerunt dignum esse eum regem constituere. *Dicentes: Ecce nos os tuum, & caro tua sumus.* Hic inducunt Israelitæ rationes, quare debeant accipere Dauid in regem, & significant se non agere hoc ex timore, sed ratione exigente, & ponuntur tres rationes. Prima est propter cognationem, scilicet, quia Dauid erat de sanguine Israelitarum, ideo accipiendo eum non accipiebant aliquem extraneum, cui contra mẽtem, & inclinationem suam subiicerentur, sed virum de proprio genere, qui eos secundùm voluntatem suam regeret: & ad hoc dixerunt: nos os tuum, & caro tua sumus, id est, habemus tecum magnam consanguinitatem, & sumus quasi partes tuæ, scilicet, sicut caro tua, & ossa tua; quia omnes in eodẽ sanguine communicamus, istud est ad excludendum mutationem magnam, quam aliquis Iudæis obiiceret, scilic. quod prius habebant reges de tribu Beniamin, & nunc habent eos de tribu Iuda. Respondebũt per hæc verba, quod non est mutatio aliqua, quia sicut domus Saulis erat caro, & os Israelitarum, quia erat de progenie eorum, ita Dauid cùm sit de tribu Iuda, est caro, & os Israelitarum, quia æqualiter est de genere suo, sicut Saul. *Sed & heri & nudiustertius.* Hic ponitur secunda ratio, scilicet, beneficij collatio, id est, quod propter beneficia præterita Israelitæ volebant Dauid in regem: nam non erat rationi dissonum, quod ille, qui rexerat eos prius, nunc quoque regeret, sed Dauid regebat totum Israel viuente Saule, educẽdo illos ad bellum, & reducendo, ideo nunc quoque conuenienter efficeretur rex eorum: dicitur heri, & nudiustertius, id est, in tempore præterito: nam non potest accipi hic propriè nudiustertius: quia plures erant quàm tres dies; immo plures quàm octo anni, quando Dauid regebat Israelitas in bello, sicut ipsi nunc dicunt hic. Quod patet, quia istud fuit viuente Saule antequam recederet Dauid fugiẽs de curia eius, qui fuit magno tempore profugus à facie eius vsque ad mortem Saulis, vt patet præcedenti lib. à cap. 20. vsque ad finem. Post hoc autem factus est Dauid rex super Iudam, & regnauit septem annis, & dimidio priusquam venirent Israelitæ ad vngendum eum, ideo plures quàm octo anni transierant ab illo tempore, quod Israelitæ vocant heri, & nudiustertius. *Cùm esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel*, id est, si tempore, quo Saul regnabat super nos, tu quoque eras sicut rex noster educendo nos ad bellum, & reducendo: à fortiori nunc mortuo Saule, & posteris eius tu debes esse rex noster. Erat autem Dauid educens, & reducẽs Israel tempore Saulis, quia post mortem Goliath Saul fecit Dauid principem super viros belli. præceden. li. cap. 18. Postea autem fecit eum tribunum super mille viros, & ipse habebat curam de omnibus bellis: præcipuè de bellis contra Philisthinos: & ob hoc omnes Israelitæ diligebant eum, & erant sub præcepto suo: vt patet allegato capitulo, scilicet, omnis autem Israel, & Iuda diligebat Dauid: ipse enim ingrediebatur, & egrediebatur ante eos. *Dixit autem Dominus ad te.* Ista est tertia ratio, scilicet, domini iussio, & est efficacissima: nam cùm Deus iussisset, quod Dauid esset rex super Israel, tenebantur Israelitæ accipere eum in regem. dicitur: dixit Dominus ad te, id est, de te: nam Deus non locutus fuerat ipsi Dauid, quod futurus esset rex, sed locutus fuerat hoc Prophetis, vt illud reuelarent ipsi Dauid. *Tu pasces populum meum Israel.* id est, fouebis eos, sicut greges procurando eis, quæ bona

B

Israelitæ adducũt rationes quare debeant accipere Dauid in regem.

C

sunt. *Et tu eris dux super Israel*, id est, tu regnabis. Istæ tres fuerunt rationes satis efficaces propter quas Israelitæ dixerunt se fuisse motos ad vngendum Dauid in regem.

D

Per quem Deus dixit Dauid, tu pascis populum meum.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, vbi, vel per quem Deus dixit ista verba Dauid, scilicet: Tu pasces populum meum Israel. Nam nõ reperiuntur apud aliquem Prophetarum. Respondeti potest, quod ista verba dicta sunt ad Dauid per aliquem Prophetam, licèt non appareat, quis ille fuerit, vel quando dicta fuerint: constat tamen quod dicta sunt, quia aliàs populus totus Israel non protulisset publicè mendacium coram Dauid, qui sciebat an hoc verum esset, vel falsum. Satis autem constat, quod dicta fuerint hæc, sed dicendum, quod non apparet quis illa dixerit: sicut est de multis aliis, quæ constat esse reuelata, tamen non constat per quem. Sic est de eo, quod habetur supr. 3. cùm dixit Abner, Dominus locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui mei Dauid saluabo populum meum Israel de manu Philisthijm, & omnium inimicorum eius: & tamen non apparet quis Propheta istud dixerit. Sic etiam est de eo, quod habetur præcedenti libro, capit. 24. cùm dixerunt serui Dauid ad eum. Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Hoc quoque apud nullum Prophetam reperitur. Aliter dici potest, quod ista verba dicta sunt à Samuele, & tamen non patet quando, & vbi illa dixerit: & hoc patet primo Paralipomenon vndecimo, scilicet: Vnxeruntque eum regem super Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel: ergo videtur, quod per Samuelem dictum fuerat, quod Dauid regnare deberet super totum Israel. Aliter adhuc potest dici, & melius, quod Samuel prophetauit de regno Dauid super totum Israel, & ipse vnxit eum. Postea autem Israelitæ hoc cognoscentes variè loquebantur de sermone Domini dicto per Samuelem: omnes quippe acceperunt sententiam, scilicet, quod Dauid deberet regnare super Israel, tamen variauerunt in verbis, nam Israelitæ dixerunt hic, quod Deus dixerat: Tu pasces populum meum Israel. Abner autem dixit, quod Deus dixerat: In manu Dauid serui mei saluabo populum Israel, supra 3. omnia tamen pertinent ad eandem sententiam. Et dicendum quod tam hæc quàm illa dicta fuerunt à Deo per Samuelem: non quidem quantum ad verba, sed quantum ad sententiam. *Venerunt quoque & senes de Israel ad regẽ in Hebron.* Non est intelligendum, quod iste sit alius aduentus Israelitarum ad Dauid quàm ille, de quo supra dicitur, scilicet, venerunt vniuersæ tribus Israel ad Dauid in Hebron: fit tamẽ hic mentio de senibus, quia isti erant viri prudentiores, & maioris auctoritatis in populo, quibus commissum est tractare negotia cum rege, ideo ipsi composuerunt fœdus, & fecerunt omnia ex parte Israelitarum, quæ fieri debebant ad accipiendum nouum dominum. *Et percussit rex Dauid cum eis fœdus in Hebron.* Percutere fœdus est, quod Dauid & Israelitæ facerent inter se aliquam compositionem de modo regnandi, scilicet, quanta potestas committebatur regibus, & quæ onera possent imponere subditis. Istam autem compositionem, vt vt firmior esset, fœdere confirmauerunt. In fœdere enim occidebatur aliquod animal, & diuidebatur in partes, quæ ponebantur altrinsecus, & facientes pactum transibant inter illas diuisiones; significantes per hoc, quod qui violaret pactum, ita diuideretur in partes, sicut animal illud: & ista fœdera erant ad maiorem confirmationem pactorum apud veteres, quam nunc iuramenta interposita, & quęcumque adhibitæ firmitates. Erat autem modus fœderum non solùm inter homines, sed etiam inter Deum & homines: nam cùm Israelitæ obligabant se Deo ad aliquid seruandum, faciebant fœdus occidentes vitulum, vel aliud animal; & transibant per medias diuisiones, vt patet Hierem. 34. sic nunc factum fuisse credendum est inter Dauid & Israel. De modis fœderum satis declaratum est Iosue vltimo: *Coram Domino*, id est fędus istud fuit factum coram domino.

E

F

(∴)

A

Quomodo dicatur fœdus factum coram Domino, cùm non esset ibi sanctuarium.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis, quomodo poterat fieri coram Domino, & fœdus in Hebron, quia cùm vbique sit Deus generaliter, est in quibusdam locis specialiter, sicut in loco, in quo colitur, & vbi specialia miracula monstrat. Inter Hebræos autem Deus dicebatur esse specialiter in sanctuario, quia ibi colebatur, ideo ea quæ fiebant coram altari, dicebantur fieri coram Domino, vt patet Leuit. 1. & in multis aliis locis. In aliis autem locis, quia Deus non colebatur, non dicebatur esse specialiter, ideo ea, quæ ibi fierent, non dicerentur fieri coram Domino, sed in Hebron non erat sanctuarium nunc, sed potius in Gabaon, ad quem locum transtulit illud Saul deleta vrbe Nobe, vt declaratum est præcedenti lib. cap. 7. ideo non dicerentur esse coram Domino Israëlitæ, quando essent cum Dauid in Hebron facientes fœdus. Respondeti potest dupliciter. Vno modo quod factum est fœdus coram Domino, id est, vbi Deus erat specialiter, scilicet, quia in Hebron erat sanctuarium, non quidem tabernaculum, quod fecerat Moyses, sed aliud quod fecerat Dauid ad colendum ibi Dominum. Nã
B cùm regnaret ipse super Iudam, & Isboseth super Israël, essetq; inter eos pugna, non poterant viri Iuda ire ad immolandum Domino in Gabaon; quia erat in sorte Beniamin, ideo fecit Dauid sibi locum immolandi in Hebron, & ibi fiebant sacrificia, & cæremoniæ tempore, quo mansit Dauid in Hebron. Hoc apparet, quia etiam postquam factus est Dauid rex super Israël: fiebant immolationes in Hebron. Vnde Absalon petiuit licentiam à patre suo Dauid, vt iret ad immolandum Domino in Hebron, infra 15. cap. non tamen petiuisset, nec Dauid concessisset, nisi fuisset ibi locus communis immolandi. Coram isto loco, vel altari Dauid, & viri Israël conuenerunt ad faciendum fœdus. Ideo dicebantur facere illud coram Domino. Aliter potest dici, quod quamquam non fieret istud fœdus coram altari, vel aliquo loco speciali, dicitur fieri coram Domino, quia omnia fœdera vbicunque fiant, possunt dici fieri coram Domino. Sic patet de Dauid, & Ionatha, qui inierunt fœdus in sylua, vbi erat profugus Dauid: & dicitur, quod inierunt fœdus coram Domino, præced. lib. capit. 23. Constat tamen, quod ibi non erat tabernaculum, nec altare, vel locus aliquis orandi, cùm essent montes abruptissimi, dicebatur tamen fieri illud fœdus coram Domino, id est, sub inuocatione Dei, quia Deus inuocabatur in testem fœderis, & in punitorem violantis illud: generale autem est, quod omnia, ad quæ Deus inuocatur, dicantur fieri coram Domino. Sic enim dixit Christus Matthæi 18. Vbi fuerint duo, vel tres congregati in
C nomine meo, in medio eorum sum: ergo à fortiori dicetur esse coram eis. *Vnxerúntque Dauid regem super omnem Israel*, scilicet seniores Israël tunc nouiter vnxerunt Dauid, vt regnaret super totum Israël.

Quare Dauid hic, & etiam ter fuit vnctus in regem.

QVÆST. IV.

QVÆRET aliquis, quare Dauid nunc fuit vnctus in regem, quia iam fuerat vnctus: ter enim Dauid vnctus est, primò per Samuelem in domo patris sui, præcedenti libr. cap. 16. secundò per viros Iuda in Hebron, suprà secundo: tertiò per omnem Israel: vt patet hic. Respondet Historia scholastica. quod istæ tres vnctiones fuerunt necessariè, quia prima fuit in signum regni. Secunda in regem super Iudam. Tertia in regem super Israel. Sed dicendum quod hoc nõ multum stat, quia per hoc videtur, quod in prima vnctione non fuit Dauid traditum aliquod ius regnandi, sed fuit signum, quod regnaturus erat. Sed hoc non stat, cùm Samuel vnxerit Dauid in regem, præced. lib. cap. 16. & per vnctionem conferebantur titulus regni, & quia illa vnctio fuit à Deo, non poterat esse superuacua: ideo oportebat, quod conferret ius: immo dicendum, quod magis de iure regni collatum est Dauid per primam vnctionem, quàm per duas sequentes, quia dominia rerum, & potestas à Deo sunt: & ille, quem Deus voluerit esse dominũ, habet verum titulum in re: homines autem quamquam velint tradere res suas aliis hominibus, non constituunt in eis tãtum de iure per hanc traditionem, sicut Deus constituit cùm iubet alicui possidere aliquam rem, eo quod non potest quis plus iuris in alium transferre, quàm ipsum constat habere; sed omnes res à nobis possessæ verius sunt ipsius Dei, quàm nostræ: ideo pinguius ius ipsarum rerum poterit Deus transferre in quem voluerit, conferendo ei res, quas posset aliquis homo conferre alicui alteri in rebus suis. De dominio autem sic est, quia sicut potest aliquis facere se alterius vassallum, vel seruum, si voluerit, eo quod potest transferre ius suiipsius in alterum: ita & Deus poterit verius, & magis iuridicè dare potestatem alicui homini super alios, quàm si illi sponte se subiicerent: quod patet, quia magis Deus habet potestatem super nos, quam nos super nosipsos. Ideo magis ipse conferet alicui de potestate super nos, quam nos possimus conferre: vtrumque autem istorum patet. Et primò de dominio rerum nostrarum: nam ipse non vocat nos dominos rerum à nobis possessarum, sed colonos suos, quasi habeamus ab eo in censum possessiones: ideo ipse imponit legem possessionibus nostris interdum, quod non possimus eas vendere: si tamen nos essemus veri domini, possemus alienare quomodocunque possessiones nostras nullo prohibente. De hoc patet Leui. 25. cum Deus dixit Iudæis: Terra quoque non vẽdetur in perpetuum, quia mea est, & vos coloni mei estis. De secundo autem, scilicet, de dominio, vel potestate super personas patet; quia quilibet homo est seruus Dei per naturam: immo plus quàm seruus, scilicet, sicut possessio inanimata ad suum possessorem, sed dominus habet plus de iure super seruum, quàm seruus super seipsum, eo quod seruus est homo ens simpliciter alterius, vt ait Arist. 1. Politic. cap. 3. sicut ergo seruus non potest tribuere alicui homini ius super se, quia ipse nullum ius habet in se, quod in alium transferat, & dominus potest seruum constituere sub potestate cuiuscunque voluerit, eo quod ius totale serui est penes dominum. Ita cùm quilibet homo sit seruus Dei per naturam, & possideatur ab eo, vt patet Deuter. 32. non habebit aliquod ius super se, quod transferat in alterum, nisi quatenus Dei consensus accedat, sicut consensus domini ad hoc, quod seruus transferat se in ius alterius. Et hoc verum est, quod siue quis tradat se in seruum alterius, vel vassallum, ista traditio nullum ius confert, nisi inquantum putamus, quod Deus hoc ratum habeat. Vnde si aliquo modo constiterit, quod Deus dissensit in hoc, non tenebimur ad illam seruitutem, vel obsequia vassallorum: etiam si hæc iurauerimus: quia tamen semper putamus, quod Deus ratam habeat omnem translationem dominij, vel potestatis, quam vnus homo facit in alterum, dicimus per istas translationes cõferri ius. Apparet igitur, quod quando Deus confert alicui ius super rem aliquã, vel personas: efficacius ius illud est, quàm si aliqui res suas tradat alteri, vel seipsum; sed per vnctionem Dauid factam à Samuele, Deus contulit Dauid titulum regni super totum Israel, quia iussit eum vngi in regem super totum Israel, ideo plus de iure ad regnandum collatum est Dauid per vnctionem illam, quàm quando tribus Iuda, & totus Israel vnxerunt Dauid. Dicendum igitur ad quæstionem, quod per primam vnctionem collatum est ius sufficiens Dauid ad regnandum, nec oportebat, quod iterum vngeretur: siue à tribu Iuda, siue à toto Israel, sed quod isti acciperent Dauid in regem, non tanquam constituentes in eum ius nouum, sed approbantes ius, quod Deus constituerat in eum per vnctionem factam per Samuelem: voluerunt tamen ad maiorem firmitatem, & celebritatem sumptionis in regem, vngere eum, non conferentes ius nouum, sed confirmantes ius antiquum. *Filius triginta annorum erat Dauid cùm regnare cœpisset*, id est, triginta annos habebat Dauid, quando cœpit regnare, & hoc fuit, quando mortuus est Saul, quia tunc complebat Dauid annum trigesimum, & factus est rex super tribum Iuda in Hebron, filius superabundat in Hebræo ex modo loquendi: quia solum deberet diei, triginta annorum erat Dauid, quando regnare cœpit. *Et quadraginta annis regnauit*, Istud est totum tempus regni sui, scilicet, super Iudam, & Israel: ex hoc patet, quod Dauid solum vixit septuaginta annis, nam triginta annorum erat, quando factus est rex, & quadraginta annis regnauit, semper tamen fuit rex vsque ad mortem. ergo solum vixit septuaginta annis. Sed obiicietur, quod maiori tempore vixerit vsque ad nimiam senectutem

D

Verum est verum. o mium possessionum sanct.

E

F

An Dauid plus quàm 70. annos vixerit

A

ctutem, vt patet sequenti lib.cap.1.scil. & rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies, cumq; operiretur vestibus, non calefiebat: ista tamen non dicuntur de homine septuaginta annorum:sed de nimis inueterato, s.nonaginta vel centum annorum, potissimum quia tempore Dauid erat ętas robustior,& homines septuaginta annorum erant fortiores hominibus sexaginta annorum nunc. Dicendum est quod Dauid solùm vixit septuaginta annis vt dictum est:dicitur tamen quod Dauid senuerat,& habebat ætatis plurimos dies: eò q̃ isti 70. anni induxerant in eo maiorem senectutem & inualitudinem quam in alio induxissent nonaginta vel centum anni.hoc autem quia erat delicatus nimis:& quia effuderat multum sanguinem de corpore,vt quidam volũt, aut ex alijs causis,ex quibus senectus solet præueniri in hominibus.*In Hebron regnauit super Iudam*,i. quandiu regnauit super Iudam,fuit rex in Hebron: quia illa erat ciuitas in qua vnctus est, & erat Metropolis regni:fuitq; ibi semper Dauid. *Septem annis & sex mensibus.* Istud fuit tempus regni in Hebron: & tunc regnabat Isboseth super vndecim tribus Israel. *In Hierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnem Israel & Iudã.* Dicitur regnasse in Hierusalem: non quod ibi vnctus fuerit in regem super Israel,quia in Hebron vnctus est:sed quia Hierusalem erat Metropolis regni Israel: & Dauid mansit ibi toto tempore quo regnauit super Israel.

B

Quot annis regnauit Dauid in Hebron.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur regnasse Dauid septem annis,& sex mensibus in Hebron: quia Dauid solùm regnauit in Hebron quando regnabat Isboseth in Israel, sed Isboseth solum regnauit duobus annis: ideo Dauid non regnauit in Hebron septem annis. Ad hoc variè respondetur: Hebræi enim dicunt, quòd Isboseth solùm regnauit duobus annis,vt patet supr.2.de Dauid concedunt, quòd regnauerit septem annis,& dimidio in Hebron:sicut litera dicit hic:concedunt etiam, quod simul ceperint regnum Dauid, & Isboseth: ideo etiam confitentur id quod sequitur ex hoc, s. quòd regnum Israel vacauit.5.annis,& dimidio,in quibus.11. tribus Israel nullum regem habuerunt. Aliter autem Doctores nostri dicunt:quidam enim volunt, quod regnauerit Isboseth duobus annis solùm post mortem Saulis, & istis duobus regnauit solùm Dauid in Hebron post mortem Saulis. Volunt tamen quòd dicatur regnasse in Hebron ante mortem Saulis, ex eo tempore quo Dauid percussit Amalecitas ferentes prædam de tribu Iuda:& remisit partes de præda multis ciuitatibus de sorte Iudæ,vt patet præced.liben.ca.30. hoc tenet Ra. & Glo. ordin. Sed istud non stat:quia si nos dicamus,quod Dauid regnauit solùm duobus annis post mortem Saulis in Hebron: non poterit assignari isto modo qualiter regnauerit septem annis, & dimidio in Hebron, quia ex eo tempore quo persecutus est Dauid Amalecitas vsque ad mortem Saulis,transiuit paucum tempus, quoniam ista facta sunt quasi simul: vel saltem non fuit factum vnum post aliud per quatuor dies,vt declaratum est præcedent.lib.cap.30. ideò nihil magis est,quod computetur à morte Saulis regnum Dauid super Hebron, quàm à persecutione Amalecitarum: & sic semper manebit solùm tempus duorum annorum, quibus regnauerit Dauid in Hebron. Aliter soluit historia scholastica:dicens,quod Dauid regnauit aliquibus annis in Hebron viuente Saule, quia domus Iuda iam affectabat eum in regem:& ipse mittebat eis munera tanquã suis. Cùm autem dicitur,quod Dauid regnauit septem annis, & sex mensibus super Iudam:subintelligendum est,quòd regnauit ibi specialiter, quia si intelligatur solùm de regno post mortem Saulis:solùm regnauit duobus annis sicut Isboseth. Sed adhuc dicendum, quòd ista positio nõ multum stat, quia Dauid non potest dici aliquo modo regnasse super Iudam viuente Saule:nam si regnasset illo viuente,& viri Iuda tenuissent eum vt regem: non venissent ad vngendum eum post mortem Saulis: quia vnctio est pro illo qui incipit esse Rex,& hoc quia vel simpliciter incipit: vel saltem quantum ad illos, qui eum vngunt. Dauid autem iam Rex erat quantum ad titulum simpliciter ex eo tempore quo vnxerat eum Samuel: viri tamen Iuda vnxerunt eum post,ergo saltem quantum ad ipsos tunc incipiebat esse Rex: & sic non regnauerat aliquo tempore ante mortem Saulis in Hebrõ. Item motiuum Historiæ scholasticæ non stat,s. quod Dauid regnaret in Hebron viuente Saule: eò quod tunc mittebat Hebronitis munera tanquam suis,& hoc propter duo. Primò,quia non solùm Dauid misit munera ciuitatibus sortis Iudæ, sed etiam misit alijs ciuitatibus, quæ erant in tribu Beniamin & Gad:vt patet præce.li.c.30.cùm ibi ponantur aliquę ciuitates, quæ non sunt in sorte Iudæ, vt ibidem declaratum est. Item non stat,quia non mittebat Dauid ista munera viris Iuda tanquam suis, sed solùm quia tenebatur illis, eò quod receperat ab eis multa beneficiadum maneret profugus in terra eorum: vnde non misit munera aliquibus vrbibus,nisi illis in quibus steterat quando erat profugus:vt patet præced. lib.c.30.erant tamen multæ aliæ vrbes tribus Iudæ: si igitur misisset eis munera tanquam suis: nõ solùm misisset ciuitatibus Iudæ in quibus fuerat,sed etiam omnibus alijs in quibus non fuerat:ergo non misit eis munera tanquam suis, sed solùm quia voluit rependere vicem pro susceptis beneficijs. Dicendum igitur ad quæstionem,quod Dauid regnauit septem annis, & dimidio in Hebron postquam vnctus est mortuo Saule, & incæpit regnum eius simul cum regno Isboseth: ipse quoque Isboseth regnauit annis quasi septem, & dimidio super Israel:licèt dicatur,quòd regnauerit duobus annis. Quomodo autem illa contrarietas soluatur,dictum est,Doctores autem nostri ideo ad hoc veniunt,quia videtur eis difficilè dare, quod Isboseth regnauerit plusquam duobus annis.Rursus videtur inconueniens,quod fuerint.5.annis, & dimidio Israelitæ sine rege, & tamen istæ difficultates iam supra ablatæ sunt.

C

D

E

Quomodo dicitur, quòd Dauid regnauit annis 40. tantùm.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur hic in summa annorum quibus regnauit Dauid,quod fuerunt.40.anni, cùm fuerit maius tempus: nam super Hebron regnauit septem annis & sex mensibus,vt patet hic & supra. 2. & super Israel regnauit 30. tribus annis, qui simul sunt 40.ann. & sex menses. Respondet Rab. & Historia scholastica,& Andreas, quod sex menses tolluntur de torali summa, eò quod istis sex mensibus Dauid languit, & nihil dignum rege fecit, vel quia Absalon persecutus est eum sex mensibus, & tunc quasi non regnauit, & hoc tenent Hebræi. Sed ista responsio non stat, quia quamquam aliqui reges in ægritudinibus viuerent: non detrahuntur tempora regnorum suorum,sicut fuit de rege Asa,qui magno tempore fuit laborans podagra.2. Paralipo.19. Rex etiam Ozias fuit magno tempore leprosus, & tamen nihil detrahitur de tempore regni sui,de quo. 2. Paralip.26.Immo dato, quod aliquis Rex totaliter cessaret à gubernatione regni:semper computabatur tempus regni eius dum viuebat, vt patet de Ozia;qui propter lepram priuatus est administratione regni, & filius eius Ioatham gubernabat palatium regis: & tamen vsq; ad tempus mortis Oziæ semper computatur regnum eius,vt patet.infr.4.li. c.15.& 2.Paral.26. non igitur tollitur aliquid de summa regni Dauid propter ægritudinem vel persecutionem Absalon. Alij Hebræi dicunt,quod totum regnum Dauid in Ierusalem,& Hebron fuit annorum.40. præcisè,& non tolluntur sex menses de summa. dicũt tamẽ quod isti sex menses quibus vltra septem annos regnauit Dauid in Hebron,deficiunt de.30. tribus annis quibus regnauit in Ierusalem,quia illi solùm fuerunt 32.cũ dimidio. Sed istud non multum stat.Ideo magis videtur dicendum, quod Dauid regnauerit.40.an.& sex mensibus,scriptura tamen quando posuit summam totalem,non curauit de sex mensibus, eo quod modus scripturæ est interdum non curare de numeris imperfectis,vel paruis,sicut interdum sunt ann.405.& tamen scriptura solũ nominat.400.sic patet Gen.15.vbi dixit Deus,quod Israelitæ affligerẽtur 400.an.& tamen illi sunt 405. sicut probatum est necessarijs rationib.eod.c. Item hoc patet manifestè,quia seq.li.c.2.cum ponitur summa annorũ quibus regnauit Dauid, dicitur q̃ dies quibus regnauit Dauid super Israel, 40.ann.sunt,in Hebron regnauit septem annis, & in Ierusalem 33.ecce qualiter ibi scriptura abstulit sex menses de regno

F

A Dauid in Hebron, quia iſte eſt numerus imperfectus, non cõplens annum, de quo interdum nõ curat ſcriptura. *Et abijt rex.* Hic ponitur ſecundum huius.c. Scilicet, in quo Dauid famam adeptus eſt. Et diuiditur in quatuor: quia primò famam adeptus eſt expellendo hoſtes interiores. Secundò confœderando amicos exteriores, ibi. *Miſit quoque Hiram.* Tertiò multiplicando amicos interiores, ibi. *Accepit ergo Dauid.* Quartò bis debellando inimicos exteriores, ibi. *Audierunt vero Philiſthim.* Circa primum dicitur de pugna quam habuit Dauid contra Iebuſæos habitantes in Ieruſalem. Iſti enim erant de Chananæis, quos Iſraelitæ expellere debebant de terra: & quia iſti erant in Ieruſalem, quæ erat ciuitas excellentior in tota terra Iſrael, voluit Dauid prius pugnare contra iſtos: & quia nunc nouiter factus fuerat rex, ne eſſet ocioſus, & inutiliter rex, voluit pugnare contra hoſtes. *Et abijt rex, & omnes viri eius, qui erãt cum eo in Ieruſalem.* Intelligitur hoc de omnibus illis viris, quos Dauid habebat ſecum communiter, & non de omnibus viris Iſrael, vt aliqui volunt. Veritas tamen eſt, quòd Dauid fecit cõgregari multos viros de Iſrael præter eos, quos ſecum communiter habebat, quia bellum magnum erat contra Iebuſæũ, ſic patet 1. Paralipom. 11. Scilicet: Abijt quoq; Dauid, & omnis Iſrael in Ieruſalem. *Ad Iebuſæum habitatorem terræ.* Id eſt, contra populum Iebuſæorum, qui habitabat in terra illa: eſt enim Iebuſæus vnus de ſeptem populis Chananæorum, & habitabant iſti Iebuſæi in Ieruſalem, & in confinibus ſuis. Erat tamẽ Ieruſalem locus præcipuus, quoniam de locis paruis iam expulſi fuerant. *Dictumq; eſt ab eis ad Dauid, non ingredieris huc.* Ideſt, Iebuſæi habitantes in Ieruſalem dixerunt Dauid venienti in Ieruſalem, non ingredieris huc, quod intelligitur de arce vrbis in Ieruſalem, ſcilic. de arce Sion: & non de ipſa vrbe, quia iam Iſraelitæ occupauerunt Ieruſalem quãtum ad vrbem planam, & exuſſerant eam: morabanturq; ibidem: vt patet Iud. 1. & Ioſu. 15. Etiam patet, quia viuente Saule, Dauid tulit caput Goliath in Ieruſalem. præced. lib. c. 18. ſi tamen Iſraelitæ non poſſediſſent tunc Ieruſalem, nõ tuliſſet illuc Dauid caput Goliath: poſſidebant igitur Iebuſæi ſolam arcem, & caſtrum, & ad iſtud occupandum iuit Dauid, & dixerunt Iebuſæi quòd non ingrederetur illuc.

Quomodo Iebuſæi manebant in Ieruſalem.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, quomodo poterant manere aliqui Iebuſæi in Ieruſalem, cùm iam expulſæ fuiſſent omnes ſeptem gentes Chananæorum præter illas, quæ habentur Ioſue 13. & Iudi. 3. Vbi dicitur, hæ ſunt gentes, quas dereliquit Dominus: & tamen inter illas non numerantur Iebuſæi, ergo eiecti fuerant omnes Iebuſæi de terra. Reſpondendum, quod de gente Iebuſæorum plurima pars iam perierat gladio Iſraelitarum, manebant tamen aliqui in Ieruſalem, eò quod non potuerunt Iſraelitæ expellere illos propter fortitudinem loci, & ad iſtos nunc iuit Dauid. Cùm autem dicitur, quòd non ponuntur Iebuſæi inter gentes, quæ relictæ fuerant in terra Iſrael, dicendum, quod ibi ponuntur: quia dicitur, quod non expulſi fuerunt Chananæi: nomine autem Chananæorum intelliguntur omnes populi, & ſic poſſunt intelligi Iebuſæi. Aliter autem, & melius dici poteſt, quod ibi ponuntur multi termini terrarum, in quibus clauditur vrbs Ieruſalem, quamquam non exprimatur, & ſic Iebuſæi habitantes in Ieruſalem manebant adhuc in terra. *Niſi abſtuleris cæcos, & claudos dicentes, non ingredietur Dauid huc.* Id eſt, non poteris introire huc quouſque abſtuleris claudos, & cæcos, qui ſunt in turribus. Iſtud dixerunt Iebuſæi deridendo Dauid: putabant enim quod ciuitas ſua ita erat fortis, quod non indigebant auxilio virorum fortium, ſed claudi, & cæci exiſtentes ſupra murum poterunt defendere vrbem, ideò donec auferas illos, non ingredieris. Vel aliter, Iebuſæi poſuerunt ſuper muros quaſdam imagines lapideas, quas vocauerunt cæcos, & claudos, id eſt, nihil agentes, quaſi dicat, nobis etiam nihil agentibus non potetit intrare in vrbem, quia eſt fortiſſima. Vel aliter, Iebuſæi dixerunt hoc irridendo Dauid, quia Dauid vocauerat eos claudos, & cæcos, id eſt, non potentes ſe defendere, & tunc ipſi reſponderunt dicentes, niſi abſtuleris claudos, & cæcos, id eſt, niſi abſtuleris nos, quos tu vocas claudos, & cæcos, non poteris introire in vrbem. Sic exponit Hiſtoria ſcholaſtica, & Gloſ. ord. & Andreas. Ra. Sa. dicit, quod claudi, & cæci erant duæ imagines lapideæ poſitæ in turribus: quarum vna habebat effigiem hominis claudi, & alia effigiem hominis cæci: dicit enim quod Iebuſæi iſti, qui erant in Ieruſalem erant de genere regis Abimelech, qui erat rex Philiſthinorum, & iniuit fœdus cum Iſaac, ne noceret poſteris eius, vt patet Geneſ. 26. cum Iacob etiam dicunt, quod inierit fœdus: Iebuſæi vero videntes proſperari Iſraelitas, putantes quòd vellent expellere eos de Ieruſalem, fecerunt ſibi duas imagines lapideas in turribus ad ſimilitudinem cæci, & claudi, quarum vna repræſentabat Iſaac, ſcilicet cæca, eò quod Iſaac fuerat caligans oculis. Geneſ. 27. alia erat clauda repræſentans Iacob, quia ille claudus effectus eſt luctando cum angelo. Gen. 32. & in ore iſtarum duarum imaginum poſuerunt iuramentum deſcriptum, quod præſtiterant Iſaac, & Iacob de non nocendo poſteris Abimelech, & ob hoc dicunt, quod Iſraelitæ à principio non potuerunt expellere Iebuſæos de Ieruſalem, ſcilicet, propter iuramentum, & fœdus interpoſitum. Nunc autem dicunt, quod Dauid licitè potuit expellere Iebuſæos de Ieruſalem, quia iam trãſierat tempus fœderis interpoſiti inter Abraham, & regem Abimelech, ſed non tranſierat quando introierunt Iſraelitæ in terram Chanaam. Sed iſta poſitio non ſtat. Primò, quia dicunt, quod iſtæ imagines erant Iſaac & Iacob, nã potius debuiſſet poni imago Abrahę, quia cum eo iniuit principaliter Abimelech fœdus, vt patet Geneſ. 21. cum Iacob autem non fuit initum aliquod fœdus; ideò ipſe non debuiſſet habere hic imaginem. Item dato, quod vellent Iebuſæi ponere imagines Iacob, & Iſaac, non poſuiſſent eas, vt claudum, & cæcum, quia iſta ſignant imperfectiones: potius autem Iebuſæi expreſſiſſent imagines illorum ſub alia forma honorabili, ne ſic perducerent Iudæos ad odiendum eos, quaſi irridentes de patribus eorum. Item non obſtat, quia dicitur hic claudos, & cæcos; deberet tamen dici claudum, & cæcum: cùm ſolùm ponerentur ibi imagines duæ: vna clauda, & alia cæca. Item non ſtat: quia dicitur in litera, niſi abſtuleris claudos, & cæcos, dicentes, non ingredietur Dauid: & ſic iſti loquebantur: imagines autem Iſaac, & Iacob non poterant loqui. Item non ſtat, quia infra dicitur, claudos, & cæcos odientes animam Dauid: illæ tamen imagines non poterant odiſſe animam Dauid: ergo erant homines, qui habebant Dauid exoſum. Item fundamentum Rab. Salomonis non ſtat, ſcilic. quod Dauid potuerit nunc expellere de iure Iebuſæos de Ieruſalem, & non potuerint eos expellere Iſraelitæ quando introierunt in terram Chanaan; de quo ſatis dictum eſt Ioſu. 15. in fine, & ibi vide. Dicendum igitur quod ſenſus literæ eſt, quod Iebuſæi habitantes in arce Sion confidentes de fortitudine loci poſuerunt ſuper mœnia claudos, & cæcos quaſi ad defenſionem ciuitatis, & dixerunt ad Dauid: niſi abſtuleris claudos & cæcos, non ingredieris huc, id eſt vide, quod non timemus te; quia ſoli claudi, & cæci ſufficiunt ad reſiſtendum tibi, ne ingrediaris in vrbem. Sic enim fuit in vrbe Tyro, quæ fortiſſima erat, ideo in vituperium hoſtium poſiti ſunt pygmæi ſuper turres, qui ſunt homines valde paruæ ſtaturæ quaſi cubitalis, vt innueretur, quod iſti ſoli ſufficiebant ad defenſionem vrbis. De hoc Ezech. 27. dicitur: Sed & pygmæi, qui erant in turribus tuis, faretras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum: ipſi compleuerunt pulchritudinem tuam. Secundùm Hebræos deberet exponi: non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos, & claudos, id eſt non potes ingredi huc, niſi violaueris iuramentum quod præſtiterunt cæcus, & claudus, ſcilicet, Iſaac, & Iacob. *Dicentes non ingredietur Dauid.* Id eſt, iſti claudi, & cæci poſiti erant ſuper muros ad illudendum Dauid: ideo clamabant ſæpe cum ſtrepitu, & irriſione, non ingredietur Dauid: non ingredietur Dauid. *Cæpit autem Dauid arcem Sion.* Id eſt pugnauit, & obtinuit arcem Sion, in qua erant Iebuſæi. reliquam enim vrbem iam acceperant Iſraelitæ ab antiquo, manebat autem caſtrum, in quo erant iſti Iebuſæi: & illud nunc cæpit Dauid, & dicitur, quod cæpit arcem Sion, id eſt caſtrum montis Sion, quia non ſolùm erat vna turris, ſed multæ. *Hæc eſt ciuitas Dauid.* Id eſt, iſtud caſtrum vocatum eſt poſtea ciuitas Dauid, vt paret infra, & ibi ſepultus eſt. *Propoſuerat enim Dauid in die illa præmium.* Id eſt, in die qua pugnauit contra Iebuſæos, propoſuit præmium ei, qui prius ingrederetur in caſtrum. Hic autem non habetur quod præ-

mium

mium erat, quia est litera decurtata, sed habetur primo Paralipom. 11. & dicitur, quod proposuerat, quòd qui percuteret Iebusæum in primis, esset dux belli. *Qui percussisset Iebusæum*, id est Iebusæos habitantes in castro: non est autem intelligendũ, quòd istud præmium proponeretur ei, qui percuteret omnes Iebusæos, quia nullus percussit omnes, sed ei, qui inciperet prius percutere illos: sic patet primo Paralip. 11. scilicet, qui percusserit Iebusæum in primis, erit dux belli. Sic enim fuit quãdo Caleb proposuit præmium super vrbe Cariathsepher, dicens: qui percusserit Cariathsepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem, vt patet Iosu. 15. & Iud. 1. & dicitur ibi, quòd cepit eam Othoniel, & tamen manifestum est, quòd ipse solus, non cepit: ideò intelligebatur de eo, qui prius in hostem irrumperet ad capiendam vrbem, vel de eo, qui prius introiret in vrbem. *Et tetigisset domatum fistulas*, id est, qui prius tetigisset illas, multi namque tetigerunt fistulas, sed ille solus obtinuit præmium, qui prius tetigit eas. Vocãtur autem fistulæ domatum tigna superexcedentia domorum, quæ vocantur vulgariter canales tectorum, per quos defluunt stillicidia. Alij dicunt fistulas domatum esse cuniculos subterraneos, per quos erat ascensus ad tecta domorum, sed primum verius est: vocantur autem domata sumitates domorum, scil. quando domus est superdomum, & illas extremitates domorum prominentes super muros castri tangere debebat ille, qui habiturus esset præmium. *Et abstulisset claudos, & cæcos.* Isti erant positi super muros ad irrisionem Dauid, vt dictum est, & debebat eos inde auferre ille, qui habiturus esset præmium propositum à Dauid: non quod ille omnes auferre deberet, sed quod inciperet ante omnes illos auferte, scilicet, deijciendo illos de muro, vel occidendo illos. Sciendum autem, quòd Ioab in primis percussit Iebusæos, & ipse factus est princeps belli, vt patet primo Paralipo. 11. Dicunt enim Hebræi, quòd Ioab fecit duci quandam magnam cedrum, & fixit eam in terram, fecitq; se ligari ad illam, cumque flecteretur viribus ad terram Ioab in altum eleuatus est super muros, & sic ascẽdit ad fistulas domatum, & de hoc dicunt intelligi Psalmum. 17. cùm dicitur, & in Deo meo transgrediar murum. Sed ista ridicula sunt, & ferè impossibilia. *Odientes animam Dauid.* Id est claudi, & cæci, qui erant super muros, oderant animam Dauid, quia ipsi erant de Iebusæis, & desiderabant mortem Dauid ne inquietaret eos. *Iccirco dicitur in prouerbio, claudus, & cæcus non intrabunt in templum Domini.* Id est, propter istos claudos, & cæcos, qui erant super murum, ortum est prouerbium inter Iudæos, scilic. claudus, & cæcus non introibunt in templum.

Fistulæ domatum, quæ sint.

Quomodo ortum est prouerbium propter Iebusæos, quòd claudus, & cæcus non introiret in sanctuarium.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quomodo, & cur ortum est istud prouerbium propter Iebusæos. Respondendum est, quòd non factum fuit de nouo, quòd claudus, & cæcus non introirẽt in templum Domini, quia à principio legis datæ per Moysen hoc fuit, scilicet, quod claudi, & cæci, & habentes alias maculas non ingrederentur ad ministrandum Domino in sanctuarium, sic patet Leuit. 21. scilicet: Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus &cæt. Nunc tamen ortum est prouerbium, quod claudus, & cæcus non introirent in sanctuarium, quia prius non erat istud prouerbium, quamquam esset lex de non intrando. Et causa quare nunc exiuit istud prouerbium, & non prius, fuit propter istud, quod accidit de Iebusæis, quia claudi, & cæci eorum dixerunt Dauid, non ingredieris huc, & tamen in loco vbi illi erant, s. in arce Sion factum est postea templum, ideo dictum est claudis, & cæcis: non ingrediemini in templum, siue non ingrediemini in arcem Sion.

An ante hoc fuerit illicitum cæcis, & claudis ingredi sanctuarium.

QVÆST. IX.

QVÆRETVR vlterius, an post hoc, vel ante hoc licuit claudis, & cæcis introire in templum Domini, vel in sanctuarium Moysi antea quam construeretur templum Salomonis. Respondendum, quod nunquam fuit illicitum ante, vel post hoc cæcis, & claudis introire in sanctuarium, quia vel isti erant laici, vel Sacerdotes: si autem laici, non vetabantur introire in sanctuarium propter ista, quia id quod dicitur de claudo, & cæco Leuit. 21. intelligitur solùm de Sacerdotibus, vt patet ibidem: ideò poterant omnes laici, dato, quod essent claudi, vel cæci, introire in sanctuariũ, & participare de rebus sacris. Pro quo sciendum, quod Israelitæ prohibebantur à participatione sacrorum solùm pro immunditia, & nũquam pro macula. Distinguuntur autem ista duo, quia macula est defectus aliquis naturalis, sicut esse cæcum, claudum, vel carere aliquo membro, vel quod à casu postea amputatum sit. Ista autem siue naturaliter, siue à casu eueniunt, semper manent: immunditiæ autem vocantur quædam irregularitates causatæ per contactum, vt communiter: ideo vocantur contaminationes, sicut fit immunditia super mortuo, & in coitu, & in tactu rerum turpium, & in fluxu seminis, & sanguinis. De quibus Leuit. cap. 11. & 15. Maculæ autem non prohibebant aliquem de laicis à communione sacrorum, vel introitu in sanctuarium: immunditæ autem prohibent, ita quod si quis immundus immisceret se rebus sacris, vel saltem introiret in sanctuarium, incurrebat pœnam mortis. Leuit. 15. esse autem cæcum, & claudum, est macula, & non immunditia, ideo non prohibebatur quis ingredi sanctuarium propter hæc. Similis autem distinctio erat in pecoribus, nam pecora, quæ erant immunda per aliquam contaminationem, nunquam offerebantur in aliquo genere sacrificij, vt colligitur Leu. 27. animalia tamen maculata, scil. quæ haberent aliquas partes corporis amputatas, interdum offerebantur, scilicet, saltem in hostias pacificas. Leuit. 22. & hoc, quia macula non prohibet à sacris, sicut immunditia. Si aurem isti claudi, & cæci essent sacerdotes, etiam non prohibebantur ingredi in sanctuarium, & participare rebus sacris, sed solùm prohibebantur accedere ad ministrandum in officijs Sacerdotalibus: comedebant tamen de sacris, de quibus vescebantur alij Sacerdotes, vt patet eod. c. Dicendum igitur, quod ante istud prouerbium non erat veritum claudis, & cæcis introire in sanctuarium, nec fuit posteà vetitum: sed solis Sacerdotibus claudis, & cæcis vetitum fuit introire ad ministrandum: & quantum ad istos intelligebatur prouerbium, quod nunc cœperat occasione Iebusæorum, vt dictum est. *Habitauit autem Dauid in arce.* Scilicet, in castro, quod nunc cæperat: nam ibi fecit sibi domos magnificas, & habitauit semper post hoc. Vnde regnum Dauid diuiditur per habitationem Hebron, & Ierusalem; quasi semper habitauerit in Hebron antequam veniret in Ierusalem, & semper habitauerit in Ierusalem postquam illuc venerit. *Et vocauit eam ciuitatem Dauid.* Solùm hoc intelligitur de castro montis Sion: nam reliqua ciuitas Ierusalem non vocata est ciuitas Dauid.

Quare Dauid vocauit castrum Sion ciuitatem suam.

QVÆST. X.

QVÆRET aliquis, quare Dauid vocauit istud castrum ciuitatem suam. Respondendum est, quod hoc factum est propter multa. Primo ad laudem victoriæ magnificæ, quam exercuerat in Iebusæos, signabatur autem ista victoria per hoc, quod locus ille specialiter nominabatur ciuitas Dauid. Secundo nominabatur sic propter habitationem Dauid, quia ipse habitauit ibi semper postquam fuit Rex super totum Israel. Tertio propter specialem appropriationem: nam in castro Sion postea nullus habitauit nisi Dauid, nam ibi construxit magnificas domos, templum quoque ibi constructum est, & sic solum erat ibi templum Dei, & domus Dauid. Rectè igitur vocata est ciuitas Dauid: quia ad nullum alium pertinuit,

A

nuit, nisi ad Dauid. *Et ædificauit per girum à Mello.* Postquam Dauid cepit castrum Sion, construxit muros in colle Sion: nam erat paruum castrum Sion quod habuerunt Iebusæi, ita vt vocaretur turris quasi esset vnica. Dauid autem voluit dilatare hanc arcem; cùm essent ibi magni colles, in quibus poterant fieri muri, Dauid autem ædificauit à Mello, id est à quodam loco qui vocabatur Mello: incæpit ibi murus, & continuatus est per circuitum. Est autem Mello quoddam præcipitium, & quasi quædam profunda vorago vallis: illam autem replevit Dauid, & illa repletio, vt ipsi volunt, vocatur Mello. *Et intrinsecus.* Id est, fecit murum incipiendo à Mello, & etiam ædificauit intra murum faciendo aliqua fortalitia, vel domos. *Et ingrediebatur proficiens.* Id est, quotidiè proficiebat in omnibus actibus suis ad malorem prosperitatem. Et dicitur, ingrediebatur, id est incipiebat omnia opera sua cum profectu, & vtilitate magna. *Atque succrescens.* Id est, in omnibus crescebat paulatim. *Et Dominus exercituum erat cum eo.* Id est Deus adiuuabat Dauid in omnibus, & propter hoc prosperabatur, quia necesse est, quòd qui à Deo adiuuantur, in omnibus prosperè agant: & istud est signum, in quo cognoscitur Deum esse cum aliquo, scilic. quia actus illius prosperantur, sic patet de Ioseph. Genes. 39. scilicet. Fuit Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitauitque in domo Domini sui, qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret ab eo dirigi in manibus illius. *Misit quoq; Hiram.* Hic ponitur multiplicatio, & exaltatio Dauid conferendo sibi amicos exteriores, erat enim Hiram amicus Dauid: ideo quando cognouit prosperitatem eius, misit illi dona, vt magis eum sibi alliceret. De amicitia autem huius ad Dauid satis patet sequen. lib. cap. 5. mansit autem ista amicitia Hiram ad Salomonem post mortem Dauid: vnde Hiram præbuit Salomoni copiam omnium rerum necessariarum ad ædificationem templi, de quo eod. cap. Salomon vero præbebat regi Hiram cibaria singulis annis. eod. cap. & hoc dum ædificaretur templum: postea autem dedit ei viginti ciuitates, vt patet sequen. libr. cap. 9. *Rex Tyri.* Tyrus ciuitas est in terra Chanaan in littore maris, fuitque olim ciuitas opulentissima princeps omnium congregationum nãualium & negociationum, quæ fiebant super aquas: ad quam conueniebant mercatores de vniuersa terra, de cuius laudibus multa ponit Ezechiel. cap. 27. fuit autem ista ciuitas Chananæorum. Et fuit posita in diuisione sortium: cecidítque tribui Asser. Iosue. 19. vnde quando Christus prædicabat in finibus Tyri, & Sydonis: dicitur, quòd venit ad eũ mulier Chananæa à finibus illis egressa, vt patet Matth. 15. Dauid tamen non pugnauit contra Hiram, nec expulit eum de terra, quamquam esset de Chananæis, quia erat amicus eius. *Nuncios ad Dauid.* Ad significandum amicitiam magnam Hiram ad Dauid, & promittendum se ei in omnibus complacere. *Et ligna cedrina.* Hiram voluit complacere Dauid, & quia sciebat, quòd erat Rex nouus, qui nondum construxerat sibi habitaculum: & ad regiam celsitudinem pertinet habere gloriosas domos, cùm sit magnificorum multa expendere ad cõstructionem habitaculi, vt patet. 4. Ethic. non putauit Hiram aliquid esse, in quo magis complaceret Dauid, quàm vt ei mitteret materias ad construendam domum, & hoc fuit in lignis cedrinis, quia in terra Dauid non erant ligna cedrina. In terra autem Hiram erant cedri, abietes, & cipressi, vt patet sequ. libr. cap. 5. & de his misit munera ipsi Dauid, de his etiam lignis petiuit Salomon à rege Hiram ad ædificandum templũ, vt patet allegato. capit. si tamen fuissent multa de his in terra, Salomon non petiuisset ea ab Hiram. *Et artifices lignorum.* Non solùm misit ligna, sed etiam artifices ad faciendum domum Dauid, quia sicut ligna notabilia erant solùm in terra regis Hiram, ita etiam artifices excellentiores erant in terra eius, vnde illos misit. Sic etiam factum est in constructione templi: nam de terra regis Hiram venerunt artifices lignorum, & lapidum ad Salomonem, & ipsi præerant reliquis operarijs Salomonis, sequ. libr. cap. 5. *Artifices q; lapidum.* Id est etiam misit Rex Hiram Dauid artifices in opere lapidum, quia domus constructio tam lapides, quam ligna requirebat, & omnia hæc artificia excellentius erant in terra regis Hiram, quam Dauid. *Ad parietes.* Id est, ad construendum parietes, quia domus regia, quæ fortis erat, non debebat ædificari de luto, sed de lapidibus, & hoc erat in parietibus: textura autem domus, & tecta de lignis erant. *Et ædificauerunt domum Dauid.* Scilicet, tecerunt ei domum speciosam in castro Sion. *Et cognouit Dauid, quod confirmasset eum Dominus regem super Israel.* Id est, vidit Dauid, quòd Deus volebat firmiter ipsum manere regem super totum Israel; & hoc videbat Dauid per ea, quæ Deus faciebat in eo, nam prosperabat omnes actus eius, vt dicitur supra, scilicet, quod ingrediebatur Dauid proficiens, atque succrescens. *Et quoniam exaltasset regnum eius super populum suum Israel.* Id est, non solùm confirmauit eum in regem, sed etiam fecit regnum suum esse excellens, eò quod prius erat paruum, scilicet, super Iudam, nunc autem erat magnum, scilicet, super totum Israel. Etiam prius erat minoris gloriæ, postea verò magnificatum est in gloria per triumphos, & famam magnam. *Accepit ergo Dauid adhuc concubinas.* Hic ponitur multiplicatio Dauid per amicos interiores, scilicet, quia accipiendo vxores, & concubinas conciliauit sibi animos virorum magnorum de terra sua, quorum filias in vxores accipiebat: dicitur autem, quòd accepit adhuc concubinas, & vxores de Ierusalem, id est de vrbe Ierusalem. Accepit sibi istas concubinas, & vxores, de quibus hic dicitur. *Postquam venerat de Hebron.* Scilicet, quia in Hebron acceperat alias vxores, de quibus habetur supr. 3. istæ autem, de quibus hic, sunt præter illas: significatur autem in hoc, quod habuit Dauid multas vxores. Hebræi autem dicunt, quod non habuit plures quam 18. dicunt etiam quòd Deus prohibebat vltra has alias accipi, quod probant ex eo, quod habetur infr. 12. vbi litera nostra dicit: Et dedi vxores domini tui in sinu tuo: & in Hebræo habetur, dedi vxores domini tui in manu tua: & sicut ipsas, & sicut ipsas, quod bis ponitur, & tamen priores vxores erant sex: vt colligitur supr. 3. ex declaratis ibidem, ergo. 18. sunt vxores Dauid triplicando sex. Sed istud nihil est. nam non apparet Dauid habuisse. 18. vxores: nec litera allegata hoc probat, sicut ibidem declarabitur, sed solùm cõstat, quod habuit multas. Item, quòd peccatum esset habere plures quam. 18. non stat, quia sicut licebat habere multas, vt 15. vel 18. ita liceret habere. 19. cũ lex de hoc nihil dicat: ideò ista friuola sunt. *Natique sunt Dauid, & alij filij, & aliæ filiæ.* Id est præter filios, & filias, quos genuit in Hebron, qui fuerunt sex, de quibus supr. 3. genuit alios, de quibus habetur hic. *Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Ierusalem.* Id est ista, quæ sequuntur sunt nomina filiorum suorum, quos genuit in Ierusalem postquã factus est Rex super Israel. Sciendum autem quamquam dicatur hic, quòd nati sunt Dauid filij, & filiæ postquam fuit Rex in Hebron, tamen non ponitur hic nomen alicuius de filiabus suis, sed solùm ponuntur nomina filiorum, fuerunt autem aliquæ filiæ Dauid, scilic. Thamar soror Absalon, de qua patet primo Paralip. 3. & tamen non ponitur hic. *Samua, & Sobab.* Sic enim vocatus est vnus de fratribus Dauid, scilicet, Samua. præcedent. libr. capit. 16. *Et Nathan.* Non est iste ille, qui vocatur Nathan Propheta, quia ille non erat de stirpe regis, sed erat iam vir magnæ ætatis, cùm viueret Dauid: sic dicitur Ecclesiastic. 47. post hæc surrexit Nathan Propheta in diebus Dauid. Si tamen ipse fuisset filius Dauid, non diceretur sic. Potissimè non stat, quia pauco tempore post hoc Natham venit ad Dauid ad nunciandum ei de gloria regni sui, infr. 7. & tamen tunc Nathan erat vir magnus. Aliqui tamen volunt, quod Nathan, de quo hic dicitur fuit Nathan Propheta, & non fuit filius Dauid: sed ipse eum adoptauit in filium, quia erat vir bonus. Sed hoc non stat, cùm litera dicat hic, quod isti filij nati sunt Dauid in Ierusalem. *Et Salomon.* Iste fuit filius Bersabee vxoris Vriæ. Sciendum autem, quòd plures filij Dauid ponuntur primo Paralipom. 3. quam hic, quia hic ponuntur solùm 11. & ibi ponuntur 13. & vna filia, scilicet, Thamar.

Nathã qui fuerit.

Quare Dauid accepit tot vxores, & an peccauerit.

QVÆST. XI.

QVÆRET aliquis, ad quid Dauid accepit tot vxores, & an peccauerit: nam supra in Hebron acceperat sex vxores, vt declaratum est supr. 3. & hæ sufficere debuerant ei ad procreandam prolem, ideò quod plures acceperit, videbatur magis ad illecebras carnis, & consequenter erat peccatũ. Respondendum ad primum, quòd Dauid accepit multas vxores propter duo. Primò ex desiderio prolis ad cultum diuinum, &

multi-

A multiplicandum populum Dei. Contingit autem interdum, quòd ex vnica vxore, vel paucis non possit quis multos filios procreare, & potest ex pluribus: ideò ad hoc videtur desiderium licitum, nisi lex hoc prohiberet. Secundò accepit plures vxores ad conciliandum sibi animos magnorum virorum de regno suo. Desiderabat enim securè regnare: & hoc non poterat, nisi conciliaret sibi animos principum regni sui: istud autem maximè erat per affinitatem, scil. accipiendo filias eorum in vxores, ideò voluit accipere multas vxores, vt multos sibi conciliaret. Ad secundum aliquis dicet, quod Dauid peccauit accipiendo vxores tot, quia lex vetabat regibus vxorum multitudinem, vt patet 1. Paralipom. 17. Dauid autem acceperat plures, quam. 10. ergo peccabat. Respondendum, quòd non peccauit, nam Deus dedit ei vxorum multitudinem, quasi in donum, vt patet infr. 12. scilic. dedi vxores Domini tui in sinu tuo: Deus tamen non dat in donum id quod malum est: ergo non peccauit Dauid accipiendo multitudinem vxorum. Respondendum est, quòd nunc in lege noua vetita est vxorum multitudo, ideò ex nulla causa licitum est plures accipere. In veteri tamen testamento non erat posita ista lex, ideò licitum erat plures accipi: potissimè quando aliqua causa suberat. Sic autem fuit in Dauid, ergo non peccauit. Item si peccasset aliquando, fuisset de hoc reprehensus, vel saltem scriptura descripsisset peccatum eius, nõ tamen culpatur de hoc, ergo non fuit peccatum. Cùm autem arguitur, quod accipere multas vxores erat peccatum regibus. Respondendum, quod hoc intelligitur, quando erat multitudo irrationabilis, & ad solam libidinem, sicut fuit in Salomone, qui accepit quasi mille vxores concubinas, & adolescentulas, & copulatus est eis ardentissimo amore: vt patet sequen. lib. c. 11. Dauid autem non accepit eas ad libidinem, sed ex causis supradictis, ideo non peccauit.

Non peccauit Dauid tot accipiendo vxores.

B

An Dauid peccauerit accipiendo multas concubinas.

QVAEST. XII.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid peccauerit accipiendo concubinas. Aliquis fortè dicet, quod sicut Dauid potuit habere multas vxores, & sine peccato, cùm nunc solùm liceat habere vnam, ita licuit ei accipere concubinas. Sed hoc non est simile, quia vxor licitè accipitur, & multæ vxores licitæ erant in veteri testamento, sicut nunc vna: ideò non erat aliquid speciale, quod posset habere multas vxores. In concubinis autem secus est, quia concubinatus secundum se est illicitus, eò quod est sine lege matrimonij. Nicolaus autem respondet aliter, scilicet, quod Dauid non habuit aliquam concubinam, & quando hic dicitur de concubinis, respondet, quod non accipiuntur concubinæ propriè, sed vocantur concubinæ vxores minus principales, & illæ, quæ sunt magis principales, vocantur vxores, sed inter vtrasque, & Dauid erat matrimonium, sic enim est interdum modus loquendi scripturæ, nam Agar, & Cetura vxores Abrahæ vocantur concubinæ eius, Genes. 25. & ramen alibi vocantur vxores. De Agar patet Genes. 16. De Cetura patet Genes. 25. Si autem istam positionem tenere velimus, quæstio excluſa est, scilicet, quia non potuit in hoc Dauid peccare, cùm nullam concubinam habuerit. Sed non multum stat hoc, quia litera facit hic differentiam inter concubinas, & vxores. Si tamen omnes essent vxores, potuissent, & debuissent omnes vocari vxores; vel omnes vocarentur concubinæ, quia omnes istæ erant minus principales, eo quod illæ priores, quas accepit Dauid in Hebron, erant vxores principales, cùm primo assumptæ fuissent. Item patet hoc efficacius; quia primo Paralipomen. 3. vbi ponuntur isti filij Dauid, qui habentur hic; dicitur: Omnes hi filij Dauid absque filijs concubinarum, ergo videtur quod magna differentia sit inter concubinas, & vxores. Et sic erant istæ concubinæ, & non vxores. Hoc autem communius tenetur, sic enim tenet Ra. & Historia scholastica, dicens, quod licuit habere Dauid concubinas ad significationem, cùm ait: concubinæ Dauid hęreticorũ Ecclesias signant, qui sub Christiani nominis titulo gloriantur viuere, sed quia propter lucra carnalia Christum sequuntur, non coniuges, sed concubinæ appellantur: nunc vero plures habere vxores peccatum est, & concubinas, quia iam transierunt figurę, pro quibus istud erat veniale. Aliter autem dici posset, quod Dauid peccauit accipiendo concubinas; nec est inconueniens, quod peccauerit, quia præter hæc in multis alijs peccauit. Sed aliter & melius dici potest, quod in lege veteri, quamquam licitum esset habere plures vxores, & non nunc: tamen concubinatus regulariter erat illicitꝰ, quia per hoc quod Deus dixerat: noli mœchari, non solùm excluserat adulterium, sed etiam omnem coitum, qui fit sine lege matrimonij, sicut omnes Doctores exponunt. Aliquando tamen ex dispensatione licuit, sicut fuit in viris sanctis: sic dicitur extra de diuortijs, c. gaudemus: quod Patriarchæ de adulterio excusantur: hoc autem potissimè est in concubinis, Dauid vero est Patriarcha, vt patet Act. c. 2. ideo etiam de ipso verum est, quod excusatus fuerit à peccato, licèt habuerit concubinas, quoniam accepit eas ex aliquibus causis, de quibus supra dictum est. *Audierunt vero Philisthijm.* Hic ponitur exaltatio Dauid bis debellando inimicos exteriores, s. Philisthinos, qui erant extra terram Israel, non quod terra Philisthinorum non esset de terra debita filijs Israel, nam diuisa est per sortes, vt patet Iosue. 13. & 15. sed quia non erant Philisthini inter Israelitas, sicut Iebusæi, de quibus dicitur supra. *Quod vnxissent Dauid regem super Israel.* Ex hoc appareret, quod istud fuit paulo post vnctionem Dauid, scilicet, in principio regni super totum Israel, nam audita fama, quod regnaret, congregati sunt. *Et ascenderunt vniuersi, vt quærerent Dauid.* Id est, omnes reges Philisthinorum congregati sunt nunc contra Dauid. Erant quippe quinq; reges Philisthinorum, vt patet Iosu. 13. & omnes hi conuocauerunt agmina sua contra Dauid.

Optimè Nico. reijcitur.

C

Quare Philisthini congregati sunt contra Dauid, audito quòd erat factus Rex, ne confirmaretur in regno, & ante non fuerunt congregati.

QVÆST. XIII.

QVÆRET aliquis, quare Philisthini ante hoc non fuerunt congregati ad pugnandum contra Dauid, cùm prius fuisset Rex quasi octo annis super Hebron, & hoc non poterat latere Philisthinos, cùm terra Iudæ, & terra Philisthinorum sint coniunctæ sine medio. Responderi potest, quod ante hoc Dauid habuit aliqua bella contra Philisthinos, cùm esset Rex super Iudam, & ibat illuc Ioab, qui erat princeps belli, de quo supra 3. dicitur, quod Ioab reuertebatur cæsis latronibus cum præda magna nimis: nunc tamen quando audierunt Philisthini Dauid esse vnctum super totum Israel, maiori desiderio iuerunt ad pugnandum contra ipsum: ideo congregati sunt omnes. Et ratio est, quia quando Dauid erat Rex super Iudam, erat paruæ potentiæ, & non multum curabant Philisthini de eo, quia non poterat illis nimis nocere: cùm autem factus est Rex super totum Israel, quia erat magnæ potestatis, timuerunt Philisthini, quod posset eos dispersere si permitterent ipsum confortari in regno, ideo congregati sunt omnes, vt delerent eum. *Quod cum audisset Dauid.* Scilicet, quod omnes Philisthini congregati erant contra eum. *Descendit in præsidium.* Id est, in quoddam castrum, quod erat in fine terræ suæ contra terram Philisthinorum, vbi nunc erant castra eorum. Et non est istud Præsidium illud, de quo habetur præceden. libr. c. 22. nam illud erat in terra Moab, vt patet ibidem, cùm propheta dixit Dauid, quod nõ maneret in Præsidio, sed descenderet in terram Iudæ. *Philisthijm autem venientes diffusi sunt in valle Raphaim.* Id est, venerunt de terra sua in vallem Raphaim, quæ est quædam vallis in sorte Iudæ, & hoc fecerunt ad prædandum fortè, vel ad figendum ibi castra ad pugnam. Est autem ista vallis Raphaim in sorte Iudæ: vbi diuiditur sors Iudæ à sorte Beniamin, vt patet Iosue 15. quare autem ista vocetur vallis Raphaim, & an habitauerint ibi aliqui Raphaim, siue gigantes, declaratum est Iosue. 15. & 17. *Et consuluit Dauid Dominum dicens.* Istud factum erat arduum, scilicet, quod pugnaret Dauid contra omnes Philisthinos, ideo noluit agere sine Dei consilio, & ad hoc consuluit eum per Sacerdotem magnum, quia illum secum habebat in bello. De modo autem consulendi Dominum habetur præced. lib. cap. 23. & 30. vbi satis declaratum est. *Si ascẽdam ad Philisthijm.* Id est nunquid bonum est, & expediens, quod ascendam ad Philisthinos aggrediendo eos? *Et si dabis eos in manu mea.* Id est dato,

D

Autor aut loquitur de peccato veniali, aut de minus graui. Quia contrariũ superius docuit ca 24. q. 12. & 22. & lib 3. Reg. c. 15. q. 4.

E

F

A quod aſcendam contra eos, nunquid facies me victorem? iſta verba proponebat Sacerdos loco Dauid: vel ipſe Dauid coram Sacerdote. *Et dixit Dominus ad Dauid.* Scilicet, reſpondit ei per Sacerdotem magnum, ſiue in verbo, ſiue in ſcripto. *Aſcende, quia tradens dabo Philiſthiim in manus tuas.* Id eſt, non dubites aſcendere, quia ego certiſſimè tradā Philiſthinos in manus tuas: ad hoc, quod percutias eos, vel facias de illis, quod volueris. *Venit ergo Dauid in Baalpharaſim.* Iſte eſt locus, in quo erant Philiſthini, ſcilic. vallis Raphaim: vocatur autem hic Baalpharaſim per anticipationem, quia tempore quo Dauid venit in locum iſtum, nondū vocabatur Baalpharaſim, ſed poſtea vocatus eſt ſic ab euentu, vt patet in litera. *Et percuſſit eos ibi.* Id eſt, pugnauit in valle Raphaim cōtra Philiſthinos, & occidit plurimos: alij autem huc, & illuc diſperſi ſunt, vt patet in litera. *Et dixit.* Scilicet, Dauid. *Diuiſit Dominus inimicos meos coram me.* Id eſt, fecit quod non poſſent ſtare coram facie mea, ſed diuiderentur huc, & illuc. *Sicut diuiduntur aquæ.* Id eſt, non potuerunt ſubſiſtere coram me, ſed ſicut aquæ cuicumque obuient, ilico diuiduntur: ita Philiſthini faciliter diuiſi ſunt coram Dauid. *Propterea vocatum eſt nomen loci illius Baalpharaſim.* Scilicet, ille locus, qui prius vocabatur vallis Raphaim, nunc vocatus eſt Baalpharaſim ex hac cauſa, & interpretatur Baalpharaſim vallis diuiſionis, vel diuiſio virorum, vel diuiſio Idolorum. Et hoc quia Baal poteſt ſignificare vallem, & virum & Idolum, & ſatis ſtat quodlibet horum. De primo patet: vocatur enim vallis diuiſionis, quia locus ille erat vallis, in qua diuiſi ſunt hoſtes. Vocatur etiam diuiſio virorum, quia viri, id eſt, Philiſthini diuiſi ſunt ibi. Vocatur etiam diuiſio Idolorum, quia in illo loco diuiſionis dimiſerunt Philiſthini Idola ſua, vt patet in litera.

B *Et reliquerunt ibi ſculptilia ſua.* Scilicet, Philiſthini reliquerunt in valle Raphaim ſculptilia, eo quod ipſi venientes in bellum traduxerant ſecum Deos ſuos, & poſtea fugientes non potuerunt ſecum illos tollere, ſed reliquerunt illos diripiendos Iudæis.

Quare Philiſthini duxerunt Idola ſua in bellum.

QVÆST. XIV.

QVAERET aliquis, quare Philiſthini duxerunt Idola ſua in bellum. Reſpondendum, quòd hoc fecerunt vt haberent auxilium contra Iudæos: extimabant enim Philiſthini, quòd dij ſui poſſent eos adiuuare in bello, & hoc maximè eſſet, ſi præſentes eſſent in bello: ideò ducebant illos ſecum. Quòd autem putarent Philiſthini ſe habere victoriam à dijs ſuis, patet, quia Iud. 16. dicitur, quod Principes Philiſthinorū conuenerunt in vnum, vt immolarēt hoſtias magnificas Deo ſuo Dagon, & epularentur dicentes: tradidit Deus noſter inimicum noſtrum in manus noſtras. Populus etiam hoc videns, laudabat Deum ſuum dicens: tradidit Deus noſter in manus noſtras aduerſarium noſtrum, qui deleuit terram noſtram. Item patet hoc ex honoribus, quos impendebant Philiſthini dijs ſuis poſt victorias: nam quando præualuerunt contra Iudæos, poſuerunt Arcam Dei, quam ceperant in bello, in templo Dagon. præced. lib. c. 5. Item quando præualuerunt contra Iſraelitas, & occiderunt Saulem, & filios eius: laudauerunt nimis Deos ſuos: nam fecerunt duci arma Saulis per totam terram Philiſtinorum, & templa Idolorum, vt annunciaretur iſta victoria in templis, & poſtea poſuerunt illa in templo Aſtaroth: & caput Saulis poſuerunt in templo Dagon: vt patet præcedent. lib. c. vlt. & 1. Paralip. 10. hoc tamen ſolùm erat, vt laudarent Deos ſuos de victoria habita, ideò putabant, quòd dij ſui poſſent eos adiuuare in bellis. Item hoc didicerunt Philiſthini ab Iſraelitis, quia ipſi portabant aliquando Arcam in bello, vt adiuuarentur præſente illa, & putabant Philiſthini, quod præſentia illius nimis conferret, quod nō faceret in abſentia, ideo, adueniente illa, timuerunt. Sic patet præceden. li. c. 4. Scilicet: Et cognouerunt Philiſthini, quòd Arca Dei veniſſet in caſtra, timueruntque dicentes: venit Deus in caſtra, & ingemuerunt, dicentes: væ nobis, non fuit enim tanta exultatio heri, & nudiuſtertius: væ nobis: quis nos ſaluabit de manu Deorum ſublimium iſtorum? Sic igitur putabant Philiſthini, quòd etiam dij ſui venientes cum eis in caſtra adiuuarent eos. Ideò duxerunt illos ſecum, in quo nimis errabant, quia cùm ipſi crederent Deos ſuos eſſe lapides, & ligna, non poterant habere aliquam actionem, ſiue adiuuando, ſiue repellendo hoſtes: & hoc in præſentia, vel in abſentia: duxerunt tamen illos ſecum, & poſtea ex timore reliquerunt eos in bello, vt ſeipſos fugiendo ſaluarent. *Quæ tulit Dauid, & viri eius.* Scilicet, finita pugna cùm verterentur Dauid, & viri ſui ad ſpolia diripienda: inuenerunt inter illa Deos Philiſthinorum, & tulerunt ſecum cum cæteris ſpolijs. D

An peccauit Dauid tollendo Idola Philiſthinorum.

QVÆST. XV.

QVÆRET aliquis, an Dauid, & viri ſui peccauerunt tollendo Idola Philiſthinorum. Aliquis dicet, quod ſic, quia non licebat Iudæis cùm prædarentur bona Gentilium, accipere Deos eorum, ſed comburere debebant, vt patet Deuter. 7. ſ. Sculptilia eorum igne combures: non concupiſces argentum, & aurum, de quibus facta ſunt: nec aſſumes tibi ex eis quicquam, ne offendas propter ea: quia abominatio eſt Domini Dei tui. Nec inferes quippiam ex Idolo in domum tuā, ne fias anathema, ſicut & iſtud eſt. Reſpondendum eſt, quod Dauid non peccauit ducendo Idola Philiſthinorum, nec viri ſui: quia ſi peccaſſent in hoc, Deus durè puniuiſſet illos: quia nullum eſt peccatum, quod in lege veteri ita puniretur, ſicut idololatria: ſicut patet ex diſcurſu librorum eius. Dauid tamen non punitus fuit ex hoc: immo poſt iſtud Deus dedit ei aliam victoriam contra Philiſthinos, vt patet in litera: ideò non peccauit. Ratio huius eſt, quia Dauid, & viri ſui non tulerunt iſta Idola ad colendum ea, nec etiam vt acciperent aurum, & argentum, quod erat in illis, ſed vt comburerent ea, & poſtea combuſſerunt, vt patet 1. Paralip. 14. ſcilic. De reliquerunt ibi Deos ſuos, quos Dauid iuſſit exuri. Iſtud quoque verbum, quod habetur hic, ſcil. & tulit ea Dauid: apud Hebræos eſt æquiuocum: & poteſt ſignare tollere, vel comburere. Vnde Hebræi vt communiter exponunt pro cōburere: & tunc erit ſenſus, quod non tulerunt Idola de loco illo, in quo erant, ſed ibi combuſſerunt ea. *Et addiderunt adhuc Philiſthiim, vt aſcenderent.* Iſtud eſt ſecundum bellum, quod fecerunt Philiſthini contra Dauid: nam in primo bello victi redierunt, vt iterum pugnarent contra Iſraelitas: deſiderabant enim delere Dauid, eò quod erat Rex ſuper totum Iſrael, & putabant, quod ipſe deleret eos, niſi præoccuparent ipſum deſtruere. *Et diffuſi ſunt in valle Raphaim.* Id eſt, poſuerūt caſtra in valle Raphaim. Et quia multi erant, extenderunt ſe per vallem in locandis caſtris. Poſuerunt autē caſtra in loco, in quo prius in alio bello, eò quod ille locus videbatur eis conueniens ad pugnam, & fortè erat propè terram Philiſthinorum. *Conſuluit autem Dauid Dominum.* Sicut in priori bello conſuluerat, an deberet pugnare contra Philiſthinos, ita & nunc conſuluit, quia non erat minus periculum nunc quàm prius: immò credendum eſt, quòd maius erat, quia Philiſthini ſuperiori bello victi, maiorem & fortiorem turbam bellicam congregarent. *Si aſcendā contra Philiſtiim.* Id eſt, nunquid expedit, quod aſcendam ad pugnam contra Philiſthinos? Sciendum autem quod Dauid non conſulebat Dominum, an deberet pugnare cōtra Philiſthinos, quia cùm illi eſſent in terra Dauid, neceſſe erat quòd Dauid pugnaret contra eos, alioquin permitteret totam terram ſuam igne, ferroq; vaſtari: ſed conſulebat Dominum, an deberet aggredi illos, vel ſuſtinere illos venientes, & an deberet exire obuiam illis, vel ex latere, aut à poſteriori. *Trades eos in manus meas.* Id eſt nunquid trades in manus meas Philiſthinos ſi aſcendero contra eos? *Qui reſpondit, non aſcendas.* Id eſt, non aſcendas obuiam illis ad pugnandum, ſed ex latere, vel à poſteriori, ſicut infra dicitur. *Sed gira poſt tergum eorum.* Id eſt, conuertas aciem ex dorſo, & ex ea parte fac bellum. Sic dicitur primo Paralip. 14. Non aſcendes poſt eos: recede ab eis, & veniens contra illos ex aduerſo pyrorum, id eſt, non aſcendas poſt eos ab iſta parte à qua es: ſed recede ab eis, ſ. vt per alium locum venias contra eos. *Et venies ad eos ex aduerſo pyrorum.* Id eſt, venies ad Philiſthinos, procedendo contra locum pyrorum: ita quòd inter te & pyreta ſint Philiſthini medij.

C F

A

Quare Deus iußit Dauid venire ex aduerſo pyrorum.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, quare Deus iuſſit Dauid, vt veniret ex aduerſo pyrorum. Reſpondendum, quòd Deus volebat adiuuare Dauid terrendo Philiſthinos per multitudinem exercitus, quem ipſi putarent contra ſe venire. Quod non fieret cõuenienter, niſi veniret Dauid ex aduerſo pyrorum. Pro quo ſciendum, quòd cum Philiſthini locauiſſent caſtra in valle Raphaim: erat multitudo pyrorum apud illos ex parte ipſa, de qua Dauid exire debebat ad bellum contra eos. Deus autem volebat Philiſthinos tradere in manus Dauid, ita vt multi perirent, & non poſſent faciliter fugere. Ad hoc autem volebat Deus Philiſthinis oſtendere multitudinem exercitus: non quòd ipſi illam viderent, ſed quòd per ſtrepitum adeſſe putarent. Iſta autem fraus non poterat fieri in loco patenti, ideo voluit quòd fieret in medio pyretorum, vbi poterat ſentiri magnus ſtrepitus exercitus, & non videretur: & ſic factum eſt. Nam Deus fecit, quòd Angeli graderentur in cacumine pyrorum, & facerent magnum ſtrepitum bellicum, vt terrerentur Philiſthini, & non auderent fugere per partem illam, & cùm Dauid teneret partem oppoſitam, ſcilicet ex aduerſo pyrorũ, non haberent Philiſthini locum fugiendi, ſed multi perirent. B Dauid autem ſi Deus ei nihil dixiſſet, intendebat procedere contra Philiſthinos, non ex aduerſo pyrorum, ſed ex loco ipſorum, & tunc non poterat conuenienter ſimulari fragor magni exercitus, qui non videretur, cùm reliqua loca eſſent patẽtia præter locum pyrorum: ideo Deus dixit, quòd Dauid non iret ab illa parte, à qua iturus erat, ſed gyraret poſt tergum Philiſthinorum, & veniret ex aduerſo pyrorum, vt videretur exire alius exercitus de loco pyrorum. *Et cum audieris ſonitum gradientis in cacumine pyrorum.* Iſti erant Angeli, qui faciebant magnum fragorem inter pyreta, vt videretur ibi eſſe magnus exercitus, & iſte exercitus nõ videbatur, ſed audiebatur, ita vt etiam Dauid non videret, ſed audiret ſonitum ſuper pyra. *Tunc inibis prælium.* quaſi dicat, licèt aſcendas ex aduerſo pyrorum, non incipies pugnare ilicò contra Philiſthinos, ſed expectabis quouſq; audias fragorem in cacumine pyrorum.

Quare Deus voluit, quòd Dauid expectaret ſonitum in cacumine pyrorum.

QVÆST. XVII.

QVÆRET aliquis, quare Deus dixit Dauid, quòd non iniret prælium, quouſque audiret ſonitum in cacumine pyrorum. Aliquis reſpondebit, quòd hoc factum eſt, vt Dauid expectaret horam illam, in qua pugnare poſſet contra hoſtes, & debellare eos. Volunt enim plurimi Aſtrologorum, quòd diuerſæ horæ ſint diuerſarum poteſtatum, & accommodẽtur ad diuerſa opera propter diuerſitatem planetarum regnãtium in eis: vnde horas quorundam planetarum dicunt vtiles eſſe ad iniendum bellum, & emendum arma, & quæcunque bellica. Horas autem aliorum planetarum ad coniugia contrahenda. Et ſic de varietate omnium operum. Et ſecundùm hos in parte Aſtrologiæ iudiciariæ eſt quædam particula de electionibus, ſicut eſt alia de natiuitatibus, & alia de annorum reuolutionibus, & alia de quæſtionibus. In particula de electionibus traditur ſcientia, ſiue ſuperſtitio de eligendo horas ad incipiendum quodcunque opus, vt fœliciter finiatur. Ponunt etiam quòd obſeruanda ſint certa aſcendentia ſignorum, & gradus medij cœli pro inchoatione cuiuslibet operis: nunc autem Dauid neſciebat horam iſtam, in qua deberet inire bellũ. ideo Deus dedit ei ſignum quod expectaret quouſque videret fieri ſonitum in cacumine pyrorum, quia tunc erat hora. Et nõ ſolùm iſti ponunt horas determinatas ad inchoandum ſingulas res, ſed etiam ad faciendum miracula ponunt determinationem horæ: quod confirmant auctoritate Chriſti. Ioan. 2. cùm dixit matri ſuæ: quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea, id eſt, nondum venit hora, in qua poſſim facere miracula. Sic enim exponunt quidam Hæretici. Reſpondendum eſt, quòd iſta non ſtant, quia nõ conſentit ſcriptura ſacra, quòd à corporibus cœleſtibus influatur aliqua virtus ad faciendum hæc, ſed ſolùm à Deo: ideo non eſt hora aliqua, quæ proficiat ad inchoanda bella, vel alias actiones: ſed Deus ſolus eſt, qui actus noſtros proſperos facit, quãdo vult: & interdum peccatis noſtris exigentibus omnia noſtra exterminat. De iſtis loquitur latè Auguſt. 5. de Ciuit. Dei. vbi vult excludere omnẽ obſeruationem Aſtrologorum circa iudicia. Dato tamẽ quòd eſſet aliqua virtus à Cœlo in certis horis ad faciendum hæc, Deus non iuſſiſſet Dauid expectare illam, quia per hoc induceret eum, & omnes Iudæos ad obſeruandum ſuperſtitiones, & colendum ſigna cœli. Obſeruationem tamen iſtam Deus nimis vetuit: vt patet Iere. 10. ſcilicet. Iuxta vias gentium nolite diſcere, & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanę ſunt. Cùm autem dicunt, quod ſit determinatio horæ ad faciendum miracula ex verbis Chriſti. Dicendũ, quòd non intelligitur, quòd Chriſtus diceret, quòd nondum venerat hora ſua, ita quòd illa eſſet aliqua hora alicuius planetæ, vel eſſet aliquod aſcendens ſpeciale ſignorũ, vel aliqua coniunctio aut aſpectus planetarum conferens virtutem ad faciendum miracula: ſed nondum venerat hora, id eſt, tempus determinatum à beata Trinitate, in qua Chriſtus deberet miraculosè operari: nam licèt Chriſtus ſemper eſſet Deus, & conſequenter haberet ſemper virtutem faciendi miracula æqualiter: tamen ſapientia Dei determinauerat tempora pro omnibus actionib⁹ Chriſti, vt honeſtiùs, & rationabiliùs fierent. Sic enim Chriſtus ab inſtanti conceptionis ſuæ æqualem ſcientiam habuit, vt poſtea quando erat vir triginta annorum: tamen beata Trinitas diffinierat, quòd non prædicaret vſque ad annum. 30. inchoatum. Conformiter etiam omni tempore Chriſtus habebat poteſtatem faciendi miracula, quæ non poterat ab eo ſeparari, cùm Deus eſſet: diffinierat tamen beata Trinitas, quòd Chriſtus non faceret miracula, vſquequo eſſet in nuptijs Ioannis. Vnde dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galileæ, & manifeſtauit gloriam ſuam. Et quia quando mater ſua incitabat eum ad operandum miraculosè, nondum venerat tempus determinatum à beata Trinitate, in quo operaretur miraculosè, ideo dixit, quòd nondum venerat hora eius. De horis autem an aliqua ſint, in quibus ſit maior virtus ad operandum aliquid quã in alijs ſecundùm influxum corporum cœleſtium: & an ad iſta opera noſtra, quæ non ſunt naturalia, vt ad contractus, & bella aliquid proficiat obſeruatio temporum, & corporum cœleſtium, latiorem diſputationem expetit: de quo fortè dicemus Iere. 10. vel Ioan. 2. In præſenti autem dicendum eſt, quòd Deus iuſſit Dauid expectare, ne iniret bellum quouſque audiret ſonitum in cacumine pyrorum; nõ quòd tunc eſſet aliqua hora, in qua ſpecialius corpora cœleſtia adiuuarent ad bellum potius, quàm in alijs temporibus: ſed quia Deus volebat adiuuare Dauid mittendo exercitum Angelorum contra Philiſthinos, & ille exercitus iturus erat in hora, qua Deus volebat. Et quia ſi ante tempus illud Dauid iniret bellum contra Philiſthinos, non terrerentur Philiſthini tanquam non habentes alios ſibi repugnantes niſi Dauid, ideo voluit Deus, quòd expectaret Dauid, vſquequo audiret ſonitum gradientis in cacumine pyrorum. Si autem dicas, quare Deus magis voluit in tali hora adiuuare Dauid mittendo exercitum contra Philiſthinos, quàm in alia hora? Dicendum, quod Deus non expectat tempora tanquam in diuerſis temporibus poſſit efficacius, vel remiſſius operari, quia virtus ſua non eſt à Cœlo, vel à tota natura, quin potiùs è conuerſo: quia tamen id, quod Deus operatur, aliquando operaturus eſt, eligit tempus quod vult: ſed non ita in illo operatur, quin poſſet idem æqualiter, vel etiam efficacius in alio tempore operari. *Quia tunc egredietur Dominus.* Iſta eſt cauſa, quare Dauid expectare debebat ſonitum gradientis in cacumine pyrorum, ſcilicet, quia Deus volebat adiuuare eum, mittendo exercitum contra Philiſthinos: & quia iſtud non erat facturus, quouſque fieret ſonitus in cacumine pyrorum, voluit, quòd Dauid non iniret prius bellum. *Ante faciem tuam, vt percutiat Philiſthiim.* Id eſt, Deus egredietur tunc coram te, ad deſtruendum Philiſthinos. Deus, de quo hic dicitur, ſunt ipſi angeli Dei: nam Deus nihil horum per ſe agit, nec agere poteſt: quia repugnat Deo agere aliquid, quod eſt cum motu: de quo latè dictum eſt Exod. 25.

C *Stultitia Aſtrologorum circa electiones.*

D

E

F

A

Modus quo Angeli Dei percuterent Philisthinos.

QVÆST. XVIII.

QVÆRET aliquis, quomodo egressus est Deus ad percutiendum Philisthinos. Respondendum est, sicut dictum fuit, quòd non erat iste Deus, qui hæc egit, sed angeli sui eo iubente fecerunt. Modus autem, quo factum est, potuit esse duplex. Primò, quòd Deus mitteret magnum exercitum angelorum in equis, & armis, qui apparerent coram Philisthinis: & isti poterant se dupliciter habere, scilicet, quòd non pugnarent contra Philisthinos aliquid agendo, sed solùm incuterent eis timorem per aspectum, & multitudinem: conuerterentq; eos in fugam. Sic fuit infr. 4. lib. c. 6. quando venerunt Syri in vrbe Dothan, vt caperent Heliseum: nam tũc apparuit totus mons plenus curuum, & equorum igneorum, & exercitus magni in circuitu Heliſei ad defensionem eius: illi tamen non pugnauerunt. Aliter esse poterat, quòd iste exercitus angelorum apparens corã Philisthinis pugnaret contra illos, & occideret multos de eis: nam angeli Dei interdum pugnantes pro Hebræis occiderunt hostes illorum. Sic fuit in mari rubro: nam dicitur Exod. 14. Iam aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens dominꝰ per colũnam ignis & nubis super castra Ægyptiorũ, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Hoc autẽ Ægyptij viderunt: vnde dixerunt inter se: fugiamus Israẽlem: dominus enim pugnat pro eis cõtra nos. eo. c. isti tamẽ, qui faciebant hoc, angeli

B erãt, quia angelus fuit, qui mouebat nubem. eod. c. Sic etiã fuit de angelo, qui occidit in castris Assiriorum octoginta quinq; millia virorum, vt patet infra. 14. lib. c. 19. Sic etiam apparuit in templo Dei quidam angelus equitans, qui percussit Heliodorum volẽtem accipere pecunias repositas in templo, vt patet. 2. Mach. c. 3. Secundus modus est, quòd non appareret aliquis exercitus angelorum coram Philisthinis, sed solùm Deus mitteret aliquos angelos, qui in medio pyrorum facientes fragorem magnum tanquam innumerabilis exercitus aduenientis, & nõ viderent aliquid Philisthini, sed audito fragore timerẽt, & fugerent. Simile enim fuit quando Syri obsidebant Samariam tempore Heliseæ: nam audiuerunt sonitum magnum in castris curruum, & equorum, & exercitꝰ plurium per noctem: quem Deus audiri fecerat, & dixerunt adinuicem ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israel reges Hethæorum, & Ægyptiorũ, & venerunt super nos: surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, vt patet infra. 4. lib. c. 7. & sic fugerunt illi nemine persequente: sed solùm Deo decipiente illos. Dicendum tamen videtur, quòd vterq; modus fuerit hic. scil. quòd Deus miserit magnum exercitum angelorum contra Philisthinos, & viderent illum Philisthini, & non Israelitæ: & quòd in medio pyrorum manerent alij angeli facientes strepitum magnum tanquam plurimi exercitus aduenientis præter illum, qui apparebat: & tunc turbarentur Philisthini, & fugerent. Ista ambo apparent in litera. Primum patet,

C cùm dicitur: tũc egredietur dominus ante faciẽ tuam, vt percutiat castra Philisthijm. Egressio autem significat quandam manifestationẽ, & pertinet ad angelos apparentes coram Philisthinis velut in exercitu. De secundo apparet, cùm dicitur: cùm audieris sonitũ gradientis in cacumine pyrorum, tũc inibis pręliũ. *Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus.* Scil. quod non egressus est directè contra eos: sed gyrauit post tergũ eorum, & venit ad eos ex aduerso pyrorum. *Et percussit Philisthijm de Gabaa vsque dum venias Gazer.* Id est, immediatè vt auditus est fragor inter pyreta tanquam magni exercitus aduenientis, viderunt se Philisthini conclusos: fugeruntq; à facie Hebræorũ, & in fuga occiderunt Israelitæ plurimos Philisthinos. Durauit autem ista persecutio de Gabaa vsque Gazer. Est enim Gabaa locus quidã in sorte Beniamin, vt patet Iosue. 18. Gazer autem, vel Gazera est locus in sorte Ephraim: vt patet Iosue. 6. ille autem locus habuit fortissimos habitatores de Chananęis: vnde non eiecerunt eos filij Ephaim de loco suo: vt patet alleg. c. & Iud. 1. manſitq; locus ille semper in potestate Chananæorum vsq; ad tempora Salomonis: nam tũc Pharao rex Ægypti ascẽdit in terram Israel, & succendit ciuitatem Gazer, interfecitq; Chananæos habitatores eius, & dedit ciuitatẽ filiæ suæ in dotem, quæ erat vxor Salomonis, vt patet seq. lib. c. 9.

An Gabaa, & Gabaon idem locus sit. D

QVÆST. XIX.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur hic, quòd fuga fuit de Gabaa vsque ad Gazer: quia 1. Paralipo. 14. dicitur, quòd fuit de Gabaon vsque Gazer. Aliquis respondebit, quòd Gabaa, & Gabaon sunt idem locus, ideo aliquando nominãtur vno nomine, & aliquando alio. Sed non stat, quia Iosue. 18. ponuntur ciuitates tribus Beniamin, inter quas ponuntur Gabaon, & Gabaa tanquam distinctæ: & si velimus dicere, quòd sunt eadem ciuitas, nõ poterimus peruenire ad numerum ciuitatum, quæ ibi ponuntur, scilicet ad 25. Ideo dicendũ secundum quosdam, quòd fortè litera est corrupta, quia deberet esse idem nomen hic, & 1. Paral. 14. & tamen imperitia librariorum faciliter mutatum est Gabaa in Gabaon. Aliter tamen dicendum est, & melius, quòd non sit aliqua corruptio: sunt tamen ista duo loca coniuncta in sorte Beniamin, scil. Gabaon, & Gabaa: ideo scriptura non curauit, quòd diceretur fuisse fugam ex Gabaon, vel ex Gabaa. Sciendum autem, quod Philisthini desiderabant nimis disperdere Dauid postquam factus est rex super Israel: & hoc bis congregauerunt contra eum exercitum magnũ, sed fugati sunt: ideo postea non ausi sunt conuenire contra eum in bellum, quia timebant, quòd semper sic fugarentur: præsertim, quia Deus incusserat eis istum timorem magnum. Sic patet primo Paral. 14. vbi enarrato isto bello, subditur: Diuulgatumque est nomen Dauid in vniuersis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius super omnes gẽtes, scilicet, super omnes finitimos: ideo postea potius Dauid E aggrediebatur Philisthinos, & alias gentes, quàm ipsi aggrederentur eum.

CAPIT. VI.

CONGREGAVIT autem rursum Dauid omnes electos ex Israël triginta millia. Surrexitque Dauid, & abijt: & vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda, *vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum sedentis in Cherubim super eam. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa.*

DEscripta in superioribus Dauid exaltatione, hic agitur de eius in Deum deuotione. Et diuiditur in duo, quia primò manifestata est deuotio Dauid quantum ad arcam Dei ad locum solennem de ducendam. Secundò quãtum ad domum Domini ædificandam. seq. ca. Prima in tres: quia primò deductio Arcæ incipitur, secundò ex timore interrumpitur, ibi. *Postquam autem peruenerunt.* Tertiò deuotè incœpta deductio perficitur ibi. *Nunciatumque est regi.*

F

De ordine sequentium ad præcedentia.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primũ, an ea, quę habentur hic, fuerint facta post præcedentia, vel sit commutatio ordinis, & an fuerint ista immediatè post præcedentia. Respondendum ad primum, quòd ex litera non patet, quid fuerit prius: cùm vnum non videatur dependere ex alio. Dicendum tamen, quòd ista, quæ habentur hic, fuerint facta post omnia, quæ habentur præcedent. cap. de quibusdam enim satis appareret, quòd fuerint ante hæc: nam præcedent. cap. agitur de vnctione Dauid in regem: sed illa fuit ante hoc: sic etiam est de ædificatione domus: nam immediatè vt Dauid factus est rex, misit Hiram rex Tyri artifices, & ligna ad fabricandum domum Dauid. Bella quoque facta contra Iebusæum prius fuerunt quàm ista, quæ habentur hic, quia quando arca ducta est, habitabat Dauid in Hierusalem, sed cùm pugnauit contra Iebusæum, nondum habitabat in Hierusalem, sed postea habitauit capta arce Sion, vt patet præcedent. capit. bella quoque facta contra Philisthinos, de quibus præcedent.

cap.

cap. videntur facta ante ductionem arcæ, quia illa fecit Dauid in principio regni sui: arcam autem postea deduxit, quando erat in pace. Ad secundum dicendum, quod non constat quantum tempus fuerit inter hæc & illa, quæ habentur præced. ca. sed credendum est, quòd non fuerit magnum tempus, quia Dauid in principio regni sui fuit nimis solicitus circa Dei cultum, ideo non est verisimile, quòd magno tempore relinqueret arcam in loco, in quo erat: hoc satis colligitur primo Paral. 13. cùm dicitur: cõgregentur ad nos, & reducamus arcam Domini Dei nostri ad nos: non enim requisiuimus eam in diebus Saul: sed etiam dixisset. Non enim requisiuimus eam in diebus nostris, sed non culpat tempora sua, sed solum tempora Saulis: ergo videtur, quòd quasi in principio regni Dauid fuit facta ista ductiõ arcæ. *Congregauit autem rursum Dauid.* Scilicet, postquã Dauid fecit bella contra Philisthinos, de quibus præced. c. congregauit Israëlitas ad ducendum arcam. Et dicitur: Congregauit rursum: quia iterum iam congregauerat Israelitas ad pugnandum contra Iebusæum, & contra Philisthinos: finitis autem bellis misit vnumquemque in domum suam, & cùm postea habuisset consilium super reductione arcæ, congregauit vniuersum Israel ad ducendum eam. Sciendum autem quòd ista congregatio Israelitarum non fuit facta sine cõsilio Dauid: nam recedẽtibus singulis Israelitis in loca sua manebant tribuni & centuriones in curia regis, cum quibus Dauid iniuit consilium, & dixit ad eos: si placet vobis, & Domino Deo, egredietur sermo, quem loquor, mittamus ad fratres nostros, & ad Sacerdotes, & Leuitas, qui habitant in suburbanis, & reducamus arcam Domini Dei nostri: & placuit sermo vniuersis, & tunc congregauit Dauid cunctum Israel, vt patet primo Paralip. 13. In Hebræo habetur. *Addidit autem rursus Dauid.* Sed ad idem redit, quia verbum istud est æquiuocũ, & deficit vna litera, scilicet, Aleph. ad significandum congregauit, & significat addidit. *Omnes electos ex Israël 30, millia.* Voluit Dauid facere magnam solennitatem in ductione arcæ: ideo voluit congregare omnes Israelitas ad ducendum eam. Sed obijciet aliquis, quia dicitur hic, quòd congregauit triginta millia: nam primo Paralip. 13. dicitur, quòd congregauit Dauid cunctum populum Israel à Sihor Ægypti, vsque dum ingrediaris Emath. Sed manifestum est, quòd in tota terra ista plura erant quam triginta millia virorum. Item patet quia dicitur præalle. cap. quòd viri, qui ascenderunt cum Dauid, vt adducerent arcam, erant. 224. millia, & 90. virorum, ergo non solùm triginta millia. Respondendum, quòd cum Dauid iuerunt valde multi viri, sicut dictum est: & quãdo dicitur hic q̃ fuerunt 30. millia; non intelligitur hoc de omnib. tanq̃ sit summa totalis, sed intelligitur de precipuis viris. Quod patet, cùm dicitur in litera: congregauit omnes electos Israel. 30. millia. Electi autẽ vocãtur illi, qui sunt præcipui, & nominati in populo. Præter hos autem fuerunt omnes viri de tribu Iuda: nam illa 30. millia solum erant de Israel, id est, de. 11. tribubus, quod patet in litera, cùm dicitur: Et congregauit. 30. millia electos ex Israel: surrexitque & abijt vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda: & sic non computantur isti inter 30. millia. Præter hos etiam fuerunt multi alij de tribubus. 11. qui nõ computantur inter electos, & omnes simul perueniunt ad summam. 224. millia virorum, quæ habetur primo Paralip. 13. *Surrexit & abijt.* Scilicet, abijt de Ierusalem in qua nunc habitabat: nam ad ipsum locum fecerat congregari omnes viros Israel, quibus conuenientibus, recessit Dauid de Ierusalem. *Et vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda.* Id est, non solùm iuerunt. 30. millia virorum de Israel cum Dauid, sed etiam omnis populus Iuda, qui erat cũ Dauid, id est, qui manebat cum eo assiduè. Erat namq; Dauid de tribu Iuda, ideo ferè omnes famuli sui, & qui in curia assistebant ei, erant de tribu hac: & omnes isti iuerunt cum eo ad portandum arcam. In Hebræo habetur. *De maioribus Iuda.* Vbi nos habemus de viris, sed idem est, quia nomen illud in Hebræo est æquiuocum, quod significat viros, & maiores. *Vt adducerent arcam Domini.* Ista erat in Cariathiarim, & fuerat ibi semper ex tempore, quo ducta est de terra Philisthinorum: nunc autem volebat eam ducere Dauid in Ierusalem, vt maneret ibi honorabilius.

(.·.)

Quare Dauid voluit ducere Arcam in Ierusalem.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, quare Dauid voluit ducere Arcã Domini de Cariathiarim in Ierusalem, & an peccauit ducẽdo eam illuc. Ad primum respõdendum, quòd Dauid in principio regni sui fuit valde deuotus circa cultum Dei, quod patet, quia ipse voluit ædificare templum Domino, quod nullus ante hoc dispposuerat, & Dominus locutus est ei, quòd non habitauit in domo ex die, qua eduxit filios Israël de Ægypto. seq. cap. quasi dicat, quod nullus de Israelitis cogitauit Domino facere domum, nec fecit; ideo semper habitauit in tentorijs. Quòd autem Dauid nunc vellet ædificare domum, erat aliquid nouum, & quia Arca Domini in Cariathiarim non erat in magno honore, cùm solùm custodiretur in domo Abinadab, quæ non erat multum solennis: in Ierusalem autem posset esse in maiori honore, quia construxerat Dauid domum magnam, in qua esset Arca, dum construeretur sanctuarium; ideo voluit eam transferre illuc. Ad secundum dicendũ, quòd Dauid non peccauit ducendo Arcam in Ierusalem: quia quanquam Arca deberet esse in sanctuario intra Sãcta Sanctorum, sicut Deus dispposuerat: vt patet Exod. 26. tamen iam à multo tempore fuerat extra sanctuarium in Cariathiarim, scilicet, toto tempore, quod fluxit post mortem Heli summi Sacerdotis, vsque ad tempus, quo Salomon posuit eam intra templum ædificatum, quod fuit tempus. 84. annorum, vel quasi: poterat ergo nunc manere extra sanctuarium in Ierusalem.

An Israëlitæ peccauerunt permittendo Arcam extra sanctuarium.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis, an Israelitæ peccauerint permittendo magno tempore arcam extra sanctuarium in domo Abinadab. Aliquis respondebit, quòd sic: quia istud erat contra mandatum Dei, ergo erat peccatum: Deus quippe iusserat, quòd arca maneret intra Sancta sanctorum. Exod. 26. nunc autem non erat ibi, cùm tabernaculum esset in alio loco. Item patet hoc ex verbis Dauid primo Paralip. 13. vbi culpauit prædecessores suos tempore Saulis, quia non curauerunt de arca, cùm ait: reducamus arcam Dei ad nos: non enim requisiuimus eam in diebus Saul: ergo videtur quòd malum erat, quòd non reduxerint eam in locum suum. Respõdendum est, quòd non peccauerunt Israelitæ permittendo arcam tanto tempore extra sanctuarium: nam tunc daretur, quòd cùm manserit arca extra locum sanctuarij toto tempore, quo Samuel rexit Israel, scilicet, 20. annis, quòd ipse grauiter peccauisset, quia ad eum pertinebat tunc iubere de omnibus, cùm nullus alius esset tunc Dominus Israelitarum. Samuel tamen laudatur in omnibus operibus suis in sacra Scriptura: ergo non erat peccatũ permittere arcam extra sanctuariũ. Item patet; quia toto tempore Saulis arca nõ fuit reducta in locum suum: sed mansit in Cariathiarim: ergo Saul & totus populus peccasset in hoc: sed non asseritur, quòd peccauerit in hoc totus Israel: imò non est verisimile, quia alioquin Deus dedisset punitionem grauem eis propter hoc, sed non dedit Sacerdotibus aut popularibus: nec legitur aliquid propter hoc egisse, quanquam solitus esset durè punire transgressiones cæremoniales: ergo non peccauit populus non reducendo arcam in locum sanctuarij. Ad rationem in cõtrariũ; cùm dicitur quòd Deus iussit arcam esse intra Sancta sanctorum. Dicendum quòd verum est, quòd dum arca erat intra sanctuarium, non debebat esse in alio loco, quam intra Sancta sanctorum: nõ tamen erat necesse sub pœna peccati mortalis, quòd arca semper esset in sanctuario. Quod patet, quia aliquando educebatur de sanctuario, & portabatur ad bellũ, sicut fuit tempore Heli Sacerdotis, quãdo ducta fuit de Silo in castra, vt patet præced. li. c. 4. Sic etiã fuit quãdo Saul duxit eam in bellũ, & consulebat Dominũ coram illa. præced. c. 14. Sic igitur post quam erat arca extra sanctuarum, non peccabant Israelitæ si non ducerent eam in sanctuariũ, & hoc potissimè quando aliqua causa suberat: sic enim videbatur hoc tẽpore: quia Israelitæ nondũ firmauerant sanctuariũ: sed transtulerunt

A

ſtuleruntillud de Silo in Nobe, & poſtea in Gabaon: & forte putabant, quòd multoties tranferendum eſſet, ideo nolebant ducere arcam in ſanctuarium, quouſque eſſet firmatum in aliquo loco, vbi arca poneretur ſimul. Ad ſecũdam rationem ex verbis Dauid, cùm dixit: non enim requiſiuimus eam in diebus Saul. Dicendum, quòd ex hoc non ſequitur, quòd Iſraëlitæ peccauerint, quia illud verbum non importat redargutionem, ſed inclinationem ad maius bonum, & opus ſupererogationis. Dauid autem quia erat valde deuotus ad Deum, nõ ſolùm volebat euitare malum, ſed etiam facere bonũ ſupererogationis: iſtud autem non fecerant Iſraëlitæ tempore Saulis, ideo dicitur, quod non requiſierunt eam tunc.

Quare Dauid non tranſtulit arcam Domini in Gabaon.

QVÆST. IIII.

QVÆRETVR vlterius, cum Dauid eſſet valde deuotus Deo, & vellet transferre arcam de Cariathiarim: quare non tranſtulit eam in Gabaon, vbi erat tunc locus ſanctuarij: vt declaratum eſt præc. li. c. 7. ſed tranſtulit eam in Ieruſalem. Reſpondendum eſt, quod Dauid volebat quod eſſet arca Domini in ſanctuario, & ipſe diſpoſuerat locum in Ieruſalem in caſtro Sion, vbi eſſet arca dum ædificaretur templum: nam diſpoſuerat ædificare templum immediatè, vt patet ſeq. ca. ideo

B

non erat opus, quod ipſe portaret arcam in Gabaon ad locum ſanctuarij, ſed potius in Ieruſalẽ vbi putabat eam ſemper manſuram: ipſum quoq; tabernaculum fortè in breui trãsferre intendebat de Gabaon in Ieruſalem, niſi Deus aliter iudicaſſet dicens, quod non deberet ipſe ædificare templũ Domino, ſed filius eius. Sed tunc dicet aliquis: cùm Dauid duxerat arcã Dei in Ieruſalem animo ædificandi ei immediatè ſanctuarium, & poſtea Deus hoc vetuerit, quare non reduxit illam in Gabaon ad locum ſanctuarij. Reſpondendum, quòd ſi à principio priuſquam Dauid duxiſſet arcam in Ieruſalem cognouiſſet, quòd non debebat ædificare templum Domini ipſe, ſed filius ſuus, fortè non duxiſſet arcam in Ieruſalem, ſed in Gabaon: vel duxiſſet vtrunq; in Ieruſalem, ita vt arca eſſet intrà ſanctuarium. quia tamen quando iſtud cognouit, erat arca in Ieruſalẽ in loco, quem ei parauerat Dauid, noluit eam reducere in Gabaon: & hoc propter duo. Primò quia non erat peccatum, quòd arca maneret aliquando extra ſanctuarium, præcipuè ex aliquibus cauſis, vt ſupra declaratum eſt. Secundò, quia Dauid putauit, quòd in Gabaon non eſſet arca tam honorificè, ſicut in Ieruſalem in loco, quem ipſe ei parauerat. *Super quam inuocatum eſt nomen Domini exercituum.* Id eſt, ſuper iſtã arcam ſpecialiter nomen Dei exercituum nominatur, ſcil. quia Deus ſpecialiter dicebatur eſſe ſuper arcam: eo quod ibi audiebantur reſponſa eius ad omnia, de quibus Sacerdotes inquirerent: vt patet Nu. 7. quod non fiebat ita ſpecialiter in alijs locis ſanctuarij: nec erat aliquod vas in toto ſanctuario ita ſanctificatum, & ad Deũ pertinens: vnde ſpecialiter vocabatur Arca Dei, & alia vtenſilia ſanctuarij non vocabantur ſic. *Sedentes in Cherubim ſuper eam.*

C

Id eſt, Deꝰ ſedebat inter duos Cherubim vel ſuper illos in Arca: iſta enim eſt cauſa, quare inuocatum eſt nomen Domini ſuper Arcam, ſcilicet, quia ibi dicebatur ſedere ſpecialiter, & non in aliquo loco ſanctuarij.

Cherubim quomodo ſe habebant in Arca, & quomodo Deus dicebatur ſedere ſuper Cherubim.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, quomodo Deus dicebatur ſedere ſuper duos Cherubim in Arca. Reſpondendum, quòd ad hoc præſupponendum eſt, quomodo ſe haberent Cherubim in Arca. Et dicendum, quod Arca erat facta de lignis Setim, & operta laminis aureis. Habebat autem opertorium, quod non erat de ligno, ſed de auro puriſſimo, non affixum Arcæ, ſicut ſunt cætera opertoria, ſed poſitum ſuper illam in modũ tabulæ. In iſto autem opertorio, quod aliter vocatur propitiatoriũ, erant duo Cherubim in duabus extremitatibus eius, & facies vnius contra faciem alterius, & non erant iſti infixi ipſi propitiatorio, ſed erãt productiles de ipſo opere maleatorio. Habebant autem iſti Cherubim alas, quas extendebant cõtra ſe inuicem, ita vt ſummitas duarum alarum vnius tãgeret ſummitatem duarum alarum alterius, & ſic velabant totũ propitiatorium: nunc autem Deus dicebatur ſedere ſuper Cherubim, vel inter Cherubim, ſc. ſuper propitiatorium inter alas duorũ Cherubim, & inter illas operiebatur ne videretur, & de ipſo loco reſpondebat Sacerdotibus introeuntibus ad aliquid interrogandum: non erat tamen Deus ille, qui ſedebat inter Cherubim, ſed erat quidam Angelus qui aſſumpto corpore de aëre manebat in propitiatorio, & latebat inter alas Cherubim, vt non videretur introeuntibus Sacerdotibus, ſed ſolũ audiretur vox. Quòd autem iſte nõ eſſet Deus, ſed Angelus, declaratum eſt Exod. 25. quia tamen ille Angelus erat loco Dei, & reſpondebat pro eo, vocabatur Deus. Iſte autem ſedebat ſuper Cherubim, & ſuper Arcam: quia Cherubim erant ſuper Arcam: & ſedendo ſuper Arcam, ſedebat ſuper Cherubim, & è cõuerſo. *Et impoſuerunt Arcam Dei ſuper plauſtrum nouum.* Scilicet, ad portandum eam in Ieruſalem, poſuerunt ſuper plauſtrum, & erat nouum, ſcilicet, in quo nihil vnquam portatum fuerat: & hoc ad honorem Arcæ, ſic enim Philiſthini portauerunt Arcam ſuper plauſtrum nouum, præced. lib. c. 6.

D

Deus quomodo dicebatur ſedere inter Cherubim.

An peccauerunt portando Arcam in plauſtro.

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, an peccauerunt Iſraëlitæ portando Arcam in plauſtro. Aliquis dicet, quòd non, quia Philiſthini portauerunt Arcam ſuper plauſtrum, & nõ puniti ſunt ex hoc: ſi tamen peccauiſſent, Deus puniuiſſet illos. Reſpondendum, peccatum fuiſſe portare Arcam in plauſtro. Quod patet, quia Deus dixit, quòd Arca non portaretur in plauſtro, ſed humeris Leuitarum, vt patet Num. 7. & propter hoc Deus noluit dare plauſtra Chaatitis ad portãdum onera ſua, & dedit illa Gerſonitis, & Meraritis, vt patet eod. c. Item iſta dicitur eſſe cauſa, quare percuſſit Dominus Ozam, vt infra dicetur, ergo peccatũ fuit. Ad rationem in contrarium, cũ dicitur, quòd Philiſthini portauerunt Arcam ſuper plauſtrum. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile, quia Philiſthini non erant de gente Iudęorum: ideo leges cærẽoniales à Deo traditæ non obligabant eos: & ſic quamquam agerent contra illas, non peccabant: portare autẽ Arcam Dei ſuper plauſtrum, vel in humeris, erat aliquid cęremoniale: quia Deꝰ iuſſerat portari illam in humeris, ideo quomodocunq; Philiſthini portarent eam, nõ peccabant: Iſraelitæ autem tenebantur ſeruare omnia cæremonialia à Deo impoſita, ideo portando Arcam in plauſtro peccabant.

E

Peccatũ fuit portari Arcam in plauſtro.

Leuitæ quamuis peccauerint portando Arcam in plauſtro, non tamen Dauid peccauit.

QVÆST. VII.

SED aliquis dicet, cùm Dauid eſſet vir ſanctus, & valde deuotus Deo, quomodo permiſit, ꝙ portaretur Arca in plauſtro, cùm eſſet contra legem: & an ipſe peccauit in hoc. Dicendum, quòd Dauid non peccauit in hoc, quia officium portandi Arcam pertinebat ad Leuitas, & ipſi diſponebant de ea: ideo ſi benè, vel malè diſponerent: ipſorum erat peccatũ, & non Dauid. Sic autem fuit hic, nam Abinadab, in cuius domo erat Arca in Gabaa, erat Leuita: ideo filij ſui Oza, & Ahio intromiſerunt ſe ſoli deportando Arcam, & ipſi minabant plauſtrũ, vt patet hic in litera: & etiam plauſtrum, in quo Arca ducta eſt, ipſorum erat: nam ſumptum eſt de domo Abinadab, vt patet 1. Paralipo. 13. ideo ad Dauid nihil de hoc pertinebat an benè, vel malè fieret, cùm non eſſet Leuita. Hoc tamen non obſtante, ſi Dauid cognouiſſet, quòd peccabant Leuitæ portando Arcam in plauſtro, non permiſiſſet eam ſic portari, ſed neſciebat, an peccarent: ſed potius putauit, quòd bene agerent, cùm ipſi eſſent Leuitæ, & deberẽt habere legis peritiam: non ergo peccauit quantum ad aliquid. *Tuleruntque eam de domo Abinadab.* Iſte Abinadab erat Leuita, & fuit in domo eius poſita Arca à principio, quando reducta eſt de terra Philiſthinorum: manſitque ibi ſemper vſque ad tempus iſtud, ſcilicet, quòd nunquam fuit portata in locum ſanctuarij, nec in aliam domum: licèt aliquando portata fuerit in bellum, ſicut fuit tẽpore Saulis, vt patet preceden. lib. c. 14. *Qui erat in Gabaa.* Id eſt,

F

iſte

A

iſte Abinadab morabatur in Gabaa. *Cuſtodiens Arcam Dei.* Id eſt, quòd in domo ſua cuſtodiebatur Arca, ipſe tamen non cuſtodiebant eam, ſed filius eius Eleazarus, ſic patet præcedent. lib. cap. 7. ſcilicet. Reduxerunt Arcam Domini, & intulerunt eam in domo Abinadab in Gabaa: Eleazarum autem filium eius ſanctificauerunt, vt cuſtodiret eam. In Hebræo dicitur. *Qui erat in Gabaa cum Arca.* Sed ad idem redit, quia idem eſt eſſe cum Arca, vel cuſtodire Arcam.

Arca quomodo educta ſit de Gabaa, cum ſupra dicatur educta de Cariathiarim.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur hic, quòd tulerunt Arcam Dei de domo Abinadab qui erat in Gabaa, quia 1. Paralip. 13. dicitur, quòd tulerunt Arcam Dei de Cariathiarim. Reſpondet Nicolaus, quòd Cariathiarim, & Gabaa ſunt duo loca coniuncta, & Iſraëlitæ venientes ad portandum Arcam venerunt in Cariathiarim, & inde tranſierunt in Gabaa, vbi erat Arca, quam reducentes tranſierunt rurſus per Cariathiarim, ipſa tamen erat in Gabaa. Sed iſta poſitio non ſtat, quia nimis impropriè diceretur, quòd fuit portata Arca de Cariathiarim; eo quòd portantes tranſierunt per locum illum, quia ſimiliter diceretur de omnibus alijs locis, quę erant in itinere, quòd Arca portata ſit de illis, eo quòd portantes tranſierunt per illa loca. Dicendum igitur, quòd Gabaa, & Cariathiarim ſunt idem locus: nam Chariathiarim eſt nomen proprium vrbis in ſorte Iudę, vt patet Ioſue 15. & 1. Paralip. 13. Gabaa autem non eſt nomen proprium loci, ſed appellatiuum ſignificans collem, ideo vbi nos in Latino ponimus collem: Hebræi ponunt Gabaa ſiue Gumaa. Erat autem ille collis intra vrbem Cariathiarim, quia in eo habitabat Abinadab cuſtos Arcæ, & ſic dicebatur Arca eſſe in Cariathiarim in Gabaa, id eſt, in vrbe Cariathiarim in quodam colle ipſius vrbis. Sic patet præceden. lib. c. 7. ſcilicet, venerunt viri Cariathiarim & reduxerunt Arcam Domini, & intulerunt eam in domo Abinadab in Gabaa, & ſic erat in Cariathiarim, & in Gabaa. Hoc autem magis apparet primo Paralipo. 13. vbi dicitur: Et aſcendit Dauid, & omnes viri Iſrael ad collem Cariathiarim, quæ eſt in Iuda, vt afferret inde Arcam Domini. Et ſic ſignificatur, quòd collis ille erat in vrbe Cariathiarim: nam litera Hebraica dicit ibi, quòd aſcenderunt ad Gabaa Cariathiarim; vbi nos dicimus collem Cariathiarim: & ſic idem locus erat: ideo ſcriptura interdum dicit Arcam portatam de Cariathiarim, & interdum de Gabaa. *Oza autem, & Ahio filij Abinadab minabant plauſtrum nouum.* Iſti duo minabãt plauſtrum, id eſt, ducebant boues dirigentes eos per viam, & accedebant propè Arcam, eo quòd iſti erãt Leuitæ & portatio Arcæ pertinebat ad eos: præſertim cùm Arca fuiſſet ſemper cuſtodita ſub manu iſtorum in domo patris ſui Abinadab. Et non ſolùm iſti duo minabant plauſtrum, ſed etiam omnes fratres eorum filij Abinadab appropinquabant plauſtro ad miniſtrandum in portione Arcæ. Sic patet 1. Paralip. 13. ſcilicet, Oza autem, & fratres eius minabant plauſtrum. fit tamen hic mentio de Oza, & Ahio ſolùm, quia iſti erant præcipui inter filios Abinadab. *Cumque tuliſſent eam de domo Abinadab.* Non videtur tunc ſuperuenire, quia non fit aliqua mentio de illo in portatione Arcæ: & hoc quia fortè ipſe erat vir grandæuus quando Arca poſita fuit in domo eius, cùm haberet filium magnum Eleazarum, qui ſanctificatus fuit ad cuſtodiendum Arcam. præceden. lib. cap. 7. Ab illo autem tempore, vſque nunc fluxerant quaſi quinquaginta anni, ſcilicet, quadraginta, anni de principatu Samuelis, & Saulis, & ſeptem & dimidius, quibus regnauit in Hebron, antequam regnaret ſuper Iſraël, & aliquantum tempus, quod fluxit poſtquam cœpit regnare ſuper Iſraël antequam duceret Arcam dum faciebat ea, quæ habentur præcedent. c. quod totum ſimul ſatis pertingit ad quinquaginta annos: & ſic Abinadab, qui grandæuus eſſet, quando fuit Arca poſita in domo ſua, iam eſſet mortuus. De Eleazaro autem filio eius, qui ſanctificatus fuerat ad cuſtodiendum Arcam, videtur eodem modo dicendum, quòd iam mortuus eſſet, alioquin ipſe fuiſſet principalis in portatione Arcæ: cum ipſe à toto Iſraël ſanctificatus fuerat ſolus ad cuſtodiendum Arcam. præced. lib. c. 7. hic tamen non fit mentio de illo, ſed præcipui in portatione Arcæ ponuntur Oza, & Ahio, ergo iam mortuus erat verisimiliter Eleazarus. *Ahio præcedebat Arcam Domini.* Scilicet, ipſe minabat plauſtrum dirigendo boues. Ponitur autem hoc ad ſignificandum cur acciderit, quòd mortuus fuerit Oza, & non Ahio in portatione Arcæ, cùm eſſent ambo æquè principales, ſcilicet, quia Ahio præcedebat Arcam minando boues, Oza autem ſubſequebatur videns ne quid indiſpoſitè fieret; ideo cùm boues calcitrãtes inclinaſſent Arcam, Oza, qui erat propinquus, tetigit eam, ne caderet, & mortuus eſt. Ahio autem quia præcedebat, non potuit eam tangere, & non fuit mortuus. *Dauid autem & omnis Iſraël ludebant coram Domino.* Id eſt, lætabantur canentes, & pſallentes coram Arca ad honorem Dei. Erant autem iſti ludi deuotionis, & non diſſolutionis, quia nõ fiebant ad iucunditatem ſuam, ſed ad Dei laudem. *In omnibus lignis fabrefactis.* Id eſt, ludebant canentes in omnibus inſtrumẽtis muſicis: quia ad ſolennitatem maiorem duxerant omne genus muſicorum vaſorum. *Coram Domino.* Dicuntur autem ligna fabrefacta inſtrumenta muſica facta de lignis opere artificum. In Hebræo dicitur. *In omnibus lignis cipreſſinis.* Litera tamen noſtra poſuit in omnibus lignis fabrefactis, quia in Hebræo ſunt multæ æquiuocationes: etiam dato, quòd non eſſet aliqua æquocatio, ſententia literæ erat, quod omnia inſtrumenta cuiuſcunq; generis ducta fuerant ad ſolennitatem portationis Arcæ: ſed non erant omnia inſtrumenta de lignis cipreſſinis: ſed etiam de multis alijs, ideo dixit litera noſtra in omnibus lignis fabrefactis. *Et citharis.* Cithara eſt inſtrumentum antiquum, quod vix in vſum venit, & conſonat aliqualiter cum pſalterio, ſed differt, quia reſonat à parte inferiori, & pſalterium à parte ſuperiori. *Et lyris.* Inſtrumentum commune eſt ad cantandum ſimul, & pſallendum: ideo poetæ lyrici vocantur illi, qui faciebant carmina talia, quæ ſimul cũ inſtrumentis cantabant. Vbi dicitur hic lyris, habetur primo Paralip. 13. pſalterijs, quia poteſt ęquiuocari ad pſalterium, & lyram. *Et tympanis.* Iſta ſunt inſtrumenta facta de lignis, & corio extento, quę percuſſa baculo ſonitũ reddunt: & dicuntur tympana à tinnendo, quia percuſſa reddunt tinnitus, id eſt, ſonos. *Et ſyſtris.* Iſta ſunt inſtrumenta lignea habentia laminas ferri volubiles, quæ per motũ & concuſſionem manuum reddunt ſonitum gratum, & vocantur vulgariter Sonaias. Iſtud etiam nomen ponitur præcedent. libro capit. 18. vbi dicitur, quòd egreſſæ ſunt mulieres in occurſum Saul regis in tympanis lætitiæ, & ſyſtris, & tamen in Hebræo non ponitur idem nomen hic & ibi, quia hic ponitur Menanihim. pro ſyſtris, & ibi ponitur Saliſſim. *Et cymbalis.* Cymbala non vocantur hic campanæ, ſed quædam lamina ferri ſiue crepitacula, quæ duo ſunt, & percuſſa manibus ſonitum reddunt conformem voci, & vocantur vulgariter Terrenunellas: ſed primo Paralip. 13. ponuntur cymbala, & tubæ: vbi ponuntur hic ſyſtra & cymbala: nec eſt mirandum, quia iſta nomina inſtrumentorum apud Hebræos ſunt incognita: ideo etiam Latini variant ea pro libito.

B Gabaa & Cariathiarim idem locus.

D

E

An decens eſſet, quòd pulſarentur inſtrumenta muſica coram Arca: & an deceat pulſari iſta in Eccleſia, & quid proficiunt.

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis, an decens eſſet, quòd iſta inſtrumenta muſica pulſarentur coram Domino. Aliquis reſpondebit, quòd non, quia iſta non laudantur à Deo, cùm ipſe non egeat illis, nec delectetur in eis: ſed ſunt ad delectationem humanam. Item iſta ſunt aliqua non honeſta, cùm accommodentur ludis humanis, & diſſolutionibus: coram Deo autem ſolùm debent eſſe illa, quæ magnam habent auctoritatem, & honeſtatem. Reſpondendum, quòd decens fuit iſta inſtrumenta pulſari coram Domino. Pro quo cõſiderandum, quod iſta nõ pulſantur tanquam neceſſaria ſint Deo ad cauſandum in eo aliquam iucũditatem, ſicut interdum in hominibus neceſſaria ſunt, quia Deus non indiget bonis noſtris: ſed ſeipſo contentus eſt, vt patet Pſal. 15. ſc. Quoniam bonorum noſtrorum non eget. Item Deus nõ poteſt delectari in his inſtrumentis, quia tũc Deus poſſet recipere lætitiam ab extra: ſed falſum eſt, quia Deus intra ſe habet omne bonum ſuum, cùm ipſe ſit ſumma bonitas. Itẽ quia tunc ſequeretur, quod Deus nõ eſſet actus purus, ſed potentialis, cùm eſſet in potentia ad recipien-

Arguũtur trẽmo.

Secũdo

Reſpon ſio.

F

dum

A dum aliquid,quod non haberet: ſed falſum eſt,ideo Philoſophus poſuit Ethi.7.in fine delectationem Dei eſſe vnicam, & permanentẽ,quę variatur,ſicut delectationes noſtrę:eo quòd natura ſua eſt epielies : & per iſtam delectationem Deus eſt ſummè,& ſemper gaudioſus: vt probat Ari.12.Meta.Itẽ dato, quod Deus non haberet in ſe plenum gaudium, ſed indigeret gaudio extrinſecus adueniente : non poſſet gaudere inſtrumẽtis muſicis: eo quòd delectatio iſtorum percipitur auditu, qui ſolùm eſt in animalibus: Deus autem non eſt animal, ſed ſpiritus purus: ideo nõ poteſt audire melodiam,nec delectari in ea.Sed dicendum eſt, quòd iſta inſtrumenta muſica coram Deo tam in nouo,quã in veteri teſtamento pulſantur propter duo.Primò ad Dei laudem:nam licèt Deus nõ egeat laudibus noſtris,nos tamen bene agimus, quantum poſſumus eum laudando,quia reddimus debitum ſeruitutis noſtræ, & quia nos naturaliter tenemur ei,nõ ſolùm debemus noſipſos,ſed etiam omnes res noſtras transferre in cultũ eius quantum poſſumus, &ob hoc ea,quę ad maiorem honorem pertinent,Deo applicanda ſunt:ſed inter homines eſt magnum gaudium,& ſolennitas in pulſatione muſicorum organorum & in canticis,ideo Deo iſta attribuẽda ſunt.Patet autem hoc ex ſimili,quia Deus non indiget, quod ei templa faciamus aut veſtes pulchras ad miniſtrandum illi,nec in his delectari poteſt: petit tamen iſta à nobis. Item Deus nõ indiget ſacrificijs noſtris, & dato quòd impendenda eſſent ſacrificia , nulla maior vtilitas erat ei, aut delectatio , quòd fierent ſacrificia de animalibus pinguibus, & pulchris,quã quòd fierent de animalibus macris , & deformibus.Petit tamen Deus ſacrificia fieri de pinguib⁹,& immaculatis:& ſi fiant de animalibus claudis, vel cæcis, aut habentibus alias maculas,non acceptat illa ſacrificia:&hoc quia vult ipſe,quòd impẽdantur ei ea, quæ inter homines offerri ſolent viris honoratis.Sic patet Malach. primo , vbi conqueritur de Sacerdotibus,dicens: Ad vos ô Sacerdotes,qui deſpexiſtis nomen meum,&dixiſtis:in quo deſpeximus nomen tuũ?offertis ſuper altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te?in eo quod dicitis,menſa Domini deſpecta eſt: ſi offeratis cęcum ad immolandum,nonne malum eſt?& ſi offeratis claudum,& languidum,nõne malum eſt ? offer illud duci tuo ſi placuerit ei,aut ſi ſuſceperit faciem tuam,dicit Dominus. Et ſic patet,quòd Deus vult quòd impẽdamus ei ea,quæ impendere ſolemus viris magnis: ſed viros magnos honoramus in pulchritudine veſtium,in canticis,&organis,in humiliationibus,& oblationibus munerum,& omni genere honoris , quẽ impendere poſſumus; ideo Deo impendendus eſt honor tam in vaſis muſicis,quam in omnibus alijs rebus , quas nos putamus pertinere ad honorem.Ob hoc autem in veteri teſtamento Dauid honorem in muſicis Deo impendit tripliciter. Primò per ſeipſum,coram Deo cantando , & pſallendo in vaſis muſicis , vt patet hic: & etiam quando ducta eſt Arca iterum in domum ſuam,ipſe canebat,& pſallebat in organis,& ſaltabat coram Domino totis viribus,vt patet infra in litera.Secundò laudauit Dominum in muſicis inducẽdo omnes homines ad laudandum eum ſic,vt patet Pſalmo vlti. vbi hortatur omnes homines laudare Deum in organis,& cymbalis , & omni genere muſicorum. Tertiò laudauit Deum in muſicis inſtrumentis,inſtituendo miniſtros,qui pſallerent coram Domino. Sic patet 1.Paralip.16.ſcilicet,in die illo fecit Dauid principem ad confitendum Domino Aſaph,& fratres eius, & 1.Paralip. 25.dicitur,quòd Dauid & magiſtrat⁹ exercitus ſegregauerunt filios Aſaph in miniſterium,& Eman,& Idithun,qui prophetarent in citharis,& pſalterijs, & cymbalis ſecundum numerũ ſuum,dedicato ſibi officio ſeruientes : manſit autem iſte ritus ſemper in veteri teſtamento,ſcilicet, quòd quolibet die Leuitæ ſtabant ad canendum coram Domino , & pſallendum in inſtrumentis,& præcipuè in feſtiuitatibus. Ex hoc autem ortũ eſt in nouo teſtamento,quòd nõ ſolùm miniſtri Eccleſiæ Deum laudent in voce,ſed etiam in organis. Hoc tamen Eccleſia ſpecialiter habet,quòd nõ recipit omnia inſtrumenta muſica ad laudem Dei,ſed ſolùm organa: & cauſa eſt, quia iſta honeſtiora ſunt,& magis arcommodata ad ſpirituale gaudiũ,quàm alia.Etiam quia Eccleſia voluit obſeruare auctoritatem,&grauitatem in factis ſuis,& quia cætera inſtrumenta accõmodantur ad ludos humanos,& per hoc efficiuntur paruæ auctoritatis,Eccleſia nõ vult illa recipere ad miniſteria ſua.In veteri autem teſtamento omnia recipiebantur. Sic patet 1.Paral.25.ſcilicet quod Aſaph,Eman,& Idithun prophetabant in citharis, & pſalterijs,& in cymbalis. De Dauid etiam dicitur hic quod ipſe &totus Iſraël ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis.Interdum igitur ſi eueniat, Eccleſia nõ repudiabit alia genera inſtrumentorũ muſicorum ad laudandum Deum, ſicut fiebat in veteri teſtamento.Quod autẽ Deus laudari debeat in vaſis muſicis,non ſolùm patet inſtitutione Dauid, ſed etiam iuſſu Dei:ipſe quippe mandauit fieri tubas argenteas ad hoc,quòd clangeretur coram ipſo , quãdo fierent ſacrificia,vt patet Nu.10.ſc.Si quando habebitis epulum,& dies feſtos, & Kalendas,canetis tubis ſuper holocauſtis,&pacificis victimis, vt ſint vobis in recordationem Dei veſtri. Secundũ principale propter quod debet Deus laudari in muſicis vaſis,eſt propter noſipſos,ſcilicet,vt per hoc ad maiorem deuotionis feruorem incendamur.Intendit enim mater noſtra Eccleſia eleuare nos in deſiderium cult⁹ diuini , ideo inquirit omnes illos modos, per quos homines poſſunt ad hoc manuduci: & quia quidam homines incitantur melodijs factis in voce , inuenit Eccleſia diuerſos modos melodiæ.Alij autem efficacius mouentur auditis muſicis vaſis : ideo etiam Eccleſia inuenit pulſationẽ organorum muſicorũ.Sunt autem iſta nõ paruæ efficaciæ ad cõponendos,& inſtituẽdos mores humanos. Naturaliter quippe iſta hauent cauſare diuerſas paſſiones in mentibus audientium maximè in iuuenibus : ideo Ariſtot.8.Politi.vbi inſtituit mores iuuenum,diſtinxit melodiam Doricã, & Frigiſtam,dicens,quòd non modicum refert ad inſtituendos mores iuuenum,quòd vtantur iſta,vel illa melodia:quia diuerſę melodię habent naturaliter cauſare diuerſas paſſiones.De inſtrumentis quoq; muſicis facit ibidem differentiam , ſcil. quòd quædam ſonant pulſu,& alia flatu,&quædã habent longos meatus,alia breues,ideo quędã naturaliter prouocare habent ad animoſitatem,&iram,ſicut tubę,& litui,& claſſica:alia autem habent ad amorem,& teneras paſſiones.Ideo etiam dicit,quòd in vſu iſtorum nimis differt quantum ad compoſitionem morum. Inuenit igitur Eccleſia muſica inſtrumẽta in diuinis laudibus, quæ nobis valde vtilia ſunt , quia interdum in nobis deuotionem ſuſcitant,interdum etiam nos fatigatos orando ſua dulci melodia fouent,& fortiores ad continuandum diuina miniſteria reddunt.Ad rationes in contrarium reſpondendum.Ad primam cùm dicitur,quòd Deus nõ indiget iſtis, nec delectatur in eis. Dicendum, quod non arguitur conuenienter, quia tunc cùm Deus nullis bonis noſtris egeat,vt patet Pſal.15.non faceremus aliquid propter ipſum,ſcilicet, non oraremus, nec ſacrificia faceremus : nec impẽderemus aliquod genus honoris:& tamen ipſe iuſſit,quòd impendatur ſibi honor.& laudetur,vt Pſal.49.ſcilicet: Sacrificium laudis honorificabit me: illic oſtẽdam iter ſalutarium meorum.Et iterum ibidem: Immola Deo ſacrificium laudis,& redde altiſſimo vota tua: ergo quamquam Deus nõ indigeat muſicis inſtrumentis,debemus eum laudare in illis. Item non arguitur conuenienter de delectatione , quia non ſolùm Deus non delectatur in vaſis muſicis,ſed etiam nõ delectatur in aliqua re à nobis impenſa, cùm delectatio ſua vnica ſit,& ſibi intrinſeca , vt ſupra declaratum eſt,&tamen hoc nõ obſtante iuſſit,quòd multa fierent ad cultum ſuũ.Ad ſecundam rationem cùm dicebatur, quòd aliqua iſtorum inſtrumentorũ non ſunt honeſta,ſed magis applicata ad ludos humanos. Dicendum, quòd nullum inſtrumentum eſt,quod ſecũdùm ſe ſit turpe:ſed quia homines cõſueuerunt illud applicare ad turpia:Cùm autem aliqui ad res deuotas illud applicare voluerint,iam nõ erit turpe : & ſic Dauid pſallebat coram Domino in omnibus lignis fabrefactis , quia nullũ ibi turpe cenſebatur.Hoc tamen nõ obſtante, quia quædã inſtrumenta muſica cõmuniter cõſueuerunt applicari ad ludos humanos,& ex hoc ſunt minoris auctoritatis , Eccleſia noluit ſuſcipere omnia ad miniſteria diuina,ſed quædã, ſcil. organa.

Poſtquam autem venerunt. Hic ponitur ſecundum huius cap. in quo ductio Arcæ ex timore interrumpitur, ſcilicet, propter mortem Oza. *Ad aream Nachon.* Iſta area erat in itinere,& fortè erat intra Ieruſalem, & propter hoc Dauid fecit, quòd diuerteret Arca in domum Obededom habitantis in Ieruſalem. Si autem iſta arca fuiſſet in itinere ante Ieruſalẽ , videretur quòd Dauid reliquiſſet Arcam in loco propinquiori,&non duxiſſet eam in Ieruſalem:ſed in hoc nõ multum refert.In Hebræo habetur. *Ad aream Nachon.* Sed imperitia librariorum noſtrorum faciliter mutata eſt n. in.r. Sed 1.Paral.dicitur,cùm peruenſſent

Pulſantur inſtrumẽta coram Deo propter duo.

Dauid impendit honorem Deo tripliciter in muſicis.

Quare in Eccleſia ſolum pulſantur organa, & non alia inſtrumẽta.

Muſica multũ facit ad mores humanos.

Ad primã rationẽ.

Ad ſecundã.

sent ad aream Chidon: sed dicendum, quòd Chidon, vel Nachon est nomen viri, qui erat binomius: ideo aliquando vocatur Chidon, & aliquando Nachon. Sic enim Petrus aliquando vocatur Petrus, & aliquando Simon, vel Cæphas, vel Bariona. Sic etiam Iacob aliquando vocatur Iacob, & aliquando Israël. *Extendit manũ Oza ad Arcam Dei.* Iste Oza erat filius Abinadab, in cuius domo fuerat Arca, vt patet supra, & ipse erat principalis in portatione eius, & adhærebat maximè ei, ideo cùm Arca videretur casura, ipse tanquam propinquus extẽdit manũ ad eam. *Et tenuit eam.* Id est, retigit illam, & tenuit, nè caderet. *Quoniã calcitrabant boues, & declinauerant eam.* Ista fuit causa quare tetigit eam, scilicet, quia boues calcitrabant, & ex hoc inclinabatur plaustrum, & Arca videbatur casura. Sed 1. Paral. 13. dicitur: Bos quippè lasciuiens paululum inclinauerat eam, sed ad idem redit, scilicet, quia ista calcitratio boum erat ex lasciuia. *Iratusq; est Dominus indignatione contra Ozam.* Id est, cùm tetigit Oza Arcam, Dominus indignatus est, quia faciebat aliquid illicitum. *Et percussit eum super temeritatem suam.* Id est, occidit eum propter peccatum suum, quod ex quadam temeritate factum est, quia inhonestè tetigit Arcam. In Hebræo habetur. *Percussit eum super errorem suum.* Ad idem redit, quia Oza errauit tangendo Arcam. & iste error fuit temeritas, quia nõ se habuit reuerenter ad Arcam. *Qui mortuus est ibi iuxta Arcam Dei.* Id est, immediatè mortuus est, & cecidit apud Arcam: non enim dilata fuit mors eius per aliquãtũ tẽpus, sicut fit in plagis, quæ naturaliter infliguntur, quia Deus percussit hic Oziam. Deus autem sicut subito viuificat, ita subito mortificat.

Quare mortuus est Oza, & in quo peccauit.

QVÆST. X.

QVÆRET aliquis, quare mortuus est Oza, & in quo peccauit. Respõdet Ra. Salomon, quòd mortuus est Oza propter peccatum Dauid, scilicet, quia Dauid peccauit faciendo duci Arcam in plaustro, & ob hoc mortuus est Oza. Sed istud est nimis inconuenienter dictum, quia cùm Oza mortuus est, necesse est, quòd mortuus fuerit pro peccato suo, & non pro peccato alieno, quia non punitur vnus pro alio, sed anima, quæ peccat, ipsa punitur. Ezech. 18. præcipuè quia Oza non erat filius Dauid: filij autem maximè paruuli interdum puniuntur pro patribus: sic patet Exod. 34. scilicet: Ego sum Dominus Deus tuus zelotes, qui punio peccata patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem. idem Num. 14. Alij dicũt, quòd Oza percussus est, quia tetigit Arcam nudam, sed sic tangere non licebat Leuitis: immo nec videre eam: vt patet Num. 4. quia alioquin morerentur: ista enim fuit causa, vt perirent tot millia virorum de Bethsamitis, scilicet, quia viderunt Arcam Domini nudam, vt patet præcedent. lib. capit. 6. & ibi declaratum est. Sed istud non stat, quia Arca quando portabatur de loco ad locum, non erat nuda, sed operta, quia Deus iubebat eam operiri tribus velaminibus, scilicet, primò ponebatur super eam velum, quod pendebat ante sancta sanctorum. Secundò ponebatur velamen de pellibus, hiacintinis. Tertiò extendebatur de super pallium totum, hiacintinum, vt patet Numer. 4. Ligabantur autem postea ista velamenta, ita vt nullo modo posset Arca discooperiri à casu, etiam si caderet in terram: non ergo tetigit Oza Arcam nudam. Si autem velles proteruire, dicendo quòd Arca nunc portabatur nuda, & Oza tetigit eam nudam, adhuc non stat, quia tunc non solùm ipse mortuus fuisset tangendo, sed etiam totus populus perijsset videndo: nam qui videret Arcam nudam, nisi esset Sacerdos, moreretur: vt patet Num. 4. Simile etiam est de Bethsamitis, quorum magna multitudo perijt, quia viderunt Arcam nudam, præcedent. lib. capit. 6. Alij autem dicunt, quòd Oza mortuus est, quia tetigit Arcam, cùm esset immundus, scilicet, quia ipsa nocte cognouerat vxorem suam, sed non licebat immundis tangere Arcam: sed non solùm de Arca, sed etiam si quis pollutus fuisset in coitu cum vxore, vel aliàs, non poterat introire in sanctuarium: nec accedere ad res sacras sub pœna mortis, vt patet Leuit. 15. Sed hoc non videtur valde rationabile, quia tunc cum Oza tetigisset Arcam Domini ante hoc, scilicet, quando ipse, & fratres sui posuerunt eam super plaustrũ, perijsset tunc, sed non perijt: ergo videtur, quòd non fuit mors eius, quia cognouerat vxorem nocte illa. Iosephus autẽ. 7. Antiquitatum dicit, quod cùm boues declinassent Arcam extendens Oza manum suam, & volens eam retinere cùm Sacerdos non esset, quoniã eam attingere præsumpsit, extinctus est. Sed hoc non multum stat, quia Leuitis non erat illicitum tangere Arcam: nam ipsi portabant eam in itinere ex præcepto Dei, vt patet Nu. 4. Nisi fortè dicas, quod Iosephus intellexit, quòd Oza tetigit Arcam nudam, quod erat illicitum Leuitis, vt patet Num. 4. Sed etiam hoc non stat: quia tunc diceretur, quòd Oza tetigit Arcam nudam, sed hoc supra improbatũ est, quia Arca tunc operta erat. Dicendũ igitur quòd Oza percussus est à Domino, quia peccauit, & fuit istud peccatũ in duobus. Primò, quia tetigit Arcam in honestè. Erat enim Arca vtensile maximi honoris inter omnia vasa sanctuarij: ideo non debebat tangi, nisi cum magna reuerentia, & in necessitate: in his autem duobus peccauit Oza: primò quia fortè tetigit eam sine necessitate, vtpotè si boues parum eam inclinauerunt, & non erat verisimile aliqualiter, quòd ex hoc posset cadere, nõ debebat eam tunc tangere, & tamẽ tetigit. Secundò peccauit, quia dato, quòd egisset ex necessitate, debebat tangere eam cum magna reuerentia: fortè autem tetigit eam irreuerenter, sicut si tetigisset aliquid prophanum. Similiter enim est de Eucharistia, quæ est cibus, & si aliquis nõ fecerit differentiam inter illam & alios cibos, peccat mortaliter. Sic patet 1. ad Corin. 11. scil. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini, id est, non faciens differentiam inter corpus Domini, & alios cibos. Proportionaliter autem se habebat Arca ad res prophanas, vt corpus Domini ad alios cibos, ideo si quis tangeret Arcam nõ faciens differentiam inter eam & res prophana, peccaret mortaliter: & hoc videtur significare litera, dicens, quòd Deus percussit Ozam super temeritatem suam, id est, pro irreuerentia. Nam temeritas significat inconsiderationem, & irreuerẽtiam. Quod autem propter tactum Arcæ mortuus fuerit Oza, patet 1. Paral. 13. scil. Iratus itaque est Dominus contra Ozam, & percussit eũ, eo quòd tetigisset Arcam. Secunda ratio mortis Ozę fuit, quia portauit Arcam super plaustrum, cùm debuisset portare eam super humeros. Quod patet 1. Paral. 15. scilicet, tunc dixit Dauid, illicitum est, vt à quocunq; portetur Arca Dei, nisi à Leuitis, quos elegit Dominus ad portandũ eam, & sic peccatũ erat, quòd portaretur alio modo, quàm ab ipsis Leuitis: & hoc super humeros, vt patet eod. c. cùm dicitur: sanctificati sunt ergo Sacerdotes, & Leuitæ, vt portarent Arcam Domini Dei Israël, & tulerunt filij Leui Arcam Domini, sicut præceperat Moyses humeris suis in vectibus: & sic in secunda vice correxerunt se portando Arcam in humeris, quando tulerunt eã in domum Dauid de domo Obededom: quia prima vice errauerant portãdo eam super plaustrum. Quòd autem nõ solùm peccauerunt portando eam in plaustro, sed etiam propter hoc secuta fuerit mors Ozæ, patet eod. c. cum dixit Dauid: Vos, qui estis principes familiarum Leuiticarum, sanctificamini cũ fratribus vestris, & afferte Arcam Domini ad locum, qui paratus est ei: ne vt à principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus; sic & nũc fiat illicitum quid nobis agentibus. Et sic patet, quod ex absentia Leuitarum, scilicet, quia ipsi non imperderunt ministerium, quod impendere debebant in portatione Arcæ, Dominus percussit Ozam. Sed adhuc dicendum, quod quanquam istæ duę fuerint causæ mortis Oza, tamẽ prima fuit præcipua, scilicet, quia tetigit Arcam. Quod apparet ex duobus: Primò, quia nõ fuit percussus à Deo immediatè, vt posuit Arcam super plaustrum, sed postea quando tetigit eam in via, & tunc ilico mortuus est coram Arca, vt patet in litera. Secundò apparet hoc, quia litera ponit istam tanquam causam principalem mortis Ozæ, 1 Paral. 13. cùm dicitur: Iratus itaque est Dominus cõtra Ozam, & percussit eum, eo quòd tetigisset Arcam Dei. Hebræi autẽ dicunt, quòd peccauit Oza, eo quòd voluit tenere Arcam: quia in hoc innuebat, quod Arca posset cadere, & quòd indigeret sustentari ab aliquo, sed in hoc negligebat eã, quia ipsa à nullo indiget teneri, sed potius illa portabat portiones suos. Vnde dicunt, qud quando Arca transducenda erat per Iordanem, & Sacerdotes vellent eam portare, ipsa volauit super aquas, & duxit secum Sacerdotes, portantes eam: ita aũt esset nunc, quia licèt videretur casura, nõ caderet, quia ipsa teneret seipsam: sed isti fundant se super ridiculo, vt declaratum est Iosue. 3. *Contristatus est autem Dauid, eo quòd percussisset*

Respõsio aucquòd in duobus peccauit Oza.

Opinio Ra. Salomonis falsa.

A

sisset Dominus Ozam. Dauid inceperat facere magnam solennitatem ducendo Arcam: nunc autem per mortem Ozæ conuertebatur festiuitas in planctum: ideo tristatus est. Item Oza erat vnus de principalibus inter Leuitas, eratq; ipse præcipuus in portatione Arcæ: ideo de morte eius non modicum dolendum erat. Item doluit præcipuè Dauid, quia cũ Dominus occidisset Ozam portantem Arcam significabatur, quòd Israëlitæ peccassent ducendo Arcam, & hoc erat durum ipsi Dauid, qui desiderabat Deo cultum impendere. *Et vocatũ est nomen loci illius percussio Oza.* Id est, locus ille vocabatur prius area Nachon, siue Chidon: vt patet supra & primo Paralip. 13. postea autem ex nouo casu vocatus est locus percussio Ozæ. sed primo Paral. 13. dicitur: vocauit locum illum diuisio Ozæ; sed ad idem redit, quia diuisio & mors idem sunt, cùm per mortem diuidatur homo à viuentibus. *Vsque in diem hanc.* Ista sunt verba scriptoris libri huius, scilicet, Isaiæ, vel Ieremiæ, quasi dicat, non solùm vocatus fuit locus ille tunc sic, sed etiam mansit nomen illud vsque ad tempus, quo scriptus fuit liber iste, in quo fluxerunt multi anni. *Et extimuit Dauid Dominum in die illa.* Non est sensus, quòd in illa die inceperit Dauid timere Dominum, quia ante hoc semper timebat eum: sed die illa cepit eum plus timere, quàm solitus erat, eo quod vidit tunc pœnam apparentem. Fuit autem timor iste Dauid seruilis, qui est propter pœnam: nam credidit, quod, cùm nunc percussisset Dominus Ozam, & non videretur multum peccasse, ita posset percutere eum, & omnes, qui erant in domo sua propter parua peccata,

B

& ob hoc noluit, quod esset Arca in domo sua. Non potest autem dici, quod iste timor fuerit filialis, quia iste timor est non metu pœnæ, sed propter reuerentiam, ne offendat illũ quem timet, etiam si non putet sibi ex hoc aliquam pœnam infligendam esse: Dauid autem timuit hic Deum solùm propter pœnam inflictam Ozæ: ergo erat timor seruilis. *Dicens, quomodo ingredietur ad me Arca Domini?* Id est, quomodo ingredietur in domum meam? Nam in domo sua parauerat ei Dauid locũ: nunc autem visa percussione Ozę putauit, quòd sic posset eum Domin⁹ percutere, & domesticos suos pro aliqua leui culpa; ideo renuit accipere illam in domo sua. *Et noluit ad se diuertere Arcam Domini.* Id est, noluit, quod introiret in domũ suam, sed quòd declinaret ad manendum in alio loco. *In ciuitate Dauid.* Id est, noluit, quòd esset in ciuitate Dauid. Vocatur autẽ ciuitas Dauid castrum Sion, in quo habitabat ipse Dauid, vt declaratum est præced. c. *Sed diuertit eam in domũ Obededom,* id est, fecit quòd maneret in domo Obededom. Iste habitabat in Ierusalem nõ in castro Sion, sed in ciuitate inferiori, & ibi mansit arca pro tunc. *Gethæi,* id est, iste Obededom vocabatur Gethæus, non quidem quòd esset de vrbe Geth, quia ista est in terra Philisthinorum, sed propter aliquem casum; sicut multi homines nominantur propter aliqua accidentia de locis illius, vnde non habuerunt originem; vel fortè vt quidam volunt vocatur Gethæus, quia fuerit in vrbe Geth cum Dauid quando descendit

C

in terram Philisthinorum: de quo præced. lib. c. 27. Erat autem Obededom de Israelitis: nam ipse erat Leuita, & computatur inter cantores constitutos, vt canerent, & psallerent coram arca; vt patet 1. Paralip. 15. & 16. & hoc satis verisimile est; quia arca Dei, quæ erat vas sanctissimum, nõ poneretur nisi in domo alicuius Sacerdotis, vel Leuitæ; quia ad istos pertinebat ministerium sanctuarij: sic enim quando arca posita fuit in Cariathiarim, intulerunt eam in domum Abinadab, quia erat Leuita: de quo præced. lib. c. 7. Si autem esset iste Gethæus, id est, de vrbe Geth, esset natione Philisthinus, & conuersus ad Iudaismum, conuersis autem nõ sunt committenda magna ministeria fidei; cùm dicat Apostolus quòd oportet episcopum non neophitum esse: potissimè inter Iudæos, qui conuersis ad Iudaismum non dabant aliquam dignitatem: maximè quia Gethæi erant Philisthini; & omnes Philisthini erant de genere Chananæorum: Chananæi autem non erant permittendi viuere, dato quòd vellent conuerti ad Iudaismum, sed omnes percutiendi erant gladio, vt patet Deut. 20. *Et habitauit arca Domini in domo Obededom Gethæi.* Aliqui scribunt Obededom: sed errant, quia in Hebræo habetur Obededom. *Tribus mensibus.* Non habitauit maiori tempore, quia Dauid nõ permisit: nam illicò vt nunciatum est ei, quòd benedixisset Dominus domui Obededom propter arcam, transiuit eam in domum suam. *Et benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius,* id est, præsente arca benedixit Dominus Obededom, & omnibus rebus suis. Benedictio autem importat multiplicationem, vt patet 2. ad Corinth. 9. vbi Apostolus benedictionem, & auaritiam dicit esse contraria.

D

Benedixit Dominus Obededom et omnẽ domũ suam: quia tenuit arcam eius

Quæ benedictio fuerit illa Obededom.

QVÆST. XI.

QVÆRET aliquis, quæ benedictio fuit ista facta Obededom. Respondet Rab. Sa. quòd fuit multiplicatio in prole, quia vxor eius, & octo nurus pepererũt in vna vice quęlibet sex filios. Historia autem scholastica dicit secundùm Hebræos, quòd vxores Obededom, & concubinæ eius, & nurus pepererunt masculos, & iumẽta illius habuerunt duplices fœtus. Dicendum autem quòd benedictio importat multiplicationem & augmentum. Credendum est autem, quòd in illo modico tempore, quo fuit arca in domo Obededom, multiplicauit Deus prolem eius & fructus agrorum, & iumentorũ, & omnem substantiam eius, deditque illi hilaritatem, & salutem: quod patet, quia litera dicit, quod benedixit Dominus Obededom: & omnem domum eius, & sic oportebat, quòd in omnibus rebus suis appareret augmentum.

Quid fiebat circa arcam Domini in domo Obededom, & an fierent sacrificia.

QVÆST. XII.

E

QVÆRETVR vlterius, quid fiebat circa arcam; à tempore, quo mansit in domo Obededom, scilicet, an fierent sacrificia, vel aliæ ceremoniæ. Respondendum, quòd Israelitæ tenebantur quotidie facere sacrificia, & alias cæremonias cultus, de quibus habetur per totum Leuiticum, & in libro Numer. istæ autem non iubebantur fieri coram arca, sed in loco sanctuarij: vnde quando erat arca intra sanctuarium, fiebant istæ cæremoniæ coram illa, sed separata ea à sanctuario manebat necessitas faciendi hæc in sanctuario, & ibi Sacerdotes erant facientes quotidianas cæremonias cultus. Erat autẽ nunc tabernaculum Domini in Gabaon, & ibi erant Sacerdotes, & illuc conueniebat populus ad sacrificia, & vota, & ad tres solemnitates determinatas à lege, quoniam omnia hæc fiebant in altari holocaustorum, & super alia vasa sanctuarij, quæ omnia manebant in sanctuario; & non ibant cũ arca. Coram arca autem nõ erat necesse exhiberi aliquas cæremonias cultus diuini; tamen propter eius magnam sanctitatem poterant fieri sacrificia coram illa, quæ nõ poterant fieri aliàs extra sanctuarium: sic patet præced. lib. cap. 6. quando Bethsamitæ obtulerunt victimas coram arca veniente de terra Philisthinorum in agro. Sic etiam nunc quando arca translata est de domo Obededom in domũ Dauid, offerebantur coram ea victimæ. Credendum est autem, quòd cùm arca fuerit nunc posita in domo Obededom, non ad manendum, sed quousque deliberaretur super ea, quòd non exhiberentur ei ibi aliquæ cæremoniæ: sed solùm maneret in custodia: sic factum est, quando arca venit de terra Philisthinorum: nam posita est in domo Abinadab, vt patet præced. lib. cap. 7. Et dicitur quòd consecrauerunt Eleazarum filium eius ad custodiendum arcam: in quo innuitur, quòd non posita fuit ibi, nisi ad custodiam, & non ad exhibendũ ei aliquas cæremonias; ergo à fortiori, cùm in domo Obededom deberet manere arca minori tempore, non exhiberentur ei aliquæ ceremoniæ.

F

Nuntiatumque est regi. Hic ponitur tertium huius ca. in quo arcæ ductio inchoata perficitur: & dicitur quod nuntiatum est Dauid, scilicet, post tres menses, quia solùm hoc tempore mansit arca in domo Obededom. *Quòd benedixisset Dominus Obededom.* scilicet, dando ei salutem & hilaritatem, & omne gaudium. *Et omnia eius,* id est, etiam benedixit Deus omnia bona Obededom multiplicando illa, scilicet, quia breuiter fecit eum crescere in diuitijs, & omnibus bonis: quæ autem fuerit ista benedictio supra declaratum est. *Propter arcam Dei,* id est, propter præsentiam arcæ: & ista fuit causa quare Dauid voluit ad se arcam ducere, vt benediceretur.

Quomodo cognitum est hanc benedictionem esse propter arcam.

QVÆST. XIII.

QVÆRET aliquis, quomodo sciebatur quòd ista benedictio esset propter arcam. Respondendum est, quòd cognoscebatur ex duobus. Primò ex magnitudine sua: nam licèt aliàs homines augeantur in bonis, sicut communiter accidit, illa augmenta sunt parua, vel non veniunt accumulata. In Obededom autem venerunt magna bona, qualia non solent accidere communiter. Etiam fortè venerunt ei aliqua bona, quæ in nullis hominibus, vel in raris visa sunt: ex quo apparebat nõ venire illud ex communi fortuna, vt ferunt; sed ex speciali Dei munere. Secundò patet hoc, quia ista bona nunquam euenerant Obededom, & immediatè vt arca introiuit in domum suam, cœperunt ei bona accumulata venire: & semper continuata sunt, vsquequo arca exijt de domo sua: ergo manifestũ est quòd propter arcam benedicebatur. *Dixitque Dauid.* Ista litera ab hoc loco vsque ad illum. *Abijt ergo.* non habetur in Hebræo, sed vel fuit olim Glos. interlinearis, & postea textui mixta est: vel quod verius est, Hier. illam addidit, eo quòd videtur deficere quantum ad sensum: & ipse interdum suppleuit ea, quæ deficiebant in Hebræo quantum ad sensum: vt patet Genes. 4. cùm dicitur: dixit Cain ad Abel fratrem suum, egrediamur foras, cumque essent in agro, &c. & in Hebræo habetur: dixit Cain ad Abel fratrem suum: & non dicitur quid dixerit, sed sequitur: Cunq; essent in agro: ideo litera nostra suppleuit, dicens: Egrediamur foras. *Dixitque Dauid*, id est, intra se proposuit. *Ibo & reducam arcam Domini cum benedictione*, id est, ducam arcam Domini ad me cum benedictione, quam habet, scilicet quòd quando erat in domo Obededom benedicebat ei, ita & nunc haberet secum illam benedictionem, & benediceret domui Dauid. Vel intelligitur ducam eam cum benedictione, id est, in pace & hilaritate, scilicet, quòd non accideret aliquod malum eis nunc, sicut primò acciderat portando arcam, & sic dicimus communiter: vade cũ benedictione Domini, id est, in pace. *In domum meam*, id est, in quendam locum dispositum ad hoc intra domum Dauid, in quo non fierent aliquæ ministrationes humanæ. *Abijt ergo Dauid*, scilicet, in domum Obededom ad ducendum arcam. Et non fit mentio quòd ista vice iuissent multi de populo cum Dauid ad ducendum eam, multi tamen iuerunt: nam misit Dauid ad congregandum Leuitas & principes populi, & isti duxerunt arcam, vt patet 1. Paral. 15. Sic etiã colligitur infra in litera, cùm dicitur quòd partitus est Dauid multitudini vniuersæ Israël tam viro, quam mulieri singulis collyridam panis vnam: ergo ibi erat populus congregatus ad ducendum arcam: nam post hoc dicitur, quòd abijt omnis populus vnusquisq; in domum suam. *Et adduxit arcam de domo Obededom*, sc. in qua mãserat tribus mensibus ad custodiã, vt patet supra in litera. *In ciuitatẽ Dauid*, id est, in castrum Sion, in quo morabatur Dauid. Ex hoc autem aliqui volunt quòd domus Obededom non est in Ierusalem, cùm dicatur quòd ducta est arca in ciuitatem Dauid, ergo erat extra. Respõdendum quòd domus Obededom erat intra Ierusalem: quod patet, quia cùm ducebatur arca, & transissent sex passus: illi, qui ducebant eam, immolabant bouem, & arietem, & 1. Paral. 15. dicitur, quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes. Si tamen habitasset in alio loco extra Ierusalem Obededon; non sufficiissent omnes arietes, & tauri terræ Israël pro immolatione hac: erat igitur domus Obededom, intra Ierusalem, nõ multum distans à domo Dauid. Cum autem dicitur quòd ducta est arca in ciuitatem Dauid, non vocatur ciuitas Dauid ipsa Ierusalem, sed castrum montis Sion, quod erat intra Ierusalẽ, & in illo non erant nisi atria Dauid: & postea fuit ibi templum Salomonis. *Cum gaudio*, id est, arca ducta est cũ gaudio, scilicet, canendo, & psallendo in vasis musicis: nam omnes Leuitæ canebant: vt patet 1. Paralip. 15. & Dauid canebat atque saltabat totis viribus: vt patet infra in litera. *Et erant cum Dauid septẽ chori*, id est, erat populus diuisus, & ipsi Leuitæ in septem choros ad canendum, & psallendum coram Domino. *Et victima vituli*, id est, quilibet chorus habebat victimam vituli, scil. quia postquam transissent sex passus qui portabant arcam, quilibet chorus immolabat vnum vitulum, & vnum arietem. Ista clausula, scilicet, & erant cum Dauid vsq; huc: non habetur in Hebræo, nec communiter in Biblijs: & tamen rationabiliter addita fuit ad tollendam ambiguitatem, vt infra dicetur. *Cumq; transcendissent qui portabant arcam Dei sex passus.* Isti portantes erant Leuitæ: quia non portabatur arca in plaustro sicut prius, sed Leuitę de genere Chaath humeris suis: sicut patet 1. Paral. 15. cùm dixit Dauid: Illicitum est, vt à quocunq; portetur arca Dei, nisi à Leuitis, quos elegit Dominus ad portandũ eam: & postea eo. c. subditur: Sanctificati sunt sacerdotes, & Leuitæ, vt portarent arcam Domini: & tulerunt filij Leui arcam Dei, sicut præceperat Moyses, humeris suis in vectibus. *Immolabant bouem, & ouẽ, & arietem*, id est, finitis sex passibus sistebant, qui portabant arcam, & immolabantur ista animalia.

Quare Dauid iussit animalia immolari post portationem arcæ per sex passus.

QVÆST. XIIII.

QVÆRET aliquis, quare immolabantur animalia ista postquam portaretur arca per sex passus. Respondendũ, quòd Dauid, & Israëlitæ cœperant portare arcam prima vice, & percussit Deus Ozam, quia erratum fuit in portatione arcę. Nunc autem Dauid volebat esse nimis solicitus, ne accederet aliqua percussio similis: & ob hoc fecit vocari Leuitas dicens, quia vos non fuistis præsentes prima vice, percussit nos Dominus: vt patet 1. Paral. 15. & vt nunc non accideret aliquis error, propter quem Deus puniret illos, supplicabant Deo, & offerebant ei sacrificia. Vnde postquam Leuitæ portantes arcam transissent sex passus, quia Dominus conseruauerat eos incolumes in illo spatio, in gratiarum actiones offerebant ista animalia. Sic patet 1. Paral. 15. scilicet: Cumq; adiuuissent Deus Leuitas qui portabant arcam, id est, adiuuissent eos ad ambulandum & non percussissent illos, immolabantur septem tauri. Quare autẽ potius ista immolatio fiebat post sex passus, quàm post plures, vel pauciores, non est aliqua ratio, sed sola voluntas offerentium.

Quomodo immolabant bouem, ouem, & arietem, cùm alibi secus dicatur.

QVÆST. XV.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur hic, quòd immolabant bouem, & ouem, & arietem: nam 1. Paralip. 15. dicitur quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes, supra autem dicitur in litera, quod erat cum Dauid victima vituli, id est, offerebatur vnus vitulus. Respondendum, quòd ista nõ repugnant, sed scriptura sacra alicubi magis & alicubi minus exprimit. Sicut est in narratione historiarum, quia cùm aliqua historia bis, vel pluries tangitur in scriptura, non semper enarratur completè, sed alicubi completè, & in alijs locis incõpletè, vel in quolibet loco incompletè, duntamen ex omnibus illis colligatur vna completa narratio. Sic autem ponitur supra solùm vitulus, & hic tria animalia. & 1. Paralip. 15. ponuntur 14. Dicendum autem quòd vtrobique rationabiliter ponitur. Pro quo sciendum quòd quando Dauid portabat arcam, erant Leuitæ distincti in septem choros, & cum illis totus populus: cùm autem deponeretur arca, in quolibet illorum chororum fiebat immolatio vnius vituli, & arietis, & ouis, & hoc tetigit hic litera solùm exprimens de immolatione vnius chori, sed 1. Paralipo. 15. exprimitur de immolatione omnium chororum simul: ideo dicitur quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes: sed adhuc ibi fuit defectus in exprimendo, quia debuisset dici quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes, & septem oues: & tamen ex istis duabus narrationibus simul colligitur vna perfecta, scilicet, quòd immolarentur 21. animalia. Hoc autem apparet ex litera præced. scilicet, & erant cum Dauid septem chori, & victima vituli, id est, in quolibet illorum chororum immolabatur vitulus, scilicet, postquam transisset arca sex passus: & non solùm vitulus, sed etiam aries & ouis.

(.·.)

C Domũ Obededom esse intra Ierusalẽ.

A

Qui erant septem chori, qui cum Dauid erant.

QVÆST. XVI.

QVÆRETVR vlterius, qui erant isti septem chori, qui erant cum Dauid. Respondendum quòd Dauid voluit ducere arcam solenniter in domum suam, & ad hoc fecit conuenire omnes Leuitas, & Sacerdotes, vt canerent & psallerent in vasis musicis coram illa: & istos distinxit in septem ordines, vel choros: sicut colligitur 1. Paralip. 15. cùm dicitur: Constituerunt Leuitas Heman filium Ioel, & de fratribus eius Asaph filium Barachiæ: de filijs verò Merari, & fratribus eorum Etham filium Casaiæ: & cum eis fratres eorum. Isti erant in primo choro solenniori: deinde dicitur in secundo ordine: Zachariam, & Ben, & Iaziel, vsque ibi: & Obededom, & Iehiel ianitores; in quo ordine ponuntur 14. Leuitæ, qui erant principes aliorum: & isti faciebant secundum chorum, cum dicat litera, quòd erant in secundo ordine. In tertio autem choro erant alij Leuitæ, de quibus dicitur ibi: Porrò cãtores Heman, Asaph, & Ethan in cymbalis æneis concrepantes. In quarto choro erant alij Leuitæ, scilicet, Zacharias, & Oziel: & isti cum alijs cantabant arcana in Nablis. In quinto ordine erat Matathias cum alijs, & isti canebant in citharis pro octaua. In sexto ordine erat Chonenias princeps prophetiæ, & Barachias, & Elcana ianitores. In septimo ordine erat Sebenias cum alijs, qui sequuntur: & isti clangebant tubis coram arca Dei. Ista est diuisio chororum, quam aliqui volunt, & verum est quòd isti Leuitæ erant distincti per septem choros, & in quolibet choro erant varia vasa musica: quia quidam habebant cymbala ænea, & alius chorus cantabat arcana in nablis, & alius cantabat in citharis pro octaua, & alij erant ad præcinendam melodiam, & alij in tubis, vt in litera dicitur. Assignatio tamen Leuitarum in his choris non rectè facta est, quia aliqui ponuntur in vno choro, qui erant in alio: de quo magis dicetur in eodẽ. 1. Paralip. c. 15.

B

Modus quo immolabantur animalia coram arca.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo immolabantur animalia ista postquam arca transisset sex passus. Respondendum, quòd Leuitæ cum populo erant distincti in septem choros in circuitu arcæ, vt dictum est. Cùm autem transisset arca sex passus, Leuitę, qui portabant eam, sistebant, vel deponebant eam in terra super aliqua stramenta honorabilia, & tunc Sacerdotes, qui erant in quolibet choro, iugulabant vnũ arietem, & ouem, & vitulum, ita quòd in septem choris simul essent septem vituli, septẽ oues, septem arietes: & decoriabantur illa animalia susceptо prius sanguine eorum in vasis sacrificij. Portabatur autem in quolibet choro vnum altare magnũ plenum igne, & ibi ponebantur carnes animalium, & cremabantur secundùm legem sacrificij: & quousque plenè essent crematæ illæ carnes, non mouebatur arca de loco, in quo erat. Et dum fierent hæc, Leuitæ & Sacerdotes cuiuslibet chori cantabant & psallebant in vasis musicis. Et hoc idem fiebat postquam transisset arca iterum alios sex passus, & sic continuatum est vsque ad domum Dauid. Vnde quamquam domus Obededom non longè esset à domo Dauid: magno tempore morati sunt ducẽdo arcam cum tanta solennitate. *Et Dauid saltabat totis viribus ante Dominum.* scilicet, faciebat tripudia coram arca, & quouscunque ludos deuotionis, & non dissolutionis ad exprimendum affectum suum in Deum: erat enim vir valde deicola. *Porrò Dauid accinctus erat ephod lineo*, id est, indutus erat quadam veste de lino, & non habebat insignia regalia, quia nolebat videri coram Domino honoratus: sed humiliabat seipsum sumendo vestes simplices. Propter quod indignata fuit Michol, & dixit increpando Dauid: quàm glorioſus fuit hodie rex Israël discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus quasi nudetur vnus de scurris.

(·.·)

C

Cum Dauid non esset Sacerdos, cur dicitur indutus fuisse ephod.

QVÆST. XVIII.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid indutus est ephod. Nam ephod est vestis vnius Sacerdotis summi, vt patet Exod. 28. & tamen nullus de laicis indui debebat veste Sacerdotali. Respondendum est, quòd istud ephod, quo erat indutus Dauid, non erat vestis põtificis, quia illa erat ex multis coloribus, vt patet Exod. 28. habebatq; lapides precioſos. Ephod autem quo Dauid indutus erat, solùm erat de lino: vt dicitur hic, & 1. Paral. 15. vnde iterum dicitur, quòd Dauid erat indutus tunica byssina. Istud autem ephod lineum etiam pertinebat ad Leuitas, vt patet de Samuele, qui erat indutus ephod lineo, vt patet præced. lib. cap. 2. istud autem ephod nõ solùm ad Leuitas, sed etiam ad omnes laicos pertinebat: cùm non esset vestis sacra. *Et Dauid & omnis domus Israël ducebant arcam testamenti Domini*, scilicet, erant præsentes, quando ducebatur, quia ipsi non tangebant eam. *In iubilo*, id est, in vociferatione. *Et clangore buccinæ.* id est, etiam clangebant buccinis coram arca. Per ista duo intelliguntur omnes solennitates, quæ fiebant coram arca, scilicet, per iubilum intelliguntur omnes melodiæ; & per clangorem tubæ intelliguntur omnia vasa musica, in quibus canebant: sic dicitur 1. Paralip. 15. Dauid & vniuersus Israël ducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinæ; & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes. *Cumque intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram*, scilicet, arca erat extra ciuitatem Dauid, id est, extra castrum montis Sion in domo Obededom: & cùm introiret in castrum, Michol manebat in palatio regis, quia non iuerat cum cæteris mulieribus ad portandum arcam: & tunc respiciens per fenestram vidit Dauid & omnes portantes eam. *Vidit regem Dauid subsilientem atque saltantem.* Subsilire est modicũ saltare: sicut subridere est modicum ridere: & saltare est totis viribus hoc agere: sic dicitur supra: Dauid saltabat coram Domino totis viribus. & est sensus, quòd Dauid aliquando saltabat, aliquando tripudiabat: sic habetur in Hebræo, vbi nos dicimus saltantem & sub silentem. *Coram Domino*, scilicet, coram arca, in qua specialiter erat Deus, quia super eam inuocatum est nomen Dei sedentis super Cherubim, vt patet supra in litera. *Et despexit eum in corde suo*, id est, non reputauit eum virum magnæ auctoritatis, cùm non ostenderet grauitatem in factis suis, sed saltabat & subsiliebat, quod pertinebat ad quandam puerilem lætitiam, & leuitatem.

D

An Dauid peccauerit saltando coram Domino.

QVÆST. XIX.

QVÆRIT aliquis, an Dauid saltando, & subsiliendo coram Domino peccaret. Aliquis dicet quòd sic, quia per hoc diminuebat dignitatem suam: nam rex est persona honorabilior in toto populo, ad cuius dignitatem pertinet grauitas quædam in habitu, & moribus: si autem leuitatem puerilem habeat, contemnitur dignitas sua: quod malum est, quia ex hoc sequitur violatio iurium, cùm defensor iurium contemnitur. Tenentur igitur omnes rectores populorum, & potissimè prælati obseruare grauitatem in actibus, & habitu, & modestiam in singulis rebus: alioquin si propter eorum leuitatem contemnitur popularis disciplina, vt quia non attenditur ad eos, nisi vt ad pueros, peccant mortaliter per hoc ipsum, quòd se contemptibiles reddunt. De Dauid autem sic erat quodammodo, nam ipse apparuerat leuis in duobus, primò quia saltabat & subsiliebat, quod ad pueriles ludos pertinet, & non ad graues mores. Secundò erat leuis, quia exutus regalibus insignijs, induit se tunica byssina: vnde quodammodo rationabiliter indignata est Michol, redarguens eum. Dauid tamen excusatur, eo quòd egerit omnia ista ex affectu cordis. Erat enim vir valde Deicola, & nesciens qualiter Deo placeret, humiliabat se coram eo quantum poterat: & faciebat hæc ex affectu: ideo quanquam ista secundum se non essent regi digna, tamẽ Deus accipiebat illa gratè à Dauid. Vnde quanquam fuerit increpatus à Michol, non propter hoc erubuit, tanquam malè

E

F

egisset,

A

egisset,sed potius dixit : Iudam & vilior fiam ante Dominum qui elegit me. Si tamen Dauid egisset ista ex gaudio coram populo,& non ad solennitatem arcæ: satis videtur quòd peccasset grauiter minuens auctoritatem suam. De prælatis autē nostris dicendum est,quòd quantumcunq; sint Deicolæ, & vellent vt se humilient ista facere ad Deum,peccarent,quia Deus in illis vult grauitatem. Nam quomodocūq; ista facerent,minueretur eorum auctoritas: nec solùm de his, quæ sunt totaliter sæcularia,sed etiã si sint aliqua spiritualia,in quibus vellent se humiliare prælati,si ad officium eorũ non pertinent, & non fit ex necessitate, peccant, vt si episcopus vellet subministrare sacerdotibus dicentibus missam, sicut subministrant paruuli assistentes eis;aut vellet canes eijcere de ecclesia; vel continuè assistere cantantibus in choro & cantare cum eis, & generaliter in omnibus alijs,in quibus notabiliter perderetur grauitas sua: nam in talibus dicendum quòd peccaret mortaliter semper,etiam si ex humilitate hoc ageret. Sed dicēdum quòd humilitas episcopi debet esse in animo , ita quòd habeat animũ paratum humiliandi se in quibuscunq; rebus etiam minimis; etiam si sint ministeria ancillaria,quando oportuerit pro salute animæ suæ,vel gregis sui:sicut fecit vir ille laudabilis, quem valde commendat Gregorius in quarto Dialogorum, scilicet, Paulinus Ecclesiæ Nolanæ Episcopus; qui,vt redimeret gregẽ suum,qui à Barbaris premebatur,seipsum vendidit, deposito episcopali habitu: & factus est hortulanus regis: quod cùm postea cognitum esset de viri prudentia, & de benignitate sua erga gregem, ipse cum toto grege libertate donatus est. Cùm autē casus necessitatis aut euidentissimæ vtilitatis non occurrit,studeat episcopus in omnibus suam seruare grauitatem, ne cõtemnatur disciplina ecclesiastica, & in hoc apud Deum nimis meretur. Per quoscunq; autem actus prælati Ecclesiarum perdunt grauitatem suam in opinione subditorum, peccant. Sic enim admonebat Apostolus dicens:In omnibus exhibentes vos,sicut Dei ministros,ne vituperetur ministrium vestrũ: vt patet 2.ad Corinth.cap.6. Vituperatur autem ministerium prælatorum,quãdo per aliquem actum eorum perditur ipsorum grauitas,& opinio. In Dauid autem tolerata sunt hæc ex feruore religionis: etiam quia populus non scandalizabatur in illo,sed magis putabat eum dignum honore : quia coram Deo se humiliabat. Etiam quia Dauid erat Dominus temporalis: & in istis non requiritur tanta grauitas, sicut in ecclesiasticis prælatis.*Et introduxit arcam Domini*,scilicet,in domum suam.*Et posuerunt eam in loco suo*, id est,in loco, quem constituerat ei Dauid.*In medio tabernaculi,quod tetenderat ei Dauid*, id est, arca erat in quadam domo segregata intra palatiũ Dauid, & in illa posuit Dauid quoddam tentorium magnum,& pulchrum de pellibus,& illud extendit,scilicet,per funiculos suos, & paxillos:sicut extenduntur omnia tentoria in campo , & posuit arcam intra illud tentorium.Hoc patet seq.ca.cùm dixit Dauid: vides ne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium,&tamen non diceretur esse in medio pellium,nisi esset in tentorio facto de pellibus. *Et obtulit Dauid holocausta coram Domino,& pacifica*,id est,non solùm offerebantur victimæ coram arca quando portabatur , sed etiam postquam collocata est, Dauid obtulit holocausta Domino & pacifica. Differunt autē ista duo,quia holocausta sunt sacrificia, quæ totaliter proueniunt Deo, & cremantur in altari.Pacifica autem sunt sacrificia,quorum solùm cremantur adipes. Reliqua autem proueniunt partim Sacerdotibus , & partim offerentibus.Hæc patent Leu.1.iuncto 3.& 7.

Humilitas episcopi qualis esse debeat.

B

C

Cui proueniebant iura istorum Sacrificiorum, quæ immolabantur coram arca.

Qvæst. XX.

Qværet aliquis, de iuribus istorum sacrificiorum, cui proueniebant: nam multa oblata sunt illa die. Respondendum est,quod hic offerebantur duplicia sacrificia,scilicet, holocausta,& hostiæ pacificæ: & hoc per omnes septem choros Leuitarum. De holocaustis dicendum quòd nihil de illis proueniebat cuiquam,sed cremabantur omnes carnes,& adipes,vt patet Leuit.1.Manebat autem sola pellis,& illa cedebat in ius Sacerdos,qui immolabat holocaustum: vt patet Leuit. 6.Si autem essent hostiæ pacificæ, offerebantur solùm in altaribus adipes,vt patet Leuit.3.Cætera autem proueniebant Sacerdotibus,& offerẽtibus,scilicet pectusculum,& armus dexter cedebant Sacerdoti immolanti,& proueniebant ei,& toti familiæ suæ ad comedendum, scilicet tam filijs quam filiabus & seruis: vt patet Leuit.9.& 22. Cæteræ autem carnes proueniebant offerentibus.Credendum est autem quòd Dauid obtulerit omnia sacrificia illius diei ad honorem arcæ: cùm ipse fecisset eam duci in domum suam,& sic proueniebant ei omnia iura hæc de carnibus, credendum est tamen quòd ipse distribuerit ea per populum,dando omnibus mãducare ad gaudium illius festiuitatis : nam & præter hoc dedit cuilibet de populo assaturam bubalæ vnam, & similam frixam oleo, vt patet infra.

D

An facta fuerunt sacrificia coram arca in domo Dauid.

Qvæst. XXI.

Qværitvr vlterius, postquam fuit posita arca in domo Dauid,an fiebant coram ea aliqua sacrificia aut cæremoniæ. Aliquis respondebit quòd non, quia sicut dictũ est supra quæst.12.quòd non fuerunt facta sacrificia,nec cęremoniæ coram arca,dũ maneret in domo Obededom, nec in domo Abinadab.Sed dicendum est quod Dauid,quando posuit arcam in domo sua,habebat intentationem fabricãdi ei templum,in quo esset arca cum omnibus vasis sanctuarij; sicut ipse dixit ad Prophetã Nathan seq.c.quòd vellet ædificare templum Domino,& quia si templum illud fuisset ædificatum,in eo fuissent facta sacrificia, voluit Dauid quod coram arca eo tempore,quo ibi maneret, offerentur sacrificia. Quod patet, quia immediatè vt posita est ibi, Dauid obtulit coram illa holocausta & pacifica , vt patet hic; ideo dicendum quòd toto tempore,quo mãsit arca in domo Dauid,quod fuit toto tempore regni eius super Israël vsque ad tertium annum regni Salomonis , fecit Dauid de sumptibus suis exhiberi per singulos dies magnum cultum Deo coram arca. Vnde ipse constituit ministros de Leuitis, vt cãtarent quotidie coram illa, & alios, vt prophetarent,& alios vt psallerent in varijs musicis instrumentis. Nam Asaph erat princeps primus omnium ministrorum arcæ, & Zacharias erat princeps secundus. Asaph enim canebat in cymbalis: alij autem psallebant in psalterijs, & lyris: Sacerdotes verò canebant tubis. Isti autem tam Sacerdotes quàm Leuitæ multi erant, sed distincti sunt per vices suas, scilicet,vt diuersis temporibus ministrarent. Obededom autem,& 68.fratres eius facti sunt ianitores arcæ. Constituit etiam Sacerdotes ad immolandum quotidie coram arca.De his omnibus patet 1.Paralipo.16. Omnia verò hæc soluebat Dauid de proprijs expensis,quia ista non erant sacrificia publica, sed priuata. Etiam quia Dauid fecerat adduci arcam in domũ suam.

E

F

An cessauerunt sacrificia quæ olim fiebant in sanctuario propter sacrificia arcæ.

Qvæst. XXII.

Qværitvr vlterius,an propter sacrificiã,& cæremonias,quæ fiebant coram arca,cessarent cæremoniæ,quæ fiebant olim in sanctuario. Aliquis dicet quòd sic,quia olim quando arca erat extra sanctuarium in domo Abinadab,cùm non fierent coram ea aliquæ ceremoniæ; sed solùm maneret ibi in custodia,vt declaratum est præcedent.lib.cap.7.fiebant sacrificia,& cęremoniæ in vrbe Nobe,vbi erat tabernaculum, vt patet præced.lib.c.21. nunc vero offerebantur sacrificia coram arca,& fiebant cæremoniæ,& cantica:ideo videtur quòd non erat necesse iam aliquid fieri in sanctuario. Respondendum, quòd necesse erat secundùm legem fieri in sanctuario nunc sacrificia,& alias cæremonias.Quod patet,quia Moyses fabricauerat altare æneum. Exod.27. & iussum erat, quòd super illud offerrentur omnia holocausta. Etiam quandocunq; in Leuitico,&in alijs locis dicitur de oblatione sacrificij,subijcitur,quòd immolabatur corã hostio tabernaculi: immo Leuit.17.dicitur,quòd quicunque offerret sacrificium,& non duceret illud ad hostiũ tabernaculi,reus esset tanquam si sanguinem effudisset:non ergo propter sacrificia,quæ fiebant coram

A arca poterant ceſſare ſacrificia iuſſa fieri in lege, cùm coram arca non immolaretur iure communi, ſed diſpenſatione, vel priuilegio. Ideo dicendum quòd cùm Dominus iuſſerit quotidie fieri ſacrificium matutinum, & veſpertinum, quod vocatur inge, & in ſabbatis, & alijs feſtiuitatibus alia ſacrificia ſpecialia, de quibus omnibus Nume. 28. & 29. iſta debebant fieri temporibus ſuis in ſanctuario, & non coram arca; & ſi quis cõtra niteretur, peccaret grauiſſimè. Erant etiam alia ſacrificia, & cæremoniæ ex neceſſitate, vt in muliere poſt partum. Leui. 12. & in emundatione leproſorum: de qua Leuit. 14. In his & alijs ſimilibus neceſſe erat fieri immolationes, & cæremonias in ſanctuario, cùm lex hoc expreſſiſſet. Si quis autem hoc faceret coram arca, peccabat mortaliter, & non ſatis faciebat, ſed tenebatur iterum hoc facere in ſanctuario. Item in votis, ſi quis vouiſſet aliquid offerre, etiam ſi non nominaſſet locum, tenebatur illud offerre in ſanctuario: niſi expreſsè nominaſſet in voto quod vouebat offerre tale ſacrificium coram arca; quia tunc cùm vota à principio ſint libera, poteſt quilibet apponere quamcunq; conditionem voluerit, dum tamen licitam: & ſic poterat vouere offerre in quocunq; loco vellet, duntamen non eſſet à lege reprobatus. Poſtquam autem vota ſunt emiſſa, ſunt neceſſaria: ideo ſi à principio vouens nullam conditionem appoſuiſſet, etiam ſi poſtea velit, non poteſt eam apponere: ſed ſunt vota intelligenda ſecundum interpretationem iuris communis: & ſic cùm lex iuberet omne ſacrificium offerri ad hoſtium tabernaculi, Leuit. 17. ſi quis voueret offerre, & nõ nominaret locum, etiam ſi poſtea vellet offerre coram arca, nõ poſſet, quia lex interpretatur quòd debeat offerri in ſanctuario. In ſacrificijs autem ſpontaneis erat licitum, quòd offerret illa quicunque vbi vellet, ſiue in ſanctuario, ſiue coram arca; eo quòd ſacrificia ſpontanea ſunt libera ſimpliciter, & omni tempore, ideo poteſt quicunque offerre illa, vbi voluerit: duntamen non ſit locus ille prohibitus à lege. Hæc autem omnia patent Paralip. 16. vbi dicitur quod Dauid conſtituit Sadoc Sacerdotem magnum & fratres illius Sacerdotes coram tabernaculo Domini in excelſo, quod erat in Gabaon, vt offerrent holocauſta Domino ſuper altare holocauſtomatis iugiter mane & veſpere iuxta omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Domini. Conſtituit etiam in eodem ſanctuario Leuitas ad canendum ſemper coram Domino in tubis, & cymbalis, & omnib⁹ organis muſicorum, quorum principes erant Heman & Idithun, & conſequenter filij eorum, vt patet cap. allegato. Dicendum igitur, quòd in ſanctuario fiebant omnia, quæ ſolebant fieri à principio cùm arca, & ſanctuarium erant ſimul: ea autem, quæ nunc fiebant coram arca, erant ſupererogationis, & non diminuebatur propter hoc aliquid de illis, quæ fieri ſolebant prius in ſanctuario. *Cumque compleſſet.* Hic ponitur liberalitas Dauid ad populum dando ſingulis munera propter honorem arcæ nunc adductæ: & dicitur. *Cumque compleſſet offerens holocauſta, & pacifica.* Id eſt, poſtquam compleuit offerre holocauſta, & hoſtias pacificas. Dicuntur autem iſta compleri, quando carnes animalium oblatorum totaliter combuſtæ ſunt in altari, & tũc nihil manet explendum de cæremonijs ſacrificij. Intelligitur autem hoc de ſacrificijs, quæ obtulit Dauid coram arca poſtquam illa poſita eſt in loco ſuo. *Benedixit populo in nomine Domini exercituum.* Id eſt, orauit ſuper illos benedictionem proferens nomen Domini, & dicens: Dominus exercituum benedicat nobis. *Et partitus eſt multitudini vniuerſæ Iſrael.* Id eſt, diuiſit cibos per totam multitudinem. Eſt autem ſenſus, quòd totus Iſraël conuenerat ad iſtam ſecundam portationem arcæ: ſic patet. 1. Paralipo. 15. Scilicet: Congregauit Dauid vniuerſum Iſraël in Hieruſalem, vt afferretur arca Domini in locum ſuum. Conuenerat autem ex deuotione ad hanc portationem tam viri, quàm fœminæ; ideo Dauid ad honorem feſtiuitatis arcæ voluit dare cibos omni populo, qui conuenerat. *Tam viro, quã mulieri.* Id eſt, venerunt viri, & mulieres, & omnibus dedit portiones æquales. *Singulis collyridam panis vnam.* Vocatur collyrida panis aliquis, qui ſufficit homini ad comedendum pro ſemel. Et in Hebræo habetur *torta*, ſcilicet, quòd dedit ſingulis tortam panis. *Et aſſaturam bubalæ vnam.* Id eſt, dedit cuilibet de carnibus bubalę vnam aſſaturam, id eſt, tantum quantum ſufficeret vni homini ad comedendum poſtquam eſſet aſſatum. Sic patet. 1. Paralipo. 16. Scilicet, diuiſit vniuerſis per ſingulos à viro vſque ad mulierem tortam panis, & partem aſſæ carnis bubalæ. Eſt autem bubalus ſpecies quædam bouis, qui differunt ab alijs bobus in figura, & quantate, & labore, & iunt bubali quaſi boues agreſtes. *Et ſimilam frixam olæo.* Eſt enim ſimila panis factus de farina delicata, & eſt panis leuis. Frigebatur autem in oleo, ſicut deberet coqui in clibano: & de his conſuetum erat offerri cum ſacrificijs, vt patet Leuit. 2. & 7. dabatur autem cuilibet de populo vna ſimila frixa, id eſt vnus panis de ſimila, quia iſte reputabatur cibus ſpecialis. In Hebræo habetur. *Vnam phialam vini.* Id eſt, dedit cuilibet vnam phialam vini: & hoc ſatis conueniebat, quia cùm dediſſet panem, & carnes cuilibet de populo, debebat dare eis vinum, vt eſſet plenus cibus: & ponitur hic. *Aßiſa.* In Hebræo pro phiala. Alibi tamen non ſignificat phialam, ſed poma, vel flores. Iuxta illud Canticorum. 2. Fulcite me floribus, & ſtipate me malis, quia amore langueo. Et vbi ponit litera noſtra floribus, in Hebræo habetur, aſſiſa. Hieronymus tamen voluit quòd aſſiſa acciperetur hic pro ſimila frixa oleo. Nec obſtat quod Hebræi communiter exponant de phiala vini, quia nomina apud Hebræos ſunt multum æquiuoca, & quidam exponunt ea ſic: alij vero aliter. *Et abijt omnis populus.* Id eſt, receſſit à domo Dauid vbi poſita fuerat arca poſtquam ſingulis diſtributus eſt cibus. *Vnuſquiſque in domum ſuam.* Id eſt, in hoſpitium ſuum, nam non habebant omnes hi, qui conuenerant, domos in Hieruſalem, quia conuenerant de toto Iſrael, vel dicitur vnuſquiſque in domũ ſuam, id eſt, in terram ſuam, vbi habebat domum: nam poſtquam ſuſceperunt cibos à rege poſita arca in loco ſuo, nihil habuerunt facere in Hieruſalem, ideo receſſerunt in loca ſua. *Reuerſuſque eſt Dauid.* Id eſt, ceſſauit iam ab illa occupatione, qua ſe occupauerat circa ſolennitatem arcæ ducendæ. *Vt benediceret domui ſuæ.* Id eſt, cõuertit ſe ad habendum iam curam de familia ſua, & rebus ſuis: nam dum ſolennitas arcæ ducendæ durauit, non habuit Dauid curam de vlla re alia, qua expleta redijt ad habendum curam de domo ſua. Et dicitur benedicere, id eſt, augere, quia per curam patrisfamilias augentur res domeſticæ; vel dicitur quòd reuerſus eſt vt benediceret domui ſuæ, id eſt, vt lætaretur cum domeſticis ſuis. *Et egreſſa Michol.* Hic ponitur Dauid vera humilitas, ſcilicet, quia quamquam increpuit eum Michol vxor ſua, non reſpondit ei durè, ſed humiliter. Et dicitur. *Egreſſa Michol filia Saul in occurſum Dauid*, id eſt, quando Dauid finito miniſterio arcæ redijt in domum ſuam, Michol vxor eius, quæ manſerat in domo, exiuit obuiam Dauid ad honorandum eum, & tunc increpuit illum. *Et ait: quàm glorioſus fuit hodie rex Iſrael.* Ironicè dicuntur hæc, & modo irriſorio, ita vt ex modo proferendi videantur contrarium importare, quaſi dicat, multum vituperatus fuit hodie rex Iſraël. *Diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum*, quaſi dicat, magnũ dedecus fuit diſcooperiendo ſe. Dixit autem hoc Michol, quia Dauid exuerat ſe inſignijs regalibus, & indutus fuerat tunica byſſina, vt patet primo Paralipo. 16. qui habitus pertinebat ad homines parui honoris & ſtatus: ideo quamquam Dauid fecerit contra dignitatem regiam ſaltando, & ſubſiliendo coram toto populo, tamen intolerabilius viſum eſt Michol quòd rex nudauerit ſe, quia ſaltatio aliqualiter poterat tolerari, & ob hoc non increpuit eum de ſaltatione. Dicitur autem ante ancillas ſeruorum ſuorum, quia pro turpiori habuit Michol quòd Dauid apparuiſſet nudatus coram fœminis quam coram viris, quia ſicut mulier ſi facit aliquid turpe, magis dehoneſtatur ſi coram viris illud faciat, quàm coram fœminis, ita & vir faciens aliquid turpe, magis eſt inglorius coram fœminis quàm coram viris. *Et nudatus quaſi vnus de ſcurris*, id eſt, taliter nudatus eſt qualiter nudantur ſcurræ, id eſt, viles homines. In hoc enim durè locuta eſt Michol, quod fortè egit ex magnitudine doloris concepti pro vilificatione Dauid, vel quia Dauid tolerabat Michol, eo quòd diligebat eam nimis, & ipſa ex confidentia locuta fuit hæc. *Dixitque Dauid ad Michol: Viuit Dominus*, id eſt, iuro per vitam Dei, vel per Deum viuum. *Quia ludam ante Dominum*, quaſi dicat, verum eſt, quòd ego alia ad ſolacium non debuiſſem nudari, & ſaltare, & tamen ad honorem Dei coram arca ſua non eſt mihi dedecus quòd luſerim, nec doleo quòd hoc fecerim, ſed propono ex hinc iſtud abundantius facere. *Qui elegit me*, id eſt, ludam coram Domino, quia me elegit in regem, quaſi dicat, ego teneor Deo impendere iſtum honorem ludendo coram eo, velut ſi eſſem homo paruæ conditionis, eo quòd ipſe me elegit in regem, quod fuit maximum beneficium cùm prius eſſem paſtor.

Sacrificia quotidie fiebat in ſanctuario.

Liberalitas Dauid erga populũ

Collyrida quid.

Bubalus qd.

Similã

Humilitas Dauid

A

An Dauid debuit honorare Deum propter beneficia accepta ab eo.

QVAEST. XXIII.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid dixit hic quòd laderet coram Domino, eò quod elegerat eum, nam Deum diligere debemus, & honorare propter seipsum, quia summè bonus est, & non præcipuè propter beneficia nobis tradita: nam quodlibet beneficium nobis traditum minus est quàm infinitum, bonitas autem Dei immensa est, magis ergo ille naturaliter mouere potest nos ad diligendum & colendum Deum, quàm beneficia collata. Quamquàm igitur simplices, qui Deum non nouerunt, colant eum propter beneficia collata, vel quia maiora sperant: viri tamen sapientes Deum propter seipsum solum colunt, & sic Dauid cùm esset vir sanctus, debebat Deum colere propter se, & non quia instituerat eum regem. Respondendum, quòd homo tenetur ad colendum, & diligendum Deum in gradu, in quo colit: quia Deus est, & non quia benefactor. Vnde dato per impossibile, quòd aliqua creatura potuisset nobis facere, & fecisset omnia beneficia, quæ Deus egit: non teneremur ei impendere latriam, quam Deo impendimus: immò si impenderemus, peccaremus mortaliter: Deo autem etiam si esset possibile quòd nihil nobis benefaceret propter hoc, quòd Deus est: teneremur impendere cultum latriæ. Sic autem Dauid Deum honorabat cultu latriæ, quia solùm Deus erat, & non propter beneficium impensum, ista tamen latria non est totaliter determinata, scilicet, ad tales vel tales cæremonias; vel ad exhibendum tantum vel tantum: ideo cùm homines impenderint Deo latriam quantum voluerint, quia Deus est, possunt impendere specialiter alia obsequia Deo, quia benefactor est; & sic Dauid non tenebatur specialiter ad istud obsequium, quod nunc impendebat; sed voluit illud impendere specialiter in recognitionem beneficij magni susceptí, scilic. quia elegerat eum in regem. Cùm autem obijcitur, quod Dauid debebat potius impendere istud Deo, quia Deus erat. Dicèdum quòd Dauid impenderat Deo cultum latriæ, ad quam tenebatur ex lege, & hoc quia Deus erat: nunc autem voluit facere aliquid supererogationis portando arcam, & ludendo coram ea: & hoc habendo specialem intẽtionem ad beneficium collatum, & non ad Deum, quia Deus est. *Potius quam patrem tuum, & quam omnem domum eius.* Istud fuit improperiũ Michol, quia Dauid improperauit ei domum patris sui: dicens quod debebat ludere coram Domino potius ipse quàm quilibet alius homo, scilic. quia Deus ei magis benefecerat quàm alijs, cùm noluisset eligere Saulem in regem, nec aliquem de domo sua: sed reprobatis illis elegit Dauid.

Homo tenetur diligere Deum quia Deus est.

B

Quomodo nullum elegit Deus de domo Saulis, nec idem Saul ad regnandum, sed de domo Dauid.

QVAEST. XXIV.

C

QVÆRET aliquis, quomodo dixit Dauid quòd Deus elegerat eum potius quam Saul, & aliquem de domo eius; quia Saul regnauit tota vita sua sicut Dauid: etiam de domo Saulis accepit Deus aliquem in regem, scilic. ipsum Isboseth, vt patet supr. 2. cap. Respondendum quantum ad domum Saulis quod Deus nullum elegit de domo illa ad regnandum, sed iam omnes reprobauerat, vt patet præcedent. libr. cap. 15. & 28. scilicet, quòd Deus scidit regnum Israel à Saule, & tradidit illud Dauid. Cùm autem obijcitur de Isboseth, qui fuit rex de domo Saulis: Dicendum quod hunc non elegit Deus in regem, sed per humanam importunitatem procuratum est, quòd esset rex, scilicet, quia Abner induxit ad hoc totum populum: vt patet supr. 2. De Saule autem dicendum; quòd Deus elegit eum in regem à principio, postea tamen reprobauit eum, & doluit de electione illa. Sic patet præcedent. libr. cap. 15. scilicet: Factum est verbum Domini ad Samuelem, dicens: Pœnitet me, quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me: dicebat ergo Dauid quod Saul non fuit electus, eò quod statim fuit reprobatus; sicut ille, qui natus statim moritur, dicitur non natus, & habetur tanquam nunquam fuerit homo: vt patet extra de verborum significa. cap. nam & ego. Dauid autem erat electus à Deo, vt nunquam reprobandus: quia Deus dixerat de eo præcedent. libr. cap. 13. Inueni virum iuxta cor meum: & sequent. c. dicitur, quod Deus stabiliret thronum Dauid in æternum: non sicut fecerat in Saule, quem expulerat à facie sua: ideo dicebat de se, quod erat electus. *Et præcepit mihi, vt essem dux super Israel,* id est, disposuit de me, quod ego essem rex Israel: ista dispositio siue præceptum habetur præcedent. lib. cap. 13. scilicet: Quæsiuit sibi Dominus virum iuxta cor suum, & præcepit ei, vt esset dux super populũ suum: & istud intelligebatur de Dauid. Vocatur autem hic Dauid dux, id est, rex. Sic enim patet præced. libr. ca. 9. cùm dixit Deus ad Samuelem: & cras mittam ad te virum de terra Beniamin, & vnges eum ducem super populum meum; & tamen Saul rex fuit, & sic dux, princeps, & rex idem signant: licèt non conuertibiliter. *Et ludam,* scilicet, tripudiando & saltando coram Domino, id est, non doleo quod luserim, sed propono vlterius ludere, quia in hoc non malè egi. *Et vilior fiam plusquam factus sum.* Id est, ego humiliabo me magis me nudando, & saltando coram Domino quàm prius saltaueram. Et si fortè in hoc vilis sum ego, fiam vilior exercitando magis ista. Sunt autem hæc verba reprehensoria ad Michol, quia ipsa mordaciter increpuerat Dauid: non enim putabat Dauid se ex hoc vilem effici, sed magis honorari, cum propter Deum se humiliaret. *Et ero humilis in oculis meis;* id est, ego humiliabo me secundùm æstimationem meam, scilicet, quod quamquam alij homines existiment virum magnum me, quia sum rex: tamen ego in corde meo æstimabo me tanquam nihil sim; & hoc propter Deum, qui benefecit mihi. Vnde non solùm existimabat se Dauid paruum hominem; sed etiam existimabat se vt bestiam, quando considerabat Deum benefactorem suum, vt patet Psalm. 73. Cùm dicitur: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Accepit autem Dauid magnam humilitatem sciens, quod Saul assumptus fuerat in regem propter humilitatem, & postea reprobatus fuerat propter superbiam, vt patet præcedent. libr. cap. 15. Scilicet: Et ait Samuel: nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Et postea sequitur ibi, quomodo Deus reprobauit illum propter superbiam: voluit ergo Dauid semper tenere humilitatem profundam: ne dignus esset priuari regno collato. *Et cum ancillis, de quibus locuta es, glorioſior apparebo.* Id est, quanquam tu putas, quod ego vilificatus sum ludendo nudus coram ancillis seruorum meorum: tamen nõ fuit hoc verum, ideo ego ludam rursus coram Domino. *Et apparebo glorioſior.* Scilicet, in oculis Dei, quia tunc Deus magis me reputabit, quàm si indutus regalibus insignijs superbirem. Vel apparebo glorioſior cũ ancillis, de quib' locuta es, id est, illæ ancillæ reputabunt me glorioſum sic ludẽtem coram Domino: quanquam tu reputes me vilificatum: & apparebo glorioſior, s. in oculis meis, quia ego maximè me existimo, cùm nudus coram Domino salto: quàm cum indutus regalibus insignijs in magnifico throno sedeo.

D

E

An Michol peccauerit increpando Dauid, quia saltabat coram Domino.

QVAEST. XXV.

F

QVÆRET aliquis, an Michol peccauerit increpando Dauid, quod saltauerit coram Domino. Respondendum videtur, quod sic, quia Deus non puniuisset eam, nisi peccasset: pœna tamẽ subditur hic immediatè, quod Michol non est natus filius vsq; ad diem mortis suæ; ergo peccauit. nec valet si aliquis dicat, quod hoc factũ est, quia erat sterilis, quia hoc non constat: & si confiteamur, quod sterilis erat: superuacuũ erat dici hic, quod non est natus ei filius. Si autem dicas, quod istud euenit ex alia causa: non est rationabiliter dictum, quia scriptura non posuisset istud hic de Michol, nisi habuisset aliquam colligantiam cum his, quæ dicuntur hic: sed hic dicitur de increpatione eius ad Dauid, ideo videtur dicendum, quòd propter hanc increpationem punita est à Deo, ne haberet filios. Sciendum autem, quod Michol peccauit, sed non grauiter: & non fuit hoc, quasi malo animo increpuisset Dauid, sed quia non tenuit modum increpando. Nam Michol

diligebat nimis Dauid magis quàm patrem ſuum : & liberauit eum ſemel à morte: vt patet præceden.lib. cap.19. Dauid quoque diligebat eam valde : nam fecit illam ad ſe reduci quanquam cognita fuiſſet ab alio viro: nec voluit videre Abner quouſque duceret eam ſibi, vt patet ſupra tertio : ideo ipſa non increpareteum malo animo tanquam habens illum exoſum, ſed quia diligebat eum , & dolebat de vilificatione ſua: apparebat autem nimis vilis factus,cum ſe nudauerit coram toto populo : ideo ipſa zelo ipſius non potuit iuſtum , vt ſibi videbatur,continere dolorem:non tenuit tamẽ modum, quia nimis exceſſit in increpando : nam dato , quòd Dauid fuiſſet verè reprehenſibilis, non debuiſſet eum tam durè increpare Michol:precipuè,quia non conſiderauit ipſa cauſam, pro qua hoc faciebat Dauid,ſcilicet, quia propter Deum : ex quo ſequebatur, quòd non vileſceret ex hoc Dauid : & dato quod in aliquo erraſſet, erat hoc tollerabile fauore religionis, propter quam hoc faciebat : & quia redarguerat eum pro honore, quem Deo impendebat: Deus vindicauit iniuriam Dauid : non dando filios Michol tota vita ſua. *Igitur Michol filiæ Saul non eſt natus filius vſque ad diem mortis ſuæ*, id eſt,propter hoc quod fecit Michol,nunquam habuit filios vſque ad diem mortis ſuæ,id eſt,ſimpliciter nunquam natus eſt ei filius, quia illud dicitur non fieri vſque ad mortem alicuius , quod nunquam fit. Alij autem econuerſo volunt,ſcilicet,quòd Michol habuerit filium in die mortis ſuæ, ſcilicet , quia partu occubuit,ſicut Rachel in partu perijt. Geneſ.35.& nurus Heli ſummi Sacerdotis incuruauit ſe,peperit,& mortua eſt,præceden.
B libr.cap.4. Hiſtoria autem ſcholaſtica vult,quod habuit Michol aliquem filium,& quod mortua eſt in partu,eò quod vicina partui deſcendit in Hebron,& ibi peperit,& mortua eſt. Rab.Dauid Kimhi vult quòd Michol peperit duos filios, ſcilicet,vnum in Hebron, qui vocatur Iethram , de quo exponit quod habetur ſupra. 3. ſcilicet , quod Dauid genuit ſextum filium Iethram de Egla vxore ſua , & dicit quod Egla eſt Michol. Alium autem dicit eam peperiſſe in morte ; & hunc peperit in Ieruſalem . Primum autem non ſuſcipitur ab omnibus : nam & quidam potius volunt quod Egla , de qua ibi dicitur,quòd erat vxor Dauid, fuerit vxor Saulis , & poſt mortem eius ſuſcepit eam in vxorem Dauid , quod probant, quia infr. 12. dixit Dominus ad Dauid : ego erui te de manu Saul,& dedi tibi domum Domini tui , & vxores Domini tui in ſinu tuo.Et hoc ſatis veriſimile eſt , quòd fortè aliquam de vxoribus Saulis acceperit Dauid, & quia illa erat regina antequam acciperetur , meruit vocari per excellentiam vxor Dauid. De filio autem, quem dicit peperiſſe eam in morte,non eſt veriſimile: nam iſte modus loquendi potius inducit negationem quàm affirmationem aliquam. Simile patet præced. lib. cap.15. cùm dicitur quòd Saul non vidit Samuelem vſque ad diem mortis ſuæ ; & tamen ibi eſt ſenſus quod nunquam viderit eum, etiam in die mortis ſuæ. Hoc tenet Ioſephus 7. Antiquitatum , ſcilicet, Dauid de Michol nullos filios accepiſſe, & iſtud tenendum eſt. Sed obijcietur, quia infr.21. dicitur quod Michol habuit quinque filios , & illos crucifixit Dauid propter Gabaonitas. Reſpondendum quod nullos filios habuit, & illi qui ibi nominantur , fuerunt filij adoptiui: Nam Merob ſoror ſua genuit illos , & Michol adoptauit eos, cùm nullum haberet: ideo in aliquibus Biblijs noſtris aliqui
C emendauerunt ponentes quinque filios Merob , vbi dicebatur quinque filios Michol , eò quod ſciebant Michol nullos filios habuiſſe. Sed iſti cùm putarent literam corrigere , corruperunt eam : nam ſecundùm veritatem debet ibi poni Michol , quia ſic habetur in Hebræo. Illi tamen filij intelliguntur de adoptiuis,& non de conceptis ab ea.Dicendum igitur quòd nullum vnquam filium habuit Michol ſaltem poſt ea,quæ dicuntur hic: & hoc in pœnam peccati ſui,ſcil.redargutionis iniuſtæ.

CAPIT. VII.

EACTVM eſt autem cùm ſediſſet rex in domo ſua,& Dominus dediſſet ei requiem vndique ab vniuerſis inimicis ſuis,dixit ad Nathan Prophetam: Videsne quòd ego habitem in domo cedrina: & arca Dei poſita eſt in medio pellium? 2. Par. 17.

DESCRIPTO in ſuperioribus de deuotione Dauid erga Deum in ducendo arcam , hic ſubditur de deuotione eius in volendo ædificare domum cedrinam.Et diuiditur in tres partes , quia primò ponitur humana conſultatio. Secundò diuina prohibitio ibi. *Factum eſt autem.* Tertiò de Chriſto repromiſſio ibi.*Et nunc dices.*

An ordo ſit continuus, & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, habeant continuatum ordinem ad præcedentia, vel ſit aliqua mutatio ordinis,& an fuerint hæc immediatè facta poſt illa.Reſpondendum quod ordo continuus eſt,nam prius duxit Dauid arcam in domum ſuam , & hoc vt maneret ibi quãdiu ædificabatur ei ſanctuarium : nunc autem voluit ei ædificare illud. Et videtur quod arca iam eſſet in domo Dauid, quando iſta acciderunt,quia Dauid dixit ad Nathan Prophetam: vides ne , quod ego habitem in domo cedrina, & arca Domini ſit in medio pellium?& tamen quando erat in domo Dauid, dicebatur eſſe inter pelles : eo quod erat in quodam tentorio,quod extenderat ei Dauid:vt patet præceden.cap.& iſtud tentorium erat de pellibus : fuit autem iſtud quaſi immediatè factum poſt præcedentia , quia cùm Dauid duxiſſet ad ſe arcam Domini , vt ædificaret ei locum ad habitandum: non eſt credendum quod magno tempore poſtquam duxit eam,manſerit quin voluerit ædificare domum , & quæſiuerit hoc à Propheta:ideo nec hic,nec in libris præalleg.interponitur aliquid inter ductionem arcæ in domum Dauid, & inter iſtam conſultationem de ædificando. *Factum eſt autem cùm ſediſſet rex in domo ſua*, i. ſederet quietus ceſſando à bellis. *Et Dominus dediſſet ei requiem vndiq; ab vniuerſis inimicis ſuis.*i.totaliter erat quietus ab hoſtibus,quia nullus moleſtabat eum, vt patet ſupr.5. de Philiſthinis,qui in principio regni Dauid pugnauerunt bis contra ipſum, & cùm frangerentur ab eo, non auſi ſunt redire ad eum vlterius.

Quare Dauid volebat ædificare templum Domino.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis , quare Dauid volebat nunc ædificare templum Domino.Reſpondendum quod propter duo. Primo quia cùm Dauid eſſet Deicola,deſiderauit ſemper ædificare templum Domino: tamen imminentibus bellis vndique non poterat : nunc autem Dominus dederat ei requiem ab hoſtibus, ideo volebat ædificare templum dum poterat.Secunda cauſa erat,quia Deut.12. dicitur quod quando Iſraelitæ haberent requiem ab omnibus hoſtibus ſuis per circuitum, & habitarent ſine timore , Dominus eligeret quendam locum in quo offerrentur ei holocauſta , & ſacrificia cætera , & cæremoniæ : nunc autem erat data requies Iſraelitis tempore Dauid , & non fuerat temporibus præcedentibus; ideo credidit quod ei potius quàm omnibus prioribus incũberet onus ædificandi ſanctuarium. Ideo tangitur in litera cauſa motiua ad hoc,ſcil.quia Dauid ſedebat quietus, & dederat ei Deus requiem ab vniuerſis inimicis ſuis.

Dauid non tenebatur facere templum Domino.

QVÆST. III.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid, vel aliquis alius rex obligabatur Domino facere templum postquam esset habita pax de hostibus. Aliquis dicet quod sic, quia Dauid dixit hic ad Nathan: Videsne, quòd ego habitem in domo cedrina, arca autem domini sit in medio pellium? quasi dicat, malum & irrationabile est, ergo obligabatur facere templum Dauid. Item Deuteron. 12. dicitur quòd habita pace ab hostibus, Deus eligeret vnum locum, in quo Israelitæ offerrent omnia, quæ oblatuti erant, sed iam habita erat pax, ergo tenebatur iam Dauid ad faciendum habitaculum illud. Respondendum quòd nō tenebatur Dauid, nec aliquis alius de principibus Israel prioribus, vel sequentibus ædificare templum Domino: ideo quando Dauid hoc voluit, Deus gratias egit ei tanquam vellet facere aliquod opus supererogationis, vt patet infra. Item apparet hoc cùm dicitur: Nūquid locutus sum ad vnam de tribubus Israel, cui præcepi vt pasceret populum meum, dicens: quare non ædificasti mihi domum cedrinam? quasi dicat, ego non iussi alicui de populo, quod ædificaret mihi domum, ita etiam nec iubeo tibi, sed tu voluisti hoc facere, ideò ego benedicam tibi. Ad rationes in contrarium respondendum. Ad primam cùm dicitur, Dauid dixisse, Vides ne quod ego habitē in domo cedrina, & arca domini in medio pellium? Dicendum quod hoc intelligebatur de honestate, quasi dicat, quòd habitante rege in domo preciosa, non erat rationabile, quòd habitaret arca Domini in medio pellium; tamen non tenebatur ad faciendum ei mansionem, quia Deus non iusserat. Ad secundam rationem cùm dicitur, quòd data pace, fieret vnus locus sacrificiorum. Respondendum quòd ex illo non iubetur alicui principi populi, vel ipsi populo, quòd ædificaret Domino aliquam domum: sed solùm denunciatur quòd habita pace in terra Chanaan non facturi erāt Israelitæ sicut in deserto, vbi quilibet faciebat quod sibi rectum videbatur, scilicet, complendo legem, vel non complendo: sed habita pace Deus eligeret vnum locum, in quo maneret sanctuarium, & fierent omnes cæremoniæ. Iste autem locus iam erat, quia à principio fuit in Sylo, vt patet Iosue 18. postea autem fuit in Nobe, de quo præcedenti libr. cap. 21. deinde fuit in Gabaon, de quo 1. Paralipomen. 16. & 2. Paralip. 1. Nam ibi erat fixum tabernaculum, & Sacerdotes faciebant omnes cæremonias impositas à lege. Ad faciendum autem domum Domino non obligabantur, nisi ipse postea iussisset.

An Dauid esset quietus ab hostibus, quando voluit ædificare templum.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur hic, quod cùm Dauid esset quietus ab omnibus hostibus suis, voluit ædificare templum Domino. Sed videtur quòd non erat nunc quietus ab hostibus, quia seq. cap. agitur de multis bellis, quæ Dauid egit contra Idumeos, Moabitas, Philisthinos, & Syros. Etiam infra 10. dicitur de bellis, quæ egit contra filios Ammon: & illa fuerunt post hoc. ideo nondum erat quietus. Item infra 21. fuit quoddam bellum Dauid contra Philisthinos, in quo periturus fuit Dauid. Item Dauid nunquam potuit ædificare templum propter bella imminentia, ideo nunquam habuit pacem plenam cum hostibus. Patet antecedens infr. 3. libr. c. 5. nam dixit Salomon ad regem Hiram: tu scis voluntatem Dauid patris mei, & quia non potuerit ædificare domum nomini Domini propter bella imminentia per circuitum: ergo nunquam habuit pacem plenam. Respondendum quod Dauid erat in pace perfecta, quando voluit nunc ædificare templum, quia sic dicitur in litera. Etiam quia ista causa motiua fuit ædificandi, & quærendi à Propheta, an ædificaret. Ad rationes in contrarium respondendum; quòd aliquis est quietus ab hostibus dupliciter, vno modo quia hostes non inquietant eum, alio modo, quia ipse non inquietat hostes. Primò modo Dauid habebat quietem ab omnibus hostibus nunc, scil. quia nulli hostes inquietabant eum: nam postquam Philisthini bis ab eo effugati sunt, non ausi fuerunt aliqui per circuitum insurgere contra eum. Secundò modo Dauid non erat quietus ab hostibus, quia ipse inquietauit hostes post hoc faciens multa bella. Cùm autem dicitur quod sequenti capit. pugnauit contra multas gentes, dicendum quòd illæ non mouerunt bellum contra Dauid, sed Dauid contra eos, ideò si ipse voluisset, quietus erat in domo sua. Item cùm dicitur infr. decimo capit. de bello Ammonitarum, dicendum quod illud non fecerunt Ammonitæ contra Dauid, sed Dauid contra Ammonitas. Quod autem obijcitur infr. 21. Dicē- *Ad 2.*
dum quod illud bellum fecerunt Philisthini contra Dauid. Sed illud fuit multo tempore post hoc circa senectutem Dauid. Et de illo nullo modo præsumebatur nūc, quia fuit nimis accidentale; ideò illo non obstante dicebatur nunc Dauid quietus ab omnibus hostibus, quia illi, qui tunc pugnauerunt, nunc nihil pugnabant. Cùm autem dicitur infr. 3. libr. cap. 5. *Ad 3.*
quòd Dauid non potuit ædificare templum propter bella imminentia in circuitu. Dicendum quod non intelligitur de bellis, quæ solùm hostes faciebant contra ipsum, sed tam de illis, quæ ipsi faciebant, quam de illis, quæ faciebat Dauid cōtra eos. Nam Dauid non solum debebat se defendere ab hostibus, sed etiam incumbebat ei onus eripiendi terram de manibus eorum, cùm illa pertineret ad Israel, & ob hoc quāquam Philisthini non pugnarent contra Israel, Dauid debebat pugnare contra eos, vt erueret terram de manu eorum, quia ipsi erant de Chananæis. Contra Moabitas autem, & Ammonitas, ac Idumæos, & Syros pugnauit, non vt terram eorum acquireret per Israel, sed propter aliquas iniurias, quas suscipiebant Israelitæ ab illis, vt patet de Ammonitis infra 10. quousque igitur Dauid subijceret sibi omnes istas gentes, non habebat locum faciendi tabernaculum Domino, & istud dixit Salomon infr. 3. libr. cap. 5. quod non potuit Dauid ædificare domum Domino propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum eius, & sic quamquam nunc voluisset Dauid ædificare Domino tēplum, quia tamen restabant ei multa bella, per quæ impediretur ab hoc opere, noluit Deus quòd ipse ædificaret templum, sed filius eius. *Dixit ad Nathan Prophetam.* Iste Propheta erat semper cum Dauid, quia erat vir sanctus, & nimis laudatus in scriptura, sic patet Ecclesiastic. scilic. post hoc surrexit Nathan Propheta in diebus Dauid, & quasi adeps separatus est à carne. *Videsne, quòd ego habitem in domo cedrina.* Ista erat domus, quam construxerat Dauid in castro Sion: nam Hiram rex Tyri miserat ei artifices, & ligna cedri, nam & illi ædificauerūt domum Dauid, vt patet supra quinto, & 1. Paralip. 14. *Et arca Dei posita sit in medio pellum*, i. in tentorio facto de pellibus, quia Dauid parauerat quendam locum arcæ, in quo erat tentorium quoddam, sub quo posita erat arca, vt patet præced. ca. quasi dicat, irrationabile est, quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Domini in tentorio, ideo iustum erat, quod ædificaret ei domum pulchram.

Quare Dauid petijt à Nathan, an deberet ædificare templum.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, ad quid Dauid petebat ista à Propheta Nathan. Respondendum, quod hoc fecit, quia volebat Dauid scire responsionem à Nathan ex parte Dei super hoc, cùm esset Nathan Propheta. Sed aliquis obijciet, cùm Dauid esset Propheta, ad quid quærebat ab alio Propheta sententiam Dei, nam inter Prophetas non est sicut inter sapientes, quia vnus sapiens est sapientior alio. Inter prophetas tamen non est vnus sapientior alio, quia nihil per ingenium suum nouerunt, nec per laborem, sed quantum Dominus actualiter reuelat, ideo non potest vnus erudiri ab alio. Responderi potest dupliciter ad hoc, vno modo quod Dauid non erat Propheta de illis, quibus Deus aliqua reuelabat abscondita de his, quæ eueniunt; sed solùm dabat illi spiritum propheticum ad componēdum Psalmos, & formandum laudes diuinas, quas alij formare nescirent. Et quia scire an Deus vellet, quod ædificaretur templum per Dauid, vel non, erat de his,

A quæ eueniunt, ideò Dauid non poterat illud scire, sed oportebat quòd inquireret illud ab alio Propheta, cuiusmodi erat Nathan. Secundò responderi potest, quod dato quod Dauid esset de illis prophetis, quibus Deus reuelabat futura abscondita; tamen tunc non mouebat eum actualiter ad cognoscendum hoc, ideò oportebat quod consuleret Dominum per alium prophetam: non est enim spiritus propheticus, sicut habitus scientiæ, vel artis, quia per illum possit habens considerare quandocunque voluerit: spiritus enim propheticus non est habitus, sed lumen à Deo infusum, & transiens, quod postquam transierit, propheta nihil potest intelligere de occultis, etiam si ad hoc conetur, & sic si non erat tunc spiritus propheticus in Dauid, oportebat quòd ipse peteret ab alio propheta, qui tunc haberet spiritum propheticum. Sed prima responsio melior est: nam si Dauid fuisset de prophetis, quibus releuantur abscondita, licèt nunc nõ haberet actualiter spiritum propheticum, vt intelligeret, posset consulere Dominum, & responderet ei: sicut fecit Ieremias, quando petierunt Israelitæ ab eo, an deberent descendere in Aegyptum: nam tunc non potuit eis respondere, orauit autem ad Dominum super hoc, & post decem dies respondit ei, vt patet Iere. 42. *Dixitque Nathan ad regem.* Istud respondit Nathan immediatè vt consultus est, non habita deliberatione super hoc, vel responsio à Deo, ideò errauit, vt patet infr. *Omne quod est in corde tuo vade, & fac*, id est, incipe facere omne, quod proposuisti facere de ædificando domum. *Quia Dominus tecum est*, i. Dominus te adiuuabit.

B Hoc autem dixit Nathan putans, quod cùm res ista bona esset, Deus non recusaret eam, sed ei gratissima esset, ideo respondit quasi non dubitans, postea tamen contrarium dixit iussu Dei.

Quomodo Nathan errauit respondendo falsum, cùm esset Propheta.

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, quomodo errauit hic Nathan, cùm esset Propheta, nam sermo Propheticus est firmissimus, & firmius eis, quæ nos videmus, sic patet 2. Pet. c. 1. vbi cùm dixisset Petrus, quod viderat Christum transfiguratum, subdit: habemus autem firmiorẽ propheticum sermonem, i. firmior est ad assentiendum ei propheticus sermo, quam ea quæ videmus. Respondendum est, quod aliquis fortè dicet, prophetas vt communiter verũ dicere, sed aliquando mentiri, & sic Nathan errauit hic. Sed istud est absurdum, quia si concedimus, quod aliquis propheta semel mentiatur, semper dubitabitur, an mentiatur, & sic quam quã sermo suus sit aliquando verus, nunquam tamen erit certus, quia semper manet ratio dubitãdi: & tamen B. Petrus dixit vbi supra, quod propheticus sermo est certior eis, quæ nos videmus. Item si concederemus prophetas aliquando mẽtiri, cùm sacra scriptura per prophetas scripta sit, non maneret in illa aliqua auctoritas, quia admisso vno mendacio, dubitabitur de omnibus an mendacia sint: sic patet in Decretis dist. 9. c. si ad sacras. Item si concederetur aliquod mendacium in scriptura, liceret nobis disputare de illa, an vera vel falsa essent, quæ dicuntur, ne deciperemur: sed nulli licet disputare de sacra scriptura, an vera, vel falsa sit. ea. dist. c. quis nesciat. Sed credendum est, quod scriptor eius mentiri non potuit. ea. dist. c. ego solis. ergo non est concedendum quod propheta aliquando mentiatur. Item prophetæ loquuntur spiritu sancto dictante. 2. Petri c. 2. scil. Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante locuti sunt Dei homines, & tamen spiritus sanctus non potest mentiri, ergo prophetæ nunquam mentientur. Dicendum igitur, quod propheta loquens propheticè nunquam potest mentiri. Dicitur autem loqui propheticè, quando habet spiritum propheticum, non tamen habẽt semper prophetæ spiritum propheticũ, sed quando Deus vult immittere eis illum. Sic patet de Moyse, qui aliquando nesciebat respondere ad quæsita, quousque iret ad consulendum Dominum; sicut fuit in quæstione filiarum Salphaad, Nume. 27. Sic etiam Ieremias nesciuit respondere, quousque per decem dies orauit Dominum, & reuelatum est ei quod quærebat. Ieremiæ 42. Daniel quoque affligebat animam suam per multos dies, vt Deus ostenderet ei reuelationem visionis, vt patet Daniel. 8. & 9. Eliseus quoque nesciuit respondere quousque venit citharista coram ipso, & audita melodia, factus est in eo spiritus Domini. infr. 4. libr. cap. 3. Iterum autem Eliseus nesciuit, quid mulier quæreret, cùm ait ad Giezi, dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. infr. 4. libr. cap. 4. Hoc autem est, quia spiritus propheticus non est sicut habitus scientiæ, per quem possunt habentes semper intelligere, sed est lumen supernaturaliter illustrans intellectum prophetæ, & raptim transiens, quod cùm transierit, nullum manet vestigium prioris intellectionis, sed manet tunc propheta, sicut quilibet alius homo simplex nihil intelligens. Sic etiam fuit de Nathan, quia quando quæsiuit hoc Dauid ab eo, non habebat spiritum propheticum, ideò errauit, sicut quilibet alius homo errare poterat. Sciendum ergo propter hoc, quod quamquã aliquis propheta dicat aliquid, non tenemur immediatè assentire ei, quamquam sciamus illum esse prophetam, quia fortè non loquitur spiritu prophetico: ideò ad hoc vt credamus ei, debet habere vnum de duobus. Primum est, quod ostendat aliquod signum, per quod ei credatur, vt quod dicat, ego pronuncio vobis tale, vel tale ex parte Dei, & in signum huius fiet talis, vel talis res: & isto modo credebatur prophetis in veteri testamento. De hoc Deut. 13. & 18. Secundum est, quod illa dicta prophetarum approbata sint, s. quod certificentur, an sint dicta propheticè, & hoc fit auctoritate Ecclesiæ, quæ recepit certas scripturas in canone suo: & de istis iam non licet dubitari propter auctoritatem Ecclesiæ, quin sint propheticè dictæ. De prophetis autem dicit Glo. ord. quod Spiritus Sanct. non semper irradiat mentes eorum, sed vbi vult spirat, quod ex dispensatione pietatis disponit: quia dum prophetis spiritum dat & subtrahit, prophetarum mentes eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate, vt accipientes spiritum inueniant quid in eo sint, & rursum eum non habentes recognoscant quid sunt in semetipsis.

D *Factum est autem.* Hic ponitur secundũ huius c. s. diuina prohibitio de ædificando templum, sicut disposuerat Dauid. *In nocte illa*, i. in eadem nocte, in qua Dauid consuluerat Nathan super ædificatione templi, apparuit ei Dominus. Dicit autem Rabbi Benina, quod Dauid erat homo valde velox in opere suo, & cùm dixisset ei in die precedenti Nathan, quod faceret quod habebat in corde, fortè sequenti die inciperet Dauid illud operari, ideò vt non frustra laborare inciperet, Deus voluit immediatè prohibere. Dicit aũt Rabbi Cimon, quod Dauid erat vir promissor, & audita responsione Nathan, fortè sequenti die voueret ædificare templum, ideò vt non frustra votum emitteret, prohibuit istud in nocte illa. Quod autem Dauid esset promissor, & vouerit super ædificatione templi, patet Psalm. 131. s. Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob, si introiero in tabernaculum domus meæ; si ascendero in lectum strati mei; si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Sic igitur fortè nunc vouisset Dauid super ædificatione templi, & hoc nolebat Deus. *Et ecce sermo Domini ad Nathan*, i. factus est sermo Domini ad Nathan nocte illa.

Quando prophetis credẽdũ sit.

E

F

Multipliciter Deus poterat loqui ad Nathan.

QVAEST. VII.

QVÆRET aliquis, quomodo Deus locutus fuerit nunc ad Nathan. Respondendum quod poterat multipliciter ei loqui. Primo apparendo ipsi, scilic. quod aliquis angelus in forma humana appareret ei, & loqueretur, sicut factum est ipsi Iosue in agro Ierico, vt patet Iosu. 5. Gedeoni quoque apparuit. Iudic. 6. Manue etiam patri Samsonis. Iudic. 12. Alio modo poterat loqui ei, quod formaretur aliqua vox in aere, & non videretur corpus formans eam, sicut fuit in datione legis. Deutero. 4. Alio modo poterat hoc fieri, quod per somnium Deus immutaret phantasiam Nathan ad intelligendum ea, quæ ponuntur hic, & quod videretur sibi ista videre. Alio modo poterat hoc fieri per immutationem solius intellectus, ita quod Deus eleuaret intellectum Nathan supernaturaliter ad aliquid intelligendum, quod prius non intelligebat: & hoc poterat fieri dupliciter, scilic. per ectasim, vel sine ectasi,

Propheta loquens propheticè nunquam potest mẽtiri, non tamen semper habet spiritũ propheticum.

& quomodocunq; fieret, oportebat esse in vigilia, præterquã in tertio modo, cùm fit immutatio phantasiæ per somnium: de his magis dictum est præced.li.c.8.& 9. In præsenti autem dicendum, quod quamquam omnibus istis modis posset fieri locutio ad Nathan, tamen verisimilius est, quod fuerit facta tertio modo, s. per somnium, & hoc propter duo. Primò quia dicitur hic, quod factum fuit istud per noctem, quæ magis accommoda est visioni per somniũ quàm alteri, sicut dicit Daniel: Aspiciebam in visione noctis, i. in somnio quod fit per noctem; sicut dicitur Daniel 7. Secundò patet hoc quia in veteri testamento iste erat modus communis prophetarum, scil. quod prophetarent per somnium, sic patet Num.12. s. Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum, modus ergo iste communior erat. *Vade, & loquere ad seruum meum Dauid.* Deus vocat hic Dauid specialiter seruum suum, quia voluit facere ad honorem Dei aliquid opus supererogationis, quod nullus in toto veteri testamento facere dispoſuerat. *Hæc dicit Dominus; Nunquid tu ædificabis mihi domum?* quasi dicat, tu non ædificabis mihi domum. Non est enim hæc increpatio, quasi Deus nollet acceptare istud obsequium de manu eius, sed est sensus, non ædificabis mihi domum, quia impeditus es bellis. *Nec enim habitaui in domo ex die, qua eduxi filios Israel de terra Aegypti vsque in diem hanc.* Loquitur Deus de se quasi ipse sit arca fœderis, nam Deus non habitat in domo, nec habitare potest, cùm cœlum & terram ipse impleat. Ierem.23. Sed arca Dei habitare debebat in domo, & huic volebat facere Dauid domum, Deus etiam de hac loquebatur. Et est sensus, non habitaui in domo ex die, qua eduxi filios Israel de terra Aegypti, id est, non est necesse, quod tu nunc mihi ædifices domum, quia si ego consueuissem habitare in domo, & nunc non haberem domum, tu deberes festinare ad ædificandum mihi domum; tamen non habitaui in domo, ex quo exiui de Aegypto vsque nunc; ideò etiam non est necesse quod mihi domum ædifices. In quo sciendum quod Deus excusat se hic de Dauid, quia fortè Dauid haberet molestum, quòd nollet Deus suscipere hoc obsequiũ de manu eius; ideò vt hoc non existimet, excusat se Deus dupliciter. Primò dicens quod non est necesse domum fieri, quia non habitauit in domo ab exitu de Aegypto; ideò etiam nunc non est necesse habitare in domo. Secundò excusat se dicens, quod multi alij principes fuerunt in Israel ferè de omnibus tribubus, sed Deus nulli illorum iussit quod ædificaret ei domum, ideo etiam nunc non vult iubere Dauid. Sciendum autem, quod dicitur hic, quod ab exitu de Aegypto Deus non habitauerat in domo, & non dicitur de præcedenti tempore, quia hic accipitur Deus pro arca fœderis, illa autem non fuerat facta ante exitum de Aegypto, nam primo anno post exitum de Aegypto fuit facta arca, & totum tabernaculum in monte Sinai; cùm in principio secundi anni recesserint inde Israelitæ, & arca præcedebat eos tunc in via, vt patet Num.10. ideò ex tunc Deus dicebatur habitare, vel non habitare in domo.

Arca Domini an habitauerit in domo ab exitu de Aegypto.

QVÆST. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo est verum, quòd Deus, id est, arca Dei nunquam habitauerat in domo à die, qua exierat de Aegypto, nam arca Dei fuit in Silo, vbi fixum est totum tabernaculum, & ibi positum erat in domo. Fuit autem post arca in domo Abinadab, præced. libr.c.7. postea autem in domo Obededom, supr.cap.6. deinde in domo Dauid, vbi nunc erat: tabernaculum quoque in domo fuit, quia postquam ductum est de Silo, mansit in Nobe, deinde illa deleta mansit in Gabaon, vbi nunc erat: ergo in domo fuit vtrumque. Aliqui respondent, quod dicitur, quod non habitauit Deus in domo, s. permanenter, habitauit tamen mobiliter, s. quia mouebatur de vno loco in alterum. Sed ista responsio non stat, quia dicitur hic, quod nunquam habitauit in domo, sed in tentorio, & tabernaculo; ergo intelligitur, quod habitauit firmiter in tentorio. Sed falsum est, quia tentorium, & tabernaculum Domini mouebantur de loco ad locum; ergo nullo modo habitabat immobiliter. Dicendum igitur, quod non habitauit à die, qua egressus est de Aegypto in domo, quia licèt poneretur arca in aliqua domo tam in Silo, quam in alijs locis, tamen non erat habitaculum suum principale, & immediatum ipsius domus, sed tabernaculum: erat autẽ modus, quòd sicut in deserto arca erat intra tabernaculum quod ambiebatur tabulis, & cortinis, & postea in circuitu columnis, & velamentis. Ita cùm erat in Silo, vel in quocunque alio loco extendebatur tentorium, & locabatur tabernaculum, intra quod erat arca; & ista omnia erant intra aliquã domum; ideò tunc non dicebatur habitare in domo ipsa arca, sed in tabernaculo. Postea vero quando factum est templum in Ierusalem; non mansit arca sub tabulis, & cortinis tabernaculi, sed facta est quædã domus specialis pro illa. Pro cæteris quoque vasis sanctuarij facta est alia domus, & non erant ibi cortinæ, nec tabulæ, aut tentoria, ideò tunc propriè habitauit in domo arca Dei: nunquam autem simile habuerat ab exitu de Aegypto, nec etiam habebat nunc in domo Dauid; nam habitabat in medio pellium, vt patet supra in litera. *Sed ambulaui in tabernaculo, & tentorio per cuncta loca.* Dicitur ambulasse in tabernaculo & tentorio, quia habebat duo operimenta ipsa arca in sanctuario. Primum erat ipsum tabernaculum, quod erat factum de tabulis deauratis, & opertum cortinis, & in quadam parte secretiori huius, quæ vocabatur sancta sanctorum, erat posita arca. Secundum operimentum erat ipsum atrium tabernaculi, quod vocatur hic tentorium, quia extentum erat paxillis, & funibus: nam istud atrium erat factum de columnis positis in quadro in circuitu tabernaculi, secundum longitudinem 100.cubitorum, & latitudinem 50. & pendebant vela de bysso de his columnis, & affigebantur terræ per paxillos & funes. De figura autem tabernaculi & atrij habetur Exod.26.& 27.& ibi declaratum est. *Quæ transiui cum omnibus filijs Israel.* Istud principaliter intelligitur de deserto, in quo ambulabat Deus cum Israelitis, qui gradiebantur de mansione in mansionem. In terra quoq; Chanaan transiuit arca Domini de loco ad locum, & ibi iam non erat in tabernaculo, & tentorio sanctuarij, quia tabernaculum fuit in Nobe, & ibi non fuit arca. In Gabaon quoque fuit, & ibi non erat arca, sed fuit tunc in domo Abinadab, & postea in domo Obededom & Dauid. Tunc tamen velabatur arca aliquo tentorio extraneo, scil. quod non fecerat pro ea Moyses. Sic Dauid locauit eam in quodam tentorio intra domum suam, vt patet præced. c. *Nunquid loquens locutus sum ad vnam de tribubus Israel.* Ista est secunda ratio excusationis cur Deus nollet quod faceret Dauid templum, scilic. quia Deus non præceperat alicui de tribubus Israel ante hoc, quòd ædificaret templum: ideò nec etiam volebat nunc iubere Dauid. *Cui præcepi, vt pasceret populum meum Israel,* q. d. cuilibet de tribubus Israel aliquando dedi curam regendi populum, & tamen à nulla petij, quod ædificaret mihi templum. Considerandum autem, quod ferè de omnibus tribubus fuerunt aliqui rectores populi ante hoc. Nam de tribu Leui fuerunt primi rectores, s. Moyses & Aaron, de tribu Iuda fuit rector Othoniel, vt patet Iud. 3. de tribu Ephrain fuit rector Iosue, vt patet Nume.13. de tribu Manasse fuit rector Gedeon. Iud.6. & post eum filius eius Abimelech. Iudic.9. de tribu Beniamin fuit rector Aod iudex, de quo Iudic.3. & postea Saul fuit rex de eadem tribu. præced. libr.cap.9. de tribu Dan fuit iudex Samson, vt patet Iudic.13. de tribu Nephtali fuit iudex Barac, de quo Iud. 4. & 5. de tribu Zabulon fuit iudex Ahialon, vt patet Iud.12. de tribu Gad fuit iudex Thola, & Iair, & Iephte: quia omnes tres vocantur Galaaditæ. Iud.10. & 11. & tamen Galaad est in sorte Gad. Et sic ratæ tribus sunt, quibus non dederit aliquos rectores super Israel, & tamen non petijt ab aliqua tribu istarum ædificationem templi. *Dicens, quare non ædificas mihi domum cedrinam?* id est, non dixi alicui tribui Israel, quòd ædificaret mihi domum cedrinam, ita etiam non dico tibi.

De omnibus ferè tribubus fuerũt aliqui rectores.

Et nunc hæc dices. Hic ponitur tertium huius c. scil. de Christo promisso. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur promissio, secũdò gratiarum actio ibi. *Ingressus est aũt.* Prima in duas, quia primò beneficium exhibitum recolitur, secundò exhibẽdum promittitur ibi. *Et ponam locum.* Circa primum dicitur. *Et nunc hæc dices seruo meo Dauid,* id est, quia Dauid seruus meus proposuit facere aliquid ad cultum meum, quod ego non iusseram, ego dabo ei bona multa. *Hæc dicit Dominus exercituum.* Ista sunt verba, quæ debebat loqui Nathan ad Dauid, vt intelligeret, quod Deus prænunciabat ei ista. *Ego tuli te de pascuis sequentem*

A

greges. Hic narratur beneficium præteritum, ſcil. quia Dauid erat paſtor, & Deus accepit eum de gregibus vngendo illum in regem. præced. libr. c. 16. quod fuit maximum beneficium, ſcil. mutatio de paruo ſtatu ad maximum. In Hebræo dicitur hic. *Ego tuli te de habitaculo poſt oues*, quod idem eſt, ſ. ego tuli te, quando habitabas cum ouibus, ſ. ſequendo illas, vt dicit litera noſtra. *Vt eſſes dux ſuper populum meum Iſrael.* Scilicet, faciendo te regem transferendo ſine medio de opilione in regem. *Et fui tecum in omnibus vbicunque ambulaſti.* Id eſt, adiuui te in omnibus negocijs, in quibus fuiſti, & in omnibus locis, in quibus ſtetiſti. Nam quamquam Dauid ſæpè ſuſtineret anguſtiam, & videretur breuiter moriturus, ſicut quando perſecutus eſt eum Saul. præce. li. c. 23. & vſq; ad 27. tamen nunquam traditus fuit in manus Saulis, nec paſſus eſt mala. *Et interfeci vniuerſos inimicos tuos à facie tua.* Id eſt, occidi coram te omnes hoſtes tuos: vel feci, quòd non poſſent reſiſtere vultui tuo. Et iſti hoſtes erant populi Philiſthinorum, qui ſurrexerant ſæpè contra Dauid ſupr. 5. c. Saul quoque, & Doegh, & oēs ſerui Saulis, qui quærebant malum contra Dauid, mortui ſunt in bello Philiſthinorum & in alijs bellis. Deus autem dicitur occidiſſe iſtos, eò quod ipſe principaliter pugnabat pro Dauid. *Feciq; tibi nomen grande.* Id eſt, dedi tibi magnum honorem & famam: ita q̄ nomen tuum ſit famoſum per totum orbem, ſicut nomina aliorum magnorum principum. *Iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra.* Id eſt, nomen tuum eſt magnum, ſicut nomen cuiuſcunq; principis terreni. Dicitur autē hoc, quod nomen Dauid non erat magnum ſimpliciter, eò quod non poterat multum

B

diuulgari, nam etiam ſi per totam terrā habitabilem diuulgaretur nomen eius, quod nulli vnquā mortalium contigit: non eſſet nomen valde famoſum, cùm tota terra reſpectu cœleſtis ambitus obtineat rationem puncti, vt declarat Boetius inducens multa alia ad ſignandum paruitatem terræ. 2. lib. de conſola. proſa. 7. ſed dicitur, quod nomen Dauid erat magnū iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra, quia in comparatione ad alios nomen Dauid ſatis diuulgatum fuit. *Et ponam locum.* Hic ponitur beneficium exhibendum, & diuiditur in duo, quia primò promittitur beneficium circa temporale regnum. Secundò quantum ad ſpirituale, & æternum ibi. *Cumque completi fuerint.* Circa primum dicitur. *Et ponam locum populo meo Iſrael.* Id eſt, non ſolùm ego benefaciam tibi, ſed etiam benefaciam populo propter te: nam toti poſteritati Dauid benefecit Deus propter Dauid, quia alioquin propter peccara Salomonis, & poſterorum eius Deus abſtuliſſet regnum de manu poſterorum Dauid, vt patet infr. 3. li. c. 11. & 14. erat autē hoc bonum Dauid, quia populus pertinet ad regem, & benefaciēdo populo bonum fit regi; & è contrario: ideò Deus promiſit locum populo Iſrael, i. locum firmum. Nam nunc locum habebat, tamen non erat firmatus propter bella hoſtium: ceſſante autem omni turbatione Iſrael diceretur habere locum, & hoc ſignificat litera ſequens, ſ. *Et plantabo eum.* Plantare enim firmare ſignat, quia quod plantatur, radices agit, per quas terræ immobiliter adhæret. *Et habitabo cum eo*, ſ. faciendo ei bona. Deus enim vbiq; eſt, ideo poteſt dici vbiq; habitare, dicitur tamen ibi ſpecialiter habitare, vel eſſe, vbi ſpecialia bona agit, & ſic homines, quibus Deus benefacit ſpecialiter, dicuntur Deum

C

habere ſecum habitantem. *Et non turbabitur amplius.* Id eſt, non venient hoſtes ad perſequendum populum Iſrael, ſicut fuit à prin. Gloſ. ord. vult quod intelligantur iſta de vita æterna, vbi erit locus populo Iſrael. i. viris videntibus Deum: & plantabūtur. i. radicabuntur, quia iam non mouebuntur per varietatem anguſtiarum: & non turbabuntur amplius, ſ. quia non veniet ſuper eos dolor, nec gemitus, & abſterget Deus omnē lachrymam ab oculis eorum, quia priora tranſierunt. Apocal. 7. Iſta autem expoſitio eſt inconueniens, quia non videtur, quod Iſraelitæ conſecuti fuerint iſtam tranquillitatem poſt mortem Dauid, & tamen iſta expoſitio eſt multū allegorica, quia Deus loquebatur hic Dauid de ſtatu populi ſui, quia aliàs non erat aliquod beneficium Dauid, quod viti ſancti, qui vocantur Iſrael, gaudeant in vita æterna. Motiuum etiam non eſt ſatisfaciens, quia cùm dicitur, & non turbabitur amplius, non negat omnem turbationem ſimpliciter, ſed ſolùm aſſiduitatem tribulationum, qualis erat prioribus temporibus, cùm cōmuniter affligerentur Iudæi quolibet tempore, & quando non affligebantur, erant in timore, quod affligerentur. Hoc autem ſatis ſignat litera ſequens, ſ. *Nec addent filij iniquitatis, vt affligant eum ſicut prius.* Id eſt, hoſtes Iſrael, qui vocantur filij iniquitatis, eò quod mali erant, & Deo exoſi: non redibunt ad affligendū populum meum ſicut prius. Et non dicitur hic, quod non affligerent eum, ſed quod non affligent ſicut prius: nam ptius, ſcil. tempore iudicum, erant hoſtes Iſrael multi, & potentes, & non audebant Iſraelitæ liberè facere, quæ facturi erant propter ipſos, nam non ambulabant publicè per vias, ſicut dicitur Iud. 5. ſcilicet. In diebus Samgar ceſſauerunt ſemitæ, & qui ingrediebantur propter eas, ambulauerūt calles deuios. Poſt Dauid autem licèt aliquando hoſtes Iſraelitarum inſurrexerint contra Iſrael, tamen non poterant opprimere eos, ſicut à principio, etiam non inſurgebant multoties ſicut in tempore iudicum. Cauſa huius erat, quia Dauid ſubiecit omnes gentes Chananæorum Iſraelitis: vnde quando Salomō regnabat, tota terra Chanaan ſoluebat ei tributum. 2. Paralipom. 8. ſcil. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Ammorreis, & Pherezeis, & Heuæis, & Iebuſæis, qui non erant de filijs Iſrael, ſubiugauit Salomon in tributarios, & ſic ipſe dixit mortuo Dauid, quod iam non erat Satan nec occurſus malus, ſed Deus dederat requiem per circuitum, ſequ. libr. c. 5. Tempore autem iudicum erant multi hoſtes Iſrael, & nō poterant ſe defendere Iſraelitę de eis: & ſi aliquando miraculosè ſuperarent illos, denuo redibant, & ſuperabant Iſraelitas. *Ex die, qua conſtitui iudices ſuper populum meum Iſrael.* Id eſt, ab illa die hoſtes incæperunt affligere populum meum, ſed iam non ſic affligent. Hoc patet, quia ante iudices fuit Ioſue, & tempore illius nunquam Chananæi potuerunt affligere Iſraelitas, ſed potius Iſraelitæ delebant Chananæos: quia Dominus dixerat, quòd nullus poſſet reſiſtere Iſraelitis toto tempore vitæ Ioſue, vt patet Ioſue primo, mortuo autem illo ſucceſſerunt ei ſeniores, qui aliquanto tempore rexerunt populum: & tunc non peccabant Iſraelitæ, vt patet Ioſue vlt. & Iud. 2. ſcil. Seruierunt Domino cunctis diebus Ioſue, & Seniorum, qui longo tempore vixerunt poſt Ioſue: mortuis autem Senioribus ſurrexerunt aliqui qui non nouerant Dominum, & ſeruierunt Iſraelitæ Baalim, & Abſtaroth. Iud. 2. tunc Deus tradidit illos in manus Cuſan Raſathaym regis Meſopotamiæ, qui oppreſſit illos ann. 8. & iſta fuit prima perſecutio. Tunc clamauerunt ad Dominum, & dedit eis primum iudicem nomine Othoniel. Iud. 13. Et iſte modus poſtea fuit in Iſraelitis, ſcil. quod ſæpè colebant Idola, & ſæpè affligebantur ab hoſtibus, quod patet ex toto proceſſu libri Iudicum. *Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis,* Iſtud erat ſpeciale beneficium ipſi Dauid: nam licèt nunc videretur ſibi quietus ab omnibus hoſtibus, tamen poſt hoc multa bella egit mirabiliora, quam egiſſet ante hoc, ſcilicet contra Philiſthinos, Moabitas, Idumæos, Syros, & Ammonitas, vt patet ſequ. c. & infra 10. & in his omnibus promiſit Dominus Dauid victoriam de hoſtibus, & poſtea pacem ſubiectis omnibus ſibi. *Prædicitq; tibi Dominus, quòd domum faciat tibi.* Id eſt, prænunciat tibi, quòd faciat domum de ſtirpe tua: dicitur enim aliquis habere domum, quādo eo moriente, manent poſteri, qui ſuccedunt illi in dignitate ſua. Et ſic quia Dauid habiturus erat poſteros regnaturos poſt ſe vſque ad magnum tempus, dicebatur habere domum. Saul autem non habuit domum, quia non ſucceſſit ei aliquis de ſtirpe ſua in dignitate regali, niſi Isboſeth, & iſte ad modicum tempus, & tranſiuit illico ad Dauid. Poſtea autem non fuit nominata domus, vel poſteritas Saul: ſic patet infra, cùm dicitur. Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul.

D

E

F

Cumq; completi. Hic ponitur promiſſio de regno ſpirituali futuro, vt volunt doctores noſtri. Pro quo ſciendum, quod hic eſt controuerſia in modo exponendi vſque ad partem illam. *Ingreſſus eſt autem rex,* & plurimi exponunt ſolùm de Chriſto, & ſic dicunt pertinere ad regnum ſpirituale, hoc autem quia ponuntur hic aliqua, quæ non pertinent niſi Chriſto. Vnde Glo. ordin. & Auguſtin. in libr. de Ciuit. Dei, ſic exponunt, ſcilicet. *Cumq; impleti fuerint dies tui,* i. quando mortuus fuetis. *Et dormieris cum patribus tuis,* id eſt, dormieris ſomno mortis cum omnibus progenitoribus tuis, qui iam mortui ſunt. *Suſcitabo ſemen tuum poſt te,* i. ſuſcitabo Chriſtum, qui erit de ſemine tuo ſecūdùm carnem; & fuit poſt Dauid, quia multo tempore poſt mortem Dauid natus eſt Chriſtus. Vnde dicit Gloſ. ord. quod dictum fuit ſpecialiter hoc, vt intelligeretur, quod non dicebatur de Salomone, quia domus Salomonis cępit ante morte

Dauid, ſcil. eo viuente factus eſt rex; imò dicit illa Gloſ. quod non ob aliud cœpit regnare Salomon viuente patre, quod nulli aliorum regum contigit, niſi vt appareat ipſum non eſſe, quem prophetia præſignat, dicens: cum completi fuerint dies tui, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te. *Quod egredietur de vtero tuo*, id eſt, erit de ſtirpe tua: nam filius fuit in lumbis patris, & Chriſtꝰ fuit in Dauid ſecundum carnem. Sed apertius dicitur 1. Paralypomen. 17. ſcilicet ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filijs tuis. *Et firmabo regnum eius.* Hoc fuit in Chriſto, qui fuit rex regum, & dominus dominantium, & princeps omnium regum terræ. Ieremiæ 23. vocatur Meſſias rex, ſcilicet Ecce dies veniunt, dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, quod de Meſſia intelligitur ad literam. Regnum autem iſtud Chriſti fuit firmum, quia nunquam mutatum eſt ad aliam gentem ſicut regnum Salomonis, ſed manet in æternum. De quo dicitur Dan. 2. In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnũ, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius populo alteri non tradetur: iſtud autem eſt regnum Eccleſiæ, quod eſt regnum Chriſti, & durat vſque ad diem iudicij. *Ipſe ædificabit domum nomini meo*, ſcilicet, Chriſtus ædificabit Eccleſiam verbo prædicationis ſuę, & ſanguine, quæ domus eſt ex lapidibus viuis, & eſt ædificata nomini domini, id eſt, ad honorẽ nominis Dei: nam nulla domus tantum poteſt eſſe ad cultum Dei, ſicut ipſa catholicorum Eccleſia, cùm ipſamet Deum colat: domus autem factæ de lapidibus largè ſunt ad cultum Dei. *Et ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum*, ſcilicet, nunquã mutabitur regnum eius in alias gentes, ſed manebit firmum. *Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* Hoc ad literam de Chriſto intelligitur, qui erat verè filiꝰ Dei, & ſic introducit Apoſtolus ad Hebræos primo, differentiam Chriſti ad angelos; quia de Chriſto dicitur, ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium, quod de nullo angelo dicitur, nec enim Deus habet alium filium naturalem, niſi Chriſtum. Homines autem largè vocantur filij Dei, ſcilicet, per adoptionem. *Qui, ſi iniquè aliquid geſſerit.* Iſta particula non poteſt intelligi de Chriſto in propria perſona, ſed exponunt eam doctores de Chriſto in membris ſuis. quia Chriſtus eſt verus homo, & etiam eſt caput corporis myſtici, vt patet ad Epheſ. 4. inquantum autem ipſe eſt homo verus, peccare non poteſt, ſed inquantum ipſe eſt caput corporis myſtici, attribuuntur ei peccata: cùm mẽbra huius corporis poſſint peccare, & aliquando peccent, & de hoc dicitur in Pſalm. 71. qui totus de Chriſto ſcribitur: Longe à ſalute mea verba delictorum meorum, id eſt, delictorum membrorum meorum. Scriptura autem facit frequenter iſtam tranſitionẽ, ſcilicet de corpore Chriſti vero ad corpus myſticum, & è contrario. *Arguam eum in virga virorum.* Ad membra Chriſti refertur, quę nos ſumus, quia Deus nos arguit virga virorum, ideſt, quando peccamus, non occidit nos ſicut hoſtis, ſed corripit nos virga ſicut pater. Hoc autem ſignum eſt, quod filij eius ſimus, quia ab eo corripimur; ſic dicit Apoſtolus ad Hebræos. 12. quem enim diligit dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit, quis eſt filius, quem non corripit pater? quod ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt homines; iam non filij, ſed adulteri eſtis. *Et in plagis filiorum hominum.* Eadem ſententia eſt, ſcilicet, quod quando peccarent membra Chriſti, punirentur in plagis filiorum hominũ, id eſt, non occideret eos Deus, ſed daret eis plagas paruas, ſicut dant homines filijs ſuis. *Miſericordiam autem meam non auferam ab eo.* Hoc tam de Chriſto quàm de membris intelligi poteſt: nam Deus ſemper miſertus eſt Chriſto homini, & exaudiebat atque clarificabat eum; ſicut ipſe dixit Ioan. 12. quanquam ipſe dicat ad modicum ſe derelictum à Deo, ſcilicet, Deus meus, Deus meus vt quid dereliquiſti me? Matt. 27. De membris quoque Chriſti verum eſt, quod nunquam Deus aufert ab illis miſericordiam ſuam, ſed miſeretur, bona ſemper conferens, & in æterna gaudia ducens. *Sicut abſtuli à Saul*, q.d. ego miſertus ſum illi faciendo eum regem, ſed poſtea abſtuli miſericordiam meam ab eo, tollendo regnum de manu eius, & filiorum ſuorũ. *Quem amoui à facie mea*, ſcilicet, faciendo quod non eſſet rex de poſteritate ſua. *Et fidelis erit domus tua.* Hoc bene intelligitur de Chriſto, quia Eccleſia fidelis eſt, quę eſt domus Chriſti, imo extra eccleſiam nullus eſt fidelis. *Et regnum tuum vſque in æternum ante faciem meam*, id eſt, regnum tuũ erit fidele, quod idem ſignat. Nam principatus eccleſiaſticus, qui eſt monarchicus, vel regnatiuus, fidelis eſt. *Et thronus tuus erit firmus iugiter*, id eſt, ſedes regni Chriſti erit firmiſſima ſemper, ſcilicet, ſedes Apoſtolica, in qua eſt auctoritas regni Chriſti. 1. Paralip. 17. dicitur: Et thronus eius erit firmiſſimus in perpetuum, quod idem eſt. Hucuſque eſt differentia in expoſitione: cętera autem, quæ ſequuntur, eodem modo exponuntur ab omnibus. Alij autem exponunt iſta mixtim, ſcilicet, partim de Chriſto & partim de Salomone, ſic exponit Nicol. & inducit rationem ad hoc, quia iſta dicuntur de Salomone, ad Chriſtum tamen pertinent. Pro quo conſiderandum dicit, quod res geſtæ veteris teſtamenti fuerũt figura noui teſtaméti 1. ad Cor. 10. ſcilic. Omnia in figura contingebãt eis, & ſic Salomon filius Dauid fuit figura Chriſti, qui etiã de Dauid natus eſt ſecundũ carnẽ, vt patet ad Ro. 1. quod autẽ eſt figura alteriꝰ, oportet quod ſecundũ ſe ſit aliqua res: niſi enim circulus pendẽs ante tabernã eſſet in ſe aliqua res, nõ poſſet eſſe ſignum vini exiſtentis in cellario: ſic igitur quod eſt figura alterius põt tripliciter cõſiderari, vno modo vt eſt in ſe ſolũ, ſecũdo modo vt eſt ſolũ figura alterius. Tertio modo vt eſt vtrunque. Sic etiã in ſacra ſcriptura aliqua dicuntur de Salomone ſecundum ſe inquantũ nõ eſt figura Chriſti, vt quod fecit idola & coluit ea. ſeq. lib. cap. 11. alia dicuntur de ipſo ſolũ inquãtũ fuit figura Chriſti, & illa nõ poſſunt verificari de Salomone, ſed de Chriſto, vt patet in Pſ. 71. ſcil. Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarũ, Φ non fuit verum de Salomone, qui non fuit monarcha, ſed habuit regnũ ſatis limitatum: ſed verũ fuit de Chriſto homine: cui in ſua reſurrectione data eſt omnis poteſtas in cęlo, & in terra. Matt. vlt. Alia autẽ dicuntur de Salomone ſecundum vtrumq;, & ipſa verificãtur de ipſo minus perfectè, & de Chriſto perfectius: cuiuſmodi ſunt quæ ponuntur hic, ſaltẽ aliqua illorũ. Vnde vult Nic. iſta ad Chriſtũ ducere & ad Salomonẽ, & aliqua ad ſolum Salomonẽ. Alij autem ſolum volunt exponere literam iſtam de Salomone quantum ad omnia, quæ in ea continentur, & iſti ſunt Hebræi.

Expoſitio Nicolai.

Quod eſt figura alterius tripliciter conſiderari poteſt.

An ſit accipienda de Salomone, vel de Chriſto iſta promiſſio, quæ fit hic ad Dauid, & de vario modo exponendi.

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis circa hoc, quomodo exponenda ſit iſta litera: vel de quo, ſcil. an tota de Chriſto, vel tota de Salomone, vel mixtim. Reſpondet Gl. ord. & Aug. in lib. de Ciuit. Dei. quod exponenda ſit de Chriſto totaliter, & non de Salomone. Et eſt ſenſus quod cum in omnibus præcedentibus dictum fuiſſet de regno temporali Dauid, Deus introduxit hic de ſpirituali regno Chriſti; & hoc quia pertinebat regnum Chriſti aliquo modo ad Dauid, cum Chriſtus eſſet de ſemine Dauid. Quod autem non intelligantur hæc de Salomone, patet primo, quia dicitur: Cumque dormieris cum patribus tuis, & tamen Salomon regnauit ante mortẽ Dauid. Item quia dicitur, & ſtabiliam regnũ eius vſq; in ſempiternũ: tamen regnũ Salomonis nõ durauit niſi vſq; ad captiuitatem Babylonicã, vel ſaltẽ vſq; ad Chriſti aduentũ: nam paulo ante ablatũ erat regnũ Iudęorũ, cũ regnaret Herodes, qui erat Idumæus. ſcil. filius Antipatri viri Idumęi. Itẽ quia dicitur hic, ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium: quæ verba Apoſtolus de Chriſto exponit ad Heb. 1. ad probãdum differentiam inter eum & angelos, & non ponuntur ibi in ſenſu allegorico, ſed in literali, quia in ſenſu miſtico nunquam fit argumentũ potens, vt ait Dionyſius. Itẽ quia dicitur hic: miſericordiã autẽ meam nõ auferã ab eo, ſicut abſtuli à Saul, & tamẽ à Salomone ablata eſt, cũ non durauerit regnum ſemper in domo eius, ſicut nec durauit in domo Saulis. Itẽ quia dicitur hic: & fidelis erit domus tua: domus tamen Salomonis non fuit fidelis, ſed fuit plena mulieribus alienigenis idola colentibus, & Salomonem ad colendũ inducentibus, vt patet ſeq. lib. ca. 11. Itẽ non dicuntur de Salomone, quia hic promittitur pax in regno iſto maior quàm fuerit tempore Iudicum, cũ dicitur: non addẽt filij iniquitatis, vt affligant eũ ſicut prius ex die, qua cõſtitui iudices ſuper populum meum. Et iterum dicitur: habitabo cum eo, & non turbabitur amplius: fuit tamẽ maior maior pax aliquando tempore iudicum quã tempore Salomonis, ſicut tempore Aod, quãdo dicitur, quod quieuit terra. 80.

Prima ratio.

Secũda ratio.

Tertia ratio.

Quarta rat.

Quinta rat.

Sexta ratio.

A *Septimaratio.*

ann. Iud. 3. Tempore tamen Salomonis solum quieuit 40. annis, quia ipse non plus regnauit. se qu. lib. cap. 11. Item patet ex simili, quia in Psal. 71. ponitur titulus in Salomonem, & tamē ibi ponuntur multa, quæ non possunt intelligi de eo, sicut cū dicitur: Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum, & tamen Salomon non fuit dominus totius terræ. *In oppositum.* In contrarium videtur, quod ista litera debeat exponi de Salomone, & non mixtim, sed totaliter. Primo quia Deus in hoc volebat Dauid promittere magna bona dando regnum posteritati suæ: si tamen intelligatur de regno Christi, quod est regnum Ecclesiæ, hoc non pertineret ad Dauid, quia in Ecclesia non regnant homines de posteritate Dauid. Item patet, quia Dauid intellexit ista verba, sicut Deus illa locutus est: ipse tamen intellexit illa solū de posteritate sua regnatura, vt patet infra, scilicet: Sed hoc parum visum est in conspectu tuo nisi loquereris de domo serui tui in æternum. alias longinquum. ergo intelligitur de regno Salomonis, & posteritatis eius. Item, quia Deus volebat se excusare hic de Dauid, quod ipse non ædificaret domum Domini, sed filius eius: & ad hoc dicitur infra: ipse ædificabit domum nomini meo. hoc tamen intelligebatur de Salomone quantum ad literam: nam sic Dauid dixit, quod Deus prohibuerat ipsum ædificare domum, & dixerat quod filius suus ædificaret eam: & ob hoc orauit principes, vt adiuuarent Salomonem ad ædificandum domum istam. vt patet 1. Paralip. 22. Item quia dicitur hic: Quasi iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum: quod de Salomone intelligitur, qui peccare poterat, & peccauit, & non de Christo, cui peccare erat impossibile. Item non stat quod ista litera mixtim exponatur, scilicet, partim de Christo: partim de Salomone, quia sententia est hic tota continuata. Quod ergo aliqua de vno intelligenda essent,

B

& aliqua de alio: esset rumpere totam congeriem sententiarū: & redderetur hoc intelligibile ipsi Dauid, quod est inconueniens. Respondendum igitur, quod ista litera tota debet exponi de Salomone sine aliqua mixtione, vt appareat omnia dicta esse ad gaudium ipsius Dauid pro posteritatis suæ felicitate. *Ad primam rationē Augusti.* Nec obstant rationes in contrarium adductæ. Ad primā cum dicitur, quod Salomon incepit regnare viuente patre. Dicendum quod non obstat, quia cum dicitur hic, suscitabo semen tuum, suscitare non intelligitur de natiuitate, sed de eleuatione in potestatem, sic patet Iud. 2. & 3. & per totum librum, cum dicitur quod suscitauit Deus talem in iudicem, & tamen non intelligitur de natiuitate, quia plurimi istorum erant veteres, quando iudices efficiebātur. quòd ergo natus fuerit Christus mortuo Dauid, & Salomon ante mortem eius: nihil confert ad hoc q̄ intelligatur de Christo. Cum autem dicis quod non solum Salomon natus erat, sed etiam assumptus in regem. Dicendum quod quanquam fuerit factus Salomon rex viuente patre, fuit ad tollēdum discordias fratrum: tamē, viuente patre, nullam habuit potestatem regiam, sed Dauid iubebat omnia, ideo tunc Salomon erat tanquam non esset rex. Mortuo autem Dauid Salomon cepit in omnibus iubere tanquam solus rex, ideo tunc proprie dicitur suscitatus in regem, & non tempore Dauid. Etiam non videtur esse verum quod dicit Glos. ordi. scilicet, quod ad hoc solum fuit factus Salomon rex viuente patre, vt signaretur quod non erat iste, de quo Prophetia intelligebatur: nam causa institutionis eius in regem non fuit hæc, sed discordia fratrum. Dauid enim non intendebat aliquem de filijs suis regem efficere se viuēte,

C

sed solum nominare sibi successorem: viuente tamen Dauid, & ignorante, Adonias quartus filius regis, habita factione cū militia, fecit se instituī regem, vt patet seq. lib. c. 1. quod Dauid sciens, putans quod hoc esset ad magnum scandalum, iussit illico Salomonem vngi in regem: si tamen Adonias nihil fecisset, non fuisset Salomon vnctus viuente Dauid. *Ad secundā* Ad rationē secundam, cum dicitur, quod regnum Salomonis non fuit stabilitum in sempiternum, sicut hic dicitur. Dicendum quod *Sēpiternum ꝑ tēpore satis magno* accipitur hic sempiternum pro aliquo tempore satis magno, licet non semper duret: sic patet in omnibus legalibus, nā dicitur de circumcisione, quod erat fœdus sempiternum. Gen. 17. sic etiam de omnibus cæremonijs, vt patet sæpe in Leuitico, tamen non erant duratura ista, nisi vsque ad tempus Christi, & hac intentione instituta sunt, vt non semper durarent. Recte igitur vocari poterat regnum Salomonis regnum sempiternum, qui cessaturum erat in aduentu Christi, quando cessauit circuncisio, & cætera cæremonialia, quæ sempiterna vocātur: & non solum hoc, sed etiam aliquā do sempiternum vocatur parūm tempus, quod est min⁹ ann. 50. sicut patet Exod. 21. de illo, qui nolebat exire de seruitute anno 7. redemptionis, quod maneret seruus in ęternum, & tamē nō poterat esse inter Hebræos aliqua seruitus maior quā vsque ad Iobelæum, vt patet Leuit. 25. à quibus subtrahantur ad minus 7. anni redemptionis, manebunt 43. anni vsque ad Iobelæum, & istud tempus vocatur sempiternum: nec est in hoc magna vis. *Ad tertiam rationem,* cum dicebatur: ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Dicendum quod ista est ratio efficacior, eo quod Apostolus exponit istam de Christo in sensu literali. Et nisi esset dictum Apostoli, deberemus dicere, quod omnia ista exponebātur ad literam de Salomone, & quod nihil illorum exponeretur ad literam de Christo, nunc tamen dicere debemus, quod omnia hæc intelliguntur ad literam de Salomone, & etiam omnia, vel quædam illorū intelligantur ad literam de Christo. Nec est inconueniens, q̄ aliquis textus sacræ scripturæ habeat duos sensus, quorum vterque sit literalis. Sic patet de cęremonijs agni Paschalis. Exo. 12. De quibus nullus dubitat quod intelligerentur sic ad literā de agno Paschali: alioquin Iudæi non obligati fuissent seruare illud literaliter, quod falsum est; & tamen eædem ceremoniæ intelligūtur de immolatione Christi in cruce: quod patet Ioan. 19. cum dicitur: Ad Iesum autem cum accessissent, non fregerunt eius crura, & sequitur: Facta sunt autem hęc, vt scriptura impleretur; os non comminuetis ex eo. ergo apparet, quod illa scriptura literaliter intelligebatur de passione Christi, quā quam dicta fuisset de agno Paschali, alioquin non diceretur, vt impleretur scriptura, quia scriptura nunquam impletur, nisi in sensu literali, nec fit contra eam, nisi quādo fit contra sensum literalem, cum ad obseruationem aliorum sensuum non obligemur. Sic igitur hic dicendum est, quod ista scriptura intelligitur ad literā de Christo, quia sic exposuit eā Apostol⁹, & & intelligitur etiā ad literā de Salomone, ex modo tamē loquendi directius videtur conuenire Salomoni q̄ Christo, quia dicitur: Ego ero ei in patrē, & ipse erit mihi in filiū, id est, accipiet me ipse in patrē, & ego accipiā eū in filiū, q̄ pertinet ad adoptionem: si autem directè intelligeretur de Christo potius quā de Salomone, cum Christus sit filius Dei naturalis, & eadem filiatione sit filius Dei, cum est Deus, & cum est homo Christ⁹, quia Christus dicit personam diuinam, & non humanā, diceretur: ego sum pater eius, & ipse est filius meus, cū ista filiatio semper sit, quia ęterna est. Istum modū loquēdi habuit scriptura Psal. 2. scil. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. & hoc quia intelligitur ille Psal. solū de Christo: hic tamē dicitur: ego ero ei in patrem, ergo directè intelligitur de filiatione adoptiua ad Salomonē, & nō de filiatione naturali ad Christū, quæ iā erat. Itē quia dicitur hic: ego ero ei in patrē. & nō dicitur: ego ero pater eius. (in) autē significat (quasi) scil. ego ero ei in patrē, id est, ero quasi pater eius, quia habebo eū in filiū adoptiuū. Si autē intelligeretur de filiatione naturali, q̄ est ad Christū, diceretur, ego ero pater eius. De Salomone ergo directè intelligitur. Dicendum tamen quod licet intelligatur de Salomone directius, intelligitur tamen de Christo perfectius, eo quod filiatio, qua Christus est filius Dei, est perfectior filiatione, qua Salomon est filius Dei; quia illa est naturalis, & ista adoptiua. Quod autem ista particula, scil. ego ero &c. intelligatur de Salomone: ad literā patet 1. Paral. 22. Ad quartā rationē, cū dicebatur, quod Deus abstulit misericordiā suā à Salomone, quia nō fuit regnū eius sempiternū. Dicendū quod non abstulit, quia Deus obseruauit ei quicquid promisit: fuit autē promissio quod esset regnum eius sempiternū, & sic fuit, non quod semper durauerit, sed magno tēpore, quod scriptura vocat sempiternū. Ad quintā rationē cū dicebatur, quod domus Salomonis nō fuit fidelis, posset responderi secundum Nic. quod quanquā aliqui de stirpe Salomonis fuerunt idololatræ, tamē alij erant viri boni, qui cōuertebant populū ad Deū. Sed ista responsio non stat, quia denominatio debet fieri ab eo, quod plus est: plures tamen fuerunt de successoribus Salomonis infideles quam fideles: imo omnes successores Salomonis fuerūt infideles præter duos, scil. Ezechiam, & Iosiam, vt patet Eccles. 49. scil. præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam omnes reges peccatum commiserunt. Magis ergo debebat vocari domus infidelis, quam fidelis. Item nō stat

D

Ad tertiam.

Nō est inconueniēs aliquē textū habere duos sensus literales.

E

F

Ad quartam.

Ad quintā

ista

A

ista responsio, quia non vocatur domus fidelis, id est, domus colentium Deum, sed domus fidelis, id est, firma, quę non perit. Quod patet, quia 1. Paral. 17. loco huius dicitur: Et statuam eũ in domo mea, id est, faciam domum istam stabilem: simile patet præc. li. c. 2. scil. Suscitabo mihi Sacerdotẽ fidelẽ, & ędificabo ei domũ fidelẽ, id est, perpetuã, ꝙ intelligitur de Sadoc, apud quẽ debebat manere summũ Sacerdotiũ in æternũ trãslatũ de domo Heli summi Sacerdotis. Et patet quia subditur ibi: & ambulabit corã Christo meo cũctis diebus; ꝙ notat perpetuitatem. Et sic procedit argumentum ex ignorantia significati nominis. Vnde dato ꝙ omnes de posteritate Salomonis essent idololatræ: vocaretur domus eius fidelis, quia semper maneret. Ad sextã rationẽ, eũ dicitur, quod fuit maior pax tẽpore Iudicum quã Salomonis. Respondendum quod nunquam tempore Iudicum fuit longa pax. Et cũ dicitur de Aod quod fuit quieta terra sub eo. 80. annis: Dicendum quod non cessauit in omnibus his à bellis: quanquam dicatur quieuit: sed modus scripturæ est specialis in lib. Iudicum: quod totum tẽpus, quod transiuit sine iudice, & tẽpus sub iudice includatur sub illo tẽpore, quo dicitur terra quieuisse: sicut demõstratũ fuit ratione necessaria in 3. c. Iud. & in prologo eiusdẽ libri: & sic in 80. annis cõputatis sub Aod, debent intelligi omnes anni, qui fuerũt à morte Othonielis prioris iudicis. Et 18. anni, quibus fuerunt Israelitæ oppressi ab Eglon rege Moab; & deinde reliquum tempus, quo præfuit Aod. Vnde forte pax ista sub Aod non fuit 55. annorum. sed dato quod fuisset. 80. annorum, maior fuit pax sub Salomone, quã sub Aod: eo quod non est cõputandum hic solũ tempus regni Salomonis, quod fuit 40. an. sed totum tẽpus succession̄ suorũ vsq; ad captiuitatẽ Babylonicã, in quo tẽpore dicitur fuisse pax: eo quod non fuerunt tot bella sicut tẽpore Iudicũ, vt supra declaratũ fuit.

Ad sex tam.

B

Ad septimã.

Ad septimam rationem, cum dicitur, quod titul⁹ Ps. 71. est de Salomone: tamen ibi ponuntur aliqua, quæ non conueniunt ei. Dicendum quod quãquam ille Psalmus possit totus intelligi de Christo, vel quantum ad aliquam partem suã ad literã, tamen totus ad literã exponitur de Salomone. De versu autẽ illo, scilicet. Et dominabitur à mari vsque ad mare. Dicendum quod etiam intelligitur de Salomone quantum ad literam: sed est error in arguentibus, quia putant in isto versu significari dominium totius terræ, sed falsum est, quia solum significatur hic tota terra Chanaan. Et est sensus, quod in tempore aliorum regum, & iudicum ante Salomonem non erat subiecta tota terra Chanaan Iudęis, & tamen tempore Salomonis subiecta erat, vt patet 2. Paral. 8. scil. Omnẽ populũ, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Ammorræis, & Pherezæis, Heuæis, Iebusæis, qui non erant de stirpe Israel subiugauit Salomon in tributarios: termini tamen terræ Chanaan sunt illi, qui ponũtur in hoc versu, scil. à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Quod patet, quia termini terræ Chanaan erant quatuor, scil. à parte orientali mare rubrum, à parte occidentali mari mediterraneum, quod vocatur mare Palæstinorũ, ab Aquilone est fluuius magnus Euphrates, à Meridie sunt deserta Arabica, vt patet Exo. 23. scil. ponã autẽ terminos vestros à mari rubro vsque ad mare Palæsthinorum, & à deserto vsque ad fluuium, id est, à deserto Arabico vsque ad fluuium, id est, à deserto Arabico vsque ad fluuium Euphratẽ, sic patet Gen. 15. & partim Nu. 34. & Deut. 11. & Ios. 1. isti autem quatuor sermini ponuntur in versu illo, scil. Et dominabitur à mari vsque ad mare, id est, à mari rubro ex parte Orientis, vsq; ad mare, scil. Palæstinorum. & à flumine, id est, à flumine Euphrate à parte Aquilonari vsque ad terminos orbis terrarum, id est, vsque ad deserta Arabica, quæ vocantur termini orbis, quia ibi deficit terra habitata ex parte terrę Chanaã. Nam inter terram Chanaã & Ægyptum sunt deserta Arabica, & quia illa sunt malè habitata, videtur tam Ægyptus quam terra Chanaam terminus terrę habitabilis ea parte, qua adhęret desertis Arabicis. De Salomone igitur intelligitur hoc quantum ad literam. Concluditur etiam ex prædictis ꝙ distinctio Nic. non tenet, scilic. quod aliqua dicantur de Salomone secundum se solum, & aliqua solum inquantum est figura Christi: sicut illud, & dominabitur à mari vsque ad mare, & alia secundum vtrũque. nam illud quod ipse putauit solum dici de Salomone solum inquantum est figura Christi, intelligitur de ipso Salomone secundum literam. Item non potest exponi mixtim ista litera, scil. aliquid de Christo, & aliquid de Salomone, sed necesse esse totam intelligi de Salomone, quia 1. Paral. 22. ponitur tota ista sentẽtia de Salomone ad literam: ita quod nullo modo possit ibi intelligi de Christo. Nam cùm Dauid vellet hortari Salomonem, quod ędificaret templũ, dixit quod Deus prohibuerat eum ædificare & dixerat, quod filius suus ędificaret: vnde ait: fili mi voluntatis meæ fuit, vt ædificarem domum domino: sed dixit ad me: multum sanguinem effudisti, ideo non poteris ædificare domum nomini meo: filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus, faciam enim eũ requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, & pacem & otium dabo in Ierusalem cunctis diebus eius: ipse ædificabit domum nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero ei in patrem, firmaboque solium regni eius super Israel in sempiternum, nunc ergo fili mi sit Dominus tecum, & ꝓsperare, & ędifica domum Domino. Ecce qualiter Dauid dixit ad Salomonem omnia verba ista, & quod de eo intelligebantur: & propter hæc suadebat ei ædificare templum. necesse est igitur, quod omnes clausulę hic positæ intelligantur de Salomone quantũ ad literã, & sub isto sensu protulit eas Nathan ad Dauid, & intellexit eas Dauid. Sed spiritus sanctus, qui ista verba faciebat proferri per os Nathan, volebat etiam per illa quantũ ad literam significare Christum: ideo Apostolus potuit allegare aliquid istorum in sensu literali de Christo, scilicet, ego ero ei in patrem, &c. Hoc dato, exponatur tota litera impermixtè de Salomone, scilicet. *Cumque completi fuerint dies tui*, id est, quando mortuus fueris. *Et dormieris cum patribus tuis*, id est, dormieris somno mortis, sicut iam dormiunt omnes progenitores tui. *Suscitabo semen tuum*, scilicet Salomonem, qui erat filius Dauid. *Post te*, id est, suscitabitur post mortem tuam: nam licet natus fuerit Salomon viuente Dauid, non dicebatur suscitatus quousque acquireret maximam potestatem regni, & quia istam non tenuit viuente Dauid, non dicebatur tunc suscitatus: & dicitur aliquis suscitari tanquam tunc esse incipere: sicut dicimus aliquem creari in regem, & tamen creari dicit fieri simpliciter. *Quod egredietur de vtero tuo.* Id est, de lumbis tuis: nam materia seminalis, de qua soboles procreatur, nõ est in ventre, sed in vasis seminarijs, quę adhęrent lumbis. Vocatur tamen largè esse in vtero, quidquid est intra corpus. Ex hoc autẽ patet, quod post Dauid nõ poterat regnare Absolõ, qui cognatus est regnare expulso patre, vt patet infra 15. vsque ad 18. nec etiam habebat ius regnandi Adonias, qui viuente patre, & nescíente regnare voluit. seq. lib. c. 1. nec aliquis de filijs Dauid iam natis, quia dicitur hic, quod ille egressurus erat de vtero Dauid, qui regnaret post eum, sed omnes alij iam nati erant. *Et firmabo regnum eius.* Scilicet, quia Salomon possedit regnum pacificè, & firmiter non habens aduersariũ. *Ipse ędificabit domũ nomini meo.* Id est, faciet templum. Istud est ꝙ principaliter Deus volebat hic inducere: Nam Dauid dixerat, quod volebat ædificare domino domum, & Deus non acceptauit: si autem simpliciter dixisset Deus, quod nolebat sibi templũ ædificari per Dauid, habuisset hoc Dauid molestum, ideo dixit quod non ædificaret Dauid domum sibi propter multa bella, sed filius eius ædificaret sibi domum, & in hoc consolaretur Dauid sciens, quod non dedignabatur Deus eius obsequia. *Et stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum.* Id est, sedes regni sui semper durabit. Non est autem intelligendum simpliciter, quod semper duraret, quia tunc duraret etiam post diem iudicij, sed more scripturæ vocatur sempiternum quod magno tempore durat: sic fuit regnum Salomonis, quod durauit vsque ad captiuitatem Babylonicam directè: & vsque ad natiuitatem Christi per quandam adhæsionem cum tribu Leuitica. Dicitur autẽ istud regnum sempiternum cõparando ad regnũ Saulis, quod paruo tempore durauit, scil. in vita eius, & postea pauco tẽpore viuente filio suo Isbosseth: regnũ autẽ Salomonis durauit per multas successiones regnum, & per multos annos: nam à principio regni Salomonis vsque ad Christi Natiuitatem fuerũt quasi mille anni, quibus durauit regnum Salomonis. *Ego ero ei in patrem.* Id est, ero ei loco patris, quia (in) significat vicem vel locum, vel quasi. *Et ipse erit mihi in filiũ.* Id est, erit quasi filius meus, ꝙ intelligitur per adoptionẽ, cũ non dicatur: ego ero pater eius, & ipse erit filius meus; sed ero ei in patrem. Vocatur autẽ homo filius adoptiuus Dei, quãdo habet eadẽ iura apud Deũ, quæ habẽt filij adoptiui apud patres, filij. n. adoptiui succedũt patribus, sicut filij nati & legitimi. dato, quod secundũ cõstitutiones aliqua-

D

E

C

Contra Nic.

F

Regnũ quare dicatur sempiternũ

Filij ad optiui succedunt patribus sicut legitimi.

A rum gentium non ſuccedunt æqualiter adoptiui cum filijs natis. Nos igitur cum filij ſimus Dei per adoptionem, debemus ſuccedere ei in aliquo. Deo tamen nullus ſuccedit, quia Deus non moritur, & ſic non poſſumus percipere iura filiorũ per ſucceſſionem, ſed per participationem. Sicut. n. filij moriẽtibus patribus ſuccedunt in bonis eorum, & viuentibus eis communicant bonis paternis inquantum aluntur ab eis, ita & nos cum non poſſumus ſuccedere Deo non morienti, habemus iura adoptionis noſtræ in participatione bonorũ Dei, & quantum ad hoc vocantur hæredes eius: principaliter tamẽ Chriſtus eſt hæres, quia ipſe eſt filius naturalis, nos verò adoptiui: vnde vocamur cohęredes eius. De hoc patet ad Rom. 8. ſcilicet: Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum. In quo clamamus Abba pater: ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei, ſi autem filij & hæredes quidem Dei, cohęredes autem Chriſti. Quia tamen Chriſtus eſt filius naturalis Dei, participat maiora bona patris, & hoc eſt in duobus, primo quia communicat ſubſtantiam eius, & virtutem, ſcilicet, quia tota eſſentia, & virtus patris eſt in filio. Secundò participat magna bona, quia quantum ad extrinſeca eſt hęres vniuerſalis Dei. Iſta duo patent ad Heb. 1. ſcilicet: Locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorũ, ſcilicet, omnium rerum vniuerſi, quę ſunt extra Deum, & hoc quantum ad ſecundum, & ſequitur: per quem fecit ſæcula, qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius portans omnia verbo virtutis, ſedet ad dexterã maieſtatis in excelſo: & hoc quantum ad primum. Nos autem qui ſumus particulares hæredes Dei, & quaſi legatarij, non participamus in illis duobus: nam non habemus primum, ſcilicet, communicationem ſubſtantiæ diuinæ, quia illa ſolum communicatur ad intra inter perſonas: nec etiam habemus ſecundum, quia nulli hominum datum eſt eſſe hæredem vniuerſorum, ſed ſoli Chriſto, qui de ſe dicit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo,
B & in terra. Matt. vltim. Nos vero ſumus hæredes Dei inquantum participamus aliqua bona naturæ, ſcilicet, eſſe & conſeruari. Nam ipſe Deus eſt, à quo hæc recipimus, cum ipſe ſit, in quo ſumus, viuimus, & mouemur. Act. 17. Et quantum adhoc omnes homines ſunt filij Dei, & hæredes eius, quia omnes participant his, cùm ipſe faciat ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluat ſuper iuſtos & peccatores. Matth. 5. Quia tamen hęres, & filius dicunt aliquid ſpirituale, ſcriptura non vocat omnes homines filios Dei hæredes, ſed ſolum illos, qui participant quibuſdam bonis ſpiritualibus Dei: ſunt autem hæc bona vitæ æternę, quę differunt nimis ab iſtis temporalibus, quia ſine comparatione maiora ſunt his. Iuxta illud. 1. ad Corinth. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quę pręparauit Deus his, qui diligunt illum: omnes ergo homines, qui ſunt potentes recipere hæc bona, vel habent ius ad recipiendum ea, vocantur propriè hæredes Dei, & quia ſalus omnium hominum ab exordio ſæculi vſque ad finem eſt per paſſionem Chriſti, ſunt hęredes Dei, qui participant fructum paſſionis: participamus autem fructum hunc per charitatem, & fidem: ideo omnes homines recipientes Deum per hæc duo vocantur filij eius: ſic patet Io. 1. ſcilicet. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem
C filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Iſta etiam eſt cauſa, quare in veteri teſtamento nunquam vocantur homines hæredes Dei, & in nouo teſtamento ſępiſſimè vocat eos Apoſtolus hæredes Dei: ſcilicet, quia in veteri teſtamento nondum erat paſſio Chriſti, per quam homines efficiebantur hæredes Dei. Infideles autem & quicunque pagani, quamquam participent bona naturalia à Deo: tamen hęredes eius non vocantur, quia non habent ius ſuſcipiendi hæreditatem æternam. Illa autem vocatur ſolũ hæreditas. & bona temporalia quaſi pro nihilo reputantur, ſic patet ad Hebr. 1. ſcilicet: Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hęreditatem capiunt ſalutis, id eſt, vitæ æternæ. De Salomone autem dicendum eſt, quod erat filius Dei adoptiuus non ex hac parte, quia nondum erat paſſio Chriſti, per quam ineſſet nobis ius ſuſcipiendi vitam æternam: ſed quia Deus erat collaturus ei ſpecialia bona, quæ nulli regi ante ipſum, vel poſt ipſum contulit, ſcilicet, ſapientiam, diuitias, poteſtatem, honorem, & celebritatem nominis, dicebatur eum habere in filium. *Qui ſi iniquè aliquid geſſerit.* Rectè hoc dicitur de Salomone, quia peccare poterat, & peccauit. Nec dicitur hic iſtud, quaſi Deus dubitaret, an peccaturus erat Salomon, quia nouerat hoc, ſed ponitur modo humano, quaſi dubitaret de futuris. D

Quare dicitur hic, quod ſi filij Dauid inique agerent, non auferret Deus eis regnum.

QVAEST. X.

QVÆRET aliquis, quare dicitur hic, quod ſi iniquè egerit. Reſpondendum, quod Deus volebat lætificare Dauid in hoc, promittendo ei bona pro poſteritate ſua, & Dauid ſciebat, quod aliquando ea, quæ Deus promittit proſpera, eueniunt aduerſa propter peccata eorum, quibus promittuntur: ſolicitus eſſet de iſta promiſſione timens, quod filij ſui poſt eum peccarent, & Deus priuaret eos bonis promiſſis, ac traderet in magnas calamitates. Sic enim factum eſt de Hely ſummo Sacerdote, cui promiſerat Deus ſummum Sacerdotium in ęternum, & poſtea abſtulit. præced. lib. cap. 2. ſcilicet. Loquens locutus ſum, vt domus tua miniſtraret in conſpectu meo in æternum: nunc autem abſit hoc à me, ſed quicunque glorificauerit me, glorificabo eum, & qui contemnunt me, erunt ignobiles. Sic etiam fuit de Saule, qui regnaturus erat in æternum, niſi peccaſſet. præced. lib. 13. poſtea autem ablatum eſt regnum de domo eius propter peccatum. præced. lib. c. 15. & 28. Ita ergo fieret in filijs Dauid, propter quod quamquam ipſe gauderet de promiſſis iſtis: tamen non nimis gauderet, ſed eſſet ſolicitus an filij ſui perderent iſta bona: & vt Deus tolleret ei hanc ſolicitudinem dixit, quod quamquam peccarent filij Dauid, non auferretur regnum ab eis, ſed ſolum Deus caſtigaret eos leuiter, ſcilicet, in plagis virorum: & tunc Dauid gauderet certificatus de regno ſempiterno poſteritatis ſuæ. E

Quare Deus noluit certificare Dauid filios ſuos inique acturos.

QVAEST. XI.

QVAERETVR vlterius, quare Deus dixit, quod ſi iniquè egerint: nam ſciebat, quòd Salomon peccaturus erat, & alij poſteri eius: vnde potuiſſet dicere, quod iſte filius Dauid aliquid iniquè acturus erat, ſed Deus propter hoc non priuaret eum regno, ſed argueret in virga virorum. Reſpondendum, quod Salomoni, & poſteris eius multa aduerſa euenerunt, ſcilicet, quod diuiſum eſt regnum, & manſit minima pars cum poſteris Dauid. Poſtea etiam omnes hi in Babylonem ducti ſunt: ſi verò Dauid cognouiſſet iſta viuens, affligeretur nimis ſemper pro calamitatibus futuris poſterorum ſuorum. Deus autem nolebat contriſtare Dauid ſine cauſa, ideo noluit ei reuelare pœnas poſteritatis ſuę: & hoc fuit determinatè aliquid exprimendo. Noluit etiam Deus confusè dicere, quod filij Dauid peccaturi erant & puniendi, quia tunc Dauid ſolicitus eſſet pro peccato illo, timens, quòd magnum eſſet, & Deus infligeret illis magnas calamitates pro eo: vt ergo non triſtaretur, noluit Deus in ſpeciali, nec in generali prædicere ſub certitudine peccata poſterorum Dauid, ſed dixit ſub conditione ad tollendum anxietatem Dauid, de qua ſupra dictum eſt. *Arguam eum in virga virorum.* Id eſt, puniam eum leuiter in virga virorum, id eſt, ſicut ſolent viri percutere filios ſuos virga: quod non eſt ad occidendum, ſed ad caſtigandum. Vel dicitur in virga virorum, id eſt, correctio, quæ dabitur, erit, quod viri inſurgant contra eum pro peccato: ſic fuit in Salomone. Nam cum peccauiſſet nimis in ſenectute ſua, ſuſcitauit ei Deus quendam aduerſarium Idumęum, qui nimis afflixit eum, de quo ſeq. lib. c. 11. ſed prima ſententia melior eſt. *Et in plagis filiorum hominum.* Eadem ſententia eſt, vocantur plagæ filiorum hominum plagę leues, quas filij hominum infligunt filijs ſuis ad caſtigandum, & non occidendum. In Hebręo habetur. *In plagis filiorum Adam.* Accipitur ibi Adam pro nomine communi, ſicut nos dicimus hominem, ſic patet Gen. 5. ſcilicet, vocauit nomen eorum Adam, id eſt, maſculum, & fœminam vocauit Adam: ſi tamen eſſet nomen proprium, vni ſoli conueniret, ideo litera noſtra poſuit hic filiorum hominum.

Quare non omnes homines filij Dei vocantur hæredes.

F

Hebræi

A *Fabula Hebræorum de Adã gigantes ex eo dæmones.*

Hebræi autem dicunt, quod accipitur hic Adam pro primo homine, pro quo referunt quandam fabulam, quæ potius est insania, scilicet, quòd Adam in centum annis, & amplius quibus abstinuit ab Heua deflens mortem Abel, iungebatur dæmonibus succubis, & gignebat dæmones, & dicunt, quod isti dæmones filij Adam incitauerunt Salomonem ad peccandum: ipsi etiam fuerunt, qui diuiserunt regnum tempore Roboam: ipsi etiam pugnauerunt cõtra Salomonem in senectute sua venientes cum hoste suo Idumæo: & istos dæmones filios Adam Deus destinauit ad puniendum pro peccatis posteritatum Dauid. Sed istud ad insaniam pertinet, quia hic multa inconuenientia tanguntur. Primum est, quod Adam coierit cum dæmonibus succubis: nam istud peccatum grauissimum esset, scilicet, quod relicta vxore sua coiret cum dæmonibus. Adam tamen fuit iustus vir nimis, nisi quantum ad illam primam preuaricationem, qua nos damnauit: vnde laudatur Sapientiæ. 10. scilicet. Hęc illum qui primum formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo. Secundo isti errant contra principia naturę, quia putant dæmones posse gigni ab homine: est enim dæmon spiritualis substantia, quæ gigni non potest, sed simpliciter à Deo producitur per creationem. Isti tamen ignari rerum putant dæmones esse animalia, in quo nimis desipiunt. Item si dœmones geniti fuissent ab Adam, nõ potuissent esse nisi homines, quia de semine humano solum homo gignitur, nisi sit commixtio ad pecora, in qua poterit esse generatio equiuoca, sed oportet genitum esse animal, dæmon autem non est animal. Tertio isti errant nescientes quid sit dæmon succubus, ideo putauerunt, quod per accessionem ad illos poterat Adam aliquid gignere. Sed falsum est, nam ad hoc quod mediante dæmone succubo fiat generatio, oportet ipsum primò in specie fœminæ suscipere seminalem humorem in loco matricis: deinde ipsemet dæmon factus incubus effundit semen illud in matricem fœminæ, sicut in coitu virili. Si autem ipse dæmon retinuerit semen, necesse est illud perire, cuius causa est multiplex. Prima quia hoc modo fieret generatio de semine solius viri, sed falsum est, quia vt declarat Aristot. 9. de Animalibus, quod semen fœmininum est tota materia fœtus formandi: de semine autem masculino non fit aliqua pars fętus, sed solùm apponitur ad digerendum sanguinem menstrualẽ fœminæ, ideo videtur magis necessarium semen fœmininum quam masculinum. Item errant, quia ad conseruandum fœtũ in vtero, & ad hoc quod producatur ad debitam magnitudinem, necessaria est alimenti susceptio de eo, quod à matre digestum est, dæmon autem non potest suscipere alimentum, nec digerere: ideo peribit fœtus: necesse est ergo teneri fœtũ in vtero fœminę. Item quia dæmon non habet locum conuenientem ad conseruandum tanto tempore semen susceptum, vt exinde fœtus perfectus producatur, ideo oportet deriuari semen illud in matricem fœminæ, sed tunc non erat aliqua fœmina nisi Heua, ergo oportebat, quod dęmones succubi, cum quibus coibat Adam, effecti incubi coirent cum Heua: sed hoc isti non concedunt, quia isti manifestè essent filij Heuæ, & apparerent: isti tamen vocant eos filios dæmonum. Est igitur ista insania magna, quam superuacuè dicunt: nam accipitur hic, *Adam*, pro nomine communi, sicut in alijs locis: teneatur ergo expositio supra posita. *Misericordiam autem meam non auferam ab eo.* Id est, quanquam castigem eum propter peccata, non auferam misericordiam, id est, non auferam regnũ: quod ex misericordia ei dedi. Aliqui autem volunt ex hoc, quod Salomon non sit damnatus, eo quod Deus non abstulit ab eo misericordiam, sed de hoc dicetur in fine c. *Sicut abstulit à Saul.* Scilicet, ab illo abstuli misericordiam meam, quia cum peccauit, abstuli regnum ei, & toti posteritati suæ. *Quem amoui à facie mea.* Id est, quem priuaui regno: est modus loquendi largus: nam quæcunque res sit, ante oculos domini est, quia in omni loco oculi domini contemplantur. Prou. 15 sed quia non manebat posteritas Saulis in dignitate illa, in qua pater suus fuerat, dicebatur Saul amotus à facie Domini. *Et fidelis erit domus tua.* Aliqui putant accipi fidelem pro colente Deum, & sic exponit Nico. dicens, quod quanquam aliqui reges de posteritate Dauid essent idololatræ, alij boni erant, qui populũ ad Deũ conuertebant. Sed falsum est, quia fidelis non accipitur hic nisi pro firmo, vt declaratum est supra. Et est sensus, quod domus Dauid, id est posteritas eius in dignitate regia esset fidelis, id est, firma. scilicet, quod non perderet illã dignitatem, *Et regnum tuum vsque in æternum ante faciem meam.* Id est, regnum tuum & filiorum tuorum manebit in æternum ante faciem meam, id est, me vidente, & faciente. Vocatur autem hic æternum id quod magno tempore durat, & non semper: sic fuit regnum Dauid, & posterorum suorum, quia durauit quasi per mille annos, scilicet, vsque ad Natiuitatem Christi ablato regno Aristobolo, & Hircano, & regnante Herode. *Et thronus tuus erit firmus iugiter.* Id est, sedes regni tui semper manebit, quod idem signat. *Secundum omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam sic locutus est Nathan ad Dauid.* Id est omnia verba supra posita, & tota visio demonstrata Nathan, fuerũt sic dicta ipsi Dauid. Et est sensus, quod ista verba supra dicta fuerunt verba Dei ad Nathan: postea autem Nathan retulit illa Dauid, & vt signetur, quod intergrè illa retulit, dicitur quod locutus est secundum omnia verba hæc: ponuntur autem hic verba & visio, quia verba pertinent ad ea, quæ reuelantur; visio autem ad modum reuelationis, scilicet, quod fuit reuelatio facta in visione nocturna, quę est quædam imitatio phantasiæ, secundum quam quilibet videtur sibi videre ea, quę concepit in somno. Sic dicit Daniel: Aspiciebam in visione noctis. Daniel. 7. Et iterum: Visiones capitis mei conturbabant me, id est, somnia, quæ sunt in phantasia.

D

Ingressus est autem. Hic ponitur gratiarum actio. Et diuiditur in duo, quia primo gratias agit Dauid pro facta promissione. Secundo orat pro eius impletione ibi. *Nunc ergo.* Circa primũ dicitur. *Ingressus est autem rex Dauid, & sedit coram Domino.* Scilicet, quãdo Nathan Propheta venit ad Dauid nuncians ei ista bona ex patre Dei, erat Dauid in domo sua sedens, & vt daret gratiarum actiones Deo de tam magnifica promissione, introiuit in domum, vbi erat arca, quia illa erat in quodam loco segregato domus suę, vt declaratum est præcede. c. & ibi humiliauit se coram arca: & vocatur hic sedere, sed non est proprie dictum. Dicitur autem sedere coram domino, quia coram arca erat, in qua specialiter Deus monstrabatur, vt declaratum est Exod. 25. *Et dixit, quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea?* Ista est oratio Dauid, & incipit à magna humilitate, reddendo se indignum omnibus his, vt Deus ei promissa augeat. Et dicit, quis ego sum? id est, non sum ego talis, vt ista merear. Et quæ domus patris mei? id est, etiam cognatio vel familia patris mei non est tanta, vt mereatur hęc. *Quia adduxisti me hucusque.* Id est, eleuasti me vsque ad præsentem statum. q. d. ego eram pastor, & tu fecisti me regem, quod dicit Dauid se non meruisse, vnde non solum ad magna bona, quæ nunc promittebantur, dicit se indignum, sed etiam ad omnia illa, quæ iam susceperat: sic enim Iacob orabat dominum, dicens. Domine minor sum omnibus miserationibus tuis, id est non mereor aliquod de bonis, quæ mihi dedisti per misericordiam tuam.

E

Oratio Dauid ad Dominum pro gratiarum actione

Sed hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris de domo serui tui in longinquum. Id est fecisti me regem tollendo de pascuis: quod erat aliquid valde magnum, & tamen tibi visum est paruum nisi loquereris de domo serui tui in longinquum, id est, nisi adhuc promitteres mihi successionem in regno. Hic patet qualiter accipiatur sempiternum pro tempore longo; tamen non semper durante, quia Deus dixerat, quod faceret durare domum Dauid in sempiternum. Dauid autem dixit, quod ista promissio erat in longinquum, id est, ad longum tempus. *Ista est lex Adam Domine Deus.* Hic accipitur Adam pro nomine communi, scilicet, pro homine. Et est sensus, ista est lex Adam, id est, talis est lex hominis. q. d. nihil magis homo facit pro seipso, quàm tu facis pro eo. Nam homo solicitus est semper pro statu suo, & posterorum suorũ: nec se putat plenè fœlicem, nisi filios quoque suos fœlices futuros putauerit, ita tu fecisti mihi, quia non solum benefecisti mihi, sed etiam disposuisti regnum pro filijs meis. Vel aliter: ista est lex Adam, id est, ista est lex, quam debet homo tenere cum Deo, scilicet, quod homo humiliet se coram Deo, & colat Deum quantum potuerit: & Deus erit solicitus pro eo. Vel aliter legitur interrogatiuè: ista est lex Adam? id est nunquid ista est lex, quam tu domine Deus habes cum homine, vt tantum pro eo solicitus sis? q. d. istud ad magnam benignitatem tuam pertinet. *Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te.* q. d. cùm tanta bona mihi dederis atque promiseris, nihil manet, quod ego petere possim: nam fortè ego non ausus fuis-

F

Damõ succubo quid. B

C

A

sem ista petere. Vel intelligitur hoc de oratione, scilicet, quid ergo addere poterit adhuc Dauid? id est postquam ego humiliaui me in oratione coram te, nihil habeo quod addam, scilicet, satis est, quod homo humiliet se coram Deo in oratione, etiam si nihil petat, quia Deus scit, quid opus est illi : & huic consonat litera præcedens, scilicet, ista est lex Adam, id est ista lex hominis, vt solum inclinet se coram te. Consonat etiam litera sequens, scilicet, tu scis enim seruum tuum, id est, tu cognoscis me. q.d. non est opus, quod ego multa petam, quia tu cognoscis me, & scis quid mihi opus est. Hæc autem est sententia Christi Matth. 6. dicentis: orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici : putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur, nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum. *Tu enim scis seruum tuum Domine Deus.* Id est, tu cognoscis me, qui sum seruus tuus: & potes mihi dare, quæ conueniunt, etiam si non petam: ego vero nescio quid mihi expediat : ideo petendo forte errabo.

Propter verbum tuum, & secundum cor tuum fecisti omnia magnalia hæc. Hic laudat Dauid dominum pro his promissionibus, dicens quod facta sunt ista propter verbum tuum, id est, non facta sunt propter merita mea, quia nihil ego sum, aut domus mea, sed propter verbum tuum, id est, quia tu promisisti mihi benefacere, quando instituisti regem, & vis nunc benefacere: dicitur etiam secundum cor tuum, id est, propter voluntatem tuam. q.d. nihil ego merui, sed tu fecisti solum, quod voluisti, scilicet, propter liberalitatem tuam. *Ita vt notum faceres seruo tuo.* Id est, vt ostenderes mihi seruo tuo magnificentiam tuam. Alia litera habet. *Vt notum faceres seruum tuum.* Id est, fecisti mihi omnia bona hæc, vt notum faceres omnibus hominibus me esse seruum tuum, & quod propter hoc mihi benefacis. *Idcirco magnificatus es domine Deus.* Dicitur aliquis magnificatus, quando in opere suo apparet magnificus. Petinet autem ad magnificum maiora dare quàm homines mereantur. sic Deus dedit valde maiora Dauid, quàm merebatur: ideo magnificatus erat. De hoc Ethic. lib. 4. cap. de magnificentia. *Quia non est similis tui.* Dat causam quare Deus appareat magnificus in opere suo. Ad magnificum enim duo pertinent, scilicet habere pecunias maximas, quia in parua substantia, vel mediocri non est facile esse magnificum, cùm non possint ibi multa dari. Secundum pertinet ad magnificum, scilicet, voluntatem habere liberalissimam, Deus autem vtrunque horum habet: eo quod nō est aliquis similis ei, scilicet, in bonitate, & ob hoc nullus habet liberaliorem voluntatem. Etiam nullus est similis ei in potētia, & per se sufficentia, ideo nullus potest tāta dare sicut ipse. *Nec est Deus extra te.* Id est, non solum nullus est Deus tibi similis: imò etiam nulus est Deus tibi æqualis extra te, id est præter te. *In omnibus, quæ audiuimus auribus nostris.* Id est, multos Deos audiuimus nominari inter gentes, & tamen

B

C

nullus illorum est tibi similis: nec est vere Deus, quia Dij gentium erant dæmonia, & non poterant facere miracula sicut Deus Hebreorum, ideo faciliter apparebat differentia inter eum ad alios Deos. *Quæ est autem gens, vt populus tuus Israel in terra.* Laudauit Dauid Deum quantum ad operationem, quam habuerat ad ipsum: hic laudat eum propter operationem, quā habet ad populum, scilicet, quia populus Israel erat nimis gloriosus propter Deum suum: cum nulla alia gens haberet talē Deum.

Propter quam iuit Deus, vt redimeret eam sibi. Id est, Deus iuit in Ægyptum ad educendum ibi populum istum inde. In Hebræo habetur. *Propter quam ambulauerunt Dij, vt redimeret eam sibi.* Ra. Sa. exponit de Moyse, & Aaron, qui iuerunt sæpè coram Pharone, vt permitteret exire Israelitas de Ægypto. Et isti dicuntur eam redimisse, quia fuerunt ministri redimendo, & vocantur isti duo Dij: nam Deus dixit ad Moysen, ego posui te Deum Pharaonis. Exod. 7. Ita & Aaron vocaretur Deus. Litera Chaldaica dicit, quod iuerunt nūcij Dei ad redimendum populum. Sed hoc nihil est, quia Dauid vult hic designare magnam excellentiam Israel, cum dicit. Quę est autem gens, vt populus tuus? Et hoc vult probare per eductionem de Ægypto. Si tamen diceretur hic, quod homines eduxerunt eam : non haberet magnam excellentiam, sed cùm dicitur, quod Deus iuit pro ista gente in Ægyptum, vt redimeret eam sibi: est magna excellentia, scilicet, quod Deus tantum curaret de isto populo, quod iret in Ægyptum ad redimendum illum, quod non fecit pro aliquo alio populo. Patet etiam, quod intelligatur de Deo, & non de Moyse, & Aaron: quia dicitur hic, vt redimeret eam, scilicet, gentem istā sibi in populum, & tamen Moyses, & Aaron non fecerunt istam gentem esse populum suum, ergo non sunt ipsi Dij qui iuerunt ad redimendum eam. Item dicitur hic, & poneret sibi nomen, id est, quod ista eductio fuit ad ponēdum istam gentem sibi in nomen, scilicet, quod nomen eius in ista gente nominaretur. Moyses tamen, & Aaron non posuerunt sibi istam gentem in nomen, sed Deus hoc fecit: ideo non potest intelligi litera ista, nisi de Deo, & sic exponunt doctores nostri. Dicit autem Nic. & multi de nostris consentiūt ei, quod hic probetur pluralitas personarum in diuina essentia, quia dicitur propter quam iuerunt Dij, id est tres personæ: & quia ista diuina essentia vnica est, subditur verbum in singulari, scilicet, vt redimeret eam sibi. Sed hoc nihil est. Primò, quia non conuenit modo catholicorum: nam non deberet dici Dij pluraliter, quia tres personas non vocamus Deos, sed Deum. Item, quia dicitur, iuerunt, vel ambulauerunt: & tamen catholici non prædicant talia verba pluralis numeri de tribus personis: sed cum omnes actus isti Trinitatis qui ad extra sunt, sint indiuisi, & ob hoc sint vnus actus: fit prędicatio in singulari tanquam sit vnum principium agens: hic autem ponitur plurale. Item non conuenit modo loquendi Hebræorum: nam litera ista si attendatur secundum Hebræos, non dicit propter quam iuerunt Dij, sed propter quam iuerunt Deus, & tunc non significatur pluralitas in personis, vel substantijs diuinis, sed solum est improprietas in verbo, quia deberet poni in singulari, & ponitur in plurali. Istud autem est propter barbariem huius linguæ: nam interdum non seruat numeros, nec genera, nec personas. Sic enim patet Isa. 19. vbi dicitur in litera nostra, & tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium. Dicitur in Hebręo : tradam Ægyptum in manu dominorum duri, vel crudelis : nam dicitur. *Adonim caseth.* Sed Adonim est

E

pluralis numeri de Adonai pro domino : & caseth, est singularis numeri significans durum, vel crudelem. Deberet ergo dici in litera ista : propter quam iuit Deus : & dicitur propter quam iuerunt Deus. Si autem aliquis dicat, quod ibi ponitur Elohim : quod est pluralis numeri. Dicendum, quod quantum ad declinationem Elohim est plurale, sed quantum ad significationem est singulare, quia ferè in omnibus locis vbi litera nostra dicit Deus, ponitur in Hebræo. Elohim: nec distinguūt in hoc Hebræi, an dicatur El singulariter, vel Elohim pluraliter pro Deo. Hoc autem attendit Hieron. noster peritus in idiomate Hebraico: ideo noluit ponere hic aliquā varietatem numeri ad significandum pluralitatem personarum, sed dixit, propter quam iuit Deus : sciens, quòd non positum est hoc ex industria ad probandum pluralitatem personarum, sed ex barbarie idiomatis : alioquin Hierony. qui erat magnus zelator pluralitatis personarum contra Hebræos, posuisset hic significationem aliquam ad probandum pluralitatem istam. Nihil igitur possumus ex hoc probare, aut ex similibus locis, scilicet, Iosue vlt. & Eccl. 2. ad quæ Nico. & alij de nostris communiter attendunt tanquam ad solida fundamenta: ideo habent locum irridendi nos Hebræi, & quicunque periti in idiomate Hebraico. *Vt redimeret eam sibi in populū.* Id est, propter hoc eduxit Israelitas de Ægypto: vt emeret sibi

F

quendam populum ad seruiendum, ideo dedit illi legem, & cœremonias, vt in eis se occuparet : quas non dedit alteri populo. *Et poneret sibi nomen.* Id est, poneret sibi famam ex facto isto, quasi dicat, vt Deus haberet magnam famam inter omnes gentes, eduxit Israelitas de Ægypto. Vel dicitur: vt poneret sibi nomen, id est, vt poneret nomen suum in ea, adhoc quod coleretur in illa, & inuocaretur ab ea. *Faceretque eis magnalia, & horribilia.* Istud refertur ad Ægyptios super quos Deus fecit magnalia, id est, aliqua mirabilia, quę erant super vires naturæ, & etiā erant horrenda, quia aliqua de illis mirabilibus erāt pœnalia: sicut patet in decem plagis positis super Ægyptum. *Super terram.* Id est, fecit Deus magnalia super terram. In Hebræo habetur. *Terra tua.* Id est, fecit magnalia terræ tuę. Et est sensus, quod Deus fecit magnalia super terram Israel, quæ erat nunc terra sua : & hoc fecit, quando tenebant eam Chananæi: sicut patuit in diuisione Iordanis, & in statione solis, & in proiectione lapidum de cœlo super Chananæos. De hoc Iosue 3. & 10. *A facie populi tui.* Id est, coram populo tuo,

Deus redemit populum Israel quomodo exponatur diuersi mode.

lo tuo, scilicet, omnia mirabilia hæc fecisti coram populo tuo. *Quem redemisti tibi ex Aegypto.* Istam redemptionem sæpe repetit, quia fuit magnum beneficium Israëlitis præstitum. *Genti, & Deo eius.* Refertur ad verbum superius, scil. redemisti tibi populum de Ægypto, & hoc de gente, & de Deo eius, id est, faciendo mirabilia super gentem, & Deum eius: nam plagæ à Deo inflictæ non solùm fuerunt super gentem Ægyptiorum, sed etiam super Deos eorum, vt patet Numer. 33. Scilicet: Nam & in Deos eorum exercuerat vltionem. Fuit autem ista vltio, quòd omnia idola Ægyptiorum tam lapidea, quàm lignea, & metallina comminuta sunt in puluerem illa nocte, qua Deus duxit Israëlitas de Ægypto; & in qua occidit primogenitos. *Et firmasti tibi populum tuum Israel in populum sempiternum.* Id est, ex illo tempore accepisti populum Israël in populum tuum: ita quòd esset specialiter populus tuus, scilicet, quòd tu haberes curam specialem de eo: & ipse tibi specialiter seruiret. Et dicitur, firmasti tibi populum, id est, firmiter accepisti, quasi dicat, non accepisti pro pauco tempore, & vt dimitteres illum, sed firmasti, id est, firmiter accepisti illum ad nunquam dimittendum, quod patet, quia dicitur in populum sempiternum. In Hebræo habetur. *Et parasti.* Vbi litera nostra dicit, firmasti: sed idem signant. *Et tu Domine factus es eis in Deum.* Id est, factus es Deus illorum. Deus enim Israël, quia est verus Deus, absolutè est Deus, & respectu cuiuscunq; gentis, etiam si à nulla coleretur: quia tamen Deus à gentibus colitur, vocatur Deus illarum gentium, à quibus colitur, & quia soli Hebræi colebant Deum, vocabatur Deus Israël solùm Deus Hebræorum, ideò dicitur in Psal. 75. Scilicet: Notus in Iudæa Deus in Israël, magnum nomen eius.

Quomodo populus Israel vocatur populus Dei sempiternus, cùm iam dereliquerit eum.

QVÆST. XII.

QVÆRET aliquis, quomodo dicatur populus Israël populus sempiternus Dei, cùm iam dereliquerit eum. Aliquis respondebit, quòd vocatur sempiternum id, quod magno tempore durat, & quia Israëlitæ fuerunt magno tempore, scil. vsque ad Christi aduentum populus Dei, dicuntur populus sempiternus: sic enim de regno Salomonis dicitur, quòd erat sempiternum, quia magno tempore durauit. Idem dicitur de circumcisione, quòd erat fœdus sempiternum, & durauit vsque ad Christi aduentum. Sed dicendum est, quanquam isto modo poterant Israëlitæ vocari populus Dei sempiternus, tamen adhuc alio modo propriori poterant vocari sempiternus, scil. quia Deus assumpserat illos, vt essent populus eius semper, scil. vsque ad consummationem sæculi, & fuissent, nisi propter eorum peccatum fuisset impeditum. Non est enim simile de circumcisione & legalibus, quæ vocantur sempiterna, quia legalia non erant instituta à Deo, vt semper manerent; ideo licet Hebræi nunquam peccassent, illa ablata fuissent adueniente Christo, quia Prophetæ prænunciauerant legem nouam esse dandam per Messiam. De populo autem Israëlitarum secus erat, quia poterat manere semper populus Dei, nisi peccasset: vnde si Israëlitæ nunquam peccassent vsque ad Christum, non fuissent traditi in aliquam captiuitatem, sed mansissent semper in terra Chanaan: & si, adueniente Christo, suscepissent illum, nullam inferentes molestiam, cessasset tunc lex vetus, & tenuissent Hebræi legem Euangelij: semper tamen mansissent in illa terra, quã eis Dominus dederat, & non expellerentur inde ab aliqua gente: esset tamen iam populus Gentilis conuersus ad Christum vnus populus cum populo Iudaico, & tamen semper maneret populus Iudaicus populus Dei: etiam esset aliquo modo specialis, non quidem quantum ad legem & cultum, quia omnes homines quotquot vellent poterant habere partem in lege Euangelica, sed quantum ad priuilegia antiquitus eis concessa, scilicet, quòd manerent semper de terra Chanaan, & quòd Deus benefaceret eis: peccauerunt tamen sæpè Israëlitæ ante aduentum Christi, ideò traditi sunt sæpè in manus hostium, & aliquando expulsi sunt de terra Chanaan, scilicet quando ducebantur in captiuitates, vt in Assyrios, & in Babylonem.

C *Qualis esset populus Iudaicus, si non recepisset Christum.*

Postea autem aduenientem Christum non gratis susceperunt, sed occiderunt, & tunc desierunt esse populus eius, nam per ista peccata non desierant. Sic patet Daniel. 9. scil. Et post hebdomadas sexaginta occidetur Christus, & non erit eius populus, qui negaturus est eum. Si autem Hebræi omnes conuersi fuissent ad Christum non offendendo eum, fortè ipsi fuissent principes in Ecclesia conuersis gentilibus, quia tamen peccauerunt, non acceperunt principatum, ipsi tamen conati sunt accipere illum; vnde inter Romanos conuersos de Gentilitate, & inter Iudæos conuersos erat in alterutrum contentio de prælatione, scilicet, qui maiores haberentur. Apostolus autem in tota epistola ad Romanos vtrosque redarguit, probans neutros esse dignos prælatione, sed debere esse æquales: sic declarat Hieronymus in quodam prologo super eandem epistolam. Sed hoc non obstante ipsemet Apostolus, & alij discipuli seruauerunt quandam dignitatem in Iudæis, incipientes ab eis prædicationem Euangelicam, sic patet Actuum 13. scil. Vobis quidem oportebat primò loqui de regno Dei, sed quia indignos vos fecistis verbo vitæ: ecce conuertimur ad gentem. Voluerunt quoque Iudæi habere prælationem magnam in conuersis ad Christum, scil. quòd ipsi soli susciperent Spiritum sanctum, & loquerentur varijs linguis: & quia semel prædicante Petro cecidit Spiritus sanctus super Gentiles, & cœperunt loqui varijs linguis, turbati sunt Iudæi conuersi ad Christum, & indignati sunt Petro, quasi propter eum suscepissent Gẽtiles Spiritum sanctum. Vnde ipse respondit illis: nunquid aliquis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui Spiritum sanctum susceperunt? Act. 10. Sed postea facta est magna turbatio contra eum, quia prædicauerat Gentilibus, & acceperunt Spiritum sanctum: & vix potuit se defendere Petrus ab illis. Act. 11. Non ergo manserunt Iudæi in populum sempiternum Dei, non quidem, quia non poterant, sed quia noluerunt conuerti: conuertentur autem postea ad finem sæculi, iuxta illud ad Roman. 11. Cæcitas ex parte contigit in Israël, donec intraret plenitudo gentium; & sic omnis Israël saluus fieret.

Nunc ergo Domine Deus. Hic orat Dauid pro promissionis impletione, scil. quòd Deus inciperet facere aliquid de his, quæ promiserat, vt successiuè implerentur omnia, & dicitur: *Nunc ergo Domine Deus, verbum quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius fuscita in sempiternum.* Id est, fac quòd ista, quæ locutus es, sint in sempiternum: & dicitur super seruum tuum, & super domum eius, id est, ista verba erant de statu ipsius Dauid, & de statu domus eius, id est, posterorum suorum, quòd haberent regnum in sempiternum: omnia autem petit Dauid nunc impleri. *Et fac sicut locutus es.* Id est, nihil transeat irritum de his, quæ dixisti. Hoc autem non orabat Dauid, tanquam dubitaret, an ea, quæ à Deo pronunciata erant, euentura essent, quia hoc certum erat: sed orauit, quia Deus sæpè ea quæ nobis promittit, vult nobis non euenire, nisi prius ea orationibus & laboribus mereamur: & ad hoc orationem necessariam esse putabat, etiam quia dato, quòd non esset oratio necessaria ad aliquid, saltem Dauid debebat ostendere affectum suum circa hæc, ne videretur ea contemnere, & ob hoc orauit pro illis, vt fieret. *Et magnificetur nomen tuum in sempiternum.* Id est, fac quòd nomen tuum appareat magnificum, & laudetur de magnificentia semper. Vocatur autem magnificus ille, qui magna dona confert, & quia Deus promiserat vsque in sempiternum conseruare regnum in domo Dauid, orauit Dauid, vt Deus appareret magnificus conferendo illa quæ dixerat, & quòd conferret ea vsque in sempiternum: & quia ista magna erant, laudaretur nomen Domini de magnificentia in sempiternum. Si autem aliquo tempore non seruaret ea quæ dixit, iam non laudaretur de magnificentia, ideò vt semper sic laudaretur, oportebat quòd semper conseruaret ea, quæ dixerat Dauid. *Atque dicatur Dominus exercituum Deus super Israel.* Id est, fac quòd dicatur in laudem tuam: Dominus exercituum est Deus super Israël, scil. ille, qui est Deus super Israël, non est Deus impotẽs, sed fortissimus atque potentissimus, quia potest complere ea, quæ promittit. Si autem Deus non compleret promissum Dauid, diceretur quòd Deus, vel non erat bonus & verax, quia nolebat cõplere promissa, vel non erat potens, quia non poterat implere quod dixerat: non ergo diceretur Dominus

A exercituum Deus Israël, nisi ipse compleret quæ dixerat Dauid. *Et domus serui tui Dauid erit stabilita coram Domino.* Id est, habebit firmiter regnum Deo iubente. Vel potest intelligi aliter, scil. quod sicut dicitur in laudem Dei: Dominus exercituũ Deus Israël: ita etiam dicatur, domus Dauid est stabilita coram Domino, scil. quia ipse promisit eam esse stabilitam. *Quia tu Domine exercituum Deus Israel reuelasti auriculam serui tui.* Ponit Dauid causam, quare fudit istam orationem ad Dominum, scil. quia Deus reuelauit auriculam eius, id est, aperuit, scil. mittendo ad eum Nathan Prophetam, vt reuelaret ei hæc. Reuelare enim auriculam alicuius est denunciare ei aliquid occultum. Sic habetur præceden. lib. cap. 9. scil. Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem. Sic etiam patet eod. lib. cap. 20. cùm dixit Ionathas ad Dauid, si autem perseuerauerit malitia patris mei aduersum te, reuelabo aurem tuam. *Dicens, domum edificabo tibi.* Id est, tu dixisti, quòd ædificares mihi domum, id est, faceres, quòd haberem progeniem succedentem mihi in regno. *Propterea inuenit seruus tuus cor suum, vt oraret te oratione hac.* Id est, verbum tuum fuit causa, vt ego venirem ad orandum ista, q. d. si tu non promisisses mihi per Prophetam, quòd faceres mihi domum, ego non orassem pro hoc. Est sensus: tu mouisti me ad hoc, ergò perfice orationem meam. *Nunc ergo Domine Deus tu es Deus.* Id

B est, ex hoc quòd tu es Deus, es summè potens & verax, & potes complere, & debes, quod promisisti. *Et verba tua erunt vera.* Id est, ex hoc quòd tu es Deus, sequitur, quòd verba tua sint vera: hoc autem est, quia Deus fidelis est, & seipsum negare non potest, vt ait Apostolus, & dicit Dauid: Verba tua vera erunt per modum affirmandi. Et non dicit: oro vt verba tua vera sint per modum optandi, vt notetur maior confidentia eius ad Deum. *Locutus es enim ad seruum tuum bona hæc.* Id est, tu promisisti mihi seruo tuo omnia bona, quæ dicta sunt. *Incipe igitur, & benedic domui serui tui.* Id est, incipe multiplicare domum serui tui conferendo aliqua de his bonis, quę promisisti. Et orat Dauid specialiter hic pro filio suo, quem Dominus dixerat nasciturum, & incipere debebat regnum posteritatis suæ, & qui ædificaturus erat domum Domino. *Vt sit in sempiternum coram te.* Id est, posteritas mea maneat in solio regni in sempiternum coram te, id est, te vidente, & faciente illud. *Quia tu Domine Deus locutus es hæc.* Id est, fiant ista, quæ ego oro, non ex meritis meis, nec quia ego oro, sed quia tu locutus es ea, dicens, quòd faceres mihi domum. *Et benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum.* Id est, domus mea benedicetur, id est, multiplicabitur benedictione tua, id est, multiplicatione à te missa, quasi dicat, multiplicatio in bonis, quæ eueniet in domo mea, erit tanta, quòd manifestè appareat à te venire: ponit autem hoc Dauid per modum affirmationis, vt concludat in fine orationis se habere firmam spem de euentu omnium prędictorum, ne ambiguus manere videatur.

C

An Salomon fuerit damnatus.

QVÆST. XIII.

Quod non primo.

QVÆRET aliquis circa ea, quæ supra dicta sunt de Salomone, an damnatus fuerit æternaliter, vel saluus. Aliqui arguunt, quòd non fuerit damnatus, quia supra in litera dicitur, quòd si iniquè aliquid egerit, arguam eum in virga virorum, misericordiam autem meam non auferam ab eo. Idem patet Psalm. 88. ergò non perijt, quia aliàs fuisset ablata ab eo misericordia Dei.

Secundo.

Item scripturæ Salomonis recipiuntur in canone, ergò non fuit damnatus, quia aliàs Ecclesia non susciperet scripturas illius, qui non est membrum suum.

Tertio

Item Salomon ponitur in Genealogia Saluatoris, ergò saluatus fuit, quia inhonestum erat, quòd damnati ponerentur tanquam proaui Christi.

In opp.

In contrarium videtur, quòd fuerit damnatus, quia Salomon peccauit grauissimè, & mansit vsque ad mortem suam in peccatis, ergò perijt æternaliter. Patet hoc, quia seq. lib. c. 11. dicitur, quòd in senectute deprauauerunt mulieres cor eius. Item scriptura sacra descripsit peccatum Salomonis diligenter, si ergò pœnituisset, diligentius scripsisset eius pœnitentiam, sed non describit, ergo mortuus est in peccato. Item opera Dei sunt perfecta, Deut. 32. scriptura autem est opus Dei, ergò perfectè describit quicquid tangit, sed tangit de vita Salomonis, & peccatis, & non tangit de eius pœnitentia, ergò videtur quòd non pœnituerit. Respondendum, quòd ista quæstio est problema neutrum, id est, non est magis determinata pro vna parte, quàm pro alia, eo quòd certitudo istius non poterat haberi, nisi per reuelationem propheticam, vel auctoritatem sacræ scripturæ, de quo nihil habitum est. Si autem nos deberemus iudicare eius condemnationem per peccata, manifesta esset condemnatio, quia peccata fuerunt grauissima: potest tamen aliquis pœnitere, & saluabitur. Propter hoc autem est opinio quorundam, quòd saluatus fuerit: nam Hebræi communiter dicunt, quòd pœnitentiam egit, & liber Ecclesiastes est de pœnitentia sua, vbi reprehendit se, nominans vanitatem omnia, in quibus laborauit, vt patet Ecclesiastes 2. Hoc etiam videtur tenere beatus Isidorus in libro de ortu, & obitu patrum: & idem vult tenere Hieronymum, & Ambrosium: dicit enim Hieronymus super Ezech. quòd Salomon pœnitentiam egit, scribens librum Prouerbiorum, vbi dicit: Respexi, vt eligerem disciplinam. Item Hieronymus super Ecclesiasten ait: Hebræi dicunt hunc librum esse Salomonis pœnitentiam agentis. Ambrosius quoque in Apologia ait: Salomonem sanctum nominat, vt nobis de pœnitentia eius dubietatem tollat. Item Ambrosius in libro de Satyro fratre suo dicit: hoc ait sanctus Salomon: si tamen damnatus esset, non vocaret eum sanctum. Item Ambros. dicit: Hebræi aiunt Salomonem venisse in templum, quod ipse ædificauerat cum quinque virgis, quarum quatuor tradidit peritis legis, vt verberaretur ab illis pro pœnitentia, qui communi consilio diffinierunt non esse mittendam manum in Christum Domini, quia Dauid dixerat: Nolite tangere Christos meos: à seipso autem depositus est, & retinuit solùm tribum Ephraim, & bipartitum fecit imperium. Item aiunt Salomonẽ quinquies tractum fuisse per plateas Ierusalem in pœnitentiam, & per hoc satisfecit. Alij autem è conuerso volunt, quòd Salomon damnatus sit: nam peccata sua fuerunt maxima, scil. quia fuit idololatra, & hoc est peccatum maximum: sic ait Gloss. super illum locum Psalmi, scil. Emundabor à delicto meo maximo, dicit idololatriam esse maximum delictum. Secundò peccauit durè in multitudine peccatorum, quia ædificauit altaria multa, & templa idolis, pro singulis enim vxoribus suis faciebat altaria, vt patet sequ. lib. cap. 11. Tertio peccauit, quia induxit magnum scandalum in populo: nam ædificauit templa idolorum in monte Oliueti, qui est ex aduerso templi Domini in Ierusalem, ita quòd poterant existentes in templo videre, quomodo immolabantur sacrificia idolis in monte Oliueti, quod erat scandalosum populo, quia erat pronus ad idololatriam: de hoc sequ. lib. cap. 11. Item quarto peccauit ex dignitate personæ: nam erat rex, & potens, & diues, & propter hoc multi exemplo eius traherentur ad idola, sicut quando sacerdos magnus peccat, facit delinquere populum, vt patet Leuit. 4. Scilicet: Si sacerdos, qui est vnctus, peccauerit, delinquere faciens populum, &c. Quidam autem propter hanc magnitudinem peccatorum mouentur ad dicendum Salomonem perijsse æternaliter. Mihi tamen hoc non multum videtur, sed quod potissimum me mouet, est, quia grata nimis est Deo pœnitentia peccatoris, iuxta illud: Maius gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Luc. 3. Si ergo scriptura describit peccata alicuius in detestationem illius, gratius describeret illius conuersionem ad emendationem multorum, si pœniteret: scriptura tamen describit multa enormia facta Salomonis, sequ. lib. cap. 11. Et tamen non ponitur pœnitentia eius in aliquo loco scripturæ, ergò non pœnituit. Item in Ecclesiastico intentio scriptoris fuit ex medio libro, vel quasi laudare viros glorioſos, & exprimere omnia, quæ pertinent ad eorum laudem, vt patet Eccles. 44. Scilicet: Laudemus viros glorioſos, & parentes nostros in generatione sua: postea autem cùm peruenit scriptor ille ad Salomonem in c. 47. Retulit omnia bona magnifica, quæ habuerat in iuuentute sua. In senectute verò narrat omnia peccata, in quibus finem facit: si tamen pœnituisset, cùm intentio scriptoris fuisset laudare eum, descripsisset illius pœnitentiam, sed nihil dixit: ergò videtur, quòd putauerit eum sine pœnitentia mortuum fuisse. Item, quod satis forte est: Deus misit ad Salomonem, vt nunciaretur ei regnum

D

Opinio Hebræorum.

Isidor.

Hiero.

Ambros.

E

Aliorũ opinio.

Peccata varia Salomonis. Primũ

Secundum.

Tertiũ

F

Opin. auct.

aufe-

auferendum esse de manu posteritatis suæ propter peccata
A suæ,& tamen post mortem suam sic factum est, ergo videtur
quòd ipse non pœnituit, quia alioquin Deus exaudiuisset il-
lum,& non diuisisset regnum,cùm promisisset ei benefacere
propter Dauid,sed diuisit,ergò ipse non pœnituit.Item post-
quam Deus dixit Salomoni auferendum regnum de manu ei-
us, Ahias Silonites Propheta inuenit Ieroboam in agro,& di-
uisit pallium eius in duodecim partes, signans diuisionem
regni Salomonis,& hoc fiebat viuente Salomone, ergò non
pœnituerat,quanquam sibi Deus denunciauerat diuisionem
futuram: ita ergo satis verisimiliter ad mortem præsumitur,
quòd non pœnituerit, quia alioquin fuisset exauditus, sicut
Ezechias exauditus est plorans, cui Dominus mortem cõmi-
natus fuerat,infra 4.lib.20.cap.& Isa.38. Niniuitæ quoq; pœ-
nitentes exauditi sunt,ne deleretur ciuitas sua, vt patet Ionæ
3.& 4.Item postquam aliquis pœnituit,peccata non manent,
sed post mortem Salomonis dicitur, quòd diuisum est regnũ
Ratio fortissima contra Salomonẽ. propter peccata eius , ergò adhuc peccata manebant, & sic
non pœnituerat Salomon. Item si Salomon pœnituisset de
peccatis suis:deleuisset omnia templa,& altaria, quæ fecerat
in terra Ierusalem, tamen ipse non destruxit illa,sed manse-
runt vsque ad regem Iosiam,ergo non pœnituit:patet hoc in-
fra 4.lib.cap.23.Et ista ratio est magis necessaria,quàm præce-
dentes:nam non pœnitet aliquis verè, cùm permanet in pec-
B cato,nec aliquis verè dolet de fornicatione, dum tenet con-
cubinam in domo:sic etiam nullus de idololatria dolet,dum
non destruxit altaria,quæ ædificauit idolis: Salomon tamen
non destruxit illa:nam dicitur præalleg.cap. Excelsa quoque
quæ erant in Ierusalem ad dexteram partem mõtis offensio-
nis,quæ ædificauerat Salomon rex Israël,& Astaroth idolum
Sidoniorum,& Chamos offensionis Moab, & Melchon ab-
ominationis filiorum Ammon polluit rex,& cõtriuit statuas,
& succidit lucos.Cõfirmatur autem hoc, quia cùm Salomon
esset rex,si pœnituisset, & voluisset delere altaria, & templa
idolorum:subitò fecisset,quia rex erat potentissimus, & nul-
lus sibi repugnaret,maximè super hoc. Quanquam igitur sa-
cra scriptura non dicat apertè,an Salomon damnatus fuerit,
satis constanter asseri potest,quòd fuerit damnatus: & ista est
causa,quare cùm describantur eius peccata diligenter, nõ fit
aliqua mentio de pœnitentia,scil.quia nulla fuit,alioquin fa-
cta fuisset mentio.Sic patet de Manasse rege Iuda : nam ipse
peccauit nimis in idololatria plus quàm Chananæi,& omnes
reges Israël & Iuda,qui præcesserunt eum:& insuper fudit san
guinem innoxium in Ierusalem multum nimis,donec imple-
retur Ierusalem vsque ad os,vt patet infra 4.lib.cap.21.Postea
tamen pœnituit,& describitur pœnitentia eius,2.Paral.vlt.&
Deus misertus est ei:à fortiori enim fuisset hoc de Salomone,
C si pœnituisset.Ad rationes in contrarium. Respondẽdum ad
Ad rationes. primam cùm dicitur:Misericordiam autem meam non aufe-
Ad primam. ram ab eo. Dicendum,quòd hoc non intelligitur de miseri-
cordia,qua Deus remittit peccata,quia istam à nullo homine
aufert,sed quacunque hora ingemuerit peccator, Deus non
recordatur peccati eius, Ezech.18. Sed intelligitur de miseri-
cordia,qua Deus remittit pœnas debitas pro peccato,vel cõ-
mutat eas in alias,& istam aliquãdo Deus aufert ab homine,
nam quamquam remiserit culpam , non vult remittere pœ-
nam.Et est sensus,misericordiam autem meam non auferam
ab eo,id est,quamquam aliquando peccet, & mereatur tota-
liter perdere regnum,nõ auferam ei regnum , sed miserebor,
& dabo alias leuiores pœnas. Quod patet, quia dicitur ibi-
dem in litera,sicut abstuli à Saul , quem amoui à facie mea,id
est,abstuli ab eo misericordiam meam:sed manifestum est,q
non intelligitur de misericordia, qua peccata remittit, quia
illa à nullo homine aufertur: alioquin quanquam pœniteremus,Deus nõ miseretur,sed intelligitur de misericordia, qua
tollit pœnas,& istam abstulit à Saule , quia quamquam oras-
set pro eo Samuel,& ipse cõfiteretur se peccasse: nihil profuit
ad hoc,quòd non auferretur ei regnum,præceden.lib.cap. 15.
Istam autem misericordiam non abstulit Deus à Salomone,
quia quanquam peccauerit,semper posteri eius tenuerunt re-
Ad secundã gnum,vt patet sequ.lib.cap.11. Ad secundam rationem cùm
dicitur,quòd recipiuntur scripturæ eius in canone. Respon-
dendum,quòd nihil obstat , quia quanquam aliquis non sit
sanctus:Deus per illum loquitur;sicut fuit de Balaam , qui e-
rat pessimus vir & idololatra,tamen erat Propheta Domini,
vt patet Num.22.& 23.& 24. Nam scriptura sacra magis attendit in doctrina veritatem quàm probitatem eius, qui loqui-
tur:& quia Salomon bona & recta dixit, quanquam ipse ma-
lus fuerit,scriptura suscipit dicta sua.Itẽ quia Salomon,quan-
do scripsit libros illos,qui habentur in canone Bibliæ,erat vir
sanctus & dilectus Deo,postea peccauit in senectute: sic pa-
tet seq.lib.c.11.scil.Cumque iam esset senex, depranatum est
cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos. Ante hoc
autem fuerãt omnes probitates eius, vnde scriptura omnem
sapientiam & gloriam eius narrat ante peccata, vt colligitur
seq.lib.ex.c.2.vsque ad 12.Ad tertiam rationem, cùm dicitur, *Ad tertiam.*
quòd ponitur in Genealogia Saluatoris. Dicendum quòd nõ
tollitur ex hoc quin sit dãnatus: nam sicut in Genealogia illa
ponuntur multi tã viri quàm fœminæ peccatores,& hoc non
fuit inconueniens:ita etiam non est inconueniens multos de
illis fuisse dãnatos. Ad quartã rationẽ,cùm dicitur, quòd He- *Ad quartam.*
bræi ponunt Salomonem pœnituisse. Dicendum, quòd non
est verisimile,quia tunc destruxisset idola, quæ nõ destruxit,
vt patet infra 4.lib.cap.23.Hebræi quoq; multa dicunt valdè
fabulosa & insana,sicut patet super illud Ezech.21. Vbi dicit *Hebræorum dictis minus quàm poetis credendũ est.*
Glo.illorum, quando Dominus recordatur de destructione
templi,dolens percutit manus suas ad inuicem, & hoc est to-
nitruum,& lachrymæ eius cadunt ad terrã, & hoc est fulgur,
quod est nimis insanum.Multa quoq; alia dicunt in suo Thal
mud,quæ sunt absurdissima, ideò Hebræorum dictis minus
quàm poëtis de auctoritate tribuendum est. Ad aliam ratio-
nem,cùm dicitur, quòd B.Isidorus vult tenere saluum esse
Salomonem. Dicendum,quòd Doctoribus nihil magis au- *Ad B. Isidor.*
ctoritatis dandum est,quàm inquantum possunt ratione vel
auctoritate aliquid melius,quàm alij persuadere: non tamen
ideò credendum est aliquid sic esse,quia ipsi dixerunt: sic pa-
tet in Decretis dist.9.in cap.ego solis,& est dictum Augustin.
ad Vincentium Donatistam:sed B.Isidorus quãquam sit ma-
gnæ auctoritatis vir,non sufficienter persuadet, ideò non est
ei assentiendũ:si autem esset omnino quæstio dubia,ita quòd
nihil magis pro vna parte,quàm pro alia esset verisimilis , au-
ctoritati istorum immanendum erat : sed probatum est suffi-
cienter Salomonem non pœnituisse, ideò nihil præiudica-
mus auctoritati istorum , si contrarium teneamus. Ad aliud
cùm dicit Hieronymus super Ezechielem , quòd Salomon
pœnitentiam egit. Dicendum,quòd hoc non videtur dicere
ex propria opinione,sed recitando dictum Hebrẽorum,qui-
bus in nullo assentiendum est:& dato quòd esset ista intentio
Hierony.non propter hoc est ei assentiendum,sicut diximus
de Isidoro.Nec obstat dictum allegatum per eum,sc.respexi,
vt eligerem disciplinam,quia isti libri fuerunt facti à Salomo-
ne antequam peccaret : & dato quòd fuisset illud scriptum
post peccatum,non respuitur vitium per illud dictum,sed in-
sipiẽtia.Ad aliud cùm dicit Hierony.super Ecclesiasten,quòd
aiunt Hebræi vnum librum esse Salomonis pœnitentiam a-
gentis.Dicendum istud nullius esse auctoritatis, cùm ipse nõ
dicat à se.Etiam dictum Hebrẽorum non habet verisimilitu-
dinem,quia Hebræi putant Salomonem pœnituisse, quia di-
xit,quòd respexit ad omnia opera sua,in quibus laborauerat,
& inuenit illa esse vanitatem , vt patet Eccle.2. Sed hoc non
obstat , quia ibi Salomon non enarrat nisi ædificationes &
thesauros,& alia quæ fecit ad ministerium, & delectationem
suam : de cultu tamen idolorum nihil dixit , ideò non patet
quòd pœnituerit de illo.Ad aliud cùm Ambrosius vocat Sa-
lomonem sanctum. Dicendum,quòd potest referri ad tem-
pus,quo scribebat libros, qui habentur in canone, propter
quos ipse allegatur. Cùm autem dixit, quòd hoc dicitur,vt
tollatur nobis ambiguitas de eius pœnitentia, non est assen-
tiendum ei,sicut nec Isidoro,nec Hieronym. Item cùm dicit
Ambros.venisse Salomonem in templum cum quinque vir-
gis,&c.& cùm dicit eum tractum fuisse quinquies per plateas
Ierusalem in pœnitentiam, non est verisimile , nec est his as-
sentiendum,quia Ambrosius recitat ista,ab Hebræis sumens.
Patet igitur, quòd quanquam scriptura nihil expressè
diffiniat de condemnatione,vel salute Salomo-
nis, & quantum ad hoc sit problema
neutrum : tamen certissimè asse-
ri potest Salomonem
non pœnitu-
isse.

D

E

F

CAP.

A

CAPIT. VIII.

1.Paral.16. *FACTVM est autem post hæc, percussit Dauid Philisthijm, & humiliauit eos: & tulit Dauid frænum tributi de manu Philisthijm, & percussit Moab, & mensus est eos funiculo coæquans terræ. Mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum.*

IN superioribus descripta deuotione Dauid ad Deum, Hic describitur fortitudo eius contra aduersarium: & diuiditur in duo, quia primò ponitur hostium debellatio, secundò regni Dauid ordinatio ibi. *Et regnauit Dauid.* Prima in quatuor; secundùm quòd Dauid pugnauit contra quatuor gentes, scil. contra Philisthinos, Moabitas, Syros, Idumæos. Secunda ibi. *Et percussit Moab.* Tertia ibi. *Et percussit Dauid Adarezer.* Quarta ibi. *Fecit quoque sibi.*

An sit ordo continuus ad præcedentia, & immediatus.

B

QVÆST. I.

QVAERETVR circa primum, an ea quæ dicuntur hic, habeant ordinem continuatum ad præcedentia, vel sit aliqua mutatio: & an fuerint ista facta immediatè post illa. Respondendum, quòd hic est ordo continuus, nam dicitur hic in principio literæ, factum est autem, post hoc percussit Dauid Philisthijm, sc. quod post ea, quæ habentur præceden. cap. fuit facta percussio Philisthinorum, & consequenter omnia, quæ habentur hic. Idem patet 1. Paralip. 18. vbi ponitur quidquid habetur in hoc c. & idem in 17. ponitur id quod habetur præced. cap. & dicitur sicut hic, scil. factum est post hoc, vt percuteret Dauid Philisthijm. Cùm autem quæritur, an fuerint immediatè ista post præcedentia. Respondendum quod non apparet quantum temporis intercederit, tamen credendum est, quòd fuit paucum, quia Dauid non erat multum ociosus. *Factum est autem post hoc.* Id est, accidit post superiora, in quibus enarratur de deuotione Dauid, & quòd voluerit ædificare domum Domino. *Et percussit Dauid Philisthijm,* id est, pugnauit contra eos, & vulnerauit plurimos.

An ista quæ sequuntur, sint facta post præcedentia.

C

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur hic, factum est autem post hoc, nam ista bella non videntur potuisse fieri post ea, quæ habentur præced. cap. quia ibi dicitur: cùm sedisset Rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem ab vniuersis inimicis suis, ergo nunquam Dauid habuit postea aliqua bella, sed pacem continuam. Dicet ergò aliquis, quòd hic sit mutatio ordinis per anticipationem, vel recapitulationem, sicut sæpè accidit in scripturis. Sed dicendum, quòd non stat, quia scriptura excludit hic omnem anticipationem, & recapitulationem, asserens continuatum ordinem, cùm ait: Factum est autem post hoc, id est, istud quod habetur hic, fuit post præcedentia. Item patet hoc, quia Dauid ferè tota vita sua non habuit pacem cum hostibus, ergo nondum habuerat, sic dixit Salomon sequen. lib. capit. 5. scilicet, tu scis voluntatem patris mei, quòd non potueris ædificare domum Domini propter bella imminentia per circuitum: ergo parua pars vitæ superfuit ei, in qua non pugnaret: alioquin posset tunc ædificare templum. Dicendum ergò, quòd post ea, quæ habentur præced. c. Dauid fecit multa bella. Cùm verò dicitur, quòd erat quietus ab vniuersis inimicis suis.

Responsio Auct.

Dicedum, quòd dupliciter poterat esse quietus, vno modo, quòd ipse non inquietaretur ab hostibus. Alio modo, quòd ipse nõ inquietaret eos. Primo modo dicebatur Dauid quietus, quia iam nulli de hostibus insurgebant contra ipsum, timentes eum, & sic erat in arbitrio suo habere quietẽ vel non. Secundo modo Dauid nondum habebat quietem, quia post hoc plus ipse pugnauit contra hostes, quàm prius pugnauerat faciens multa bella magnifica.

D

Quare Dauid pugnabat contra Philisthinos.

QVÆST. III.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid pugnabat contra Philisthinos. Aliquis respondebit, quòd Philisthini offenderent in aliquo Israëlitas, & Dauid volebat bello iniurias & damna repetere, sicut fuit contra filios Ammon, qui intulerunt iniuriam Dauid turpiter confundendo nuncios eius, infra 10. & pugnauit Dauid cõtra illos. Aliter dici potest, & melius, quòd Dauid pugnauit contra Philisthinos, quia incumbebat ei onus pugnandi contra illos: nam Philisthini erant de habitatoribus terræ Chanaan, vt patet Iosue 13. & Iudic. 2. De omnibus autem Chananæis iusserat Dominus, quòd Israëlitæ non permitterent eos viuere in terra, sed delerent, ideò vt obediret mandato Domini, Dauid pugnauit contra Philisthinos. Potuit etiam hoc esse, quia Philisthini cùm essent coniuncti terræ Israël, sæpè inferebant molestias Israëlitis, vt patet in duobus bellis, quæ ipsi fecerunt contra Dauid, supra quinto: ad hoc ergò voluit Dauid eos affligere, sicut ipsi affligebant Israël. *Et humiliauit eos.* Id est, depressit superbiam eorum, & fecit eos humiles, id est, impotentes, tollendo fortitudinem exercitus eorum, & occidendo plurimos de viris bellatoribus: ante hoc enim Philisthini erant superbi, & premebant Israëlitas, nunc autem intantum erant depressi, quòd non poterant respirare. *Et tulit Dauid frænum tributi de manu Philisthijm.* Id est, tulit tributa, quæ accipiebant ab Israëlitis. Vocatur enim frænum tributi, quia sicut frenum est, quo tenetur iumentum, & cogitur ad diuersa, ita populus cogitur sub eo, cui tributum præstat. Et est sensus, quòd Israëlitæ ante hoc præstabant tributa Philisthinis: Dauid autem abstulit istam seruitutem, quæ erat quasi quoddam frænum, quo tenebantur Israëlitæ, & post hoc nunquam soluerunt tributum, sed potius Philisthijm soluebant tributum regibus Israël. Fuerunt autem à principio Iudæi sub potestate Philisthinorum, scil. ex tempore Samsonis: nam dicitur Iudicum 13. quòd Deus tradidit Israël in manu Philisthinorum quadraginta annis, & fuerunt postea in ista seruitute toto tempore Samsonis: nam dicitur Iudic. 14. quòd eo tempore dominabantur Philisthijm in Israël: tempore etiam Heli summi Sacerdotis erant in seruitute sub Philisthinis, quanquam aliquando insurgerent contra eos, vt patet præced. lib. cap. 4. manserunt etiam postea tempore Samuelis sub seruitute Philisthinorum, quia licèt dicatur eod. lib. cap. 7. quòd liberauit Samuel de manibus Philisthinorum Israëlitas, tamen non fuit ista liberatio plena, quia adhuc mansit quędam seruitus: nam Philisthini habebant in Israël semper magnam turmam de seipsis, vt cogerent Israëlitas ad seruandum statuta Philisthinorum, & vt colligerent tributa, & vt non insurgerent cõtra Philisthinos, & ista turma vocabatur statio Philisthinorum, de qua patet præced. lib. cap. 10. & 13. Tempore autem Saulis viuente tunc Samuele fuit tanta seruitus Israëlitarum, quod non haberent in tota terra Israël saltem vnum fabrum ferrarium, vt non possent facere aliqua arma: & quando debebant parare vomeres, & ligones, & alia instrumenta agriculturæ, descendebant in terram Philisthinorum, & ibi parabant, vt patet præced. lib. capit. 13. intantum quod in die belli, quando pugnare debuit Saul contra Philisthinos, non est inuenta lancea, aut gladius in manu totius populi, nisi in manu Saulis & Ionathæ. eodem capit. postea autem fecit Saul duo bella magna contra Philisthinos, eodem lib. capit. decimoquarto & decimoseptimo, & postea fecit multoties alia bella particularia, in quibus alleuiabat iugum Israëlitarum, sed nunquam penitus ablatum est, quousque nunc Dauid pugnauit contra Philisthinos, & abstulit frænum tributi de manu eorum. In Hebræo dicitur: *Abstulit stimulum maiorem.* Quod ipsi exponunt de quadam ciuitate terræ Philisthinorum, scil. de Geth, eo quòd illa erat Iudæis quasi stimu-

Dauid liberauit à Philisthinorũ seruitute Israëlitas.

E

F

lus af-

lus afflígens eos grauiter. Quòd autem iſtam abſtulerit, patet 1. Paralipom. 18. & ſatis rationabilis ſenſus eſt iſte, litera tamen noſtra accepit de tributo, quia neceſſe eſt, quòd intelligatur hic iſta litera per metaphoram, & vocauit ſtimulum maiorem, vel ſtimulum aſini frenum tributi, quia populus ſtimulatur tributo, ſicut aſinus pungitur ſtimulo. Quidam autem Hebræi dicunt, ſcilicet Ra. Eliezer: vt ait Rab. Dauid Kimhi, quòd quando Abimelech rex Philiſthinorum pepigit fœdus cum Iſaac, dedit ei Iſaac partem ſtimuli aſini in ſignum fœderis, ſcilicet, diuiſit ſtimulum, & dedit vnam partem Abimelech, & iurauerunt ambo ſupra fœdere: nunc autem Dauid non poterat pugnare contra Philiſthinos propter iuramentum, & fœdus quouſque auferret eis ſtimulum: abſtulit autem, & tunc potuit pugnare, & de hoc dicitur hic, quòd tulit ſtimulum maiorem de manu Philiſthinorum. Sed iſta ridicula ſunt, quia tunc ad recuperandum ſtimulum oportebat, quòd pugnaret contra Philiſthinos, & tũc incurrebat in periurium: ſi verum eſt, quòd interpoſitũ erat tale pactum, ſed omnia iſta falſa ſunt, ideò teneatur ſenſus literæ, ſcil. quòd ablata eſt ſeruitus tributorum, quam patiebantur Iſraëlitæ ſub Philiſthinis.

Et percuſſit Moab. Hic ponitur bellum contra ſecundam gentem, ſcilicet contra Moabitas, habitabant enim Moabitæ in confinio terræ Chanaan ad partem Orientalem iuxta Iordanem, & inde poterant Iſraëlitę pugnare contra eos, vel è conuerſo. *Et percuſſit Moab*, ſcil. occidit multos de Moabitis in bello. *Et menſus eſt eos funiculo.* Hoc poteſt referri ad ſequentia, ſcil. quòd fecit duos funiculos, vnum ad occidendum, & alium ad viuificandum: & tunc eſt ſenſus, menſus eſt eos funiculo, id eſt, numerauit illos per funiculum, in quo innuitur, quòd Dauid ſubijciens ſibi Moabitas, occidit pro libito ſuo quos voluit, & quos voluit viuificauit, & tãquam non agens magnam differentiam, vel appreciationem in occidendo illos, vel viuificando: non curabat diligenter inquirere, quem occideret, vel quem viuificaret, ſed claudebat multos intra vnum funiculum, non numerando illos, & alios claudebat intra alium funiculum non numerando: primos autem viuificabat, ſecundos verò occidebat. *Coæquans terræ.* Id eſt, Dauid æquabat Moabitas terræ, ſcilicet, faciendo eos claudi intra funiculum, & deijci in terram ad magnam conculcationem & improperium. *Menſus eſt autem duos funiculos.* Id eſt, numerauit Moabitas per duos funiculos. Non eſt autem ſenſus, quòd omnes Moabitæ caperentur intra duos funiculos, ſed quòd ad quemcunque locum iret Dauid, & caperet Moabitas, faciebat de eis duas partes, & vnam claudebat ſub funiculo mortis, & aliam ſub funiculo vitæ, licèt multi funiculi eſſent pro morte, & multi pro vita, vocantur tamen duo, ſcil. in officio, numero tamen plures erant. Sciendum autem, quòd Dauid non menſurabat, vel numerabat Moabitas funiculis, quaſi ipſe neſciret alio modo inquirere quos deberet occidere, & quos viuificare, ſed fecit iſtud ex induſtria, ſcil. quia non ſolùm volebat occidere Moabitas, ſed etiam inferre eis aliam pœnam dedecoris: iſta autem erat, quòd de Moabitis nulla fieret mentio, ſed quòd quaſi pecora & beſtiæ intra laqueos & funiculos caperentur, & non habita diſtinctione occiderentur. *Vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum.* Id eſt, vnus funiculus erat ad hoc, quòd omnes comprehenſi intra ipſum occiderentur, & alius erat, vt omnes intra eum exiſtentes, viuere permitterentur. In Hebræo habetur. *Menſus eſt duas chordas ad occidendum, & plenam chordam ad viuificandum.* Id eſt, Dauid fecit tres chordas, & duas impleuit hominibus morituris, tertiam autem impleuit viuificandis. Dicunt autem Hebræi, quòd hoc fecit Dauid, quia Moabitæ occiderant patrem & matrem eius. Litera autem noſtra ponit ſolùm duos funiculos. Ratio autem diuerſitatis eſt in punctuatione, quia in Hebræo punctuatur litera ſic: menſus eſt duas chordas ad occidendum. Et hic eſt punctus. Et poſtea ſequitur: Et plenam chordam ad viuificandum: & ſecundùm iſtam punctuationem oportet poni tres chordas. Litera autem noſtra punctuat aliter, ſcil. menſus eſt duos funiculos, vel chordas. Et ibi eſt punctus. Et tunc ſequitur ad occidendum, ſcilicet, vnum: & iſtud deficit in Hebræo: & plenam chordam ad viuificandum, id eſt, etiam fecit aliam chordam ad viuificandum eos, quos ibi ponebat: multoties autem in Hebræo, ſicut eſt modus loquendi barbaricus, ita & modus punctuandi. *Factuſq; eſt Moab ſeruiens Dauid ſub tributo.* Id eſt, ex illo tempore cœperunt Moabitæ ſoluere tributum Dauid: iſti erant qui poſiti fuerant in funiculo ad viuificandum, & manſerunt poſtea in terra. Vel intelligendum eſt, quòd illos funiculos fecit Dauid, quãtum ad viros belli, ſcilicet, quia quoſdam occidebat in vno funiculo, & alios viuificabat in alio: agricolas autem non poſuit in funiculis, ſed omnes permiſit viuere, & poſtea omnes manentes fuerunt tributarij Dauid, Gloſſ. ordin. dicit, quòd non eſt intelligendum, quòd Dauid coæquaret terræ ipſos Moabitas, quia viuentes homines non tantum humiliabat, vt ſuper extenſo funiculo terræ apparerent æquales: ſed adeò viles & contemptos eos fecit, quòd in nullo plus valerent quàm terra, quæ nihil eminens habet, funiculum autem pro ſorte poſuit, quia funiculo ſolent terræ menſurari ſecundùm illud: Sorte diuiſit eis terram, & ſignificatur in funiculo. quòd tam liberè dedit Dauid regiones Moabitarum, quàm poſſeſſionem & agros proprios. In eo autem quod dicit, menſus eſt duos funiculos, vnum ad viuificandum, & vnum ad occidendum, ſignat quòd occidit quos voluit, & permiſit viuere quos voluit. Nicolaus autem aliter exponit, ſcil. *Menſus eſt eos funiculo.* Id eſt, rigore iuſtitiæ egit contra Moabitas. *Coæquans terræ.* Id eſt, diruit fortalitia Moab, & æquauit illa terræ, vt poſtea non poſſent inſurgere Mobitæ. *Menſus eſt duos funiculos.* Id eſt, habuit Dauid duos ordines procedendi contra Moabitas. *Vnum ad occidendum.* Id eſt, vnus ordo erat ad occidendum magis culpabiles via iuſtitiæ. *Et vnum ad viuificandum.* Id eſt, ad permittendum viuere minus culpabiles via miſericordiæ: quælibet autem iſtarum expoſitionum trium eſt ſatis rationabilis, ſed prima eſt melior, & conuenientior literæ.

Expoſitio Nicol.

Quare Dauid pugnauit contra Moabitas.

QVÆST. IV.

QVÆRET aliquis, quare Dauid pugnauit contra Moabitas. Reſpondet Rab. Salomon, quòd Moabitæ præuaricati fuerant contra Dauid, quia ipſe dimiſit patrem & matrem, & amicos quoſdam apud regem Moab, quando manebat in terra Moab in præſidio fugitiuus à Saule, præceden. lib. cap. vigeſimoſecundo, cùm autem inde receſſit, dicunt Hebræi, & pręcipuè Rab. Salomon, quòd rex Moab occidit patrem & matrem Dauid, & amicos: & hoc dicunt, quia nunquam poſtea fit mentio de illis. Sed iſtud non multum tenet: non enim veriſimile eſt, quòd occiderit rex Moab patrem & matrem Dauid, cùm receperit benignè Dauid, qui nunquam ei nocuerat. Aliter autem dici poteſt ſecundùm quoſdam, quòd Dauid pugnauit hic ad vindictã malorum, quæ Moabitæ intulerant Iſraëlitis, ſicut tempore regis Eglon oppreſſerunt Moabitæ Iſraëlitas octodecim annis, Iud. 3. in quo tempore multa damna eis intulerunt, quia tributa extorquebant, & violentias multas inferebant: ad ſatisfactionem ergo horum & vindictam Dauid potuit pugnare contra terram Moab. Sed hoc non multum ſtat, quia iſta iam videbantur remiſſa eſſe Moabitis à Dauid: nam ipſe tunc fugit ad regem Moab, quãdo erat fugitiuus à facie Saulis, & rex Moab habuit ſe clementer cum eo. Dauid quoque commendauit patrem ſuum & matrem regi Moab, vt manerent apud eum, præceden. libro capit. vigeſimoſecundo. In quo apparet, quòd erat plena amicitia inter eos, & nõ manebat aliqua inimicitia ex tempore præterito, ita vt propter offenſas illas maneret aliquod ius Dauid agendi contra Moabitas bellicè ad reſarciendum damna, & tollendum iniurias. Alij dicunt, quòd non oportebat Moabitas aliquid egiſſe contra Iſraël ad hoc, vt pugnaret contra illos Dauid, ſed poterat pugnare ſine cauſa, ſicut dictum fuit ſupra de Philiſthinis. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia contra Philiſthinos poterat pugnare Dauid nulla alia cauſa ſubeunte, quia erãt de terra Chananæorum, & tenebant occupatam quandam partem terræ debitam Iſraëlitis: ideò ad recuperandum illam poterant Iſraëlitæ pugnare contra Philiſthinos, non exiſtente alia cauſa, Moabitæ autem non tenebant aliquam partem terræ Chanaan, ideò non poterant pugnare Iſraëlitę contra eos, niſi aliqua cauſa ſubeſſet, ſcilicet, illatarum iniuriarum, damno-

A rum datorum. Dicendum igitur,quòd cùm Moabitæ essent vicini Israëlitis, aliquando fortè facerent aliquem impetum in terram Israël,propter quem posset Dauid repetendo dãna agere bellum contra eos, vel fortè egerunt Moabitæ aliquid tale contra Israël,quale egerunt Ammonitæ, confundentes turpiter nuncios Dauid,ideo posset pugnare contra illos, de hoc infra decimo.

An Israelitis licuerit aduersus Moabitas pugnare.

QVÆST. V.

QVAERETVR vlterius, an licitum erat Israëlitis pugnare contra Moab. Aliquis dicet,quòd non, quia Deus hoc vetuit,nam Deuteronom.secundo dicitur: non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos prælium. Respon-
B dendum,quòd poterant Israëlitæ pugnare contra Moab: illa autem auctoritas non prohibet bellum contra Moab simpliciter, sed solùm pro illo tempore, quo transibant Israëlitæ per terram Moab,quando dictum fuit eis hoc,quod patet allegato cap. scilicet: Venimus ad iter,quod ducit ad desertum Moab: dixitque Dominus ad me,non pugnes contra Moabitas,&c.nunc ergo non tenebantur illa lege.Item illa lex intelligebatur de pugna, quæ fiebat ad acquirendum terram, nam dicitur eod.cap.non pugnes contra Moabitas,nec ineas aduersus eos prælium: non enim dabo tibi quicquam de terra eorum,quia filijs Loth dedi eam in possessionem: hoc autem dicebat Deus,quia cùm terra Moab esset coniuncta terræ Israël, desiderarent Israëlitæ pugnare contta Moabitas, vt acquirerent terram illorum, & iungerent eam terræ suæ;ideo Deus dixit, quòd non pugnarent ad hoc, quia non daret eis quicquam de terra Moab in possessionem, si tamen bellum Israëlitarum contra Moab non esset ad capiendum terram illorum in possessionem, non videtur prohibitum hac lege, Dauid autem obseruauit hoc, quia quamquam occiderit multos Moabitas, non cepit aliqua loca terræ eorum, iungens illa terræ Israël; sed solùm fecit sibi tributarios Moabitas. Item illa lex intelligitur,quando Israëlitæ nullam causam habebant pugnandi,& sic erat tunc quando transierunt per terram Moab; nunc autem tempore Da-
C uid habebant causam pugnandi, sicut supra declaratum est, ergo poterant pugnare, alioquin Deus excluisset defensionem per legem suam,quod est iniustissimum: patet hoc, si non liceret alicui homini pugnare contra alium, etiam si haberet causam. Item & fortius dicendum, quòd Israëlitæ habebant semper causam pugnandi contra Moabitas, & poterant pugnare quandocunque vellent, nulla alia causa subsistente,scil.quia Deus dixerat Deuteronom.23. Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem, non intrabunt Ecclesiam Domini in æternum,& subditur infra: non facies cum eis pacem,nec quæres eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum: non solùm ergò poterant contra illos pugnare, sed etiam merebantur in hoc, quia implebant præceptum Domini. Non fiebat autem bellum istud sine causa, quia causa institutionis illius legis erat causa sufficiens ad pugnandum contra eos:& subduntur ibi duæ causæ, scilicet,quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via, quando egressi estis de Ægypto, & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi.ex illa autem maledictione secuta sunt multa damna,& mortes inter Israëlitas, scil. quia suspensi sunt de eis viginti quatuor millia, vt patet Numer.25. Ad resarciendum ergò istam iniuriam,& damna: malitiam, & fraudes Moabitarum, poterant semper Israëlitæ pugnare contra eos, non subsistente alia causa,& fortè ista fuit principalior, propter quam Dauid pugnauit contra Moabitas.

(?)

An Dauid potuit licitè imponere tributum Moabitis. D

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius,an Dauid potuit licitè imponere tributum Moabitis. Aliquis dicet,quòd sic,quia cùm victi in bello,lege bellica efficiantur serui secundùm ius gentium: à fortiori poterunt victores imponere tributa victis, cùm minus hoc sit quàm personas,& bona sibi accipere. Sed dicetur ad hoc,quòd lege belli hoc fit: sed non est licitum omne,quod lex bellica introduxit,quia de iure gentiũ non solùm habent ista locum in bello iusto, sed etiam in quocunque bello:in bello tamen iniusto quicquid fit, peccatum est, siue occisio,siue rapina,ex parte eorum,qui bellum iniustum fouent: in bellis autem iustis potest fieri occisio, & latrocinium,inquãtum illud bellum potest durare iustum. Hoc autem dico,quia fortè bellum iustum fit ad repetendum aliqua ablata,vel ad satisfaciendum pro iniuria, in quibus non vult pars sine bello satisfacere: nam tunc bellum iustum est quousque repetantur omnia damna & sumptus facti in bello ad repetendum illa. Si autem victores fouentes bellum iustum vltra hæc voluerint aliquid capere,vel cædi vacare, iam bellum iniustum efficitur;& tunc nihil potest licitè sumi, vel inferri violentia aliqua.De Dauid autem pugnãte contra Moabitas dicendum est,quod fouebat iustum bellum, vt patet ex prædictis,ideò aliquis dicet non esse dubium,quin posset imponere tributum. Sed dicendum est, quòd ista ratio non est sufficiens,quia fortè id, pro quo Dauid gerebat iustum bellum,non erat magnum, & occidendo multos de Moabitis, E
& accipiendo aliquid ab eis resarciebatur id,pro quo bellum infligebatur; ideo si aliquid vltra hoc exigeret à Moabitis, peccaret,& sic cùm tributa superexcederent ad id, pro quo bellum iustum erat,non poterant licitè poni. Dicendum ergo aliter,scil.quòd Dauid licitè potuit ponere tributum. Et hoc propter duo, primò, quia causa, propter quam Dauid pugnabat contra Moab,erat magna,ad quam non sufficiebat pœna pauci temporis, sc. quòd occiderentur aliqui de Moabitis,& raperentur aliqua bona eorum, sed etiam quòd subijcerentur in seruitutem, quia sufficiebat causa illa ad non habendum pacem cum eis:nec ad quærendum eis bona in æternum,vt patet Deut.23. Ideo benè poterat eis poni tributum. Secunda ratio,& efficacior est ex lege Dei, quia quandocunque pugnarent Israëlitæ contra aliquam ciuitatem, quæ non esset de terra Chanaan,debebant offerre ei pacem, & si illa aperiebat portas,debebat seruire sub tributo,si autem non aperirent portas, & caperetur: debebat tota illa gens occidi præter fœminas,& paruulos,Deut.20. Si ergo antequam ciuitas inciperet repugnare (dum tamen Israëlitæ haberent iustam causam pugnandi contra eam)poterant facere illam tributariam, à fortiori poterant illam subijcere tributis, postquàm inciperet repugnare, & eam caperent. Sic autem fuit de Dauid contra Moabitas, quia ipse habuit iustam causam pugnandi contra illos,vt supra declaratum est, & tamẽ nunc F
non susceperunt eum aperiendo portas,sed restiterunt, ergo à fortiori poterat eos subijcere tributis. Sed aliquis obijciet, quod Dauid peccauerit faciendo Moabitas tributarios, quia tenebatur eos occidere,cùm dicatur Deuteron.20. Quod si ciuitas nollet aperire portas suscipiendo pacem,debebant omnes, qui in ea,erant occidi in ore gladij præter paruulos & fœminas.Respondendum,quòd hoc poterat intelligi dupliciter. Vno modo,quòd importaret lex ista potestatem,vel esse licitum,& non necessitatem,& tunc est sensus, quòd si ciuitas nollet aperire portas,& postea caperetur, occiderentur omnes gladio,id est,possent occidi, vel licitum esset eos occidi,& tunc quanquam Dauid posset occidere omnes Moabitas, quia tamen non obligabatur, noluit: sed imposuit pœnam minorem,scil.tributum.Si autem intelligatur lex secundo modo,scil.quod erat necessarium, quòd Israëlitæ occiderent illos,qui se nollent tradere, dicendum est,quòd ista lex poterat suscipere dispensationem, & sic fuit sub Dauid, quia cùm ipse esset Propheta,verisimile est, quòd Deo mouente ageret hoc,sc.quòd non occideret omnes, sed subijceret tributis.

Omnes de ciuitate nolente aperire portas debent occidi quomodo intelligitur.

Et per-

Et percussit Dauid. Hic ponitur tertium bellum, quod Dauid habuit contra Adarezer regem Syriæ, & dicitur. *Et percussit Adarezer*, id est, pugnauit contra illum, & percussit exercitum eius: ipsum autem non percussit, quia infra dicitur, quod venit etiam Syria Damasci, vt præsidium ferret Adarezer: si tamen mortuus fuisset facto bello, non venisset Syria ad adiuuandum eum: dicitur tamen: Percussit Adarezer, quia percussus est exercitus eius. Et hoc verum est, quia rex Adarezer superuixit, & postea pugnauit contra Dauid, vt patet infra 10.c. *Filium Rohob regem Soba.* Nominatur hic progenies huius, quia pater eius Rohob fuerat etiam rex potens in regno Soba. Est autem Soba quædam prouincia in Syria apud Euphratem ex parte Septemtrionali terræ Israël: de isto rege Adarezer dicit Iosephus 7. Antiquitatum, quod Nicol. Historiographus Damascenus meminit huius regis 4. lib. historiæ suæ dicens: Post hæc transacto iam multo tempore quidam prouincialium nomine Adadus, valde fortissimus, in Damasco, & alia Syria præter Phœnicem imperauit, & habuit bellum contra Dauid Iudææ regem: cumque multis præliis dimicasset, nouissimè circa Euphratem victus est, qui tunc optimus regum robore & fortitudine habebatur. Ad hæc autem, & eius liberos dicit, quod post mortem illius susciebant ab alterutris regnum, & nomen, his verbis: Illo siquidem moriente eius nepotes vsque ad decimam generationem regnauerunt, singulis quibusque à patre mox in ipso principio nomen accipientibus, sicut in Ægypto Ptolomæi: quorum tertius valde potens, & reparare volens aui perditionem, bello illato Iudæis, vastauit prouinciam, quæ modo Samaria appellatur. Non est autem Historiographus veritate priuatus. Is est vtique Benadab siue Adadus, qui pugnauit in Samaria regnante Achab. *Quando profectus est, vt dominaretur super flumen Euphratem.* Iste erat rex potens in tota Syria: præterquam in Phœnice. Est autem terra Phœnicis apud Euphratem: ideo ibat iste Adarezer, vt dominaretur in terra Phœnicis, & tunc pugnauit contra illum Dauid. Sciẽdum autem, quod fluuius Euphrates est vnus de quatuor fluuiis Paradisi. Gen. 2. qui in variis locis terræ absortus, in aliis locis rursum renascitur, & ob hoc apud auctores varia de eius origine habetur opinio, vt declaratum est præalle. cap. Iste fluuius transit per limites terræ Chanaan, vnde ab eo incipit terminus Septentrionalis terræ Chanaan, vt patet Genes. 15. & Deut. 11. & Iosue 1.

Quare Dauid fecit tot bella, postquam locutus est ei Deus.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid nunc faciebat tot bella: nam antequam loqueretur ei Deus, rara bella agebat, scilicet, solùm pugnabat contra illos, qui inquietabant eum: vt contra Philisthinos, supra quinto, nunc autem pugnabat contra alias gentes, quorum bella non erant necessaria. Respondendum est, quod Dauid à principio institutionis suæ in regem habuit spiritum Domini, qui mouebat eum ad pugnãdum, & confortabat eum. præceden. libr. cap. 16. scilicet, spiritus Domini directus est in Dauid à die illo, & in reliquo. non tamen adhuc habebat Dauid magnam confidẽtiam pugnandi, quia nesciebat, an prosperarentur in bellis, vel non, & ob hoc non agebat nisi bella necessaria, scilicet, quando hostes inquietabant eum: & ista adhuc non faciebat, nisi interdum consuleret Dominum, sic patet præced. lib. cap. 23. vbi bis consuluit Dominum, pugnaturus contra Philisthinos propter Ceilam. Iterum etiam pugnaturus contra Amalechitas, consuluit Dominum, an pugnaret. præceden. lib. cap. 30. Iterum etiam cùm pugnaturus esset contra Philisthinos, Deus sibi locutus est, supra cap. 5. Et quia Deus nondum certificauerat eũ generaliter de prosperitate in omnibus bellis, non intendebat plura bella agere, ideo tanquam habens pacem, totaliter voluit ædificare templum Domino: sic dicitur præceden. cap. scilicet, cùm sederet Rex in domo sua, & DOMINUS dedisset ei requiem vndique ab vniuersis inimicis suis, dixit ad Nathan, &c. id est, dixit ei, quod volebat ædificare templum DOMINO: si tamen intendisset adhuc inferre bella, sicut à principio non intendisset ædificare templum, quod erat opus magnæ quietis: postea autem audiuit à Domino, quod ipse adiuuaret eum in omnibus, & quod prosperaretur in sempiternum. præced. capitu. ideo iam non timuit, quod in aliquo bello posset succumbere, & ob hoc confidenter omnia bella tam necessaria, quam non necessaria subibat. Vocantur autem bella necessaria illa, quæ fiunt ad defensionem suam, vel suorum, vel terræ suę. Et sic fecit Dauid post hoc vnum bellum contra Philisthinos, in quo ipsi fuerunt aggressores, infra 21. Bella autem non necessaria vocantur, quæ fiunt propter alias causas, & sic videtur de omnibus bellis, quæ nunc fecit Dauid contra Philisthinos, Moabitas, Syros, Ammonitas, & Idumæos, quia fiebant ex aliis causis particularibus, & erat Dauid semper aggressor. Sciendum tamen, quod in omnibus his Dauid non egit aliquod bellum sine causa rationabili, alioquin peccasset: nam moueret bella iniusta. Sciendum etiam, quod Ra. Salo. dicit, quod omnia bella, quæ hic fecit Dauid, nominata sunt hic, eo quod supra dicebatur de desiderio Dauid ad ædificandum templum, præcede. c. omnia autem, quæ acquisiuit in his bellis, consecrauit Domino ad ædificandum illud: ideo tangitur hic de bellis, postquam dictum est de desiderio ædificandi sanctuarium.

Bellũ aliud necessariũ, aliud non.

Dauid quare pugnauit contra Adarezer.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR vlterius, cur pugnauit Dauid contra regem Adarezer. Respondendum, quod rex Saul pugnauerat etiam contra istum regem Adarezer. præced. li. cap. 14. scilicet, Pugnabat Saul aduersus omnes inimicos eius contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: sed iste Adarezer erat rex Soba, vt patet in litera, ideo poterat esse, quod ex illo tempore maneret Israëlitis aliqua ratio pugnandi contra Adarezer, & nunc Dauid habita opportunitate voluit pugnare contra eum. Aliter potest dici, quod rex Adarezer morabatur in confinibus Israëlitarum, scilicet, in terra Syriæ, & tamen inter terram Syriæ, & Chanaan nulla regio media est, ideo poterat esse, quod ex conuicinitate Adarezer inuaderet aliquid de terra Israël, & ob hoc, quod pugnaret contra eum. Alia causa & rationabilior esse potest, scilicet, quod nunc Adarezer conabatur accipere quandam partem terræ Israël, & ob hoc quod pugnauit contra ipsum. Ista causa tangitur in litera, cùm dicitur, quod pugnauit contra eum, quando ibat vt dominaretur super Euphratem: terra autem super Euphratem, est terra Phœnicis: & in illa computatur Tyrus, & Sidon. Nam à Phœnice rege Tyri tota illa terra Phœnicia appellata est, vt declaratum fuit Iud. 3. Terra autem ista pertinebat ad Israëlitas, & ponitur in sorte Asser, vt patet Iosue 19. Ideo Dauid pugnauit contra istum regem, vt defenderet terram suam. Ista causa videtur esse verior quàm præcedentes, & ob hoc litera tangit eam. *Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus*, id est, pugnauit Dauid contra Adarezer, & occidit multos de exercitu eius, alijque fugerunt: & cepit viuentes mille septingentos equites. *Et viginti millibus peditum*, id est, etiam cepit istos pedites viuentes, plures autem alij pedites, & equites fuerunt: sed illorum pars quædam fugit, alia verò gladio cæsa est. *Subneruauit omnes iugales curruum*, id est amputauit neruos omnium equorum ferentium currus. Est autem subintelligendum, quamquam hic non dicatur de curribus, quod Dauid ceperit currus multos in bello ipsius Adarezer, & combussit currus, equos autem ferentes currus subneruauit, præter centum currus, de quibus immediatè dicitur. Est autem subneruare, scindere neruos crurum, & fiunt equi inutiles ad omnia opera. Credendum est autem magis, quod non solùm isti equi subneruabantur, sed etiam occidebantur, quia frustra esset, imo nociuum facere equos impotentes ad opera, & relinquere eos ad frustra vorandum segetes.

An Dauid potuit licitè capere equites viuentes.

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis, an licuit Dauid accipere istos mille septingentos equites, & viginti millia peditum, vel an tenebatur eos occidere.

Aliquis dicet, quod debebat eos occidere, quia iubebat Dominus, quod quandocunque hostes non se traderent ant-

A bellum, occiderentur postea omnes in ore gladij. Deuteron. 20. sed isti pugnauerunt resistentes, ergo occidendi erant. Respondendum, quod illa lex intelligitur de bellis, quæ fiebant contra aliquam ciuitatem, vt patet ibidem: cùm dicitur: si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, &c. istud autem fuit bellum in campo: ideo non tenet lex, & sic manebat in dispositione Dauid, quid vellet agere de viris captis. Sed adhuc dicetur, quod Dauid tenebatur occidere istos, quia dicitur Deuter. 20. quod occiderentur omnes in ore gladij. Respondendum, quod illud intelligitur de Chananæis manentibus in terra, quę debita erat Israëlitis, in aliis autem gentibus non tenebantur occidere omnes, vt patet Deuter. 20. Viri autem regis Adarezer erant Syri, qui non pertinent ad terram Chanaam, ideo non tenebantur occidere illos, sed poterant seruare.

Quid agere tenebatur Dauid de viris in bello captis.

QVÆST. X.

QVAERETVR vlterius, cùm Dauid caperet istos viros, quid tenebatur agere de eis. Respondendum, quod cùm capti essent in bello, habebat idem ius super illos, quod habent aliæ gentes, quando capiunt hostes suos, scilicet, quod possint eos vendere in seruos, vel facere sibi seruos: poterat ergo Dauid vendere istos gentibus, quæ erant in circuitu iure belli, vel poterat sibi facere seruos, sic patet Leuiti. c. 25. scilicet, Seruus, & ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt, & de aduenis, qui peregrinantur inter vos: nec erat inconueniens, quod isti manerent in terra Israël, & communicarent cum Iudæis, quia solùm erat prohibita ista communicatio cum Chananæis, ideo illos non poterant accipere in seruos, vel sub aliqua conditione pacis, sed tenebantur occidere illos. Deuteronom. 20. Sciendum autem, quod si isti efficerentur serui, debebant cogi ad circuncisionem, & omnem ritum Iudaicum, vt patet Exod. 12. scilicet: Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Item patet, quia serui habebant potestatem comedendi de sanctificatis, quæ pertinebant ad Sacerdotes. Leuit. 22. & tamen nullus alienigena habebat licentiam comedendi de illis, vel tangendi ea, imò si vellet aliquid offerre in sacrificium, non recipiebatur: vt patet eod. capit. Item in festiuitatibus magnis iubebatur, quod offerrent Israëlitæ sacrificia pacifica, & darent seruis suis, & ancillis partem illorum coram Domino. Deut. 12. & 16. si tamen non essent conuersi ad Iudaismum, nihil daretur eis de partibus sacrificiorum, ideo lex præsupponebat, quod deberent obseruare ritum Iudaicum. Item quia dicitur, quod deberent isti comedere coram Domino, scilicet, in atrio tabernaculi in loco sancto, gentilibus tamen non licebat introire in sanctuarium, vt patet Ezechiel. 44. scilicet: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israël, eo quod inducitis filios alienos incircuncisos corde, & incircuncisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam. Idem patet Thren. c. 1. scilicet, Manum suã misit hostis ad omnia desiderabilia eius, vidit gentes ingressas in sanctuarium suum, de quibus præceperas ne introirent in Ecclesiam tuam: ob hoc autem Iudæi accusauerunt Paulum ad mortem, obiicientes, quod introduxisset in sanctuarium Gentiles. Actor. 21. debebant ergo isti serui Hebræorum conuerti ad Iudaismum, & seruare ceremonias legis, & si recusarent circuncidi, vel aliquid aliud obseruare, Hebræi debebant cogere eos ad hoc. *Dereliquit autem ex eis centum currus*, id est, cepit multos currus in bello: & de omnibus his dimisit solùm centum, non quidem ipsos currus, sed equos, quia Iudæi non vtebantur curribus ad bella. Sed postea tempore Salomonis fuit vsus curruum, nam ipse habebat currus multos, vt patet sequenti lib. capitu. 9. & 10. Continet autem quilibet currus quatuor equos, vt patet sequenti lib. cap. 10. scilicet, quod egrediebatur currus ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus 150. & sic erant quatuor in quadriga, cùm tota quadriga constaret 600. siclis.

(·.·)

B

C

An peccauit Dauid tenendo currus, & seruando equos regis Syriæ. D

QVÆST. XL.

QVÆRET aliquis, an licuerit Dauid seruare istos centum currus: vel tenebatur illos delere subneruatis equis. Aliquis respondebit, quod tenebatur subneruare equos, & comburere currus: sic patet Iosue 11. cum iussit Dominus dicens, Equos eorum subneruabis, & currus eorum igne combures. Item patet, quia dicitur supra, quod Dauid subneruauit omnes iugales curruum, id est, omnes equos, qui ligati erant ad iuga curruum: si tamen Dauid non obligaretur subneruare equos, non subnernasset eos, quia illi erant magni valoris, & poterant ei valde proficere ad vsus suos, vel si vellet vendere, acquireret inde magnum precium. Respondendum, quod Dauid non peccabat retinendo istos centum currus, nec obligabatur subneruare equos, quia solum tenebatur ad illud, quod lege cautum erat, vel quod Deus specialiter iubebat: sed neutrum horum erat de subneruatione equorum: nam non est hoc in tota lege Moysi, nec etiam legitur, quod Dominus nunc reuelauerit Dauid, quod deberet subneruare equos. Ad primam rationem cùm dicitur: equos eorum subneruabis. Dicendum, quod istud fuit mandatum speciale directum ad solum Iosue, & non erat mandatum legis, ideo non obligabat aliquem alium, & consequenter nec Dauid. Ad secundam rationem cùm dicitur, quod subneruauit Dauid omnes equos præter centum currus. Dicendum, quod nõ erat Dauid obligatus ad hoc, sed quod sponte egit. Et cùm dicitur, quod erant ei vtiles ad opus, vel ad vendendum. Dicendum, quod non erant vtiles Dauid, quia Hebræi non vtebantur curribus ad bellum, sicut aliæ gentes: fortè, quia non nouerant modum pugnandi in curribus, vel terra sua non erat conueniens pro illis, vel Deus nolebat quod pugnaretur in curribus, ne tribueretur victoria apparatui bellico. Prima autem causa vera est. Dauid quoque non poterat conuenienter sumere equos illos ad vendẽdum, quia intra terram suam non poterant vendi, cùm non esset vsus curruum, & equorũ, extra illam autem poterant vendi. Sed hoc putabat Dauid illicitum, quia gentes in circuitu existentes, erant hostes Hebræorum, & vendere arma hostibus, & quoscunque apparatus bellicos, magna insipientia est: vnde leges omnium politiarum hoc vetant; non ergo restabat Dauid, nisi vt occideret siue subneruaret equos. Et ista fuit causa, quare Deus iussit Iosue, vt omnes equos subneruaret, & combureret currus, scilicet, quia Iudæi nesciebant vti curribus, & non erat bonum, quod venderentur hostibus. De Dauid autem dicendum, quod reliquit centum currus, id est, quadringentos equos: quia istis egebat fortè non ad vtendum eis in curribus, sed ad equitandum, vel fortè reliquit centum currus, vt in illis possent exercitari Israëlitæ ad pugnandum in curribus, sicut Chananæi. *Venit quoque Syria Damasci.* Hic ponitur bellum Dauid contra adiutores Adarezer. Nam cum victus esset, & exercitus suus periisset, non poterat instaurare bellum cõtra Dauid, ideo Syri de Damasco venerunt in adiutorium huius. Vel fortè Adarezer percussus fuerat, & captus à Dauid: Syri autem voluerunt eruere eum de manibus eius, & collegerunt exercitum magnum contra eum, vnde Dauid occidit plurimos de illis. De ista Syria Damasci est dubium, an esset de regno Adarezer, vel esset aliud regnum. Secundum Ioseph. 7. Antiquitatum deberet dici, quod Syria Damasci erat pars regni Adarezer, cum ait. Post hæc transacto iam multo tempore quidam prouincialium nomine Adadus, id est, Adarezer valde fortissimus in Damasco, & alia Syria præter Phœnicem imperauit. Et secundum hoc debet dici, quod serui Adarezer videntes regem suum succubuisse in bello, congregati sunt, vt ei præsidium ferrent. Litera tamen ista videtur innuere, quod Syria Damasci non erat pars regni Adarezer, sed aliud regnum distinctum, & finitimum. Nam dicitur hic: Venit quoque Syria Damasci: si tamen esset de regno suo, non deberet poni Damasci, quasi ad differentiam, sed diceretur: venit quoque Syria, vel venerunt serui Adarezer de Syria. Item, quia dicitur hic: vt præsidium ferret Adarezer regi Soba: deberet tamen dici: vt præsidium ferret Adarezer regi suo. Innuitur igitur, quod regnum

Arguitur primò.

Secundò.

E

Ad primam rationem. Ad secundã.

F

Soba,

Soba, & Syria Damasci non sint idem regnum. Pro quo sciendum, quod Syria est magna terra, & erat diuisa in aliqua regna: nam terra Idumææ pars quædam Syriæ est: quædam autem regio Syriæ vocatur Syria Damasci, quia Damascus ciuitas est caput prouinciæ illius. est enim Damascus ciuitas magna nimis, & opulentissima, apud quam Beatus Paulus audiuit à Christo: Saule, Saule, cur me persequeris? & cecidit de equo in terram, & ad manus ductus Damascum, baptizatus est ab Anania: Actuum 9. Regnum Soba erat etiam quædam pars Syriæ propinqua regioni Damascenorum, in qua dominabatur Adarezer, ideo Damasceni pietate moti iuerunt in subsidium regis Adarezer. *Vt præsidium ferret Adarezer regi Soba,* Scilicet: Adarezer non poterat adiuuari à suis, quos in bellum tulerat, quia illos Dauid ex parte cœpit, & ex parte occidit. Erat autem Adarezer captus à Dauid, vt quidam volunt, & iuerunt isti Damasceni, vt eriperent eum de manibus Dauid. Alij volunt, quod non erat captus à Dauid, sed effugerat: quia tamen gens sua in bello perierat, non poterat reparare exercitum contra Dauid, ad quod eum adiuuerunt Syri. Sed primum verius est, scilicet, quod captus fuisset à Dauid, vt alij volunt: sed falsum est, quia superuixit Adarezer, & pugnauit postea contra Dauid. infra decimo. *Et percussit Dauid de Syria viginti duo millia virorum,* id est, de Syria Damasci, quæ nunc venerat cum magno equitatu, & apparatu bellico, occidit viginti duo millia virorum. Iam enim in isto bello non videbantur esse aliqui viri de seruis regis Soba. *Et posuit Dauid præsidium in Syria Damasci.* Id est, posuit defensores in fortalitiis: est sensus, quod Dauid vicit Damascenos in bello, & postea subiecit sibi omnes ciuitates illorum, quas fecit tributarias, & vt illæ non rebellarent negantes tributum, posuit Dauid de viris suis præsidium, id est, defensores in singulis locis Syriæ Damasci. *Factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo,* id est, incœperunt ex illo tempore Syri de Damasco esse tributarij Dauid.

An licuit Dauid iungere terram Syriæ terræ Israel.

QVÆST. XII.

QVÆRET aliquis, cur Dauid non iunxit terram Syrię cum regno suo, cùm totaliter fuisset ei subiecta, ita vt poneret in singulis locis custodes fortalitiorum ex parte sua.

Respondendum, quod non licuit Dauid iungere terram istam terræ Israël, quamquam Syri hoc paterentur, quia Deus posuerat certos terminos terræ Chanaan, & ob hoc illos designauit Num. 34. Scilicet: vt Israëlitæ essent contenti illa possessione: & non contenderent iungere illi aliquam aliam terram: illam namque solus Deus eis specialiter concesserat: non ergo habuit Dauid aliquid quod ageret contra Syros, nisi vt eos sibi tributarios faceret. Cùm autem quæritur, an hoc liceret Dauid. Respondendum, quod licuit, quia Damasceni nó erant de viris terræ Chanaan, quos tenebantur Israëlitæ occidere, sed erant extra illam: ideo poterant Israëlitæ componere cum eis quamcumque conditionem pacis, vel tributi, aut seruitutis. Sed obiicietur, quod non poterat istos subdere tributis, sed tenebatur occidere, eo quod pugnauerant contra eum. Deuteron. vigesimo. Respondendum, quod illud intelligitur de bello contra aliquam ciuitatem, cui pax oblata fuit, & nolens recipere pugnauit: de pugna tamen, quæ est in campo, scilicet, quando exercitus pugnat contra exercitum, non tenet, vt patet eodem cap. ideo poterat Dauid imponere Syris quamcumque conditionem vellet, siue mortis, siue tributi, siue seruitutis; elegit autem potius facere eos sibi tributarios. *Seruauitque Dominus Dauid in omnibus ad quæcunque profectus est.* Hic declaratur quomodo Dauid potuit in his omnibus bellis prosperè se habere; & hoc fuit; quia seruauit eum dominus, scil. ne hostes possent ei nocere: sic enim promiserat, & ob hoc audebat Dauid facere multa bella. *Et tulit Dauid arma aurea, & torques, quæ habebant filij Adarezer.* Omnia enim spolia Adarezer, & Syrorum accepit Dauid, quæ varia erant tam in armis, quàm in aliis suppellectilibus: fit tamen specialiter mentio de armis, & torquibus aureis, quia erant ista preciosiora, & consecrauit ea Dauid Domino. Non vocantur autem arma aurea, id est, quod essent de auro purissimo, sed erant aurea, id est, deaurata: sic enim fuit in aliis gentibus eiusdem terræ, quæ vtebantur armis deauratis, maximè clypeis: & erant pulchri, quoniam percussi à sole radiabant: sic enim dicitur 1. Mach. c. 16. scilicet, Refulsit Sol in clypeos aureos, & ab eis splenduerunt montes: erat autem hoc in eadem terra Syriæ. In Hebræo habetur. *Tulit pharetras, & torques aureas.* Scilicet, quod non erant arma aurea, sed solùm pharetræ & torques: nam fortè apparatus pharetrarum erat de auro purissimo: torques autem erant ornamenta colli, & ducebant ea serui Adarezer ad magnam gloriam: sicut nunc quibusdam consuetum est: fuit quoque antiquitus hoc. Nã Manlius, qui postea Torquatus dictus est, pugnauit contra quendam Gallum habentem torquem in collo, eiúque victo torquẽ abstulit, sibique imponens, Torquatus dictus est: & tota progenies eius dicta est Torquatorum, de qua progenie fuit Boëtius, de hoc tangit Paulus Orosius 3. de Ormesta mundi. Dicit Iosephus 7. antiquitatum, quod aureas pharetras, & arma diuersa, quæ custodes corporis Adadi portabant, dicauit Deo Ierosolymis, quę postea Ægyptiorum rex Sisacus, qui alio nomine vocatur Sesac, dum pugnasset contra Roboam nepotẽ Dauid, cœpit, & multas alias diuitias secum deportauit. Et dicitur hic, quæ habebant serui Adarezer, scilicet, Non omnes, sed illi solùm, qui erãt custodes corporis eius: hi enim propter magnam generositatem & familiaritatem regis arma aurea deportabant. *Et detulit ea in Ierusalem.* Ibi consecrauit ea Domino: sed postea Rex Ægypti illa abstulit cum aliis diuitiis multis, de hoc patet seq. lib. cap. 14. *Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus Adarezer.* Istæ duæ erant ciuitates Adarezer, & cœpit eas Dauid cum cæteris ciuitatibus Syriæ Damasci. *Et tulit rex Dauid æs multum nimis,* id est, de his duabus ciuitatibus accepit Dauid multum de ære, quod valde preciosum erat: & tulit illud in Ierusalem. *De quo fecit Salomon vasa ænea in templo,* id est, istud ęs consecratum est Domino à Dauid, & postea Salomon de illo fecit vasa ænea, quæ erant necessaria in templo: erant autem in templo multa vasa ænea, scilicet, labrum æneum, quod fecit Moyses, loco cuius positum est in templo mare æneum super boues æneos, fuerunt etiam multa vasa ad vsum altaris holocaustorum, tam ad aquas, quàm ad ignem & cineres, quæ omnia facta sunt ænea: sic enim Deus iusserat Exod. 27. quod omnia vasa altaris ęnea essent. Istud non habetur in Hebræo, sed aliquis de nostris posuit illud pro Glossa interlineari, & postea imperitia librariorum textui admixtum est: est tamen verum, quod de hoc ære fuerunt facta vasa ænea in templo, quia istud æs precioſum erat: de hoc ait Iosephus 7. Antiquitatum, Dauid contra Batham & Machon ciuitates Adarezer, pugnans, belloque capiens vastauit: inuentumque est in eis aurum multum, & argentum, insuper & ęs, quod auro melius esse dicebant, ex quo etiam Salomon illud magnum vas, quod mare vocabatur effecit, & optimos cantaros, cùm Deo templum ædificasset. De isto ære dicitur, quod erat ęs Corinthium: est autem ęs Corinthium precioſius quolibet ære: fuit namque in Corintho quoddam templum idolorum ex ære, & auro, & argento, quo exusto metalla confluxerunt, & quia maior pars erat ænea, generali nomine talis commixtio æs Corinthium appellata est, sic ait Paulus Orosius 5. de Ormesta mundi: & Historia scholastica super loco isto. *Audiuit autem Thou.* Hic ponitur propter bellum factum sequens confœderatio, nam cùm Dauid expugnasset regem Adarezer, confœderatus est ei Thou Rex, quia Adarezer erat hostis Thou: & dicitur. *Audiuit autem Thou rex Emath,* id est, audiuit per famam, quia regnum Emath propinquum est regioni Soba. est autem Emath quædam ciuitas magna extra terram Chanaan, quæ tamen ponitur in latere Septentrionali eius, vt patet Num. 34. ista ciuitas vocatur alio nomine Reblata: postea autem vocata est Antiochia, & sic nunc vocatur: Ista ciuitas erat caput regni Thou, & ob hoc vocatur rex Emath. *Quod percussisset Dauid omne robur Adarezer.* id est, percussit totam militiam eius, quia plurimos occidit, alios verò viuentes cœpit, scilicet, currus multos, & mille septingentos equites, & 20. millia peditum, & istud erat totum robur militiæ Adarezer.

An locus iste de numero equitum Adarezer, quos cepit Dauid, sit contrarius his, quæ dicuntur primo Paralipomenon.

QVÆST. XIII.

QVÆRIT aliquis, quomodo dicitur supra de militia regis Adarezer, scilicet, quod ceperit Dauid mille septingentos equites: nam primo Paralipo. 18. vbi ponitur ista historia, dicitur, quod cepit Dauid septem millia equitum ab Adarezer. Respondendum, quod secundùm morem consuetum scripturæ, quando idem sæpe dicitur, non scribitur semper cõpletè, sed alicubi plus, & alicubi minus. Interdum etiam fit mutatio, sic patet, quia hic non dicitur, quot currus acceperit Dauid de curribus Adarezer, & primo Paralipom. 18. dicitur, quod accepit mille currus. Item hic ponitur, quod erant mille septingenti equites, & primo Paralipo. 18. dicitur, quod erant septem millia: fortè autem ratio expressionis diuersi numeri fuit, quia mille septingenti equites erant de custodibus regis, qui portabant arma aurea, & isti nominati sunt specialiter, reliqui autem erant de communibus, ideo non nominati sunt hic. Sed primo Paralip. 18. vbi supplentur ea, quæ omissa sunt in aliis libris, additur etiam aliquid, quia hic non dicitur secundùm literam Hebraicam, quid factum fuerit de isto ære, & tamen præall. c. dicitur, quod de hoc fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea. Item mutatur aliquid hic, & ibi, quia hic vocantur duæ ciuitates Adarezer Bethe, & Beroth: & ibi vocantur Cebac, & Chin. mutatur etiam, quia hic dicitur, quod Dauid tulit aurea arma, ibi autem dicitur, quod tulit aureas pharetras. *Misit Thou Ioram filiũ suum ad regem Dauid.* Primo Paralipo. 18. vocatur iste Aduram, & fortè est idem nomen apud illas gentes Ioram, & Aduram. *Vt salutaret eum congratulans,* id est, vt salutaret eum ex parte Thou tanquam amici sui: & congratularentur ei, id est, gauderet cum ipso, & denunciaret ei, quod Thou nimis gauderet de victoria, quam habuit Dauid de Adarezer. *Et gratias ageret eo quod expugnasset Adarezer.* De hoc agebat gratias Thou tanquam de præstito beneficio sibi: nam cùm Adarezer esset hostis Thou, & esset vir potens, molestabat eum nimis, & fortè violenter opprimebat, nunc autem illo debellato securus erat Thou, quod reputabat maximum beneficium: & quia per Dauid istud obtinuerat, agebat ei gratias, quamquam Dauid non egisset hoc propter Thou, sed propter se. Hoc etiam bene nouerat Thou: voluit tamen vrbaniter gratias agere Dauid, vt per hoc haberet modum confirmandi pacem cum ipso. primo Paral. 18. dicitur loco omnium istorum, quod Thou misit filium suum ad Dauid, vt postularet ab eo pacem, & fortè ista erat intentio principalis Thou, quia ipse timebat, quod cùm Dauid expugnasset Adarezer potétissimum regem, facilius eum expugnare posset: propter quod voluit habere pacem cum eo, & vt Dauid non putaret, quod ex timore hoc ageret Thou, misit indirectè ad petendum pacem, scilicet, gratias agẽs, quod expugnasset Adarezer. *Et percussisset eum,* id est, exercitum suum, sic dicitur supr. Audiuit Thou, quod percussisset Dauid omne robur Adarezer: vel dicitur, quod percussit eum, id est, occidit, quia fortè cepit eum cum exercitu suo, & occidit: ne rursus insurgere posset. Sed falsum est, quia non cepit eum, imo fugit à facie Dauid: & postea pugnauit contra Dauid, infra decimo. *Hostis quippe erat Thou Adarezer,* id est, isti duo reges erant semper hostes, & Adarezer erat potentior: ideo Thou gauisus est nimis illo pereunte. *Et in manu eius,* id est, in manu Ioram filij Thou, scilicet, quia ipse tulit ista vasa ad Dauid in Ierusalẽ. *Erant vasa argentea, & vasa aurea, & vasa ærea.* De omnibus his metallis tulit Ioram vasa multa ad Dauid: vt appareret regium munus magnificentissimum: & vt conciliaretur animus Dauid ipsi Thou magnitudine donorum. *Quæ & ipsa sanctificauit rex Dauid Domino.* Id est, omnia ista vasa applicuit Dauid ad cultum Dei, scilicet, vt de illis fieret aliquid in templo. *Cum argento, & auro, quæ sanctificauerat de vniuersis gentibus, quas subegerat,* id est, sanctificauit Domino argentum, & aurum, quod accepit à Thou; & etiam argentum, & aurum, quod habuit ab omnibus gentibus, contra quas pugnabat, & quas subegit, scilicet, in tributarias. Nam omnes gentes, quæ nominatæ sunt supra, & infra, subiectæ fuerunt Dauid solùm quantum ad tributa, præter Philisthinos, quorum ciuitates accipiebat, & iungebat terræ Israël, primo Paralipom. 18. Ratio diuersitatis erat, quia nulla de his gentibus morabatur in terra Israël præter Philisthinos, qui tenebant partem eius: illam ergo suscipiebat Dauid: terras autem aliarum gentium non vniebat terræ Israël, sed constituebat eas tributarias: eo quod non licebat Israëlitis dilatare terminos suos vltra id, quod Deus præfixerat. Num. 34. *De Syria.* Hic ponuntur terræ, de quibus Dauid accepit aurum, & argentum in pugna: & vna est Syria, de qua accepit multa metalla, quando pugnauit contra Adarezer de duabus ciuitatibus suis. Accepit etiam de Syria Damasci, quam fecit sibi tributariam, vt patet supra in litera. *Et Moab,* id est, etiam accepit vasa aurea, & argẽtea de terra Moab: istud fuit, quando pugnauit contra Moabitas, mensusque est eos funiculo: nõ legitur enim habuisse aliud bellum contra Moabitas, nisi illud. *Et filiis Ammon,* id est, etiam pugnauit contra filios Ammon, & accepit de terra eorum argentum, & aurum. Istud bellum fuit, quando pugnauit contra eos propter iniuriam factam, infra decimo. *Et Philisthijm,* id est, etiam accepit de terra Philisthijm. istud fuit, quando humiliauit Philisthinos, & tulit frenum tributi de manu eorum. supra in litera: accepitque ciuitatem Geth, & filias eius de manu Philisthiim. primo Paralipom. 18. *Et Amalec.* Non legitur Dauid habuisse bellum contra Amalec, postquam fuit rex, sed pugnauit sæpe contra Amalechitas, quando erat in terra Philisthinorum profugus à facie Saulis. præcedent. lib. capitu. 27. Nam contra istam gentem potius ibat in pugnam, quàm contra aliquam aliam: pugnauit etiam iterum contra Amalechitas, quando illi succenderunt ciuitatem Siceleg, & persecutus est eos Dauid, cepitque ab eis prædam magnam. præceden. lib. capit. 30. de omnibus autem his bellis, siue antequam esset Dauid rex, siue post, seruauit vasa argentea, & aurea, vt expenderet in vsus templi. *Et de manubiis Adarezer filij Rohob regis Soba,* id est, consecrauit manubia Adarezer: vocantur autem manubia, id est, spolia: ista erant arma aurea, & torques, de quibus dicitur supra in litera, vel pharetræ aureæ, sicut dicitur primo Paralipo. 18. de Idumæa autem non ponitur hic, & tamen 1. Paralip. 18. dicitur, quod accepit de Idumæa vasa aurea, & argentea, sicut de aliis gentibus.

Terræ de quibus Dauid accepit aurum, & argentũ in pugna Syri.

Quando licuisset Dauid vti isto auro, & argento.

QVÆST. XIIII.

QVÆRET aliquis, cùm Dauid consecraret Domino istud aurum, & argentum, an liceret ei habere illud in vsus suos. Respondendum, quod aut loquimur de vsu, per quem res non desinit esse, nec deterioratur; aut de vsu, per quem esse desinit. Primus vsus est, vt si Dauid biberet, vel comederet in vasis, quæ sanctificauerat pro templo. Secundus vsus erat, vt si Dauid alienaret argentum, vel aurum donandò, vel vendendo: vel comminueret in parua frusta ad picturas, vel ad ornamentum calceamentorum, vel vestium, in quibus periret argentum, & aurum, & non poterat rehaberi. De secundo vsu dicendum, quod nullo modo licebat Dauid conuertere aliquid istorum ad tales vsus, quia per hoc infringebat sanctificationem factam. De primo vsu dicendum, quod aut argentum illud actualiter dabatur Domino, ita quod non maneret penes Dauid, sed in custodia alicuius alterius, vel manebat apud Dauid, & ipse solùm dispoſuerat penes se dare Domino argentum illud, & aurum. Si autem detur secundus modus, Dauid poterat vti argento, & auro ad vsus mundos, per quos non deterioraretur, scilicet, ad ostensionem coram populo, vt pateret regalis celsitudo in magnitudine diuitiarum: etiam ad comedendum, & bibendum in his vasis. Ratio autem huius est, quia licèt ista vasa pertinerent ad Dominum, quantum ad ius, inquantum Dauid vouerat illa dare Domino: tamen quia nondum actualiter dederat, nec venerat tempus dandi, non pertinebat totaliter dominium illarum rerum ad Deum, ideo poterat Dauid vti rebus illis: non tamen alienaret eas, vel deterioraret: quia tunc perderetur ius Deo quæsitum. Si autem detur secundus modus, scilicet, quod illa vasa non mansissent penes Dauid, sed tradita fuissent Domino, & posita in custodiam penes aliquem Leuitam, aut sacerdotem: aut illa applicata fuerant administrationi sanctuarij, scilicet

licet, coram altari holocauſtorum, vel thymiamathis, vel in aliis miniſtrationibus; aut nunquam applicita fuerant alicui miniſtrationi, ſed ſolùm cuſtodiebantur tanquam vaſa Dei. Si primo modo, non licebat Dauid applicare illa ad vſus ſuos, bibendo, vel comedendo in eis: nam grauiſſimè peccaret. Sic enim fuit de Balthaſar rege Babylonis, qui bibit in vaſis domini cum vxoribus ſuis, & concubinis: & in ipſa hora apparuerunt tres digiti ſcribentes in pariete, & denunciantes mortem regis, vt patet Dan. 5. Si autem illa vaſa nõdum eſſent applicita ad miniſterium aliquod, quamquam eſſent in ſanctuario, poterant applicari ad aliquem vſum Dauid, ſi ille vſus eſſet neceſſarius, & mundus: ita quod ſi non vteretur illis vaſis, eſſet ſibi magnum damnum. Sic patet de gladio Goliath, quem Dauid conſecrauerat Domino, & erat in tabernaculo inuolutus pallio apud Ephod. pręceden. li. c. 21. Et tamen cùm Dauid non haberet gladium, & egeret gladio pro via: dedit ei ſummus ſacerdos gladium Goliath. eo. c. Si tamen fuiſſet gladius vas applicitum ad diuinum miniſterium, nunquam fuiſſet Dauid datus: quia non licebat ei tangere illum: imo nec videre, niſi eſſet inuolutus pallio. Nam etiam Leuitæ ſi viderent ſacra vaſa antequam inuoluerentur, moriebantur, Nu. 4. Iſta diſtinctio vera eſt: & tamen ad caſum iſtum non eſt neceſſe, quod diſtinguamus, quia modus conſecrandi aliquid domino, erat quod ille, qui vellet illud dare, non retineret penes ſe, ſed traderet in cuſtodiam Leuitis, qui erant Theſaurarij rerum ſanctuarij, & iſtum modum ſeruauit Dauid, & omnes, qui in Iſraël aliquid Deo conſecrauerunt, ſic patet primo Paralip. 26. ſed & huius filius Selemith, & fratres eius ſuper theſauros Sanctorum, quæ ſanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus de bellis, & manubiis præliorum, quæ conſecrauerant ad inſtaurationem, & ſupellectilem templi Domini: hæc autem vniuerſa ſanctificauerunt Samuel vidẽs, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ, patet ergo, quod non ſolùm tempore Dauid, ſed etiam tempore Samuelis, & à principio ea, quæ ſanctificabantur, tradebantur Leuitis. & ſic Dauid conſecrauit omnia iſta, ſcil. quia dedit ea illico in manus Leuitarum ad cuſtodiam, quouſq; de illis aliquid fieret in tẽplo Domini, & nunquam poſtea applicuit iſta ad vſus ſuos.

An licitum fuit applicari omnia iſta vaſa ad miniſterium Dei.

QVÆST. XV.

QVÆRETVR vlterius, an licitum erat iſta vaſa applicari Domino. Aliquis dicet, quod non, quia deteſtabatur nimis aurum, & argentum idolorum, vt patet Deutero. 7. ſed omnia iſta erant de auro, & argento idololatrarum, ergo non licebat illa ſumere ad miniſterium Domini: maximè autẽ eſſet hoc in vaſis, quæ accepta eſſent de terra Philiſthinorum: cùm iſti eſſent magni idololatræ, quia erant Chananæi. Reſpondendum eſt, quod licitum erat applicari omnia iſta vaſa ad miniſterium Domini, quamquam eſſent ſumpta de terra Gentilium: ſic patet de auro & argento, quod Iſraëlitę acceperunt de Ægypto, quod fuit multum nimis. Exod. 3. & 12. & tamen poſtea omne aurum, & argentum iſtud fuit oblatum ad faciẽdum tabernaculum, & vaſa eius. Sic dicitur Exo. 35. Omne vas aureum in donaria Domini ſeparatum eſt. Deus autem hoc iuſſit, ideo à fortiori liceret accipere vaſa aurea, & argentea nunc pro miniſtratione ſanctuarij, ſc. quia non accipiebatur pro re tam ſanctiſſima, ſicut aurum, & argentum ductum de Ægypto, quia illud fuit ad operiendum arcam, & faciendũ propitiatorium de auro puriſſimo, & Cherubin ſuper arcam. Iſtud tamen fuit vas ſanctiſſimum totius ſanctuarij. Ideo vniuerſaliter de quibuſcunque gentibus acceptũ aurum, & argẽtum poterat applicari ad vaſa ſanctuarij. Quod patet in anathemate Ierico: nam illa erat ciuitas Chananæorum: & tamen omne aurum, & argentum, ęs, & ferrum ibi reperta, in theſauris Domini recondita ſunt. Ioſue 6. Ad rationem in contrariũ Deut. 7. dicendum, quod ibi non agitur de auro, & argento idololatrarum, ſed idolorum: nam ſi eſſet idolum de auro & argento, vel alio metallo, Iſraëlitæ non debebant accipere illud pro ſe, nec ad conſecrandum Deo, alioquin eſſent anathematizati, cùm dicitur: Sculptilia eorum igne combures, non concupiſces argentum, & aurum, de quibus facta ſunt: nec aſſumes ex eis quicquam tibi, ne offendas propter ea, quia abhominatio eſt Domini Dei tui, nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, ſicut & illud eſt. Idem autem intelligendum eſt de omnibus vaſis, quæ applicita erãt ad cultum idolorum: nam de illis nihil aſſumendum erat, ſed omnia cremanda, quia eadem ratio eſt vtrobique. Et quia idẽ ius eſt de acceſſorio, & principali: omnia autem vaſa, quæ Dauid conſecrauit, quamquam eſſent idololatrarum, tamen nullum erat idolorum. *Fecit quoque Dauid ſibi nomen.* Hic ponitur quartum bellum, id eſt, fecit ſibi famam: nomen enim vocatur hic ipſa extenſio nominis, quæ eſt celebritas famæ.

Dauid quod nomen ſibi fecerit.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, quod fuit iſtud nomen, quod ſibi fecit Dauid. Reſpondet Hierony. quod fuit quidam arcus triũphalis, ſcilicet, fecit in aliquo loco aliquem arcum, ſiue fornicem, in quo deſcripſit figuram belli. ſic enim fecit Saul, quando reuertebatur de bello Amalec. Idem etiam tenet Hiſtoria ſcholaſt. Nicolaus autem dicit, quod non eſt iſtud veriſimile, quia Saul peccauit faciendo fornicem, vt patet pręced. li. c. 14. Ideo dicit cum Ra. Sal. quod Dauid occidit 18. millia de Idumæis, & fecit illos ſepeliri: & ex hoc acquiſiuit famam magnã, & hoc propter opus miſericordiæ, quod exercitabat, ſcilicet, quia ſepeliebat hoſtem. Secundò, quia faciebat hoc, quia erant Idumæi fratres Iſraël. Nam Deute. 23. dicitur: Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt. Item apparet hoc, ſcilicet, quod Dauid ſepeliret hic mortuos, quia ſeq. li. c. 11. dicitur, quod Dauid miſit Ioab ad ſepeliendum omnes Idumæos, qui interfecti fuerant. Aliter autem dici poſſet, quod Dauid fecit ſibi famam magnam occidendo 18. millia in valle ſalinarum. & 23. millia in Gebelem. iſta autem magna occiſio faciebat victoriam ſuam eſſe famoſam. Sed dicendum, quod Dauid fecit nomen, id eſt, fornicem triumphalem ad memoriam illarum victoriarum magnarum. Cùm autem Nicolaus dicit, quod peccaret faciendo fornicem, & quod peccauerit Saul, falſum eſt: nam præced. lib. c. 14. declaratum eſt, quod ille fornix poterat fieri ſine peccato: imo quod ex aliquibus cauſis fieret meritoriè. Dauid autem cum eſſet vir iuſtus faciens omnia ad Dei laudem, credendum eſt, quod fecerit fornicem ad memoriam magnificorum bellorum in laudẽ Dei, & non in laudem ſuam. Cùm autem dicitur, quod Dauid fecit ſepeliri mortuos Idumææ, concedendum eſt. Si autem dicatur, quod ex hoc Dauid acquiſiuit ſibi famam, concedi poteſt, etiam ſi non conſtet: non tamen videtur dicendum, quod iſtud fuerit nomen, quod ipſe fecerit, quia differt facere nomen, & acquirere nomen: quia acquirere eſt quandocunque per aliqua opera fama nobis prouenit, ſiue illa opera bona, ſiue mala ſint. facere autem nomen, eſt ædificare aliquid quod proficiat ad dilatationem nominis, & ſit ad hoc inſtitutum, vt per illud nomen dilatetur. Hic autem non dicitur, quod Dauid acquiſiuit nomen, quaſi ex aliis hoc haberet, ſed quod fecit ſibi illud, id eſt, ipſe per ſe fecit, & ſic videtur, quod eſſet aliquod ædificium factum ad famam, ſicut conſueuerunt facere victores bellorum. *Cùm reuerteretur capta Syria*, id eſt, quando reuertebatur de Syria Damaſci, & ceperat eam, ſubiecerat que tributis: nam tunc venit Dauid per terram Idumææ: & pugnans contra Idumæos, ſuperauit illos. *In valle ſalinarum cæſis 18. millibus.* Id eſt, Dauid occidit 18. millia in valle ſalinarum. Eſt enim vallis ſalinarum quædam pars terræ Moab, habens valles, in quibus eſt aqua ſalſa, & efficitur ibi ſal artificio humano, ſicut in multis aliis locis, & accidit, quod pugnaret ibi Dauid contra Idumæos, & occidit 18. millia. Aliquæ Bibliæ habent 12. millia, ſed litera corrupta eſt. Nam hic, & primo Paralipo. 18. ponuntur 18. millia. Aliter autem poteſt hoc ſaluari. Nam in titul. Pſalmi: Deus repuliſti nos, ponitur iſtud bellum contra Idumæos, & dicitur, quod occiſa ſunt 12. millia: ideo dicitur à quibuſdã, quod Ioab, & Abiſai duo fratres fuerunt duces belli, quia erant principes militum, & vnus eorum occidit 12. millia, & alius ſex millia, & in titulo Pſalmi ponuntur 12. millia, quæ occidit vnus; & hic ponuntur 18. millia,

Opinio Auct.

In valle ſalinarũ fuiſſe occiſos 18. millia Idumæos.

Ad rationẽ in princip.

A millia, ſcilicet, ſumma totalis occiſorum ab vtroque. Sed dicetur contra, quia 1. Paralipom. 18. dicitur, quod Abiſai filius Saruiæ occidit octodecim millia in valle ſalinarum. Dicendum, quod Dauid occidit iſta 18. millia, quia cùm ipſe eſſet princeps, omnia facta exercitus ſui oportet quod aſcribantur ei. Abiſai autem erat dux ſub ipſo Dauid, & fortè ipſe in hoc bello principaliter pugnauit, vt ſi nō fuit præſens Dauid: ideo dicitur, quod occidit Abiſai illos 18. millia. *Et Gebelem ad 23. millia*, id eſt, occidit in terra Moab in alio loco, qui dicitur Gebelem, 23. millia virorum. Iſtud bellum non exprimitur 1. Paralipom. 18. & hoc, quia ſcriptura, quando aliquid deſcribit in diuerſis locis, nunquam in aliquo loco illud perfectè enarrat, ſed alicubi ponitur, quod alibi non habetur. Sciendum autem quod iſta litera poteſt dupliciter punctuari, & ſic habebit varium ſenſum. Primo modo ſic, fecit ſibi Dauid nomen cùm reuerteretur capta Syria in valle. & ibi ſit punctus; tunc eſt ſenſus, quod quando reuertebatur Dauid de capiendo Syriam, fecit ſibi nomen in valle ſalinarum, id eſt, conſtituit ibi fornicem ad memoriam facti ſui: & tunc quod ſequitur, ſcilicet, cæſis 18. millibus, & in Gebelem ad 23. millia, facit alium ſenſum, ſcilicet, quod tunc, quando Dauid in valle ſalinarum conſtituit fornicem, occidit 18. millia virorum, & occidit in Gebelem quaſi 23. millia. Sed iſta punctuatio eſt inconueniens, quia eſt contra modum punctuādi in litera, etiam quia non facit bonum ſenſum, quia hoc modo non diceretur, vbi occiſa ſunt 18. millia, & diceretur, vbi occiſa ſunt 23. millia, quod eſt inconueniens, ideo punctuandum aliter, ſcilicet, Fecit ſibi Dauid nomen, cùm reuerteretur capta Syria. Et ibi ſit punctus, & tunc eſt ſenſus, quod Dauid fecit nomen, id eſt, fornicem triumphalem, ſed non ponitur, vbi illum conſtruxerit, & ſequitur. in valle ſalinarum occiſis 18. millibus. & in Gebelem ad 23. millia, quod poteſt dupliciter exponi. Vno modo, quòd Dauid fecit ſibi nomen, id eſt, acquiſiuit famam, & hoc fuit occiſis 18. millibus in valle ſalinarum, id eſt, quando occidit 18. millia in illa valle, & 23. millia in Gebelem. Et tunc non debet dici, quod Dauid conſtruxerit aliquem fornicem triumphalem, quia nomen ſuum fuit hic occidere 23. millia, & 18. millia. Alio modo eſt ſenſus, quod Dauid cùm reuerteretur à Syria, fecit ſibi nomen, id eſt, conſtruxit fornicem triumphalē. & hoc fuit occiſis 18. millibus in valle ſalinarum, id eſt, quando occidit 18. millia. Et tunc occiſio 18. millium, & 23. millium non fuit nomen Dauid, ſed aliquid, quod fieri accidit, tunc quando Dauid fecit ſibi nomen. *Et poſuit in Idumæa cuſtodes*, ſcilicet, poſtquā ſubiecit ſibi Dauid Idumæos, poſuit in fortalitiis cuſtodes, vt non poſſent rebellare Idumęi. *Statuitque præſidium*, id eſt, ſtatuit homines ad defenſionem terræ. In Hebræo habetur. *Statuit œconomos*, ſcilicet, ad colligendum tributa, & ſatis rationabile eſt: quia cùm dicatur, quod conſtituerit cuſtodes, ſcilicet, ad ſeruanda fortalitia, nihil reſtabat, niſi vt poneret exactores tributorum. *Et facta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens Dauid ſub tributo*, id eſt, omnes Idumæi ſeruierunt tunc Dauid ſoluendo tributa. Et tunc completum eſt, quod habetur Geneſ. 27. ſcilicet, maior ſeruiet minori, id eſt, populus Edom, qui erat populus maior, ſeruiet Iſraëlitis, qui erant populus minor. Nam Idumæi erant ab Eſau, & Iſraëlitę à Iacob: maior tamen erat Eſau, in perſonis autem eorum nunquam completum eſt, quoniam Eſau ſemper fuit potentior ipſo Iacob. Vnde Iacob timuit valde Eſau. Geneſ. 32. & coram eo incuruatus eſt ſæpe. Geneſ. 33. nam cùm Eſau erant quadringenti equites, & cùm Iacob ſolùm erant paſtores ouium. eod. c.

B C

An licuiſſet Dauid pugnare contra Idumæos.

QVÆST. XVII.

QVÆRET aliquis, an licuit Dauid pugnare contra Idumæos. Aliquis dicet, quod non, quia Deuteronom. 2. dicitur: Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau: videte diligenter, ne moueamini contra eos: & intelligitur de bello, ergo non licebat pugnare contra illos. Reſpondendum, quod licuit Dauid pugnare contra Idumæos, quia nunquam mouebat bellum iniuſtum. Ad auctoritatem dicendum, quod illa intelligitur, quod ſit mandatum temporale Iſraëlitarum pro tunc: & non extenditur ad omne tempus. Patet hoc, quia in eadem auctoritate ſolùm vetatur pugna, quando tranſirent Iſraëlitæ per terram Idumæorum. Nam dicitur: tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, videte diligenter, ne moueamini contra eos. Item illa lex prohibet pugnam, quæ fit ad capiendum loca, quod patet, quia dicitur in eadem, videte ne moueamini contra eos. Nec enim dabo vobis de terra eorum, quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium. Dauid autem non pugnabat nunc ad capiendum terram Idumæorum, quia nihil de illa ſumpſit in poſſeſſionem Iſraëlitarum, ſed ſolùm fecit eam tributariam, vt patet hic. Item dicendum, quod illa lex ſolùm vetabat pugnam ſine cauſa: nam Iſraëlitæ tunc nō habebant aliam cauſam pugnandi contra Idumæos, ſed ſolum cupidine poſſidēdi terram illorum, volebant mouere bellum, & hoc Deus prohibet dicens: Nec enim dabo vobis de terra illorum, quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium. Dauid tamen habebat nunc aliquam cauſam pugnandi cōtra Moabitas, vt quia fortè ipſi fecerant inſultum in terram Iſraël. Vel quia adiuuerant Syros ad pugnandum contra Dauid, cum eſſent finitimi eorum, vnde haberet Dauid ius pugnandi contra illos. Sed aliquis obiiciet, quod non liceret pugnare contra eos, quia Deuter. 23. dicitur: Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt, ergo à fortiori non pugnabis contra eum. Reſpondendum quod Iſraëlitę non deberent abominari Idumęos propter cognationem, & ideo ſi Idumæi nihil iniuſtum agerent contra Iſraëlitas, non debebant pugnare contra eos, nunc verò aliquid mali egerunt, & tunc licebat pugnare, & etiam ipſi prophetæ prædicebant mala, ſic patet Abdiæ vnico capit. nam ibi ſolum propheta cōminatur mala filiis Eſau, ſcilicet, Idumæis, & alij prophetæ ſæpe mala prædicunt contra eos. Nam Ieremias prædixit mala multa contra Idumæos. Ierem. 49. & ſic nunc creditur, quod aliquod malum fecerint contra Iſraël, & ideo fuit pugna iſta.

D E F

An licuit Dauid facere Idumæos ſibi tributarios.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR vlterius, an licuit Dauid facere Idumęos ſibi tributarios. Aliquis dicet, quod non, quia Idumæi reſtiterant Iſraëlitis in pugna, ideo debebant omnes occidi, & non conſtitui tributarij. Reſpondendum, quod iſtud verum eſt, quando Iſraëlitæ pugnabant contra aliquam ciuitatem, quæ non eſſet in terra Chanaan. Secus cùm pugnabant in campo, quia tunc lex, quæ habetur Deuteronom. 20. non obligabat eos, & ſic erat in electione eorum, quid vellent agere ſuper victos. Dauid autem miſertus eſt Idumæis, & noluit occidere omnes, ſed conſtituit eos tributarios, quia hoc benignius erat, & vtilius Dauid. Satis tamen puniuit eos acriter, quia occidit omne maſculinum in Idumæa, vt patet ſeq. li. cap. 11. quomodo autem ſtet, quod occidit omnes maſculos, & conſtituerit Idumæos tributarios, ibidem declarabitur. *Et ſeruauit Dominus Dauid in omnibus ad quæcunque profectus eſt*, id eſt, quamquam Dauid multa bella egerit, tamen in omnibus his liberauit eum Deus, ſcilicet, quod nunquam incidebat in manus hoſtium, nec vincebatur, nec peribat aliquis de ſuis, & hoc, quia Deus promiſerat ei ſeruare eum. *Et regnauit Dauid.* Hic ponitur ſecundum principale huius cap. ſcilicet, diſpoſitio regni, & hoc quantum ad officiales Dauid. In hoc enim conſiſtit totus bonus ſtatus politiæ, ſi exterius per fortitudinē militarem ab hoſtibus defendatur, & interius per iuſtitiam regatur. *Et regnauit Dauid ſuper omnem Iſrael*, ſcilicet, exercēs poteſtatem regis omnibus ſibi obedientibus. *Faciebat quoque Dauid iudicium, & iuſtitiam omni populo ſuo*, id eſt, habebat ſe iuſtè in negociis omnium expediendis. Dicitur autem facere iudiciū, id eſt, iuſtè ſententiare, & facere iuſtitiam, id eſt, iuſtè exequi ſententiata, vnum autem ſine altero non ſufficit.

Diſpoſitio regni quo ad officiales.

Quomodo Dauid faciebat iuſtitiam.

QVÆST. XIX.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur hic, quod Dauid faciebat iudicium, & iuſtitiam, cum dixerit Abſalom, infra 15. videntur mihi ſermones tui boni, & iuſti, ſed non eſt, qui te

audiat

audiat constitutus à rege, id est, non est qui possit expedire causam tuam. Respondendum, quod Dauid iudicabat in causis populi, quantum sufficiebat, & constituerat multos iudices in domo sua, qui diffinirent causas, sicut est in curiis aliorum regum. Absalon autem mentiebatur dicendo, quod nullus erat in domo regis, qui posset diffinire causam. Hoc autem dicebat ad solicitandum animum populi, vt eum regem facerent, vt patet ibidem, cùm dicitur: Dicebatque Absalon, quis me constituat iudicem super terrram, vt ad me veniant omnes, qui habent negocium, & iustè iudicem, sed & cum accederet ad eum homo, vt salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum, faciebatq; hoc omni Israël, qui veniebat ad iudicium, vt audiretur à rege, & solicitabat corda virorum in Israël. *Ioab autem filius Saruiæ erat super exercitum.* Istud erat maximum officium in domo regis, scilicet principari toti militiæ. Hoc autem dederat Dauid ipsi Ioab, quando pugnauerunt contra Ierusalem ad arcem Sion, & dixit Dauid, quod qui percuteret in primis Iebusæum, esset dux belli. Ioab verò ascendit primus, & tetigit fistulas domatum, & factus est princeps, supr. 5. & 1. Paralip. 11. Sciendum autem, quod quamquam isti esset data cura exercitus, tamen Abisai frater eius regebat magnam partem exercitus, & erant ambo tanquam duces belli, vnde infra 10. ambo diuiserunt inter se exercitum, quando pugnauerunt contra Ammon. Et pugnauit Abisai contra Syros. Etiam 1. Paralip. 18. dicitur, quod Abisai occidit 18. millia de Idumæis. *Porro Iosaphat filius Ahilud erat à commentariis.* Istud erat aliud officium in domo Dauid, scilicet, esse relatorem causarum, quæ veniebant ad regem, vel rememoratorem, & ordinatorem, scilicet, quod quando rex obliuisceretur aliquorum negociorum deductorum ad ipsum, iste reduceret ei illa ad memoriam, & ordinatim proponeret secundùm tempora, quibus fuerant proposita ab ipsis, quæ adduxerunt coram rege. Est autem hic à commentariis vna dictio indeclinabilis, & accipitur per omnem casum. Et sic accipiuntur quædam nomina antiqua, vt à calculis. *Et Sadoc filius Achitob, & Abimelech filius Abiathar erant Sacerdotes,* id est, isti duo erant Sacerdotes magni tempore Dauid, scilicet, Abiathar, & Sadoc. De minoribus autem non fit hic mentio, quia illi valde multi erant.

Quomodo erant nunc duo summi Sacerdotes, cùm non deberent esse nisi vnus.

QVÆST. XX.

QVÆRETVR vlterius, quomodo erant nunc duo summi Sacerdotes, quia nunquam esse debebat nisi vnus, & illo mortuo, alius de filiis eius succedebat ei, vt colligitur Exod. 29. & Leuit. 6. & 8. & 21. Respondendum est, quod à principio Deus vnicum summum Sacerdotem instituit, scilicet, Aaron: omnes autem filij eius erant minores Sacerdotes, & postea procedente tempore semper fuit vnicus Sacerdos magnus, nunc autem accidit, quod essent duo Sacerdotes magni, scilicet, Sadoc, & Abiathar. Modus autem fuit, quia quando Saul destruxit vrbem Nobe, in qua erant Sacerdotes, occisi sunt ferè omnes de stirpe Ithamar, saltem enim de domo Heli nullus videtur remansisse nisi Abiathar, qui fugit ad Dauid, quando alij Sacerdotes occidebantur. præce. lib. c. 22. Et quia pater huius Achimelech erat Sacerdos magnus, & iste fuit cum Dauid in omnibus laboribus, & periculis Dauid, voluit Dauid, quod esset summus Sacerdos. Interim autem Saul ordinauit alium summum sacerdotem, scilicet, Sadoc, cùm nullus mansisset de stirpe Achimelech patris Abiathar, qui deberet esse Sacerdos magnus, & postea Dauid suscepit vtrumque horum in summum Sacerdotium. Et quia non poterant ambo ministrare in eodem tempore, & aliquando se impedirent, distinxit eis Dauid tempora ministrandi, & fecit vices pro Abiathar, & vices pro Sadoc, constituens sub quolibet illorum certas vices Sacerdotum minorum de stirpe sua, vt patet 1. Paralipo. 24.

(·:·)

Quare Dauid permisit Sadoc in summo Sacerdotio, cùm eum fecisset Saul.

QVÆST. XXI.

QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid permittebat hoc, vt Sadoc esset in summo Sacerdotio: nam debuisset expellere eum, & retinere solùm Abiathar, hoc autem, quia Abiathar erat filius summi Sacerdotis, scilicet, Achimelech, vt patet præced. lib. c. 22. Et si Saul non occidisset Sacerdotes, iste erat successurus in summo sacerdotio. Quod autem Sadoc institutus fuisset à Saule in summum Sacerdotem, non multum proficere debebat ei, quia sicut Saul violenter, & iniustè occidit omnem domum Achimelech, ita iniustè posuit summum Sacerdotem loco eius, ideo cùm Dauid regnaret, debebat restituere Abiathar dignitatem ei debitam, excluso Sadoc, potissimè, quia Dauid debebat ad hoc nimis affici, eo quod Abiathar fuit semper cum eo in omnibus periculis. Sic patet sequenti libro, capitulo secundo, cùm ait Salomon ad Abiathar, scilicet, tu portasti arcam coram patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus sustinuit pater meus. Respondendum est, quod Dauid afficiebatur nimis ad Abiathar, eo quod ille fuerat cum eo semper, & si potuisset eum iustè solum instituere in summo Sacerdotio destituendo Sadoc, fecisset, sed non potuit. Pro quo sciendum, quod summum Sacerdotium a b initio pertinuit ad Eleazar, filium maiorem Aaron. Num. 20. deinde Phinees filius eius accepit promissionem de summo Sacerdotio, scilicet, quod in æternum maneret in domo eius, quia habuit zelum Dei, Numer. 25. mansit autem sacerdotium in domo eius per aliquos successores vsque ad expleta quasi tempora Iudicum, sc. tempore Samsonis: tunc autem cùm filij Eleazar dedissent se peccatis, & essent remissi circa populum, & opera sacerdotalia: populus priuauit eos summo sacerdotio, & tradidit illud Heli sacerdoti, qui erat de domo Ithamar, ad quam non pertinebat sacerdotium magnum, & pariter fecerunt illum iudicem, qui iudicauit quadraginta annis, dum fuit summus sacerdos. præceden. libr. cap. 4. Deus autem promisit huic Heli, quod ipse, & omnes posteri sui vsque in sempiternum tenerét summum sacerdotium, si colerent Deum: quia tamen duo filij Heli, scilicet, Ophni, & Phinees fuerunt pessimi, & nō correxit eos Heli, sciens iniquitates eorum, Deus priuauit eum in posteris suis summo sacerdotio, vt patet præceden. lib. cap. 2. Scilicet: Locutus sum, vt domus tua ministraret in conspectu meo in sempiternum: nunc autem absit à me, sed quicunque glorificauerit me, glorificabo eum; & qui contemnunt me, erunt ignobiles. Et sequitur ibi: Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua: & videbis æmulum tuum in templo, in omnibus prosperis Israël: & non erit senex in domo tua omnibus diebus. Ecce qualiter prænunciatum est summum sacerdotium præscindendum de domo Heli: & quod instituererur alius æmulus eius, id est, alius summus sacerdos simul cum eo: postea autem subditur ibi de illo summo sacerdote instituendo, scilicet, Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciat: & ædificabo ei domum fidelem, id est, sempiternam. Ecce qualiter instituendus erat sacerdos, qui non esset de domo Heli: & ille habiturus erat sacerdotium in sempiternum, exclusis omnibus posteris Heli: cùm dicatur ibidem: & non erit senex in domo tua omnibus diebus, id est, nullus summus sacerdos erit post hoc. postquam tamen ista verba dicta sunt ad Heli, non fuit immediatè ablatum sacerdotium de domo eius, sed ipse tenuit illud, filius quoque eius Phinees ministrauit in eo iam patre inueterato, & impotente. Deinde mortuus est Phinees in bello, quando capta est arca Domini, & successit ei Achitob filius suus, vt colligitur præcedenti libr. capitu. 14. Qui fuit sacerdos tempore Samuelis. Deinde fuit sacerdos Achias frater Achitob, vt quidam volunt: & iste erat cum arca, quando Saul iuit in bellum contra Philisthinos. præalleg. capit. post hunc fuit sacerdos Achimelech filius Achitob, & iste fuit viuente Saule, & incipiente Dauid manere apud Saulem. præceden. lib. cap. 21. Hunc autem Achimelech occidit Saul cum octogintaquinque viris indutis Ephod. præceden. lib. cap. 22.

A

Et ibi cessauit pro tunc summum sacerdotium in domo Hely. Abiathar autem filius Achimelech fugit ad Dauid: fuitque semper cum eo. Saul verò instituit interim alium summum sacerdotem, scilicet, Sadoch, qui non erat de progenie Heli summi sacerdotis: nec Ithamar; sed de domo Eleazari: & iste erat sacerdos, de quo Deus dixerat, quod faceret ei domum fidelem, & quòd semper essent sacerdotes de genere suo: nam postquam Dauid factus est rex, voluisset libenter amouere Sadoc à summo sacerdotio, & instituere solum Abiathar, quia tamen Sadoc erat ille, de quo Deus dixerat, quod faceret ei domum fidelem, non est ausus priuare eum summo sacerdotio: ipsum quoque Abiathar noluit priuare, quia erat filius summi sacerdotis, & quia videbatur nimis indignum, quod cùm ipse fuisset cum Dauid in omnibus laboribus, quod Dauid priuaret eum honore paterno, fecit quod essent isti duo summi sacerdotes, & nullus eorum percipiebat iura summi sacerdotij totaliter, sed diuidebant inter se: tempora quoque ministrandi erant diuisa, vt patet 1. Paral. 24.

An Dauid peccauit tolerando Abiathar in summo sacerdotio.

QVÆST. XXII.

B

QVAERITVR vlterius, an peccauit Dauid tolerando Abiathar in summo sacerdotio, vel instituendo eum. Aliquis respondebit, quod sic, quia iam constabat, quod sacerdotium summum præscindendum erat de domo Heli, & transferendum in domum Sadoc: quamquam ergo Dauid permitteret Sadoc esse sacerdotem magnum iuxta prænuntiationem Dei, tamen præiudicabat ei, quia status summi sacerdotij, & redditus, & honor ad vnicum pertinere debebat. Dauid autem diuidebat ista in duos. Respondendum est, quod non peccauit Dauid. Primò, quia cùm Abiathar fuisset filius summi sacerdotis, satis rationabile videbatur, quod aliquid perciperet de summo sacerdotio. Item fauendum erat ei in aliquo, quia ipse fuerat semper cum Dauid in omnibus laboribus. Item non faciebat Dauid aliquatenus contra Dei dispositionem: nam licèt summum sacerdotium debitum esset Sadoc, non debebatur ei soli, sed Deus prædixerat, quod futuri essent duo summi sacerdotes simul: nam dixit ad Heli: videbis æmulum tuum in templo omnibus prosperis Israël. precedent. lib. cap. 2. Æmuli autem vocantur competitores, qui eandem rem amant, & in eandem tendunt, & propter eam sibi æmulantur, id est, inuident: sed tempore Heli summi sacerdotis, & successorum suorum ante Abiathar, nunquam illud fuit, quia sacerdos erat vnus, & de stirpe Heli, ideo incipiente nunc summo sacerdotio Sadoc, debuit esse alius summus sacerdos de domo Heli ad hoc, quod essent duo æmuli in templo: non ergo peccauit Dauid, qui egit iuxta Dei prænuntiationem, quam credendum est, quod ipse intellexerit. Sed non mansit semper hoc, nam Abiathar, & Sadoc fuerunt summi sacerdotes tempore Dauid, sed incipiente regno Salomonis, Abiathar priuatus est summo sacerdotio: nam Salomon priuauit eum, & volebat etiam ei mortem infligere, quia fuerat in coniuratione cum Adonia, quia tamen fuit Abiathar cum Dauid in omnibus laboribus, noluit eum occidere Salomon. seq. li. c. 2.

C

An fuit contra legem duos sacerdotes simul esse.

QVÆST. XXIII.

QVAERETVR vlterius, an peccatum esset, & contra ordinem legis esse simul duos summos sacerdotes. Respondendum est, quod contra legem erat, quod patet. Primò ex institutione Dei: nam cùm Aaron, & filij eius facti sunt sacerdotes, solus Aaron factus est vnus summus sacerdos. Exo. 29. & Leuitic. 8. Iussit quoque Deus mortuo summo sacerdote succedere ei vnum de filiis suis, scilicet primogenitum, vt patet prælegato capitu. & Leuit. 6. & 21. Vbi summus sacerdos vocatur maximus inter fratres suos; id est, primogenitus inter illos, vel maior ætate. Hunc autem modum seruauit Moyses: nam mortuo Aaron non instituit duos filios eius, scilicet, Eleazar, & Ithamar summos sacerdotes, sed solùm Eleazar, & hoc Deus iussit Numer. vigesimo. Secundò patet hoc ex vestibus summi sacerdotis: nam Deus iussit fieri vestes, tam pro sacerdotibus minoribus, quàm pro magno: & de vestibus minorum fecit multas. De vestibus autem summi sacerdotis fecit pro vnico, vt patet Exod. 18. Demonstrauit autem Deus vnitatem istius vestis, quia iussit, quod quicunque de posteris Aaron vngeretur in summum sacerdotem, induereturilla veste Aaron, vt patet Exod. 29. Tertiò patet hoc ex nomine, nam vocatur summus sacerdos: istud autem nomen pluribus non conuenit, quia tunc non essent plures summi, sed essent æquales, sicut sacerdotes minores inter se. Quartò patet ex redditibus, quia Deus instituit redditus summi sacerdotis indiuisos, iubens ei dari certam partem fructuum separatim. Numer. 18. Si tamen voluisset esse plures summos sacerdotes, diuisisset illis redditus. Quintò patet hoc ex officio, quia ad summum sacerdotem pertinebat facere aliqua mysteria, quæ non poterant facere alij: sicut erant cæremoniæ diei expiationis. Leuitic. 16. Deus tamen non diuisit ministerium inter summos sacerdotes, ergo vnicum esse voluit. Dauid autem, quia tempore suo instituti sunt duo summi sacerdotes, diuisit illis tempora ministrandi. 1. Paralipom. 24. Sexto patet, quia Numer. 35. & Iosue 20. dicitur, quod homicida casualis deberet manere in vrbe refugij vsque ad mortem summi sacerdotis, qui illo tempore erat. Si tamè essent multi summi sacerdotes simul, oporteret dicere, quis sacerdos illorum moriturus esset, ergo præsupposuit scriptura, quod vnicus summus sacerdos erat semper futurus. Cùm autem quæritur, an esset peccatum instituere duos summos sacerdotes, cùm esset contra legem. Dicendum, quod quicumque conaretur introducere multos summos sacerdotes, peccaret: vel si multi permitterent se simul in summo sacerdotio institui, peccarèt. Nunc autem Dauid instituit duos, vel institutos tolerauit, quod non fuit sola voluntate humana, sed Dei dispensatione, qui voluit esse duos æmulos in summo sacerdotio tempore Sadoc, & prænunciauit hoc præcedent. libr. capit. 2. Noluit tamen, quod istud postea maneret, quia nolebat abrogare legem priorem, sed solùm dispensare in ea ad tempus, ideo antequam moreretur Abiathar, priuatus est summo sacerdotio, & incepit esse solus Sadoc summus sacerdos, & tunc completum est, quod dictum fuerat de domo Heli. Sic patet sequen. lib. cap. 2. scilicet, Dixit Salomon Abiathar sacerdoti: Vade in Anathoth ad agrum tuum; & quidem vir mortis es, sed hodie non interficiam te, quia portasti arcam coram patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus ille sustinuit. Eiecit ergo Abiathar, vt non esset sacerdos Domini, vt impleretur sermo Domini, quod locutus est super domum Heli in Silo. Solùm ergo fuerunt duo summi sacerdotes simul tempore Dauid: Omnibus autem aliis temporibus erat vnicus summus sacerdos, siue ante hoc, siue post istud: licèt differebat, quia toto tempore antequam Romani dominarentur super Hebræos, erat vnicus summus sacerdos quamdiu viueret, postea verò dominantibus Romanis, nequitia Hebræorum, & auaritia Romanorum, cœpit summum sacerdotium esse venale, & non vendebatur ad semper, sed per singulos annos, vnde quãdo Christus passus est, erat sacerdos summus Caiphas, & præcedenti anno fuerat summus sacerdos Annas socer eius, vt colligitur Matt. 26. & Mar. 14. & Luc. 22. Vnde beatus Ioannes dixit: capitu. 11. Quod Caiphas non dixit à seipso, sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit.

D

Quomodo dicatur quod Achimelech filius Abiathar esset summus sacerdos; cùm Abiathar esset filius Achimelech.

QVÆST. XXIIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur hic, quod Achimelech filius Abiathar, & Sadoc erant sacerdotes; quia potius erant è contrario, scilicet, quod Abiathar filius Achimelech erat sacerdos. Aliquis autem respondebit, quod Abiathar erat iam mortuus, & filius eius Achimelech fuerat institutus in summum Sacerdotem. Sed hoc non stat, quia Abiathar viuebat, & vixit vsque ad regnum Salomonis. Ipse enim expulit eum de sacerdotio, vt patet seq. lib. c. 2. Aliquis autem aliter respondebit, scilicet, quod Abiathar erat hic summus sacerdos, & tamen nominatur Achimelech, quia ille erat

E

An peccasset, qui sola humana dispositione voluisset instituere duos summos sacerdotes.

F

pater

pater ſuus.præced.lib.capit.22. & nominabatur Sacerdotium Achimelech, quia ſuſceperat illud Abiathar vice patris ſui. Sed dicendum,quod hoc non ſtat,quia iſtud teneret, ſi diceretur hic,quod Abiathar erat filius Achimelech, & tamen dicitur,quod Achimelech erat filius Abiathar. Idem etiam ponitur 1.Paralipo.24.vbi ponuntur duo Sacerdotes magni, ſcilicet,Sadoch,& Achimelech. Dicēdum ergo,quod Abiathar fuit hic ſummus Sacerdos, & viuens erat, vixitque etiam poſt mortem Dauid. Dicitur tamen, quod Achimelech filius Abiathar factus eſt ſummus Sacerdos, quia fortè Abiathar erat ſenex, & non poterat miniſtrare, ideo filius eius efficiebatur ſummus Sacerdos ad miniſtrandum, vt ſuppleret locum patris, & tamen quamdiu viueret pater, ipſe vocaretur ſummus Sacerdos,ita enim euenit, quia mortuo Dauid dicitur, quod Salomon eiecit Abiathar de ſummo Sacerdotio, & tamen nō potuiſſet eiici de illo,niſi tunc eſſet ſummus Sacerdos.Sic etiā fuit in Heli ſummo Sacerdote, qui cùm eſſet iam grandæuus, non potens miniſtrare,conſtituit filium ſuum Phinees, vt miniſtraret pro eo in ſummo Sacerdotio, vt ait Ioſephus 5. Antiquitatum,& colligitur præced.lib.c.2.Sed iſta ratio non multum ſtat, quia Abiathar non erat nunc ſenex, cùm etiam poſt mortem Dauid ſuperuixerit, & tunc eiectus fuerit de ſummo Sacerdotio:immo & ipſe Abiathar erat in factione cum Adonia. ſequen. lib. cap. 1. Sed videtur dicendum, quod cùm Abiathar fuiſſet cum Dauid in omnibus laboribus ſuis, & conſuluiſſet pro eo Dominum ſæpe, diligebat eum Dauid nimis, & volebat illum habere ſemper apud ſe in conſiliarium, vnde non poterat ire in ſanctuarium ad miniſtrandum. Erat autem ſanctuarium in Gabaon: Dauid autem morabatur extra locum illum in Ieruſalem, ideo voluit, quod filius eius conſecraretur in ſummum Sacerdotem ad miniſtrandum loco patris, vt ille poſtea ſemper maneret cum Dauid, & tamen ipſe pater retinebat ſibi dignitatē, vnde poſt hoc vocabatur ſummus Sacerdos Abiathar,vt patet ſequ.lib.cap.1.vbi ipſe,& Sadoc vocantur Sacerdotes, id eſt,ſummi Sacerdotes. *Et Sarias ſcriba*,id eſt,iſte erat ſcriba regis. Aliqui volunt, quod erat ſcriptor hiſtoriarum, & geſtorum annalium. Alij autem volunt, quod eſt ſcriba,id eſt,prothonotarius regis, ſcilicet, quia ipſe ordinabat ſuper omnes ſcribas, & iſta erat magna dignitas in domo regis. *Banaias autem filius Ioiadæ ſuper Cerethi, & Pheleti.* Iſte Banaias fuit vnus de viris fortiſſimis Dauid, & fuit poſtea magnus princeps in domo Salomonis: nam fuit princeps exercitus.ſequ.lib.cap.4. ipſe enim occidit Ioab mandato Salomonis.ſeq.li.c. 2. interfecit etiam Adoniam fratrem Salomonis.eō.cap.erat autem iſte princeps ſuper Cerethi, & Pheleti, id eſt ſuper baliſtarios,& fundibularios,vt exponit litera Caldaica:erant autem iſti fortiſſimi bellatores, & non computabantur cum reliquo exercitu: nam Ioab erat princeps militiæ, vt patet ſupra, & tamen non erat princeps ſuper Cerethi, & Pheleti. Alij autem volunt quod Cerethi, & Pheleti erant iudices magni, ſed iſtud non ſtat, quia nominantur legiones Cerethi,& Pheleti,vt patet 1.Paral.18.cùm dicitur, quod Banaias erat ſuper legiones Cerethi, & Pheleti. Item patet infra 15.quia cùm fugeret Dauid à facie Abſalon,dicitur, quod ambulabant iuxtà eum legiones Cerethi, & Pheleti, & omnes Gethæi pugnatores validi,ergo non erant Cerethi, & Pheleti iudices,quia non habuiſſet eos Dauid apud ſe ad defenſionē, ſed erant cuſtodes capitis Dauid. Volunt autem quidam Cerethi,& Pheleti fuiſſe 70. iudices, quos elegit Moyſes, vnde Cerethi interpretantur examinatores, & Phelethi admirabiles, ſed quod dictum fuit, immediatè verum eſt. *Filij autem Dauid Sacerdotes erant*. Habebat enim tunc Dauid multos filios: nam ſex genuerat in Hebron, alios autem poſtea genuit in Ieruſalem.

Quomodo filij Dauid poterant eſſe Sacerdotes.

QVÆST. XXV.

QVÆRET aliquis, quomodo poterant eſſe filij Dauid Sacerdotes: nam Sacerdotes ſolùm erant de tribu Leui, & de ſola progenie Aaron, ſi quis autem de extraneis conaretur accedere ad miniſtrandum cum Sacerdotibus,moreretur. Numer. 3. & 18. filij autem Dauid erant de tribu Iuda, in qua nullus erat Sacerdos. Sic ait Apoſtolus ad Hebr. 7. arguens quod Chriſtus non poterat eſſe Sacerdos ſecundùm legem Moyſi,qui erat de tribu Iuda. Ait enim: In quo hæc dicuntur de alia tribu eſt, de qua nullus altario præſto fuit. manifeſtum eſt enim,quod ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt, ideo ſi aliquis de iſta tribu conaretur accedere ad miniſtrandum coram Domino,moreretur: ſic fuit de Ozia, rege Iuda,qui volens thus offerre coram Domino, percuſſus fuit lepra in fronte,& manſit leproſus vſque ad mortem,vt patet infra 4. lib.capitu.15.Non ergo erant Sacerdotes filij Dauid, nec aliquando miniſtrauerunt,ſed vocantur Sacerdotes,id eſt,potentes, & excellentes: quia ſacerdos ſignificat principem,vel honorabilem virum,& hoc erat in filiis Dauid, quia ipſi erant honorabiliores omnibus de populo. Et eſt ſenſus, quod quamquam reliquis data fuerint officia, & dignitates: non fuerunt data filiis regis, eo quod ipſi erant domini omnium iſtorum, & non oportebat, quod eis daretur aliquod officium. iſtud patet 1. Paralipo. 18. vbi ponitur iſta hiſtoria, & dicitur: Porro filij Dauid primi ad manum regis,vbi dicitur hic,quod erant Sacerdotes.Sic enim dicit Gloſſa, & hiſtoria ſcholaſtica, quod Iethro vocatur Sacerdos Madian,id eſt,princeps terrę Madian:communiter tamen dicitur,quod eſſet verè Sacerdos.

CAPIT. IX.

ET dixit Dauid. Putasne eſt aliquis, qui remanſerit de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam propter Ionathan? Erat autem Dauid de domo Saul ſeruus nomine Siba. Quem cùm vocaſſet ad ſe, dixit ei: Tune es Siba? Et ille reſpondit: Ego ſum ſeruus tuus. Et ait rex: Nunquid ſupereſt aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam Dei? Dixitq; Siba regi: Supereſt filius Ionathæ, debilis pedibus.

DESCRIPTO in ſuperioribus de bona habitudine Dauid ad populos hoſtium: hic agitur de pietate eius ad proximum,& iſta oſtenſa eſt in tribus. Primò,filium Ionathæ inquirendo. Secundò,ne timeret ei ammonendo. Tertiò, ei & familiæ ſuæ diligenter prouidendo. Secunda ibi. *Et ait Dauid.* Tertia ibi. *Vocauit itaque rex.* *De pietate Dauid ad proximū.*

An ordo ſit continuus, & quæ ſequuntur, fuerint immediatè facta.

QVÆST. I.

QVAERET aliquis circa ea, quæ habentur in hoc capitulo, an habeant ordinem continuatum ad præcedentia, vel ſit aliqua mutatio; & an fuerint iſta immediatè facta poſt præcedentia. Reſpondendum, quod non poteſt conſtare de his, quæ habentur hic, an fuerint ante præcedentia, vel poſt: cùm iſta ſit aliena hiſtoria. Satis tamen videtur dicendum, quod fuerint iſta facta poſt præcedentia, quia nunquam credendus eſt in ſcriptura ordo mutatus, niſi euidenter conſtet ex aliquo: alioquin poneremus ordinem turbatum in ſcriptura, & ſine cauſa, quod eſt valde irrationabile.Cùm autem dicitur, an fuerit iſtud factum immediatè poſt præcedentia. Dicendum, quod non patet, ſatis tamen videtur dicendum, quod fuerit hoc ſeptem vel octo annis, poſtquam Dauid cœpit regnare ſuper totum Iſraël. Quod patet, quia quādo mortuus eſt Saul in bello, & Ionathas: iſte Miphiboſeth filius Ionathæ,de quo hic, erat annorum quinque, vt patet ſupra 4. nunc autem habebat iam filium paruulum,vt patet infra in litera, ergo ad minus eſſet annorum viginti, vel quaſi, ſed Dauid cœpit regnare ſuper Iudam eo anno, quo mortuus eſt Saul,& regnauit ſeptē annis,& dimidio,qui ſi addantur quinque annis Miphiboſeth, quos egerat, quando mortuus eſt Saul,erunt duodecim. Ad complendum ergo viginti annos Miphiboſeth, quos nunc haberet, quando iam habebat filium paruulum,oportebant addi 7.vel 8.anni. & ſic eſſent iſti ſeptem, vel octo anni poſtquam cœpit Dauid regnare ſuper totum Iſraël:tunc autem veriſimile eſt, quod iam feciſſet omnia bella, quæ habentur præcedenti capitu. *Et dixit Dauid*, id *Tēpus 8. annorum intercidit inter prædicta, & ſequēta.*

eſt,quæ-

A est, quæsiuit pro filiis Ionathæ. Et istud dixit seruis suis, & non Sibæ seruo Miphiboseth: quia adhuc nesciebat, an ille seruus esset. Sed ordo fuit, quod inquisiuit Dauid à seruis suis, an supereset aliquis de domo Saulis, illi autem nullum cognoscentes, dixerunt se cognoscere quendam seruum domus Saulis, qui consueuerat esse tempore Saulis nimis familiaris illi, & ob hoc dixerunt, quod rex posset scire veritatem: ideo vocauit illum, & ab eo quæsiuit. *Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul?* id est, nunquid est aliquis residuus de progenie Saulis? Ista verba diriguntur ad seruos suos, & non ad Sibam, quia nondum venerat. *Vt faciam cum eo misericordiam propter Ionatham.* Hoc dixit Dauid, quia fortè aliqui de viris suis, putantes, quod Dauid inquireret residuos de domo Saulis ad occidendum illos, pietate moti subticerent, ideo dixit, quod volebat inquirere ad faciendum misericordiam illis propter Ionatham.

Cur quæsiuit Dauid, an supereset aliquis de domo Saulis, cùm non teneretur facere misericordiam nisi cum eis, qui erant ex Ionatha.

QVÆST. II.

B QVÆRET aliquis, quare Dauid quæsiuit hic, an supereset aliquis de domo Saul, quia ipse non facturus erat misericordiam cum omnibus de domo Saul, sed solùm cum illis, qui erant de progenie Ionathæ: nam cum eo solo fecerat pactum de miserendo. præceden. lib. cap. vigesimo. Aliquis respondebit, quod Dauid solùm erat obligatus facere misericordiam cum progenie Ionathæ. voluit tamen ex benignitate quærere omnes de domo Saulis ad faciendum misericordiam cum illis: & hoc propter Ionatham, scilicet, vt non solùm benefaceret filiis eius propter eum; sed etiam omnibus filiis Saulis, qui erant cognati Ionathæ. Sed hoc non stat, quod patet ex duobus. Primo, quia cum Dauid quæsiuit à Siba, an supereset aliquis de domo Saulis, & respondisset, quod supererat Miphiboseth filius Ionathæ, non quæsiuit amplius Dauid de aliis: si tamen intentio sua fuisset miserendi omnibus de stirpe Saulis, non solùm quæsiuisset pro Miphiboseth: sed etiam quæreret, an supersent alij filij Saulis. Item no stat, quia Dauid nō misertus fuit omnibus de domo Saulis, sed soli Miphiboseth, vt patet infra vigesimo, quando Gabaonitę peterunt filios Saulis ad occidendum, & Dauid dedit eis duos filios Saulis, quos peperit Respha, & quinque nepotes eius, quos peperit Merob filia Saulis. Et dicitur ibi, quod pepercit Dauid Miphiboseth propter iusiurandum, quod habuerat cū Ionatha, ergo non misertus fuit filiis Saul. Respondendum, quod intentio Dauid, quando dixit, ista non erat, quod vellet misereri omnibus de domo Saulis, sed solis filiis Ionathæ. C Quod satis apparet cùm dixit: vt faciam misericordiam propter Ionathan. Si tamē intellexisset de omnibus posteris Saulis, dixisset absolutè, vt faciam misericordiam cum eis: & non dixisset propter Ionathan. Item patet, quod ex modo loquendi Dauid sic apparebat. Nam Siba cùm audiuit, an supereset aliquis de domo Saulis: solùm respondit, quod supererat Miphiboseth: & tamen ipse sciebat supersse duos filios Saulis, & quinque alios nepotes: intellexit igitur, quod Dauid solùm quærebat de posteritate Ionathæ: hoc autem verum est, nisi fortè dicas, quod accipitur hic facere misericordiam largè, scilicet, non pro impendere aliquod bonum, sed pro non inferre malum. Et hoc modo Dauid fecit misericordiam cum omnibus de progenie Saulis nunc, cùm nullum eorum occiderit, quamquam posset propter patrem. Non accipitur tamen hic facere misericordiam sic, quia ad non occidendum posteros Saulis, non oportebat inquiri eos: sed satis erat, quod non inquireret ad persequendum. Hic autem inquisiuit illos ad benefaciendum, vt patet ex sequentibus, ergo solùm intelligebatur de filiis Ionathæ. Dixit tamen de filiis Saul, quia per Saulem intelligebat Ionathan, qui erat primogenitus eius.

An Dauid tenebatur benefacere filiis Saulis, præter Ionathæ. D

QVÆST. III.

QVAERETVR vlterius, an teneretur Dauid benefacere aliis filiis Saulis præter filios Ionathæ. Aliquis respondebit, quod sic, quia sicut Dauid tenebatur benefacere filiis Ionathæ propter iusiurandum interpositum. præceden. lib. cap. 20. Ita interposuerat Dauid iuramentum cum Saule circa filios eius. eodem lib. capit. 24. Respondendum est, quod non tenebatur benefacere Dauid posteris Saulis, qui non erant de filiis Ionathæ sicut filiis Ionathæ, & hoc propter tria. Primò, quia iuramentum interpositum inter Dauid & Ionathan semper tenuit, eo quod non superuenit aliquid, propter quod violaretur, iuramentum tamen interpositum inter Dauid & Saulem non tenuit: eo quod postquam Dauid iurauit Sauli de posteris eius innouauit aliquid Saul contra Dauid, scilicet, quia persecutus est eum, vt patet, quia istud iuramentum fuit præceden. libr. cap. 24. Et postea persecutus est eum Saul. eodem libro, capitu. 26. Secunda ratio est, quia in iuramento, quod præstitit Dauid Ionathæ continebatur, quod Dauid non amoueret misericordiam suam à semine Ionathæ, sed quod benefaceret ei in sempiternum. eodem lib. capitu. 2. Ad complendum autem hoc, non solum requirebatur, quod Dauid non noceret posteris Ionathæ; sed etiam quod aliquod bonum eis impenderet. Iuramentum autem quod præstitit Dauid Sauli, non continebat hoc, sed solùm ne Dauid deleret semen Saulis post mortem eius, & ne auferret nomen eius de domo patris sui. Ad complendum autem hoc iuramentum non requirebatur, quod aliquod bonum præstaret Dauid posteris Saulis, sed quod non occideret eos, & hoc fecit. Tertia ratio est, quia Dauid non iurauit Sauli de quolibet filio eius, sed solùm, quod non deleret omnes: dato ergo, quod per hoc intelligeretur etiam, quod deberet eis benefacere, non sequebatur, quod deberet benefacere omnibus, sed satis est, quod benefaceret quibusdam, & quia filij Ionathæ erant de filiis Saulis, ad complendum iuramentum præstitum Sauli, sufficiebat benefacere filiis Ionathæ.

An tenebatur Dauid benefacere filiis Ionathæ propter iuramentum præstitum patri eorum, vel solùm propter benignitatem.

QVÆST. IIII.

QVÆRETVR vlterius, an teneretur nunc Dauid benefacere filiis Ionathæ propter iuramentum præstitum patri eorum, vel faciebat hoc solùm ex benignitate. Respondendum est, quod tenebatur propter iuramentum, & propter illud bene agebat. Sic patet inf. 21. cùm dicitur, quod Dauid pepercit Miphiboseth, scilicet, quod non tradidit eum ad occidendum cum aliis filiis Saulis propter iusiurandum. Itē patet hoc, quia iuramentum, quod præstitit Dauid Ionathæ fuit ad sempiternum: nam dixit Ionathas, si vixero facies mihi misericordiam Domini; si verò mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam à domo mea vsque in sempiternum, fuit autem istud iuramentum multotiens confirmatum. Nam post hoc præc. li. c. 20. dixit Ionathas. De verbo autem, quod locuti fuimus ego & tu, sit Dominus inter me & te vsque in sempiternum, & iterum eo. c. confirmatum est cum dicitur. Quæcumquæ iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes, Dominus sit inter me & te, & semen meum, & semen tuum vsque in sempiternum. Iterum etiam confirmatum est fœdus, quia Ionathas iuit ad Dauid latenter in syluis, & ibi pepigerunt fœdus, id est, confirmauerunt fœdera præterita. præced. lib. c. 23. ideo non habebat Dauid aliquam causam recusandi ista fœdera. Sed aliquis dicet, quod iuramentum iam non tenebat, eo quod post omnes illas confirmationes attētatum fuit aliquid contra Dauid, scilicet, quia Saul persecutus est eum. præced. li. c. 23. & 24. & 26. Respondendum, quod hoc nihil obstat, quia Ionathas nihil attentabat contra Dauid, sed Saul hoc faciebat, nihil autem reus erat Ionathas, cum eo inuito ista fierent. Sed aliquis obiiciet, quod Ionathas non solum non debe-

bat

at consentire, quod aliquis persequeretur Dauid, sed etiam debebat quantum posset exponere se pro eo, ne quis ei noceret, sed hoc non faciebat, ideo non obseruabat fœdus. Respondendum, quod Ionathas egit quantum debuit, & potuit: nam à principio Saul iubebat occidi Dauid, & Ionathas persuasionibus obtinuit ne occideretur. præceden. lib. capitu. 19. Iterum etiam cùm Saul iuberet duci Dauid ad mortem: Ionathas publicè respondit pro eo, ita quod Saul iratus conatus est percutere Ionatham lancea, & fugit Ionathas, præced. lib. cap. 20. non poterat autem, nec debebat Ionathas pluribus se exponere pro Dauid: eo quod hostis Dauid erat Saul pater eius, contra quem non licebat Ionathæ pugnare armis, etiam si Saul conaretur occidere eum, sed magis fugere debebat. A fortiori ergo pro Dauid non debebat pugnare contra patrem suum, iam tamen nihil restabat, nisi vt Ionathas pugnaret contra Saulem, cùm exhortationibus, & precibus non flecteretur ab iniquo proposito. Debuit ergo Ionathas desistere opponere se pro Dauid, non tamen penitus desistebat: nam habita opportunitate reuelabat Dauid mala, quæ tractabantur contra eum, vt euaderet, & cõfortabat eum. Sic patet præc. li. c. 23. cùm dicitur: Surrexit Ionathas, & abiit in syluam ad Dauid, & confortauit manus eius in Deo, dixitque ei: Ne timeas, nec enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israël. Non ergo fuit aliquid ex parthe Ionathæ, propter quod deberet irritari iuramentum ei præstitum. *Erat autem de domo Saul seruus nomine Siba.* Non est intelligendum, quod iste esset de domo Saulis, id est, de progenie, sicut accipitur immediatè esse aliquis de domo Saul, sed dicitur de domo Saulis, id est, de familia, quia pertinebat ad Saulem. Nam si fuisset de domo Saulis, id est, progenie, non fuisset seruus, hic tamen vocatur seruus. Sciendum autem, quod iste Siba vocatus est à ministris regis, quia putabatur, quod ipse sciret statum progeniei Saulis: erat autem iste seruus, scilicet, quia Saul acceperat eum in aliquo bello, & erat seruus eius, & potuit eum retinere, quia non erat de Chananęis: de omnibus autem aliis gentibus poterant accipi captiui, & conuertebantur ad ritum Iudaicum, manebantque inter Hebręos. *Quem cùm vocasset rex ad se.* Fecit illum vocari, quia præsumebatur, quod ille plenè omnia sciret. *Dixit ei: tu es ne Siba?* id est, nunquid tu es Siba? Dicebat hoc, quia cognoscebat eum. *Et ille respondit, ego sum seruus tuus,* id est, ego sum Siba seruus tuus: alioquin si istud non subintelligatur, non erat conueniens responsio, cùm non esset dubium, quin ille esset seruus Dauid, quia hoc modo omnes Israëlitæ vocabantur serui Dauid. *Et ait rex, num superest aliquis de domo Saul?* id est, nunquid est aliquis viuens de progenie Saulis? Putabat enim Dauid, quod omnes periissent, quia in tanto tempore nullus apparebat coram eo, ipsi tamen abscondebant se ab illo, quia putabant, quod propter Saulem vellet delere totum genus eius: & intelligitur de domo Saul, id est, de domo Ionathæ, quia domus Saul reseruabatur principaliter in primogenito suo, & iste erat Ionathas. *Vt faciam misericordiam Domini cum eo,* id est, vt faciam misericordiam cum illo, quam iuraui facere in nomine Domini: sic patet præced. li. c. 20. vbi in nomine Domini iuratum est. Vel vocatur misericordia Domini, id est, misericordia propter Deum: omnia nãque, quæ homines faciunt bono animo, & non attẽdentes ad vtilitatem, dicuntur facere à Deo moti, vel propter Deum: & quia Dauid misereri volebat filiis Ionathæ non propter aliquam vtilitatem, quam sperabat ab eis, sed sola pietate motus, dicebatur facere misericordiam Domini: sic enim petiit Ionathas à Dauid. præced. li. c. 20. scilicet, si vixero, facies mihi misericordiam Domini, id est, propter Dominum, vel sicut facit Dominus, scilicet, quia Deus non benefacit nobis propter aliquam vtilitatem, quam consecuturus sit à nobis, sed ex mera liberalitate. *Dixitque regi Siba, superest filius Ionathæ.* Sciebat Siba, quod prẽter Miphiboseth supererant duo filij Saulis, & quinque nepotes, sic patet inf. 21. & tamen non expressit de illis, eo quod sciebat, quod Dauid nollet misereri, nisi filiis Ionathæ, Supererat etiam quidam filius Miphiboseth, de quo nihil expressit Siba, eo quod exprimendo Miphiboseth intelligebatur filius eius, & si rex benefaceret Miphiboseth, etiam benefaceret filio eius. *Debilis pedibus,* id est, claudus. Vocauit enim eũ debilem pedibus, vt non redargueretur à Dauid, quia fortè putaret Dauid, quod Miphiboseth esset aliquis vir pulcher, & fortis sicut Ionathas pater suus, cùm autem videret eum claudum vtroque pede, & despicabilem, fortè increpare Sibam dicens: cur duxisti ad me talem virum? vt ergo non haberet postea occasionem redarguendi eum, expressit quod erat debilis pedibus, vt rex videret, an vellet eum vocare. *Vbi, inquit, est?* Hoc dixit Dauid volens mittere immediatè pro illo. *Et Siba ad regem,* scilicet, respondit. *Ecce in domo est Machir filij Ammiel Lodabar.* Ille erat aliquis cognatus Miphiboseth ex patre, vel matre, ideo tenebat apud se Miphiboseth, vt aleretur: erat autem hoc in Lodabar, scilicet, in quadam villa de tribu Beñiamin, quamquam ista non describatur in assignatione sortiũ, vt patet Iosue, à c. 15. vsque ad 20. eo quod multa omittuntur ibi. Quod autem esset in tribu Beniamin, satis apparet, quia Hebræi communiter habitabant in sortibus tribuum suarum. & ibi alebantur. *Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de domo Machir.* Non est enim passus, quod amplius maneret ibi, sed quod esset in domo regis, & comederet in mensa regis sicut filij regis. *Cùm autem venisset Miphiboseth filius Ionathæ ad Dauid,* scilicet, tũc nesciebat ad quid vocaretur, & an aliquod malum esset. *Corruit in faciem suam, & adorauit,* id est, inclinauit se vsque ad terrã super vultum suum, & adorauit regem, id est, exhibuit ei reuerentiam. Quælibet enim humiliatio capitis magna, & inclinatio ad terram, vocatur adoratio modo loquendi scripturæ. *Dixitque Dauid, Miphiboseth* id est, ô Miphiboseth. Erat enim iste modus applaudẽdi, quia diligebat eum Dauid nimis propter patrem suum. *Qui respondit, adsum seruus tuus,* id est, si aliquid iubes, ego seruus tuus præsto sum. *Et ait Dauid.* Hic ponitur secũdùm huius c. scilicet, in quo Dauid Ionathæ filium, ne timeat, admonet, & dicitur: *Ne timeas.* Vidit enim Dauid, quod Miphiboseth erat pauidus, quia fortè nesciebat ad quid vocabatur, ideo abstulit ei timorem, dicens: ne timeas. *Quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionatham patrem tuum,* id est, non timeas, quia non solùm ego non malefaciam tibi, sed etiam faciam misericordiam magnam tecum propter patrem tuum, scilicet, quia ille mihi fecit, vel quia ego iuraui ei, quod facerem. *Et restituam tibi omnes agros Saul patris tui,* scilicet, mortuo Saule, & translato regno in Dauid, progenies Saulis misera-bilis erat, & omnia, quæ pertinebant ad eos propter Saulem, ablata fuerant à seruis Dauid, & fortè hoc ignorante Dauid, nunc verò volebat quod omnia, quæ pertinuerant ad Saul, reducerentur ad Miphiboseth. Vocatur autem Saul pater Miphiboseth, & tamen erat auus eius, eo quod more sacræ scripturæ omnes superiores vsque ad quartam, & quintam generationem vocantur patres, & deinceps vocantur maiores. Sic patet de Balthasar, cui dixit Daniel, Nabuchodonosor pater tuus. Danielis 5, & tamen Balthasar erat in quarta generatione à Nabuchodonosor. Sic patet extra de verbor. signific. capit. Nabuchodonosor. *Et comedes panem in mensa mea semper,* id est, quamquam dem tibi istos agros, non do, vt de redditibus eorum alaris, quia tu semper comedes in mensa mea, sed do tibi istos agros, vt abundes, & alatur familia tua inde. In hoc autem æquiparauit Dauid ipsum Miphiboseth filiis regis, scilicet, quod comederet ad mensam, sicut illi cum rege. Plura quoque bona feciisset ei Dauid, si capax fuisset: quædam tamẽ bona erant, quæ non cadebant in ipsum, eo quod claudus erat. Dicitur autem comedens panem, quia nomine panis intelliguntur omnes cibi. Sic patet infra 4. lib. c. 6. cùm dixit Eliseus: pone ante eos panem & aquam: & sequitur, quod apposita est illis magna ciborum præparatio. *Qui adorans cum dixit,* id est, Miphiboseth inclinauit se in terram, quando rex ei ista promisit, in signum magnæ actionis gratiarum. Sic enim consuetum est nunc fieri coram magnis dominis, vt cum aliquid concesserint, vel dixerint se concessuros, impendatur eis actualiter reuerentia magna. *Dixit, quis ego sum seruus tuus,* quasi dicat, ego qui sum seruus tuus, nihil horum mereor, quæ tu Domine rex mihi polliceris. *Quoniam respexisti super canem mortuum similem mei,* quasi dicat, magna fuit benignitas tua Domine rex, quia voluisti respicere ad me, qui sum vir despicabilis, sicut canis mortuus, nec videor maioris vtilitatis: canis enim mortuus nihil boni præstat, & magnum fœtorem emittit, ita & ego cum sim claudus vtroque pede, nulli prodesse valeo, & multos impedio cum circa me occupantur: quasi dicat, si ego essem vir fortis, vel excellens nimis in aliquo, & velles mihi propter patrem meum misereri: non esset tanti pendẽdum opus tuum: quia tamen ego sum penitus inutilis, & vis mihi misereri, inæstimabile est opus tuum.

Differentia inter patres & maiores.

A *Vocauit itaque rex Siba puerum Saul.* Hic ponitur tertium huius capituli, in quo Dauid ipſi Miphiboſeth diligenter prouidet, ſcilicet, ponendo œconomum pro adminiſtratione bonorum Miphiboſeth,& dicitur, quod vocauit Dauid Sibam, quia fortè, quando loquebatur Dauid iſta ad Miphiboſeth, non erat præſens Siba, vocatur autem puer Saulis, id eſt, ſeruus eius captus in bello, vt ſuprà dictum fuit. Vel puer, id eſt, miniſter, quoniam omnis ſeruiens vocatur puer modo vulgari, & modo ſacræ ſcripturæ. *Et dixit ei, omnia quæcumque fuerũt Saul, & vniuerſam domum eius*, ſcilicet, omnia bona mobilia, & immobilia Saulis, & quicquid ad ipſum aliquo modo pertinuit, ego trado Miphiboſeth, & iſtud eſt tradere ei domum Saulis: vel vocatur domus Saulis, id eſt, ſucceſſio in primogenitura, & familia: ita quod iam domus Saulis nominetur in ſolo Miphiboſeth, quamquam alij ſint de progenie Saulis. *Dedi filio Domini tui.* Aliqui putant, quod hoc intelligatur de Micha filio paruulo Miphiboſeth, quia dicitur filio domini tui, & tũc dominus Sibæ erat Miphiboſeth, & ſic fiebat donatio filio Miphiboſeth. Sed dicendum, quod non ſtat, quia iſta donata fuerunt Miphiboſeth, cùm ſupra dixerit Dauid ad Miphiboſeth, reſtituam tibi omnes agros Saul patris tui. Cùm autem obiicitur, quia dicitur filio domini tui: non obſtat, quia Miphiboſeth vocatur filius domini Sibæ. Pro quo ſciendũ, quod Siba aliquando vocatur ſeruus Saulis, & aliquando ſeruus

B Miphiboſeth. Primo modo filius domini Sibæ vocatur Miphiboſeth, ſic accipitur ſupra in litera, ſcilicet, erat autem de domo Saul, ſeruus nomine Siba: & tunc vocatur Miphiboſeth filius domini Sibæ: ſic accipitur hic, cùm dicitur: Dedi filio domini tui, id eſt, Miphiboſeth. Et infra cùm dicitur: Miphiboſeth autem filius domini tui comedet ſuper menſam meam. Alio modo vocatur Siba ſeruus Miphiboſeth. Sic accipitur infr. 19. cùm dixit Miphiboſeth, domine mi rex, ſeruus meus contempſit me, & loquitur ibi de Siba, qui noluit ſternere aſinum ipſi Miphiboſeth, & tunc filius domini Sibæ vocatur ipſe Micha filius Miphiboſeth. Sic accipitur infra in litera, ſcilicet, operare terram tu, & filij tui, & inferas cibos filio domini tui, vt alatur, quod intelligitur de Micha filio Miphiboſeth, quia Miphiboſeth comedebat in menſa regis.

An Dauid dederit omnia, quæ fuerant Saulis filio Ionathæ.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid dedit Miphiboſeth omnia, quæ fuerant Saulis, & totam domum eius, quia alij erant de ſtirpe Saulis, ſcilicet, duo filij eius, & quinque nepotes, quibus prouenire debebat pars hæreditatis Saulis. Aliquis reſpondebit, quod hic ſolùm agitur de poſſeſſione Ionathæ; & illa tota prouentura erat Miphiboſeth, quia nullus alius ſupererat de ſtirpe eius. Cùm autem dicitur, quod Dauid dedit Ionathæ omnia, quæ fuerant Saulis. Dicetur, quod accipitur Saul pro Ionatha, ſicut ſupra accipiebatur, cùm dicitur: Nunquid eſt aliquis de domo Saul, vt faciam miſericordiam cum illo? & tamen ibi accipitur Saul pro Ionatha, vt ſupra declaratum eſt. Reſpondendum, quod non ſtat, quia neceſſe eſt, quod intelligatur litera iſta de poſſeſſione Saul: cùm dicitur: omnia quæcumque fuerunt Saul, & vniuerſam domum eius dedi filio domini tui. Ibi autem neceſſe eſt diſtingui Saulem, & dominum Sibæ: dominus tamen Sibæ erat Ionathas, cuius filius erat Miphiboſeth, cui iſta donata ſunt: ergo oportet, quod non ſolùm donata fuerint hic bona Ionathæ, ſed etiam Saulis, quia alioquin non diceretur, omnia quæ fuerunt Saulis, dedi filio domini tui: ſed omnia, quæ fuerunt Domini tui, dedi filio eius: non ergo accipitur hic Saul pro Ionatha. Aliter autem reſpondet Rabbi Dauid Kimhi, quod omnia iſta bona Saulis non pertinebant integrè ad Miphiboſeth, Dauid tamen, quia erat rex, potuit tollere ius aliorum, & tradere illud Miphiboſeth. Hoc probat præceden. lib. capit. 8. cùm dicitur, hoc erit ius regis, qui imperaturus eſt vobis. Et ſequitur: Agros veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis, & ſegetes veſtras, & vinearũ redditus addecimabit, vt det eunuchis ſuis. Sed iſta reſponſio non ſtat, quia hic præſupponitur, quod omnia quæ habentur prælegato cap. pertinent ad regem licitè; ſed falſum eſt, quia plurima illorum inducunt

C

magnam violentiam, & peccatum: vt ibidem declaratum eſt: ſi ergo de iure pertinebat pars iſtarum poſſeſſionum ad alios ſucceſſores Saulis, non potuit licitè Dauid dare totam poſſeſſionem Miphiboſeth. Aliter autem reſpondet idem Rab. Da. ſcilicet, quod tota domus Saulis perdiderat poſſeſſiones pertinentes ad Saulem propter rebellionem, quam habuit domus Saulis contra Dauid, ſcilicet, quia de iure erat debitum regnum ipſi Dauid, & tamen domus Saul fecit, quod regnaret Isboſeth, in quo præiudicatum eſt ei, & ob hoc potuit omnes de domo Saulis priuare poſſeſſionibus ſuis. Aliter autem, & melius dici poteſt, quod Dauid dedit Miphiboſeth omnia, quæ fuerant Saulis, & in hoc non priuauit alios iure ſuo, quia ad Miphiboſeth pertinebant omnia, nam Miphiboſeth erat filius Ionathæ, & ille erat primogenitus Saulis: primogeniti autem virorum nobilium maximè regum ſuccedunt patri vniuerſaliter: alij autem fratres nihil habent, niſi quędam dona in modum legatorum, & non vt hęredes ſuccedentes patri ab inteſtato. Ionathas autem erat primogenitus regis: ideo omnia bona Saulis pertinebant ad eum, & conſequenter ad Miſphiboſeth filium Ionathæ, qui erat vnicus filius eius. Sed obiiciesur contra hoc, quod Ionathas non ſuccederet vniuerſaliter ipſi Sauli, quamquam eſſet primogenitus eius, quia in veteri teſtamento primogeniti ſolum ſuſcipiebant duplum de hæreditate ad reliquos filios, vt patet Deut. 21. Reſpõderi poteſt, quod illa lex tenet in hominibus communibus, non autem in regibus: nam in regno non poterat ſuccedere niſi vnus, ſcilicet, primogenitus, & tamen iſte plus habebat quàm duplum, immo plus quàm centuplum ad alios fratres: videtur ergo quod in iſtis non teneret illa lex, & conſequenter ſuccedebant in omnibus, ſicut nunc ſuccedunt primogeniti virorum magnorum, & illi dicuntur habere domum patris ex integro: ſic ſignificatur hic, cùm dicitur in litera: omnia, quæcumque fuerunt Saul, & vniuerſam domum eis dedi filio domini tui. Aliter autem dici poteſt, quod Dauid dedit omnia bona Saulis Miphiboſeth, eo quod alij de progenie Saulis nõ habebant ius ſuccedendi: nam ſolùm erant duo filij Saulis, & quinque nepotes præter Miphiboſeth, vt patet inf. 21. ad nullum tamen illorum pertinebat de iure ſucceſſio, non autem ad duos filios Saulis, quia illi erant illegitimi, ſcilicet, filij Reſpha concubinæ Saulis, vt patet eod. capitu. illegitimi autem non ſuccedunt, maximè apud viros nobiles: quinque autem nepotes Saulis non ſuccedebant, quamquam legitimi eſſent. Erant namque filij Merob filiæ Saulis, eod. cap. In veteri tamẽ teſtamento fœminæ non habebant ius ſuccedendi patri in toto, vel in parte, ſtantibus filiis, vel ſaltem vnico, etiamſi fœminæ multæ eſſent, ſed ſuccedebant fœminæ, filiis nullis ſtantibus, vt patet Nume. 27. Merob ergo filia Saulis non poterat ſuccedere ſtante Ionatha, & aliis filiis Saulis, & conſequenter nepotes Saulis ex Merob non poterant in aliquo ſuccedere Sauli ſtantibus nepotibus eius ex Ionatha, nullus ergo erat de ſtirpe Saulis, cui ex iure competeret Sauli ſuccedere in aliquo, niſi Miphiboſeth; ideo ei tota Saulis hæreditas cedebat. Nihil ergo iniuſtum egit Dauid, tradens omnia bona Saulis ſoli Miphiboſeth, & iſta vltima eſt ſolutio, nullam recipiens calumniam: nam omnes præcedentes in aliquo ſunt calumniabiles. *Operare igitur ei terram*, id eſt, cole terram poſſeſſionis pro Miphiboſeth. in hoc enim conſtituit Sibam procuratorem, vel diſpenſatorem domus Miphiboſeth. *Tu & filij tui, & ſerui tui*, id eſt, omnes colite terram, quam nunc dedi Miphiboſeth, quia lata eſt, & multis cultoribus eget. Habebat autem Siba familiam magnam ad colendum, ſcilicet, 15. filios, & 20. ſeruos, vt patet infra in litera. In Hebræo ſolùm habetur hic. *Tu & filij tui*, & non ponuntur ſerui, translator tamen noſter poſuit ſeruos, cùm dicatur infra, quod habebat Siba viginti ſeruos, veriſimile autem erat, quod etiam cultura imponeretur ſeruis, cum ad illos magis pertineat. *Et inferes filio Domini tui cibos*, id eſt, ex cultura dabis cibos filio Domini tui, ſcilicet, Michæ filio Miphiboſeth: nam ipſe Miphiboſeth non indigebat illis, cum ſemper alendus eſſet in menſa regis. *Miphiboſeth autem filius Domini tui.* Ecce qualiter æquiuocatur hic Dominus: nam primò accipitur filius Domini pro ipſo filio Miphiboſeth, & Dominus vocatur ipſe Miphiboſeth. Secundò accipitur filius Domini, ſcilicet, Miphiboſeth, & Dominus vocatur Ionathas, alioquin nullo modo ſtabit litera, vt ſup. declaratum eſt. *Comedet ſemper panem ſuper menſam meam*, quaſi dicat,

D E F

omnia, quæ habueris ex cultu terræ conuertas in alimentum
A Michæ filij Miphiboſeth; nam ipſe Miphiboſeth hoc non eget, cùm ſemper ſit comeſturus ſuper menſam meam. *Erant autem Sibæ quindecim filij, & viginti ſerui.* Hoc ponitur ad exponendum ſuperiora, nam dixit Dauid ad Siban, quòd ipſe, & filij ſui, & ſerui ſui colerent terram Miphiboſeth: ideò ponitur quot erant, vt ſciatur an poſſent colere illam. *Dixitque Siba ad regem, ſicut iuſſiſti Domine mi rex ſermo tuo, ſic faciet ſeruus tuus.* Hic acceptauit Siba procurationem rerum Miphiboſeth, ſcilicet, quòd libenter hoc ageret. *Et Miphiboſeth comedet ſuper menſam tuam quaſi vnus de filijs regis*, quaſi dicat, ego non debeo curare de alendo niſi ſaltem filium Miphiboſeth, quia ipſe Miphiboſeth ſemper comedet ſuper menſam regis, ſicut vnus de filijs regis, ſcilicet, quia omnes filij Dauid comedebant ſuper menſam regis, id eſt, dabatur eis cibus regius. *Habebat autem Miphiboſeth filium paruulum nomine Micha.* Iſtud dicitur ad ſignandum quis eſſet ille, quem alimentare debebat Siba. Apparet autem ex hoc id quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd iam tranſierant ſeptem, vel octo anni de regno Dauid ſuper Iſrael, cùm haberet Miphiboſeth filium paruulum, & conſequenter ipſe eſſet annorum viginti, vel quaſi ad minus. *Omnis vero cognatio domus Sibæ ſeruiebat Miphiboſeth*, id eſt, omnes de domo Sibæ, ſcilicet, quindecim filij eius, & viginti ſerui ſeruiebant Miphiboſeth. Vel dicitur, omnis cognatio, id eſt, non ſolùm familia domus Sibæ, ſed etiam omnes cognati ſui ſeruiebant Miphiboſeth, ſ. colendo terras eius, vel ſeruiebant ei, ſ. impendendo honorem & omnem famulatum, nam nullos alios miniſtros habebat Miphiboſeth niſi
B Sibam & domum eius: ideò quando fugit Dauid de Ieruſalem, & voluit illuc ire Miphiboſeth, non habuit quis ſibi ſterneret aſinum niſi Sibam, & ille ſternere noluit. Si autem alios ſeruos habuiſſet, licèt non ſtrauiſſet Siba aſinum, alius hoc egiſſet, Miphiboſeth tamen cõqueſtus eſt regi, dicens: Domine mi rex ſeruus meus cõtempſit me. Dixi enim ego ei ſeruus tuus, vt ſterneret mihi aſinum, & aſcendens abirem cum rege. Non ergo habebat Miphiboſeth alios ſeruos. *Porrò Miphiboſeth habitabat in Ieruſalem.* Id eſt, Miphiboſeth non habitabat in loco, vbi erant poſſeſſiones ſuæ, ſ. in Beniamin: vel in Lodabar, vbi prius alebatur, ſed habitabat in Ieruſalem cum Dauid. Filius autem eius Micha manebat in Lodabar, & alebatur à familia Sibæ. *Quia de menſa regis iugiter veſcebatur*, id eſt, ex hoc, quòd alebatur de menſa regis, neceſſe erat quod maneret ſemper in Ieruſalem, quia Dauid ſemper morabatur ibi. *Et erat claudus vtroque pede.* Fit enim repetitio huius, quia iam ſupra dictum fuerat, quod claudus erat. Ponitur autem ad ſignificandum, quòd Dauid non poterat eum mittere ad bella, vel ad ſimiles expeditiones, quia claudus erat vtroque pede.

CAPIT. X.

C *FACTVM eſt autem poſt hæc, vt moreretur rex filiorum Ammon, & regnaret Hanon filius eius pro eo. Dixitque Dauid: Faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater eius mecum miſericordiam. Miſit ergo Dauid conſolans eum per ſeruos ſuos ſuper patris interitu.*

IN ſuperioribus deſcripto erga proximum Dauid ſtudio habito. Hic agitur de recompenſato beneficio, ſcilicet, qualiter Dauid fuit gratus ei, qui impenderat ſibi beneficium. Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur Dauid gratitudo propter impenſum beneficium. Secundò illata ſibi iniuria per malum conſilium ibi. *Cùm autem veniſſent.* Tertiò vindicans iniuriam propter illatum opprobrium ibi. *Cumque audiſſet.*

D

An ordo continuus ſit.

QVÆST. I.

QVAERITVR circa primum, an iſta, quæ hic habentur, contineant ordinem conſequentem ad præcedentia, vel ſit mutatus; & an ſint facta immediatè, vel magno tempore poſt. Reſpondendum eſt, quod hic eſt ordo continuatus, nam litera dicit. Factum eſt autem poſt hæc, hæc ergo, quæ habentur hic, poſt præcedentia acciderunt. Cùm autem dicitur, an fuerint facta immediatè poſt præcedentia, dicendum quòd non apparet, ſatis tamen videtur dicendum quod iam maior pars regni Dauid ſuper Iſrael tranſierat: regnauit enim Dauid ſuper Iſrael annis 37. ſupra quinto, & ſequent. libr. cap. 2. & tamen videtur quod iam tranſierant quaſi 20. anni de regno Dauid quando iſta facta ſunt, quia hoc tempore genitus eſt Salomon; quod patet, quia in iſto capit. agitur de bello contra Ammonitas, & dum iuiſſet illuc Ioab, & manſiſſet Dauid in Ieruſalem, accepit Dauid Bethſabeæ vxorem Vriæ. ſequent. cap. & in primo acceſſu genuit paruulum, qui illico mortuus eſt; poſt quem genuit Salomonem infra 12. & tamen Salomon erat puer paruulus, & tener quando mortuus eſt pater ſuus, vnde propinquus Dauid morti diſponens de templo ædificando, dixit Salomon filius meus puer paruulus eſt, & delicatus. 1. Paralipom. 22. Quando etiam incepit regnare Salomon dixit: Ego ſum puer paruus, & ignorans egreſſum, & introitum meum, vt patet ſequent. libr. cap. 3. ergo eſſet Salomon in morte Dauid annorum 17. vel 18. alioquin non ſe vocaſſet puerum. Dauid tamen regnauit ſuper Ieruſalem 33. annis. ergo iam fluxerant de regno eius quaſi 20. anni quando genitus eſt Salomon, quod fuit contemporaneum iſti bello contra Ammonitas, vt dictum eſt, ergo ad minus tranſierant iam anni 15. vel quaſi de regno Dauid ſuper totum Iſrael, quando fuit iſtud bellum contra Ammon. *Factum eſt autem poſt hæc*, ſcilicet, poſtquam Dauid ſuſcepit Miphiboſeth ad menſam ſuam, de quo præcedent. cap. *Vt moreretur rex filiorum Ammon*, ſcilicet, Naas vt infra dicitur. Erant enim iſti Ammonitæ apud terram Iſrael ex latere ſeptentrionali terræ duarum tribuum & dimidiæ: vnde iſtæ duæ tribus & dimidia tenebant magnam partem terræ, quæ olim fuerat de regno Ammonitarum, vt patet Ioſue 13. *Et regnauit Hanon filius eius pro eo*, id eſt, immediatè poſt mortem patris fuit inſtitutus in regem Hanon filius eius. Sciendum autem quod tam iſte, quàm filius Dauid primogenitus, de quo infra tertiodecimo, vocantur Hanon, & litera noſtra non ſeruauit differentiam in nominibus eorum. Nam ſecundum Hebræos iſte rex vocatur Hanum, & filius Dauid vocatur Hanon, ſcilicet, primum incipit per He: ſecundum incipit per Aleph; ſed litera noſtra non habet ſimiles differentias. *Dixitque Dauid, faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas.* Miſericordia iſta erat, quod Dauid mitteret ei conſolatores ſuper morte patris hortans, ne affligeretur nimis, & fortè pollicebatur ſe adiutorem eius in ſingulis, de quo deberet gaudere Hanon. *Sicut pater eius fecit miſericordiam mecum.* In hoc apparet gratitudo Dauid, quia noluit beneficia manere irremunerata; & quamquam mortuus eſſet ille, qui benefecerat, non oblitus eſt beneficium, ſed poſteris ſuis retribuit.

E

F

An Dauid peccauerit volendo conſolari, & benefacere regi Ammon.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, an Dauid peccauit volendo conſolari & benefacere regi Ammon. Aliquis dicet quòd ſic, quia hoc erat vetitum in lege, nam Deuteronom. 23. dicitur de Ammonitis, & Moabitis: Non facias cum eis pacem, nec quæres eis bona cunctis diebus vitæ tuę in ſempiternum. Dauid tamen quæſiuit hic bona regi Ammon, ergo peccauit. Reſpondent Hebræi, quod Dauid peccauerit volendo facere miſericordiam regi Ammon, & in pœnam huius peccati dicunt eueniſſe ei, quod Ammonitæ, quos volebat conſolari, perſequerentur eũ confundendo turpiter nuncios eius.

A Sed dicendum est, quòd Dauid non peccauit hic, sed potius benè egit; ideò laudatur de hoc: nam id quod naturaliter bonum est, cùm sit bona intentione, semper est bonum: reddere tamen gratiam in re, vel in voce pro susceptо beneficio, est de iure naturali, cùm ratio hoc dictet, faciendo ergo Dauid secundùm hoc, non peccabat: ipse tamen susceperat beneficium magnum à rege Naas, & tenebatur naturaliter ad satisfaciendum, satisfacere ergo erat actus virtutis iustitiæ, immò si Dauid nihil voluisset rependere pro hoc beneficio data opportunitate rependendi, peccaret. Cùm autem obijcitur, quòd Israelitæ non debebant quærere bona filijs Ammon. Respondendum quod hoc intelligitur, quod non haberent magnam communicationem cum eis, nec desiderarent benefacere illis, sicut amicis. Si tamen contingeret quòd interdum aliquis Ammonita in beneficio præueniret Hebræum, & succurreret ei in angustijs, tenebatur naturaliter Hebræus ad faciendum misericordiam Ammonitæ, cùm posset: non tamen debebant Hebræi præuenire Ammonitas beneficijs quasi incitando eos ad mutuam amicitiam, & communicationem, & hoc propriè vetatur hic. Dauid autem non præuenit regem Naas benefaciendo ei, sed magis suscepit ab eo, cùm nihil adhuc ipse egisset, ideò postea reddens ei vicem, non agebat contra istam legem.

Quis erat iste Naas.

QVÆST. III.

B QVAERITVR vlterius, quis erat iste Naas rex Ammon, qui fecerat misericordiam cum Dauid, an esset ille, cum quo pugnauit Saul, qui volebat eruere oculos dextros virorum Iabes Galaad, præcedenti libr. capit. 11. Aliquis dicet quòd non, quia ille erat hostis Israelitarum, ideò non faceret misericordiam Israelitis. Item Dauid non auderet se committere illi eundo in terram suam, cùm esset hostis. Respondendum est quod verisimile est illum fuisse Naas, contra quem pugnauit Saul, quod patet ex tempore; nam post illud bellum in terra Israel nullus rex fuerat, nisi Saul, qui tunc regnabat, & egit bellum: nunc autem successerat ei Dauid, ita in terra Ammon ille Naas regnauerat, & nunc dicitur, quòd incipiebat regnare Hanon filius eius. Cùm autem obijcitur, quòd ille erat hostis Israel, & non reciperet Dauid. Responderi potest, quòd iam cessauerat illa hostilitas, cùm fuisset in principio regni Saulis, ideò libenter sibi in alterutrum benefaciebant Hebræi & Ammonitæ: ideo potuit benefacere Dauid. Aliter dici potest, quod quamquam duraret hostilitas, benefaceret Naas ipsi Dauid; immo forte magis benefaceret ei manente hostilitate, quàm alias. Causa est, quia Naas erat principaliter hostis Saulis, ideo cuicumque faueret contra Saul: Dauid tamen quando suscepit misericordiam à Naas, erat hostis Saulis, scilicet, profugus ab eo, ideo gratis benefaceret ei Naas, vt ille quoque aduersaretur Sauli. Ad secundum cùm dicitur, quod Dauid non auderet ire ad regem Naas, quia erat hostis. Dicendum sicut prius, scilicet, quod iam erat remissa hostilitas, & dato quod non esset remissa, Dauid confidenter descenderet in terram Naas: sic enim fecit, quando fugit ad Philisthinos: nam ideo fugit illuc, quia Philisthini erant inimici Saulis, & sic putabat se manere securum apud eos, & sic factum C est: nam illico vt Saul cognouit descendisse Dauid ad Philisthinos, desperauit, cessauitque eum persequi, præceden. libr. cap. 27.

Quam misericordiam fecerit cum Dauid Naas.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR vlterius, quæ misericordia fuit ista, quam Naas rex Ammon fecit cum Dauid. Aliqui respondent, quod iste Naas erat simul rex Ammon, & Moab, Dauid autem descendit ad eum, quando fugiebat à Saule, & suscepit eum benignè, mansitque apud eum in præsidio: patrem vero, & matrem posuit cum ipso rege Moab, stetitque ibi Dauid quousque regressus est in terram Iudæ, vt patet præced. libr. capit. vigesimosecundo: mortuo autem rege Naas, filius eius mansit rex Ammon, & illum voluit consolari Dauid pro beneficio suscepto. Sed ista positio non est satis verisimilis, quia non legimus aliquando fuisse regem qui simul esset rex Ammonitarum, & Moabitarum: sed sicut isti erant duo populi, ita habebant semper reges distinctos: maximè quia tam Naas, quàm filius eius Hanon vocatur hic rex Ammon solùm; ideo dicere eum fuisse regem Moab, est aliquid fictum. Aliter autem dicit Rab. Sab. Scilicet, quod Dauid fuit apud regem Moab cum viris suis, & patre, & matre, recedente autem Dauid inde rex Moab occidit patrem, & matrem Dauid, & omnes amicos, qui manserant cum rege præter quosdam, qui effugere potuerunt, & illi venerunt ad regem Ammon, qui eos benignè suscepit propter Dauid: quod reputauit Dauid sibi esse magnam misericordiam. Istam positionem tenet Nicolaus, & dicit eam esse verisimilem, quia Dauid habuit se acriter cum Moabitis, scilicet, faciendo duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum, supra octauo. Sed non est ista positio multum verisimilis: non est enim probabile, quod cùm rex Moab benignè suscepisset Dauid in terra sua, & manserit ibi quantum voluit, quod illo abeunte nulla causa suborta rex occiderit patrem, & matrem Dauid. Item non est verisimile, quod cùm Dauid recederet totaliter de terra Moab in terram Iudæ, relinqueret patrem, & matrem in terra Moab, cùm prius secum illos duxisset. Item non est verisimile, quia si Moabitæ occidissent patrem, & matrem Dauid, & amicos, maiori pœna puniuisset eos: nam Ammonitas pro hoc solo, quod raserunt barbas nunciorum eius, tam durè puniuit, vt serraret eos, & duceret super illos carpenta ferrata, & diuideret eos cultris, duceretque in typo laterum, infra duodecimo, à fortiori puniuisset acrioribus pœnis Moabitas pro occisione patris, & matris, & amicorum: tamen non intulit eis graues pœnas, sed solùm occidebat illos in funiculo morte communi, ergo non occiderant patrem, & matrem eius, sed fecerant aliquod malum minus. Aliter autem dicit Gloss. ordin. & Historia schol. Scilicet, quod cùm Dauid iuisset coram rege Geth mutauit faciem suam, & fugit. præcedent. libr. capit. vigesimoprimo, tunc autem venit ad regem Naas in terram Ammon, qui eum benignè suscepit: erat autem Dauid tunc quasi solus, ideo vt haberet viros secum, redijt inde ad terram Iuda in speluncam Odolam, & illuc conuenerunt ad eum cognati sui, & multi alij vsque ad quadringentos viros: præcedent. libr. cap. vigesimosecundo, hoc autem verisimile est, & magis tenendum. *Misit ergo Dauid consolans eum per seruos suos.* Id est, misit Dauid ad consolandum Hanon regem Ammon per seruos suos, scilicet, quod dixit eis aliqua verba consolatoria, quæ loquerentur ad Hanon ex parte sua. *Super patris interitu.* Id est, ista consolatio erat pro morte Naas patris Hanon: quia putauit Dauid, quod multum inde tristaretur Hanon. In Hebræo dicitur. *Pro patre.* Vbi nos dicimus: super patris interitu, sed litera nostra expressior est: nam Hanon non indigebat consolatione super patre suo absolutè, sed quia mortuus erat. *Cùm autem venissent serui Dauid.* Hic ponitur secundum huius capit. scilicet, illata Dauid iniuria propter malum consilium, nam consiliarij regis Hanon erraverunt nimis iubendo, quod nuncijs Dauid infligerentur contumeliæ, quæ irrogatæ sunt: nam ex hoc secutum fuit F eis malum: & dicitur. *Cùm autem venissent serui Dauid in terram filiorum Ammon.* Non est intelligendum, quod solum venerunt, sed etiam proposuerunt regi verba, quæ iusserat Dauid ad consolandum, alioquin nesciuissent consiliarij regis Hanon ad quid venerant viri Dauid: & tamen sciebant, quia dixerunt, putas quod propter honorem patris tui miserit ad te consolatores. *Dixerunt principes filiorum Ammon.* Isti erant consiliarij regis, nam cùm essent principes terræ, ipsi disponebant de negocijs regni, & assistebant regi, præsertim quia fortè rex erat iuuenis nunc nouiter præconizatus. *Ad Hanon dominum suum.* Scilicet: Qui iam fuerat assumptus in regem. *Putas, quòd propter honorem patris tui Dauid miserit ad te consolatores.* Hoc dixerunt principes Ammon, vt inducerent regem ad occidendum, vel iniuriam inferendum viris Dauid: nam videbant, quod proposito nuncio rex nihil mali eis infligebat, quasi assentiens illis; ideo dixerunt principes: putas, quod

propter honorem patris tui, id est, tu cogitas, quod isti venerint propter honorem patris tui: ideò non noces eis, sed falsum est, quia venerunt ad insidiandum terræ. In Hebræo habetur. *Si honorat Dauid patrem tuum in oculis tuis, quia misit ad te consolatores.* Et ad id redit, scilicet, si in oculis tuis, id est in existimatione tua, si Dauid honorat patrem tuum, id est, nunquid agit propter honorem patris tui, scilicet, mittens ad te consolatores. *Et non ideo vt inuestigaret, & exploraret ciuitatem, & euerteret eam, misit seruos suos ad te.* Quasi dicat: Tu non putas, quòd serui Dauid venerunt, vt viderent habitudinem ciuitatis istius, vt posset eam Dauid capere; sed quod venerunt ad honorem patris tui: falsum tamen est, quia venerunt vt viderent vrbem. Dicit autem Rab. Sab. & Rab. Dauid Kimhi, quòd isti consiliarij regis persuaserunt ei, dicentes: tu nescis, quòd Israelitæ nolint consolari te, quia in lege eorum cautum est, quod non quærant Ammonitis bonum, nec habeant cum eis pacem in sempiternum. Deuteronom. vigesimotertio. Ideò non credas, quòd veniant ad consolandum, sed ad sciendum de statu vrbis: putabant enim illi, quòd cùm ciuitas, in qua tunc erat rex, esset excellens, Dauid desideraret capere eam. Ponitur autem inuestigare, explorare, & euertere: quia inuestigare refertur ad viros, scilicet, quòd volebant videre quot, & qui bellatores essent in ciuitate illa, vt sciret, an Dauid posset pugnare contra illos. Explorare est inquirere partes infimas in ciuitate, per quas capi posset: sic enim dixit Ioseph ad fratres suos, quando iuerunt in Aegyptum pro pane, scilicet, exploratores estis, vt videatis infirmiora terræ venistis. Genes. 42. *Tulit itaq; Hanon seruos Dauid.* Scilicet, iussit eos capi ad irrogandum eis hanc iniuriam, nam non est verisimile, quod ipse rex per seipsum egerit. *Rasitque dimidiam partem barbæ eorum.* Ista erat magna ignominia: nam si totam barbam rasisset, quamquam tunc istud inhonestum erat, tamen deformiores erant rasa dimidia parte barbæ. *Et præscidit vestes eorum medias vsque ad nates.* Id est, amputauit etiam vestes illorum per medium vsque ad nates: istud autem fuit, vt apparerent verenda omnium illorum virorum, quod erat turpissimum. Et dicitur, amputauit vestes medias, id est, vsque ad medium, quia medietas vestium est à natibus & supra, & medietas à natibus & infra, eò quod Hebræi longis vestibus vtebantur. *Et dimisit eos.* Scilicet, non intulit eis aliquod aliud malum, sed dimisit redire in terram suam sic vituperatos.

An Ammonitæ peccauerunt faciendo hoc.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, an Ammonitæ peccauerunt faciendo hoc. Aliquis dicet, quod non, quia fecerunt hoc illis tanquam exploratoribus terræ, licitum est autem exploratoribus pœnas infligere. Respondendum, quod Ammonitæ peccauerunt nimis: alioquin Dauid non potuisset eis iustum indicere bellum: sed bellum, quod eis indixit, fuit iustum, & approbatur ab omnibus, ergo peccauerunt Ammonitæ. Item Dauid irrogauit magna supplicia Ammonitis, scilicet, in cultris ferreis, & serris, & carpentis ferratis, & typo laterum, vt patet infr. 12. ista tamen fuissent iniustissima, si Ammonitæ non peccassent faciendo hoc, & tamen Dauid iustè inflixit illis tormenta, & de hoc non vituperatur, ergo peccauerunt Ammonitæ. Item Ammonitæ punierunt seruos Dauid contra ius gentium, secundùm quod etiam apud hostes nuncij debent esse securi, ergo peccauerunt. Item nuncij Dauid erant immunes à crimine, pro quo rex Ammon puniebat eos, ergo peccabat. Item crimen, quod suspicabantur Ammonitæ de seruis Dauid, non erat notorium, & ipsi sine aliqua discussione veritatis, processerunt ad pœnam ex sola suspitione leui: ideo dato quod verum esset crimen, quod obijciebatur, peccabant Ammonitæ infligentes pœnam sine processu iuris, in quo irrogabant iniuriam Dauid. Dicendum igitur, quod Ammonitæ peccauerunt faciendo hoc, & istud ipsi intellexerunt: nam ideo se parauerunt ad pugnam contra Dauid, scientes, quod ei intulissent iniuriam: si tamen Ammonitæ certissimè reperijssent, quod illi erant exploratores: poterant eos punire tanquam hostes patriæ, volentes gaudere priuilegio nunciorum occulta hostilitate. Cùm autem dicebatur, quòd non peccauerunt, quia egerunt tanquam contra exploratores. Respondendum, quod non sufficit, sed oportebat constare eos exploratores per certissimas probationes luce clariores, quales requiruntur in causis cirminalibus: si autem esset magna suspitio contra istos, & tamen nondum sufficeret ad ferendum sententiam contra eos, poterant honestè custodiri, non inflicta eis aliqua contumelia quousque de veritate constaret, tulerunt tamen sententiam immediatè ex leui præsumptione. Sed adhuc dicetur, quod Ammonitæ iustè egerunt, quia fundauerunt se in quadam præsumptione iuris, nam Deuteronom. 23. iussum erat Hebræis, quòd non quærerent bonum Ammonitis, nec haberent pacem cum eis: ideo omnino præsumendum erat quod Dauid, & serui sui non facerent contra illam legem, & sic quærerent malum Ammonitis explorando terram eorum. Dicendum, quod hoc non sufficit propter duo. Primo quia ista lex recipit limitationem, scilicet, quod non quærerent eis bonum, præueniendo illos in beneficijs, & incitando ad amicitiam, & communicationem: non tamen prohibebantur quærere bonum in modum retributionis pro beneficijs susceptis. Secundo non tenet ista præsumptio, quia dato quod lex diceret indistinctè quod Israelitæ nullo modo quærerent bonum Ammonitis: tamen non erat præsumptio violenta contra nuncios Dauid, quod venirent ad inquirendum malum Ammonitis, licèt posset esse præsumptio ista probabilis, talis tamen non sufficit ad ferendum sententiam, sed requiritur præsumptio violenta, non est autem violenta præsumptio, quod quilibet obseruet ea quæ in lege sunt: peccauerunt ergo Ammonitæ. *Quod cùm nunciatum esset Dauid.* Scilicet, quod rex Ammon vituperasset nuncios suos, hoc autem nunciatum est per aliquem de illis, qui iuerunt ad regem: nam non est credendum, quod rex Ammon omnibus fecisset hoc, sed solùm principalibus, alij autem erant, quibus hoc facere nulla erat contumelia, sicut famuli, & ministri legatorum qui infimi erant, & aliquis de illis iret ad Dauid nuncians, quæ acciderant. *Misit in occursum eorum.* Scilicet, vt non venirent quousque crescerent barbæ ipsorum, ne apparerent ita confusi in terra Israel, quia sufficiens erat, quod confusi fuissent in terra Ammon. *Erant enim viri confusi turpiter valde.* Id est, erat magnum dedecus, quod sustinebāt: reputabatur enim tanquam maxima contumelia, quod aliquis haberet barbam præcisam, vel esset attonsus eo modo, quo illi erant: istud autem maxime inter Hebræos, nam inter Ammonitas, qui istud fecerunt Hebræis, non reputabatur tantum vituperium, eo quod ipsi aliquo modo tondebantur, sic patet Ierem. 9. Scilicet. Visitabo super omnem, qui incircuncisum habet præputium, & super filios Ammon, & Moab, & super omnes, qui attonsi sunt in comam habitantes in deserto. Et sic patet, quod Ammonitæ, & Moabitæ, & habitantes in desertis Arabiæ tondebantur, ideo non erat istud inter eos tantum vituperium. Durat autem vsque hodie in terra Chanaan, quod gentes, quæ ibi habitant, reputant velut fœminas viros si barba præcisa sit. Inter Iudæos autem nunquam radebatur barba, cùm esset prohibitum Leuit. 19. nisi in signum magni doloris, & sic quando Ismael filius Nathaniæ occidit Godoliam principem Israelitarum, viri qui venerunt ad nunciandum, erant rasi barba, & scissis vestibus, & squalentes: vt patet Ierem. 41. *Et mandauit eis Dauid.* In Hebræo habetur. *Dixit eis Dauid.* Sed idem est. *Manete in Iericho donec crescat barba vestra, & tunc reuertimini.* Hoc iussit Dauid, quia noluit quod illi viri paterentur iterum aliam confusionem in terra Israel, si apparerent sic deturpati. Iussit autem, quod manerent in Iericho, eo quod ista ciuitas erat in itinere venientibus de terra Moab, & Ammon in terram Israel, erat etiam prima ciuitas in introitu terræ Chanaan apud Iordanem, & erat nunc depopulata præter raros viros, qui habitabant circa eam, & ibi poterant manere isti quasi solitarij quousque crescceret barba eorum, scilicet, ad tantam magnitudinem in quantam consueuerant habere alij viri. *Videntes autem filij Ammon, quòd iniuriam feciſſent Dauid.* Scilicet, à principio non cogitauerunt an male agerent, nunc vero recogitauerunt quod feciſſent iniuriam Dauid & parauerunt se ad pugnam. In Hebræo habetur: *Videntes filij Ammon, quòd fœtebant eum Dauid, vel desperati erant cum eo.* Verbum enim quod hic ponitur in Hebræo, propriè significat fœtere, sic patet Exod. 5. cùm dicitur: Videat

A Dominus,& iudicet,quia fœtere feciſtis odorem veſtrum.Et ponitur ibi idem verbum quod hic, litera autem noſtra poſuit quod iniuriam fecerant, id eſt, quod prouocauerant Dauid ad iram; & hoc erat fœtere coram eo. *Miſerunt & conduxerunt Syrum Rohob.* Hic ponitur apparatus belli, quem fecerunt Ammonitæ contra Dauid:nam ſciebant ſe eſſe inferiores Dauid, ſi ſoli pugnarent, ideò conduxerunt alios reges in circuitu. Vocatur autem Syrus Rohob, id eſt, Syrus de terra Rohob, eſt enim terra Rohob partim in terra Chanaan, & partim in terra Syriæ. Eſt enim Rohob ad ſeptentrionalem partem terræ Chanaan,vt patet Num.13.ſcilic.cumque aſcendiſſent,explorauerunt terram à deſerto Sinvſque Rohob intrantibus Emath, eſt tamen Emath in latere ſeptentrionali terræ Chanaan, vt patet Nu. 34. extendebatur etiam per latus ſeptemtrionale tetra Moab extra terram Chanaan, & ibi eſt terra Syriæ,quæ vocatur Syria Rohob, de hac autem terra conduxerunt Ammonitæ multos bellatores. In Hebræo habetur. *Beth Rehoph.* vbi litera noſtra dicit Rohob,& idem eſt;ſed Beth Rehoph ſignificat domum Rehoph, & eſt ſenſus,quod de domo Rehoph,id eſt, de terra Rohob duxit rex Ammon exercitum. *Et Syrum Soba,* id eſt,conduxerunt Syrum de terra Soba.Eſt enim Soba quædam pars in terra Syrię: & de illa duxerunt bellatores conductos iſti Ammonitæ. In terra autem iſta regnabat Adarezer,cùm quo Dauid pugnauerat ſupr.8.& B nunc ille miſit exercitum ſuum contra Dauid, ſed ipſe non fuit in exercitu, ſed magiſtri militiæ ſuæ,ſcilic. Sobac,vt patet infra.*Viginti millia peditum.* Iſta viginti millia poſſunt referri ad ſolum Syrum Soba,vel ad vtrumque Syrum,ſcilicet,Soba, & Rohob,& credendum eſt, quod fuerit iſte numerus de vtroque Syro. *Et à rege Maacha mille viros.* Iſte rex habitabat circa terram Ammonitarum, & Moabitarum, & inter Iſraelitas in deſerto terræ Arabiæ: & vocatur iſta terra Maachati, vt patet Ioſu. 13. & Deuteronom. 3. ab iſto enim ſolùm acceperunt mille viros, quia erat paruus rex. *Et ab Iſtob duodecim millia virorum,* id eſt, à quodam rege nomine Iſtob acceperunt duodecim millia virorum. In Hebræo Iſtob eſt diuiſum in duas dictiones,ſcilicet,Is & Tob:Is autem ſignificat virum, & Tob, ſiue Toph,ſignificat bonum, vnde Hebræi exponunt tanquã ſit nomen commune, & dicunt, quod à quodam viro bono acceperunt Ammonitę duodecim millia virorum. Alij autem exponunt quod Is,ſit nomen commune, & Tob, ſiue Toph, ſit proprium:& tunc eſt ſenſus, quod à quodam viro de terra Toph acceperunt duodecim millia bellatorum,ſed litera noſtra accepit tanquam Iſtob ſit vna dictio, & nomẽ proprium, & iſtud melius eſt.

Apparatus belli quem fecerũt Ammonita contra Dauid

Cùm Ammonitæ offendiſſent Dauid,quare non petiuerunt veniam immediatè.

QVÆST. VI.

C QVÆRET aliquis, quare cum Ammonitæ ſenſerunt ſe male egiſſe, non petiuerunt veniam à Dauid, ſed conduxerunt exercitum contra ipſum. Reſpondendum quod duo poterant mouere Ammonitas. Primùm erat inutilitas petendi ptopter magnitudinem iniuriæ: nam putabant iſtam iniuriam fuiſſe tantam quod nullo modo remitteret eam Dauid, ideò noluerunt inutiliter petere. Secundùm erat, quod iſta iniuria erat lata ſine cauſa, immò quod amplius eſt pro miſericordia reddebatur ei contumelia, & hoc nimis exaſperat hominem, ſi autem aliquam cauſam habuiſſent Ammonitæ faciendi hoc, putauiſſent fortaſſis Dauid facilius remiſſurum. Poſſet autem addi tertia cauſa,ſcilicet,quod Ammonitæ ſciebant legem datam Hebræis, quod non quærerent bonum Ammonitis, vel Moabitis, nec haberent cum eis pacem vſque in ſempiternum: ideò ſaltem, vt obedirent illi legi,non parcerent Ammonitis, ſed laborarent ad eorum delectionem: hæc tamen erat quædam falſa imaginatio: nam ſi Ammonitæ illico vt peccauerunt ſupplicaſſent Dauid pro venia, non colligentes exercitum, remiſiſſet eis culpam. Quod apparet, quia quamquam Dauid ſuſtuliſſet iniuriam, nihil moliebatur agere contra Ammonitas, quouſque audiuit, quod illi collegerunt exercitum, vt patet infra; & tunc Dauid erat nimis ſtimulatus iniurijs, quia non ſolùm eum pro bona operatione læſerunt, ſed etiam ad amplius lædendum copioſum exercitum collegerunt, ideò tunc Dauid miſit exercitum ſuum contra Ammonitas. *Quod cùm audiſſet Dauid.* Hic ponitur tertium huius capit. ſcilicet, vindicans iniuriam propter illatum opprobrium, & dicitur. *Quod cum audiſſet Dauid,* ſcilicet, quod Ammonitæ collegerant exercitum contra eum: non refertur ad rationem barbarum nunciorum ſuorum, quia propter illud non motus fuit ad mittendum exercitum contra Ammon. *Miſit Ioab,* ſcilicet, tanquam principem belli contra filios Ammon: eò quod iſte erat princeps militiæ Dauid, ſupra octauo, ibat autem cum eo frater ſuus Abiſai, tamen non fit mentio de eo,quia Ioab erat princeps: poſtea tamen ipſe fuit princeps vnius partis belli, infra in litera. *Et omnem exercitum bellatorum,* id eſt, omnes, qui deſcripti erant ad arma,& recipiebant ſtipendia à rege, alij tamen manſerunt potentes pugnare, qui nunc non iuerunt cum Ioab, ſed iuerunt poſtea cum Dauid infr. 12. *Egreſſi ſunt ergo filij Ammon,* ſcilicet filij Ammon erant parati ad bellum, & milites, quos conduxerant, erant cum eis expectantes, quando veniret exercitus Dauid contra vrbem, videntes autem quod veniret Ioab,egreſſi ſunt filij Ammon de vrbe ſua ad pugnandũ contra Ioab, qui appropinquabat vrbi. *Et direxerunt aciem ante ipſum in introitu portæ.* Locauerunt Ammonitæ aciem ſuam contra Ioab, & illa erat in introitu portæ vrbis, quia Ioab appropinquauerat vrbi. *Syrus autem Soba, & Rohob, & Iſtob, & Maacha.* Iſtæ ſunt gentes, quas conduxerant Ammonitæ in adiutorium ſuum, & erant ſimul in vna acie. *Seorſum erant in campo,* id eſt, non erant acies Ammonitarum, & militum conductorum ſimul: ſed per ſe erant omnes conductitij. Cauſa huius erat, vt Hebræi haberent difficultatem pugnandi, ſcilicet, quòd ſi dirigerent exercitum contra Ammonitas, Syri inuaderent eos à tergo, ſi autem dirigerent aciem contra Syros, percuterent eos Ammonitæ à tergo, ita vt non poſſent euadere, & iſta fuit cauſa, quare Ioab diuiſit exercitum ſuum in duas acies, & vnam accepit ipſe, & aliam Abiſai. In Hebræo habetur. *Soli erant in campo,* vbi dicit litera noſtra, ſeorſum erant, & idem eſt, quia eſt ſenſus, quod omnes Ammonitæ erant in introitu portæ; in campo autem ſoli milites conductitij. *Videns igitur Ioab quod præparatum eſſet aduerſum ſe prælium ex aduerſo, & poſt tergum,* id eſt,conſiderauit Ioab, quod Ammonitæ diſpoſuiſſent bellum contra eum ex duabus partibus, ſcilicet à facie, & à tergo, eò quod erant diuiſi in duas acies, quæ non erant ex eadem parte: ita quod ambæ venirent ad frontem Ioab. In Hebræo habetur. *Videns autem Ioab, quod erant ei facies belli.* Idem eſt, quia facies belli dicitur eſſe exercitus poſitus à fronte, hic autem erant duæ facies belli, ſcilicet vna facies ex parte Syrorum, & alia ex parte Ammonitarum, quæ erant ſicut ante, & retro. *Elegit ex omnibus electis Iſrael, & inſtruxit aciem contra Syrum,* ſcilicet, vidit Ioab, quod nullo modo poterant euitare bellum ex duabus partibus, ipſi autem ſi ex vnica parte pugnauerant, neceſſe erat multos eorum inutiliter perire, & totum exercitum ſubito diffugere, ideò etiam ipſe voluit inſtruere duas acies: dedit enim vnam partem populi fratri ſuo Abiſai, & aliam partem ipſe accepit, vt pugnaret Abiſai contra Ammonitas, & Ioab contra Syros: dicitur autem quod elegit Ioab de omnibus electis Iſrael ad puguandum contra Syrum, & hoc quia pars Syri erat maior,& fortior: pars verò Ammonitarum erat minor, & debilior, nam de Syris erant 33. millia peditum, & multi currus. Quod patet,quia Soba,& Rohob habebant 20. millia peditum, & Iſtob habebat 12. millia virorum, Maacha autem habebat mille viros, erant etiam currus multi,vt patet infra in litera, & 1. Paralipomen. 19. Ammonitæ autem pauci erant. *Reliquam autem partem populi tradidit Abiſai fratri ſuo.* Id eſt, alios bellatores minus approbatos tradidit Abiſai, quia tota virtus belli erat in Syro, erat autem Abiſai frater Ionathæ vir fortis, & animoſus, ipſe enim deſcendit cum Dauid ſolus in caſtra Saulis dormiente Saule, & voluit transfigere eum lancea. præceden.libr.cap.26. Iſte etiam computatur vnus de viris fortiſſimis Dauid, vt patet infr. 23. & 1. Paralipomen.12. erat quoque expertus in bellis, nam ipſe fecerat bellum magnum contra Idumæos, & occiderat 18. milia, vt patet 1. Paralipomen. 18. *Qui direxit aciem aduerſus filios Ammon.* Iſte erat Abiſai, & filij Ammon erant in introitu portæ ciuitatis. *Et ait Ioab.* Antequam inciperent bel-

D E F

lum,

A lum, tradidit doctrinam Ioab fratri suo Abisai, quomodo se deberent habere in bello. *Si prævaluerint aduersum me Syri.* Id est, si incæperint prævalere, nam cùm inciperent prævalere, debebat Abisai adiuuare Ioab, si autem totaliter prævaluisset Syrus, iam fugatus esset exercitus Ioab, vel cæsus à Syris, ideò nihil prodesset auxilium. Dixit autem Ioab si prævaluerit Syrus, nominans omnes, contra quos pugnabat Syros, quia maior pars eorum erat de Syris, tamen aliqui erant non Syri, sicut viri regis Maacha, qui erant de tetra Arabiæ. *Eris mihi in adiutorium.* Id est, si videris, quòd Syrus incipit prævalere aduersum me, venias ad auxilium meum: istud intelligebatur, si Abisai facilius se haberet contra Ammonitas, quàm Ioab contra Syros. In Hebræo dicitur. *Eris mihi saluatio.* Id est, venias ad saluandum me, quod idem est: sed litera nostra conuenientius dixit, quia saluatio dicit totalem liberationem, & adiutorium dicitur opus, vel actus ad liberationem ordinatus. *Si autem filij Ammon prævaluerint aduersum te.* Id est, incæperint prevalere aduersum te, sicut supra expositum est. *Auxiliabor tibi.* Id est, ibo ad auxiliandum, vel mittam aliquos de acie mea ad adiuuandum te. In Hebræo habetur. *Ambulabo ad saluandum.* Id est, ibo ad liberandum te, quod idem est. *Esto vir fortis.* Hortatur Ioab ipsum Abisai, vt fortiter pugnet, scilicet, quòd quamquam nunc essent diuisi in duo bella, non minus quilibet eorum pugnet, quàm ambo pugnarent si simul essent. *Et pugnemus pro populo nostro.* Scilicet, istud bellum non est pro nobis solis, sed pro toto populo nostro, cùm illa iniuria toti populo inflicta sit. In Hebræo habetur. *Confortare, & confortemur.* Id est, confortare tu contra filios Ammon, & ambo confortemur, quilibet contra hostes sibi obiectos,
B & hoc pro populo nostro, sic dicitur. 1. Paralip. 10. vbi ponitur ista historia, scilicet, confortare, & agamus viriliter pro populo nostro. *Et ciuitate Dei nostri.* Id est, pro vrbe Hierusalem, in qua est sanctuarium, quia illa est vrbs Dei nostri specialiter inquantum ibi posuit nomen suum. In Hebræo habetur. *Pro ciuitatibus Dei nostri.* Id est, pro omnibus ciuitatibus terræ Israel, quia omnes illæ vocabantur ciuitates Dei, eo quod Deus illas adduxerat de potestate Chananæorum, & transduxerat in potestatem Israelitarum, vnde dixit: Terra non vendetur in perpetuum, quoniam mea est. Leuit. 25. & sic habetur 1. Paralipo. 19. scilicet, agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri. *Deus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.* Id est, nos faciamus quantum in nobis est, opponendo nos fortissimè hostibus, deinde Deus agat quod bonum est in conspectu suo: id est, si iudicat bonum esse, quòd vincamus, vincamus: si autem iudicat bonum esse, quod ab hostibus superemur, cadamus gladio gloriosè. Sic enim ait Iudas Machabæus, quando dixerunt ei viri sui, quod reuerteretur, quia pauci erant, & hostes plurimi, scilicet, absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis, & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. 1. Machabæo. 9. Dixit autem Ioab, Dominus quod bonum est in conspectu suo faciat, quia victoria belli nō est in potestate humana, sed in voluntate Dei: Sic ait Iudas Machabæus primo Machab. cap. 3. scilicet. Quia non in multitudine exercitus est victoria belli, sed de cœlo est fortitudo. & iterum: Sicut est voluntas in cœlo, ita fit. *Iniit itaque Ioab, & populus eius, qui erat cum eo, certamen contra Syros.*
C Bellū contra Syros. Scilicet, facta ista admonitione, incœpit pugnare Ioab, & totus populus virorum fortium qui sub eo ordinatus erat contra Syros, id est, contra Syrū Soba: & Syrum Rohob, & Istob, & Maacha, vt patet supra, nam istam partē elegerat Ioab. *Qui statim fugerunt à facie eius.* Id est, in primo certamine fugerunt omnes Syri.

Cùm esset magna multitudo Syrorum, quare fugerunt immediatè à facie Ioab.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, cùm esset tanta multitudo Syrorum, scilicet, vltra. 33. millia, cur fugerunt illico à facie Ioab, cùm ille nō haberet tot viros. Aliquis posset respōdere, quòd Syri erant milites conductitij, & iam acceperant mille talenta argenti, quę pro mercede sua susceperuri erant, ideo etiā si fortiter pugnarent, nihil sibi magis lucri foret, vnde non curauerunt pugnare, sed in primo certamine fugerūt ab intentione, quāquam fugere nō cōpellerentur. Sed obijcietur cōtra hoc, quòd nō fugerent Syri sponte, quia ex fuga poterant eis multa mala superuenire, scil. quod multi caderent gladio, ideo saltem vt sibi cauerent, non fugerent. Item patet, quòd nō fugerint ab intentione, quia post hoc præ verecundia fugæ instaurauerunt bellum: nam dicitur infra: Videntes igitur Syri, quòd corruissent coram Israel, congregati sunt pariter. si tamen fugissent ab intentione, non redijssent iterum ad bellum. Item quia Syri fecerunt istud bellum secundum non conducti ab Ammonitis, sed sumptibus suis in vindictam prioris belli, vt colligitur infra in litera: ergo dolebant de priori fuga, & consequenter non fugerunt ab intentione. Dicendum ergo quod Syri, quamquam essent milites conducti, & nō tantum interesset sua pugnare sicut Ammonitarum, quorum erat bellum, & ob hoc nō erant tam dispositi ad subeundum quæcunque mala sicut Ammonitæ: quia mercenarius videt lupum venientem, & fugit, quia mercenarius est, & nihil pertinet ad eum de ouibus: vt patet Ioan. 10. tamen desiderabant superare Israelitas tam propter honorem, quia magnus honor illos superare erat, tum quia hostes eorum erant: nam Dauid oppresserat Syros: vt patet supra octauo, tū quia magnam vtilitatem acquirerent Syri victis Hebræis, scilicet, partem spoliorum eis prouenientem: fugerunt tamen, & omnia hæc perdiderunt. Causa autem videtur esse, quia fortè non potuerunt tolerare animositatem, & impetum Ioab: nam ipse dixerat fratri suo: esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro: ideo credendum est quòd ipse nimis confortatus fuerit, & magno impetu ferretur in Syros: Syri autem in primo certamine videntes tantam Ioab animositatem, tolerare non potuerunt: potissimè quia omnes, qui erant cum Ioab, erant viri fortissimi, & electi de toto Israel, vt supra dictum est. Aliter dici potest, quòd cùm Dauid foueret hic iustum bellum, Deus voluit eum hic specialiter adiuuare, sicut promiserat in omnibus bellis, ideo misit pauorem in cordibus Syrorum, vt fugerent à facie Ioab: sic enim Deus mittit pauorem in quem vult, & promisit hoc Hebræis, dicens: Terrorem meum mittam in præcursum tuum. Exod. 23. Interdum autem Deus tantum terrorem mittit super aliquos, quòd nullo pugnante fugiunt, & corruunt turbati in terra, sic patet Leuit. 26. scilicet. Et qui de vobis remanserunt dabo pauorem in cordibus eorum in regione hostium: terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere, peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet. Poterat etiam esse quòd apparerent aliqui angeli contra exercitum Syrorum, & illi terrerent eos, sicut fuit quando Dauid pugnauit contra Philisthinos supra quinto: nam angelus Domini stetit in cacumine pyrorum, & tunc fugerunt Philisthini à facie Dauid, vel poterat fieri, quòd Deus immitteret sonitum magnum tanquam exercitus vehementis aduenientis, sicut fecit contra Syros, qui pugnabant aduersus Samariam, & illi reliquerunt tentoria sua infra 4. libr. capit. 7. simile etiam fuit contra Philisthinos: præcedent. lib. c. 7. *Filij autem Ammon videntes, quòd fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai,* scilicet, Ammonitæ pugnabant contra Abisai, & Syri contra Ioab, & quia bellum erat Ammonitarum, non intendebant fugere, sed fortiter pugnare, quia tamen Syri erant sibi tota spes belli propter multitudinem, & illi fugerunt à facie Ioab, ipsi quoque fugerunt à facie Abisai. Et hoc propter duo. Primò quia cùm fugissent Syri, & hoc vidisset Abisai, confortaretur magis, & pugnaret durius contra Ammonitas, quod ipsi non possent tolerare. Secundò quia cùm fugissent Syri, Ioab conuerteretur ad pugnandum contra Ammonitas in adiutorium Abisai: vtroque tamen simul pugnante contra Ammonitas necesse erat illos cito succumbere, ideo voluerunt præoccupare, vt fugerent. *Et ingressi sunt ciuitatem*, scilicet, quia acies Ammonitarum constituta erat in introitu portæ ciuitatis, ideo potuerunt ingredi quando voluerunt, vt patet supra. *Reuersusque est Ioab à filijs Ammon, & venit in Hierusalem,* scilicet, cùm fugissent Ammonitæ & Syri, voluit magis pugnare, quia Ammonitæ iam inclusi erant in ciuitate, & oportebat quod Ioab obsideret eos, ad quod erat longus labor, & fortè tempus non erat aptum, vt quia non reperiebat

D E F

A cibos, quia forte iam omnia collecta fuerant de agris, ideò redijt in Ieruſalem, vt ſeq. anno poſſet iterum ire ad pugnã contra Ammonitas, & vaſtaret omnia, quæ erant in agris, & ſic cogeret eos in deditionem, quod factum eſt: nam ſequenti anno redijt illuc Ioab, & vaſtauit terram Ammon, vt patet ſequent. c.

Videntes igitur Syri. Hic ponitur ſecundum bellum contra Syros, quod ipſi fecerunt contra Dauid, nam videntes ſe ſuperatos à viris Ioab, congregati ſunt iterum omnes, vt pugnarent contra Iſrael, & tunc Dauid pugnauit contra eos. *Quod corruiſſent coram Iſrael*, ſcilicet, in bello quod fecit Ioab contra eos, ex hoc enim patet, quòd non ſponte fugerunt, ſed timore coacti, vel intolerantia duri belli Ioab, alioquin non tantum doluiſſent, vt nunc inſtaurarent bellum. *Congregati ſunt pariter*, id eſt, omnes Syri, qui prius venerant, & alij, qui manebant in terra, congregati ſunt, vt præualere poſſent contra Dauid. *Miſitque Adarezer, & eduxit Syros, qui erant trans fluuium.* Iſte Adarezer erat rex, cum quo pugnauit Dauid, & deleuit exercitum eius, ſupra octauo, ideò nunc erat hoſtis Dauid, & cùm ipſe eſſet potentiſſimus in tota Syria, congregauit omnes reges Syriæ contra Dauid, & dicitur quod miſit Adarezer, & eduxit Syros, qui erant trans fluuium, id eſt, trans Euphratem. Nominatur autem hic Euphrates fluuius, non expreſſo nomine proprio, quia cùm tranſeat apud terram Chanaan, vocatur per excellentiam fluuius, quia in terra illa nullus ei æqualis eſt. Sunt autem Syri duplices, quia quidam habitant ad partem Aquilonarem Euphratis, & iſti dicuntur habitare
B trans fluuium, & ſunt remotiores à terra Iſrael: alij autem habitant ad partem meridianam Euphratis; & iſti ſunt propinqui terræ Iſrael. In bello autem ſuperiori ſolùm venerunt Syri, qui erant ad meridiem Euphratis propter propinquitatem ad terram Ammon, & Iſrael: nunc autem, quia illi victi fuerant, congregauit cum illis Adarezer Syros habitantes vltra fluuium Euphratem. *Et adduxit exercitum eorum*, id eſt, duxit ſecum multitudinem eorum. Non eſt autem ſenſus quod ipſemet Adarezer eduxerit eos ad bellum, quia ipſe non iuit illuc, ſed eius princeps militiæ Sobac, qui fuit dux totius exercitus. In Hebræo autem dicitur. *Adduxit eos in Elan*, ſcilicet, quòd eduxit Syros de terra trans fluuium, & duxit illos in quandam vrbem nomine Elan: ibi enim fuit bellum, vt patet infra: litera autem noſtra poſuit exercitum, quia iſta dictio Elan, ſignificat locum, & etiam eſt nomen commune ſignans exercitum. Patet hoc, quia infra dicit litera noſtra de Dauid, quòd tranſiuit Iordanem, & venit in Elama, & tamen idem nomen eſt apud Hebræos ibi, & hic, vbi litera noſtra ponit exercitum, nec differt niſi quia hic dicitur Elam, & ibi Elama, ſed hoc apud Hebræos non facit differentiam, quia conſueuit apud Hebræos eſſe figura Paragoge, per quam in fine dictionum additur litera, vel ſyllaba, vt ſicut nos dicimus angi, vel angier, & amari vel amarier, ita Hebræi dicunt mizraim, vel mizraima, aliquando etiam litera noſtra ſequitur iſtam conditionem Hebraici ſermonis, vt cùm dicitur Geſſur, vel Geſſuri: Ierameel, vel Ierameeli: vt patet præcedent. libr. capit. 27. vbi ponitur Geſſuri, & Ierameel: & eod. libr. capit. 30. ponitur Ierameli: & ſupra capit. 3. & infra 13. ponitur Geſſur, ſic etiam dicitur Phalti, & Phaltiel, & eſt idem nomen: vt patet præceden. libr. capit. 25. & ſupra 3.
C *Sobach autem magiſter militiæ Adarezer erat princeps eorum*, id eſt, non iuit nunc Adarezer in bellum, ſicut quando pugnauit iterum contra Dauid ſupra octauo, ſed miſit principem militiæ ſuæ Sobach, & iſte erat dux omnium Syrorum, qui venerant de trans flumen. *Quòd cum nunciatum eſſet Dauid*, ſcilicet, quòd congregati fuiſſent omnes Syri iterum ad pugnandum contra eum. Intelligendum autem, quòd nunc Syri non pugnauerunt ad petitionem Ammonitarum, nec in fauorem eorum, ſed ad purgandam infamiam ſuam, & rependendam vindictam, quia victi fuerant à Ioab. *Contraxit omnem Iſrael*, id eſt, congregauit totum exercitum, quem potuit habere in terra Iſrael. *Et tranſiuit Iordanem*, Sciebat enim Dauid quod Syri veniebant ad pugnandum contra eum, & vt ipſi non ingrederentur in terram eius, præoccupauit vt iret ad illos, & tranſiuit Iordanem: nam terra Syrorum vltra Iordanem eſt. *Venitque in Elama.* Elama eſt hic nomen loci in terra Syrorum, ad quem venit Dauid pugnaturus contra Syros, & ponitur hic Elama, ſicut ſupra ponitur Elam. *Et direxerunt aciem Syri ex aduerſo Dauid*, ſcilicet, Dauid veniens in Elama, caſtrametatus eſt ibi, Syri verò manentes ibi direxerunt illico D aciem contra eum, & pugnauerunt. *Fugeruntque Syri à facie Iſrael.* Scilicet: Non potuerunt tolerare bellum, quia Iſraelitæ durè pugnauerunt: vel quia Deus perterruit Syros; vel fecit aliquid de his, quæ dicta ſunt ſupra in bello Ioab contra Syros. *Et occidit Dauid de Syris ſeptingentos currus.* Id eſt, occidit homines venientes in ſeptingentis curribus: ipſos enim currus occidere non poterat. *Et quadringenta millia equitum.* Iſti equites erant præter currus: quia licèt exiſtentes in curribus equitarent: tamen equites non vocantur; ſed dicuntur equites qui ſoli inſidentes pugnant: ſed 1. Paralipom. 19. ponitur alius numerus, ſcil. ſeptem millia curruum, & quadringenta millia peditum.

Cui numero conſentiendum erit de Syris victis à Dauid.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, de iſta diuerſitate numerorum quomodo ſtet. Reſpondendum, quod in ſimilibus ſemper recurrendum eſt ad illam regulam communem, quæ ſupra data fuit, ſcilicet, quod quandocunque aliquid in ſacra ſcriptura pluries narratur nunquam narratur in aliquo loco plenè: ſed in omnibus locis ſimul ſumptis colligitur vna plena narratio. Ita ergo hic, nam ponuntur hic ſeptingenti currus: & 1. Paralipom. 19. ponuntur ſeptem millia curruum, & hic quaE dringenta millia equitum, & ibi quadringenta millia peditum. Dicendum, quòd diuerſitas iſta ſtat, quia hic voluit ponere ſcriptura numerum curruum electorum, ideò poſuit ſeptingentos: ſed primo Paralipomen. 19. poſuit totalem numerum curruum, qualeſcunque eſſent: ideo poſuit ſeptem millia, quia pertingebant ad ſeptem millia. Nec miretur aliquis de tanta curruum multitudine: nam cùm ſemel pugnarent Philiſthini contra Saulem, habuerunt triginta millia curruum. præced. libr. cap. 13. De iſto autem modo loquendi, ſcilicet, quod currus electi exprimantur hic, & alij non, patet Exod. 14. Cùm dicitur, quod Pharao collegit currus ſexcentos electos, & quicquid in Aegypto curruum fuit. Ecce enim expreſſit numerum electorum, & non aliorum. ſimile patet Iudic. 4. vbi dicitur, quod Iabin rex Aſſor habebat nongentos currus falcatos, & quod Siſara pugnauit contra Barac habens nongentos currus. Ioſephus tamen 5. Antiquitat. ponit, quòd erant trecia millia curruum, ſcilicet, quia Ioſephus exprimit tam electos, quàm non electos: ſcriptura autem expreſſit currus electos ſolùm. De quadringentis millibus equitum, de quibus hic dicitur: & quadringentis millibus peditum de quibus dicitur in Paralip. dicendum, quòd hic ponuntur ſoli equites, & ibi ſoli pedites, quia liber Paralipo. venit ad ſupplendum ea, quæ deficiebant in alijs libris: & quia hic ponebantur quadringenta millia equitum, & nulli pedites, ſuppleuit ſcriptura in Paralipomen. quod hic deficiebat, & poſuit quadringenta millia peditum; & ſic erant octoginta millia virorum pedites, & equites: præter ſeptem millia curruum, in quibus erãt quatuordecim millia hominum, ſcilicet, in quolibet curru duo viri, vnus ad pugnandum, & alius ad dirigẽdum equos. Multa quoque alia ponuntur in Paralipo. quæ non habentur hic: F
nam ibi ponuntur mille talenta argenti fuiſſe, quibus conducti ſunt Syri: hic autem non ponitur precium. Etiam in bello quod egit Dauid contra Adarezer ſupra octauo, ponuntur multa. 1. Paralipomen. 18. quæ non ponuntur hic: & ſic communiter numeri maiores ponuntur in Paralipom. quàm in alijs libris, eò quod iſte liber eſt ad ſupplendum id, quod in alijs libris omiſſum erat: ſi autem aliquando minores numeri ponantur in Paralipomen. quàm in alijs libris, illi numeri non coincident cum numeris poſitis in alijs libris, ſed erit ille numerus ſuperadditus ad ſummam aliorum librorum.

Quid fecerit Dauid de curribus, quos cepit in bello.

QVÆST. IX.

QVÆRETVR vlterius, quid egit Dauid de curribus ſeptem millibus, quod cepit in bello iſto : vt patet 1.Paralipo.19. Aliquis reſpondebit, quòd Dauid ſubneruauit equos curruum,& combuſſit currus.ſic enim fecit Ioſue,vt patet Ioſue. 11. Iſtud videtur colligi ex litera, cùm dicatur,quòd occidit de Syris ſeptingentos currus: occidere autem currum nihil eſt niſi iugales equos ſubneruare, vel occidere, & ipſos currus cremare. Item patet hoc, quod Dauid non acceperit ſibi nunc aliquem de iſtis curribus, quia cùm iterum pugnauit Dauid contra Adarezer , & cepit mille currus : & tamen de his ſolùm reliquit ſibi centum,equos autem omnium aliorum ſubneruauit,vt patet ſupra octauo: & 1.Paralipo.18.Item patet hoc, quia ſi Dauid accepiſſet omnes iſtos currus pro ſe, habuiſſet multos currus; Deus tamen prohibuit hoc regibus Deutero.17.Scilicet,cumque fuerit conſtitutus rex, non multiplicabit ſibi equos : & per hoc etiam intelliguntur currus,& omnis modus exercitus. Et iſta fuit cauſa,vt dicit Rab.Dauid Kimhi,& quaſi omnes Hebræi, quòd de mille curribus Adarezer ſolùm accepit centum, ſupra octauo : ne multiplicaret exercitum. In contrarium videtur,quòd Dauid non faceret iſta,quia non tenebatur ad ea; nam nulla lex iuſſit,quòd equi, & currus capti in bello ſubneruarentur,& cremarentur. Nec valet ſi obijcias de Ioſue, cui dictum eſt,quòd equos ſubneruaret,& cremaret currus : nam illud fuit præceptum perſonale,quod ſolùm obligauit Ioſue , & ſolùm in illo tempore, in quo factum eſt bellum illud : ſi autem poſtea feciſſet alia bella,in quibus cepiſſet currus , non obligaretur ſubneruare equos,& cremare currus : cùm ergo nihil dicatur hic de iſtis curribus quid factum ſit,ſatis credendū eſt, quòd Dauid retinuerit ſibi illos. Inducit etiam ad hoc nos aliud,ſcilicet,quòd licèt à principio regni Dauid non eſſet vſus curruum in Iſrael, niſi interdum paucorum : tamen poſtea cùm eleuaretur regnum Dauid, cœpit eſſe vſus curruum, & omnis nobilitas,& pulchritudo exercitus : vnde filij regis Dauid faciebant ſibi currus,& equites, vt patet de Abſalom, infra 15. de quo dicitur,quòd fecit ſibi currus , & equites , & quinquaginta viros, qui præcederent eum : de alijs ergo filijs regis idem intelligendum,& tamen iſti non vterentur curribus,niſi Dauid haberet currus.Potiſſimè autem de Salomone apparet hoc,quia ipſe habebat multos currus : nam habuit quadraginta millia præſepia equorum currilium : & duodecim millia præſepia equorum equeſtrium, vt patet ſequent.lib.capit.4. Dicitur etiam , quòd habuit mille quadrigentos currus : & duodecim millia equitum,ſeq.lib.cap.10. Si tamen Dauid non retinuiſſet ſibi currus , quos nunc cepit: ſed ſubneruaſſet equos , filij ſui non veniſſent ſubito ad tantam multitudinem curruum. Dicendum ergo videtur, quòd Dauid pugnans contra Syros occidit viros exiſtentes in ſeptem millibus curribus: non tamen accepit omnes illos currus, quia fortè aliqui illorum fugerunt : aliorum verò equi occiſi ſunt , de reſiduis autem credendum eſt,quòd Dauid illos ſibi acceperit , & hoc fuit ad vſum curruum : ſiue ad vſum equitandi omiſſis curribus, & ex hoc filij Dauid potuerunt pro ſe habere currus. Ad rationes autem in contrarium Reſpondendum. Ad primam de Ioſue iam reſponſum eſt. Ad ſecundam cùm arguitur , quòd occidit ſeptingentos currus, dicendum , quod occidere currus nihil eſt,niſi occidere homines pugnantes in curribus, & ſic manebant equi,& currus illæſi. Ad tertiam rationem, cùm dicebatur,quòd iterum contra Adarezer ſolùm cepit centū de mille curribus. Dicendum , quòd à principio reges Iſrael erant pauperes , & non erant excitati ad bella ſicut gentiles : vnde Saul primus rex Iſrael non legitur habuiſſe currus. Dauid autem in principio regni ſui ſuper Iſrael non habebat currus,nec habuit toto tempore,quo regnauit in Iuda:cùm tamen cœpit exaltari regnum eius,cœpit habere currus , & paulatim iſtos habuit : nam à principio ſolùm accepit centum currus de mille,quos in bello prendiderat : ſupra octauo, poſtea verò incipientibus Iſraelitis exercitari in vſu curruum , cœpit habere plures:vnde nunc credendum eſt,quòd retinuit omnes quot quot in bello habere potuit : poſtea autem filij eius habuerunt multo plures equos,in tantum , quòd Salomon habuit quadraginta millia equorum currilium : qui faciunt decem millia curruum,& duodecim millia equorum equeſtrium,vt patet 2.Paralipo.9. Ad quartam rationem,quòd Deus prohibuit regibus multiplicare currus. Reſpondendum, quòd ibi non fuerunt ſimpliciter prohibiti , ſed ſolùm fuit prohibita multitudo equorum,& curruum regibus,ad hoc ne populum premerent graui ſeruitute : vt patet eod.cap.cùm dicitur: non multiplicabit ſibi equos , nec reducet populum in Ægyptum equorum numero ſubleuatus,id eſt,non reducet populum ad talem ſeruitutem qualem habebat in Ægypto : ſi autem rex ad alium finem vellet habere multitudinem exercitus, & curruum,ſcilicet,ad pugnandum contra hoſtes populi Dei , non vetebatur illa lege,imò erat meritorium : & ſic erat de Dauid, qui ſolùm ad hoc laborabat , vt ſubijceret ſibi hoſtes populi Dei,& non vt exerceret tyrannidem in populo.*Et Sobach principem militiæ percuſſit.* Iſte erat princeps militiæ Adarezer,& regebat totum exercitum Syrorum : nam Adarezer non erat tunc in bello.*Qui ſtatim mortuus eſt.* Quia fuit grauiter percuſſus,& occubuit in ipſo bello. *Videntes autem vniuerſi reges,qui erant in præſidio Adarezer.*Scilicet: Viderunt,quòd non poterant reſiſtere Dauid , ideo ſubiecerunt ſe ei in tributarios. Dicuntur autem eſſe reges in præſidio Adarezer, id eſt, in adiutorio eius : quia ipſe fecerat eos ire ad bellum. In Hebræo habetur. *Videntes vniuerſi reges,qui erant ſerui Adarezer.*Id eſt,omnes iſti reges qui venerant ad bellum,erant ſerui regis Adarezer, quia iſte erat rex potentiſſimus in tota Syria , ideo dominabatur multis regibus,qui ei ſub tributo ſeruiebant. *Victos ſe à filijs Iſrael.*Id eſt,viderunt ſe totaliter victos,ita quod non habebant ſpem ad poſſe ſuperare Iſraëlitas : nam ſi ſemel ſolùm Iſraëlitæ viciſſent Syros, & ipſi crederent ſe poſſe reſiſtere illis in alio bello,non ſubiecti fuiſſent eis : crediderunt tamen,quod nũquam poſſent eis reſiſtere. hoc patet, quia pugnauerunt primò contra Ioab,& victi ſunt,ſupra in litera : tamen non deſtiterunt ob hoc à pugna, ſed iterum inſtruxerunt bellum contra Dauid : nũc autem videntes ſe denuo victos, crediderunt, quòd nunquam poſſent reſiſtere Iſraelitis : ideo nunc inceperunt ſubijci illis.*Fecerunt pacem cum Iſrael.*Scilicet: Poſtquam in bello ſuperati ſunt,& multi occiſi fuerunt , miſerunt iſti reges nuncios ad Dauid , vt inirent fœdus cum illo, ſcilicet, quod nunquam pugnarent contra eum,ſed potius adiuuarent eum contra quamcunque gentem. Intelligendum eſt autem hoc non de ipſo rege Adarezer,qui duxit Syros contra Dauid: ſed de ipſis regibus, qui iuerunt ad bellum in fauorem Adarezer: nam illi fecerunt pacem cum Dauid: vt patet in litera,quæ dicit , quòd reges,qui erant in præſidio Adarezer , fecerunt pacem cum Iſrael,de ipſo autem Adarezer nihil dicitur : Et dicendum eſt,quòd ille nunquam egit pacem cum Dauid: quia erat manus hoſtis eius,& noluit ſubijci Dauid , ſed potius poſteri eius pugnauerunt ſemper contra poſteros Dauid,& contra omnes Iſraelitas.Nam rex Benadab,qui multa mala egit in Iſrael.ſeq.lib.cap.20.& vſque ad finem libri,&poſtea in 4.lib. cap.6.& vſque ad nonum , erat tertius de ſucceſſoribus regis Adarezer, & ob hoc pugnauit ſemper contra Iſraelitas : quia ipſi humiliauerant genus ſuum.*Et ſeruierunt eis,*Scilicet : Iſti reges Syrorum ſeruierunt Iſraelitis in tributo,& præſtatione munerum: quia aliter Iſraelitæ non conceſſiſſent pacem,cùm peterent eam Syri neceſſitate coacti. *Timueruntque Syri auxilium præbere filijs Ammon.*Id eſt,ex illo die timuerunt reges Syrorum adiuuare Ammonitas in bello : nec adiuuerunt eos,vnde non legitur poſtea,quod Syri adiuuerint Ammonitas , ſed pugnauerunt Ammonitæ ſoli contra Dauid : vt patet infra duodecimo,hoc autem fuit propter duo. Primum iuramẽtum vel fœdus interpoſitum inter Syros , & Iſraelitas de ſeruanda pace: contra quod agentes inciderent iuſtè in magnam pœnam.Secundum fuit ipſe verus timor,quia dato,quòd voluiſſent præuaricari fœdus,quod habebant cum Iſraelitis,nunquam poſſent reſiſtere illis,ſicut experti fuerant,& ſic Iſraelitæ grauius eos punirent; voluerunt ergo potius abſtinere à bello.

A

CAPIT. XI.

1. Par. 20.

FACTVM est autem vertente anno eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios Ammon: & obsederunt Rabba: Dauid autem remansit in Hierusalem.

DEMONSTRATVM est in superioribus qualiter Dauid vixit in regno ad Dominum nimis reuerenter, & ab eo fuit exaltatus: hic autem subditur quomodo aliquando vixit insolenter, & fuit à Domino castigatus. In quibus eius virtutes ostenduntur, scilicet pœnitẽtia de peccatis, & patientia in aduersis. Pro quo sciendum, quòd totum tempus præteritum regni Dauid fuit sine crimine, ideo fuit in magna prosperitate; post hoc aurem quibusdam se criminibus immiscuit, propter quod decidit aliquando in calamitatem: & quia omnia tempora sequentia Dauid non fuerunt vniformia, sed aliquando virtuti vacabat, & aliquando se criminibus implicabat, ipse quoque status eius variatus refertur: nam aliquando in prosperitate erat, & subitò in magnam incidebat calamitatem: pro maiori tamen parte omnia, quæ sequuntur, ad quandam Dauid pœnalitatem siue infortunium pertinent. Et diuiditur in tres partes. Primò ostenditur Dauid peccasse per luxuriam. Secundò per negligentiam, infra vigesimoprimo. Tertiò per superbiam, infra vigesimoquarto. Prima diuiditur in tres partes, primò ponitur culpæ perpetratio. Secundò humilis recognitio. sequen. cap. Tertiò punitionis patiens toleratio, infra decimotertio. Prima diuiditur in tres, primò ponitur Dauid adulteratio. Secundò facti celatio ibi. *Misit autem Dauid.* Tertiò innocentis occisio ibi. *Factum est autem.*

De pec cato, et pœnitentia Dauid

B

An ordo sit continuus.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an ea, quę habẽtur hic, fuerint facta post præcedentia: vel sit aliqua mutatio ordinis, & an fuerint facta immediatè post ea, quæ habentur præced. cap. Respondendum quod non est mutatus ordo, sed ea, quæ habentur hic, fuerunt post præcedentia: patet quia litera dicit hic, Factum est autem vertente anno, ergo post præcedentia facta sunt ea, quæ habentur hic. Cùm autem dicitur an fuerint facta immediatè. Respondendum quòd inter ista & ea, quæ habentur præcedent. cap. intercidit quasi vnus annus: quod patet, quia in litera dicitur, factum est anno vertente, id est, redeunte alio anno postquam facta sunt ea, quæ habentur præced. cap. fuit autem modus, quòd Ioab missus est à Dauid ad bellum, & pugnauit contra Ammon, fugeruntque Syri, & Ammonitæ: tunc reuersus est Ioab in Hierusalem, & hoc fortè, quia iam non erat tempus pugnandi, & postea sequenti anno redijt Ioab ad pugnandum, tempore quo bella fieri solent, & sic non fuit vnus annus integer inter illa & hæc, quę habentur hic. *Factum est autem vertente anno,* id est, ista, quæ habentur hic, facta sunt vertente anno, id est, post circulum anni completum computando ab eo tempore, quo facta sunt illa bella, quæ habentur præcedent. cap. Annus autem dicitur conuerti quandocunque redit de puncto ad punctum, secundùm modum vulgarem dicitur annus verti quando redijt ad primam diem Ianuarij. Secundùm Hebræos autem non incipit annus in Ianuario, ideo non dicitur tunc redire tempus; computant autem Iudæi principium anni dupliciter. Vno modo secundùm consuetudinem Ægyptiorum, & quarundam aliarum gentium, incipiendo à mense Septembri: & secundùm hoc habetur Exod. 23. cùm dicitur: solennitatem quoque in exitu anni, quando congregabis omnes fruges tuas de agro: & sic exitus anni est, quando sunt omnes fruges congregatæ: sed hoc non est nisi in principio Septembris, vel quasi: ergo inter Iudæos principium anni, & exitus vocabatur illud. Idem patet Exo. 34. scilicet, solennitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur, id est, cuncta colliguntur, scilicet tam de areis, quàm de vineis: hoc autem in Septembri est, ergo tunc redibat annus ad suum principium. Alio modo accipitur reditus anni pro Martio: nam Deus iussit quòd Iudæi inciperent menses suos in Martio, vt patet Exod. 12. scil. mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni: iste tamen erat mensis Martius, qui est mensis principij nouarum frugum in Ægypto, & in terra Chanaan: sic patet Deut. 16. scilicet. Obserua menses nouarum frugum, & verni primi temporis, & facias Phase Deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te de Ægypto, sed principium verni temporis est in Martio, quando sol intrat principium Arietis, ergo mensis primus apud Iudæos est in Martio.

Iudæi computant principiũ anni dupliciter.

C

D

De quo reditu anni intelligatur hoc loco.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, cùm secundùm Iudæos esset duplex reditus anni, de quo illorum intelligitur hic. Respondendum, quòd Iudæi communiter vocabant reditum anni ipsum Septembrem, vt patet Exod. 23. & 34. quia iste erat introitus anni secundùm vsum antiquum inter eos, hic tamen non accipitur reditus anni nisi pro principio anni in Martio. Quod patet, quia dicitur in litera: vertente anno quando solent reges ad bella procedere: sed manifestum est, quòd reges non procedunt ad bella in principio, vel fine Septembris, quia tũc propinqua est hyems, sed in principio Martij, quia tunc incipit ver, & habent dimidium annum ad pugnandum & amplius. Item reges procedunt ad bella eo tempore, quo inueniunt in agris aliquid ad pastum equorum & iumentorum necessariorum in bello: in Septembri tamen omnia collecta sunt in terra Chanaan, vt patet Exod. 34. scilicet, & solennitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur: ergo tunc omnia sunt collecta, & intelligitur de Septembri, vt dictum fuit. Idem patet Exod. 23. In principio autem Martij tunc omnia sunt in agris, & incipiunt matureſcere; vnde vocatur mensis ille mensis nouarum frugum Deuter. 16. scilicet: Obserua mensem nouarum frugum verni, & primi temporis. Vnde in die 16. huius mensis in festo azymorum offerebantur manipuli de spicis nouarum frugum, & ante hoc non erat mittenda falx in messem, nec quicquam tollendum ex messe ad panem, pultes, vel polentam, vt patet Leuit. 23. Ergo in principio mensis Martij fuit istud quod hic dicitur. *Eo tempore quo solent reges ad bella procedere,* id est, in mense Martio, quia tunc est conueniens tempus ad inchoanda bella propter prędicta; nomen quoque mensis secundùm Latinos istud signat: nam Martius à Marte dicitur: est autem Mars deus belli secundùm Gentiles, & verè secundum Astrologos bella concitat. In Hebræo dicitur. *Hora exitus regum,* id est, in hora, qua solent reges exire; & non dicitur an ad bellum egrederentur, vel ad quid; sed intelligitur de bello, cùm hic agatur de bello, scilicet quòd Ioab egressus est ad pugnandum contra Moab eo tempore, quo solent egredi reges, scilicet, ad bellum. *Misit Dauid Ioab,* scilicet, tanquam principem belli. *Et seruos suos cum eo,* scilicet, illos, qui morabantur continuè cum Dauid, & tempore pacis erant in atrio eius. Omnes autem de Israël vocabantur largè serui Dauid, eo quod Dauid erat rex Israël; tamen vocabantur isti specialiter serui, quia ei in domo sua seruiebant, & computantur de familia eius. *Et vniuersum Israël.* Isti erant pugnatores de populo electi, qui non consueuerant esse in palatio regis, ideo non vocantur serui Dauid, sed vocantur Israël. *Et vastauerunt filios Ammon,* id est, destruxerunt terram illorum. ista vastatio erat in terrę nascentibus, scilicet, quia illo tempore erant segetes quasi maturæ, & vineæ incipiebant habere fructum in terra illa, ideo in istis poterant vastare Israëlitæ terram Ammon, ita vt non haberent aliquid quod manducarent pro sequent. anno, & cogerentur in deditionem: hoc modo faciunt omnes hostes, scilicet, quòd primò terram vastant, deinde ciuitates obsident. *Et obsiderunt Rabba.* Ista erat ciuitas maior terræ Ammonitarum, & vocatur ciuitas regia, quia in ea morabantur semper reges Ammon: vnde & nunc manebat ibi rex Ammon, & propter hoc obsederunt eam potius quam aliam vrbem regni Ammon.

Quo tẽpore solent reges ad bella procedere.

E

F

(.·.)

An Israëlitæ iustè nunc pugnarent contra Ammon.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis, an Israëlitæ iustè pugnarent nunc cõtra Ammon. Aliquis dicet quod non, quia bellum iustum est quando fit pro susceptа iniuria, vel damno dato ad resarciendum hæc: Israelitæ autem pugnabant contra Ammon pro sola iniuria susceptа: nam damnum nullum ab eis passi fuerant, iam tamen pugnauerant contra Ammon per quod poterat vindicari iniuria susceptа, ergo non debebant rursus pugnare: nam sicut cum quis pugnat contra alium, non existente damno, aut iniuria, bellum est illicitum, ita existente iniuria vel damno, si quis velit per bellum plura repetere quam sit iniuria, vel damnum quod sustulit, fouet iniustum bellum. Respondendum quòd Israelitæ cœperunt bellum cõtra Ammon pro sola iniuria susceptа, postea tamen bellum continuatum est, non pro sola iniuria, sed etiam pro damno: nam cùm Ammonitæ illuserunt nũcios Dauid, fuit ibi solùm iniuria, cùm autem Ioab iuit prima vice ad pugnandum contra Ammon, iuit pro sola iniuria, non tamen potuit obtinere aliquam satisfactionem, quia tam Ammonitæ quam Syri adiutores eorum fugerunt: præced. cap. & sic non potuit aliquid obtinere Ioab ab eis loco susceptæ iniuriæ, ideo manebat semper ius repetendi hanc iniuriam in alio, vel alijs bellis. Amplius autem habebant nunc Israelitæ causam pugnandi pro damno, quia in isto bello, quod fecerat Ioab contra Ammon, multa expenderat, ad quæ tenebantur Ammonitæ, cùm ipsi dedissent causam ad hoc: ideo poterant Israelitæ pugnare iterum iustè contra Ammon, quousque sibi satisfactum esset de iniuria, & de expensis, quas facerent in bellis ad repetendum istam iniuriam: sicut in litigiosis succumbens non solùm tenetur ad id, quod principaliter petitum est, sed etiam ad expensas: potuerunt ergo iustè repetere Israelitæ bellum, & sic fecerunt quousque cœperunt vrbem Rabba, & occiderunt Ammonitas. Cùm autem dicebatur, quòd semel pugnauerant pro ista iniuria, ideo non poterant iterum pugnare. Dicendum, quod verum est si per istam pugnam habuissent sufficientem satisfactionem de susceptа iniuria, tamen nullam satisfactionem habuerunt, vt supra dictum est, poterant ergo instruere aliud bellum, & multa alia, quousque haberent sufficientem satisfactionem: sic enim est regulare, quòd pro vno delicto non detur pœna nisi semel, quia Deus non iudicat bis in idipsum, id est, non condemnat bis pro eadem re, vt patet Naum. 1. Si tamen pœna inflicta pro crimine non sufficit, potest superaddi alia, & alia: quousque sit sufficiens punito. Iste modus erat apud Hebræos, quia quando aliquis criminaliter accusatus succumbebat, & puniendus erat citra capitalem sententiam, si non erat pœna determinata à lege specialiter pro illo crimine, solùm poterat condemnatus flagellari: non tamen poterant dari plura, quàm quadraginta flagella, vt patet Deut. 25. scilicet: Si autem eum, qui peccauit, dignum viderit plagis, prosternent eum ante se, & coram se facient verberari, & pro mensura peccati erit plagarum modus, ita dumtaxat vt quadragenarium numerum non excedant. Siue ergo peccatum esset magnum siue paruum, non poterant infligi plura 40. flagellis, quia tamen interdum erant peccata valde magna, & citra decapitationem, & lex dixerat: iuxta mensuram delicti erit plagarum modus, obseruabant istam limitationem, quòd infligebantur 39. flagella condemnato, & alia die alia 39. & sic per multos dies, quousque putarent sufficienter satisfactum esse, ita vt nunquam darentur simul quadraginta, alioquin qui semel susciebat quadraginta, nunquam poterat pro eodem delicto plura suscipere, sic enim fecerunt Iudæi Paulo. Nam cùm arguerent eum facere contra legem, vt possent sæpè illum flagellare, nunquam infligebant simul nisi 39. flagella, & quinquies hoc fecerunt in eo. sic patet 2. ad Corinth. 11. scilicet:

A Iudæis quinquies quadragenas
minus vna tuli.

Modus punitionis apud Hebræos.

An liceat Iudæis vastare terram Ammon destruendo terræ nascentia. Et quare Deus iusserit non succidi arbores fructiferas in bello.

QVÆST. IIII.

QVÆRETVR vlteriùs, an liceat Israelitis vastare terram Ammon, scilicet, destruendo terrę nascentia. Aliquis dicet quòd non, quia Deus vetuerat istam destructionem. Deut. 20. cùm iubetur, quòd quando Iudæi obsiderent ciuitates, nõ scinderent arbores, de quibus vesci poterat, sed solùm arbores syluestres, quę non faciunt fructum, similiter ergo non poterant destruere alia terræ nascentia, quæ pertinebant ad cibum. In cõtrarium videtur, quòd possent destruere quicquid esset in terra, etiam ipsa ligna fructifera, vt pãtet 4. Regum 3. vbi rex Iuda & Israel pugnauerunt contra Moab, & succiderũt omnes arbores fructiferas. Respondendum, quòd Israelitæ poterant nunc vastare terram Ammon destruendo terræ nascentia, vt facilius caperent hostes: erat tamen aliquid speciale in arboribus: nam omnes segetes poterant destruere, & quæcumque vitia præter ligna pomifera, eo quòd lex solùm vetuit hoc in lignis pomiferis. Ratio autem differentiæ ad alia terræ nascentia est, quia terræ nascentia, quę seminantur, vt segetes, quolibet anno nascuntur, & pereunt, quia ipsamet sunt fructus terræ: arbores autem pomiferæ secus se habent, quia si semel detruncantur, non redeunt ad priorem statum, aut post multos annos redeunt, ideo quòd destruantur segetes, & omnia olera, quæ annalia sunt, non est magnũ damnum, quia sequenti anno redeunt: si tamen succidantur ligna pomifera, est valde magnũ damnum, quia nunquam vel sero redeunt. Erat autem duplex causa, quare Deus posuit illam legem de lignis pomiferis. Prima erat in fauorem Israelitarum, quia licèt ista lex extenderetur tã ad ciuitates terræ Chanaan, quã ad alias, tamen principaliter erat data pro terra Chanaan; vt Israelitæ nõ destruerent terram, quam possessuri erant: quia si ipsi ad faciendum machinas bellicas præscidissent ligna pomifera, depopulassent omnia arbusta terræ Chanaan, & quãdo ipsi postea possiderent eã, esset inutilis. Secunda causa fuit, quia quando Israelitæ pugnabant contra aliquas gentes, Deus volebat, quòd gentes paterentur, & non terra: succisis tamen omnibus arbustis, terra fit minus vtilis, & minus desiderabilis ad habitandum, ideo noluit quòd succiderentur arbores pomiferæ. De segetibus autẽ, & oleribus alia ratio erat, ideo permisit Deus, quòd illa destruerentur. Hoc patet de Samsone, qui pugnans contra Philisthinos ligauit. 300. vulpes per caudas, & apposuit ignem, & sic succendit segetes Philisthinorũ, vt patet Iudi. 15. & tamen Deo mouente faciebat ista, quia sæpe spiritus Domini veniebat in eum. Iudi. 13. & 14. & 16. ergo licitum erat cremare segetes hostium, dum tamen non succiderentur arbores pomiferæ. Ad rationem in contrarium dicendum quòd quamquam vetetur succisio arborum, de quibus vesci potest, non vetatur destructio segetum & olerũ, quia non est simile; dissimilitudo autem supra declarata est. Ad rationem pro alia parte, cùm dicebatur quod etiã liceret succidi ligna pomifera infr. 4. lib. 3. ca. Dicendum quod ibi licuit, quia Deus illud specialiter iussit, nam Elisæus dixit illis regibus eun tibus cõtra Moab, quod succiderent omnia ligna pomifera, & destruerent omnem ciuitatem electam, & obturarent omnes fontes aquarũ, & operirent lapidibus omnes agros optimos. eod. c. Dicẽdum quod hoc fuit speciale propter peccata regis Moab, de quibus magis dicetur eod. c. & apparet satis esse speciale, quia hostes acerrimi non solent tantam seueritatem exercere quantam Deus ibi fieri iussit. Item permissum est hoc facilius causa exigente, quia non erat in terra Chanaan: nam dato, quòd aliquæ gentes Chananæorum nimis peccassent, & Deus iussisset pugnari contra illas: non permisisset succidi arbores pomiferas, quia hoc vertebatur in damnum ipsorum Israelitarum, cùm terra ad ipsos deuẽtura esset. Sed adhuc obijcietur, quòd in terra Chanaan licebat destrui arbores pomiferas: nam cùm Samson ligauit triginta vulpes per caudas, & appositit eis flammas: non solùm combussit segetes, sed etiam oliueta, & vineas. Iud. 15. Et tamen illud erat in terra Chanaan, quia Philisthini erant quædam pars Chananæorum. Iosue 13. Et Iudi. 13. Respondendum, quòd Samson non egit

Israelitæ poterant vastare terrã Ammon destruendo terrã nascentia.

Deus posuit legem ne arbores pomiferæ detruncentur

A contra illam legem, vel saltem non intendit agere contra eam: nam ipse solùm voluit cremare segetes. ideo dicitur Iudi. 15. quòd fecit hoc tempore messis triticeæ: accidit autem, quòd vulpes ignem ferentes discurrerent per vineas, & olueta, ignis quoq; qui vastauerat segetes, vicinas vineas, & olueta inuasit; & sic Samson non habuit intentionem destruendi pomiferas arbores. Si autem dicas, quòd peccauit, quia incautè se habuit, vel egit contra legem, vide quæ dicta sunt Iudi. 15. *Dum hæc agerentur.* Id est, dum iuissent Ioab, & populus Israël ad bellum contra Ammon, scilicet, tũc accidit adulterium Dauid cum Bethsabee. In Hebræo habetur. *Hic fuit vespere.* Id est, istud quod hic dicitur de Dauid, & Bethsabee, fuit in vespere, id est, post meridiem: nam more scripturæ vespera vocatur totum tempus postquam sol incipit declinare à circulo meridiano versus occasum, & illo tempore fuit. *Accidit vt surgeret Dauid de stratu suo.* Id est, istud adulterium Dauid & Bethsabee non fuit factum ab intentione, scilicet, quòd Dauid per aliquot dies cogitasset quomodo posset habere Bethsabee: sicut Ammon filius eius cum Thamar sorore sua, quia per multos dies hoc cogitauerat, ita vt attenuaretur. infr. 13. c. Sed accidit, quòd surgeret quadam die de lecto post meridiem, & videns mulierem pulchram subitò exarsit, & eam vocari fecit. *Post meridiem.* Scilicet, non erat, quando surrexit diluculo, quia tunc nõ erat tepus, vt Bethsabee lauaret se super solarium suum. In Hebræo non habetur post meridiem, sed translator noster apposuit ad notificationem, scilicet, quia non factum est in aurora, vt apparet ex litera. *Et de ambularet in solario domus regiæ.* Id est, Dauid ambulabat in solario domus suæ, quæ erat domus regia, post meridiẽ. Vocantur autem solaria à sole: & dicuntur esse tecta domorum patentia soli, scil. quæ nõ habent operimentũ: sunt autem ista in terra Chanaan, & in multis alijs regionibus, scil. quòd tecta domorum nõ habent tegulas, sed sunt lapidea, aut de calce, vel gypso, & sunt plana, ita vt homines supra manere queant ad solatia sua. Dauid autem ascendit post meridiem ad vnum solarium domus suæ. *Viditque mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum.* Ista mulier erat Bethsabee, Dauid tamen nesciebat, quæ esset, ita misit ad sciendum quæ esset. Ista autem lauabat se, scil. non manus, vel faciem, sed totum corpus; vnde nuda erat, & ob hoc Dauid vidit, & concupiuit speciem illius: si autem lauasset solùm manus aut faciem, nõ motus fuisset Dauid: erat autem ista mulier super solariũ domus suæ: quia in terra illa ferè omnes domus solaria habent. *Erat autem mulier pulchra valde,* Istud ponitur, quia ista fuit causa motiua Dauid, scilicet, pulchritudo mulieris; nam alioquin ipse multas habebat mulieres tam vxores quàm concubinas, suprà quinto.

An Bethsabee peccauerit se lauando, vt rex videret eam.

C QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, an Bethsabee peccauerit lauando se, ita vt rex videret eam. Aliquis dicet, quòd sic, quia lauare totum corpus erat quædam illecebra, cui vacare peccatum videbatur. Respondendum, quòd ista quæstio includit duo, scilicet, an peccauerit Bethsabee, quia lauit corpus suũ, & an peccauerit, quia lauit se in tali loco, vbi videri poterat. Ad primũ respondendũ, quòd de lotione corporis Bethsabee dupliciter possumus arbitrari; vno modo, quòd lauerit se ad munditiam legalem: erant enim secundùm legem immundæ mulieres eo tempore, quo patiebantur menstrua, vel fluxum sanguinis; & si pateretur menstrua regulariter, scilicet, in quolibet mense, sicut accidere solet omnibus mulieribus, separabatur septem diebus, & erat immunda: illis autem finitis lauabat vestes suas, & corpus, sicut ille, qui cum ea coibat, & erat munda: vt patet Leuit. 15. poterat autem esse, quòd Bethsabee passa fuisset nunc menstrua, & finitis illis lauaret se nunc: & tunc non peccaret se lauando; immo potius mereretur faciendo opus legis; si illud deuotè ageret: & si non se lauaret tempore debito, erat rea criminis secundùm legem. Istud autem tenent omnes Hebræi, & satis rationabile est, ideo non peccauit Bethsabee se lauando. Si autem dicatur, quòd non lauerit se Bethsabee propter purificationem legalem, sed voluerit aliàs se lauare ad quandam naturalem mundificationem, non peccabat, quia immundum esse non est laudabile, sed quædam immundities contrahi solent in toto corpore, ergo melius est propter illas lauare totum corpus, quàm non lauare. Dicendum etiam, quòd nõ solùm licebat ei lauare corpus ad mundificationem, sed ad refrigerationem, & delectationem quandam, scilicet, quòd nõ solùm lauaret se aqua, quod erat ad mundationem, sed etiam vngeret se vnguentis, quod erat ad quandam corporis delectationem. Sic patet de Susanna, quæ lauabat corpus suum in meridie in æstu, & iussit sibi afferri quædam vnguenda, vt vngeretur cum eis, vt patet Danielis 13. Et tamen illa erat sancta fœmina, & Deus defendit eam miraculosè, vt patet eod. cap. ergo licebat Bethsabee se lauare ad quandam refrigerationem, & delectationem corporis. Hoc autem, quia terra illa est nimis calida, & ob hoc consueuerunt tam viri, quàm fœminæ frequenter lauari. Vnde communiter solebant lauare pedes ad refrigerationem, & hospitibus intro euntibus in domum, primum obsequium, quod fiebat, erat, quòd lauarentur pedes eorum: sic enim Christus petijt hoc tanquam debitum. Luc. 7. dicens: Intraui in domum tuam, & aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos: si tamen non esset generaliter assuetum, quòd pedes hospitum lauarentur, Christus non allegasset hoc. Item consueuerunt homines in terra illa propter magnum calorem vngere caput oleo, & hoc fuit ab antiquo, sic patet de Dauid sequen. cap. qui mortuo filio lauit se, & vnxit caput, erat etiam ista consuetudo tempore Saluatoris in terra illa, & omnes viri etiam multum virtuosi vngebant capita: sic enim dixit Christus Matth. 6. Cum ieiunaueris, vnge caput tuum oleo: ipse quoque petijt hoc tanquam debitum. Luc. 7. dicens ad Pharisæum: oleo caput meum non vnxisti; hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Hæc tamen omnia fiebant ad refrigerationem propter conditionem terræ: Et non solùm hæc, sed etiam caput, & pedes, & interdum totum corpus quibusdam vnguentis refrigeratiuis vngebatur, & hoc non reputabatur vitium tanquam pertinens ad illecebras carnis, alioquin viri virtuosi non fecissent istud: Christus tamen vtrunque passus est: nam permisit quòd pedes sui vngerentur vnguento. Luc. 7. & laudauit mulierem agentem hoc eod. c. Iterum quoque permisit vnguentum fundi super caput suum Matth. 26. & defendit ibi mulierem hæc agentem, ergo nec illa peccabat istud agendo, nec Christus illud permittendo, ergo licebat cuicunque homini quantumcunque virtuoso in terra illa vti lotionibus & vnguentis. Bethsabee ergo, quæ mulier delicata erat, poterat hoc magis licitè facere, ergo non peccauit se lauando. Ad secundum quando quærebatur, an peccauerit, quia lauit se in tali loco, in quo videretur à rege. Dicendum, quòd aut illa lauit se ibi, vt videretur à rege, vel ab aliquo alio, aut non: si primo modo, peccauit mortaliter volens incitare aliquem ad libidinem. Sed hoc non videtur satis credendum de Bethsabee. Si autem dicatur, quòd non egit, vt videretur, dicendum quòd egit nimis incautè, quia nudauit corpus suum quasi in loco publico: nam solaria domorum erant vndique patentia; cùm non haberent tectum, sed solùm habebant parietes aliquos in circuitu, quia sic iusserat Deus fieri quandocunque ædificaretur domus noua, quòd fieret murus per circuitum tecti, id est, per circuitum solarij, ne contingeret aliquos inde cadere. Deuter. 22. poterat ergo videri Bethsabee ex quocunque alio solario altiori, nam visa fuit ex solario regis. Item fuit nimis incauta, quia cùm solarium suum esset apud domum regis, posuit se nudam super illud: nam in domo regis cùm multi sint semper, debuerat ipsa suspicari, quòd aliquis poterat ascendere in solarium & videre eam. Quòd autem esset domus sua prope domum regis, satis apparet, quia alioquin dato quòd vidisset Dauid eam à longè nudam, non potuisset iudicare, an pulchra erat, quia pulchritudo de propè cognoscitur propter varietatem lineamentorum, & coloris viuacitatem: quæ si à longè posueris, imperfectè distinguuntur, & non possunt repræsentare rem nimis pulchram: erat igitur dom⁹ Bethsabee satis propinqua domui regis. Videtur ergo dicendum quòd Bethsabee peccauerit, quia nimis incautè se habuit, nudando se in tali loco, vbi poterat multos scandalizare. An tamẽ fuerit peccatũ mortale, nõ facilè apparet, quia hoc deberet apparere per circũstantias, vt cognosceretur quãtitas negligentiæ suę, vel inaduertentia, sed ista patere nõ possunt. *Misit ergo rex, et requisiuit quæ esset mulier.* Nõ est sensus, quòd

misérit

miſerit in domum mulieris ad inquirendum hoc, ſed miſit,& vocauit aliquos ſeruos ſuos, qui poſſent referre ei de muliere illa.

Quare Dauid miſit nuncios ad faciendum, quæ eſſet Bethſabee.

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, quare Dauid cùm concupiuiſſet illam mulierem, & apud ſe deſideraſſet eam, & diffiniuiſſet cognoſcere illam, cur miſit ad ſciendum quæ erat. Reſpondent Hebræi,& Nicolaus, quòd miſit ad ſciendum vt videret ſi illa mulier eſſet ſoluta, & poſſet eam accipere in coniugem, vt ſine peccato illam cognoſceret. Hoc autem aliqualiter patet, quia mortuo viro ſuo Vria, accepit eam in vxorẽ. Sed hoc non multum videtur, quia tunc cognito quòd mulier illa eſſet nupta, non feciſſet eam ad ſe duci,& tamen hoc non obſtante ducta eſt,& cognouit eam, ergo videtur quòd non attendebat ad hoc, quòd eſſet ſoluta, vel non. Item non valet confirmatio, ſcilicet, quòd poſt mortem Vriæ ceperit eam Dauid in vxorẽ, quia non cepit ad hoc, vt licitè ea vteretur, ſed quia conceperat de ipſo, vt patet in litera, ideo volebat natales filij defectuoſos per honeſtatem matrimonij ſuperuenientis honeſtare. Item accepit eam miſertus illius, ne lapidaretur, quia cùm conſtaret eam adulteram eſſe, debebat lapidari, vt patet Leuit.20. conſtabat autem de adulterio, cum ipſa concepiſſet, viro ſuo non exiſtente in terra illa, ſed in bello: ideo Dauid accepit eam illico poſt mortem Vriæ in vxorem, vt lex nihil haberet cõtra eam. Dicendum ergo, quòd Dauid inquiſiuit quæ mulier eſſet, non vt ſciret an licitè poterat eam cognoſcere, ſed vt videret an erat ſibi poſſibile, quia fortè mulieris illius maritus, vel pater, aut mater in domo eſſent, ita quòd nullo modo haberet opportunitatem ad cognoſcendum eam: vt ergo ſciret an expediret mitti pro illa, quæſiuit à ſeruis ſuis, quæ mulier eſſet. Cognito autem quòd illa eſſet vxor Vriæ,& quòd ille eſſet in bello, ſciens quòd habebat opportunitatem ad explẽdum deſiderium ſuum, fecit illam vocari. *Nunciatumque eſt ei, quòd ipſa eſſet Bethſabee filia Eliam.* Aliquæ Bibliæ habent Eliab, ſed corrupta eſt litera, iſte Eliam erat filius Achitophel conſiliarij Dauid, ideo habuit nimis exoſum Achitophel ipſum Dauid,& tranſiuit ad Abſalom, incitauitque eum quomodo perſequeretur patrem ſuum. *Vxor Vriæ Hethæi.* Aliquæ Bibliæ habent Cethæi, ſed vera litera eſt Hethæi. Iſtud ponitur ad ſignandum opportunitatem, quam habebat Dauid ad cognoſcendum illam fœminam, ſcilicet, quia erat vxor Vriæ,& ille erat in bello.

An Vrias potuit eſſe Hethæus.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, quomodo Vrias poterat eſſe Hethæus, nam Hethæi ſunt vna de ſeptem gẽtibus Chananæorum, vt apparet Deut.7. Chananæi tamen non poterant habere vxores de filiabus Hebræorum, vt patet Exod.34. & Deuter.7. habebat tamen iſte Bethſabee in vxorem, quæ erat Hebræa. Item Iſraëlitæ non poterant componere aliquod fœdus cum Chananæis ad hoc, quòd permitterent eos viuere, ſed tenebantur occidere illos in ore gladij, vt patet Deut.20. & Num. 33. erat tamen Vrias in Hieruſalem. Reſpondendum quòd Vrias non erat Hethęus, id eſt, de genere Hethęorum, ſed vocabatur Hethæus propter aliquid quod egit in terra Hethæorũ, vel quia in illa moratus eſt. Sic enim eſt de multis alijs Iſraëlitis: qui accipiebant nomen à gentibus Chananæorum ex aliquibus accidentibus. Primò ex aliqua cohabitatione, vnde Iſraëlitæ, qui morati ſunt in vrbe Geth, quæ erat Philiſthinorũ, vocati ſunt Gethæi: ſic patet de Obededon, de quo dicitur ſupra ſexto, quòd poſita eſt arca Domini in domo Obededom Gethæi,& tamen manifeſtum eſt, quòd ille non erat de genere Philiſthinorum, ſed erat Leuita, vt patet 1.Paralip.15.& 16.& fuit ille poſitus inter officiales arcæ in domo Dauid, vt patet ibidem: Chananæi tamen non ſuſcipiebantur ad hæc, immo non permittebantur viuere ab Iſraelitis, hoc etiam patet, quia omnes viri, qui iuerunt cum Dauid in Geth, vocati ſunt Gethæi, vt patet infra.15. ſcil. Egreſſus eſt rex & vniuerſi ſerui eius, & omnes Gethæi pugnatores validi ſexcẽti viri, qui ſecuti fuerant eum de Geth: ita ergo qui habitaſſent inter Hethęos, vocarentur Hethæi, ſic fortè fuit de Vria. Secundo modo accipiebant Iſraelitæ nomen à Chananæis propter mores, erant enim Chananæi nimis peccatores coram Domino ſuper omnes homines, qui erant in terra, vt patet Sapient.12.& Leui.18. ideo quando Iſraelitæ erant magni peccatores, accipiebant nomen ab aliqua gente Chananæorum. Sic patet Iſa.1. cùm dicitur ad principes Iuda: Audite verbum Domini principes Sodomorum; auribus percipite legem Dei veſtri populus Gomorrhæi: Sodomitæ tamẽ,& Gomorritæ erant Chananęi: Sic etiam dicitur Ezech.16. Hęc dicit Dominus Hieruſalem: radix tua,& generatio tua de terra Chananea, pater tuus Amorrhęus,& mater tua Cethæa. Hoc autem dicitur, quòd ſimilis illis erant in moribus, ſicut habetur Iſa.2. cùm dicitur de Iudæis: Repleti ſunt vt olim,& augures habuerunt, vt Philiſthijm, & pueris alienis adhæſerunt. Philiſthijm tamen erant Chananæi. Patet ergo, quòd Vrias non erat de genere Hethæorum, Sed vocatus eſt Hethæus ex aliquo accidenti. *Miſit itaque Dauid nuncijs tulit eam.* Id eſt, poſtquam ſciuit, quòd vir ſuus non erat in terra, nec aliquis, qui poſſet hoc impedire, miſit nũcios, vt ducerent eam ad ſe. *Quæ cum ingreſſa eſſet ad illum dormiuit cum ea.* Scilicet: Quia ad hoc fecerat eam vocari ſolùm. *Statimque ſanctificata eſt ab immunditia ſua.* Id eſt, purificata fuit ab immunditia, quæ erat in coitu. Et poteſt eſſe ſenſus, quòd Dauid non cognouit Bethſabee niſi ſemel, & ſtatim dimiſit illam redire in domum ſuam, & poſtea nunquam cognouit eam viuente viro ſuo; ideo dicitur: ſtatim ſanctificata eſt, id eſt, poſt primum acceſſum carnalem. Eſt autem ſanctificare, mundare, vel abluere. Sic patet Exod.19. Scilicet, Sanctifica populum in diem tertium,& lauent veſtimenta ſua. Et ſic pro illa lotione dicebatur, quòd erat ſanctificatio. Pro quo ſciendum, quòd quando vir cognoſceret aliquam fœminam ſiue ſuam, ſiue alienam, lauare debebat totum corpus ſuum aqua, & immundus erat vſque ad veſperum. Idem etiam faciebat mulier. Leuit.15. Sed nunc Dauid cognouerat Bethſabee, ergo vterque lauare debebat corpus. Et quia Bethſabee fuit immediatè lota poſt coitum,& non tenuit eam ibi, vt pluries cognoſceret, ideo dicitur, quòd ſanctificata eſt ab immunditia ſua, id eſt, ab immunditia, quam incurrerat per coitum: & hoc fuit ſtatim, id eſt, poſt primum acceſſum. Aliter poteſt intelligi, quòd ſanctificata eſt ab immunditia ſua, id eſt, purificata eſt à menſtruis, ſcilicet, quòd deſierunt fluere menſtrua. Eſt enim immunditia mulierum ipſe menſtruorum fluxus. Et ab hoc ſanctificata eſt Bethſabee poſtquam cognita fuit à rege, ſcilicet, quia illico ceſſauerunt menſtrua,& fuit quia concepit: eo enim tempore, quo mulieres concipiunt, menſtrua ceſſant: nam in ipſamet hora, qua conceptio fit, clauditur orificium matricis, & non poteſt egredi aliquis humor menſtrualis. Cauſa huius eſt, quia natura voluit conuertere humorem menſtrualem ad vegetationem quandam embrionis, & augmentationem ipſius fœtus iam formati, ideo clauſit orificium matricis, ne inde aliquid exeat, nihil quoque ſubintrare poteſt. Ideo dato, quòd mulier cognoſcatur poſtquam concepit, ſemen non poteſt intrare matricem: & iſta eſt cauſa, quare mulier non poteſt concipere ab vno viro poſtquam concepit ab alio quouſque pepererit. poſſet tamen concipere de ſeptem viris ſucceſſiuè antequam pareret de primo, ſi non clauderetur orificium matricis. Ponitur ergo hic, quod ſanctificata fuit ab immunditia, id eſt, ceſſauerunt menſtrua: eo quòd concepit. Sed dicetur contra hoc, quòd mulier illa non patiebatur menſtrua: nam lota fuerat antequam veniret ad regem: cùm rex vidiſſet eam ſe lauantem, vt patet ſupra. Reſpondendum, quòd lotio illa potuit eſſe quanquam mulier eſſet menſtruata, ſcilicet, ſi non fuit ad purificationem legalem, ſed ſolùm ad munditiam corporis, vel ad refrigerationem: & ſic non ceſſauerant menſtrua, ſed ceſſauerunt quando cognita eſt à rege. Alio modo poteſt dici, quòd mulier illa non patiebatut tunc menſtrua, quando cognita eſt à rege: ſed poſt paucos dies pati debebat menſtrua tempore ſuo,& non venerunt menſtrua,& hoc fuit, quòd ſanctificaretur ab immunditia: non ab illa, quam tunc habebat, ſed ab illa, quæ euentura foret niſi concepiſſet. In Hebræo habetur. *Et ipſa erat ſanctificata ab immũditia ſua.* Quod Hebræi referunt ad lotionem ſupra habitam, & dicunt, quòd erat ſanctificata ab immunditia, ſcilicet, quia antequam veniret ad regem

A gem lata erat à menſtruis, quæ præceſſerant. Ex hoc autem dicunt, quòd Dauid non peccauit cognoſcendo mulierem illam, quia non erat immunda. Item dicunt, quòd non peccauit cognoſcendo eam, eo quòd eſſet vxor Vriæ, quia non erat tũc vxor. Dicit namque Ra. Sa. & Ra. Dauid. Kimhi, quòd Iſraëlitæ quandocunque ibant ad bellum, relinquebant libellum repudij vxoribus ſuis ſi contingeret eos mori, & ideo iam erat ſoluta à lege viri, & poterat cognoſci à Dauid, ita quòd nõ eſſet adulterium. Vnde dicunt Thalmudiſtæ, quòd Dauid nullo peccauit modo in hoc: ſed quicunque dixerit Dauid peccatorem, dicunt ipſum eſſe peccatorem, & non Dauid. Idé dicunt de Ruben, quòd quicunque dixerit ipſum eſſe peccatorem, ipſe eſt peccator, & non Ruben.

An opinio Iudæorum poſsit ſtare, ſcilicet, quòd Dauid non peccauit cognoſcendo Bethſabe nec Ruben vxorem patris.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, an poſſint ſtare iſta. Dicendum, quod non, & primò patet de Ruben, quia ipſe cognouit vxorem patris ſui. Geneſ. 35. ergo peccauit. Item Iacòb improperauit valde ipſi Ruben, quòd cognouiſſet vxorem ſuam. Geneſ. 49. cùm dicitur: Aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius. Item Iacob non imprecatus fuiſſet, vel prænũciaſſet pœnam ſuper Ruben, niſi peccaſſet, & tamen imprecatus eſt mala ſuper eum; vt patet Gen. 49. Scilicet, Ruben primogenitus meus, & principium doloris mei, effuſus es ſicut aqua; non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui. Item 1. Paralip. 5. cùm dicitur, quod perdidit Ruben primogenita, quia cognouit vxorem patris ſui, ſcilicet. Ruben fuit primogenitus eius, ſed cùm violaſſet thorum patris ſui, data ſunt primogenita eius filijs Ioſeph, & non eſt ille reputatus in primogenitum. De Dauid autem etiam non eſt verum, quod dicitur, ſcilicet, quòd non peccauerit: nam ſequ. cap. dicitur, quod Deus iratus fuit contra ipſum, ergo peccauit, quia alioquin non iraſceretur Deus. Nec valet ſi aliquis dicat, quod iratus eſt propter mortẽ Vriæ, & non propter cognitionem Bethſabee: quia propheta Nathan à principio ſolũ poſuit parabolá de facto Bethſabee. Item ibi Dauid confeſſus eſt ſe peccaſſe, & Nathan propheta dixit, quod Dominus tranſtulerat ab illo peccatum, vt patet ibi in litera, ergo peccauit. Item ſeq. li. c. 15. dicitur quod Dauid ſeruauit mandata Domini omnibus diebus vitæ ſuæ; præterquam in facto iſto de Berſabee, & Vria. Item Deus dixit, quod ſicut Dauid coierat in ſecreto cũ vxore Vriæ, ita faceret, quod alius coiret cum vxorib⁹ ſuis publicè, vt patet ibi in litera: ergo peccauit cognoſcendo Bethſabee; alioquin Deus no intuliſſet ei illam pœnam pro hoc: non ergo poteſt negari Dauid nimis peccaſſe in hoc: nam magnæ impudentiæ eſt negare id, quod ſcriptura publicè confitetur. Item nõ eſt verum quod dicunt, ſcilicet quod quilibet de viris Iſraël euntibus ad bellum relinqueret libellũ repudij vxori ſuę: quia aut ille libellus relinquebatur ſimpliciter, ita quod non eſſet iã vxor illa, quæ relinquebatur, aut dimittebatur libellus repudij, ſi moreretur vir. Si autem dicas primum, non poteſt ſtare; quia quandocunque rediret aliquis de bello, non poſſet venire ad vxorem, quam reliquerat: nam poſtquam aliquis repudiabat vxorem, nũquam poterat redire ad eam, etiam ſi acciperet eam alius, & moreretur, vt patet Deut. 24. Sed hoc falſum eſt, quia tunc venientibus viris de bello, oporteret, quod omnes euntes illuc acciperent nouas vxores, quod falſum eſt. Item Dauid ſæpe iuit ad bellum, & tamen ſemper retinuit ſibi vxores ſuas, ergo nõ dabat libellum repudij, & ſimiliter nec darent alij viri. Item patet hoc ſpecialiter in Vria; nam ipſe iuerat ad bellũ, & tamen poſtquam iuit, vocabatur Bethſabee vxor ſua, vt patet hic in litera. Item poſtquam Dauid cognouit Bethſabee, miſit pro Vria, vt ipſe cognoſceret eam, & putaret quod filius genit⁹ erat ipſius, ſi tamen non fuiſſet Berſabee vxor Vriæ; poſtquam iuit ad bellũ, non curaſſet de hoc, ergo non dederat ei libellũ repudij. Itẽ Vrias dixit, quãdo venit de bello, ꝙ nolebat ire in domum ſuam, & ad vxorem ſuam: ergo nondum dederat libellum ei. Itẽ alioquin non vocaſſet eam vxorem ſuam. Item poſtquã mortuus eſt Vrias planxit pro eo Bethſabee, ergo erat vxor illius, vt patet infra. Item ſi Bethſabee eſſet repudiata ab Vria, potuiſſet eam immediatè Dauid accipere in vxorem, & tamen non accepit quouſq; finitum eſt tẽpus luctus, vt patet infra in litera, ergo non erat ipſa ſoluta à lege viri ſui, quouſq; moreretur: fuiſſet tamen à principio ſoluta, quando iuit Vrias ad bellum, ſi dediſſet ei libellum repudij, ergo non dedit. Item Deus dixit, quod Dauid cognouerat in occulto vxorem Vrię, & ipſe faceret, quod in publico alius dormiret cũ vxoribus eius, ergo non erat datus libellus repudij ipſi Bethſabee, quia alioquin nõ vocaret eam Deus vxorem Vrię. Non ergo poteſt ſtare, quod daretur libellus ad hoc quòd mulieres acciperent alios viros immediatè euntibus viris ſuis ad bellum. Secundum autem non ſtat, ſcil. quod daretur libellus ad hoc quod morientibus viris in bello, vxores eorum acciperent alios viros: iſta enim inſania eſt. Nam mortuo viro, vxor ſoluta eſt à lege viri, ideo liberè poteſt contrahere cum quo voluerit. Non eſt ergo verũ aliquatenus, quod euntes ad bellum dabant libellum vxoribus ſuis, & conſequenter Dauid peccauit accipiens vxorem alienam, quia non erat repudiata. *Et reuerſa eſt in domum ſuam concepto fœtu.* Id eſt, immediatè poſt primum acceſſum Dauid ad eam reuerſa eſt in domum ſuam: noluit ergo rex, quod maneret amplius in domo ſua, ne ex hoc cognoſceretur factum, & infamaretur. Itẽ quia fortè Dauid dolebat, quod cognouiſſet eam, cum eſſet vxor alterius, ideo noluit quod maneret in domo, ne vltra peccaret: redijt autem concepto fœtu, id eſt, quando redijt in domum, iam conceperat, quia ex primo concubitu cõcepit. *Mittenſque renunciauit Dauid, & ait concepi.* Id eſt, ipſa miſit ad nunciandum Dauid, quòd conceperat.

Infania ludaica.

Quare Bethſabee miſit ad dicendum Dauid, quòd conceperat.

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis, quare Bethſabee miſit ad dicẽdum hoc ipſi Dauid. Reſpondendum quod fecit propter duo. Primò propter ſe, quia ſecundùm legem mulieres adulteræ lapidandæ erant. Leuit. 20. de ipſa autem conſtabat, quòd erat adultera, quia concipiebat non exiſtente viro ſuo in terra illa, ergo lapidanda erat: & quia Dauid iſtud malum egerat, denunciabat ei, vt poneret remedium. Secundum erat propter prolem, quæ inde naſceretur, quia ſi non conſtaret de patre illius, eſſet proles illa tanquã vulgo concepta, quod pertinet ad maximam ignobilitatem prolis, ille tamen, qui naſciturus erat, filius Dauid erat, ideo ipſe dolore debebat, quòd filius eius haberetur vt vulgò conceptus. Debebat igitur ponere remediũ in hoc, ideo ſibi denunciauit.

Quomodo Bethſabee cognouit ſe prægnantem eſſe.

QVÆST. X.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Bethſabee cognouit, quod erat prægnans ad nunciandum illud Dauid. Aliquis reſpondebit, quòd hoc cognouit per tumorem ventris, & carnis humiliationem, & ſuffoſſionem oculorum, & faſtidia cibi, & potus, & grauitatem motus, & per alia accidentia, quæ eueniunt prægnantibus. Sed hoc non ſtat, quoniam iſta non adueniunt in principio fœcunditatis, ſed poſtquam cœperit aliqualiter turgere vterus, & iſtud euenit poſt aliquot dies. Si autem Bethſabee obſeruaſſet vſque ad tempus illud, iam Dauid dubitaret an concepiſſet de illo, quia poterat concipere tempore medio de alio, & non curaret remedium apponere. Dicendũ ergo quòd Bethſabee poterat cognoſcere ſe concepiſſe per aliquod ſignum, quod eueniret poſt vnum, vel duos dies, vtpotè per fluxum mẽſtruorum, ſcilicet, inceperant menſtrua fluere ipſi Bethſabee, & ſequenti die fluere debebant ſecundùm conſuetudinem ſuam, & illico ceſſauerunt, poterat certiſſimè intelligere ſe eſſe prægnantem. Vel poterat eſſe quòd nondum haberet Bethſabee menſtrua, ſed deberent ei euenire poſt quatuor, vel quinque dies, vbi erat terminus mẽſtruorum, & quia non euenerunt, cognouit ſe concepiſſe. Et iſtud eſt veriſſimum ſignum, per quod ipſa cognouit. Nam in litera tangitur, cùm dicitur: ſtatimque ſanctificata eſt ab immunditia ſua, id eſt, ſtatim poſt coitum ceſſauerunt menſtrua, quæ prius erant, vel ſtatim ceſſauerunt aduenire menſtrua, quæ

nondum

nondum erant, ſed aduentura erant poſt per quatuor, vel quinque dies, & impedita ſunt per conceptum, & ſic tranſiuit modicum tempus, vſquequo iſta miſit Bethſabee ad dicēdum regi.

Bethſabee non nunciauit regi ſe prægnantem eſſe, antequam recederet de domo.

QVÆST. XI.

QVÆRETVR vlterius, cùm Bethſabee cognouerit ſe immediatè concepiſſe, cur non nunciauit illud regi, antequam recederet de domo eius. Reſpondendum, quod hoc fecit propter duo, primò quia non plenè cognouit ſe concepiſſe antequam recederet de domo regis: nam illico vt cognita eſt, miſit illam rex in domum ſuam, cùm dicatur hic, quòd reuerſa fuit in domum ſuam. In hoc autem paruo tempore nō potuit cognoſcere, an eſſet prægnans per menſtrua, quia aut menſtrua euenerant ſibi illa die, & euentura erant per aliquot dies continuos, aut nondum euenerant, ſed poſt modicum ſperabantur in termino ſuo. Si dicatur ſecundum, manifeſtum eſt, quòd non poterat aliquid cognoſci, quouſque eueniret ille terminus, & non acciderent menſtrua. Si autem dicatur primum, etiam non ſtat, quia dato quòd eodem die menſtrua euenire debebant, eo quòd fortè præcedenti die euenerant, & expleto coitu non erat fluxus menſtrualis, non erat ſufficiens ſignum ad cognoſcendum ſe cōcepiſſe, quia poterant illa die menſtrua tardius, quàm alijs diebus aduenire: ideo, quouſque tranſiret dies, non poterat plenè certificari, immediatè enim vt cognita eſt, redijt in domum ſuam, ergo nō poterat cognoſcere, an concepiſſet antequam rediret de domo regis. Secundum erat, quia dato quòd Bethſabee cognoſceret ſe concepiſſe aliquo modo, non expediebat, quòd diceret illud Dauid, quia non eſſet veriſimile, quòd ita cito cognoſcere potuiſſet, ideo non crederet ei Dauid, ſed putaret quod ideo hoc fingebat, vt dato quod poſtea ab alio conciperet putaretur filius regē, & ipſa liberaretur ab adulterio. Tacuit ergo quouſq; iret in domum ſuam, & inde poſt paucos dies miſit ad dicēdum hoc Dauid. Sciendum autem quòd Hiſtoria ſcholaſtica refert Epiphanium dicere, quòd cùm Dauid miſiſſet ad vocandū Bethſabee, vt eam cognoſceret, Nathan Propheta agnouit hoc in ſpiritu, & feſtinabat ire ad Dauid, vt prohiberet antequam veniret mulier, & impediuit eum Belial: nam in via inuenit hominem occiſum nudum iacentem, & moram fecit ibi: eadem nocte rex impleuit peccatum, & luxit Nathan. *Miſit autem Dauid.* Hic ponitur ſecundum huius ca. ſcilicet, facti celatio: nam Dauid conatus eſt iſtud adulterium occultare. Et dicitur: *Miſit Dauid ad Ioab.* Erat autem Ioab princeps belli, ſub cuius manu erat Vrias, & ſine illius licentia non auderet venire de bello, ideo ſcripſit Dauid ad Ioab. *Mitte ad me Vriam Hithæum.* Non ſcripſit Dauid ad quid deberet eum mittere, ne iſtud cognoſceret Ioab. *Miſitque Ioab Vriam ad Dauid.* Putauit enim Ioab quòd aliquod negotium eſſet in quo præſentia Vriæ eſſet neceſſaria regi. *Et venit Vrias ad Dauid.* Etiam Vrias neſciebat ad quid veniret, ſed ſolùm volebat obedire præcepto Dauid, & Ioab.

Quare Dauid fecit Vriam ad ſe vocari.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR, ad quid fecit vocari Vriam. Reſpondendum, quòd ſi Bethſabee nō concepiſſet, Dauid non vocaſſet Vriā, quia nihil periculi erat, cùm tamen cognouit concepiſſe Bethſabee, & illa lapidanda erat, ſi cognoſceretur adulterium eius, voluit celare mittens pro Vria, vt ille veniens in Hieruſalem iret in domum ſuam, & cognoſceret vxorem, poſtea autem putaret quòd fœtus inde genitus eſſet ſuus, & liberaretur Bethſabee à morte, & ipſe liberaretur ab infamia magna, nam ſi rediret Vrias de bello, & reperiret vxorē prægnantem, neceſſe erat, quòd Dauid permitteret eam lapidari ſecundùm legem, vel defenderet eam tanquam à ſe cognitam. Primum autem erat ſibi dolor intolerabilis, quia ipſe ſolus erat cauſa, vt periret Bethſabee: ſecundum verò erat ſibi dedecus grauiſſimum: potiſſimè, quia dato quòd ipſe permitteret perire Bethſabee, ipſa infamaſſet eum tanquam iniuſtum virum & ingratum, qui eam ad adulterium compulerat, nunc verò indigna eam morte occidebat: & ſic non poterat Dauid euadere infamiam, ideo viſum eſt ſibi neceſſarium, quod vocaret Vriam nihil aliud expediturus cum eo. Vt tamen non daretur locus ſuſpicandi aliquid Vriæ, quæſiuit ab eo quædam generalia, ſcilicet, de ſtatu belli. *Queſiuitque Dauid quam rectè ageret Ioab.* Id eſt, an bene ſe haberet in regendo populum, & diſponendo bella contra hoſtes, ita quòd nihil per imprudentiam, vel imperitiam ſuam inauſum & indiſpoſitum relinqueretur. *Et populus.* Id eſt, an rectè ageret populus, ſcilicet, obediēdo Ioab in omnibus tanquam duci, & an conſtanter pugnaret, vel formidaret hoſtes. *Et quomodo adminiſtraretur bellum.* Id eſt, quis eſſet euentus belli, ſcilicet, an hinc, vel inde proſperè agerent, & qui hactenus in bello ſuperiores ſtetiſſent. Iſta quæſtio differt à præcedentibus, quia dato quòd dux belli, & milites ſui bene ſe habeant, interdum accidit eos inferiores eſſe, ſic dixit Dauid infra: varius eſt euentus belli, & nunc hunc, & nunc illū conſumit gladius: ideo quæſiuit de omnibus tanquam de diſtinctis. In Hebræo habetur. *Quæſiuit pro pace Ioab, & pace plebis, & pace belli.* Sed ad idē redit quod litera noſtra: illa tamen dixit congruentius: nam impoſſibile eſt queri de pace belli, quia bellū non habet pacē, ſed intelligitur de pace belli, id eſt, ſtatu belli. *Et dixit Dauid ad Vriam: vade in domum tuam.* Iſta erat concluſio Dauid, ſcilicet, vt iret in domum, & cognoſceret vxorem, & prolem poſtea natam putaret eſſe ſuam. Ex hoc autem patet quòd pauci dies tranſierant à tempore concubitus, alioquin dato quòd veniſſet Vria, & cognouiſſet vxorem, & naſceretur proles, ſciret prolem natam non eſſe ſuam: nunc autem intercidentibus paucis diebus non attenderet ad hoc Vrias. *Et laua pedes tuos.* Veniebat enim de itinere, & volebat quòd refrigeraretur.

Quare Dauid dixit Vriæ quòd lauaret ſibi pedes.

QVÆST. XIII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid dixit Vriæ, quod lauaret pedes ſuos. Reſpondendū, quòd hoc fecit propter duo. Primò propter conſuetudinem terræ: terra enim Chanaan, in qua erat Dauid, eſt nimis calida, quia eſt in tertio climate, ideo homines vtuntur frequenter lotionibus corporis, & vnctionibus, vnde venientibus de itinere, primum obſequium, quod impendebatur, erat quòd lauarentur pedes eorum. Sic dixit Chriſtus Luc. 7. ſcilicet. Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti. Chriſtus tamen non locutus fuiſſet de ea ſic, niſi conſuetum eſſet, quòd pedes omnium hoſpitum lauarentur. Et iſta etiam fuit vna cauſa quare Chriſtus in ſignum humilitatis lauaret pedes diſcipulorū: nam ſi nullo modo in terra illa eſſet aſſuetum, quòd lauarentur pedes, & non eſſet vtile, Chriſtus non lauiſſet illos diſcipulis, quia ad hoc quod aliquod opus ſit humilitatis, non ſolùm requiritur, quod ſit opus infimum, ſed etiam quòd ſit vtile illis, quibus ſit: & ſic cōſueuerant alij lauare pedes, ſicut Chriſtus nūc lauit diſcipulis. Secundò fecit hoc Dauid ad incitandum Vriam ad coeundum cum vxore, quia lotio pedum eſt quædam delectatio in tactu, & per experiētiam vnius delectationis, mouetur homo ad experiendum aliam. Ob hoc etiam Dauid miſit ad Vriam de cibo regio, quia ille erat delicatus, vt per hoc incitaretur ad deſiderium libidinis. Volebat etiam Dauid oſtendere ſe valde fauorabilem Vriæ, vt moueret eū ad gaudium, & ipſum gaudiū incitaret eum in libidinem: nam triſtitia cordis omnem libidinem excludit. *Egreſſus eſt Vrias de domo regis.* Non eſt intelligēdum quòd totaliter receſſerit de domo regis, ſed ſolùm receſſit de loco illo, in quo locutus fuerat cum rege: nam nō deſcendit in domum ſuam, ſed māſit ad portas palatij regis. *Secutuſq; eſt eum cibus regius.* Id eſt, miſit Dauid de cibo ſuo poſt Vriā: putauit enim Vrias, quòd hoc faceret rex, quia veniebat de itinere, & volebat eum mulcere, ille autē agebat, vt delectatione ciborum incitaretur ad libidinem, & deſcenderet in domum ſuam. *Dormiuit autem Vrias ante portam domus regiæ cum alijs ſeruis domini ſui.* Quanquam enim miſiſſet rex de cibo ſuo ad Vriam, noluit deſcendere in domum ad comedendum de eo cū vxore ſua, ſed cum alijs ſocijs ſuis comedit in domo regis. In nocte quoq; dormiuit ante portas domus regis cū alijs ſeruis Dauid,

quia ſolitum erat per noctem manere cuſtodes apud portam regis. *Et non deſcendit ad domum ſuam*, ſcilicet, non iuit illuc ad comedendum, vel ad dormiendum. *Nunciatumq; eſt Dauid à dicentibus, non iuit Vrias ad domum ſuam.* Id eſt, ſequenti die nunciatum eſt Dauid à quibuſcunq; de Vria, quod non iuiſſet ad domum. Dicitur autem quod nunciatum eſt, eo quod Dauid nõ quærente dictum eſt ei iſtud. Nam cum Vrias nouiter veniſſet de bello, & ſerui Dauid vidiſſent quod nimis honoraſſet eum mittendo illi de cibo ſuo, fiebat communis ſermo de eo, & inter alia relatum eſt, quòd non iuiſſet in domum ſuam. Et dicitur quod nunciatum eſt Dauid à dicentibus, id eſt, à cõuniter loquentibus. Iſte modus loquendi eſt in ſcriptura, quando aliqua noua referuntur ab aliquo, qui non fuit deſtinatus ad hoc, quod ille referret, ſed accidit quod ille diceret. Simile habetur præce. li. c. 19. ſcil. Nunciatum eſt Saul à dicentibus, ecce Dauid eſt in Aioth in Ramatha, id eſt, à quibuſdã, qui caſu venerant de loco illo, & non erant nuncij ad hoc miſſi, nunciata ſunt hæc. *Et ait Dauid ad Vriam, nunquid non de via veniſti, quare non deſcendiſti in domum tuam?* Quaſi dicat, ſatis admiror ſuper te, nã ſi tu manſiſſes continuè in ciuitate, & hac nocte nõ deſcendiſſes in domum tuam, vt maneres ad portam palatij, nõ erat admirãdum; ſed veniſti de itinere, & longo tẽpore manſiſti extra domum tuam, ideo mirandum eſt, quomodo nõ deſcenderis ad videndum vxorem tuam, & familiam. Hoc autem non dicebat Dauid tanquã increpans, quod nõ deſcendiſſet, ſed tanquam incitans vt eadem die deſcẽderet. Vrias autem putabat quod rex diceret ei iſtud, quia nimis diligebat eum. *Et ait Vrias ad Dauid.* Hic incipit Vrias allegare cauſas, quare nõ deſcenderit in domũ, ſcil. quia Arca Dei, & totus Iſraël dormiebat in caſtris ſuper faciem terræ, ideo inhoneſtum videbatur, quod ipſe deſcenderet in domũ ſuam, & vacaret delicijs. *Arca Dei.* Scilicet, manet in papilionibus. In Hebræo non habetur Dei, ſed ſolùm arca, poſuit tamen litera noſtra iſtud ad exponendum, quia intelligitur de arca fœderis. *Iſraël, & Iuda habitant in papilionibus.* Id eſt, populus Iſraël, & Iuda, qui ſunt in bello, nõ dormiunt in lectis, nec habent domos, ſed manent in papilionibus, id eſt, in tentorijs. Vocantur autem papiliones, quia ſunt facta quædam tentoria ad modum quarundam auicularũ, quæ vocantur papiliones. nominantur autẽ hic Iſraël, & Iuda ipſi bellatores, qui erant cum Ioab contra Ammon: & erant de omnibus tribubus Iſraël ibi: Iuda tamen ſpecialiter nominatur, eo quod erat tribus excellẽtior alijs. Vnde in multis locis ſcripturæ conſueuit ipſa per ſe diſtinctè poni. Sic patet infra vlt. c. vbi numerati de tribu Iuda ponuntur in vna ſumma, & numerati de alijs tribubus ponuntur ſimul in alia: & non ſolùm fuit hoc tempore Dauid, qui nimis honorauit iſtam tribũ, eo quod erat de illa, ſed etiam tempore Saulis, qui erat de tribu Beniamin: nam in bello quod factum eſt contra Ammonitas per Saulem numerati fuerũt per ſe Iſraëlitæ, & per ſe viri Iudæ præc. li. c. 11. Item in bello facto contra Amalechitas viri Iuda per ſe numerati ſunt. eo. li. c. 15. *Et dominus meus Ioab.* Vocat eum dominum, quia erat princeps belli, & omnes erant ſub manum eius in caſtris. *Et ſerui domini mei ſuper faciem terræ manent*, id eſt, omnes iſti, ſcil. Ioab, Iuda, & Iſrael, & ſerui domini mei manent ſuper faciem terræ, id eſt, non habent lectos, nec domos, ſed manent ſuper terram. Vocantur autẽ ſerui domini mei, id eſt, ſerui Dauid, ſcil. illi, qui erãt ſpecialiter familiares Dauid, & manebant in domo eius tẽpore pacis, populus autem, qui manebat diffuſus per loca ſua, & non morabatur in domo Dauid, vocatur hic Iuda, & Iſraël. *Et ego ingrediar domũ meam.* Quaſi dicat, nunquid licitum eſt, quod iſtis omnibus manẽtibus ſuper faciem terræ, ego ingrediar domum meam, ſc. ad quieſcendum in ea: quaſi dicat, non: volebat enim Vrias ſemper eſſe ſicut in bello quouſq; finiretur, vt non videretur ipſe differre à manentibus in bello, vt non videretur veniſſe de bello ad quietem, ſed ad labores. *Vt comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea.* Quaſi dicat, iſtæ ſunt deliciæ, quaſi experiri poſsũ in domo mea, ſed abſit vt tale quid ego experiar, domino meo Ioab, & omnibus conſocijs meis amara in bello patientibus. *Per ſalutem tuam, & per ſalutem animæ tuæ quòd non faciam rem hanc*, id eſt, non ſolũ nõ doleo, quod nõ deſcenderim in domum meam, ſed etiam iuro per ſalutem tuam, & ſalutem animæ tuæ, id eſt, per vitã tuã, quod nunquam hoc faciam, eſt enim hic duplicatio ſententiæ ex modo communi loquendi introducta: nam ſalus Dauid & ſalus animæ ſuæ idem ſunt, cùm anima vocetur ipſe homo, vt patet Gen. 46. & Exod. 1. ſcil. Septuaginta animæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum de fœmore Iacob, id eſt, ſeptuaginta viri. *Ait ergo Dauid ad Vriam, mane hic etiam hodie*, id eſt, nõ recedas hodie ad bellum. *Et cras dimittam te.* id eſt, cras dabo tibi licentiam eundi illuc. Dicebat autem iſta Dauid, quia videbat Vriam nimis deſiderantem redire ad bellum, & cùm nollet vacare delectationibus deſcendendo in domum ſuam, Dauid quoque nihil expediret cum eo, videretur ei durum manere in ciuitate, ideo vt facilius tolleraret, dixit ei Dauid, quòd ſequenti die daret ei licentiam eundi ad bellum.

Quare Dauid fecit Vriam vna die morari.

QVÆST. XIIII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid voluit detinere Vriam illa die, nam iam videbat eum obſtinatum in propoſito, cùm iuraſſet per ſalutem regis ſe non deſcenſurum in domũ ſuam: qui tamen infringebat iuramentum factum per ſalutem regis, grauiter puniebatur, ideo etiam ſi multi inſiſterent, iam non erat deſcenſurus in domũ. Reſpondendum, quòd Dauid deſiderabat nimis, quòd Vrias deſcenderet in domũ propter ſupradicta, ideo id quod non poterat vno modo, conabatur facere alio modo. Exhortando autem nõ potuit Vriæ perſuadere, ideo putauit quod moueret eum inebriando illũ: nam tunc non recordaretur iuramẽti ſui, & præ gaudio vini deſcenderet in domũ ſuam, & moueretur, & incitaretur ad copulam, quia venter mero extuans cito deſpumat in libidinem, ſed nec ſic potuit verſutia Dauid conſtantiſſimam probitatẽ Vriæ in contrarium diſtorquere. *Manſit Vrias in Hieruſalem die illa, & altera.* Id eſt, die illa, qua dictũ eſt ſibi, cur non deſcenderat in domũ ſuam, & altera die ſeq. & ſic Dauid tenuit Vriã vltra id, quod dixerat, nam dixit, mane hic etiam hodie, & eras dimittam te. Vel poteſt intelligi, quod iſti ſolùm fuerunt duo dies, ſc. dies, quo venit Vrias, & dies, quo inuitauit eum rex, & tũc quando dicitur, manſit Vrias in Hieruſalem die illa, & altera, accipitur dies illa non pro ea, in qua rex locutus eſt ei, ſed de illa, qua venit, & dies altera vocatur dies, qua locutus eſt ei rex. *Et vocauit eum Dauid, vt comederet coram ſe, & biberet.* Nunc fecit maiorem honorem rex Vriæ quàm præcedenti die: nam fecit quod comederet ante ſe, & præcedenti die ſolùm miſerat ei cibos. *Et inebriauit eum*, ſcil. fecit quod nimis comederet, & biberet, & inebriatus eſt. Hoc autem præcipuè fuit, quia Dauid fecit aliquid apponi in vino, vt leuiter caperetur in eo.

Cur Dauid non miſit cibos Vriæ, vt antea.

QVÆST. XV.

QVÆRET aliquis, quare Dauid nõ miſit cibos hodie Vriæ, ſicut præcedenti die. Reſpõdendum, quod intentio regis erat inebriare Vriam, vt deſcenderet in domum ſuam, & non recordaretur iuramenti facti. Si aũt miſiſſet ei cibos, cùm eſſet Vrias vir tẽperatus, ſumpſiſſet quantum ſibi opus erat, & non inebriatus fuiſſet: voluit ergo rex quod comederet coram ſe, vt ipſe iuberet ei dari vinũ quotiens vellet, quouſq; videret eum inebriatũ. Item quia iſta ebrietas creditur procurata per aliquid appoſitum in vino, ſicut cõmuniter fieri ſolet, & ſerui Dauid apponebant illud de mãdato regis. Si autem Vrias per ſe comediſſet, nullus appoſuiſſet ei hæc, vnde non inebriaretur. Sed adhuc dicetur, cur non mittebat ei Dauid cũ cibo poculum illud confectum, quo inebriaretur, etiam ſi comederet ſeorſum? Reſpondendum quod Dauid voluit cauſare ebrietatem in Vria, ſed non omnimodam: nam qui plenè ebrius eſt, nullius rei recordatur, & ſic Vrias non recordaretur ſe habere vxorem, vel domum. Sic patet. 2. Eſdræ. cap. 4. Cùm dicitur de viribus vini, ſcilicet, vinum ſeducit mentem regis, & orphani; facit mentem vanam ſerui, & liberi; pauperis, & diuitis; omnem mentem conuertit in iucunditatem, & ſecuritatem, & non meminit omnem triſtitiam, & debitũ, & omnia præcordia facit honeſta, & non meminerunt regem, nec magiſtratũ, & non meminerunt, cùm biberint, amicitiam, nec fraternitatem. Qui ergo præ ebrietate obliuiſcitur ſe habere fratrem, & amicum, ita obliuiſcetur ſe habere vxorem, & domum. Et ſi interdum ebrij recordentur ſe habere domum, tamen neſciũ

iter,

iter, quo illuc eatur. Sic ait Boëtius de Consola. lib. 3. prosa. 2. Si igitur Vrias incidisset in talem ebrietatem, nesciuisset redire in domum suam, & nõ consequeretur Dauid, quod intendebat, quia ebrietas totalis nimis repugnat libidini. Nam vt ait Ouidius. 3. lib. de Arte amandi. Nimia ebrietas omnem libidinẽ excludit, eo quòd iacent corda sepulta mero: sed oportet vel nihil sumpsisse de vino, vel solùm illud quòd sufficiat ad hilaritatem: & non ad plenam ebrietatem. Dauid igitur causauit in Vria talem ebrietatem, vt lætus esset, & obliuisceretur tristitiæ, & curarum; & non talem, per quam omnino impotens esset, quia tunc nihil ageret ad intentionem Dauid. *Qui egressus vespere dormiuit in stratu suo.* Id est, Vrias egressus est in vespere de palatio regis: nam ipse non comedit cum rege in meridie, sed in vespere, scilicet, ad noctem, quia nihil proficiebat ad intentionem Dauid inebriare Vriam in prandio meridiei, quia illa ebrietas solueretur ante noctẽ, & Vrias sobrius factus nollet descendere in domum suam. *Cum seruis domini sui.* Scilicet, Alij serui Dauid dormiebant ante portas palatij, & cum illis dormiuit Vrias in stratu suo. *Et in domum suam non descendit.* Id est, etiam in ista secunda die non descendit ad dormiendum in domum suam, sed mansit ad portam palatij regis. *Factum est ergo mane, & scripsit Dauid epistolam ad Ioab.* Istud est tertium huius cap. in quo ponitur innocentis occisio: nam videns Dauid, quòd fallere non posset Vriam, conuertit se ad iniquitatem, scilicet, vt eum morti traderet.

Quare Dauid non tenuit Vriam per plures dies in Ierusalem.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, quare Dauid non tenuit Vriam per plures dies in Hierusalem: nam quamquam nunc non descendisset in his duobus diebus, si ibi maiori tempore fuisset: oportuisset, quòd aliquando descenderet in domum suam, & tunc haberet locum quod volebat Dauid. Respondendum, quòd hoc fecit, quia desperabat iam Dauid Vriam posse flecti ab hac intentione: nam persuasionibus non assensit, sed potius iurauit per salutem regis, quòd nunquam hoc faceret: ebrietas quoque eum ab intentione non peruertit, ideo putabat nullum superesse modum, quo moueretur, & sic misit eũ. Alia causa fuit, & præcipua, quia voluit Dauid occultare rem istam, ita vt Vrias putaret filium, quem vxor eius conceperat suum esse, hoc tamen non accideret si magno tempore Vrias maneret in Hierusalem: quia tunc dilataretur ille partus ad tale tempus, in quo nullo modo parere posset de viro suo. Triplex terminus pariendi. Est enim triplex terminus pariendi, scilicet, ad nouem menses, & ad septem, & ad plusquam nouẽ, ita quòd istæ tres moræ differunt taliter, quòd non contingit anteriorari, vel posteriorari: ideo si maneret aliquanto tempore Vrias in Hierusalem, pertransirent istæ moræ, & sequeretur postea, quando fœmina pareret, & fœtus viueret, quod non esset viri sui. Per hoc autem infamaretur ipse Dauid, & moreretur Bethsabee, ideo voluit prius occidere Vriam, quàm aliquid istorum contingeret, cùm iam necesse esset illa contingere. *Misitque per manum Vriæ.* Id est, ipsemet Vrias tulit ad Ioab epistolam, in qua continebatur mors eius, & quia fidelis erat, literam non aperuit, vt videret, an pro se, vel contra se foret. Scribens in epistola. *Ponite Vriam ex aduerso belli vbi fortissimum prælium est.* Id est, scripsit Dauid in epistola ad Ioab ista verba, scilicet, quod ponerer eum in loco, vbi esset fortissimum bellum, id est, in loco periculoso, vbi non posset se defendere. *Et derelinquite eum, vt percussus intereat.* Id est, fugite vos, & maneat ipse solus in loco, vt moriatur. *Igitur cum Ioab obsideret vrbem.* Scilicet, Vrbem Rabba, quæ erat vrbs regia filiorum Ammon, vt patet supra in litera. & seq. c. *Posuit Vriam in loco, vbi sciebat viros fortissimos esse.* Iam enim nouerat Ioab conditionem pugnæ Ammonitarum, & sciebat in qua parte essent viri fortes, & in qua infirmi, ideo obiecit Vriam illi parti, vbi sciebat fortissimos Ammonitarum esse. Mors Vriæ quomodo facta. *Egressique viri de ciuitate bellabant aduersum Ioab.* Id est, accidit, quod continuato bello per multos dies exierunt Ammonitæ de ciuitate sua, & pugnabant contra viros Ioab. *Et ceciderunt de populo seruorum Dauid.* Id est, multi perierunt de seruis Dauid in bello illo cum Vria, quia erant animosi, & accesserunt circa murum, & inde occisi sunt.

An Ioab peccauerit exequendo quod mandauit Dauid.

QVÆST. XVII.

QVÆRET aliquis, an Ioab peccauit exequendo id, quod mandauit Dauid. Respondent Hebrei, dicentes, quòd nõ peccauit, & ad hoc dant regulam, quòd quandocunq; præcipitur alicui malum facere à persona priuata, quod faciens peccat, & non iubens: si autem rex alicui iubeat male facere, non peccat faciens sed ipse rex: sic autem fuit de Ioab, quia rex præcepit ei istud malum. Ista tamen regula pro vtraque parte est falsa. De prima patet, quia quandocunque alter quis iubet malum facere, etiam si sit persona priuata peccat, & ratio est, quia ille, qui sic iubet, saltem habet intentionem malam, quia malum vult, & istud sufficit ad hoc, quòd peccet. Item quia iubendo malum solicitat alterum ad peccandum, sed qui huiusmodi est, peccat, ideo etiam secundum leges humanas iste iubens punietur. Secunda pars est etiam falsa, nam dato quod rex aliquid iubeat, si manifestè est iniquum, nullus tenetur ei obedire: vt si iuberet colere idola, vel deserere legem Dei, certum est enim quòd non erat sibi obediendum, immo ipse deberet occidi si ad talia solicitaret populum. Deut. 13. Et non solùm est hoc secundùm legem Dei, sed etiam secundùm traditionem sapiẽtum, nam Ari. Ethicorũ lib. 3. dicit quod ad quædam autem fortassis non est cogi, sed magis mori patientẽ durissima, id est, quanquam domini & potentes in sæculo velint cogere hominem ad quædam, quę mala sunt, nullo modo debet cõsentire, sed potius mori per torméta durissima. De Ioab ergo dicendum est, quod si ipse cognoscebat causam, pro qua Dauid volebat occidere Vriã, & quod ille esset innocens, non debebat exequi mandatum Dauid, sed potius quæcunq; mala pati. Satis tamen dici potest quod Ioab non cognouit hoc, nã ex Epistola ista, & ex priori non apparet quod Ioab cognouerit aliquid istorum, quia Dauid nihil sibi scripsit, & est satis verisimile, cũ Dauid vellet delictum suum occultari omnibus. Putaret ergo Ioab quod Vrias offẽderat Dauid in aliquo propter quod iubebat eũ Dauid occidi, & quia non constabat ei de causa illa, poterat occidere illum. Sic enim dicimus de sententia superiorum, quod quando constat eam esse iustam, debent inferiores eam exequi sine ambiguitate, cùm verò constat esse iniustam, nullatenus debent exequi, sed magis mori patientes durissima. Si autem est dubia, tunc propter reuerentiam superiorum debent inferiores exequi sententiam illorũ: & quia Ioab dubitabat de mandato Dauid, an iustum esset, vel iniquum, potuit licitè illud complere: & sic quantum ad hoc non peccauit Ioab.

An Dauid peccauit occidendo Vriam, & in modo occidendi.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid peccauit in modo, quo iussit occidi Vriam: nam quòd simpliciter peccauerit, quia iussit illum occidi, non est dubium; sed an peccauerit, quia iussit quòd poneretur in loco vbi erant fortissimi hostes, & dimitteretur solus, vt moreretur, est dubium an peccaret. Respondendum quòd dato, quòd Vrias meruisset mortem, tamen Dauid iubendo ei infligi talem mortem peccabat. Primò quia mors vnius erat mors multorum, non enim contingeret vnum sic mori, quin plures simul morerentur: sic enim factum est, nam, moriente Vria, dicitur quòd mortui sunt multi de seruis Dauid. Secundò peccauit, quia dedit audaciam hostibus pugnandi contra Israel: nam quòd Israelitæ fugerent, erat ostendere se timere, & sic pugnarent iterum & iterum contra illos Ammonitæ confidenter, & sic durè læderent eos: quod non fieret si nunquam Israelitæ fugissent à facie Ammon: fuit ergo in hoc magnum peccatum Dauid, quia volens occidere eum plurimos occidit.

An Ioab peccaſſet ſi executus fuiſſet modum Dauid in occidendo Vriam.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR vlterius, an Ioab peccauĩt exequendo mortem Vriæ eo modo, quo iuſſit Dauid. Reſpondendum videtur, quod Ioab non executus fuerit modum illum, quia Dauid iuſſerat quod relinqueretur Vrias ſolus, & moreretur. Ioab tamen nõ fecit ſic, ſed dicitur quod ipſe acceſſit ad murum perſequens Ammonitas, & deſuper iacta ſunt tela, & mortuus eſt Vrias. Dicendum tamen eſt, quod ſi Ioab executus fuiſſet modum impoſitum à Dauid, peccaſſet, quia nõ ſolùm ſic occidebat Vriam, ſed etiam alios, & faciebat Iſraelitas inferiores Ammonitis, & ideo nullo modo debebat aſſentire huic mandato, litera tamen non videtur velle, quod Ioab adhibuit iſtũ modum. Sed adhuc dicendum quod in illo modo, quem tenuit, peccauit, quia Ioab voluit quod moreretur Vrias accedẽdo ad murum ciuitatis, & tamen non debebat ipſe ſolus accedere, ideo erat cauſa mortis aliorum quomodocunque exponeret Vriam morti. Adhuc tamen Ioſephus tenet 7. Antiquitatum, quòd Ioab tenuerit modum iuſſum à Dauid, dicens. Hebræis igitur ad ciuitatem accedentibus, Ammonitæ metuentes ne illo loco, vbi Vrias erat conſtitutus venientes inimici muros aſcẽderent, eligentes fortiſſimos viros, & repente portas aperiẽtes, magno incurſu & impetu inimicos aggreſſi ſunt. Quod dum vidiſſent omnes, qui cum Vria erant, ſicut prædixerat eis Ioab, receſſere poſt tergum: Vrias autem dum cõfunderetur fugere, aciemque deſerere, ſuſtinuit hoſtes, & eorum impetum ſua viuacitate ſuſcipiens peremit quidem non paucos: circundatus autem & captus in medio interijt, cum quo quidam alij de ſocijs ſunt extincti. Ioab tamen quando miſit ad nunciandum Dauid de morte Vriæ & aliorum, palliauit factum aliqualiter, & non expreſſit quomodo iuſſerat, quòd derelinquerent Vriam in bello: ne hoc nuncius cognoſceret, nec etiam voluit iſtud manifeſtum eſſe in caſtris, ſed cum paucis illud tractauit Ioab; alioquin fuiſſet ſcandalum grauiſſimum. *Miſit itaq; Ioab, & nunciauit Dauid omnia verba prælij.* Iſta miſit Ioab ad nunciandum Dauid, vt cognoſceret de morte Vriæ, & non miſit ei per Epiſtolam, ſed per nuncium: eo quòd nolebat Ioab aliquid tam ſecretum referre, quod non liceret cuicunque illud audire. *Et præcepit nuncio, dicens.* Hic erudiuit nuncium in narratione, vt ſciret placare Dauid. *Cumque compleueris vniuerſos ſermones belli ad regem.* Id eſt, quando totaliter ei enarraueris ſtatum belli, ſcilicet, quomodo Ammonitæ præualuerunt contra nos. *Si eum videris indignari.* Id eſt, ſi videris, quòd iraſcitur pro hoc quod fecimus. In Hebræo habetur. *Si creuerit furor eius.* Id eſt, ſi nimis iraſcitur propter ea, quæ fecimus, ſcilicet, quia nos egerimus incautè accedendo ad murum, *& dixerit. Quare acceſſiſtis ad murum, vt præliaremini?* Hoc enim præſupponit, quòd Iſraëlitæ perſecuti ſunt Ammonitas vſque ad murum ciuitatis, & inde miſſa ſunt tela multa, quæ occiderunt multos de ſeruis Dauid. Accedere autem ad murum erat imperitia bellica, ideo Dauid veriſimiliter redargueret Ioab de hoc. *An ignorabatis, quòd multa deſuper tela mittãtur ex muro?* Quaſi dicat, incauti fuiſtis accedendo ad muros, quia præcognoſcere debuiſſetis, quòd de muris mittantur tela multa, ideo ibi eſt periculoſa pugna. In Hebræo habetur. *An ignorabatis, quòd mittuntur de muris.* Et non habetur quid mittatur, ſcilicet, telum, vel aliquid aliud. Litera autem noſtra poſuit tela, quia nihil eſt, quod de muris mitti poſſit ad propinquos, niſi tela & lapides. *Quis percuſſit Abimelech filium Ierobaal?* Hic confirmat increpationem per exemplum hiſtoriarum, ſcilicet, quòd iam mortui fuerunt aliqui, quia incautè pugnauerunt apud muros, ſic fuit Abimelech filius Ierobaal. Iſte eſt filius Gedeonis, qui fuit iudex Iſrael, per tres annos, & vnctus eſt in regem, vt patet Iudi. 9. & vocatur pater eius Ierobaal, id eſt, Gedeon: nam nomen ſuum proprium eſt Gedeon: fuit autem poſtea vocatus Ierobaal ab euentu, id eſt, ab opere quod egit, nam ipſe deſtruxit aram Baal, vt patet Iudi. 6. ideo dicitur ibi quòd vocatus eſt Ierobaal: nam interpretatur Ierobaal, id eſt, reſiſtens Baal: nam pater Gedeonis dixit, quòd ſi erat aliquis hoſtis Baal, vendicaret ſe de illo Baal. In Hebræo habetur hic. *Ierubeſeth.* Vbi nos dicimus Ierobaal, & idem ſignat, nam Ierobaal interpretatur reſiſtens Baal, ſcilicet, idolo Baal. Ierubeſeth interpretatur repugnans verecundiæ, vel confuſioni, quia Boſeth interpretatur confuſio, & ipſa idola vocantur confuſio, quia adducunt cultores ſuos in confuſionem: ſimile autem eſt in alio nomine viri; nam Iſboſeth & Isbaal ſunt idem nomen, quod patet, quia filius Saulis, qui vocatur Iſboſeth ſupra 2. & 3. vocatur Isbaal primo Paralipo. 8. & hoc, quia Iſboſeth interpretatur vir cõfuſionis, Isbaal interpretatur vir Baal, vel vir idoli, quod eſt idem quòd confuſio: litera tamen noſtra non poſuit hic Ierubeſeth, ſed Ierobaal, eo quòd Ierubeſeth non eſt vſitatum apud Latinos. *Nonne mulier miſit ſuper eum fragmentum molæ de muro?* Quaſi dicat mulier proiecit ſuper eum fragmentum molæ, & illa interfecit eum, quamquam eſſet mulier, ergo à fortiori viri bellatores poterant de muro vos percutere. *Et interfecit eum in Thebes.* Eſt enim Thebes quædam ciuitas in terra Iſrael, de qua erat Elias, qui vocatur Thesbites. De morte huius Abimilech, & principatu eius patet Iudic. 9. *Quare iuxta murum acceßiſtis?* Iſta eſt concluſio Dauid, ſcilicet, quare acceſſiſtis ad murum, quaſi dicat, notum erat quòd malè faciebatis. Sciendum autem quòd Ioab allegauit iſtud exemplum nuncio eunti ad Dauid: nõ quidem, quòd ſciret Dauid relaturum iſtud exemplum, ſed ponebat illud propter formam, ſcilicet, quod ſiue Dauid illud, ſiue aliud referret exemplum: haberet nuncius quid reſponderet. *Dicens etiam ſeruus tuus Vrias Hethæus occubuit.* Id eſt, non ſolùm Domine mi rex occubuerunt multi de ſeruis tuis, ſed etiam inter illos occubuit Vrias Hethæus. Iſtud referebat nũcius ad placandum Dauid, quia cùm ipſe iuſſiſſet occidi Vriam Hethæũ, lætaretur quando audiret eum mortuum, vel ſaltem non triſtaretur tantum, ſicut prius de morte aliorum.

Quare Ioab narrare voluit in fine belli mortem Vriæ.

QVÆST. XX.

QVÆRET aliquis, quare Ioab fecit, quod narraretur in fine de morte Vriæ. Reſpõdendum, quòd volebat Ioab enarrare Dauid totum euentum belli, & quia ille triſtaretur propter malum regimen, & imprudentiam bellicam, voluit, quòd ſubiungeretur ei de morte Vriæ per quam gauderet. Et eſt ſenſus: Etiam Vrias Hethæus ſeruus tuus mortuus eſt, id eſt, cognoſce quomodo acciderint iſta mala, vel ex qua cauſa, quia Vrias mortuus eſt: quaſi dicat, non perierunt alij bellatores imperitia mea, ſcilicet, quòd ego neſcirem an bonum eſſet pugnare propè murum, ſed perierunt, vt periret cum eis Vrias. Ad hoc autem, quòd ille periret, oportebat poni exercitum in aliquo periculo, quia alias fieri non poterat, & ſic perierunt multi. Ecce enim quantum fuit prudens, & artificioſus Ioab in enarrando: nam per id quod nihil videbatur attinere, dedit cauſam maximè excuſatiuam huius mali. Nam ad excuſandum mortem incautam multorum, & imperitiam belli, non erat conueniens ſermo: Vrias etiam ſeruus tuus occubuit: ſed magis prouocare debebat ad iram. Hic tamen fuit excuſatiua nimis, & hoc propter ea, quæ præceſſerant per epiſtolam inter Dauid & Ioab. Prudentia etiam Ioab in verbis apparet ex conſilio, & verbis datis mulier Thecuitæ ad reuocationem Abſalonis ad regem, vt patet infra 14. Sed dicetur; cur Ioab nõ poſuit iſta verba, ſcilicet, Vrias occubuit, in principio narrationis nuncij, vt minus triſtaretur Dauid de ſequentibus. Reſpondendum, quòd hoc factum eſt ad tollendam ſuſpitionem. Poterat autem ſuſpitio eſſe contra Dauid, & Ioab in duobus, ſi iſta verba narrarẽtur à principio. Primum erat, quia exprimere mortem illius ante omnia videbatur ſignare, quòd nunciabatur illa Dauid tanquam aliquid ſibi lætum, & per hoc ſuſpitio eſſet, quòd Dauid fuerat auctor mortis eius. Secundum erat, quia cùm Dauid deſideraſſet nimis mortem Vriæ, ſi enunciaretur ſibi à principio, fortè non poſſet Dauid ſe continere, & oſtenderet aliquam lætitiam, quæ eſſet ſuſpitio dura contra eum, quòd iuſſiſſet eum occidi. Cùm autem iſtud poneretur in extremo, cùm iam Dauid triſtatus eſſet de morte aliorum, non poſſet oſtendere lætitiam in hoc, ideo non eſſet ſuſpitio, ſed ſolùm poterat eſſe excuſatio ad finẽ, ad quem poſuit Ioab. *Abijt ergo nuncius, & venit.* Scilicet in Hieruſalem, vbi erat Dauid. Iſte nuncius venit ſine litera, vt magis tolleretur ſuſpitio, cùm per nuncium omnia narrarentur; alioquin ſi

misisset literas Ioab per nuncium ad Dauid: frustra fuisset nuncium instruere quid deberet dicere, quando irasceretur rex: quia per literam cognosceret omnia. *Et narrauit Dauid omnia, quæ præceperat ei Ioab.* Scilicet, narrauit totum euentum belli, sicut supra Ioab dixerat. *Et dixit nuncius ad Dauid: prævaluerunt aduersum nos viri.* Id est, Ammonitæ prævaluerunt contra nos. Istud ponitur hic per anticipationem, quia prius fecerunt Ammonitæ ea, quæ habentur infra, quàm prævaluerint contra Israelitas. Vel aliter potest dici, quòd prævaluerunt, id est, confortati sunt, scilicet, quia ante hoc non audebant Ammonitæ exire de vrbe, nunc autem confortati sunt, & exierunt, & istud erat prævalere. *Egressi sunt ad nos in agro.* Id est, non pugnauerunt de vrbe, sicut consueuerant: sed egressi sunt in agrũ tanquam confortati super nos: *Nos autem facto impetu persecuti eos sumus vsq; ad portam ciuitatis.* Id est, quia vidimus, quòd egrediebantur in agrum, quod facere non consueuerant: magno impetu iuimus in eos, ne daretur eis occasio audendi facere maiora, & accessimus vsque ad portas vrbis suæ. *Et direxerunt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro desuper.* Id est, tunc quãdo accessimus ad portam ciuitatis magno impetu: erant super murum parati sagittarij, & illi direxerunt multas sagittas contra nos. Ex quo apparet, quod factum fuit per industriam Ammonitarum, scilicet, quòd ipsi exierunt de vrbe, vt reducerent Hebræos apud vrbem, & percuterent eos de muro. In Hebræo habetur. *Iecerunt iacientes.* Et non ponuntur iacula, nec sagittarij. Litera autem nostra suppleuit illud. *Mortuique sunt de seruis regis.* Id est, perierunt aliqui de seruis tuis. Isti fuerunt illi viri, quibus non dictũ fuerat, vt fugerent, & derelinquerent Vriam, ideo noluerunt fugere, & perierunt cum eo. *Quin & seruus tuus Vrias Hethæus mortuus est.* Id est, etiam perijt cum illis Vrias Ethæus vnus de seruis tuis.

Cur nuncius Ioab non seruauit ordinem narrationis, vt ei iniunctum fuerat.

QVÆST. XXI.

QVÆRET aliquis, quomodo iste nuncius non tenuit ordinem, quẽ ei dederat Ioab, scilicet, quòd cùm videret irasci Dauid, diceret ei, Vrias seruus tuus mortuus est. Respondendum est, quòd nũcius iste tenuit ordinem in narrando, quem dedit ei Ioab; cùm tamen peruenisset ad finem narrationis, non videbat irasci Dauid, vt placaret eum per verba ista, ideo retulit hæc ordine continuato cũ alijs. Aliter potest dici, quòd nuncius tenuit modum positum à Ioab, & Dauid indignatus est de morte incauta virorum: & nuncius dixit ei ad finem de morte Vriæ: litera tamen non tenuit hic istum ordinem in narrando, eo quòd iam semel eum tenuerat. Sic enim fit in alijs locis scripturæ, quòd quando aliquid pluries narratur, non semper eodem modo narratur. *Et dixit Dauid ad nuncium, hæc dices Ioab.* Hic ponitur confortatio Dauid ad Ioab: putauit enim Dauid, quòd Ioab debilitaretur corde propter aduersitatem, quæ euenerat, ideo misit ad confortandum eum: dicens, quòd non infirmaretur propter istam aduersitatem, sed fortiter pugnaret. *Non te frangat res ista.* Id est, non frangat cor tuum ista aduersitas. Dicitur autem frangi cor, quando cessat animositas viri, scilicet, quia prius confidebat se posse vincere, & opponebat se fortissimis: postea autem aduenientibus aliquibus aduersis, incipit desperare, putans, quòd nunquam poterit obtinere, quod obstat, & ob hoc cessat se fortiter opponere: & quando ista eueniunt alicui, non est dispositus ad bellum, sed faciliter à quocunque superabitur. In Hebræo habetur. *Non displiceat in oculis tuis verbum istud.* Et ad idem redit, scilicet, non mouearis ad magnam tristitiam propter verbum istud, id est, propter istam rem, quæ tibi accidit. Sed proprior est litera nostra, quia non est sensus, quòd non deberet istud malum displicere Ioab, sed quòd non terreretur propter illud, ita vt debiliter pugnaret. *Varius enim euentus est prælij.* Id est, non terrearis propter istud quod tibi accidit, nec putes te semper vincendum, quia nunc victus es, quia non semper fortes superant, nec infirmi superantur, sed varius est euentus belli, ideo qui semel victus est, non desperet se posse esse victorẽ. *Et nunc hunc & nunc illum consumit gladius.* Id est, aliquando moriuntur homines ex vna parte, & aliquando ex alia. In Hebræo habetur. *Istum sicut istum deuorat gladius.* Quod idem est, scilicet, aliquando deuorat istud, & aliquando deuorat alium. *Confortа bellatores tuos aduersus vrbem, vt destruas eam.* Id est, propter istam rem non cesses pugnare, sed confortа bellatores tuos, id est, totum populum, qui tecum est, vt ipsi etiam non deficiant animo, sed pugnent fortiter aduersus vrbem, vt destruas eam. *Et exhortare eos.* Id est, exhortare illos, vt confortentur, & non terreantur propter rem istam. In Hebræo habetur. *Et conforta eum.* Hebræi autem dicunt, quòd ista sunt verba Dauid ad nuncium, & non ab Ioab. Et est sensus, quòd nuncius confortaret eum, id est, Ioab ex parte regis dicendo prædicta, & etiam ex parte sua: sed litera nostra melior est. Hebræa tamen ponit singulare pro plurali. sic patet Iosue. 2. vbi litera nostra dicit. *Tollensque mulier vires abscondit eos.* Et in Hebræo habetur. *Tollens mulier viros abscondit eum.* Ita debuisset hic dicere, conforta eos, & dixit, conforta eum. *Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mortuus esset Vrias vir suus.* Quia ille nuncius, qui venit ad regem, nunciauerat de omnibus, qui mortui erant. Ex hoc autem apparet contra Hebræos, quod non dederat Vrias vxori suæ libellum repudij quando iuit ad bellum, alioquin non diceretur nunc ipsa vxor Vriæ. *Et planxit eum.* Scilicet, faciendo exequias honorabiles sicut fieri solebant alijs viris nobilibus. *Transactoque luctu misit Dauid, & introduxit eam in domum suam.* Id est, finito tempore luctus, Dauid misit pro Bethsabee, & duxit illam in domum suam, & facta est vxor eius: tempore enim præterito non poterat Dauid ducere Bethsabee ad domũ suam, eo quòd erat vxor Vriæ, dum ipse viuebat: postquam autem mortuus est, & ipsa soluta fuit à lege viri, & potuit eam accipere Dauid in vxorem. Intelligendum autem de luctu super Vriam quòd non fuit luctus magni temporis, scilicet, vnius anni, sicut leges humanæ determinauerunt, sed paucis diebus durabat, scilicet, septem diebus, vel parum vltra secũdùm consuetudinem Hebraicam, vt patet Ecclesia. 22. scilicet. Luctus mortui septem dies: fatui autem & impij omnes dies vitæ suæ. Permisit autem Dauid ad honestatem, quod Bethsabee finiret planctum super virum: ne si immediatè transiret ad domum regis inexpleto planctu, videretur quòd eam prius fornicariè cognouisset, ideo quod non posset nunc se continere quin immediatè duxisset eam in domum. Expectauit ergo per aliquot dies vsque ad finitum planctum. Quod autem iste planctus non duraret per annum, sicut est per leges humanas, apparet, quia Bethsabee postquam venit in domũ Dauid, peperit paruum, & tamen ipsa conceperat ante mortem viri sui, vt patet supra in litera, ergo non fuit vnus annus in luctu. Dicẽdum etiam quòd fuit valde paruo tempore, scilicet, non per duos menses, quia alioquin dum transirent isti duo menses, & tempora præcedentia, quib⁹ mortuus est Vrias, appareret vterus tumens Bethsabee, & sic acciperetur tanquam adultera, & deduceretur in iudicium, & lapidaretur. Nam ad hoc quòd condemnaretur, non oportebat quòd expectaretur tempus partus, sed cùm videretur vterus notabiliter tumens, poterat condemnari: sic fuit de Thamar nuru Iudæ. Genes. 38. Dicendum ergo quòd prius fuit Bethsabee ducta in vxorem à Dauid, quam appareret fœcunditas notabiliter, quia alioquin lapidata fuisset, ergo modicum tempus fuit, quo durauit luctus iste. *Factaque est ei vxor.* Id est, accepit eam in vxorem, nam prius non fuerat vxor, sed adultera, dum vixit Vrias.

Cur Dauid accepit Bethsabee in vxorem.

QVÆST. XXII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid voluit accipere Bethsabee in vxorem, nam ipse iam cognouerat eam. Etiam ipsa erat de genere paruo, vt efficeretur vxor regis. Item quia iam fuerat vxor alterius viri, solent autem homines mulieres concupisce. e ardentius, si eas in virginitate esse putauerint. Respondedum, quòd hoc fuit propter duo: primò propter pulchritudinem, nam erat mulier ista pulchra valde: vt patet supra in litera; mouebatur autem Dauid nimis propter pulchritudinem eius, & ideo licèt cognouisset eam desiderabat eam: immo hoc est, quo magis exardescebat in eam, scilicet, quia semel illã cognouerat: sic enim fuit de Sichem filio regis Emon, qui violenter cognouit Dinam filiam Iacob, & tantum exarsit in amorem illius, vt postquam cognouit & tenuit secum per

A aliquot dies, magnis precibus orabat ſibi illam dari vxorem, & propter eam ſe circuncisioni ſubiecit cum toto populo Sichimitarum. Geneſ.34. ille autem non curauit an virgo eſſet, vel an generoſa,ſed ſolùm quia ardebat in eam,petijt illã. Sic & Dauid paſſus eſt ad Bethſabee, & quia nõ poterat licitè ſuo ſeruire deſiderio,niſi eam acciperet in vxorem, accepit illam. Secunda cauſa & principalis fuit, quia Dauid quaſi violenter cognouerat Bethſabee,quæ nunc fœcunda effecta lapidanda erat ſecũdùm legem,ideo,vt miſereretur amãtis, ſuſcepit eam in vxorem,vt ſic pœnam legis euaderet.

An Dauid peccauerit accipiendo Bethſabeee in vxorem.

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR vltrius,an peccauit Dauid accipiẽdo in vxorem Bethſabee.Reſpondendum quòd ſecundùm ius Eccleſiæ peccauiſſet, immo impediretur ducere illam in vxorem,quia nemo poteſt ducere in vxorem eam, quam polluit per adulterium,vt patet extra.de eo, qui duxit vxorem,quam poll.per adulterium,per totum. Dauid non obligabatur ad iſtam legem, quia nondum erat; ideo ex hac parte nec impediebatur contrahere,nec peccabat contrahendo. Dicendum tamen quod Dauid peccauit accipiendo Bethſabee in vxorẽ, vt patet in litera,cùm dicitur. Introduxit eam in domũ ſuam, & facta eſt ei vxor,& diſplicuit verbum hoc,quod fecerat Dauid,coram Domino: ſi tamen non peccaſſet,non diſplicuiſſet Deo.Item patet ſeq.c.cùm dixit Deus ad Dauid. Quare contempſiſti verbum Domini,vt faceres malũ in conſpectu meo? Vriam Hethæum percuſſiſti gladio,& vxorem illius accepiſti vxorem: ergo malum erat coram Domino quod Dauid acciperet Bethſabee in vxorem.Sciendum tamen,quod iſtud peccatum non fuit tale,quod impediret matrimoniũ contrahendum ſecundùm legem Moſaicam, vel dirimeret iam contractum,ideo poſtquam Dauid accepit Bethſabee in vxorẽ, non dimiſit illam,licèt dictum fuiſſet à Deo,quod peccaſſet:dimiſiſſet tamen illam,ſi fuiſſet iſtud tale impedimentum,propter quod matrimonium contractum dirimeretur. *Et peperit ei filiũ.* Iſte filius fuit,quem concepit Bethſabee, quando Dauid cognouit eam viuente Vria,& ſic iſte conceptus eſt de adulterio, & natus de illegitimo matrimonio, eo quòd tempore intermedio adulter & adultera matrimonium contraxerunt. *Et diſplicuit verbum hoc quod fecit Dauid coram Domino,* id eſt, res iſta, quam fecit Dauid,diſplicuit coram Domino,ſcilicet,quòd acceperit Bethſabee in vxorem. Vocatur autem verbum ipſa res, quæ fit ſecundum modum loquendi ſcripturæ.Sic patet ſupra primo,ſcilicet,quod eſt verbum quod factum eſt in caſtris, id eſt,quæ res accidit: & præced.lib.cap.3. dicitur, Ego faciam verbum quod quicunque audierit illud, tinniant ambæ aures eius,id eſt,faciam rem. Aliqui referunt hoc ad adulterium cum Bethſabee,& mortem Vriæ: nam verbum iſtud fuit peccatum mortale,& diſplicuit coram Domino,ſed non referunt ad hoc,quòd acceperit Bethſabee in vxorem, & dicunt quòd hoc non fuit peccatum: ſed falſum eſt, quia ſequenti.cap.ponitur iſtud tanquam,ſcilicet, Vriam Hethæum percuſſiſti gladio,& vxorem illius accepiſti vxorem. Ideo dicendum,quòd iſta litera intelligitur de acceptione Bethſabee in vxorem. Iſtud enim diſplicuit coram Domino,quia malum erat,& non erat malum tanquam Dauid non poſſet illam ſumere in vxorem,ſed quia deſiderabat eam nimis accipere,& iſtud fuit aliqua cauſa ad mortem Vriæ: ideo quod occideret virum, & acciperet vxorem,erat valde inhoneſtum, & diſplicuit coram Deo,quia Deus non vult iniquitatem, vt Pſalm.5. ſcilicet. Odiſti omnes,qui operantur iniquitatem.

Et iterum: Quoniam Deus nolens iniquitatem tu es.

B

C

D

CAPIT. XII.

MISIT ergo Dominus Nathan ad Dauid; qui cùm veniſſet ad eum, dixit ei. Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper: diues habebat oues, & boues plurimos valde: pauper autem nihil habebat omnino præter ouem vnam paruulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filiis eius,ſimul de pane illius comedens,& de calice eius bibens.

IN præcedentibus deſcripta Dauid præuaricatione, hic agitur de peccati eius recognitione. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur peccati reprehenſio: ſecundò peccati humilis recognitio ibi. *Et dixit Dauid ad Nathan.*

An ſit ordo continuus, & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRITVR circa primum,an ea,quæ habentur hic,habeant ordinem continuatum ad præcedentia, vel ſit aliqua mutatio,& an fuerint facta immediatè, vel aliquãto tempore poſt. Reſpondendum, quod eſt ordo continuus, quia præced.cap.dicitur,quomodo Dauid peccauit, hic autem dicitur, quomodo redargutus eſt. Fuit etiam iſtud immediatè poſt præcedentia. Pro quo conſiderandum, quod ſicut ſupra fuit dictum, Nathan veniebat ad Dauid ad impediendum eum antequam peccaſſet cum Bethſabee,& poſtea impeditus à dæmone non iuit, ideo ſuperſedit quouſque mortuus eſt Vrias, & Dauid accepit Bethſabee in vxorem, tunc venit ad redarguendum Dauid, hic autem agitur de hac redargutione, ideo fuit iſtud paulo poſt præcedentia. *Miſit ergo Dominus Nathan ad Dauid*, ſcilicet, locutus eſt ei in ſpiritu, & miſit eum ad increpandum Dauid. *Qui cùm veniſſet ad eam,dixit*,id eſt,propoſuit iſta,quæ ſequuntur. *Reſponde mihi iudicium*, id eſt, reſponde mihi ad vnam quæſtionem iudicialem, quam propono tibi: nam iſtud quod ſequitur iudiciale eſt, ſcilicet, quod meretur taliter delinquens. In Hebræo non habetur,reſponde mihi iudicium:ſed fortè fuit Gloſſ.interlinearis appoſita textui ad expoſitionem,& poſtea eidem commixta eſt,vel fortè Hierony. addit particulam iſtam, ſicut in quibuſdam aliis locis addidit, in quibus videbatur deficere ad ſententiam. *Duo viri erãt in vna ciuitate.* Ponitur enim caſus, vt poſtea Dauid reſpondeat quid iuris ſit.

Quare Deus redarguit Dauid per parabolam.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis,cùm Deus vellet redarguere hic Dauid, quare proponi fecit parabolam:nam poterat manifeſtè redargui. Reſpondendum, quod in ſacra ſcriptura multæ parabolæ ſunt,ita vt raro Chriſtus loqueretur ſine parabola. Proponebatur autem interdum parabola,vt audientes non plenè intelligerent, vt patet Matth. 13. cùm dixerunt diſcipuli Chriſto, quare in parabolis loqueris, & ait illis: quia vobis datum eſt noſſe myſterium regni cęlorum, illis autem non eſt datum. Et iterum, ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt. Aliquando autem proponebatur parabola ad hoc, quod expoſita illa ſenſus eius gratius, & attentius caperetur. Hic autem fuit propoſita ad hoc, quod Dauid non intelligeret: volebat enim Deus increpare Dauid, & confundere ipſum nimis,& quia ſi clarè fuiſſet propoſita redargutio, minus erubuiſſet Dauid, voluit, quod proponeretur occultè: vt ſic magis erubeſceret. Erat autem modus, quia ſi fuiſſet reprehenſio manifeſtè propoſita,Dauid erubuiſſet, & tacuiſſet, vel fortè ſe in aliquo excuſaſſet, nunc autem propoſita parabola, Dauid non intellexit, & condemnauit virum illum, de quo iſta proponebantur, iurans, quod filius mortis eſſet: Nathan autem tunc reſpondit, quod ille erat Dauid.Et nimis erubuit Dauid,quia ipſe contra

E

F

Parabola duplici ratione proponitur.

ſe ſen-

A se sententiam tulerat. Et dicitur: duo viri erant de vna ciuitate, quia Vrias, & Dauid comparantur hic tanquam duo viri, quorum vnus deliquit contra alium. *Vnus dives & alter pauper.* Differebant autem sic isti duo viri, quia Dauid erat nimis dives, eò quod erat rex, & Vrias erat pauper in comparatione regis. *Dives habebat oves & boues plurimos valde.* Hoc ponitur propter quod, qui habebat vxores multas, quæ erant ad explendum actum venereum, sicut boues, & oues ad faciendum prandium, & ex hoc fuit magnum peccatum Dauid, scilicet, quia habebat multitudinem vxorum, & vnicam tollebat Vriæ quam habebat: si autem Dauid nullam habuisset vxorem, minus fuisset culpabilis cognoscendo alterius vxorem, quàm habendo plures vxores, cum quarum qualibet poterat licitè explere libidinem. *Pauper autem nihil habebat omninò præter ouem vnam paruulam.* Iste erat Vrias, qui habebat solùm vnam vxorem, quę vocabatur vna ouis, & paruula. q. d. si habuisset multas, non fuisset tanta iniuria. Et hoc verum est quantum ad ipsam personam, quia minus molestè fert ille, qui habet multas vxores, quod vna earum capiatur, vel ab altero cognoscatur, quàm qui habet vnicã, & illa capitur, vel ab altero cognoscitur. Sacramento tamen non fit minor iniuria, quia cum plures vxores legitimè sumuntur, sicut erat in lege veteri, ad quali bet earum verum matrimoniũ constat. *Quam emerat.* Id est istã ouiculam precio emerat, ideò carior sibi erat. Intelligitur autè
B hoc quantum ad ipsam dotationem, nam ex eo quod accepit illam in vxorem Vrias dotauit eam, quia ista consuetudo erat in veteri testamento, & licèt istud non sit emere propriè, est tamen pecuniam exponere, sicut in venditione, & emptione. *Et nutrierat.* Hoc intelligitur, quia Vrias magno tempore fuit vir Bethsabee, & illo tempore nutriebat eam Vrias expensis suis fouens, eò quod viri sustinere debent onera matrimonialia. *Et quæ creuerat apud eum.* Id est, in potestate illius creuit scilicet, quia Bethsabee assumpta fuit ab Vria in parua ætate, & tenuit eam vsque nunc. Omnia ista ponuntur ad significandum magnum amorem, quem habebat ille homo ad ouiculam suam, & quanto erat magis dilecta, tanto fiebat ei maior iniuria. *Cum filijs eius simul.* Id est, ista Bethsabee nutrita fuit cum filijs Vriæ, quod exponunt Hebræi, scilicet, quod Vrias habuisset ante hoc aliam vxorem, ex qua suscepisset filios ex ea, & Bethsabee nutriebat illos. *De pane illius comedens.* Hoc dicitur, quòd vir, & vxor in eadem mensa comedunt. *Et de calice eius bibens.* Scilicet, quia idem erat sibi cibus, & potus, qui viro suo. *Et in sinu illius dormiens.* Id est, ista ouis, scilicet, Bethsabee dormiebat in sinu Vriæ, id est, inter brachia eius, quia sinus vocatur tota capacitas inter brachia viri, & ad vxorem pertinet, quæ dormit inter brachia viri, iuxta illud Canticor. c. 2. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *Eratque illi sicut filia.* Scilicet, quia nimis diligebat eam: est enim magnus amor viri ad vxorem: potissimè si prolem habent: sterilitas namque amorem illorum vel diminuit, vel dissoluit, vt patet 8. Ethicor. *Cùm autem peregrinus quidam venisset ad diuitem.* Iste peregrinus vocatur diabolus, qui peregrinus est à communicatione hominum, eò quod cum illis non
C participat; eos tamen ad mala mouet. Est autem sensus, quòd quando diabolus tentauit Dauid de libidine, noluit accipere vxorem aliquam de suis, sed vxorem Vriæ. Vel vocatur peregrinus magis propriè ipsa passio venerea, quæ non semper apud hominem manet, sed interdum moritur, & rursus reuiuiscit: interdum recedit, & rursum redit peregrinando. *Parcens ille sumere de ouibus, & de bobus suis.* Id est, noluit ille dives accipere ad conuiuium de bobus, & ouibus suis, scilicet, quia Dauid noluit accipere aliquam de vxoribus suis, vel concubinis ad explendum in ea libidinem, & accepit vxorem Vriæ. *Vt exhiberet conuiuium peregrino illi, qui venerat ad se.* Exhibere conuiuium peregrino est explere libidinem, quæ tanquam peregrina homini aduenit, & eum occupat. *Tulit ouem viri pauperis.* Scilicet, tulit Bethsabee vxorem Vriæ, qui erat vir pauper. *Et præparauit cibos homini, qui venerat ad se.* Id est, expleuit in ea libidinem suam, quod est præparare cibos homini peregrino, scilicet, passioni venereæ insurgenti: nam in nullo alio pascitur, nisi vt expleatur. *Iratus autem indignatione Dauid aduersus hominem illum nimis.* Id est, Dauid iratus fuit valdè contra virum illum, qui fecerat hoc, quia istud erat magna inhumanitas, & putauit Dauid, quòd non dicebantur ista contra eum, sed contra alium, ideò durè sententiauit. *Dixit ad Nathan, viuit Dominus.* Id est, iuro per vitam Dei. Hoc dixit Dauid ad significandum magnam affectionem, quam habebat ad occidendum illum, qui talia egerat. *Quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.* Id est, meretur mortem pro tanta iniquitate. Lex autem non imponebat Iudæis mortem pro furto, sed solùm pœnam pecuniariam, vt patet Exod. 22. Dauid tamen considerata enormitate huius delicti iudicauit, quod vir ille reus esset mortis. *Ouem reddet in quadruplum.* Id est, reddet quatuor oues pro vna: sic enim iussum erat Exod. 22. quòd qui furaretur ouem, redderet quatuor oues pro vna. *Eo quod fecerit verbum istud.* Id est, quia fecit rem hanc, scilic. accipiendo ouem peregrini, cùm ipse haberet plures oues. *Et non pepercerit.* Id est, non pepercit oui pauperis: debebat enim parcere ei, quia vnica erat. *Dixit autem Nathan ad Dauid.* Hic ponitur parabolæ expositio, quia hucusque Dauid non intelligebat, de quo ista dicebantur, & putabat alium esse. *Tu es ille vir, qui fecisti rem hanc.* Id est, tu fecisti delictum istud magnum. Sciendum autem, quòd non ponitur hic tota quantitas delicti: nam solùm tangitur hic de peccato Dauid accipiendo Bethsabee, sed non de peccato occidendo Vriam, vt patet ex prosecutione parabolæ, & tamen illud solum maius erat, quàm adulterium cum Bethsabee. In Hebræo non habetur: qui fecisti rem hanc: sed solùm. *Tu es ille vir.* Sed litera nostra dixit hoc ad exponendum. *Hæc dicit Dominus Deus Israel.* Hic
E ponitur pœna futura super Dauid propter peccatum istud: & improperantur ei hic omnia bona, quæ Deus ei egit, scil. quia cùm illa egisset, non debebat Dauid contemnere eum præuaricando, sicut præuaricatus est. *Ego vnxi te in regem super Israel.* Id est, feci te vngi: nam præcepto eius Samuel propheta vnxit eum in domo patris sui, cùm adhuc esset pastor. Etiam viri Iuda, Domino instigante, eum super se in regem vnxerunt, supr. 2. cap. Postea autem totus Israel vnxit eum in regem super se: vt patet supra septim. *Et ego erui te de manu Saulis.* Istud erat aliud beneficium præstitum Dauid, pro quo nimis Deo gratias agere debebat. Nam Saul erat hostis eius ferox, & potens, cùm esset rex, & sæpè fuit Dauid in magno periculo cum ipso, vt patet ex discursu præcedentis libri à capitulo 18. vsque ad 27. *Et dedi tibi domũ domini tui.* Id est, dedi tibi domum Saulis, qui erat dominus tuus, s. quia principatus regius pertinebat ad domum Saulis, & ego transtuli illum ad te: etiam dedit Dominus Dauid domum Saulis, id est, omnia, quæ pertinebant ad possessionem eius: nam nunc pertinebant ad Dauid, & ipse transtulit ea ad Miphiboseth filium Ionathæ. supr. 9. c. *Et vxores domini tui in sinu tuo.* Id est, dedi tibi vxores Saulis, quasi dicat, cùm haberes vxores eius, & multas alias quascunque velles, valde enorme fuit, quod acciperes vxorem Vriæ.

D

Parabola expositio.

F

An Dauid acceperit vxores Saulis.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis, quomodo Dauid accepit vxores Saulis. Videtur enim, quod nullam acceperit: nam supr. 3. ca. numerantur omnes vxores Dauid, quas accepit in septem annis & dimidio, quibus fuit rex Iuda: & nominantur illæ, quæ fuerint: & tamen de nulla illarum apparet, quod fuerit vxor Saulis. Accepit quoque vxores dum esset rex Israel, sed istæ non erant de vxoribus Saulis, supra quinto. Patet hoc: nam aut accepit Dauid vxores Saulis eo tempore, quo erat rex Iudæ, aut quando erat rex super totum Israel. Nõ primo modo, quia tunc non est verisimile, quod aliquam potuerit accipere de illis, nam dum fuit Dauid rex super Iudam, fuit Isboseth filius Saulis rex super Israel, supra secundo, & illo regnante habuit Dauid omnes vxores, quas fertur habuisse in Hebron, supra tertio, tunc tamen non permisisset Isboseth, quod Dauid acciperet aliquam de vxoribus patris sui, cùm esset hostis suus: nam erat longa concertatio inter domum Dauid, & Isboseth, supr. 3. Confirmatur hoc, quia Dauid non potuit habere Michol vxorem suam sororem Isboseth quousque deprecatus est pro ea ad ipsum Isboseth. sup. 3. Ergo multo minus posset habere vxores Saulis, quæ nunquam fuerant vxores suæ, & in hoc erat dedecus Isboseth. Item non poterat habere vxores Saulis tempore, quo fuit rex super Israel, quia licèt tunc nullus esset, qui prohiberet Dauid accipere illas,

A

si aliquæ essent: tamen constat, quod non accepit aliquam earum: quia dicitur supr. 5. quod quando fuit rex super totum Israel accepit vxores, & concubinas de Hierusalem: ergo non erant vxores Saulis, quia illæ essent de terra Beniamin, vbi erat Saul. Dicunt autem Hebræi. Ra.Sa. & Ra. Dauid Kimhi, quòd istæ vxores Saulis, quas accepit Dauid, fuerunt tres, scilicet, Michol filia Saulis, & Egla, & Respha. Sed hoc non videtur. nam de Michol non potest dici, quod erat vxor Saulis, cùm esset filia eius: etiam non pertinet ad hoc, quod hic dicitur: nam hic Deus in signum magnæ potestatis traditę Dauid, dixit ei, quod dederat vxores domini sui in sinu suo: Dauid tamen habuit Michol in vxorem viuente Saule, & volente. præceden. lib. cap. 18. & tunc non erat Dauid magnæ potestatis, ideo non intelligitur de illa. Item quod dicunt de Respha non est verisimile, quia illa non fuerat vxor, sed concubina Saulis. præceden. libr. cap. 3. ideo non acciperet eam Dauid in vxorem. Item ista cognita fuit ab Abner: propter quam insurrexit contentio inter Isboseth & Abner. supra. 3. ideò Dauid non acciperet eam, cùm à multis esset cognita. Item non est verisimile, quod acceperit eam, quia postea ipsa viuente occidit Dauid duos filios eius, vt patet infra vigesimo primo, & ipsa iacuit apud furcas toto vere, & æstate custodiendo suspensos: & tunc nunciatum est Dauid, quid illa egisset, & fecit Dauid deponi suspensos: si tamen illa fuisset vxor, vel concubina Dauid, non occidisset Dauid filios eius, & non permisisset, quod ipsa iaceret toto vere, & æstate in campo super lapides custodiendo furcas, ergo non erat vxor, vel concubina sua. Item infra vigesimoprimo, vbi narrantur ista, vocatur Respha concubina Saulis: si tamen fuisset accepta à Dauid in vxorem, vel concubinam, non vocaretur concubina Saulis, ergo non accepit eam. Item de Egla non est verisimile, quòd esset vxor Saulis, quia istam accepit Dauid cùm esset rex super Iudam in Hebron. supr. 3. tunc tamen viuebat Isboseth, qui non permitteret vxores patris sui transire ad hostem suum, & patris sui, ergo non erat vxor Saulis. Dicendum ergo videtur, quòd non apparet, quomodo aliqua vxor Saulis potuit peruenire ad hoc, vt esset vxor Dauid. Si tamen velimus concedere de Egla, quòd fuerit vxor Saulis, sicut à multis tenetur, non recuso: & tunc dicetur, quod accepit Dauid Eglam in vxorem regnante Isboseth super Israel: nam ex ea habuit sextum filium in Hebron, vt patet supra 3. accepit tamen eam sub aliquo pacto facto cum Isboseth. Si autem velimus dicere, quod Dauid nullam de vxoribus Saulis habuit, dicetur, quod intelligitur ista litera: non quod Deus dederit Dauid vxores domini sui, id est, Saulis in sinu suo, sed quod dedit ei tantam potestatem, quòd potuisset accipere in vxores, vel concubinas, ipsas vxores Saulis, quæ relictæ erant, & hoc tenet Nicolaus, & est satis rationabile. *Dedique tibi domum Israel, & Iuda.* Id est, dedi in potestate tua Israel, & Iuda. Nam fuit factus Dauid rex super Iudam, & Israel. *Et si parua sunt ista, adijciam tibi multo maiora.* Id est, si adhuc parum videtur tibi hoc, quod tibi dedi, adiungam alia maiora. In Hebræo habetur. *Adijciam tibi sicut ipsas, & sicut ipsas.* Quod exponunt Hebræi de vxoribus Dauid, scilic. ego dedi tibi sex vxores, & si istæ paucæ videbantur, ego adijciam tibi sicut ipsas, & sicut ipsas, i. tot bis: quæ sunt 18. ex hoc autem dicunt Hebræi, quòd poterat aliquis de regibus habere licitè tot vxores, & non plures.

Ra.Sa. & Ra. Dauid

B

Resp. auct.

C

Quomodo verum sit, quòd Deus dederit parua Dauid; eum tamen videantur maxima.

QVAEST. IV.

QVÆRET aliquis, quomodo sit verum, quod Deus dixit, & si ista parua videntur, adijciam tibi multo maiora: nã si Dauid iudicaret parua esse illa, quæ Deus ei dederat: non deberet ei dare multo maiora, sed deberet tollere ea, quæ habebat: nam Deus dederat Dauid verè magna munera quàm ipse merebatur, cùm tulerit eum de pascuis, & fecerit regem: dederitque ei nomen iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra, supr. 7. si ergo Dauid iudicasset ista esse parua, ipse esset superbus, & ingratus: ideo Deus nihil ei dare deberet: sed potius auferret, quæ dederat. Respondendum, quod ista particula ponitur ad increpandum iniquitatem Dauid: nam cùm Deus dederit tanta bona Dauid, erat ingratus faciendo contra mandata eius: erat autem adhuc maior ingratitudo, quia non solum Deus dederat ei illa bona, sed etiam erat paratus dare alia maiora, si Dauid indigeret illis, & hoc significatur, cùm dicitur: adijciam tibi multo maiora. Cùm autem dicitur, & si ista parua sunt, debet referri ad Dauid, scilicet, quòd ipse iudicaret in aliquo casu illa esse parua. Nam licèt Dauid non poterat simpliciter iudicare ista esse parua, quia tunc esset superbus, in aliquo tamen casu poterat iudicare illa esse parua, vt potè si esset in aliqua necessitate, & non proficerent ei bona collata, nisi Deus daret ei maiora, tunc poterat iudicare illa esse parua, vt si esset in bello, & timeret, quod vinceretur, non proficerent ei bona sua, nisi daretur sibi victoria, ideò poterat tunc Dauid iudicare bona sua esse parua, nisi superadderetur victoria, & tunc Deus daret eam illi. Sic enim fuit de Samsone, cui Deus concesserat, quod occideret mille hostes solus cum maxilla asini, & moriebatur siti, & clamauit ad Dominum, quod illa victoria nihil proderat, nisi daret ei aquam, & dedit: vt patet Iud. 15. Scilicet, Clamauit ad Dominum, & ait, tu dedisti in manu serui tui salutem hanc maximam atque victoriam, & heu siti morior, incidamque in manibus incircuncisorum. Et tunc aperuit Deus dentem molarem in maxilla illa, & egressę sunt aquę. Idem autem dixit Rebecca Gen. 25. Cùm dedisset ei miraculosè, quod conciperet, cùm esset prius sterilis, sed collidebantur paruuli in vtero eius, & ait Rebecca: si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? quasi dicat, nihil mihi proficit, quod Deus supernaturaliter dederit mihi conceptum, nisi auferat collisionem paruulorum in ventre, & tunc Deus abstulit hoc. Ita ergo de Dauid, in casu, in quo bona collata non sufficerent, vel non proficerent nisi Deus daret ei maiora, poterat iudicare illa esse parua, & Deus maiora daret.

D

E

An verum sit dictum Hebræorum, scilicet, quòd licet regi habere solùm 18. vxores, & non plures.

QVAEST. V.

QVÆRETVR vlterius, circa id, ꝙ dixerunt Hebræi, scil. an liceat regi habere solùm 18. vxores, & non plures. Respondendum est, quod in veteri testamento non erat prohibita vxorum pluralitas, sicut in nouo, vt declaratum est præce. libr. cap. 1. & 25. Non erat etiam determinatus numerus, sed cùm permitterentur plures vxores ad hoc, quod possent viri dare operam proli procreandæ, permitti debebant tot, ex quot possent plures sufficienter multiplicare. Si igitur aliquis vir sufficienter haberet prolem ex tribus, vel quatuor, licitum erat sibi illas suscipere, quod vero plures habere vellet, erat aliqualiter illicitum: si igitur aliquis vir putaret sibi conueniens esse vt multiplicaret prolem valde, & crederet, quòd ipse opportunè posset procreare prolem ex viginti vxoribus, poterat accipere viginti, cùm lex nõ determinauerit numerum, ideò recurrendum est ad rationem permissionis, & fuit ista, quæ dicta est. Cùm autē dicunt, quod hic significatur de vxoribus 18. Dicendum, quod falsum est: nam cùm dicitur, adijciam tibi sicut ipsas, & sicut ipsas, non refertur ad vxores, sed ad ea, quæ dicta sunt immediatè, scilicet, si hæc parua videntur. ibi tamen agitur de dominio, & rebus Dauid, quod si illæ paruæ videntur, Deus adderet sicut ipsas, & sicut ipsas, scilicet, alias res tales, & maiores. Item quia in hoc significatur aliquod magnum beneficium, quod Deus vellet dare Dauid, dare tamen ei multas vxores, non erat beneficium: quia ipse poterat habere gratis quotquot vellet, ideò non est referendum ad vxores, sed ad aliquid aliud. Sed adhuc aliquis obijciet, quod nullus posset habere plures quam 18. quia Deuteronom. 17. Iussum est quod reges non habeant multas vxores, sed habere plures quam 18. est habere multas, ergo est illicitum. Item Salomon habuit plures quam 18. & repræhenditur propter eas. seq. lib. cap. 11. ergo non licet habere plures. Respondendum ad primum, quod ibi non vocantur plures vxores duæ, vel tres, vel quotquot illæ sint, dum tamen sint opportunæ ad procreandum prolem, & ad hoc solùm accipiantur, ideò si aliquis habeat multas, & omnes illę proficiant ad procreandam prolem, non dicitur habere vxores multas, sic patet Deuterono. 17. cùm dicitur: Non habebit rex vxores

F

Inuetei i testa mento erm. ebantur tot vxo- es, q ossent viri o- peram dare proli.

pluri-

plurimas, quæ alliciant animum eius. Solùm ergo prohibentur illæ, quæ non proficiunt ad procreationem prolis, sed ad irritationem libidinis, vel ad incitandum in alia mala: contingit tamen quod interdum sint alicui opportunę ad prolem plures quam 18. vxores, ideò licebit ei accipere illas. Item si dicatur, quòd plures quam 18. sunt illicitæ, eò quod sunt multæ: ita dicetur, quod 18. sunt multæ, cùm lex non determinauerit potius de 18. quàm de pluribus. Ad secundum cùm dicitur de Salomone: concedendum quòd habuit plures quam 18. quia habuit quasi mille, & redarguitur propter eas. Non tamen quia multæ erant, sed quia erant alienigenæ, de quibus Deus vetuerat matrimonia inter eas & Israelitas, quia copulatus est eis ardentissimo amore, scilicet, non ad prolem, sed ad libidinem, quia per mulieres deprauatum est cor eius, vt sequeretur Deos alienos. Istæ tres rationes tanguntur de redargutione pluralitatis vxorum in Salomone, sequent. libr. cap. 11. *Quare ergo contempsisti verbum Domini?* Deus loquitur de seipso in tertia persona: quod patet, quia dicitur: contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo. Istud verbum Domini est lex eius: nam Dauid contempsit duo præcepta, scilicet, præceptum de adulterio, & de homicidio. *Vt faceres malum in conspectu meo*, id est, & fecisti malum me præsente & vidente: vel dicitur malum in conspectu meo, id est, id quod iudicatur malum in conspectu meo. *Vriam Hethæum percussisti gladio*, id est, iussisti eum occidi, nam mandauit Ioab, quòd poneret eum in tali parte belli, vbi essent viri fortissimi, & relinqueretur solus, vt moreretur: qui tamen iubet aliquem occidi, dicitur eum occidere: quia ille agit, cuius nomine aliquid fit: sicut ille possidet, cuius nomine possidetur. *Et vxorem illius accepisti vxorem.* Istud etiam fuit aliud peccatum, scilicet, quòd acceperit vxorem Vriæ, istud enim secundùm se non erat peccatum, sed quia incitatus est Dauid ad peccandum, vt acciperet eam, scilicet, ista fuit aliqualis causa mortis Vriæ, vt supra dictum est. *Et interfeci sti eum gladio filiorum Ammon*, scilicet, fecisti quod filij Ammon occiderent eum, quia iussisti illum opponi eis, & solum relinqui. Quis condigne narrare queat laudes Vriæ viri clarissimi? quis quoque sufficienter deflere posset indignam calamitatem, & tantæ probitati nouercam fortunam? Generosus enim animus Vriæ laboribus cedere nequiuit, nec blandimentis abductus est, sed in pace positus in regis aula quietissima labores bellicos concupiuit, arbitrans indignum fore se cæteris socijs imparem, si eis dura patientibus, ipse delitijs frueretur. Quantum quoque vir iste continentis & fortis animi fuit, qui mulieris pulchritudine & familiæ, ac domesticarum rerum dulcedine, quæ claros viros effœminare solent, moueri nequiuit, vt ab illa vera, & rigida virtute ad aliqualem mollitiem flecteretur? O quantum vir iste Deicola fuit, qui indignum esse putauit, vt arca Dei Israel tecta papilionibus super faciem terræ; ipse delicijs in domo propria frueretur. Accessit autem ad hoc virtutis constantia, & grauitas, quia non solùm hoc fecit, sed etiam sic se facturum impermutabiliter pollicitus est. Excellit enim viri huius laus admirationem illorum, qui de vino, & mulieribus elocuti, eis maximam potentiam tribuerunt, vt quibus omnia facile subijciuntur. 2. Esdræ cap. 4. Hic tamen nec vino, nec mulieri cessit, quin rigida illa virtus, semper magna appetens integra fuit. Postremò lamentabile fuit & indignum decretum infidelissimi regis Dauid, qui tam fideli militi per tam amaram, & excogitatam infidelitatem, prius vt infamaret, insidiatus est, postremò vt immerita morte conficeret, operam dedit. Quis te non virorum indignissimum, rex improbe, & ipso regno indignum arbitretur? qui vt fera sæuiens tantæ probitati nocuisti. Profectò quia tu probus non eras. Posuisti enim ignominiam gloriæ tuæ. Factus es viro clarissimo virtutis materia, tu autem inextimabiliter abiectus es. Nec enim remediabilis ruina tua fuisset, nisi largissima Dei magni benignitas affuisset, quæ immeritos quandoque in hac vita fouet, & magnis beneficijs ornat. Quid enim tantum, aut tale Saul egit, qui miseranda calamitate cum tota sua progenie extinctus est? Exclamare libet, quia profectò in rebus humanis nihil est nisi fauor Dei magni, qui cui vult miseretur, & quem vult indurat, cùm non sit currentis, nec volentis, sed eius clementiæ miserentis, ita vt verum istud sit, beatus ille solus, quem tu elegisti, & assumpsisti; & habitabat in atrijs tuis. Vale ergo Vria vir clarissime, quia quę tibi indigna mors abstulit, fama gloriosa recompensat. Iam enim tibi vera virtus acquisiuit præconium, quod sæcula tenebunt; & nec liuor poterit, nec mordax abolere vetustas.

Oratio auctoris in laudē Vriæ.

Quomodo pœna inflicta Dauid pro peccato Vriæ fuerit conueniens, & quem modum Deus obseruat in pœnis.

QVÆST. VI.

QVAERETVR circa hoc, quomodo pœna inflicta Dauid fuit conuenienter assignata. Respondendum quod Deus obseruat in pœnis similitudinem, & quantitatem: similitudinem quidem, quia per quæ quis peccat, per hæc, aut similia torquetur. vt patet Sapien. 11. De quantitate autem patet, quia iuxta mensuram delicti est plagarum modus. Deuteronom. 25. vtrumque autem obseruatum est in punitione Dauid. De similitudine patet, nam ipse commisit adulterium, & homicidium, ideo in vtroque punitus est. De adulterio patet, quia infra dicitur suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius. De homicidio patet, quia dictum est: non recedet gladius de domo tua. Secundum autem, scilicet, quantitas punitionis apparet quātum ad primum peccatum, quia sicut Dauid homicida fuit, ita ipse occidi debebat. Deus tamen pepercit ei quantum ad hoc, & transtulit mortem in filium suum, vt patet infra, scilicet, Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris: verumtamen filius qui natus est tibi, morte morietur, vt patet infra: & quia ipse Dauid sententiauerat quod vir ille solueret quadruplum, de quo locutus fuerat Nathan, imposita sunt quadrupla super Dauid, scilicet, quod morerētur quatuor filij eius pro Vria. Primus enim fuit ille, qui per adulterium conceptus est de Bethsabee, vt patet infra in litera. Secundus fuit Amnon filius primogenitus Dauid, quem occidit Absalom pro Thamar sorore sua. sequ. cap. Tertius fuit Absalom quem occidit Ioab in bello infr. 18. Quartus fuit Adonias, quem occidit frater suus Salomon. sequ. libr. c. 2. De quantitate autem punitionis adulterij dicendum, quod fuit punitus quantum deliquerat, nam ipse acceperat vnicam vxorem, & acceptæ sunt decem vxores eius. Item ipse cognouit vxorem extranei: vxores autem suæ cognitæ sunt à filio suo, quod horrendum erat. Item ipse cognouit in occulto vxorem Vriæ; & decem vxores suæ cognitæ sunt publicè vidente toto Israele in platea Ierusalem, vt patet infr. 16. Istæ tres differentiæ ponuntur in litera, cùm dicitur: Ego suscitabo super te malum de domo tua, scilicet, de filijs tuis, quantum ad secundum: & tollam vxores tuas, quantum ad primum, scilicet, quia multæ ablatæ sunt: tu enim fecisti abscōditè, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis, & istud est quantum ad tertium. Et sic Dauid punitus est pro peccatis suis. *Quam ob rem non recedet gladius à domo tua*, i. quia occidisti Vriam: nam homicidium datur pro homicidio: & hoc fuit, quia in domo Dauid erant intrinseca bella, & multi de posteris eius gladio perierunt, vel inter se, vel pugnando cum hostibus. *Vsq; in sempiternum*, s. quia semper durauit gladius in domo Dauid.

Deus obseruat in pœnis duo.

Quomodo fuit verum, quòd gladius maneret in domo Dauid in æternum; cùm nunc non maneat.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, quomodo fuit verum, quod gladius maneret in domo Dauid vsq; in sempiternū, quia nunc non manet. Respondendum quod æternum in sacra scriptura vocatur aliquid durans magno tempore, licèt non semper duret, vnde aliquando vocatur æternum quod non durat 50. annis, vt declaratum est supr. 7. hic tamen vocatur sempiternum magis propriè, scilic. pro omni tempore, quo durauit domus Dauid, quia semper fuerint in ea bella & gladius in posteris eius: incepit autem gladius tempore Dauid: nam filius eius, quem susceperat ex Bethsabee, à Deo percussus est morte violenta, tanquam si percuteretur gladio. infra in litera. Deinde viuente Dauid post paucum occisus est

A Amnon primogenitus eius ab Abſalom propter Thamar. ſequent.cap.poſtea vero ipſe Abſalom percuſſus eſt gladio, ſcilicet, tres lanceæ infixæ ſunt ei in corde. infr.18. deinde Adonias occiſus fuit gladio à Salomone fratre ſuo.ſequ.libr.cap.2. Et iſti quatuor fuerunt filij Dauid.Poſtea vero de poſteris Dauid multi perierunt gladio,nam Ioſaphat rex habuit filios ſex, & vnus eorum, ſcilicet, Ioram occidit quinque fratres ſuos.2. Paralip.21. poſtea vero omnes filij Ioram occiſi ſunt à latronibus,vt patet eod.cap. nec manſit niſi paruulus filius eius. Iſte autem poſtea regnauit,& mortui ſunt alij de poſteritate eius, nam iſte Ochozias occiſus eſt à rege Iſrael. 2. Paralipom. cap. 22. huius autem filius fuit Ioas,qui poſtea regnauit,omnes tamen fratres ſui occiſi ſunt ab Athalia eod. capit. Deinde iſte Ioas cùm regnaſſet quadraginta annis,occiſus eſt à ſeruis ſuis. 2.Paralip.24.cuius filius fuit Amaſias, & iſte etiam occiſus eſt à ſeruis ſuis per inſidias.2.Paralipom.25. Poſtea quoque optimus regum Iuda Ioſias perijt in bello. 2. Paralipom.35. ſuper quo nimis luxit Ieremias , & omnes filij Iſrael. Poſtea etiam filij regis Sedecię occiſi ſunt à Nabuchodonoſor,& eruti ſunt oculi Sedeciæ. 4. Reg. vltim. Hic autem terminatus eſt ſtatus regum Iuda , & ipſe in quo terminatus eſt ſtatus domus Dauid perijt. Fuit ergo gladius in domo Dauid vſque in ſempiternum, id eſt, quamdiu manſit domus Dauid. *Eo quòd deſpexeris me*, ſcilicet, Quia deſpexiſti præceptum meum,& occidiſti Vriam. Nam pro hoc directè fuit poſitus gladius in domo Dauid.

B *Et tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt eſſet vxor tua.* Pro iſto peccato nõ fuit directè impoſita pœna gladij in domo Dauid , ſed pro morte Vriæ:quia tamen adulterium cum Berhſabee , & deſiderium accipiendi eam in vxorem fuit cauſa mortis Vriæ, pro hoc adulterio fuit etiam gladius impoſitus in domo Dauid. *Itaq; hæc dicit Dominus.* Hic ponitur pœna pro peccato adulterij,ſ.quod in domo Dauid eſſet adulterium,ſiue violatio vxorum Dauid.*Ecce ego ſuſcitabo malum de domo tua*, i.ſuſcitabo infamiam tuam de domo tua : nam filius eius Abſalom cognouit concubinas patris. infr. 16.

Quomodo Deus ſit cauſa mali.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quomodo dixit Deus,ego ſuſcitabo malum de domo tua , quia iſtud malum quod fecit Abſalom,fuit nefandiſſimus concubitus , ergo Deus fuit auctor mali,ſi ipſe ſuſcitauit iſtud.Item patet, quia infra dicitur: tollã vxores tuas in oculis tuis,& dabo proximo tuo. Et iterum dicitur : tu enim feciſti abſconditè, ego verò faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael. Reſpondendum,quod Deus non eſt auctor mali, quia non eſt volens iniquitatem; ſed potius odit omnes,qui operantur iniquitatem. Pſalm.5. & non ſolùm Deus non cooperatur homini ad iniquitatem; ſed etiam non incitat eum , vel tentat ad malum. Sic patet Iacobi. cap.1.ſcilicet. Cùm quis tentatur,non dicat,quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum eſt; ipſe autem neminem tentat: vnuſquiſq; verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.Dicendum tamen quod Deus eſt auctor malorum, quæ pertinent ad pœnam , in.mò nullum malum pœnale eſt,quod à Deo non ſit,ſic patet Amos. cap.3 ſcilicet: Non eſt malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit , ſcil. nulla pœna eſt,quæ ab eo non infligatur , nunc autem in hoc, quod Abſalom cognoſceret vxores Dauid,erant duo,ſcilicet, culpa Abſalom volendo agere quod illicitum erat ; & pœna Dauid tolerando infamiam quandam , & triſtitiam ex hoc. Quantum ad primum , Deus non cooperabatur Abſalom, nec cooperatur alicui peccanti; immo nec poteſt cooperari, quia omnis operatio Dei eſt aliquid reale , & poſitiuum: peccare autem non dicit aliquid poſitiuum, ſed deficientiam , ad quam impoſſibile eſt quod Deus directè aliquid conferat : & quantum ad hoc dicitur quod Deus non eſt auctor malorum: Secundùm quod erat hic,fuit infamia Dauid, & triſtitia eius, quæ erat quædam pœna : & quantum ad iſtam Deus cooperatus eſt ipſi Abſaloni,inquantum per actum ſuum infligebatur quædam pœna Dauid , & iſta pœna non habet rationem mali,ſed iuſti , quia iuſtè inflicta eſt. Ob hoc autem Deus interdum prædicit aliquibus,quòd alij accipiant vxores eorum, inquantum iſtud eſt quædam pœna ipſorum. Sic pater Deuteronom.28.ſcilicet: Vxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Sic etiam Iob inuocabat in pœnam ſuper ſe , quòd vxor ſua cognoſceretur ab alijs,vt patet Iob.32. ſcilicet : Si deceptum eſt cor meum ſuper mulierem ; & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum , ſcortum ſit alterius vxor mea , & ſuper illam incuruentur alij; hoc eſt enim nefas,& iniquitas maxima:pœnæ autem iſtæ regulantur à Deo, quamquam in ipſis ſit peccatum coniunctum ; quia ſapientia Dei eſt , quæ ſcit ipſis rebus malis benè vti , & iſto modo tolluntur omnia mala ab vniuerſo , dum etiam ipſa peccata bona fiunt : ſic ait Boe. de Conſola. libr.4. proſa.6. ſcilicet, Sola eſt enim diuina vis, cui mala quoque bona ſint , cùm eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur , vt quod ab aſſignata ordinis ratione deceſſerit , hocidem in alium tamẽ ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiæ liceat temeritati. Cùm autem arguitur quod Deus eſſet auctor mali,ſi ipſe ſuſcitaret malum de domo Dauid: dicendum quod intelligitur quantum ad pœnam,id eſt,permiſit ſuſcitari,& dedit facultatem ipſi Abſalom faciendi hoc,inquantum erat dedecus Dauid. Etiam dicitur : tollam vxores tuas,id eſt,faciam tolli cooperando in pœnam tuam , ſed non in culpa Abſalom : & ſic intelligitur quidquid hoc modo dicitur. *Et tollam vxores tuas*, ſcilicet,ad dandum eas alteri, quia Deus dedit facultatem Abſalom ad tollendum vxores patris ſui.

D

Quomodo dicat Deũ ſuſcitaſſe malũ de domo Dauid.

Quomodo verum ſit, quòd Abſalom datæ ſint vxores Dauid, cùm datæ ſunt concubinæ tantum. E

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur hic, quod vxores Dauid dandæ erant alteri,quia non fuerunt datę vxores eius in manu Abſalom, ſed concubinæ , vt patet infr.16. Ad hoc reſponderi poteſt ſecundùm Nico. quod concubina accipitur pro vxore : eſt tamen iſta conſuetudo ſcripturæ quod vxores principales vocet vxores , alias autem minus principales vocet concubinas:ſic patet de Agar,& Cetura,quę vocantur concubinæ Abrahæ. Geneſ. 25. ſcilicet: Filijs concubinarum largitus eſt munera,ſcilicet, filijs Agar,& Ceturæ:iſtæ tamen ſunt vxores,vt patet de Agar Geneſ.16. & de Cetura Geneſ. 25. Ita etiam poteſt dici de vxoribus Dauid , quod magis principales vocabantur vxores, & minus principales vocabãtur concubinæ ; & ſic vult quòd vxores Dauid erant iſtæ mulieres , & ſecundùm hoc tenet Nicolaus, quòd nunquam habuit Dauid aliquam concubinam , ſed ſolùm vxores , vt ipſe dixit ſupra quinto . Sed dicendum videtur , quod iſtæ quas cognouit Abſalom,fuerunt concubinæ Dauid , & non vxores matrimonialiter ductæ : quod patet , quia infra decimoſexto dixit Achitophel ad Abſalom,ingredere ad concubinas patris tui,quas dimiſit ad cuſtodiendam domum.Idem patet infra vigeſimo cùm dicitur: Cumque veniſſet rex in domum ſuam in Ieruſalem , tulit decem mulieres concubinas ſuas, quas dereliquerat ad cuſtodiendam domum , & tradidit eas in cuſtodiam. Item Nicolaus propter hoc ponit , quod iſtæ erant vxores, quia putat quod Dauid non habuit aliquã concubinam , & tamen manifeſtum eſt quod Dauid habuit concubinas : nam ſupra quinto dicitur quod Dauid accepit vxores & concubinas de Ieruſalem poſtquam venit de Hebron. Idem patet 1.Paralipom.3.vbi dicitur,quod habuit Dauid filios ex vxoribus,& concubinis: & ſic in iſtis locis diſtinguuntur vxores & concubinæ : ſi tamen vxores & concubinæ eſſent idem, vel vocarentur ſolum vxores , vel ſolùm concubinæ. Item dictum commune, ſcilicet, quod principalis vocatur vxor, & omnes aliæ vocantur concubinæ , non ſtat applicando ad Dauid , quia tunc prima vxor , quam accepit , ſcilicet, Michol vocaretur vxor , omnes autem aliæ vocarentur concubinæ: & tamen falſum eſt,quia ſupra tertio cap.ponuntur ſex vxores Dauid,inter quas non computatur Michol , & ſupra quinto dicitur , quòd accepit poſtea alias vxores de Ieruſalem, & computantur ibi omnes filij iſtarum : & tamen 1. Paralippo.3. ponuntur omnes iſti filij,& dicitur,quod omnes iſti erant filij Dauid, præter filios concubinarum : ergo videtur quod nulla illarum nominatarum ſupra tertio, & quinto,

C F

& 1.Para-

& 1.Paralipom.3.erat concubina,ſed ſolùm illæ,quæ non nominantur expreſsè: & ſic oporteret dici, quod Dauid habuit concubinas, quæ non erant vxores principales, aut minus principales, ſed mulieres carnaliter cognitæ ſine lege matrimonij:& tamen infr.16. & 20. dicitur quòd iſtæ erant concubinæ: ergo oportet dicere quòd non erant vxores. Item patet quia Dauid tulit ſecum omnes vxores ſuas, ſolas autem illas decem mulieres reliquit ad cuſtodiendam domum, ergo videtur,quòd non erant vxores, ſed concubinæ, quia aliàs honoraſſet eas,ſicut cæteras ducendo ſecum. Cùm autem obijcitur, quòd hic in litera dicitur, quòd erant iſtæ vxores. Reſpondendum quòd accipitur large vxor pro concubina. Ratio huius eſt, quia Deus volebat denuntiare Dauid pœnam ſuam propter adulterium cùm Bethſabeæ; & ſi dixiſſet ei, quòd illæ mulieres,quæ accipiendę erant de ſuis,futurę eſſent concubinæ, non tantum triſtatus fuiſſet Dauid; quia iam eſſet certus,in quo iſtud malum ei euenturum eſſet: vt ergo ſuſpitio eum redderet incertum,& ex hoc torqueretur, non expoſuit,an de vxoribus, vel de concubinis, ſed large dixit de vxoribus: vt ſuſpectus eſſet Dauid in quo malum ei euenturũ erat.Et hoc quia ipſe diligebat nimis vxores quaſdam, in quibus nullo modo fieri voluiſſet aliquod dedecus; & quia ſi ſciret quòd iſtæ erant exemptæ, non tantum eſſet anxius, dixit de vxoribus,vt maneret ambiguitas.

In oculis tuis. Non eſt ſenſus,quod vidente Dauid Abſalom acciperet vxores eius; ſed dicitur in oculis tuis, id eſt,te ſciente, & non potente prouidere, tanquam ſi videris, & non poſſes excuſare. *Et dabo proximo tuo,* id eſt, dabo eas filio tuo Abſalom. Vocatur enim Abſalom proximus, quia quilibet homo vocatur proximus alterius, ſic etiam Dauid vocatus fuit proximus Saulis. præceden.libr.cap.15. *Et dormiet cum vxoribus tuis in oculis ſolis huius,* id eſt, dormiet cum eis præſente ſole,ſcil. coram omnibus, quaſi dicat, non abſcondetur in tenebris ad dormiendum cum eis quaſi erubeſcat, ſed publicè dormiet cum eis. Sic factum eſt, nam in ſolario tetenderunt tabernaculum ipſi Abſalom,& dormiuit ibi præſente toto Iſrael cum omnibus concubinis patris ſui.infr.16. *Tu enim feciſti abſconditè,* id eſt, tu cognouiſti Bethſabeæ in abſcondito, & feciſti eam à te ſecretè duci: poſtea quoque celare voluiſti factum iſtud per mortem Vriæ. *Ego vero faciam in conſpectu ſolis,* i.ego faciam quòd filius tuus Abſalom in publico,id eſt, coram ſole faciat iſtud.

Et Dauid ad Nathan. Hic ponitur ſecundum huius ca.in quo habetur peccati recognitio. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur peccati humilis confeſſio: ſecundò humana conſolatio:tertio hiſtoriæ continuatio. Secunda ibi. *Et conſolatus eſt Dauid.* Tertia ibi. *Igitur pugnabat.* Circa primum dicitur. *Peccaui Domino.* Iſta eſt confeſſio Dauid humilis & vera: nam nimis doluit propter hoc,quod egerat, & tunc fecit pſalmum illum quinquageſimum,ſcilic. Miſerere mei Deus: vnde meruit à Domino exaudiri. *Dixitq; Nathan ad Dauid, Dominus quoq; tranſtulit peccatum tuum,* ſ.quia verè doluiſti, Dominus remiſit tibi peccatum.

Quando Dauid fecit pſalmum Miſerere mei Deus.

Quomodo Nathan cognouit immediatè poſt confeſſionem Dauid peccatum ſibi remiſſum.

QVÆST. X.

QVÆRET aliquis, quomodo Nathan immediatè potuit dicere Dauid, quod Deus remiſerat ei peccatũ, quia ad hoc oportebat quod haberet à Deo reſponſionem, quam non videbatur poſſe habere ita cito. Reſpondendum quod dupliciter hoc fieri poterat. Vno modo quod Deus dixiſſet Nathan iſtud antequam veniſſet ad Dauid, & iuſſiſſet quod primò prænuntiaret ei pœnam; deinde quando confiteretur ſe peccaſſe, diceret illi quod Deus tranſtulerat peccatum eius. Aliter dici poteſt, quod Deus ſolùm reuelauerat Nathan pœnam, quam prænuntiare debebat Dauid: cùm autem nunc Dauid confeſſus eſt peccaſſe, reuelauit Dominus Nathan, quod translatum erat peccatum Dauid: & ipſe illud dixit Dauid. Simile factum eſt de rege Ezechia. nam iuit ad eum Iſaias dicens: Præcipe domui tuæ: morieris, & non viues.infra quarto libr. capit. 20. Et tunc cùm egrederetur Iſaias ab Ezechia, antequam veniret ad mediam partem atrij, locutus eſt Dominus ad eum, quod diceret Ezechiæ, quod non moreretur. Sed tunc dicetur, qualiter Deus poterat reuelare ei tam citò, quòd translatum erat peccatum, quia hic non eſt ſimile de Iſaia:nam Iſaias receſſit ab Ezechia, & antequam veniret ad mediam partem atrij,locutus eſt ei Dominus: hic tamen erat Nathan præſens ipſi Dauid,ideo non videtur,quod Deus locutus fuerit ei hic. Reſpondendum,quod coram Dauid Deus locutus eſt ad Nathan: nam ſimile factum eſt præceden.libr.cap.9.cùm Deus dixiſſet Samueli: cras mittam ad te virum de terra Beniamin,& vnges eum in ducem: die autem ſequenti venit Saul ad Samuelem, & ibi dicitur: Cumq; aſpexiſſet Samuel Saulem,Dominus ait ei: Ecce vir,quem dixeram tibi: & ſic in præſentia Saulis Deus locutus eſt Samueli de ipſo. Ita ergo hic, & ſic eſt intelligendum,quod Nathan ſolùm acceperat à Domino reuelationem de pœna Dauid,& non de translatione peccati; & nunc poſtquam Dauid dixit,peccaui, Deus locutus eſt ad Nathan de translatione peccati.

Quomodo Deus locutus fuerit Nathan coram Dauid.

QVÆST. XI.

QVÆRITVR vlterius, quomodo ergo Deus poterat loqui ipſi Nathan coram Dauid. Reſpondendum eſt, quod quadrupliciter Deus loqui conſueuit prophetis. Primo modo apparente aliquo Angelo in figura humana,& loquente. Secundo modo, quod aliqua vox formaretur in aere,non apparente corpore,in quo formabatur. Tertio modo, quod Deus in ſomnio immutet phantaſiam. Quarto modo,quod Deus mutaret intellectum in vigilia. & hoc ſiue per ecſtaſim, ſiue ſine ecſtaſi. Primus modus non ſtat hic: nam tunc audiuiſſet vocem Domini Dauid ſicut Nathan: & nihil magis quantum ad hoc diceretur Nathan Prophetæ, quàm Dauid, quia vterque videret effigiem, & audiret vocem formatam. Secundus modus etiam non ſtat ex eadem cauſa, quia quamquam tunc non videretur aliqua effigies; tamen vterque audiret vocem domini, & eſſent in hoc æqualiter ambo Prophetæ. Tertius modus non ſtat, ſcilicet, quod fieret in ſomnio, quia hic Nathan non poterat dormire coram Dauid, cùm continuaretur ſermo inter ambos. Quartus modus eſt neceſſario aſſignandus, ſcilicet, per immutationem ſolius intellectus ſine aliqua voce, & effigie, & immutatione facta in phantaſia: non tamen debet poni, quod fieret per ecſtaſim, quia qui patiuntur ecſtaſim, ſunt abſtracti ab omnibus ſenſibus, & non reperitur in eis aliqua operatio animalis, ſed cadunt in terram,& neſciunt an ſint extra corpus, vel in corpore,ſicut dixit Apoſtolus 2.ad Corinth.cap.12. ſcilicet: Neſcio an in corpore,ſiue extra corpus, Deus ſcit.ad ecſtaſim autem fit immutatio, & cadunt homines in terram, & patiuntur alia,quæ non eſt conueniens pati prophetas in conſpectu aliorum hominum. Patet de beato Paulo, quando raptus eſt in cœlum; nam cecidit in terram,& apertis oculis nihil videbat, & manſit tribus diebus non comedens,nec bibens. Actor.9. Nathan tamen nihil tale paſſus eſt coram Dauid, cùm continuaretur ſermo inter eos,ideo dicendum, quod fuit immutatio intellectus ſimplex, per quam non fit aliqua mutatio in corpore: nec ceſſat propheta ab actibus exterioribus. Iſtum modum habuit Eliſeus coram rege Iuda,& Iſrael,quando dixerunt ei, quod prophetaret: & factus eſt ſuper eum ſpiritus domini,& prophetauit coram eis.infra 4.libr. capit.3. Simile quoque fuit in Samuele, cui Deus locutus eſt coram Saule. præced. lib. c.9. & generaliter vbicunque dicitur,quod Deus loquebatur alicui prophetæ coram aliquibus, intelligitur de ſola immutatione intellectus,quia alij modi non conueniunt,vt patet ex rationibus aſſignatis.

(·.·)

A

Quomodo Deus transtulit peccatum Dauid.

QVAEST. XII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo sit verum, quòd Deus transtulit peccarum Dauid, quia aut istud intelligetur quantum ad culpam, vel quantum ad pœnam. Non primo modo, quia culpa nunquam transfertur, sed remittitur, & nõ diceretur de culpa, quòd translata sit: quia istud significat aliquod speciale; & tamen transferri culpam generale est: nam quandocunque peccator dolet, Deus remittit peccatum illius. Ezech. 18. Item non potest intelligi quantum ad pœnam: nam non fuit pœna dimissa, cùm non recesserit gladius de domo Dauid, & concubinæ eius cognitæ fuerint ab Absalone, vt patet supra. Respondendum, quòd peccatum translatum fuit quantum ad pœnam: fuit tamen punitio facta in domo Dauid. Sed est sensus, quod Dauid merebatur mori in propria persona secundùm leges humanas, & iudicium Dei, quia occiderat Vriam; quia tamen confessus est peccatum, Deus transtulit pœnam in posteros eius, & in hoc fecit magnam gratiam ipsi Dauid: & patet hoc ex litera sequen. quia dicitur: non morieris; non tamen dixit, quod erat peccatum remissum, quia nimis differt inter remittere, & transferre.

Peccatũ Dauid dicitur fuisse traslatũ quãtũ ad pœnã.

B

An pœna Dauidi debita potuerit in posteros transferri.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo potuit transferri pœna Dauid in posteros eius: nam videtur, quòd nullo modo poterat fieri, quia aut posteri Dauid merebãtur pœnas illas, quas passi sunt, aut non: si non merebantur, & passi sunt solùm pro Dauid, iniustè cum eis actum est, Deus tamen neminem iniustè condemnat: si autem merebantur posteri Dauid ea, quæ passi sunt, non fuit translatum peccatum Dauid in illos, sed ipsi pro se passi sunt. Respondendum, quod aliqui de posteritate Dauid puniti sunt pro Dauid, & nihil merebantur, sicut paruulus ille, qui natus est de adulterio. infr. in litera. nam iste non potuit peccare, aut mereri aliquod malum: alij autem passi sunt, qui merebantur id quod patiebantur sicut Ammon, & Absalom, & Adonias, & multi alij. In omnes tamen istos translatum est peccatum Dauid: directiùs tamen in illum, qui nihil merebatur, & passus est, quàm in alios, qui aliquid merebantur: ideò Nathan cùm dixisset, quod Dominus transtulerat peccatum eius, addidit: veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natus est ex te, morte morietur, quasi dicat, in illum transferetur peccatum tuum. Nunc autem manent duo dubia. Primum est, quomodo punitus fuit iste puer, cùm nihil peccasset. Secundùm est, quomodo alij posteri Dauid, qui peccauerunt, & puniti sunt pro culpis suis, dicuntur puniti pro peccato Dauid. Respondendum, quòd puero paruulo non facta est iniuria, quod moreretur, quia anima sua non perijt: quòd autem ipse priuatus sit præsenti luce, non fuit iniuria sua, vel pœna, sed patris sui, quia sicut si quis habeat pecora, & moriantur, pœna & damnum non est ipsorum pecorum, sed domini: ita cum filius paruulus non sit aliquid per se intelligens, nec plenè vtens aliqua sensatione intra paucos dies, sed est quasi animal imperfectum, quòd moriatur, non est pœna sua, sed patris: ideò cùm Deus vellet punire Dauid, ita puniebat eum in paruulo illo, sicut in se: & paruulo non infligebatur aliqua pœna iniustè, quia mors sua non erat pœna sua, sed patris: ipsi tamen patri iustè quæcunque pœna infligeretur pro peccato, ideò potuit ei ista infligi. Item patet hoc alia ratione, scilicet, quia si aliqua pars corporis percutiatur, non dicitur illa pars puniri, sed homo, vel animal cuius est pars, sed filius paruulus est pars patris, vt patet 5. Ethic. Scilicet, filius est pars patris, donec sit pelicon, ideſt, magnus. ergo non poterit filius paruulus iniuriam pati, vel pœnam, sed pater hoc patitur: & ob hoc subditur ibi, quòd non est iustum simpliciter inter patrem & filium, sicut nec inter totum & partem: ergo paruulus iste iustè patiebatur, quia pater, cuius erat pars, iustè punieba tur. Ob hoc autem quamquam in scriptura dicatur, quod Deus punit peccata patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem, nunquam reperietur, quod filij magni pro solo peccato patris moriantur, sed paruuli, & sic intelligitur illud, quod dicitur Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: & filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij. Intelligitur autem de adultis, vel peruenientibus ad ætatem vtentem ratione. Quod patet ex exemplis ibi positis, scilicet, quod si pater coluit idola, & filius non; filius non morietur pro patre, & tamen ille filius, qui potest colere idola, vel non colere, peruenit ad ętatem rationis, quia minores non possunt colere, vel non colere idola. Ratio huius est, quia filij maiores sunt per se intelligentes, & per se homines: & bonum eorum, vel malum pertinet ad seipsos, & non ad patrem suum. Item, quia filius adultus non est pars patris secundùm Arist. 5. Ethicor. quia iam est pelicon, id est, magnus. Vnde ter talem filium & patrem iam cadit iustum politicum. nũquam ergo reperitur in scriptura, quod filij magni occidantur, vel puniantur pro patribus à Deo, quia tunc puniretur vnus pro alio, quod est iniustum. Paruuli tamen leguntur puniti, & occisi pro patribus, quia tunc non dicitur vnus pro alio puniri, sed idem pro seipso. Secundum dubium erat, quomodo posteri Dauid, qui erant maiores, dicuntur puniti fuisse pro Dauid, & peccatum eius dicitur translatum ad eos. Respondendum, quòd omnes isti puniti fuerunt pro seipsis, quia iniquitates eorum exigebant tales punitiones, sicut Amnon occisus est, quia cognouit sororem, seq. c. Absaloin verò, quia insurrexit contra patrem. infr. 18. idem de Adonia. sequ. libr. cap. 2. & sic de omnibus alijs: ideo istis fuit data pœna pro delictis proprijs, nec fuisset data minor, aut maior, siue fuissent filij Dauid, siue non, & sic nullo modo sit eis iniustum, tanquam patiantur aliquid pro Dauid, quod aliàs passuri non erant. Dicuntur tamen puniri pro Dauid: vel transire peccatum Dauid in eos, inquantum in pœnis eorum Dauid afflictus est nimis. Sicut patet de Amnon primogenito suo, sequ. c. Sic etiam fuit de Absalom: pro quo lugebat nimis, dicens: Absalom fili mi, fili mi Absalom, quis mihi det, vt ego moriar pro te? infr. 19. Fuit ergo pœna Dauid in istis tanquam si ipsemet pateretur: & sic eadem pœna erat data pro peccato duorum, scil. pro peccato filiorum Dauid, & pro peccato Dauid: nam inquantum Amnon, & Absalom moriebantur, erat pœna peccati eorum. Inquantum verò necesse erat Dauid de hoc dolere, erat pœna peccati Dauid. Sed obijcietur, quia si Dauid non peccasset in homicidio, & adulterio: si Absalom, & Amnon peccauissent eo modo, quo peccauerunt, occidendi erant, sicut occisi sunt, & sic Dauid doleret pro morte eorum, sicut doluit, ergo non est specialiter pœna pro peccato Dauid tristitia de morte filiorum suorum. Respondendum, quod Deus est iudex rectissimus, & nullam pœnam vnquam infligit nisi pro peccato: Dauid tamen acerbè punitus est de morte filiorum suorum, ergo propter aliquod peccatum hoc euenit. Dicendum, quod siue Dauid peccasset in adulterio, & homicidio, siue non: & filij sui peccauissent eo modo, quo peccauerunt, oportebat, quod punirentur, sicut puniti sunt: Deus tamen ordinasset aliter tẽpora punitionis, scilicet, quòd non puniti fuissent viuente Dauid, vt ipse non torqueretur de malis eorum, & sic tunc mors inflicta filijs Dauid esset pœna solùm peccati eorum, & non patris sui: quia tamen Dauid peccauit, fecit Deus, quod occiderentur filij eius, eo viuente, vt ipse puniretur in illis. Sed obijcietur tunc de alijs de posteritate Dauid, qui gladio perierunt, & dicuntur occisi pro peccato Dauid, cùm dicatur in litera. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua in sempiternum, & isti erant magni, qui moriebantur. Respondendum, quod posteri Dauid, qui perierunt gladio, erant magni, & occisi sunt pro peccatis suis, & tamen illi dicuntur etiam occisi pro peccatis Dauid, non tamen Dauid doluit, quando ipsi mortui sunt, eo quod Dauid tunc non viuebat: doluit tamen nunc cùm viueret, quia cùm denuntiatum fuerit sibi, quod non recessurus erat gladius à domo eius in sempiternum, dolebat nimis de infælicitate posteritatis eius, & iste dolor sufficiebat ei in quandam partem pœnæ pro peccato suo. Sed adhuc dicetur: si de posteris Dauid occisi sunt gladio aliqui paruuli, sicut forte filij Sedeciæ erant paruuli, quos occidit rex Nabuchodonosor infr. 4. libr. cap. vlt. & quando Athalia impijssima occidit omne semen regium de stirpe Ochoziæ. infr. 4. libr. cap. 10. & 2. Paralip. 22.

D

Filij magni non puniũtur pro peccato patris.

E

Posteri Dauid licet puniti fuerint pro suis peccatis: dicitur tamen peccatũ Dauid punitũ in eis, quia Dauid afflictus est nimis in pœnis eorum.

Obiectio.

Resp.

F

Obiectio.

Resp.

C

Puer paruulus, quo modo punitus est sine peccato pro peccato patris.

videtur,

videtur, quod multi paruuli occisi fuerint ibi; paruuli tamen non moriuntur pro peccatis suis, sed pro peccatis patrum; quomodo ergo illi mortui sunt pro Dauid? quia illa pœna nihil attinuit ad Dauid. Responderi posset sicut supra, scilicet, quod licèt Dauid non doluit in speciali de morte istorum, quia nesciuit determinatè mortem cuiuslibet de stirpe sua, doluit tamen in vniuersali pro omnibus, qui de stirpe sua occidendi erant gladio, & hoc sufficit ei ad pœnam. Aliter dici potest, & melius, quod posteri Dauid, qui erant adulti, mortui sunt pro peccatis suis, & pertinuerunt ad pœnam Dauid. paruuli tamen qui de stirpe sua post eum occisi sunt, non fuerunt pro eodem directè occisi, sed pro aliquibus aliis posteris, vtpote filij Sedeciæ, qui paruuli erant, occisi sunt pro peccato patris coram eo: filij autem Ochoziæ occisi sunt pro peccato aliquorum cognatorum suorum, qui superstites erant: vel fortè, & melius, occisi sunt, quia futuri erant mali in regno, & Deus voluit præoccupare malitiam eorum: nam sicut Deus aliquos bonos occidit, ne à malitia occupentur, vt patet Sap. 4. ita & aliquos, quasi indifferentes ad bonum & malum, occidit, quia mali futuri sunt, ne mala eorum grauia sint. Aliter autem quidam assignant ad istud principale dubium responsionem dicentes, quod omnes posteri Dauid puniti fuerint pro Dauid, scilicet, quia pro peccato eius Deus permisit illos cadere in talia peccata, qualia non permisisset, nisi peccasset Dauid, & ex hoc illi puniti sunt propter Dauid: cùm propter peccatum debeatur pœna, & peccatum eorum fuit propter Dauid. Sed dicendum videtur, quod ista positio dupliciter potest intelligi: vno modo, quod Deus permisit cadere posteros Dauid in peccatum propter peccatum Dauid, scilic. quod si Dauid non peccasset, & orasset pro posteris suis ne peccarent, Deus non permisisset illos cadere in peccatum, quia tamen peccauit Dauid, oratio sua non fuit exaudita pro posteris suis: ideo permissi sunt peccare, ac si nullus orasset pro eis: & iste sensus rationabilis est, quia certum est, quod multi liberãtur, ne peccent, precibus Sanctorum, qui peccarent, nisi interuenirent illæ preces. Aliter potest intelligi, quod Deus permisit posteros Dauid cadere in peccatum directè in pœnam peccati Dauid, & si Dauid non peccasset, non permisisset cadere eos in peccata illa: siue Dauid orasset pro illis, siue non. Et iste sensus non videtur mihi satis tutus: nam quod Deus permittat aliquem cadere in peccatum, vel eum iam cadentem, & in peccato manentem resurgere non faciat, non est nisi à secretissima Dei dispensatione, qua quosdam ex mera liberalitate ante sæcula prædestinauit, & vocauit; alios verò vocare noluit, vel non curauit. Aut accidit istud in pœnam peccati alterius istiusmet hominis, scilicet, vt qui se nò vult, cùm potest, à peccatis custodire, permittatur à Deo in pœnam istorum in alia peccata cadere, modus tamen assignatus à principio de translatione peccati in posteros conuenientior est, & ille est tenendus. *Non morieris*, scilicet, non morieris tu, sed filius tuus, & in hoc fuit translatio peccati. *Verumtamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc*, id est, propter peccatum istud commouisti inimicos ad maledicendum Deo: ideo ne peccatum istud maneat inultum, morietur ille filius, qui iam natus est. Est autem sensus, quod inimici, scilicet, Israëlitarum, id est, Gentiles blasphemabant nomen Domini dicentes, Deum Hebræorum esse acceptatorem personarum; quia abstulit regnum de domo Saulis propter parua peccata, & nò puniuit Dauid in aliquo propter peccata maiora, & ista erat blasphemia, quia Deus non est verè acceptator personarum, vt patet Act. 10. scilicet: Nunc cognoui in veritate, quod non sit acceptator personarum Deus. Vel aliter intelligitur, scilicet, quod inimici, id est, inimici Dauid blasphemabant nomen Domini, dicentes Deum esse fauorabilem. Exiit quoque prouerbium vulgare contra Dauid, scilicet, quomodo poterit esse salus ei, qui comedit ouem, & occidit pastorem? Et dicebatur pro Dauid, qui acceperat Bethsabeæ, & occiderat Vriam. De hoc autem fecit ipse Psalmum tertiũ, in quo dicitur: Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius. *Filius qui natus est tibi, morte morietur*, id est, iste, qui natus fuit tibi de adulterio, morietur, ne habeant locum blasphemandi de Deo inimici: erat enim iam natus paruulus iste, quando venit Nathan ad nunciandum Dauid istam pœnam de morte filij, & de omnibus aliis.

Quare potius iste paruulus mortuus est pro peccato Dauid, quàm aliquis alius de filiis eius.

QVÆST. XIIII.

QVÆRET aliquis, quare potius iste paruulus mortuus est pro peccato Dauid, quàm aliquis alius de filiis eius. Respondendum, quod rationabilius erat mori aliquem paruulum quàm adultum: nam adulti iustè non possunt mori, nisi peccauerint, & si aliquis peccauisset, & moreretur de filiis Dauid, non erat conueniens translatio mortis Dauid in illum, quia ille principalius pro se moriebatur: si autem adultus nihil peccasset, & moreretur pro Dauid, erat iniustissimum; quia filius non debet mori pro patre, nec pater pro filio. Ezec. 18. quod intelligitur de adultis. In paruulum ergo debuit fieri translatio mortis Dauid, quia ille nihil peccauerat, sed solùm moriebatur pro peccato Dauid. Sed tunc dicetur; cùm aliquis paruulus moriturus esset pro peccato Dauid, cur potius iste quàm alius mortuus est. Respondendum, quod fuit propter duo. Primum est conuenientia ad delictum: nam ista pœna dabatur pro adulterio, & homicidio Dauid: sed iste puer natus fuerat de illo adulterio, ergo conuenientius iste mori debebat quàm aliquis alius. Secundò hoc factum fuit ad tollendum scandalum: nam Deus dedit pœnam Dauid, quia propter eum scandalizabantur inimici, & maledicebant Deo, dicentes eum esse fauorabilem: vt ergo appareret Deum non esse acceptatorem personarũ, puniuit Dauid, & quia magis apparebat, quod Deus puniebat Dauid propter istud peccatum, si occideret filium natum de adulterio quàm aliquem alium, ideo illum occidit: nam si alius de filiis Dauid mortuus fuisset, putaretur euenisse propter aliud peccatum, & quod istud manebat impunitum. In Hebræo habetur: *Quia ad iracundiam prouocasti.* Vbi litera nostra dicit, quia blasphemare fecisti, & idem signant. Nam ille, qui blasphemat, prouocatus est ad iram cõtra Deum, ideo blasphemat de eo, tanquam de malefactore. *Et reuersus est Nathan in domum suam*, scilicet, postquàm denunciauit istas pœnas Dauid, reuersus est in domum suam, quia non erat nunc tempus manendi cum Dauid, eo quod ipse erat amaro animo. *Percussitque Dominus paruulum, quem pepererat vxor Vriæ Dauid*, id est, dedit ei plagam incurabilem, vt moreretur. Ob hoc autem ista mors est quodammodo violenta, quia non euenit ei ex aliquo accidẽte naturali, sed quia Deus voluit percutere eum, velut si misisset super eum fulmina de cœlo, aut lapides. Vocatur autem Bethsabeæ vxor Vriæ, non quod iam esset vxor eius, sed quod eo tempore, quo genitus est iste puer, esset vxor Vriæ, vt patet præced. capit. vel vocatur vxor Vriæ; quia aliquando fuit vxor Vriæ, siue hoc esset ante conceptionem pueri, siue post. Sic etiam vocatur Abigail vxor Nabal Carmeli, quamquam iam esset vxor Dauid, vt patet præced. lib. cap. 27. & 30. & supra 2. *Et desperatus est*, id est, desperatum fuit de salute eius. Dupliciter potest intelligi, vno modo, quod tantus fuit languor pueri, quod naturaliter non poterat euadere, ideo medici dixerunt eum desperatum. Vel aliter; desperatus est, id est, desperatũ fuit de vita eius, quia Deus dixerat, quod moreretur, & verbum Domini certissimum est. Sed primus sensus est melior, quia secundus repugnat aliqualiter literæ sequenti. In Hebræo habetur: *Et ægrotauit*, scilicet, ęgrotauit ad mortem, ita vt desperaretur, & hoc signat litera nostra. *Deprecatúsque est Dauid ad Dominum pro paruulo*, id est, orauit ne moreretur puer. *Et ieiunauit Dauid ieiunio*, id est, fecit ieiunium magnum, vel austerum, vt sanaretur puer. In Hebræo habetur: *Dauid inquisiuit Dominum*. Vbi litera nostra dicit deprecatus est: & idem signat, quia inquirere eum est petere misericordiam à Deo, iuxta illud: Quærite Dominum, dum inueniri potest. *Et ingressus seorsum iacuit super terram*, id est, noluit manere Dauid cum viris suis in palatio, sed iuit aliquem locũ secretum, vt ibi vacaret precibus, & ieiunio, & mœrori. Et dicitur quod iacuit super terram, id est, humiliauit se super terram ad orandum, vel iacuit in terra, scilicet, non dormiebat in lecto, sed super terram affligendo animam suam. Et sic Dauid afflixit se hic in tribus, scilicet, in oratione, & ieiunio, & accubatione super terram. Iste enim est modus antiquorum, quãdo volebant Deum deprecari pro liberatione aliqua, ieiunabant, & orabant, & sedebant super terram, vel super cinerem.

Propter duo magis mortuus est iste paruulus, quàm alius.

Modus antiquorũ quãdo Deum pro liberatione aliqua deprecabãtur.

A Sic enim fecerunt Niniuitæ: nam rex Niniuæ ſurrexit de ſolio ſuo,& abiecit veſtimentum ſuum,& indutus eſt ſacco,& ſedit in cinere. Ionæ 3. Sic enim faciebant Iſraëlitæ tam Sacerdotes, quàm non Sacerdotes occurrentibus aliquibus aduerſitatibus. In Hebræo habetur. *Et venit, dormiebat, & iacebat ſeorſum.* Et idem eſt quod litera noſtra, & ſignificatur clarius, quod dormiebat ſeorſum, ſcilicet, ſuper terram. Et poteſt accipi ſeorſum reſpectu vxoris ſuæ, ſcilicet, quod non accedebat ad eam diebus his, vel reſpectu ſeruorum ſuorum, ſcilicet, quia nolebat manere cum eis, nec comedere.

An Dauid peccauit orando pro iſto puero, vt ſanaretur.

QVÆST. XV.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauit orando pro iſto puero vt ſanaretur. Aliquis reſpondebit, quod ſic, quia aut Dauid audiens verba Nathan, firmiter aſſenſit illis, ſcilicet, quod moriturus eſſet puer, vel non. Si primo modo, erat inſania orare pro illo, quem ſciebat certiſſimè moriturum. Si ſecundo modo, peccabat grauiter non credendo dicto Prophetæ, cùm dicta prophetica ſint firmiora, quàm ea, quę oculis cernimus, vt patet 2. Pet. cap. 1. ſcilicet: Habemus autem firmiorem propheticum ſermonem. Reſpondendum, quod
B Dauid non peccauit orando Dominum pro ſalute pueri, quamquam dictum ei eſſet, quod moriturus erat, quia non erat certificatus, an moriturus eſſet. Sic patet infra: nam dixit Dauid, quis ſcit ſi fortè donet eum mihi Dominus, & viuet infans? Cùm autem obiicitur, quod Dauid debebat credere verbis Prophetæ. Reſpondendum, quod credidit: Prophetæ tamen aliquando loquuntur ſecundùm ſententiam Dei firmam, & aliquando ſolùm ſecundum comminationem. Primo modo quicquid prænunciant, certiſſimè euenit. Et ſi Dauid ſciuiſſet, quod ſecundùm firmam Dei ſententiam dictum fuiſſet verbum Nathan, non oraſſet pro ſalute pueri, immo peccaſſet ſi oraſſet, quia ex hoc innuebat, quod ſententia Dei firma erat mutabilis, quod faceret in Deo magnam imperfectionem: ſi autem dicuntur verba ſecundùm comminationem: non ſunt euentura ſic, vt prænuntiantur, ſed ſolùm dicuntur ad terrendum: & vt recedant à malo illi, quibus fit iſta comminatio, quod ſi fecerint, non infligetur pœna, quã Deus comminatur illis: Dauid autem dubitabat in quo modo horum intelligerentur iſta verba, ideo potuit licitè orare Dominum pro ſalute pueri.

Quare Dauid non petiit à Nathan de intellectu verborum, cùm ignoraret ſecundùm quem ſenſum dicta eſſent.

QVÆST. XVI.

C QVAERETVR vlterius, ſi Dauid dubitabat, quomodo iſta verba intelligebantur, cur non quæſiuit de intellectu eorum à Nathan Propheta, qui illa dixerat. Reſpondendum, quod non quæſiuit ab eo, quia ipſe neſciebat, quomodo intelligerentur: nam licèt Deus reuelet alicui Prophetæ aliquid, non certificat eum, an dicatur illud ſecundùm firmam ſententiam eius, vel ſecundùm comminationem, ideo Propheta neſcit dicere qualiter intelligenda ſint verba. Sic patet de Ioële Propheta, per quem Deus denunciauit multa mala uentura Iſraëlitis in bruco, & locuſta, & deſtructione agrorũ, Ioël. 2. ipſe tamen poſtea conſuluit Iſraëlitis, vt plorarent ad Dominũ, vt miſereretur eis, putans, quod poſſent mala enuntiata non euenire, cùm dicitur: Conuertimini ad Dominum Deum noſtrum, quia benignus eſt. & ſequitur: quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Dominus, & derelinquat poſt ſe benedictionem, eo. c. ergo ignorabat iſte qualiter intelligerentur verba ſua. Idem fuit de Propheta Iona, cui Deus dixit, quod prædicaret Niniuem ſubuertendã, & quia ſciebat, quod aliquando verba Dei dicebantur ſecundùm comminationem, & non eueniebant, ne ipſe viderentur mendaciter locutus fuiſſe, noluit prædicare, ſed fugit in Tharſis, vt patet Ionæ. 3. ſc. Propter hoc præoccupauit, vt fugeret in Tharſis: ſcio enim, quod tu Deus clemens, & miſericors es, & ignoſcẽs ſuper malitia, quaſi dicas, ſciebam, quod quamquam dicas te facturum aliquid mali, poſtea interdum parcis, quia miſericors es. Itẽ patet, quia Ionæ 3. dicitur, quod Ionas ſedit extra ciuitatem Niniue expectans, quid accideret ciuitati, ſc. an ſubuerteretur: & tamen ſi certus fuiſſet, quod iſta verba dicebantur ſecundùm comminationem, vel ſecundùm diffinitionem Dei, non curaſſet attendere euẽtum rei, quia ſi ſecundùm comminationem dictum fuiſſet, ſciret, quod nullo modo eueniret: ſi verò ſecundùm diffinitionem, ſciret, quod eueniret certiſſimè. D

In quo ſenſu accipienda ſint Prophetarum verba.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR vlterius, cum de verbis Prophetarum dubium eſt, in quo ſenſu accipiantur, an debeamus ea accipere tanquam importantia diffinitionem. Reſpondendum, quod licitum eſt nobis accipere in quocunque ſenſu voluerimus, quamdiu ipſa verba dubia manent, & non eſt maior ratio interpretandi pro vna parte, quàm pro alia. Dicendum tamen eſt, quod debemus potius intelligere ſemper verba eſſe dicta ſecũdum comminationem, & ſic intellexit Dauid. Hoc autem propter duo; Primum eſt, quia ſecurius eſt ea ſic intelligi, eo quod ſic intelligendo conuertemur ad Dominum, & dolebimus de peccatis: & non euenient mala ſuper nos. Si verò putemus ea dicta ſecundum diffinitionem Dei, non orabimus pro liberatione: & tunc ſequitur magnum inconueniens, quia interdum poterit aliquod verbum dictum eſſe ſecundum comminationem, ſcilicet, ſi receſſerint homines ab iniquitate ſua. Si autem putant illud dictum eſſe ſecundum diffinitionem Dei, tanquam deſperantes non curabunt auerti à malo, & veniet ſuper eos ſententia comminationis, quæ aliàs euentura nõ erat. Secundò intellexit Dauid iſta verba ſic, quia conſuetudo erat apud omnes homines, quod quandocunque prænuntiarentur aliqua propheticè, intelligerentur dicta ſecundum comminationem. Sic patet de Niniuitis Ionę c. 3. nam licèt Ionas ſine cõditione vlla prædicaſſet, quod poſt quadraginta dies Niniue ſubuertenda erat, tamen Niniuitæ putauerunt hoc poſſe aliter euenire, ideo prædicauerunt ieiunium per ciuitatem, & afflictionem, & quod clamarent ad Deum in fortitudine: & ſubditur ibi cauſa: quia ipſi dixerunt: quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Intellexit ergo Dauid verba iſta dicta ſecundum comminationem. E

An Prophetæ peccabant orantes aliter euenire, quàm prænuntiatum ſit.

QVÆST. XVIII.

F QVÆRETVR vlterius, an Prophetæ, vel alij homines peccabant orantes aliter euenire ea, quæ à Deo prænuntiata erant. Reſpondendum, quod cum verba Dei poſſint accipi ambiguè, vt dictum eſt; quamdiu manent ambigua, non eſt peccatum illa interpretari in contrariam partem: cum verò Propheta certificatus fuerit, vel ille, contra quem dicuntur, quod intelliguntur ſecundum diffinitionem, peccat, ſi amplius orauerit, quod illa in contrarium eueniant. Sciendum tamen, quod in prima vice, qua Deus Prophetæ reuelat aliquid, non certificatur ipſe, an ſecundum diffinitionem, vel comminationem ſibi dicatur; niſi fortè Deus ei ſpecialiter dicat, quod illud dicit ſecundum diffinitionem, ideo licet ſibi orare donec Deus prohibeat eum orare. Sic patet de Moyſe, cui Deus dixerat, quod non tranſiret Iordanem, quia offenderat eum, Num. 27. & tamen poſt hoc orauit Moyſes Dominum, quod permitteret eum tranſire. Et non peccauit in hoc, quia ſi putaſſet Moyſes quod peccabat, non oraſſet. Etiam, quia non increpatur Moyſes tanquam in hoc peccaſſet; poſtea verò Deus dixit ei, quod non oraret pro hoc, quia nullo modo tranſiturus erat illuc, vt patet Deut. 3. Sufficit tibi, nequaquam loquaris vltra ad me de hac re: & tunc Moyſes ceſſauit orare, & ſi amplius oraſſet, peccaret mortaliter, ideo non legitur poſt hoc, quod orauerit: ſed tãquam certificatus, quod non eſſet tranſiturus Iordanem, dixit Iſraëlitis, quod illi tranſirent in terram optimam, & ipſe non, vt patet Deut. 4. Sic etiã fuit de Samuel: nam Deus dixit ei, quod Saulem abiecerat, &

ipſemet Samuel prænuntiauit hoc Sauli.præced.lib.cap.15.& tamen poſt hoc orabat pro Saule,vt patet eod.cap.ſcilicet,verumtamen omnibus diebus lugebat Samuel Saul, quoniam pœnitebat Deũ quod conſtituiſſet eum regem ſuper Iſraël: & tunc nõ peccabat Samuel orando pro hoc,quia alioquin non oraſſet,cùm eſſet vir iuſtiſſimus. Deus tamen poſtea dixit Samueli,ne oraret pro Saule.præced.lib.c.16.ſcilicet, Dixit Dominus ad Samuelem,vſquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum:& poſt hoc Samuel nunquam orauit pro Saule,& ſi oraſſet,peccauiſſet mortaliter. Sed adhuc obiicietur contra prædicta,ſcilicet, quod quamquam Deus alicui Prophetæ reuelet, quod ea, quæ ei dicit, intelliguntur ſecundùm diffinitionem certam, quod poſſit orare, ne illud fiat. Sic patet de Samuele præced.lib.c. 15. Nam ipſe ex parte Dei dixit ad Saulem:Scidit Dominus regnum Iſraël à te hodie,& tradidit illud proximo tuo. Et poſtea ſequitur: Porro triumphator in Iſraël non parcet,& pœnitudine non flectetur: nec enim homo eſt, vt agat pœnitentiam: & ſic denunciauit ei, quod nullo modo Deus recederet à ſententia ſua,& tamen poſt hoc Samuel orauit pro Saule,vt patet eo.cap. Reſpondendum,quod Samuel non peccauit ibi orando, cùm neſciuit, an verba illa, quæ dixit,intelligerentur ſecundùm diffinitionem Dei, vel ſecundũ comminationem:nec obſtat,quod ibi dictum eſt, quod Deus non flecteretur ab ira ſua,quia iſtud non dictum eſt,vt aliquid per quod reuelaretur Samueli, an verba iſta eſſent ſecundùm diſpoſitionem Dei,vel comminationẽ, ſed erat aliquid quod Deus iuſſerat Samueli dicere ad Saulem: ideo ſicut dubitauit de omnibus aliis verbis, an dicerentur ſecundum comminationem,vel diſpoſitionẽ Dei: ita dubitauit de iſto, vnde ſemper orauit pro Saule,quouſque Deus reuelauit ei, quod abiecerat Saulem totaliter,vt patet præced.li.c.16.ſcilicet: Vſquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum? Et ſequitur ibi, quod vngeret Dauid in regem.ex quo patebat,quod totaliter erat abiectus Saul cum vngeretur Dauid, & tunc ceſſauit Samuel orare pro Saule,quia certificatus erat.

An ad hoc,vt aliquis ſit Propheta,debeat intelligere ea,quæ dicuntur, eſſe diffinitiua, vel ſecundùm commi-nationem.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR vlterius, quomodo poſſit ſtare,quod Prophetæ non intelligant,an ea,quę dicantur,debeant accipi ſecundùm diſpoſitionem Dei,vel ſecundùm comminationẽ: nam ad rationem prophetię requiritur,quod Propheta intelligat ea,quæ dicit:vt patet Dan.10.ſcilicet. Intelligentia enim opus eſt in viſione, id eſt, ad hoc quod aliquis dicatur videns, ſiue Propheta,opus eſt intelligẽtia,id eſt,neceſſe eſt, quod intelligat ea,quæ dicit, vel quæ ei reuelantur; alioquin non vocabitur Propheta,ſed loquens lingua, vel habens gratiam ſermonis,vt patet inf. ad Corin.11. vbi Apoſtolus diſtinguit Prophetam,& loquentem lingua, & Prophetam dicit eſſe maiorem,& intelligentem. Item patet, quia ob hoc Pharao nõ vocatur Propheta,quia videns ſeptem vaccas, & ſpicas per ſomnium,non intellexit myſterium.Gen.40.Caiphas quoque locutus eſt à Spiritu ſancto,Ioan.11.quia tamen ipſe non intellexit verba,non vocatus eſt Propheta. Reſpondendum, quod ad hoc,quod aliquis ſit Propheta,oportet,quod intelligat ea, quæ audit, vel quæ videt. Sed hoc ſtat dupliciter: vno modo quod Propheta intelligat, quid ſignificant verba, quæ audit, vel res,quas videt. Alio modo, quod intelligat, ad quem finẽ iſta dicuntur,vel an neceſſariò veniant,vel non.Prima intelligentia neceſſaria eſt in Propheta. Vnde ſi quis videret in ſomnio aliquam viſionem beſtiarum, vel aliarum rerum, quæ viſio ſit miſſa à Deo, ſi non cognoſceret, quid ſignificarent illæ beſtiæ,non eſſet Propheta. Sic fuit de Nabuchodonoſor, qui vidit ſemel quandam ſtatuam multorum metallorum,& non intellexit,quid ſignificabat: Deus tamen immiſerat ei viſionẽ illam,vt patet Dan.2.& non fuit propheta.Iterum etiam vidit Nabuchodonoſor quandam magnam arborem, & non intellexit eius ſignificationem,vt patet Dan.4.Item ſi quis audiret aliqua verba à Deo,& non intelligeret quid ſignificabant, quamquam illa retineret mente, non vocaretur Propheta: propter hoc autem cùm Daniel vidit quãdam imaginem beſtiarum,dicitur,quod intellexit ſermonem:nam intelligentia opus eſt in viſione: Dan. 10. Secundus modus intelligendi in Prophetia eſt,quod ſciant Prophetæ, an firmiter eueniant ea, quæ prædixerunt vel non, & quantum ad hoc non omnes Prophetæ intelligunt, immo nullus intelligit, niſi ei ſpecialiter reueletur. Primus modus intelligendi eſt neceſſarius in omni prophetia,& iſtum tenent omnes Prophetæ. Secundus autem non,& iſtum ignorabat Nathan,& de iſto dicebat Dauid, quis ſcit ſi ſortè donet eum mihi Dominus, quaſi dicat, nullus:ergo putabat Dauid,quod nullus ſciebat,an eſſet dicta prophetia ſecundùm diſpoſitionem Dei, vel comminationẽ. *Venerunt autem ſeniores domus eius*, id eſt, viri honorabiliores totius domus Dauid,qui ætate ſenes erant, & magnæ prudẽtiæ, atque conſilij,ideo erant maiores in domo Dauid. *Cogentes eũ, vt ſurgeret de terra*,id eſt,iſti veniebant, vt facerent regem ſurgere,quia ipſe iacebat extentus in terra orans pro filio.Et dicitur vt cogerent non quidem vim inferendo, ſed verbis perſuadẽdo. *Qui noluit*, ſcilic. non ſurrexit vſquequo puer mortuus eſt, ſemper inſtans pro ſalute eius. *Nec comedit cum eis cibum*, id eſt, diebus iſtis,quibus durauit infirmitas pueri, non comedit Dauid ſolenniter ad menſam ſuam aſtantibus ſenioribus, ſed ſolus,& in terra manducabat aliquid modicum, quo natura leuiter ſuſtentaretur. *Accidit autem die ſeptimo, vt moreretur infans.* Iſta dies ſeptima poteſt computari à die natiuitatis pueri, ſcilicet, quod poſt ſeptem dies à natiuitate ſua mortuus eſt, vel poſſunt accipi dies iſti à principio morbi, ſcilicet, poſt ſeptem dies,poſtquam inceperit ægrotare, mortuus eſt; & hoc videtur eſſe veriſimilius. Nam cùm hic computentur 7. dies, & nõ eſt aliquis actus,qui numeretur per ſeptem dies,niſi ægrotare, videtur, quod à principio ægritudinis computentur iſti dies: quicquid tamen dicatur,accipiendum eſt,quod iſte puer paucis diebus vixit: ideo Salomon, qui natus eſt poſt eum, vocatus eſt vnigenitus. Prouerb. 4. tanquam nullum alium filium habuiſſet.Iſta enim cauſa redditur extra de verb. ſignific. cap. nam & ego. vbi dicitur, quod ille, qui natus confeſtim mortuus eſt, habetur ac ſi nunquam natus fuiſſet, & non computatur inter homines. *Timuerúntque ſerui Dauid nuntiare ei, quod mortuus eſſet paruulus.*Hoc timebant propter duo.Primum erat, quia putabant,quod Dauid iraſceretur nuntianti. Secundum erat,quia crediderunt,quod Dauid affligeret ſe nimis cognita morte pueri,& iſta cauſa continetur in litera.*Dixerunt enim*,ſcilicet,ſerui Dauid inter ſe:nam nihil auſi ſunt dicere Dauid.*Ecce cùm paruulus adhuc viueret,loquebamur ad eum*, ſcilicet, hortantes,vt gauderet,& veniret ad ſumendum cibum nobiſcum,& ſurgeret de terra.*Et non audiebat vocem noſtram*, id eſt,non aſſentiebat nobis,ſed manebat ſemper in terra. *Quanto magis ſi dixerimus ei,mortuus eſt,afflíget ſe*,quaſi dicat,ſi tunc propter pueri ægritudinem tãtum ſe affligebat, à fortiori plus ſe affliget nunc cognita eius morte.In Hebræo habetur.*Malum faciet ſibi.*Et idẽ eſt malum facere, & affligere. *Cùm ergo audiſſet Dauid ſeruos ſuos muſitantes*,id eſt, tacitè inter ſe loquentes, ſcilicet, quod non audebant apertè loqui, ne Dauid intelligeret mortem pueri, etiam quia inter ſe ſecretè conſiliabantur, an mortem illam reuelarent Dauid, vel non. *Intellexit quod mortuus eſſet infantulus*, ſcilicet, quia nulla alia cauſa erat huius locutionis ſecretæ, niſi mors pueri. *Dixitq́, ad ſeruos ſuos, num mortuus eſt puer?* Hoc quæſiuit Dauid, vt expediretur à ieiunio, & oratione: nam ſi puer mortuus erat,fruſtra erat eum manere in terra.*Qui reſponderunt,mortuus eſt.*Non auſi fuerunt negare ei veritatem,quamquam putauerunt, quod nimis ſe affligeret cognita morte pueri. *Surrexit igitur Dauid de terra*, ſcilicet, quia prius iacebat extentus in terra, vel inclinatis genibus orans pro vita pueri. *Et lotus vnctúſque eſt*, id eſt, tunc lauit faciem ſuam, & vnxit caput oleo.

Quare Dauid mortuo puero non planxit.

QVÆST. XX.

QVÆRIT aliquis, quare fecit hoc Dauid. Reſpondendum, quod dum puer viuebat, & erat in periculo, orabat Dominum, & priuabat ſe omnibus delectationibus, vt exaudiretur:mortuo autem puero illud fruſtra erat, ideo non vacauit vltra planctui. Sed dicetur, quomodo Dauid vnxit nunc caput? Reſpondendum, quod Dauid lauit manus ſuas, & vultum

Quæ cognitio ſit neceſſaria Prophetæ, & quæ non.

A

& vultum ad ſolam munditiam: nam diebus illis, quibus plãxerat pro puero pro afflictione, non lauabat manus, nec vultum, nunc autem lauit: caput vero vnxit, quia in terra illa eſt conſuetudo vngere caput oleo propter caliditatem terræ, & omnes communiter hoc faciunt, vt declaratum eſt præcedenti capitulo: nunc autem quia ceſſabat Dauid flere pro puero, vnxit caput ſuum in ſignum lætitiæ, & delectationis conſuetæ, ſcilicet, quod iam nihil magis mouebatur pro morte pueri, quàm ſi non mortuus fuiſſet.

Quare Dauid mortuo filio lauit ſibi manus, & vnxit caput.

QVÆST. XXI.

QVAERETVR vlterius, cur Dauid lauit faciem, & vnxit caput mortuo filio: nam contra conſuetudinem Hebræorum erat iſtud, ſcilicet, quia toto tempore, quo lugebant mortuos, non vngebant capita. Sic patet infra 14. cùm dixit Ioab ad mulierem: lugere te ſimula, & induere veſte lugubri, & ne vngaris oleo, vt iis quaſi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum. Reſpondendum, quod Dauid potuit hoc facere propter tria: primò, quia ipſe voluit mortuo filio ire ad orandum coram Domino, vt patet infra: nam immediatè vt ſurrexit de terra, iuit illuc; homo tamen non placet Deo in vultu triſti, iuxta illud Leui. 10. cùm dixit Aaron, quomodo potui comedere, aut placere Deo in cæremoniis mente lugubri? quaſi dicat, non potui placere Deo: ideo Dauid, vt placeret Deo, voluit apparere coram eo lætus. Secunda ratio fuit, quia Dauid erat rex, & non ſolent reges facere luctum ſicut alij homines inferiores, ideo viri de domo Dauid lugere debebant pro paruulo illo, Dauid autem non: vnde lauit faciem ſuam tanquam non facturus planctum. Tertia ratio fuit ad ſignificandum quod iniuſtum erat pro mortuis plangere, ſed potius pro viuentibus: nam nihil prodeſt plangi pro mortuo, cùm planctus eum ad vitam reuocare nequeat, & iſtam vltimam tetigit Dauid ſolùm: vt patet infra in litera. *Cumque mutaſſet veſtem*, ſcilicet, quia prius erat in quadam veſte triſti plorans, nunc autem ſuſcepit aliquam veſtem regiam. Iſtud etiam erat contra conſuetudinem plangentium pro mortuis, vt patet infra 14. ſcilicet: Induere veſte lugubri, & ſimula te lugere: Dauid autem omnia fecit contra conſuetudinem lugentium. *Ingreſſus eſt domum Domini, & adorauit*, id eſt, introiuit illud tabernaculum, in quo erat arca, & orauit ad Dominum: erat enim arca in domo Dauid in quodam loco, quem ei diſpoſuerat, & quando Dauid volebat ire ad orandum, introibat in tabernaculum illud, vt patet ſup. c. 6.

B

An Dauid peccauerit introeundo immundus in Sanctuarium.

C

QVÆST. XXII.

QVÆRET aliquis, an Dauid peccauit introiens in locum ſanctuarij immundus. Aliquis dicet, quod ſic, quia quicunque ingrediebatur immundus in ſanctuarium, mori debebat. Leui. 15. Dauid tamen erat immundus, quia luxerat pro mortuo, & huiuſmodi erant immundi. Numer. 19. Reſpondendum, quod Dauid non erat immundus, quia non luxit ſuper mortuo, ſed ſuper viuẽte: vnde illico vt mortuus eſt puer, ceſſauit à luctu, & lauit ſe, ac vnxit, vt patet in litera. Item dato quod Dauid ploraſſet pro filio ſuo mortuo, non erat immundus, quia non efficitur aliquis immundus plorando pro mortuo, niſi cùm vadit ad exequias eius, & plangit, & tollit capillos, vel facit alia ſimilia. Sic patet Leuitic. decimo: vbi Deus vetuit Sacerdotibus nouiter vnctis exire ad plorandum mortuos, cùm dicitur: Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, ne fortè moriamini: fratres veſtri, & omnis domus Iſraël plangant incendium, quod Dominus ſuſcitauit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Apparet ergo, quod immunditia cauſabatur ſuper mortuo, ſi exiuiſſent Sacerdotes de ſanctuario, & depillaſſent capita, vel ſcidiſſent veſtes, quod tamen ipſi plorarent intra ſanctuarium, nihil aliud faciendo, nõ cauſabat immunditiam in eis. Nam Aaron intra ſanctuarium erat, & luxit pro filiis ſuis, vt patet eodem capitulo, cùm dicitur: quomodo potui placere Deo mente lugubri? ergo lugebat tunc: tamen non incurrit immunditiam, quia non ceſſauit à ſacrificiis, vt patet ibidem. Et quia in ſanctuario erat, & tamen ibi non permittebatur manere aliquis immundus; erat ergo generale in omnibus tam Sacerdotibus, quàm non Sacerdotibus, quod non incurrebant immunditiam plorando ſolùm pro mortuo, ſed exeundo ad plangendum comitando funera, & ſcindendo capillos, vel veſtes.

D

Dauid an eſſet factus immundus, quia erat in tabernaculo vbi erat puer mortuus.

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid incurrerit immunditiam, quia erat in tabernaculo illo, in quo erat puer mortuus. Aliquis dicet qnod ſic, quia Nume. 19. dicitur. Iſta eſt lex hominis, qui moritur in tabernaculo: omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & vniuerſa vaſa, quæ ibi ſunt, polluta erũt ſeptem diebus: ſed Dauid erat in domo, in qua mortuus eſt puer, ergo non poterat vſque ad ſeptem dies ſequentes introire ad locum ſanctuarij. Aliquis fortè dicet, quod illa lex de immunditia intelligitur quantum ad ſanctuarium, ſed non ad arcam, ſcilicet, quod intrantes in locum ſanctuarij, ſi erant immundi, deberent mori, ſed intrantes coram arca non morerentur, cùm ipſa maneret extra ſanctuarium. Dicendum, quod hoc non ſtat, quia arca erat vas ſanctiſſimum totius ſanctuarij, ideo ſi quis moriebatur accedendo ad alias partes ſanctuarij immundus, à fortiori ſi accederet ad arcam, vel introiret ad locum eius. Hoc patet ex ſimilibus: nam arca exiſtens extra ſanctuarium erat tantæ ſanctitatis, & reuerentiæ, ſicut ſi eſſet in ſanctuario; quod patet, quia quando Bethſamitę viderunt arcam, ipſa erat extra ſanctuarium, & tamen perierunt de Bethſamitis quinquaginta millia. prȩcedent. lib. cap. 6. Simile patet ſupra 6. nam cum duceretur arca de domo Aminadab, non erat in ſanctuario, & tamen Oza, qui tetigit eam, mortuus eſt. Eſſet ergo ſic de reuerentia habenda ad arcam quantum ad munditiam, & immunditiam, quod nullus deberet introire in locum, vbi erat ipſa, ſi eſſet immundus. Dicendum ergo, quod Dauid non fuit immundus manendo in domo, in qua mortuus eſt puer: quia quod habetur Nume. 16. de tabernaculo mortui intelligitur ſtrictè, ſcilicet, ſi ſit aliquod tabernaculum, in quo ſit mortuus, & intrent aliqui in illud, efficiuntur immundi ſecundum legem: ſi tamen ſit aliqua domus magna, quæ habeat multa tabernacula, ſiue cameras, vel diuiſiones, non ſunt immundi omnes, qui ſunt in illis cameris, vel diuiſionibus, ſed ſolum illi, qui intrant in cameram, in qua iacet mortuus. Dauid autem non ingreſſus eſt in domum, in qua iacebat puer mortuus, nec vidit eum, ſed ſolum quæſiuit à ſeruis ſuis, an eſſet puer mortuus, & immediatè iuit in domum arcæ; ideo non potuit incurrere immunditiam. *Et venit in domum ſuam.* Scilicet: Facta oratione coram arca. Et non dicitur, venit in domum ſuam, tanquam locus arcæ eſſet extra domum Dauid, quia intra erat: ſupra 6. & 1. Paralip. 16. ſed erat quædam domus ſeparata intra palatium Dauid, in qua erat arca, & de illa redibat Dauid in domum ſuam, id eſt, in locum, in quo ſolitus erat manere. *Petiuitque, vt ponerent ei panem.* Scilicet: Vt ponerent ei menſam ſolẽniter, ſicut conſueuerant. petiuit autem panem, quia nomine panis intelliguntur omnes cibi, vt patet infra 4. lib. cap. 6. cum dixit Eliſęus: Pone panem, & aquam coram eis, vt comedant, & bibant: & ſequitur ibi, quod appoſita eſt eis magna ciborum præparatio. *Et comedit*, ſcilicet, ſolenniter aſtantibus ſeruis ſuis, quod non fecerat præcedentibus diebus, quibus durauerat luctus. *Dixerunt autem ſerui ſui*, ſcilicet, voiuerunt certificari de quodam dubio, quia videbatur Dauid nimis irrationabiliter egiſſe, & tamen ipſi credebant, quod aliqua ratio mouerat eum, ideo quærebant de illa. *Quis eſt ſermo, quem fecisti*, id eſt, quæ res eſt iſta, quam fecisti, quaſi dicat, valde irrationabilis videtur. *Propter infantem cùm adhuc viueret ieiunasti, & flebas.* Scilicet: In ſeptem diebus, quibus vixit in ægritudine. *Mortuo autem puero ſi ſurrexisti, & comedisti panem.* Quaſi dicat, iſtud irrationabile videtur, quia potius debuiſſes lugere poſt mortem pueri, quàm antea: vel ſi prius lugebas, debebas poſterius fortius lugere, & feciſti è cõ-

E

F

trario.

trario. *Qui ait, propter infantem dum adhuc viueret, ieiunaui, & fleui.* Declarat, quod rationabiliter egerit. *Dicebã enim, quis scit si forte donet eum mihi Dominus, & viuet infans?* Quasi dicat, dubium est, an Deus velit occidere infantem, quamquam dixit, quod occideret eum, ideo dum adhuc eram in dubio, conabar, vt haberem eum: & quia Deus flecteretur misericordia per ieiunium, & lachrymas, Dauid plorabat, & ieiunabat. Dixit autem, quis scit si donet eum mihi Dominus, quia quamquam dixerat Nathan, quod moriturus erat puer, Dauid dubitauit, an dictum esset secundùm comminationem, vel firmam Dei sententiam, de hoc nullus erat, qui posset eum certificare, quia etiam ipse Nathan nesciebat hoc: de quo supra declaratum est. In Hebr. habetur: *Quis scit si propitietur mihi Dominus.* Et idem est, quia id quod Deus donat, ex propitiatione quidem donat. *Nunc autem, quia mortuus est, quare ieiuno?* Quasi dicat, frustra est ieiunare, vt viuat.

Quomodo est verum dictum Dauid, scilicet, quod sine causa ieiunabat mortuo filio; & an liceat orare pro paruulis.

QVÆST. XXIIII.

QVÆRET aliquis, quomodo verum est id quod hic dicitur, scilicet, quod sine causa erat, quod ieiunaretur pro mortuo: sed hoc videtur falsum, quia quæcunque opera pia fiant pro mortuis, proficiunt illis ad remissionem peccatorum: nam sicut eleemosyna facta pro mortuo, proficit ei, ita ieiunium proficiet, & quæcunque alia opera pia, quia idem iudicium est de omnibus: de eleemosyna autem, & de oratione, quod proficiant mortuis, patet 2. Machab. cap. 12. scilicet, collatione facta Iudas misit duodecim millia dragmas argenti Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum. Et postea sequitur: Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Ita ergo sanctum erat pro defunctis ieiunare. Respondendum, quod vtile est pro mortuis ieiunare, vel quæcunque opera bona fieri: sed Dauid dixit, quod frustra erat, quod ieiunaret pro puero. Primò, quia Dauid non ieiunabat vel orabat, vt anima pueri optatam haberet requiem, sed vt non moreretur: sed iam nunc mortuus erat, ergo superuacuum erat orare pro eo. Secundò, quia dato, quod oraretur pro anima defuncti, superfluum erat pro anima pueri, quia iste puer mortuus est in tali ętate, in qua impossibile erat eum peccasse, ideo constãs erat, quod iste puer adeptus fuisset requiem optatam. In talibus autem iniuria est, si quis determinatè oret pro illo, nam iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. extra de celebr. miss. capit. cum Marthæ. ita iniuriam facit existenti in vita æterna, qui orat pro illo, si notum est, quod ille sit in vita æterna. Sed obiicies, quod Ecclesia orat pro istis paruulis, quando moriuntur. Respondendum, quod Ecclesia non orat specialiter pro istis, sed pro omnibus fidelibus defunctis, & quamquam orationes ex nomine istorum dicantur, non pro eis, sed pro aliis funduntur, quibus in Ecclesia prodesse possunt. Vel aliter dicendum, quod Ecclesia fundit preces pro istis paruulis in die obitus sui magis ad cæremoniam, quàm ad necessitatem, vel vtilitatem, vt non videantur isti à cæteris Catholicis discordare. Item patet hoc, quia cùm isti paruuli moriuntur, de quibus non est dubium, quod sint in vita æterna, aut pro eis Ecclesia aliquam cęremoniam, vel officium faciet: aut nihil. Si dicas, quod nihil, est inconueniens, quia viderentur tunc non esse partes Ecclesiæ; nec de gremio fidelium, cùm pro eis nihil magis fiat quàm pro paruulis, qui sine baptismate moriuntur, qui nunquam fuerunt partes Ecclesiæ, & constat eos æternaliter periisse. Si autem aliquid debeat dici pro eis, aut dicetur officium, sicut pro cæteris mortuis, pro quibus Ecclesia orat: vel dicetur officium martyrum, vel virginum, vel confessorum, pro quibus Ecclesia nihil orat, sed cantat officium de laudibus eorum. Secundum non potest stare, quia isti paruuli nullius meriti sunt, ita vt inter virgines, martyres, aut confessores poni debeant, ideo nec dicetur officium istorum pro paruulis, consequenter ergo dicetur officium defunctorum, quod pro cunctis fidelibus dici solet, non ad necessitatem istorum, sed ad cæremoniam, vt supra dictum est. *Nunquid potero eum reuocare amplius*, quasi dicat, frustra est, quod orem pro eo, quia quamquã orem, nunquam redibit ad me, scilicet, viuens. *Ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me.* id est, ego ibo ad eum per mortem; & ipse nunc non reuertetur ad me per vitam. Dixit autem Dauid, quod iret ad eum, scilicet, ad locum, in quo ipse erat. Et accipitur locus largè, tanquam si receptaculum, in quo sunt animæ in alio sæculo, esset idem pro omnibus, quia datis diuersis receptaculis, nesciret Dauid, an iturus erat ad idem receptaculum, sunt tamen diuersa receptacula: sic etiam erat communis opinio apud omnes homines, quod esset alius locus per se, in quo mortui essent sub terra, sicut est hic locus, in quo omnes homines sunt. Sic dixit Iacob: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Gen. 37.

Vtile est pro mortuis ieiunare, & alia bona facere.

Quare pro infantulis orat Ecclesia cũ nõ indigeant.

Resurrectionem an crediderit Dauid possibilem.

QVÆST. XXV.

QVÆRET aliquis, quomodo dixit hic Dauid, quod filius suus non poterat reuerti amplius ad eum: nam videtur, quod redire poterat resurgendo, & de resurrectione non debebat desperare Dauid, quia alij surrexerunt: nec est putandum, quod Dauid crederet impossibilem esse resurrectionem: nam sciebat Deum omnia posse, & ipse sæpe confessus fuerat Deum posse viuificare, & mortificare. Aliquis autem dicet, quod Dauid dixit hoc de filio suo, quia in veteri testamento nõ fuit resurrectio mortuorum, sicut in nouo. Sed hoc falsum est: nam Elias suscitauit vnum mortuum, vt patet sequ. lib. c. 17. Eliseus verò suscitauit duos mortuos. De vno habetur infra 4. lib. cap. 4. De alio habetur eodem lib. capit. 13. Dicendum tamen, quod in veteri testamento rarò fuerunt suscitationes mortuorum. In nouo autem testamento fuerunt valde multæ; & tamen ante Dauid non fuerat aliqua suscitatio mortui, vnde Dauid quamquam sciret possibilem esse resurrectionem, & crederet, quod aliquando futura erat, tamen non putabat, quod accidere deberet vsque ad finem sæculi, eo quod nunquam viderat aliquem surrexisse, ideo putabat frustra esse petere pro suscitatione filij, si non suscitandus erat, Deo aliter disponente. Vel intelliguntur verba Dauid de modo orationis suæ, scilicet, quia ipse orabat pro filio suo ne moreretur, & iam ille non poterat non mori cùm mortuus fuisset, ideo non poterat redire ad eum. Vel aliter, Dauid erat dubius ante mortem pueri, an verba prolata à Nathan, dicta fuissent secundùm comminationem Dei, vel secundùm diffinitionem: si enim dicerentur secundùm diffinitionem, impossibile erat ea moueri: & quia nũc mortuo puero, inuenerat Dauid verba ista dicta fuisse secundùm diffinitionem Dei: credebat, quod etiam si omnes homines orarent, Deus non exaudiret; immo quod peccatum esset contra Dei diffinitionem cognitam aliquid petere. *Et consolatus est Dauid Bethsabee vxorem suam.* Hic ponitur secundum huius partis, scilicet, humana consolatio: nam post mortem filij, Dauid consolatus est seipsum, & vxorem suam. Et dicitur, quod consolatus est Bethsabee, quia ipsa flebat nimis, eo quod filius eius mortuus fuerat. *Ingressúsque ad eam.* Hebræi dicunt, venit ad eam, scilicet, persuadendo verbis, quia Bethsabee nolebat cognosci vlterius à Dauid, eo quod putabat, quod omnes, qui nascerentur de ea, morerentur, sicut iste paruulus mortuus fuerat propter maledictionem Dei. Dauid autem iurauit Bethsabee, quod non est sic, quia ex ea nasciturus erat filius regnaturus post eum. sic enim ipsa dixit Dauid, quando erat in ægritudine, scilicet, Domine mi, tu iurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ. Salomõ filius meus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo. seq. lib. cap. 1. *Dormiuit cum ea.* Scilicet: Vt vacaret proli, quia adhuc filius suus successurus ei nondum natus fuerat. *Quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon.* Ipsa imposuit nomen eius, & vocauit illum sic, quia Salomon interpretatur pacificus, & est sensus, quod in pace esset.

A

Quare Bethſabee vocauit filium ſuum Salomonem.

QVÆST. XXVI.

QVAERET aliquis, quare vocauit eum Salomon. Aliquis reſpondebit, quod conuenienter hoc nomen impoſitum fuit ei, eo quod Salomon interpretatur pacificus, nam toto tempore vitæ ſuæ fuit pax in terra Iſraël vſque ad finem regni, quando Deus ſuſcitauit ei quendam aduerſarium Idumęum. ſequ. lib. cap. 11. & ſic dicetur, quod iſtud nomen propheticè ei impoſitum eſt. Sed dicetur, quod non ſtat; quia per prophetam iuſſit Deus Salomonem vocari alio nomine, ſcilicet, amabilis Domino, vt patet in litera: ergo non conuenit ei iſtud nomen propheticè, quia alioquin non fuiſſet aliud nomen impoſitum per prophetam. Dicendum eſt, quod mater impoſuit iſtud nomẽ filio, & poterat eſſe duplici ratione. Vno modo ad ſignificandum vitam eius, quia vita, pax, & ſalus ad idẽ pertinent: ſed alius filius mortuus erat, & iſte erat victurus: ideo vocauit eum pacificum, id eſt, in pace conſeruandum, & non moriturum, ſicut præcedentem filium. Aliter poteſt dici, quod vocauit eum Salomon, id eſt, pacificum, quia ipſa audiuerat à Dauid, quod iſte puer regnaturus erat, & in tempore eius eſſet abundantia pacis: ideo vocauit eum pacificum. Sic

B patet 1. Parali. 22. Scilicet: Filius, qui nãſcetur tibi, erit vir quietiſſimus: faciam enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum. Et ob hanc cauſam pacificus vocabatur. *Et Dominus dilexit eum*, id eſt, Deus dilexit ſpecialiter iſtum paruulum ad benefaciendum ei. *Miſitq; in manu Nathan Prophetæ*, id eſt, Deus miſit per Nathan ad imponendum ei nomen. Dicitur autem in manu Nathan id, quod fit per ipſum Nathan, ſicut dicimus, quod omnia negocia expediuntur per manus iſtius, id eſt, per iſtum: nam per manus nullum negocium expeditur. *Et vocauit nomen eius amabilis Domino.* In Hebræo habetur: Idida, quod interpretatur dilectus à Deo: litera tamen noſtra noluit ponere nomen, ſed expoſitionem. *Eo quod diligeret eum Dominus*, id eſt, nomen conueniebat ei, quia Deus diligebat eum nimis. Hoc poteſt intelligi de dilectione, quæ eſt per gratiam gratum facientem, & hoc modo Deus diligit omnem hominem, qui eſt in charitate, & ſic fuit Salomon in principio regni ſui: nam erat vir iuſtus, & deſiderans Deo placere in omnibus, ideo quando factus eſt rex, non petiuit à Deo, niſi ſapientiam ad regendum populum ſibi ſubiectum: & Deus dedit ei ſapientiam, & omnia alia bona, vt patet ſeq. lib. capit. 3. vel dicitur, quod Deus diligebat iſtum puerum, ſcilicet, diſponendo eum ad magna bona naturalia, & gratis data: nam Deus dedit ei ſapientiam, & alia bona gratis data, qualia nunquam habuit aliquis, qui præceſſiſſet eum: ſicut ipſe dicit de diuitiis Eccleſiaſtes primo, de Sapientia autem patet ſequ. lib. cap. 3.

C

Cur Deus miſit Prophetam ad imponendum aliud nomen Salomoni.

QVÆST. XXVII.

QVÆRET aliquis, cùm nomen primum impoſitum Salomoni, ſcilicet Salomon, fuiſſet ei impoſitum propheticè, cur Deus miſit Prophetam ad imponendum aliud nomen. Reſpondendum, quod Propheta non venit ad tollendum primum nomen quaſi illud non conueniret ei, ſed venit ad augendum, apponens aliud nomen, vt ſignificarẽtur pluràbona: nam Salomon per primum nomen habuit ſignificationem pacis futuræ in regno ſuo: voluit autem Deus adhuc ſignificare maiora bona in Salomone, ideo poſuit ei ſecundum nomen, ſcilicet, amabilis Domino, & in hoc ſignificabantur multa bona conferenda Salomoni: nam ſi Deus diligebat eum, non eſt dubium, quin ei multa bona largiretur. Sciendum autem, quod Nathan non venit propriè ad ponendum nomen Salomoni, ſed ad reuelandum aliquid futurum de eo, ſcilicet, quod Deus diligeret eum. Et ad hoc impoſuit ei nomen, quia tamẽ iſtud non fuit impoſitum directè, vt nomen ſuum eſſet, non vocatus fuit poſtea Idida, id eſt, amabilis Domino, ſed Salomõ. *Igitur pugnabat Ioab.* Hic ponitur tertium huius partis, ſcilicet, hiſtoriæ continuatio. Nam ſupra decimo incepta fuerat hiſtoria de pugna Iſraël contra Ammon: quæ interciſa fuerat propter enarrationem euentus Dauid & Bethſabee, ideo iſto enarrato redit ſcriptura ad enarrandum hiſtoriam, & dicitur. *Igitur Ioab pugnabat contra Rabbath filiorum Ammon*, id eſt, dum hæc fierent, quæ ſupra dicta ſunt, pugnabat Ioab contra Ammonitas exiſtentes in ciuitate Rabbath. In quo ſciendum, quod iſtud quod hic dicitur, fuit poſt ſuperiora, ſcilicet, quod Ioab miſit ad dicẽdum Dauid, quod veniret ad capiendum vrbem Ammonitarum, ſcilicet, quod iam natus fuerat Salomon, vel ſaltem mortuus fuerat primus filius natus de Bethſabee, quia alioquin non iuiſſet Dauid ad bellũ contra Ammon, dum exiſteret in ira Dei, ſcilicet, antequã veniret ad eum Nathã nuncians peccatum ſuum, & doleret Dauid, & non eſt veriſimile, quod Deus dediſſet tunc victoriam Dauid; ideo iam mortuus erat paruulus. *Et expugnabat vrbem regiam.* Iſta erat Rabbath quæ vocatur regia, quia erat ciuitas maior totius terræ Ammon, & in ea morari conſueuerant reges Ammonitarũ. *Miſitq; Ioab nuncios ad Dauid.* Hic ponitur magna probitas Ioab, quia cùm ipſe potuiſſet capere vrbem, & eſſet ei gloria, noluit, ſed miſit ad Dauid, vt veniret ad capiendum eam, & laudaretur Dauid, & non Ioab. *Dimicaui aduerſum Rabbath*, id eſt, iam feci multa bella contra eam, intantum quod breue eſt, vt capiatur. *Capiẽda eſt vrbs aquarum.* Iſta eſt vrbs Rabbath, ſiue regia. Et dicitur capienda eſt, id eſt, in breui eſt vt capiatur, vel paruus labor reſtat ad capiendum. In Hebræo dicitur. *Cepi vrbem aquarum.* Sed tunc obiicitur, quod ſi capta erat, quomodo mittebat ad Dauid, vt caperet eam? Reſpondent Hebræi, quod iſta vrbs diuiſa erat in duas partes, ſcilicet, in vrbem planam & arcem, primam autem partem ceperat Ioab, & non ſecundam, ideo miſit ad vocandum Dauid, vt caperet ſecundam. Sed iſtud eſt ſubterfugere, nec conuenit literæ; quia Ioab miſit ad Dauid, vt caperet vrbem, & hoc vt victoria aſcriberetur Dauid, & non Ioab: ſi tamen Ioab cepiſſet totam vrbem præter arcem, maior pars victorię tribueretur ſibi quàm Dauid, ideo non eſt veriſimile, quod vocaſſet Ioab ipſum Dauid ad capiendam ſolùm arcem, ſed totam vrbem, vt victoria tota attribueretur Dauid: ideo dicendum eſt, quod litera Hebraica mutat hic tempus, ſicut ſæpe facit, & ponit, cepi, id eſt, capienda eſt, & tunc eſt ſenſus, quod Ioab vocauerit Dauid ad capiendam totam vrbem. Vocatur autem Rabbath vrbs aquarum, eo quod per eam tranſibant aquæ multæ. Nicolaus enim dicit, quod apud Rabbath erant aquæ multæ, & paludes, in quibus Ammonitæ tenebant ſpem, quod ciuitas non caperetur: & tamen hoc non obſtante, capta eſt. Aliter autem dicendum, quod vocatur ciuitas aquarum, id eſt, fluminum, quia tranſeunt per eam aliqua magna flumina. Sic enim Haram vocatur ciuitas aquarum. Nam in Hebr. vocatur Harani maharaim, id eſt, Haram fluuiorum, ſcilicet, quia trãſit per eam fluuius Euphrates. Idem tamẽ fluuius tranſit per terram Ammonitarum, vt patet Nu. 22. ſcilic. Balaam habitabat ſuper fluuium terrę filiorum Ammon, & tamen conſtat, quod Balaam habitabat in Meſopotamia, vt patet Nu. 23. & Deute. 13. ergo videtur, quod fluuius, qui tranſibat per Meſopotamiã, quæ vocatur in Hebræo Haram maharaim, eſt ille, qui tranſibat per terram filiorum Ammõ, & tranſiret iſte per ciuitatem regiam. Nam veriſimile eſt, quod ciuitas maxima conſtrueretur apud fluuium magnum, & ſicut Euphrates vocatur fluuius excellenter non expreſſo alio nomine, vt patet Exo. 23. Ita vocaretur aquarum excellenter, quia plures aquas habebat, quã alia flumina terræ illius. *Nunc ergo congrega reliquam partem populi.* Ioab habebat ſecum magnam partem Iſraëlitarum, Dauid autem debebat congregare reliquos bellatores, qui manſerãt in terra.

D

E

Rabbath quare vocatur vrbs aquarum.

F

Ioab quare voluit quod Dauid congregaret reliquam partem populi.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRET aliquis, quare dixit Ioab, quod congregaret Dauid reliquam partem populi. Aliquis reſpondebit, quod gens, quam habebat Ioab, non ſufficiebat ad capiendum vrbem, ideo voluit, vt Dauid duceret maiorem exercitum. Sed falſum eſt, quia Ioab dixit, capienda eſt vrbs aquarum, id eſt, in breui eſt, quod capiatur. Etiam ipſe potuiſſet capere eam

Dauid non veniẽte, cùm litera dicat: ne cùm à me vastata fuerit, nomini meo ascribatur victoria: ergo videtur, quod poterat faciliter capi vrbs à Ioab, non veniente Dauid. Sed dicendum, quod hoc dixit Ioab ad maiorem laudem Dauid, scilicet vt magis coloraretur factum, & ascriberetur victoria ipsi Dauid: nam si Dauid iuisset ad pugnandum, & non tulisset alios bellatores præter eos, quos habebat Ioab, dato quod caperet vrbem, non videretur, quod aliquid egisset, quia ipse solus erat; sed ascriberetur victoria Ioab, tanquam ipse iam omnia illa disposuisset. Si autem Dauid duceret secum magnum exercitum, & in primo bello caperet ciuitatem, putaretur, quod ipse ceperat eam viribus suis, quia habebat plus de exercitu quàm Ioab, & sic ascriberetur ei victoria. *Obside ciuitatem*, id est, veni ad obsidendum eam. *Et cape eam*, id est, cito capies postquam obsederis. *Ne cùm à me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribatur victoria*, quasi dicat, ego possum faciliter eam vastare: si tamen hoc fecero, victoria ascribetur mihi, & non tibi, ideo melius est vt tu venias ad obsidendum, & capiendum eam, vt ascribatur tibi victoria. In Heb. habetur. *Vocabitur nomen meum super eam*, vbi litera nostra dicit: nomini meo ascribatur victoria, quod idem est. *Congregauit itaque Dauid omnem populum*, id est reliquos bellatores, qui non iuerant cum Ioab ad bellum. *Et profectus est aduersum Rabbath*, id est, iuit ad vrbem Rabbath, quã tunc obsidebat Ioab. *Cumq; dimicasset, cepit eam*, id est, immediatè post conflictum cepit vrbẽ, quia Ioab dixerat, quod in breui capienda erat. *Et tulit diadema regis eorum de capite eius*, id est accepit coronam regis Ammon. Nominatur autem hic ista corona, quia fuit aliquid speciale, scilic. in magnitudine propter pondus: vt patet immediatè. *Pondo auri talentum*, id est habebat diadema istud vnum talentum auri in pondere. *Habẽs gemmas pretiosissimas*, id est, erant in diademate isto multæ gemmæ magni valoris. In Hebr. habetur. *Habens lapidem honorabilem*. Et idẽ est quod in litera nostra. Hebræus tamen ponit singulare pro plurali, & è contrario sæpissimè. *Et impositum est super caput Dauid*. Scilicet, Dauid imposuit sibi illud diadema ad honorem. Non est autem intelligendum, quod Dauid acciperet istam coronam sub eadem figura, & imponeret sibi: sed fecit eam conflari, & reduci in aliam formam, & tunc imposuit sibi illã. Sic patet 1. Paral. 20. Scilicet, Tulit Dauid coronam de capite eius, fecitque sibi inde diadema, id est, de illa corona fecit aliã coronam. Dicunt etiam Hebræi, quod Dauid non tenebat istam coronam super se, nec rex Ammon; quia nullus posset talentum ponderis ferre in capite, sed quod corona ista pendebat per quosdam funes super caput regis, quando sedebat, & non sustentabatur ab ipso, sed hoc non est satis verisimile. Dicendum ergo quod corona ista erat in capite regis. Nec obstat, quod dicatur, quod habebat talentum auri, quia forsitan talentum non est magnum pondus: nam non est pondus æquale apud omnes gentes. *Sed & prædam ciuitatis asportauit multam valde*, id est, accepit de ciuitate Rabbath multam prædam, quia illa erat ditissima, eo quod erat ciuitas regia: & secundùm quod fecit in hac ciuitate Dauid, ita & in omnibus aliis vrbibus terræ Ammon.

An licuerit Dauid accipere diadema regis, & ponere in capite suo.

QVÆST. XXIX.

QVÆRET aliquis, de diademate illo, quod accepit Dauid, an licuerit sibi illud accipere, & ponere in capite suo. Pro quo sciendum, quod plurimi volunt, quod istud diadema non erat regis, sed cuiusdam idoli Ammonitarum, qui vocabatur Melchom, & tunc non licebat sibi accipere coronam istam, quia erat idoli. Quod autem Melchom esset idolum Ammonitarum, apparet inf. 4. lib. capitu. 23. Hoc autem dicunt isti, quia in Hebræo habetur hic, coronam Melcham, quod isti putant esse idolum Melchom. Hoc autem magis probatur 1. Parali. 20. cùm dicitur: tulit autem coronam Melchom de capite eius. Tunc igitur stat dubium, quomodo poterant licitè Hebræi accipere illam, vt imponeretur capiti Dauid, quia Deus vetuit Israëlitis accipere ea, quæ erant super idola, vt aurum, & argentum, de quibus facta erant ipsa idola: vt patet Deut. 7. Scilicet: Sculptilia eorum igne combures, non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, nec assumes quicquam ex eis: ergo nec ista corona erat sumenda. Respondent Nicolaus, & Andreas, quod Dauid non accepit coronam illam eo modo, quo tenebat illam Melchõ: sed conflauit eam, & purgauit secundùm legem, & tunc imposuit sibi: hoc autem videtur haberi 1. Paral. 20. cùm dicitur: tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius: fecitq; sibi inde diadema, scilicet, purgando, & conflando, & redigendo in aliam formam. Sed adhuc non stat ista responsio, quia siue purgaretur corona, siue non, nequaquam poterat habere eam Dauid, eo quod erat corona idoli: & de rebus idoli simpliciter vetitum erat aliquid accipi, vel duci in domũ, & quicunq; duceret, ficret anathema. Item illi, qui accipiebant moriebantur: sic patet 2. Mach. 12. de illis pugnatoribus, qui iuerunt cum Iuda Machabæo, & acceperunt de templis idolorũ quædam donaria, quæ inuenta sunt postea sub vestibus eorũ, & dicitur ibi, quod propter hoc mortui sunt. Respondet Nicol. quod prohibitio illa, quæ habetur Deut. 7. solum intelligebatur in terra Chanaan, id est, quod de idolis terræ Chanaã non acciperent Israëlitę aurum, vel argentum, & tamen quod possent accipere de idolis aliarum gentium: Ammonitæ autẽ non erant Chananæi; ideò poterant Hebræi accipere coronam Dei illorum. Sed istud est valde irrationabiliter dictum, quia Deus prohibuit Israëlitis accipere aliquid pertinens ad idola, vt non haberent occasionem colendi ea, quia erant Israëlitæ nimis proni ad idola, sed manifestum est, quod non erat magis illicitum Israëlitis colere idola vnius gentis quàm alterius, ergo non erat magis prohibitum eis accipere de donariis idolorum in vna gente quàm in alia. Item non stat, quia 2. Machabæor. 12. Bellum factum erat contra Chananæos, & de templis illorum sumpta sunt donaria idolorum, & tamen illa iudicantur ibi illicita. Etiam quia ibi simpliciter dicitur, donaria idolorum esse illicita, scilicet, inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt à quibus lex prohibet Iudæos. Dicendum ergo, quod Dauid non accepit coronam idoli Melchom, sed coronam regis Ammon. Quod patet, quia dicitur in litera, & tulit diadema regis eorum. Sciendum tamen, quod motiuum istorum est, quia 1. Paral. 20. dicitur: tulit coronam Melchom de capite eius. Sed dicendum, quod istud nõ obstat, quia in Hebræo ponitur hic quoddam nomen, quod potest equiuocari, scilicet, Melcham, & significat propriè regem eorum. Si tamen tollantur quædam puncta, siue apices, quæ in litera Hebraica ponuntur loco vocalium, poterit dici Melchom: nam eædem literæ sunt prorsus in Melchom, & Melcham, hic tamen nõ est dubium poni Melchã: ideo litera nostra transtulit, Regis eorum, & non Melchom. Postea tamen in 20. c. 2. Para. posuit Melchom, eo quod facile erat mutari apices, non mutatis literis ad hoc, quod diceretur Melchom. Item quod dicunt, scilicet, quod conflauit coronam: non est intelligẽdum, quod conflauerit eam ad hoc, quod esset licitum sibi vti auro illius, quo prius licitè vti non poterat, sed conflauit ad faciendum eam alterius figuræ, vel ad faciendum minorem, vel quod verisimilius est, fecit ad tollendum insignia Ammonitarum. Nam in corona regis Ammon essent aliqua insignia Ammonitarum: Dauid autem quia non erat rex Ammonitarum, noluit ibi manere illa insignia, sed ponere insignia Israël, ideo oportuit, quod conflaret coronam regis Ammon, vt faceret inde sibi diadema. Dicendum ergo, quod ista corona erat regis, & non idoli, ideo potuit Dauid licitè imponere eam sibi, quia non erant prohibitæ res idololatrarum, sed res idolorum. *Populum quoque eius abducens serrauit*, id est, accepit Dauid populum ciuitatis Rabbath, & serrauit, diuidens illos per medium in serra sicut ligna. 1. Paralipom. 20. habetur: fecit super eos tribulas. Dicuntur enim tribulę à terendo, id est, frangendo, & possunt accipi pro serris, quia serra magis frangit quàm secet, vel vocantur tribulæ, id est, triturę, scilicet, instrumenta facta ad triturandum segetes, quoniam frangunt ipsas paleas. *Et circũegit super eos ferrata carpenta*, id est, duxit quadrigas de ferro super Ammonitas. Vocatur enim carpentum quadriga, sed hic magis accipitur pro trituris ferratis, quæ habent nouaculas multas in parte inferiori, & cùm transeunt super aliquem, eum totum laniant, dissecant, & rumpunt, ideo dicuntur carponta à carpendo, id est, secando, vel rumpendo. Simile habetur Amos 1. scilicet, Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum, eo quod tritu-

D Opin. Nicol. et An.

E

Respõs. Aucto.

F

A rauerit in plaustris ferreis Galaad. Triturare tamen ad triturás pertinet,& non ad plaustra. Ita hic ponuntur carpenta pro triturís,quamquam significent quadrigas. *Diuisitq; cultris*, id est, diuidebat homines in partes inimicás gladio. *Et transduxit in typo laterum*,id est,super figuram,vel cumulum laterum. Ra.Sa. dicit, quod Dauid fecit trahi Ammonitas super lateres durissimos, & sic rumpebantur carnes eorum. Vel dicitur in typo laterum,id est, in clibano, vbi lateres coquebantur, scilicet, quod Dauid cremauit Ammonitas in clibano. Ra.Da.Kimhi dicit, quod cremabat Dauid Ammonitas in clibano, vbi ipsi cremabant filios suos idolo Moloch,de quo habetur Leuitic. 18.& 20.scilicet:Non dabis de semine tuo idolo Moloch. Sed istud non est ad propositum, quia in litera dicitur de lateribus,qui nihil attinent ad idolum Moloch. In libro autem Paralip.1.cap.20. ponuntur alia nomina tormentorum, & dicitur,quod Dauid eduxit populum, qui erat in Rabbath, & fecit super eos tribulas,& trahas,& ferrata carpenta transire, ita vt dilacerarentur, & conterrerentur. Et non ponuntur ibi omnia genera tormentorum, quæ habentur hic, quia typus laterum non ponitur ibi. Vocantur autem ibi tribulæ,quę vocantur hic serræ, & litera vocat trahas id, quod hic vocatur gladius. Carpenta autem ferrata vtrobique ponuntur. De typo autem laterum dicendum,quod erat multitudo laterum, super quos ducebantur Ammonitæ: ita vt rumperentur carnes eorum. Sic patet in Hebræo,cùm dicitur:fecit eos transire per
B locum laterum. Sciendum,quod Nicolaus dicit,quod Dauid non fecit istud in tota terra Ammon, nec etiam in tota ciuitate Rabbath,sed solùm in illis,qui dederunt consilium regi, vt deturparet nuncios Dauid. Sed istud non stat,quia dicitur supra in litera: populum quoque eius abducens serrauit; populus tamen significat totam gentem ciuitatis, & non aliquos speciales, scilicet,consiliarios regis, ideo oportet, quod intelligatur de toto populo. Item quia dicitur infra in litera: sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon: ergo non solùm factum est in consiliariis regis, sed etiam in toto populo, tam in vrbe illa, quàm in aliis. *Sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon*,id est, postquam cepit ciuitatem Rabbath,pugnauit contra alias ciuitates terræ Ammon, & cepit illas:habuitque prædam, & puniuit populum, sicut puniuerat eos, qui erant in Rabbath. Credendum tamen est, quod quamquam hoc fecerit Dauid in omnibus ciuitatibus terræ Ammon, quod non posuit omnes Ammonitas ad istas torturas. Vel est dicendum quod omnes, qui sic torquebantur, non peribant: nam con-
C stat,quod nõ periit hac vice tota terra filiorum Ammon: cùm post hoc aliquando pugnauerint Israëlitæ contra Ammonitas,sicut fuit tempore regis Iosaphat, qui fuit de posteritate Dauid:nam contra eum pugnauerunt Moabitæ,& Ammonitæ,vt patet 2.Parali.cap.20. *Et reuersus est Dauid,& vniuersus exercitus in Ierusalem*,scilicet,postquam destruxerunt ciuitates Ammonitarum. Non legitur autem, an residuos de populo Ammon subiecerit Dauid in tributum, sed satis credendum est quod sic.

Crudelitas quando vocatur.

Dauid an peccauerit infligendo tot cruciatus Ammonitis.

QVÆST. XXX.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauit infligendo tam duros cruciatus Ammonitis. Aliquis dicet,quod sic,quia ista erat nimia crudelitas, quæ etiam in hostes non erat exercenda: nam satis erat,quod Dauid occideret eos, & non traheret per tam aspera, & cruda tormenta. Respondendum, quod Dauid non peccauit faciens hoc: nam inter cætera peccata Dauid non ponitur istud,nec increpatur alicubi de hoc. Cùm autem arguitur, quod ista erat magna crudelitas, potest responderi, quod crudelitas non vocatur, nisi quando pœna excedit culpam,& ipsa pœna est aliquid excogitatum,vt afflictus intensius torqueatur: hic autem pœna non excedit culpam, quia culpa Ammonitarum fuit valde magna, cùm Dauid intenderet eis facere bonum; ipsi autem reprehenderunt malum pro bono, & tale malum quod erat valde infame: nam dicitur supra 10. quod erant viri confusi turpiter valde. Insuper autem illi armati sunt contra Dauid,cùm Dauid nihil adhuc ageret contra eos, cùm potius debuissent suppliciter petere veniam. Non ergo erat pœna ista magna peccatis eorum. Aliter potest dici, quod quamquam ista pœna erat valde afflictiua, tamen non erat exterminatiua,quia non moriebantur omnes, qui subiiciebantur his tormentis, licèt grauiter affligerentur. De multis tamen eorum credendum est, quod Dauid illos afflixerit nimis, & occiderit, quia erant valde rei; ideo non fuit ista magna pœna, sed magna castigatio Ammonitarum, vt nulli deinceps auderent deturpare Israëlitas. D

CAPIT. XIII.

FACTVM est autem post hæc, vt Absalom filij Dauid sororem speciosissimam, vocabulo Thamar,adamaret Amnon filius Dauid, & deperiret in eam valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret:quia cùm esset virgo,difficile ei videbatur,vt quippiam inhonestè ageret cum ea.

DICTVM est in præcedentibus de Dauid transgressione, & occulta punitione,scilicet,in pueri morte. Hic agitur de manifesta pœna Dauid in Amnon occisione; & quia Dauid peccauit in homicidio, & adulterio, Primò describitur primogeniti occisio. Secundò vxorum Dauid violenta cognitio. infra decimo sexto capitulo. Tertiò populi rebellio. infra vigesimo. Fuit autem occisus Amnon primogenitus Dauid, E
quia deflorauit sororem suam Thamar. Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur Thamar ab Amnon violenta defloratio. Secundò rancoris in corde Absalom retentio ibi. *Porro non est locutus Absalom.* Tertiò pudoris vindicatio ibi. *Factum est autem post hæc.*

An ordo continuus sit.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an ea,quæ habentur hic,habeant ordinem continuatum ad præcedentia. Respondendum quod sic, quia præcedenti capitulo dictum est de culpa Dauid, & quomodo erat pœna infligenda ei pro hoc, quæ sibi denunciata est per Nathan: hic autem subditur infli-
ctio ipsius pœnæ quantum ad quandam partem, scilicet, in morte Amnon. Si autem dicitur, an istud fuerit immediatè post præcedentia: respondendum, quod litera dicit hic, quod factum est istud post præcedentia, sed non determinat tempus, satis tamen verisimile est, quod fuerit istud pauco tempore post præcedentia: nam iam filij Dauid erant magni, ita vt possent vacare his libidinibus, de quibus hic. *Factum est autem post hæc*, scilicet, accidit pauco tempore post superiora istud quod habetur hic. *Vt Absalom filij Dauid sororem speciosissimam*,id est, accidit quod Amnon amaret Thamar sororẽ Ab-
F salom,quæ erat speciosissima. Vocatur autem Absalom filius Dauid,quia erat filius eius tertius de Maacha filia Tholmai regis Gessur: supra tertio. Vocatur autem Thamar soror Absalom, non quod esset soror Amnon, vel aliorum filiorum Dauid, cùm ipsa esset filia Dauid, sed quia erat specialiter soror Absalom, vno modo quod esset soror eius ex patre & matre, alio modo quod esset soror quantum ad specialem affectum,scilicet,quod Absalom diligeret eam magis quã alij fratres. Primus modus loquendi est ępe in scriptura,sicut Ioseph vocatur frater Beniamin, quamquam non solùm esset frater eius,sed etiam aliorum,tamen erat Beniamin frater Ioseph ex patre,& matre,alij autem solùm ex patre. De hoc Gen. 45. dicitur: En oculi vestri, & oculi fratris mei Beniamin vident, quod os meum loquitur ad vos. De secundo patet Genes. 49. vbi Simeon,& Leui vocantur fratres,non quod ipsi soli essent fratres,sed quia inter se erant similiores in opere, ideo conueniebant ambo facilius quàm alij ad iniquitatem. Vnde dicitur ibi:Simeon,& Leui fratres vasa iniquitatis bellantia. Sic etiam dicitur Genes. 43.quod Simeon & Leui erant fratres Dinæ;& tamen non solùm ipsi erant fratres eius ex patre & matre, sed etiam Ruben & Iudas. nam Dina erat filia Liæ, & Iacob: & isti quatuor viri erant filij eorundem, diligebant tamen Leui & Simeon Dinam magis quàm alij fratres, ideo ipsi vocabantur fratres eius. Quod patet,quia ambo soli leguntur pugnasse contra Sichimitas, vt eruerent sororem suam de

domo regis. Gen. 34. Absalom autem vocatur frater Thamar, quia erat frater ex patre & matre: cæteri verò ex patre tantum. *Vocabulo Thamar*, id est, quæ appellabatur Thamar. Quandam filiam habuit Absalom elegantis formæ, nomine Thamar, ob desiderium istius sororis, vt patet sequent. capitu. erat autem speciosissima Thamar, & istud fuit quod induxit miserum iuuenem, vt deperiret in amorem illius. *Adamaret Amnon filius Dauid*, scilicet, amabat eam amore illicito ad fruendum ex libidine. Ecce enim quam illicitus amor inter fratres, qui etiam inter alias personas minori gradu consanguinitatis consuetas illicitus est. In tantum namq; illicitus, quod iura inter has personas nihil fœdi criminis suspicantur: vt patet extra de præsum. c. cùm in iuuentute. Vocatur autem Amnon filius Dauid, non quod Absalom & alij non essent filij Dauid: sed quia Amnon erat specialiter filius Dauid, scilicet, quia erat primogenitus illius, vt patet supra 3. *Et deperiret in eam valde*, id est, tantum amabat eam Amnon, quod peribat propter illam, scilicet, quod debilitabatur corpore, & immutabatur color eius. *Ita vt ægrotaret propter amorem eius*. Intantum enim exarserat huius illiciti amoris cupido, vt miser iuuenis ægrotaret. Causa autem huius duplex erat, prima vehemens desiderium: nam cura incendit viros, & necesse est eos, qui magnas curas habent, toto corpore æstuare, & cùm iste ardor excessiuus sit, tota corporis temperies dissoluta ægritudinem inducit. Potissimum autem hoc accidit in illis, qui curas habent de negocio venereo: nam desiderium istud ex nociuo quodam calore prouenit, ideo Poëtę Venerem Vulcano, qui est deus ignis, coniunxerunt, eo quod libido de natura ignea est. Secũda causa erat desperatio de assequendo optatum: putabat enim Amnon, quod nunquam posset habere Thamar, & illam ardentissimo desiderio optabat: ideo ista desperatio eum grauius affligebat. Hoc patet in litera, quia dicitur, quod cùm esset virgo, difficile ei videbatur, vt quippiam inhonestè ageret cum ea: desperatio tamen amorem incendebat. *Quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, vt quippiam inhonestè ageret cum ea*. Ista erat causa sui doloris, scilicet, quia non poterat optatis frui: & intelligitur hoc dupliciter, vno modo quod Thamar, quia erat in statu virginali, erat abscondita secundùm cõsuetudinem virginum illius temporis, maximè filiarum regum, & sic Amnon non habebat opportunitatem loquendi cum illa, vel agendi aliquid inhonestè; si autem fuisset iam nupta, sæpe posset publicè videri, & Amnon posset loqui ad illam. Secundò intelligitur, quod status virginalis hoc prohibeat, scilicet, quia si Thamar iam fuisset nupta, licèt cognosceret eam Amnon, non deprehenderetur, quia iam cognita fuisset ab alio, nunc autem quia virgo erat, si ipse cognosceret eam, deprehenderetur hoc, & puella careret viro, vel sic susciperet eum, esset postea semper ei exosa. Vtraque autem infelix sors est, & ob hoc Thamar non consentiret, & etiam ipsi Amnon durum videretur dehonestare eam. Primus tamen sensus est melior, quia Amnon non curabat de honore, vel damno puellæ; sed solùm, quia non poterat habere opportunitatem agendi aliquid cum illa. Quod patet, quia consilio alterius iacuit in lecto, & aduenientе illuc Thamar, oppressit eam; si autem attendisset ad damnum puellæ, non egisset hoc. Item patet, quia amicus Amnon non dedit ei consilium, nisi qualiter haberet opportunitatem loquẽdi, & fruendi voto cum Thamar: si tamen attendisset Amnon ad honorem puellæ, dedisset ei amicus suus consilium, qualiter honestè posset frui optato, ne quid infamaretur Thamar. In Hebræo habetur. *Quia cùm virgo esset, mirabatur Amnon, si quid ei facere posset*. Et idem est, scilicet, quia status virginalis tollebat ei opportunitatem loquendi cum illa, & mirabatur, si vnquã posset frui optatis. *Erat autem Amnon amicus nomine Ionadab*, id est, Amnon habebat quendam amicum nomine Ionadab. Ponitur autem de isto, quia iste fuit consiliarius ad perpetrandum malum.

Quis esset Ionadab amicus Amnon.

QVÆST. II.

QVAERET aliquis de isto Ionadab quis erat. Aliqui respondent, quod erat Nathan Propheta, vt refert Andreas: sed ipse arguit quod Nathan cùm esset vir sanctus, non dedisset tale consilium, vt perpetraretur incestus tupissimus. Respondet ad hoc ipsemet Andreas, quod fortè ista erat talis soror, cum qua non committebatur incestus, ideo ipse posset dare ad hoc consilium. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia iste Ionadab erat filius fratris Dauid, scilicet, filius Semmaa, vt patet in litera. Nathan tamen non erat de stirpe Dauid, nec loquitur scriptura de illo tanquam esset de hac stirpe, vt patet Eccles. 46. scilicet, post hoc surrexit Nathan Propheta in diebus Dauid, & quasi adeps separatus est à carne: si tamen fuisset de stirpe Dauid, non diceretur, quod surrexit in diebus Dauid, quasi esset aliquis alienus. Item non stat, quia motiuum istorum est, quod esset iste Nathan, eo quod dicitur de eo, quod erat vir prudens valde, Nathan autem erat huiusmodi. Dicendum, quod prudentia accipitur ibi in malum pro astutia quadam, & illud leue est esse in omnibus, nec erat aliquid tale in Nathan. Item responsio Andreæ pro illis nõ stat, scilicet, quod cùm hac sorore non committeretur incestus, quia cùm ista esset soror Absalõ, necesse erat, qualitercunque dicatur, quod committebat incestum eam cognoscendo, vt infra dicetur. Item dato quod non committeretur incestus, vtpote si Thamar non esset soror Amnon ex patre, nec ex matre, tamen saltem committeretur violenta oppressio virginis. Hoc autem peccatum est graue, ideo quilibet consulens illud peccat mortaliter. Item dato, quod Thamar voluntariè cognita fuisset, quia tamen erat illicita cognitio virginis, erat stuprum, quod est peccatum. Item quicunque coitus præter matrimonialem illicitus est, sed hic non erat matrimonialis copula. Itẽ litera dicit, quod videbatur difficile Amnon, vt quippiam inhonestè ageret cum illa. Ergo quicquid ageret, inhonestum erat, & consequenter vitium: consulentes tamen in talibus mortaliter peccant. Dicendum ergo, quod non fuit iste Nathan Propheta, sed quidam iuuenis consanguineus Amnõ; & sicut ipse ad iuuenilia opera facilis erat: ita & amico suo Amnon ad turpia desideria ministerium præbuit. *Filius Semmaa fratris Dauid*. Habebat enim Dauid septem fratres, & ipse erat octauus, vt patet præc. li. cap. 17. Semmaa autem erat inter hos tertius. præced. lib. c. 16. & huius filius erat Ionadab, & sic Amnon & Ionadab erant patrueles, quia patres eorum erant fratres. *Vir prudens valde*. dicitur hoc ad significãdum, quod facile erat sibi inuenire consilium ad quæcunque quæsita. Vocatur autem prudentia largè; quia prudentia est de bonis: nũquam enim prudentia potest esse sine morali virtute, nec virtus moralis sine prudentia. 6. Ethicor. in fine: qui tamen ad mala consulit, non agit secundùm virtutem moralem, ergo nec secundùm prudentiam: est autem quędam virtus naturalis intellectiua, quam dæmoticam vocant, & illam, si ad malum quis traxerit, astutia vocabitur, si autem ad bonum, prudentia, vt patet 6. Ethi. Ionadab autem habebat istam vim intellectus, quia tamen eam conuertebat ad illicita, vocabatur astutus, & non prudens: scriptura autem largè loquitur. *Qui dixit ad eum, quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies?* quasi dicat, quare tu, cùm sis filius regis, attenuaris quotidie? Est sensus: alij homines parua potentes attenuantur, cùm aliquid contra eorum intentionem euenit, & quia optatis frui nequeunt; tu autem cum sis filius regis, & primogenitus, potes habere singula, quæ volueris, cur ergo attenuaris? In Hebræo habetur. *Cur es debilis singulo mane singulo mane*. Dicunt enim Hebræi, quod Amnon ducebat noctes insomnes, cogitãdo pulchritudinem Thamar, & præ inopia somni grauabatur nimis, & in aurora apparebat tenuis. Sed ipsi volunt innuere, quod tenuitas Amnon solùm apparebat in aurora, quia in litera sua dicitur, singulo mane singulo mane. Sensus autem est, quod Amnon per singulos dies magis tenuis efficiebatur, & hoc considerabat Ionadab. Causa autem huius erat assiduitas sollicitudinis, & intensus libidinis ardor, quæ miserum iuuenem incessabiliter cremabant: hæc autem omnia veniũt à potestate amoris, quæ quidem magna est super omne genus animalium, & nos etiã inuitos cruciat, ita vt dissimulare non possimus. De hac potestate furentis amoris, immo insanæ libidinis dicetur aliquid in fine capitu. *Cur non indicas mihi?* quasi dicat, cùm sim amicus tuus, etiam cùm sim vir consilio potens, prauè agis celando à me, quia fortè iam tenuisses quod optas. *Dixitq; ei Amnon*. Libenter detexit ei vulnus suum aliquid medicaminis ab eo optans. *Thamar sororem Absalom fratris mei amo*, quasi dicat, propter eam sic pereo, cùm desperem me frui posse optatis. Vocauit autem Thamar sororem Absalom, quia il-

A lius erat soror ex patre & matre, sibi autem erat soror ex patre tantum. Etiã non vocauit eam sororẽ suam, quia amabat eam, & nomina ista cognationis propinquissimæ, non conueniunt ad libidinem, sed alia nomina significantia teneritudinem quandam: sic enim Phædra, qui diligebat Hippolytum priuignum suum, cùm ab eo vocaretur mater, vel domina, dixit ei, quod non vteretur talibus nominibus, sed quod vocaret eam sororem, vel famulam. sic ait Seneca tragœdia 4. cuius nomen est Hippolytus: carmin. 4. cùm introducitur Phædra loquens Hippolyto in hæc verba, scilicet:

Me vel sororem Hippolyte, vel famulam voca.
Famulámque potius, omne seruitium feram.
Non me per altas ire si iubeas, niues,
Pigeat gelatis ingredi Pindi iugis.
Non si per ignes ire, & infesta agmina.
Cunctis paratum ensibus pectus dare.
Mandata recipe, sceptra, me famulam accipe.
Sinu receptam supplicem, ac seruam rege
Miserere amantis.

Sicut ergo Phædra, quæ erat nouerca Hippolyti, noluit ab eo vocari mater, vel nouerca: nec voluit eum vocare filium, sed fratrem, vt saltem ex nomine actus non videretur tam turpis, ita & Amnon noluit vocare Thamar sororem suam. *Cui respondit Ionadab.* Ex improuiso enim iste inuenit consilium, quia B astutus valde erat. *Cuba super lectum tuum, & languorem simula.* Non putauit enim Ionadab alium modum conuenientiorẽ, quàm vt iaceret in lecto, quia aliàs non pateret opportunitas alloquendi Thamar, cùm ipsa esset virgo clausa: dicebat autem Ionadab, quod Amnon simularet languorem, & tamen ipse verè languens erat, quia supra dicitur, quod deperibat in eam, & ægrotabat propter amorem eius: non tamen erat ille languor talis, propter quẽ accubare deberet lecto, sed iste languor paulatim medullas ebibit quousque totum hominem destruxerit, nec quidquam morbi apparebit in eo, sed continua macies, & coloris turbatio, liuorque oculorum, & cibi cunctarumque rerum fastidia, noctes insomnes, omnisque actus, & occupationis honestæ ablatio; quousque totis euacuatis medullis, vitæ emoriatur scintillula, ita vt istum morbũ innominatum iustè appellabimus. *Cúmque venerit pater tuus, vt visitet te.* Hoc enim verisimile erat, quod languens te Amnon veniret Dauid ad visitandum eum, quia diligebat eum, cùm esset primogenitus, & non solùm tunc diligebat, immo etiam postquam egit hanc insaniam diligebat eum; vt patet infra in litera, scilicet, cùm audisset rex verba hæc, contristatus est valde, & noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quia primogenitus ei erat. *Dices ei: veniat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum.* Hoc poterat rationabiliter petere Amnon, quia ægrotantibus complacere debemus in omnibus, quæ desiderant. dum tamen non sint contra eorum salutem, potissimum quia C solent eis insurgere quædam desideria, in quibus, si non faueatur eis; molestè ferunt, & augetur morbus. *Et faciat pulmentum, vt comedam de manu eius.* Hoc autem dicebat Amnon, quia simulabat se delectari nimis si comederet pulmentum de manu sororis suæ, & alleuiaretur, quod non contingeret ei, si susciperet cibum de manu alterius. Vocatur autem pulmentum quicunque cibus confectus, maximè autem cibus factus de farina, quia pulmentum à pultibus dicitur, sic autem fuit hic, quia Thamar fecit duas sorbiciunculas Amnon, vt patet infra. *Vt comedam de manu eius,* id est, non potero comedere ita gratè de manu alterius, sicut de manu sororis meæ, scilicet, vt ipsa cibos paret, & ipsa mihi propinet. *Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit.* Arbitratus est enim rectè dixisse Ionadab, ideo cõfestim executus est. Et dicitur, quod accubuit, & quasi cœpit ægrotare, quasi dicat, finxit se ægrotare, cùm non ægrotaret, ita vt indigeret accubitu, erat tamen verè languens, cùm quotidie attenuaretur. *Cúmque venisset rex ad visitandum eum.* Venit enim illico, quia diligebat eum vt primogenitum. *Ait Amnon ad regem, veniat obsecro Thamar soror mea.* Hoc petiuit à patre, quia Thamar non veniisset ad mandatum alicuius alterius, cum esset virgo nimis inclusa. Item petiuit hoc à patre, vt magis tolleretur suspitio, quàm si ipse mitteret ad vocandum eã. *Vt faciat in oculis meis duas sorbiciunculas,* id est, vt faciat me videre. Hoc autem videbatur fieri, vt Amnon magis desideraret cibum suscipere, quem parari videret: faciebat tamen ob hoc, vt maiori tempore coram eo staret, & haberet opportunitatem ampliorem ad optata. Vocatur autem sorbiciuncula cibus liquidus factus de farina commixta æquę, vt patet infra, D scilicet, quæ tollens farinam commiscuit; & liquefaciens in oculis eius coxit sorbiciunculas. Dicitur autem sorbiciuncula à sorbendo, quia cum sit cibus liquidus, magis sorbetur, vel bibitur, quàm comedatur. *Misit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens.* Dauid autem nullius mali conscius simplici corde iussit vocari Thamar. Duo enim tollebant hic omnem suspicionem. Primum, quia Amnon erat frater Thamar, & inter personas tanta consanguinitate coniunctas, non præsumitur de iure aliquid turpe posse committi. Secundum erat, quia Amnon erat languens, & Dauid putabat eum ineptum ad venereos ludos. *Veni in domum Amnon fratris tui.* Ex hoc patet, quod isti filij regis non habitabant in domo regis: nam Amnon non habitabat in domo eius, cum dicatur suprà, quod rex venit ad visitandum eum. De Thamar, quod non esset in domo regis, patet, quia dicitur, quod rex misit in domum Thamar, etiam patet, quod ipsa non maneret vbi erat Amnon, quia dicitur, quod venit Thamar in domum Amnõ: istud autem erat, quia fortè Amnon erat iam coniugatus, & Absalom, & alij filij regis, & habebant distinctas domos. Thamar autem, quæ erat virgo nondum tradita viro, fortè custodiebatur in domo Absalom fratris sui: vel in alio loco secretiori cum aliis virginibus. *Et fac ei pulmentum.* Scilicet, duas sorbiciunculas, quæ vocantur pulmentũ, quia erant de farina. *Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui.* Scilic. ad iussum regis venit illico paratura cibos. E Ipsa quoque regia virgo simplici corde iussu patris venit, nihil inhonesti apud fratrem se perpessuram existimans. *Ille autem iacebat.* Scilicet, quando venit Thamar; quoniam simulauerat morbum, vt expleret iniquitatem. *Quæ tollens farinam commiscuit.* Scilicet, accepit farinam, & commiscuit aqua, quia sorbiciunculæ hoc modo fiunt. *Et liquefaciens in oculis eius,* id est, eo præsente liquefecit farinam. Dicitur autem hoc, quia cibus iste erat nimis liquidus, cum misceretur ei multum de aqua, ita vt farina efficeretur iam magis potabilis quàm comestibilis. Dicitur autem, quod fecit hoc in oculis eius, quia ipse petierat, quod eo præsente faceret, & de manu eius susciperet cibos. *Coxit sorbiciunculas.* Scilicet, quia farina ista postea mixta aquæ coquebatur, vt efficeretur aliquid comestibile, quia farina cruda non est ad cibum. In Hebræo habetur. *Tollens farinam pinsuit in oculis eius.* Sed idem est, quod liquefacere eam, vel commiscere. *Tollénsque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo.* Id est, postquam coctæ sunt sorbiciunculæ, effudit eas in catinum, & posuit coram Amnon. Est autem intelligendũ, quod cum ista fierent, multi aderant tam de filiis regis, quàm de aliis. Hoc autem, quia Amnon erat vir honorabilis, eo quod erat primogenitus regis: etiam quia nunc ægrotabat, & multi assistebant ei visitantes illum; & quando Thamar posuit sorbiciunculas coram eo, aliis præsentibus, ipse finxit præ tædio ægritudinis non posse manducare, & tunc recessit paululum F inde Thamar tollens secum cibos, quousque excluderentur omnes de loco, & tunc ipsa ingressa est conclauim. Nam dicitur, quod postea vocauit eam Amnon, vt introduceret cibos in conclaui; ex quo necesse est dicere, quod semel introiuit, & exiuit cum cibis, & denuo reuersa est. In Hebræo habetur: *Tulit sartaginem, & effudit sorbiciunculas.* Litera autem nostra non nominauit sartaginem, sed ad idem redit. *Et noluit comedere.* Scil. quamquam apposuerit coram eo cibũ, noluit comedere fingens fastidiũ, & hoc vt vniuersos excluderet à se. *Dixitque Amnon, eiicite vniuersos à me,* id est, excludite omnes à præsentia mea. Hoc autem dixit tanquam illis absentibus magis moueretur ad cibum, agebat tamen hoc ad opportunitatem iniquitatis. *Cúmque eiecissent omnes, dixit Amnon ad Thamar.* Intelligẽdum est, quod Thamar esset tunc extra cameram Amnon tenẽs cibos, & expectans, quando Amnon vellet eos sumere. *Infer cibum in conclaui, vt vescar de manu tua.* Conclauis erat camera, in qua iacebat Amnon, & Thamar erat nunc foris, ideo dixit Amnon, quod introduceret cibum in conclaui, scilicet, ad lectum suum, quia ipse in his omnibus non surgebat, etiam si recessissent ab eo omnes, vt semper ægritudinem simularet. *Tulit ergo Thamar sorbiciunculas, quas fecerat,* id est, quas tenebat extra cameram, & nunc putans, quod vellet comedere Amnon, tulit eas. *Et intulit ad Amnon fratrem suum in conclaui.* Scilicet, quia ipse iacebat, & oportebat, quod ipsa accederet ad eum. *Cúmque obtulisset ei cibum.* Scilic. super lectum eius. *Apprehendit eam,* id est,

non

non curauit ſumere cibum,ſed tenuit eam fortiter, ne euaderet manus illius, nec comedit cibum, quoniam non expectabat illum. *Et ait veni,cuba mecum ſoror mea.* In his omnibus Amnon iacebat in lecto, nec ſurrexerat, quamquam manu teneret virginem, & ſimul orabat, & violentiam inferebat, dicens:veni cuba mecum ſoror mea. Orabat quidem, quia voluiſſet Amnon,quod ipſa ſponte hoc pertuliſſet, tenebat quidem eam, quia timebat, quod non conſentiens ſubitò fugeret,& ipſe priuaretur ab optatis. *Quæ reſpondit ei,noli frater mi,noli opprimere me.* Expauit enim virginalis ſimplicitas, putauerat namque ſe ſine fraude vocatam,nunc verò conſpiciebat ſe inauxiliatam in medio laqueorum, ideo velut profuſis lachrymis tenerè orabat, noli frater mi, noli me opprimere. *Nec eſt hoc fas in Iſrael,* id eſt,inter Iſraëlitas non eſt licitum,quod ſoror ſtupretur à fratre ſuo: eſt autem licitum inter barbaras gentes, quæ ratione carent,ſicut ſunt Trogloditæ, & Garamantes, & aliæ plures gentes habitantes in deſerto Æthiopiæ coniuncto viæ ſolis.Hi enim matrimonio non vtuntur, ſed ſicut feræ, & pecora in coitu nullam affinitatem diſtinguunt,ita vt iſtę gentes nulla ſanguinis ſacra iura cognoſcant. hoc tamen non erat licitum in Iſraël, vbi erat gens rationabilis, & à Deo in moribus inſtituta.*Noli facere ſtultitiam hanc.* Scilicet, quia ſtultiſſimũ erat,quod frater ſororem ſuam cognoſceret vim inferens. *Ego enim ferre non potero opprobrium meum*, id eſt, tanta erit infamia, quam mihi ſic irrogabis, quod ego nullo modo eam potero ſuſtinere,ſcilicet, quia oportet, quod totum meum bonum pereat,& nihil honeſtatis mihi relictum ſit.

Quare Thamar dixit ſe non poſſe ferre opprobrium ſuum.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis,quomodo Thamar non poſſet ferre opprobrium ſuum. Reſpondendum, quod ſicut illud dicimur non poſſe facere, quod de iure non poſſumus, ita illud non poſſumus tolerare,quod manente honeſtate non toleramus: Thamar autem non poterat manente vlla honeſtate ſua tolerare infamiam hanc, quia fœminæ nullum bonum ſupereſt, virginitate indebitè adempta: ſic autem erat in Thamar, ideo eligibilior ſibi mors erat, quàm tale opprobrium tolerare.Inſuper quia oportebat carere viro in ęternum,nam aut acciperet virum tacita ignominia ſua,ſcilicet,quod defloratа eſſet,vel expreſſo hoc.ſi autem tacito, lapidanda erat: quia permiſit ſe matrimonio tradi adempta virginitate:ſic patet Deut. 22. ſcilicet, quod ſi vir accuſaret vxorem dicens: Hanc accepi vxorem,& non inueni eam virginẽ:lapidanda erat,niſi parentes puellæ adducerent in iudicium ſigna virginitatis in veſtimento:ſi autem exprimeret ante matrimonium contractum ſe nõ eſſe virginem:fortè nullus accipere vellet vxorem, vel ſi quiſquam acciperet,poſtea eam aut cõtemptibilem, aut exoſam haberet: quorum quodlibet ipſi Thamar intolerabile erat,ita vt melius ſibi foret perpetuam pati viduitatem.*Et tu eris quaſi vnus de inſipientibus in Iſrael,* id eſt, nullus reputabitur magis inſipiens in toto Iſraël, quàm tu, cùm filius regis exiſtens, talem dementiam attentaueris. *Quin potius loquere ad regem,& non negabit me tibi,* id eſt, ſi deſideras frui concubitu meo, non ſic ſtultè agas, ſed pete me à rege in vxorem, & ille non negabit me tibi, ſcilicet, quia omnia tibi gratis concedet, eo quod te diligit cùm ſis primogenitus.

Quomodo dixit Thamar, quod rex non negaret tradere eam in vxorem Amnon fratri ſuo.

QVÆST. IIII.

QVÆRET aliquis, quomodo dicebat Thamar,quod rex non negaret eam tradere in vxorem : nam hoc videtur contra legem, cùm eſſet Thamar ſoror Amnon. Aliquis reſpondebit, quod hoc non obſtabat, quia non erat ſoror eius ex matre, ſed ex patre tantum, erat autem ſoror Abſalom ex vtroque. Sed hoc non ſtat, quia quomodocunque eſſet fraternitas,impediebatur matrimonium,ſic patet Leuit.18. ſcilicet,turpitudinem ſororis tuæ ex patre,ſiue ex marre, quæ domi,vel foris genita eſt, non reuelabis:ergo quamquam attineret ex ſola matre,copula eſt illicita. Andreas reſpondet, quod illa lex intelligitur de fratribus genitis ex mulieribus Iudæis, ſecus autem de Gentilibus: mater verò Thamar & Abſalom erat gentilis, ſcilicet, filia Tholmai regis Geſſur: ſupra 3. Et fuit capta à Dauid in bello, accepitque eam de numero captiuorum ſibi in vxorem, circunciſis vnguibus,& deploratis parentibus,vt patet Deuter. 21. ideo in filiis huius non erat ſicut in filiis aliarum vxorum Dauid, & quia Amnõ erat filius vxoris Iſraëlitæ, & Thamar mulieris gentilis, poterant copulari matrimonio.Sed hoc non ſtat,quia quomodocunque eſt fraternitas inter aliquos,impeditur contractus in veteri teſtamẽto : cùm lex dicat de ſorore ex patre, vel ex matre, nec poteſt fieri differẽtia aliqua,quod ſit ſoror ex matre Gentili, vel Hebræa. Nam quomodocunque hoc fiat, eo quod in muliere ſumpta de Gentilitate lex non faciebat aliam differentiam;niſi quod ſi vir non diligeret eam,poſſet illam repudiare, nõ tenendo in vxorem, tamen non poſſet eam vendere alteri genti,nec ſubiicere in ſeruitutem,eo quod deflorauerat eam.Iura ergo cognationis neceſſariò manebant integra, cùm lex de hoc non diſpoſuiſſet: ergo ſicut in aliis vxoribus de Iudaiſmo ſuſceptis non liceret tale matrimonium inter fratres,ita nec in vxoribus ſumptis de Gentilitate. Nicolaus autem reſpondet aliter,ſcilicet,quod iſtud matrimonium licitum erat,eo quod nulla iura conſanguinitatis erant inter Thamar & Amnon, quæ hoc impedirent. Pro quo ipſe dicit, quod Maacha mater Abſalom,& Thamar filia regis Geſſur aſſumpta eſt à Dauid in bello, & tunc erat prægnans de quodam viro Gentili, & inde genita eſt Thamar, ita vt Thamar non eſſet filia Dauid, & conſequenter non eſſent aliqua iura conſanguinitatis. Sed hoc non ſtat, quia oportet dicere, quod erat Thamar ſoror Amnon ex parte patris: quod patet, quia litera dicit: Veniat, oro, Thamar ſoror mea. Et iterum dixit ad regem Amnon: veniat obſecro, Thamar ſoror mea. Et iterum dicitur: Venit Thamar in domum Amnon fratris ſui, & Dauid dixit,veni in domum Amnon fratris tui: & iterum dicitur, quod Thamar intulit ſorbiciunculas ad Amnon fratrem ſuum; Amnõ quoque vocauit eam ſororem, dicens : veni cuba mecum ſoror mea : & illa dixit ad Amnon : noli me opprimere frater. Item patet, quia primo Paral. 3. numerantur omnes filij Dauid : & ſequitur, omnes hi filij Dauid abſque filiis concubinarum habuerunt Thamar ſororem:ergo verè erat ſoror ipſorum, & filia Dauid.Ad hoc autem fortè dicet aliquis,quod non erat ſoror, ſed vocatur ſic largè ſoror, eo quod erat ſoror Abſalom, qui erat frater Amnon.Sed adhuc iſtud non ſtat, quia ſi Thamar non fuiſſet verè filia Dauid, quamquam vocaretur largè ſoror Amnon,non gauderet priuilegiis filiarum regum : & tamen dicitur infra,quod Thamar erat induta talari tunica,huiuſcemodi enim filiæ regis virgines veſtibus vtebãtur, ergo litera manifeſtè dicit eam filiam regis; alioquin nõ bene argueret: Thamar eſſe indutã talari tunica, adiungens ad hoc,quod filię regis virgines vtebantur his veſtibus.Item patet,quia Abſalom frater Thamar conſolabatur eam ſuper hac re, dicens: Num Amnon frater tuus concubuit tecum ? ſed nũc ſoror tace,frater tuus eſt:ne affligas cor tuum pro re hac. Si tamẽ Amnon non eſſet frater Thamar verè,iſta conſolatio eſſet ridicula.ſ.quod frater ſuus cognouerat eã, ergo erat vere frater ſuus, & per hoc excuſabatur defloratio Thamar:nam cùm ille eſſet frater ſuus,poſſet eam fallere, cùm ipſa non teneretur ſe ab eo cuſtodire.Dicendum ergo,quod verè erant fratres Amnon & & Thamar,& quod ipſa erat filia Dauid. Cùm autem dicitur, quomodo poterat eſſe inter eos matrimonium ? Reſpondendum,quod non poterat eſſe: Thamar tamen dixit hoc volens effugere manus eius,vt quomodocũque eam dimitteret. Vel aliter & melius,ſcilicet, quod Thamar erat virgo & ignara iuris,neſciens, qui gradus conſanguinitatis excluderent matrimonium:putauit autem fortè, quod cùm ipſa eſſet ſoror Amnon ex parte tantum,quod poſſet eſſe vxor eius, ſed non poterat. *Noluit autem acquieſcere precibus eius,* id eſt, quamquã Thamar ſupplex,& miſeranda oraret,ita vt à barbaro quocunque ipſa virginalis ſimplicitas exaudiri mereretur, ferox ille frater exaudire non voluit,ſed in his omnibus eam durè tenebat,ne effugeret manus eius.*Sed prævalens viribus oppreßit eam, & cubauit cum illa.* Erat enim Amnon vir fortis : ipſeque furoris impetus eum fortiorem reddebat: vnde virginalis teneritudo ei reſiſtere nequiuit . O virorum inſenſatiſſime Amnon, ô

Nicol. refellitur.

Reſpõſ. Aug.

miſera-

A

miserabilis,sed nō miserande iuuenis,quid flagitij paras? quid infamem domum opprobriis grauas? Verè quidem à facinoroso patre sceleſtius filius didiciſti,sed mitius ille:ipse namque exteros adulterio, & homicidio polluit, tu verò paternam domum, & regiam familiam inceſtuoso facinore maculaſti, quid enim in te debilis ille igniculus tam furioſum effecit, vt propinquiſſimæ conſanguinitatis iura non veritus ſororem propriam violares? Quod enim non te paterna reuerentia,nō honeſtatis amor, non ipſa infamis fama ab hoc perpetrando ſcelere abſtraxerunt,ſaltem ipſæ virgineæ ſupplices,& obortis lachrymis fuſæ preces,quas barbarus quiſque & feræ non homo exauditione dignas haberet, tuam inſaniam emollire debuiſſent.Sed ô miſerabilis iuuenis omne ſcelus ſuperas,omne flagitium vincis,quid enim non attendis,quantum te honore prælatum celſitudo regia tenebat,qui tanquam primogenitus paterna gloria fungebaris? Nunc te infamem factum calamitoſa mors expectat,& digna quidem temerariis auſis tuis reddita ſunt. Tu enim omnem rationem, & pietatem furore ſuperaſti.Tibi ergo mortis digniſſimum genus illatum eſt.Nam non vt filij regis,aut cæteri probi viri mori ſolent,ſed vt viliſſimus virorum in ipſa temulentia periiſti. *Et exoſam eam habuit Amnon magno odio nimis*, id eſt, poſtquam ſemel cognouit eam Amnon:habuit ad eam magnum odium, ita vt nec eam pacificè intueri poſſet. *Ita vt maius eſſet odium, quo oderat eam, amore, quo eam ante dilexerat*. Hoc enim admirandum eſt, quod cùm iſte iuuenis ardentiſſimè diligeret Thamar, ita vt deperiret in eam,& ægrotaret propter illam,vnico expleto acceſſu, poſſet eam exoſam habere, & potiſſimè cùm dicatur, quod odium iſtud fuit maius amore,quo eam prius dilexerat.

Amor Amnō erga Thamar verſus in odium.

B

Vnde ortum eſt odium Amnon contra ſuam ſororem Thamar.

QVÆST. V.

QVAERET aliquis,vnde inſurrexerit tam amarum odium ipſi Amnon contra ſororem ſuam dilectiſſimam. Reſpōdent Hebræi,quod Amnon in defloratione Thamar grauiter læſus fuerat in genitali vaſe, ita vt oportuerit illud abſcindi: modum autem huius læſionis turpiſſimum ipſi tangunt:hunc tamen explicare,aut ſaltem commemorare, fœdiſſimum arbitror, ſed hæc falſa & ridicula ſunt. Reſpondēdum ergo, quod iſtud odium maximum non ſuperuenit naturaliter,ſed à deo: cùm enim Amnon ante hoc nimis dilexiſſet Thamar, etiam poſt hoc eam diligere debuiſſet cupiens illo frui, quod prius optauerat.Sic enim fuit de Sichem filio regis Emor, qui vidēs Dinam filiam Iacob,exarſit in eam,& rapuit illam, atque oppreſſit, conglutinataq; eſt anima eius animæ illius, ita vt propter illam omnibus ſe duris ſubiiceret, & circunciſionem ipſam, quam Gentiles opprobrium putabant, ſponte cum toto populo ſuo acceptaret, vt patet Gen. 34. Amnō autem maiori amore Thamar dilexerat, ideo magis ei conglutinari debuiſſet, ſed è contrario factum eſt. In quo cognoſcenda eſt manifeſtè Dei iuſta punitio, vt ad illum amorem, qui excellenter irrationabilis eſt,exceſſiuum odium conſequatur,vt ſic pœna detur per oppoſita. Dei enim ſtatutum eſt, vt illi, qui valde iniquè agunt, ſibiipſis etiam nullo puniente pœna ſint. Sic ait Auguſtin.in lib.Confeſſionum, ſcilicet, Iuſtiſti Domine,& ſic eſt,vt pœna ſit ſibi omnis inordinatus animus.Et quia copula iſta fuerat per magnam iniquitatem, magnum odium conſecutum eſt. Sic etiam fuit de Medea filia regis Colchorum, quæ nullum facinus inauſum reliquit,patriam offendit, patrem Theſauro ſpoliauit, paruulum fratrem lacerauit, vt ſolius peregrini Iaſonis amore frueretur. Sed ad hunc immaniſſimum amorem, immo furentem inſaniam, quam ſæua odia conſecuta fuerint,audire piget. Ille enim qui exceſſiuè cōtra fas amabatur,amariſſimo odio habitus eſt;ita vt ſceleſta illa Medea ad vindictam eius communes filios, ipſo cernente, nec tamen impedire valente, iugularet. De hoc Seneca in tragœdia.7.cuius titulus eſt Medea. Amor autem Sichem ad Dinam non fuit tam illicitus,cùm nihil ibi mali niſi violentia intercidiſſet. Euenit autem omnibus, qui magna ſcelera patrauerint, vt animō eorum magna odia etiam ſui ipſorum inſurgant, ita vt ſe diligere nequeant: ſed furentibus cogitationibus inquietentur. Iſtæ autem ſunt pœnæ,quæ more Poëtarum

Reſpōſ. Hebr. ridicula.

C

Medea amor in odiū verſus.

Qui magna pec cata cōmittunt, euenit vtetiā ſeipſos odiāt.

tres Furiæ appellantur,quæ non ſolùm in inferno, vt ipſi aiūt, ſed etiam viuentibus ſe inferunt,cùm iniquitas eorum ad magnum gradum peruenerit. Sic enim fuit in Iuda Saluatoris noſtri diſcipulo,ac proditore,cùm Dominum atque Redemptorem vendidiſſet, huius tam horrendi facinoris memoratu aliorumque infandorum, quæ ante Apoſtolatum ſuſceptum peregiſſe refertur,ſi credimus,grauiter intra ſeipſum,premente conſcientia,affligebatur, & præ inquietudine amari cordis in ſeipſum concitatus, ſeque exoſum habens, abiens, laqueo ſe ſuſpendit,& crepuit medius,& effuſa ſunt viſcera eius.Non diſſimile autem huic conſcientiæ prauæ in ſe ſæuientis exemplū patet in Oedipo Laij regis filio, & reginæ Iocaſtæ in Thebana ciuitate prouinciæ Boëtiæ,quæ in Græcia eſt, regnantiū. Hic enim Layum patrem ſuum bello petens occidit, matrem autem inceſtans gemina prole grauidauit. Inde quippe gemelli Etheocles, & Polynices orti ſunt. Horum autem infœlix Oedipus ſibi conſcius, praua in ſe dæuiente conſcientia oculos funditus ſibi eruit huius lucis communis indignos. His autem aliud deterius excidij genus additurus erat,ſe de altiſſimis ſcopulis in mare Ionium præcitare volens, niſi Antigona filia cæci patris,iam ductrix facta à prauè conceptis, inhibuiſſet. De hoc Seneca tragœdia 5. quæ dicitur Oedipus carmine primo.Item factum eſt hoc iudicio Dei ad pœnam Dauid,ſcilicet,vt ipſe puniretur in actu iſto. Nam ſi Amnon non expuliſſet Thamar tāquam exoſam, fortè habitus fuiſſet alius modus,& non occiſus fuiſſet Amnon ab Abſalom. Deus tamen volebat Amnon perire in pœnam Dauid, ideo laxauit habenas huic magno odio. *Dixitque ei: Amnon ſurge,& vade*, id eſt,recede hinc:non enim poterat iam eam præ magnitudine odij gratè videre. *Quæ reſpondit ei: Maius eſt hoc malum, quod nunc agis aduerſum me, quàm quod ante feciſti,expellens me*, id eſt, maius malum eſt,quod nunc facis mihi me expellendo tanquam meretricem,quàm malum quod feciſti prius,me violenter cognoſcendo.

D

De Oedipi amore.

E

An maius malum fecit Amnon expellendo Thamar, quàm opprimendo.

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, quomodo eſt verum, quod maius malum nunc inferret Amnon Thamar ſorori ſuæ, quàm violando eam. Reſpondendum, quod hoc erat maius, quia oppreſſio fuit occulta, eiectio autem erat manifeſta, & iniuriæ manifeſtæ ſunt ſemper maiores iniuriis occultis. Item, quia Thamar putabat,quod poſſet eſſe vxor Amnon;ſicut ſupr. dixerat,loquere ad regem,& non negabit me tibi,ideo licèt ipſa noluiſſet à principio opprimi, quia tamen iam oppreſſa erat, voluiſſet accipi in vxorem ab Amnon, & ſi tacuiſſet Amnon defloratione,& petiuiſſet à rege Thamar in vxorem, fuiſſet occulta res iſta,& non ſequeretur aliqua infamia Thamar, licet paſſa fuiſſet quoddam malum, ſcilicet, violentiam. Nunc autem cùm publicè expelleretur, non erat ſpes de recipiendo eam in vxorem, ideo erat iſtud malum maius, quàm præcedens. In Hebræo habetur. *Propter cauſam malitiæ huius magnæ maioris, quam prius feciſti mecum*, id eſt, iſtud, ſcilicet, quod me mitteres,eſt cauſa malitiæ magnæ,& maioris,quàm illius, quā prius feciſti mecum,opprimendo me. *Et noluit audire eam.* Nūc enim infelicior erat iuuenis iſte, quia cùm infandum perpetraſſet ſcelus ex nimio amore, ſaltem eam, quam ſtuprauerat, illæſam obſeruare debuiſſet, hoc enim malum non erat, immo laudabile, patrata ſemel iniquitate. Quod autem ſic factum fuerit,ſcelus fuit,ſcilicet,iniuriam iniuriæ addere. *Et vocato puero,qui miniſtrabat ei.* Scilicet, non eiecit eam per ſe Amnon, ſed vocauit puerum ſuum, vt eam eiiceret. Hoc autem non quod Ammon iaceret in lecto languens, ſed quia voluit eiici Thamar de domo ſua in callem, ipſe autem erubeſcebat exire in callem,ferendo eam, ideo iuſſit hoc puero. noluit enim quod Thamar maneret ſaltem in aliqua parte domus eius,eo non reſpiciente, quouſque venire poſſent aliqui, cum quibus ipſa honeſtius iret, ſed miſit eam ſolam, & quaſi nudam,& deteſtabilius, quàm ſi miſiſſet meretricem. *Eiice hanc à me foras*,id eſt, eiice eam à conſpectu meo, & non ſolùm, vt non videam eam,ſed etiam foras, ſcilicet, vt non ſit in domo. *Et claude oſtium poſt eam.* Timebat enim Amnon,quod Thamar

F

præ verecũdia non audens per callem progredi rediret in domum, ideò iussit domum claudi ne introire posset. *Quæ induta erat talari tunica.* Vocatur tunica talaris tunica de serico, vel tunica facta de diuersis coloribus, ideo vocatur alio nomine polymita; vt patet Genes. 37. nam polymita dicitur à ϱ oly, quod est pluralitas, & mitos, quod est gutta, quasi pluralitas guttarum, vel tincturarum. Vocatur autem talaris, id est, longa accedens vsque ad talos; quia virgines vtebantur vestibus longis. In Hebræo vocatur serica, vel de fragmentis, scilic. quòd esset facta de diuersis partibus pannorum. Ponitur autem de ista tunica talari, quia infra dicitur, quod secuit eam. *Huiusce-modi enim filiæ regis virgines vestibus vtebantur.* Id est, erat induta Tamar tunica talari, quia filiæ regis in statu virginali vtebantur his tunicis. Ex hoc patet, quod Thamar erat filia regis, alioquin non bene diceretur hic, quòd erat induta talari tunica, quia filiæ regis vtebantur his vestibus. *Eiecit itaque eam minister illius foras.* Id est, minister Amnon exclusit Tamar de domo; quia licèt esset filia regis, & iniustè passa, & misereretur eius, obtemperans iussis domini, exclusit eam. *Clausitque fores post eam.* Intelligitur de foribus exterioribus, ita vt non posset regredi Tamar in domum. *Quæ aspergens cinerem capiti suo.* Id est, aspersit cinerem, vel puluerem super caput suum.

Cur Tamar aspersit cinerem capiti suo.

QVÆST. VII.

QVÆRET aliquis, quare faciebat istud Tamar. Respondendum, quod propter duo. Primum erat ad significandum dolorem, nam antiquis erat ista consuetudo, quod quandocunque vellent innuere magnum dolorem, scindebant vestes, & imponebant puluerem super caput: sic patet de illo viro Amalecita, qui venit ad Dauid, nuncians mortem Saulis: nam dicitur, quod apparuit homo veniens de castris, Saul veste conscisa, & puluere aspersus caput: supr. 1. Ipse quoque Dauid scidit vestimenta sua, cognita morte Saul. eod. cap. Iussit etiam Dauid Ioab, & viris suis, quòd scinderent vestimenta sua, & accingerentur saccis ante exequias Abner, supra tertio. Ipse quoque Dauid postea vestimenta sua scidit, audito quod filij sui mortui essent: vt patet infra in litera. Idem fuit in Niniuitis, qui induti sunt saccis, & sederunt in cinere, vt patet Ionæ. 3. scilicet, quando erant in angustia, putantes quòd ciuitas subuertenda erat. Thamar autem nunc posuit cinerem super caput ad signandum se humiliatam fuisse, & vilificatam vsque ad cinerem, vel puluerem terræ. Secunda causa erat ad signandum, quod violenter cognita fuerat; nam iam non poterat occultari Thamar fuisse defloratam, & si taceret, putaretur consentiens, ideò ne amplius infamaretur, cœpit conqueri de violentia sibi inflicta per ista signa tristitiæ. Sic enim est in legibus quarundam gentium, quòd virgines defloratæ si non lacerauerint vultum suum vnguibus ad effusionem sanguinis, non credantur violenter defloratæ. *Impositisque manibus super caput suum ibat clamans, & ingrediens.* Id est, etiam posuit manus super caput ad significandam verecundiam, & confusionem. sic etiam ad significandum confusionem in quibusdam alijs hominibus caput erat discoopertum è contrario: sic patet de leprosis Leuit. 13. Nam isti toto tempore debebant habere caput nudum, & os veste contectum; sed in diuersis accipiuntur diuersa pro confusione, & dicitur quod ibat ingrediens, & clamans, id est, ingrediens in domum fratris sui Absalom clamabat, ibi autem potius fecit hoc, quia ille erat, cui conqueri deberet, cùm ille posset iniuriam sibi factam vindicare: etiam quia ex hoc proueniebat magna iniuria Absalom, cùm Thamar esset soror sua ex patre & matre. *Dixitque ei Absalom frater suus.* Scilicet, quando ipsa ingressa est in domum Absalom clamans. *Num Amnon frater tam concubuit tecum?* Sciebat enim Absalom, quod Thamar iussu regis iuisset ad parandum cibos Amnon, ideò cum nunc vidisset eam deturpatam, nihil potuit extimare, nisi quod defloratà esset ab Amnon. Cogitauit autem de illo, quia arbitratus est, quod nullus præter Amnon ausus fuisset tangere Tamar, cùm esset filia regis. *Sed nunc soror tace.* Hic Absalom consolabatur Tamar, quia indicibilis erat planctus eius: & dixit, quod cessaret à planctu. *Frater tuus est.* Id est, non debes tantum te affligere, quia frater tuus est, qui te oppressit, quasi dicat, si oppressa fuisse ab aliquo extraneo crederetur, quod tu fuisses spontanea, quamquam conquereris: sed nunc oppressa es à fratre tuo primogenito, à quo non te debebas obseruare, vnde facile erat, quod te opprimeret, si vellet, & nullus te putabit in hoc consentientem. *Mansit itaque Tamar contabescens in domo Absalom fratris sui.* Id est, ex hoc tempore mansit Tamar in tristitia magna, & angustia in domo fratris sui Absalom perpetuam seruans viduitatem, quia iam defloratà fuerat, & ignominiosum sibi matrimonium esse putabat, quia vel necesse erat alicui viro se inferiori coniungi, vel opprobrium sustinere virginitatis ablatæ; ita vt non esset sibi manendum apud virum tanquam vxori, sed tanquam famulæ abiectissimæ. Honestius ergo, & tolerabilius esse putauit sustinere perpetuam viduitatem. *Cùm autem audisset rex Dauid verba hæc.* Scilicet, quod Amnon defloraverat Tamar. *Contristatus est valde.* Scilicet, quia filius suus egerat aliquid turpissimum, & filia sua passa fuerat aliquid inhonestissimum. *Et noluit contristare spiritum Amnon filij sui.* Id est, quamquam nimis deliquisset Amnon deflorando sororem, noluit Dauid punire eum: immo noluit saltem verbo increpare illum. *Quoniam diligebat eum.* Id est, nimis diligebat Dauid ipsum Amnon; ideo molestum erat ei increpare illum. *Quia primogenitus erat ei.* Id est, propter hoc diligebat eum nimis, quia erat primogenitus eius, s. erat iste filius Achinoam: & natus est ei primus in Hebron. supr. 3. c.

Quarè Dauid non coegit accipere Tamar in vxorem, cùm defloraſſet eam.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid non compulit Amnon ad accipiendum Tamar in vxorem, cùm iam defloraſſet eam, vt non esset tanta iniuria Tamar: nam etiam secundùm legem hoc posset fieri. Aliquis respondebit, quod Amnon suscipere nollet eam, cùm iam habuisset exosam: matrimonia tamen non possunt contrahi inuoluntariè. extra de sponsalibus. cap. cum locum. Respondendum, quod in lege veteri erant aliqui casus, in quibus viri compellebantur suscipere aliquas mulieres in vxores. Sic erat hic, cùm quis violenter deflorabat puellam, vel seducendo eam, vt patet Exod. 22. scilicet. Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, & dormierit cum ea, dotabit eam & habebit vxorem, id est, obligabitur dare ei dotem, & accipere illam in vxorem. Respondet Nicolaus, quod non fuit factum hoc propter timorem occisionis Tamar: nam Amnon postquam cognouit illam, tantum habuit exosam, quod non potuit illam conspicere, nec pati quod maneret in domo: si ergo nunc ei traderetur vxor inuoluntariè, magis eam haberet exosam, & occideret. simile autem est de libello repudij: nam Deus hunc permisit ad euitandam mortem vxorum, quam intulissent Iudæi, si coacti eas tenerent. Sic patet Matth. 19. Scilicet, ad duritiam cordis vestri libellus repudij datus est, id est, quia habebatis cor durum, & occidissetis vxores, si compelleremini eas tenere. Sed adhuc dicendum, quod hoc non stat, quia nõ poterat Dauid tradere Tamar in vxorem Amnon, quia erant fratres, vt supra probatum est: & tale matrimonium reprobatur à lege Leuit. 18. ideo oportuit, quod Tamar maneret sine viro.

Casus, in quo in veteri lege viri cogebantur suscipere mulieres aliquas in vxores.

Dauid an peccauerit non castigando Amnon.

QVÆST. IX.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccauerit non castigando Amnon filium suum super hac re, & an teneretur eum occidere. Aliquis dicet quod sic, quia delicta grauia erant, scilicet, cognoscere sororem, & violenter, quæ sunt incestus, oppressio, & stuprum. Nicolaus respondet, quod non tenebatur Dauid occidere Amnon, quia aut occideret eum pro incestu, aut pro stupro, vel violentia. Pro primo dicit, quod non, quia hic non erat incestus, nam incestus est illicitus coitus inter personas consanguinitate cõiunctas in gradu prohibito à lege, sed inter Thamar & Amnon non erat ali-

Opinio Nicolai reij citur.

A qua conſanguinitas, ideo nec inceſtus. Item non pro ſtupro, quia ſtuprum inter perſonas ſolutas non erat in veteri teſtamento crimen capite plectendum. Item non pro violentia, quia violentia illata virgini non deſponſatæ non faciebat virum mortis reum, ſed ſolùm obligabat eum ad ſumendum illam in vxorem, & nunquam repudiandam, & ad quandam pecuniariam pœnam patri puellæ ſoluendam. Deuteron. 22. Item violentia requirebat, quod deduceretur in iudicium, & probaretur. Thamar autem non accuſauit Amnon, nec probauit illatam violentiam, ideo non erat condemnandus Amnon ad aliquid: dicit tamen quod credendum eſt, quod aliquo tempore Dauid correxerit Amnon increpando eum ſuper hoc, licèt tunc nihil dixerit. Sed dicendum eſt iſta dicta Nicolai non ſtare. Cùm enim dicit, quod non fuit inceſtus, falſum eſt, quia hic erat conſanguinitas propinquiſſima, ſcil. fraternitas, ideo erat inceſtus tanto magis deteſtandus, quanto erat in gradu propinquiori, erant autem iſti fratres, vt ſupra probatum eſt. Nicolaus tamen putat eos non fuiſſe fratres, & in hoc deuiat. Item non ſtat ſi quis dicat, quod Dauid non potuit de iure occidere Amnō pro hoc, quia non fuit deductum in iudicium, nec probatum: nam vbi eſt aliquid, quod eſt ſolùm in præiudicium partis, & poteſt remitti per partem, iudex non procedit niſi ad petitionem partis, quia non petendo, vel non accuſando, videtur remittere ius quod
B habet. In caſu tamen, in quo præiudicatur iuri publico, quamquam pars non petat, iudex ex officio ſuo procedere debet, quia non eſt delictum remiſſibile per partes: ſic enim eſt in inceſtu, quia læditur ius publicum, ideò licet iniuriam paſſus remittat, quantum ad eum pertinet, non eſt remiſſo ſimpliciter, ideò ſemper manet officium iudicis. Dauid autem erat iudex, ideò conſtito ſibi de hoc crimine, licèt Thamar non accuſaret Amnon, ipſe debebat procedere contra Amnon: potiſſimè quia Thamar videbatur conqueſta de Amnon, inquantum publicè proclamabat ſe ab eo oppreſſam, ideò tenebatur Dauid procedere. Aliud autem dictum Nicolai, ſcilicet, quòd Dauid aliquando increpuerit Amnon ſuper hoc, non videtur ſtare, quia ſcriptura iſta facta eſt poſt mortem Amnon & Dauid, ideo ſi accidiſſet poſt iſtud increpatio Amnon, enarraſſet illam; ſed dicitur ſimpliciter, quòd noluit Dauid contriſtare ſpiritum filij ſui Amnon, quia diligebat eum, ergo videtur quod nunquam increpuit illum. Item aliquando criminum correctio differtur ex quibuſdam cauſis ſpecialibus, ſed regulariter crimen immediatè vt conſtiterit puniendum eſt. Cauſa autem, quæ facit differri punitionem, eſt ſcandalum, vt ſi fortè tumultus inſurgeret in populo, & conuocatio ad arma, poſſet tunc deſiſti à punitione alicuius delicti, ſi creditur, quòd alio tempore conuenientius punietur. Eodem modo ſi ille, qui increpandus eſt, vel caſtigandus, eſt paſſionatus, & ex hoc eſt indiſpoſitus ad ſuſcipiendam diſciplinam, debet ad modicum differri quouſque ſit extra paſſionem: ſic enim Abigail volens increpare Nabal virum ſuum pro malo, quod fecerat contra Dauid, non locuta eſt ei, quando erat ebrius, ſed expectauit ad ſequentem diem, præceden. libr. cap. 25. In caſu autem iſto nihil iſtorum erat: nam non erat aliquod ſcandalum, ſi Dauid vellet increpare Amnon, vel eum punire, & ſi aliquod ſcandalum erat, vtpotè quia aliqui de populo vellent auxiliari Amnon, ne puniretur à Dauid, iſtud magis eſſet poſtea. Nam nunc propter horrorem criminis Amnon omnes de populo habebant eum exoſum, & rari ei fauerent, poſtea verò crimine illo veniente in obliuionem plures haberet adiutores. Item non ſtabat ſecundum, ſcilicet, quod nunc eſſet Amnon paſſionatus, quia cùm Amnon intuliſſet malum, & Thamar ſuſtuliſſet illud, ipſa erat paſſionata, & ille non: vnde poterat conuenienter ſuſcipere diſciplinam. Si igitur Dauid aliquando intendiſſet punire, vel increpare Amnon, nunc habebat tempus aptiſſimum: & tamen nunc non corripuit, ergo credendum eſt veriſimiliter, quòd nunquam eum increpuerit. Et ſic dicendum ad quæſitum, quod Dauid peccauit in hoc, quia pro tanto ſcelere aliqua correctio fuiſſet neceſſaria, & ob hoc ſcriptura dicit quaſi in reprehenſionem Dauid quod noluit contriſtare ſpiritum Amnon filij ſui, quia diligebat eum.

C

An Dauid teneretur occidere Amnon filium ſuum pro inceſtu. D

QVÆST. X.

QVÆRETVR vlterius, conceſſo quod hic fuerit inceſtus, ſicut verum eſt, ſcilic. quia Thamar erat ſoror Amnon, an Dauid teneretur occidere eum. Reſpondendum eſt, quod hic eſt duplex dubium, vnum eſt an Amnon mereretur mortem pro iſto inceſtu. Secundum eſt, dato quod mereretur, an Dauid debebat eam ſibi infligere. Ad primum dicendum, quod Amnon merebatur mortem pro hoc, quia quicunque cognoſceret ſororem ſuam, occidendus erat. Sic patet Leuit. 20. ſcilicet. Qui acceperit ſororem ſuam filiam patris ſui, vel filiam matris ſuę, & viderit turpitudinem eius, illaque conſpexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati ſunt, occidantur ambo in conſpectu populi. Thamar autem non erat occidenda, quia violenter paſſa fuerat, ergo ſolus Amnon occidendus erat. Ad ſecūdum reſpondendum, quòd quamquam mereretur mortem Amnon, tamen aliqui dubitant, an liceret Dauid eam ſibi inferre. Aliqui dicunt, quod non, eo quod pater erat, & non licet patri pro quocumque crimine occidere filium. Aliqui enim de gentilibus tenuerūt, quod nunquam pater deberet occidere filium, etiam ſi eſſet E
iudex, & filius deliquiſſet: quia ſic efficitur pater infelix. ſic.n. Virgilius increpat Brutum primum conſulem, quia duos filios ſuos ſecuri percuti fecit ad palum ligatos, quia patriæ proditores erant, fouentes partem Tarquinij regis Romanorum. Vnde ait in ſexto Aeneidos.

Infelix, vtcunq; ferent ea facta minores,
Vicit eum amor patriæ, laudiq; cupido.

Sed dicendum, quod iſta nihil ſunt, nam patri licet occidere filium aliquando, vt iudex, & aliquando non vt iudex, ſed vt priuata perſona. De ſecundo patet Deut. 13. vbi dicitur, quod ſi vxor, vel filij, aut quæcunque perſonæ ſuaderent alicui colere Deos alienos, debebat occidere illos, ſcilicet, quod accuſaret eos, & ipſe primum lapidem mitteret in illos. De primo patet, quia nemo dubitat patri licere quando fuerit iudex cōdemnare filium in actione ciuili. Item ſi ſit criminalis actio ad paruam pœnam infligendam, vt ad ſolam deportationem, vel ad paruam fuſtigationem, nemo dubitat hoc licere patri: quia etiam, vt eſt perſona priuata, licet ſibi filium verberibus caſtigare moderatè. Non eſt ergo dubitandum, quin poſſit filium occidere, ſi iudex ſit, & cauſa coram eo ventiletur, quia tunc non agit, vt pater, ſed vt iudex: ideo oblato hoc caſu, in quo filius per patrem iudicandus ſit, ſi reus criminis ſit, tenetur pater in eum ſententiam ferre, vel alteri delegare cauſam illam, vt ſententiam ferat, ne crimina remaneant impunita. Et ſi fortè pater velit cedere dignitati iudicatiuæ, vt non cogatur occidere filium ſuum, & per hoc ille impunitus euadat, pater mortaliter peccat: tanquam fauens criminoſis, & perſonarum acceptor, & malè adminiſtrans officium, pro quibus etiam ſecundùm leges humanas puniri deberet. Dauid autem noluit filium pro manifeſto crimine condemnare, nec alteri commiſit iſtam cauſam, ideo peccauit ſatis grauiter. Ob hoc autem videtur, quod Deus tradiderit Amnon occidendum per manus Abſalom: quia Dauid noluit eum iuſtè occidere. Simile fuit de filijs Hely ſummi ſacerdotis; nam ipſe noluit caſtigare eos, quamquam ſciret grauia peccata eorum; ideo Deus dixit, quod in die vna morerentur ambo filij eius, vt patet præced. lib. c. 2.

An Dauid potuerit Amnon abſoluere.

QVAEST. XI.

QVÆRETVR vlterius, an aliqua cauſa erat, quæ poſſet excuſare iuſte Amnon à morte. Aliquis dicet, quod ſic, quia Dauid poterat parcere ei, cùm ipſe eſſet iudex, & pater, cui iniuria illata fuerat, & non teneretur ad mortem: quod patet, quia hic iniuria fuit illata ipſi Tamar, & Dauid patri eius. Poterat autem Dauid remittere quod in ſe erat, & inducere Tamar, vt remitteret: deinde ipſe quod inquantum iu-

dex

dex remitteret executionem iuris, remittente parte, ideò licitè fieret. Respondendum, quòd hoc non stat, quia Dauid aut remitteret aliquid inquantum iudex, vel inquantum pars. Primùm non potest, quia iudex nihil potest remittere de iure partis, vel de iure publico, sed tenetur cuicunque de iustitia prouidere: solùm autem iudex remittit, quando pars petierat, & ex hoc tenebatur iudex sibi exhibere complementum iustitiæ, si postea pars remittat, ipse quoque cessabit ab executione. Si autem sit ius publicum, vt si sunt aliqua delicta, quæ sunt contra statum publicum, & in fauorem reipublicæ principaliter iura imposuerunt pœnam delinquentibus, Iudex non potest remittere pœnam debitam: nisi forte sit legis conditor, quia ille potest dispensare in lege, vel tollere illam in totum: sed hic delictum istud præiudicabat iuri partis, & iuri publico: poterat autem Dauid temittere ius suum, scilicet, iniuriam sibi factam, & filiæ suę; saltem inducendo eam ad hoc: non poterat tamen remittere ius publicum, scilicet, quod læderetur ius consanguinitatis per incestum, ideò manebat aliquid quod per nullum remitti poterat, & propter hoc debebat occidi Amnon. Sed adhuc dicetur, quòd Dauid poterat remittere ius publicum dispensando in lege, quia ipse erat legislator cùm esset rex, reges autem possunt condere leges in terris suis; potissimè quando non cognoscunt aliquem superiorem: sic erat rex Dauid, qui nullum superiorem habebat. Respondendum, quòd ipse poterat dispensare in legibus illis, respectu quorum erat legislator: In lege tamen condita à superiori non poterat, quia minor non habet ius in superiorem: lex tamen de morte infligenda incestuosis, fuit à Deo lata. Leuit. 20. ideo non poterat dispensare in ea, ergo occidendus erat Amnon.

An poterat remitti mors Amnon, eò quod erat primogenitus, qui regnaturus erat.

QVAEST. XII.

QVÆRETVR vlterius, an poterat remitti ei mors, quia erat primogenitus regis. Aliquis dicet, quod sic, quia primogenitus successurus erat in regno, vt ergo non priuaretur regnum legitimo successore, debebat remitti ei mors. Sic enim fuit de Ionatha filio Saulis, quia Saul volebat eum occidere, cùm deprehensus esset à Deo in crimine, & pater iurasset eum occidere; populus tamen eripuit eum de manu Saulis, ne occideretur: erat enim primogenitus regis. De hoc prędced. libr. cap. 14. Respondendum, quod etiam propter hoc non erat ei remittendum delictum. Non est enim intelligẽdum absolutè, quod omnia delicta remittẽda sunt alicui, ne regnum priuetur legitimo successore. Patet hoc, quia si filius regis induxisset aliquos ad colendum idola, occidendus erat, & nullo modo debebat ei parci. Deutero. 13. alij autem similes casus esse possunt. Iste autem casus de Amnon licèt esset fœdissimus; tamen non erat tam grauis, vt idololatria, ideò vt regnũ non careret successore, poterat aliqualiter remitti. Nunc tamen non erat motiuum aliquod ad remittendum, & hoc propter duo. Primum, quia dato, quòd vixisset Amnon, non erat ipse regnaturus, licèt esset primogenitus, quia Deus determinauerat supra septimo, quòd ille, qui regnaturus erat, adhuc nasciturus erat de Dauid: & iste erat Salomon. Amnon autem iam natus erat, ideò non poterat succedere Dauid; nullus etiam de alijs filijs. Vnde nihil obstabat mors Amnon. Secundum est, quia propter mortem Amnon non priuabatur regnum legitimo successore; nam si Dauid non haberet alium filium: nec expectaretur alius habiturus, poterat parci Amnon ne deuolueretur regnum ad alios de alia stirpe. Item non erat Amnon magis legitimus hæres, quàm quilibet alius de filijs Dauid, cùm tunc non esset determinatum ius successionis in primogenitis, sed patres poterant ordinare quis de filijs succederet eis in regnum: sicut fecit Dauid de Salomone, & quamquam Dauid haberet alios filios maiores, tamen totus Israel expectabat quem vellet Dauid constituere in regem de filijs suis. sequent. ibid. cap. 1. Roboam quoque filius Salomonis, quamquam haberet plures filios, instituit tamen regem Abiam, qui non erat primogenitus, quia erat sapientior, & potentior alijs, vt patet. 2. Paralipom. cap. 11. ergo quilibet de filijs Dauid poterat succedere ei, & consequenter non erat parcendum Amnon, ne priuaretur regnum successore legitimo. Cùm autem arguebatur de Ionatha, quem populus à morte eripuit. Dicendum, quòd non fuit simile, primò, quia Ionathas non peccauerat, nam ipse non audiuerat præceptum patris super populum, præce. lib. c. 14. Amnon autem peccauit grauissimè. Secundò quia Ionathas dato quod in aliquo deliquisset, fecerat magnum bonum in Israel, nam ipse solus cum armigero aggressus est aciem Philisthinorum, & occidit multos, & ex hoc reliquus Israel habuit occasionem pugnandi, & vincendi. præalleg. ca. & ista fuit potissima causa quare populus liberauit eum à morte: vnde dixit populus ad Saulem: ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel, hoc nefas est: viuit Dominus si ceciderit capillus de capite eius, quia cum Deo operatus est hodie. Amnon autem nõ fecerat aliquid notabile, propter quod deberet eripi à morte, licèt peccasset, ergo nihil erat, propter quod deberet excusari Amnon. Sciendum autem quod in Hebræo non habetur ista litera tota, scil. & noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

Porrò non est locutus. Hic ponitur secundum huius cap. scilic. retentio rancoris in Absalom, quia propter hoc quod fecit sorori suæ Amnon, habuit semper eum exosum. Et dicitur. *Porrò non est locutus Absalom ad Amnon, nec bonum, nec malum.* Id est, quamquam Amnon valde offendisset Thamar, & consequenter Absalom, quia erat frater eius ex patre & matre, non locutus fuit Absalom aliquid Amnon; & tamen verisimile erat, quod loqueretur ei grauiter propter magnam offensam. Fecit hoc autem Absalom ad dissimulandum, quia ipse proponebat occidere Amnon, & quia si locutus fuisset ei grauiter, obseruasset se ab eo, & non habuisset opportunitatem occidendi ipsum, nihil locutus est, tanquam si nihil egisset. *Oderat enim Absalom Amnon.* Id est, quamquam nihil mali loqueretur Absalom ad Amnon, tamen oderat eum in corde suo. *Eo quod violasset Thamar sororem suam.* Ista iniuria videbatur totaliter illata Absalom, quia nullus erat, ad quem tantum pertineret sicut ad eum, quia ipse erat frater illius ex patre & matre. Thamar quoque ad ipsum solum recurrit conquerens, & apud eum mansit semper post defllorationem. *Factum est autem.* Hic ponitur tertium huius c. s. vindicatio pudoris in Amnon: quia in pœnam oppressæ virginis occisus est. Et dicitur. *Factum est autem post biennij tempus.* Id est, transiuit biennium post defloration Thamar, & adhuc Absalom nihil egerat contra Amnon. *Vt tonderentur oues Absalom.* Quolibet enim anno tondebantur oues, sed non fecit Absalom hoc, quod intendebat in alijs tonsionibus ouium.

Quare expectauit Absalom vindicare se contra Amnon per biennium quando tondebantur oues.

QVAEST. XIII.

QVÆRET aliquis, quare Absalom non aggressus est occidere Amnon, nisi post biennium, & hoc quando tonderentur oues. Respondendum, quòd causa expectationis biennij fuit, vt tolleretur omnis suspitio: si enim Absalom inuitasset omnes fratres suos pauco tempore post defllorationem Thamar, suspicari posset de eo, quod congregabat illos ad agendum aliquod malum in vindictam oppressionis Thamar: nunc autem cùm Absalom à principio dissimulauerit rem istam, & postea fluxerunt duo anni, in quibus nihil super ea contra quemquam egerat, aut locutus fuerat, nullus recordabatur huius rei, ideò ablata erat suspitio quod Absalom aliquid agere vellet ex hac causa. Ad secundum cùm quæritur, quare fecit hoc in tonsione gregum. Dicendum quod nullum tempus erat, in quo magis sine suspitione agere posset, & securius ad se liberandum. Apparet primum, quia fortè non erat consuetudo inter filios regis Dauid, quòd se inuicem inuitarent; ideò si Absalom voluisset facere aliquod festum fratribus suis inuitando eos, quia erat aliquid noui, causaret suspitionem: nam nouitates semper suspectæ sunt. Tempus autem tondendi greges apud Hebræos erat tempus faciendi magna conuiuia, & festa. Et hoc erat propter patriarchas, qui fuerunt origo Iudaici populi: illi tamen pastores erant. Gen. 47. scilicet, Pastores ouium sumus nos, & om-

A nes patres noſtri. Patet etiam hoc de Nabal Carmello, qui quando tondebat gregem ſuum, fecit feſtiuitatem magnam; & dicitur, quòd erat ei conuiuium, quaſi conuiuium regis. præcedent. libr. cap. 25. & ob hoc Dauid miſit nuntios ſuos in die illa ad Nabaldicentes: In die bona venimus ad te, id eſt, in die magni conuiuij, & exultationis. eod. cap. Habebat ergo opportunitatem Abſalom faciendi conuiuium in die tonſionis gregum ſine ſuſpitione, quia hoc apud omnes commune erat. Alia autem cauſa erat potior, ſcilicet, vt Abſalom haberet opportuniorem locum liberandi ſe: nam occiſo Amnon intendebat fugere de terra Iſrael ad terram Gieſſur, vbi morabatur auus ſuus maternus. Propinquior autem locus erat, vbi tondebantur oues, ſcilicet, Baalhaſor ad terram Gieſſur, quàm Ieruſalem, in qua morabantur Dauid, & omnes filij ſui, ideò ſecuriùs ſibi fuit ad fugiendum, quòd fieret conuiuium in loco tonſionis gregum, quàm in Ieruſalem. Item, quia ſi in Ieruſalem Abſalom occidiſſet Amnon, fortè non potuiſſet euadere, quia ibi erant multi ſerui regis, & filiorum regis, qui caperent Abſalonem pro morte Amnon: in loco autem tonſionis gregum non erat ſic, quia ille pertinebat ad Abſalonem: habebat enim ibi magnam partem ſubſtantiæ ſuæ: alij autem filij regis nihil ibi habebant, ſed iuerunt quaſi expediti nihil ſecum portantes ad ſuſcipiendum conuiuium fratris ſui in Baalhaſor: vnde poterat ipſe eis omnibus inferre quidquid mali vellet. Potius ergo fecit hoc Abſalom tempore tonſionis ouium, quàm alio tempore. *In Baalhaſor, quæ eſt iuxta Ephraim.* Id eſt, oues tondebantur in quadam villa nomine Baalhaſor, quæ eſt apud terram Ephraim. Iſta villa non deſcribitur in Cathalogo diuiſionis ſortium, de quo habetur Ioſue 15. vſque ad 20. niſi fortè habeat aliud nomen, nam multæ vrbes ſunt binomiæ, vel trinomiæ ſicut Ieruſalem, &

B Hebron, & ſimiles. Erat autem iſta villa in ſorte Beniamin. Nam dicitur, quod erat apud Ephraim: tribus tamen Beniamin habet ſortem coniunctam tribui Ephraim, vt patet in deſcriptionibus ſortium. Ponitur autem hoc ad ſignificandum, quod Abſalom propinquior erat terrę Gieſſur, ad quam fugiturus erat, quam ſi hoc egiſſet in Ieruſalem. *Et vocauit Abſalom omnes filios regis.* Id eſt, vocauit ſingulos ex nomine ſpecialiter inuitando eos ad hoc. Et nō intelligitur, quod inuitaſſet Amnō cum iſtis: nam poſtea dicitur, quod orauit Abſalom ipſum Dauid, vt permitteret Amnon ire cum eo ad prandium, vt patet infra, & tamen iam vocauerat omnes filios regis: nam dixit Abſalom ad Dauid: ſi non vis venire, veniat obſecro nobiſcum ſaltem Amnon. Et dicitur nobiſcum, i. cùm omnibus filijs regis. Habebat enim tunc Dauid multos filios, nam ſex genuerat in Hebron. ſup. 3. & omnes iſti erant viri: alios etiam genuit in Ieruſalem, & aliqui iſtorum iā eſſent adulti, vt poſſent ire ad conuiuium. *Venitque ad regem*, ſcil. Abſalom vehit ad Dauid orans, vt iret ad tonſionem gregum ſuorum. *Et ait ad eum, ecce tondentur oues ſerui tui.* i. oues meæ, qui ſum ſeruus tuus tondentur in Baalhaſor. Vocabat enim ſe Abſalom ſeruum Dauid, quamquam eſſet filius eius, ad humiliandum ſe illi, ſic etiam vocauit ſe ſeruum iterum. infr. 15. *Veniat oro rex cum ſeruis ſuis ad ſeruum ſuum.* Id eſt, veniat rex cum filijs ſuis ad tōſionem ouium mearum, qui ſum ſeruus. Ecce enim quàm reuerenter loquebatur Abſalom ad Dauid: nam quamquam eſſet Dauid pater Abſalom: tamen vocauit eum regem, & non patrem: quia rex eſt nomen timoris, & honoris magni. pater autem eſt nomen dulcedinis. Polit. c. 1. vocauit etiam filios regis ſeruos

C eius, dicens, veniat rex cum ſeruis ſuis, id eſt, cum filius.

Quare Abſalom cum Amnon inuitauit Dauid, & omnes fratres ſuos.

QVÆST. XIV.

QVAERET aliquis, cùm Abſalom intenderet occidere Amnon in conuiuio, cur vocabat Dauid patrem ſuum ad hoc cum alijs filijs regis, quia potius impediret Dauid opus Abſalom, quàm iuuaret. Reſpondendum, quòd Abſalom ſolùm Amnon inuitaſſet, ſi potuiſſet, eſſet tamen magna ſuſpitio contra Abſalom ſi ſolùm Amnon vocaret ad conuiuium in loco diſtanti ab vrbe, vbi eſſet Amnon inauxiliatus, & nollet venire præcauens inſidias: vocauit ergo omnes filios regis, vt cum illis ſimul poſſet vocare Amnon, & non putaretur, quòd illum ſpecialiter vocabat. Filij autem regis nihil obeſſe poterant Abſalom in opere ſuo, quia nec timebat eos, nec propter reuerentiam eorum aliquid de opere omiſſurus erat. De Dauid autem erat maior difficultas, nam ſi veniſſet ad conuiuium, nimis impediretur. Abſalom propter reuerentiam eius; fortè non audens occidere coram ipſo filium ſuum Amnon. Deliberauerat tamen Abſalom etiam ſi veniret Dauid occidere Amnon, quamquam fuiſſet ſibi in hoc aliqua difficultas. Nam propter magnam irreuerentiam, quàm committeret ad patrem occidendo coram eo filium ſuum, vocando eum in fraudem, fortè nunquam pepercisſet Dauid Abſalom, quia illa iniuria magis videretur redundare in Dauid quàm in Amnon. Pepercit tamen Dauid poſtea Abſalom. ſequent. capit. Abſalom autem vocabat Dauid ad maiorem ſecuritatem, ſcilicet, vt excluderetur omnis præſumptio. Nam eunte patre cum filijs nemo poſſet arbitrari, quòd Abſalom intenderet aliquod malum præſente patre efficere: & quia putabat Abſalom, quod Amnon attenderet ad aliquam ſuſpitionem volebat procurare maximam ſecuritatem, quæ procurari poterat, & iſta erat ſi iuiſſet illuc Dauid. *Dixitque rex ad Abſalom: noli fili mi rogare, vt veniamus omnes, & grauemus te.* Id eſt, ſufficit, quod eam tecum aliqui de fratribus tuis, & non eamus omnes, quia grauabimus te magnis ſumptibus: non enim erant filij regum diuites valde, ſicut nunc: tum quia multi erant filij Dauid, ſcilic. vltra quindecim: tum quia non diuidebatur ſubſtantia regum ſic per filios, vt nunc, ſcilicet, quia non erant introducta tot genera tributorum, & impoſitionum munerum, & ſeruitutum: ſed erat populus ſub rege, quaſi liber: reges autem, & filij eorum pro maiori parte de bonis proprijs, ſ. agricultura, & alijs poſſeſſionibus alebantur, vnde non poterant nimis abundare. *Cùm autem cogeret eum.* Id eſt, Abſalom cogebat Dauid. Eſt modus loquendi improprius, nam non cogebat Abſalom regem, ſed orabat, quia tamen præces illæ inſtantiſſimæ erant, videbantur cogere. *Et noluiſſet rex.* Id eſt, Dauid nolebat ire cum Abſalom. *Benedixit ei.* Id eſt, imprecatus eſt ei bona dicendo: vade in pace fili mi: vel in nomine domini. Iſtud non habetur in Hebræo, ſ. benedixit ei. *Et ait Abſalom: ſi non vis venire, veniat obſecro nobiſcum ſaltem Amnon frater meus.* Id eſt, ſi tu non vis, ſaltem iube fratri meo Amnon, vt veniat nobiſcum, id eſt, mecum, & cum alijs filijs regis.

D

Reges quid à populis erigebant.

E

Cur vocauit Abſalom Amnon.

QVÆST. XV.

QVAERET aliquis, quare Abſalom dixit: veniat ſaltem nobiſcum Amnon. Reſpondendum, quod hic vocauit Abſalom ipſum Amnon tanquam habentem locum Dauid: quia de nullo alio dixit quòd veniret, quia non veniebat Dauid. Cauſa fuit quia Amnon erat primogenitus Dauid, & erat princeps omnium fratrum ſuorū, quaſi ſucceſſurus patri, ideò nullus erat, qui conuenienter repræſentare poſſet vicem Dauid niſi Amnon: vnde vocatus eſt propter abſentiam Dauid, & de illo Dauid fecit maiorem difficultatem quàm de alijs, dicens quod non iret. Abſalō autem à principio non vocauit eum cum alijs, vt non intelligeret, quod propter eum fiebat iſta vocatio. Sed poſtea vocauit eum quaſi in defectum Dauid, vt ſuppleret locum eius: & hoc erat vocari ab accidenti. Sed dicet aliquis, quomodo Amnon habebatur in maiori reputatione apud regem, quàm cæteri, cùm non eſſet ipſe ſucceſſurus in regno. Reſpondendum, quod fuit hoc propter duo. Primum fuit, quia licèt Dauid ſciret per reuelationē, quod nō erat regnaturus Amnon, ſed Salomon, vt declaratum fuit ſup. 7. tamen volebat, quòd ſaltem eo viuente dum nullus regnabat, haberet Amnon locum primogeniti quantum ad omnes honores: vt non videretur penitus fruſtrari iure primogenituræ. Etiam ſciendum quod filij regis alij putabant ipſum Amnon ſucceſſurum Dauid, quia erat primogenitus, eò quod nihil illis reuelauerat Dauid de diſpoſitione regni. Secunda cauſa erat, quia licèt primogeniti non haberent confirmatum ius ſuccedendi in regno, habebant tamen ius ſpirituale quantum ad alia, inquantum erant filij perſonarum priuatarum.

F

Nam Deus præceperat quod primogenitus esset tanquam caput filiorum, & reciperet cuncta duplicia de hereditate patris: Deuter. 21. ideo in quantum Dauid erat persona priuata: Amnon erat potior in iure penes eum cæteris filijs: & quia viuente Dauid nullus succedebat, debebat tenere Amnon principatum suum tanquam primogenitus, s. quod esset caput aliorum filiorum. *Dixitque ad eum rex: non est necesse, vt vadat tecum.* Id est, sicut non est necesse quòd ego vadam tecum, ita nec Amnon, quia fortè grauabit te sumptibus, sed satis est quod eant alij fratres tui. *Coegit itaque eum Absalom.* Id est, Absalom coegit Dauid orando: nam tam instanter Absalom orauit ad Dauid quod coactus est mittere cum eo Amnon. *Et dimisit cũ eo Amnon.* Id est, dedit ei licentiam eundi cum Absalone: nam Amnon erat primogenitus, & primus ad manum regis de illis, qui assistebãt ei: & non auderet recedere de Ierusalem sine licentia patris. *Et vniuersos filios regis.* Iam omnes isti consenserant ire cum Absalom: tamen non recesserunt quousque rex licentiaret eos. *Præceperat autem Absalom pueris suis.* Id est, disposuerat cum seruis suis de occisione Amnon, & præcipiebat eis qualiter, & quando occiderent eum. *Dicens, obseruate cum tumulentus fuerit Amnon vino.* Erat enim intentio Absalom inebriandi Amnon, vt cùm efficeretur hilaris à vino, etiam si videret aliqua, nihil suspicaretur: & cùm occideretur non posset fugere. Dicitur aut temulentus, id est, vino plenus, sicut habetur præced. lib. c. 1. cùm dicitur extimauit igitur eã Heli temulentam, & dixit, vsquequo ebria eris? *Et dixero vobis, percutite eum,* id est, non percutiatis eum immediatè vt fuerit temulentus, sed quando ego dedero vobis signum de percutiẽdo eum. Est autem intelligendum, quod Absalom sedebat ad mensam cum alijs fratribus, vt tolleret suspicionẽ, nec putaretur quod aliquid mali moliebatur contra eos, dum ipsi cibum sumerent. *Interficite & nolite timere.* Id est, quando dedero signum interficite eum, & non timeatis dicentes quod est filius regis. *Ego enim sum, qui præcipio vobis,* id est, non agitis hoc propria auctoritate, sed mandato meo: ideò ego qui præcipio reddam vos securos super facto hoc. Credendum est ergo, quòd quãdo fugit Absalom ad auum suum in Gessur: quòd isti iuerunt cum illo, alioquin occidisset eos Dauid. *Roboramini & estote viri fortes.* Id est, accipite audaciam faciendi, & agite sine timore sicut viri fortes, scilicet, quòd quamquam sint hic omnes filij regis, non timeatis eos. Istud dicebat Absalom ad exhortationem, quia putabat quod timerent serui sui inijcere manus in filios regis, qui erant domini sui. *Fecerunt ergo pueri Absalom aduersus Amnon sicut præceperat eis Absalom.* Scilicet, finito conuiuio cùm nondum surrexissent filij regis de mensa, irruerunt serui Absalom in Amnon, & trucidauerunt eum.

An peccauerunt serui Absalom occidendo Amnon.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, an Absalom peccauerit occidendo Amnon, & an serui eius peccauerint exequendo mandatum. Respondendum de seruis Absalom non est dubium, quin peccauerint, quia siue Absalom posset licitè occidere Amnon, siue non, nequaquam licebat seruis eius occidere Amnon, quia nulli licet occidere alterum iussu alterius, nisi ille sit persona publica potens iubere, scilicet, iudex mandans ministris. In alijs autem quamquam aliquis sit potens occidere alium propria auctoritate in quibusdam casibus permissis à lege: tamen non potest iubere alteri, quòd occidat eum: vt si quis reperiat alium turpiter agentem cum vxore sua, tam secundùm leges communes, quam municipales potest eum occidere propria auctoritate, non tamen potest iubere alteri, quòd occidat eum. Ita autem erat de Absalom, nam iste non erat iudex, ideò non potuit iubere ministris, vt occiderent Amnon: potissimè, quia dato quòd Absalom esset iudex, hic non agebat vt iudex, sed vt persona priuata prosequens propriam iniuriam, & non facto processu & lata sententia, sed per quandam excogitatam fraudem, ideò serui eius non debebant ei obedire.

An peccauit etiam Absalom in occidendo Amnon fratrem suum.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR de secundo, scilicet, an ipse Absalom peccauerit hoc faciendo. Aliquis dicet quod non, quia Absalom habuit iustam causam occidendi Amnon, nam oppresserat Thamar sororem suam. Item Dauid erat iudex, & noluit satisfacere in Amnon de iniuria illata Thamar & Absalom; ideò cum iam nullum iudicem haberet superiorem Absalom, ad quem recurrere posset pro complemento iustitiæ; videtur quod poterat propria auctoritate occidere Amnon. Respondendum, quod Absalom peccauit occidendo Amnon, sic enim confessus est sequent. cap. scilicet, obsecro, vt videam faciem regis, quòd si memor est iniquitatis meæ interficiat me: ergo ipse confitebatur iniquitatem fuisse. Item dato, quod quis offensus sit ab alio ita vt ille mortis reus sit, non licet huic propria auctoritate illam inferre, nisi in paucis casibus expressis à lege: non erat autem talis casus in facto Absalom, ideo non licebat ei facere. Item erat Absalom frater Amnon, erat igitur magis illicitum quàm in alijs. Item Absalom fecit hoc per insidias, & fraudem magnam, præstita securitate fratribus suis inuitando eos ad cibos, & postea occidendo quemcunque eorum: ideò dato, quod Amnon mortis reus esset, & Absalom propria auctoritate posset illam inferre, quia tamen egit per istum modum sceleratissimum, reus erat mortis, & ob hoc fugit, putans, quod si illico captus fuisset, rex eum trucidasset. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod non habuit Absalom iustam causam occidendi Amnon, licèt Amnon habuerit rationabilem causam mortis suæ: non tamen sufficit, quod qui occiditur mereatur occidi ad hoc, quod occidens iustè agat, sed etiã quod occidens in hoc auctoritatem habeat. Absalom autem non habebat auctoritatem, quia non erat iudex, ideo non habebat iustam causam occidendi Amnon. Ad secundam rationem respondendum, quod dato, quod Dauid non prouidisset de remedio pro iniuria facta Absalom, & Thamar: non poterat propria auctoritate Absalom hoc facere. Cùm autem dicitur, quod Dauid non prouidebat. Dicendum, quod ad hoc requirebatur quod Thamar prosecutã fuisset iniuriam suam, vel saltem Absalom pro parte sua. Absalom tamen nihil locutus est super hac re: nam dicitur supra: Porro non est locutus Absalom ad Amnon nec bonum, nec malum: iudex tamen nunquam dicitur negligens, quousque requiratur à parte. Item dato, quod Dauid requisitus fuisset ab Absalom, vt prouideret ei de remedio pro iniuria susceptа, & non prouidisset, non poterat Absalom propria auctoritate vindictam sumere: nam tunc sequeretur, quod propter iudicis desidiam cessarent omnes leges. Hoc enim esset, si quilibet propria auctoritate ius sibi de alio faceret. Hoc tamen falsum est, ideo non licuit Absalom hoc facere: potissimè, quia si in defectum iudicis hoc egisset, debebat denuntiare ipsi Amnon, quod esset hostis suus, & debebat subire duellum cum eo, vel agere alio modo minus illicito: egit tamen per insidias, & excogitatam fraudem, & præstita securitate, ideo peccauit nimis. *Surgentesq; omnes filij regis.* Scilicet: Surgentes de mensa: nam in mensa occisus est Amnon, & potuisset Absalom occidere cæteros filios regis, sed noluit, quia solus Amnon offenderat eum. *Ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.* Putabant enim quod Absalom vellet occidere omnes, fortè vt ipse solus maneret de filijs regis ad succedendum: errabant tamen, quia poterat eos occidere Absalom, si voluisset, habuerunt tamen isti motiuum huius præsumptionis, quia mors inchoata est in primogenito, qui videbatur successurus.

Ad primã rationem in principio.

Ad 2.

A

Quomodo Israelitæ habere potuerunt mulas, cùm essent eis prohibitæ.

QVÆST. XVIII.

QVAERET aliquis, quomodo Israelitæ poterant habere mulas, nam mulæ fiunt per generationem æquiuocam, & non est vna species, quæ habeat generationem ex simili, sed ex animalibus diuersarum specierum gignitur indiuiduum speciei istius, sed Iudæis erat prohibitum coniungere animalia diuersæ speciei, vt asinos & equas; vel equos & asinas, vt patet Leuit. 19. Scilicet: Iumenta non facies coire cum alterius generis animantibus. Respondendum, quòd solùm vetabatur Iudæis facere coire animalia diuersæ speciei, tamen non vetabatur vti illis; ideò poterant emere illa ab alijs gentibus ad vsus suos: vnde omnes filij regis vtebantur mulabus: rex quoq; Dauid mula vtebatur, vt patet sequenti libr. cap. 1. Scilicet: Ponite Salomonem filium meum super mulam meam, & ducite eum in Gion.

Cumque adhuc pergerent in itinere. Id est, filij regis fugiebant ad eum: & nondum peruenerat illuc. *Fama præuenit ad Dauid, dicens.* Scilicet: Alij præcesserunt filios regis, & nuntiauerunt Dauid ista quæ sequuntur. *Percussit Absalom omnes filios regis: & non remansit ex eis saltem vnus.* Istud enim nuntiauerunt aliqui, qui præuenerunt filios regis, & putabant sic esse. Fuit autem modus, quia sedentibus ad mensam filijs regis, ministri Absalom cæperunt percutere Amnon, quidam autem de seruis filiorum regis fugientes illico venerunt ad Dauid, nuntiantes mortem omnium filiorum regis. Illi enim nullum viderunt occisum, sed quia viderunt percuti Amnon, putauerunt

B

quòd Absalom vellet percutere omnes, nescientes cur potius illum, quàm cæteros percutere vellet. *Surrexit rex*, scilicet, de throno suo. *Et scidit vestimenta sua*, scilicet, rumpenda illa per partem anteriorem. Istud enim erat in signum doloris: sic enim fecit audita morte Saulis. supr. 1. cap. Thamar quoque scidit tunicam talarem, cùm oppressa est. supra in litera. *Et cecidit super terram*, id est, proiecit se super puluerem. Istud est signum grauis amaritudinis; nam aliquando antiqui scindebant vestimenta sua solùm, aliquando scindebant vestimenta, & ponebant puluerem super caput, vel iacebant super terram. Primùm pertinebat ad magnam amaritudinem. Secundum ad maximam, ideò quando Dauid audiuit mortem Saulis & Ionathæ, quamquam tristatus est valde, tamen non amaritudine maxima, ideò solùm scidit vestimenta sua, tamen nō posuit puluerem super caput, nec proiecit se super terram, supr. 1. cap. Item in morte Abner non erat amaritudo grauissima, ideo iussit Dauid Ioab, & socijs suis, quod scinderent vestimenta, & induerentur saccis: sed non iussit, quod ponerent cinerem super caput. supra 3. Cùm autem nunc nuntiatum est omnes filios Dauid interfectos, non poterat ipse magis anxiari, quàm super hoc: ideò scidit vestimenta, & iacuit super puluerem. Similiter quoque nuntiatum est Niniuitis ciuitatem subuertendam post quadraginta dies: ipsis autem non poterat maior tribulatio aduenire, ideò sciderunt vestimenta sua, & induti sunt saccis, iacueruntque super cinerem. Ionæ 3. Thamar quoque quando oppressa est, quia non poterat ei deterius esse, quàm taliter virginitate priuari, scidit

C

vestimenta sua, & imposuit cinerem capiti. supra in litera. *Et omnes serui ipsius, qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.* Scilicet, quando ista nuntiata sunt, astabant multi Dauid de ministris eius, & omnes sciderunt vestimenta, & planxerunt sicut Dauid. *Respondens autem Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, dixit.* Iste voluit tollere partem tristitiæ regis denuntians nō perijsse omnes filios eius, sed solum Amnon: iste erat, qui dederat consilium Amnon qualiter opprimeret Thamar, & erat filius fratris Dauid. Aliqui autem putant istum fuisse prophetam Nathan, eò quod sciuit dicere, qui perierant de filijs regis, quod nemo sciebat, sed supra improbatum est. Etiam istud motiuum non est sufficiens, quia Ionadab non dixit hoc tanquam sciens illud, sed tanquam rationabili coniectura arguens: quod patet, quia dixit: solus Amnon mortuus est, quoniam in odio Absalom erat positus ex die, qua oppressit Thamar sororem suam. *Ne extimet Dominus meus rex, quòd omnes pueri filij regis occisi sint.* Id est, non est hoc extimandum,

Signa maximi doloris.

quamquam sic referatur. Amnon solus mortuus est. *Quoniam in odio Absalom erat positus.* Id est, nullus occidit nunc filios regis nisi Absalom, sed ipse nullum habebat exosum ad hoc, quòd eum occideret nisi Amnon, ergo eum solum occideret. *Ex die qua oppressit Thamar sororem suam.* Id est, illa fuit causa odij, & istud odium obseruatum est in corde Absalom ex die, qua Thamar oppressa est. *Nunc ergo ne ponat Dominus meus rex super cor suum verbum istud.* Repetitio sententiæ est. Nam prius asseruerat hoc non probando, deinde subiunxit probationem per coniecturam, nunc iterum repetit conclusionem probatam, dicens: non ponat rex super cor suum verbum istud, id est, non putet in corde suo istam famam esse veram. *Dicens, omnes filij regis occisi sunt.* Id est, non extimet rex hoc, quia non est verum. *Quoniam Amnon solus mortuus est.* Non dicebat hoc Ionadab tanquam sciret Amnon mortuum, quia etiam de morte illius non constabat ei, sed arguit ex dictis aliorum: nam assertum est, quod omnes filij regis erant mortui, ipse vero credidit aliquem mortuum esse propter famam, & quia non erat verisimile alium perijsse nisi Amnon, illum solum mortuum asseruit. *Fugit autem Absalom.* Scilicet, postquam occisus est Amnon, quem ipse quærebat, fugit Absalom, quia non putauit sibi securum manere in terra Israel. *Et leuauit puer speculator oculos suos.* Scilicet, illico, vt ista dicta sunt regi ascendit quidam in turrim altissimam montis Sion, de qua erat locus speculandi, vt videret, an aliquis veniret de parte illa, ad quam erat Baalhasor, vbi fuerat conuiuium filiorum regis. *Et aspexit, & ecce populus multus veniebat per iter deuium ex latere montis.* Id est, vidit speculator, quod veniebat populus multus in Ierusalem per latus montis, & ille mons erat contra Baalhasor, vbi fuerat conuiuium. Dicitur autem, quod veniebat populus per iter deuium, quia fortè propter timorem Absalom non arripuerunt iter rectum quando fugerunt de Baalhasor: sed quilibet fugiebat per eam partem, per quam poterat: & veniebant per latus montis, scilicet, per abrupta, in quibus non erat via publica, sed iter deuium. *Dixit autem Ionadab ad regem.* Subintelligendum est, quod speculator venit ad referendum id, quod viderat; & tunc Ionadab confirmauit opinionem suam. *Ecce filij regis adsunt.* Nesciebat Ionadab, an isti venientes essent filij regis, quia tamen dixit speculator, quod veniebant per latus montis, quod erat contra Baalhasor, certissimè credidit, quod erant filij regis. *Iuxta verbum serui tui, sic factum est.* Hic gaudebat Ionadab, quia verbum suum verum erat, & quia leniretur tristitia regis, eo quod non irruerat tanta calamitas quantam ipse suspicabatur. *Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filij regis.* Id est, cùm finiret Ionadab verba præcedentia aliàs prædicta ad regem, apparuerunt filij regis in foribus domus.

D

E

F

Et intrantes leuauerunt voces suas, & fleuerunt. Scilicet, per iter ipsi flebant mortem amaram fratris sui Amnon, cùm tamen introierunt coram rege cœperunt planctum nouum eleuantes voces magno eiulatu ad signandam hanc tristitiam. Et ibi intelligendum est, quod fuerit clamor magnus vtrinque. *Sed & rex, & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno nimis.* Id est, tunc Dauid, & serui sui cœperunt plorare amarius, quàm primo. Nam prius solùm cognouerant mortem Amnon secundum præsumptionem: nunc vero certissimè cognoscebant. Hic autem subintelligendum est, quod Dauid, & filij sui fecerunt planctum magnum, & duxerunt corpus Amnon de Baalhasor, & sepelierunt in Ierusalem, celebrauerunt-

que magnificas exequias, sicut decebat pro regis primogenito fieri. *Porrò Absalom fugiens abijt ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur.* Scilicet, dum hæc fierent fugit Absalom, & non fuit aliquis persecutus eum, quia notum erat, quod fugeret: Iuit autem ad Tholomai regem Gessur, ideo autem fugit ad istum, quia erat auus eius pater matris: sic dicitur supra tertio, quod Dauid accepit in vxorem Maacha filiam Tholomai regis Gessur. Est autem terra Gessur in Syria, vel apud eam. Sic dicitur infra decimoquinto. Vouit eum seruus tuus, cùm esset in Gessur Syriæ. *Luxit ergo Dauid filium suum Amnon multis diebus.* In Hebræo habetur. *Cunctis diebus.* Litera autem nostra dixit multis diebus, eo quod iste planctus non durauit semper, sed quasi per tres annos: nam post tres annos reductus est Absalom in terram Israel, quia iam cessauerat luctus Dauid. *Absalom autem cùm fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis.* In istis tribus annis luxit Dauid pro

Amnon,

Amnon, & finitis illis ad preces Ioab reuocauit Dauid Abſalom ad terram Iſraël, quod patet ſequent. capit. *Ceſſauit autem Dauid rex perſequi Abſalom.* Scilicet, in tribus annis iſtis Dauid perſequebatur Abſalom, non quidem pugnando contra eum; ſed non permittendo ipſum ingredi in terram ſuam, & comminando mortem, ſi ingrederetur in eam. Litera autem noſtra dixit, ceſſauit. In Hebræo tamen eſt verbum æquiuocum, & poteſt dici. *Caſſauit Dauid poſt Abſalom.* Id eſt, ceſſauit perſequi Abſalon: vel. *Deſiderauit Dauid poſt Abſalon.* Iſtum ſecundum ſenſum tenent Hebræi, dicentes, quòd Dauid deſiderauit iam videre Abſalom, poſtquam tranſierant tres anni. Et dicunt hoc eſſe factum ad inſtantiam matris eius Maacha. Sed ſenſus literæ noſtræ eſt melior, quia non apparet, quòd Dauid pepercit Abſalom niſi ad magnam inſtantiam Ioab, & mulieris Thecuitiditis, ſequent. capit. Si tamen Dauid deſideraſſet videre Abſalom, nullo inſtante ipſe reuocaſſet eum. Item non ſtat, quia poſtquam precibus Ioab reductus eſt in terram Iſraël, iuſſit Dauid quod non introiret in Hieruſalem, nec videret faciem eius, ſequent. capit. Ergo nullo modo deſiderauit ipſe videre Abſalom. Etiam nunquam Abſalom vidiſſet faciem Dauid, niſi poſt duos annos, poſtquam reductus eſt Abſalom in terram Iſraël, Ioab iterum oraſſet pro eo ad Dauid, quòd permitteretur venire ante regem, & tunc permiſſus eſt, infra. 15. ergo non deſiderabat eum Dauid videre, alioquin non opus fuiſſet, vt quis pro eo oraſſet: & ſic debet intelligi litera Hebraica, quòd ceſſauit Dauid poſt Abſalon, & non quòd deſiderauit poſt eum. Litera autem noſtra ad maiorem explanationem poſuit perſequi, ſcilicet, quod ceſſauit Dauid perſequi poſt Abſalom. *Eo quòd conſolatus eſſet ſuper Amnon interitu.* Id eſt, iam non dolebat pro morte Amnon, quia oblitus erat illam, ideo incepit remittere furorem, quem habebat ad Abſalom.

De proprietatibus amoris.

QVÆST. XIX.

CVM in præcedentibus de miſero iuuene Amnon dictum ſit, quòd exarſerit ſupra modum in Thamar ſororem ſuam, ita vt deperiret in eam, quod ex poteſtate furentis, & libidinoſi amoris prouenit, de eo modica pertractare ſecundùm ſui magnitudinem conuenientius erit. Sit itaque prima proprietas amorem ad libidinem eſſe aliquid à natura cauſatum in nobis, quod ex ſui communitate patet; non enim ſolis hominibus ineſt, ſed etiam cætera animantium genera hunc manifeſtè patiuntur. Nihil aliud in nobis amor iſte eſt, quàm quædam inclinatio à natura ad aliquid nobis ſimile generandum. Et cùm quis hoc cæco igne exuritur, ad hoc eum natura incitare intendit. Quia tamen appetitus, qui ſecundùm naturam irrationabiles ſunt, ſcilicet, quòd quamuis ad aliquem finem à natura ordinentur, tamen, non acquiſito fine illo, ceſſant, contingit, vt motus illi in nobis cęteriſque animantibus inſurgentes ſine aliqua ipſorum ordinatione in generationem ceſſant, vt in eis liquet, qui taliter libidinem explent, qualiter aliquid gigni impoſſibile eſt: ſi tamen iſte motus rationabilis eſſet, cùm ad ſolam generationem à natura præſtitutus ſit, nunquam ceſſaret, niſi ad generationem incitaret eos, quibus ineſt. Hic autem appetitus in cunctis animalibus poni debuit, quoniam omnia ſui ipſorum conſeruationem deſiderant: natura igitur hoc deſiderare debuit. Conſeruatur autem cuiuslibet ſpeciei natura in indiuiduis, & non ſolùm in indiuiduis, vt ſubſiſtunt; ſed etiam vt ſucceſſiuè multiplicantur. Hi autem duo modi conſeruationis naturæ duo principia exigebant, ſecundùm quæ manerent. Indiuiduum namque ſubſidens, in quo natura ſeruatur, alimento conſeruatur: generatione autem nequaquam: quoniam eorum, quæ exiſtunt generatio non eſt: ſed eorum, quæ non exiſtunt. Procurauit igitur natura ciborum deſiderium, quibus ſe inquantum natura patitur conſeruare poſſent. Secundum autem quo natura potiſſimè conſeruatur, eſt multiplicatiua ſucceſſio. Hoc enim proprium naturæ conſeruatiuum eſt. Nam cibus ad indiuiduum directè pertinet, quod diutius ſeruari nequibat niſi multiplicatiua ſucceſſio haberetur. Succeſſione enim indiuiduorum conſeruatur natura, quam in vnico aut in plurimis, ſi abeſſet ſucceſſio, ſeruari impoſſibile videbatur. Ad hanc autem multiplicatiuam inducendam ſucceſſionem, per quæ generationem duntaxat fieri debebat, ſagaciſſima natura, aut ipſe naturæ auctor coitum animalibus perfectis ingeniauit, & quoniam in natura motum aliquem ſine motiuo principio fieri impoſſibile erat, oportuit vt ad ipſum coitum, qui in animalibus generatiua via erat, incentiuum quoddam tribueretur: hic autem eſt amor, quo cuncta impetu quodam in libidinem agitantur: qui niſi animalibus traditus foret, nulla eis ad generandum pateret via, cùm ad propagationem per coitum nullatenus mouerentur. Adhuc autem fuit aliud non paruum in hoc myſterium, vt Ariſtotel. & Senecæ, & aliorum ſapientum tradit auctoritas, ſcilicet, magnum delectationis irritamentum. Alios autem communes actus ſi inſpiciamus in nullo natura irritamentum poſuit, quod quidem rectiſſimè factum eſt, quoniam quamquam natura alimento conſeruaretur, nihil tamen eſt, quo eam vt propagatione, quæ per coitum eſt, conſeruari liqueat. Vt igitur maxima naturæ conſeruandæ cunctis animantibus ſollicitudo foret, natura de magnis quoddam delectationis irritamentum illi actui inſeruit, vt ſaltem experiendæ delectationis cauſa animalia quælibet capta in propagandas ſoboles mouerentur: ſi enim nihil amplius in eo quam in cæteris vulgaribus actionibus delectamenti cuiuſdam irritamentum eſſet, rariſſima animalium, potiſſimè de hominibus in illum mouerentur, huius autem cauſa cuilibet etiam carnis corruptionem non experto patet. In hac conſideratione addenda eſt ſecunda proprietas, inter cæteras paſſiones nullam impetuoſiorem eſſe amore, quo ad libidinem prouocamur, nec in hoc aliquid nobis à cæteris animalibus diſcretum eſt, quoniam ſicut nos præcipites furor in libidinem agit, ita & ipſa bruta, quæ nullius rationis habenis vllatenus detineri valent, adhuc ferocius quodammodo rapientur. Hoc enim mutua taurorum de femella orta conflictatio, & interdum mors, atque vulneratio prodit. In cæteris quoque animantium modis ſimilia quodammodo experimur. De his Virgilius Georgicorum libr. 3. ſic ait.

Omne adeo in terris genus hominumque ferarumque
Et genus equorum, pecudes, pictæque volucres
In furias, ignemque ruunt, amor omnibus idem.

Et poſt pauca addit.

Ipſe ruit, denteſque Sabellicus exacuit ſus.
Et pede ſubigit terram, fricat arbore coſtas.
Atque hinc, atque illinc humeros ad vulnera durat.

Et poſtea concludit eũdem ineſſe hominibus ignem, nec admirandum de hoc fore, inquiens.

Quid iuuenis magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor.

Et ſicut iſte egregius poetarum diffinit, admirandum quidem nihil eſt iuuenes in hoc furioſos ſuſtinere tumultus, atque in id quod natura ex inclinatione indidit impetuoſius brutis omnibus præcipitari. Nam & ſi rationis habena aliquid in hominibus egerit, vt in quibuſdam ſaltem pudore ab illicito trahat, multa tamen huic cæco, ac furioſo igni in hominibus pabulum ſubminiſtrant, quæ in beſtijs nullatenus ſunt. Sit ergo in hac conſideratione tertia proprietas furentem libidinem maiorem in hominibus, quàm in beſtijs fore. Nam & ſi beſtiæ in libidinem ruunt, hic motus cæcus eſt, quoniam non à ſeipſis, ſed ab ipſo furoris libidinoſi impetu ſubducuntur: nihil tamen cognoſcunt quod amant, ſed id quod experiuntur, quaſi inſenſibiliter, vt ita dicam, ſentiunt. Hominibus autem non ſolùm ipſe inſanus fomes irritamentum libidinis eſt, ſed interdum ipſa formæ pulchritudo, magis mouendi cauſa eſt, quo fit, vt interdum non ex fomite homines in libidinem ruant, ſed ex ſolius excellentis appræhenſione formæ. Vnde & qui ſolo furioſo impetu concitantur ad explendam ſolam libidinem, eos impetus tranſuerſos agit: nec his diſcernendæ formæ cura vlla eſt. Qui autem ex appræhenſione formæ mouentur, propriè motu amatorio concitantur, quoniam appræhenſum bonum, & non ipſe interior pulſus eos trahit. Quo fit, vt vehementiores motus illorum ſint, qui ex appræhenſione excellentis concitantur formæ, quàm qui ſolo fomite impelluntur. Nam ſatisfacere fomiti leue eſt: appræhenſio autem formæ aliquid excellentius reſpicit. Congruentius quo-

1. Proprietas amoris

Amor à natura cauſatus eſt.

Duob⁹ natura conſeruatur.

2. Proprietas amoris

Amor impetuoſior eſt omni alia paſſione.

3. Proprietas amoris

Furens libido maior eſt in hominibus quàm in beſtijs.

A que amatorum passiones in his, qui apprehensa forma mouentur, quàm in cęteris reperiri, patet. Pertinet autem ad hanc excellens amoris gradus, quo aliqui incidunt in eam passionem, quam medici amorem hereos, vocant. Potest autem vtrumque cuiquam interdum simul inesse, quod bestijs nunquam conuenit. Maior igitur viris quàm brutis ad libidinem incitamenta sunt. Amplius autem aliud huic amori in viris pabula submministrat, quoniam sciunt quod amant, & in amando delectantur præter delectationem, quæ in commixtione venerea est. Bestijs autem nihil tale competit, cùm non cognoscant. Homines etiam amatis frui possunt, cùm se toto pectore tradant: brutis verò hoc propter defectum cognitionis non accidit. Maius ergo hominibus quàm brutis ad libidinem incitamentum inest. Quarta proprietas in hac consideratione sit, quòd licèt in viris fortis amor sit, fortior tamen est cùm datur competitor in amato. Tunc enim amor in immensum effertur: tunc enim ad omnia ruit, & si quouis modo amoris intepuerant ignes, rediuiu⁹ ex medullis renascitur calor. Tanta enim tunc amoris concitatio fit, vt taciti motus insanientis magis, quàm amantis similitudinem gerant. De hoc Seneca libro tertio, de ira sic ait: Auferre mihi hic hæreditatem voluit, hic me diu spem supremam captantem criminatus est: hic scortum meum concupiuit, quod vinculum amoris esse debuit, seditionis atque odij causa est idem velle. Hoc autem vniuersaliter consequitur amatoribus, vt quouis modo sibi competitorem sciant; siue in eo quod amantes iam possident, aut amare inchoantes sibi affuturum præstolantur, acrius exardescit amor. Impetuosius tamen ruit, cùm id quod amatori pace fruenti iucundè possidetur, alteri amandum, solicitandumque videtur. Et si fortassis nullus amatoribus in amato competitor sit, quem alio nomine appellauere riualem: id tamen suspectus sibi fingat amor, insanius amare necesse est. Ideo Ouid. libr. 1. de Remedio amoris dissuadens hunc libidinosum amorem riualis, diffiniuit secludẽdam suspitionem, scilicet, vt neminem nobis in amato competitorem arbitremur, inquiens.

4. Proprietas amoris

Fortior est amor, cũ datur cõpetitor in amato.

B

Ac tu tibi quemquam riualem fingere noli.

Subdit autem huius causas. Quoniam competitio in amato in furias impellit amatorem. Quod exemplo inducit Horestis, qui tepidè dilexit Hermionem: cùm autem sibi eam Achilleides rapuisset Pyrrhus, acerrimo commotus dolore fortius deficientes resumptis viribus insurrexere ignes. Idem de Menelao patet, qui non multum prius vxorem Helenam amauerat, cùm tamen ab Alexandro, qui Paris dicebatur, eam raptam sciret, fortius dilexit, quo decennalia bella Græcorum vsque ad Troianam deletionem surrexerunt. De his Ouidius libro 4. de Remedio amoris ait.

C

Acrius Hermionem ideo dilexit Horestes,
Esse quòd alterius cœperat illa viri.
Quid Menelae doles? ibas sine coniuge Cretam,
Et poteras nupta lentus abesse tua.
Vt Paris hanc rapuit, tunc demum vxore carere
Non potes, alterius creuit amore tuus.

5. Proprietas amoris

Impetuosior est Amor, cũ magis amãtur illicita

Quinta proprietas in hac consideratione est: quia licèt amor ad libidinem impetuosus sit, impetuosior tamen est, cùm magis amantur illicita. Quis enim nescit quanto in Cinyram patrem Myrrha insanierit furore, ita vt quamquam occultus ille esset ignis, peritura foret, nisi quauis inquisita fraude patre potiretur. Hæc enim misera in patrem vehementer ardebat, ita vt eo viso in eius amplexus vltra quam cognati sanguinis charitati conueniat, lachrymas effundebat: sed infœlices furor iste exitus habuit. De his Ouidius Methamorphoseos libro decimo. Nec enim Biblidis in fratrem conceptus sæuus amor incognitus est, quam licèt virginalis sexus pudor, & naturæ reuerentia, atque propinquissimæ cognationis iura à concepta insania vtrumque reuocarent: ferocissima tamen furia cuncta domans ad illicita pertrahebat. Sic enim inter vtrumque fluitans, ac potius naufraga varijs affectibus quatiebatur: frementis tamen insaniæ magis illisa insultibus: & cùm per facinus amato fratri amoris sui vehementiam scriptitaret in cæteris quidem prævalente furore descripserat, sed cùm ad eius, quem tam illicitè amabat, aut potius insaniebat, nomen scribendum pertuentum est, hinc ad scribendum insanientem furor exagitat, hinc pudor ac iuris reuerentia reuocat, vt sæpè scriptum nomen tabulæ amatoriæ, sæpè quoque deletum foret: tandem pudore, reuerentia, sacris cognationibus, & iure perdomitis, quòd sæuus impulerat amor, scribendum fuit. Hæc tamen insania amantem morti dedit, cùm is, qui per illicita amabatur, tantum facinus inhorresceret. De hoc Ouidius Metamorphoseos libro decimo. Ignotum quoque sæculis esse non arbitror Canacis furorem in Machareum fratrem, & quid sacrorum cognationis propinquissimæ pudore, ac reuerentia contemptus, per immane facinus actum sit: pertinacis quidem naturæ amor est, nullique cedere consueuit: nam nitimur in vetitum, semperque negata cupimus. Nec te quoque Phœdram infamibus ortam natalibus, actuque ipso infamẽ effectam relinquam. Hæc enim in castistatis amatorem Hippolytum durè exarsit, nec eam agnationis coniunctissimæ iura distraxerunt, vt eum, qui viri sui natus eiusque esset, sacris coniugalibus infesta, & quod amplius est, propinquissimis iuribus agnationis per infandum scelus amaret.

D

Quantum autem incanduerit furor, innuit Ouidius in libro Heroidum epistola Phœdræ ad Hippolytum, quæ incipit.

Qua nisi tu dederis est caritura, salutem
Mittit Amazonio Cressa puella viro.

E

Prodit autem miserrima ipsa sæuas flammas suas, ad nutricem loquens, in tragœdia quarta: cuius nomen est Hippolytus.

Non me quies nocturna, non altus sopor
Soluere curis: alitur, & crescit malum,
Et ardet intus, qualis AEthneo vapor
Exundat antro. Palladis telæ vacant.
Et inter ipsas pensa labuntur manus.
Iuuat excitatas consequi cursu feras.

Et post paucum ait.

Fatale miseræ matris agnosco malum.
Peccare noster in syluis nouit amor. Aut quis iuuare
Dædalus flammas queat?

Hanc autem infœlicem crebris licèt monitis nutrix imbuisset, nihil tamen actum est, quoniam quamquam illud, quo incitabatur, malum esse sciret: tantis tamen tolerandis ignibus se impotentem fore dicebat: cùm habetur eadem quarta tragœdia.

Extingue flammas nec te diræ spei
Præbe obsequentem. Quisquis in primo obstitit,
Pepulitque amorem, tutus ac victor fuit.
Quo misera pergis? quid domum infamem grauas?
Superasque matrem? maius est monstruo nefas,
Cui insana fœdera nequit.
Quæ memoras scio.
Vera esse nutrix, sed furor cogit sequi.
Potensque tota mente dominatur Deus.

F

Nec hoc Phædræ insania contenta est: nam & ipsum præsentem Hippolytum tenere tentauit quoque modo eius genibus ad voluta, quam cum insanientem Hippolytus, & admiratus, & in iracundiam motus apprehenso crine iugulare voluisset, aut voluisse finxisset, hoc sibi gratissimum Phædra professa est amantis immori manibus, de quo Seneca eadem tragœdia carmine 4. sic ait.

Et ipsa nostræ fata cognosco domus.
Fugienda petimus, sed mei non sum potens.
Te vel per ignes, per mare insanum sequar.
Rupesque, & amnes, vnda quos torrens rapit.
Quacunque gressus tuleris, hac amens sequar.
Iterum superbe genibus aduoluor tuis.

Horum autem exemplorum vetustas plena est: nec tamen his immorandum erit. Aliquando autem ad sacras scripturas veniendum erit, vt familiaria nostra tangamus. Quis enim miserum iuuenem Amnon tanto nescit insanientis amoris æstuasse calore, vt deperiret in Thamar sororem suam, quãtum in nulla fœminarum sibi pereundum erat? Et si captandæ occasionis ad illicitè desiderata cupidine ægritudinem finxerit,

veram tamen ante hoc corporis in valitudinem ac maciem inciderat, ita vt admiraretur Ionadab amicus ſiius, cauſam ignorans; & fortaſſis huic infelici iuueni niſi voto potiretur moriendum erat, abſumptis penitus cęco igne medullis: Quod autem illi, qui infando ſtimulãtur amore, ferocius quàm illi, qui licita concupiſcunt cõcitentur, in promptu cauſa eſt. Nam ad id quod licitum eſt fieri, cuilibet facile eſt moueri. Id autem quod valde illicitum eſt, aliquid magnum eſt, magna autem ſiue bona, ſiue nefaria ſint, nemo niſi magnus aggreditur.

6. Proprietas amoris

Amor ad libidinem valde indomitus eſt.

Sexta proprietas in hac conſideratione eſt, amorem ad libidinem valde fore indomitum: nam cæteras domari paſſiones non difficilè eſt, in amore autem magna apparet difficultas. Cùm enim paſſionales affect⁹ inquirimus, duos impetuoſos ac difficiles reperiri patet, amorem, ſcilicet, & iram. Ira tamen non eſt tantę difficultatis in reſiſtendo. Amor autem difficilis eſt: ſic enim ait Ariſt. Ethicorum lib. 2. adhuc autem nobis omnibus ex puero connutritur, propter quod difficile eſt contemnere hanc paſſionem contemporaneam vitæ. Adhuc autem difficilius voluptati pugnare quam iræ, quemadmodũ ait Heraclitus. Quamobrem interdum contingit, vt cæteros paſſionales affectus deuincamus, amorem autem nequaquã. Sic enim de Orpheo dicitur, qui cantu ſuo inferorum Deos ad lachrymas compulit, ac vxorem infernæ mancipatam ſedi, cantus dulcędine inferorum iudices mouens, accepit. Omnibus his tamen amor, quo in Eurydicen vxorẽ Orpheus æſtuabat, placari non valuit, nec hic, qui cætera ſubijcit inferorum legi ſubdi potuit, vt ſaltem modico tempore ab amatæ abſtineret aſpectibus. De hoc Seneca in tragœdia prima, cuius nomen eſt Hercules furens, in metro, quod incipit. O fortuna iuris, &c. vbi dicit.

Odit verus amor, nec patitur moras.

De hoc Boëtius de Conſola. lib. 3. metro vltimo, quod incipit. Fœlix, qui potuit. Nec hoc cuiquam præter rationem videatur; magna namque eſt amoris potentia, & ob hoc eum pharetratum finxit antiquitas, atque ſagittas, & arcus tanquam inſignia ſemper gerere, & quem vellet ſagitta percutere, alios quidem acrius, alios verò leuius feriens. Finxit quoque eum faces ferre, & indifferenter, cui vellet, concitare flammas. Has autem virginum pectori, & iuuenum indidit, ſenibus quoque quoſdam apponit æſtus. Hoc quippe nec iniuſtè dictum eſt, quoniam & amore vrimur, atque verberamur, vt ſagittæ, & flammæ nocumento corporibus eſſe ſolent. De hoc Seneca tragœdia. 4. quæ dicitur Hippolytus carmine. 3. ſic ait.

Diua non miti generata ponto.
Quam vocat matrem geminus Cupido.
Impotens flammis ſimul & ſagittis.
Iſte laſciuus puer, Et acre nitens.
Tela quàm certo iaculatur arcu.
Non habet latam data plaga frontem.
Sed vorat tectas penitus medullas.
Nulla pax iſti puero, per orbem
Spargit effuſas agilis ſagittas.

7. Proprietas amoris

Libidinoſi amoris potentia vbique dilatata eſt.

Septima proprietas in hac conſideratione eſt, quòd libidinoſi amoris potentia vbique dilatata eſt: nulla enim mundi pars ab amore vacat, nec ſe quiſpiam ab hoc quouis priuato iure liberum monſtrare valet, omnibus enim hic ſuccendit flammas. De hoc Seneca tragœdia quarta carmine. 3. ſic ait.

Quæque naſcentem vidit ora ſolem,
Quæque ad occaſus iacet ora feros.
Si qua feruenti ſubiecta cancro eſt.
Si qua maioris glacialis Vrſæ.
Semper errantes patitur colonos. Nouit hos æſtus iuuenum feroces
Concitat flammas, ſenibuſque feßis.
Rurſus extinctos reuocat calores.
Virginum ignoto ferit igne pectus.

Adhuc etiam amoris potentia dilatata patet, nam non ſolùm his, qui ratione degunt dominatur, ſed & bruta cuncta ſuo iuri ſubdit, nec tanta imperij magnitudo terrarum anguſto ambitu dignata eſt: quin & ipſa, quæ ſub cæruleis magni Occeani mouentur vndis amoris leges ſentiunt: dominanti amori ſubiecta ſunt. Ea quoque, quæ ipſa rerum natura donante æthereas acceperunt digreſſiones aëris immenſi ſpatia penetrando, amoris huius ditioni ſubduntur. De his Seneca tragœdia quarta carmine. 3. ſic ait.

Sacer eſt ignis (credite læſis.)
Nimiumque potens quà terra mari
Cingitur alto, quoque æthereo.
Candida mundo ſidera currunt.
Hæc regna tenet puer immitis,
Specula cuius ſentit imis
Cærulus vndis grex Nereidum.
Flammaſque nequit eleuare mari.
Ignes ſentit genus aligerum.
Venere inſtincti quam magna gerunt.
Grege pro toto bella iuuenci
Si coniugio timuere ſuo.
Poſcunt timidi prælia cerui.
Et mugitus dant, concepti
Signa furoris, tunc virgatas
India tigres decolor horret.
Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto eſt ſpumeus ore:
Sæui quatiunt colla leones:
Cum mouit amor, tunc ſylua gemit.
Murmure ſæuo. amat inſani
Belua ponti, lucæque boues.
Vendicat omnes natura ſibi.
Nihil immune eſt, odiumque parit.

Eſt autem, & aliud magnæ poteſtatis inſignum in amore, nam inter paſſionales affectus quibuſdam nullus ferocior videtur candente ira: amor tamen, ſi ferox incubuerit, iracundiam omnem tollit, omniaque odiorum genera diruit. Si tamen maiorem iracundiam amore diffinerimus, nequaquam amori iracundia, ſed potius iracundiæ cunctus amoris cederet furor. De hac Seneca in tragœdia quarta, carmine 3. ait.

Nihil immune eſt, odiumque parit,
Cùm iußit amor, veteres cedunt
Ignibus iræ. Quid plura canam?
Vincit ſæuas cura nouercas.

Octaua proprietas amoris

Amor libidinoſus viros magnos ignominiosè deiecit

Octaua proprietas in hac conſideratione eſt, quòd libidinoſus amor ſæpe viros magnos ignominiosè deiecit. Sæuus namque amor Herculem illum totis ſæculis admirandum ad ancillaria miniſteria ſubegit. Nam cùm Ioles filiæ regis Aetoliæ teneretur amore, eius parens iuſſis miniſteria exercuit ancillaria: fœmineo primum indutus apparatu. De hoc Seneca tragœdia 4. carmine. 3. ait.

Natus Alemena poſuit pharetras,
Et minax vaſti ſpolium leonis,
Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et dari legem rudibus capillis,
Crura dinſtincto religauit auro,
Luteo plantas cohibente ſocco,
Et manu, clauam modò quam gerebat,
Fila deduxit properante fuſo.

Hic etiam ſæuus amoris furor Phœdram impulit, vt licèt rubore magno contra agnationis, & coniugij ſacra loquens ſuffunderetur, Hippolyto ſupplicaret, vt ſaltem ſe in ſeruam amantem reciperet: cùm ipſa Athenarum regina, atque eius nouerca foret. De hoc Seneca tragœdia. 4. carmine. 4. ſic ait.

Me vel ſororem Hippolyte, vel famulam voca,
Famulamque potius, omne ſeruitium feram.
Non me per altas ire, ſi iubeas, niues
Pigeat, gelatis ingredi pindi iugis;
Non, ſi per ignes ire, & infeſta agmina;
Cuncter paratis enſibus pectus dare;
Mandata recipe ſceptra, me famulam accipe.
Sinu receptam ſupplicem, ac ſeruam rege,
Miſerere vi duæ.

Græcorum etiam fortiſſimum Achillem amore perdomitum à bellis vacaſſe, ac Treiciam digitis increpuiſſe lyram: Ouidius in lib. Heroidum. admonuit in epiſtola Briſeidis ad Achillem, quæ incipit.

Quam legis à rapta Briſeide litera venit.

Græcorum etiam acies in Troianos mouit, & Græcos inter ſe ciuiliter pugnare fecit. De hoc Seneca tragœdia 9. cuius nomen eſt Octaua, ait

A

Inuicta gerit tela Cupido,
Fulminis vestros obruet ignes.
Queis extinxit fulmina sæpe,
Captumque Iouem cœlo traxit.
Læsi tristes dabitis pœnas.
Sanguine vestro, non est patiens,
Feruidus iræ, facilisq; regi.
Ille ferocem iussit Achillem
Pulsare lyram; fregit Danaos;
Fregit Atridem; regna euertit
Priami, claras diruit vrbes.
Et nunc animus quid ferrat horret.
Vis immitis violenta Dei.

Tantam autem antiqui amoris in vulnerando violẽtiam crediderunt, vt Deos quoq; suos amore captos interdum de cœlo ad terras descendisse, formasq; sumpsisse humanas ferant; sicut de Phœbo dicunt, quòd pecora virginis cuiusdam amore captus custodierit. Iouem quoque Deorum summum nunc in volucrem, nunc verò in taurum, aliasq; rerum varias figuras mutatum dicunt, vt amoris sui potiretur fructu. Lunam quoque, quam aliter aut Dianam, aut Latoniam virginẽ nuncupant, amore æstuasse ferunt, quo interdum mota cœlestes cursus regulares non tenuerit. De hoc Senec. tragędia quarta, carmine 3. ait.

Et iubet cœlo superos relicto,
Vultibus falsis habitare terras.
Thessali Phœbus pecoris magister
Egit armentum, positoq; plectro,
Impari tauros calamo vocauit.
Induit formas quoties minores,
Ipse qui cœlum, nebulasq; ducit?
Candidas ales modo mouis alas.
Dulcior voce moriente cycno.
Fronte nunc torua petulans iuuencus,
Virginum strauit sua terga ludo,
Perque fraternos mala regna fluctus,
Vngula lentos imitante remos,
Pectore aduerso domuit profundum,
Pro sua vector timidus rapina.
Arsit obscuri Dea clara mundi.
Nocte deserta, nitidoque fratri
Tradidit currus aliter regendos.
Ille nocturnas agitare bigas
Discit, & gyro breuiori flecti.
Nec suum tempus tenuere noctes;
Et dies tardo remeauit ortu,
Dum tremunt axes grauiore curru.

Nona proprietas amoris.

Nona proprietas in hac consideratione est, amorem hunc ferocem emoliri, & aliqualiter eliminari posse. Si quis autem illum excludere velit, remedia poterit inquirere, quæ ponit Ouidius in duobus libris, quos de Remedio amoris fecit. In quibus quamquam multa, quæ radicem quandam eliminandi amoris habent, ponantur, pleraque tamen scelesta valdè sunt: cùm vitium maiori vitio expurgandum admoueatur. Vt cùm iubet, quòd si quis voluerit alicuius, cui fortissimè cathenatus tenetur, amorem excludere, duas aut plures simul amet, vt sic saltem diuisus amor minor sit ad quamlibet, cùm dicit.

C

Amor eliminari, et emoliri potest.

Hortor, vt binas pariter habeatis amicas.
Fortior est plures, si quis habere potest.
Secta bipartito cum mens discurrit vtroque,
Alterius vires subtrahit alter amor.

Alia autem remedia idem pouit Ouidius, quæ licèt vitium non includunt, facilè tamen est intendenti eis in vitium labi; ideò neutra horum nobis, qui vitia, & vitiorum origines, atq; occasiones volumus euitare, tenenda sunt. Alia autem honesta sunt, vt si nobis amoris incubuerit flamma, otio non vacemus: otia namque libidinem nutriunt, labores autem sæuas amoris flammas extinguunt. De hoc Ouidius de Remedio amoris ait.

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.
Quæritur AEgisius, quare sit factus adulter:
In promptu causa est, desidiosus erat.

In his autem potissimum cauendum est, vt postquam quis amatã reliquerit, aures enarrantibus de ea faciles non præbeat, nec recordetur eorum, quæ cum ipsa aliquando aut egit, aut locutus est. Nihil namque sicut amor recrudescit. De hoc Seneca epist. 69. sic ait. Qui amorem exuere conatur, euitanda est ei omnis dilecti corporis admonitio: nihil enim quàm amor facilius recrudescit: ita qui vult deponere desideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauit, & oculos, & aures ab his, quæ reliquit, auertat: cito rebellat affectus. Memoriam enim amatarum rerum, & particularum circunstantiarum actuum amoris nimis euitandas Ouidius admonet in libro de Remedio amoris, inquiens.

Loca sæpe nocent, fugito loca conscia vestri
Concubitus, causas mille doloris habent.

Et rursus.

Loca sola caueto.
Hic fuit, hic cubuit, thalamo dormiuimus isto.
Hic mihi per noctem gaudia festa dedit.

Sunt autem plurima huius sæui atq; insanientis amoris remedia, de quibus amplius dilatare sermonem non expedit.

B

D

E

F

CAPIT. XIV.

INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, quod cor regis versum esset ad Absalom: misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, et ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum.

DESCRIPTA in superioribus pœna Dauid pro homicidio, hic subiungitur pœna eius pro adulterio. Modus autem fuit, quia Absalom reuocatus de exilio fecit seditionem contra patrem, & cognouit concubinas eius, in quibus punitus est Dauid pro adulterio cum Bethsabee. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur Absalonis de exilio reuocatio. Secundò eius contra Dauid conspirat. seq. c. Prima diuiditur in quatuor. Primò ponitur mulieris informatio. Secundò mulieris informatæ petitio. ibi. *Itaque cùm ingressa.* Tertiò petitionis interpretatio ibi. *Dixit ergo mulier.* Quartò regis concessio ibi. *Et ait rex ad Ioab.*

An ordo sit continuus, & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum: an ea, quæ habentur hic fuerint facta post præcedentia, an sit ordo mutatus, & an immediatè facta sint. Respondendum ad primum, quòd hic est ordo continuus, nam supra dicebatur de fuga Absalonis propter mortem Amnon, hic autem agitur de reuocatione eius. Ad secundum dicendum, quòd ista fuerunt facta post ea, quæ habentur præcedent. c. tribus annis. Quod patet, quia præcedent. cap. dicitur quòd Absalom mansit tribus annis in Gessur, & cessauit persequi eum Dauid: post istos autem tres annos Ioab videns Dauid consolatum super morte Amnon, cœpit tractare de reuocatione Absalom, & egit ea, quæ habentur hic. *Intelligens autem Ioab filius Saruiæ, quòd cor regis versum esset ad Absalom.* Id est, Ioab cognouit quòd Dauid iam conuersus erat ad Absalom, non quidem ad eum diligendum, sed ad cessandum à persecutione.

Quomodo Ioab cognouit cor Dauid versum esse ad Absalom.

QVÆST. II.

QVÆRET aliquis, quomodo Ioab cognouit versum esse cor Dauid ad Absalom. Respondendum, quòd preteritis temporibus Dauid sæpè commemorabat mortem Amnon, & signabat se nimis dolere de proditione Absalom, ideò apparebat mentem eius esse contra Absalom: elapsis autem tribus annis, iam Dauid nunquam faciebat mentionem de morte Amnon, & gaudebat, nec dicebat malum aliquod de Absalone, ideò putauit Ioab, quòd esset cor Dauid versum

A

sum ad Absalom, ipse autem diligebat Absalom, ideo tractauit occultè, quomodo reduceretur Absalom.

Quomodo cor Dauid conuersum erat ad Absalom.

QVÆST. III.

QVÆRETVR vlterius, quomodo est verum, quod cor Dauid versum esset ad Absalom: nam infrà, quamquam orasset Ioab, non concessit Dauid, quòd rediret Absalom ad curiam, & videret faciem regis; sed solùm quod rediret in terram Israel, & faciem regis nō videret. Item Absalom reductus in terram Israel, mansit duobus annis extra Ierusalem, & non vidit faciem regis, quousque iterum orauit pro eo Ioab, & venit ad regem, vt patet infra in litera. Respondendum, quòd cor Dauid non erat versum ad Absalom, ita vt diligeret eum, vel desideraret videre ipsum, quia alias ipse misisset pro eo, nullo orante pro illo: sed intelligitur, quòd versum erat cor eius ad eum, scil. ad desinendum persequi eum, quia præterito tempore persecutus fuerat ipsum: nunc autem cessabat persequi ipsum. *Misit Thecuam.* Et Thecua quædam ciuitas in terra Israel, de qua fuit Amos propheta, vnde dicitur Amos primo c. verba Amos, qui fuit in pastoralibus Thecuę. *Et tulit inde mulierem sapientem.* Id est, de ciuitate illa accepit quandam mulierem prudentem in verbis, vt sciret referre coram rege verba, quæ loqueretur ei Ioab.

B

Ioab obseruauit tempus persuadendi Dauid, ne persequeretur Absalom.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR, quare Ioab non misit pro muliere ante istos tres annos, vt suaderet regi. Respondendum, quòd Ioab voluit obseruare tempora, vt Dauid esset dispositus ad hoc, quod suaderetur ei à muliere: tempore autem præterito Dauid dolebat nimis de morte Amnon, & erat iratus contra Absalom: si quis ergo inquietaret eum super hoc, grauius moueretur contra Absalom, & molesta haberet verba, vnde recrudesceret dolor, & deterius fieret ipsi Absaloni: nunc autem cessauerat omnis dolor Dauid pro Amnon, & nihil mali dicebat de Absalom: ideò putauit Ioab tempus esse aptum ad persuadendum, & tunc misit pro muliere.

Cur Ioab non orauit Dauid pro Absalom per se.

QVÆST. V.

QVÆRETVR vlterius, cur ipse Ioab per se non orauit hæc à Dauid. Respondēdum, quod Ioab erat nimis sollicitus, ne incideret in odium Dauid: & quia Absalom offenderat nimis Dauid, si Ioab per seipsum orasset pro eo, crederet

C

fortè Dauid, quòd Ioab fouebat partem Absalom, & irasceretur ei nimis. Noluit ergo per se hoc petere, sed per mulierem, vt si fortè rex indignaretur super hoc, non cognosceret auctorem esse huius Ioab: si vero Dauid haberet hoc gratum, vel esset aliqualiter expositus ad persuasionem, loqueretur Ioab, & facilius fieret.

Quare Ioab misit Thecuam pro muliere magis quàm alio.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius, quare Ioab misit Thecuam pro muliere potius quam ad alium locum. Rab. Sab. & Ra. Dauid Kimhi dicunt, quod in Thecua erant multæ oliuæ; & ob hoc homines illius loci erant sapientes potius quam in alijs locis; misit ergo illuc Ioab. Sed dicendum quod hoc non stat, quia oleum non facit hominem peritiorem: nam non disponit phantasiam melius quàm alij cibi: magis enim hoc cōuenit butyro & melli; ideo dicitur Isai. 7. butyrum, & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum, quasi dicat, quod illa duo disponunt hominem ad prudentiam, vt eligat & reprobet. Dicendum ergo, quod hoc non stat, sed erat in ciuitate Thecua mulier quædam nimis prudens, quod cognoscens Ioab misit pro illa, quia ipsa poterat conuenientius proponere verbum regi: misisset autem ad quemcunq; alium locum si ibi inuenisset mulierem valde prudentem potius quàm in Thecua.

D

Ioab quare potius misit pro muliere, quam pro viro.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR vlterius, quare potius misit Ioab pro muliere prudente, quàm pro viro: nam ita poterat hoc proponi per virum, sicut per fœminam. Respondendum quod Ioab voluit proponere factum istud non plane, sed per quandam parabolam, sicut ponitur in litera: illa autem non poterat conuenire alicui viro secundum se totam, quia non posset aliquis sic simulare luctum à magno tempore, sicut fœmina. Etiam rationes viri petentis filium liberari à morte non essent ita efficaces sicut rationes fœminæ, eò quod ipsa habebat maiorem causam orandi pro filio, ne occideretur, eò quod ibi peribat genus suum, & successio viri sui, nec maneret aliquis succedens in hæreditate, & familia viri sui. Si autem esset vir, quamquam occiderentur aliqui filij eius, poterat ipse gignere alios, qui succederent ei, fœmina autem si aliquos gigneret ex alio viro, non succederent in hæreditate viri prioris, ideo habebat fœmina causam petendi, quam non haberet vir.

Quare voluit hæc Ioab proponi in parabola.

E

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR vlterius, quare Ioab voluit, quod proponeretur istud factum in parabola: nam si nunquam parabola exponenda esset, vt negocium maneret occultum, poterat aliqualiter hoc esse rationabile, mulier tamen expositura erat parabolam, & exposuit, quia aliàs nihil profecisset, ideo videbatur superuacuum quod in parabola propositum fuerit. Respondendum est, quod ratio fuit duplex proponendi in parabola. Prima fuit ad magis persuadendum, scilicet, vt rex non intelligens parabolam, iudicaret iuxta petitionem mulieris, & quia casus de eiectione Absalom erat similis huic, quem proponebat mulier, & in quo rex sententiauerat absoluendo, mulier conuerteret tunc sermonem ad casum de Absalom: & quia casus erat idē, rex erubesceret, si non sententiaret absoluendo in vtroque, vnde fuit iste modus exquisitus ad ligandum regem in verbo. Secunda ratio fuit ad habēdum opportunitatem loquendi, nam si mulier primum verbum locuta fuisset de Absalone, fortè Dauid noluisset audire, & sic totus conatus Ioab esset excluſus: nunc autem cùm proponeretur ista parabola, Dauid non intelligens de quo diceretur audiret eam, & esset attentus: tunc mulier posset cōuertere sermonem ad Absalom, & iam Dauid non retrocederet, eo quod diu audiuisset eam. *Dixitque ad eam, lugere te simula,* id est, ostende vultum & habitum lugentis. Istud autem erat necessarium ad maiorem repręsentationem & persuasionem, vt

F

Dauid magis crederet esse verisimile, quam si non se ostenderet lugentem. *Et induere veste lugubri,* scilicet, appare coram rege in veste lugubri, scilicet, in veste nigra, & despecta, vel in sacco; aut secundum consuetudinem luctus quarumcumque terrarum. Hoc etiam ponitur ad maiorem verisimilitudinem: quia quanto plura signa essent; tanto firmius probaretur. *Et ne vngaris oleo,* id est, non vngas caput tuum oleo. Erat enim consuetudo in terra Chanaan, quod viri & fœminæ capita oleo vngerent, & hoc erat ad refrigerandum, quia terra illa calida est. Etiam fiebat ad quietem, & lætitiam. Sic dicitur Psal. 44. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Et sic ponebatur oleum ad lætitiam. Sic etiam dicitur Matth. 6. Cùm ieiunaueritis, nolite esse, sicut hypocritę tristes, qui exterminant facies suas, vt videantur. Sed subditur: Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: & sic fiebant ista ad significandam lætitiam, cùm ista sint contraria exterminationi faciei, quam hypocritæ faciunt ad tristitiam. Conuenit autem hoc lugentibus pro mortuo, quia in illis nulla debet esse lætitia. *Vt sis quasi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum,* id est, vt appareat ex facie tua,

& habitu,

A

& habitu, quòd magno tempore fueris in fletu, hoc autem fiebat, vt rex magis misereretur ei propter amaritudinem eius.

An liceret Israelitis lugere mortuos.

QVÆST. IX.

QVÆRET aliquis, an liceret Israëlitis lugere mortuos. Aliquis dicet quòd non, quia lugens mortuos erat contaminatus per septẽ dies, & priuabatur ab ingressu in sanctuarium, & ab accessu ad res sacras. Nume. 19. sed istud malũ erat: ergo malum erat lugere mortuos. Item quando infirmatus est filius Dauid planxit pro eo, cùm verò mortuus est lauit se, & vnxit oleo, dicens: propter infantem viuum, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui; nunc autem quia mortuus est, quare ieiuno? supra 12. ergo superuacuum erat, & stultum plorare pro mortuo. Respondendum quòd rationabile est plorare pro mortuo, immo pium valde, quia homo debet homini compassionem pro similitudine speciei, & cognatione, & multis alijs causis, ideo debet ei compati in aduersitatibus suis, iuxta illud Apostoli. Si fuerimus socij passionum, erimus & consolationum. Per lachrymas autem significatur interior compassio; ideo licitum est pro mortuo lachrymas fundere. Hoc autem patet exemplo sanctorum virorum: nam Abraham iuit, vt lugeret vxorem suam in Hebron. Genes. 23. Iacob etiam fleuit super filium suum Ioseph magno tempore. Genes. 37. vnde

B

consolari nolebat, sed dixit; descendam ad filium meum lugens in infernum. Filij quoque Iacob planxerunt eum. Genes. 50. Dauid etiam fleuit amarissimè pro Ionatha, & Saule. supra 1. fleuit etiam pro Abner. supra 3. Fleuit etiam pro Ammon. præcedent. capit. Nullus enim est sanctorum virorum veteris testamenti qui charorum funeribus pias lachrymas non impenderit. Christus etiam forma actionum nostrarum fleuit pro Lazaro, & infremuit spiritu, quando vidit sorores eius flentes, & alios Iudæos cum eis. Ioan. 11. Hocidem apparet ex approbatione scripturæ: nam scriptura sacra valde laudat Tobiam, cuius actus principalis erat sepelire mortuos, vt patet in toto lib. suo. Item patet hoc, quia, scriptura iubet lugere mortuos, dicens; melius esse ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: iubet eriam ad mortuos ire & pro illis lugere, vt patet sæpe in Eccles. in c. 38. scilicet, in requiem mortui requiesce, fac memoriam eius, & consolare eum in exitu spiritus sui. Et iterum ibidem. Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius. Licitum est igitur lugere super mortuos, immo in quibusdam valde meritorium est. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd lugens pro mortuo non incurrebat ex hoc aliquam immunditiam, nec priuabatur introitu sanctuarij, sed solùm illi, qui tangebant mortuum, vel erant apud eum, vel exibant ad sepeliendum illum plangendo super eum; aliàs autem quamquam quis seorsum ploraret pro mortuo, non incurrebat aliquam immunditiam, vt declaratum est supra 12. quæst. 23. Sed quia interdum necesse erant tangere mortuum faciendo officia funeris, & plangendo super illum, & isti incurrebant immunditiam: Dicendum quòd etiam isti incurrentes immunditiam non peccabant, immo quoque merebantur nimis. Nam si quis nollet ire ad paterna funera, & dimitteret patrem insepultum, ne contaminaretur tangendo illum, nemo dubitat, quin iste grauiter peccaret: & tamen si iste iret ad paterna funera, contaminaretur, & eundo exhibebat patri debitam pietatem, in quo merebatur: ideo aliquando qui nollet contaminari, peccaret mortaliter, & si contaminaretur, mereretur. Et non solùm erat hoc de cognatis, qui tenebantur propinquis suis ad officia funeris, sed etiam de omnibus alijs, si illa impenderent merebantur. Sic patet de Tobia, qui sepeliebat mortuos quoscunque reperiret, & tamen manifestum est, quòd in quolibet eorum contaminabatur, & tamen laudat eum scriptura maximè de hac pietate impensa mortuis, ergo merebatur faciendo, quamquam contaminaretur. In nullo autem homine erat ista contaminatio peccatum, sed pœna quædam inflicta à lege propter honestatem, & excellentiam ministeriorum veteris testamenti, ne tractarentur ab immundis, quia tunc viderentur parui honoris. Sed tunc dicetur contra, quia lex non dat pœnam sine peccato. Respondendum, quòd interdum lex imponit pœnam sine aliquo peccato; & tamen cum magna causa, scilicet propter honestatem, & reuerentiam magnam eorum, qui subditi sunt legi, & ministeriorum, quæ sunt in illa lege. Simile habetur in nouo testamento, nam quis potest incurrere bigamiam sine peccato, & tamen bigami puniuntur, quòd non ordinentur. Homicidæ etiam interdum iustè agunt, sicut illi, qui sunt iudices, nam illi sunt ministri Dei, & merentur nimis. Sic patet ad Rom. 3. & 1. Pet. cap. 2. tamen isti & alij homicidæ non ordinantur regulariter. Sic etiam de incurrentibus lepram, vel alios defectus, aut membrorum mutilationes, quia sine culpa sua possunt incurrere, & tamen non ordinantur, vel si ordinati fuerint, priuantur administratione ordinis, vt patet extra de Corpo. vitiato. per totum. & extra. de Biga. & extra. de Homici. per totum. Ita in veteri testamento sine culpa puniebantur contaminati super mortuo, tamen non sine causa. Hæc autem vera sunt, præterquàm in Sacerdototibus veteris testamenti: nam Sacerdoti magno non licebat, quòd cõtaminaretur super aliquo mortuo, etiam si esset pater, vel mater. Sacerdotes autem minores non debebant contaminari super aliquo, nisi in patre, & matre, filio & filia, fratre & sorore, quæ non accepit virum, vt patet Leuit. 21. Isti autem peccarent si contaminarentur in alijs personis, non quia ipsa contaminatio secundùm se esset peccatum, sed quia lex prohibebat eis contaminari: laicis autem, & Leuitis non erat prohibitum, ideo poterant licitè contaminari in quocunque. Ad secundam rationem dicendum, quòd Dauid non dixit, frustra esse plorare pro mortuo, vel malum esse, cùm ipse sæpe plorauerit, & planxerit super mortuos, vt nunc declaratum fuit: sed dixit, quòd frustra erat in casu illo, in quo ipse loquebatur: nam ipse orabat pro puero, vt nõ moreretur & flebat; cùm autem mortuus est, non poterat non mortuus esse; ideo frustra tunc ploraret, vt non moreretur, vel vt ad vitam rediret: non tamen frustra ploraret impendendo pium affectum funeri eius.

An plorare pro mortuo longo tempore liceret Iudæis.

QVÆST. X.

QVÆRETVR vlterius, cùm dicatur hic quòd mulier ista simularet se lugere mortuum longo tempore, an liceret lugere pro mortuo magno tempore. Aliquis dicet quod non, quia scriptura præfixit paruum tempus, sic patet Eccles. 22. scilicet: Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit: supra fatuum plora, quia deficit sensu. Luctus mortui septem dies; fatui autem & impij omnes dies vitæ illorum. Item patet hoc Eccles. 38. vbi pro mortuo planctus vnius diei ponitur, cùm dicitur: Fac luctum secundum meritum eius vno die, vel duobus; ergo non licebat longo tempore plorare mortuos. Respondendum, quod plorare mortuos dupliciter accipitur, vno modo pro plangere, vel facere officia funeris. Alio modo pro tristari de morte illorum, & emittere lachrymas sine cæremonia planctus & funeris. Quantum ad primum modum erat diffinitum tempus, in quo deberet lugeri pro mortuo, scilicet, vno die, vel duobus secundùm meritum ipsius mortui, vt patet Eccles. 38. scilicet, quod quanto erat mortuus maioris honoris, & dignitatis; tanto pluribus diebus fieri debebant cæremoniæ funeris, & in isto planctu non licebat manere multis diebus, quia iam statutum erat, vel de consuetudine introductum, quot diebus pro singulis cæremoniæ funeris impenderentur. Si autem accipiatur lugere mortuum, id est, esse tristem de morte illius, & impendere lachrymas sine cæremonia plãctus & funeris, licitum erat multis diebus plorare super mortuum. Sic enim Iacob plorauit multis diebus pro Ioseph. vt patet Gene. 37. scilicet, sciffisque vestibus indutus est cilicio lugens filium multo tempore: Cõgregatis autem cunctis filijs eius, vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem recipere, sed ait: descendam ad filium meum lugens in infernum, id est, nunquam cessabo à fletu quousque moriar, & descendam ad filium meum in sepulchrum. Dauid quoque fleuit pro Amnon multo tempore, scilicet, tribus annis, vt patet præceden. cap. Licebat ergo huic mulieri longo tempore lugere, siue pro viro, siue pro filio, & indui vestibus viduitatis. Ad auctoritates in contrarium dicendum, quòd illæ intelliguntur de fletu prout est planctus

cum

D

Pœna aliquãdo datur à lege sine peccato, nõ tamen sine causa.

Ad 2.

E

Arguitur q non.

Resp.

F

Plorare mortuos dupliciter accipitur

Ad 1.

Ad primã rationẽ.

C

cum cæremonijs funeris, & de hoc intelligitur Eccleſiaſt. 38. ſcilicet, quod planctus mortui eſſet vno, vel duobus diebus ſecundùm meritum eius. Alia autem auctoritas, quæ habetur Eccleſiaſt. 22. de planctu ſeptem dierum, intelligitur aliqualiter de cæremonijs funeris, quia licèt non fierent tot cæremonię, ſicut in primo, vel ſecundo die: quia tamen per. 7. dies durabat immunditia ſuper mortuo, Num. 19. vt plurimum illi. 7. dies agebantur in luctu. Sic patet de viris Iabes Galaad, qui planxerunt ſeptem diebus, & ieiunauerunt pro Saule, vt patet præceden. libr. capit. vlt. & 1. Paralipom. 10. *Et ingredieris ad regem.* Scilicet: Vt proponas ei verba, quæ dicam tibi. *Et loqueris ad eum ſermones huiuſcemodi.* Id eſt, loqueris ſermones iſtos, quos ego nunc dicam tibi de reductione Abſalom. *Poſuit autem Ioab verba in ore eius.* Id eſt, inſtruxit eam de omnibus, quæ loqui debebat tanquam ſi Ioab loqueretur per os eius. *Itaque cùm ingreſſa eſſet.* Hic ponitur ſecundùm huius cap. ſcilicet mulieris informatæ petitio: & dicitur quòd ingreſſa eſt mulier Thecuites ad regem, ſcilic. quaſi intraret animo petendi pro filio ſuo. *Cecidit ſuper terram coram eo.* Id eſt, proſtrauit ſe. iſtud erat ad impendendum magnum honorem regi, coram quo non ſufficiebat caput humiliare, ſed inclinari vſque ad terram. *Et adorauit.* Scilicet: humiliando caput. Propriè enim adoratio ſignificat inclinationem capitis, & iſta impenditur cuicunque homini, potiſſimè viris virtuoſis, & honoratis, & vocatur adoratio duliæ. *Et dixit ſerua me rex.* Id eſt, libera me à periculo. Iſtud dicebat mulier, vt animum regis attentum redderet ad audiendum tanquam de aliquo magno locutura eſſet. In Hebræo habetur. *Saule rex.* Sic enim exponunt Hebræi. Et videtur eis eſſe conueniens, quia in principio locutionis debuit iſta mulier ſalutare regem. Sed non ſtat, quia infr. 4. libr. capit. 6. quædam mulier clamauit ad regem, dicens iſta verba ſolùm, quæ habentur hic in Hebræo: & reſpondit ei rex: Non te ſaluat Dominus; vnde ſalutare te poſſum? de area, an de torculari? Et ſi tamen mulier illa ſalutaſſet regem, non reſpondiſſet rex ſic: ergo apparet, quod petijt à rege, quod ſaluaret eam, & non ſaluabat eum: quia tamen eſt magna propinquitas in ſignificato, Hebræi exponunt ſic: litera tamen noſtra poſuit veritatem. *Et ait ad eam rex, quid cauſæ habes?* Id eſt, quid petis, cùm velis ſaluari? *Quæ reſpondit, heu, mulier vidua ego ſum.* Incipit enarrare caſum, in quo petit prouideri: & vocat ſe viduam, vt ſignet ſe eſſe perſonam miſerabilem, & moueatur facilius rex ad miſerendum ei, & expediendum cauſam. *Mortuus eſt enim vir meus.* Hoc allegauit mulier ad magnum fulcimentum cauſæ ſuæ: nam ſi ipſa non fuiſſet vidua, non debuiſſet hoc petere propter duo: primò, quia dato, quòd vnus filiorum ſuorum alium occidiſſet, non debebat ipſa petere, ſed vir, qui caput eſt fœminæ, & in cuius poteſtate filij ſunt. Secundò, quia potiſſima ratio mulieris fuit, quod non extingueretur ſcintilla ſua, & non tolleretur ſucceſſio viri: ſi tamen vir ſuus viueret, non tollebatur ſucceſſio, nec extinguebatur ſcintilla eius; ideò debuit allegare ſe eſſe viduam ad magnam confirmationem iuris ſui: vocauit tamen iſta mulier ſe viduã, & dixit, quòd mortuus erat vir ſuus. Primum tamen ſufficiebat, nam ſi vidua erat, mortuus erat vir: vel ſi mortuus erat vir, vidua erat: dicitur tamen hoc ex ſuperabundantia. Dicit autem Rab. Sab. quòd hic ſignificatur duplex viduitas, vna ſcilicet, per mortem viri, & alia per mortem filij. *Et ancillæ tuæ erant duo filij.* Id eſt, ego ancilla tua habebam duos filios. Dixit autem ſolùm de duobus filijs, nam ſi plures habuiſſet, dato quod vnus occidiſſet alium, non deberet occiſor ſaluari: quia non extinguebatur ſcintilla mulieris, nec peribat ſucceſſio propter mortem iſtius, cùm eſſent alij filij ſuperſtites. *Qui rixati ſunt aduerſum ſe in agro.* Iſtud dixit mulier non aſſerendo, ſed referendo ea, quæ dicebant accuſatores filij ſui: nam nullus erat in agro, qui hoc vidiſſet, ideò filius ſuperſtes negabat factum, & mater identidem, cùm peteret liberationem eius, ſed accuſatores hoc aſſerebant, vt moreretur accuſatus. *Nulluſque erat, qui eos prohibere poſſet.* Id eſt, nullus erat in agro, qui poſſet ſedare eorum iurgia, & conſequenter nullus fuit teſtis huius occiſionis: ex quo magnum fulcimentum habebat petitio mulieris: quia nemo debebat de crimine cõdemnari, niſi teſtibus conuictus, aut ſponte confeſſus. *Et percuſſit alter alterum, & interfecit eum.* Hæc omnia intelligenda ſunt, non quòd mulier confiteretur illa, ſed quòd referret aduerſariorum dicta. *Et ecce conſurgens vniuerſa cognatio aduerſus ancillam tuam.* Scilicet: Omnes cognati huius filij mei ſuperſtitis inſurgunt contra me ad occidẽdum eum. Dicit autem hoc, quia ipſa ſola conabatur eum defendere. Intelligitur autem cognatio ex parte patris huius iuuenis: nam cognati ex parte matris non inſurgebant: & cauſa erat, quia iſti non conſequebãtur aliquam vtilitatem. Nam ſi quis moreretur ſine liberis, hæreditas deuoluebatur ad cognatos patris: cognati autem ex parte matris, vel ipſa mater nunquam ſuccedebant filio; vt patet Numer. 27. quare autem hoc fieret, cùm ſit contra leges communes, & municipales quæ nunc ſunt, declaratum eſt eod. capi. cognati ergo ex parte patris non amore iuſtitiæ, ſed deſiderio ſucceſſionis habendæ volebant, quod occideretur interfector: cognati autem ex parte matris, cùm non haberent aliquam ſucceſſionem ex hoc, non procurabant mortem interfectoris. *Trade eum, qui percuſſit fratrem ſuum.* Scilicet: Da illum in poteſtate noſtra, quaſi ex hoc innuatur, quòd mater occultaret filium: vel haberet eum in loco ſecuro. *Vt occidamus eum pro anima fratris ſui, quem interfecit.* Dicitur autem, vt occidamus, quia iſti cognati ex parte patris occidere debebant occiſorem, & non iudex: nam quando quis occidiſſet alium; occiſor tradendus erat in manus accuſatoris, vt occideret eum, vt patet Numer. 35. Dicitur autem pro anima fratris ſui, id eſt, vt deſtruamus vitam eius pro vita fratris ſui. Iſte enim eſt modus loquendi ſcripturæ, ſcilicẽt, quod danda erat anima pro anima, oculus pro oculo, dens pro dente; vt patet Leuit. 24. & Deut. 19. *Et deleamus hæredem.* Iſta non erant verba accuſatorum, ſed mulieris: ſequebantur tamen ex verbis accuſatorum, quia ſi ipſi vellent occidere illum iuuenem, cùm ipſe ſolus eſſet hæres patris, delebant hæredem, & hoc videbatur inconueniens; ideò ponebat iſtud mulier in fulcimentum ſuum. *Et quærunt extinguere ſcintillam meam.* Quaſi dicat, nimis grauant me, quia volunt extinguere ſcintillam meam ſiue lumen. Vocatur autem filius ſcintilla patris, vel matris, quia nihil eſt, in quo refulgeat eſſe patris, & matris, & conſeruetur niſi in filio: cauſa autem grauaminis erat, quia tollebatur ſucceſſio viro mulieris huius. *Quæ relicta eſt.* Id eſt, ſola iſta ſcintilla relicta eſt: intelligitur de filio, quia mortuo vno ſolùm ſupererat alius. *Vt non ſuperſit viro meo nomen, & reliquiæ ſuper terram.* Id eſt, & faciunt hoc cognati filij mei, vt viro meo non relinquatur nomen, nec poſteritas. Dixit autem mulier, quòd non ſupereſſet nomen, nec reliquiæ viro ſuo; & non dixit de ſe. Cauſa eſt, quia filij non ſuccedebant matribus, ſed patribus, cùm matres nunquam haberent regulariter aliquid, in quo filij ſuccederent, cùm ipſæ non ſuccederent patribus per ſe, nec cum fratribus ſimul, vt patet Num. 27. niſi in defectum fratrum, quando nullus eſſet. Etiam filij non denominabantur de progenie matrum, ſed patrum. Relinquebatur autem nomen patris in filijs, eò quod progenies patris ſemper deriuabatur per filios, & dum manerent filij, manebat nomẽ patris in eis, quibus non exiſtentibus non erat aliquis, per quẽ extenderetur patris progenies, & ſic peribat vna linea cognationis in Iſrael. Ob hoc autem quando moriebatur aliquis ſine liberis, lex iubet quod frater eius acciperet vxorem ipſius defuncti, & ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, & vocaretur primus filius nomine defuncti, vt patet Deut. 25. manebant autem reliquiæ alicuius in quantum conſeruabatur eſſe ſuum in aliquo, & poſtea extendebatur per alios.

An hæc mulier falſum dicebat.

QVÆST. XI.

QVÆRET aliquis, an ea, quæ proponebat hic iſta mulier, vera eſſent, vel ſolùm proponeret ea ad introducendum ſermonem de Abſalom, quem intendebat. Aliqui dicunt, quòd verum proponebat iſta mulier, ſed iungebat cum eo caſum de Abſalom. In contrarium videtur, quod iſta mulier falſum diceret, ſcilicet, quòd ipſa non habebat filios, de quibus referebat; vel ſaltem nihil ſibi accidit de his, quæ dicebat. Et apparet primò, quia dicitur quod Ioab miſit pro iſta muliere Thecuam; ſi tamen duo filij ſui habuiſſent rixam, ſicut ipſa retulit, ipſa veniſſet non petente Ioab ad proponendum querimoniam ſuam. Item Ioab dixit ei, lugere te ſimula: ergo ſecundùm veritatem non lugebat: ſi tamen vnus filiorum ſuorum occidiſſet aliũ, ipſa verè luxiſſet, & induta fuiſſet

A pannis viduitatis,ergo non erat verum quod referebat. Item patet, quia dixit illi Ioab, quòd loqueretur tanquam mulier plurimo tempore lugens mortuum; ergo nullum mortuum ante hoc luxerat, si tamen vnus filiorum suorum occisus fuisset,verè luxisset;ergo nihil horum erat. Item dicitur hic quod posuit Ioab verba in ore eius,id est,instruxit eam in omnibus, quæ dicere debebat: si tamen ipsa habuisset casum hunc antequam Ioab ei loqueretur, ipsa excogitasset verba ad exprimendum quærimoniam, ergo nihil ei acciderat. Item si verum fuisset hoc, quod dicebat mulier, postquam ipsa persuasit regi de reductione Absalom conata fuisset,vt filius suus liberaretur, sed post hoc nihil omnino locuta est de filio, ergo nihil tale erat. Item patet,quia Dauid quæsiuit à muliere, dicens:nunquid manus Ioab tecum est in omnibus his; & ipsa respondit, per salutem animæ tuæ Domine rex nec ad dexteram, nec ad sinistram est: seruus enim tuus Ioab præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc. Ergo nihil locuta est mulier, nisi quod dixit ei Ioab: si tamen aliquis de filijs suis mortuus esset, & alius peteretur ad mortem, sine verbis Ioab, ipsa haberet aliquid quod loqueretur: ergo falsum erat quod loquebatur. Item patet, quia dixit mulier,quòd Ioab præceperat ei, quod verteret figuram sermonis:si tamen verum esset,quod dicebat de filijs; non verteretur figura sermonis,si essent duo casus distincti, scilicet,vnus de filio suo & alius de Absalom: ergo videtur quòd nihil fuerat de filio eius, sed solùm fuit quædam parabola introducta ad exprimendum de Absalone.Respondendum autem quod falsus erat casus, quem proposuit ista mulier, & solùm proposuit eum ad instigationem Ioab. Ratio autem in contrarium nihil militat, quia nihil adducit ad probationem: sunt autem in contrarium multæ probationes manifestæ. *Et ait rex ad mulierem.* Videns quòd proponeret aliquid rationabile, voluit ei condescendere,& dixit. *Vade in domum tuam,* id est, non maneas hic amplius pro expeditione huius negocij, quia iam expeditum est. *Et ego iubebo pro te*, id est, ego dabo sententiam in fauorem tuum, scilicet, quòd nemo noceat filio tuo.

B

An Dauid potuisset liberare occisorem.

QVÆST. XXII.

QVÆRET aliquis, an Dauid posset facere hoc. Aliquis dicet quòd non; quia iudex nõ potest remittere ius partis alteri parti,nam hoc esset tollere ei quod suum est: sed cognatio occisi habebat ius vindictæ contra occisorem, ergo non poterat Dauid remittere illud ius saluando mulieris filium à morte. Aliquis respondebit ad hoc, quòd Dauid poterat istud facere, nam ipse erat legislator, & sicut potest legislator tollere legem in totum, ita potest tollere actionem, vel ius competens alicui ex lege: cùm ergo hic competeret vindicta ex lege,poterat illam tollere Dauid, qui erat rex.Respondendum,quòd hoc non stat:nam legislator potest tollere legem,& quicquid oritur ex illa, si ipse sit legislator respectu illius legis,vel sit illa lex alicuius non habentis potestatem maiorem quèm ipse habet, sicut quãdo aliquis legislator succedit alteri, potest tollere leges,quas alius dedit, si tamen lex sit condita ab aliquo superiori, non potest illam tollere legislator. Sic autem erat hic, nam lex de homicida occidendo nõ fuit posita à Dauid, sed à Deo: vt patet Num.35.ideò non poterat Dauid tollere illam legem, nec actionem competentem alicui ex illa. Item dato quod Deus non posuisset legem de occidendo homicidam,naturaliter competit cognatis sanguinis aliqua actio contra occisorem,inquantum ille eis intulit iniuriam, sed non correspondet naturaliter determinata pœna huic actioni, sed per legem positiuam: si autem Dauid omnem pœnam remisisset huic iuueni, non solùm remitteret actionem insurgentem ex iure positiuo, sed etiam ex iure naturali,& hoc non potest aliquis princeps, cùm ius naturale sit à Deo inditum mentibus nostris;vt patet ad Rom.2. Ergo Dauid non poterat remittere hic ius partis. Dicendum igitur quod cum accusaretur iste iuuenis de homicidio, aut crimen constabat aliqua sufficienti probatione, aut non: si primo modo, aut pars remittit ius suum, aut non: si remittit poterit quoque iudex remittere, immò tenetur cessare ab execu-

C

Legislator quam legem potest tollere vel dispensare, & quãdo.

tione iustitiæ,vel à processu causæ si pars omnino remittat, & hoc est verum in criminibus, quæ sunt totaliter remissibilia per partem,sicut est homicidium, ideò si parte remittente iudex aliquid agere velit, iudex iam iniustè agit. Si autem pars non remitteret ius suum, nullo modo poterat iudex remittere crimen, sed tenebatur tradere occisorem in manibus accusatoris; sic patet Num.35. scilicet: Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Id est,iudices non accipiant pretium ad absoluendum eum,qui reus est sanguinis parte inuita. Si autem non constaret de homicidio, erat tanquam si non esset homicidium perpetratum. Sic autem fuit hic, quia nullus erat in agro, qui videret hos iuuenes pugnantes, ideò non poterat viuens conuinci de homicidio; quia homicida pluribus testibus conuincendus erat. Num.35. scilicet: Homicida sub testibus punietur, ad vnius testimonium nullus condemnabitur. Poterat ergo Dauid remittere huic iuueni, immò cogebatur eum absoluere, non præiudicando iuri aduersariorum, si aliquid probare possent, & sic fecit, quia Dauid dixit mulieri, quicunque contradixerit tibi,adduc eum ad me, id est,facias eum comparere in iudicio, & ego audiam: & sic non peccauit Dauid diffiniendo pro muliere. *Dixitq; mulier Thecuites ad regem.* Quamquam respondisset ei rex benignè, tamen ipsa adhuc non contenta, voluit magis inquietare regem. *In me Domine mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei,* potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd ista mulier sciret regem multis negocijs occupatum,& quamquam nunc benè diffiniuisset pro illa: obliuiscetur huius propter alia negocia, & interim cognatio tota occideret filium mulieris. Et est sensus:in me Domine iniquitas & in domum patris mei,id est, si tu obliuiscaris huius rei occidetur filius meus,& veniet iniquitas.i.pœna super me & super domũ patris mei, quia ex morte filij mei omnes puniemur.Huic autem consonat litera Hebraica, quæ dicit: in me Domine mi rex erit iniquitas,& in domum patris mei,id est, erit super me malum istud. *Rex autem, & thronus eius sit innocens,* id est,rex erit innocens, quamquam mihi malum eueniat, scilicet, quia istud sit præter intentionem eius, ideo sequitur conclusio, quod rex firmaret hoc magis in corde suo, vel daret maiorem securitatem filio mulieris huius. Secundò modo est sensus, quòd mulier vellet suadere regi dubitanti,vt si fortè rex putaret aliquod delictum esse absoluere istam mulierem,& filium suum occisorem, mulier dicit: in me sit iniquitas, & in domum patris mei, & rex sit innocens, & thronus eius: id est, rogo Deum quòd de isto peccato, si aliquod est, nihil imputetur regi:sed totum veniat super me, & super domum patris mei. Dicitur autem, quod rex, & thronus suus sit innocens, id est,ipse non puniatur pro hoc in persona sua, nec etiam in throno suo,id est,in posteritate sua,quæ post eum regnare debet, & sedere in throno. *Et ait rex, qui contradixerit tibi, adduc eum ad me.* Vidit rex, quòd mulier inquietabat eum magis, ideò dedit ei maiorem certitudinem, dicens: qui contradixerit tibi, id est, qui noluerit obedire sententiæ meæ inquietando filium tuum, adduc eum ad me, scilicet, citando illum ex parte mea. *Et vltra non addet, vt tangat te,* id est,postquam comparuerit coram me, ego interdicam ei istud, & non tanget te vltra, id est,non molestabit super hoc negocio. In Hebræo habetur: *Qui loquitur ad te adduc eum ad me.* Et idem est, scilicet, qui loquitur ad te, id est, qui locutus fuerit contra te in hac re. *Quæ ait, recordetur rex Domini Dei sui.* Hic ponitur alia inquietatio mulieris ad regem, quia ipsa adhuc non contenta hac responsione petiuit maiorem certitudinem super vita filij sui, & quia ista mulier iam erubescebat totiens petere à rege, petiuit hic per inuocationem Dei ad signandum magnam humilitatem, scilicet, recordetur rex Dei sui, id est, rogo,quòd attendat ad Deum suum,& propter eum velit liberare me, & filium meum. *Vt non multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum*, id est, rogo quod rex faciat ne multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum in filio meo. Pro hoc sciendum, quod quando occidebatur aliquis, quilibet de cognatis habebat ius contra occisorem accusandi eum ad mortem; competebat tamen directius propinquiori, & illo agere volente, non agebant alij:illo vero remittente iniuriam, vel nolente agere,succedebant omnes alij in actione, & sic vsque ad vltimum. Nolebat autem mulier,quòd multiplicarentur proximi sanguinis ad vlciscendum, id est, quòd daretur locus om-

D

E

F

nibus

A nibus cognatis agendi cõtra filium ſuum, quod fieret per modum aſſignatum à rege, quia ſi primum inquietatorem mulier duceret ad regem, ſuccederet alius cognatus in ſanguine; & rurſus ille inquietaret, & deberet duci ad regem, & ſic fieret ſucceſſiue de omnib⁹ cognatis filij huius fœminæ, in quo ipſa grauaretur multiplicatis accuſatoribus, quia ſæpe deberet venire ad regem, & ſequeretur ad aliud periculũ maius, ſcilicet. *Et nequaquam interficient filium meum*, id eſt, fac quòd non multiplicentur vltores ſanguinis, vt non occidant filium meum, quia ſi multiplicantur occident eum, ſcilicet, quia dum ego citauero aliquem eorum coram te, alij cognati occident filium meum, & nõ proderit ei remedium iſtud. In Hebræo habetur: *Recordetur rex Domini Dei tui.* Sed iſta eſt mutatio perſonę ex improprietate idiomatis; & nihil refert. Deberet autem dici: Dei ſui. Habetur etiam in Hebræo: *Ad augendum redemptorem ſanguinis.* Vbi nos dicimus, vt non multiplicentur proximi ſanguinis ad vlciſcendũ. Et eſt ſenſus: fac quòd non augeantur, vel multiplicẽtur redemptores ſanguinis. Vocatur autem redemptor ſanguinis, qui habet ius accuſandi occiſorem ad recompenſationem, ſiue redemptionem ſanguinis occiſi, & idem eſt quod litera noſtra. *Qui ait: Viuit Dominus.* Hic dedit rex maximam ſecuritatem mulieri iurando, quòd nullo modo moreretur fili⁹ eius. *Quia non cadet de capillis filij tui ſuper terram*, id eſt, non ſolùm non occidetur, ſed etiam nihil mali ei fiet, ita quòd non cadat ſaltem vnus capillus eius in terram.

B

An iſta mulier bene concluſerit pro Abſalom per ſimilitudinem filij ſui.

QVÆST. XIV.

QVÆRITVR an iſta mulier bene concluſerit id, quod volebat de Abſalom per ſimilitudinem mortis filiorum ſuorum. Aliquis dicet, quòd non: quia quamquam ſententiaretur pro filio ſuo, quòd liberaretur ab occiſoribus, tamen non ſic ſententiari debebat de Abſalom, eo quòd non conſtabat filium ſuum eſſe occiſorem, cùm non adeſſent teſtes, de Abſalone autem manifeſtum erat, quòd ipſe occidiſſet Amnon. Item non ſtat, quia potiſſima ratio iſtius mulieris erat, quòd non habebat alium ſucceſſorem vir ſuus ſi ille occideretur, ſed periret nomen, & reliquiæ illius. Non erat autem ſic de Abſalom, quia non erat ſolus ille filius Dauid, cùm multos alios haberet, & plures adhuc gignere poſſet. Reſpondendum ſecundùm Rab. Sal. quòd ſimile erat de Abſalom, & de filio mulieris huius: quia ſicut non fuerunt teſtes huius homicidij, ita nec homicidij patrati per Abſalom. Sed obijcietur, quòd ibi fuerunt omnes filij regis, & multus populus cum eis. Reſpondet Nicol. ſecundùm Rab. Sal. quòd iſti non erant idonei teſtes, quia erant cognati Amnon. Sed hoc non ſtat, quia ſi illi fuiſſent cognati Amnon, & non Abſalonis, non fuiſſent idonei teſtes: erant tamen fratres vtriuſque, ideo teſtimoniũ illorum idoneum erat ac ſi neutrius eſſent cognati. Sed adhuc reſpondet Nicol. quòd iſti filij regis erant valde fauorabiles Amnon contra Abſalom, eo quòd Abſalom erat filius mulieris alienigenæ, ſcilicet, Maacha filiæ regis Tholmai de Geſſur: mater autem Amnon erat de Iſraël de vrbe Iezrahel, vt patet ſupra tertio, ideo magis fauerent ei. Sed iſtud nihil eſt, quia non ſufficiebat tam parua præſumptio ad repellendum iſtos à teſtimonio. Item non obſtante hoc, non ſolùm erant præſentes filij regis, ſed etiam multi alij ſerui eorum, qui poterant conuenienter teſtificari. Quod patet, quia præcedenti capitulo dicitur quòd ſpeculator vidit multum populum venientem per latus montis, & illi erant filij regis, vt patet ibi: ergo non ſolum ipſi fuerant in conuiuio, ſed etiam multi alij; nam non erat vllatenus veriſimile, quòd filij regis irent incomitati. Item hoc non ſtante adhuc homicidium illud erat notoriũm, quia Abſalom fugit illico, vt occidit Amnon, & ipſe confeſſus eſt hoc, cùm dixit ad Ioab, quòd ſi rex memor eſſet iniquitatis eius occideret eum: ergo non erat dubitandum de homicidio Abſalonis, & ſic erat diſſimile. Ad ſecundam rationem cùm arguit de hærede ſuperſtite. Dicendum, quòd non poteſt negari non eſſe plenam ſimilitudinem. Dicendum igitur, quod mulier iſta propoſuit hunc caſum, non quidem tanquam neceſſario ex determinatione eius reſultaret determinatio in caſu Abſalonis, ſed quia determinato hoc, cùm eſſet aliqualis ſimilitudo ad caſum Abſalom, rex diffiniret ſic de Abſalone. Adduxit etiam præter hoc mulier tres rationes perſuaſiuas. Prima erat quòd deberet reduci Abſalom, alioquin cùm maneret in terra idololatrarum, ipſe & viri ſui poſſent declinare ad idola, & ſequeretur magnum inconueniens. Secunda ratio erat, quia Dauid non poterat remedium adhibere morti Amnon per exilium, & mortem Abſalonis, ideo non erat bonum, quòd perſequeretur eum. Tertia ratio eſt, per ſimilitudinem ad Deum, quia quamquam homo peccet, Deus non delet eum ſubitò, ſed expectat, & miſeretur reducens eum ad ſe, ideo ſic Dauid debebat facere filio ſuo: iſtæ tres rationes tanguntur infra in litera.

D

Quare iſta mulier non poſuit caſum ſimilem ex toto ſicut Abſalom.

QVÆST. XV.

QVÆRITVR vlterius, quare iſta mulier non poſuit caſum, in quo ex determinatione eius, ſequeretur determinatio in caſu Abſalonis: ſcilicet, ponendo talem caſum per omnia, qualis fuit in Abſalone: ſatis enim hoc fieri potuiſſet: quia in poteſtate eius erat fingere verba, vt vellet: nam nunc mentita eſt, vt ſupra probatum fuit, ideo poterat alio modo etiam mentiri. Reſpondendum, quòd potuit Ioab informare mulierem in tali caſu ſicut fuit caſus Abſalom: ſed non expediuit, quia tunc non haberet mulier aliquam rationem efficacem ad liberationem filij ſui, eo quòd confiteretur filium ſuum eſſe occiſorem, ſicut patebat de Abſalone: & tunc rex non poterat remittere ei pœnam inuitis accuſatoribus. Item mulier non allegaret, quòd ſi moreretur ille filius, periret hæres viri ſui, & ideo non haberet aliquid inductiuum ad hoc, quòd rex ſententiaret pro ea: vnde certiſſimè credi debet, quòd ſi ſic propoſuiſſet caſum, quòd rex potius condemnaſſet filium ſuum, quàm abſoluiſſet: & tunc ipſa non haberet aliquid, per quod introduceret caſum de Abſalon, & eſſet totus labor ſuperuacuus. Melius ergo fuit, vt proponeretur ſicut ipſa propoſuit, quamquam non ſequeretur determinatio caſus Abſalom per caſum de filio ſuo, quia ſaltem proficeret ad aliqualem perſuaſionem, cùm abſoluto filio ſuo induceretur quædam ſimilitudo ad liberationem Abſalom. *Dixit ergo mulier.* Hic ponitur tertium huius cap. ſcilicet, petitionis interpretatio: nam poſtquam obtinuit mulier in caſu, quem proponebat, expoſuit intentionem ſuam in caſu Abſalom. *Loquatur ancilla tua ad Dominum meum regem verbum.* Id eſt, oro, vt Dominus meus rex permittat mihi ancillæ ſuæ, quòd loquar ei vnum verbum. Hoc petiuit ne fortè rex iraſceretur ſi ipſa illicentiata inciperet loqui de Abſalom, cùm non attineret ad caſum ſuum. *Et ait loquere.* Conceſſit ei poteſtatem loquendi; ideo quamquam loqueretur de Abſalom, vel de aliquo alio rex non iraſceretur, quia ipſe conceſſerat facultatem loquendi. *Dixitque mulier, quare cogitaſti iſtiuſmodi rem contra populum Dei?* Hic incipit mulier allegare tres rationes, propter quas deberet reuocari Abſalom. Prima erat, quia aliàs ipſe, & qui cum eo erant poſſent declinare ad idololatriam, & Dauid, qui cogeret eos manere in terra illa, peccaret tanquam dans occaſionem idololatriæ. Iſtud argumentum fecit Dauid contra Saulem, dicens: ſi Deus incitat te aduerſum me, odoretur ſacrificium: ſi autem filij hominum, maledicti ſint in conſpectu Domini, qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate Domini, dicentes: vade & ſerui dijs alienis. præcedent. lib. capit. 26. Et hoc ſignificatur, cùm dicitur: quare cogitaſti iſtiuſmodi rem, ſcilicet, quòd non reduceres Abſalom, & alios eiectos contra populum Dei, id eſt, iſtud militat nimis contra populum Dei, id eſt, contra Iſraël, ſcilicet, quòd aliqui de Iſraëlitis colant idola, vel vocarur populus Dei ipſe Abſalom cum illis, qui fugerunt cum eo, quia erant multi, & de iſtis fiebat præiudicium, quia dabatur eis occaſio declinandi ad idola. *Et locutus eſt rex verbum iſtud.* Id eſt, determinauit in corde ſuo, vel protulit ore, quòd non reduceret Abſalonem, & ſocios ſuos. *Vt peccet.* Id eſt, & peccabit. Ponitur hic, vt, conſecutiuè, & non cauſaliter, ſcilicet, quòd Dauid non determinauerat iſtud ſub hac intentione, vt peccaret, ſed ad hanc determinationem ſequebatur, quòd pecca-

E

F

Argui tur q nõ primo.

Secũdo

Reſpõ ſio Ra. Sal.

C

Ad ſecundã.

A

ret dando occasionem idololatrandi Absaloni. *Et non reducat eiectum suum.* Id est,istud est,in quo rex peccat, & determinauit illud facere,scilicet,quòd non reducat eiectum suum,scilicet, Absalom. Vocatur autem Absalom eiectus,nõ quòd Dauit eum eiecerit,nam ipse fugit, sed quia cõpellebat eum manere in terra,ad quam fugerat,interdicens ei introitum in terram Israël.*Omnes morimur.* Ista est secũda ratio suasiua,scilicet, quia mors Amnon non poterat reparari per mortem, vel exilium Absalom, ideo non debebat Dauid insistere circa hoc. Et dicitur: omnes morimur, id est,ista est conditio generalis. *Et quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* Id est, per mortem dilabimur in terram, scilicet, quia conuertimur in eam,& non reuertimur ad viuendum, sicut aquæ, quæ semel dilapsæ in terram,non redeunt in priorem locum. *Nec vult Deus perire animam.* Ista est tertia ratio,quæ inducitur per similitudinem ad Deum,scilicet,Deus non vult, quòd pereant homines, quamquam aliquando peccent, ita Dauid non debebat illico velle mortem Absalonis, quamquam peccasset. *Sed retractat cogitans, ne penitus pereat,qui abiectus est.* Id est,voluit cogitationes intra se, & retractat priorem sententiam latam contra aliquem de morte,vt non pereat totaliter.Et dicitur,quòd Deus retractat,scilicet,sententiam: nam quando aliquis peccat est dignus morte,& Deus iudicat illum pro hoc morituũ: interdum tamen retractat, id est, mutat sententiam iudicans, quòd non moriatur iste,qui prius morti adiudicatus est, iuxta illud commune.Si noueris mutare vitam Deus nouerit mutare sententiam, & istud est, quando alicui Deus mortem comminatus est pro malo opere,& postea conuertitur ad bonum.

B

De hoc Ierem.18. scilicet: Subitò loquar de gente, & regno, vt radicem,& destruam,& disperdam illud, si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, & ego pœnitentiam agam super malo,quod cogitaui,vt facerem ei: dicitur,vt non penitus pereat,scilicet,per mortem,quæ est pœna vltima: vel dicitur penitus perire per gehennam,ad quam aliquis pro peccato mortali vadit,& iam non expectatur redemptio. Dicitur, qui abiectus est,id est,qui expulsus fuit à diuino fauore per sententiam mortis contra eum latam, vel expulsus per peccatum mortale.*Nunc ergo veni.* Postquam mulier posuit casum de filio suo,& de Absalom,hic facit continuationem de vno ad aliud innuens, quòd ipsa directè veniebat pro casu filij sui,quia tñ respondit ei rex conuenienter, proposuit incidentaliter casum de Absalone: & hoc dicit,vt rex non putet, quòd solùm venerit ad proponendum de Absalone: & dicitur. *Nunc ergo veni,vt loquar ad Dominum meum regem verbum hoc.* Id est, nunc veni nisi vt loquerer verbum hoc,scilicet,de filio meo. *Præsente populo.* Id est, volui istud dicere præsente populo, vt omnes nouerint sententiam regis super absolutione filij mei, & nemo me inquietet amplius, vel vt iste populus sit mihi testis, quòd rex absoluerit filium meum,& possint hoc fateri coram accusatoribus eius. In Hebræo habetur. *Populo faciente me timere,* id est,populus incutiebat mihi timorem,dicens non ingrediaris ad regem, quia non audiet te, vel iudicabit contra te,

C

sed istud procedit ex æquiuocatione literę Hebraicæ,quæ potest significare,populo faciente me timere, vel populo vidente me,& accepit litera nostra secundum sensum,quia idem est dici populo vidente me,vel populo præsente mihi, litera autem superior,scilicet,nec vult Deus perire animam, cum tota clausula habetur nimis variè in Hebræo,scilicet.*Non parcet Deus animæ, & cogitat cogitationes, vt non abijciat abiectum suum.* Et istud redit ad literam nostram, scilicet, non parcit Deus animæ,id est,non occidit Deus animam, sicut dicit litera nostra, nec vult Deus perire animam, & videtur esse totaliter contra literam Hebraicam; sed debet accipi interrogatiuè, scilicet, non parcet Deus animæ? quasi dicat,nunquid non parcet? id est,sic faciet: quod patet ex sequentibus. Cùm autem dicitur cogitat cogitationes; est sensus quòd reuoluit intra se cogitationes ad hoc, vt misereatur eiecto, & non pereat, & hoc dicit litera nostra,scilicet, retractat cogitans, id est, retractat sententiam,quam tulerat contra aliquem; vel retractat cogitationes,id est,repetit eas,vt inueniat modum, per quem liberet eum,quem condemnauerat. Et dicitur: vt non abijciat abiectum suum,id est,vt non totaliter abijciat. Nam ille,qui abiectus est,non potest eijci,nisi accipiatur eiectio aliquando pro totali eiectione irreuocabili, & aliquando pro eiectione non totali, quæ reuocabilis est; & sic Deus cùm eiecerit aliquem à se,adhuc recogitat, vt non abijciat eum, id est, vt non totaliter abijciat.Et hoc est,quod dicit litera nostra, scilicet,vt

D

non totaliter pereat, qui abiectus est. *Et dixit, ancilla tua loquar ad regem,* id est,ego ancilla tua dixi,scilicet,intra me proponendo,quòd loquerer ad regem super casu filij mei.*Si quo modo faciat rex verbum ancillæ suæ,* id est, locuta sum ad experiendum, si rex aliquo modo faceret verbum meum, scilicet, quod orabam pro filio meo.*Et audiuit rex verba, vt liberaret ancillam suam,* id est, rex consensit verbis meis liberando me ancillam suam. Dixit autem mulier, quòd liberauerat eam, non quidem, quòd ipsa peteretur ad mortem, quia solus filius eius petebatur; sed quia ipsa reputabat hanc causam totaliter esse suam, & si filius periret, quòd ipsa peritura esset, sed nunc liberatus est filius,ideo ipsa quoque liberata est.*De manu omnium,qui volebant de hæreditate Domini delere me, & filium meum.* Isti erant cognati filij huius mulieris,qui petebant eum ad mortem,& per hoc volebant delere ipsum & matrem de hæreditate Domini,id est,de terra Israel, quæ vocatur hæreditas Domini, quia illam Deus sibi habet firmiter, sicut hæreditatem, quæ firmiter pertinet ad hæredem: vnde specialiter terra ista pertinet ad Deum, & ob hoc ipse dixit, terra possessionis vestræ non vendetur in perpetuum,quoniam mea est, & vos coloni mei estis.Leuit.25. dicitur autem quòd volebant delere istam mulierem,& filium suum; quia filius directè delebatur,si occideretur,sicut petebant accusatores: mater autem deleretur,quia mortuo filio nullum haberet superstitem de progenie sua, & per hoc ipsa non maneret in hæreditate Domini. *Dicat ergo ancilla tua.* Hic incipit concludere in petitione pro Absalom, scilicet,dicat ergo ancilla tua, id est, permitte ancillam tuam di-

E

cere id,quod sequitur,scilicet. *Vt fiat verbum Domini mei regis, quasi sacrificium,* id est,loquatur dominus meus rex, respondendo pro Absalone,qui eiectus est,sicut respondit pro filio meo, scilicet,absoluendo eum,vt fiat verbum regis,quasi sacrificiũ, id est,fiat ita gratum sicut sacrificium,quasi dicat, si rex respõdet de Absalom absoluendo eum, erit verbum istud gratissimum sicut sacrificium. Sunt enim sacrificia ritè oblata, Deo acceptissima, intantum quòd dicitur odorari odorem suauitatis,vt patet Leuit.1.&3.ita esset,si rex responderet absoluendo Absalom.In Hebræo habetur.*Dixit ancilla tua.* vbi nos dicimus,dicat,& mutatur tempus. Non enim propriè potest dici, dixit, quia hic non dixit aliquid mulier asserendo, sed optando,scilicet,dicat ancilla tua, id est, permittatur dicere. Si autem accipiatur,dixit,in præterito, erit per modum assertionis,& non conuenit sententiæ. Dicitur etiam in Hebræo. *Fiat verbum domini mei regis quasi quies,vel ad quiescendum,* id est,loquatur rex verbum quod sit quasi quies,scilicet, absoluendo Absalom: quia istud erat magna quies & iucunditas: variatur autem hoc, quia in litera nostra ponitur sacrificium propter æquiuocationem nominis Hebraici hic positi. Nam illud æqualiter significat sacrificium,vel quietem, sed solùm differt in quodam puncto, quod ponitur pro quiete, & non pro sacrificio; sed ille punctus non est de substantia, vel radice nominis, cùm non sit litera, sed apex. *Sicut enim angelus Dei,sic est Dominus meus rex.* Istud potest introduci per modum laudis ad persuadendum,scilicet,quòd mulier ista diceret regi, quòd erat sicut angelus Dei, ad hoc quòd per istam laudem facilius moueretur ad concedendum,quod petebat mulier de Absalone. Aliter potest accipi quod continuetur hoc ad præcedens,scilicet,dicat ergo ancilla tua,id est,permittat me rex loqui,quasi dicat, scio quòd permittet, & non offendetur verbis meis, quia rex est sicut angelus Domini, qui non mouetur benedictione vel maledictione,id est, siue bonum, siue malum dicatur ei, non irascitur, & ob hoc non irascetur quicquid ego loquar. In Hebræo habetur: *Sicut angelus Domini, sic Dominus meus rex ad audiendum bonum, & malum,* id est, est rex sicut angelus ad audiendum bonum,& malum, scilicet, quia vtrumque audire potest, & non irascitur, quod nullus homo facit,sed soli angeli Dei,qui non mouentur verbis nostris: & hoc est quod dicitur in litera nostra,scilicet, vt nec benedictione,nec maledictione moueatur,scilicet,non mouetur benedictione ad aliquid iniustè conferendum, quod non collaturus esset: & hoc quasi per adulationes conferat, nec etiam mouetur maledictione,scilicet, ad iram ad hoc quòd aliquod iniustum infligat. *Vnde & Dominus Deus tuus est tecum,* id est, quia non moueris benedictione, nec maledictione: sed sem-

F

per

per rectè agis, Dominus Deus tuus est tecum, scilicet, diligendo te in omnibus operibus tuis. *Et respondens rex, dixit ad mulierem.* Iam enim rex audierat vtramque petitionem mulieris: & intelligebat ista omnia ficta esse, vt introduceretur petitio de Absalom. Credidit quoque quòd mulier non suffeciisset ad ista confingendum, nec ausa fuisset illa petere, nisi quis instruxisset eam & confortasset, ideo putauit, quòd Ioab instruxerat eam in omnibus ijs; & nunc petit ab ea, vt respondeat, an fecerit ista Ioab. *Ne abscondas à me verbum, quod à te interrogo,* id est, non neges mihi veritatem super hoc, quod peto. *Dixitque mulier: loquere Domine mi rex,* id est, loquere quidquid volueris, quia non occultabo veritatem tibi. *Et ait rex*; *Nunquid manus Ioab tecum est in omnibus his?* id est, nunquid Ioab adiuuit te, & dedit fauorem tibi in omnibus his, quæ proposuisti?

Quare Dauid putauit Ioab potius quàm alium adiuuisse hãc mulierem.

QVÆST. XV.

QVÆRET aliquis, quare potius rex cogitauit de Ioab, quòd adiuuisset mulierem illam quàm aliquis alius. Respondẽdum, quòd fortè Ioab erat amicus Absalonis, antequã recederet de Israël per mortem Amnon, & nunc retinens amicitiam orabat occultè pro illo, vt rediret in terram Israël, & fortè nullus erat inter seruos regis, qui tantum diligeret Absalonem sicut Ioab, ideo potius suspicatus est de illo quàm de alio. Vel fortè fuit hoc, quia erat Ioab vir valde prudens, & non
B erat aliquis ita astutus in domo regis ad faciendum hoc sicut Ioab, & quia cautè factum est, arbitratus est, quòd ille egisset. Hoc autem signatur in Hebræo, vbi litera nostra dicit infra per salutem animæ tuæ rex, quia nec ad dexteram, neque ad sinistram est: vbi dicitur in Hebræo; quòd non est vir ad dextrandum, vel intelligendum, aut faciendum in omnibus his, nisi Ioab, ideo quòd ipse fecerit. Potuit etiam Dauid hoc suspicari, quia fortè Ioab fauebat isti mulieri, quando proponebat ista coram rege, scilicet, quia aderat ei, & apparebant in eo aliqua signa, quòd ipse desideraret fieri id, quod petebat mulier, & ex hoc argui poterat conscius facti. Multæ quoque aliæ præsumptiones ex tempore haberi poterant, quas nos cõsiderare non possumus propter hoc, quòd abstrahimus negocium agibile à suis particularitatibus, & tunc fit obscurum. *Respondit mulier.* Sensit enim mulier, quòd Dauid intellexerat fictionem eius, & vnde habuisset originem: ideo nihil voluit negare, sed sponte confessa est quidquid rex petebat, & amplius. *Et ait, per salutem animæ tuæ domine mi rex,* id est, iuro per salutem tuam, scilicet, per vitam tuam, quòd sic est, vt dicis. *Nec ad dexteram, nec ad sinistram est ex omnibus his, quæ locutus est dominus meus rex,* id est, nihil aliud est plus, vel minus ad dexteram, vel ad sinistram quam id quod dominus meus rex arbitratus est. In Hebræo habetur. *Si est vir ad intelligendum, vel dextrandum in*
C *omnibus, quæ locutus est rex.* Hebræi autem exponunt, id est, non est vir in palatio regis, vel in toto Israël ad intelligendum, vel dextrandum, id est, qui posset intelligere hæc, & dextrare, id est, dirigere, vel informare alium in eis nisi Ioab; ideo de ipso intelligendum est, quòd fecerit hoc. Litera autem nostra posuit, quòd non est ad dexteram, nec ad sinistram, eo quod dicitur in Hebræo ad dextrandum, & conuenit hoc magis sententiæ quàm modus loquendi Hebraicus. *Seruus enim tuus Ioab ipse præcepit mihi,* id est, ipse præcepit, vt venirem coram te ad dicendum hæc. *Et ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc,* id est, ipse instruxit me in omnibus his, quæ dicere debebam, ita vt ego non deberem addere verbum ad id quod ipse mihi dixit, nec quicquam variare. *Vt verterem figuram sermonis huius,* id est, iussit quòd verterem figuram sermonis, id est, vt loquerer de vna re, tanquam si loquerer de alia. Nam proposuit mulier ista verba de filio suo, & hoc non proposuit ad hoc quòd consequeretur absolutionem pro filio suo, quia nihil tale erat, nec curauit de hoc; sed solùm vt introduceretur petitio de Absalom per similitudinem petitionis de filio suo, sicut fit in parabolis, quas interdum proponit scriptura in prophetia; quia illæ non sunt sic realiter, sed solùm introducuntur ad aliquid significandum. *Seruus tuus Ioab præcepit istud.* Replicatio sententiæ est, scilicet, ipse præcepit mihi quid facerem, & qualiter facerem.

D *Quare mulier ista voluit confiteri omnia Dauid.*

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, quomodo ista mulier ausa est confiteri quòd Ioab fecisset istud, quia fortè irascceretur nimis Dauid contra Ioab, quasi voluisset eum occultè fallere. Respondendum, quòd mulier ista vidit, quòd veritas erat cognita per Dauid, ideo non posset ipsa iam occultare; & si conaretur occultare, magis offenderet regem, quia vellet ei manifestè mentiri; vnde ad omnem euentum putauit melius esse cõfiteri quàm negare. Item mulier ista vidit, quòd iam rex condescendebat petitioni suæ de Absalom, & quod erat iucund⁹, quando ista dicebat, ita vt appareret eum non habere animũ aliquid mali agendi, ideo putauit esse securum cõfiteri, quòd Ioab fecisset istud. Sciendum autem quòd Ioab erat coram Dauid, quando ista loquebatur mulier: ideo rex immediatè locutus est ad Ioab, vt patet in litera. *Tu autem domine mi rex sapiens es.* Hoc autem dicit mulier ad significandum, quomodo rex cognouerit quid Ioab, & ipsa moliti fuerint, scilicet, tu es sapiens, sicut angelus Dei ad intelligendum omnia, quæ fiunt, ideo intellexisti, quòd Ioab esset auctor huius. Vel aliter introducitur ista litera, scilicet, quòd mulier excusaret se, & Ioab in hoc, quia posset dicere rex: quomodo tu, & Ioab conabamini fallere me per sermonem simulatum: respondet mulier, quòd non putabant fallere regem. Nam sciebant, quòd cum ipse esset sapiens sicut angelus Dei, nihil poterat eum latere de
E his, quæ fiunt in terra: & sic Ioab, & ipsa non faciebant hoc animo fallendi regem, quia sciebant quòd hoc nõ lateret eum; sed faciebant animo conuenientius persuadendi, & sic non merebantur malum, & istud est etiam excusatio pro præcedẽti dubitatione, scilicet, quòd mulier non dubitauerit dicere ista facta à Ioab, eo quòd ille non faciebat aliquid horum animo fallendi regem, ideo non erat in culpa. *Sicut habet sapientiam angelus Dei.* Non intelligebat mulier quòd Dauid haberet tantam sapientiam sicut angelus, quia nullus homo hoc existimat, sed est similitudo quædam, scilicet, quòd sicut angelus Dei excedit in sapientia omnes homines, ita Dauid excedebat omnes. *Vt intelligas omnia super terram,* id est, vt intelligas omnia negocia, quæ fiunt super terram, ita quòd nihil te latere quæat. Etiam istud accipitur cum moderatione, quia non est sensus, quòd Dauid sciret omnia, quæ fiebant super terram, sed intelligitur, quòd sciebat multa, & excellenter super alios homines, & est Hyperbole, sicut sæpè dicitur in scriptura; vt habetur Genes. 41. omnes prouinciæ veniebant in Ægyptum, vt emerent escas, & tamen manifestum est, quòd non ibant illuc omnes, sed multæ.

Et ait rex ab Ioab. Hic ponitur quartum huius cap. scilicet, regis concessio. Et diuiditur in duo, quia primò Absalom reducitur. Secundò status reducti in terra Israël describitur ibi. *Porrò sicut Absalom.* Circa primum dicitur. *Et ait rex ad Ioab.* Volebat enim Dauid concedere reductionem Absalom, sed noluit istam concedere mulieri petenti, quousque inquisiuit, an Ioab esset auctor huius, quo cognito concessit hoc Dauid Ioab, & non mulieri; voluit enim quòd ipse redderet gratias Dauid pro hoc, & non mulier. Etiam quia mulier non erat digna tanto beneficio, sed Ioab, qui erat vir excellens in Israel, & cognatus regis. Item quia Absalom teneretur nimis obligatus illi, per quem reduceretur in Israel, & si concessisset rex mulieri, quod petente ea reduceretur Absalom, teneretur ei Absalom pro hoc beneficio, non erat autem decens obligare filiũ regis mulieri, sed fuit meli⁹, quòd obligaretur Ioab, quia erat vir famosus, & de cognatione Absalonis: ideo concessit ei, & non mulieri. *Ecce placatus feci verbum tuum,* id est, ego facio tibi hanc gratiam, quod propter preces tuas placor Absalom remittendo iram, quam contra eum cõceperam, & facio verbum tuum, scilicet, quod reduco eum sicut petiuisti. *Vade igitur & reuoca puerum Absalom,* id est, vade in Gessur, & reduc inde Absalom. Fuit autem missus illuc Ioab propter honorem Absalom: nam poterat simplex nuncius cum litera regis destinari de securitate Absalonis; vt esset tamen honorabilior reditus eius, missus est illuc Ioab vir honorabilissimus in toto Israel.

F *Regis cõcessio de reductione Absalom.*

A

Dauid quomodo potuit remittere Absaloni mortem.

QVÆST. XVII.

QVÆRET aliquis, an Dauid potuit licitè remittere pœnam mortis Absaloni. Aliquis dicet, quòd non, quia Absalom obligatus erat ad mortem propter homicidium, & ista obligatio erat per legem Dei, quam Dauid non tulerat: ideo non potuit dispensare in illa, sicut si esset lex ab eo lata. Respondendum, quòd Dauid poterat considerari hic vt rex & iudex, vel vt pater. Primo modo non habebat potestatem remittendi pœnam, quia iudex non potest contra legem: & Dauid respectu illius legis erat solum iudex, & non legislator: ideo nihil poterat tollere, aut mitigare. Si autem consideretur vt pater, erat facta ei iniuria in morte Amnon; & cùm sit delictum istud remissibile per partem, cui inflicta est iniuria: poterat Dauid remittere eam: & quia parte remittente iudex tenetur cessare à processu in casu, in quo crimen est per partem remissibile, necesse erat, quod ipse inquantum iudex cessaret à processu contra Absalonem: cùm ipse inquantum pars remisisset debitum: & sic poterat Dauid remittere crimen, non dispensando aliquid in lege Dei. *Cadensque Ioab super faciem suam in terram adorauit.* Id est, quando Dauid dixit Ioab, quod propter eum volebat reducere Absalonem, prostrauit se Ioab super faciem suam in terram, & adorauit regem: ista erat enim consuetudo antiqua, & nunc est, scilicet, quòd quando reges, & magni domini proferrent verbũ concessionis rei petitæ, vel conferrent illam verbo, aut promitterent conferendam: humiliarentur coram eis in terra illi, in quorum fauorem ista dicebantur.

B

Et benedixit regi. Id est, imprecatus est ei bona: vtpotè si diceret: dominus conseruet regiam celsitudinem, vel thronum tuum in sempiternum, & sic de similibus. *Et dixit Ioab: hodie intellexit seruus tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex.* Id est, hodie cognoui, quod tu diligas me, & sim tibi acceptus: cũ tam arduam rem intuitu mei feceris. Non dicebat Ioab, quod hodie intellexisset se habere gratiam in oculis regis, quia ante hoc intellexerat: cùm Dauid fecisset ei multa bona, & constituisset illum principem belli, & honorabilẽ in toto Israel: sed dicitur, quòd cognoscebat istud hodie, scilicet, intẽsius, & perfectius, quam prius cognouisset, cùm nunc fecisset pro eo aliquid valde magnum. *Feci sti enim sermonem serui tui.* Scilicet, quia ego oraui pro hoc per mulierem Thecuitem: & concedendo istud, non concessisti sermonem illius, sed sermonem meum. *Surrexit ergo Ioab, & abijt in Gessur.* Noluit enim morari super hoc, sed illico executus est, tum propter mandatum regis, tum quia ipse desiderabat hoc facere, cùm fuisset auctor procurando reductionem hanc. *Et adduxit Absalom in Hierusalem.* Scilicet, adduxit eum, vt videret regem: nesciebat enim Ioab, an vellet rex eijcere eum, ne videret faciem suam; sed putauit, quòd sicut fecerat eum reduci, ita faceret eum venire ante se, sed rex noluit. *Dixit autem rex: reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat.* Est enim præsupponendum, quòd antequam accederet Absalom ad vrbem Hierusalem, nunciatum est Dauid, quòd veniret ad videndum eum, & ille dixit: reuertatur in domum suam, scilicet, quia Absalom habebat domũ in Hierusalem, in qua habitaret: & faciem meam non videat, id est, non veniat ad palatium meum, nec stet coram me, nec eat ad alia loca, ad quæ ego iuero. Hoc autem faciebat Dauid, vt non recordaretur de morte Amnon. Nam fortè videns coram se Absalom, recordaretur de morte Amnon, & tristaretur vel induceretur ad occidendum Absalonem. *Reuersus est itaque Absalom in domum suam*, scilicet, cùm vellet introire in palatium regis ad videndum eũ, & prohibitus est introire, reuersus est in domum suam, quam habebat in Hierusalem. *Et faciem regis non vidit*, scilicet, illa vice non vidit regem, nec etiam vsque ad duos annos, vt patet infra in litera. *Porrò sicut Absalom.* Hic describitur Absalom reducti status, scilicet, qualiter se habuit in Hierusalem postquam redijt de Gessur, & describitur hic pulchritudo eius: fuit enim pulchritudine admirabilis, ita vt non reperiretur ei in omni terra aliquis pulchritudine æqualis. Et dicitur: *Porrò sicut Absalom non erat vir pulcher in omni Israel*, scilicet, tempore suo non fuit ei aliquis æqualis in toto Israel in pulchritudine: immo nec in alijs regnis reperiebatur; erat autem ista pulchritudo in condecentia, & proportione membrorum: & in debitis lineamentis, & in coloris viuacitate, & conuenientia: vnde in omnibus his non reperiebatur aliquis defectus in illo. *Et decorus nimis.* Pulcher & decorus non signant idem, quia pulcher dicit proportionem membrorum debitam: decorus autem dicit lineamenta, & coloris exhilarationem: omnia autem hæc habebat Absalom. *A vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula*, id est, à planta pedis vsque ad capitis summitatem non reperiebatur in eo aliquid reprehensibile, & quòd pulchrum non esset. *Et quando tondebat capillos, semel autem in anno tondebatur.* Ponitur hic quoddam signum pulchritudinis suæ, scilicet, multitudo capillorum, quod patet in tonsione: & dicitur quòd tondebatur semel quolibet anno. In Hebræo habetur supra, vbi nos dicimus decorus nimis. *Laudabilis nimis.* Et idem est, scilicet, quòd erat Absalom valde laudabilis de pulchritudine, cùm non esset ei aliquis æqualis. Dicitur etiam in Hebræo, vbi nos dicimus, semel in anno tondebatur. *De diebus ad dies tondebatur.* Et intelligunt Hebræi quod significantur multi dies per hoc, scilicet, quòd rarissimè tondebat Absalom capillos suos. Sed dicendum quòd accipitur pro anno: nam in Hebræo habetur hic. *Iamim.* Et significat dies, quando tamen ponitur Iamim sine certo numero, accipiunt pro anno: & sic est hic, maximè quia dicitur in Hebræo, post finem dierum ad dies; in quo innuitur, quòd finiebatur annus antequam tonderetur, quia grauabat eum cæsaries, id est, non tondebatur propter aliud, nisi quia cæsaries, id est, multitudo capillorum grauabat eum: nam erat nimietas capillorum in Absalom plus quam in alijs hominibus, & in hoc apparebat pulchritudo: quia de necessitate pulchritudinis oportet esse capillorum abundantiam. *Ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis,* id est, postquam tonsus erat, appendebat capillos abscissos, & ponderabant ducentis siclis. Est enim siclus moneta, & pondus, ponderabantur autem capilli ad ducentos siclos, quod erat valde magnum pondus. Vix enim capilli cuiuslibet alterius hominis tonsi annuatim ponderarent quinquaginta, vel sexaginta siclos: & isti ponderabant ducentos. *Ponderepublico,* id est, ponderabantur capilli pondere publico, scilicet, quo tota ciuitas vtebatur. Hoc dicitur ad differentiam siclorum, quia sicli sanctuarij erant dupli in pondere ad siclos vulgares: pondus autem publicum erat de siclis vulgaribus.

D

E

Quare capilli Absalonis ponderabantur.

QVÆST. XVIII.

QVÆRET aliquis, ad quid ponderabantur capilli Absalonis. Aliqui respondent, quòd ponderabantur ad vendendum, scilicet, quia erant pulchri nimis, & mulieres emebant eos, vt subornarent inde capillos suos, colligantes eos cum suis, & occultè miscentes: & dicunt quod ideo dicitur pondus capillorum ducentorum siclorum, scilicet, quia pro qualibet tonsione dabantur ducenti sicli in pretio. Sed dicendum, quod hoc non stat. Primò quia non est verisimile, quod filius regis venderet capillos suos, nam istud erat turpe lucrum. Secundò non stat, scilicet, quod acciperentur pro ornamentis, quia capilli ornamentorum fœminarum sunt valde longi, quos ipsæ nutriunt multis annis; capilli autem Absalom, qui tondebantur annuatim, non poterant esse tam longi, vt conuenirent illis ornamentis. Tertiò non stat quia non est verisimile, quod pro tonsione capillorum darentur ducenti sicli, quia istud erat magnum pretium inter Hebræos. Quod patet, quia vnus aries dabatur pro duobus siclis, vt patet Leuitic. 5. & ille erat bonus aries, qui domino offerri posset. Ridiculum ergo erat dicere quod darentur centum arietes pro vnica tonsione capillorum. Quarto non stat, quia litera ista non potest referri ad pretium, sed ad pondus: cùm dicatur hic quod ponderebat capillos capitis *sui* ducentis siclis. Dicendum igitur, quòd Absalom ponderabat capillos ad signandam magnitudinem pulchritudinis: nam de necessitate pulchritudinis est multitudo capillorum, & ad signandum excellentiam pulchritudinis super alios, ponebatur magnitudo ponderis capillorum super capillos aliorum hominum, & hoc conuenit literæ. Sciendum autem quòd istud magis tenebat tempore illo quam nunc, quia inter Hebræos rari tondebantur, sed nutriebant comam:

C

F

Absalo reducti status.

ideo

A ideò ille, qui maiorem haberet comam, pulchrior iudicabatur. Sic autem erat de Abſalom, qui habebat comam ita magnam, quòd tonſio annua capillorum ponderabat ſiclos ducentos: ergo cæteris pulchrior erat. Nunc autem quia viri non nutriunt comam, ſed omnes raduntur, præter paruos capillos ad tutelam, & pulchritudinem capitis, non tantum iudicatur pulchritudo ex multitudine capillorum, ſicut tunc. De Abſalom autem dicẽdum, quòd cum ipſe eſſet valde pulcher, & gloriaretur de pulchritudine, non tondebat capillos ſuos niſi ex neceſſitate, ſcilicet, quia grauabat eum ceſaries, ſicut dicitur in litera. Sciendum autem, quod Ioſephus dicit ſeptimo Antiquitatum: tantam fuiſſe multitudinem capillorum, vt vix octo diebus tonderi poſſet; & erat tonſura ducentorum ſiclorum, qui faciunt quinque minas. Sciendum etiam quòd Hebræi dicunt Abſalonem fuiſſe de Nazaræis, & dicunt eum eſſe de Nazaræis perpetuis. Nam quidam Nazaræorum erant temporales, & alij perpetui, vt declaratum eſt Num. 6.

An Abſalom eſſet Nazaræus.

QVÆST. XIX.

QVÆRET aliquis, an iſta propoſitio Hebræorum ſit vera. Ad hoc præſupponendum de voto Nazaræorum, quòd Nazaræi habebant quendam ſtatum perfectiorem in veteri teſtamento quàm alij homines, ideò ſtatus ille non cadebat ſub præcepto, ſed ſub voto, & quicunq; vir, vel mulier vellet, poterat vouere illum, ſicut nunc ſtatum religionis, & obſeruatio conſiliorum non cadit ſub præcepto, ſed ſub voto, & voluntate. Qui verò iſtum ſtatum obſeruabant, debe-
B bant abſtinere ab omnibus immunditijs, & potiſſimè ſuper mortuo: nam non debebant tangere aliquem mortuum, vel flere ſuper illum eundo ad funera eius, vel introeundo in domum, in qua iacebat mortuus: immo etiam ſi aliquis ſubito moreretur coram Nazaræis, polluebantur, ita quod debebãt repetere votum ſuum à principio: abſtinebant etiam Nazaræi à vino, & aceto, & vuis, & omnibus rebus, quæ ex vua fiunt, vt patet Num. 6. Erant autem iſti Nazaræi duplices, quia quidam temporales, & quidam perpetui: temporales verò, vt ſi quis voueret obſeruare votum Nazaræorum vno, vel duobus annis, aut quantocunque tempore, & tunc in toto iſto tempore nunquam debebat radere capillos, nec etiam contaminari ſuper mortuo, etiam ſi eſſent pater vel mater, & obſeruare omnia, quæ dicta ſunt. In fine autem temporis radebantur omnes capilli de capite Nazaræi, & cremabantur ſuper altare; & offerebant illa die ſacrificia. Nazaræus autẽ perpetuus obſeruabat omnia hæc tota vita ſua, vnde nunquam poterat radere capillos, quia illi erant conſecrati Domino. Abſalom tamen quolibet anno radebat capillos, ideò non erat Nazaræus perpetuus. Reſpondent Hebræi, quod poterat radere propter grauitatem, & ſic faciebat Abſalom, nam grauabat eum cæſaries. Sed hoc non ſtat, quia Num. 6. dicitur quòd Nazaræus nullo modo raderet capillos vſque ad expletum tempus conſecrationis ſuæ; ſed Nazaræus perpetuus erat cõſecratus ad ſemper, ergo nunquam licebat ei ex aliqua cauſa radere, vel tondere capillos. Motiuum autem Iudæorum ad ſoluendum, ſcilicet, quod licebat propter grauitatem capitis
C tondere capillos, non ſtat; quia ipſi præſupponũt Abſalonem Nazaræum; quo conceſſo neceſſe erat dici quod licebat Nazaræis tonderi, quando grauaret eos cæſaries: non tamen conſtat Abſalonem Nazaræum eſſe, ideò dicendum quod tondebatur ſolùm quando grauabat eum cęſaries, quia ipſe volebat gloriari nimis de pulchritudine ſua, & quia multitudo, & magnitudo capillorum faciebat ad pulchritudinem, volebat ſemper eos ſuſtinere, nec tondebat, niſi quando non poterat tolerare, ſcilicet, quia grauabat eum cæſaries: ſi autem fuiſſet Nazaræus perpetuus, nunquam tonſus fuiſſet, etiam ſi grauaretur cæſarie: nam ſtatus ille, qui erat perfectionis in veteri teſtamento, ſumebatur ad tolerandum labores: ideo non erat inconueniens, quod etiam ſi grauaret cæſaries caput, quod ſemper ſuſtineretur: maiores namque difficultates ſunt, quas tolerant nunc ex voto, qui conſilia obſeruant, & religionis ſtatum.

Quare ſcriptura faciat mentionem de pulchritudine Abſalonis tam accuratè.

QVÆST. XX.

QVÆRETVR vlterius, ad quid ſcriptura agit hic mentionem tam accuratè de pulchritudine Abſalom. Reſpondendum vno modo, quod ſcriptura agit hic de Abſalone continuando hiſtoriam de Dauid quantum ad ea, quę paſſus eſt per Abſalom, & quia Abſalom erat admirabiliter pulcher, fecit mentionem incidentaliter de eius pulchritudine tanquam de aliquo magno. Sic enim interdum interponit aliqua, quæ non tangunt principaliter hiſtoriam, quia tamen fuerunt contemporanea & fuerunt aliqua magna, deſcribuntur. Aliter autem reſponderi poteſt, quod ſcriptura poſuit hoc ad aliud myſterium: quoniam ſcriptura ſacra intendit nos ædificare perducendo per exempla virtutum, & bonos mores ad vitam æternam: ſic enim vult Apoſtolus, quod omnis ſacra ſcriptura eſt ad exhortandum, & ad inſtruendum. Deus autem inſtruit nos per exempla magnorum virorum, vt diligamus ipſum: nihil autem eſt, quod magis impediat, quàm amor ardentiſſimus, quem ad præſentia bona gerimus: ideo Deus replet omnia bona huius ſæculi magnis amaritudinibus, vt non putetur in eis eſſe fœlicitatem: & homo cognoſcens ſe per illa non poſſe fœlicitari, aliud bonum extra hæc inquirat, per quod fœlicitetur. Sic ait Auguſt. 22. de Ciuitate Dei, ſcilicet. Ideo huius vitæ dulcedo amaritudinibus, & ęrumnis reſperſa eſt, vt alia vita quæratur, quæ nulla amaritudine perturbatur. Fecit ergo Deus aliquid valde admirandum in hoc: nam eos, quos nos præcipuos in bonis ſummis exiſtimauimus, calamitoſos efficiens, amariſſima confecit morte. Nos enim ſapientiam, delectationem, robur corporis, pulchritudinem, potentiam ſæcularem, agilitatem corporis, & ſimilia, ſumma bona eſſe putamus, quibus ardentiſſimo affectu frui concupiſcimus. Fecit ergo Deus, quod illi, in quibus iſta bona maxima fuerunt, fœlicitatem nequaquam conſecuti fuerint, ſed calamitoſi inter alios effecti ſunt. Nullus enim inter viros tanti vnquam roboris fuit, ſicut Samſon; qui mille viros contra ſe pugnantes, cùm mandibula aſini occidit. Portas etiam vrbis cum vectibus ſuis ſimul eruens ſuper humeros tulit. Iudic. 15. ipſe tamen miſeranda morte expleuit vitam. Nam prius à fœmina deceptus, manibus hoſtium traditus, miſerabiliter deturpatus ad molam aſinariam turpiter vt aſinus molere compulſus eſt: poſtea autem amaram vitam dura morte compleuit. Iudic. 16. Nullus etiam vnquam in curſu agilior quàm Abſael frater Ioab repert⁹ eſt, qui in curſu ſyluarum capreas ſuperaret: hic tamen ab Abner in bello, & ſine magna gloria percuſſus occubuit. Inter homines etiam nullus Salomone ſapientior fuit, nec ei ęqualis repertus eſt: quoniam ſequ. libr. ca. 3. dicitur, quod Salomon habuit ſapientiam à Deo ita quod nullus hominum ante eum, nec poſt æqualis ei fuerit, ipſe tamen cùm in principio regni glorioſiſſimus fuiſſet, deturpatus eſt ad ſenectutem idola colens, & multæ impudicitiæ ſe tradidit. Inimicum quoque Idumæum paruulum habens, ab eo ſatis inhoneſtè timore concutiebatur. De hoc ſequ. libr. cap. 11. Diuitijs quoque nullus Salomonem præceſſit, ſed ipſe præcedebat omnes reges terræ. ſequ. libr. cap. tertio, ipſę tamen glorioſum exitum non habuerunt. Nullus quoque Alexandro maior fuit: ipſe tamen inexpleto deſiderio regnandi finitis. 12. annis veneno extinctus perijt. Hoc idem apparet non ſolùm in hominibus, ſed etiam in regnis, & imperijs magnis: illa enim regna, quæ maiori gloria claruerunt, duriori calamitate conſumpta ſunt, quod luce patentius eſt, ſi quis hiſtorias Aſſyriorum, Chaldæorum, Perſarum, & Græcorum, ac Romanorum legat. Iſta enim totius orbis imperia celebriora fuerunt, ſed miſeris cladibus ſubuerſa ſunt, ita vt nihil vel parum de eis relictum ſit. Abſalom autem in pulchritudine fortaſſis omnibus hominibus ſæculi excellentior fuit: hunc tamen miſeranda mors exterminauit. Narrat ergo ſcriptura horum excellentias, vt poſtea eorum concludat excidia, vt ſic in nullo eorum bonorum, quæ à nobis potiſſima iudicantur, fœlicitatem eſſe liqueat. Sciendum vlterius, quod Abſalom cum eſſet virorum pulcher-

D

E

In bõis huius ſæculi non eſſe felicitatẽ.

Samsõ fortiſſimus.

Abſael curſu agilimus.

Salomon ſapiẽtiſſimus, & diuitiſſimus.

F

Alexãder magnus.

Abſalõ pulcherrimus.

A rimus, & de hoc maximè gloriaretur, voluit ſuæ pulchritudinis memoriam poſteris relinquere, & ob hoc, vt ait Ioſephus. ſeptimo Antiquitatum conſtituit ſibi quandam ſtatuam marmoream in valle regia, quæ duobus ſtadijs à Ieroſolymis aberat, quam appellauit ſuam manum, dicens, quòd etiam filijs ſuis morientibus, nomen eius in ſtatua permaneret. *Ca. 10.* *Nati ſunt autem Abſalom filij tres, & filia vna nomine Thamar.* Iſtos filios videtur habuiſſe Abſalom poſtquam redijt in Ieruſalem de Geſſur, iſta autem filia Abſalom vocata fuit Thamar propter deſiderium ſororis ſuæ Thamar, quæ pulcherrima erat: iſta vocatur alio nomine Macha, & accepit eam in vxorem Roboam filius Salomonis, vt patet 2. Paralipomen. 11. Dilexit autem illam nimis ſuper omnes alias vxores, & concubinas, & filium eius Abiam regem conſtituit, eod. cap. *Elegantis formæ.* Id eſt, fuit ſpecioſa nimis: nec mirum, quia pater eius pulcher erat ſuper omnes viros. *Manſitque Abſalom in Ieruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit.* Hic continuatur hiſtoria, ſcilicet, quòd Abſalom reductus de Geſſur non venit illico ad regem videndum, quia vetitus eſt, ſed manſit duobus annis in Ieruſalem, quibus non vidit faciem regis, quia nunquam ibat ad palatium, nec ad locum, ad quem rex ibat, ne videret eum Dauid. *Miſit itaque ad Ioab.* Scilicet, vocando eum, vt veniret ad ſe. *Vt mitteret eum ad regem.* Volebat enim Abſalom ſtare in conſpectu regis, cùm iam multo tempore
B non comparuiſſet; & ſi rex nollet, potius volebat regredi in Geſſur, quàm manere in Ieruſalem, & ad hoc volebat mittere Ioab ad regem, quia nullum alium habebat magis amicum, cùm ipſe procuraſſet regreſſum eius de Geſſur, & iuiſſet pro eo. *Qui noluit venire ad eum.* Neſciebat Ioab ad quid vocaretur, ideò putans ſe ad aliud vocari, non venit. *Cumque ſecundo miſiſſet, & ille venire noluiſſet.* Ex eadem cauſa, ſcilicet, quia neſciebat ad quid vocaretur. *Dixit ſeruis ſuis.* Scilicet, Abſalom concitatus ira contra Ioab, quia non veniebat, voluit exurere ſegetes eius. *Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum habentem meſſem ordei: ite, & ſuccendite eum igni.* Iniuſtè agebat Abſalom contra Ioab, qui benefecerat ei: nam non poterat aliquo iure Abſalom hoc facere, cùm non eſſet iudex ad infligendum pœnam: & dato quod eſſet iudex, non habebat iuſtam cauſam puniendi Ioab: cùm ille non peccauiſſet, nam non tenebatur Ioab venire ad vocationem Abſalom. Peccauit etiam Abſalom, quia appoſuit ignem ſegeti: nam in hoc potuiſſet non ſolùm illam comburere, ſed etiam multas alias, & eſſet damnum grauiſſimum, ipſe verò teneretur ad omnia damna, cùm dediſſet operam illicitę rei: immò videbatur reus mortis, quia ab intentione apponebat flammas ſegeti. *Succenderunt ergo ſerui Abſalom ſegetem igni.* Sicut iuſſerat eis Abſalom: ipſi tamen rei erant, quia non debuiſſent obedire Abſaloni, cùm hoc eſſet manifeſtè illicitum. In Hebræo habetur, ſupra. *Scitis partem Ioab*, vbi litera noſtra dixit: ſcitis agrum Ioab, quia nomen quod ponitur hic in Hebræo poteſt ſignificare partem, vel agrum, ſic pater ſecundò, cùm dicitur: vocatus eſt ager fortium, & in Hebræo habetur iſta dictio, quæ hic, ſcilicet pars fortium.

C *Et venientes ſerui Ioab, ſciſſis veſtibus ſuis.* Viderunt enim quod ſerui Abſalom ſuccenderant agrum domini ſui, & ipſi non potuerunt eis reſiſtere; ideò in ſignum doloris ſciderunt veſtes, & venerunt ad Ioab. *Dixerunt, ſuccenderunt ſerui Abſalom partem agri igni.* Eſt autem intelligendum, quòd Abſalom non cremabat principaliter agrum Ioab, quia non venerat ad vocationem ſuam, ſed magis vt veniret: nam cùm ipſe nollet venire vocatus, nunc, quando combureretur ager eius, veniret, ſaltem ad ponendum querelam de damno dato: & ob hoc Abſalom voluit, quòd ſerui ſui publicè comburerent agrum Ioab, videntibus ſeruis Ioab, vt ipſi dicerent Ioab, quod Abſalom fecit illud, & ſic veniret Ioab ad Abſalonem, & mitteret eum Abſalom ad regem. Patet etiam, quia ſerui Abſalonis noluerunt comburere totum agrum, ſed partem eius, ſi tamen egiſſent ad vindictam principaliter, intuliſſent de damno quantum potuiſſent. *Surrexitque Ioab, & venit ad Abſalom in domum eius.* Scilicet, ad proponendum querelam, neſciens cur ſuccenſus fuiſſet ager eius. *Quare ſuccenderunt ſerui tui ſegetem meam igni?* Neſciebat Ioab an ſerui Abſalonis egiſſent de mandato Abſalonis, vel de propria auctoritate, & ſi mandato Abſalom, volebat ſcire, cur hoc actum eſſet. *Et reſpondit Abſalom ad Ioab, miſi ad te obſecrans vt venires ad me,* id eſt, miſi rogando, vt venires, & noluiſti, ideo combuſſi agrum. *Et mittere rem te ad regem, & diceres ei; Quare veni de Geſſur?* id eſt, volebam D te mittere ad regem vt diceres ei ex parte mea, Quare veni de Geſſur? id eſt, ad quid feciſti me venire de Geſſur? quaſi dicat, ſi non eram viſurus faciem tuam, non erat mihi opus venire de Geſſur. *Melius mihi erat ibi eſſe,* ſcilicet, quàm manere hic, & non videre faciem tuam, quia ibi nihil mihi deerat, nec etiam tanquam exul, ſed tanquam in domo propria, nam erat rex Geſſur auus Abſalom: hic autem ſi non video faciem tuam, ſum quaſi exul, vel incarceratus: melius ergo erat quòd non reduxiſſes me de Geſſur. *Obſecro ergo, vt videam faciem regis*, id eſt, quia ego non veni de Geſſur vt magis punirer, ſed vt reuelaretur pœna, & tamen magis puniar ſi non video faciem tuam: obſecro ergo, vt videam eam. *Quòd ſi memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me*, id eſt, ſi rex recordatur de iniquitate mea occidendo Amnon, & propter hoc non vult me videre, interficiat me, & non infligat mihi iſtam pœnam. *Ingreſſus Ioab ad regem nunciauit ei*, id eſt, iuit ad regem, & nunciauit ei hæc, quæ propoſuerat Abſalom. *Vocatuſque Abſalom intrauit ad regem*, ſcilicet, rex condeſcendit precibus Ioab nunc ſecunda vice, & iuſſit venire Abſalom. *Et adorauit ſuper faciem terræ coram eo.* Humiliauit ſe Abſalom vſque ad terram coram rege ad exhibendam magnam reuerentiam. *Oſculatuſque eſt rex Abſalom*, id eſt, tunc rex fecit ſurgere Abſalonem de terra, & oſculatus eſt eum tanquam filium ſuum, remittens E ei omnem præteritam iracundiam ex morte Amnon, & recipiens illum in fauorem priſtinum, vt patet ſequenti capitulo.

Capit. XV.

LEGITVR poſt hæc fecit ſibi Abſalom currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. Et mane conſurgens Abſalom, ſtabat iuxta introitum portæ: & omnem virum, qui habebat negocium, vt veniret ad regis iudicium, vocabat Abſalom ad ſe, & dicebat: De qua ciuitate es tu.

DICTO in ſuperioribus de reuocatione Abſalom, hic agitur de modo conſpirationis, nam Abſalom conſpirauit contra Dauid, vt auferret illi regnum. Et diuiditur in quatuor, primò ponitur qualiter Abſalom contra Dauid conſpirauit: ſecundò qualiter eum cognoſcendo vxores eius, ſiue concubinas deturpauit ſequenti capitulo: tertiò qualiter de morte Dauid tractauit, infra decimo ſeptimo: quartò qualiter diuino iudicio ipſe perijt, infra decimo octauo. Prima diuiditur in quatuor partes, quia primò ponitur quædam ſimulatio deceptoria, ſecundo quædam deceptio & conſpiratio proditoria ibi. *Poſt quatuor autem annos.* Vel ibi. *Miſit autem.* Tertio quædam humiliatio Dauid meritoria ibi. *Et ait Dauid ſeruis ſuis.* Quarto quædam ordinatio conſultoria ibi. *Et dixit rex ad Sadoc.* F

An ordo ſit continuus, & immediatus.

Quaest. I.

QVAERITVR circa primum, an iſta ſint continuata ad præcedentia, vel ſit aliquis ordo mutatus, & an fuerint immediatè poſt illa. Reſpondendum, quod non eſt hic aliqua mutatio ordinis: nam præcedenti capitulo, actum eſt de reductione Abſalonis in Ieruſalem, hic autem agitur de malis, quæ egit poſtquam reductus eſt, ideo oportet quod iſtud eſſet poſt illud. Ad ſecundum dicendum, quod iſtud fuit paruo tempore poſt præcedentia; nam id quod habetur in principio huius capituli de modo, quem tenebat ad Iſraelitas venientes ad iudicium, fuit immediatè poſtquam reductus eſt ad regem; nam ex eo tempore conceperat iniquitatem de aſpirando ad regnum, & præmittebat

quaſdam

quasdam dispositiones sollicitando corda virorum quibusdam falsis cæremonijs. Quod autē ponitur de manifesta conspiratione contra Dauid, non fuit immediatè, sed quatuor annis post præcedentia. Quod patet, quia infra dicitur, quòd post quatuor annos petiuit Absalom licentiam à Dauid eundi in Hebron ad sacrificandum Domino, & ibi facta est coniuratio fortis: infra in litera, & sic totum istud capitulum continet tempus quatuor annorum.

Igitur post hæc fecit sibi Absalom currus, & equites, id est, postquam receptus est à rege, fecit currus, & equites, scilicet, vt iam honorabilior esset quàm prius. Isti currus erant ad bellandum armati falcibus curuatis in rotis, vt quidquid obuium haberent, lacerarent: & habebat quilibet currus equos quatuor, & isti proficiebant ad bellum, de quibus dictum est supr. 8. Erant autem iam in vsu isti currus in terra Israel; nam Dauid accipiebat in bellis currus, & reseruabat illos sibi, vt patet supra octauo, & sic filij regis poterant iam habere currus. In Hebræo habetur. *Fecit sibi currum.* Non est tamen intelligendum quòd vnicum currum egisset, quia hoc non erat aliquid honoris, velut si in tota domo alicuius magni domini solùm esset vnus equus; ideo litera nostra posuit currus. Equites autem erant homines armati, qui solis equis insidebant, & non ascendebant in curribus ad pugnandum. *Et quinquaginta viros, qui præcederent eum.* Isti quinquaginta viri erant distincti ab equitibus & curribus, quia equites & currus constituti fuerant ab Absalone pro tempore belli; ideò non habebat secum continuè equites, & homines ascendentes super currus, sed erant recipientes certum stipendium ab illo, vt venirent ad vocationem eius quandocunque vocarentur: habebat autem quinquaginta viros, qui præcederent eum, id est, qui associarent continuè eum: & isti erant semper cum illo. Dicitur autem: Qui præcederent eum; quia serui solent ire ante dominos, & domini in fine totius turmæ. In Hebræo habetur. *Quinquaginta viros, qui currerent ante eum.* Intelligendus est autem cursus de associatione, scilicet, quia semper comitabantur eum; ponitur tamen currere pro præcedere.

Quare Absalom fecit sibi currus, & equites.

QVAEST. II.

QVÆRET aliquis, quare Absalom fecit sibi istos currus, & equites. Respondendum quod Absalom à principio reductionis suæ ad regem voluit accipere regnum, & ideo incepit captare fauorem totius populi per quosdam modos fraudulentos: vnde dicitur infra quod sollicitabat corda virorum Israel: ad hoc tamen quod esset rex, oportebat eum esse in magno honore, non solùm quando esset rex constitutus, sed etiam antequam constitueretur, quia videbatur difficilè, quod homo parui status & honoris assumeretur ad principatum regalem, ideò voluit Absalom ex magno tempore esse in honore quasi regio: & conabatur præcedere omnes fratres suos in honore, & statu, vt quasi ex ipso statu videretur esse rex, & dignus regno. Sic etiam fecit Adonias alius filius Dauid post mortem istius, nam conabatur regnare, & fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui eum præcederent sequent. libr. capir. 1. & sic videtur, quòd quasi istud erat quoddam insignium filij regnaturi, quod colligitur allegat. capit. nam dicitur ibi, quòd pater suus non corripuit eum aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? ergo videtur quòd facere sibi illos currus, & equites, & quinquaginta viros erat aliquod malum, alioquin non deberet esse de eo correctio, sed non erat aliud malum nisi signum regnandi, ideò constituit sibi currus, & equites in signum futuræ successionis.

Quare Dauid cùm intellexit quæ faciebat Absalom, non obseruauit se ab eo.

QVÆST. III.

QVÆRET aliquis, quare Dauid non obseruauit se ab Absalom, cùm videret, quod faciebat sibi currus, & equites ad regnandum, vel quare non expellebat eum de regno, aut occidebat ipsum, cùm esset istud signum apertæ proditionis. Respondendum est, quòd Dauid non intellexit per ista, quæ faciebat Absalom, quòd vellet insurgere contra eum, sed solùm quod prætendebat se successurum in regno ipsi Dauid. Quod patet, quia Absalom erat vir prudens, & agebat omnia cautè; ideò si istud fuisset signum insurrectionis contra Dauid, nullo modo ostendisset illud, toto tamen tempore quatuor annorum tenuit Absalom istum modum quousque insurrexit publicè contra Dauid, ergo iste apparatus curruum, & equitum non erat signum insurrectionis contra regem. Item patet hoc clarius, quia Adonias filius Dauid post mortem Absalonis fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. sequen. lib. capit. 1. & Dauid sciens illud non curauit, nec corripuit eum, vt patet ibidem: fecisset tamen si significaretur in hoc manifesta insurrectio. Etiam ipse Adonias non egisset hoc publicè, si esset signum rebellionis, quia timeret exemplum Absalom, qui ex hac causa miserabiliter mortuus est, ideò nihil tale significabatur in hoc, sed solùm successio immediata ad regnum.

Quare Dauid tolerauit Absalonem, cùm sciebat eum non successurum.

QVÆST. IV.

QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid permittebat hoc Absalom, quia non pertinebat ad eum successio: nam aut successio deberet haberi iure primogenituræ; vel Dei institutione. Si primo modo, non pertinebat ad Absalonem, quia non erat ipse nunc maior inter filios Dauid: Amnon quippe primogenitus erat, qui mortuus est: secundus Cheleab: tertius Absalom, vt patet supr. 3. ergo ad Cheleab pertinebat. Si autem successio deberet prouenire ex Dei institutione, pertinebat ad Salomonem, quia de eo dictum erat, quod regnaret sup. 7. & 1. Paralip. c. 22. ideò non debebat Absalom gerere insignia successuri. Respondēdum, quod Dauid non curauit de hoc, quia licèt Absalom ista nunc gereret, non præiudicabatur iuri posterorum: sic enim Amnon gerebat se tanquam primogenitum, & non erat ipse successurus Dauid, sed Salomon: Dauid tamen honorabat Amnon, vt primogenitum: vt declaratum est supr. 13. Tolerabat autem Dauid ista ex dilectione, quia postquam reductus est, & stetit coram facie eius, dilexit eum nimis: vnde quamquam postea insurrexit contra eum, & misit Dauid ad bellum viros suos contra Absalom, iussit quod obseruaretur Absalom à morte dicens, seruate mihi puerum Absalom, infr. 18. cùm autem sciuit eum mortuum, fleuit amarè pro eo, dicens: Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuet, vt ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom, vt patet eod. capit. Item Dauid tolerauit similia post mortem Absalom in Adonia, qui eleuabatur, dicens: ego regnabo, & fecit sibi currum & equites: Dauid tamen sciens hæc, non corripuit eum, & hoc quia diligebat eum, sequ. libr. cap. 1. nolebat etiam Dauid perturbare domum suam si nunc increparet Absalonem super hoc, ideò tolerauit.

Et mane consurgens Absalom. Hic incipit simulatio deceptoria, quam habuit Absalom, vt peruenire ad regnum, & est duplex, s. prima ad populum, secunda ad Deum ibi. *Post quatuor autem.* Notatur autem diligentia magna Absalonis aspirādo ad regnum, quia quotidiè surgebat de mane, vt vacaret blandimentis ad populum. *Et stabat iuxta introitum portæ*, scilicet, iuxta portam palatij regis, vt videret omnes venientes ad regem, & posset eis colloqui. *Et omnem virum, qui habebat negocium, vt veniret ad regis iudicium vocabat Absalom ad se*, id est, multi de Israelitis habebant negocia magna, quæ in domo regis iudicanda erant, & veniebant, vt audirentur à rege, & illos vocabat ad se Absalom existens in porta, vt blandiretur eis. *Et dicebat; de qua ciuitate es tu?* Quærebat enim ab illo originem, & causam, super qua veniebat, & multa alia, in quibus apparebat magna familiaritas. *Qui respondens, aiebat, ex vna tribu Israel ego sum seruus tuus*, id est, ego, qui sum seruus tuus, sum ex vna tribu Israel. Non est autem intelligendum, quòd sic responderent venientes ad Absalonem, sed quilibet respondebat determinatè, dicens: sum de tali tribu, & familia,

A & loco : ſcriptura tamen ponit hoc in generali , vt det modum reſpondendi omnium. *Reſpondebat que ei Abſalom, videntur mihi ſermones tui boni & iuſti.* In hoc captabat nimis fauorem cuiuslibet, quia quemlibet laudabat, dicens : videntur mihi ſermones tui boni, & iuſti: hoc autem refertur, non ad reſpõſionem de origine, ſcilicet, de qua tribu eſſet, ſed erat reſponſio ad cauſam, pro qua ille veniebat, nam audita ea, Abſalom laudabat illum, tanquam vir ille foueret iuſtam cauſam; & ob hoc omnes viri deſiderabant litigare iudice Abſalone ; quia cuiuslibet illorum per ſe cauſam laudabat. *Sed non eſt, qui te audiat conſtitutus à rege,* id eſt, quamquam habeas bonam cauſam, in qua deberes obtinere : tamen nullus eſt conſtitutus à rege, qui audiat te: ideò perdes cauſam tuam. In hoc autem Abſalom nimis aſpirabat ad regnum, quia oſtendens diligentiam ſuam magnam, & fauorem ad quemlibet, & negligentiam magnam atque deordinationem tempore Dauid, innuebat ſe eſſe conuenientem iudicem, ſi conſtitueretur, & in hoc mouebantur omnes ad deſiderandum conſtituere eum regem.

Quomodo intelligendum eſt quòd nullus eſſet iudex in Iſrael tempore Dauid.

QVÆST. V.

QVÆRET aliquis, quomodo Abſalom dicebat: non eſt, qui te audiat conſtitutus à rege. i. nullus iudex eſt in domo regis: quia hoc videtur eſſe falſum, non eſt enim veriſimile, quod in domo Dauid nulli eſſent iudices. Item patet, quia ſupr. 8. vbi ponũtur officiales domus Dauid, dicitur: & regnauit Dauid ſuper omnem Iſrael, faciebat quoque iudicium, & iuſtitiam omni populo, & dicitur quod Ioſaphath filius Ahilud erat à commentarijs: iſtud tamen officium pertinet ad relationem cauſarum, quæ veniunt coram rege. Idem patet 1. Paralip. 18. Ergo erat in domo regis aliquis, qui audiret cauſas populi : Abſalom tamen dicebat iſta falsè, vt induceret ad ſe populum, vt vellent eum habere in regem, & ipſe eis diligenter iudicaret. Sed dicet aliquis, quomodo poterat Abſalom perſuadere populo referens mendacia manifeſta, cùm totus populus ſciret aliquos iudices à rege poſitos eſſe? Reſpondẽdum quod iſta verba Abſalom non ſunt intelligenda ſimpliciter, ſ. quod aſſereret nullum eſſe iudicem, ſed intelliguntur cum quadam dedignatione, ſicut cùm quis dicat dolendo, nullus eſt iudex, id eſt, nullus eſt, qui rectè iudicet, & ita innuebat Abſalom, quod iudices Dauid non bene iudicabant, quia diligebant munera, & ſequebantur retributiones : ideò litigare coram illis periculoſum erat : populus autem miſerabilis attractus blandimentis Abſalonis, credebat iudices illos eſſe iniquos; quia amanti facilè eſt omnia credere, & ſperare; etiam impoſſibilia, ideò deſiderabant iſti habere Abſalonem iudicem. *Dicebatque Abſalom, quis me conſtituat iudicem ſuper terram:* Hic manifeſtabat intentionem ſuam, ſ. ò vtinam aliquis me cõſtitueret iudicem ſuper terram, & ego rectè iudicarem omnibus, & ſine querela. *Vt ad me veniant omnes, qui habent negocium,* id eſt, omnes cauſæ deferantur ad iudicium meum, & ego poſſem iudicare in illis conuenienter. *Et iuſtè iudicem,* id eſt, ego iuſtè iudicarem. In hoc enim nititur colorare Abſalom iniquum effectum ſuum, ſcil. quod ipſe non aſpirabat ad honorem propter deſiderium eius, ſed propter bonum publicum, ſ. vt iuſtè iudicaret omnibus. Sed iſta fallacia non erat nimis latens, quia qui honorem deſiderat, non eſt dignus honore; & qui deſiderat ſtatum excellentem, non poteſt eum conuenienter ſuſtinere, quia honores magni onera grauiſſima iuncta habent: qui tamen honorem cupiunt, non onera, ſed requiem, & præeſſe deſiderant. Nam labores, & onera ſecundum ſe deſiderabilia non ſunt, qui ergo dignè accipere debet, non volens, & cupiens, ſed obediens, & compulſus ſuſcipere debet. Propter hoc autem Eccleſia inſtituit, vt quando ſuſcipierentur aliqui in epiſcopos, quilibet reſpondat bis, Nolo, & tertia vice reſpondeat, Volo, quaſi in primis ipſe intentionem ſuam oſtendat, in tertio autem obediens voluntati alterius ſubiaceat: ſi tamen Eccleſia intenderet, quod epiſcopi deſiderarent promotionem ſuam, non compelleret eos ad mentiendum bis publicè, dicendo quòd nolunt epiſcopari, cùm hoc ſumme deſiderent.

B

C *Dignitates coẽpulſi ſuſcipere debemus*

Cur Abſalom dixit, quis me conſtituat iudicem, & non dixit regem.

D

QVÆST. VI.

QVÆRET aliquis, quomodo dicebat Abſalom; quis me conſtituat iudicem, quia ipſe non deſiderabat quòd fieret iudex, ſicut vnus de officialibus regis, ſed quod fieret rex: vt patet infra. Reſpondendum, quòd Abſalom aſpirabat ad regnum, ſicut poſtea patuit ex conſpiratione, nunc tamen non dicebat : quis me conſtituat regem, ſed quis me conſtituat iudicem, quia iſta faciebat Abſalom manens in poteſtate Dauid: ſi autem dixiſſet, quis me conſtituat regem, audiuiſſet Dauid & tenuiſſet Abſalonem, & occidiſſet, vel incarceraſſet perpetuo. Dixit ergo, quis me conſtituat iudicem? quia iſta verba non tam male ſonabant, cùm poſſet Abſalom eſſe iudex, regnante Dauid : verba tamen Abſalom aliqualiter ſignabant deſiderium ſuum ad regnum, quia dicebat: quis me conſtituat iudicem ſuper terram? id eſt, ſuper totam terram: hoc tamen ad neminem pertinebat niſi ad regem. Item quia dixit, vt veniant ad me omnes, qui habent negocium: in quo volebat eſſe iudex vniuerſalis in toto Iſrael : ſed hoc ad nullum pertinebat niſi ad regem : Abſalom ergo per hæc verba intentionem ſuam aliqualiter exprimebat, & aliqualiter iniquitatem deſiderij occultabat.

Quomodo Abſalom negauit iudices eſſe, cùm eſſent multi iudices.

E

QVÆST. VII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Abſalom volebat fieri iudex, vt ad eum venirent omnes, quaſi in defectũ aliorum iudicum, cùm tunc eſſent multi alij iudices : nam etiam dato, quod in domo regis nulli eſſent iudices, ſicut dicebat Abſalom, quãquam hoc falſum eſſet, tamen erant iudices per ſingulas ciuitates qui audiebant cauſas totius populi, erãt etiam ſuper iſtos alij iudices maiores, ad quos deuoluebãtur cauſæ per appellationem: vel propter ignorantiam iudicum inferiorum; & iſti erant 70. qui vocabantur domus iudicij, & ſucceſſerunt 70. ſeuioribus, quos Deus dedit Moyſi in deſerto in coadiutores ad regendum populum, & ad iudicandum: vt patet Numer. 11. Horum autem 70. erat caput ſummus Sacerdos, & ille proferebat ſententias, nec erat appellandum ab eo, ſed quicunque non obediret ei occidebatur. Deute. 17. de ſtatu horum iudicum dictum eſt Num. 11. & Deut. 17. manſit autem ſtatus horum iudicum, quamdiu durauit vetus teſtamentum, quia Deus iuſſerat, quod ſemper haberent iſtũ modum iudicandi. Vnde Chriſtus per iſtam domum iudicij condemnatus eſt, ſcilicet, per ſummum Sacerdotem, & ſeniores aſtantes ei, vt patet Marc. c. 14. & Matth. 26. vt declaratum eſt Num. 11. & Deut. 17. manebat ergo iſte ſtatus iudicum tempore Dauid, & Abſalom, ideo non oportebat fieri Abſalom iudicem in defectum iudicum. Reſpondendum quod Abſalom nõ negabat eſſe iudices in Iſrael, & illos iudicare ſemper, ſed negauit hoc de iudicibus palatij regis, nam quædam negocia erant, quæ per regem ſolum, vel per iudices palatij ſui ordinanda, & terminanda erant: de his autem dicebat Abſalom, quòd nulli erant: & hoc, quia ipſe non aſpirabat ad ſtatũ iudicum de domo iudicij, ſed ad ſtatum regis, ideo non dixit, nullus iudex eſt in Iſrael, qui te audiat, ſed dixit: nullus eſt cõſtitutus à rege, qui te audiat, quaſi dicat, ea quæ ad regem pertinent, negligenter & malè fiunt, ideo bonum erat alium aſſignari iudicem in domo regis. *Sed cùm accederet ad eum homo, vt ſalutaret illum.* Iſtud erat à principio cùm veniebant habentes negocia ad domum regis, & tranſibant apud Abſalonem, quia tunc humiliabantur coram eo, & ſalutabant ipſum. In Hebræo habetur. *Vt humiliaretur.* Vbi litera noſtra dicit, vt ſalutaret: & vtrumque erat; nam omnes venientes ſalutabant Abſalonem : & etiam humiliari volebant coram eo, quia erat filius regis. *Extendebat manum ſuam.* ſcilicet, ad tenendum eum, non permittendo, quòd aliquis coram eo humiliaretur, ſed eleuabat omnes de terra, & loquebatur cum eis familiariter: vt magis ad ſe induceret.

F

Et apprehendens osculabatur eum, id est, quemlibet de populo venientem ad expediendum negocia osculabatur Absalom: & istud erat signum magnæ dignationis, scilicet, quod ipse ad tantum se inclinaret, quod quemlibet de populo oscularetur, fallebat autem per hunc modum Absalom faciliter omnes Israelitas. *Faciebatq; hoc omni Israel*, i. omnibus viris de Israel, hoc autem ostendebat eum esse valde propitium, quia neminem dedignabatur, siue magnus esset, siue paruus, & hoc prouocabat amorem populi. *Qui veniebat ad iudicium, vt audiretur à rege*, i. istud faciebat Absalom solùm in illis, qui veniebant ad iudicium, & quorum causæ audiri debebant à rege: in illis vero, qui manebant in Ierusalem non faciebat hoc, quia illi quotidie assistebant ei.

Quare Absalom applaudebat magis venientibus ad iudicium quàm alijs.

QVÆST. VIII.

QVAERETVR, quare Absalom potius faciebat hoc venientibus ad iudicium coram rege quàm alijs. Respondendum quod propter duo, primò quia ipse volebat ad se trahere corda omnium virorum, illos autem, qui erant in Ierusalem iam ad se traxerat per quotidianam præsentiam, & aliquos illorum attrahere non audebat, quia nimis erant coniuncti Dauid, & timebat quod volendo eos ad se trahere manifestaretur conspiratio Absalom. In extraneis autem venientibus ad iudicium non erat hoc, quia illos nunquam viderat cùm nouiter venirent, ideò tunc osculabatur eos, vt tunc ad se traheret, & per hoc non solùm trahebat ipsos, sed etiam oēs alios, qui erant in vrbibus istorum: nā cùm isti redirent de iudicio in vrbes suas, & referrent conciuibus suis quid egisset cum eis Absalom, omnes afficiebantur ad Absalonem, & sic plurimi qui nunquam viderant Absalonem, toto corde diligerent eum: hoc modo factum est, vt cùm Absalom conspiraret in Hebron contra Dauid, & iussisset per oēs ciuitates eadem hora buccina clangi, viuat rex Absalom, omnes pariter consenserunt, vnde nuntius veniens ad Dauid de Hebron, dixit ei: toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom. Secunda causa erat, quia Absalom aspirabat ad regnum, & volebat ostendere necessarium esse, vel opportunum pro vtilitate populi ipsum constitui regem propter negligentiam Dauid, & iudicum suorum, ideò illos, qui cum rege aliquid expedituri erant ad hoc mouebat, quia isti potius curarēt quod efficeretur Absalom rex propter eorum causas, & negocia. *Et sollicitabat corda virorum Israel*, i. mouebat per hūc modum corda omnium Israelitarum, vt desiderarent eum facere regem, erat autem magna inductio, quia Absalom erat vir pulcher nimis, & filius regis, & constitutus in magna dignitate: ideò quod ille dignaretur quoscūq; vulgares tam familiariter tractare, vt eos sicut filios, & amicos carissimos oscularetur: efficacissima persuasio erat, ita vt libenter omnes Israelitæ pro eo morerentur, potissimè quia dabat eis spem futurorum bonorum, s. quod iustè iudicaret, si constitueretur in regem, vel iudicem. In Hebræo habetur. *Fecitque hoc.* Vbi dicit litera nostra faciebat: sed melius est, faciebat quàm fecit, quia fecit importat vnicum actum, vel saltem non signat multos: faciebat autem importat consuetudinem faciendi. Dicitur etiam in Hebræo. *Furabatur corda.* Vbi nos dicimus sollicitabat, sed ad idem pertinet.

Quomodo Absalom conabatur effici rex, cùm haberet fratrem maiorem natu.

QVÆST. IX.

QVAERET aliquis, quomodo Absalom volebat, & conabatur effici rex: cùm esset alius maior eo, scil. Cheleab: nam ille erat secūdus in filijs Dauid, Absalom autem erat tertius, vt patet supr. 3. Item regnum promissum erat à Deo Salomoni, vt patet sup. 7. & 1. Paral. 22. ideo non poterat competere Absaloni. Responderi potest de Salomone, quod Absalom nesciebat, an regnaturus esset Salomon, quia non proueniebat ei hoc ex natiuitate, sed ex Dei institutione, & ista erat occulta Absaloni, quia fortè Dauid noluit reuelare eam filijs suis, vt non contenderent de prælatione conquerentes quod ipsi priuarentur iure suo. De Cheleab autem dici potest, quod mortuus erat, vel quod erat iners, & ineptus ad regnum, nec fiebat mentio de eo, velut si non viueret, sic tenet hist. schol. Satis autem dici posset quod erat mortuus. Quod colligitur, quia mortuo Absalone surrexit Adonias filius Dauid, & fecit sibi currum, & equites, dicens: ego regnabo, vt patet sequ. lib. ca. 1. & subditur ibi causa, erat autem & ipse pulcher valde & secundus natu post Absalō, ex quo apparet quod ex hoc quod natus fuit post Absalom competebat ei aliquod ius ad regnādum, hoc tamen non esset, nisi mortuus esset Cheleab, ideò satis apparet, quod erat mortuus. Sed adhuc dicendum quod istæ responsiones non sunt necessariæ: nam dato, quod viueret Cheleab, & esset aptus ad regnum, & Absalom cognouisset Salomonem à Deo institutum in regem, non attendisset ad hæc, nam si Absalom præ iniquitate non erubuit rapere regnum viuenti patri, & eum occidere conatus est, minus erubesceret auferre illud cuicumque fratri quantumcumque ius haberet.

Absalom quare surrexit contra Dauid.

QVÆST. X.

QVAERETVR vlterius, quare Absalom voluit insurgere contra Dauid, vt raperet regnum, & occideret ipsum. Aliqui dicūt quod hoc fuit, quia Deus incitauit ipsum ad hoc in pœnam Dauid pro adulterio suo, & homicidio, vt patet supra duodecimo, scilicet, ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, scilicet, de filijs tuis, & iste fuit Absalom. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia quamquam Deus permitteret istud malum fieri contra Dauid, quia peccauerat, tamen motiuum Absalonis ad faciendum hæc non esset istud, quia tunc ipse moueretur, vt iudex ad puniendum delicta patris sui, & opportebat, quod ipse cognosceret, se moueri à Deo ad hoc, & tamen istud nullo modo stat, quia facere hoc illicitum valde erat Absalom, ideò si nihil aliud inde consequi speraret, non moueret hoc contra patrem, immò nec contra aliquem hominem. Alij autem dicunt, vt Rabb. Dauid Kimhi, quod Absalom insurrexit contra Dauid, quia audierat, quod volebat constituere Salomonem regem, & in hoc præiudicabat ei, quia erat maior natu, ideò voluit vtrique auferre regnum. Alij autem dicunt, quod fecit hoc ex odio quod conceperat contra patrem suum; nam fecerat eum exulem volens vindicare stuprum sororis suæ Thamar: deinde cùm reduxisset eum in Ierusalem, tenuit duobus annis ipsum, non permittens coram se venire, præceden. cap. ideò immediatè vt reductus est ad videndum regem, & habuit facultatēm ad vindicandum hanc iniuriam, incepit sollicitare populum. Sed magis videtur dicendum, quòd istud prouenerit ex superbia Absalom: erat enim pulcher super omnes homines, pulchritudo autem solet hominem facere superbum, sicut accidit quasi generaliter de omnibus alijs excellentijs, ideò desiderabat honorem magnum, scilicet, regalem; & tanta erat mentis inquietudo & desiderij improbitas, quod non patiebatur expectare funera patris, sed ei viuenti regnum auferre conatus est: & quia non poterat regnum auferre, quin & vitam tolleret, vtrumque auferre voluit, vt patet infr. 17. Ad hoc autem aliqualiter faciebat indignatio Dei contra Dauid: nam licèt Absalom iniquus esset, non ausus fuisset tantam rem aggredi, scilicet, patri viuenti regnum auferre, nisi Deus, qui punire volebat Dauid, cupidinis laxasset habenas. Quia etiam Deus cooperatus fuerit Absalom in hoc apparet: quia omnia faciliter ei euenerunt, quæ desiderabat, vsque quo factum est bellum. Videbatur enim difficillimum, quod cùm Dauid esset rex tam excellens, & quia à populo nimis diligebatur, potuisset Absalom taliter concitare populum, vt auferret regnum Dauid, & traderet ei. Istud tamen fecit Absalom faciliter, ita vt non intelligeret Dauid quamquam semper esset ei præsens quousque omnia consummata sunt: ideo dicendum, quòd Deus nimis cooperaretur Absalom in his, vt puniretur Dauid: cùm tamen sufficienter punitus est Dauid pro culpa sua, scilicet, quod fugit confusus, & lugens à facie Absalonis: cœpit Deus fauere Dauid: & iam nihil permisit Absalom, vnde inito bello cùm totus Israel conuenisset cum Absalone, pauci viri Dauid expugnauerunt

Rab. Dauid

A

uerunt omnem Iſraelem,& occiderunt plurimos: quouſque Ioab dedit ſignum ceſſandi ab occiſione, infra decimooctauo. *Poſt quatuor autem annos.* Hic ponitur ſimulatio deceptoria erga Deum: nam ſupra concitauerat Abſalom populum pro ſe, & contra Dauid: nunc verò per religionis ſimulationem, ſcilicet,fingendo,quòd iret ad ſacrificandum,compleuit conſpirationem: & dicitur. *Poſt quatuor autem annos.* Scilicet, poſt quatuor annos apparitionis Abſalom coram rege facta ſunt, quæ ſequuntur de conſpiratione eius contra Dauid. In Hebræo habetur. *Poſt quadraginta annos.* Scilicet, quod occiderunt hæc poſt quadraginta annos, ſed iſta multum differunt.

Simulatio Abſalonis,an fuerit per quatuor,vel per quadraginta annos.

QVÆST. XI.

QVAERET aliquis,quomodo poſſit ſtare iſta litera cum Hebræa. Nicolaus reſpondet, quòd iſta litera eſt corrupta,& quod in Biblijs correctis, & in Hebræo habentur quadraginta anni:probat autem ipſe, quòd nō poſſunt poni quatuor ſolùm,quia illi,qui ponunt quatuor annos,dicunt,quod illi quatuor anni computantur à tempore,quo fugit Abſalom in Geſſur occiſo Amnon: contra quos arguit,quod non ſtet, quia à fuga Abſalom vſque ad regreſſum fuerunt anni tres ſupra decimotertio capitulo: denique vſque ad tempus,quo vidit Abſalom faciem Dauid, fuerunt anni duo, præceden. cap. & ſunt quinque, in ſexto autem anno vidit Abſalom faciem Dauid;deinde fecit ſibi currus, & equites, & conciliauit ſibi populum, quæ non poterant fieri in breui tempore, ſed in vno,vel duobus annis:& ſic eſſet iam octauus annus, vel quaſi ab exilio,vel fuga Abſalom: ideo dicit quod veritas Hebraica habet quadraginta annos, & non quatuor, & idem habet Biblia noſtra correcta,ideò debent poni quadraginta anni. Sed facilè eſt diſſoluere argumenta Nicol. nam licèt ipſe concludat contra illos, qui fouent ſtultam poſitionem: non ſequitur, quod poſitio ſua ſit conueniens: quis enim cogit nos dicere, quod iſti quatuor anni intelligantur à fuga Abſalonis in Geſſur.Sed dicere poſſumus conuenientius, ſicut dicit hiſtoria ſchol. quod iſti quatuor anni computantur à tempore reuerſionis Abſalom de Geſſur: & tunc non ſtat argumentum Nicol. quia à reuerſione vſquequo vidit faciem regis, fluxerunt anni duo: præcedent.capit. manebant autem alij duo,in quibus poterat Abſalom facere currus, & equites, & conciliare ſibi populum, & poſt illos quatuor annos faceret coniurationem in Hebron. Idem tenet gloſa interlinearis ordinaria, dicens, duobus annis manſit Abſalom in Ieruſalem non viſo rege: tertio anno introductus fuit ad eum; quarto fecit currus,& equites,quo tranſacto expulit patrem de regno.Sed adhuc videtur alia conuenientior poſitio, ſcilicet, quòd iſti quatuor anni computentur ex tempore, quo Dauid fecit Abſalonem ad ſe venire,& tunc manent quatuor anni,in quibus Abſalom fecit ſibi currus, & equites, & conciliauit ſibi populum per fraudem. Eſt autem iſta poſitio rationabilior præcedentibus:quia cùm dicatur hic: poſt quatuor annos, & non ponatur à quo tempore computandi ſunt, videtur quòd debeant computari ex tempore, quod ſupra non clauditur ſub numero, ſed ſupra decimotertio dicitur, quod Abſalom manſit tribus annis in Geſſur: deinde præcedent. capit. dicitur, quòd non vidit faciem regis vſque ad duos annos, & illi computantur à fine trium præcedentium, hic autem dicitur, quòd poſt quatuor annos facta fuit coniuratio, ergo oportet, quòd computentur iſti quatuor anni à fine duorum præcedentium, ſcilicet, poſtquam vidit Abſalom faciem Dauid. Ad literam autem Hebraicam reſponderi poterat, quòd illa fuit corrupta: nam facilè erat corrumpi, cùm in Hebræo ponatur *Arba* pro quatuor,& *Arbaim* pro quadraginta. Sed obijcietur, quòd libri noſtri non ſunt veraciores libris Hebraicis; ſed potius ſemper eſt recurrendum ad libros Hebraicos pro veritate: ſic ait Auguſtin. in epiſtola ad Hieronymum octaua, & habetur in Decretis dict. nona,capit. vt veterum, ſcilicet: Vt veterum librorum fides ex Hebræis voluminibus examinanda eſt: ita nouorum Græci ſermonis normam deſiderat. Idem ponit Hieronymus in prologo ſuper Geneſ.qui incipit. Deſiderij mei. Reſpondendum,quòd regulariter libr Hebræorum veraciores ſunt libris noſtris, quia noſtri de illis translati ſunt: aliquando tamen incidit corruptio in Hebræis, quæ non eſt in noſtris: & iſta non fuit à principio in libris Hebraicis, quando facta eſt translatio noſtra, ſed poſtea: ſic enim ipſimet Iudæi confitentur libros ſuos eſſe vitiatos in aliquibus paſſibus per ticum Hophrim, id eſt, per errorem librariorum: & iſti paſſus omnes ponuntur in quodam libro, qui vocatur Pugio contra Iudæos. Nam & Rab. Dauid Kimhi ſuper Ioſue in cap.21. confitetur in eod.ca.in Hebræo deficere duos verſus; & aſſerit, quod ipſe viderit eos in libris antiquiſſimis; nunc tamen in nullo libro Hebraico reperiuntur, de quo declaratum eſt eod. cap. & habentur illi verſus in litera noſtra: non eſt ergo inconueniens nunc in aliquibus locis literam noſtram veraciorem eſſe litera hebraica, ſatis igitur poterat hoc rationabiliter ſuſtineri. Hieronymus tamen aſſerit in libro de Hebraicis quæſtionibus haberi in Hebreo quadraginta annos,& quod in mendoſis codicibus habētur quatuor.Et addit:ſi quis vero contentioſus quatuor annos eſſe aſſerit,ex quo Abſalom interfecit Amnon, vſquequo dixit vadam,& reddam vota mea in Hebrō,errat:quia cum Abſalom interfecerit Amnon,manſit in Geſſur tribus annis apud Tholomai regem,& in Hieruſalem reuocatus, nō viſo patre duobus moratus ſit,& ſexto anno vidit faciem patris, apparet ergo quòd tempore, quo tranſtulit Hieronym. in Hebræo habebatur quadraginta, & ipſe hanc literam tenet. Argumentum tamen ſuum contra illos, qui ponunt quatuor annos, non eſt efficax:quia eſt illud, quod agit Nicolaus. Dicendum ergo, quòd poteſt litera iſta habere quadraginta, vel habere quatuor,& credendum eſt,quòd illi, qui poſuerunt quatuor habuerunt illud ex aliquo loco autentico:accipiendo eo modo quo ſupra diximus. Si autem velimus tenere quadraginta, ſecurius eſt.

B

Alia poſitio.

Litera hebraica.

C

D

E

Quando computatio iſtorum quadraginta annorum incipienda eſt.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR vlterius, dato quod debeamus computare quadraginta annos,à quo tempore incipienda eſt iſta computatio. Reſpondet Rab.Sab.& Rab.Dauid Kimhi,& alij Hebrei volunt,quòd iſtud acciderit tribus annis ante mortem Dauid, ſcilicet, anno trigeſimoſeptimo regni ſui, & dicunt,quod fuit principium huius computationis petitio regis à Samuele: dicunt enim, quòd Samuel regnauit annis decem,in fine quorum petitus eſt rex,deinde factus eſt Saul rex, qui regnauit vno anno cum Samuele, & duobus annis per ſe, & poſtea tranſierunt de regno Dauid triginta ſeptem anni, & tunc accidit iſta turbatio. Sed iſta poſitio non ſtat, eò quod præſupponit falſa,& aſſerit illa. Primò quia dicunt,quòd decem annis regnauit Samuel per ſe ſine Saule, & poſtea vno anno cum Saule:quod falſum eſt, quia Samuel annis viginti, iudicauit Iſrael, vt patet præcedent.libr. cap. 7. cum dicitur: erat quippe iam annus vigeſimus, & requieuit omnis domus Iſrael poſt Dominum. Illi tamen viginti duo anni computantur à morte Hely,cui immediatè ſucceſſit Samuel, vel à reductione arcę in Cariathiarim,de qua agitur ibi,quod idem eſt: ergo viginti anni ad minus fuerunt in tempore, quo iudicauit Samuel. Item cùm dicunt, quod Saul regnauit duobus annis per ſe, & vno cum Samuele,nullo modo ſtat, quia regnum Saulis fuit annorum viginti: nam dicitur Actuum 13. quod regnauit Saul quadraginta annis, & computantur in illis viginti anni Samuelis: ſic enim vult Ioſeph.6.Antiquitatum:non enim potuit agere Saul quanta referuntur de eo prę- ceden.lib. in duobus annis. Item ipſi Hebræi repugnant ſibi ipſis,quia ipſi volunt, quod Saul regnauerit annis duobus ſolùm,quia præced.li.c.13. dicitur,quod regnauit duobus annis in Iſrael, & nunc volunt, quod regnauerit vno anno cum Samuele,& poſtea regnauit duobus annis ſolus. ſed hoc nō ſtat, quia illi duo anni,de quibus dicitur præceden. lib.c.13.neceſſe eſt, quod aliquo modo referātur ad tempus Samuelis, quia poſtquam illud dicitur,vixit Samuel magno tempore, vt patet ex proceſſu hiſtoriæ, nam de morte eius dicitur præced.li. cap.25.& de illis duobus annis dicitur,cap.13.Item repugnant

F

ſibijpſis,

A

sibiipsis,quia Ra.Dauid Kimhi,& ferè omnes Hebræi dicunt, quod post mortem Samuelis, Saul vixit solùm septem mensibus,vt patet ex dictis eorum super 25.c.libri præcedentis:ergo non regnauit duobus annis per se, sed solùm septem mensibus.Item non stat, quod dicunt, scilicet, quod anno trigesimoseptimo regni Dauid factum fuerit hoc, quia tunc solùm essent tres anni inter factum istud,& mortem Dauid:quod patet,quia Dauid solùm regnauit quadraginta annis, sequ. libr. capit.2.& supr.5.hoc tamen est inconueniens, quia necesse est poni maius tempus inter euentum istum, & mortem Dauid: nam multa facta sunt post hæc vsque ad mortem Dauid, vt patet ex processu huius libri, & adhuc post hoc Dauid vixit aliquanto tempore: nam factus est rex Salomon viuente Dauid, & post illius institutionem vixit aliquanto tempore Dauid,vt patet seq.lib.cap.1.& 2. Item non stat, quia quando factum fuit istud, Dauid erat vir potens, & bellator, & voluit egredi ad pugnandum contra Absalom.infra 18.cap.& viri sui prohibuerunt:postea autem antequam moreretur,senuit valde:ita vt cùm operiretur pannis,non calefieret,sequ.lib.cap.1. necesse est tamen plus quàm tres annos intercidere inter hoc, quod est aliquem esse virum bellatorem fortem, & inter esse valde senem, ita vt pannis opertus calefieri nequeat. Sed adhuc dicet aliquis,quod Dauid quamquam conatus fuerit nũc exire ad bellum cum viris suis contra Absalon,erat tamen impotens ad pugnandum. Sed dicendum, quod non stat, quia

B

nunc Dauid erat vir fortis,vt dixit Chusy coram Absalom,scilicet.Tu nosti patrem tuum,& viros,qui cum eo sunt,esse fortissimos,& amaro animo. Et iterum,scit omnis populus Israël fortem esse patrem tuum. infra 17. ergo adhuc erat vir bellator. Item patet, quia post hoc consueuerat ipse ire ad bella, & semel iuit contra Philisthinos, & quidam de stirpe gigantum conatus est occidere eum deficientem viribus,& tunc iurauerunt omnes viri Dauid, quod nunquam descenderet amplius cum eis in bellum.inf. 21.c.ergo adhuc fortis erat, & sic oportet ponere plures,quàm septem,vel octo,vel decem annos inter istum euentum,& mortem Dauid.Item non stat,quod hic computetur tempus à petitione regis à Samuele, quia hoc nihil ad propositum est de rebellione Absalom in Dauid; scriptura tamen nihil ponit, nisi quod aliis connexum sit. Nicol. autem dicit defendendo istam positionem,quod computantur ab illo tempore quadraginta anni, quia sicut petitio regis fuit mala,ita rebellio contra Dauid fuit mala. Sed istud nihil attinet, quia hoc modo peccata, quæ fuerunt ante diluuium, & peccata Sodomorum poterant poni hic, cùm mala fuerint: non est ergo standum huic positioni.

An rectè senserint Catholici de numero quadraginta annorum.

C

QVÆST. XIII.

QVAERETVR vlterius, an stet positio Catholicorum de computatione istorum quadraginta annorum. Respondendum,quod positio Andreæ,& Hierony.& Nicol. & Hist. scho.& quasi omnium est,quod computentur isti quadraginta anni à tempore, quo occidit Saul sacerdotes in Nobe, & deleuit vrbem,de quo præced.lib.c.22. Dicunt autem causam huius esse,vt monstraretur diuina vltio super Dauid,eo quod fefellit Abimelech sacerdotem,& tantæ cædis causa fuit,vt ait Hieron.in lib. de quæstionibus Hebraicis. Dicit etiam Nicolaus,quod peccauit Dauid,quia nimis apertè,& incautè se habuit,ita vt videret Doeg Idumæus ea,quæ faciebat; vnde Dauid dixit ad Abiathar filium Achimelech: ego reus sum omnium animarum patris tui: sciebã enim in die illo, quod cùm ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli. Ista positio teneri potest, quia communis est: potissimè cùm eam teneat Hierony. Sed adhuc dici potest eam non esse valde rationabilem. Primò quia dicit, quod Dauid peccauit fallendo Achimelech sacerdotem,sed præceden.lib.capit.22.satis clarè probatum est,quod non peccauerit ibi in aliquo Dauid. Item patet hoc,quia Christus Matt. 12. excusat Dauid quantum ad ea, quæ egit in templo petendo panes ab Achimelech, & comedendo, & tamen nihil aliud ibi egit, nec etiam tenebatur Dauid reuelare Achimelech, quod fugiebat à facie Saulis, vt probatum est præced.lib.cap.25. Item dato,quod Dauid peccasset, cùm esset causa occisionis sacerdotum, ista pœna non

D

fuit data pro hoc peccato,sed pro homicidio,& adulterio Dauid, sic patet supr. 12. scilicet: Quam ob rem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eo quod despexeris me,& tuleris vxorem Vriæ: Ecce ego suscitabo malum de domo tua, id est,de filiis tuis, &c. Nicolaus autem dicit, quod quamquam ista pœna directè daretur pro homicidio, & adulterio;tamen nihil impedit,quod etiam daretur pro culpa Dauid ad occisionem illam, quia plures causæ particulares possunt esse eiusdem effectus. Sed hoc non stat, quia si confiterẽtur peccauisse Dauid: tunc posset stare, quod in hoc infligeretur ei pars pœnæ.tamen hoc non debet concedi. Quod etiam confirmatur, quia cùm illud esset malum magnum, si Dauid peccauisset in illo, Deus denunciauisset ei illud, sicut denunciabat alia peccata,& tamen non denunciauit. Item quia seq. lib.cap.15.dicitur,quod Dauid nunquam declinauit à via Domini præterquam in sermone Vriæ & Bethsabee: & istud non ponitur ibi,ergo non fuit peccatum Dauid. Item non stat ista computatio,quia tũc incipi deberet ab eo tempore, quo Saul cepit persequi Dauid,vt patet præced.li.cap. 22. Iam enim fugerat Dauid à Saule,& nunquam postea rediit ad ipsum:& tamen in isto tempore non potuerunt esse ad plus, nisi duo, vel tres anni; aut quatuor. Quod patet, quia cùm esset Dauid in terra Israël,persequebatur eum semper Saul, & ter capturus erat eum, ideo Dauid volens declinare periculum,fugit in terram Philisthinorum, dicens: Aliqua die incidam in manus Saulis,melius est,vt fugiam, & saluer in terra Philisthinorum, præceden.li.cap.27.Et postquam descendit illuc,solùm mansit ibi quatuor mensibus,vt patet eo. c. & in fine illorum mortuus est Saul in bello:sed nullus dicet, quod in illis tribus persecutionibus quasi continuis, quas fecit Saul contra Dauid transierint plures quàm quatuor anni, quia in toto tempore incideret Dauid aliquando in manus Saulis, & non auderet tanto tempore manere in terra Israël,ne incideret in manus eius,ergo ad plus tempus huius persecutionis fuit duorum, vel trium annorum: & consequenter computando ex tunc 40. annos,terminabuntur duobus, vel tribus annis ante mortem Dauid: & tunc incidit inconueniens, quod supra allegabatur contra Hebræos, scilicet, quod esset Dauid tunc senex valde, & tamen tempore isto erat vir fortissimus ad bellum, vt probatum est;ergo non stat, quod computentur isti 40. anni à tẽpore,quo occisi sunt sacerdotes.Sed dicendum,quod debent computari à tempore, quo Dauid vnctus est in regem per Samuelem,& tunc conuenit nimis literæ,scilicet,quod post 40. annos, ex quo constitutus est rex, voluit eum Absalom priuare regno,& cepit ipse regnare. Item non stat inconueniens, quod sequebatur contra positionem Hebræorum, & Hieronymi,scilicet,quod à tempore, quo Dauid vnctus est in regem per Samuelem,vsquequo mortuus est Saul,transierunt multa tempora;fortè plures quàm 12. anni: nam Dauid veniens corã Saule fuit corã eo magno tempore postquam vnctus est;deinde recessit ad patrem suum.præced.lib.c.16.postea autem seruauit Dauid greges patris, sicut prius: & factum est bellum, quando Dauid iuit ad videndum fratres suos, & occidit Goliath, præced.lib.c.17. Deinde transierunt aliquanta tempora prius quàm Saul publicè persequeretur Dauid, & sic fuerunt multi anni ex eo tempore vsq; ad mortem Saulis.Cõputando autem ex tunc,finietur numerus anno 28.vel 30.regni Dauid, & restabunt 10.vel 12.anni de regno eius, & sic poterat Dauid esse tunc vir bellator; quamquam postea quando mortuus est,erat senex valde,& cùm operiretur pannis,non calefiebat. *Dixit Absalom ad regem Dauid.* Iam enim putabat Absalõ, quod totum populum conuertisset ad se, ideo erat tempus publicè procedendi contra Dauid, ideo voluit ire ad locum, in quo manifestaretur conspiratio. *Vadam, & reddam vota mea Domino in Hebron,* id est,oro vt des mihi licentiam eundi in Hebron ad reddendum vota mea Domino,& subditur, quæ vota fuerint ista. *Vouens enim vouit seruus tuus cùm essem in Gessur Syriæ,* id est, ego emisi Domino votum, quando eram in Gessur, scilicet, quod si reduceret me in terram hanc, quod offerrem ei sacrificia in Hebron, ideo vellem nunc reddere. *Dicens, si reduxerit me Dominus in Ierusalem sacrificabo Domino.* Timebat enim,quod nunquam illuc rediret, ideo recommendauit se Deo vouens hæc,vt ipse fingit.

E

F

A

Quare Absalom voluit ire in Hebron ad sacrificandum.

QVÆST. XIIII.

QVÆRET aliquis, quare Absalom voluit ire in Hebron ad sacrificandum. Respondendum, quod Absalom nihil vouerat Deo, nec desiderabat nunc offerre sacrificia, sed voluit ire in Hebron ad hoc, quod ibi haberet locum confirmandi proditionem suam: nam si vouisset aliquid Absalom, si Deus reduceret eum in Ierusalem, non expectasset tamdiu ad reddendum: nam lex iubebat, quod illico compleretur, aliàs sicut peccatum erat nullo modo votum reddere, ita peccatum erat tardè reddere, sic patet Deuter. 23. scilicet, cùm voueris votum Domino, non tardabis reddere, quia requiret illud Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Iam tamen fluxerant sex anni, ex quo rediit Absalom de Gessur, scilicet, duo, quibus mansit in Ierusalem, non videns faciem patris. præced. c. & quatuor, qui transierant, postquam vidit patrem vsque nunc, vt patet in litera, ergo non vouerat aliquid cùm tardauerit tantum. Item si aliquid vouisset, cùm istud esset quasi ad certum tempus, obligatus fuisset illud reddere immediatè: vel vt si quis dicat: voueo facere aliquid tali die, tenetur facere illa die: ita si quis dixerit: voueo aliquid tale, si Deus reduxerit me in talem locum, tenetur immediatè, vt venerit in locum illum istud explere, si habet opportunitatem: sed Absalom venerat per sex annos ante hoc, ergo tunc tenebatur implere votum, & non impleuit, ergo non vouerat. Item si Absalom vouisset offerre aliquid Domino de sacrificiis, vouisset offerre illa in loco communi, scilicet, in Gabaon, vbi erat tabernaculum Domini eo tempore, vt declaratū fuit supra 6. vel saltem in Ierusalem, vbi erat arca Domini in domo Dauid: & erant ibi Leuitæ, & Sacerdotes coram eo seruientes, & offerentes, vt patet primo Parali. 16. & non vouisset offerre in Hebron, vbi non erat aliquid sanctitatis: sed dixit quod vouerat ibi offerre, ergo falsum erat, sed solùm quærebat occasionem ad patrandam iniquitatem. Sed tunc dicetur, quomodo Dauid non videbat ridiculum esse, vel confictum dictum Absalom, cùm non esset verisimile, quod ibi vouisset offerre. Respondendum, quod aliquid probabile poterat mouere Dauid, scilicet, quia Absalom natus est in Hebron, & ibi nutritus est in pueritia sua, cùm regnaret ibi Dauid, & offerebat ibi Dauid sacrificia, ideo poterat concipere Absalom aliquam deuotionem de offerendo ibi sacrificium. Alia autem causa poterat esse efficacior, scilicet, quod moueretur Absalom deuotione quadam propter sanctitatem loci, quia in Hebron sunt sepulti quatuor Patriarchæ cum vxoribus suis, scilicet, Adam cum Heua, Abraham cum Sara; Isaac cum Rebecca; Iacob cum Lia. De Adam patet Iosue 14. cùm dicitur: Adam maximus inter Enacim situs est, & ibi agitur de Hebron. De Heua etiam similiter intelligendum est, quia ambo in eodem co habitauerunt, erat quoque consuetudo, virum & vxorem in eodem sepeliri tumulo. De Abraham patet Genes. 25. De Sara vxore sua patet Genes. 23. tunc enim emit Abraham agrum in Hebron ad ius sepulturæ. eod. capitu. De Isaac patet Gen. 35. de Iacob patet Gen. 49. ibi etiam habetur simul de aliis Patriarchis, & vxoribus suis, cùm dicitur de Abraham: ibi sepelierunt eum, & Saram vxorem eius; ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua, ibi Lya condita iacet, ibi quoque iussit Iacob sepeliri se: poterat ergo per deuotionem horum moueri ad sacrificandum in loco illo, & hoc fortè suspicatus est Dauid.

B

Quatuor Patriarchæ cum vxoribus suis sepulti in Hebron.

C

Absalom cur potius iuit in Hebron quàm in alium locum.

QVÆST. XV.

QVAERETVR vlterius, cùm Absalom non haberet verè intentionem reddendi vota, sed faciendi cōspirationem contra Dauid, cur potius iuit in Hebron, quàm in aliū locum. Respondet Ra. Sa. & quidam alij Hebræi, quod iuit ad emendum arietes, quia erant pingues arietes in Hebron. Sed istud ridiculum est, quia manifestū est, quod Absalom volebat conspirationem suam ostendere in Hebron, & publicè pugnare contra patrem: in tanta ergo rerum turbatione, & tam ardua causa quid curaret Absalom de lucro arietum? non enim nunc mercator, sed rex effici volebat. Dicendum ergo, quod Absalom iuit in Hebron, quia volebat congregare populum, qui fauebat sibi vt veniret in pugnam contra Dauid: hoc autem non poterat fieri in Ierusalem, quia ibi erat Dauid, & viri eius: & cùm sentiretur, quod aliqui cōfluebant ad Absalom, tenuissent eum, & non potuisset congregare omnes complices suos, nec clangere buccina: viuat rex Absalon: ideo voluit ire in Hebron, quia locus ille satis erat propinquus Ierusalem, scilicet, per 16. milliaria, quæ faciunt octo leucas, vt patet in lib. de situ terræ sanctæ: & etiam ponit illud Hieron. in lib. de distantia locorum. Aliter dici potest, quod Absalom voluit incipere titulum regni sicut pater suus: cœpit autem regnare Dauid in Hebron, & regnauit ibi 7. annis, & dimidio, postea verò regnauit in Ierusalem: ita ipse fortè putans, quod non esset ordo rectus regnandi, nec titulus sufficiens nisi Rex coronaretur in Hebron, voluit ibi vngi in regem, sic enim per omnes ciuitates clangebatur buccina, scilicet, regnauit Absalom in Hebron, infra in litera. Aliter dici potest, quod iuit Absalom in Hebron, quia non poterat conuenienter ire in alium locum: nam ipse volebat duo, scilicet, habere locum extra Ierusalem, in quo congregarentur ad eum omnes complices eius, volebat etiam, quod ipse haberet colorem eundi in locum illum: nam non poterat Absalom ire ad aliquem locum extra Ierusalem sine licentia Dauid. Quod patet, quia nunc petiuit licentiam ad eundum, & expressit causam, supra in litera, si tamen voluisset ire ad Absalom ad alium locum, non habuisset colorem pētendi licentiam à Dauid: quia ille malum præsumeret, ideo visum est sibi conuenientius ire in Hebron, & ista videtur esse causa melior. *Dixitq; ei rex, vade in pace.* Dauid enim non suspicatus est aliquod malum, ideo permisit eum ire liberè. *Et surrexit, & abiit in Hebron.* Intelligendum est, quod iuerint cum eo multi de seruis Dauid, sic dicitur infra, quod iuerunt cum eo de Ierusalem ducenti viri simplici corde causam penitus ignorantes. *Misit autem.* Hic ponitur secundum principale huius capit. scilicet Absalom conspiratio: nam congregauit in Hebron complices suos, & ibi cepit detegi conspiratio in Dauid: & dicitur. *Misit autem Absalom exploratores in vniuersas tribus Israel*, id est, immediatè, vt iuit in Hebron, misit de seruis suis, qui nouerant istud factum aliquos nuncios per omnes tribus Israël, & isti vocantur exploratores, quia occultè veniebant, & operabantur quousque omnibus res nota fieret, habebat autem Absalom confidentiam in omnibus tribubus Israël, quia omnes ad se induxerat per fraudes supra positas, ideo ad singulas tribus, & singulas vrbes misit nuncios, qui referrent eis ex parte Absalonis quid agere deberent, & quando. *Dicens, statim vt audieritis clangorem buccinæ, dicite: regnauit Absalom in Hebron.* Quilibet istorum nuntiorum ferebat tubam ad clangendum, & iam fuerat concordatum in Hebron, qua hora deberet ibi Absalom proclamari in regem, illa enim eadem hora iussum est, vt per singulas ciuitates clangeretur buccina, & omnes audientes dicerent simul, regnauit Absalom in Hebron: vel viuat rex Absalom, & sic factum est. *Porro cùm Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalem vocati*, id est, præter seruos suos vocauit Absalom ducentos de seruis Dauid, vt irent cum eo: hoc autem faciebat, vt minuerentur viri bellatores Dauid, & possent contra illos facilius præualere. *Euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes*, id est, isti ducenti viri iuerunt bono animo nescientes causam, scilicet, quia ignorabant istam iniquitatem, quam conceperat Absalom, sed putabant se ire cum illo ad sacrificia.

D

Respon. Auct.

E

Absalonis conspiratio.

F

Quare Absalom vocauit 200. de viris Dauid.

QVÆST. XVI.

QVÆRET aliquis, quare Absalom vocauit istos ducentos viros, quibus non audebat reuelare secretum suum: nam isti ad nihil essent ei vtiles, & possent nocere nimis, quia venirent ad Dauid nunciantes ea, quæ fiebant, & perturbaretur opus Absalonis. Respondendum, quod isti proficiebant ad aliquid Absalom, & non poterant nocere in aliquo. Primum patet, quia volebat Absalom pugnare contra Dauid, & quanto pauciores essent cum Dauid, tanto facilius Absalom poterat superare eos. Secundum patet, quia isti viri non poterant no-

cere

cere in aliquo, redeuntes ad Dauid ad nunciandum ea, quæ fiebant, quia tenebantur viæ ex omni parte, ita quod nullus posset transire ad Hebron in Ierusalem ad nunciandum aliquid Dauid, quousque omnia facta essent, ne ille veniens disturbaret illa: sic enim factum est, postquam fuit Absalom in Ierusalem: nam tenebantur portæ vrbis, ne quis inde egrederetur ad nunciandum Dauid ea, quæ faciebat Absalom: vnde Ionatham, & Achimaas, qui erant viri fortes cursores Dauid, & referebant ea, quæ fiebant in Ierusalem: non introierunt in vrbem, sed manebant extra apud fontem Rogel, & puella egrediebatur de vrbe secretè, & nunciabat eis: ibi tamen cogniti sunt, & misit post eum Absalom persecutores, captiq; fuissent, nisi mulier quędam abscondisset eos in puteo in Baurim, vt patet infra 17. Sed obiicietur, quod poterant venire nuntij de Hebron in Ierusalem: nam quidam venit ad eum, & dixit: toto corde Israël sequitur Absalom, vt patet inf. in litera. Respondendum, quod iste nuntius venit ad Dauid consumatis iam omnibus pertinentibus ad conspirationem, cùm iam Absalom non timeret Dauid, sed vellet venire super eum in Ierusalem: tunc enim dimissa est custodia viarum, & venit nuntius ad Dauid. Quod autem iste venerit expleta tota proditione, apparet, quia ad Dauid dixit: toto corde vniuersus Israël sequitur Absalom: Hoc tamen non erat nisi postquam conuenerunt multi de Israël in Hebron, & ibi facta sunt omnia pertinentia ad proditionem. *Accersiuit quoque Absalom Achitophel Gilonitem*, id est, vocauit cum cæteris Achitophel Gilonitem, id est, de ciuitate Gilo. Istum enim tanquam præcipuum vocauit, & cum eo habuit consilia omnium gerendorum. *Consiliarium Dauid de ciuitate sua Gilo*, id est, erat iste Achitophel consiliarius Dauid, eo quod erat vir magni cõsilij: & vocauit eum de ciuitate sua Gilo, id est, tempore huius coniurationis non erat Achitophel in Ierusalem, nec venit cum Absalone inde, sed erat in ciuitate sua Gilo. Erat autem ista ciuitas in sorte Iudæ, vt patet Iosue 15.

Absalom quare vocauit Achitophel.

QVÆST. XVII.

QVAERET aliquis, quare Absalom vocauit Achitophel. Respondendum, quod res, quas moliebatur Absalom, erant valde magnæ, scilicet, expellere de regno patrem suum, ideo opus erat magno consilio ad tractandum eas, non reperiebatur autem aliquis vir in toto Israël tanti consilij sicut Achitophel, vnde sequ. c. dicitur: consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum, sic erat omne consilium Achitophel: & cùm esset cum Dauid, & cùm esset cum Absalom, ideo Absalom conatus est vt eum ad se duceret. Dauid autem sciens Achitophel esse in consilio Absalonis, timuit valde, & dixit: Infatua quæso Domine consilium Achitophel: infra in litera.

Achitophel quomodo accessit ad coniurationem Absalom.

QVÆST. XVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Achitophel, cùm esset consiliarius Dauid, venit cum Absalone in coniurationẽ. Aliquis dicet, quod cùm esset Achitophel extra Ierusalem in vrbe Gilo, quæ fortè est circa Hebron, fecit eum duci Absalo, cui resistere non potuit; ideo fuit in coniuratione. Sed istud non stat, quia Absalom non intulit vim Achitophel, sed solùm dicitur, quod vocauit eum de vrbe Gilo. Item si inuitus ad hoc venisset Achitophel, nunquam dedisset rectum consilium, sed magis in fauorem Dauid fallendo Absalonem, sed non fecit, quia infra 17. dicitur, quod ipse dedit consilium vtile Absalom, Deus tamen infatuauit illud per verba Chusi, & ob hoc suspendit se Achitophel. eod. cap. Item si inuitus fuisset, non procurasset mala contra Dauid, procurabat tamen mala, & ipse per seipsum volebat illa exequi, ideo apparet, quod non venerat inuitus: sed nimis spontaneus: nam infra 17. ipse dixit, quod volebat congere sibi 12. millia virorum, & quod illa nocte irrueret super Dauid, & deleret eum: & sic facturus erat, nisi impediuisset Chusi; ergo verè ipse volebat mala contra Dauid. Dicendum igitur, quod Achitophel fuit princeps istius totius coniurationis, & ipse dedit audaciam Absaloni aggrediendi ista magna consilius de magnitudine consilij sui, causa autem fuit, quia Achitophel habebat Dauid exosum. Origo huius fuit, quia Dauid cognouit Bethsabee vxorem Vriæ, & fecit occidi Vriam, erat autẽ Bethsabee vxor Vriæ, & filia Eliam, supra 11. qui erat filius huius Achitophel, sic patet infra 23. cùm dicitur Eliam filius Achitophel Gilonites, & tamen Eliam erat pater Bethsabee: vt patet supra 11. ergo ipsa erat neptis Achitophel, pro ea ergo, & pro morte viri sui concepit Achitophel odiũ inexorabile contra Dauid, nũc autem putauit se consecuturum vindictam, & verissimè consecutus fuisset, nisi Deus impediuisset consilia eius: nam infra 17. dicitur, quod consilium suum erat vtile contra Dauid, sed Deus infatuauit illud. *Cumq; immolaret victimas, facta est coniuratio valida*, id est, cùm Absalom immolaret victimas, scilic. quia mansit ibi vno, vel duobus diebus immolando, facta est coniuratio valida, id est, conuenerunt ad eum multi de cõiuratione sua, ita quod pars sua erat iam satis valida. Sciendum autem quod licet Absalom nihil vouisset, nec iuisset in Hebron desiderio offerendi sacrificia, tamen obtulit sacrificia ibi per aliquot dies: & causa fuit, vt lateret propositum suum viris manentibus in vrbe, & aliis viris Dauid, qui venerant cũ eo, quousque conforraretur pars Absalonis, & tunc apertè procederetur contra Dauid. *Populusq; concurrens augebatur cum Absalom.* i. veniebat continuè magna multitudo de omnibus ciuitatibus Israël, & iungebantur Absalom; quia nuntij Absalonis ierãt per omnes ciuitates Israël, & locuti fuerant ex parte Absalom, atque publicauerant in clangore: regnauit Absalom in Hebron: tunc enim tanquam omnes sui essent, conueniebant ad eum in Hebron, vt adiuuarent illum contra Dauid. *Venit igitur nuntius ad Dauid.* Scilicet, de illis, qui erant in Hebron; & iam erat coniuratio manifesta, & non seruabantur viæ: vnde potuit ille nuntius venire ad Dauid. *Dicens: toto corde Israel sequitur Absalom.* Istud dixit nuntius, quia vidit multitudinem magnam de omnibus tribubus subitò confluxisse; & videbantur omnes venire alacri animo ad adiuuandum Absalom.

Quomodo totus Israel potuit moueri contra Dauid.

QVÆST. XIX.

QVAERET aliquis, quomodo totus Israël moueri potuit, vt acciperet in regem Absalonem deserto Dauid. Aliquis dicet, quod hoc factum est, quia Dauid acceperat regnum de domo Saulis, & ob hoc omnes de tribu Beniamin, de qua erat Saul, erant odiosi Dauid, & quomodocunque voluissent, quod ipse regnum perderet; sic patet de Semei filio Gera de cognatione Saulis, qui egressus est contra Dauid, quando fugiebat à facie Absalom, & lapides, ac puluerem iaciebat contra eum, & maledictionibus inquietabat, dicens, quod Deus transtulerat regnum de manu eius in Absalom propter mala, quæ egerat contra domum Saulis: sequenti cap. Sed obiicietur, quia tunc non gauderent ex hoc filij Beniamin. nam non redibat regnum ad tribum suam, in qua esse consueuerat, sed manebat in tribu Iudæ in filio Dauid. Respondendum, quod adhuc aliquo modo gaudere poterant viri de tribu Beniamin, quia quamquam dolerent, quod regnum esset translatum de tribu eorum in quocunque viro illud maneret, tamen gaudebant, quod esset ablatum de manu Dauid, etiam si transiret in quemcunque de quacunque tribu, eo quod habebant Dauid specialiter exosum, quia per ipsum fuerat ablatum regnum de stirpe ipsorum. Sed dicendum, quod ista ratio non stat, quia omnes tribus sponte elegerunt Dauid in regem, ipso non inferente vim alicui: immo nec rogante, vt patet supra 5. De hoc etiam 1. Paral. 12. vbi ponuntur illi, qui de singulis tribubus confluxerunt ad Dauid, antequam esset rex in Hebron, & antequam esset in Ierusalem. Quod autem obiicitur de isto viro Semei, qui maledicebat Dauid: dicendum quod istud non fuit generale in tota tribu Beniamin, sed in solo Semei accidit: vnde ipse solus de hoc veniam petiit, quando deductus est Dauid in Ierusalem, vt patet infra 19. ipse etiam pro hoc solus occisus est, seq. lib. cap. 2. Dicendum ergo, quod totus Israël potuit moueri cum Absalone contra Dauid propter duo. Primò propter magnam persuasionem, & inductionem, quam habuit Absalom ad

A omnes Israëlitas: nam quandocunque aliquis eorum veniebat ad iudicium coram rege, osculabatur eum Absalom, & loquebatur ei valde familiariter: vnde sic sollicitabat corda omnium virorum Israël, ita vt diligerent eum nimis: etiam quia habebant spem futurorum bonorum magnorum tempore illius, scilicet, quod magnam reipublicę curam gereret, & quod eorum negocia sollicitè expediret, sicut dixerat: Quis me cõstituat iudicem super terram, & veniant ad me omnes, qui habent negocium, & iustè iudicem? Secundum, & potissimum fuit voluntas Dei de puniẽdo Dauid, ipse enim dixerat, quod suscitaret malum contra eum de domo sua. supra 12. & intelligebatur de Absalom: sed hoc non poterat fieri, nisi populus consensisset Absalom, ideo Deus prębuit ei populum facilem ad persuasionem, scilicet, quod ex modica causa mouerentur contra Dauid, Deo permittente istud malum: & aliàs si Dauid non peccasset, multæ causæ simul venientes non suffecissent ad mouendum populum.

Humiliatio Dauid meritoria.

Et ait Dauid seruis suis. Hic ponitur humiliatio meritoria Dauid, & ista apparet in duobus. Primò de ciuitate confusibiliter recedendo. Secundò arcam in vrbem remittendo ibi. *Et dixit rex ad Sadoc.* Circa primum dicitur. *Et ait Dauid seruis suis.* Scilicet, monens eos, quod recederent de Ierusalem. *Qui erant cum eo in Ierusalem.* Dicitur hoc, quia Dauid non misit hic nuncios ad aliquos de seruis suis extra Ierusalem, eo quod credebat omnes vrbes iam confœderatas Absalom, ideo non expectabat, quod aliqua earum responderet ei tanquam domino mittendo auxilia, sed solùm portauit seruos suos illos, quos secum habebat in Ierusalem, quia de illis non credidit, quod aliquis coniurasset cum Absalom. *Surgite fugiamus,* id est, non maneamus in vrbe.

B

Quare Dauid fugit de Ierusalem.

QVÆST. XX.

QVAERETVR, quare Dauid fugit de Ierusalem: nam ipse habebat secum viros bellatores multos, & fortissimos, & erat in loco valde munito, vbi neminem poterat timere. Aliquis dicet, quod Dauid timuit manere in Ierusalem, eo quod Absalon congregaret totum Israël contra Dauid, & delerent Ierusalem, vel obsiderent magno tempore, quousq; cogerent manẽtes interius fame perire, vel se tradere: cùm autem fugeret, poterat euitare ista incommoda. Istud autem videtur innuere litera sequens, scil. nec enim erit nobis effugiũ à facie Absalõ: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat ciuitatẽ in ore gladij. Aliter dici potest, & melius, scilicet, quod Dauid non exiuit de vrbe timens, quod Absalom præualeret contra eum: nam cùm auderet pugnare contra eum in campo, facilius posset resistere ei manẽs in vrbe, sed fecit hoc ad placandum Dominum, quia Deus iratus ei concitauerat istud malum contra ipsum, ideo si ipse vellet resistere tanquam nihil mali egisset, non solùm conaretur resistere Absaloni, sed etiam Deo. & tũc Deus daret vires Absalom, vt præualeret contra Dauid ad inferendum aliquam molestiam in pœnam: voluit ergo Dauid humiliari fugiens de Ierusalem tanquam non potens resistere, quia Deus pugnabat contra ipsum: exiuit etiam nudis pedibus, & operto capite flens ipse, & serui sui, vt sic mererentur habere Deum propitium: sic patet seq. cap. cùm Semei malediceret Dauid, & iaceret lapides, & puluerem in eum, & voluisset Abisai abscindere caput illius: dixit Dauid: dimitte eũ, vt maledicat iuxta præceptum Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bona pro maledictione hac hodierna. Et ista est melior positio: nam absolutè non timebat Dauid Absalom. *Nec enim erit nobis effugium à facie Absalom,* id est, si manemus in vrbe, nullo modo poterimus resistere Absaloni, vel habere remedium contra ipsum, quia Deus adiuuabit eum. *Festinate egredi.* Volebat Dauid, quod omnes serui sui pararent se cito ad exeundum de vrbe. *Ne fortè veniens occupet nos,* id est, ne veniat ad vrbem antequam egrediamur, & occupet nos in vrbe, putabat enim Dauid, quod Absalom illico veniret in Ierusalem ad obsidendum Dauid, vt caperet, vel occideret eum, & sic regnaret sine hoste: & hoc verum erat, quia Absalom mox, vt congregauit multitudinẽ magnam in Hebron, venit in Ierusalem, putans quod ibi posset capere Dauid, sed iam fugerat. *Et impellat super nos ruinam.* Dupliciter intelligitur. Vno modo, quod si maneret Dauid in Ierusalem, Absalom veniens obsideret vrbem, & dirueret muros eius prę multitudine bellatorum, & impelleret ruinam super Dauid, & seruos suos, id est, faceret ruere muros super eos manentes in vrbe. Alio modo intelligitur, quod si maneret Dauid in vrbe, pugnaret Absalom contra eum, & impelleret ruinam super eum, & seruos suos, scilicet, quod non possent se defendere, & caderent gladio, & ista erat ruina. *Et percutiat ciuitatem in ore gladij.* Id est, postquam occiderit nos, percutiet reliquos habitantes in vrbe gladio.

C D

Cognouit verè Dauid, quod à Deo Absalom suscitatus esset contra eum, ideo ex humilitate dixit se non posse præualere.

QVÆST. XXI.

QVÆRET aliquis, an Dauid dicebat ista ex humilitate, scilicet, quod ipse, & serui sui non possent euadere à facie Absalonis, vel quia putabat, verum esset. Respondendum, quod Dauid putabat, & credebat certissimè, quod si maneret in vrbe, non posset resistere Absalom. Et ratio est, quia sciebat, quod Deus suscitauerat contra ipsum Absalonem filium suũ; nam hoc prædixerat supra 12. ideo si maneret in vrbe resistere volẽs, necesse esset, quod infligeretur ei aliqua pœna, eo quod Deus prædixerat illam, oportebat, quod caperetur in vrbe ad infligendam istam pœnam, & non solùm infligeretur pœna, quam prius meruerat, sed etiam quia nunc conabatur resistere pœnæ, quam Deus infligebat ei, & sciebat illam infligi pro peccato, & non humiliabatur: ideo fortè permisisset eum, vel multos de seruis suis cadere gladio, vnde non ausus est pugnare manens in vrbe, sed fugit, & humiliatus est coram Domino, affligens animam suam. Et tunc quia credidit, quod fortè Deus remisisset ei, ausus est pugnare contra Absalonem, tanquam iam non pugnaret contra Deum vindicantem peccata, sed contra hominem aggredientem iniqua. *Dixerúntque serui regis ad eum, omnia quæcunque præceperit Dominus noster rex, libenter exequimur serui tui.* Quamquam viderent viri Dauid, qui erant animosi, & bellatores magni, quod est quasi opprobrium fugere de vrbe, quia tamen viderunt regem hoc velle ex afflictione spiritus, dixerunt se libenter obedituros. *Egressus est ergo rex, & vniuersa domus eius.* Scilicet, festinauerunt egredi de Ierusalem. Vocatur autem domus regis familia eius, scilicet, vxores suæ, serui, & ancillæ, & filij, nihilque reliquit Dauid de omnibus, quæ pertinebant ad eum præter decẽ mulieres concubinas, vt patet in litera, & si fortè dimisisset vxores suas; omnes cognouisset Absalom, sicut cognouit decem concubinas eius coram toto populo. *Pedibus suis,* id est, non egressi sunt equitantes, sed pedibus suis mouebantur tam rex, quàm vxores, & filij sui: & non solùm ibant pedestres, sed etiam discalciatis pedibus, vt patet infra in litera.

E F

Quare Dauid, & omnes, qui cum eo erant, egressi sunt pedestres.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR quare Dauid, & qui cum eo erant, egressi sunt pedestres. Aliquis dicet, quod hoc factum est prę velocitate exeundi, & angustia temporis: nam dixerat Dauid festinare egredi: ne fortè veniens occupet nos: vnde non potuerunt accipere equos, sic fuit in Ægypto, quia præ velocitate exeundi non potuerunt fermentare panem, sed ligauerunt conspersas massas in paleis. Exo. 12. Sed dicendum, quod hoc non stat; quia nihil moræ contracturi erant sumendo equos, sed potius facilius agerent, quia equitantes velocius fugerent, quàm pedestres: maximè mulieres, & pueri teneri. Alij dicent, quod hoc fecit Dauid, quia nesciebat, quo iturus esset, & præ angustia temporis, & fortè non reperiret pascua pro inmentis: ideo potius voluit quod manerent in vrbe. Sed hoc non stat, quia Dauid & omnes viri sui exponebant seipsos ad mortem recedendo de Ierusalem, & nesciebant an cibos habere possent; ergo à fortiori exponerent animalia sua morti, si putarent ea sibi aliàs esse vtilia, siue pastum habere putarent, siue non. Potissimè, quia facilius erat per desertum, & per a-

gros

gros animalia paſtum inuenire quàm homines. Item ſi ex hac cauſa factum eſſet, iuiſſet Dauid, & qui cum eo erant, pedeſtres ſolùm; ſed non ſolùm hoc, immo etiam nudis pedibus, & velato capite exibat Dauid, vt patet infra in litera, ergo non procedebat ſine equo propter cauſam dictam. Dicendum igitur, quod Dauid, & omnes, qui cum eo erant, iuerunt pedeſtres, & confuſe, implorando Dei miſericordiam, vt auerreret ab eis furorem ſuum. Nam Dauid ibat nudis pedibus, quod pertinebat ad magnam afflictionem, cùm eſſet delicatus, & tener nutritus in delitiis, ſic patet infra 23. ſcilicet, in cathedra ſapientiſſimus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, & intelligitur de Dauid, qui ſolus ſedebat in cathedra. Ibat etiam Dauid flens, & operto capite in ſignum magni mæroris, quæ ipſe nullatenus feciſſet pro malis, quę ſuſtinebat ab Abſalone, niſi vellet Deum ſibi propitium reddere. Item patet hoc, nam libenter ſuſtinuit irrogatas iniurias à Semei, licèt potuiſſet abſcindere ei caput, dicens: dimitte, vt maledicat mihi, ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meã, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna, vt patet ſeq. cap. ergo vt affligeret ſe Dauid, & omnes, qui cum eo erant, egreſſus eſt nudis pedibus ipſe, & familia ſua: ſic enim Niniuitæ audientes ciuitatem ſubuertendam, exuerunt ſe veſtibus bonis, indutíque ſacco ſederunt in cinere, vt patet Ionæ 3. *Et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad cuſtodiendam domum.* Iſtæ decem mulieres derelictæ ſunt in palatio regis ad cuſtodiam rerum domeſticarum: nam nihil Dauid duxit ſecum de theſauris ſuis, vel de his, quę poſſidebat, ſed omnia reliquit in vrbe, non putans illa diripienda: nam ſciebat, quod non erat quæſtio ſuper auro & argento, ſed ſuper capite viri tollendo ad ſuſcipiendum regnum.

Sciendum, quod iſtæ mulieres vocantur hic concubinæ, ſed ſupra 12. vocantur vxores cùm dicitur: Suſcitabo malum de domo tua, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis ſolis huius: ſunt tamen ſecundùm veritatem concubinæ, & non vxores, & ſic vocantur hic, & ſeq. c. & infra 20. Item veriſimile eſt, quod Dauid dimitteret concubinas, & non vxores: quia illas dimitteret, de quibus minus doleret, minus tamen doleret de concubinis, quàm de vxoribus: ideo dimitteret concubinas: niſi fortè dicamus Dauid non habuiſſe concubinas, ſicut aſſerit Nicolaus, ſed non ſtat, quia ſupra 6. & primo Paralip. 3. diſtinguuntur vxores, & concubinæ Dauid: de quo ſatis dictum eſt ſupra 6. quæſt. 12. Cùm autem obiicitur, quod ſupra decimoſecundo vocantur vxores, dicendum quod ibi fuit cauſa quare vocarentur vxores, & non concubinæ, quę cauſa ibi declarata eſt.

Quare Dauid reliquit ſolas mulieres in domo.

QVÆST. XXIII.

QVAERETVR vlterius, quare Dauid reliquit iſtas decem concubinas in Ieruſalem, cùm totam familiam ſuam inde educeret, & formidare poterat aliquam ſæuitiam hoſtis in illas. Reſpondendum, quod Dauid reliquit illas, quia non timuit quod occiderentur, cùm eſſent fœminæ: non reliquiſſet autem aliquos de ſeruis ſuis, quia timeret, quod Abſalom occideret illos, putans, quod manſiſſent ad aliquas inſidias, vel ad renunciandum Dauid ea, quæ fierent in Ieruſalem, ideo cũ illis decem mulieribus nullum virum reliquit ad earum ſolatium, & neceſſitatem.

Quare Dauid auſus eſt relinquere concubinas ſuas ſine timore, quod cognoſcerentur.

QVÆST. XXIIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid auſus eſt dimittere in domo concubinas: nã timere debuiſſet, quod Abſalom cognoſceret eas: nam Deus dixerat, quod aliquis de domo ſua cognoſceret vxores eius, ſupr. 12. Aliquis reſpondebit, quod Dauid non timuit hoc, quia Deus comminatus fuerat, quod alius cognoſceret vxores eius, & non dixit de concubinis, ideo putauit, quod non cognoſcerentur ab Abſalom. Sed non ſtat, quia in ſcriptura variè accipiuntur iſta nomina, ſcilicet, aliquando vxores pro concubinis, & aliquando concubinę pro vxoribus: ideo cùm Dauid ſciret modum loquendi Dei per Prophetas, póterat intelligere, quod per vxores poſſent accipi concubinæ, & ſic formidaret. Aliter reſpondebit aliquis, quod Dauid intelligebat illud dictum Dei tam de vxoribus, quàm de concubinis, credidit tamen quod Abſalom non eſſet ille, qui cogniturus eſſet vxores ſuas, ſed ſolùm, qui ſuſcitaret gladium contra eum: nam duæ pœnę infligendę prænunciatæ fuerant Dauid, ſcilicet, quod nunquam deficeret gladius à domo eius: ſecunda quod ſuſcitaret malum de domo ſua, & dormiret cum vxoribus illius. Primum putauit nunc Dauid compleri in Abſalom. Secundum autem putauit aliàs eſſe futurum, ideo non formidauit dimittere cõcubinas. Sed hoc non ſtat, quia ſi hoc cogitaſſet Dauid, quamquam neſciret an euenturum eſſet nunc: tamen propter dubium eligeret ſecurius, & duceret illas ſecum. Dicendum ergo quod Dauid nunc nihil cogitauit de hoc: nam quamquam ſciret, quod gladius Abſalom veniebat ſuper eum, quia Deus ſic prædixerat, tamen de vxoribus ſuis rapiendis nihil nunc recordabatur, & Deus hoc faciebat, vt puniretur Dauid iuxta diffinitionem ſuam, & fecit quod obliuiſceretur: alioquin duxiſſet ſecum omnes concubinas ſuas, & non completa fuiſſet ſententia Dei contra illum: vt ergo compleretur, Deus excæcauit eũ, ne aduerteret ad hoc, & reliquit concubinas. Sic enim facere ſolet Deus, cùm vult aliquem punire, quoniam non dat ei ſpiritum, nec cor intelligens, ſed excæcat cor eius, & aures eius aggrauat, vt videns non videat, & audiens non intelligat, vt patet Iſa. 6. & Matt. 13.

Cur Deus in pœnam Dauid non vxores, ſed concubinas proſtitui voluit.

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR vlterius, cum Deus vellet punire Dauid prõ adulterio in ſimili actu, quare non fecit, vt vxores ſuæ cognoſcerentur ab alio, in quo erat adulterium, ſed fecit cognoſci concubinas, & in hoc non erat adulterium: cum ille non ſint alligatæ vinculo matrimoniali. Reſpondendum, quod quamquam Deus vellet punire Dauid: tamen miſerebatur eius, & non puniebat durè: ſi tamen vxores Dauid fuiſſent cognitæ ab Abſalom, erat magnum dedecus Dauid: quia quilibet homo etiam paruulus de media plebe natus, reputat maximum malum ſibi eſſe vxorem ſuam ab alio cognoſci. In cõcubina autem nimis diſtat, quia concubina nullo vinculo tenetur ſicut vxor, ideo paruum dedecus eſt. Sed adhuc dicendum, quod licèt vxores Dauid cognitæ fuiſſent tunc ab Abſalom: non eſſet tantum dedecus, ſicut ſi nunc vxor vnius cognoſceretur ab alio, eo quod tunc poterat repudiari vxor, & accipi alia: & ſic quaſi tollebatur dedecus: nunc autem propter ſimilem caſum non poterat dimitti vxor quantum ad vinculum, nec quantum ad torum, vel cohabitationem: ideo grauius nunc tolleraretur. *Egreſſuſq; rex, & omnis Iſrael pedibus ſuis*, id eſt, omnes Iſraëlitę exiuerunt pedeſtres, ita quod nullus equitabat, quamquam haberent equos. Hoc autem fuit, quia cum viderent regem pedeſtrem ire, erubeſcebant ipſi equitare; ſed elegerunt omnes cum rege dolere, & implorare miſericordiam Dei. *Stetit procul à domo*, id eſt, ſtetit extra Ieruſalem procul. Et eſt ſenſus, quod quando Dauid, & ſerui ſui egreſſi ſunt de Ieruſalem, ſteterunt extra vrbem procul ſubſiſtentes aliquanto ſpatio: & hoc quia expectabant, vt congregarentur ibi omnes, ſi fortè aliqui nondum egreſſi eſſent de vrbe, vel tardius egrederentur, vt omnes ſimul irent. In Hebræo habetur. *Stetit in domo longinqua, vel in domo de longe*. Eſt ſenſus, quod ſtetit in aliqua domo, quæ erat longè ab vrbe. Sed iſtud accidit propter improprietatem idiomatis, & ſenſus eſt, quem facit litera noſtra. *Et vniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta eum*. Scilicet, omnes de domo ſua erant coniuncti, & circundantes illum. *Et legiones Cerethi, & Pheleti*. Aliqui putant, quod Cerethi, & Pheleti erant iudices, qui ferebant ſententias admirabiles: ſicut eſt illa, quam dedit Salomon. ſequenti lib. capit. 3. Vnde Cerethi interpretantur exterminatores: Phelethi autem admirabiles, id eſt, ferentes admirabiles exterminationes, vel ſententias. Sed non ſtat, quia iſti ſunt viri pugnatores. Quod patet, quia diſtincti erant per legiones: legio tamen eſt numerus multus. Item quia legio continet ſex mille ſex-

centos ſexaginta ſex, & ſic eſſent valde multi iudices: nunquam tamen ponuntur tot iudices, quia non erant neceſſarij ad aliquid. Dicendum igitur, quod erant duæ turmæ pugnatorum admirabilium, qui ſic vocabantur, & in eis erant aliquot legiones. *Et omnes Gethæi pugnatores validi ſexcenti viri*, id eſt, etiam ibant apud regem omnes Gethæi, qui erant ſexcenti viri.

Gethæi, qui cum Dauid erant, qui eſſent.

QVÆST. XXVI.

QVÆRENT aliqui, de iſtis Gethæis, qui erant. Aliquis reſpondebit, quod erant ſexcenti viri, qui venerunt ad Dauid de vrbe Geth de terra Philiſthinorum. Nam Dauid manſerat in vrbe Geth eo tempore, quo fugit de terra Iſraël, ſcilicet, per quatuor menſes. præc. li. c. 27. & tunc viri Gethæi cognoſcentes probitatem eius, deſiderauerunt manere cum Dauid, & venerunt ſexcenti viri cum eo de vrbe illa: quando ipſe rediit in terram Iſraël. Et hoc videtur ſignificare litera, dicens: omnes Gethæi ſexcenti viri, qui ſecuti fuerant eum de Geth, id eſt, venerunt cum eo de vrbe illa. Sed dicendum eſt, quod non venerunt cum Dauid aliqui viri de vrbe Geth, quando ipſe venit in terram Iſraël, ſed ſoli illi viri, quos ipſe ſecum tulit de terra Iſraël in Geth: illi redierunt cum eo. Et patet hoc, quia Dauid non habitabat in vrbe Geth, ſed in Siceleg: & ibi non habitabant aliqui Gentiles; ſed ipſe ſolus cum viris ſuis, vt declaratum eſt præc. li. c. 27. vnde non poterat accipere viros de Geth: nec de Siceleg, quia non communicabat cum eis. Item patet efficacius, quia Dauid obſeruabat ſe nimis ab omnibus Philiſthinis, ne cognoſcerent quid ipſe agebat, dū erat in terra illorum: nam ibi faciebat prędam in terram Amalechitarum, Geſſuri, & Iezei, vt declaratum eſt præalleg. c. Et dicebat regi Geth, quod faciebat prædas in terra Iſraël. Et ob hoc dicitur ibidem, quod quando veniebat de pręda, nullum viuere permittebat, ne referret regi Geth ea, quæ fecerat Dauid. eo. c. Si tamen Dauid habuiſſet ſecum aliquos de Philiſtinis: illi cognouiſſent fraudem Dauid, & retuliſſent regi Geth: vel ſaltem, dato quod eſſent ſatis fideles, Dauid timeret quod reuelarent facta eius: non auderet ergo tenere ſecum aliquem de viris terræ illius: nec tenuit, dum ibi manſit. Non eſt etiam veriſimile, quod aliquos de terra illa duxiſſet ſecum, quando inde rediit in terram Iſraël, quia quaſi fugitiuus inde receſſit, neſcientibus Philiſthinis, ſcilicet, quando ipſi erant in bello contra Saulem: ergo non erant aliqui Gethæi cum Dauid, qui veniſſent cum eo de vrbe Geth. Sed dicendum, quod iſti ſexcenti viri Gethæi erant illi, quos duxit Dauid ſecum in terram Philiſthinorum, quando fugit à facie Saulis, & manſerunt cum eo in terra ipſa quamdiu ibi fuit: & poſtea regreſſi ſunt cum eo in terram Iſraël. Vnde dicitur ſupra ſecundo, quod omnes illos viros, quos habuit Dauid in Geth, reduxit ſecum ſingulos cum domo ſua, & locauit eis in oppidis Hebron: iſti autem, quia fuerant cum Dauid in omnibus anguſtiis ſuis, erant ei nūc valde accepti, & familiares: vnde apud ipſum ibāt, quando egrediebatur. Nec obſtat, quod dicitur, quod iſti erāt Gethæi: nam etiam ipſi ſerui Dauid vocabantur Gethæi: non quia erant de Geth, ſed quia ibi manſerant aliquo tempore. Sic enim Obededom vocatur Gethæus, tamen ipſe erat Leuita. primo Paralipo. 15. & 16. Conſtat tamen Leuitas non poſſe eſſe de Gentilibus, ſed de tribu Leui. Item dicitur, quod erant ſexcenti, hoc valde conuenit, immo quaſi probat, quod dictum eſt, quia ſexcenti viri erant, quos duxit Dauid in terram Geth, vt patet præced. lib. c. 29. & 30. Nam etiam in terra Iſraël habebat ſecum Dauid illos ſexcentos viros, vt patet præced. lib. cap. 23. & 25. Item iſti viri erant pugnatores validi, quia primo Paralipom. 12. dicitur, quomodo omnes, qui fuerunt cum eo in terra Philiſthinorum, erant viri fortiſſimi: non ergo fuerunt iſti aliqui Philiſthini Gethæi. *Qui ſecuti fuerant eum de Geth*, id eſt, iſti ſexcenti viri ſecuti fuerant Dauid de Geth, id eſt, venerant cum eo inde. Et non eſt ſenſus, quod de ciuitate, vel de terra illa habuit eos: ſed quia iuerunt illuc cum eo de terra Iſraël, & redierunt cum eo. *Pedites præcedebant regem*, id eſt, omnes iſti prædicti præcedebant regem recedendo de Ieruſalem. *Dixit autem rex ad Ethai Gethæum, cur venis nobiſcum?* Eſt ſenſus, quod inter illos ſeruos regis veniebat Ethai, & Dauid noluit vexare eum faciendo, quod veniret cum eo ad labores illos, quos ignorabat, ideo dixit, cur venis nobiſcum, quaſi dicat, non venias. *Reuertere, & habita cum rege*, id eſt, non venias mecum, ſed redi in Ieruſalem, & ibi habitabis cum rege, ſcilicet, cùm Abſalom qui eſt rex nouus, quaſi dicat, ibi poteris eſſe in quiete: mecum autem eris in laboribus. *Quia peregrinus es, & egreſſus de loco tuo*, id eſt, non eſt bonum, quod venias mecum: quia ſi tu eſſes oriundus de terra hac, & ſemper manere deberes in ea, iuſtum eſſet, quod in hac turbatione mecum patereris, ſed peregrinus es, ſcilicet, non eſt iſta terra tua: ſed egreſſus es de loco tuo propter aliquam cauſam animo redeundi illuc, & venifti ad terram iſtam, vt hic quieſceres: quod ergo turberis nunc nobiſcum, & ſuſtineas labores ſine cauſa, tanquam ſi eſſes de origine terræ huius, iniuſtum eſt. *Heri veniſti, & hodie compelleris nobiſcum egredi*. Iſta erat alia cauſa ad hoc, quod deberet manere, quaſi dicat, ſi multo tempore manſiſſes in terra hac, & lætatus fuiſſes: non erat iniuſtum, quod nunc nobiſcum turbareris, vt ſicut de bonis illius communicaueras, ita mala eius ſuſtineres: ſed heri veniſti, & nondum ſuſcepiſti aliquod bonum: quod ergo hodie egredi compellaris propter me, valde iniuſtum eſt. In Hebræo habetur. *Captiuus es de loco tuo*. Vbi nos dicimus peregrinus es, & egreſſus de loco tuo: quod ad idem pertinet, ſed vocatur in Hebræo captiuus ille, qui peregrinus eſt, vel exul. *Ego autem vadam, quò iturus ſum*, id eſt, non vadas mecum, quia ego vadam, quò iturus ſum, id eſt, ad locum incertum, vbi mihi bonum proſpexero, tu autem laborares ſi vagareris per loca incerta.

Ethai Gethæus quis eſſet.

QVÆST. XXVII.

QVÆRET aliquis de iſto Ethai Gethæo quis erat. Aliqui reſpondent, quod erat filius regis Geth, & amore Dauid venerat cum eo. Ad hoc autem inducunt, quia dicitur, quod erat peregrinus, ſcilicet, quia non erat de progenie Iſraël: ſed natus erat, & nutritus in Geth, ſic tenet Ra. Da. Kim. Alij autē dicūt, quod iſte Ethai erat de terra Iſraël, ſed vocatur Getheus, quia fuit ibi aliquanto tempore cum Dauid, & venit in terram Iſraël. Sic enim omnes viri, qui iuerunt cum Dauid in terram Philiſthinorum vocantur Gethæi, vt ſupra declaratum eſt. Sic etiam Obededom vocabatur Gethæus, & tamen erat Leuita. Sed hoc non ſtat, quia Dauid dixit hic: reuertere, & habita cū rege, quia peregrinus es: nullus tamen de Iſraëlitis vocabatur peregrinus in terra Iſraël, ſed ſolùm illi, quia erant de gentilitate, ergo non erat Ethai Iſraëlita. Item quia dixit Dauid, egreſſus es de loco tuo, ergo locus Ethai non erat in terra Iſraël, ſed in aliis gentibus. Item Dauid dixit, heri veniſti, & hodie compelleris nobiſcum egredi, ſi tamen veniſſet iſte cum Dauid de Geth, & illuc iuiſſet, non diceret ei Dauid: Heri veniſti, quia plures eſſent quàm 28. vel quaſi 30. anni, quibus veniſſet, quia nunc erat 28. vel 30. annus regni Dauid, vt ſupra declaratum eſt in litera. Item non ſtat poſitio Ra. Dauid Kimhi, & aliorum, qui volunt, quod iſte eſſet filius regis Achis, & veniſſet cum Dauid de terra Geth, quando inde venit Dauid: quia ſupra probatum eſt, quod Dauid venit inde ante quam regnaret, & erant iam 28. vel 30. anni ab eo tempore, hic tamen dicitur ad Ethai, heri veniſti, & hodie compelleris egredi nobiſcum, ergo non venit à principio cum Dauid. Item dicitur, cōpelleris egredi nobiſcum, quaſi non eſſet Ethai de ſeruis regis, ſed alienus. Si tamen 30. annis manſiſſet Ethai cum Dauid, & veniſſet de Geth animo manendi cum eo, iam non eſſet alienus à ſeruis Dauid, ſed computaretur de ſeruis eius, ideo non venerat à principio, cùm hic computetur, vt alienus. Item non ſtat poſitio illorum, qui dicunt, quod erat de terra Iſrael, quia dixit Dauid: Dominus faciat tecum miſericordiam, & veritatem, quia oſtendiſti gratiam, & fidem: ſi tamē eſſet de terra Iſrael, non poterat oſtendere Dauid gratiam, quia ante hoc nūquam fuerat Dauid in neceſſitate, vt aliquis de terra Iſraal poſſet ei facere miſericordiam, ergo erat iſtud in terra aliena, in qua Dauid egerat miſericordia, ſcilicet, in terra Philiſthinorum. Dicendum ergo, quod iſte Ethai erat Philiſthęus de vrbe Geth, & erat magnus vir, cùm autem Dauid fuit in terra illa profugus à facie Saulis, ille oſtendit ei affectum beneuolum, & benefecit illi: nunc verò inſurgente aliqua contentione in

terra

terra Gethæorum, Ethai receſſit inde, & venit ad Dauid, confidens ſe bene manſurum apud eum, ſicut ipſe benefecerat illi in terra Philiſthinorum. Erant autem pauci dies, quibus venerat Ethai, quando ortum eſt iſtud bellum Abſalom contra Dauid. Et ſecundùm hoc non ſequitur aliquod inconueniens in litera: nam Ethai vocatur Gethęus, quia erat de Geth: etiam dixit ei Dauid, habita cum rege, quia peregrinus es, id eſt, non es de terra iſta, ſed Gethæus. Etiam dicitur, egreſſus es de loco tuo, id eſt, nunc non veniſti huc animo manendi hic ſemper, ſed recedendi quando tibi expediret, etiam dixit ei, heri veniſti, & hodie compelleris egredi, id eſt, pauci dies ſunt, ex quo egreſſus es de terra tua. *Reuertere, & reduc tecum fratres tuos,* id eſt, reuertere in Ieruſalem, non venias mecum, & fac reuerti fratres tuos, ſcilicet, viros, qui tecum ſunt, & venerant cum eo de terra ſua. In Hebræo dicitur. *Reuertere, & fac reuerti fratres tuos tecum.* Quod idem eſt, quia fratres ſui erant in poteſtate eius. *Et Dominus faciat tecum miſericordiam, & veritatem,* id eſt, Dominus benefaciat tibi. Hoc dicebat Dauid tanquam expediens ſe de Ethai. Benefecerat enim Ethai regi Dauid in terra ſua, & Dauid intendebat rependere illi vicem nunc, dum manebat cum eo, & quia iam recedebat ab illo, & neſciebat, an vltra viſurus eſſet eum, vel venturus ad talem ſtatum, in quo poſſet ei benefacere, commendabat eum Deo, orans vt Deus retribueret ei illa, quæ ipſe Dauid impenderat, quando erat in terra ſua. Dicitur autem miſericordiam, & veritatem, quia Deus dicitur alicui ſeruare veritatem quando promiſſa homini tribuit: vel quantum homo meretur ei, impendit. Dicitur autem facere vel ſeruare miſericordiam, quando facit aliquid ſupererogationis, ſcilicet, quia plura largitur, quàm promiſit, vel quàm homo mereatur: ſic enim Dauid orabat, vt non ſolum Deus retribueret Ethai quantum ipſe benefecerat Dauid, ſed etiam aliquid vltra. *Quia oſtendiſti gratiam, & fidem,* ſcilicet, quia quando eram in terra tua, oſtendiſti mihi gratiam benefaciendo ſponte, in quibus non tenebaris, oſtendiſti etiam fidem, id eſt, ſeruaſti fidelitatem in omnibus, quæ mihi promiſiſti, & pro his oro, vt Deus faciat tibi miſericordiam, & veritatem.

Fratres Ethai qui eſſent.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRET aliquis: qui erant fratres iſtius Ethai. Reſpondet Rab. Da. Kimhi, quod iſti erant ſexcenti viri Gethęi, de quibus ſupra dicitur, quorum ipſe erat princeps, & vocatur hic frater eorum, quia in exercitu dux, & milites ſui dicuntur quaſi fratres. Sed hoc non ſtat, quia 600. viri Gethæi, de quibus ſup. dicitur, non erant de ſtirpe Gethæorũ, ſed erant Iſraëlitæ, vt ſupr. probatum eſt, Ethai tamen erat Gethæus origine, ſicut etiam ipſe Ra. Dauid confitetur, ergo non erant illi fratres ſui. Item illi 600. viri Gethæi, ſiue ponantur de ſtirpe Iſraël, ſiue de ſtirpe Gethæorum, venerunt cum Dauid, quando ipſe venit de terra Philiſthinorum, vt patet ſupra, ſcilicet, & omnes Gethæi, qui ſecuti fuerant eum de Geth, id eſt, qui venerunt cum eo de Geth: ſed Ethai nõ venit de Geth cum Dauid, ſed pauci dies erant, quibus venerat, vt ſup. probatum eſt: ergo non erant illi ſexcenti viri fratres ſui. Item dicitur ſupra, quod Dauid procedebat de Ieruſalem, & iuxta eum legiones Cerethi, & Pheleti, & omnes Gethæi ſexcenti viri, & tamen poſt hoc dicitur ad Ethai: reuertere, & habita cum rege, & reduc tecum fratres tuos: ergo non erant illi ſexcenti viri fratres Ethai, quia illi dicuntur ſerui Dauid. Item patet, quia cùm Ethai nollet manere in Ieruſalem, dixit ei Dauid, veni, & tranſi, id eſt, tranſi nobiſcum, & tamen iam dictum erat de ſexcentis viris Gethæis, quod ibant iuxta regem: ergo non erant iſti fratres Ethai. Item quia dicitur, & tranſiuit Ethai Gethæus, & omnes viri, qui cum eo erant, & tamen iam dictum fuerat de ſexcentis, quod tranſierant cum Dauid: ergo nõ erant illi ſexcenti viri fratres Ethai. Dicẽdum igitur, quod iſti fratres Ethai erant aliqui viri, qui venerant cum eo de terra Gethæorum: quia erat Ethai magnus vir, & manebat cum eo in Ieruſalem: nunc autem volebat Dauid, quod tam ipſe quàm viri ſui redirent in Ieruſalem, quia erant peregrini: ſed noluerunt. *Et reſpondit Ethai regi, dicens.* Erat enim Ethai bonus vir, & glorioſus: magis virtutem diligens, quàm quietem: ideo præelegit cum amico ſuo Dauid in mortem ire, vel in quamcumque ſæuientem fortunam: quàm amico relicto delitiis affluere. *Viuit Dominus, & viuit Dominus meus rex,* id eſt, iuro per vitam Dei, & per vitam regis, quod non dimittam te. Iurauit autem Ethai, vt non liceret ei retrocedere, & vt Dauid non inquietaret eum ſuadendo quod recederet. *Quoniam in quocunque loco fueris Domine mi rex, ſiue in morte, ſiue in vita; ibi erit ſeruus tuus,* id eſt, vbicumque fueris ſiue in proſpera, ſiue aduerſa fortuna, nunquam te dimittam, hoc enim erat perfecta virtus, & firmiſſima amicorum lex: indiuiſibiles eos ad quæcumque fieri. Ex quo apparet, quod non erat Ethai amicus vtilis, vel delectabilis; ſed honeſtiſſimus, quia illi viſa aduerſitate diſcedunt, cùm ibi ceſſet vtile, & delectabile, propter quod ipſi mouentur: quo ceſſante, neceſſe eſt amicitiam diſſolui, vt patet Ethicor. 8. ideo dicitur: Eſt enim amicus ſecundùm tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis, Eccleſ. 6. *Et ait Dauid Ethai: Veni, & tranſi.* Cùm vidiſſet Dauid probitatem, & firmitudinem viri: quod præeligeret pro eo aduerſa pati, noluit eũ contriſtare amplius, contrarium ſuadendo, ſed ſuſcepit eum inter ſuos. *Et tranſiuit Ethai, & omnes viri qui cum eo erant.* Tranſierunt locum, in quo erat rex. Sciendum autem, quod Dauid egreſſus cum feſtinatione de Ieruſalem, proceſſit vſque ad torrentem Cedron, qui eſt inter Ieruſalem & montem Oliueti, diſtans aliqualiter ab vrbe inter hortos vrbis, & ibi expectauit viros ſuos, vt ſciret, qui ibãt cum eo: & ibi dixit ad Ethai quod rediret, qui noluit: ideo tam ipſe quàm viri ſui tranſierunt torrentem. Omnes autem, qui tranſibant torrentem, ituri erant cum Dauid. *Et reliqua multitudo,* id eſt, totus alius populus, qui veniebat cum Dauid, tranſiuit torrentem. *Omnes q; flebant voce magna.* Totus enim populus, qui erat cum Dauid flebat, ſicut videbat flere Dauid: ipſe tamẽ Dauid flebat, vt Deus miſereretur eius: aliorum autem de multitudine quidam præſentia incommoda aſpicientes, lugebant; alij verò diuinã implorantes propitiationem. *Et vniuerſus populus tranſibat,* id eſt, omnes tranſibant torrẽtem Cedron, & Dauid expectabat quouſque omnes tranſirẽt: vt iret totus populus ſimul. *Rex quoque tranſgrediebatur torrentem Cedron,* id eſt, poſtquã omnes tranſierunt, tranſiuit ipſe rex, vt neminem dimitteret citra torrentem. *Et cunctus populus incedebat contra viam oliuæ, quæ reſpicit ad deſertum,* id eſt, tranſito torrente Cedron procedebat totus populus contra viam oliuæ, id eſt, contra mentem Oliueti. Et dicitur, quæ reſpicit deſertum, quia mons Oliueti eſt contra deſertum reſpectu Ieruſalem, accipitur autem hic oliua pro monte oliuarum, ſicut accipitur muſca pro pluralitate muſcarum, ſ. venit muſca grauiſſima, id eſt, muſcarum. Exod. 8. Sciendum autem, quod mons Oliueti diſtat à Ieruſalem per mille paſſus, vt patet Act. 1. vbi dicitur quod reuerſi ſunt Apoſtoli Ieroſolymam à mõte, qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ieruſalem Sabbathi habens iter: poterant enim Iudæi ambulare in ſabbatho mille paſſus. Torrens autem Cedron erat in medio itineris procedentibus de Ieruſalem ad mõtem Oliueti: ideo poſtquam totus populus tranſiuit torrentem, procedebat contra montem Oliueti. Sic apparet inf. Ob hoc autem Chriſtus viſitabat iſta duo loca, ſcilicet, torrentem Cedron, & hortos, qui erant apud ipſum, & montem Oliueti. Nam conſueuerat Chriſtus ſemper per noctem dormire extra ciuitatem in monte Oliueti ſuper terram, & cum eo diſcipuli eius, & poſtea in aurora veniebat in Ieruſalem, & prædicabat quotidie. Sic patet Luc. 21. Erat autẽ diebus docens eos in templo: noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti, & omnis populus diluculo manicabat ad eum in templo audire eum. Frequentabat etiã Dominus Iesvs torrentem Cedron, & hortos, qui erant apud illum. Nam illuc frequenter conueniebat cum diſcipulis ſuis, quando ibat in montem Oliueti, & ibi captus eſt. De hoc Ioannis 18. Egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe cum diſcipulis ſuis. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. In Hebræo habetur. *Cunctus populus incedebat ſuper facies viæ reſpicientis deſertum.* Et non ponitur ibi contra viam Oliuæ. Litera tamen noſtra poſuit hoc ad magis explanandum, quia iſta idem ſunt. Nam via reſpiciens deſertum, erat via Oliuæ. Et ſic dicitur, infra in litera, quod Dauid aſcendebat cliuum oliuarum, id eſt, montem oliuarum. *Venit autem Sadoc, & vniuerſi Leuitæ cum eo portantes arcam fœderis Dei.* Sadoc erat ſummus ſacerdos,

Torrẽs Cedron vbi.

Quare Chriſtus ſæpe viſitabat torrentẽ Cedrõ, & montẽ Oliueti. Chriſtus p̃ nocte dormiebat extra ciuitatem in montẽ Oliueti ſuper terrã.

A & cum eo Abiathar, vt patet ſupra 8. & 1. Paral. 24. erat autem Sadoc quaſi præcipuus, & veniebant cum eo Leuitæ portantes arcam fœderis. Nam arca erat in Ieruſalem in domo Dauid in loco, quem parauerat ei Dauid, & cùm egreſſus eſt, acceperunt Sacerdotes, & Leuitæ arcam ferentes eam vſque ad torrentem Cedron, & inde reuerſi ſunt.

An licebat arcam educi de loco ſuo ad portandum cum Dauid.

QVÆST. XXIX.

QVÆRETVR, an licebat arcam educi de loco ſuo ad portandum cum Dauid. Aliquis dicet, quod non, quia arca debebat ſemper manere abſcondita in loco ſancto, & propter hoc in ſanctuario datus eſt ei locus occultiſſimus, ſcilicet, ſancta ſanctorum: ergo non debebat produci in publicum. Reſpondendum, quod quando arca erat intra ſanctuarium in loco ſuo, non licebat alicui introire ad videndum eam: cùm tamen ingruebat aliqua neceſſitas, licitum erat educi illam de loco ſuo, & produci in publicum: ſic enim erat tempore bellorum: nam ducebant Iſraëlitæ arcam in bellum, quando volebant ſpecialiter Deum fieri ſibi adiutorem. Sic patet præcedenti libro, capitu. quarto: nam ſemel Iſraëlitæ percuſſi ſunt à
B Philiſthinis, & dixerunt: Quare percuſſit nos Dominus hodie coram Philiſthini? Afferamus ad nos arcam de Silo, & veniat in medium noſtri, vt ſaluet nos de manu inimicorum, & tunc capta eſt à Philiſthinis. Iterum autem ducta eſt in bellum, quando pugnauit Saul contra Philiſthinos. præceden. libro, capit. decimoquarto. Iterum etiam tempore Dauid ducta eſt arca in bellum contra filios Ammon, vt patet ſupr. 11. Nam dixit Vrias ad Dauid: arca Dei, & Iſraël, & Iuda habitant in papillionibus, & dominus meus Ioab, & ſerui domini mei manent ſuper faciem terræ: ſcilicet, quod arca erat in papillionibus ſimul cum Iſraëlitis in bello. Ita ergo nunc cùm Dauid fugeret à facie Abſalom, erat principium belli: ideo poterant Leuitæ portare arcam cum Dauid, & intendebant portare eam quocunque iret Dauid: quamquam ipſe non iuſſiſſet hoc, cùm poſtea reuocauerit, ſed ſacerdotes, qui tenebant arcam ſub poteſtate ſua, acceperunt eam de loco ſuo, & portauerunt cum Dauid, & intendebant ſemper portare, niſi Dauid
enuiſſet: ipſe autem ex humilitate voluit, quod rediret arca in
ocum ſuum, vt patet infra. *Et depoſuerunt arcam Dei.* Scilicet,
Leuitæ, qui portabant arcam humeris ſuis, depoſuerunt eam
n terram dum tranſibat populus, & manebat Dauid apud
orrentem. *Et aſcendit Abiathar*, id eſt, aſcendit locum, vbi erat
rca. Nam ipſa depoſita fuit in aliquo loco alto, & Abiathar
ſcendit ad eam, ſcilicet, ad conſulendum dominum coram
lla, vel ad faciendum aliud. Sciendum, quod Rab. Sa. & Rab.
C Dauid Kimhi dicunt, quod Abiathar tunc conſuluit dominum coram arca, & non reſpondit illi. Sadoc autem cõſuluit, & reſpondit illi Deus, & ablatum eſt ſummum ſacerdotum Abiathar, quia iam Deus non erat cum eo, & manſit ſolus Sadoc ſacerdos magnus.

An Abiathar fuerit priuatus ſacerdotio tempore Dauid.

QVÆST. XXX.

QVAERETVR circa hoc, an ſit verum. Reſpondendum quod non, quia Abiathar, & Sadoc ſemper fuerũt ſummi ſacerdotes, dum vixit Dauid, & fuit ablatum ſacerdotium Abiathar, quando mortuus eſt Dauid per Salomonem, vt patet ſeq. li. c. 2. ſcilicet. Dixit Salomon Abiathar ſacerdoti: vade in agrum tuum in Anathoth, & quidem vir mortis es: ſed hodie non te interficiam, quia portaſti arcam Domini coram patre meo, & ſuſtinuiſti laborem in omnibus, in quibus laborauit pater meus: eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Domini, vt impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo. Item patet hoc, quia tempore Dauid ſemper vocabatur Abiathar ſacerdos. Sic patet ſequen. libr. capitu. 1. ſcilicet, quod Adonias habebat ſermonem cum Ioab, & cum Abiathar ſacerdote, & tamen iſtud fuit prope mortem Dauid. Sed poſſet aliquis obiicere, quod tunc Abiathar erat ſacerdos, ſed non erat ſummus ſacerdos: nam ibi ſolum vocatur ſacerdos. Reſpondendum, quod hoc non obſtat: nam neceſſe eſt accipi ibi ſacerdotem pro ſummo Sacerdote. Sic patet ſup. 8. cùm dicitur, quod Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar erant ſacerdotes, id eſt, ſummi ſacerdotes. Nam non poſſunt ibi accipi pro ſacerdotibus ſimplicibus, quia non ſolùm iſti, ſed multi alij erant ſacerdotes. Item patet ſeq. lib. c. 1. cùm dicitur, quod Abiathar ſacerdos erat cum Adonia: & Sadoc ſacerdos non erat cum eo, & ſic vocantur ambo iſti æqualiter ſacerdotes. Conſtat tamen, quod Sadoc erat ſummus ſacerdos, ergo Abiathar erat etiam ſummus ſacerdos. Item patet hoc efficacius. 1. Paral. 24. vbi Dauid paulo ante mortem ſuam ordinauit Sacerdotes, & Leuitas, & conſtituit Sadoc ſummum ſacerdotem in filiis Eleazar, & Abiathar ſummum ſacerdotem in filiis Ithamar. Itẽ patet, quia inf. 20. ponuntur iterum officiales Dauid, & dicitur, quod Sadoc, & Abiathar erant ſacerdotes, ſcilicet, ſacerdotes magni, ſed illud fuit aliquanto tempore poſt hoc. Dicendum ergo, quod non fuit nunc ablatum ſummum ſacerdotiũ Abiathar, ſed tempore Salomonis. *Donec expletus eſſet omnis populus, qui egreſſus fuerat de ciuitate*, id eſt, tamdiu aſcendit Abiathar vſque quo perfectè tranſiuit torrentem Cedron omnis populus, qui egreſſus fuerat de ciuitate, vt iret cum Dauid, ſcilicet, quia toto iſto tempore ſtetit coram arca Abiathar. Vel aliter, & melius, quod Abiathar aſcendit in aliquem locum altum, quãdo populus incepit tranſire torrentẽ Cedrõ, vt videret qui tranſibat, & an aliqui manebant nõ tranſeuntes cum rege: cùm autem expletus eſſet populus deſcendit. *Et dixit rex ad Sadoc.* Hic ponitur humiliatio Dauid arcam remittendo. Nam quamquã licitè potuiſſet illam ſecum ducere, quia tamen honorificẽtius ipſa maneret in vrbe in loco ſuo, noluit quod veniret ſecum. *Reporta arcam Dei in vrbem.* Vſque ad locum illum fuit ducta arca non iubente Dauid, & tunc quando vidit eam, & tranſiuit populus, iuſſit reportari illam in vrbem. *Si inuenero gratiam in oculis Domini*, id eſt, ſi Deus propitiatus fuerit mihi, & voluerit miſereri. *Reducet me*, ſcilicet, in Ieruſalem reſtituendo me in gradum meum, & honorem priſtinum. *Et oſtendet mihi eam, & tabernaculum ſuum*, id eſt, tunc oſtendet mihi arcam, quia rediens videbo illam: etiam videbo tabernaculum ſuum, ſcilicet tabernaculum, in quo ipſa manebat in domo Dauid: nam tabernaculum Salomonis, quod magis vocatur templum, nũquam vidit Dauid: cùm cepit ædificari anno quarto regni Salomonis, & finitum eſt poſt ſeptem annos. Eſt autem ſenſus huius literæ, quod Dauid diceret, quod non opus erat ire arcam cum illo: nam præſentia arcæ erat ad hoc, quod Deus adiuuaret illos, quibus erat præſens. Sic patet præce. lib. c. 4. Afferamus ad nos arcam Dei de Silo, & veniat in medium noſtri, & ſaluet nos de manu inimicorum noſtrorum, ſed Dauid dicebat, aut ego inueni gratiam in oculis Dei, aut non: ſi inueni, ipſe reducet me in locum ſanctuarij, & videbo arcam, & tabernaculum, & ſic non eſt opus, quod eat mecum: ſi autem
F non inueni gratiam, etiam ſi portem eam mecum, non liberabor: ideo melius eſt, quod reportetur in vrbem. *Si autem dixerit, non places*, id eſt, ſi dixerit Deus de me: non places in oculis meis ad hoc, quod regnes. *Præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe*, id eſt, faciat, quod iudicat eſſe bonum, id eſt, ſi iudicat bonũ eſſe, quod ego non regnem: præſto ſum ad tolerandum quamcunque pœnam impoſuerit.

An ratio Dauid quare remiſit arcam fuerit conueniens.

QVÆST. XXXI.

QVAERETVR an iſte modus arguendi Dauid ſit conueniens. Aliquis dicet, quod nõ, quia hoc modo faceremus, quod præſentia arcæ nihil proficeret, ſed hoc eſt inconueniẽs: quoniam Iſraëlitæ ideo ferebant eam ſæpe ad bellum, quia putabant per illam conſequi adiutorium. Idem etiam argumentum fieret de præſentia crucis dominicæ, vel deſignatione in fronte, quia dices: aut Deus vult liberare iſtum, aut non: ſi vult, etiam cruce non præſente liberabit: ſi non vult, etiam præſente cruce, & omnibus Angelis Dei non liberabit, & ſic erit omnino ſuperuacua præſentia crucis, vel ſignatio, & inuocatio nominis Chriſti, quia idem argumentum eſt de vtriſque. Sed falſum eſt, quia non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomi-

Arguitur q nõ primõ.

Secundõ.

ne Chri-

ne Christi, vt patet Act. 4. Idem arguetur de bonis, quæ fiunt pro mortuis, quia illi aut sunt in purgatorio, aut in paradiso, vel inferno: si secundo modo, non proficiunt: si primo modo, etiam sine orationibus, & bonis, quę à nobis fiunt, liberabuntur illi, qui sunt in purgatorio. ergo non oportet fieri pro illis bona: sed hoc falsum est, quia 2. Macha. 12. quod sancta, & salubris cogitatio est orare pro mortuis. Respondendum, quod argumentum Dauid sufficiens erat, scilicet, quia si ipse inuenisset gratiam in oculis Domini, etiam sine arca liberasset illum: si autem non placeret, etiam præsente arca non liberaretur: sic enim fuit de Israëlitis, quando portauerunt arcam de Silo, vt liberarentur de manu Philisthinorum. Nam præsente ea, magis puniti sunt, quàm absente: nam ea absente perierunt quatuor millia, ea verò præsente perierunt triginta millia, & capta est arca ab hostibus. præce. li. c. 4. hoc autem, quia illi Israëlitæ non placebant Deo. Cùm autem infertur, quod præsentia arcæ nullo modo erat vtilis, non sequitur: nam poterat esse vtilis dupliciter. Vno modo si Israëlitæ placerent Deo: nã tunc præsente arca, vel absente liberandi erant: facilius tamẽ, & melius, & cum maiori prosperitate liberaret eos præsente arca quàm absente, quia confidebant de nomine eius, & virtute. Secundo modo proderat, si Israëlitæ non placerent Deo, ita quod esset eis Deus aliqualiter iratus, non secundùm diffinitionem, sed secundum comminationem: fortè præsente arca placaretur: & propter hoc quando mouebãtur castra, Moyses faciebat, quod præcederet arca, dicens: Surge Domine, & dissipentur inimici tui: & fugiant, qui oderunt te à facie tua, scilicet, quod per arcæ præcessionem Deus faciebat iter magis prosperum Israëlitis, quàm aliàs facturus esset, quamquam diligeret eos. De Dauid autem dicendũ, quod ipse sciebat, quod si Deus eum habebat exosum, præsentia arcæ nihil ei proficeret: si tamen eum nõ habebat omnino exosum, vel si diligebat eum, poterat ei proficere: vt tamen Deo daretur debita reuerentia, voluit Dauid, quod maneret arca: etiam si ipse non liberaretur ita cito, sicut liberandus erat. Et per hoc merebatur Dauid volens Deo exhibere reuerentiam, & liberaret illum Deus velocius, quàm præsente arca. Ad argumentum de præsentia crucis, & signatione idem dicendum est, scilicet, quod proficit: nam si Deus, sit omnino iratus alicui secundùm diffinitionem, non proficit ei crucis præsentia, quia etiam ea præsente peribit: si tamen non sit Deus omnino iratus, poterit per præsentiam crucis, vel per signationem in fronte placari, cùm ista deuotè fiant. Etiam si Deus aliquem gratum habeat, facilius liberabitur, & cum maiori prosperitate per hæc, quàm sine iis. Semper tamen quicumque fuerit, debet recurrere ad hæc remedia, quia nemo scit an Deus ei secundùm comminationem, vel diffinitionem iratus sit: etiam si grauissimè peccauerit. Ad aliud quod dicebatur de oratione pro mortuis, dicendum, quod semper proficit, cùm sit sancta & salubris cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur. 2. Macha. 12. Quia si isti sunt in vita æterna, vel in inferno, non proficiunt eis. Proficiunt tamen aliis defunctis, quibus proficere potest, vel saltem proficit ei, qui orat: si autem sit in purgatorio, quanquam sine operibus nostris aliquando liberari debebat, tamẽ facilius liberatur impensis bonis operibus pro illo, & effugit multas pœnas, quas aliàs toleraret.

Et dixit rex ad Sadoc. Hic ponitur quartum huius cap. in quo est ordinatio consultoria. Et diuiditur in duo. Primò ponitur ordinatio de consilio renunciandi, scilicet, qualiter Dauid sciret quid fiebat in Ierusalem. Secundò de consilio dissipando ibi. *Cumq; ascendisset.* Circa primum dicitur. *Et ait rex ad Sadoc Sacerdotem.* Scilicet, Sacerdotem magnum, quia ipse, & Abiathar erant Sacerdotes magni. *O videns reuertere in ciuitatem in pace,* id est, ô Sacerdos, qui es videns, reuertere in ciuitatem. Videns enim idem est quod Propheta, & iste erat modus antiquorum, scilicet, quod illi vocarentur vidẽtes, qui postea vocati sunt Prophetæ, vt patet præc. li. c. 9. scilicet, Olim in Israël sic loquebatur vnusquisque vadens consulere Dominum: venite, & eamus ad videntem, qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Sadoc autem non vocabatur videns, quasi esset Propheta, sicut quilibet alius de Prophetis, quibus Deus loquebatur, sed erat conditio communis omniũ Sacerdotum summorum, quod essent Prophetę, scilicet, quia Deum consulebant posito rationali in pectore, & respondebãt eis, non tamen habebant modum aliorum Prophetarum, quibus loquebatur Deus sine consultatione in rationali. In Hebræo habetur. *Si vides reuertere.* Et est sensus Hebræorum: si videtur tibi bonum, & vtile, quod reuertaris, reuertere: sed primus sensus est melior, si vides, id est, quia videns es: vel tu, qui videns es, reuertere: & istam literam nostram ponit litera Chaldaica. *Et Achimaas filius tuus, & Ionatham filius Abiathar duo filij vestri sint vobiscum.* Dixit hoc Dauid, quia cùm ipse iuberet Sadoc, & Abiathar redire, quia non erant viri apti ad bellum propter senectutem, vellẽt quod duo filij eorum, qui erant viri fortissimi, irent cum Dauid, ideo ipse dixit, quod etiam illi duo manerent cum eis, & istud erat ad hoc, quod isti essent cursores regis, scilicet, denunciando Dauid quidquid audirent in ciuitate de factis Absalom.

An Dauid intenderet fugere de terra Israel in exitu eius.

QVÆST. XXXII.

QVÆRETVR, quid intendebat Dauid facere cùm exiret de Ierusalem, & an intenderet recedere de terra Israël, vel defendere se in alio loco fortiori. Respondendum, quod Dauid non intendebat fugere de terra Israël, quia hoc est, quod voluisset Absalom, vt ipse solus dominaretur: nec etiam intẽdebat ire ad aliquem locum munitiorem, in quo se defenderet, quia locus, in quo erat, fortissimus erat: nec latuit postea Dauid in aliquo loco. Sed dicendum, quod Dauid fugit de Ierusalem ex causa supra assignata, scilicet, vt Deum sibi placaret, tolerando istam confusionẽ, & postea esset sibi propitius. Nam in Ierusalem non intendebat se posse resistere. Fugitautẽ recedens aliquantulum à Ierusalem, vt Absalom non posset eum mox inuenire, & interim per cursores suos poterat intelligere, quid faceret Absalom, & secundùm hoc poterat scire, quid expediret ei facere. Sic patet, quia dixit: ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis, indicans mihi: & tunc Dauid si videret, quod expediebat ei pugnare contra Absalom, securè pugnaret: credens quod Deus eũ adiuuaret, cùm iam tolerasset confusionem recedendo de Ierusalem. *Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi.* Hic instruebat Dauid Sadoc, & Abiathar, quomodo se haberent ad eum, scilicet, quod cùm manerent in ciuitate, conarentur scire, quid fieret in domo Absalom, & illud transmitterent per filios suos ad Dauid, & tamdiu ipse maneret in deserto absconditus, nesciens quid agere deberet. Sic autem factum est, quia Dauid recedens de Ierusalem, mãsit in campestribus citra Iordanem, quousque iuerunt illuc filuc filij Sadoc & Abiathar, & dixerunt Dauid: surgite, transite cito fluuium, quia huiusmodi consilium dedit contra vos Achitophel: & surrexit Dauid, & omnis populus, & transierunt Iordanem vsque manè, infra 17. *Reportauerunt igitur Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Ierusalem.* Non portauerunt isti humeris suis, quia Leuitæ portabant eam, quibus Deus iusserat. Num. 4. & 7. & primo Paralip. 15. sed quia isti erant principes Sacerdotum, & Leuitarum nominantur isti soli. *Et manserunt ibi.* Scilicet, ad sciendum quid moliretur Absalom contra Dauid. *Porro Dauid ascendebat cliuum oliuarum,* id est, ascendebat montẽ Oliueti, quia iste mons distabat magis à Ierusalem, quàm torrens Cedron per eandem viam. Et ob hoc dicitur supra, quod cunctus populus incedebat contra viam oliuæ, id est, montẽ Oliueti. In Hebręo habetur. *Ego tardabo in campestribus.* Vbi litera nostra dicit: Ego abscondar, sed ad idem pertinet, quoniam ibi abscondi debebat, & etiam ibi tardaret, scilicet, expectando, quousque nuncij irent de Ierusalem ad Dauid. *Scandens, & flens operto capite, & nudis pedibus*, id est, Dauid ascendebat per montem, & semper ascendendo plorabat, & habebat opertum caput, & pedes sine calciamentis.

Cur Dauid operto capite flebat, & an decens esset.

QVÆST. XXXIII.

QVÆRET aliquis, quare Dauid flebat, & operiebat caput, & an decebat Dauid ista facere. Aliquis dicet, quod non, quia ad viros flere non conuenit: præcipuè ad reges, qui debent esse cæteris exempla grauitatis, & virtutum. Item ad fortitudinem pertinet æquanimiter tolerare aduersa,

qui

A *Tertio.* *Obiectio.* *Ad primam rationem.* B C *Ad tertiam.* *Ad secundã.* D E F *Arguitur primò. Secundò.*

A qui autem flet, iam effœminatur, quia lachrymæ mulieres decent: vnde non solùm virtuosus, & virilis non est ploratiuus, sed etiam non sustinet amicos ploratiuos, vel ei muliebriter condolentes. Sic patet Ethicor. 9. circa finem, scilicet: Propter quod viriles quidem reuerentur contristari amicos totaliter, quod in complorantibus non complacet, propter nec ipse esse complorativus: muliebriter autem, & tales viri coāgustatis gaudent, & amant, vt amicos condolentes; imitari autem oportet in omnibus meliorem. Respondendum, quod Dauid flebat, vt inclinaret Deum ad misericordiam: sciebat enim se peccasse, & quod propter hoc eueniebant ei mala hæc: ideo non pro malis, quę patiebatur, vel sperabat, dolebat, sed vt per lachrymas Dei furorem leniret, & misereretur eius. Patet hoc, quia si solùm plorauisset Dauid pro malo, quod sustinebat: solùm toleralsset dolorem suum, & non addidisset angustiam dolori suo, & tamen super dolorem suum augebat ipse afflictionem, inquantum velabat caput suum, & incedebat nudis pedibus. Ergo non faciebat hoc propter mala, quæ patiebatur, sed ipse sponte addebat sibi afflictionem, sed afflictio secundùm se non est desiderabilis: ideo Dauid faciebat hoc propter aliquem finem consequendi bonum, scilicet, propter pęnitentiā, vt Deus sibi misereretur. sic patet seq. c. cùm dixit, dimitte eum, vt maledicat mihi, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod plorare non pertinet ad viros, scilicet, pro sua aduersitate, quā patiuntur, quoniam virtus in aduersitatibus fulget, & est virtuosus tanquam tetragonus sine vituperio. Vt patet 1. Ethic. & fortis debet gaudere, vel saltem non tristari de malis, quæ patitur 3. Ethic. plorare tamen ex dolore peccati, ita vt homo effluat in lachrymas, laudabile est. Sic erat in Dauid, qui nō plorabat tanquam intolerabile malum esset sibi, quod patiebatur ab Absalom, sed quia Deus iratus ei erat, & volebat eum pęnitentia placare, quia Deus acceptat cor contritum, & humiliatum. Psalm. 50. laudabile etiam est interdum magnis aliorum calamitatibus plorando compati. Sic enim Christus fleuit super Lazarum, quando vidit sorores suas, & Iudæos flentes. Io. 11. Ad secundam dicēdum, quod virilis æquanimis tolerat aduersa, & non est ploratiuus pro calamitatibus, quas patitur, quia in illis immobiliter se debet habere, sed quod ploret ex dolore peccatorum commissorum, nō est contra virilitatem, aut fortitudinem, cùm iste sit actus vnius virtutis. s. pœnitētiæ.

Fleuit Dauid vt inclinaret Deum ad misericordiam.

Ad primam rationem.

Ad secundā.

Sed & omnis populus, qui erat cum eo operto capite ascendebat plorans. Cùm rex tristaretur, erubescebant omnes gaudere. Pręcipuè, quia amaritudo occupauerat eos, cùm iam dubitarent de statu suo. *Nunciatum est autem Dauid, quod Achitophel esset in coniuratione cum Absalom.* Istud retulit Dauid aliquis veniens de Hebron. Nam nondum venerat Absalom in Ierusalem, vt veniētes de Ierusalem nunciarent istud. Fuit autem dictum de Achitophel, quia erat vir famosus in consilio, & si ipse erat in coniuratione, poterat nocere nimis Dauid. *Dixitq; Dauid, infatua, quæso, Domine consilium Achitophel.* Istud orauit Dauid, quia Achitophel erat vir magni consilij. Nam in diebus illis habebatur consilium eius, tanquam si quis consuleret Dominum. vnde si permitteretur Achitophel consulere, sicut consueuerat, noceret nimis Dauid: ideo voluit, quod consilium eius infatuaretur, id est, esset sicut viri fatui, vel quamquam ipse rectū consilium daret, nihil valeret: sic factum est postea infra 17.

C

An Dauid peccaret orando, quod Deus infatuaret consilium Achitophel.

QVÆST. XXXIIII.

Arguitur primò.

QVÆRETVR, an Dauid peccauit orando, quod Deus infatuaret consilium Achitophel. Aliquis dicet, quod sic, quia quod aliquis oret mala alteri euenire, etiāsi illa temporalia sint, peccatum est, sed mala spiritualia sunt peiora, ergo grauius peccat orans alteri euenire spirituale malum: sic autem erat quod infatuaretur Achitophel. Item peccatum est in Spiritum sanctum, si quis velit, quod alius cadat à virtute, vt quod perdat charitatem, vel incidat in peccatum: sed aliquem infatuari, est perdere prudentiam, quæ est præcipua virtus, ideo orare, quod aliquis infatuetur, mortale peccatum est, & de grauissimis. Respondendum, quod non peccauit Dauid petendo, quod infatuaretur consilium Achitophel: nam si peccasset, Deus non exaudiuisset eum in illo, & tamen exaudiuit. inf. 17. Item si non infatuatum fuisset consilium Achitophel, Dauid periisset, vel fuisset in magno periculo, vt patet infr. 17. ideo licuit sibi aliquid orare contra Achitophel. Pro quo considerandum, quod cùm quis habet hostes, aut illi fouent contra eum litem iustam, aut non. Si primo modo, no potest aliquod malum orare contra illos, alioquin peccat mortaliter, cùm petat super innocentem mala euenire. Si autem illi non fouent iustam causam, aut persequuntur illum, aut non: si non persequuntur, non potest optare eis aliquod malum temporale, nec spirituale: nisi inquantum quędam mala temporalia sunt, quæ hominem ab iniquitate corrigunt, vt patet Isa. 28. Vexatio dabit intellectum. Et hæc mala potest quis desiderare illis hostibus suis, non quia hostes sunt, nec vt potentior illis efficiatur, sed vt boni fiant, & hoc non solùm ille potest desiderare, sed etiam quilibet, qui nō est hostis. Si autem hostes persequantur illum, & iniustè. Dicendum, quod sicut iste potest agere iustum bellum contra illos, & occidere eos, ita potest orare, vt Deus infligat eis aliquod malum temporale, per quod impediantur affligere ipsum iniustè. Sic patet Iere. 16. cùm locutus est contra illos, qui volebant occidere ipsum, scilicet: Confundantur, qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego, id est, veniant super eos illa mala, vt ipsi impediantur infligere ea super me. Sciendum tamen, quod quantumcunque hostes persequātur aliquem iniustè, non potest ipse orare quodcunque malum super eos, vt si quis oraret contra aliquam gētem, qui est sibi hostilis, quod Deus eam omnino peste deleat, vel alio genere exterminij, quia cùm quis fouet iustum bellum, non licet ei pugnare semper, vel hostes subiectos delere, sed solùm vsq; ad plenam satisfactionem pro iniuria, vel damnis susceptis. Quidquid autem vltra fit, iniustum est: sed id quod non licet fieri, non licet petere à Deo: & quia quod aliqua gens tota pereat peste, vel alio modo, est maius quàm quod satisfaciat pro iniuria, vel damno dato: ideo non licebit orare, vt gens illa sic pereat, nec etiam quod habeat aliud maius malum, quàm illud, quod infligi deberet in bello iusto. Si autem intelligatur de malo spirituali, vtpote, quod aliquis peccet mortaliter, non licet alicui orare hoc cōtra hostem suum, & idem est, si oretur quod perdat quamcunque de virtutibus: vnde si quis sciret, quod necesse erat, quod ipse occideretur iniustè ab hostibus, nisi illi peccarent mortaliter in fornicatione, vel alio genere: non deberet orare, vt illi peccarent mortaliter ad hoc, quod ipse euaderet mortem iniustam. De Dauid autem dicendum, quod Absalom, & Achitophel erāt hostes sui, & fouebant iniquam litem, & si Deus non infatuaret consilium Achitophel, inflicta fuisset Dauid mors iniusta, ideo licuit orare, vt infatuaretur consilium Achitophel, inquantū per hoc impediebatur mors eius. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod orare vt aliquis perdat bona spiritualia. sc. vt incidat in peccatū, nunquam est licitum: Dauid autem non orauit hic sic, quia non petiuit, vt Achitophel esset fatuus, ita quod semper maneret priuatus prudentia, sed quod infatuaretur consiliū eius, id est, quod Deus nō permitteret eum inuenire consilium bonum, sed fatuum: quod nihil attineret ad rem. In hoc autē licet careret Achitophel quodam bono spirituali ad tempus: tamen non peccabat, sed erat sibi pœna, quod non permitteretur à Deo inuenire cōsilium bonum, ideo poterat Dauid orare hoc. Ad secundum dicendum, quod peccatum in Spiritum sanct. grauissimum est, & illud accidit, cùm quis dolet de charitate, vel virtute alterius, aut vellet quod incideret in peccatum. Dauid tamen non orauit, vt peccaret Achitophel in aliquo, sed solum vt infatuaretur eius consiliū, quod erat pęnale, & poterat accidere sine peccato. *Cumq; ascenderet.* Hic ponitur ordinatio de dissipando consilium. s. quod Chusi per eloquētiam suam ostenderet consilium Achitophel esse malū. *Cumq; ascenderet Dauid summitatem montis,* id est, summitatem montis Oliueti, quia iste erat mons, per quem transitutus erat. Sic dicitur supra, quod Dauid ascendebat cliuum oliuarum. In Hebræo habetur. *Cumq; ascenderet Dauid verticem.* Et non ponitur an esset vertex montis, vel alterius rei: sed satis intelligitur, quod erat mons Oliueti, quia de illo supra, sæpe dictum est. *In quo adoraturus erat Dominum,* id est, in monte illo, quem ascendebat nunc Dauid, debebat Dominum adorare.

Secundò.

D

Quantum licet orare contra hostes.

E

F

Ad primam rationem.

Ad secundā.

A

Dauid quomodo adorare debebat Dominum in monte Oliueti.

QVÆST. XXXV.

QVÆRETVR, quomodo Dauid debebat ibi adorare Dominum. Aliquis dicet, quod erat ibi aliquod altare, vel sanctuarium, in quo Dauid deberet adorare, vel facere sacrificia. Sed dicendum, quod non stat, quia facere altaria in montibus, vel offerre sacrificia, erat valde vituperabile: vnde increpantur nimis Ezec. 18. illi, qui comedebant super montes, scil. faciebant sacrificia, & comedebant ibi de eis: non ergo faceret hoc Dauid. Dicendum, quod adoraturus erat Dominũ ex loco illo, quia quandocunque veniebat ad illum locum, solitus erat adorare Dominum. Causa huius erat: quia ex loco illo incipiebat videri vrbs Ierusalem venientibus ad eam, vel desinebat videri recedentibus ab illa, ideo si veniret Dauid in Ierusalem, siue ab ea recederet, quandocunque transiret per verticem montis illius, adorabat: causa erat, quia in Ierusalem erat arca Domini, propter quam debebat contra eam adorari: sicut facto templo dixit Salomon, quod vbicumque essent Iudæi, etiam extra terram suam, orarent conuertentes se contra Ierusalem, & Deus exaudiret eos. seq. lib. c. 8. Sic enim Daniel, quando erat in Babylone, orabat quolibet die tribus vicibus flexis genibus contra Ierusalem, & apertis fenestris cœnaculi, vt patet Dan. 6. Alia causa erat, quia ex loco illo videbatur locus, vbi erat arca posita in Ierusalem, & postea cõstructo templo Salomonis, ex illo loco videbatur templum, & altare sacrificiorum intra templum: vnde Salomon construxit altaria, & templa diis concubinarum suarum in monte isto: & videbantur altaria ex templo Domini, & sacrificantes Deo in templo, videbant sacrificantes idolis in monte Oliueti: ex quo nimis offendebantur, & inclinabantur ad idololatriam, offerẽtes Deo sacrificia, vnde mons Oliueti vocatus est mons offensionis. De hoc seq. li. c. 11. scil. Tunc ædificauit Salomon phanũ Chamos idolo Moab in monte, qui est contra Ierusalem, scilicet, in monte Oliueti: & Moloc idolo filiorum Ammon: atque in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis, quæ adolebant thura, & immolabant diis suis. De hoc etiam dicitur 4. Reg. 23. Excelsa quoque, quæ erant in Ierusalem ad dexteram partẽ montis offensionis, quæ ædificauerat Salomon, polluit, & contriuit statuas, & succidit lucos. Quod autem templum Salomonis videretur de monte Oliueti, apparet Matth. 24. & Mar. 13. & Luc. 21. cùm dicitur, quod sedebat Christus in monte Oliueti contra templum: & tunc quærebant ab eo de ædificiis templi discipuli sui: & hoc quia manifestè cernebãt, & distinctè ædificia. Dauid igitur accedens ad illum locũ siue eundo, siue recedendo de Ierusalem, solitus erat orare Dominũ, quãdo veniret ad locum illum, sicut aliqui homines cùm primum à longè vident Ecclesias aliquorum Sanctorum, genua flectunt. *Ecce occurrit ei Chusi Arechites.* Iste occurrit Dauid veniẽs in Ierusalem, quia audierat, quomodo vẽturus erat Absalom contra Dauid: & voluit citò ire ad Dauid, sed occurrit ei in via iam recedenti de Ierusalem.

B

C

Chusi quis erat.

QVÆST. XXXVI.

QVÆRETVR de isto Chusi quis erat. Aliqui dicunt de Hebræis, quod Chusi erat Æthiops, & fuerat conuersus ad Iudaismum, sicut conuertebantur multi de aliis gentibus: & mansit ei nomen gentis suæ, quia Chusi siue Husai in Hebræo significat Æthiopem. Alij enim dicũt, quod Chusi erat de genere Israëlitarum, quia tamen erat niger sicut Æthiops, vocatus est Chusi, id est, Æthiops. Dicit autem Rabbi Dauid Kimhi, quod Chusi erat de tribu Ephraim: ideo vocatur Arachites, id est, de ciuitate Archithiaroth, quæ erat in sorte Ephraim. Iosue 16. Nicolaus autem dicit, quod vocabatur Arachites à ciuitate Arach, sed non patet vbi esset ista ciuitas. *Scissa veste, & terra pleno capite,* id est, quando occurrit Dauid, scinderat vestem suam rumpendo eam, & asperserat puluerem super caput suum, istud autem fiebat in signum extremi doloris. Sic enim declaratum est supra 13. quod in doloribus magnis, nõ tamen maximis rumpebantur vestes, & nihil vltra fiebat. In maximis verò aspergebatur puluis vel cinis super caput: sic enim Thamar deflorata aspersit cinerem capiti. supra 13. & homo veniens de bello, puluere operuit caput, vt patet supra primo. *Et dixit Dauid.* Hic ponitur ordinatio consultoria de dissipando consilium, quod fieret in domo Absalom, & ad hoc misit Dauid Chusi in Ierusalem. *Si veneris mecum, eris mihi oneri.* Voluit Dauid persuadere Chusi, quod iret in Ierusalem: nam ipse ire volebat cum Dauid, & ad hoc dixit, quod esset sibi oneri, scilicet, quia non præstaret aliquam vtilitatẽ, sed impedimentum. Nico. dicit, quod hoc erat, quia Chusi non erat vir bellator, ideo non poterat aliquid conferre Dauid eundo cum eo, quia ipse solũ indigebat nunc viris bellatoribus. In Ierusalem autem posset ei proficere destruẽdo consilium Achitophel. Sed non videtur verum, quod Chusi non esset vir bellator, quia ipse videbatur dispositus ad pugnandum: nam iuit postea in pugnam contra Absalom, & ipse fuit nuncius currens ad Dauid, vt nunciaret victoriam, & mortem Absalom, infr. decimooctauo, non tamen fuisset cursor, nisi adhuc esset vir leuis, & ad bellum dispositissimus. Videtur ergo dicendũ, quod Chusi esset vtilis eundo cum Dauid sicut cæteri, qui ibant cum illo, & hoc siue ad pugnandum, siue ad consiliandum, quia vtrumque necessarium est summè tempore belli, cùm tamen magis vtilis esset Chusi in negocio Dauid, si iret in Ierusalem, suaderet, eique dixit: si veneris mecum, eris mihi onerosus, id est, inutilis. *Si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalom, seruus tuus sum rex.* Hoc dicebat Dauid: volens, quod Chusi contraheret aliquam familiaritatem cum Absalom in Ierusalem, vt posset destruere consilium eius. *Sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus,* id est, sicut fui fidelis patri tuo, dum erat rex: ita nunc tibi electio in regem à Deo fidelis ero: ista enim docuit Dauid ipsum Chusi. *Et dissipabis consilium Achitophel,* id est, sic faciendo poteris dissipare consilium Achitophel. Non enim erat certus Dauid, quod destrueretur consilium Achitophel, sed erat ista via verisimilis ad destruendum illud. Si autem Chusi maneret in Ierusalem, & abstraheret se à familiaritate Absalom, non posset destruere consilium Achitophel, quia non vocaretur ipse ad consilium, sed esset suspectus, & fortè non permitteretur manere in Ierusalem, vel occideretur: cùm præsumeretur esse ex parte Dauid.

D

E

An Dauid peccauerit instruendo Chusi ad mentiendum.

QVÆST. XXXVII.

QVÆRET aliquis, an peccauit hic Dauid instruẽs Chusi ad mentiendum, & iubens ei mentiri. Nam dixit, quod vocaret se seruum Absalom, sed manifestum est, quod non intendebat Chusi seruire Absalom; nec ibat ad hoc: sed magis ad destruendum consilium. Respondendũ, quod mendacium fuit istud, quia tamen erat officiosum, solũ erat veniale. Aliquis dicet, quod non erat officiosum, sed pernitiosum, quia ibat ad destruendum consilium Achitophel, & subuertendum statum Absalom. Respondendum, quod cũ quis vult fallere aliquem volentem agere quod iustum est, & licitum sibi, & hoc procurat per mẽdacium, illud est pernitiosum: si tamen aliquis velit iniustè agere nocendo alicui, & alius fallat ipsum per mendacium, ne malum agat, est mẽdacium officiosum. sic autem fuit hic, quia Absalon intendebat occidere Dauid, & vsurpare regnum, quod erat valde iniustum, ideo quod Chusi falleret eum per mẽdacium, non erat pernicioſum, sed officiosum. Sed obiicietur, quia mendacium officiosum est, quod alicui prodest, & nulli nocet, mendacium tamen Chusi nocuit Absalom, quia disturbauit consilium eius, & per hoc ipse postea mortuus est, ergo pernicioſum erat. Nam sic dicitur infra 17. consilium Achitophel erat vtile, sed disturbatum est. Respondeti potest dupliciter: vno modo, quod quando quis agit contra alium, si iustè agit, etiam si ei mala inferat, non dicitur iniuriam, vel damnum inferre, quia iniuria & damnum dicunt iniustas commutationes, vel distributiones, vt patet 5. Ethic. Chusi tamen poterat iustè procurare quodcunque malum Absalom, eo quod ipse iniustissimè agebat contra patrẽ, ideo quodcunque faciendo non dicebatur facere iniuriam, vel damnum, & consequenter mendacium non diceretur pernicioſum, quia nõ inferebat ei damnum, licèt malum esset

F

Mendaciũ officiosum, et pernicioſum quale.

Mendaciũ Chusi an fuerit pernicioſum.

ip.i

A ipsi Absalom. Sic enim iudex sententians contra aliquem malum agit ei, tamen nō dicitur iniuriam, vel damnum inferre, si iustè condemnet. Aliter potest responderi, quod mendacium Chusi & Dauid non fuit pernicioſum, quia nullo modo erat directè ad damnum Absalom, vel ad diminutionem alicuius boni, sed ad defensionem Dauid. Nam Chusi solùm destruxit consilium Achitophel, quod dedit de eundo contra Dauid pei noctem. Dissolutio autem illius erat vtilis Dauid, quia aliàs periisset ipse vel populus suus, vt patet infra 17. non tamen erat in damnum Absalom, quia per hoc non est passus aliquid Absalom, & viri sui, sed impeditus est facere malum, quod deliberauerat. Est igitur propriè mendacium officioſum, quia Dauid profuit, & Absalom non nocuit. Si autem dicas, quod Absalom ex hoc mortuus est, falsum est, quia ipse mortuus est, eo quod iuit ad bellum contra seruos Dauid, infra 18. sed de hoc nihil egit Chusi: nam iam ipse erat cum Dauid egressus de Ierusalem postquam destruxit consilium Achitophel, & iuit in bellum contra Absalom, fuitque nuncius mortis eius. infra 18. Item mendacium istud erat officioſum, quia Dauid intendebat reuocare Absalom à malo, & in hoc proficiebat ei, etiā intendebat non lædere eum: nam iussit euntibus ad bellum, quod reseruarent sibi puerum Absalom. infra 18. Item dato, quod non potuisset dari medium, quin Absalom perire deberet cum populo suo, vel Dauid cum seruis suis, licebat Chusi, & Dauid ordinare mendacia, per quæ falleretur Absalom, & periret, quia tunc ista fierent, non vt periret Absalom, sed vt non moreretur Dauid. Hoc autem verum est, si ille qui per mendacium alium decipit, fouet iustum bellum, alioquin
B mendacium pernitioſum est. Et tunc potius debet aliquis pati, quod moriatur, illæso hoste, quam quod ipse superuiuat fallens hostem, vt moriatur. Dauid autem fouebat iustam causam contra Absalom: ideo dato, quod consilium Chusi procederet ad mortem Absalom, vel suorum, vt reseruaretur Dauid: mendacium erat officioſum. A talibus autem mendaciis non oportet excusari Dauid, cùm alia maiora peccata egerit. *Habes autem tecum Sadoc, & Abiathar Sacerdotes.* Scilicet: Sacerdotes magnos. Isti enim reuersi sunt in Ierusalem cum arca, vt patet supra in litera, & quamquam isti essent digniores, dicebantur esse cum Chusi: eo quod Chusi erat princeps consilij, quem mittebat Dauid, vt esset in consilio Absalom. Abiathar autem, & Sadoc non erant futuri in consilio isto, ideo Chusi erat principalis. *Et omne verbum quodcumque audieris de domo regis,* id est, omnia quæ scieueris determinari in domo Absalom. *Indicabis Sadoc, & Abiathar Sacerdotibus.* Chusi debebat indicare his, quia ipse mansurus erat in domo Absalom: isti autem nō, sed isti denunciare debebant filiis suis, vt referrent velociter Dauid. *Sunt autem cum eis duo filij eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionatham filius Abiathar,* id est, ipsi habent secum duos filios cursores velociſſimos, per quos poteritis mittere omnia, quę scieritis: isti duo non erant in Ierusalem, quia non audebant ibi manere: eo quod non permitterentur postea exire ad nunciādum Dauid quod volebant: sed manebant ipsi extra vrbem, absconditi apud fontem Rogel, qui est apud Ierusalē, & puella egrediebatur de vrbe referens eis, quæ dicebantur, & ipsi festinabant ad Dauid, infra decimoseptimo. *Et mittetis per eos ad me omne verbum, quod audieritis.* Scilicet, omne quod sciueritis esse certum. Nam incerti rumores non erant ferendi ad Dauid, quia per hos ipse turbaretur, & nesciret quid agere expediret, ipse tamen solùm habebat regulari per ea, quæ audiret de domo Absalom: sic enim dixit supra. Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis, indicans mihi, id est, indicans quid debeam agere. *Veniente ergo Chusi amico Dauid in ciuitatem, Absalom quoque ingressus est,* id est, mox vt intrauit Chusi in Ierusalem, introiuit etiam Absalom, ex quo patet, quod nimis festinauerat: & cito potuisset præoccupare Dauid in ciuitate: nam Dauid erat apud verticem montis Oliueti, quando occurrit sibi Chusi, vt patet hic: & illico vt Chusi indè digressus iuit in vrbem, introiuit Absalom: ideo solùm poterat distare Dauid distare ab vrbe per leucam, vel quasi, quando introiuit Absalom. Vocatur autem Chusi amicus Dauid, eo quod erat sibi nimis familiaris, cùm esset consiliarius eius. Sic enim vocauit eum Absalom, dicens, quare non iuisti amico tuo? Hæc est, inquit, gratia ad amicum tuum. seq. c. Sic enim alij viri nimis excellentes, & familiares regis vocabantur amici eius ex communicatione magna.

C

CAPIT. XVI.

D

CVMQVE Dauid transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum eius cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vuæ passæ, & centum massis palatharum, & duobus vtribus vini. Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volūt hæc?

DESCRIPTO in præcedentibus, qualiter Absalom contra Dauid conspirauerit, hic subditur, quomodo eum fœdauerit, scilicet, polluendo domum suam cognoscendo concubinas regis. Et diuiditur in quatuor. Primò Dauid à Siba seruo Miphiboseth decipitur. Secundò à Semei iniuriis impetitur. ibi, *Venit ergo rex Dauid.* Tertiò Chusi ab Absalom recipitur ibi, *Cùm autem venisset.* Quartò Absalom ad concubinas Dauid ingreditur, ibi, *Dixit autem Absalom ad Achitophel.*

An ordo continuus sit, & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRITVR circa primum, an hic sit continuus ordo ad præcedentia, & an ista, quæ habentur hic, fuerint facta immediatè post præcedentia. Respondendum, quod ordo est continuatus, quia supra agebatur, quomodo Dauid recessit de E
Ierusalem: hic autem dicitur, quomodo Absalom in illam ingressus est: prius tamen exiuit Dauid, quàm ingrederetur Absalom. Ad secundum dicendum, quod ista fuerunt facta illico post præcedentia: nam sup. dicitur, quomodo occurrit Chusi Arachites Dauid in vertice montis Oliueti. Hic autē dicitur, quomodo occurrit Siba Dauid, postquam pertransiuit paululum verticem montis Oliueti. Item supra dicitur, quomodo recessit Dauid de vrbe: hic dicitur, quomodo introiuit in eam Absalom, & tamen nō distabat plenè vna leuca, vel quasi Dauid à Ierusalem, quando introiuit in Ierusalem, vt præcedent. cap. declaratum est. *Cumq; Dauid transisset paululum verticem mōtis,* id est, Dauid habuit obuium sibi Chusi Arachitem in vertice montis, & cùm processisset paululum, inuenit Sibam. *Apparuit Siba puer Miphiboseth,* id est, seruus eius: nam Dauid constituerat eum procuratorem domus Miphiboseth, & gubernabat omnia, & ipse cum omnibus de cognatione sua seruiebat Miphiboseth. supra 9. scilicet, omnis verò cognatio domus Sibæ seruiebat Miphiboseth, & ipse Miphiboseth vocauit Sibam seruum suum. infra 19. scilicet, seruus meus cōtempsit me, & accusauit me apud te Dominum meum.

Quomodo Siba obtulit munera Dauid.

QVÆST. II.

F

QVAERETVR quid intendebat Siba cùm veniret, sic ferens munera regi. Dicendum, quod ipse desiderabat habere totam possessionem domini sui; & putauit, quod nunc posset eam habere: ideo captauit tempus ad hoc, & tulit munera in tempore, quo rex eis egebat, vt valde illa appretiaretur, & postea instituit accusationem contra dominum, dicens, quod ipse Miphiboseth mansserat in Ierusalem ad recuperandum regnum patris sui. Credidit autem, quod Dauid libenter concederet ei omnia, quæ fuerant domini sui: & sic factum est, quia dixit, tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth: ob hoc autem noluit Siba ducere Miphiboseth cum rege: quamquam ille instanter petiisset, vt patet infra 19. De Siba autem dicendum, quod ipse sciens exitum regis, præoccupauit exire de vrbe, & tulit secum ista munera, quæ hic exprimuntur, & præcessit in itinere: deinde cùm transisset montem Oliueti retrocessit fingens se venire obuiam regi cum muneribus, vt melius susciperetur, quàm si illa duceret de vrbe. Vel potest dici, quod cùm Miphiboseth haberet possessionem in terra Beniamin, in qua erat Ierusalem, & illius erat administrator Siba, iuit ad aliquem locum propinquum vrbi, in quo esset

possessio

A possessio, & inde duxit illa munera veniens regi obuius ad montem Oliueti. *Cum duobus asinis qui onerati erant*. Scilicet, ferebant munera. In Hebræo habetur. *Cum duobus asinis stratis*, id est, apparatis, scilicet, habentibus critellam, & cingulum: & nihil dicitur de oneribus eorum: litera tamen nostra dixit oneratis ad magis exprimendum, quia manifestum est, quod erãt onerati cùm ferrent hæc munera. *Ducentis panibus, & centum ligaturis vuæ passæ*. Tulit Siba ea, quæ putauit nimis vtilia esse itineri, quia per desertum non reperirent paratos cibos, & id quod ferebat esset in remedium aliquale: saltem pro his, qui deficerent siti, & fame. Vocantur autem ligaturæ vuæ passæ, id est, racemi vuarum, vel colligationes factę in aliquo funiculo, & sunt plures racemi simul. *Et centum massis palatharum*. Vocantur massæ palatharum casei facti de ficubus compressis inter tabulas, quæ vocantur palæ, & quia casei sunt iam mixti, ita quod non est quęlibet ficus per se, vocatur massa. sic ait Gloss. interlinearis ordin. & Andr. Istæ massæ vocantur alio nomine massæ caricarum. Tulit autem Siba vuas passas, & massas palatharum: quia in terra illa sunt ista communia propter multitudinem ficuum, & vuarum, quæ magis aptæ sunt ad cibum, quàm ad vinum, sicut communiter accidit in terris nimis calidas, & ob hoc sępe offerebantur similia munera: sic fecit Abigail ad Dauid: nam tulit ei ducentos panes, & duos vtres vini, & centum ligaturas vuæ passæ, & ducentas massas caricarum. præceden. lib. cap. 25. In Hebræo habetur. *Et centum de fructibus*. Litera autem nostra posuit massas palatharum, quia isti fructus solebant communiter offerri in terra Chanaan: sicut fecit Abigail, vt dictum est. *Et vtribus vini duobus*. In Hebræo habetur. *Vno vtre vini*. Litera tamen nostra posuit duos vtres, quia ex modo improprietatis Hebraicæ ponitur singulare pro plurali: & è contra. Etiam non est verisimile, quod ferendo tanta munera pertinentia ad cibos, ferret vnicum vini vitrem: sic enim Abigail ferens eadem munera: tulit duos vtres. præceden. lib. cap. 25. *Et dixit rex Sibæ, quid sibi volunt hæc*, id est, ad quid duxisti ista. *Respondit q; Siba*. Erat Siba adulator magnus, & vt captaret regis fauorem: non solùm munera cibi, & potus, sed etiam asinos, in quibus portabantur regi, obtulit dicens. *Asini domestici regis, vt sedeant*, id est, asini sunt pro domesticis regis, vt sedeant in eis: vocantur domestici regis, qui erant de familia sua, vt filij, & vxores: & isti indigebant asinis ad sedendum: potissimè ipsæ mulieres, quæ tenerę erant. omnes autem tam viri, quàm fœminæ egressi fuerant de Ierusalem pedestres, vt patet præced. cap. *Et panes, & palata ad vescendum pueris tuis*, id est, ista sint ad cibos pro seruis tuis. De vuis passis idem intelligitur, scilicet, quod erant ad cibum, quamquam non exprimatur. *Vinum autem, vt bibat, si quis defecerit in deserto*, id est, vinum est, si quis defecerit siti in deserto, vt bibere possit, & refocilletur. Sciẽdum autem, quod Dauid iturus erat per desertum, quia ipse intendebat ire versus Iordanem, & transire illum, si persequeretur eum Absalom. Est autem inter Ierusalem, & Iordanem desertum quoddam: nam distat Iordanis à Ierusalem vltra vnam dietam: quia Iericho distat à Ierusalem quatuordecim milliariis, quæ sunt septem leucæ, vt patet in libr. de Diuisione terræ sanctæ: à Iericho tamen vsque Iordanem sunt plures, quàm tres, vel quatuor leucæ, vt colligitur eod. lib. In deserto autem medio latere debebat abscondi Dauid, vt dixit prec. c. scilicet, Ecce ego abscondar in campestribus deserti, & quia ibi non inuenirent cibos, opportunè duxit ista Siba. *Et ait rex: Vbi est filius domini tui?* Scilicet, Miphiboseth, qui erat filius Ionathæ, qui vocatur dominus Sibæ. Sed dicetur contra, quia Miphiboseth erat Dominus Sibæ. inf. 19. Respondendum, quia aliquando Miphiboseth vocatur dominus Sibæ: & aliquando filius domini Sibæ: de quo declaratum est supra 19. quæsiuit autem Dauid pro Miphiboseth, quia diligebat eum propter Ionatham, & comedebat semper de mensa regis. supr. 9. & infra 19. vel fortè Dauid vidit Sibam, & miratus est, quomodo non veniret Miphiboseth: ideo quæsiuit pro illo. In Hebræo habetur. *Vbi rogo te domini tui*, id est, rogo te, die vbi est filius domini tui, sed est litera decurtata secundum morem Hebraicum. *Respondit q; Siba regi: remansit in Ierusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei*. Ista fuit maleuola, & falsa responsio: nam Miphiboseth dixit Sibæ, quod sterneret ei asinũ ad eundum cum rege: & noluit, vt haberet opportunitatem ad accusandum ipsum, & petendum possessiones eius, vt patet infra 19.

B

C

Quomodo Dauid credidit falsa, quæ retulit Siba de Miphiboseth.

QVÆST. III.

QVÆRETVR, quomodo Dauid credidit hoc tanquam verisimile, scilicet, quod Miphiboseth diceret, quod regnum patris sui restitueretur ei. Nam sciebat Dauid, quod Absalom commouerat totum Israël contra Dauid, & fecerant eũ regem: sequebanturque eum toto corde, vt patet præced. cap. quomodo ergo credendum erat, quod Miphiboseth diceret regnum esse sibi restituendum. Item ista turbatio nullo modo orta fuerat propter eum, sed propter Absalom: ideo non sibi, sed Absaloni regnum dandum erat. Item Miphiboseth erat omnino ineptus ad regnum, quia erat dedecus regni, quod vtroque pede claudus, & quasi hominis statua, & non homo, vel canis, vt ipse se appellauerat sup. 9. efficeretur rex. Item Miphiboseth nullum habebat fauorem: nam etiam dum Dauid non esset satis confirmatus in regno, nutriebatur ignobiliter, & non sicut filius regis in domo Machir in Iodabar, nihil omnino habens. sup. 9. quomodo ergo haberet nunc fauorem, vt regnaret: nullo inquam modo erat verisimile. Respondendũ, quod Dauid credidit hoc, & ratio persuasionis fuit, quia Dauid erat perturbatus nimis: & non poterat attendere diligenter, an istud erat verisimile, vel non: sed passus est iuxta conditionem afflictorum: quibus omnia mala, quæ contra ipsos dicuntur, credibilia sunt. Item potissima causa fuit iniquitas Sibæ: non enim potuit Dauid concipere, quod nisi verum esset, auderet Siba talia cõtra dominum suum dicere, ideo cùm audiuit, & vidit munera, credidit verum esse. Item quamquam Miphiboseth non crederet se regem efficiendum: posset tamẽ credere, quod cùm domus Israël nunc auferret regnum Dauid, qui erat de domo Iudæ, vellet, quod ipsi haberẽt aliquam eminentiam, sicut tempore Dauid habuerant viri Iudæ, & ob hoc illi, qui erant de progenie duorum regum Israel præcedentium exaltarentur nunc: eo quod dispositio regni consisteret in vndecim tribubus Israel, & non in tribu Iuda: quamquam Absalom rex esset de tribu Iuda, & tunc esset sensus: hodie restituet domus Israel mihi regnum patris mei, id est, restituet me in statum magnũ: sicut si viueret pater meus. Vel fortè poterat Dauid credere, quod Miphiboseth putaret, quod quamquam ista turbatio fuerat facta contra Dauid cum Absalom: non fiebat pro Absalõ, vt ipse esset rex, sed erat quidam color ad expellendum Dauid, & reducendum regnum in tribu Beniamin, sicut fuerat à principio, & quia tunc nullus erat in domo Saulis, ad quem magis pertineret regnum, quam ad Miphiboseth, quia erat filius primogeniti Saulis: ideo credebat, quod restitueret ei regnum.

D

Credidit Dauid Miphiboseth dixisse, q regnũ patris sui sibi restitueretur.

E

Siba quomodo est ausus accusare dominum suum.

F

QVÆST. IIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Siba ausus est talia dicere cõtra dominum suum Miphiboseth: sciens quod caperetur in dolo, & proditione, & erat reus grauissimarum pœnarum. Nam aut Siba putabat, quod præualeret nunc Dauid, vel Absalom. Si Absalom: nihil posset consequi per ista munera, quæ nunc dabat, eo quod Dauid tanquam exul de regno expelleretur, vel occideretur: si autem præualeret Dauid: oportebat, quod Miphiboseth compareret coram eo, & accusaret Sibam, quod prodidisset eum, & non haberet Siba responsionem, sed esset reus proditionis. Respondendum, quod Siba putauit, quod Dauid per fortitudinem bellicam, & prudentiam, vel per adiutorium Dei, aut aliàs superaret Absalonem: ideo voluit captare fauorem eius nunc quando erat in aduersitate, vt postea propitiaretur ei, & benefaceret. De Miphiboseth autem domino suo putauit, quod non auderet comparere coram Dauid, & sic obtineret Siba, vel si cõpareret, putabat Siba, quod rex non crederet excusationibus suis. sed quod fauisset Absalom: ideo quod condemnaret eũ. Etiam quod dato quod reperiretur veritas, semper Dauid misereretur Sibæ, & daret aliquid de possessione. Sic enim factũ est, quia quamquam Dauid postea veritatem comperiret, no-

A uit punire Sibam proditorem, quin potius fecit, quod Siba, & Miphiboſeth diuiderent poſſeſſiones. infr. 19. ob hoc autē, quando Dauid redibat in Ieruſalem, Siba & quindecim filij eius, & viginti ſerui venerunt ad eum trans Iordanem, vt non poſſet aliquis accuſare eum, ſed in præſentia eius timeret Miphiboſeth, vel erubeſceret accuſare. Etiam venit ante alios, vt continuaret fauorem præcedentem, & iam rex erubeſceret condemnare illum, cùm tantum ſe ei familiarem exhibuiſſet. *Et ait rex: tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth*, id eſt, concedo tibi omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth, ſcilicet, quæ ego donaui ei. ſupra 9. fuit autem valde aſtutus, quia non propoſuit à principio accuſationem, vt non intelligeret Dauid, quod hoc animo obtuliſſet munera, vt crederetur ei accuſanti dominum ſuum, ſed ſolùm obtulit munera, & ſubticuit quaſi nihil aliud intenderet: Dauid autem quæſiuit de Miphiboſeth, & tunc ipſe reſpondit accuſando eum: quaſi non accuſaret, ſed reſponderet ad quæſita.

An potuiſſet Dauid accipere omnia à Miphiboſeth, ſi Siba vera dixiſſet.

QVÆST. V.

B QVÆRET aliquis, dato quod hæc dixiſſet Miphiboſeth, de quibus eum accuſauit Siba, an Dauid poſſet iuſtè bona ſua tollere, & dare Sibæ. Reſpondendum, quod Dauid poterat tollere Miphiboſeth omnia bona propter ea, quæ dicebat Siba, ſi vera fuiſſent. Et hoc propter duo. primò in pœnam: nam quando aliqui committunt crimen læſæ maieſtatis cuiuſmodi erat iſtud, ſecundùm legem occiduntur, & bona eorum publicantur, id eſt, efficiuntur regis, & filij eorum nihil habent de bonis ipſorum: ſed ex miſericordia ſola vita eis reſeruatur, extra de hæreticis. c. vergentis. qui igitur poteſt tollere bona, & vitam: facilius bona auferre poterit. Secundò poterat hoc tollere Dauid inquantum donator; quia ipſe dederat Miphiboſeth omnia bona, quæ habebat: cùm ante hoc nihil habuiſſet. ſup. 9. ſed propter magnitudinem, quando magna eſt, reuocantur donationes: nam & ille, qui manumiſſus fuerat, propter ingratitudinē reducitur in ſeruitutem: extr. de dona. c. propter ingratitudinem, ſed Miphiboſeth eſſet in hoc nimis ingratus, ergo reducendus erat ad nihil habere ſicut prius.

An peccauerit Dauid ſententiando contra Miphiboſeth.

QVÆST. VI.

C QVÆRETVR vlterius, cùm Siba falſa obieciſſet domino ſuo Miphiboſeth, an peccauerit Dauid ſentiendo contra Miphiboſeth. Reſpondendum, quod peccauit Dauid propter duo. Primò, quia innocentem condemnauit: habebat enim Miphiboſeth rectum animum erga Dauid: vnde fuit in planctu toto tempore, quo Dauid ſteuit extra Ieruſalē, & non lauit pedes ſuos, nec mutauit veſtes, ſicut qui lugeret mortuū. inf. 19. Secundò peccauit Dauid, quia condemnauit eum inauditum, & non vocatum, & indefenſum: nam etiam dato, quod verum fuiſſet peccatum obiectum Miphiboſeth, condemnando eum non vocatum, & indefenſum, peccatum eſſet, quia etiam in notoriis delictis citatio requiritur, vt veniat reus ad audiendam ſententiam, & allegandas aliquas excuſationes, ſi quas habet: nam licèt notorius ſit actus, non eſt notorium an iniuſtè egit, & ad hoc vocandus eſt, ne innocens condemnetur. *Dixitq; Siba: Oro, inueniam gratiam coram te domine mi rex.* Hic oſtendit Siba, quod ipſe non obtulerat munera Dauid, vt daret ei poſſeſſiones domini ſui, ſed ſolùm, vt placeret in oculis eius: vnde nihil dixit de poſſeſſione ſibi collata, ſed ſolùm petiuit, vt ſemper inueniret gratiam in oculis Dauid. *Venit ergo rex Dauid.* Hic ponitur ſecundum huius c. in quo Dauid à Semei iniuriis impetitur, & dicitur. *Venit ergo rex Dauid vſque ad Bahurim.* Eſt enim Bahurim quidam locus in tribu Beniamin, in quo manebat Semei, qui erat de tribu Bēiamin, & vſque ad illum ſecutus eſt Phaltiel vxorem ſuam Michol, plorans, quando ducebatur ad Dauid. ſup. 3. venit autem Dauid ad iſtum locum, cùm pergeret verſus Iordanem, quia per eum iter erat à Ieruſalem in Iordanem. *Et ecce egrediebatur inde*, id eſt, de Bahurim. *Vir de cognatione domus Saul nomine Semei filij Gera.* Iſte ſciens, quod Dauid veniret per locum illum egreſſus eſt ad maledicendum ei. D

De qua tribu fuerit Semei, & de eius maledictione.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR de iſto Semei, de qua tribu erat. Aliquis dicet, quod erat de tribu Beniamin, quia hic dicitur, quod erat de cognatione domus Saul: & tamen domus Saul erat de tribu Beniamin. præce. lib. c. 9. ergo Semei erat de tribu Beniamin. In contrariū videtur, quod erat de tribu Ephraim, vel Manaſſe: quia inf. 19. dicitur ab ipſo Semei: ideo prior occurri tibi de omni domo Ioſeph: domus autem Ioſeph continebat duas tribus, ſcilicet, Ephraim, & Manaſſe. Gen. 48. ergo non erat de Beniamin. Reſpondet Hiſt. ſchol. quod Semei erat de ſtirpe Ephraim, vel Manaſſe: & probat per id, quod allegatum eſt infr. 19. cùm autem obiicitur, quod erat de cognatione domus Saulis, dicit, quod non erat de cognatione iſta quantum ad progeniem, ſed quantum ad zelum, ſcilicet, quia zelauit pro tribu Beniamin, & maledixit Dauid: ſicut maledicturus eſſet aliquis de tribu Beniamin. Sed hoc non ſtat, quia ſcriptura non loquitur hoc modo: dicendo, quod ſit aliquis filius alterius: quia habet zelum illius: potiſſimè, quia ſæpe dicitur, quod erat de tribu Beniamin, vt patet hic, & infra 16. & ſequen. li. cap. 2. Nicolaus reſpondet, quod Semei partim erat de cognatione Beniamin, & partim de tribu Manaſſe, vel Ephraim. Sed obiicietur, quia viri accipiebant vxores de tribu ſua, & familia. Num. 36. ergo oportebat, quod eſſet de eadem cognatione ex parte matris, & patris. Reſpondet, quod illud verum eſt in mulieribus, quæ ſuccedebant patribus in hæreditatem: nam illæ non poterant de alia tribu accipere viros, ne permiſceretur hæreditas: fœminæ tamen, quæ non ſuccedebant patribus, poterant accipere viros de quacunque tribu. Sed an hoc verum ſit, declaratum eſt Numer. 36. Dato tamen quod hoc ſtaret, adhuc non tenet poſitio Nicolai, quia ipſe vult, quod eſſet Semei ex parte patris de Manaſſe, vel Ephraim: & ex parte matris de domo Saul. Sed hoc non ſtat, quoniam in veteri teſtamento cum filij non ſuccederent matribus, nominabantur ſemper de ſtirpe patrum: & propter hoc iubebatur, quod cùm quis moreretur ſine liberis, frater eius acciperet vxorem ipſius, vt ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, & filius inde genitus nominabatur nomine viri mortui. Deutero. 25. ſi tamen filij nominarentur à matribus aliquando, non poſſuiſſet lex tantam diligentiam, vt viri ſemper haberent, in quibus maneret nomen eorum: Semei tamen nominatur de cognatione Saulis, ideo oportet, quod pater eius eſſet de cognatione hac. Item patet, quia dato, quod eſſet Semei de cognatione Beniamin, quantum ad matrem, & nominaretur aliquando de tribu Beniamin, pluries tamen nominaretur de tribu Manaſſe, vel Ephraim, quàm de Beniamin, ſed falſum eſt, quia ſemper quaſi nominatur de Beniamin: vt patet hic, cùm dicatur de cognatione Saulis, qui erat de Beniamin. Item Dauid dixit infra: filius meus, qui egreſſus eſt de vtero meo, quærit animam meam, quanto magis iſte filius Iemini: ſed filij Iemini ſunt de ſtirpe Beniamin, vt declaratum eſt præcedent. lib. cap. 9. & 22. Item infra 19. dicitur, quod Semei occurrit Dauid ad tranſitum Iordanis cum mille viris de Beniamin: ſi tamen eſſet de tribu Manaſſe, vel Ephraim habuiſſet ſecum ſocios de illa tribu, & non de Beniamin. Item ſequenti lib. c. 2. dixit Dauid Salomoni: habes apud te Semei filium Iera filij Iemini, id eſt, filij Beniamin: ergo ſemper vocatur de tribu Beniamin: nunquam vocatur autem de cognatione Ioſeph, niſi infra 19. ergo magis videtur, quod ſit pater eius de hac tribu quàm de Manaſſe, & Ephraim. Item non ſtat, quod dicit Nicol. quia ſi fuiſſet ex parte patris de Manaſſe, vel Ephraim, cùm filij ſuccederent patribus, & non matribus, fuiſſet poſſeſſio Semei in terra Manaſſe, vel Ephraim: erat tamen in terra Beniamin, nam morabatur in Baurim, vt patet hic cùm dicatur, quod egreſſus eſt de Bahurim. Item ſequ. lib. c. 2. dicitur: habes apud te Semei filium Iemini de Bahurim. Dicendum ergo, quod iſte Semei erat de tribu Beniamin, & de cognatione Saulis totaliter, nec pertinebat ad Manaſſe, vel Ephraim, & iſta fuit cauſa, quare ipſe malediceret Dauid, ſcilicet zelo cognationis ſuæ, cui Dauid regnum abſtulerat: ſi tamen fuiſſet de

Prima opin.

Reſpōſ. hiſtor. ſchol.

E *Opinio Nicol.*

F

Reſpōſ. Auct.

Manaſſe,

Manasse, vel Ephraim nihil attinuisset ad eum maledicere, & ob hoc nominatur de cognatione Saulis, vt sciatur cur malediceret. Cùm autem obiicitur, quod iste erat de Manasse, vel Ephraim, dicendum quod nullo modo pertinebat ad has tribus. Et cùm ipse dixit, quod prior descenderat de omni domo Ioseph, dicendum quod ibi non importatur nomen alicuius tribus, sed significatur 11. tribus: nam tribus Iuda computabatur tanquam vnum caput in Israël, & tribus Ioseph erat caput omnium aliarũ tribuum, quæ vocabantur tribus Israël: vnde est sensus, quod Semei dixerit, descendi prior de omni domo Ioseph, id est, quamquam de domo Iuda aliqui prius ad regẽ venerint, quàm ego: tamen de vndecim tribubus Israël, quæ intelliguntur nomine Ioseph, nullus descendit prius quàm ego. Aliter etiam exponunt Hebræi, quod non sit Semei de tribu Manasse, vel Ephraim, sed de hoc infra 19. dicetur. *Procedebat egrediens, & maledicebat*, id est, procedebat de Bahurim, & quantò plus procedebat, tantò plus maledicebat. *Mittebatq; lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos eius*. Non mittebat lapides ad hoc, quod posset percutere eos: quia aliquantulum distabant ab eo, ita vt neminem posset tangere: sed mittebat ad iniuriam, & ad satiandum iram suam. Sic etiam spargebat puluerem contra Dauid, & seruos eius: vt patet infra: tamen manifestum est, quod puluis non posset peruenire ad Dauid, sed erat ad iniuriam.

Quare Semei maledixit Dauid.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR, quare Semei maledicebat Dauid, & faciebat hoc. Respondendum, quod faciebat in vindictam cognationis suæ: nam erat de cognatione Saulis, & Dauid abstulerat regnum domui Saulis: ideo habebat eũ exosum: & quia nunc insurrexerat Asalom contra Dauid: putabat, quod iam nunquam rediret Dauid in statum pristinum, sed quod occideret eum Absalom; cùm hoc desideraret, & adiuuaretur à toto Israël: ideo putabat, quod poterat sine pœna ei quæcunque mala dicere, scilicet, quia nunquam ad regnum rediturus erat: & sic apparet ex verbis blasphemię eius. Sed dicetur: quomodo Semei nunc ex amaritudine cordis maledicebat Dauid? Nam omnes tribus Israël, & ipsa tribus Beniamin elegerunt Dauid in regem: ipso non cogente, nec orante, vt patet supra 5. ideo videtur, quod nullum retinuissent rancorem viri Beniamin contra Dauid. Respondendum, quod tribus Beniamin cum omnibus aliis tribubus Israël elegit Dauid in regem, quia sciebat hoc à Deo prænunciatum esse, sed non mouebatur ex desiderio ad hoc: potius enim voluisset, quod maneret regnum in ea, sicut prius: potissimè autem illi, qui erant de cognatione Saulis, scilicet, satis coniuncti ei. Nam isti nullo modo voluerunt Dauid in regem, quia tamen omnes tribus eum susciebant: non potuerunt ipsi excludere illum, sed susceperunt inuiti. Cùm autem nunc visum est tempus vindicandi de Dauid: euomuerunt furorem suum in eum: & quia iste Semei erat vnus de coniunctis domui Saulis, maledixit grauiter Dauid, sic ostendens iram suam, quam toto tempore precedenti occultam tenuerat. Sed obiicietur, ad quid gaudebat nunc Semei, quod eiiceretur Dauid? nam succedebat ei filius suus Absalom: si enim fuisset Absalom de alia tribu, potuisset gaudere Semei, & omnes de tribu Beniamin, sed ista non erat mutatio aliqua respectu ipsorum, quia semper manebat regnum in domo Dauid. Respondendum, quod quamquam viri Beniamin irascerentur domui Iuda, quia acceperant eis regnum: tamen specialiter inimicabantur Dauid in persona sua, eo quod ille acceperat regnum, & fuit auctor transferendi de vna tribu in aliam, erat etiam hostis Saulis, dum viueret, ideo ad eum tenebãt inexorabile odium, & volebant, quod in persona sua pateretur, & quia nunc Semei videbat, quod Dauid miserabiliter fugiebat, & non putabatur habere spem redeundi: gaudebat Semei velut si regnum translatum esset ad aliam tribum, cùm nunc hostis eius possideret illud.

(∴)

An Semei peccauit maledicendo Dauid.

QVÆST. IX.

QVÆRETVR vlterius, an Semei peccabat maledicendo Dauid, & iaciendo lapides in eum. Aliquis dicet, quod non, quia Dauid merebatur hoc, & Deus suscitabat istum contra eum tanquam ministrum. Item dixit infra Dauid, dimittite eum, vt maledicat mihi iuxta præceptum Domini, sed faciendo quod Deus iubebat, non peccabat. Respondendum quod Semei peccauit: quia Dauid iussit eum occidi pro hoc, vt patet sequenti libr. capit. 2. Et erat tunc Dauid propinquus morti, nec mouebatur aliqua affectione passionali, sed ratione: ergo merebatur mortem Semei. Item Semei non habebat causam maledicendi Dauid, quia nihil ei nocuerat, ergo peccabat maledicendo. Item maledicere principi, est magnum peccatum, sic patet Exod. 22. scilicet: Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices: Dauid autem erat princeps populi à Deo vnctus, ideo peccatum erat maledicere ei. Item dato quod haberet Semei causam maledicendi Dauid: non habebat iurisdictionem: pœna autem, quæ sine iurisdictione infligitur, iustè non infligitur: sed Semei nullam habebat iurisdictionem ad hoc, ergo peccauit. Ad primum in contrarium dicendum, quod quamquam Dauid peccasset, & mereretur maledici, non licebat cuilibet maledicere ei propria auctoritate, sicut non licet cuilibet reos criminis punire, quamquam delictum constet. Cùm verò obiicitur, quod Deus suscitauit Semei contra Dauid ad maledicendum. Dicendum, quod non sufficit: nam etiam suscitauit Absalom ad rebellandum Dauid, vt patet supra 12. scilicet: Suscitabo malum de domo tua, &c. Peccauit tamen Absalom grauiter. Ad secundum dicendum, quod si Deus expresè iussisset Semei, quod malediceret Dauid, non peccaret Semei maledicendo: immo mereretur, quia exequebatur mandatũ Dei, Deus tamen non iussit ei, sed inclinauit illum: de quo infra declarabitur, ideo non excusatur Semei. *Omnis autem populus, & vniuersi bellatores à dextro, & à sinistro latere regis incedebant*, scilicet, quando procedebat rex, & maledicebat ei Semei, erat vallatus à viris suis: quia bellatores, & reliquus populus incedebant ad vtrumque latus regis. In quo signatur, quod non poterant lapides missi à Semei venire ad regem. Vocantur autem hic bellatores omnes viri dispositi ad bellum, qui ibant cum Dauid: populus verò vocatur reliqua multitudo inhabilis ad arma, scilicet, fœminæ, & paruuli, nam de domo regis ibant vxores eius & filij sui, qui computantur nomine populi. *Ita autẽ loquebatur Semei cùm malediceret regi*, id est, ista verba, quæ sequuntur proferebat: exprimuntur autem hic verba maledictionis, vt sciatur quàm grauis maledictio fuerit Semei in Dauid. *Egredere, egredere vir sanguinum*. Istud verbũ egredere, aliud signat in vulgari, quod ad maiorem contumeliam pertinet, & duplicatur propter maius opprobrium. Vocauit autem illum virum sanguinum, id est, iniustum occisorem, scilicet, quia occidit, & effudit sanguinem domus Saulis: nam iste Semei imponebat Dauid mortem Abner, & Isboseth, quamquam in quolibet eorum Dauid fuerit innocens, vt patet supra 3. & 4. *Et vir Belial*. Vocatur vir Belial homo indomitus, vel sine iugo, scilicet, quia nulli rationi, aut legi subiicitur: sic dicitur Iudic. 19. erant autem viri illius ciuitatis filij Belial, id est, absque iugo, vt ibi exponitur in litera, vocauit autem Semei Dauid filium Belial, quasi per inobedientiam legis, & rationis tulisset regnum de domo Saulis. *Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul*, id est, Dominus dedit super caput tuum pœnam pro toto sanguine effuso de domo Saulis: putabat enim Semei, quod Dauid fuisset causa mortis Abner, & Isboseth, qui erant principes domus Saulis, vt dictum est. *Quoniam inuasisti regnum eius*, id est, accepisti violenter regnum eius, scilicet, quod in progenie sua manere debebat. Et potest esse sensus, quod dato, quod tu non occideris aliquos de domo Saulis: quia tamen inuasisti regnum eius, reus es sanguinis totius effusi de domo sua. In Hebræo habetur. *Quoniam regnasti pro eo*. Ad idem redit: sed litera nostra propior est, quia inuadere significat violentiam, & intrusionem, de quibus Semei criminabatur Dauid: regnare autem magis pertinet ad titulum. *Et dedit Dominus regnum in manu Absalonis filij tui*, id est, sicut tu

A

iniuſtè inuaſiſti illud accipiendo de domo Saulis : ita nunc Deus dedit regnum eius in manu filij ſui, vt talia patiatur, qualia egit: nam per quæ quis peccat, per ea torquetur. Sapient. 11. Dixit autem traditum regnum Abſaloni; quia putauit Semei, quod cùm totus Iſraël vno corde adiuuaret Abſalom, & Dauid iam fugeret, quod nunquam rediturus eſſet ad regnandū, ſed regnaret filius eius. *Et ecce premunt te mala tua*, id eſt, ecce nunc mala, quæ olim feciſti, te premunt, ſcilicet, quia pro eis nunc pateris. In Hebræo habetur. *Ecce tu pro malitia tua.* Ecce tu pateris hæc pro malitia præterita. *Quoniam vir ſanguinum es*, id eſt, effuſor ſanguinis, ſcilicet, quia occultè tractaſti, quomodo occideres Isboſeth, & Abner principes Iſraël, vt illis occiſis regnares. *Dixit autem Abiſai filius Saruiæ regi.* Omnes viri bellatores Dauid audiebāt verba hæc, quæ loquebatur Semei, & diſplicebant eis: ſolus tamen Abiſai tolerare non potuit, & dixit, quod volebat occidere Semei : erat autem iſte Abiſai frater Ioab, & Aſaël, vt patet ſupra 2. & iſti tres erant filij Saruię ſororis Dauid. 1. Paralip. 2. fuit autem nimis inquietus nunc Abiſai contra Semei. Ita etiam in reditu regis in Ieruſalem, quando iuit Semei veniam petens à Dauid, dixit Abiſai: Nunquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit Chriſtum Domini? & ibi Dauid increpuit Abiſai. infra 19. *Quare maledixit canis hic morituras domino meo regi?* id eſt, quare iſte canis mortuus permittitur maledicere regi, quaſi dicat, cùm ſimus hic tot viri bellatores, iam deberemus occidiſſe ipſum: quia in contemptum noſtrum maledicit regi, quaſi nullus ſit qui pugnet pro eo: vocauit autem eum canem mortuum ad vituperium: quaſi dicat, ille non erat homo, qui poſſet maledicere regi, ſed erat quaſi quidam canis mortuus, ſic enim vocauit ſe Miphiboſeth. ſupr. 9. Scilicet, quis ego ſum ſeruus tuus, quoniam reſpexit ſuper canem mortuum ſimilem mei ? Vel vocatur canis moriturus: quia in breui moriturus erat. Intendebat enim Abiſai illico occidere eum: putans, quod Dauid permitteret illud. *Vadam, & amputando caput eius*, id eſt, volo ire, & occidere ipſum: erat enim Abiſai vir fortiſſimus, & putabat, quod ſi perſequeretur Semei, non poſſet effugere manus eius.

B

Abiſai an peccauerit dum voluit occidere Semei.

QVÆST. X.

QVAERETVR, an peccauerit Abiſai volendo occidere Semei. Aliquis dicet, quod ſic, quia Dauid increpuit Abiſai, quia volebat occidere Semei, dicens: quid mihi, & vobis filij Saruiæ? ſi tamen non peccaſſet, non increpuiſſet eum Dauid. Reſpondendum, quod aut quęritur de hoc, quod eſt velle ipſum occidere: aut de hoc quod eſt ipſum occidere. De primo dicendum eſt, quod non peccabat Abiſai, volendo occidere Semei: merebatur enim Semei mortem : eo quod maledixerat Dauid: lex tamen dixerat : Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. Exod. 22. Et Iudæi conſueuerant infligere pœnam mortis maledicentibus principes: poterat ergo deſiderare Abiſai occidere Semei vindicando iniuriam Dauid, & miniſtrando iuſtitiam ſecundùm legem. Item dato, quod non eſſet à lege pœna mortis impoſita, ſed eſſet arbitraria, Dauid poterat infligere pœnam mortis, & Abiſai poterat iuſtè dolere de iniuria illata Dauid, & deſiderare occidere Semei. De ſecundo dicendum, quod Abiſai non erat iudex, ideo non poterat per ſeipſum occidere Semei, nullo iubente, ſed Dauid erat iudex, & executor legis Dei, qui poterat iubere, quod occideretur pro hoc Semei, & tunc Abiſai poſſet iuſſu Dauid occidere Semei, nunc autem ſolùm deſiderauit occidere, & non occidit, ideo non peccauit. Cùm autem obiicitur, quod Dauid increpuit eum, dicendum, quod Dauid non increpuit illum tanquam peccantem, ſed tāquam ſollicitantem contra intentionem ſuam, Dauid enim volebat tolerare iſtam iniuriam, vt Deus miſereretur ei, vt patet infra, & quia Abiſai mouebat eum ad vindictam, increpuit ipſum. Sic enim fuit de Chriſto : nam cùm dixiſſet diſcipulis ſuis, quod moriturus eſſet in Ieruſalem, dixit ei Petrus: Domine abſit, non erit tibi hoc, & Chriſtus increpuit eum, dicens: Vade retro me Satan, quia neſcis, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum : hoc autem quia volebat perſuadere Petrus Chriſto, ne moreretur: aliàs tamen Petrus non peccabat in hoc, quia non deſiderabat malum, deſiderans Chriſtum viuere, cùm adhuc neſciret vtilitatem ex morte eius conſecuturam. *Et ait rex: quid mihi, & vobis filij Saruiæ?* id eſt, quid habetis mecū, quod infeſtatis me ducendo ad id, quod nolo? Et hoc dicit glo. ord. & Andreas, & Nicolaus, quod non ſolùm locutus eſt Abiſai, ſed etiam Ioab, vel ſaltem Ioab mouit Abiſai, vt iſta diceret: magis tamen videtur dicendum, quod ſolus Abiſai locutus fuerit, & tamen Dauid increpuit filios Abiſai, eo quod conſueuerant duri ſibi eſſe: ſic enim quando aliquis offenditur ab aliquo de vna communitate, vel progenie : ſi omnes de illa communitate, vel progenie ſoleant offendere iſtum, quando vnus offenderit eum, clamabit contra omnes de progenie, vel communitate illa, quod omnes eum offendunt: ita Abiſai, & Ioab filij Saruiæ aſſueti erant offendere Dauid: ideo quamquam vnus eum aliquando offenderet, contra ambos loquebatur. Sic enim patet ſupra 3. cùm dixit Dauid: porro viri iſti filij Saruiæ duri mihi ſunt, ſic etiam infra 19. dicitur de Abiſai, quod locutus eſt cōtra Semei, & Dauid dixit, quid mihi, & vobis filij Saruiæ ? cur efficimini mihi hodie in ſathan? *Dimitte eum, vt maledicat*, id eſt, nullus noceat ei, ſed maledicat quantum voluerit. In Hebræo non habetur: dimitte eum, ſed ſolùm, maledicat: litera tamen noſtra poſuit : dimittite eum, quia infra replicatur iſta ſententia, & dicitur : dimittite eum, vt maledicat. *Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid*, id eſt, nolite prohibere, quia Deus iuſſit, & nemo Deo reſiſtere debet, nec poteſt.

C

D

E

An Deus præcepit Semei, vt malediceret Dauid, & quomodo auſus eſt maledicere Dauid in tanta multitudine.

QVÆST. XI.

QVÆRETVR circa hoc, quomodo eſt verum, quod Deus præcepiſſet Semei, vt malediceret : nam tunc Semei eſſet Propheta Domini, & non peccaſſet: ipſe tamen confeſſus eſt iniquitatem ſuam, & veniam petiit à Dauid, infra 19. Item ſi Deus iuſſiſſet, non peccaſſet Semei, & conſequenter peccaſſet Dauid iubendo ipſum occidi, & Salomon exequendo iſtud. ſequent. libr. cap. 2. Et tamen non peccauit, quia erat Dauid ad mortem, quando illud dixit: ideo peccauit Semei, & conſequenter Dominus non iuſſit. Si autem dicatur, quod Dominus iuſſit, ſequitur etiam quod agebat Deus iniuſtum, mouendo aliquem ad peccandum, ſi Semei dicendo iſta peccabat. Reſpondendum, quod Dauid putauit, quod Deus præceperat Semei, quod malediceret ei: vidit enim quod ipſe proruperat in magnas contumelias maledicendo regi, & proiiciendo lapides, & puluerem, & hoc faciebat ſolus coram magno exercitu, à quorum quolibet occidi potuiſſet, ideo putauit, quod nullo modo hoc ageret à ſeipſo, ſed Deus miſiſſet ei, & ob hoc non formidabat, & ſic dixit, Dominus præcepit ei, vt malediceret: Deus tamen nihil præceperat. Et ſic non ſtant rationes in contrarium: nam nihil Deus præceperat ei, ideo peccabat hoc faciendo. Aliter poteſt intelligi, quod Dauid putaret, quod Deus præcipiebat, id eſt, inclinabat iſtum ad maledicendum, & iſte modus erat frequentatus in ſcriptura: nam ſic dictum erat de Abſalom, ſupra duodecimo: quod Deus ſuſcitaret malum de domo Dauid, & tolleret vxores eius: ſciebat tamen Dauid, quod Deus non iubebat Abſalom hoc facere, ſed inclinabat eum, vel permittebat inclinari, & offerebat facultatem ad hoc faciendum, & hoc intellexit Dauid: nam non putauit quod Deus expreſſè iuberet Semei, quod malediceret Dauid, quia illa non videbantur à Deo fieri, ſed propter iram. Dicendum autem quod verum eſt, quod Deus mouebat Semei ad maledicendum Dauid, non quidem directè inquantum iſte erat quidam actus malus, & deordinatus, ſed inquantum erat in pœnam Dauid. Nam ſicut incitauerat Abſalom contra eum, & tamen Abſalom faciebat malum, ſed incitauit eum inquantum illud malum erat pœnale Dauid. Ita fuit hic de Semei. Iſta autem incitatio Dei non tollit culpam, nec diminuit, quia non agit homo vt miniſter Dei, velut ab eo motus, ſed propter aliquas affectiones particulares deordinatas, Deus tamen qui eſt ſummè ſapiens, & ſummè bonus, conuertit illum actum malum ad aliquam vtilitatem, ſcilicet, vt ſit pœna illius, qui peccauit: ita Semei mouebatur ad maledicendum Dauid propter odium conceptum, quia tamen Dauid merebatur maledici, conuertit Deus iſtam maledictionem,

F

nem, quæ mala erat, vt esset vtilis in pœnam Dauid. Dicitur autem Deus suscitare aliquem ad faciendum talia mala inquantum permittit, quod illa faciat, & illa permissio solùm est propter illum, cui malum infligitur: alioquin autem quamquam aliquis conaretur maledicere, vel mala facere alteri: si ille, contra quem ista sunt, non mereatur ea, vel non proficiatur ei aliquo modo, Deus non permittet quod maledicatur, vel mala sibi infligantur, quamquam malus vir ad contrarium conetur: ideo scriptura rectè dicit, quod Deus suscitat malum alicui, quia nullo modo fieret nisi Deus ad hoc laxaret habenas viro mala volenti, & facultatem faciendo ei offerret.

Quomodo Semei solus ausus est maledicere Dauid coram tot viris.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Semei ausus est maledicere Dauid coram tanta multitudine, cùm ipse solus esset, & quilibet de exercitu Dauid posset ipsum percutere. Respondendum, quod Semei ausus fuit maledicere Dauid propter duo. Primò, quia credidit, quod Dauid non posset ei malum facere in futurum, putans quod Absalom regnaret, & nunquam restitueretur Dauid in regnum, & Absalom non vindicaret iniurias factas patri, cùm ipse principaliter persequeretur eum ad mortem. Secundò fecit hoc, quia non timuit in præsenti aliquod malum sustinere, & istud propter duo, primò quia credidit quod Dauid, & viri sui erant ita afflicti, quod non attenderent ad maledictiones istas, sed potius curarent fugere velociter à facie Absalom, qui missurus erat persecutores post illos. Secundò, quia ipse distabat aliquantulum ab exercitu Dauid, & credidit, quod quamquam aliquis de viris Dauid persequeretur eum, non posset ipsum consequi, eo quod Semei ambulabat super altitudinem montis, & viri Dauid gradiebantur per viam ad pedes montis. Sic patet in litera cùm dicitur, ambulabat itaque Dauid, & socij eius per viam cum eo, Semei autem per iugum montis ex latere contra illum gradiebatur maledicens: putauit autem, quod nullus conaretur ascendere montem persequendo eum: si tamen aliquis ascenderet, ipse poterat fugere interim in vrbem Baurim, quæ erat propinqua, de qua ipse exierat: vt patet supra, scilicet, egrediebatur vir de Baurim de cognatione Saul. Si autem dicatur, quod debuisset timere Semei, quod Dauid circundaret vrbem, vt traderetur sibi Semei: dicendum, quod hoc non timebat, quia Dauid ibat profugus à facie Absalom, ideo non auderet consistere apud Baurim obsidendo eam, nã propter hoc fugerat de Ierusalem, ideo securus fuit, quod nihil mali ei fieret.

Dauid potuisset iustè occidere Semei, tamen noluit propter maiorem perfectionem sui.

QVÆST. XIII.

Argui tur 1.

Secũdò.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid poterat iubere occidi Semei, quia maledicebat ei. Aliquis dicet, quod non, quia Dauid credidit, quod Deus iussisset Semei maledicere sibi: vt patet in litera: ergo si vellet eum punire, ageret directè contra intentionem Dei, & hoc videtur esse peccatum. Item Dauid dixit, Deus præcepit ei, vt malediceret Dauid, quis audeat dicere, quare sic fecerit: si igitur nullus auderet dicere Semei, quare hoc faciebat, à fortiori nullus auderet punire eum, ergo peccatum erat, si iuberet eum puniri. Respondendum, quod Semei inferebat iniuriam Dauid, & legi inquantum contra mandatum eius maledicebat principi, ideo licet Dauid inquantum persona priuata non posset imponere pœnam Semei, inquantum tamen erat iudex, & executor legis Dei, poterat punire illum notoriè delinquentem, & non peccaret in hoc: voluit tamen anhelare ad maiorem perfectionem, scilicet, remittendo proprias iniurias, ideo non iussit quod aliquis occideret eum, sed potius prohibuit Abisai volentem occidere eum. Quod autem ista toleratio esset supererogationis, patet ex verbis Dauid, quia ipse dixit: Dimitte eum, vt vt maledicat iuxta præceptum Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionem meam. & reddat mihi bonum pro maledictione hac: non tamen redditur à Deo præmium, nisi pro opere bono supererogationis, ergo putabat, quod merebatur in hoc, & consequenter non tenebatur ad illud. Item quia si Dauid putasset se teneri ad non occidendum Semei, sciret peccatum esse occidere illum, quamquam malediceret, vnde non diceret, dimittite, vt maledicat, si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, sed diceret, dimittite, vt maledicat, ne peccemus puniendo eum: ergo putauit se non esse obligatum ad non nocendum ei, sed quod poterat licitè nocere, noluit tamen nocere, vt mereretur à Deo suscipere misericordiam. Ad primum in contrarium dicẽdum, quod quamquam Dauid crederet, quod Deus iusserat Semei maledicere ei, non repugnabat Deo volendo occidere Semei, quia istud præceptum non fuerat expressum, sed solùm Deus incitabat Semei, vt malediceret Dauid, vt supra declaratum est. Simile autem est in omnibus aliis malis, quæ nobis à Deo infliguntur: nam à quocunque infligantur, scimus quoniam à Deo sunt, quia ille non posset nobis aliquid mali infligere, nisi Deus permiserit, & opportunitatem tribuerit. Sed adhuc dato, quod nos sciamus, quod Deus mittat ad nos aliquem, vt nos percutiat: non tenemur permittere quod percutiat, sed resistere possumus: sicut non obligamur velle quæcunque mala Deus vult contra nos: vt si velit, quod moriamur peste, vel alia ægritudine, non obligamur velle pestem, sed possumus conari, vt non moriamur. Ad secundum cùm dicitur, quod si nullus auderet dicere Semei quare hoc fecit, &c. Dicendum, quod non non refertur illud ad Semei, sed ad Deum, scilicet, Deus præcepit ei, vt malediceret, & quis audeat dicere, quare sic fecerit, id est, quis audebit dicere Deo, quare iussit Semei, quod malediceret, scilicet, nullus audebit, quia non poterit dicere vas figulo: quare sic me fecisti? ad Roma. 9. Nec poterit insurgere virga contra eleuantem se, nec serra contra eum, à quo trahitur Isai. 9. poterat tamen dici Semei, quare hoc facis? & puniri, quia iniustè agebat. *Et quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?* id est, nullus audebit Deo dicere, quare iussisti Semei maledicere Dauid: ex hoc non sequebatur necessariò contra Abisai, quia quamquam Deus iussisset Semei quod malediceret Dauid, poterat occidi iustè Semei, vt suprà dictum est, intendebat tamen Dauid inferre ex hoc, quod non deberet malum infligi Semei, quia Deus mouebat eum, & bonum erat, quod Dauid toleraret illud, vt Deus misereretur sibi. *Et ait rex Abisai, & omnibus seruis suis.* Hic voluit placare Dauid Abisai, ne insurgeret in Semei, & quia non solùm ipse desiderabat percutere eum, sed etiam multi alij de assistentibus, locutus est Dauid ad placandum omnes, ideo dicitur, quod locutus est ad Abisai, & ad seruos suos, scilicet, seruos regis, & non seruos Abisai. *Ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, quærit animam meam.* Arguit à fortiori, quasi dicat, filius meus qui est quædam pars mea, quærit animam meam, id est, vult me occidere, & hoc fit Deo incitante malum contra me: quid ergo mirum, si iste Semei, qui non est de genere meo, insurgat ad maledicendum mihi? quasi dicat, Deus etiam mouet eum, ideo permittendus est maledicere. Dicitur: Qui egressus est de vtero meo, id est, de lumbis meis, quia ibi pendent vasa seminaria, generaliter tamen omnia, quæ sunt intra cutem, dicuntur esse in ventre. *Quanto magis iste filius Iemini,* id est, à fortiori iste Semei, qui est filius Iemini, id est, Beniamin, vellet auferre animam meam: nam viri Beniamin debebant habere Dauid magis exosum, quam aliæ tribus, eo quod per Dauid fuerat ablatum regnum de stirpe ipsorum. *Dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini,* id est, non percutiatis eum, sed maledicat mihi, sicut Dominus inclinauit eum ad maledicendum. *Si fortè respiciat Dominus afflictionem meam,* id est, fortè sic faciendo, quod ego permittam eum maledicere mihi, Dominus respiciet afflictionem meam, quam sponte patior, & miserebitur mei: sciebat enim Dauid quod Deus semper respicit afflictos corde, & humiliatos, vt patet Psalm. 50. scilicet, Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. *Et reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna,* id est, si respexerit afflictionem meam reputando eam vt meritoriam, reddet mihi bonum pro maledictione hac, scilicet, quia sponte toleraui hanc maledictionem.

Ad primum argu.

Ad secundũ.

An daturus esset Deus Dauid bonum ob tolerantiam iniuriarum.

QVÆST. XIIII.

QVÆRETVR, quomodo Dauid dicebat, quod retribueretur ei bonum propter tolerantiam huius maledictionis, quia per hoc, quod aliquis patitur pœnas, quas peccata sua meruerunt, nihil meretur: cùm illæ pœnæ non sint tanquam actus meritorij, sed solùm satisfactorij, actus enim meritorij sunt supererogationis, Dauid autem pro peccatis suis patiebatur hęc. ideo non poterant isti actus esse meritorij ad hoc, quod Deus redderet ei aliquod bonum. Respondendum, quod Dauid putauit, quod propter istam patientem iniuriarum tolerantiam, Deus misereretur ei, & reduceret in pristinum statum, & sic factum est, quia hucusque aduersa fuerunt Dauid, nunc autem incepit prosperari: nam mox dissolutum est consilium Achitophel, sequenti capit. Et corruerunt inimici sui in bello. infra 18. Et ipse reductus est in Ierusalem. infra 19. Cùm verò obiicitur, quod ille actus tolerantiæ erat satisfactorius, & non meritorius. Responderi potest dupliciter, vno modo quod Deus reddidit bonum Dauid, sed reddere bonum est duplex, scilicet, reddere bonum, quod est cessatio pœnarum, vel bonum quod est superadditio alicuius rei prius non habitæ. Primo modo actus satisfactorij sunt meritorij ad reddendum bonum, quia per actum satisfactorium directè tollitur pœna, quæ aliàs debebatur pro peccato. Secundo modo actus satisfactorij non sunt ad reddendum bonum, scilicet, ad hoc, quod superaddatur bonum, quod prius non erat, quia tunc actus satisfactorius excederet speciem suam, quia solùm est ad satisfaciendum, & non ad merendum. Nunc in Dauid dicendum, quod isti actus tolerantiæ fuerunt necessarij, & fuerunt satisfactorij, & expectabat Dauid quod redderetur ei aliquod bonum pro his, scilicet, aliquod maius bonum cessationis à laboribus suis, & reduci in pristinam requiem: nam isti labores fuerant pro peccato inflicti, & per istam tolerantiam satisfaciebat, & illud bonum desiderabat Dauid. Secundo modo non erant isti actus ad reddendum aliquod bonum, scilicet, quod acciperet Dauid aliquod maius bonum quàm prius per hanc tolerantiam. Aliter potest dici, quod non solùm meruit hic Dauid cessationem pœnarum, sed etiam aliquod bonum vlterius, quia in isto actu aliquid fuit meritorium vltra id, quod est satisfactorium. Pro quo considerandum, quod quamquam Dauid mereretur pati ista mala, quæ passus est, tamen non obligabatur gratis illa tolerare, & quia gratis suscepit, vltra hoc quod satisfecit, meruit aliquid: sic enim est in omnibus, qui patiuntur pœnas à lege impositas pro delictis: nam in hoc, quod patiuntur illas absolutè non murmurando, satisfaciunt, sed in hoc quod gratis illas suscipiunt, merentur aliquid vltra satisfactionem pro peccato. Differunt enim ista duo, scilicet, non murmurare, & gratis suscipere, quia non murmurare solùm negat rebellionem, & nihil ponit, & per hoc pœna illa efficitur satisfactoria, quantum ad satisfactionem, quam Deus exigit à nobis. Si autem patiens omnino murmuret, quantum ad legem satisfacit, sed quantum ad pœnam debitam in alio sæculo, vel nihil, vel parum: suscipere autem gratis addit aliquid positiuè, scilicet, quod gratis suscipiat pœnas inflictas inquantum sunt iustè inflictæ, licèt inquantum sunt dolorosæ, tristetur de eis. In Dauid autem sic fuit, quia ipse voluit sponte suscipere has pœnas, cernens quod Deus illas infligeret, ideo merebatur vltra satisfactionem. Item Dauid egit aliquid, ad quod non tenebatur, quia licèt teneretur sustinere has pœnas, tamen non tenebatur non occidere Semei maledicentem sibi, poterat enim licitè occidere illum, vt supra dictum est, & tamen noluit occidere, sed potius prohibuit volentes ei nocere, ideo meruit in hoc vltra satisfactionem, vt aliquod bonum sibi fieret.

Quomodo Dauid meruerit, quia non remisit iniuriam Semei.

QVÆST. XV.

QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid potuit mereri, vel credere, quod Deus misereretur ei pro hac afflictione, quia ipse non remisit iniuriam istam, sed fecit eum occidi postea. sequ. lib. c. 11. Aliquis fortè dicet, quod Dauid meruit, quia nunc plenè remisit iniuriam, sed postea suborta noua causa iussit eum occidi. Respondendum, quod non stat, quia ex ista non est causa, & sola iussit eum occidi. Quod patet prælleg. c. scilicet, Habes apud te Semei, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra, tu noli patiẽ esse innoxium, vir sapiens es, scies quæ facies ei: deduceśq; canos eius cum sanguine ad infernum. Et sic nullam aliam causam expressit ad hoc quod occideretur. Item ista intentio mãsit semper in Dauid: nam quando reductus est post paucos dies in Ierusalem, occurrente ei Semei, & petente veniam Abisai instabat quod occideretur: Dauid autem dixit, ergo ne interficietur hodie vir in Israël? quasi dicat, non est dies hodie interficiendi, & dixit ad Semei, nõ morieris. Et sic patet, quod noluit occidere illum die ipsa, non tamen simpliciter remisit. Dicendum tamen, quod licèt remiserit iniuriam simpliciter, tamen meruit, quia remisit aliquid, in quo erat meritum, scilicet, quia Dauid potuerat illico occidere Semei, & noluit: in quo duplex bonum egit. Primum quia nimis coërcuit cor suũ, nam homines desiderant vindictam actualiter, quando offenduntur, quia tunc eis gratissima est, & modicum de vindicta est magis sibi tunc acceptabilius, quàm multo tempore post, cessantibus illis passionibus, magna pœna inflicta hosti. Quod ergo aliquis actualiter patiens iniurias atroces opportunitatem habens reddendi vindictam, nolit tunc reddere, virtus magna est: & sic egit Dauid, qui vindictam distulit vsque ad magna tempora, immo non vidit eam in vita sua. Secundum bonum erat, quia Semei maledicebat Dauid, & si occideretur non malediceret amplius, si autem permitteretur viuere, persequeretur Dauid magno tempore maledicens, ideo non occidendo eum volebat Dauid gratis suscipere plures iniurias, quod erat actus virtutis, scilicet, posse expellere aduersitates & nolle, meruit ergo Dauid in hoc, quamquam non remisit iniuriam Semei. *Ambulabat itaque Dauid, & socij eius per viam cum eo*, id est, Dauid & socij sui cum illo, ambulabant per quandam viam, quę erat in valle. Hoc autem dicitur ad signandum, quomodo audebat Semei maledicere Dauid, cùm ille haberet exercitum magnum, & dicitur, quod Dauid ibat per viam, quæ erat in valle: Semei autem erat in colle, qui eminebat super vallem, & ex colle mittebat lapides ad Dauid infra transeuntem, & sic putabat se esse tutum ex situ loci. *Semei autem per iugum montis ex latere contra illum gradiebatur*, id est, Semei ambulabat contra Dauid, scilicet, super montem ambulabat ipse tantum quantum Dauid per vallem: ita vt semper esset in directo illius, & posset lapides iacere, hoc autem fecit Semei vsquequo aliquantulum digressus est ab vibe Baurim, postea non ausus est, ne fortè aliquis de viris Dauid persequeretur eum, & ipse non haberet locum effugiendi. *Mittens lapides aduersus eum, terramque spargens*, id est, Semei mittebat lapides, & quando non inueniebat, mittebat puluerem, & quidquid inueniret, vt nunquam vacaret sibi locus offendendi Dauid. *Venit itaque rex, & vniuersus populus cum eo lassus*, id est, venit Dauid in desertum quod est prope Iericho, & Iordanem, & ipse cum populo suo mansit ibi lassus ex itinere, quia multum ambulauerat, & quia cum eo erant multi debiles ad ambulandum, scilicet, mulieres, & paruuli. Quod autem manserit in deserto patet, quia præced. cap. ipse dixit ad Sadoc, & Abiathar: Ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi, sed nondum miserant nuntium aliquem ad Dauid, quia postea miserunt duos, seq. cap. ergo manebat in deserto. Quod autem esset istud desertum apud Iordanem patet, quia seq. cap. dicitur, quod cùm venerunt nuntij ad Dauid, dixerunt ei, surgite, trãsite cito fluuium. Et sequitur quomodo transierũt Iordanem, ergo vsque ad Iordanem non quieuerunt rex, & serui eius, sed ibi refocillati sunt, id est, quieuerunt, & sumpserunt cibos. *Absalom autem*. Hic ponitur tertium huius cap. in quo Chusi ab Absalom recipitur, & dicitur.

Duplex bonũ egit Dauid nõ occidendo immediatè Semei.

A *Chuſi ab Abſalone recipitur.*

tur. *Abſalom autem, & vniuerſus populus Iſrael ingreſſa ſunt in Ieruſalem.* Iſtud iam dictum fuerat, ſed recapitulatur hic, vt continuetur hiſtoria de Abſalom contra Dauid, & dicitur. Et vniuerſus populus Iſraël, ſcilicet, multi de Iſraëlitis: nam non ibat totus populus cum Abſalon, quia non erat opus. Etiam patet, quia ſequ. cap. dixit Chuſi, Congregetur ad te vniuerſus Iſraël à Dan vſque Berſabee, quaſi arena maris: ergo non erat nunc vniuerſus Iſraël cum Abſalom. *Sed & Achitophel cum eo,* id eſt, etiam venit Achitophel nunc cum Abſalom, fit autem ſpecialis mentio de Achitophel, quia ille erat conſiliarius magnus, & habetur infra de conſilio eius. *Cùm autem veniſſet Chuſi Arachites amicus Dauid ad Abſalom.* Dauid miſerat Chuſi ad Abſalom, vt fingeret ſe velle ſeruire ei, & ſic diſſiparet conſilium Achitophel: Dauid autem orabat interim, vt Deus infatuaret conſilium Achitophel, & tunc compoſuit Pſalmum ſeptimũ, ſcilicet, Domine Deus meus in te ſperaui, vt patet ex titulo Pſalmi. *Locutus eſt ad eum; Salue rex, ſalue rex.* Duplicauit ſermones ad magis applicandum. In Hebræo habetur. *Viuat rex, viuat rex.* Quia tamen iſta non ſunt verba ſalutationis, litera noſtra dixit, ſalue rex. Ad quem Abſalom. *Hæc eſt inquit gratia ad amicum tuum,* id eſt, nunquid talem gratiam debebas reddere amico tuo Dauid pro beneficiis ſuſceptis ab eo, quod nunc in calamitate eum deſereres? quaſi dicat, non eſt bonum, ideo etiam non eſt ſignum quod bene mihi ſeruies, cùm deſeruieris illum, qui valde tibi benefecerit. *Quare non iuiſti cum amico tuo?* id eſt, quare non fugiſti cum eo comitando illum, vt ſaluaretur?

B

Cur Abſalom petiit à Chuſi quare dereliquiſſet Dauid.

QVÆST. XVI.

QVAERETVR, cùm Abſalom non deſideraret bona patri ſuo, ſed volebat occidere illum. ſicut dixit Dauid, filius meus quærit animam meam: ſupra in litera, & Achitophel dixit ad Abſalom: vnum virum tu quæris, & omnis populus erit in pace. Et iterum: cumque fugerit omnis populus, percutiam regem deſolatum: ſequenti cap. quomodo increpabat ipſum Chuſai, quia deſeruerat Dauid. Reſponderi poteſt dupliciter, vno modo, quod Abſalom non dicebat iſta quaſi videretur ei malum, quod Chuſai reliquiſſet Dauid, quia hoc placebat ei, & volebat totum populum ad ſe reducere percuſſo Dauid, ſed dixit in fraudem, vt cognoſcere poſſet intentionem Chuſai, ex verbis, ſcilicet, ad quid manſiſſet in Ieruſalem. Aliter poteſt dici, quod quãquam Abſalom iniquè perſequeretur Dauid: tamen malè ſibi viſum eſt, quod ille, qui erat amicus Dauid valde, nunc deſereret eum, & fortè ſuſpicabatur aliquid contra eum, quod manſiſſet dolosè in Ieruſalem. Sed tunc dicetur, quomodo Abſalom placatus eſt reſponſione Chuſai, quia patebat illam eſſe adulatoriam: cùm diceret, nequaquã, quia illius ero, quem elegit Dominus: ſciebat tamen Abſalom, quod ipſe non electus fuerit à Deo, ſed per iniquitatem magnam, & fraudem populo ſuaſerat, vt eligerent eum: cuius omnes Iſraëlitæ teſtes erant, & ſic erat notoria adulatio. Reſpondendum, quod Deus infatuauit cor Abſalonis, ne attenderet ad hæc, & putaret latere aliquam fraudem, & occideret Chuſai, vel expelleret eum de vrbe: ſic enim infatuauit Deus conſilium Achitophel coram toto Iſraël, licèt euidenter bonum eſſet, & quod amplius eſt, infatuauit omnes Iſraëlitas, vt conſilium Chuſai, quod erat friuolum, ridiculum, & verboſum: tanquam mirabile laudarent. ſequ. c. *Reſpondit Chuſai ad Abſalom.* Concluſit euidenter Abſalom contra Chuſai: ipſe autem non habens quid reſponderet, conuertit ſe ad quaſdam friuolas adulationes, ſed Deus impoſuit illis pondus perſuaſionis tanquam ſententiis firmiſſimis. *Nequaquam,* id eſt, non ſic, ſicut putas, ſcilicet, quod deberem ire cum Dauid. *Quia illius ero, quem elegit Dominus,* id eſt, ego nolo ſeruare fauorem, ſed iuſtitiam: olim enim, quando Deus elegerat Dauid, ego eram cum eo, nunc autem, quia Deus elegit te, & reſpuit ipſum, nõ manebo cum eo, ſed tecum: hoc autem notoriè falſum erat, quia per fraudem, & maximum ſcelus Abſalom regnum vſurpauerat, & non per Deum. *Et omnis hic populus,* ſcilicet, totus populus, qui tecum eſt: iſte eſt populus, qui venerat cum Abſalom de Hebron in Ieruſalem, & conuenerãt ad vnctionem eius in Hebron. *Et vniuerſus Iſrael,* id eſt, non ſolùm iſte populus, qui præſens fuit coronationi tuæ, elegit te in regem, ſed etiam totus Iſraël, quia iſti nomine omnium aliorum fecerunt habentes mandatum ab eis, ad hoc, quaſi dicat, ego nolo eſſe ſpecialis, ſed volo habere in regem illum, quem habet totus Iſraël. *Et cum eo manebo,* ſcilicet, ad ſeruiendum ei, ideo decuit, vt manerem hic tecum. *Sed vt hoc etiam inferam,* id eſt, vt addam aliam rationem, quaſi dicat, præter id, quod dictum eſt, eſt alia ratio, quam etiam inferam, id eſt, ſubiungam. *Cui ego ſeruiturus ſum: nonne filios regis?* quaſi dicat, ſi alicui ſeruiturus ſum: nunquid debeo ſeruire alteri, quàm filio regis? ſcilicet, iuſtum eſt, quod ei ſeruiam, quia ex progenie ei competit. *Sicut parui patri tuo, ſic parebo & tibi,* id eſt, ſicut fideliter ſeruiui patri tuo, & promptè: ita & tibi ſeruiam, cognoſcebat enim Abſalom, quod Chuſai fuerat ſeruitor notabilis Dauid: vnde ad tantam familiaritatem prouenit, quod vocaretur amicus Dauid, ſicut vocauit eum hic Abſalom, iſtud autem erat, quia Chuſai erat vir magni conſilij.

C

D

Chuſai licet multa falſa dixerit Abſalom, non tamen peccauit.

QVAEST. XVII.

QVÆRETVR, an Chuſi peccauit in his, quæ dixit Abſalom. Reſpondendum, quod Chuſi multa falſa, & adulatoria dixit Abſalom, ſcilicet, quod Deus elegerat eum in regem, & quod ipſe intendebat ei ſeruire, & hoc falſum erat, quia veniebat ad deſtruendum conſilium eius. Dicendum autem, quod in Chuſai fuit idem penitus quod in Dauid: nam Dauid admonuit eum, quod diceret iſta. præced. cap. & ſicut dictum eſt de Dauid, quod fingebat mendacium officioſum, & non pernicioſum. Ita etiam dicendum eſt de Chuſai, quod ipſe executus fuerit mendacium officioſum, in quo veniali et tantum peccabat. Rationes autem huius præced. cap. declaratæ ſunt. *Dixit autem Abſalom ad Achitophel.* Hic ponitur quartum huius capit. in quo Abſalom ad concubinas patris ingreditur: ad hoc autem, quia Abſalom inceperat rem magnam, ſcilicet, quod volebat expellere Dauid de regno, vel occidere ipſum, non expediebat ociosè, & imprudenter tractari negocium iſtud, ideo immediatè vt introiuit in Ieruſalem, Abſalom petiuit conſilium quid facere deberent, & eadem die volebat Achitophel perſequi Dauid vſque ad Iordanem. ſeq. cap. *Inite conſilium quid agere debeamus.* Iſtud dictum eſt ad Achitophel, & ad Chuſai: nolebat enim Abſalon aliquid agere ſine conſilio, quia res ardua erat. *Et ait Achitophel ad Abſalom.* Iſte reſpondit, quia erat præcipuus inter omnes conſiliarios, & erat verbum eius quaſi verbum Dei; vt patet infra in litera.

E

Quare Abiſai accepit in conſiliarium Chuſai.

F

QVAEST. XVIII.

QVÆRETVR, quare Abſalom accepit nunc in conſiliarium Chuſai, cùm dixit: inite conſilium, quid agere debeamus. Reſpondendum, quod Chuſai erat vir magni conſilij, quando manebat cum Dauid, & hoc cognoſcebat Abſalom in tantum, quod ex hoc contraxerat magnam familiaritatem cum rege, ita vt vocaretur amicus eius, & quia Abſalom in hac magnitudine rerum, quas moliebatur, egebat conſiliariis, voluit accipere illum, quem ſciebat eſſe probatum, & expertum in conſiliis. Sic enim putauit Dauid, & ob hoc miſit eum in Ieruſalem ad Abſalom, dicens: Diſſipabis conſilium Achitophel. præceden. cap. ſi tamen non acciperetur Chuſai in conſiliarium, non poſſet diſſipare conſilium Achitophel: ergo tanta erat peritia, & eloquentia Chuſai, & tam cognita, quod Dauid putauit illum ſuſcipiendum mox in conſiliarium regis, & ſic factum eſt: fuit autem præcipua ratio Dei voluntas: nam volebat impedire mala, quæ Abſalom cogitabat contra Dauid: hoc autem fieri debebat conuenienter infatuando cõſilium Achitophel per conſilium alterius, qui eſſet ex parte Dauid: ideo inclinauit Deus Abſalom, vt acciperet Chuſai in conſiliarium. *Ingredere ad concubinas patris tui,* id eſt, cognoſce carnaliter concubinas patris tui, quæ manſerunt in domo.

A

An Achitophel rectè consuluerit Absalom.

QVAEST. XIX.

QVÆRITVR, an Achitophel peccauerit in hoc, & an rectè consuluerit Absalom. Respondendum ad primum, quod peccauit in multis. Primò, quia consilium dabat contra Dauid, quem sciebat fouere iustam causam, & fouebat partes Absalom, quem sciebat iniustissimè moueri. Item peccauit, quia induxit Absalonem ad peccatum, scilicet, vt fornicaretur publicè. Item quia fecit ad magnam offensam Dauid, scilicet, vt concubinæ eius cognoscerentur à filio suo astante populo: nec mirum, quia quidquid mali potuisset Achitophel, induxisset super Dauid, sic patet sequenti cap. scilicet, eligam mihi duodecim millia virorum, & persequar Dauid hac nocte, & percutiam eum.

Consilium datum Absaloni an fuerit bonum.

QVAEST. XX.

B

QVAERETVR secundò, an consilium datum bonum esset Absalom. Respondendum, quod si accipiatur bonum absolutè, id est iustum: non erat bonum, quia inducebat ad peccata magna, si autem accipiatur bonum, id est, vtile ad causam, de qua agitur, est dubium. Aliquis dicet, quod vtile erat: quia seq. cap. dicitur, quod consilium Achitophel erat vtile. Sed dicendum, quod illud non intelligitur de isto consilio, sed de alio, scilicet, quod acciperet duodecim millia virorum, & persequerétur Dauid nocte illa. Quod patet, quia dicitur ibid. Domini autem nutu dissipatum est cõsilium Achitophel vtile, vt induceret super Absalom malum: & tamen nõ fuit dissipatum consilium de ingrediendo ad concubinas, sed executioni datum est, ergo intelligitur de alio consilio. Sed dicendum quod etiam consilium istud de introëundo ad concubinas fuit vtile. Considerauit enim Achitophel nunc esse exordia huius negocij, & quod adhuc si vellet Absalom posset reconciliari patri. Intendebat tamen semper prosequi negocium quousque pacificè rex esset: hoc autem exigebat bella: quia Dauid non poterat de regno expelli, vel occidi sine bello, dependent autem bella ex fauore subiectorum: & quia adhuc negocium istud dubium erat, & posset populus declinare ad Dauid, & Absalom periret, debuit primum in hoc negocio esse quod firmaretur voluntas populi cum Absalom, postea autem poterat agere quidquid vellet contra Dauid: populus autem nondum expedito animo adiuuabat Absalom contra

C

Dauid: eo quod putabat, quod cùm Dauid, & Absalon essent pater & filius, reconciliarentur inter se: & populus, qui adiuuerat Absalom, maneret hostis Dauid: ideo Achitophel voluit primò tollere hanc suspicionem populo, ostendendo quod nunquam Absalom reconciliandus esset patri suo, eo quod faceret cõtra ipsum tam enormia, quæ nullã reciperent reconciliationem: istud autem erat quod Absalom cognosceret concubinas patris sui: ideo cùm Absalom dixit, inite consilium quid agere debeamus: non dixit Achitophel, quod persequeretur Absalom Dauid: vel quod ipse acciperet viros, & persequeretur eum: sed quod introiret ad concubinas patris: quo facto sciens Achitophel animum populi firmatum esse cum Absalom, dixit quod volebat accipere 12. millia virorũ, & persequi Dauid. Quod etiam istud consilium esset vtile, patet ex litera, quia dicitur: Consilium Achitophel, quod dabat in diebus illis, erat quasi si quis consuleret Deum: sed consilia Dei certa sunt: ergo suo modo innuitur consilium istud Achitophel fuisse certum. *Quas dimisit ad custodiendam domum.* Decẽ enim concubinas reliquit Dauid in domo ad seruãdam eam, præc. c. *Vt cùm audiret omnis Israel.* Non solùm audierunt, sed etiam viderunt, quia coram toto populo positum est tentoriũ, in quo Absalom cognouit concubinas patris sui: sed dicitur, quod cùm audierit, scilicet, populus, qui absens est: nam non erat nunc totus Israël cum Absalone, sicut dixit Chusai: illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus & vniuersus Israël, & sic iste populus, qui præsens erat, videret: reliquus autem Israël absens audiret, & omnes confortarentur cum Absalom absentes, & præsentes. *Quod fœdaueris patrem tuum,* id est, infamaueris eum cognoscendo concubinas eius. *Roborentur manus eorum tecum,* id est, tunc firmiter te adiuuent, quia vsque nunc non audebant, timentes, quod reconciliareris patri tuo, & omne malum incumberet super eos: nunc autẽ sciũt, quod non potes reconciliari patri, ideo firmiter te adiuuabunt.

D

Quomodo Israelitæ confirmati sunt cum Absalom.

QVAEST. XXI.

QVÆRITVR, quomodo Israëlitę confirmati sunt cum Absalom per hoc, & an Absalom non posset reconciliari patri propter istud. Aliquis dicet, quod populus debuisset roborari cum Absalom propter præcedentia: nam insurrexerat Absalom contra patrem, & fecerat eum miserum, & plorantem de vrbe fugere, quæ erat valde magna iniuria: vnde videtur, quod etiam ex hoc non esset reconciliabilis. Respondendum, quod licèt Absalom insurrexisset contra patrem, & etiam si vltra bella committeret, semper putabant esse locum reconciliationi, quia post bella relinquitur offensa & damnum: non tamen relinquitur infamia, & turpitudo, vel dedecus: ideo ista reconciliabilia sunt; si tamen cognosceret Absalõ vxores, vel concubinas patris, relinquebatur æterna infamia, & deturpatio domus Dauid. Ideo hoc facto putabant Israëlitæ impossibilem esse reconciliationem, & firmatæ sunt manus eorum cum Absalone. Cùm autem quæritur an propter hoc esset impossibilis reconciliatio inter Dauid & Absalom, dicendum, quod non erat impossibilis; immo faciliter facta fuisset, si Absalom petiuisset veniam à Dauid: nam post hoc adhuc fecit alia mala Absalom, scilicet, quod iuit contra patrem suum in bellum, & tamen Dauid iussit efficaciter ducibus belli, dicens: seruate mihi puerum Absalom: & postea, quando nunciatum est, quod mortuus esset Absalom, fleuit Dauid nimis, dicens: Fili mi Absalom, Absalom fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te? Infra 18. Hoc tamen erat ex benigno affectu Dauid: nàm aliàs talis offensa non erat remissibilis, Israëlitæ autem arguebant ex eo, quod erat verisimile, & non attenderunt quid Dauid acturus erat. *Tetenderunt igitur Absalom tabernaculum in solario.* Voluit enim Achitophel, quod esset notorius coitus Absalom cum concubinis patris sui, ideo factus est coram toto populo: quia tamen turpissimum erat, & vltra omnem humanam verecundiam, quod nudi facerent coram totõ populo Absalom, & concubinæ Dauid: posuerunt quoddam tentorium super solarium domus, scilicet, domus Dauid, & in istud introiuit Absalom cum decem concubinis patris sui vidente toto populo, ita quod omnes certissimè intelligerent, quod Absalom cognoscebat illas fœminas

E

In hoc autem Israëlitæ aliqualiter vitauerũt opinionem quorundam Philosophorum, qui Cynici, id est, canini appellantur, quorum princeps Diogenes erat. Isti dicebant nihil occultari debere, quod honestum erat, sed coitus matrimonialis est honestus, ergo non erat occultandus, vnde in plateis, & coram toto populo coibant, & quia reliqui istud tanquam monstrum fugientes super eos lapides, & lutum, & puluerem iaciebant, consueti erant clauam portare, vt omnes impedientes claua percuterent. De secta horum Cynicorum tractat Augu. 14. de Ciuitate Dei. Sciendum autem, quod Deus voluit hic infligere Dauid talem pœnam, qualis fuerat culpa sua. ipse enim peccauit cognoscendo Bethsabee, supra vndecimo, & pro hoc datum est in pœnam, quod cognoscerentur ab alio vxores, vel concubinæ eius, supra 12. & quia Dauid erat in solario domus suæ, quando vidit Bethsabee, & concupiuit eam, fecitque ad se duci, supra 11. fecit Deus nunc, quod in eodem solario domus suæ cognoscerentur concubinæ suæ ab Absalom: sic enim dixerat Nathan Propheta, supra 12. scilicet: Tu fecisti absconditè, & ego faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis huius, id est, in isto solario, & coram isto Sole: & sic non solùm fuit seruata similitudo pœnæ ad culpam in modo, sed etiam in loco delicti: quia per quæ quis peccat, per hæc torquetur. Sapient. vndecimo: *Ingressúsque est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel,* id est, vidente toto populo introductæ sunt decem concubinę Dauid in tentorium illud, & Absalom ingressus est post eas, & sic sciuerunt Israëlitæ, quòd cognoscebat eas. Quidam Hebræi dicunt, vt refert Rab. Dauid Kimhi, quod tentorium à parte in-

F

Deus voluit concubinas Dauid cognosci ab Absalom in pœnã peccati sui. Quomodo Israelita cognouerunt q Absalõ cognouit concubinas patris sui.

feriori

feriori eleuatum est,scilicet,quod non pertingeret extremitas eius ad terram, & sic Israëlitæ videbant Absalonem commisceri concubinis Dauid. Sed istud turpiter dictum est,est etiam falsum:nam si hoc modo fieri debuisset, nihil proderat tentorium apponi:sed positum est,ergo non apparebat quidquam, vt tãta turpitudo occulta maneret: sufficiebat enim sciri quod fieret:licèt non videretur qualiter fiebat.

An Chusai consenserit malo, quod fiebat contra Dauid.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR,quomodo Chusai,qui erat consiliarius Dauid,permisit istud malum fieri contra Dauid. Respondeti potest dupliciter, vno modo quod Chusai non requisitus est super hoc, nec assensit, aut dissensit in illo: sed solus Achitophel hoc consilium dedit. Quod patet, quia cùm consilium Achitophel esset sicut consilium Dei, vt patet in litera, interdum non petebatur consilium ab aliis, sed ipse solus diffiniebat: & quando petendum erat consilium à multis, ipse prius diffiniebat, deinde petebatur ab aliis; sic enim factum est sequenti capitulo, cùm dixit Achitophel, quod volebat accipere duodecim millia virorum ad persequendum Dauid, & placuit consilium Absalom: sed dixit, vocate & Chusai Arachitem, & audiamus quid etiam ipse dicat: potuit nunc autem esse quod petito consilio Achitophel, non poteretur à Chusai:& sic non posset assentire, vel dissentire super facto de ingrediendo ad concubinas. Aliter potest dici, quod Chusai fuit etiam præsens in consilio dato ab Achitophel de concubinis, & non laudauit illud, nec dissensit,sed fuit neuter quasi consentiens. Fuit autem hoc, quia Chusai veniebat,vt liberaret Dauid à periculo : in cognitione autem concubinarum non erat periculum, sed infamia quædam: ideo non multum curauit Chusai. Sed obiicietur, quod potius curare debuisset euitare infamiam Dauid quàm periculum: quia melius est vitam perdere quàm famam,vt patet prima ad Corinth. 9. scilicet: Melius est mihi mori quàm vt gloriam meam quis euacuet. Respondendum, quod Chusai non fecit hic propter duo. Primò, quia licèt hic esset aliqua infamia Dauid, tamen non erat valde magna,quia istæ mulieres erant concubinæ, & non vxores: fama autem vitæ præponenda est, quando magnam infamiam incurrimus: si tamen sit parua, est vita præponenda: & sic Chusai præposuit vitam Dauid huic paruæ infamiæ liberando Dauid à morte, destruendo consilium Achitophel de persecutione Dauid, sequen. cap. & non de concubinis sicut habetur hic. Aliter reſponderi potest & melius, quod si fuisset in facultate Chusai liberare Dauid ab vtroque malo liberasset;tamen non potuit:nam si immediatè cœpisset Chusai repugnare consilio Achitophel, putaretur quod dolose venisset ad Absalom, vt destrueret opera eius: & occideretur,vel ejiceretur de vrbe, & tunc sequeretur deterius, scilicet,quod herent omnia, quæ vellet Achitophel: melius ergo fuit quod id quod erat principale fieret,scilicet, quod conseruaretur vita Dauid per taciturnitatem Chusai in primo consilio:licèt concubinæ Dauid deturparentur,quàm quod vtrumque periret dissentiente Chusai in primo consilio, & ista fuit veritas. Quod enim ad istud consilium vocatus fuerit Chusai, patet, quia dixit Absalom veniente Chusai: inite consilium quid facere debeamus. *Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum.* Istud ponitur ad significandum, quomodo acceptum fuit consilium istud, scilicet, quia consilium Achitophel erat in diebus illis,sicut consilium Dei,quod dabatur consulendo eum per Prophetas,vel sacerdotes in rationali, scilicet, ita erat certum: sed de consilio Dei nemo dubitabat exequi illud, ita nemo dubitabat exequi quod diffiniret Achitophel. Vel dicitur hoc ad significandum, quod consilium illud erat vtile Absalom, quia sicut consilium Dei semper est vtile, ita consilium Achitophel diebus suis semper fuit vtile. Dedit autem Deus huic viro prudentiam magnam, qualis non reperiebatur in hominibus sui temporis: licet fortè ad speculabilia non esset excellens, quia ista valde distinguuntur: vt patet 6. Ethicor. ideo consilia huius erant semper certissima. *Sic erat omne consilium Achitophel, cùm esset cum Dauid, & cùm esset cum Absalom.* Fuit enim Achitophel primus consiliarius Dauid, & erant tunc omnia consilia eius certissima: ob hoc autem Dauid audiens eum esse in coniuratione cum Absalom, timuit valde, & dixit: Infatua quæso Domine consilium Achitophel. præced. c. cùm etiam fuit cum Absalom, consilia eius semper fuerunt certissima: quamquam vltimum illorum Deus infatuauit. seq. c. & mortuus est.

CAPIT. XVII.

DIXIT ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte, & irruens super eum, quippe qui lassus est, & solutis manibus, percutiam eum. Cumq; fugerit omnis populus,qui cum eo est, percutiam regem desolatum, & reducam vniuersum populum,quomodo vnus homo reuerti solet.

IN precedentibus descriptum est,qualiter Absalom patrem suum fœdauit, hic subditur, quomodo de morte eius tractauit. Et diuiditur in duo,quia primò consilium tractatur: secundò Dauid renũciatur,ibi. *Et ait Chusai Sadoc.* Prima in duas. Primò consilium Achitophel ponitur. Secundò consilium Chusai subiungitur,ibi. *Ait autem Absalom.*

An ordo continuus sit, & immediatè sequentia facta fuerint post præcedentia.

QVÆST. I.

QVÆRITVR circa primum,an ista,quæ habentur hic, sint continuata ad præcedentia:vel sit ordo mutatus: & an fuerint facta immediatè. Ad primum dicendum, quod est ordo continuus, quia supra dictum est, quomodo venit Absalom in Ierusalem: hic autem dicitur de consiliis initis in Ierusalem,& quomodo inde recedere voluit ad persequendum Dauid:ista autem necessariò facta sunt post illa. Ad secundum dicendum,quod ista fuerunt facta mox post præcedẽtia, quia in eodem die facta sunt omnia, quæ habentur hic,& præce. c. Pro quo sciendum,quod die illa,qua Dauid fugit de Ierusalẽ, fugit in aurora, & iuit vsque ad campestria Iordanis ipsa die: Absalom autem eodem die non post duas horas, vel paulo plus ab egressu Dauid introiuit in Ierusalem:nam solùm distabat per leucam Dauid ab vrbe cùm intrauit Absalõ, vt declaratum est supr. 15. in fine. Illico autem comparente Chusai coram Absalom,dixit Absalom:Inite consilium,quid facere debeamus, & mox dictum est, quod introiret Absalom ad concubinas Dauid:quo facto Achitophel putans totum Israël firmatum esse cum Absalon,voluit eadem die ire ad persequendum Dauid,dicens:Eligam mihi 12.millia virorum,& consurgens persequar Dauid hac nocte:& irruens super eum,quippe qui lassus est,& solutis manibus,percutiam eum,vt patet in litera, & sic putabat Achitophel, quod ipse ambulans illa die, posset peruenire in nocte ad locum, in quo mansisset Dauid illa die,& percuteret eum, sed hoc impeditum est per Chusai, & eodem die Ionathas, & Achimaas, qui erant apud Ierusalem,iuerunt ad Iordanem nunciãtes verbum Dauid vt transiret illa nocte Iordanem, infra in litera, & sic omnia, quæ habentur hic,& præc. c. facta sunt eodem die. *Dixit ergo Achitophel ad Absalom.* Ista sententia dependet ex præce. dixerat enim Absalom ad Achitophel: inite consilium quid facere debeamus: & tunc Achitophel dixit, quod ingrederetur Absalom ad cõcubinas Dauid, quo expleto, quasi esset positum fundamentum procedendi contra Dauid, non consultus Achitophel subiunxit aliud consilium. *Eligam mihi 12.millia virorum.* Cùm Absalom erat multus populus, qui venerat cum eo de Hebron, & fuerat ibi in coronatione eius, & de illis volebat eligere Achitophel 12.millia virorum, vt ipse iret ad persequendum Dauid:voluit autem eligere,scilicet, vt acciperet de viris fortibus,& animosis:eo quod viri Dauid erant fortissimi, & amaro animo velut vrsa raptis catulis,& exponerent se cuicunque periculo: vnde si non essent viri fortes, qui ibant cum Achitophel,citò terga verterẽt,voluit etiam 12.millia, quia putauit istos sufficere, & etiam superabundare ad persequẽdum Dauid: quia ipse habebat paucos viros secum: voluit autem

Consilium Achitophel de persequẽdo Dauid.

habere

habere excellentiam Achitophel, vt faciliter ſuperare poſſet viros Dauid: voluit etiam ipſe ire vt dux belli, quia non confidebat alicui alteri, eo quod iſtud erat magnum factum, & ſi non eſſet aliquis vir, qui de illo haberet ſingularem curam, & ſciret illud prudenter tractare, periret. Vtrumque autem erat in Achitophel. Primum patet, quia ipſe iam manifeſtè fuerat in coniuratione cum Abſalom, & Dauid imponeret ei maximam culpam, quia ipſe erat præcipuus in hoc facto, ideo incumbebat ei neceſſitas moriendi, vel fortiter pugnandi contra Dauid. Rurſus autem Achitophel erat vir prudentiſſimus, quia conſilium eius erat ſicut conſilium Dei, præced. cap. ideo ei potiſſimè conueniebat pugnare contra Dauid. Sciendum autem de iſtis duodecim millibus virorum, quod de qualibet tribu erant mille viri: vt plurimi aſſerunt, ne aliqua tribus putaret ſe contemptam, vel quod non confidebatur de ea, quia tunc faceret ſeditiones magnas, vel recederet ab Abſalom, ſicut tribus Ephraim contra Gedeonem mouebat contentionem duram, eo quod ipſa non fuerat vocata ad bellum. Iud. 8. c. Vndecim quoque tribus Iſraël contentionem fecerunt cõtra tribum Iuda: quare ipſę non vocatæ ſunt à principio ad reducendum regem in domum ſuam, infra 19. *Et conſurgens perſequar Dauid hac nocte*, id eſt, ſurgam immediatè, & perſequar Dauid, ſcilicet, nunc per diem vadam contra eum, & per noctem inueniam illum: nam Dauid receſſerat de Ieruſalem in aurora, & hoc ſciebat Achitophel. Iter quoque eius non poterat occultari, vnde putabat quòd dormiret illa nocte Dauid in aliqua parte deſerti præ laſſitudine, & etiam putans, quod Abſalom non perſequeretur eum, ſed maneret in Ieruſalem. Poterat autem Achitophel in die illa, & in aliqua parte noctis peruenire ad locum, in quo maneret Dauid illa nocte, & percuteret eum. *Et irruens ſuper eum*, id eſt, irruam ſuper illum. Irruere enim eſt, quando quis iacet, & alius ſuperuenit ad percutiendum eum: ſic enim putabat Achitophel de Dauid, quod illa nocte iaceret præ laſſitudine, & poſſet ſubito irruere ſuper ipſum, & ſubditur cauſa, ſcilicet. *Quippe qui laſſus eſt, & ſolutis manibus*, id eſt, irruam ſuper eum quaſi ſuper illum, qui laſſus eſt, & habet manus ſolutas, id eſt, debiles, vel diſſolutas, & non promptas ad pugnandum. Eſt enim quippe, aduerbium multum implicans, ſcilicet, quippe qui laſſus eſt, id eſt, quaſi ſuper eum, qui laſſus eſt. *Percutiam eum*. Scilicet, facilè potero percutere ipſum, quia ipſe eſt præ laſſitudine indiſpoſitus ad reſiſtendum.

Quomodo Achitophel putauit, quod poſſet occidere Dauid.

QVÆST. II.

QVÆRETVR, quomodo Achitophel extimabat, quod poſſet percutere Dauid, quia Deus prædixerat ei per Nathan, quod faceret eum quieſcere ab omnibus inimicis ſuis, & quod dormiret cum patribus ſuis: vt patet ſupr. 7. iſtud tamen ſignat mortem quietam: ideo neceſſe erat, quod non moreretur Dauid in bello, ſed in pace. Reſponderi poteſt, quod Achitophel certiſſimè credebat, quod poſſet occidere Dauid, ſicut patet hic. Ad dictum autem Prophetæ dicendum, quod fortè iſtud non reuelatum fuerat Achitophel: eo quod illud erat quędam Dei gratia circa Dauid, & ipſe non curabat reuelare omnibus promiſſiones Dei factas ſibi, nec etiam iſti viri reuelabant eas, niſi quando opus erat: ſic enim fuit in beato Paulo, qui raptus eſt vſque ad tertium cœlum, vidit arcana verba, quæ non licet homini loqui; & tamen illa occultauit per annos 14. vt patet infra ad Corinth. 12. & poſtea reuelauit, quando neceſſe erat ad defenſionem ſuam. Aliter dici poteſt, quod iſta prophetia audita erat, & tamen multi non credebant Prophetis, ſic enim conqueritur Iſaias dicens, quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini, cui reuelatum eſt? Iſai. 53. Apoſtolus quoque conqueritur, quod quamquam Euangelium prædicatum ſit, non omnes obediunt Euangelio. ad Ro. 10. Quod autem Iſraelitę non crederent vniuerſaliter prophetis, patet 2. Parali. c. 20. cùm dicitur, Credite Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis: credite Prophetis eius, & cuncta euenient proſpera: ſic poterat eſſe, quod Achitophel eſſet de non credentibus, ideo putabat, quod poſſet occidere Dauid. Aliter poteſt dici & melius, quod Achitophel credebat prophetiæ dictæ per Nathan: putauit tamen quod promiſſio Dei iam erat mutata: nam erat commune, quod omnes promiſſiones Dei de bono, vel malo conferendo, vel infligendo, intelligerentur cum conditione: quamquam nõ exprimeretur, ſcilicet, ſi illi, ad quos fiebat promiſſio, manerent in ſtatu priori, ideo ſæpe mutabantur iſtæ promiſſiones velociter, vt patet Iere. 18. In Dauid autem ſic fuerat, quia quando fuit facta promiſſio ei, erat iuſtus, poſtea autem cognouit Bethſabee per adulterium, & fecit occidi Vriã. ſup. 11. ideo putauit, quod Deus mutaret promiſſionem factam ad Dauid. Et ſic erat opinio communis, quod Deus nõ miſereretur Dauid: vnde erat prouerbium vulgare Iſraëlitarum, ſcilicet, quomodo Deus miſerebitur ei, qui occidit paſtorem, & comedit ouem? De quo Dauid conquerens Deo fecit Pſalmum tertium, ſcilicet: Domine quid multiplicati ſunt. Et ibi ſubditur: Multi dicunt animæ meæ: non eſt ſalus ipſi in Deo eius, id eſt, non poteſt Deus miſereri ei. Iſtud autem tenebat Achitophel, ideo credidit, quod poſſet occidere Dauid: ſic etiam alij Iſraëlitæ concipiebant diuerſa de eo: vnde Semei dixit: egredere vir ſanguinum, vir Belial: reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saul, quoniam inuaſiſti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua: præceden. capitu. *Cuncq; fugerit omnis populus, qui cum eo eſt*. Putabat Achitophel, quod cum ipſe ſubito irrueret ſuper Dauid laſſum, & indiſpoſitum ad bellum, & videret multitudinem armatorum, fugerent omnes, qui erant cum eo, & maneret ipſe ſolus. Hoc autem verisimile erat, quia viri inermes non pugnarent contra armatos. *Percutiam regem deſolatum*, id eſt, manebit rex ſolus, & potero percutere eum. In Hebræo habetur. *Percutiam regem ſolitarium*. Et idem eſt, ſed ſolùm differunt, quia ſolitarius dicit eum, qui ſolus eſt: ſiue ſemper ſolus fuerit, ſiue aliquando cum aliis. Deſolatus autem eſt, qui aliquando fuit cum multis, & ab illis ſolus derelictus eſt: ſic erat de Dauid, quem putabat Achitophel derelinquendum à ſuis. *Et reducam vniuerſum populum*. Dupliciter intelligi poteſt: vno modo de populo Iſraël, qui nondum conuenerat ad Abſalonem. nam quamquam multi conueniſſent, aliqui nondum audebant ſe oſtendere pro parte Abſalom, quouſque ſcirent, an ſuperaret Dauid, vel Abſalom: mortuo autem Dauid, vel capto ab Achitophel, reduceret ipſe totum Iſraël ad Abſalom, faciendo quod omnes ei obedirent. Aliter poteſt intelligi de populo, qui erat cum Dauid, quia putabat Achitophel, quod cùm ipſe irrueret ſuper Dauid, fugerent omnes viri ſui, qui erant indiſpoſiti ad bellum, & caperetur Dauid: tunc poſſet populus ille, non habens ducem, redire ad Abſalom. *Quomodo ſolet vnus homo reuerti*, id eſt, ſic reducã ad te omnem populum, ſicut reducitur vnus homo, ſcilicet, faciliter, quaſi dicat, nihil magis laborabo reducendo poſtea ad te totum populum, quàm reducendo vnum virum: eo quod nullus eſt, qui impediat. Vel aliter poteſt intelligi, quod nunc viuente Dauid erant diuiſiones in populo, ſcilicet, quidam tenebant cum Dauid, & quidam cum Abſalom: mortuo autem Dauid non eſſet aliqua diuiſio in populo, ſed ſicut vnus vir non poteſt diuidi in plures, ſed quocumque vadit totus vadit; ita totus Iſraël vno animo, & ſine aliqua diuiſione reuerteretur ad Abſalonem. Iſte modus loquendi eſt frequentatus in ſcriptura ad ſignificandum vnitatem magnam: ſic accipitur præcedent. lib. cap. 11. ſcilicet, Inuaſit ergo timor Domini populum, & egreſſi ſunt quaſi vnus vir, id eſt, ita congregatus eſt totus populus ſine aliqua diuiſione, ſicut ſi veniret vnicus vir: ſic etiam Iud. 6. dicitur: Percuties Madian quaſi vnum virum, id eſt, ita integraliter percuties Madian nullum dimittendo, ſicut ſi occideres vnum virum, cuius non poteſt eſſe pars occiſa, & pars non occiſa. Alia litera habet. *Quomodo ſolet amnis reuerti*, id eſt, reuertetur ad te totus populus ſicut reuertitur aqua, ſcilicet, quando non inuenit obſtaculum fluendi, quod eminentius ſit, quàm locus per quem fluit. Sed prima litera melior eſt. *Vnum enim virum tu quæris, & omnis populus erit in pace*. Iſtud declarat præcedentia, ſcilicet, quod percuſſo Dauid totus populus rediret ad Abſalonem: & Achitophel non debebat facere bellum contra aliquem, niſi contra Dauid, & non contra viros eius: quia vnicum virum quęrebat Abſalom, ſcilicet, ipſum Dauid: quia ille ſolus impediebat Abſalom regnare, & illo percuſſo nullus de viris, qui erant cum eo, moueret bellum contra Abſalonem, quia non habebant ducem, ſed eſſent omnes in pace. *Placuitq; ſermo eius Abſalom*. Iſtam ſententiam dedit ſolus Achitophel non præſente alio conſiliario,

A

siliario, quia nō putabat esse opus, & laudauit eum Absalom, quia verè bona erat; vt infra dicitur. *Et cunctis maioribus natu Israel*, id est, omnibus senioribus: erant enim multi de senioribus congregati cum Absalom, & illi etiam tractabant negocia eius, qui audita sententia Achitophel laudauerunt eam, putantes, quod hoc modo posset capi Dauid.

Achitophel instituit, quod immediatè iretur contra Dauid, quia illum occidere volebat: Chusai autem non.

QVÆST. III.

QVÆRETVR, quare Achitophel instabat super hoc, quod mox iret ad persequendum Dauid, & Chusai principaliter institit, quod non immediatè iretur, sed post aliquot dies congregato toto Israël. Respondendum, quod volebat Achitophel occidere Dauid vel capere, & putauit quod illa nocte nō poterat esse longè à Ierusalem, & esset lassus, & paucos viros habens, & indispositus ad bellum: ideo caperetur facillimè. Si autem differretur bellum vsque ad aliquot dies, Dauid poterat introire in aliquam vrbem munitam, & recreari, & disponere exercitum suum cōgregando aliquos de terra Israël, qui nondum conuenerant cum Absalom in coniuratione: vel poterat vocare auxilium de regnis propinquis, in quibus habebat Dauid aliquos amicos, & duceret magnum exercitum contra Absalom, & cùm foueret Dauid iustam causam, & esset vir fortis, & peritus in bello, faciliter superaret Absalonem. Chusai autem ad hoc solùm venerat, vt destrueret consilium Achitophel, quod militaret contra Dauid. Nam etiam Dauid putauit, quod Absalom vellet persequi illum eadem die, & tunc non poterat Dauid vllo modo effugere, quia non poterat multum elongari inde, vt non caperetur: nec poterat disponere exercitum ad resistēdum, quia paucos viros habebat; ideo misit Chusai vt ille impediret, quo minus illa die nō iretur contra Dauid, & sic ipse instituit in hoc.

B

Quomodo Israelitæ crediderunt Absalom posse regnare, & non Dauid, cùm Deus decreuerat, quis esset regnaturus.

QVÆST. IIII.

QVAERETVR vlterius, cùm isti viri Israël facerent hæc, vt regnaret Absalom, quomodo poterat esse, quod ipsi hoc extimarent: nam Deus determinauerat quis regnaturus esset post Dauid. Nam dicitur supr. 7. Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. Absalom tamen iam natus erat, quando ista dicta sunt, quia natus est in Hebron, supra tertio. ista autem dicta sunt in Ierusalem. sup. 7. Item expresse dictum est à Deo, quod Salomon filius Dauid regnaturus esset post eum. 1. Para. 22. Respōderi potest, quod Israëlitæ putabant Absalonem posse fieri regem Israël. Nam simile accidit post mortem eius, quia Adonias quartus filius Dauid natus post Absalonem. seq. lib. cap. 1. natus est ante verba illa, quæ habentur sup. 7. Nam in Hebron natus est, sup. 3. & tamen exaltabatur, dicens: Ego regnabo, sequenti libro, cap. 1. Nec solùm fuit illa opinio eius, sed etiam Ioab, & Abiathar sacerdos: & multi alij fouebant partes Adoniæ, vt rex fieret: ergo videtur quod putabant eum posse esse regem, sicut putaretur de Absalone, quamquam natus esset ante illa verba. Quomodo autem stabat ista opinio cōtra prophetiam. Respondendum, quod poterat dupliciter dici: vno modo, quod Dauid noluit reuelare quis de filiis suis successurus esset sibi vsque aliquantum tempus ante mortem suam, vt ipse tunc constitueret quem constituturus erat, & non essent quotidiana iurgia inter filios, si antequam aliquis eorum fieret rex, maiores cognoscerent minorem præficiendum: & ista fuit causa, quare Dauid tenebat Amnon filium suum in statu primogeniti, quamquam non esset sibi successurus, vt declaratum est sup. 13. Huic autem consonat quod habetur seq. li. c. 1. cùm Nathan Propheta, & Bethsabee iuerunt ad regem, vt declararet quis post mortem eius sedere deberet in throno suo, cùm dicitur: verumtamen domine mi rex in te oculi respiciunt totius Israël, vt indices eis, quis sedere debeat in solio tuo post te: si tamen fuisset publica determinatio ante hoc, nō fuisset nunc inquisitum istud à Dauid, & sic esset tempore Absalom, quia nondum cognita esset determinatio regis per diuinam repromissionem: ideo putaretur quod Absalom poterat regnare post Dauid. Aliter dici potest, quod Israëlitæ cognoscebant hanc determinationem Dei: putauerunt tamen, quod cùm Dauid postea peccasset, fuisset reuocata, sicut supra dictum est. Sed obiicietur, quod dato, quod peccaret Dauid; non tolleretur regnum à Salomone, cui promissum erat: quia Dauid puniri poterat propter peccatum suum: promissio tamen illa iam erat facta Salomoni, qui non debebat priuari illa propter peccatum Dauid. Nec est simile de eo, quod supra arguebatur, an posset occidi Dauid per Achitophel: quia ibi agebatur de promissione facta Dauid, quæ tolli poterat per peccatum suum, promissio tamen facta Salomoni non erat tollenda propter pacta aliena. Dicendum, quod bene poterat tolli propter peccata Dauid, nisi aliud obstaret, quia si promissio fuisset facta ipsi Salomoni in persona sua, non fuisset impedita propter peccata Dauid: fuit tamen promissio facta Dauid, & sic beneficium istud conferebatur ei, quod similiter poterat ei auferri. Item si promissio facta Salomoni fuisset propter merita eius, quamquam fuisset facta in persona Dauid, non deperiret propter demerita Dauid, sed fuit facta propter merita Dauid solius, ergo poterat deperire propter demerita eius. Dicendum ergo aliter, quod ista promissio non euacuabatur, quia Deus dixerat supra septimo, quod ista promissio duraret in æternum. Sed obiicietur, quod etiam si dicatur in æternum, poterat mutari faciliter: sic patet de Heli summo Sacerdote, cui Deus dixit præcedenti libr. capitu. 2. loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo in sempiternum. Nunc autem absit à me, & sequitur ibi, quomodo auferendum erat Sacerdotium de domo Heli. Ita ergo poterat fieri de ista promissione. Respondendum, quod verum est, quod quamquam dicatur in æternum, poterat tolli vel impediri promissio: sed aliud erat, propter quod non poterat tolli, scilicet, quia dictum est, quod quamquam filij Dauid peccarent, non violaretur ista promissio: supra septimo, & istud excludebat omnem conditionem subintellectam. Nam in omnibus promissionibus, quæ fiunt simpliciter, siue dicatur, quod manebunt in æternum, siue non, possunt illæ tolli: si ipse cui facta est promissio, peccauerit post promissionem, & sic fuit in promissione facta Heli summo sacerdoti: si tamen exprimatur, quod etiam si peccauerit, non tolletur promissio, nullo modo poterit variari: & non habet locum in tali promissione id, quod dicitur Ieremiæ 18. sed solùm in promissionibus, vel comminationibus simpliciter prolatis. Necesse ergo erat, quod Salomon succederet immediatè Dauid, & non Absalom: Israëlitæ tamen illius temporis non erant multum eruditi circa quæstiones legis, ideo putabant quod his non obstantibus, posset Absalom regnare.

C

D

E

F

Ait autem Absalom. Hic ponitur secundum, scilicet, consilium Chusai. Et diuiditur in duo, quia primò Chusai consilium Achitophel destruit. Secundò consilium suum statuit ibi. *Sed hoc mihi rectum.* Circa primum dicitur: *Ait Absalom, vocate & Chusai Arachitem*, id est, etiam vocate Chusai, vt etiam audiamus eum. *Et audiamus quid etiam ipse dicat*, id est, vt non solum audiamus consilium Achitophel, sed etiam sententiam Chusai.

Absalom quare vocauit Chusai ad consilium de persequendo Dauid, & non vocauerat ad primum.

QVÆST. V.

QVÆRETVR, quare nunc dixit Absalom, quod vocaretur Chusai, & ad consilium primum de ingrediendo ad concubinas Dauid, non vocauit eum. Aliquis dicet, quod hoc fuit, quia Achitophel iudicauit ea, quæ erant delectabilia Absalom, ideo noluit habere alium consiliarium ea vice, ne fortè contrarium sentiret, & non frueretur Absalom delectabili suo. Sed dicendum, quod non stat, quia istud non erat delectabile, nec fauorabile Absalom, immo erat quædam pœna, quia poterat ipse frui alio modo quocunque delectabili, siue cum concubinis patris, siue cum quibuslibet aliis speciosis in occulto: nunc autem in publico egrediebatur ad

concu-

A concubinas patris, non vt delectaretur, ſed vt pater ſuus infamaretur, & perpetua diſcordia, atque inexorabile bellum inter eum, & patrem ſuum oſtenderetur, manifeſtum eſt autem, quod aliqualis pœna eſſet Abſalom in publico exercere, quod contra humanam verecundiam eſt. Aliter ergo dici poteſt dupliciter, vno modo, quod Chuſai erat præſens, quando Achitophel dedit conſilium de ingrediendo ad concubinas Dauid, & tamen non diſſenſit propter cauſam aſſignatam præced. cap. nunc autem non erat præſens, ideo fecit eum vocari Abſalom. Secundo modo dici poteſt, quod Chuſai non erat præſens in conſilio de concubinis, & tamen Abſalom non fecit eum vocari, eo quod Deus non inſtigabat ipſum ad vocandum Chuſai: & cauſa erat, quia Deus volebat deſtruere conſilia, quæ erant contra vitam Dauid. In conſilio autem de concubinis non vertebatur periculum Dauid. In iſto verò de perſequendo Dauid vertebatur periculum eius, ideo inclinauit Deus Abſalom, vt faceret vocari Chuſai, & ille deſtrueret cõſilium Achitophel. *Cumq; veniſſet Chuſai ad Abſalom, ait Abſalom ad eum*, ſcilicet, narrauit ei caſum, vt ſciret ſuper quo conſuleretur. *Huiuſcemodi ſermonem locutus eſt Achitophel.* Tunc expreſſit ei omnia, quæ ſupra dixerat Achitophel. *Facere debemus, an non*, id eſt, nunquid eſt bonum quod faciamus cõſilium eius. *Quod das conſilium?* id eſt, nunquid iſtud tibi videtur bonum, vel aliud? exprime illud. *Et dixit Chuſai ad Abſalom.* Hic incipit redarguere Chuſai conſilium A hitophel, probans tribus rationibus non eſſe bonum conſilium Achitophel. Secunda ibi. *Sed & pater tuus.* Tertia ibi. *Et cùm occiderit.*

B

Quomodo Chuſai auſus eſt reprobare conſilium Achitophel.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR, quomodo auſus eſt Chuſai reprobare conſilium Achitophel: cùm ille haberetur in tanta auctoritate: nam in diebus illis erat conſilium eius quaſi conſilium Dei, præced. cap. Reſpondendum, quod Chuſai nullo modo voluiſſet reprobare conſilium tanti viri: nam timere poterat, quod Achitophel probare poſſet ratione euidentiſſima conſilium ſuum optimum fore, & conſilium Chuſai eſſe ridiculũ, & doloſum: nec ſolùm ipſe, ſed etiam quilibet alius vir minoris prudentiæ hoc probaret. Chuſai tamen conatus eſt redarguere illud confiſus in duobus. Primò in neceſſitate. Secundò in Dei adiutorio. De primo patet, quia ſi Chuſai non conatus fuiſſet arguere iſtud conſilium Achitophel, erat Dauid periturus, quia ipſa nocte irrueret ſuper eum Achitophel, ideo oportuit, vt qualitercunque opponeret ſe huic conſilio, ſiue intenderet inde habere honorem ſiue non. Nam hic nihil peius eſſe poterat quàm quod improbatio Chuſai & conſilium eius contra Achitophel iudicarentur ſtulta, & laudaretur ſemper cõſilium Achitophel, & non peribat ex hoc Dauid, quia ſemper manebat Chuſai vltimum remedium, ſcilicet, quod mitteret ſermonem iſtum ad Dauid velociſſimè per Ionathan, & Achimaan, vt recederet illico, & tranſiret Iordanem. Si autem prævaleret redarguendo Achitophel, obtineret ſalutem Dauid, ideo debuit ſe opponere in dubio ad gloriam vel inglo-

C riam, vt liberaret Dauid à periculo. Secundum quod inducebat eum, erat confidẽtia de Dei adiutorio: ſciebat enim Chuſai quod Dauid fouebat iuſtam cauſam, & Abſalom iniquiſſimam; ideo putabat, quod Deus adiuuaret eum ad reſiſtendum conſiliis inductis pro parte Abſalom, præcipuè quia Dauid orabat inſtanter, vt Deus infatuaret conſilium Achitophel, ſupra 15. & putabat, quod Deus exaudiret eum. Aggreſſus eſt etiam conſtanter Chuſai iſtam redargutionem conſilij Achitophel, quia ad nihil aliud veniebat, niſi ad diſſipandum conſilium eius. Sciendum tamen, quod adhuc cum his omnibus Chuſai non auſus eſt ſimpliciter reprobare conſilium Achitophel, ſed dixit, quod non erat bonum hac vice, ad innuendum quod ſemper conſueuerat eſſe bonum, nunc autem non erat bonum, quia fortè non multum attendit Achitophel, & ad hoc induxit Chuſai rationes quaſdam, quæ ſecũdùm veritatem friuolæ ſunt, tamen apparuerunt conuenientes Abſaloni, & ſeruis eius, quia Deus infatuauit eos. *Non eſt bonum hoc conſilium, quod dedit Achitophel hac vice*, id eſt, quamquam conſueuerat dare conſilia optima, tamen conſilium iſtud non fuit bonum, & in hoc mouebat Chuſai redargutionem ſuam, vt non intelligeretur facta ex inuidia. Nam ſi ſimpliciter diceret, non eſt bonum conſilium Achitophel, cùm ſciretur, quod conſilia eius ſolebant eſſe bona, ſicut conſilia Dei, putaretur agere ex inuidia: dixit tamen quod non erat bonum hac vice, quaſi dicat, ſemper fuit bonum, ſed nunc non. Et in hoc laudauit eum, vt magis tolerare poſſet increpationem. Nec erat mirãdum, quod ſemel Achitophel erraret, nam dicitur communiter, quod interdum bonus dormitat Homerus. *Et rurſum intulit Chuſai*, id eſt, iterum locutus eſt, ſcilicet, apponens probationes dicti ſui. *Tu noſti patrem tuum.* Iſta eſt prima ratio contra Achitophel, quaſi dicat, non eſt bonum, quod eamus iſta nocte contra Dauid, quia ipſe, & viri, qui cum eo ſunt, viri fortes ſunt, & habent animum amarum, ſcilicet, propter mala, quæ eis illata ſunt, & exponunt ſe indubitanter omni periculo, quia pugnabunt quaſi cum deſperatione, ſed pugnare contra tales duriſſimum eſt. Sic enim dixit Abner ad Ioab: An ignoras quod periculoſa ſit deſperatio? id eſt, periculoſum eſt pugnare contra deſperantes? ſup. 2. Ad pugnandum ergo contra illos oportebat, quod conueniret valde magna multitudo, ita vt non poſſent nocere quanquam eſſent deſperati. *Patrem tuum, & viros, qui cum eo ſunt eſſe fortiſſimos*, ſcilicet, robuſtos corpore, & animoſos ad bellum: ideo oportet multos conuenire contra ipſos: iſtud autem verum erat. Nam omnes erant viri electi, & tamen etiam viri, quos volebat accipere Achitophel erant electi, & cùm eſſent valde plures, quia viri Dauid erant pauci, faciliter prævaluiſſent contra eos: ſicut dixit Achitophel. *Et amaro animo*, id eſt, tu ſcis, quod habent animum amarum, ſcilicet, quod ſunt valde dolentes, & concitati in irã, & per hoc duplicatur in eis virtus bellica, & eſt periculum contra tales pugnare. *Velut ſi vrſa captis catulis in ſaltu ſæuiat*, id eſt, ita ſunt efferati, & habentes animum crudelem, ſicut vrſa in ſaltu, quando rapti ſunt ei catuli, quia tunc efferatur plus quàm efferari poteſt, nec eſt aliquid quod non aggrediatur. *Sed & pater tuus vir bellator eſt.* Illa eſt ſecunda ratio, ſcilicet, non eſt vtile ire iſta nocte contra Dauid, quia hoc fit, vt capiatur Dauid, & reliquus populus fugiat, & capto illo reducatur. Sed hoc non ſtat, quia Dauid eſt vir bellator, qui cognoſcit valde experientiam belli, ideo non dormiet nunc inter ſuos, ſed erit in aliqua fouea, vel loco ſegregato à caſtris, ideo dato quod eatur ſuper exercitum ſuum, non reperietur ipſe, & dicitur, quod pater tuus eſt vir bellator, id eſt, peritus circa omnia mala, quæ euenire ſolent in bellis, ideo ſciet cauere illa. *Nec morabitur cum populo*, id eſt, non pernoctabit hac nocte cum populo in caſtris ſuis. Hoc autem faceret Dauid propter duo. Primum, quia fortè non confidebat omnino de ſuis. Secundò, quia non audebat manere propter hoſtes. Debebat enim putare, quod hoſtes ſui poſſent irruere nocte ſuper caſtra: ideo non erat tutum ei manere in caſtris. *Forſitan nunc latitat in foueis, aut in vno, quo voluerit loco*, id eſt, iſta nocte latitabit in aliqua fouea, vel in aliquo alio loco ſeparato, quem putauerit ad hoc eſſe accommodatum, & non inueniemus eum quamquam percutiamus caſtra. Intentio tamen noſtra non eſt percutere populum, ſed ipſum. *Et cùm ceciderit.* Hic ponitur tertia ratio, quæ accipitur ex parte timoris populi Abſalom. Et eſt ſenſus, quod ſi iretur nũc contra Dauid, pugnandum erat per noctem, & tunc quamquam morerentur aliqui, non videretur diſtinctè, de qua parte erant, & illi qui erant de parte Abſalõ, putarent, quod mortui erant de parte ſua, & inducerentur ad hanc opinionem, ſcientes, quod viri Dauid erant fortiſſimi, & exponerent ſe cuicunque periculo: ideo poſſent occidere aliquos de parte Abſalon: & hoc audito omnes viri Abſalonis etiam fortiſſimi timore concuterentur, videntes, quod incipiebant cadere coram viris Dauid, & non auderent vlterius pugnare contra ipſos, quod eſſet facere Dauid victorem. Et dicitur. *Et cùm ceciderit vnus quilibet in principio*, id eſt, cùm in principio belli ceciderit vnus quilibet, id eſt, vnus de quacumque parte ſit. *Audiet*, id eſt, audiet hoc populus Abſalom. *Facta eſt plaga in populo*, id eſt, audietur iſta fama, facta eſt plaga in populo, dato quod ſit ſolùm vnus occiſus: & iſta fama erit incerta, quia non dicetur de quo populo, ſed quia videtur vnus mortuus, dicetur, quod facta eſt plaga in populo. *Quicunque audierit*, ſcilicet, quod facta eſt plaga in populo. *Dicet*, id eſt, exiſtimabit. *Facta eſt plaga in populo, qui ſequebatur Abſalom*, id eſt, quamquam fama nihil determinet de quo populo ſit facta percuſſio, qui audierit factam percuſſionem, putabit factam eſſe in populo, qui ſequebatur

D E F

Abſalom. Ratio autem præſumptionis erit, quæ infra ſubditur, ſ. quia viri Dauid erant fortiſſimi, & amaro animo, & eſſet veriſimilius, quod ipſi aggrederentur duriora quàm populus Abſalom, qui nondum efferatus erat per aliqua mala ſuſcepta: nec tantum illis incumbebat neceſſitas pugnandi, ſicut viris Dauid. Nam viri Dauid pro anima pugnabant, id eſt, ſinguli pro vita ſua, ideo exponerent ſe cuicunque labori: viri autem Abſalom pugnabant pro fauore Abſalom, quem nondum habebant firmiter in Dominum, ſed dependebat ex futuro euentu, ideò firmior eſſet pugna virorum Dauid. *Et fortiſſimus quiſque, cuius cor eſt quaſi leonis, pauore ſoluetur*, id eſt, tunc quilibet de populo Abſalom, etiam fortiſſimus, ſicut leo, incipiet timere videns quòd viri pauci Dauid prævaluerint contra eos, & iam non audebunt pugnare, qui ſunt ex parte tua: nihil tamen aliud requiritur ad hoc quod Dauid efficiatur victor, niſi quod viri tui incipiant timere illos: quia poſtquam quis incipit hoſtem formidare, pugna nihil eſt, ſed neceſſe eſt ſuccumbere. Aliqui dicunt, quod accipitur hic fortiſſimus pro Dauid, quia ſupra dicitur, quod Dauid erat vir fortis, ſed iſtud omnino eſt contra literam, quia Chuſai arguit de timore, qui incidit in ſeruos Abſalom, quando audirent factam plagam in populo, ſi autem intelligeretur de Dauid, nihil eſſet ad propoſitum: immo eſſet omnino contra rationẽ, quod cùm viri Abſalom putarent plagam eſſe factam in ſeipſis, timeret Dauid. Item quia per hoc non diſſuaderet Chuſai bellum fieri contra Dauid, ſed magis perſuaderet, ſi Dauid ex hoc timere debebat. Alij dicunt, quod vocauit hic fortiſſimus Achitophel, qui volebat eſſe dux virorum pugnantium contra Dauid. Et eſt ſenſus, quod quando auditum fuerit factam eſſe plagam in populo, non ſolùm alij viri communes de exercitu Abſalom, ſed etiam ipſe Achitophel cuius eſt cor quaſi cor leonis, timore ſolueretur: iſtud aliqualiter conſonabat. Dicendum tamen quod intelligitur de quocunque viro forti in exercitu Abſalom, quia etiam ille timeret. *Scit enim omnis populus Iſrael, fortem eſſe patrem tuum, & robuſtos, qui cum eo ſunt.* Iſta eſt probatio præſumptionis ſupra poſitæ, ſcilic. quod cùm audiretur factam eſſe plagam in populum, intelligeretur, quòd eſſet in populo Abſalom, quamquam non diceretur, quis populus erat. Ponitur ratio, quia omnis Iſrael ſcit Dauid eſſe virum fortiſſimum, & omnes qui cum eo ſunt, & præter hoc ſunt amaro animo, ideò magis præſumendum erat, quòd ipſi percuterent de populo Abſalom, quam quod viri Abſalonis percuterent de eis. Hoc autem faceret pugna per noctem, quæ non permitteret diſtingui, qui erant victores, & qui victi: ideò non erat conueniens pugnare illa nocte contra Dauid, ſicut dixerat Achitophel.

Cur Achitophel non reprobauit rationes Chuſai.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR, cùm iſtæ rationes Chuſai contra Achitophel eſſent friuolæ, & conſilium quod infra dedit eſſet ridiculum, cur Achitophel non reprobauit rationes Chuſai, & non deſtruxit conſilium eius, quia hoc erat ſibi facilè, & cuilibet alteri viro prudenti. Reſpondendum, quod hoc potuit eſſe propter quatuor. Primò quia rationes Chuſai contra eum, & conſilium eius erant ita friuolæ, quod non indigebãt redargutione: ſicut cùm quis arguit valde abſurdè, non meretur reſponſionem, & potiſſimè apud homines magni ingenij. Sic enim erat Achitophel vir prudentiſſimus, ideo vidẽs tam ſtultam rationem, & argumentationem, non reſpondit. Secunda ratio potuit eſſe ex indignatione contra Abſalom & ſeniores Iſrael, qui videre debuiſſent manifeſtè ſtultam reſponſionem, & argumentationem Chuſai, & ipſi debebant eam illudere, & applaudere Achitophel, ſed applauſerunt Chuſai, & recuſauerunt Achitophel, ideo ipſe indignatus noluit reſpondere, ſed permiſit eos in errore ſuo. Tertia ratio fuit, & potiſſima, quia Achitophel vidit applauſum totius populi ad conſilium Chuſai, quia omnes illud laudauerunt vno ore, & abiecerunt conſilium ſuum, ideo putauit, quod cùm tam determinati eſſent ad Chuſai, nullis rationibus perſuaderi poſſent, potiſſimè cùm in agibilibus non ſint rationes demonſtratiuæ, & neceſſariò inferentes, ſicut in mathematicis: & ipſe ſemper magis confunderetur non potens ratione prævalere contra totum populum, & omnes dicerent eum iam incipere delirare. Tanquam ergo vir prudens non habita opportunitate loquendi, ſubticuit, quia iuſſum eſt, Vbi non eſt auditus, non proferas ſermonem. Quarta ratio fuit timor aliquis incuſſus à Deo, quia ſicut Deus infatuauit omnes Iſraelitas, vt crederent conſilium Chuſai eſſe bonum, & non conſilium Achitophel; ita credendum eſt quod mutauerit animum Achitophel ad quendam timorem, vt non auderet arguere contra Chuſai, quia fortè ſi arguiſſet induxiſſet rationes ita euidentes, quod conſtaret conſilium ſuum fuiſſe bonum, & nihil dixiſſe Chuſai, & ſic rediretur in conſilium ſuum. *Sed & hoc mihi rectum videtur.* Hic ponitur qualiter Chuſai ſtatuit ſuum conſilium excluſo conſilio Achitophel. Et dicitur: ſed & hoc mihi rectum videtur, id eſt, nõ videtur bonum conſilium Achitophel, ſed iſtud quod dicam. *Congregetur ad te vniuerſus Iſrael.* Multus populus erat cum Abſalom, ſed adhuc volebat Chuſi quod congregaretur reſiduus populus, & iſtud erat, vt dum fieret hoc, tranſiret aliquantum tempus, & poſſet interim Dauid fugere ad aliquem locum conuenientẽ, & congregare ſibi auxilia, ſiue de terra Iſrael, ſiue de gentibus finitimis. *A Dan vſque Berſabee*, id eſt, totus populus, qui eſt inter Dan & Berſabee, congregetur. Ponuntur autem iſti duo termini ad ſignificandum totum populum Iſrael, quia iſti erant termini claudentes totam terram Iſrael, ſcilicet, Berſabee erat in latere meridiano in terra Philiſthinorum, vt patet Geneſ. 21. cùm dicitur, quod fuit Abraham colonus terræ Philiſthinorum, & iſtud fuit quando habitabat in Berſabee, eſt autem Berſabee apud Geraram. Geneſ. 26. & tamen Gerara ponitur terminus terræ Chanaan. Geneſ. 10. Dan verò eſt locus in terra ſeptentrionali Iſrael, & eſt in ſorte Dan, & naſcitur Iordanis apud illum; qui poſtea vocatus eſt Paneas: deinde Cæſarea Philippi, & ita appellabatur tempore Chriſti. De hoc dicitur Matt. 16. quòd venit Chriſtus in partes Cæſareæ Philippi.

Quomodo Chuſai dedit conſilium congregandi totum Iſrael contrà Dauid pro bono eius.

QVÆST. VIII.

QVÆRET aliquis, quomodo Chuſai dabat conſilium, quod congregaretur totus Iſrael, quia iſtud erat in damnum Dauid, cùm non poſſet reſiſtere tantæ multitudini. Reſpondendum, quod iſtud erat ad bonum Dauid, inquantum iſta congregatio requirebat aliquantulum tempus, in quo Dauid euaderet pericula, in quibus nunc erat. Quod autem multitudo iſta non pararet ei damnum, apparet ex duobus. Primò quia non conſiſtit bellum in multitudine exercitus, ſed in ordine, & animoſitate pugnatorum: ſi autem congregaretur totus Iſrael, plurimi illorum eſſent inexperti ad bellum, & potius facerent ad fugam, & impedimentum pugnatorum quàm in adiutorium: ſic enim patuit poſtea in bello, quia fuit valde magna multitudo Abſalom, & paucus exercitus cum Dauid, tamen faciliter exercitus Dauid ſuperauit exercitum Abſalom. ſequ. c. quia ille erat virorum non exercitatorum. Secundum erat, propter quod non ferret impedimentum, quia dum Abſalom congregabat totum Iſrael, congregaret Dauid viros ſufficientes ſibi ad bellum, ſiue de viris Iſrael, ſiue de finitimis: & non obeſſet ei quæcunq; multitudo, quam haberet Abſalom. *Quaſi arena maris innumerabilis*, id eſt, erit populus iſte congregatus à Dan vſq; Berſabee innumerabilis ſicut arena maris. In hoc autem ſignificabat Chuſai eſſe virtutem belli, quaſi viri Dauid nullo modo poſſent ſtare coram tanta multitudine: ſed è contrario erat, quia dum maior eſſet multitudo, minus poſſet regi, & conſequenter facilius periret. *Et tu eris in medio eorum*, ſcilicet in medio exercitus: iſtud erat contra Achitophel, qui dixerat: eligam mihi duodecim millia virorum, & conſurgens perſequar Dauid: Chuſai autem dicebat, quod eſſet dux belli Abſalom, & non Achitophel.

(·.·)

Quare Chusai voluit Absalom ire ad bellum.

QVÆST. IX.

QVAERETVR, cur hoc volebat Chusai. Respondendum, quod istud erat ad vtilitatem Dauid: & etiam ad persuadendum aliqualiter Absalom, ostendendo quod volebat bonum eius. Primum patet, quia Chusai intẽdebat, quod non iretur mox contra Dauid, & si ipse permitteret, quod Achitophel, vel quicunque alius esset dux belli, permitteret, quòd fieret bellum illico, quia quilibet de viris Absalom conuenienter ire poterat, etiam si non haberet maiorem exercitum quàm tunc congregatus erat in Ierusalem, & sic poterat ire immediatè. Absalom autem non deberet ire, nisi cum maiori exercitu, & hoc propter duo. Primò propter maiorem honorem, quia debebat Absalom honoratior apparere, quàm quilibet de viris suis. Secundò propter maiorem securitatem, quia non se debebat exponere tot periculis ille, qui regnaturus erat, sicut quilibet de viris suis: ideo vt securior esset, oportebat, quòd maiorem exercitum secum ferret: & dum ille congregaretur, transirent aliquot dies, in quibus pararet se Dauid ad resistendum. Quod autem dixerit ista Chusai ad persuadendum Absalom, apparet: quia in hoc poterat signari duplex vtilitas Absalom. Prima quia exercitus suus fortius pugnaret. Præsente enim Domino supremo animosius agunt serui sui, vt ei complaceant: & quia etiam vident ipsum se exponentem periculis, quàm si absens sit, vnde facilius obtineret victoriam. Secundum erat magna laus Absalom: nam obtenta victoria, quæ præsupponebatur à Chusai si esset præsens Absalom, attribueretur ei: si autem aliquis alius de duobus mitteretur, attribueretur ei victoria, quod redundaret in dedecus Absalom. Poterat etiam hoc fieri propter aliam vtilitatem Dauid. Nam sciebat Chusai Achitophel esse virum fortem, & amaro animo contra Dauid propter Bethsabee, & Vriam. Erat etiam vir prudentissimus, vnde si ipse iuisset, tractaret nimis prudenter negocium belli, & potuisset illa nocte capere Dauid: ideo omnino cauit Chusai, ne nunc vel alio tempore esset Achitophel dux belli contra Dauid. *Et irruemus super eum in quocunque loco fuerit inuentus.* Quasi d. aut ipse erit in terra Israel, aut fugiet: si fugit, relinquitur terra libera, vt tu regnare possis, si autem manet in ea, in quocunque loco fuerit non poterit euadere manus nostras. *Et operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram.* Ros quando cadit super terram operit totam superficiem terræ, ita nos præ multitudine operiemus Dauid, & viros suos, qui pauci sunt, ita vt ad nullam partem effugere possint. *Et non relinquemus de viris, qui cum eo sunt, nec vnum quidem.* Id est, vallabimus eos vndique, & in medio captos occidemus, & non poterit aliquis eorum effugere. *Quod si vrbem aliquam fuerit ingressus.* Quasi d. istud supra dictum erat verum, si Dauid maneret in campo cum viris suis, quia tunc circundaretur: si tamen introierit in aliquam ciuitatem, fiet aliter. *Circundabit omnis Israel ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem.* Ecce qualiter iste Chusai est totus verbosus, & ad rem nihil dicit, nisi quandam insaniam, quæ comperto sermone stultis placeret. Et est sensus, quòd tanta esset multitudo Israel euntis cum Absalom, quòd non solùm possent debellare Dauid manentem in vrbe; sed etiam pro viribus poterant circundare ciuitati multos funes, & trahere ciuitatem cum habitantibus in ea vsque ad torrentem. Ponitur autem hoc ad significandum magnum excessum virium Absalom ad Dauid; ita vt nequaquam resistere posset. *Vt non reperiatur ne calculus quidem ex ea.* Id est, in tantum sunt magnæ vires Israel, quod non solùm possent ducere maiorem partem ciuitatis ad torrentem, sed etiam totam, in tantum quòd non relinqueretur ex ea nec vnus lapis. Calculus enim significat paruum lapidem, & numerum, & rationem, & sententiam, & carbonem, vt patet in versu.

Calculus est ratio, numerus, sententia, carbo.

De numero patet, quia dicitur error clalculi, id est, numeri. De sententia patet, quia antiquitus causæ iudicabantur per lapillos, scil. mittebantur lapides nigri, & parui in aliquod inuolucrum, & qui accusabatur de crimine si educeret plures de albis quàm de nigris, absoluebatur à crimine, si verò plures de nigris, condemnabatur. Nam illi æquales numero positi fuerant. De hoc ait Ouid. 15. Metamorph.

Mos erat antiquis albis, nigrisue lapillis,
His damnare eos, illis absoluere culpam.

Quòd autem accipiatur pro carbone patet Isa. 6. c. f. Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, i. in manu eius vnus carbo ardens. De lapillo patet hic: nam calculus vocatur minimus lapis, qui reperi potest, sicut grana minuta arenarum.

An Chusai mentitus sit in hoc consilio.

QVÆST. X.

QVÆRETVR, an Chusai peccauit dando istud consilium, nam ipse manifestè mentitus est, dicens: sed hoc mihi rectum videtur esse consilium, & tamen non videbatur ei rectum, quia sciebat illud procedere ad damnum Absalom. Aliquis respondebit, quod non mentitus est Chusai, quia illud videbatur ei rectum consilium, nam secundum veritatem melius erat, quod Dauid vinceret quam Absalom; & ad hunc finem procedebat istud consilium. Sed dicendum q̃ non stat, quia Absalom petebat consilium accommodatũ ad superandum Dauid, & Chusai respondit istud esse consilium rectum ad superandum eum, sicut apparet ex verbis suis; nam dixit, quod siue esset in vrbe aliqua, siue alibi Absalom caperet eum. Dicendum ergo quod mentitus est Chusai, quia intendebat istud non esse rectum consilium: non tamen peccauit mortaliter, quia istud mendacium erat officiosum, & ad bonum finem: nec obstat, quod esset ad mortem Absalonis, vel ad diminutionem status eius, quia ad hoc iam responsum est supr. 15. *Dixit autem Absalom, & omnes viri Israel, melius est consilium Chusai Arachites consilio Achitophel.* Hic omnes applauserũt consilio Chusai tamquam aliquid dixisset, & ipse nihil dixerat nisi insaniam, laudauerunt tamen insaniam illam, quia Deus infatuauit eos, vt patet in litera. *Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile.* Ponitur autem hoc ad signandum, quomodo potuerunt Israelitæ non assentire consilio Achitophel quod erat bonum, & assenserunt consilio Chusai quod erat stultum. Dicitur quod factum est nutu Dei, id est, voluntate eius, scil. qui voluit dissipare cõsilium Achitophel, & infatuauit Israelitas, vt non crederent consilio eius, scriptura tamen testatur, quod erat vtile: ex quo colligitur, quod per illum modum potuisset Achitophel capere Dauid, vel occidere ipsum, sicut intendebat. Sciendum autem quod istud fit, quia Deus habet potestatem super cor nostrum, & potest mouere illud ad quamcumque passionem voluerit. Sic patet Prouerb. 21. scil. Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, & sicut est de corde regis, ita est de cordibus omnium hominum. Vnde Deus aliquando mutat corda nostra ad timorem: sic patet Leuit. 26. Qui remanserint de vobis dabo timorem in cordibus eorum, terrebit eos sonitus folij volantis. Idem Deuteronom. 28. Aliquando mutat nos ad gaudium, cùm irati simus. Sic enim orante Esther Deus mutauit cor regis Assueri, qui erat iratus, vt parceret reginæ, quam occidere debebat secundum legem. Esther 14. Aliquando mouet ad iram, vt cùm Deus vult punire aliquem, mouet hostes eus ad iram, sic patet Iudic. 3. Addiderunt filij Israel peccare contra Dominum, qui confortauit contra eos Eglon regem Moab, & copulauit ei filios Ammon, & sic faciebat Deus irasci istos contra Israel, vt pugnarent. Sicut autem Deus mutat partem affectiuam, & volitiuam: ita mutat intellectiuam, & phantasticam, vt aliquando faciat nos errare in iudicio. Sic enim dicit Abdias. cap. vnico. Perdam sapientiam de monte Seir. Et Apostolus prima ad Corinth. capit. 1. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo. Sic autem fuit hic, quia Deus fecit Israelitas non intelligere quid bonum esset eis. Et sic quamquam Dauid orauerit, vt infatuaretur consilium Achitophel, supra 15. non fuit illud infatuatum, quia vtile erat, vt dicitur hic. Sed infatuati sunt Israelitæ. *Vt induceret Dominus super Absalom malum*, id est, Deus fecit omnes Israelitas errare in iudicio, vt per errorem eorum induceretur malum super Absalom. Nam si non errauissent Israelitæ, accepissent consilium Achitophel, & tunc induxisset Dominus malum super Dauid, qui caperetur, & non super

Deus mutat cor hominis ad diuersa.

Absalom:

Abſalom: voluit tamen inducere malum ſuper Abſalom, & non ſuper Dauid; ideò fecit, vt Iſraelitæ caperent conſilium Chuſai & non Achitophel.

Et ait Chuſai. Hic ponitur qualiter conſiliũ Achitophel Dauid renunciatur, & diuiditur in tria. Primò cõſilij Achitophel renunciatio deſcribitur: ſecundò ipſius Achitophel punitio adiungitur ibi. *Porrò Achitophel.* Tertiò præparatio pugnæ contra Dauid additur ibi. *Dauid autem.* Circa primum dicitur. *Et ait Chuſi Sadoc, & Abiathar Sacerdotibus.* Iſti duo erant Sacerdotes magni, quibus Dauid commiſit curam nunciandi ei id, quod fieret per Abſalom ſupra 15. & manebant iſti in Ieruſalem ex parte Dauid, cum quibus locutus eſt Chuſi habito conſilio, vt mitterent filios ſuos ad nunciandum iſtud Dauid. *Hoc, & hoc modo dedit conſilium Achitophel, & ſenioribus Iſrael.* Chuſai enarrauit omnia verba conſilij, quod dederat Achitophel, & dicitur: Hoc & hoc modo, vt non repetatur conſilium in litera. *Et ego tale, & tale dedi conſilium.* Hic enarrauit eis conſilium, quod dederat, & reprobationem quam fecerat contra Achitophel. *Nunc ergo mittite cito*, ſcilicet, duos filios veſtros, qui ſunt curſores velociſſimi, & erant obſeruantes apud fontem Rogel, quid eis iuberetur, infra in litera. *Et nunciate Dauid*, ſcilicet, ipſi annuncient Dauid ea, quæ facta ſunt.

Cum iam conſilium Achitophel reiectum fuerit, cur præcepit Chuſai Dauid tranſire Iordanem.

QVÆST. XI.

QVÆRETVR, quare Chuſai miſit hic ad dicẽdum Dauid, quòd recederet de campeſtribus, & tranſiret Iordanem, quia iam deſtructum fuerat conſilium Achitophel. Reſpondendum, quod Chuſai voluit quòd Dauid caueret ſibi ad omnem euentum: nam quamquam nunc Abſalom, & Iſraelitæ applauſerant conſilio Chuſi contra Achitophel, putabat quod cùm eſſet Achitophel vir valde prudens, & conſilium Chuſi erat fatuum, quòd poſtea Achitophel perſuaderet Abſalom probando conſilium ſuum eſſe rectum, & conſilium Chuſi eſſe ſtultum, & faceret, quod ſuadebat Achitophel mittens illa die pugnatores contra Dauid, hoc autem ſignatur in ſequenti litera, ſcilicet, abſque dilatione tranſgredere, ne fortè abſorbeatur rex, & omnis populus, qui cum eo eſt, non tamen dixit indifferẽter Chuſai ipſi Dauid quod trãſiret Iordanem, ſed miſit ei ad dicendum vtrumque conſilium, & cui fauerant Iſraelitæ, vt Dauid ſciret quid expediret ei: cõſuluit tamen potius quòd tranſiret Iordanem, quia ſecurius iſtud erat, ſi fortè fieret aliqua mutatio. *Dicentes, ne moreris nocte hac in campeſtribus deſerti*, id eſt, nuncij debebant dicere iſtud, & dicitur de campeſtribus, quia quando receſſit Dauid de Ieruſalem, dixit Sadoc, & Abiathar: ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec veniat ſermo à vobis indicans mihi. Erant autem iſta campeſtria deſerti apud Iordanem, & in illis Dauid expectabat. Volebat autem manere ibi, quia locus ille erat diſpoſitus ad faciẽdum magnam mutationem: nam erat apud Iordanem, & cum eſſet Iordanis fluuius magnus, erat differentia multa inter habitantes vltra Iordanem, & citra Iordanem. Cauſa potiſſima erat, quia fluuius ille erat difficilis ad tranſeundum, & ſi nocte illa ſuperuenirent viri Abſalom, non poſſent fugere viri Dauid propter Iordanem, & occiderentur ibi: cùm autem tranſiſſent illum, ſiue ſuperueniret Abſalom, ſiue non, ſecuri eſſent. *Sed abſque dilatione tranſgredere*, id eſt, moneo quòd tranſeas immediatè: quia ſatis verisimile eſt, quod Abſalom faciat mutationem in conſilio. In Hebræo habetur. *Sed tranſiens tranſibis.* Vbi dicit litera noſtra, abſque dilatione. *Ne fortè abſorbeatur rex, & omnis populus, qui cum eo eſt*, id eſt tranſi, ne contingat quod Abſalom mutans conſilium, mittat ſubito ſuper te bellatores iſta nocte, & abſorbearis, id eſt, delearis, ſcilicet, quòd nihil appareat de te: & iſtud eſt, quia ſi non tranſis, accipient te in medio, & deleberis tu, & populus tuus. In Hebræo habetur. *Ne deleatur rex.* Et idem eſt: quia deleri, & abſorberi ſignificant de re nihil manere. *Ionathan autem, & Achimaas ſtabant iuxta fontem Rogel.* Iſti duo viri nominantur hic, quia erant curſores Dauid, & non audebant ingredi in vrbem, ne caperentur, & occiderentur. Nam ibi apud fontem cùm vidiſſet eos quidam de ſeruis Abſalom nunciauit illi, & miſit perſecutores, vt patet infra in litera. Vocatur autem fons Rogel quidam fons, qui erat extra portam Ieruſalem ad partem meridianam, vbi diuiditur ſors Iudæ, & Beniamin. Vnde fons Rogel ponitur terminus diuidens ſortem Iudæ, & Beniamin apud Ieruſalem. Ioſue 15. eſt autem Rogel nomen commune apud Hebræos, & ſignificat purgantem pannos, quem nos fullonem vocamus. Vnde quamquam ponatur hic vt nomen proprium, aliquando ponitur vt nomen commune in litera noſtra. Sic patet Iſai. 7. cùm dicitur: Ad extremum aquæ ductus piſcinæ ſuperioris in via agri fullonis, & in Hebræo habetur Rogel, vbi nos dicimus fullonis. Erat autem aliquis locus apud fontem illum, in quo latere poſſent iſti duo viri. *Abijt autem ancilla, & nunciauit eis*, id eſt, miſſa eſt quædam ancilla de domo Sadoc, & Abiathar ad illos duos iuuenes, vt referret eis, quæ dixerat Achitophel, & Chuſai: non fuit autem miſſus aliquis vir, ad tollendum ſuſpitionem, quia portæ vrbis, & in circuitu cuſtodiebantur valde, vt nemo poſſet exire ad nunciandum aliquid Dauid, & adhuc illa puella, quæ iuit ad nunciandum, his viris tollebat ſuper caput pannos, quaſi vadens, vt lauaret in fonte Rogel, quia erat ibi ager fullonis. Sic ait Gloſa ordinaria, & Hiſtoria ſcholaſtica, & Andreas, & Nicolaus. *Et illi profecuti ſunt, vt referrent ad Dauid nuncium*, id eſt, profecuti ſunt iter ſuum, vt venirent velociter ad Dauid ferentes nunciationem. *Non enim poterant videri, aut introire ciuitatem.* Portæ cuſtodiebantur nimis, & ſi iſti ingreſſi fuiſſent, ſciretur vnde venirent, & quod peius erat, non poſſent redire ad Dauid: non poterant etiam videri. Quod aliqui exponunt, quia latebant iuxta fontem, & nemo eos poterat videre. Sed non ſtat, quia immediatè dicitur, quod vidit eos quidam puer Abſalom. Sed dicendum, quod non poterant videri, id eſt, non poterant videri à Sadoc, & Abiathar. Et eſt ſenſus, quod iſta litera ſit redditiua cauſæ ſuperioris literæ, ſcilicet, puella venit ad nunciandum iſtis in defectum viri, eò quod iſti non poterant introire ciuitatem, vt venirent ad Sadoc, & Abiathar, nec etiam poterant videri, ſcilicet, à Sadoc, & Abiathar, ita vt iſti irent extra vrbem ad loquendum iuuenibus, quia non permitterentur, ideò oportuit mitti ancillam.

Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Abſalom. Erat aliquis qui fortè perſcrutabatur in circuitu vrbis, & vidit illos latentes apud fontem. Hiſtor. ſchol. dicit quod iſte puer erat filius ancillæ, quæ iuerat ad fontem annuncians viris noua. Ioſeph. antem 7. Antiquitatum dicit, quod quidam equites Abſalom viderunt illos duos viros: veriſimilius tamen eſt, quod vnus homo vidiſſet illos, alioquin perſecuti fuiſſent eos ad capiendum, ſed non perſecuti ſunt eos, quouſq; nunciatum eſt Abſaloni. *Illi verò concito gradu ingreſſi ſunt domum cuiuſdam viri in Bahurim.* Iſti iuuenes videntes ſe cognitos à cuſtodibus Abſalom, & quod illico nunciaretur ei, & ipſe mitteret ad perſequendum eos, quia magna cuſtodia erat in vrbe, ne quis iret contra illam partem, in qua erat Dauid, & ob hoc tollebatur omnis aditus. Fugerunt ergo velociter poſtquam puella locuta eſt eis, & latuerunt in Bahurim. Sciendum autem quod Bahurim eſt quædam ciuitas in tribu Beniamin non longè à Ieruſalem, apud quam tranſiuit Dauid fugiens de Ieruſalem, & Semei egreſſus eſt de Bahurim ad lapidandum & maledicendum Dauid. Præced. c.

Quare duo viri qui mittebantur ad Dauid, latuerunt in Bahurim.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR vlterius, quare iſti duo viri latuerunt in Bahurim, & non fugerunt: nam cùm ſcirent ſe viſos, poterant fugere, cum eſſent curſores velociſſimi, & dum nunciabatur Abſalom de illis, poſſent tranſire magnam partem itineris, ne quis conſequeretur eos. Reſpondendum, quod iſti nouerant certiſſimè, quod mitterentur aliqui perſecutores poſt illos, & vt breuiter conſequerentur eos eſſent equites, ipſi vero pedites erant: vnde ſi non laterent, perſequerẽtur eos equites, & ipſi deficerent præ laſſitudine, decreuerunt ergo latere vt tandiu laterent quouſque deſinerent perſequi illos viri Abſalom, & poſſent ſecuri ire. Sic enim fecerunt duo exploratores, quos tenebat Raab in domo. Nam non fugerũt

A ad castra Israel cùm persequerentur eos inquirendo Iericho-
tini, sed latuerunt tribus diebus in montibus quousque desi-
nerent eos inquirere, Iosu.c.2.

Quare non latuerunt viri Dauid apud Ierusalem, & cur alibi.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR vlterius, quare non latuerunt isti viri a-
pud Ierusalem in aliquo loco, sed iuerunt in Bahurim,
& quare in puteo vestibuli, & quare non dixerunt quod re-
sponderet mulier occultans eos, non vidisse illos. Ad primum
dicendum quod non latuerunt apud Ierusalem, quia fortè nō
erat ibi aliquis locus conueniens ad latendum, & quia multū
inquirerentur apud vrbem, & à multis, sic facilè erat videri il-
los: vnde non tutè laterent. Secundò dici potest, quod factum
est, vt scirent quando recedere deberent de latibulo. Si autē
apud vrbem laterent, illi, qui irent ad persequendū eos, proce-
derent longè ab vrbe, & fortè illis redeuntibus exirent de la-
tibulo: vel irent per viam isti duo viri: ideò iuerunt ad locum
aliqualiter distantem à Ierusalem, & iste est Bahurim: vbi con-
uenienter poterant latere, quia non persequerentur eos mul-
tum longè à Ierusalem viri Absalom. Ad secundum dicendū,
quod latuerunt in puteo, quia non erat alius locus tam con-
ueniens in tota domo, & adhuc conueniebat magis quia erat
in vestibulo domus scilicet, extra domum in loco publico, &
B ibi minus suspicarentur esse viros, quàm in alio loco occulto:
& potissimè quia mulier extendit sindonem super puteum
ita vt non videretur, an esset ibi puteus. Ad tertium dicen-
dum, quòd viri non commendauerunt mulieri, vt diceret eos
non vidisse: sed potius credendum, quod ipsi orauerunt, vt il-
la diceret, quòd velociter transierant. Et ratio est, quia si mu-
lier dixisset, quòd non viderat eos, viri Absalom suspicaren-
tur eos latere in aliquo loco, vel ire per viam, & persequeren-
tur eos: vel expectarent in via quousque illi viri exirent de la-
tibulis, & obuiarent eis. Nunc autem cùm mulier dixit, quod
viri illi transierant velociter per locum illum, & perrexerant
itinere suo, viri Absalonis tanquam desperantes iam posse cō-
sequi illos, redierunt in Ierusalem: & fuerūt certificati de hoc
isti duo viri, ideo poterant tunc securè egredi de puteo, &
Vesti-bulum q̄d sit. pergere itinere suo. *Qui habebat puteum in vestibulo suo.* Vestibu-
lum dicitur esse quædam pars publica extra domum coniun-
cta tamen domui, & illa vt communiter est sub parte tecti
pendentis extra domum, & in loco illo erat puteus. Dicitur
autem, quod erat in vestibulo ad significandum specialiter
locum esse conuenientem ad latendum, quia sine suspicione
erat cùm esset in publico. *Et descenderunt in eum.* Scilicet, ambo
introierunt in puteum, & est intelligendum, quod fuit de cō-
sensu mulieris, quæ ibi erat: & quòd illa promiserit occulta-
re eos, alioquin non essent ipsi securi in puteo, quia ipsa pote-
rat eos prodere, & caperentur ibi facilius, quàm alibi. *Tulit au-
tem mulier, & expandit velamen super os putei.* Operuit enim pu-
teum, vt non putaretur, quod ibi laterent, quia fortè si viderēt
serui Absalom puteum, inquisiuissent in illo, vt viderent si ibi
latebant. Nunc autem posito velamine, putarent non esse ibi
C puteum, & nihil inquirerent. *Quasi siccans ptisanas.* Id est, posuit
Ptisa-na q̄d sit. velamen ad siccandum ptisanas super illud: alioquin si solùm
esset velamen, putaretur quod ad aliquid occultandum posi-
tum fuerat. Sunt autem ptisanæ grana, ordei decorticata, ex
quibus fit quidam potus, qui datur febricitantibus: & ad hoc
quod illa grana contundantur, ponuntur in aqua, & postea
desiccantur: & tunc vocantur ptisanæ. Sic enim dixit Salomō:
si contuderis stultum quasi ptisanas desuper feriente pilo. *Et
sic latuit res.* Id est, postquam venerunt postea serui Absalonis
videntes ptisanas super sindonem in ore putei, putauerunt ibi
non esse puteum, nec aliquem latere. *Cumque venissent serui Ab-
salom.* Scilicet, illi, qui missi fuerant ad persequendum viros.
In domum. Scilicet, in domum illam, in qua latebant viri in Ba-
hurim. *Dixerunt ad mulierem.* Inuenerunt enim ibi solam muli-
erem siccantem ptisanas, quæ absconderat eos in puteo, & ad
illam locuti sunt. *Vbi est Achimaas, & Ionathan.* Isti viri sciebant
qui erant illi, qui latebant: nam denunciatum fuerat Absalō,
quòd essent Ionathan, & Achimaas: ideo serui Absalom vo-
cauerunt eos nomine suo, quasi mulier cognosceret eos. *Re-
spondit eis mulier, transierunt gustata paululum aqua.* Id est, gusta-
uerunt modicum de aqua hic, & recesserunt. Hoc autem di-
D cebat, vt non persequerentur eos.

An peccauit mulier mentiendo.

QVÆST. XIV.

QVÆRETVR circa hoc, an mulier ista peccauit men-
tiendo. Respondendum, quod mendacium istud fuit
officiosum, scilicet, ad proficiendum alicui, & nemini no-
cendum: nam non nocuit mulier ista viris Absalom, quam-
quam occultaret eis veritatem, sed potius abstulit eis, ne es-
sent ministri iniquitatis: in quo benefaciebat eis. Profuit au-
tem illis duobus viris latentibus, quia sciebat eos iniustè quæ-
ri ad mortem: nam si capti fuissent, occiderentur, & nihil mali
meruerant: ideo liberando eos, quia ex charitate egit, meruit,
& si illos prodidisset, peccauisset mortaliter: mentiēdo autem
peccabat solùm venialiter, ita vt potius laudanda esset, quàm
vituperanda. Sic fuit de obstetricibus Aegyptiorum, quæ mē-
dacio suo liberauerunt pueros Israelitarum à morte, & dici-
tur quod Deus ædificauit eis tabernacula. Exod.1. In Hebræo
habetur. *Transierunt torrentem aquæ.* Vbi dicit litera nostra tran-
sierunt gustata paululum aqua: & dicunt Hebræi, quòd iste
torrens erat Iordanis, qui aliquando vocatur torrens licèt es-
set magnus fluuius. Sed hoc non stat, quia mulier istud scire
non poterat, eò quod Iordanis est multum distans à Ieru-
salem, Bahurim tamen est circa Ierusalem. Nam isti viri exeun-
tes de puteo iuerunt versus Iordanem, & venerunt per no-
ctem ad Dauid, & monuerunt, vt transiret Iordanem, vt pa-
tet infra: ergo mulier nullo modo diceret, quod transierant
Iordanem, quia cùm ipsa hoc scire non posset, viri Absalonis
videntes eam delirare, haberent illam suspectam, & inquire-
rent diligentius circa illam. Oportet ergo, quod intelligatur
de aliquo torrente, vel fluuio, qui erat circa Bahurim, quòd
iam transiuissent illum: litera tamen nostra posuit, gustata
paululum aqua, quia potest applicari ad literam Hebraicam,
scilicet, transierunt torrentem aquæ, id est, gustauerunt mo-
dicum de aqua torrentis, quod est transglutire, vel facere
transire aquam per guttur. *At hi, qui quærebant, cùm non reperis-
sent reuersi sunt*, id est, serui Absalom, eò quod non inuene-
runt viros in Bahurim, sicut putauerant, sed crediderunt il-
los longè esse, & desperantes posse capi, reuersi sunt in Ieru-
salem.

Serui in quibus tenentur obedire dominis suis.

QVAEST. XV.

QVAERETVR, an isti serui Absalom, qui perseque-
bantur Achimaan, & Ionathan, peccabant. Aliquis di-
cet, quod non, quia erant meri executores, & non poterant
iudicare an bonum, vel malum esset, quod iubebatur, sed te-
nebantur obedire. Respondendum, quòd serui, vel quicunq;
famuli, & subditi tenentur obedire dominis suis, & in hoc cō-
sistit solùm bonitas serui, vt rectè obediat, vt patet 1. Polit. in
fine. Considerandum tamen, quod aut ea, quæ iubentur, sunt
manifestè bona, aut manifestè mala, aut dubia. Si primo mo-
do, tenetur seruus obedire simpliciter Domino, & subditus
F prælato. Si secundo modo, non tenetur obedire, etiam si ex
hoc seruus debeat subire mortem, vel quæcunque mala: quia
melius est omnia mala pati, quàm malo consentire: nec solùm
est hoc ex determinatione legis Dei, sed etiam ex determina-
tione philosophorum secundùm rectam rationem naturali-
ter hoc sequitur, vnde Arist.3.Eth.in principio ait. ad quędam
autem fortassis non est cogi, sed magis mori patientem duris-
sima. Si autem accipiatur tertio modo, tenetur seruus Domi-
no, & subditus prælato obedire. In isto enim defertur domi-
nis propter reuerentiam, scilic. vt præceptum suum sit regula
agendi seruis: nec vnquam liceat eis retrocedere, nisi manife-
stè malum iubeatur. In hoc autem differt, quando quis agit
mandato domini, aut superioris, & quando agit à seipso: nam
agens à seipso, sicut debet vitare ea, quæ manifestè mala sunt:
ita debet vitare ea, quæ sibi dubia sunt quousque certifice-
tur, aliàs poterit agere contra conscientiam, & peccabit.

A

Serui Absalõ peccauerunt persequẽdo Achimaan, & Ionathã.

Nunc autem de istis viris dicendum est, quod peccauerunt, quia euidenter sciebant Absalom fouere iniustissimum bellum contra Dauid, ideò nullo modo debebant obedire ei iubenti occidere, vel persequi viros Dauid. Nunc autem isti serui Absalom persequebantur Ionathan, & Achimaan ad occidendum eos, & peccabant mortaliter siue persequendo, siue volendo occidere, & grauius si occidissent. Cùm autem obijcitur, quòd erant meri executores, & non poterant iudicare. Respondendum, quòd non poterant iudicare per modum iurisdictionis pronunciando mandatum esse æquum, vel iniquum, & debere obseruari, vel non. Poterant tamen iudicare quantum ad seipsos, scilicet, an secundum conscientiam debebant exequi illud, vel non. De primo patet, quia iudicare sic de mandato non pertinet nisi ad habentem iurisdictionem, & huiusmodi est iudex: merus autem executor non est iudex: ideo nec poterit iurisdictionem induere ad iudicandum de mandato domini, vel superioris, siue bonum, siue malum sit pronuntiando per modum sententiæ debere obseruari, vel non. De secundo patet, quia iudicium illud pertinet ad conscientiam, qua aliquis sibi ipsi soli ius dicit, & cùm sit istud iudicium de iure naturali, & ante omnem legem, vt probat Apostolus ad Rom. 2. scilicet, gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, reddente illis testimonium conscientia illorum: non poterit tolli per aliquod ius positiuum: imò quandocunque ius positiuum repugnauerit conscientiæ, nec est tenendum, nec est ius.

B *Cumque abijssent ascenderunt illi de puteo,* id est, postquam recesserunt serui Absalonis de domo mulieris, quæ erat in Bahurim, ascenderunt duo viri de puteo, scil. quia mulier tunc eis dixit, quòd erant securi. *Et pergentes,* scilicet, in campestria deserti apud Iordanem, vbi tunc manebat Dauid. *Nunciauerunt regi Dauid atque dixerunt,* scilicet, nunciauerunt cõsilium Achitophel, & Chusai, & dixerunt ea, quæ sequuntur. *Surgite transite cito fluuium,* id est, transite Iordanem. Nominatur hic fluuius non expresso nomine, eo quod erat magnus fluuius, & in terra illa per excellentiam vocabatur fluuius. Vel aliter, quia habebant illum ad oculum, & cùm loquerentur tanquam de re præsenti, non oportebat exprimi nomen proprium. *Quoniam huiusce modi dedit consilium contra vos Achitophel,* id est, transite fluuiũ, quia Achitophel dedit consilium huiusce modi, scilicet, quòd ista nocte venirent super vos viri Absalom. Non dixit autem Ionathan, vel Achimaas de consilio Chusai, quamquam ille dedisset consilium, quia hortabatur Dauid ad transeundum Iordanem, ideò inducebat probationem suadentem ad hoc, & ista erat ipsum consilium Achitophel, quia ipse dixerat, quod iretur illa nocte contra Dauid: consilium autem Chusai erat, quod iretur post aliquot dies: ideò secundum illud non erat necesse transire Iordanem illa nocte, sed propter consilium Achitophel, quia adhuc timebatur ne Absalom consentiret in illud. *Surrexit ergo Dauid, & omnis populus, qui erat cum eo,* scilicet, ante hoc Dauid, & populus suus manebant in campestribus fixis castris, & expectantes sermonem, qui referretur de Ierusalem: audito autem illo per nuncios parauerunt se velociter ad transeundum. *Et transierunt Iordanem, donec diluesceret,* id est, durauerunt in transeundo vsque ad auroram. Iordanis enim non habet pontẽ, sed vada angusta in raris locis, ideo

C pauci transire possunt simul, vnde quasi tota nocte morati sunt Dauid, & viri sui, & familia sua transeundo, & quando diluescebat, iam transierant omnes. Quod autem Iordanis habeat vada patet Iudic. 3. scilicet, quod Aod occupauit vada Iordanis, quæ transmittunt in Moab. *Et nec vnus quidem residuus fuit, qui non transiret fluuium,* id est, quamquam morarentur viri Dauid transeundo, tamen ipse Dauid, & omnes qui prius transierunt expectauerunt ad vada quousq; transijt totus populus, ita vt nullus remaneret citra Iordanem. Ista fuit causa quare Dauid illa nocte transiuit, quia transitus Iordanis erat difficilis, & morosus, & si irrueret subito per noctem exercitus Absalom, non haberent Dauid, & viri sui locum ad quem fugerent, quia prius quàm quis eorum transiret Iordanem, occiderentur, vel caperentur omnes. *Porro Achitophel &cæt.*

Hic ponitur Achitophel punitio, scilic. quomodo ipse se occidit suspendendo se.

D

Quare Achitophel occidit seipsum.

QVÆST. XVI.

QVAERETVR, quare Achitophel occidit seipsum. Respondeti potest, quod egit hoc præ tædio, & indignatione nimia. Nam solebat consilium Achitophel haberi sicut cõsilium Dei: nunc autem quamquam esset verè vtile, abiecerunt illud suscipientes insipientiam Chusai: ideo præ indignatione iudicauit sibi melius esse mori, quàm viuere, & occidit se. Aliter dici potest, quod egit præ verecundia. Nam vir iste erat excellens in cõsilijs super omnes homines, cuius nullum vnquam consilium repudiatum fuerat, & in hoc erat gloria, & totum bonum suum: nunc vero cum cœpissent consilia eius publicè repudiari, putauit nullum bonum sibi superesse, & præ verecũdia iam non ausurus comparere inter homines, tanquam omnino inglorius elegit mori. Hoc satis consonat literæ, scilicet, videns Achitophel, quod non fuisset factum consilium suum suspendio interijt. Simile fuit de Homero viro clarissimo inter poetas, qui cùm in quadam insula quæstionem sibi factam à piscatoribus dissoluere non valeret, præ tædio mortuus est, vt ait Valerius Max. libr. 9. cap. de Mortibus non vulgaribus. Hoc autem accidit in viris magni ingenij, qui præter ingenium nullum bonum putant, cuius gloria perdita, vel diminuta, nihil sibi boni superesse arbitrantur: talis fortè erat Achitophel, cùm temporibus suis nullus ei consilio par fuerit. Aliter dici potest, quod occidit se Achitophel, vt euaderet aliam mortem atrociorem, quam sibi à Dauid infligendam putabat si victor existeret, quod satis arbitrabatur, eò quod non fuerat susceptum consilium suum. De hoc ait Iosephus 7. antiquitatum. Et Achitophel eo quod non auditus fuerat, quod eius non tardaret interitus iudicauit. Dicebat enim post victoriam Dauid in regnum continuo rediturum, & melius sibi fore, vt liberè, & magnanimè vitam abrumperet, quàm se Dauid reseruare ad pœnas, contra quem Absalom talia præbuisset consilia. Et hoc dicens, accedens in locum domus suæ secretiorem, laqueo se suspendit. Igitur Achitophel iudicio suo huiusmodi morte damnatum deponentes sui de laqueo sepulturæ tradiderunt. Et istud verisimilius est, quam præcedentia. *Porrò Achitophel videns, quod non fuisset factum consilium suum,* scilic. quia vidit approbari consilium Chusai, & reprobari suum. *Strauit asinum suum,* id est, parauit illum ad viam: non enim equitabat Achitophel super equum aut mulam, quamquam esset vir honorabilis nimis, quia rara erat consuetudo illius temporis ad mulas, & equos, sed equitauit super asinum secundùm generalem consuetudinem. *Et surrexit, & abijt in domum suam, & in ciuitatem suam,* id est, iuit in ciuitatem, in qua erat domus sua. Ista est ciuitas Gilo, de qua erat Achitophel. supr. 15. & infr. 23. vnde vocatur Achitophel Gilonites.

Mors Homeri.

E

Cap. 9.

Achitophel quare iuit in ciuitatem suam ad suspendendum se.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR, quare iuit in ciuitatem suam, nam cùm intenderet se suspendere, nihil magis differebat hic, quàm ibi. Respondendum, quod hoc fecit, quia noluit mori inteſtatus, sed diuidere substantiam suam hæredibus, & hoc conuenientius facere posset in vrbe sua, & domo, quàm extra, ideo iuit illuc. Hoc patet, quia dicitur, & disposita domo sua suspendio interijt, quasi dicat, voluit superuiuere, nisi quousque disponeret domum suam, & tunc interijt. Aliter potest dici, quod fecit hoc, vt sepeliretur inter suos, quia licèt homini post mortem in corpore sensatio nulla boni, vel mali sit: ita vt sepulturam bonam, vel nullam differre putet: tamen dum homo viuit mortem, delectabilius quodammodo suscipit, si putet se inter suos, & à suis sepeliendum. Sic enim dixit Ouid. in libr. de ponto.

F

Mollius ossa cubant manibus tumulata suorum.

Hoc aũt aliqualiter innuitur in litera, cùm dicitur, & sepultus est in sepulchro patris sui: quasi dicat, quod ad hoc iuit in vrbem suam, vt sepeliretur cum patribus suis. Si autem suspen-

A

disset se in Ierusalem, fortè non fuisset ductus, vt sepeliretur in sepulchro patrum suorum. Item fortè fecit hoc propter honores funeris, quia si suspendisset se in Ierusalem, Absalom fortassis indignaretur nimis, quod ille se suspendisset, & nullos honores funeri eius impenderet. Inter suos autem non poterat carere honore sepulchri, ideo iuit in ciuitatem suorũ. Vel potest dici, quod iuit illuc ad expediendum se de filijs, & vxore, & amicis: nam cùm destinasset seipsum occidere, voluit prius filios, vxorem, amicos osculari, vt non moreretur in hoc desiderio, & sic quasi se expediret de eis, licèt eis hoc non notificaret. Sic enim Cato Vticensis cùm se occidere destinasset, amicis, & filio collocutus est, & quasi expediens se de filio iussit ei bona sperare de Cæsare, & ad ipsum redire. De hoc August. de ciuitate Dei, libr. 1. cap. 18. *Et dispositâ domo suâ*, scilicet, facto testamento, & ordinatis omnibus alijs, quæ expediebant ordinare homini nunquam rediturο: suspendio interijt, id est, suspendit se nullo de domesticis eius sciente. Ecce quam amara mors, & tanto viro indigna, vt qui cæteros sui temporis sensus perspicacitate, & consiliorum firmitudine, sicut Deus homines excellebat, tam infanda premeretur calamitate, vt sibijpsi manus inijciens per infamem mortem inglorius occumberet. *Et sepultus est in sepulchro patris sui.* Ista erat consuetudo antiquorum, vt in sepulchris patrum, & proauorum filij sepelirentur, sicut habetur extra de sepulturis, cap. 1.

Quare Achitophel cùm seipsum occiderit, sepultus est in sepulchro patrum suorum.

QVÆST. XVIII.

B

QVAERETVR, quomodo Achitophel sepultus est in sepulchro patrum: nam occidit se, & qui se occidunt indigni habentur sepultura, vt patet extra de sepulturis. capit. ex parte parentum. Item non solùm est hoc secundum legem Dei, sed etiam secundùm leges humanas, quia homini seipsum occidenti magnum dedecus post mortem infligitur, & non communicatur ei sepultura. Sic colligitur Ethicor. 5. circa finem, scilicet, adhuc autem inhonoratio ad est seipsum corrumpenti, vt ciuitati iniustum facienti, id est, illi, qui seipsos corrumpunt, id est, occidunt, habent inhonorationem, id est, infligitur eis dedecus, & hoc est, quod trahantur per terram, sicut fit in quibusdam regionibus, & quod careant sepultura. Responderi potest quod Achitophel, quamquam se occidisset, sepultus est in sepulchro patrum suorum: quia fortè seruatus fuit ei aliquis fauor, eò quod erat vir solennis. Aliter autem dici potest, quod quamquam se occidisset Achitophel, non debebat priuari sepulchro, quia istud est ex aliqua lege pœnali instituta contra illos, qui se occidunt: sed in veteri testamento non erat aliqua talis lex, ideo nec aliquis priuari debebat sepulchro. Sciendum tamen, quod cùm aliquis erat nimis facinorosus, & si non careret sepulchro omnino, tamen carebat sepulchro honorabili, scilicet, quod non impendebantur honores funeri eius secundùm statum suum: sic patet de Ioã rege Iuda, qui occidit fratres suos, & fecit multa alia mala, & deinde mortuus est infirmitate pessima, qui duplici pœna à populo in morte punitus est, scilicet, quia non fuerunt ei impensi honores, qui impendebantur regibus in funere: etiam quia non est sepultus cum patribus suis, sed in loco viliori. De hoc 2. Paralipom. 21. scilicet, mortuus est infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundùm morem combustionis exequias, sicut fecerat maioribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid, verumtamen non in sepulchro regum. Idem patet de rege Ioas, qui pessimus fuit occidendo Zachariam filium summi Sacerdotis in templo: & mortuus est à seruis suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid, sed non in sepulchris regum. 2. Paralipom. 24. Achitophel autem non legitur priuatus aliquo honore funeris, & etiam cum patribus suis sepultus est, quia fortè non iudicabatur hoc magnum malum: simile enim fuit de Saule, qui se occidit, ne occideretur à Philisthinis, præceden. lib. cap. vlt. tamen sepultus est honorabiliter à viris Iabes Galaad, vt patet eod. c. 1. Paralipo. 10. Ad primam rationem in contrarium. Respondendum, quod illa constitutio est Ecclesiæ, & non fuit in veteri testamento, ideò poterant sepeliri occidentes se. Est autem ratio diuersitatis: quia Ecclesia non vetat nunc simpliciter sepeliri illos, qui se occiderunt: sed vetat sepeliri illos in cemeterio fidelium: vt sicut non communicauerunt fidelibus in modo moriendi: ita nec communicent in loco sepulchri. Possunt tamen extra locum sacrum vbicumque sepeliri. In veteri autem testamento non erat aliquis locus sacer, in quo sepelirẽtur cadauera: nam non sepeliebantur in sanctuario, nec iuxta illud, sed potius illi, qui accedebant ad mortuos, non poterant accedere ad sanctuarium. Vnde sepeliebantur cadauera in agris, & in montibus, & alijs locis, quæ non erant sacra: ideo illo modo non erat irrationabile, quod occidens se non priuetur sepultura: quia etiam Ecclesia non priuat tali sepultura quemcunq; hominem quantumcunque facinorosum: sed priuat eum sepulchro in loco sacro. Cur autem in nouo testamento cadauera sepeliantur intra Ecclesiam, & iuxta eam, & in veteri testamento non; & an ex hoc incurrat Ecclesia aliquam immunditiam, satis declaratum est Numer. 19. Sed adhuc obijcietur, quod non stet ratio assignata, quia vbicunque sepeliatur aliquis, est locus sacer: nec potest aliquis priuari sepulchro sacro, nisi priuetur simpliciter sepulchro, quia leges humanæ vocant quemcunque locum sacrum, in quo cadauer sit. Vnde per hoc quod cadauer ducatur in aliquem fundum, sacer efficitur fundus, & iam non debet coli ad vsus humanos. De hoc. ff. de relig. & sumpti. fun. per totum.

Respondendum, quod leges humanæ acceperunt locum sacrum largius, quàm accipit Ecclesia. Pro quo sciendum, quod cùm homo sit animal deiforme, & nullum aliud ei simile est, sed cætera propter ipsum, accepit homo solus honorem, ita vt vocaretur sacrum, & diuinum animal, & ob hoc solus homo sortitus est ius sepulchri: cætera verò quantumcunque nobis cara sint, nequaquam sepelienda sunt, quia nimis naturam humanam offenderet, qui alia animalia sepeliret, vsurpans pro illis ius solius naturæ humanæ. Ob hoc ergo cùm homo sit animal sacrum, loca in quibus sepeliuntur homines sacra vocata sunt. Est autem honor quidam locis sacris, quod illa ad vsus prophanos redire nequeant propter honorem hominum ibi sepultorum. Vnde fundi sepulchrales vltra colendi nõ sunt: & quia esse animal sacrum competit homini ex honore naturæ, & non ex priuilegio personæ, quantumcunque quis facinorosus sit, cùm semper maneat in eo veritas naturæ, semper manebit, quod locus vbi sepultus fuerit, sacer sit: & hoc leges humanæ tenent. Ecclesia autem accipit strictius locum sacrum, scilicet, qui non solùm consecratur præsentia humani cadaueris, sed etiam per quandam spiritualem benedictionem, quæ fit per cæremonias Ecclesiæ: & hoc modo omnes Ecclesiæ, & cæmeteria sunt sacra, id est, benedicta: & sic poterit aliquis carere sepulchro sacro, & non carebit simpliciter sepulchro. Ad secundam rationem dicendum, quòd illa est constitutio secundum varietatem Gentium, ideo aliquæ gentes imponunt pœnam occidentibus seipsos, quod careant sepulchro: aliæ autem non: & sic erat apud Hebræos; ideo sepultus est Achitophel cum patribus suis.

An Achitophel peccauerit se occidendo.

QVÆST. XIX.

F

QVÆRETVR vlterius, an Achitophel peccauit se occidendo. Aliquis dicet, quod non: quia causam habuit ad hoc faciendum, scilicet, quia si non se occidisset, Dauid intulisset ei amaram mortem. Item Iosephus videtur laudare Achitophel. 7. Antiquitatum dicens: Melius sibi fore putauit, vt liberè, & magnanimè vitam abrumperet, quàm se Dauid reseruare ad pœnas: sed magnanimitas, & liberalitas sunt laudabiles: ergo mors, quæ per eas infertur laudabilis est. Item positio est apud magnos philosophos, quod optima mors est, quam aliquis sibi infert. secunda post hanc in honore est, quam alius fortiter, & viriliter pati potest. Ista fuit positio magni Catonis Vticensis: ideò seipsum occidit, ne à Cæsare occideretur, vt ait Augustinus primo de Ciuitate Dei. cap. 18. Respondendum, quòd peccauit Achitophel seipsum occidendo. Quod patet, quia si quis peccat occidendo alium, fortius peccabit occidendo seipsum: nã maiori charitate tenetur sibiipsi, quam cuilibet. Hoc enim pate[t], n mex

hoc

Secũdò — *Argui tur 1.* — *Ad 1. rationem.* — C — *Obiectio.* — *Quare solus homo sepelitur.* — E — *Ad 2.* — *Argui tur 1.* — *Secũdò Cap. 9.* — *Tertio*

A

Quilibet peccat contra iniustitiã faciens ſeipsũ occidendo.

hoc magis peccat quis occidendo patrem, vel matrem quàm occidendo extraneos, quia maiori illis charitate ſecundùm naturam tenetur quàm cæteris,& maiora fœdera rumpit: maiori tamen vinculo,&charitate tenetur quilibet ſibiipſi quàm patri, vel matri: ergo magis peccabit ſe occidendo quàm occidendo patrem,& matrem.Iſtam dubitationem mouet Ariſtot.5.Ethico.in fine, ſcilicet, an aliquis poſſet ſibi facere iniuſtum:& quærit de occidẽtibus ſe,an iniuſtum faciant ſibi.Reſpondet quòd ſic, & probat, quia quicunque agit contra legem iuſtam,iniuſtum facit: lex tamen iubet neminem ſe occidere,vel non permittit: ergo &c. Item quicunque volens, & ſciens percutit illum,qui nihil ſibi nocet,nec nocuit,& hoc ſine præcepto legis, iniuſtum facit: ſed qui ſeipſum occidit ſciens,&volens propter iram,percutit eum,à quo nõ percutitur, lege non permittente: ergo iniuſtum facit.Deinde quærit,cui facit iniuſtum,qui ſe occidit. Reſpondet,quòd non facit ſibiipſi iniuſtum: nam quicunque patitur iniuſtum,inuoluntariè patitur, ſed occidens ſeipſum non patitur inuoluntariè, ergo non patitur iniuſtum, ſed non poteſt aliquis agere iniuſtum alteri,niſi ille iniuſtum patiatur, ergo nõ facit ſibijpſi iniuſtum.Reſpondet,quod iniuſtum facit ciuitati, vel communitati,cuius eſt pars ille, qui ſeipſum occidit, quod patet,quia ſciens,&volens ciuitatem lædit,quæ conſiſtit ex ſuis partibus, & ad perditionem illarum ipſa perit.Item leges humanæ inferunt dedecus homini ſe occidenti, & non propter malum, quod alicui egit, nec ſibiipſi: ergo propter malum,quod egit ciuitati. Vnde ait,propter quod & ciuitas dãnificatur, & quædam inhonoratio adeſt ſeipſum corrumpenti, vt ciuitati iniuſtum facienti.Iſta autem vera ſunt,ſed adhuc dicẽdum, quòd nõ ſolùm ciuitati iniuſtum facit,qui ſe occidit,ſed etiam Deo, quia qui alterius poſſeſſionem, vel ſeruum lædit, dominum offendit: omnis autẽ homo eſt poſſeſſio Dei, iuxta illud Pſal. cap.3.impleta eſt terra poſſeſſione tua: ergo qui ſeipſum occidit, Deo iniuſtum facit, quia ſeruũ eius, vel poſſeſſionem deſtruit.Achitophel ergo,& quicunque alius ſe occidat, grauiſſimè peccat. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd non poterat Achitophel habere cauſam legitimam ad ſe occidendum: nam potius debet aliquis pati duriſſima, & quod à quocunque alio occidatur,quàm quod ſeipſum occidat:nam eſt puſillanimitas quædam,quod aliquis timore pœnarum,quæ ab alio infligendæ ſunt ſibijpſi manus inijciat.Ad ſecundam rationem ex authoritate Ioſephi dicendum, quod quantum ad hoc non debet ſibi magna fides adhiberi. In hiſtorijs enim,quia certiſſimus fuit,credendum eſt ipſi,ſed circa regulas vitę,ſcilicet,quid iuſtum,& quid iniuſtum ſit,nõ multa nouit. Vnde contra conditionem legis ipſe ſecutus opinionem Romanorum laudat valde illos, qui ſeipſos occidunt,ne ab hoſtibus ſuperentur.Sic enim patet in libro de bello Iudaico in fine, vbi laudat illos, qui erant in caſtro Macheruntæ, quia ſe occiderunt,& filios,& filias, & vxores, & omnia, quæ in caſtra erant cremauerunt: ne hoſtibus aliqua laus victoriæ, aut vtilitas prædæ proueniret. In hoc autem recurrendum eſt ad id quod ſacra lex ſentit,& quod ratio naturalis dictat. Vnde & ipſe Philoſophiæ ferè ſolus poſſeſſor Ariſtoteles iniuſtũ eſſe hoc diffiniuit,vt dictum eſt.Ad tertiam rationem de opinione Catonis dicendum, quod illa fuit poſitio ferè omnium Stoicorum,& hanc ſecutus eſt Ioſephus: ſed non oportet nos in omnibus magnipendere Stoicos: nam in quibuſdam ſatis delirauerunt,de quibus eos increpabat Ariſtoteles. Ratio etiam naturalis eos in hac parte conuincit. Motiuum autem ſuum videtur eſſe,quia qui ſe occidunt viriles ſunt,ſcilicet, quia non timent ſibi mortem incutere, qui autem molles ſunt, & fœminei, ſeipſos tangere non audent. Sed hoc nimis fallit, quia illi,qui ſeipſos occidunt,potius ex timore agunt,ſcilicet, quia animus ſuus impotens eſt ad tolerationem doloris, vel ad ſufferentiam contumeliarum. Quòd autem non inſurgat hoc ex magnitudine cordis apparet, quia plerunque fœminæ nullius virtutis inſurgente paſſionum tumultu ſeipſas occiderunt: etiam quia omnes, qui ſe occidunt hoc faciunt propter effugationem alicuius magni mali, quod peius putant morte, quam ſibijpſis inferunt. Si autem aliquis nulla magna formidans propter deſiderium alicuius boni ſeipſum occidat: laudabile eſſet,ſi lex,& ratio permitteret: ſicut fuit de illo,qui lecto libro Phœdonis de Immortalitate animæ, ſeipſum de turri quadam præcipitare voluit,vt immortalitatem cito conſequeretur. Cato quoque Vticenſis,cùm ſibi mortem intulit, librum de Immortalitate animę legit,volens innuere,quòd ſe deſiderio obtinẽdæ immortalitatis occideret: ſed falſum erat, quia ex deſperatione rerum ſuarum, quas quotidie in aduerſum rotari cernebat,& inuidia victoriæ Cęſaris,quoniam gloriaretur nimis,ſi eum caperet,quod in breui futurum erat,ſeipſum occidit:de hoc Auguſtinus primo de Ciuitate Dei, c.18. Rectius ergo ſenſit Ariſtoteles noſter, mortem iſtam iniuſtã, & ignominioſam exiſtimans.

B

Ad primã rationẽ.

Ad ſecundã.

C

Ad tertiam. Opinio falſa Stoicorũ fuit quod optima mors eſt quã aliqs ſibi infert.

D

An Achitophel grauius peccauit ſeipſum occidendo, quàm Saul.

QVÆST. XX.

QVÆRITVR vlterius,cum Saul, & Achitophel peccauerint ſeipſos occidendo,quis grauius peccauit.Reſpondendum,quòd cauſa mortis vtriq; eadem fuit, ſed non æqualis: nam Saul occidit ſe, ne Philiſthini venientes occiderent eum illudentes ei. præcedenti libro c.vltimo. Achitophel autem occidit ſe,timens duros cruciatus ſibi inferẽdos à Dauid, ſi ſuperuiueret. Dicendum tamen,quòd grauius peccauit Achitophel,quàm Saul,quia Achitophel potuiſſet ſuperuiuere, vt ſi fugeret in aliam terram extraneam, & inde fortè obtineret veniam à Dauid: vel dato, quòd non obtineret,maneret ibi.Saul tamen non poterat ſuperuiuere, quia etiam ſi voluiſſet fugere de bello,moriendum ſibi erat; erat quippe ineuitabile verbum Domini per prophetam,ſcilicet,cras tu,& filij tui mecum eritis,id eſt,eritis mortui. præcedenti lib.cap.28. ideo quòd ſe occideret non erat tam culpabile. Item habuit ſe Saul virilius,quàm Achitophel,quia Saul non ſe occidit,vt non toleraret grauia vulnera à Philiſthinis, ſed ne caperetur, & illuderetur.præcedenti lib.cap.vltimo. Dixit Saul ad armigerum ſuum: euagina gladium tuum,& percute me,ne fortè veniant incircunciſi iſti,&interficiant me illudentes mihi.Achitophel autem non ſe occidit timens illudi, ſed timens ſolùm pœnas grauiſſimas inferendas à Dauid.Item Saul erat rex, & quòd ipſe vituperaretur,non ſolùm erat dedecus ſuum,ſed totius regni:ideo ad fugiendum tantam ignominiam habuit maius incentiuum ad ſe occidendum,quàm Achitophel, qui erat perſona priuata: ex cuius illuſione,vel ignominia nõ ſequeretur dedecus Iſraël.Item Saul occidendus erat ab hoſtibus, ſi ſe nõ occidiſſet. Achitophel autem non erat occidendus ab hoſte, ſed à iudice propter delicta ſua, ideo magis peccabat ſe occidendo.Item ex morte Saulis videbatur quodam modo dedecus Dei,ſi rex populi ſui traderetur viuens illudendus populo hoſtium, qui dijs ſuis attribuebant victoriam iſtam, & faciebant eis magnas feſtiuitates propter hoc.præcendi lib. cap.vltimo,& primo Paralip.10. de morte autem Achitophel ſi caperetur à Dauid,non ſequeretur aliquod dedecus Dei,ſed potius laus, inquantum Deus traderet Dauid hoſtes ſuos manibus ſuis, ſicut promiſerat ei ſupra ſeptimo, ergo maius,& rationabilius incitatiuum habuit Saul ad ſe occidendum, quàm Achitophel, & conſequenter minus peccauit, quia cùm peccatum cauſetur ex variatione debitarum circunſtantiarum.3. Ethico.cùm fuerit maior plurium circunſtantiarum deuiatio, erit peccatum grauius.

E

F

Cur mors Achitophel deſcribitur.

QVÆST. XXI.

QVÆRITVR vlterius,quare deſcribitur hic mors Achitophel,cùm non pertineat ad pugnam Abſalom contra Dauid. Reſpondendum,quòd iſtud fit propter duo. Primum eſt ad iudicandum,quomodo Deus dedit victoriam,& vindictam Dauid de omnibus hoſtibus ſuis: erat enim hoſtis atrociſſimus Dauid ipſe Achitophel,quia ipſe voluit ducere exercitum contra Dauid,& occidere ipſum: ſupra in litera. Dederat etiam conſilium,quod concubinæ ſuæ cognoſcerentur ab Abſalone.præced.c.Ideo cùm ipſe timore Dauid ſe occiderit, pertinebat hoc ad vindictã datam ex parte Dei. Vt ergo nõ putaretur,quòd Achitophel,qui tanta mala cõmiſerat,impunitꝰ euaſiſſet,deſcripſit eius infelicẽ mortẽ ſcriptura ſacra. Secũda cauſa eſt,quia vt tactum eſt ſupra 14.Deus vult oſtendere non

A esse fœlicitatem nostram in aliquo de bonis, quibus in præsenti vita fruimur: & ob hoc omnes homines, qui excelluerũt in aliquibus maximis perfectionibus, quas communis opinio fœlicitatem vocat, calamitosa morte consumpti sunt, vel vita ignominiosa deturpati fuerunt, & ignobiles redditi. Sic enim Samson in summo robore, Absalom in summa pulchritudine, Asael in summa velocitate, Alexander in altissima potentia, Salomon in gradu summo sapientiæ infelices exitus habuerunt. Restabat autem calamitosus Achitophel, qui in prudentia dandorum consiliorum omnes homines sui temporis excellebat, ita vt consilium eius reputaretur, vt consilium Dei: sed ipse miseranda morte cõsumptus est. Debuit ergo scriptura de hoc sicut de cæteris dicere, ne aliquid humanæ fœlicitatis residuum esset, in quo Deus perfectam fœlicitatem non esse ostenderet.

An Achitophel damnatus sit æternaliter.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR vlterius de statu Achitophel, scilicet, an perierit æternaliter, vel saluatus sit. Aliquis respondebit, quòd certum est ipsum perijsse æternaliter: nam in peccato defunctus est, scilicet, quia seipsum occidit: ergo æternaliter perijt. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia adhuc in ipso suspendio, dum iam non erat sibi facultas contrarium agendi, fortè doluit, & poterat saluus fieri: non enim requiritur magnum tempus ad hoc, quod aliquis de peccato fructuosè doleat, sed quasi in instanti dolere potest. Item patet hoc, per quoddam exemplum beati Bernardi in secundo lib. Speculi virginum de quodam clerico, qui introiuit in dormitorium monialium clandestinè, vt quandam monialem cognosceret, quæ tunc in choro matutinalibus laudibus insistebat. cumque ipse sic iaceret, à dæmone suffocatus est: qui post dies aliquot monialibus apparuit pro eo orantibus indicans se locum salutis habuisse, quia in illo paruo tempore cruciatuum, quos à dæmone sustinuit, in se conuersus doluit. Item patet hoc authoritate Hierony. super Naum dicentis, Ægyptios, qui perierunt in mari rubro, & Israelitas, & Sodomitas, & eos qui in diluuio perierunt, potuisse saluos fieri: cùm ait, quòd genus humanũ diluuio, Sodomitas igne, Ægyptios mari, Israelitas in eremo perdidit: scitote ideo temporaliter pro peccatis puniuisse, ne in æternum punirentur, quia non iudicabit dominus bis in idipsum. Idem 4. sententiarum. distinct. 15. ergo Achitophel quamquam sic perierit, non sequitur, quòd damnatus fuerit. Respondendum, quòd nemo potest secundùm certitudinem dicere de aliquo, an saluus, vel damnatus sit, nisi sacra scriptura, vel aliqua prophetica reuelatio hoc indicet. Ratio est, quia argumentum nostrum ad hoc nullum est, nisi iudicare de operibus præcedentibus. Sed ista cognitio est insufficiens: cùm quasi in instanti possit aliquis mutare statum de summo, vel valde malo in bonum per contritionem: vel de valde bono in malum per vnicam volitionem: quantum tamen possumus iudicare ex signis, potius dicendum est Achitophel æternaliter perijsse, quàm è contrario. Ratio est, quia ipse sibi sponte intulit mortem illam, in qua peccauit, & sic idem finis fuit sibi viuendi, & peccandi. Ad rationes in contrarium dicẽdum. Ad primam, quòd poterat dolere quasi in instanti: concedendum est, & cùm dicitur, quod non sequitur, quòd perierit, cõcedendum quod non sequitur ex necessitate: signum tamen maius est ad hoc, quòd perierit, quàm è contrario. Ad secundam rationem cùm dicitur de exemplo beati Bernardi, dicendum, quod quamquam potuerit esse in Achitophel sicut ibi; tamen non est verisimile, quod fuerit. Pro quo sciendum, quòd aliqui sunt, qui moriuntur in ipso actu peccati, vel quasi, & tamen ipsi mortem sibi non inferunt. Alij autem sunt, qui moriuntur in actu peccati, & inferunt sibijpsis mortem. De primis dicendum, quod isti possunt aliqualiter habere dispositionem ad cõuersionem, eo quòd ipsi solùm intendunt peccare, & non mori, & quando viderint sibi infligi pœnam, per quam morituri sunt, dolere eos verisimile est, cùm hoc ipsi non sponte agant, sed patiuntur inuoluntariè. De illis autem, qui non solùm moriuntur, quando peccant, sed etiam ipsam mortem sibi infligunt, quamquam nõ sit impossibile eos pœnitere, tamen non est verisimile, quòd doleant. Ratio diuersitatis à superiori est, quia de eo, quod quis inuoluntariè patitur dolere potest, dum patitur, & verisimile est, quòd doleat: sed de eo, quod quis voluntariè agit, quamquam aliquando doleat, tamen quod tunc quando agit doleat, non est verisimile. Sic est de his, qui se occidunt, quia ipsi ex proposito agunt nõ intendentes dolere, & mors illa subito transit, ideo satis difficile est, quod dicatur aliquem istorũ dolere, & saluari. Quod autem dicitur de clerico ingresso ad monialem, non est simile, quia ille non ibat ad se occidendum, sed ad peccandum, & sic quando à dæmone vexaretur, in illo modico tempore vexationis conuersus in se, doleret sciens, quòd peccata sua inueniebant eum. Achitophel autem non admirabatur de malo, quod patiebatur, quia ipse sibi inferebat illud: ideo non erat dispositus ad hoc, quod doleret. Ad tertiam rationem de submersis diluuio, & Sodomitis, Ægyptijs, & Israëlitis, non est simile. Primò quia de istis non apparet, quòd mortui sint in ipso actu peccati, sicut Achitophel, nisi Ægyptij, qui mortui sunt in mari rubro: nã illi ibant actualiter ad persequendũ Hebræos, & in ipsa persecutione mortui sunt. De pereuntibus tamen diluuio, & Sodomitis, & Israëlitis non tam clarè apparet, quia illi licèt essent in consuetudine peccandi: tamen non patet, quod erant in actu, quando perierunt. Achitophel autem perijt in ipso actu peccati. Aliter dici potest, & melius, quod dato, quòd omnes isti essent in actu peccandi tunc, quando ista mala superuenerunt eis, verisimilius de eis est, quòd doluissent. Primum est, quia habuerunt magnum tempus ad dolendum. Patet de diluuio, nam non simul diluuium consumpsit omnia, sed successiuè eleuabatur aqua quousque eleuata est. 15. cubitis super montes altissimos, & interim homines confugerent ad montes, & non morerentur subitò, & in illis diebus poterant dolere. Sic etiam de Sodomitis, & Israelitis fuit, quorum pœnæ non fuerunt simul, ita quod subito morerentur: mors autem suspendij subitanea est. Secundò patet hoc, quia omnes isti peribant quasi in actibus peccati, tamen ipsi non infligebant sibi pœnam, qua morerentur, sed sustinebant illam; ideo poterant dolere. Achitophel autem intulit sibi pœnam, qua mortuus est, ideo non est de eo sic verisimile, quod doluerit. Sciendum autem quòd quamquam de omnibus istis, scilicet, diluuio pereuntibus, Sodomitis, Ægyptijs, Israëlitis, Hierony. dicat, quòd Deus puniuit eos hic ne in æternum punirentur, tamen non constat ex hoc, quòd non puniuntur æternaliter, quia illa litera solùm probat, quòd pœna illa erat, per quam satisfacere poterant de peccatis, scilicet, si conuerti voluissent: non tamen sequitur quòd realiter satisfecerunt, quia non constat an puniti doluerunt. De Pharaone autem specialiter dicitur, quòd illa pœna non fuit ei ad remissionem, sed fuit principium pœnæ futuræ, sic tenet Augustinus super Deut. & de hoc. 4. sententiarum distinct. 15. Sed adhuc dicendum, quòd quamquam de nullis istorum quatuor, scilicet, diluuio pereuntibus, Sodomitis, Ægyptijs, & Israëlitis constet plenè an doluerint, tamẽ nulli sunt, de quibus magis verisimile sit quam de Ægyptijs submersis in mari. Quod patet Exod. 14. quia cùm Angelus Domini per columnam ignis, & nubis percuteret Ægyptios, dixerunt Ægyptij, fugiamus Israelem, quia Dominus pugnat pro eis contra nos. Et sic iam isti cognoscebant, quòd male egerant, & desistere volebant à persecutione Israelitarum. Cognoscebant etiam, quòd ista punitio à Deo esset, ideo satis verisimile est, quòd doluerint de malo suo, & sic poterant saluari.

Dauid autem venit. Hic ponitur præparatio pugnæ contra Dauid, & interponitur aliquid de his, quæ pertinebant ad Absalonem, & aliquid de bonis, quæ recepit Dauid transito Iordane, & dicitur. *Dauid autem venit in castra.* In Hebræo habetur. *Dauid venit in Mahanaim.* Est enim Mahanaim nomẽ inter Hebræos, quod potest accipi vt proprium, vel vt commune. Primo modo significat locum quendam, quem litera nostra vocat Manaim. Gen. 32. Secundo modo significat castra: nam locus ille vocatus est sic, quia Iacob obuiauit ibi multis Angelis Dei, de quibus dixit, castra Dei sunt hæc. Genes. 32. Hic autem accipiuntur castra pro nomine proprio illius loci, qui vocatur castra, vel Manaim, & non debet accipi pro castris, id est, multitudine exercit⁹, quia nõ erat aliquid tale, ad q̃ Dauid iret, & sic potest accipi supr. 2. cũ dicitur, quòd Abner circũduxit Isboseth per castra, & ponitur in Hebræo Mahanaim. Ista ciuitas fuit in qua mãsit Dauid eo tempore, quo fuit vltra Iordanẽ, & ibi stetit quando fuit bellũ. *Et Absalom transiuit Iordanẽ,*

ipse

Prima ratio. *Secunda.* *Tertia* *Respon sio au.* *Ad pri mam.* *Ad se cundã.* *Nota. Qui seipsos occidũt, æternaliter pereũt, quia pœnitere pro tũc nõ est possibile.* *Ad ter tiam.* *An So domitæ, & Ægyptij, & Israeli tæ, qui subito mortui sunt, perierint æterna liter.* *Præpa ratio pugnæ contra Dauid*

A tit quando fuit bellum. *Et Abſalom tranſiuit Iordanem, ipſe & omnes viri Iſrael cum eo.* Eſt intelligendum, quòd Abſalom non aſſenſit conſilio Achitophel. ideo non perſecutus fuit Dauid illa nocte, ſed per conſilium Chuſai congregauit omnes Iſraëlitas, id eſt, valde magnum populum de Iſrael, ita quòd eſſent 20. millia virorum occiſorum de illo exercitu, & permitteretur reliquus populus fugere. ſeq. cap. & iſtud fuit poſt aliquot dies poſtquam Dauid tranſiuit Iordanem, & interim ipſe parauit ſe ad bellum. *Amaſam verò conſtituit Abſalom pro Ioab.* Dupliciter poteſt intelligi. vno modo quòd conſtituit Amaſam pro Ioab, id eſt, quia intendebat Abſalom facere Ioab principem exercitus ſui, & habebat eum iam quaſi præcipuum in domo ſua, ſed quia noluit, accepit Amaſam loco eius. Pro quo ſciendum, quòd Ioab & Abſalom fuerunt à principio valde amici: poſtea autem fugiente Abſalom propter mortem Amnon: Ioab fecit eum reuocari in Hieruſalem. ſupra 14. Iterum autem cùm nollet Dauid, quòd Abſalom videret faciem eius, fecit Ioab, quòd veniret coram rege. eod. cap. ideo Abſalom habuit Ioab in amiciſſimum, & voluit eum facere ducem belli, ſed quia nunc noluit fauere parti eius, accepit Amaſam in ducem loco eius. Aliter intelligitur, quòd accepit illum loco Ioab, id eſt, accepit eum in tali loco, vel dignitate in quali erat Ioab apud Dauid, ſcilicet, quòd eſſet dux belli.

B *Cur Amaſa fuerit conſtitutus dux belli ab Abſalom.*

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR, quomodo Abſalom accepit Amaſam in ducem. Reſpõdendum, quod accepit eum propter duo. Primum fuit, quia erat vir ſtrenuus in armis, & poſtea Dauid voluit illum accipere in ducem. infra. 19. ſcilicet, hoc faciat mihi dominus, & hæc addat ſi non magiſter militiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab. Et poſtea accepit illũ in ducem. infr. 20. Si tamen non eſſet vir ſtrenuus in armis, & peritus tractando negocia belli, nequaquam accepiſſet eum Dauid in ducem, quia hoc eſſet perdere exercitum. Secundum fuit, quia iſte erat cognatus Abſalom in ſecundo gradu, ſcilicet, patruelis eius, quia mater Amaſæ erat ſoror Dauid. Pro quo ſciendum, quòd Dauid habuit duas ſorores, ſcilicet, Abigail, & Saruiam. De Saruia nati ſunt Ioab, Abiſai, & Aſael. De Abigail natus eſt Amaſa, vt patet primo Paralip. 2. erant autem Amaſa, & Ioab attinentes Abſaloni, in eodẽ gradu, ſcilicet, quia erant fratrueles filij trium fratrum: ideo Abſalom voluit potius hominem de genere ſuo conſtituere ducem exercitus ſui, quàm aliquem alium.

An peccauerit Amaſa conſentiendo fieri ducem exercitus Abſalom.

C

QVÆST. XXIV.

Argui tur pri mo.

QVÆRETVR vlterius, an peccauit Amaſa, cùm ſuſcepit ab Abſalone, quòd eſſet dux exercitus ſui. Aliquis dicet, quòd non: quia ſi peccauiſſet, puniuiſſet illum Dauid, non tamen puniuit, ſed gratis ad ſe reduxit. infra 19. ergo non peccauit. Item ſi peccauiſſet, dato quòd remiſiſſet ei; tamen ſaltem non eleuaſſet eum ad maiorem ſtatum, ſed promiſit ei, quòd faceret eum principem belli. infra 19. ſcilicet. Hæc faciat mihi dominus, & hæc addat, ſi non magiſter militiæ fueris coram me omni tempore: & poſtea compleuit hoc Dauid faciendo eum ducem belli. infra 20. Confirmatur hoc, quia Ioab peccauit contra Dauid occidendo Abſalom. ſequenti cap. & ob hoc abſtulit ei principatum militiæ. infra 20. In contrarium videtur, quod peccauerit, quia pugnauit contra Dauid, & fuit princeps belli, & erat bellum iniuſtum, quod ei notum erat. Reſpõdendum, quòd Amaſa peccauit: nec poteſt totaliter excuſari, quia ipſe ſciebat, quòd Abſalom iniuſtè ſurrexerat contra Dauid, ideo, quòd faueret ei, illicitum erat: nec obſtat, ſi aliquis dicat, quòd coactus erat ad hoc: nam ad ea, quæ ſunt notoriè mala nullus debet induci propter quamcũque pœnam, vt patet 3. Ethicor. ſcilicet, ad quædam autem fortaſſis non eſt cogi, ſed magis mori patientem duriſſima. Erat etiam peccatũ iſtud magnum, quia mouebatur Amaſa contra Dauid, qui erat ſibi nimis cõiunctus ſanguine, ſcilicet, frater matris eius. Item erat peccatum graue, quia nõ ſolùm peccabat, vt priuata perſona, ſed vt dux. Nam effectus eſt dux belli contra Dauid, & in bello iniuſto magis peccat ſol⁹ dux, quàm multi ſimul de ſubditis eius, eo quod ipſe eſt cauſa omnium malorum, quę fiunt. Erat tamen peccatum Amaſa aliqualiter excuſabile, eò quòd Amaſa erat cognatus Dauid in eodẽ gradu, in quo Ioab, Abiſai, & Aſael, & tamẽ Dauid honorabat nimis iſtos tres fratres, & non legitur, quòd aliquo modo honoraſſet Amaſam ante hoc, licèt eſſet ſtrenuus vir: ideo ipſe adhæſerat Abſalom ante hoc, quia erat inter filios honorabilior, & poterat ei benefacere: nunc autẽ in coniuratione contra Dauid nõ auſus eſt tranſire ad Dauid, cùm ante hoc ſemper fuiſſet familiaris Abſaloni, & ſic non fuit rebellio ſua ad Dauid ex iniquitate, ita vt deſideraret malum Dauid, ſed ne deſereret Abſalonem: iſtud tamen non excuſabat, quia propter nullius amicitiam virtus relinquenda eſt. Sic patet 1. Ethic. ſcil. propter veritatem oportet familiaria deſtruere, id eſt, propter veritatem vitæ oportet deſtruere quamcũq; familiaritatem quam ad aliquẽ habeamus.

D

Ad primam rationem.

Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd Dauid libenter reduxit ad ſe Amaſam: tamen non ſequitur, quod non peccaſſet: Dauid tamẽ quia erat benignus, libenter remittebat iniurias: ſicut dixit mulier Thecuites, ſ. ſicut enim Angel⁹ Dei, ſic eſt dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur, id eſt, quamquam aliquis maledicat ei nõ moueatur ad iram: ſed eſt ſicut Angelus Dei, ſcil. non habens paſſiones, nec affectus humanos. Sic apparuit in Abſalom: nam ipſe offenderat Dauid tantum, quanto fortè offendi plus non poterat, & tamen euntibus ad bellum dixit, ſeruate mihi puerum Abſalom, & poſtea ſciens illum occiſum, valde doluit ſequen. c. ita ergo cùm Amaſa valde leui⁹ offendiſſet, poterat remittere ei. Item fecit hoc Dauid propter cognationẽ, quia erat Amaſa filius ſororis Dauid, ideo dixit infr. 19. & Amaſæ dicite, nonne os meum es, & caro mea? id eſt, cur non redis ad me, quaſi dicat, nunquid non es os meum, & caro mea, vt tibi debeam remittere peccata? ſcilicet, ſic es. Ad ſecundum quando dicebatur, quòd quanquam Dauid non noceret Amaſę ſi peccaſſet, tamen ſaltem non eleuaſſet eum ad maiorem ſtatum, eleuauit tamen eum, vt faceret principẽ belli. Dicendum quod hoc fecit Dauid, vt poſſet ad ſe reducere Amaſam, & per illum reduceret Iſraëlem, nam Amaſa erat princeps belli ſub Abſalom: quo mortuo in bello mãſit ſimpliciter principatus Amaſæ ſuper Iſraël, & ſi ipſe voluiſſet quod duraret illa rebellio, potuiſſet facere, ideo cùm Dauid miſit ad vocãdum Iſraëlitas, vt ad ſe venirent, miſit ad placandum Amaſam, & tunc promiſit ei: Hæc faciat mihi dominus, & hæc addat, ſi non magiſter militię coram me fueris omni tempore pro Ioab: Cùm autẽ obijcitur, quòd Ioab propter peccatum priuat⁹ eſt ducatu militiæ, ergo ſi peccauit Amaſa, nullum fuit motiuum exaltandi eum. Dicendum, quòd vterque peccauit, Dauid tamen nullius põderis extimauit peccatum Amaſæ cũ peccato Ioab, quia Ioab occidit Abſalonem contra mandatum Dauid, etiam iam occiderat Abner in pace. ſupr. 3. Vnde ex multo tempore conquerebatur Dauid de Ioab, & Abiſai dicens, viri iſti filij Saruię duri mihi ſunt. ſupra 3. & iterum, quid mihi, & vobis filij Saruiæ. præc. c. ideo nunc priuauit eum ducatu belli, & priuaſſet vita, ſi auderet, ſed non auſus fuit, vt patet infra. 20. poſtea autem iuſſit illum occidi à Salomone. ſeq. lib. c. 2. *Amaſa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Ieſraeli.* Hic ponitur cognatio Amaſæ: nam putaret aliquis Amaſam eſſe de aliqua ſtirpe nimis remota à Dauid. Et oſtenditur, quòd ſit propinquus Dauid, ſcilicet, filius ſororis eius, & ponitur nomen patris, ſcilicet, quòd erat filius viri nomine Ietram, qui erat de Ieſraeli.

E

Secũdo

Tertio

An Amaſa eſſet filius Iether, vel Iethra.

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR quomodo dicitur, quòd erat filius Ietra: cùm primo Paralip. 2. dicatur, quòd erat filius Ieter. Reſpondendum, quòd idem vir eſt Ieter, & Ietram: nec differunt, niſi in mutatione terminationis, quod aliquando fit ex conditione Idiomatum. Et fortè poterunt eſſe iſta tanquam duo nomina, quia multi viri ſunt binomij, vel trinomij in ſacra ſcriptura. Vtrumque patet, primum in Ietrho, qui vocatur Iethro. Exod. 3. & 18. & vocatur Iether. Exod. 4. ſed hic

F

ſolum

A

ſolùm differt terminatio. De ſecundo, ſcilicet, pluralitate nominum patet, quia idem Iethro vocatur Obab, vt patet Num. 10. Vocatur etiam Raguel, vt patet Exod. 2. vbi dicitur, quòd illæ ſeptem puellæ, quas defendit Moyſes à paſtoribus, & quarum alteram accepit in vxorem, erant filiæ Raguelis, & ſic idē vir vocatur Iacob, & Iſrael. Geneſ. 32. & idem vocatur Petrus, Simon, Bariona, Cephas.

Quomodo Iether dicatur de Ieſraeli, cum dicatur Iſmaelites.

QVÆST. XXVI.

QVÆRETVR vlterius, quomodo vocatur vir iſte de Ieſraeli: nam 1. Paralip. 2. dicitur, quòd Iether pater Amaſæ erat Iſmaelites. Reſpondendum, quod in Hebræo, vbi nos dicimus Ieſraeli, habetur Iſrael, & intelligunt Hebræi, quod erat iſte Iethran Iſraelita, litera autem noſtra poſuit Ieſraeli. Ratio diuerſitatis eſt, quia in Hebræo modicum differunt iſta nomina, ſcilicet, quando ponitur pro loco, & pro Iacob, poſuit autem potius litera noſtra Ieſraeli, quàm Iſrael, quia non videbatur eſſe aliqua cauſa cur poneretur Iſrael, quia hoc nihil ſpeciale ſignificabat. Dicendo autem de Ieſraeli ſignabatur, quod erat Ietras de tribu Iudæ, quia Ieſrael erat in ſorte Iudæ. Ioſue 15. De hoc tamen non multum curandum. Sed cùm dicitur, quòd erat Iſmahelites: dubium eſt, quomodo poſſet eſſe de Ieſrael. Hebræi, qui ponunt, quòd dicatur, hic de Iſrael, dicūt, quòd vocabatur Iſmaelites, quia aliquādo habitauerat in terra Iſmael, & ideo quando erat in terra Iſrael vocabatur Iſmahelites, & quando erat in terra Iſmael vocabatur Iſraelita. Nos

B

autem poſſumus dicere dupliciter, eo quòd litera noſtra dicit, quòd erat de Ieſrael. Primo modo, quod Ietra erat origine de terra Iſrael de tribu Iuda, & ad innuendum hoc, dictum eſt, quod erat de Ieſrael, quia eſt Ieſrael locus in terra Iudæ. Ioſue 15. & tūc dicetur, quod vocatur Iſmahelites, quia moratus fuerat aliquanto tempore in terra Iſmael. Vel fecerat ibi aliquod opus famoſum. ſic enim omnes viri, qui iuerunt cum Dauid in terra Philiſthinorum vocati ſunt poſtea Gethæi, quia ſteterūt in Geth, ſic patet ſupr. 15. vnde & Obededom quia Leuita erat 1. Paralip. 15. vocatur Gethæus. ſupr. *6.* Aliter poteſt dici, quod Ietra erat de terra Ieſrael quantum ad cognationem patris, & mater ſua fuit de Iſmahel, vel è conuerſo: ideo vocatur de Ieſrael, id eſt, de tribu Iudæ quantum ad alterum parētem, & vocatur Iſmahelites quantū ad alium: ſic enim fuit de filijs Noemi, qui acceperūt vxores de terra Moab, vt patet Ruth primo, & Booz poſtea accepit Ruth in vxorem, Ruth. 4. vnde Obed filius eius poterat vocari Iſraelita, & Moabites. vnum ex parte matris, & alterum ex parte patris. Aliter adhuc poteſt dici, ſecundùm quod dicunt Hebræi, quod erat de terra Iſrael, & tamen quia ſæpe erat in terra Iſmael, quando ibi erat vocabatur Iſraelites, & quando erat in terra Iſrael vocabatur Iſmaelites. *Et caſtrametatus eſt Iſraël cum Abſalom in terra Galaad.* Hic ſe diſpoſuerunt ad bellum Abſalom & viri ſui contra Dauid.

C

Nam congregatus eſt totus Iſrael, & tranſiuit Iordanem: iuitq; ad ciuitatem, in qua erat Dauid, & circa illam locauit caſtra: nam Galaad eſt in ſorte Gad, & Manaſſe, & ibi eſt ciuitas illa, in qua nunc erat Dauid, ſcilicet, Manaim, vel ſecundùm Hebræos Mahanaim, vt patet Gen. 32. Et locauit Abſalom caſtra ſua, vt poſt modicum iniret bellum contra Dauid, & fortè volebat ire ad delendum ciuitatē, ſicut dixerat Chuſai, quòd circundarent funes ciuitati, & ducerent eam in torrentē, ſed Dauid præoccupauit mittere viros ſuos ad bellum, ſequ. c. *Qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam Naas ſororem Saruiæ.* Id eſt, iſte Ietra accepit in vxorem Abigail filiam Naas, & inde natus eſt Amaſa.

Naas quis fuerit.

QVÆST. XXVII.

QVÆRETVR quis fuit iſte Naas, cuius filia fuit Abigail. Aliqui puant quod fuerit Naas rex filiorum Amnon. De quo dicitur ſupr. 10. Sed non ſtat hoc, quia tunc Abigail eſſet filia viri Gentilis, & non pertineret aliqualiter ad cognationē Dauid, & tamen erat de cognatione ſua, quia dixit Dauid Amaſæ: caro mea, & os meum es. infr. 19. Item patet quia 1. Paralip. 2. dicitur, quod erat Abigail ſoror Dauid, & Saruia: & de Abigail natus eſt Amaſa, ideo Naas pater erat Dauid, & non erat rex filiorum Ammon. Item hic dicitur, quod Abigail erat ſoror Saruiæ, quæ erat mater Ioab, ſed manifeſtum eſt, quod Ioab erat cognatus in eodem gradu. Dicendum quod Naas erat pater Dauid, ſed quomodo ipſe vocetur Naas, dicunt quidam Hebræi, quod Naas idem eſt, quod coluber: & vocatus eſt iſte Naas, quia non habuit aliud peccatum, niſi peccatum colubri, id eſt, peccatum quod Adam fecit ſuaſione colubri. Et volunt, quod propter hoc ſolum mortuus eſt. Iſtud autem eſt peccatum quod in nobis fit originale. Vel directius eſt pœna peccati Adæ. Vnde dato, quòd aliquis ex priuilegio non contrahat originale, obligatus erit ad mortem, ſcil. propter peccatum Adæ. Sic enim fuit de domina noſtra, quæ non contraxit illud, tamen neceſſitatem habebat moriendi: quia tamē multi de hoc calumniabuntur, dicentes quod contraxerit peccatum originale, quamquam illico purgata fuerit, non curo cōtendere. Sed dicendum de Chriſto, qui nullo modo contraxit peccatum originale, & tamen habuit neceſſitatem moriendi, ſic enim dicit Apoſtol⁹ ad Hebr. 9. quod Chriſtus mortuus eſt ſemel quemadmodū ſtatutū eſt hominibus ſemel mori: omnib⁹ tamen eſt obligatio ad ſemel moriendū. Ergo ſic erat in Chriſto. Et tūc arguendo ſtrictius dicetur, quod ſi nullum fuit peccatum in patre Dauid, niſi peccatū colubri, per quod mortuus eſt, nō eſſet in eo originale, quia ſine eo eſt neceſſitas moriendi, & tamen nullus poteſt negare fuiſſe peccatum originale in patre Dauid, quia non fuit aliquid ſpeciale in eo. Item motiuū Hebræorū eſt facile, ſcilicet, ideo non ponunt aliquod peccatum fuiſſe in patre Dauid, quia nō legitur aliquando peccaſſe, ſed iſtud nihil eſt, quia iſto modo dicetur de omnib⁹ hominibus, de quibus non fit mentio in ſcriptura, quod nō peccauerunt, ſed ridiculum eſt. Item non ſtat, quia tunc rex filiorum Ammon, qui vocabatur Naas, diceretur, quod nunquam peccauiſſet, niſi in peccato colubri. Sed falſum eſt, quia ille in multis peccauit. Item non eſt veriſimile, quod pater Dauid nunquam peccauit mortaliter, nec venialiter, quia homines illius temporis nō erant viri perfecti, nunquā tamen peccaſſe mortaliter, nec venialiter, perfectiſſimi viri eſt. Item non reperitur hoc in patriarchis viris perfectiſſimis veteris teſtamenti: nam de ipſo Dauid dixit Deus. Inueni virum ſecundum cor meum. præced. li. c. 13. & Pſal. 88. Et tamen ipſe peccauit mortaliter, & ſatis grauiter. Abraham quoq; principiū fuit populi Dei, & vir nimis Deo placens, ita vt filium ſuum immolare vellet ad Dei cultum. Geneſ. 22. & tamen peccauit bis mentiendo. Gen. 12. & 20. Et fortè aliàs peccauit, licèt non legatur. Moyſes quoq;, qui fuit excellentiſſimus inter omnes prophetas. Numer. 12. & Deut. vlt⁹. & virtuoſus valde: ita vt Deus vocaret eum mitiſſimum ſuper omnes homines, qui morātur in terra. Nu. 12. ipſe tamen peccauit, & ob hoc non tranſiuit Iordanem. Num. 27. & Deut. 3. Iſai autem non legitur fuiſſe vir in aliquo perfectus, nec ſcriptura facit de eo ſpecialem mentionem, ideo credendum eſt, quòd fuerit ſicut alij viri communes, qui in communibus peccatis errant. Alij Hebræi dicūt, quod vocatur Naas, id eſt, coluber, quia de eo nati ſunt colubri, & ſcorpiones ad perſequendum Gentiles. Sed iſta nihil ſunt. Dicendum ergo, quòd vocatur Naas, quia fuit trinomius, ſcilicet, Naas, Ieſſe, & Iſai, vt patet hic, & infra 20. vbi vocatur Iſai, & Iſaiæ 11. & Mat. 1. vbi vocatur Ieſſe. *Sororem Saruiæ.* Iſtæ duæ erant ſorores Dauid filiæ Ieſſe. 1. Paralip. 2. *Quæ fuit mater Ioab,* id eſt, Saruia fuit mater Ioab, & non Abigail, nam Saruia genuit Ioab, Abiſai, Aſael, & Abigail genuit Amaſa. 1. Paralip. 2. *Cumque veniſſet Dauid in caſtra.* Hic agitur de bonis, quæ recepit Dauid poſtquam tranſiuit Iordanem, quia ſicut moleſtè eum Abſalom eiecit de Hieruſalem, ita gratè ſuſceptus eſt trans Iordanem, & dicitur, quòd venit in caſtra, id eſt, in vrbē Manaim, ſiue Mahanaim, in qua māſit, & vocatur in litera noſtra caſtra, quia Mahanaim in Hebræo ſignificat caſtra. *Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon.* Hic ponuntur illi qui benefecerunt Dauid poſtquam fuit Mahanaim, & præcipuus fuit Sobi filius Naas.

D

E

F

Benefactores Dauid.

(∴)

Sobi filius Naas regis Ammonitarum frater Ammon.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRETVR quis erat iſte Sobi. Reſpõdendum, quòd iſte erat filius regis Ammonitarum, fuerat enim pater ſuus Naas, de quo dicitur ſupra 10. illius autem filius Hanon, quia erat primogenitus, factus eſt rex, ad quem Dauid miſit nuntios, vt conſolarentur eum ſuper morte patris, & ille conſilio virorum ſuorum deturpauit nimis nuntios Dauid, ſupra 10. poſtea Dauid pugnans magno tempore contra vrbem Rabath cepit eam, & alias vrbes Ammonitarum: cruciauitque eos, ſupra 12. & tunc erat alius filius Naas nomine Sobi minor, qui non conſenſerat malo, quod fecit Hanon frater ſuus nuntijs Dauid. Ideo Dauid conſtituit eum in regem Ammonitarum, vt ſeruaret miſericordiam filijs Naas, quia Naas fecerat miſericordiam cum illo. ſupra 20. Ob hoc autem iſte Naas dicitur de Rabath filiorum Ammon, vt non intelligatur, quòd erat ille Naas, de quo ſupra dicitur, quia ille erat pater Dauid. iſte autem Sobi recepto tanto beneficio à Dauid voluit ei eſſe gratus, ne incideret in exemplum fratris ſui Hanon, & quia erat Dauid tunc prope terram Ammonitarum, ſcilicet, in vrbe Mahanaim, miſit ei munera. Eſt enim Mahanaim in ſorte dimidiæ tribus Manaſſe, & iſta tribus habet poſſeſſionem in terra illa, quæ olim fuit Ammonitarum. De hoc Ioſue 13. Et fortè iſte Sobi offerebat Dauid aliquos viros ad reſiſtendum Abſalom, & pugnandũ contra eum. Sed credendum eſt, quod Dauid non accepit eos, alioquin ſicut ponuntur hic munera, quę dedit Sobi ipſi Dauid, ponerentur adiutoria, quæ ſuſcepit ab ipſo. *Et Machir filius Amihel de Lodobar.* Iſte erat ſecundus de benefactoribus Dauid, & erat vir potens, vnde ipſe nutriebat apud ſe Miphiboſeth filiũ Ionathæ, & Micham filium Miphiboſeth antequam Dauid iuberet inquiri, an aliquis manſiſſet de cognatione Saulis, ſupra 9. *Et Berzellai Galaadites de Rogelim.* Iſte erat tertius benefactor, & vocatur Galaadites, quia erat de terra Galaad, & erat de vrbe Rogelin, & videbatur eſſe de tribu Gad, vel fortè de dimidia Manaſſe, & iſte fuit maximus benefactor regis: vnde ei plus gratiarum actiones egit Dauid, & voluit reducere eum ſecum in Ieruſalem, vt gauderet ibi cum illo. inf. 19. ſed noluit Berzellai, quia iã erat ſenex, ſuſcepit autẽ filium eius Chamaan, & cùm moriturus eſſet comendauit eũ nimis Salomoni, vt eſſet comedens ſemper in mẽſa eius, vt patet ſeq. lib. c. 2. *Obtulerunt ei ſtratoria, & tapetia.* Stratoria dicũtur apparamenta lectorum à ſternendo, quia ſternitur, id eſt, paratur, vel diſponitur vbicunque dormire velit homo. Tapetia autem dicuntur apparamenta, quę non ſunt ad lectos, ſed magis ad ſternendum ſub pedibus, vel vt pendeant in parietibus. Sic dixit Virgi. Tapetibus altis. Iſta autem obtulerunt viri iſti Dauid, quia cùm venerat fugitiuus de Hieruſalem, nihil ſecum duxerat de apparamentis lectorum, vel domus, vt decebat regiæ celſitudini, ideo iſti tres obtulerunt ei abundanter ſtratoria, & tapetia, vt maneret in regio ſtatu. *Et vaſa fictilia.* Iſta erant ad neceſſitatem domus pro diſpoſitione ciborum & potuum, de quibus nihil habebat Dauid cùm eſſet aduena, & fugitiu⁹: credendum eſt etiam, quòd dederint ei aliqua vaſa aurea, & argentea, & ænea ad cibos regis. Fit tamen magis mentio de fictilibus, quia plura erant. Et dicuntur fictilia, id eſt, facta de luto. *Frumentum, & hordeum, & farinam.* Iſta dederunt ei ad cibos ſuos. & pecorum, ſiue iumẽtorum, ſi aliqua habebat, quia Dauid nihil omnino ſecum duxit de his, quæ ad neceſſitatem, & vſum humanũ pertinebant. *Polentam.* Erat in terra Iſraël polenta cibus ſatis vſitatus, eo quòd poterat eſſe diſpoſitus ad quamcunque neceſſitatem, & vtebantur illo Iſraëlitæ antequam meterent ſegetes. Dicitur autem polenta, cibus factus de granis, ſcilicet, quòd ſpicę frumenti, & hordei cùm nõdum fuerunt totaliter maturę leuiter torreantur ad ignem, ita quod grana excuti poſſint, & deinde congregantur grana excuſſa, & reſeruantur ad cibos. Cùm autem frugibus nõdum plenè maturis Iſraëlitæ egebant pane, faciebant polentam. Leuit. 23. ſcilicet, non comedetis panem polentam pultes ex ſegete vſque ad diem, quo offeretis ex ea Deo veſtro, ſcilicet, vſq; ad diem azymorum. In Hebræo habetur. *Vaſa.* Vbi nos dicimus Tapetia, quia ponitur ibi. *Quelim.* Quod ſignificat vaſa, ſed iſtud nomen eſt valde generale apud Hebræos, quia arma bellica vocantur vaſa, & inſtrumenta muſica vocantur vaſa. Sic dicitur Pſalm. 71. Confitebor tibi in vaſis pſalmi, id eſt, in pſalterio, vel in alijs inſtrumentis muſicis, ideo litera noſtra poſuit ſpeciale nomen, ſicut conueniebat huic loco, ſcilicet, Tapetia, *Et fabam, & lentem.* Iſta legumina dabantur, quia proficiebant ad cibos familiæ. *Et frixum cicer.* In terra Iſrael cicera interdum frigebantur oleo, & ſeruabãtur magno tempore ad cibos, ſicut interdum torrentur, & ſunt ſapida guſtui, atque ſeruantur. *Et mel, & butyrum.* Iſta etiam proficiebant ad condimenta. *Et oues, & pingues vitulos.* Iſta ad cibos directè pertinebant, & ſic ferè nihil eſt, quod ad cõmunes ciborum neceſſitates pertineat, aut proficere poſſit, quod iſti nõ dederint Dauid. De vino autem non legitur, quod dederint, ſed ſimiliter intelligendũ eſt, quia Dauid nihil ſecum habebat, quod ad vitæ neceſſitatem pertineret, ideo credendum, quod iſti voluerunt ei prouidere in omnibus. Hebræi exponunt hic pinguedinem lactis vaccarum, vbi nos habemus pingues vitulos, ſed illud nõ conuenit, quia illa pinguedo, quæ ſic de lacte educitur, & non eſt butyrum, non conſeruatur, niſi ad vnum dĩem cùm modicũ differat à lactè. Iſti autem obtulerunt regi munera eſculenta, & poculenta, quæ poſſent ſeruari multis diebus, ideo nõ erat veriſimile, quod offerrent ſibi pinguedinẽ lactis, ideo litera noſtra poſuit conuenienter pingues vitulos. *Dederuntq; Dauid, & populo, qui cum eo erat.* Scilicet, omnia iſta oblata ſunt Dauid, & populo ſuo, ſcil. viris, qui cum illo iuerant. Intelligendum aũt, quod ſoli Dauid iſta oblata ſunt, quantum ad honorẽ, tamen offerebãtur, vt ipſe & ſerui ſui comederent de illis, quia pro eo ſolo non erant omnia hæc. Sic dixit Abigail Dauid, quãdo obtulit ei munera, ſcil. ſuſcipe benedictionẽ hanc, quã attulit ancilla tua, & da pueris tuis, qui ſequuntur. præc. lib. c. 15. *Ad veſcẽdum.* Id eſt, iſta omnia erant ad veſcendum, ſcil. omnia, quæ ſupra immediatè dicta ſunt. Nã quæ ponuntur in principio, ſcil. ſtratoria, tapetia, & vaſa fictilia, ad vſus pertinent, & miniſtrationes, & non ad cibũ. De potu autem nihil dicitur hic, quia in iſtis nihil eſt quod ad potũ pertineat. *Suſpicati enim ſunt populum fame, & ſiti periclitari in deſerto.* Id eſt, intellexerunt iſti tres benefactores Dauid, quod Dauid & populus ſuus habuerunt in deſerto periculum moriendi fame, & ſiti: Ideo illico occurrerunt eis cum iſtis muneribus. Ex hoc patet, quod non ſolùm obtulerunt iſti viri Dauid aliquid ad veſcendum, ſed etiam ad potum, cùm dicatur, quod fecerunt hoc propter famẽ, & ſitim, in qua putauerunt populum Dauid habuiſſe periculum: ergo pro vtraq; dederunt ipſi remedium, alioquin ſolùm diceretur de fame. Aliter poteſt intelligi, & melius, quod terra illa, ad quam nunc iuit Dauid, erat deſerta, & non poterant in ea habere cibum, vel potum, ideo dederunt iſti Dauid neceſſaria, vt non morerentur fame in terra illa: ſi autem intelligeretur primo modo de fame, & ſiti, quas paſſi ſunt antequam venirent ad vrbem Mahanaim, non poterant iſti ita cito occurrere Dauid, quod proficerent ad tollendum famem priorem: potiſſimè cum Sobi vnus de his tribus erat de terra Ammonitarum, & oportebat, quod Dauid maneret aliquot diebus prius in vrbe Mahanaim quàm ille ſciret eum eſſe ibi, & mitteret illi munerat. Sed tunc dicetur contra, quia cùm eſſet Dauid in Mahanaim, nõ erat in deſerto. Dicendum quod vocatur deſertum, id eſt, terra paucæ habitationis, ita quod non potuiſſet Dauid habere in ea neceſſaria ad cibos, etiam ſi emere vellet, ideo iſti tres viri miſerũt ei neceſſaria, potiſſimè Berzellai de Rogelim.

CAP. XVIII.

EGITVR conſiderato Dauid populo ſuo, conſtituit ſuper eos tribunos, & centuriones, & dedit populi tertiam partem ſub manu Ioab, & tertiam partem ſub manu Abiſai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem ſub manu Ethai, qui erat de Geth, dixitque rex ad populum. Egrediar & ego vobiſcum.

ACTO in ſuperiorib⁹ qualiter Abſalom de morte Dauid tractauit, hic ſubditur qualiter Dei iudicio interijt. Et diuiditur in quatuor. Primò deſcribitur ordinatio populi. Secũdò cõgreſſio belli, ibi. *Itaque egreſſus eſt.* Tertiò denũciatio facti, ibi. *Achimaas autem.* Quartò lamẽtatio filij, ibi. *Contriſtatus itaq;.*

An or-

A

An ordo rectus est, & immediatus.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, fuerint facta post præcedentia, vel ordine turbato, & nō fuerint facta immediatè. Ad primum dicendum, quod est rectus ordo, nam præc. c. ponitur tractatus belli, scilicet, an immediatè vt Absalom venit in Hierusalem, vel post aliquot dies pugnandum erat cōtra Dauid. Hic ponitur ipsum bellum. Ad secundum dicendum quod pauco tempore fuit factū hoc post præcedentia, nam fuit disceptatio in consilio, quia Achitophel diffiniuit quod illa die, qua venit Absalom in Hierusalem, deberet pugnari cōtra Dauid. Chusai verò dixit quod deberet congregari prius totus Israel, placuit autem consilium Chusai Absalon, & viris Israel, ideo oportet quod aliquot diebus expectauerint in Hierusalem dum congregaretur Israel, & postea Absalom iuit ad pugnandum contra Dauid. *Igitur considerato Dauid populo suo.* Volebat enim mittere viros ad bellum, & ad hoc, vt ordinatè irent, & sciret in quot acies deberet eos diuidere, vel quot duces deberet eis præponere, considerauit populum suum, scilicet, quanta erat multitudo. *Et constituit super eum tribunos, & centuriones*, id est, diuisit populum per millenarios virorum, & centenarios, & cuilibet millenario prp o-

B

suit vnum virum, qui vocabatur tribunus, & cuilibet centenario alterum virum, qui vocaretur centurio.

Quare Dauid misit viros suos ad bellum, cum non pugnaret Absalom contra illum.

QVÆST. II.

QVÆRETVR circa hoc, quare Dauid misit viros suos ad bellum, cum Absalom nondum pugnaret contra illum. Respondendum, quod Dauid sciebat bellum esse ineuitabile, quia Absalom congregauerat totum Israel, transieratque Iordanem, vt pugnaret contra Dauid, nunc autem castrametatus erat in terra Galaad. præced. c. non longe ab vrbe Mahanaim, in qua erat Dauid, quia illa etiam erat in terra Galaad. Parabat autem Absalom viros suos, vt irrueret super vrbem, in qua erat Dauid, ipse autem putauit melius sibi esse pugnare in campo, quam manere in vrbe. Primò quia manendo in vrbe viri Absalom obsiderent eam, & non permitterent quemquā introire, vel exire, & sic fame conficerent Dauid, & seruos eius, etiam si nunquam pugnarent. Item si Dauid maneret in vrbe, istud non erat pugnare, sed defendere se, & sic non posset nocere viris Absalom. Vnde sic fieret bellum multorum dierum, quousque Dauid, & viri sui fame, vel alijs incommodis deficerent. Cum autē egrederentur ad pugnandum, quia viri Dauid erant fortes, & instructi ad bellum poterant effugare Israelitas, qui quamquam multi essent, erant inordinati, vel saltem opponerent se euentui bellico. In vrbe autem manendo nihil boni facere poterant, ideo melius erat simpliciter, quod egrederentur ad pugnam. Item si Dauid, & viri sui mansissent in vrbe, innuissent se timere, & ex hoc viri Absalom confortarentur videntes se timeri, & acrius pugnarent: Nunc autem cùm viderent, quod pauci serui Dauid non formidabant exire obuiam toti Israel, pauerent Israelitæ: sic enim fuit de Iuda Machabęo pugnante contra Timoth. 1. Machab. 5. Nam dixit Timo. principibus exercitus sui: cum appropinquauerit Iudas, & exercitus eius ad torrentem aquæ, si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum, quia potens poterit aduersum nos, si vero timuerit transire, & posuerit castra citra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum. Melius ergo erat Dauid mittere viros in bellum contra Absalonem, quàm expectare in ciuitate quousque veniret Absalom.

C

Quem ordinem posuerit Dauid in exercitu suo.

D

QVÆST. III.

QVÆRETVR vlterius, quomodo stant simul ista, quæ dicuntur hic, scilicet, quod Dauid diuiserit totum populum per tribunos, & centuriones, & quod diuiserit in tres partes dādo vnam Ioab, alteram Abisai, alteram Ethai Gethæo, quia tunc contingeret eundem tribunum, vel centurionem diuisum esse sub duobus ducibus. Respondendū, quod inter centuriones, & tribunos erat iste ordo, quod diuidebatur popul⁹ per centenarios, & cuilibet cētenario præponebatur vnus vir: deinde decem centenarijs pręponebatur vnus vir, qui erat tribunus, & habebat sub se decem centuriones, & sic diuisus est totus populus. Sed ante istam diuisionem fuit facta alia, scilicet, quòd totus populus diuisus est in tres partes, & in qualibet illarum partium fuit postea facta diuisio per centenarios, & millenarios, alioquin si prius fuisset facta diuisio centenariorum, & millenariorum, contingeret, quòd ad hoc, quod daretur tertia pars exercitus cuilibet de tribus ducibus, diuideretur aliquis tribunus, vel cēturio per duas partes, ita quòd esset sub duobus ducibus. Et istud erat destruere omnem ordinem, ideo oportuit prius diuidi per tres partes.

E

Quare constituti sunt tribuni, & centuriones à Dauid.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR vlterius, cùm facta esset diuisio exercitus in tres partes sub tribus ducibus, ad quid constituebantur tribuni, & centuriones, vel si isti constitui debebant, ad quid diuidebatur populus in tres partes, quia istud erat præter centuriones, & millenarios. Respondendum, quod tota bonitas belli est in ordine, vt ait Vegetius lib. 3. de re militari: nā multitudo inordinata potius est hostilis victima, quam pugna. Nam cùm plures fuerint, & sine ordine citius discordabunt. Bonus autem ordo belli consistit in bona habitudine subditorum bellantium ad ducem, ad hoc quod illi nihil agant prę-

Duo necessaria in bello.

ter ducis iussionem, & quandocunq; dux aliquid iusserit possint omnes immediatè obedire. Ad hoc autem oportuit esse in bello duo, scilicet, multitudinem principum, & subordinationem eorundem: si enim esset magna multitudo bellātium, vt 10. millium, vel 12. millium, & esset vnicus princeps immediatus, nō posset ille omnes cognoscere, nec omnibus iubere, nec in bello illos videret, nec ipsi possent illum audire, aut eū de singulis consultare, ideo oportuit super paucos ducem statui, vt super decem, quia vnum potest conuenienter iubere decem, & habebit eos semper coram se, & poterit diuersa iubere, atque mutare consilium, quandocunque viderit expedire, & semper habebit præsto subditos suos, qui ei obediant. Rursus tamen non oportet istos solùm esse principes, quia in magno exercitu, vtpote 20. millium essent duo millia istorum principum, & in maioribus exercitibus valde plures, & cū isti sint multi, & vnus non imperaret alteri, poterunt discordare intantum, quod non relinquantur nisi decem simul, qui conueniant in vno cōsilio. Vnde isti faciliter poterant deleri propter discordiam, quia tāta multitudo principum est quasi nullus princeps. Sed oportet subordinari istos alijs principibus, & non multis, sed ad vltimum debet esse vnus princeps, vel valde pauci. Hoc enim experientia Romani didicerunt: nam ipsi solebant mittere ad bellum duos consules simul, vt duces, sed interdum eueniebat discordia, & peribat populus, sicut quando pugnantibus Romanis cōtra Africanos duce Hannibale erant duo consules Romani duces belli, scilicet, Paulus Æmilius, & Terentius Varro, qui discordauerunt de die belli in tantum, vt ex hac occasione maxima pars Romanorū ibi periret. Oportet ergo supremum ducem esse vnum aut valde paucos. Rursus autem hoc dato non sufficit, vt tota multitudo belli diuidatur per decanos, & rursum decani subijciantur vni principi summo, quia tunc stat inconueniens, quod supra, scilicet, quòd in exercitu magno quadraginta, vel quinquaginta millium virorum, necesse est, quòd sint quatuor, vel quinq; millia decanorum, qui immediatè subijciantur summo principi illius exercitus, & ille non poterit tot

F

viris

A

viris immediatè imperare, nec illi commodè possunt continuum eius habere in omnibus, ideo oportet aliter fieri subordinationes, scilicet, per multa media, vt quòd decem viri subijciantur vni decano,& decem decani subijciantur vni tribuno, ipsi autem tribuni possunt subijci immediatè maiori principi, & sic quilibet dux solùm habebit decem, vel paucos, quibus immediatè debeat imperare.Et hoc modo omnia ordinabuntur conuenienter. Sic autem fuit nunc in isto bello Dauid cõtra Absalonem, quia diuisit Dauid populum per centenarios, & intelligendum,quòd prius diuiserit per denarios,& deinde per millenarios, siue tribunos, & postea diuisit in tres partes totum populum sub tribus ducibus, & cuilibet istorum subiecit tribunos aliquos.

Cur Dauid ducibus sui exercitus non præposuit superiorem principem.

QVÆST. V.

QVÆRETVR vlterius,cùm Dauid totum populum sic diuiserit,cur ad extremum nõ præposuit his tribus ducibus aliquem superiorem, quia poterant discordare, & periret status belli, sicut patet in exemplo Pauli Æmilij, & Terentij Varronis consulum Romanorum, quia propter discordiam
B de die belli perijt exercitus,& ob hoc Romani habuerunt inter se consilium, quòd quandocunque deberet esse bellum, crearent dictatorem, qui vnicus erat, & erat potestas eius in bello,& durabat sex mensibus,eò tamen tempore, quo durabat erat superior consulibus. Et hoc modo non erat discordia propter vnitatem principis.Respondendum,quòd Dauid posuit nunc vnum principem supremum omnium bellatorum, scilicet, Ioab, ipse enim erat princeps specialiter vnius tertiæ partis belli, sed generaliter erat princeps super omnes viros belli,& super alios duos duces,scilicet,Abisai,& Hethai: quorum quilibet erat princeps tertiæ partis belli. Simile patet in ordinatione Sacerdotum, & Leuitarum: nam quædam pars Leuitarum erat sub Ithamar filio Aaron,scilicet,Gersonitæ,& Meraritæ.Num.4.alia autem pars,scilicet,Chaatithæ erat sub Eleazaro filio Aaron. Num.3. & quantum ad hoc isti duo fratres erant principes partium diuersarum nõ subordinatarum, sed præter hoc Eleazar erat princeps omnium principum Leuitarum, & quantum ad hoc erat princeps ipsius Ithamar, & omnium aliorum principum Gersonitarum,Meraritarum, & Chaatitarũ.Sic fuit in Ioab,quia ipse fuit princeps vnius tertię partis belli, & quantũ ad hoc fuit distinctus principatus suus, & Abisai,& Hethai. Rursus autẽ ipse fuit princeps super Abisai,& Hethai.Quod patet,quia ipse iubebat hic super omnes, infra in litera. Nam mortuo Absalom, ipse buccina clangens
C dedit signum ne persequeretur populus fratres suos, & cessauerunt omnes. Item quando mitti debuit nuncius ad Dauid referens euentum belli,ipse misit eum infra in litera, sed non faceret hoc Ioab potius quàm alij duo duces, nisi ipse fuisset princeps illorum. Erat autẽ hoc,quia Ioab erat solus princeps exercitus supra.5. nunc tamen propter necessitatem belli facti sunt tres principes, ideo oportet, quòd semper maneret aliquis principatus Ioab super omnes alios, & sic patet quod hic fuit totus ducatus belli vltimatè reductus ad vnum,scilicet,ad Ioab. Vnde nõ poterat esse contentio inter principes,quia ad eum solum pertinebat iubere super omnes. *Et dedit populi tertiã partem sub manu Ioab.* Quantũ ad istam tertiam partem erat Ioab princeps specialiter, & cõsistebat tota in acie sua,sed quantum ad reliquas partes exercitus, & duces earum erat ipse dux generaliter. *Et tertiam sub manu Abisai.* Iste erat vir strenu⁹ in armis,& erat frater Ioab,ideo constitutus est in principem belli, nam etiã in alijs bellis, in quibus Dauid non ordinasset sic populum,Ioab,& Abisai ordinabant,quòd vna pars esset sub Ioab,& alia sub Abisai,sic fuit in bello contra Ammonitas.supr. 10. Iterum etiam fuit princeps Abisai contra Idumæos, & occidit.18.millia,supra.8.& primo Paralipom.18. erat autem Abisai robustus nimis.Vnde ponitur in numero fortium Dauid infra.23.& primo Paralip.12.fuit etiam animosus valde. Vnde ipse solus descendit cum Dauid in castra Saulis, & tollens lanceam Saulis voluit eum configere cum terra. præced. lib.c.26. iste etiã liberauit semel Dauid in bello de manu cuiusdã Philisthæi,qui eum iam deficientem occidere volebat.infra.21.*Filij Saruiæ fratris Ioab.*Saruia mater est Ioab Abisai, & Asael,& erat soror Dauid,primo Paralip.2.*Et tertiam sub manu Hethai,qui erat de Geth.*Iste erat miles excellens oriũdus de vrbe Geth, de stirpe Philisthinorum,de quo supra. 15. q.27. declaratum est quis esset.*Dixitque rex ad populum.* Postquam enim ordinauit Dauid totum populum sub principibus,voluit & ipse ire ad bellum cum illis. *Egrediar & ego vobiscum.* Ideſt, non solùm eatis vos ad bellum,sed etiam ego volo ire vobiscum. Hoc dicebat Dauid ne putarent viri sui, quòd alij sumerent labores pro eo, & ipse fugeret illos manendo in vrbe,sed populus noluit, quòd iret. In Hebræo habetur. *Dauid numerauit populum.* Vbi dicit litera nostra cõsiderato populo. Item in Hebræo dicitur.*Et misit tertiam partem.* Vbi litera nostra dicit,& dedit tertiam partem. *Et respondit populus non exibis nobiscum.*Id est,nolumus,quòd nobiscum vadas ad bellum.

D

Quare populus non permisit Dauid ire ad bellum.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR, quare non permittebat populus ire Dauid ad bellum.Aliquis dicet,quòd fortè fuit,quia Dauid erat iam debilis,& non posset sustinere labores belli, vnde faciliter ab aliquo de hostibus occideretur, sic enim fuit infra. vigesimo primo, vbi in quodam bello deficiente iam Dauid præ lassitudine, quidam de Philisthæis conatus est percutere eum,& occidisset illum,nisi Abisai venisset in adiutorium,qui occidens Philisthæum liberauit Dauid.Et tunc iurauerunt viri Dauid, quòd non descenderet cum eis amplius ad bellum. Sed hoc nõ stat,quia illud fuit factũ aliquanto tempore post; & tunc primùm iurauerunt serui Dauid,quòd non exiret cum eis ad bellum,ne fortè extingueret lucernam Israël, & sic ante hoc nunquam prohibebant eum exire ad bellum. Item isto tempore Dauid adhuc erat fortis. Quod patet, quia præced. cap.dixit Chusai, scit enim omnis populus fortem esse patrem tuum.Et iterum,tu nosti patrem tuum,& viros,qui cũ eo sunt fortissimos,ergo tunc potens erat ad bellum. Dicendum igitur,quòd non permisit populus exire Dauid ad bellum, quia erat magnum periculum. Nam Absalom,& viri sui nolebant pugnare contra viros Dauid,sed contra ipsum solum: sic dixit Achitophel præcedent.cap. vnum virum tu quæris, & omnis populus erit in pace, id est, solum quæris illum: poterat ergo esse quòd Absalom præ desiderio capiendi Dauid iuberet omnibus viris suis,quòd non curarent pugnare contra aliquem de viris Dauid: sed etiam si tolerarent vulnera,irrumperent acies vsque ad locum, in quo esset Dauid, & occiderent eum vel caperent, & sic poterat faciliter capi: sic enim Benadad Rex Syriæ dixit omnibus principibus curruum,non pugnabitis contra maiorem,& minorem quempiam nisi contra regem Israël solum.sequent.lib capit.22. Hoc autem erat iam vsitatum in bellis,ideo rex Israël mutauerat habitum,ne cognosceretur à seruis Benedad arbitrans hoc posse accidere,vnde cùm mutasset vestem, & solus rex Iuda mansisset in veste regia,serui Beniadad arbitrati illum esse regem Israël circundederunt omnes ipsum,& ipse clamauit innuens, quod non esset rex Israel, & tunc cessauerunt ab eo: si tamen non fuisset iste modus pugnandi vsitatus, non clamasset Iosaphat, quia non putasset se liberandum per hoc. Poterat ergo fieri sic de Dauid, quòd serui sui timentes deuitauerunt, facientes ne iret ad bellum: vel aliter, cùm Absalom solum Dauid vellet occidere, cùm sciret eum esse in bello, confortaretur nimis ad pugnandum,vt illum caperet: sciens autem,quod non erat ibi, non putaret se aliquid agere, quia dato quod occideret medietatem exercitus Dauid, vel maiorem partem, dum tamen ipse viueret,poterat alium exercitum congregare, & sic nihil ageret Absalom.Ad hoc ergo,quòd pugna Absalonis non proficeret, & ipse non desideraret illam, oportebat quod Dauid non iret ad bellum,& ista ratio tangitur in litera. *Siue enim fugerimus,non magnopere ad eos de nobis pertinebit*, id est,si nos soli imus ad bellum, nõ poterit accidere aliquod malum,quia aut superabimus,aut superati fugemus ante vulnera, aut multi de nobis corruent vulnerati. Si primo modo, bene factum est: si autem fugerimus, non multum curabunt de nobis, scilicet, quia non est dedecus tibi,quia tu non fugis. Si autem tu ires nobiscum,& fugeremus, esset magnum dedecus tibi. Si vero

E

F

A

percutiantur multi de nobis: dum tamen tu non eas nobiscū, nihil curabunt. si autem te percutiunt, habent quod volunt, ideo non expedit, vt eas. Et dicitur hic magnopere, id est, multum, scilicet, non multum curabunt, quòd fugiamus nos. *Siue media pars ceciderit è nobis non satis curabunt*, id est, etiā si occidant medietatem de nobis, non curabunt satis, scilicet, quia putabunt modicum se egisse: sciētes quia licèt pereat medietas nostrum, adhuc tu poteris habere maiorem exercitum. *Quia tu vnus pro decem millibus computaris*, id est, magis curabunt de te solo, quàm vt occidant decem millia, & cùm te non occiderint, non curabunt, quòd occiderint multos de nobis. Rab. Dauid Kimhi exponit, quòd quamquam nos essemus vltra decem millia, & occiderent nos, non curarent de nobis quousque te occiderent. Alij exponunt, quòd Dauid computabatur pro decem millibus, scilicet, quia ipse manens in vrbe tantum ageret orando, sicut decem millia de euntibus ad bellum pugnādo. Sed prima expositio est vera. *Melius est igitur, vt sis nobis in vrbe præsidio*, id est, melius est, vt maneas in vrbe ad præsidium nostrum. Et est sensus, quòd si Dauid maneret in vrbe, siue viri sui fugerent, siue percuterentur, haberent ad quem confugerent. Et dato, quòd occiderentur multi, Dauid poterat iterum instruere exercitum eorum: si autem ipse iret cum eis ad bellū, & fugerent, non haberent, ad quem postea confugerent, & sic maius adiutorium esset eis Dauid manens in vrbe, quàm vadens ad bellum. Rab. Sal. dicit, & litera Caldaica, quod Dauid esset præsidio manendo in vrbe, scilicet, quia oraret pro euntibus ad bellum, & superarent, sic fuit in Moyse, qui orauit dum pugnaret Iosue contra Amalechitas. Et quamdiu manus Moysi erant eleuatæ vincebat Iosue, & quando deprimebantur vincebatur ab Amalechitis. Exod. 17. Sed primum est verius. *Ad quos rex ait, quod vobis rectum videtur hoc faciam.* Vidit Dauid, quòd serui sui loquebantur rectè, ideo voluit assentire illis. Etiam vt placaret eos, & redderet erga se beneuolos, locutus est sic humiliter. *Stetit ergo rex iuxta portam*, scilicet, quando debuit egredi exercitus de vrbe, stetit Dauid apud portam vrbis, vt videret quomodo ibant ordinati. Nam intra vrbem nō poterat bene videri otdo eorum, quia non poterant congregari in aliquo loco. Erat autem ista ciuitas Mahanaim de qua egrediebantur pugnatores. *Egrediebaturque populus per turmas suas centeni, & millem.* Id est, populus egrediebatur de vrbe sic ordinatus, sicut debebat pugnare in turmis suis, & istæ turmæ erant centenorum, & millenorum: erat enim populus ille distinctus in tres partes, & quælibet habebat sub se aliquos centenarios, & millenarios, & omnes centeni, & milleni eiusdem partis egrediebantur simul, ita quòd non miscerentur eis centeni, & milleni alterius partis. De isto exercitu Dauid dicit Historia scholastica, quòd erat quasi septem millium virorum. *Et præcepit rex Ioab, & Abisai, & Hethai.* Istis tribus præcepit de Absalone, ne occideretur, quia isti erant principes totius exercitus, & quidquid ipsi iuberent, fieret. *Dicens, seruate mihi puerum Absalom.* Id est, non occidatis eum. In Hebræo habetur. *Mansueſcite, vel lenter ite super Absalonem.* Et ad idem redit, quod litera nostra. Et exponunt Hebræi, quòd non irent serui Dauid contra Absalonem cum magno impetu, ne facerent eum contremiscere, sed mansueti acciperent illum, & seruarent.

B

Dauid an esset certus de victoria, cum dixerit, seruate mihi puerum.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR, quomodo Dauid dixit seruis suis, quòd seruarent ei puerum Absalom, nam in hoc præsupponit, quod viri sui deberent vincere, sed hoc non erat certum. Aliquis dicet, quòd Dauid dixit istud cum conditione, scilicet, si acceperitis Absalom seruate eum mihi, & non occidatur. Hoc enim dicebat Dauid, quia putabat quod Ioab, vel alij de bellatoribus occiderent ipsum. Sed dicendum, quòd ista verba non fuerunt cum conditione dicta. Quod patet, quia Dauid existens ad portam vrbis solùm dixit, seruate mihi puerum Absalonem, & non potest referri ad aliqua præcedentia, vt intelligatur cum conditione. Dicendum ergo, quod Dauid erat certus de victoria suorum, quia Deus promiserat ei, quod seruaret eum in omnibus, nunc autem intulerat ei mala ad tempus, quia peccauerat. Iam autem nō esset eum afflicturus cùm doluisset de peccato. Sed aliquis dicet: vnde Dauid erat certus, quod quamquam non deberet puniri semper, quod saltem nunc non puniretur, quia nesciret, an esset sufficiens pœna pro peccato suo illa, quæ inflicta fuerat? Respondendum, quod Dauid habuit hoc ex quodam signo, nam postquam doluit, & egressus est nudis pedibus de Hierusalem, orauit Dominum, vt infatuaret consilium Achitophel. supr. 15. & sic factum est, quia dicitur præced. cap. quod nutu Dei dissipatum fuerat consilium Achitophel, quod erat vtile. Hoc autem sciebat Dauid, quia Ionathan, & Achimaas nunciauerant ei. præced. cap. ideo sic confidebat, quod iam in omnibus, quæ erant contra Absalonem Deus exaudiret eum.

C

D

Quare Dauid præcepit Absalom seruari.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Dauid iubebat, quod seruaretur Absalom, cùm tanta mala contra eum egisset. Respondet Nicolaus, quod hoc faciebat Dauid compatiens animæ Absalom, quia sciebat eum esse in peccato mortali, & si moreretur in bello, moreretur in peccato mortali, & periret æternaliter. Ad hoc dicendum, quòd ista ratio satis conueniens est, sed non est nimis literalis, magis enim videtur, quòd faciebat hoc Dauid desiderio carnis, scilicet, quia erat filius eius, & naturaliter afficiebatur ad illum: ideo quamquam irasceretur ei, quia peccauerat, tamen compatiebatur ei, quia filius erat. Vnde nolebat eum perire, cùm iam crederet exercitum illius subijciendum sibi. Hoc videtur sonare litera, quæ dicit infra. Absalom fili mi, fili mi Absalom, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te? & tamen Dauid nollet mori æternaliter, ne Absalom mortuus esset, nec hoc vllo modo eligeret, sed solùm mortem temporalem, vt non moreretur filius sibi dilectus: ideo non mouebatur principaliter propter dolorem animę Absalom, vel saltem significatur hoc in verbis suis.

E

An Dauid poterat licitè non occidere Absalom.

QVÆST. IX.

QVÆRETVR vlterius, an posset facere Dauid conuenienter, quòd non moreretur Absalom. Aliquis dicet, quòd non, quia Absalom erat reus mortis propter horrenda crimina, quæ commiserat, ideo peccaret Dauid si eum seruaret viuentem. Respondendum, quòd Dauid poterat licitè non occidere Absalonem. Cùm autem arguitur, quòd peccauerat, dicendum, quòd peccatum poterat tolli per remissionem, ita quòd non fieret executio pœnæ debitæ: nam cùm talia sunt crimina, quæ non possunt remitti per partem, Iudex tenetur facere executionem. Et ista sunt crimina, in quibus non est offensa hominum, sed Dei, sicut in blasphemijs, & incendiarijs Ecclesiarum, & hæreticis, & similibus, quæ contra Deum solùm sunt, non poterit iudex remittere pœnam: vel si sit crimē, in quo non solùm offenditur homo, sed etiam offenditur ius directè: velut si aliquis cognouit violenter aliquam monialem, etiam si ipsa remittat iniuriam suam, non sufficit, quia violator læsit ius consecrationis, cùm ista monialis Deo consecrata esset: & sic in similibus non poterit iudex remittere pœnam quamquam pars remittat: si autem offensa delicti tota sit contra partem, est delictum remissibile per partes, & sic est in furto, & homicidio, & similibus. Hoc autem delictum Absalonis erat directè contra Dauid cuius regnum inuaserat, erat etiam aliqualiter contra subditos Dauid, quos offendebat volendo inducere super eos nouum dominum & iniustum, auferendo iustum dominum. Dauid autem ex parte sua remittebat iniuriam inquantum erat pars principaliter læsa, ideo inquantum erat iudex, non tenebatur procedere contra Absalonem ad pœnam. Sed tunc manet de iniuria facta toti regno, quia non poterat illam remittere Dauid. Dicendum, quòd quasi nulla iniuria erat facta regno, sed potius illi de regno offenderant Dauid, quia ipsi insurrexerant cùm Absalom contra Dauid, supra. 15. Ideo nihil habebant illi quod remitterent Absalom, sed potius Dauid habebat quid remitteret vtrisque. Sed adhuc dato, quòd viri de regno, qui mansérant cum Dauid haberent aliquam actionem contra Absa-

F

Peccatū aliquādo potest remitti sine pœna, aliquādo nō

lom,

A

lom,illam poterant remittere, & remisissent petente Dauid: ideo conuenienter ipse dicebat,scilicet,quòd seruaretur Absalom,ne moreretur in bello,& si aliquid mali postea tolerare deberet,posset ad illud condemnari. *Et omnis populus audiebat præcipientem regem pro Absalom.* Id est,audiebat,quòd rex mandabat principibus,quòd custodirent Absalonem. Istud ponitur ad signandum, quòd non poterat Ioab prætendere ignorantiam in præcepto regis occidendo Absalom. *Itaque egressus est.* Hic ponitur secundum huius cap. scilicet, congressio belli, & dicitur. *Itaque egressus est populus.* Scilicet, populus Dauid. *In campum.* Sed dicetur contra,quia infra dicitur, quòd fuit factũ bellum in saltu. Responderi potest dupliciter,vno modo dicitur, quòd campus vocatur omnis locus, qui non est vallatus, siue sit planus, siue montuosus, & quia nunc egrediebantur viri Dauid de vrbe,quanquam irent in saltum, dicebantur ire in campos. Aliter potest dici, quòd bellum inceptum est in plano quodam, quod vocabatur campus, sed postea viri de parte Absalom fugerunt in saltum. Primus modus est verus, nam infra dicitur,& factum est prelium in saltu Ephraim. *Contra Israël.* Id est,contra omnes tribus Israël. Habebat enim Absalom nunc secum de omnibus tribubus Israël,quia etiam tribus Iuda non manserat cum Dauid. Quod patet, quia finito bello ipse misit ad tribum Iuda orando, vt venirent pro ipso ad ducendum eum in domum suam. seq. cap. sed isti viri, quos nunc Dauid habuit fuerunt familiares sui,quos habuit in Hierusalem, & si qui alij fortè sibi coniuncti fuerunt post transitum Iordanis. *Et factum est prælium in saltu Ephraim.* Erat enim aliquis mons magnus in aliquibus partibus suis planus,& ibi acies instructæ fuerunt.

Congressio belli.

B

Bellum an fuerit factum in saltu Ephraim.

QVÆST. X.

QVÆRITVR quomodo potuit bellum fieri in saltu Ephraim,quia saltus Ephraim est in terra Ephraim, & terra Ephraim est ad Occidentalem partem Iordanis, vt patet Num. 34. iuncto. 16. cap. Iosue,scilicet, quia omnes decem sortes tribuum fuerunt ad occidẽtem Iordanis, solæ autem duæ tribus & dimidia acceperunt sortem ad Oriẽtem Iordanis. Idem colligitur Num. 32. Absalom autem erat nunc trans Iordanem ad Orientalem partem,cùm dicatur præcedent. cap. quòd transiuit Iordanem,ergo non fuit bellum in saltu Ephraim. Respondet Nicolaus,quòd dicitur fuisse in saltu Ephraim, quia fuit in quodam saltu,qui erat in directo sortis Ephraim, & tamen erat vltra Iordanem ad Orientem. Sed iste modus loquendi non est multum cõueniens. Aliquis fortè dicet,quòd fuit bellum in sorte Ephraim, quia quamquam Absalom transisset Iordanem ad locum vbi erat Dauid, postea redijt citra Iordanem, & viri Dauid iuerunt illuc ad pugnandum in sorte Ephraim. Sed hoc non stat, primò, quia Absalom transiuerat Iordanem,vt persequeretur Dauid,quomodo ergo erat verisimile, quòd nunc nullo bello facto rediret citra Iordanem, quia in hoc videretur omnino deserere Dauid? Item non stat, quia viri Dauid magis pugnabant, quasi se defendentes, vel repellentes iniuriam,quàm eundo ad persequendum Absalonem. Hoc tamen modo Dauid persequeretur Absalonem, ideo non est verisimile. Dicendum igitur, quòd erat iste saltus Ephraim ad Orientem Iordanis, & erat extra sortem Ephaim. Vocatur tamen saltus Ephraim,quia aliquis mons fortè erat qui extendebatur citra Iordanem, & vltra Iordanem habens locum aptum, per quem transiret Iordanis, & ille citra Iordanem transibat per sortem Ephraim, ideo tam citra Iordanem, quàm vltra vocabatur saltus Ephraim. Aliter & melius dici debet,quòd iste saltus erat in terra Galaad,& quia ibi Ephraitæ fecerunt aliquid, nominatus est ille mons saltus Ephraim,sic enim patet Iosue decimooctauo, vbi in termino tribus Beniamin ponitur Abemboem, id est, lapis Boem filij Rubem. Et est etiam in terminis sortis Iudæ, vt patet Iosue. 15. Et sic est trans Iordanem ad occidentem, cùm istæ duæ sortes sint ad occidentem Iordanis, & tamen filij Rubem non habebant possessionem citra Iordanem,sed vltra,vt patet Num. 32. & Iosue. 13. nominatur tamen sic propter aliquid quod ibi fecerunt Rubenitæ: sic etiam quidam locus apud Iordanem circa Betagla vocatur planctus Ægyptiorum, vt patet Genes.

C

Alia responsio.

vlt. & tamen ibi non erat aliqua pars Ægypti. *Et cæsus est ibi populus Israël ab exercitu Dauid.* quamquam enim viri, qui erant cum Absalom essent multi,sicut arena maris,tamen viri Dauid,qui pauci erant præualuerũt. Hoc autem Deo agente, qui volebat inducere malum super Absalonem: sic dicitur præced. c. scilicet,Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile,vt induceret Dominus super Absalom malum: vel fortè fuit, quia exercitus Dauid erat valde ordinatus, & exercitus Absalom sine ordine,ideo faciliter dispersus est. Sed primum verius est,quia Deus intendebat destruere Absalonem. *Factaq; est plaga magna in die illa 20. milliũ,* id est, fuit in bello illo magna occisio,nam occisi sunt. 20. millia virorum. Sed de istis dubiũ est,an omnes ceciderunt gladio,vel quosdam de eis saltus cõsumpserit: nam cõstat,quòd plures cõsumpti sunt saltu,quàm gladio,vt infra dicitur. Satis tamen potest dici, quòd ista 20. millia perierunt gladio,multo plures autem consumpti sunt à saltu,sed illorũ non ponitur numerus. Vel aliter,quòd omnes occisi tam gladio,quàm propter saltum fuerint. 20. millia, sed gladio pauciores ceciderunt, scilicet, quinque, vel sex millia, & omnes alios saltus cõsumpsit. *Fuit autem ibi prælium dispersum supra faciem omnis terræ,* id est, illi, qui erant de parte Absalom fugiebant,& dispergebantur per omnem terram, viri autem Dauid sequebantur illos,& etiam ipsi dispergebantur. *Et multo plures erant,quos saltus cõsumpserat de populo, quàm quos vorauerat gladius in die illo,* id est, locus ille fuit nimis incommodus pugnæ, quia plus nocuit viris Absalom,quàm gladius Dauid, nam dicitur quòd saltus consumpsit multos.

D

20. millia occisi de viris Absalõ

Saltus,quomodo consumebat viros Absalonis.

E

QVÆST. XI.

QVÆRITVR, quomodo Saltus consumebat viros Absalom. Respondendum, quòd hoc poterat fieri propter bestias,quia erant multæ bestiæ feroces,scilicet,leones, & vrsi in saltu illo,& istæ occiderunt multos de viris Absalonis: vel fortè erant ibi animalia venenata,vt serpẽtes,& reguli,& scorpiones,& ista velocius occidunt,quàm bestiæ feroces,& multo plures incautos occidere possunt. Modus autem erat, quia bellum fuit factum in aliquo loco plano illius saltus,& nõ habente arbores,quia aliàs non potuissent instrui acies,& quamdiu pugnatum est,neminem cõsumebat saltus,sed postquam cœperunt fugere viri Absalom,introibant ad loca secretissima montium,vbi erant arbores condensæ, & ibi latebant animalia venenata,vel bestiæ magnæ sequestratæ ab humano cõsortio,& occidebant fugientes. Aliter etiam poterat fieri,scilicet, quòd cùm saltus esset occultus: illi, qui pugnabant ibi nesciebant loca illius, & aliquando fugientes præcipitabãtur de rupibus,& moriebãtur,& istud erat periculum valde magnum. Vel fortè in montibus istis erant multæ fossæ, & fugientes Israëlitę incidebant in fossas,& moriebãtur ibi,quia dato,quòd immediatè non morerentur,postea cùm nullus educeret eos, moriebantur. Hoc autem patet, quia cùm Absalom mortuus esset,dicitur,quod proiectus est in quãdam fossam magnam. Illa autem non fuit facta,sed inuenta est in deserto. Et sic credendum est,quòd essent multæ aliæ,in quibus morerentur Israelitæ. *Accidit autem,vt occurreret Absalom seruis Dauid sedens mulo.* Iam enim cœperant fugere,qui erant de parte Absalom, & ipse Absalom fugiens super mulum quendam occurrit seruis Dauid,sed ipsi noluerunt ei nocere,nec nocuissent,nisi pependisset in ligno. Si autem aliquis dicat, quomodo in terra Israel erant muli,cùm prohibita esset ista commixtio Leuit. 19. Respondendum sicut fuit dictum supra 13. de mulabus filiorum regis. q. 18. *Cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnam.* Mulus enim impetu suo rapiebatur,& nolente Absalom,scilicet,non potente eum regere præ timore ingressus est subter quercum condensam, id est, ramosam, scilicet, quia rami eius erant multum spissi,& erat magna, scilicet, habens ramos grossos,ideo potuit pendere Absalom de illa. *Adhæsit caput eius quercui.* scilicet, capilli Absalonis erant valde magni,quia quolibet anno tondebat eos solùm semel, quando grauabat eũ cæsaries. supra 14. & crescebant in eo capilli plus, quàm in alijs hominibus, & nunc erant valde magni, & ventilabantur per aerem propter velocitatem cursus,vnde adhæserunt quercui,quia erat ramosa. *Et illo suspenso inter cælum & ter-*

F

A

ram, id est, mansit Absalom suspensus inter cælum & terram, scilicet, quia tenebatur de arbore, & mulus fugit. *Mulus cui insidebat pertransiuit.* Non est sensus, quòd ipse maneret suspensus priusquam transiret mulus, quia dum sedebat in mulo nondum erat suspensus, licèt esset arbori alligatus: tunc autè transiuit mulus, & ipse pendens mansit.

Quomodo Absalom potuit pendere, fugiente mulo.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR, quomodo Absalom potuit pendere, fugiente mulo, quia ipse poterat tenere eum, & interim solueret capillos, vel amputaret. Respondet Ra. Sal. quòd Absalom pendens voluit sibi amputare capillos, vt cadens fugeret, sed vidit sub se apertam gehennam, & ne caderet in Abyssos, voluit potius pendere in arbore. Sed istud potius videtur confictum: maximè quia non soluit dubium, scilicet, cur nō tenuit mulum, donec solueret capillos. Respondendum ergo, quòd Absaloni multa acciderunt hic, à quibus videbatur posse liberari, nisi Deus voluisset eum perdere: nam potuisset tenere equum, ne introiuisset subter puercum ramosam, etiam postquam introiuit, & alligati sunt capilli eius, poterat ipse tenens mulū soluere illos, & fugere. Etiam dato, quòd mansisset pendens poterat capillos amputare, vel si non habebat gladium poterat manibus tenens arborem illos soluere, vel rumpere, sed nihil horum fuit, eo quòd Deus habebat exosum Absalonem, & volebat eum tradere in manus hostium, vnde tanto

B

eum timore concussit, quòd mulum tenere nequiuit, & cùm fuit sub arbore, habenas reliquit, & mulus ex impetu fugit, ipse autem Absalom iam moriturus non attendebat quid ad liberationem suam facere posset, sed sententiam Domini pauefactus expectabat, quia voluntas Dei fuit, vt inducerentur super eum mala, præcedent. cap. & moreretur manibus seruorū Dauid. Vnde percussit eum Deus, ne attenderet ad ea, quæ sibi vtilia erant. *Vidit autem hoc quispiam, & nunciauit Ioab.* Iste erat de seruis Dauid, quibus Absalom insidens occurrerat, & non audens tangere eum iuit ad Ioab.

Seruus Dauid quare nunciauit Ioab Absalonem pendere.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR, quare iste seruus Dauid, cùm vidisset pēdentem Absalonem, & noluisset eum occidere, & potuisset liberare, non liberauit. Respondendum, quod iste desiderauit, vt non moreretur Absalom, sicut iusserat Dauid, & patet ex verbis suis ad Ioab, & si fortè cognouisset, quod Ioab occisurus erat Absalonem, non locutus fuisset ei de illo, sed ipse soluisset eum: putauit tamen, quod Ioab nō occideret Absalonem, sed seruaret, eo quod Dauid istud iusserat, & quia Ioab poterat honorificentius comprehendere Absalom, qui erat filius regis, & nō decebat, quod caperetur ab alijs viris minoris status, ne videretur esse vilipēsus, vocauit ille Ioab. Item putauit fortè, quòd si ipse conaretur soluere Absalom de arbore, & hoc non diceret Ioab, quòd irasceretur Ioab, & occideret ipsum. Item dato, quòd iste vir putasset, quòd Ioab occisurus esset Absalom, non poterat ipse liberare eum, quia si soluereti illum, & dimitteret, ab alio inuentus occideretur. Si autem eum secum teneret, liberari non posset, & fortè esset in periculum sui, & Absalom, ideo nihil sibi securius fuit quàm nūtiare illud Ioab. *Vidi Absalom pendere de quercu.* Deus enim punierat eum in quo peccauerat, nam ipse gloriabatur nimis in capillis suis, & ponderabat eos quolibet anno ducentis siclis pondere publico, supra. 14. ideo voluit Deus punire eum in hoc, faciendo quòd pēderet per capillos. In hoc apparet, quòd Absalom erat inermis, nam alioquin non potuissent capilli sui arbori alligari, si aliquo armamento caput eius protectum esset. Sed forrè non ad pugnandum, sed ad videndum venerat, quomodo viri sui pugnarent, ideo nunc inermis erat. *Et ait Ioab ad virum, qui nunciauerat ei. si vidisti, quare non confodisti eum cum terra.* Id est, si vidisti eum pendere, quare non infixisti ei lanceam, ita vt maneret affixus terræ? scilicet, debuisses hoc facere. *Et ego dedissem tibi decem argenti siclos, & vnum baltheum.* Decem enim sicli non erant magni valoris, quia in terra Chanaan vnus aries de communibus valebat duos siclos, vt patet Leuitic. quinto, & sic daretur viro precium. 5. arietum. Baltheus autem erat cingulum militare, & erat insignium militantium. Illum autem dedisset Ioab illi viro, si occidisset Absalom, scilicet, faceret eum militem. *Qui dixit ad Ioab, si appenderes in manibus meis mille argenteos.* Argentei vocantur hic sicli, qui de argento erant, & dixit ille vir, quòd etiam pro mille siclis non fecisset hoc. *Nequaquam mitterem manum meam in filium regis.* Id est, non occiderem eum: causæ autem huius infra expressæ sunt ab isto viro. In Hebræo habetur. *Ecce vidisti, quare non confodisti eum?* Vbi dicit litera nostra, si vidisti. Sed idem est. Et habetur in Hebræo. *Et super me ad dandum mille argenteos.* Vbi litera nostra dicit, si appenderes in manibus meis mille argenteos, & idem est, scilicet, non solùm si dedisses mihi quinque argenteos, sed etiam si venisses ad appendendum mille super me non fecissem hoc. *Audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Hethai.* Ista est vna causa propter quam iuuenis noluit occidere Absalonem, scilicet, quia rex expressè, & intensè orauerat, ne occideretur Absalom, & illud singulariter præcepit Ioab, Abisai, & Ethai. *Dicens, custodite mihi puerum Absalom.* Id est, non occidatis eum. Ideo ad obediendum mandato regis iste iuuenis noluit occidere Absalonem. *Sed & si feciſſem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset.* Ista est secunda ratio, scilicet, si ego feciſſem hoc, egissem contra animam meam, id est, cōtra vitam meam, scilicet, quia rex me occidisset, eo quòd non posset istud latere regem. *Et tu stares ex aduerso.* Id est, tu esses præsens, & non liberares me à morte. Vel aliter stares ex aduerso, id est, dato quòd stares ex aduerso ad tenendum iram regis contra me, nihil faceres. *Et ait Ioab, non sicut tu vis.* Id est, non erit sicut tu putas, scilicet, quòd propter mandatum, vel timorem regis non occidam Absalonem. *Sed aggrediar eum coram te.* Id est, ego occidam eum, te vidente, vt scias, quòd non propter timorem regis hoc facere desino, vel ne putes, quòd te fallere volo, dicens, quòd tu occideres illum, vt tu perires, nam te præsente ego occidam eum, & videbis, quòd toto animo tibi dixerim, quòd occideres eum. In Hebræo habetur. *Non sic expectabo coram te.* Istud potest intelligi dupliciter. Vno modo de Dauid, scilicet, quòd Ioab diceret iuueni. Non sic, id est, non erit sicut tu existimas, scilicet, quòd ego non intercederem apud regem pro te, quia ego coram te expectabo, id est, videbo Absalonem, & occidam eum. *Tulit ergo Ioab tres lanceas in manu sua.* Scilicet, ad occidendum Absalom, fuerat enim prius Absalom valde amicus Ioab, nam Ioab reduxit eum de Gessur, quando erat exul, & fecit eum redire, & stare coram Dauid. Supra. 14. Quia tamen Absalom proditoriè insurrexit in Dauid, & conturbauit totum regnum, factus est ei Ioab valde inimicus, licèt ambo essent patrueles, scilicet, filij duorum fratrum. In Hebræo habetur. *Tulit Ioab tres virgas.* Sed intelligendum est de lanceis, vel telis, & sic exponunt Hebræi, quòd erant virgæ ferratæ. *Et infixit eas in corde Absalom.* Pendebat enim Absalom in arbore, & tamen non moriebatur eo quòd pendebat per capillos. Ioab autem ad vindictam infixit ei tres lanceas in corde, quamquam vna suffeciisset. *Cumque adhuc palpitaret hærens in quercu.* Id est, postquam percussit eum Ioab, adhuc viuebat, & hærebat in quercu, id est, ligatus erat, & palpitabat, id est, mouebatur præ dolore mortis. In Hebræo habetur. *Cum adhuc palpitaret in corde quercus.* Idem est, hærens quercui, & in corde quercus, quamquam esse in corde quercus significat esse intra quercum in medulla sua, Hebræi autem referunt hoc ad lāceas, scilicet, quòd erant lanceæ infixæ in corde quercus, quia transfixerant Absalom, & vsque ad cor quercus, & adhuc palpitabat. *Cucurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab.* Non habebat Ioab lanceas ad amplius percutiendum Absalonem, & relinquebat eum, serui autem Ioab noluerunt, quòd maneret viuens, ideo decem armigeri sui percusserunt eum. Isti decem iuuenes portabant arma Ioab, scilicet, lanceas, tela, & alia genera armorum missilium, & vt semper pugnaret habebat multos armigeros, qui copiam horum armorum ferrent. *Et percutientes interfecerunt eum.* Scilicet, fortè isti iuuenes infixerunt ei alias lanceas, & mortuus est. Sciendum, quòd Hebrei dicunt, vt refert Ra. Dauid Kimhi quod Ioab percussit

D

E

F

Absalonis mors.

Ioab quare percus.

C

Absa-

A *Sit Absalonē tribus lanceis*

Absalonem in corde tribus lanceis, quia furatus fuerat, vel solicitauerat Absalom tria corda, scilicet, cor fratris sui Amnon, quando inuitauit eum ad conuiuium, & occidit illum. Secundum fuit cor domus iudicum. Volunt enim quòd Absalom induxerit omnes septuaginta viros, qui erant in domo iudicij, vt eligerent eum in regem, & tollerent patrem suum. Tertium cor fuit omnium Israëlitarum, nam omnes solicitauit vt eum in regem sumerent supr. 15. Dicunt etiam quòd serui Ioab percusserunt Absalonem decem lanceis, quia Absalom cognouerat decem concubinas Dauid.

An Ioab peccauit occidendo Absalom.

QVÆST. XIIII.

QVÆRETVR, an Ioab peccauit occidendo Absalom. Aliquis dicet, quòd non, quia Absalom erat hostis publicus, & in bello iusto poterat occidi licitè. In contrarium videtur quòd peccauerit, quia egit contra præceptum regis. Iusserat enim Dauid quòd seruaretur Absalom, ideo quanquā mereretur mortem, non poterat eam infligere licitè Ioab contra interdictum regis. Item patet quia Dauid voluit auferre, & abstulit semel principatum exercitus Ioab propter mortem Absalom, & tradidit illud Amasæ. seq. c. & infra 20. Si tamen Ioab non peccauisset occidendo Absalom: Dauid peccasset tollendo ei principatum suum, quem acquisierat probitate bellica: supra 5. Dauid tamen non peccauit faciendo illud, nec quisquam eum increpat de hoc, ideo peccauit Ioab. Sed adhuc dicetur, quòd non peccauerit, quia Dauid iussit Salomoni, quòd post mortem suam occideret Ioab, & expressit ei causam, scilicet, quia occidit duos viros meliores se, scilicet, Abner, & Amasam sequen. lib. ca. 11. & non dicitur ibi aliquid de Absalom: si tamen peccasset in occisione illa, poneretur ibi, ergo non peccauit. Dicendum quòd peccauit Ioab ex causa assignata. Et ad rationem primam in cōtrarium dicendum, quòd quamquam bellum iustum esset, nō habebat Ioab auctoritatem occidendi Absalonem, quia interdictum fuerat sibi à Dauid, qui erat rex, & iudex: vnde ex hoc merebat mori ipse Ioab. Ad secundum dicendū quòd solùm Dauid nominauit Amasam, & Abner, quia volebat significare Ioab fuisse occisorē insidiosum: & hoc solùm accidit in Abner, & Amasa. Nam Ioab segregauit Abner à reliqua turba, vt loqueretur ei, & cùm loqueretur pacificè, percussit eum in inguine, sup. 3. c. Sic etiam occidit Amasam, nam dixit ei: salue frater mi, & tenuit dexteram eius, quasi vellet osculari eum, & infixit gladium in inguine seq. ca. mors autem Absalom fuit in bello, nec fuit ex alio iniusta, nisi quia contra præceptum Dauid, ideo nominauit solùm illos duos viros. Quòd autem ista sit causa, patet seq. lib. cap. 2. cùm dixit Dauid Salomoni: tu nosti quid fecerit mihi Ioab, & quę fecerit duobus principibus exercitus Israël Abner filio Ner, & Amasæ filio Ieter, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, id est, occidit eos in pace, velut si occidisset in bello. Alia etiam causa est, quia Abner, & Amasa nullo modo merebantur mortem, nec aliquid mali, ideo mors eorum fuit iniustissima. Absalom autem merebatur mortem, sed solùm peccauit Ioab, quia contra regis interdictum illam inflixit. Potest etiam dici quòd Dauid posuit mortem Absalom pro causa mortis Ioab. præalleg. c. cùm dicitur: tu nosti quid fecerit mihi Ioab, scilicet, occidendo filium meum. Patet ergo, quòd peccauit Ioab occidendo Absalom. *Cecinit autem Ioab buccina*, scilicet, postquam percussit Absalom noluit quòd bellum duraret, ideo clanxit buccina, dans signum cessandi à bello. *Et retinuit populum*, scilicet, populum suum: nam audita buccina, sciuerunt, quòd cessandum esset: quia buccina est ad dandum signum in bello de singulis rebus, scilicet, de inchoando, vel cessando: persequendo, vel fugiendo. In Hebræo habetur. *Vetuit Ioab populum*, & idem est quòd retinuit. *Volens parcere multitudini*, id est, mortuo Absalom noluit Ioab quòd cæderetur Israel plagis vlterius: eo quòd non pugnabat Ioab contra Israelitas tanquam contra hostes, cùm essent serui Dauid: sed solùm contra Absalom, qui insurrexerat, quo mortuo non haberent aliquem ducem, & necessariò redirent ad Dauid. Dum autem vixit Absalom pugnandum fuit contra Israelitas, vt non sequerentur Absalom. Nunc autem si Ioab vellet vltra pugnare, hoc esset in damnum Dauid, quia non pugnaret contra hostes eius, sed contra seruos suos. In Hebreo nō habetur: volens parcere multitudini. *Et tulerunt Absalom*, id est, deposuerunt eū de quercu, in qua pendebat. *Et proiecerunt eum in saltu in foueam grandem*, scilicet, ibi vbi mortuus est, sepultus fuit. Nam erant multæ foueæ in saltu, & in vna proiectus est Absalom, vt non morarentur faciendo sibi sepulchrum ibi. D

Absalom propter duo non est ductus in Hierusalem, vt sepeliretur in loco regum.

QVÆST. XV.

QVÆRETVR, quare Absalom non ductus est ad sepeliendum in loco regum in Hierusalem, scilic. cum filijs regis, sicut sepeliebantur patres sui. Respondendum quod fuit propter duo. Primùm quia Ioab voluit etiam eum mortuum punire, scilicet, dando ei vile sepulchrum: sic enim fiebat de quibusdam regibus Iudæ: nam si erant valde mali, nō sepeliebātur in sepulchris regum cum alijs regibus. Sic fuit de Ioram rege Iudæ, qui occidit fratres suos, & fuit vir nequam: ideo populus non fecit ei exequias secundùm cōsuetudinem regum, & non sepelierunt eum in sepulchro regum: vt patet 2. Paralip. 21. idem fuit in Ioas rege Iudæ, qui valde nequam, & ingratus fuit occidēdo Zachariam filium summi Sacerdotis in templo, qui eum regem fecerat. Vnde merito huius præuaricationis serui Ioas occiderunt eum in lectulo suo: & non fuit sepultus in sepulchris regum, vt patet 2. Paralip. 24. Absalom autem sic fuerat sceleratissimus, quia in patrem insurrexerat, vt ei regnum auferret, ideo nec debuit ei honor sepulchri tribui, nec exequiæ venerabiles fieri. Alia causa fuit, vt Ioab non contristaret magis Dauid: nam sciebat, quòd nimis doleret ex hoc, & si videret filium suum mortuū grauissimè tristaretur, ideo voluit, quòd maneret in saltu: & sic facilius obliuisceretur Dauid illius. *Et congesserunt super eum aceruum magnum lapidum*, id est, posuerunt super Absalonem lapides multos, vt maneret clausum sepulchrum. E

Quare positus fuit aceruus lapidum super Absalom.

QVÆST. XVI.

QVÆRETVR de istis lapidibus, quare positus est aceruus magnus super Absalonē. Respondet Nicolaus quòd fuit ad implendū legem, scilicet, vt Absalom lapidaretur. Nam Deut. 21. dicitur, quòd filius contumax debebat lapidari. Absalom autem proteruus erat, quia surrexit contra patrem, ideo lapidandus erat. Sed istud non stat. Primò quia lapidatio est pœna hominis viuentis, vt moriatur. Sic patet Deut. 21. scil. lapidibus obruet eum populus ciuitatis, & morietur. Absalom tamen mortuus erat. Item dato, quòd homini mortuo pœna ista infligenda fuisset, non debebat Absalom lapidari postquā fuisset in sepulchro, quia illud non erat lapidare, sed potius operire cadauer lapidibus, sicut terra operiēdum erat. Sed pendens de arbore adhuc viuens, vel saltem iam mortuus lapidari poterat conuenienter. Item illa lex non habebat locū in Absalone. Nam ad hoc quòd per eam puniretur quis oportebat, vt sæpius à patre, vel matre admonit⁹ esset desistere à crimine, & non desisteret. Patet cùm dicitur ibidem, si genuerit homo filium contumacem, qui non audiat patris, ac matris imperiū, & coercitus obedire contempserit. Et iterū ibi: Filius iste noster proteruus, & cōtumax est, monita nostra audire contemnit. De Absalone tamen nō erat sic, quia nūquam fuerat proteruus, quando erat cum patre, sed valde humilis fictè: nam interiora eius plena erant dolo: ideo non poterat tanquā contumax, & proteruus accusari, quia istud quod egit, non fuit per contumaciam, sed per fraudem excogitatā. Item non stat, quia qui tenebatur illa lege, debebat duci ad iudices, & mandato illorum lapidandus erat, cùm dicitur ibidem: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius ad portam iudicij. Hic tamē nullus erat iudex, qui de hoc cognosceret. Nam Ioab non erat iudex, sed princeps belli, & non habebat iurisdictionem nisi in his, quæ pertinebant ad bellum. non erat tamē executor legis Dei quātum ad alias causas, quia istud pertinebat ad ordinarios iudices. Item ad hoc, quòd haberet locum illa lex, iudex nō poterat ex officio suo, quamquam esset con- F

C B

A tumacia filij notoria, sententiare eum : sed ad petitionem patris, & matris : vt patet cùm ibi dicitur, quòd pater & mater dicerent ad iudices : filius iste noster proteruus, & cõtumax est, &c. Hic tamen pater Absalom, vel mater non accusauit eum ad infligendum istam pœnam, quin potius Dauid iusserat, quòd non occideretur, ideo non tenebat locum lex ista. Dicendum igitur quòd non fuerunt lapides positi super Absalom, vt lapidaretur secũdùm legem, sed propter duo alia. Primum fuit, vt contegeretur cadauer Absalonis. Nam vbi positus est Absalom erat fouea magna, & si relictum fuisset ibi cadauer, non erat sepultum, & forte venientes bestiæ comederent illud, & lacerarent spargentes ossa persaltum, sicut ergo terra contegendum erat, lapidibus operuerunt, quia fortè facilius occurrit eis lapides superponere, eo quòd non haberent fossoria ad fodiendum terram. Secunda causa fuit, vt cumulus lapidum maneret in signum. Nam si solùm fuisset opertum terra, non relictum fuisset signum sepulchri, cùm nõ esset terra illa dissimilis ab alia terra : sic enim cõsuetum erat apud antiquos, quòd in signum sepulchrorum congereretur magnus cumulus lapidum: sic enim factum est super regem vrbis Hai : nam suspẽsus est, & postea posito cadauere eius apud portam vrbis aggregatus est magnus cumulus lapidum super eum. Iosue 8. Istud autem videtur maximè esse in illis, qui suspẽsi moriebantur, nam rex Hai suspensus est : vt patet præalleg. cap. Sic etiam factum est de quinq; regibus Amorrhæorum, quos suspendit Iosue : deinde posuit in spelunca, in qua latuerant, & aduoluit super eos saxa magna. Iosue decimo : sic etiam fuit de Absalone. Nam ipse suspẽsus perijt, ideo positi sunt lapides multi super ipsum, vt sciretur : hic est filius regis, qui suspensus perijt. *Omnis autem Israël fugit in tabernacula sua*, scilicet, postquam dimissi sunt à viris Dauid, fugerunt in pace in domos suas, & iam non latuerunt in deserto, vbi possent vorari à brutis, sicut prius factum fuerat. *Porrò Absalom erexerat sibi cùm adhuc viueret titulum*, id est, quando Absalom viuebat in Hierusalem in magna prosperitate, scilicet, postquam reductus est de Gessur, & vidit faciem regis, ædificauit sibi quendam titulum.

Titulus, quem erexerat Absalom sibi quid erat.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR de isto titulo quid erat. Aliquis respondebit quòd erat quædam manus facta ad similitudinem manus Absalom. Quod patet, quia infra dicitur, vocauitque titulum nomine suo, & appellatur manus Absalom. Sed dicendum, quòd hoc non stat, quia Absalom faciebat hoc in memoriam suam, vnde relinquebat aliquid quod esset in memoriam sui, C & repræsentaret illum, vt patet in litera, scilicet, dixerat enim non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei, id est, ista erit memoria. Per figuram tamen manus non poterat ostendi aliqua perfectio Absalom, quæ memoratu digna esset. Ideo non solùm constituit manum, sed aliquid aliud. Item qui vult aliquid relinquere in memoriam sui, relinquit id, per quod ipse differt ab alijs : sed per figuram manus non differt vnus homo ab alijs, nisi aliquis sit monstruosus : ideo nõ reliquit manum. Alij dicunt, quòd reliquit quoddam magnum ædificium pulchrè factum de lapidibus politis, & ibi erat sepulchrum pro Absalom. Simile autem patet Genes. 35. cùm dicitur : Erexit Iacob titulum super sepulchrum Rachelis, & sequitur, hic est titulus monumenti Rachel. Ergo etiam hic erat monumẽtum pro Absalone. Alij autem dicunt, quòd iste titulus erat quædam imago facta de marmore pulcherrimo, quæ omnino erat ad similitudinem Absalonis. Et ista positio est vera. Quod patet, quia quilibet vult relinquere memoriam posteris de eo, quod in se excellentius est, sed in Absalone nihil erat excellens, nisi corporis pulchritudo, ideo relinqueret memoriam pulchritudinis. Hoc autem non poterat esse, nisi in imagine sua : ergo iste titulus erat imago. Item quilibet, qui vult relinquere memoriam, relinquit id, in quo differt ab alijs, & per quod cognosci potest : sed non potest aliquis homo cognosci per manum solam nec distingui ab alijs, ergo nõ reliquit Absalom imaginem manus, nec alicuius partis corporis, vel alterius rei, sed solius corporis sui. Item patet hoc per Iosephum 7. Antiquitatum dicẽtem : Igitur Absalom B constituerat sibi statuam marmoream in valle regia, quæ duobus stadijs à Hierosolymis aberat, quam appellauit manũ suã, D dicentem, quòd filijs suis etiam morientibus nomẽ eius in statua permanebit. Ad rationem in contrarium dicitur, quòd vocatus est titulus ille manus Absalonis, Dicendum quòd non vocatur manus pro membro, sed pro similitudine, scilicet, quòd ita erat Absalom effigiat⁹, & expressus in marmore illo, tanquam si natura parens illum manu sua figurasset. Item alia positio, scilicet, quòd hoc esset aliquod sepulchrum, non stat: nam titulus non solùm accipitur pro sepulchris, sed magis pro imaginibus lapideis eleuatis in aliquo loco: sic accipitur Leuit. 26. scilicet, Non facietis idolum, & sculptile, nec titulos eligetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum: ibi manifestum est non posse intelligi de sepulchris: quia illa omnia ponebantur à gentilibus ad adorandum, sepulchra tamen non fiunt ad adorandum, sed imagines. Item non probatur, quòd esset sepulchrum ex eo quod habetur Gen. 35. sed magis quod esset imago, quia ibi dicitur : erexit Iacob titulum super sepulchrum Rachel : super sepulchrum tamen non fit aliud sepulchrum, sed imago construitur in memoriam sepulti, & sic videtur quod fuerit de Rachel. Titulus ergo, de quo hic dicitur imago Absalonis erat. quòd autem esset ibi sepulchrũ apud imaginem, vel non, nihil differt. Credendum est autem quòd ibi esset aliquod magnum ædificium : nam imago non esset sola, ne imbribus, & vẽto pateret, quia sic breuiter decorem perderet, & maculas atque æruginem induceret. E

Cur fiat hic mentio de Absalonis titulo.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR vlterius, ad quid dicitur nunc de isto titulo, quòd fecerat sibi Absalom titulum. Respondet Rab. Dauid Kimhi quòd ponitur ad significandum, quòd ossa Absalom educta sunt de fossa magna, in qua nunc tumulatus est, & posita fuerunt apud titulum suum in aliquo sepulchro, & istud est valde rationabile, quia litera videtur hoc manifestè velle ex continuatione quam facit : nam dictum est supra immediatè, quòd cadauer Absalom positum est in fossa magna, & opertum est lapidibus, nunc autem dicitur porro Absalom erexerat sibi titulum, sed (porro) continuatiuum est. Modus autem fuit, quòd mortuo Absalom, & facto planctu Dauid super illum, ne maneret filius suus ignobiliter sepultus in saltu sub congerie lapidum, duxit ossa eius ad locum, vbi erat imago sua, vt maneret imago illa in memoriam Absalom, & etiam signaret eum ibi iacere : fortè autem apud illam statuam Absalom fecerat sibi aliquod sepulchrum, in quo instituerat se tumulandum, & ibi sepultus est : vel si non construxit aliquod sepulchrum, Dauid illud construxit, vt ossa eius ibi honorifice manerent. F

An peccauerit Absalom erigendo sibi statuam in titulum.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR vlterius, an Absalom peccauit faciendo sibi istam imaginem. Aliquis dicet, quòd sic, quia Leuit. 26. dicitur : Non facietis idolum, nec sculptile, nec erigetis titulos : sed iste erat titulus, ergo peccatum erat illum instituere. Respondendum, quòd non fuit peccatum idololatriæ instituendo istum titulum, quia lex solùm vetuit titulos, & ista similia ad adorandum. Leuit. 26. cùm dicitur: non facietis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eũ : ergo videtur, quòd ad alium finem si ponerentur, liceret fieri imagines, & titulos. Item patet, quia si fuisset idololatria construere istum titulum, Dauid non permisisset Absalom illum construere, quia tunc viuebat Dauid, & erat Absalom in Hierusalem cum illo: permisit tamen, & erat vir deicola, ergo non erat idololatria erigere titulum. Item si malum fuisset, quòd erigeretur, dato quòd viuẽte Absalom fortè eius fauore permitteretur statua illa, postea fuisset destructa, sed nõ fuit, quia tempore, quo scriptus est iste liber adhuc manebat, cùm dicatur hic, & appellatur manus Absalom vsq; in diẽ hanc: ergo nõ erat peccatum. Sed dicetur adhuc, q̃ erat peccatũ, quia rex Herodes ante Christi natiuitatẽ posuit quan- *Obijcitur primo.*

dam

dam aquilam in porticu templi,& multi de Iudæis,vt tolleret illam inde occisi sunt ab Herode,vt ait Iosephus.libr.de Bello Iudaico. Item Herodes conatus est introducere quasdam imagines in Ierusalem ad faciendum ludos,& non ad adorandum, & hoc etiam non consenserunt Iudæi, sed pro eo multa scandala passi sunt, vt ait Iosephus vbi supra : si tamen hoc non fuisset peccatum, Iudæi non se exposuissent morti, & alijs aduersitatibus pro eo, ideò peccatum erat. Item per tales titulos multi de Israelitis scandalizabantur, & inducebantur ad idololatriam. ergo peccatum erat talia fieri,quia qui scandalizat vnum de pusillis expedit magis ei,vt suspendatur mola asinaria in collo eius , & proijciatur in profundum maris. Matth. 18. Respondendum , quod constructio istius statuæ non fuit peccatum. Et ad primam,& secundam rationem Iosephi dicendum , quod non prohibebant Iudæi simpliciter esse statuas , quæ non colerentur, sed solum prohibebant eas esse Ierosolymis , & istud erat specialiter propter honorem templi domini, quod erat in Ierusalem , vt non appareret aliquod simulachrum ad adorandum , vel ad alium vsum ibi, vbi erat sanctuarium Domini. In alijs autem locis terræ Israel permittebant Iudæi Herodi , quòd poneret statuas quot vellet, & faceret ludos simulachrorum , dum tamen non introduceret in vrbem,vt ait Iosephus præalleg. loco, immo cùm Herodes ad persuadendum magis Hebræis nudasset imagines illas,quas ducebat in ludis, apparuit solùm trũcus ligneus informis , qnòd plurimi Iudæorum videntes riserunt pariter, & irriserunt , & consenserunt , quod manerent simulachra illa in vrbe, tanquam nullo modo præiudicantia cultui diuino. Alij tamen , qui rusticiori modo zelantissimi erant legis hoc etiam viso totaliter obstiterunt. De hoc Iosephus vbi supr.Ad aliam rationem cùm dicitur , quòd erat scandalum in istis titulis , ideò peccatum mortale. Respondendum , quod non omne illud, ex quo potest sequi scãdalum, est peccatum mortale , si fiat , sed solùm quando actualiter incipit esse scandalum : immò Deus interdum agit aliquid , ex quo scandalum sequi potest : sic fuit de serpente æneo , quem iussit fieri in deserto. Numer. 21. quem postea multi Hebræi adorauerunt, & tamen semper mansit vsq; ad tempus regis Iosiæ , qui contriuit illum , eò quod incipiebat esse iam manifestè scandalosus.infr. 4. libr. cap. 18. Ita ergo de titulo,quem erexit Absalom non fuit scandalosus , quia sciebatur ad quid erexisset illum:si tamen aliquo tempore inciperet esse scandalosus,sicut serpens Moysi,tunc debebat destrui. Considerandum tamẽ, quod quamquam isti tituli solùm erant prohibiti ad adorandum,tamen si quis erigeret titulum,& esset persona suspecta, quia nesciebatur ad quid erexisset, destruebatur statua, & cõstruens erat suspectus de idolatria,nisi se purgaret:sicut quando duæ tribus,&dimidia erexerunt altare magnum apud Iordanem,præsumptum est, quod fecissent ad idolatrandum, & aliæ tribus volebant pugnare contra eas , quousque se purgauerunt ratione euidenti. Iosue 22. ideò nulli licebat facere statuas nisi regibus, & filijs eorum,vel aliquibus magnis viris, & hoc pro causa notoria , vt ad memoriam alicuius rei magnæ: sic autem fecit hic Absalom ad memoriam suæ pulchritudinis.

A

Secũdo

Tertio

Resp. ad 1. et 2. rationem

B

Ad 3.

Nõ omne, ex quo sequi potest scãdalũ, est peccatũ.

Quib° licebat erigere titulos.

C

Absalom an peccauerit alio peccato ab idolatria erigendo statuam sibi.

QVAEST. XX.

QVAERETVR vlterius , dato quod non esset hic peccatum idolatriæ , an aliàs peccaret mortaliter Absalom faciendo istam statuam. Secundum Nicolaum responderi deberet,quod peccauit Absalom,quia ipse vult, quod Saul peccauerit,quia fecit fornicem triumphalem. præced.lib.cap.14. Item quando supra 8. cap. dicitur de Dauid , quod fecit sibi nomen in valle Salinarum , dicit quod non fuit istud aliquod ædificium,quia alioquin peccasset Dauid. Sed quia in eisdem locis declarauimus , quod nec Saul, nec Dauid peccauerunt faciẽdo fornicem triumphalem, Dicendum erit aliter de Absalone , quòd licèt non esset generaliter illicitum facere aliquod ædificium in memoriam ædificantis , tamen in Absalone fuit peccatum. Ratio est,quia egit totaliter ad inanem gloriam,scilic. quod laudaretur pulchritudo eius apud posteros, & istud erat,quia ipse gloriabatur nimis in pulchritudine sua, & fruebatur illa tanquam supremo bono constituens in ea:& ob hoc dixit,quod cùm non haberet filios, scilicet, in quibus maneret memoria decoris sui,fecit statuam , in qua maneret nomen eius. De Dauid autem , & Saule non fuit sic propter duo.Primò quia illi non fecerunt imagines,sed quosdam fornices triumphales. Absalom autem fecit statuam , fornices verò non poterant esse occasio idolatriæ , sed poterat imago Absalom.Secundò differt, quia fornices , quos fecerunt Dauid , & Saul erant ad significandum triumphum habitum , & poterant esse ad laudem Dei,scilicet, quod maneret memoria , quod Deus adiuuerat illos reges ad faciendum magnifica : imago tamen quam constituit Absalom , solùm erat ad memoriam nominis sui,ideo peccatum erat:sed hoc non erat valde magnum , quia inanis gloria nisi sit interdum in præiudicium alterius,non est valde magnum peccatum. *Cum adhuc viueret*, id est, cùm maneret in Ierusalem. *Qui est in Valle regis*, id est,iste titulus est in quadam valle,quæ vocatur vallis regia, & distat à Ierusalem duobus stadijs : vt ait Iosephus septimo Antiquitatum. Vocatur autem vallis regia, quia fortè rex solebat descendere ad vallem illam, vt ibi solaciaretur. *Dixerat enim,non habeo filium , & hoc erit monimentum nominis mei*, id est, quia non habeo filium, manebit ista statua in memoriam nominis mei.

D

An Absalom haberet filios.

QVAEST. XXI.

E

QVAERETVR , quomodo Absalom dixit , non habeo filium ,nam ipse habebat tres filios , & vnam filiam nomine Thamar.supr.14. Ad hoc respondent Hebræi,quod filij Absalonis iam erant mortui:sic ait Rab.Dauid Kimhi. Sed obijcietur , quia adhuc manebat filia sua Thamar , quæ erat speciosissima:& vocatur alio nomine Maacha,& accepit eam in vxorem Roboam filius Salomonis,vt patet 2.Paralipp.11.s. post hanc quoque accepit Maacham filiam Absalom,quæ peperit ei Abiam:& sic post mortem Absalom erat illa.Respondent Hebræi, quod illa Maacha non erat filia Absalom , sed Abisalonis. Nam in litera sua differentia est inrer Absalom qui hic ponitur,& Abisalom,qui ponitur ibi:litera tamen nostra non facit differentiam aliquam , de quo quid sit verum, declarabitur sequen.libr. cap.11. Litera Chaldaica dicit quod Absalom filios habebat, sed non erant tales , in quibus posset patris memoria permanere,vt fortè quia non erant pulchri sicut pater. Aliquis autem dicet , quòd Absalom dixit se non habere filios,quia quamquam haberet , non proficiebant ad memoriam pulchritudinis eius , eò quod filij sui non erant permanentes : ideò voluit imprimere vultus suos lapidi , vt ibi maneret memoria æterna : quia imago illa erat immutabilis. Sed istud non dicitur conuenienter , quia tunc non dixisset Absalom:non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei , quia istud signat ob defectum filiorum fuisse factam imaginem : si tamen habebat illos, & non proficiebant ad conseruandam memoriam,non dixisset sic,sed solùm,hoc erit monimentum nominis mei , vel quia filij mei non possunt esse memoria nominis mei , iste titulus erit memoria. Item non stat , quod propter hoc quod filij Absalom essent mortui, ipse diceret, non habeo filium , & constitueret imaginem,quia istud pertinet ad illum , qui desperat se posse habere filios. Absalom tamen iuuenis erat valde quando mortuus est,quia non poterat esse ad plus, nisi triginta vel triginta duo annorum. Quod patet, quia Dauid regnauit annis quadraginta,& Absalom fuit tertius filius , quem habuit postquã fuit rex,supr.3.c. mortuus est autem Absalom antequam moreretur Dauid per decem annos, vel quasi : vt declaratum est sup.15.ideò vix esset annorum triginta Absalom quando mortuus est, & ob hoc Dauid vocabat eum puerum , dicens : seruate mihi puerum Absalom , supra in litera. Erat ergo valde iuuenis Absalom , & non poterat desperare se habiturum filios propter hoc, quod mortui essent tres filij eius.Dicendum igitur quod Absalom à principio quãdo suscepit vxorem magno tempore vacauit gignendæ proli , & non potuit. Vnde putabat causam sterilitatis esse à seipso , & ob hoc credebat quod sicut nunc non habebat filios, ita nunquã haberet illos:

F

A & cæpit ſtatuam facere in qua conſeruaretur nomen eius. Ioſephus tamen ſeptimo Antiquitatum, aliter exponit literam dicens: non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei, id eſt, licèt moriantur filij mei, iſta ſtatua non morietur, & manebit ad memoriam nominis mei. Iſta expoſitio valdè conueniens eſt, ſed magis applicatur literæ quod dictum eſt immediatè. Et tunc erit ſenſus quòd ſtatua illa haberet memoriam Abſalonis, & nomen. De nomine patet: quia cùm quis gignebat filios, manebat, & continuabatur nomen ſuum in poſteritate ſua propter filios. Abſalom autem non habebat filium, ideò iſta maneret ei tanquam ſuccedens in progenie ad conſeruandum nomen, & quantum ad hoc applicatur nimis quod dixit Abſalom, ſcilicet, non habeo filium &cæt. Manebat etiam iſta imago ad exprimendam pulchritudinem Abſalonis, & quantum ad hoc non proficiebant filij, cùm non eſſent omnes poſteri Abſalonis futuri ſic pulchri vt Abſalom. *Vocauitque titulum nomine ſuo.* Non quod vocaretur ille titulus Abſalom, quia immediatè dicitur, quòd appellatur manus Abſalom: ſed vocatur nomine Abſalom, id eſt, quia in nomine tituli includitur nomen Abſalonis, erat quippe facta illa imago & ſupra erat aliqua inſcriptio, in qua erat ſcriptum manus Abſalonis: ſic ait hiſtoria ſcholaſtica. *Et appellatur manus Abſalom*, id eſt, figura Abſalom, ita quod omnes videntes contemplarentur talem fuiſſe effigiem Abſalom. Vel dicitur: manus Abſalom, id eſt, memoria vel titulus Abſalom, quia omnes figuræ relictæ ad memoriam alicuius vocantur manus eius. Sic patet de Saule, de quo dicitur præceden. libr. capit. 15. in litera noſtra, quòd Saul fecit ſibi fornicem triumphalem: & in Hebræo dicitur ibi, parat ſibi manum, & ſic fornix illa, quæ erat ad memoriam Saulis, vocabatur manus Saulis. *Vſque ad hanc diem*, ſcilic. ad diem, in qua ſcriptus fuit iſte liber. Nam tunc adhuc durabat effigies Abſalom & nomen in loco ſuo. Iſtud autem fuit tempore Iſaiæ, vel Ieremiæ: nam ab aliquo iſtorum fuit ſcriptus iſte liber, vt declaratum eſt in prologo præcedenris libri. *Achimaas autem.* Hic ponitur tertium huius capituli, ſcilicèt, denunciatio facti. Nam fuit relatum Dauid per nuncios de morte Abſalom. Et dicitur. *Achimaas autem filius Sadoc ait*, ſcilicet, ad Ioab, nam ab eo petiuit an deberet nunc ire ad Dauid ad nunciandum ei, vel non. Eſt autem iſte Achimaas curſor velociſſimus, qui fuerat annunciator conſilij Achitophel, & Chuſai referens ea ad Dauid. præceden. cap. & ob hoc voluit etiam hic currere ad nunciandum aliquid regi. *Curram & nunciabo regi*, id eſt, nunquid vis, vt curram ante reliquum exercitum ad nunciandum regi iſta? *Quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius*, id eſt, nunciabo ei quod dederit ei Deus vindictam de inimicis ſuis. Dicitur autem Deus dare iudicium, quando facit aliqua, quæ manifeſtè apparet venire ex ipſo pro peccatis hominum. Sic enim Abſalom valde peccauerat, & Deus puniuit eos, qui erant de parte ſua, tradendo in manibus ſeruorum Dauid, & quia non poterant regulariter pauci de ſeruis Dauid reſiſtere tanto exercitui Iſraelitarum, apparuit hoc ſpecialiter eſſe à Deo: ideo vocatur iudicium eius. *Ad quem Ioab dixit, non eris nuncius in hac die.* Ioab diligebat Achimaam: ideo nolebat ei euenire aduerſa, ſi tamen ipſe nunciaret Dauid mortem Abſalom: erat aliquid aduerſum ſibi, quia triſtaretur Dauid nimis, & non penderet ei gratiam pro labore nunciandi. Vnde dixit: nō eris nuncius in hac die, id eſt, in hoc bello: quia hic iam non poteſt nunciari aliquid proſperum. *Sed nunciabis in alia*, id eſt, nunciabis in alio bello, quando occurrerit nobis habere proſperum exitum. Et non dicitur in alia, id eſt, in die ſequenti, quia in eadem die ſciuit rex mortem Abſalom, & venit exercitus in vrbem, in qua erat Dauid: vnde nihil poterat nunciari ſequenti die. *Hodie nolo denunciare*, id eſt, nolo quod ſis nuncius in iſto bello, quod hodie factum eſt. *Filius enim regis mortuus eſt*, id eſt, quia mortuus eſt filius regis, non poteris nūciare aliquid. ꝙ Dauid regi placeat. In Hebræo habetur. *Quia ſuper filium regis mortuum*, id eſt, ſi hodie nuncies, oportet quod nunciares ſuper mortem filij regis, ſed iſtud non eſt proſperū tibi: ſciebat enim Ioab, quod triſtaretur rex audito hoc. *Et ait Ioab Chuſi vade & nuncia regi, quæ vidiſti.* Vt non iret Achimaas ad nunciandum miſit Ioab alium, ſcilicet, Chuſi, quem non diligebat ſicut Achimaam, ideò non curauit, an nunciaret proſpera, vel aduerſa.

B

C

An Chuſi, qui nunciauit prædicta Dauid, eſſet ille, qui conſuluit contra Achitophel. D

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR de iſto Chuſi quis erat. Aliquis reſpondebit, quòd erat ille Chuſi, qui dedit conſilium Abſalom: de quo præceden. cap. Nicolaus autem dicit, quod non ſit illemet. Quod probat, quia ille erat vir magnæ auctoritatis, ideo non mitteretur in curſorem: maximè, quia ille vocabatur amicus regis. Item dicit, quod iſte Chuſi adhuc manebat cum Abſalom ad conſilia perturbanda, ſicut patet præceden. cap. vnde non eſſet nunc in exercitu Ioab. Reſpondendum, quod non eſt difficile tenere quod voluerimus, ſatis autem poteſt dici, quod fuerit iſte idem Chuſi, eo quod non legitur differentia inter iſtum, & illum. Cùm autem dicitur quod iſte erat vir magnæ auctoritatis, ideò non mitteretur in curſorem. Dicendum quod non ſtat, immò potius ex hoc, quod erat vir magnæ auctoritatis concedebatur ei, quòd poſſet iſta nunciare, tanquam à rege eſſet habiturus munera, & magnam congratulationem. Sic enim erat de Achimaas, nam ipſe erat filius ſummi Sacerdotis ſucceſſurus ei in Sacerdotio: ergo eſſet magni ſtatus, cùm ſummus Sacerdos eſſet maximus in populo, in redditibus, & honore infra regem: vt declaratum eſt Num. 29. & 25. Vnde ſummi Sacerdotes accipiebant in vxores filias regum: ſicut patet de Ioiada Sacerdote, qui habuit in vxorem Ioſabam filiam regis Ioram: infr. 4. libr. cap. 11. Achimaas tamen deſiderauit ire ad nunciandum, ergo etiam fiebat gratia ipſi Chuſi, quod mitteretur illuc, vt ipſe obtineret à rege munera, & gratias. Quod patet, quia cùm dixit Ioab Chuſi, quod iret ad nunciandum, humiliauit ſe coram Ioab tanquam reddens gratias pro beneficio hoc. Ad ſecundum cùm dicitur, quod Chuſi manebat nunc cum Abſalom. Dicendum quod non eſt veriſimile. Motiuum autem Nicolai eſt, quia recedente Dauid, non iuit cum eo Chuſi, ſed manſit cum Abſalom, ſupra 16. Sed hoc non ſufficit, quia illud fuit ad deſtruendum conſilium Achitophel, iam autem deſtructum erat, ideo credendum eſt, quòd poſtquam Abſalom tranſiuit Iordanem, cùm iam nihil reſtaret, niſi pugnare contra Dauid: fugit Chuſi ad exercitum Dauid, & fuit in bello cum Ioab: nam ſi manſiſſet cum Abſalom: oportebat quod iuiſſet ad bellum, quia Abſalom in bello erat: hoc autem periculum erat Chuſi, quia poterat aliquis de viris Dauid turbato exercitu occidere ipſum, ideo dicendum quod ante bellum fugit Chuſi de exercitu Abſalom. *Adorauit Chuſi Ioab*, ſcilicet, humiliauit ſe coram eo quaſi gratias agens pro hoc beneficio. Nam quod mitteretur ad nunciandum hoc, putabat quòd erat ſibi proſperum, & quod reciperet munera magna à Dauid pro tam bona annunciatione. In quo præſupponendum eſt, quod nullus audebat ire ad nunciandum aliquid, niſi mitteretur à Ioab, qui erat princeps belli, ideo Achimaas iuit, vt peteret à Ioab quod nunciaret. *Et cucurrit*, id eſt, velociter iuit ad nunciandum præcedens exercitum. *Rurſus Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab.* Deſiderabat enim valde Achimaas nunciare Dauid euentum belli hodierni, ideò inſiſtebat apud Ioab, quod permitteret eum ire ad nunciandum.

E

F

Achimaas volebat nunciare prædicta regi.

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR ad quid volebat Achimaas nunciare iſta regi, cùm non poſſet hodie eſſe grati rumoris annunciator, ſicut dixerat ſibi Ioab. Reſpondendum quod Achimaas erat curſor velociſſimus, & conſueuerat ſemper regi nunciare bona, propter quod acceptus erat apud regem, vt patet ex verbis Dauid: nam dixit ſpeculator ad Dauid: contemplor curſum prioris quaſi curſum Achimaas filij Sadoc, & ait Dauid: vir bonus eſt & nuncium bonum portans venit. In annunciatione autem belli huius erat aliquid proſperum Dauid, ſcilicet, quod totus Iſrael cæſus à ſeruis Dauid fugiſſet in tabernacula ſua. Erat etiam aliquid aduerſum, ſcilicet, mors Abſalom: ideò Achimaas, qui erat vir prudens intendebat

referre ſaltem ea, quæ erant proſpera regi: per quæ mereretur gratiam apud regem: aduerſa autem ſubticere deſtinauerat: vnde quando quæſiuit Dauid quid eſſet de Abſalom, coloratè conuertit ſermonem: vt non exponeret veritatem regi ne contriſtaret eum.

Achimaas non poterat recedere ad nunciandum hæc regi inconſulto Ioab.

QVÆST. XXIV.

QVÆRETVR vlterius, cur Achimaas tantum inſtabat apud Ioab, quòd vellet currere ad Dauid: cur enim ſi deſiderabat non currebat inconſulto Ioab. Reſpondendum quod non licebat alicui de exercitu ire ad nunciandum aliquid Dauid propria auctoritate: ſed ſolùm de mandato Ioab. Quod patet, quia alioquin finito bello licuiſſet cuicunque ire, quo vellet: ſed hoc erat contra diſciplinam militarem, ſcilicet, quòd aliquis recedat de exercitu prius quàm iuſſu ducis ſoluatur exercitus: alioquin erit reus deſertæ aciei, & quia nondum ſolutus fuerat exercitus: nullus poterat ire ad nunciandum Dauid, niſi iuberet Ioab, ideo Achimaas deſiderans iſtud referre, valde inſtitit apud Ioab, quod permitteretur ire. Item patet, quia ipſe iuſſit Chuſi quòd iret, & egit ſibi grates Chuſi de conceſſione nunciationis, ſi tamen licuiſſet ſibi ire eo non iubente, prius iuiſſet. Item patet, quia ſoli duo iuerunt ad nunciandum, ſcilicet, Achimaas, & Chuſi ſicut infra dicitur, & iſti ſunt, qui acceperunt hic licentiam eundi: ſi tamen licuiſſet ſine licentia Ioab ire ad nunciandum, plures alij iuiſſent. *Quid impedit ſi etiam ego curram poſt Chuſi*, id eſt, quid mali eſt, ſi ego curram ad nunciandum poſt Chuſi, ſcilic. nullum malum eſt, ideo curram. Sed dicetur, quomodo dicebat Achimaas: quid impedit, ſi & ego curram, nam iam dixerat ei Ioab impedimentum, ſcilicet, quòd non poterat eſſe nuncius boni rumoris illo die. Dicendum quod Achimaas conceperat non referre mortem Abſalom, ſed ſolam victoriam ſeruorum Dauid, & ſic nihil impediret, quin ipſe iret & bonus nuncius eſſet, ſic enim fecit. Sed dicetur ad quid volebat currere Achimaas, cùm iam cucurriſſet Chuſi, & ille pronunciaret. Dicendum quòd Achimaas erat curſor velociſſimus, & putauit quòd poſſet præcedere Chuſi, quamquã ille prius iuiſſet. Vel aliter, ſcilic. quia intendebat Achimaas ire per aliud iter, ſcil. per iter compẽdij, ita vt non videret eum Chuſi: etiam quia via compẽdij breuior erat, quam ignorabat Chuſi, & Achimaas ſecutus illam cito peruenit ad regem. *Dixitque ei Ioab, quid vis currere fili mi*, id eſt, cur tãtum ſolicitaris ad currendum, q.d. non eſt vtile. In Hebræo habetur: *Si aliquid & ego curram*, vbi dicit litera noſtra, quid impedit ſi etiam ego curram, & idem eſt ſenſus, ſcilicet, ſi aliquid, id eſt, ſi aliquid mali erit, & ego curram, id eſt, me currente, quaſi dicat, non erit malum.

Non eris boni nuncij baiulus, id eſt, ſi curris ad nunciandum aliquid regi, non nunciabis ei bona, ideo melius eſt, quod nihil nuncies, & iſtud eſt quod impediebat, ſed Achimaas non accepit iſtud tanquam impedimentum, *Qui reſpondit, quid enim ſi cucurrero?* id eſt, dato, quòd hoc ſit, quod malum ſequetur, quod ego curram? Non dicebat iſta verba Achimaas tãquam volens ſcire, quid mali ſequeretur de curſu ſuo, ſed ſolùm, vt nimis importunus eſſet, & per importunitatem moueret Ioab ad concedendum ei, quod curreret, & ſic factum eſt: nam dixit ei, quòd curreret ſi volebat. *Et ait ei, curre.* Iſtud non fuit verbum iuſſionis, ſed permiſſionis, ſcilicet, quia tantum me inquietas, ſi vis currere, curre. *Currens ergo Achimaas per viam compendij tranſiuit Chuſi.* Neſciebat Chuſi methodum ad ciuitatem, vt breuiter perueniret, ſed via publica greſſus eſt, Achimaas autem ſciebat viam compendij, & iuit per eam, vnde in breui præceſſit ipſum Chuſi. In Hebræo habetur. *Per viam vallis*, ſcilic. quia compendium illud erat per aliquam vallem, & loca abrupta, via autem publica erat per planum. *Dauid autem ſedebat inter duas portas.* Erat enim Dauid ſolicitus, vt ſciret quid eueniſſet in bello: nam ſciebat, quòd breuiter terminandum eſſet ſiue proſperè ſiue aduersè eueniret. Erant autem iſtę duę portæ vrbis, ſcilicet, quia erant duo muri coniuncti, & quilibet habebat vnam portam, Dauid autem fortè ſedebat in aliqua turri, quæ erat in medio duarum portarum. *Speculator verò, qui erat in faſtigio portæ ſuper murum.* Poterat Dauid ſpeculatorem, vt cerneret, ſi quis veniret, & nunciaret ei, iſte autem erat in faſtigio portæ, id eſt, in altitudine, vel ſummitate, ſcil. in aliqua turri, quæ erat ſuper portam, quia ſic conſueuerunt eſſe turres apud portas vrbium. *Eleuans oculos vidit hominem currentem ſolum.* Iſte erat Achimaas, qui præceſſerat Chuſi per compendium, & iam introierat in viam publicam. *Et exclamans indicauit regi*, ſcilicet, quòd veniret homo ſolus. *Dixitque rex, ſi ſolus eſt, bonus nuncius eſt in ore eius*, id eſt, bona annunciatio. Dauid arguebat proſperum, vel aduerſum rumorem per hoc, quod veniret homo ſolus, vel multi ſimul: nam ſolus erat ſignum boni rumoris, & è contrario. Cauſa eſt, quia victores occupantur circa ſpolia fugientium, & non veniunt immediatè facto bello, ideo ſolent præmittere aliquem ad nunciandum euentum, cùm autem victi fuerint, omnes fugiunt, ideò tunc multi veniunt ſimul, quamquam veniant diuiſi per multas turmas. *Properante autem illo, & accedente propius vidit ſpeculator hominem alterum currentem*, id eſt, iam Achimaas veniebat prope vrbem, quando ſpeculator vidit alium apparere hominem currentem, ſcilicet, Chuſi. *Et vociferans in culmine*, id eſt, clamauit in faſtigio portæ. In Hebræo habetur. *Vocauit portarium*, id eſt, vocauit eum qui cuſtodiebat portas, vt nunciaret regi, litera tamen noſtra dixit, quod clamauit de culmine, eo quod conuenientior litera eſt. Nam iſte non vocauit portarium, ſed ad regem loquebatur. Quod patet, quia rex immediatè reſpõdebat, ſed dicitur, quod vocauit portarium, id eſt, vocauit de porta, nam ſpeculator erat in faſtigio portæ, vt patet in litera. Vel poteſt intelligi ſecũdùm literam Hebraicam, vocauit portarium, id eſt, regem, qui nunc dicitur portarius, quia ſedebat inter duas portas, vt patet in litera. *Apparet mihi alter homo currens ſolus.* Dixit hoc quia erat à longe, & non potuit bene diſtinguere, an fortè alij venirent apud ipſum. *Dixitque rex, & iſte bonus eſt nuncius*, id eſt, etiam iſte bonus nuncius eſt ſicut prior, nam cùm ſolus veniret non ſignificabatur fuga de bello, ſed aduentus ad nunciãdum. Nec obſtat quod iam eſſent duo nuncij, quia ſæpè ſolent multi nuncij mitti, vt ſi vnus non nouit de alio, vt vel aliquis eorum velociſſimè perueniat. *Speculator autem contemplor ait curſum prioris quaſi curſum Achimaas filij Sadoc.* Iam accedebat Achimaas prope vrbem, ita vt poſſet ſpeculator eum cognoſcere, & dixit quod contemplabatur quaſi curſum Achimaas, quia non cognouit eum in habitudine corporis, vel alio ſigno, ſed in ſolo modo currendi, ſcilicet, quia erat velox nimis. *Et ait rex, vir bonus eſt & nuncium portans bonum venit*, id eſt, Achimaas eſt vir bonus, & probatus in bello, & eſt prudens nimis: nec veniret ipſe ad nunciandum aliquid aduerſum, ideo cùm ipſe veniat, ſignum eſt quod bonum nuncium, id eſt, bonam nunciationem apportat. *Clamans autem Achimaas*, ſcilicet, quando acceſſit ad vrbem, & ſtetit coram rege inter duas portas. *Dixit ad regem, ſalue rex.* Modus ſalutandi eſt. In Hebræo habetur. *Pax regi*, ſed idem eſt. *Et adorans regem coram eo pronus in terra*, ſcilicet, Achimaas, quando locutus eſt adorauit regem impendendo ei debitam reuerentiam, & iſta fuit quod iacuit pronus in terra. *Ait benedictus Dominus Deus tuus.* Laudat Deum pro bonis impenſis, & dixit, Dominus Deus tuus, quia quamquam eſſet Deus omniũ, videbatur eſſe ſpecialiter Deus Dauid, quia ſpecialiter miſerebatur eius, & benefaciebat ei, ſic enim dixit Saul ad Samuelem præcedent. libr. cap. 15. ſcilicet, pepercit populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo. *Qui concluſit homines, qui leuauerunt manus ſuas contra dominum meum regem.* Ecce quam cautè reſpondit Achimaas, nam ſolùm tetigit de Iſraelitis, & nihil de Abſalom, cùm nominet homines pluraliter, & dicit: qui leuauerunt manus ſuas contra regem, ſcilicet, rebellauerunt ei volentes alium regem conſtituere, iſtos concluſit Deus, ſcilicet, in manu ſeruorum tuorum: nam occidimus, & fugauimus eos. *Et ait rex, eſt ne pax puero Abſalom.* Certificatus rex de vno proſpero euentu, volebat certificari de ſtatu Abſalom: quia pro illo nimis erat ſolicitus, putans quod poſſet ei euenire aliquod malum, vt quod per errorem, vel caſu poſſet occidi, & maximè à ſagittarijs, quorum iacula perueniunt in longinquum, & interdum in incertum. *Dixitque Achimaas, vidi tumultum magnum cum mitteret Ioab ſeruus tuus ô rex me ſeruum tuum.* Noluit Achimaas eſſe nuncius aduerſitatis, ideò quæſitus de Abſalõ non reſpondit de morte, ſed dixit, vidi tumultum

A multum magnum,id est, magnam turbam,quando mittebat me Ioab ad te,& nescio aliquid aliud.Ecce voluit dissimulare inquantum dixit,vidi tumultum magnum,quasi dicat,quando ego recessi,erat magnus tumultus in castris: & ob hoc ego non potui scire quid factum esset : nec etiam ad hoc attendi nimis,vt citovenirem ad te. *Nec scio aliquid aliud,* scilic.nisi istud quod narraui.

An Achimaas peccauit simulando se nescire mortem Absalonis.

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR, an Achimaas peccauit sic respondendo. Dicendum,quod Achimaas mentitus est : nam dixit se nescire aliud nisi id, quod retulerat , & tamen ipse sciebat de morte Absalom , sed noluit nunciare : hoc autem peccatum fuit, quia Achimaas falsum loquebatur, & ab intentione,nec oportet excusari Achimaas à peccato , quia isti non erant viri alicuius perfectionis , ita vt debeamus propter illos conari ad inueniendas excusationes.Aliquis autem dicet,quòd peccauit solùm venialiter , eò quod erat mendacium officiosum. Sed dicendum , quod non stat,quia mendacium officiosum est illud , quod prodest alicui non principaliter ipsi loquenti, sed alteri , & nulli nocet , hic autem mendacium Achimaas non erat ad vtilitatem alicuius nisi ipsiusmet. Nam non erat ad vtilitatem Dauid,quia illico venturus erat Chusi,qui nunciaret Dauid mortem Absalom , sed vt ipse haberet honorem apud regem , illo non tristato , mentitus est. Item dato, quòd mendacium sit ad vtilitatem loquentis : nimis differt, an sit ad lucrum captandum, vel ad euitandum malum. Primo modo non vocatur mendacium officiosum, secundo autem modo officiosum est : Achimaas vero mentitus est non ad euitandum aliquod malum , quod ei posset euenire , sed ad captandum honorem , scilicet , vt rex honoraret eum , & gratularetur ei , quia prosperos rumores attulerat. Quod patet , quia ipse valde desiderauit venire. Item nimis differt ad excusationem mendacij , quod aliquis præuentus capiatur in angustijs, ita vt necesse sit, vel mentiri, vel carere honore,aut quod aliquis sciens se necessario mentiturum libenter se obtulerit ad faciendum id , in quo deberet mentiri. Primo modo est aliqualis excusatio , cùm peccans sit aliqualiter inuoluntarius , & quodcunque inuoluntarium diminuit de ratione peccati. Secundo modo mentiri , nullo modo est excusabile. Sic fuit de Achimaas , qui sciebat oportere ipsum mentiri,vel regi nunciare mortem Absalom:ideo nullo modo excusatur,nec à toto nec à parte. Sciendum , quod ista litera in multis libris est corrupta : nam in quibusdam libris habetur: vidi tumulum . In alijs vidi cumulum.In alij vidi tumultum, & litera vltima est vera.Ratio est, quia si dixisset vidi tumulũ: ex hoc aliqualiter innuebat mortem Absalonis,scilicet, quod populus astaret tumulo eius. Idem si diceretur , vidi cumulũ, quia cumulus significat terræ congregationem qualis solet esse super sepulchra:sed dixit,vidi tumultum, id est,turbationẽ populi,ideò non potui attendere. Item patet hoc in Hebræo. Nam dicitur ibi : vidi turbam , quæ idem est quod tumultus. *Ad quem rex, transi,ait, & sta,* id est, transi & mane hic. Hoc dicebat , quia Achimaas non attulerat complementum rumoris, cùm nihil diceret de Absalone , & quia sciebat quòd alius nuncius veniebat retro , voluit quòd expectaret Achimaas, vt concordarentur ambo in rumore enunciando , & colligeret ex verbis illorum veritatem. *Cumque ille transisset , & staret,* id est, transiuit vltra regem , & stetit citra ipsum expectando alium nuncium. *Apparuit Chusi.* Tardius iste venit : quia via longiori gressus est , & quia non erat ita velox vt Achimaas. *Et veniens ait,bonum apporto nuncium domine mi rex,* id est,cùm accessit ad regem dixit:bonum nuncium, id est, nunciationem apporto. *Iudicauit enim pro te Dominus hodie,* id est, Deus fecit hodie iudicium vel miraculum pro te, scilic. tradendo inimicos tuos,qui multi erant in manus nostras , qui pauci eramus, *De manu omnium,qui surrexerunt contra te,* id est,Deus dedit tibi vindictam de omnibus,qui surrexerunt contra te.Dicitur autem de manu alicuius .i. de ipsomet, quia iste modus loquendi est Hebraicus. Sic patet Genes. 9. scilicet, sanguinem animarum vestrarum requiram de manu omnium bestiarum.Sic etiam dicitur Ezechiel 3. sanguinem eius de manu tua requiram,id est,de te. *Dixit autem rex ad Chusi: est ne pax puero Absalom?* id est, nunquid Absalom viuit in pace? *Cui respondens Chusi, fiant inquit, sicut puer, inimici Domini mei regis,* id est, oro quod omnes inimici tui fiant sicut Absalom, scilic. moriantur sicut ipse. Et iste modus est apud Hebræos nunciandi malum de aliquo.Sic enim dixit Abigail ad Dauid præced.libr.ca.25.fiant sicut Nabal omnes inimici Domini mei regis, scilicet, ita stulti,& miseri.*Et vniuersi,qui consurgunt aduersus eum in malum,* id est omnes qui moliuntur malum contra te,& rebellant tibi,fiant sicut Absalom.

Contristatus itaque. Hic ponitur quartum,scil. lamentatio filij: nam plorauit Dauid valde pro Absalom:& dicitur. *Contristatus itaque rex* , id est,audito sermone Chusi intellexit Absalom esse mortuum,& per hoc tristatus est valde : quamquam non fuisset sibi nunciatus modus mortis , vel quis occidisset eum. *Ascendit cænaculum portæ,& fleuit,* id est,nunc erat Dauid in loco publico inter duas portas , & audita morte Absalom ascendit cænaculum portæ,id est,in quoddam palatium , quod erat super portam vrbis.In Hebręo habetur. *Ascendit cameram.* & idem est.fecit autem hoc rex,quia volebat plorare pro filio suo,& noluit plorare in publico , eò quod erat quædam regis indignitas publicè plorare , etiam quia plorantes immutant vultus suos,& efficiuntur modicæ reuerentiæ, imò deturpati: regem autem semper oportet apparere cum magna grauitate, cùm sit vir maximæ auctoritatis : ideò noluit plorare in publico , sed ascendit ad cameram , vt solus ploraret : & tamen motus dolore magno non seruauit modestiam , nam voces magnas emittebat,ita vt audiretur foris. Sic patet sequent.ca. scilic.rex operuit caput suum,& clamabat voce magna: fili mi Absalom. *Et sic loquebatur vadens.* Ponuntur hic verba planctus Dauid,quæ sequuntur.*Fili mi Absalom, Absalom fili mi.* Ista verba repetebat Dauid sępè ex amaritudine,sicut solent facere plangentes.

Contristatio Dauid ꝑ mortẽ Absalonis.

Quare facta est repetitio verborum à Dauid.

QVÆST. XXVI.

QVAERETVR circa repetitionem istorum verborum cur facta sit.Respondet Rab.Sab.quod octo vicibus repetuntur ista verba hic, quia Dauid in 7. vicibus eduxit animam Absalom de septem mansionibus inferni , & in octaua vice posuit eam ad portam horti paradisi. Idem recitat Rab. Dauid Kimhi. Sed ista ridicula sunt , quia præsupponunt isti esse in inferno septem mansiones,& quod anima Absalom erat in vltima. Sed istud falsum est , quia solùm distinguuntur quatuor loca inferni secundùm quatuor conditiones, vel status existentium ibi. Quædam pars est infernus damnatorum pro illis, qui in peccato mortali decedunt , vbi pœna æterna est. Secundus locus est purgatorius ignis,vbi sunt animæ illorum,qui in charitate decedentes inexpleta tamen satisfactione aliquid habent de quo puniantur, & ista pœna temporalis est: nam nullus vltra diem iudicij ibi manebit. Tertius locus est eorum,qui sine aliquo peccato actuali decesserunt habentes tamen originalem maculam, qui locus nullam pœnam habet sensibilem,sed solam priuationem boni , quæ in æternum manebit. Quartus locus erat limbus sanctorum , in quo viri iusti , & omnes morientes in innocentia vsque ad Christi passionem manebant nondum aperta ianua vitæ æternæ , Absalom aũt non manebat in sinu sanctorum,quia ipsi Hebręi volunt, quòd Absalom mortuus fuerit in peccato , etiam non erat in lymbo puerorum,quia ibi solùm sunt , qui ante circuncisionem moriebantur. Absalom autem iam circuncisus erat, vnde non poterat mori in peccato originali: etiam non erat in purgatorio , quia non mortuus est in charitate , vt ipsi Hebræi volunt,ideò erat in inferno damnatorum,sed ibi non assignantur septem loca; cùm sit idem status omnium manẽtium ibi,quamquam non sit æqualitas pœnarum.Item errant, quia dicunt , quod de inferno damnatorum anima Absalom ducta est ad paradisum,nam ibi non est redemptio vlla. Item errant,quia dicunt , quòd in octaua vice anima Absalom ducta est ad portam horti paradisi , in quo volunt quod animæ virorum bonorum sint in paradiso terrestri , quia ibi est hort⁹ & non in cælo,sed falsum est. Item errant,quia volunt quod

Resp. rabbi. ridicula.

Quatuor loca inferni.

anima

Mẽdacium quãdo dicatur officiosum sine peccato.

anima Abſalom manſerit ad portam paradiſi, quia oportet vel animam eſſe in paradiſo, vel in alio de quatuor receptaculis, & non poteſt manere ad portam alicuius iſtorum, quia illud eſt manere extra omnia. Item errant, quia putant quòd per planctum Dauid anima Abſalom potuit liberari à pœna, quia planctus ille non erat meritorius, cùm Dauid non ploraret niſi ex compaſſione filij ſui, quia filius erat, & iſta cùm fiant ex affectione naturali, ad merendum vel ad ſatisfaciendum nihil proficiunt. *Opinio Nicol.* Conſiderandum vlterius quod Nicolaus dicit, quòd Dauid ſex vicibus dixit: fili mi Abſalom ad compatiendum pro ſex pœnis, quæ ſunt in inferno. Habentur autem quatuor vices hic, & duæ ſequent. cap. Et eſt ſenſus quòd Dauid credebat Abſalonem eſſe in inferno, quia mortuus fuerat in peccato mortali. Sunt autem ſex pœnæ inferni, ſcilicet, pœna priuationis bonorum vitæ æternæ, quæ vocatur pœna damni, eſt pœna ſenſus in toleratione malorum, eſt ſtridor, eſt fletus, ſunt exteriores tenebræ, eſt duratio ſine fine, & pro ijs ſex condoluit ſibi dicendo ſex vicibus, fili mi Abſalom. Sed iſta applicatio non ſtat. Primò quia non ſolùm ſex, ſed etiam octo vicibus hoc dixit, vt patet in litera Hebraica: litera tamen noſtra non curauit repetere toties idem verbum, quia inutile erat, ideò non poteſt ſumi ex hoc ratio ſignificationis. Item etiam ex litera Hebraica non poteſt ſumi iſta ſignificatio, quia quamquam ſolùm ponatur ibi octo vicibus, fortè dixit plus quam trigeſies. Nam non dicitur in litera quod dixit ſolùm iſta, ſed quod ſic loquebatur vadēs, ſcilicet, fili mi Abſalom. Item non ſtat applicatio, quia pœnę inferni non ſolùm ſunt ſex, ſed etiam à quibuſdam ponuntur nouem, & ab alijs plures. Item non ponitur hic pœna grauiſſima inferni, ſcilicet, vermis conſcientiæ, de qua Iſaiæ vlt. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Vermis tamen non poteſt propriè poni inter pœnas damni, quia eſt aliquid poſitiuum. Non eſt etiam inter pœnas ſenſus, quia non pertinet ad exteriora, ſed de hoc dicetur Matth. 25. cap. Item non eſt propria connumeratio pœnarum, cùm diſtinguitur pœna ſenſus contra pœnam ſtridoris & fletus, quia iſta pœnæ ſenſus ſunt, & non poteſt connumerari genus contra ſpeciem. *Reſp. auctorit.* Dicendum ergo quòd non ponitur hic ſex vicibus fili mi Abſalom ad ſignandū aliquid, ſed per accidēs, quia ita poterat poni decem vicibus, vel pluribus, aut ſolū bis. Quod patet, quia non totiens ponitur hic ſicut in Hebræo, ſed ibi octo vicibus. Hic autem ſex: & veriſimile eſt, quòd Dauid pluribus vicibus iſta dixerit repetendo dolorem ſuum.

An liceat dolere pro damnatis.

QVÆST. XXVII.

QVÆRETVR vlterius, quia dixit hic Nicolaus, quòd Dauid dixerat ſex vicibus, fili mi, ad compatiendum pro ſex pœnis, quæ ſunt apud inferos, an liceat homini dolere pro his, qui apud inferos ſunt. Reſpondendum quod aut conſtat aliquem eſſe apud inferos, aut non: ſi non conſtet, quantumcunq; moriatur factis magnis peccatis, licet homini dolere pro illo, & orare & benefacere: eò quod potuit homo in extrema parte vitæ dolere pro peccato, & remiſſionem habebit. Si autem conſtet aliquem eſſe apud inferos eo modo, quo conſtare poteſt. Dicendum quod pro hoc nefas eſt orare, vel bene agere, vt ad locum ſalutis redeat, quia hoc impoſſibile eſt: & cùm voluntas Dei ſit in hac parte immobilis, ſi quis conetur orando Dei mutare ſententiam, vel putat illam eſſe mutabilem, offenſio magna Dei eſt, licet tamen dolere pro illis, qui ibi ſunt, compatiendo, & non orando, ſcil. quod patiuntur tam acres pœnas. Sic enim eſt in luctu mortuorum, nam licet flere pro mortuis, ille tamen fletus non eſt, vt mortui illi reſurgant, vel vt peccata eis condonentur, ſed ad oſtendendum ſigna compaſſionis. Si quis ergo ſciens amicum, aut filium, vel cognatum in inferno eſſe, compatiatur ei, quia ſic perijt, non orando pro illo, non peccat, quia compaſſio noſtra non repugnat immobilitati ſententiæ Dei. Sic autem Dauid dato quod ſciret Abſalom eſſe in inferno, poterat lugere pro illo compatiendo ſibi, fortè pluſquam pro morte temporali. *Quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te.* Hoc dicebat Dauid ex nimio dolore, & quia valde diligebat Abſalom, licèt offendiſſet eum nimis.

An Dauid peccaret, dicendo, quòd volebat mori pro Abſalom, & an liceat alicui homini mori pro alio.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRITVR an Dauid peccaret dicendo, quod vellet mori pro Abſalone. Reſpondendum quod dubium conſiſtit in hoc, ſcilicet, ſi licet alicui pro alio ſponte mori, ita vt ipſe velit mori, ne alius moriatur. Reſpondendum quod abſolutè non licet alicui pro alio mori, vel ſe exponere ſolùm, ne alius moriatur, licet tamen, quòd ſe exponat aliquis in dubio ad mortem pro alio, ſcilicet, vt defendat eum: Vel interdum, vt adiuuet contra hoſtem. Si tamen aliquis occidendus eſt pro crimine, vel alia cauſa: non licet alicui quantumcunque amico exponere ſe, vt ipſe occidatur, vt alius viuat: quia tunc iſte deſideraret mortem innocentis, & conferret ad illam directè, ſicut aliqua cauſa. Item peccaret contra ordinem charitatis, quia non debet quis diligere alium plus quàm ſe: ſed qui vult mori, ne alius moriatur, diligit alium plus quàm ſe, ergo peccat. In morte autem, quam quis ſubit in dubio pro alio, non eſt ſic, quia cùm mors incerta eſt, non vult quis mori, ſed ſolùm adiuuare amicum, licèt ex illo poſſit ſequi mors: nam indifferens eſt mori, vel euadere, ideo non eſt deſiderium mortis innocentis. Etiam non diligit hoc modo quis alium plus quàm ſeipſum, quia non moritur, vt alius non pereat, ſed exponit ſe periculo, vt alius non moriatur. Sed obijcietur, quod directè aliquis poſſit mori, & velle mori, ne alius moriatur: quia quod cadit ſub charitate non eſt peccatū, ſed charitatis perfectiſſimæ eſt mori pro alio, ſicut Chriſtus dixit: maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis: ergo licet nobis mori pro amicis.

Reſpondendum quod hoc non intelligitur de poſitione animæ, quando quis volens mortem directè moritur, vt alius non moriatur, ſed de poſitione animæ ad pericula, in quibus non eſt mors certa, licèt magis præſumatur de morte quàm de vita, & quando mors illa non venit ſponte, ſed ex neceſſitate, ſcilicet, ſi quis in illam incidat defendendo amicum, & iſta eſt maxima charitas, quia nō habet homo maiora bona quàm vitam ſuam: quam exponit periculis pro amico. Aliter fortè poſſet aliquis exponere auctoritatem illam de morte certa, quam aliquis voluntariè ſubit: & ſic Chriſtus mortuus eſt ſponte pro nobis mori volens, & ſciens ſe moriturum, ſed hoc in Chriſto ſpeciale fuit. Aliquis fortè dicet, quod quamquam nullus obligetur ad tam perfectum actum charitatis, ſicut fuit in Chriſto: tamen ſi quis vult illum habere, non peccabit, ſed potius laudabitur, quia eſt opus ſupererogationis. Dicendum quod adhuc mors Chriſti non fuit ſuper iſtam regulam datam, nam Chriſtus non mortuus eſt, ne nos moreremur, ſed vt liberaremur à peccatis, nos autem ſi moriamur pro alio, non poſſumus mori, vt tollantur peccata ſua, ſed ſolùm vt non moriatur alius: quia mors vnius hominis non proficit alteri ad remiſſionem peccatorum, ſed hoc in ſolo Chriſto eſt, qui Deus eſt & homo, ideo per mortem ſuam poteſt mereri remiſſionem peccatorum, quia mors ſua eſt meriti infiniti: ſi tamen mors Chriſti non profeciſſet nobis niſi vt vnus de nobis liberaretur à morte temporali, & non proficeret ad remiſſionem peccatorum, non licuiſſet Chriſto pro nobis mori: ideo non ſtat in Chriſto inconueniens, quod in nobis, ſcilicet, quod moriendo pro nobis diligat nos plus quàm ſe, quia Chriſtus mortuus eſt in carne, vt animas noſtras liberaret à morte, quilibet autem homo tenetur plus diligere animam alterius, quàm corpus ſui ipſius, & tamen non debet diligere plus corpus alterius quàm ſuiipſius: homo tamen quando pro alio homine moritur, ſolū moritur, vt ille non moriatur, & ſic plus diligit corpus illius quā corpus ſuum, & vitam illius quàm vitam ſuam. Item non ſtat aliud inconueniens, ſcilicet, quod homo moriens pro alio vult mortem innocentis. Nam iſtud culpabile eſt in quantum homo vult mortem ſuam, & non eſt penitus dominus ſuiipſius, ſed offendit Deum, cuius poſſeſſio eſt. Se autem non offendit, vt declarat Ariſt. 5. Ethic. & habitum eſt præce. c. qu. 19. in morte Achitophel. Chriſtus tamen erat Dominus ſuiipſius, eo quod erat Deus, ideo quamquam vellet ſe innocentem mori, non peccabat.

Chriſtꝰ quare mortuꝰ eſt.

A peccabat. Item mors Christi erat quasi non mors, eo quod in potestate sua erat illico vt moreretur reuiuiscere: sic enim dixit Ioann. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. In nobis autem est potestas moriendi, sed non resumendi animam, ideò in nobis est propria mors. Patet igitur quòd non licet alicui offerre se occidendum, ne alius occidatur: & consequenter non licet illud velle, nec dicere. De Dauid autem dicendum, quòd non licebat ei velle mori ne moreretur Absalom, immò etiam dicendum quod dato quod licuisset, Dauid noluisset hoc: sed dicebat ista verba ad expressionem doloris magni, & non peccabat illa dicendo, quia multa licent hominibus in dolore, quæ aliàs non licent. *Absalom fili mi, fili mi Absalom.* Repetitio est sæpius facta eorundem verborum ad exaggerandum dolorem.

Capit. XIX.

Nunciatum est autem Ioab, quòd rex fleret, & lugeret filium suum. Et versa est victoria in luctum in die illa omni populo. Audiuit enim omnis populus in die illa dici, dolet rex super filio suo.

B Dictvm est in præcedentibus qualiter Absalom Dei iudicio moritur. Hic agitur qualiter Dauid Dei beneficio in regnum reducitur. Et diuiditur in quatuor partes. Primo ponitur Dauid consolatio, secundò consolati ab omnibus tribubus receptio, ibi. *Omnis quoque populus.* Tertiò recepti in domum suam reductio, ibi. *Et reuersus est rex.* Quartò reducentium concertatio, ibi. *Omnis autem populus Iuda.*

An ordo continuatus sit ad præcedentia.

Qvaest. I.

Qværetvr de his, quæ habentur hic, an habeant ordinem continuatum ad præcedentia. Et an fuerint facta immediatè post illa. Respondendum quod hic est ordo continuus: nam supra dictum est, quomodo Dauid plorabat pro morte Absalom, hic autem dicitur, quomodo cessauit à fletu, sed istud post illa est. Etiam supra dicebatur, quomodo Dauid erat fugitiuus trans Iordanem, hic autem dicitur, quomodo reductus est in Ierusalem. Ad secundum dicendum quod ista fuerunt facta immediatè post præcedentia, s. eodem die. Nam eo die quo Dauid plorabat Absalom, vt supra dicitur, reuersi sunt viri eius de bello, & Ioab suasit Dauid, vt cessaret à planctu, de quo hic dicitur. *Nunciatum est autem Ioab.* Istud fuit ei nunciatum in via dum veniret de bello. Fortè enim Achimaas, vel aliquis alius de seruis Dauid iuit ad nunciandum illud Ioab antequam veniret in vrbem, vt videret quid super hoc expediret fieri. *Quòd rex fleret, & lugeret filium suum.* Flere & lugere ponuntur hic tanquam distincta, quia vnum significat solam lachrymarum emissionem, aliud verò signat clamationem, vtrumque enim faciebat Dauid, nam operuit vultum suum, & clamabat voce magna, infr. in litera.

C *An peccauerit Dauid flendo pro Absalom.*

Qvaest. II.

Arguitur 1. Qværetvr, an peccauit Dauid flendo nunc pro Absalom. Aliquis dicet quod sic, quia Ioab increpuit valde Dauid pro hoc fletu, sed ille nō fuisset ausus increpare regem, *Secūdò* nisi ex valde iusta causa, ergo Dauid male egerat flendo. Item Dauid cessauit à fletu admonitus à Ioab, si tamen non fuisset fletus iniustus, non cessasset, ergo peccabat flendo. Respondendum quod Dauid non peccauit flendo, quia cuilibet licitum est compati patientibus, & à fortiori ipsis morientibus, potissimè autem cognatis, sic ergo cum esset Absalom filius Dauid, licebat ei pro illo lugere. Nec obstat si dicas, quod erat Absalom vir pessimus, ideò non erat dolendum de eo: nam cum moriente crimina extinguuntur, ita vt etiam iam de iure accusari nequeant, vt patet in Decretis 23. dist. c. quorundam. Ergo à fortiori potest eis iam pietatis officium impendi: sic enim ipse Dauid pugnauit contra Idumæos, & occidit illos, quia mali erāt, postea tamen compatiens illis officium sepulturæ exhibuit. sequ. libr. c. 11. à fortiori ergo poterant hæc fieri in filio quamquam viuens malus fuisset. Ad primam rationem in contrarium dicendum quod Ioab increpuit Dauid, non quia peccabat faciendo, sed quia illud vertebatur in magnum damnum suum, scil. quia si perseueraſſet in fletu, omnes viri sui recessissent ab illo ista nocte, & constituissent fortè alium regem, vt patet infra in litera: Dauid autem poterat increpari à Ioab, non solùm pro peccatis, sed etiam pro illis, quę essent contra honorem suum, & vtilitatem. Ad secundum dicendum quod Dauid admonitus à Ioab cessauit à fletu, non tanquam malè egisset à principio, sed quia inutiliter agebat, & sequeretur magnum damnum ex hoc, & sic interdū oportet cessare à bonis propter aliquam causam, sic dicitur Psal. 38. Posui ori meo custodiam, cùm cōsisteret peccator aduersum me, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, i. cessaui à bona operatione propter aduersantes. Sic etiam interdum cessatur à bono propter scandalum, & ita erat hic, quia si fleret Dauid, scandalizaretur populus, & recederet ab eo. Vnde non fuit ei liberum agere, quod volebat. *Et versa est victoria in die illa in luctu omni populo*, scilicet, populus veniebat valde gaudens de bello obtenta victoria, credens quod Dauid faceret magnum gaudium, & lætarentur simul. Nunc autem cognito, quod Dauid doleret de morte filij, de qua illi gaudebant, inceperunt tristari tanquam nihil fuisset, quod egerant: immo tanquam esset mala victoria. *Audiuit enim populus in die illa.* Scilicet, die, qua veniebat de bello, & antequam intraret in ciuitatem, vt patet infra, cùm dicitur, & declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem. *Dolet rex super filio suo.* Istud audierunt in itinere, quia vt dictum est aliquis nuncius venerat ad Ioab, qui retulerat regem dolere, & tunc populus cognouit, quòd rex lugebat. *Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem.* Id est, noluit ingredi, quia nolebat introire ad planctum, cùm potius expectaret gaudium, & hilaritatem regis pro victoria: & non introierunt illa die, quia putabant, quod fortè rex mutaret propositum, & cessans à fletu reciperet eos sequenti die cum gaudio. In Hebræo habetur. *Populus furabatur se, ne veniret in ciuitatem.* Et idem est, sed est modus loquendi grossus, nam dicitur aliquis furari se ab alio, quando declinat ab illo, & ita populus declinabat nunc, vt non veniret in ciuitatem. *Quomodo declinare solet populus versus, & fugiens de bello.* Id est, sicut cùm populus superatur in bello, & fugit, erubescit venire in vrbes suas, ita serui Dauid quamquam obtinuissent victoriā, quia videbant quod Dauid tristabatur de illa, erubuerunt intrare in vrbem, cùm venirent sub spe magnæ gloriationis, & nunc valde confusi sunt. *Porrò rex operuit caput suum, & clamabat voce magna.* Iste modus erat lugentium antiquitus, quod capita velarent præ tristitia. Nam erat hominibus cōsuetum tempore gaudij caput habere discoopertum, ideò è cōtrario tempore luctus operiebant caput. Clamabat autem rex voce magna, & istud iam erat sibi inhonestum, quia non solùm regibus, qui cæteros virtute præcellere debent, sed etiam quibuscunque inferioribus viris non conuenit voce magna plangere, quia istud muliebre est, Dauid tamen præ magnitudine doloris faciebat hæc. *Fili mi Absalom, Absalom fili mi.* Iste est plāctus sæpè repetitus. Credendum est enim quod alia verba interponeret Dauid, quia ipse nouerat optimè plangere, sicut patet in planctu, quem fecit super Saulem, & Ionatham supra primo: & etiam super Abner supr. 3. & patet hoc, quia dicebat, quis tribuat mihi, vt ego moriar pro te, præced. c. maximè tamen repetebat ista verba, s. fili mi Absalom. *Ingressus ergo Ioab ad regem in domum.* Iste erat confidentior erga regem omnibus seruis eius, eò quod maior erat in tota domo, s. princeps belli. Etiam quia cognatus erat Dauid, scilicet, filius sororis eius, & non timebat aliquod malum sibi infligi, quamquam loqueretur regi aliqua dura. Iste enim ingressus est in ciuitatem, & in domum regis dimisso toto exercitu extra vrbē, vt ipse immutaret regem, & facto hoc reuersus est ad exercitum, & omnes introierunt in vrbem. *Dixit, confudisti hodie vultus omnium seruorum tuorum.* Id est, posuisti eos in verecundia magna, quia ipsi putabant, quòd tu lætareris valde in reditu eorum de bello, & agens diem festum dares illis munera: nunc autē quia doles de victoria eorū, innuis quòd non placet tibi id, quod egerūt,

Ad 1. rationem.

Ad 2.

D

E

F

& quod

A

& quod non diligas eos,& iſta eſt confuſio ſua,propter quam ita declinant à te velut ſi fugiſſent de bello. *Qui ſaluam fecerunt animam tuam.* Scilicet, perſequendo, & ſuperando inimicos tuos : quia ſi nunc viri Dauid non præualuiſſent contra Abſalonem,ſed è contrario, ipſe occidiſſet Dauid, & omnes, qui cum eo erant, vt infra dicitur : & liberatus fuit Dauid ab hoc, labore ſeruorum ſuorum, ideò iniuſte agebat confundendo facies eorum,ſcilicet, innuendo, quòd non placeret ei de hac victoria. Eſt enim iſtud genus maximę ingratitudinis, cùm non ſolùm pro beneficio ſuſcepto nihil rependimus, ſed etiam illud non fuiſſe nobis vtile, vel non placuiſſe demonſtramus. *Et animam filiorum tuorum.* Etiam liberauerunt ſerui tui animas filiorum tuorum à morte.

Quomodo dicitur,quòd per mortem Abſalom ſaluata ſit anima filiorum Dauid.

QVÆST. III.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quod liberauerunt animas filiorum Dauid, quia ille dicitur liberari à morte, qui aliàs moriturus eſſet, niſi prouideretur ei: ſed filij Dauid non erant morituri. Nam ſupra decimo ſeptimo dicitur: vnum virum tu quæris,& omnis populus erit in pace, id eſt, ſolùm tu quæris mortem vnius viri,ſcilicet,Dauid. Et iterum ibidem : percutiam regem deſolatum, & reducam vniuerſum populum : ergo ſolum volebat occidere regem, & reliquos ſubijcere ſeruituti Abſalom. Reſpondendum quod ſi Abſalom præualuiſſet contra Dauid,occidiſſet omnes filios Dauid. Primo quia fortè aliquis erat maior eo,cui potiùs cõpetebat regnum,ſ.Celaab,qui fuit genitus ante Abſalom,ſup. 3.c. Item regnum promiſſum erat à Deo Salomoni, & ſi hoc ſciret Abſalom, ne impediret eum Salomon, interficeret ipſum. Item cùm obtinuiſſet Abſalom regnum per iniquitatem non poterat illud tenere licitè, ideo fortè ſerui ſui inſurgerent in eum,& deponerent de regno inſtituẽtes alium de filijs Dauid, qui licitè obtineret illud: vt ergo nullus maneret,ad quẽ regnum deuolui poſſet, vellet occidere omnes. Item fortè filij Dauid videntes quod Abſalom iniuſtiſſime ſe habuiſſet ad patrem, inſurrexiſſent in eum, & occidiſſent: vt ergo non inſurgerent,ipſe præoccuparet occidere omnes. Simile autem horum habetur 2.Paral.21.de Ioram rege Iuda: nam ipſe poſtquam inſtitutus eſt in regem, occidit omnes fratres ſuos, & fortè vt ſecurius regnaret. Item quod occidiſſet Salomonem, ſi cognouiſſet promiſſionem factam ei à Deo. Patet, quia timeret quod ille auferret ei regnum, & faceret ſicut ipſemet Salomon fecit poſtea Ieroboam, cui propheta Ahias dixerat, quòd regnaturus eſſet, & Salomon voluit tenere eum,vt occideret. Ieroboam verò fugit in Aegyptum vſque ad mortem Salomonis:ſequen.libr.c.11.Item quod occideret fratres ſuos, ſi fortè ad illos magis pertinebat ius regnandi quàm ad eum, apparet. Nam Abimelech filius Gedeonis ex concubina, habuit ſeptuaginta fratres legitimos, quibus competebat ſucceſſio patris,& ei nullo modo,quia erat illegitimus, ideò occidit omnes ſeptuaginta, vt non maneret aliquis, ad quẽ pertineret ius: vt patet Iudi.9. Item quod occidiſſet fratres,ne eũ in regno perturbarent,patet, quia Salomõ cùm videret quod
C Adonias frater eius moliretur ad regnum per quaſdam fraudes, ſ. petendo in vxorem eam, quæ fuerat vxor regis, Salomon occidit eum.ſequent.libr.c.2.non eſt ergo dubitandum, quin omnes fratres ſuos occideret Abſalom. Ad rationem in contrarium dicendum, quod Abſalom quærebat vnum virũ, ſcilicet,Dauid ſingulariter,quia ille erat,qui directè prohibebat eum regnare, & tamen minus principaliter quærebat animas omnium, qui poſſent eum impedire in regnando, & iſti erant fratres ſui. Aliter poteſt dici quod Abſalom quęrebat animam Dauid, & etiam filiorum ſuorum : & cùm dicitur,vnum virum tu quæris: intelligitur cum domo ſua, ſ. quod volebat illum,& totam domum ſuam delere. Et patet, quia dicitur ibi,& omnis populus erit in pace,ſ. omnes homines populares non habentes aliquem,quem in regem accipiant, niſi te.Et patet,quia non intelliguntur nomine populi filij regis, ſed nomine regis cùm ſint in familia ſua. *Et anima filiarum tuarum*.i.etiam liberauerunt filias tuas à morte.

D

An Dauid filias habuerit.

QVÆST. IV.

QVAERETVR, quomodo dicatur de filiabus Dauid, nam non legitur habuiſſe filias,immo nec aliquã.Quod patet, quia ſupra tertio ponuntur filij, quos habuit Dauid in Hebron,& inter eos nulla eſt fœmina, & ſupra. 5. ponuntur omnes filij,quos habuit poſtea in Ieruſalem, & etiam ibi non eſt aliqua fœmina.Reſpondendum,quod Dauid filias habuit ſicut hic dicitur, nec valet argumentum quod illæ non deſcribuntur,quia multa ſubticet ſcriptura,quę tamen facta ſunt,& ratio huius videtur, quia ſcriptura præcipuè vult agere mentionem de viris, eò quod per eos tenditur linea generationis, & non per fœminas.Sed adhuc dicendum, quod Dauid ex vxoribus ſuis ſolùm habuit vnam filiam, ſ. Thamar,vt patet 1. Paralipp.3. vbi computatis omnibus filijs Dauid,ſubditur,hi omnes habuerunt ſororem Thamar:& tunc poteſt dici,quòd ſolum habuit Dauid vnam filiam, licèt dicatur habere filias, quia habens vnum filium dicitur habere filios. Sic patet Gen. 46. vbi ponitur genealogia filiorum Iacob. Et dicitur filij Dã Huſim, & ſic ſolùm erat Huſim filius Dan, vt ibi patet,& tamen dicitur habere filios : ſic etiam ex modo loquendi iuris humani dicitur habere filios, qui vnicum habet, ſic patet.ff. de verb.ſignifi.l. liberorum. Poteſt tamen adhuc dici, quod habuit Dauid multas filias, quia licèt ex vxoribus non habuit niſi Thamar,potuit habere ex concubinis. Quod patet, quia in computatione filiorum Dauid nunquam exprimuntur filij concubinarum. Quod patet 1.Paralip.3.cùm enumeratis omnibus filijs Dauid,qui ponuntur ſupr.3. & 5. ſubditur,omnes hi filij Dauid abſque filijs concubinarum,habuerunt ſororem Thamar: & ſic ſicut non exprimuntur filij concubinarum,ita etiam nec filiæ, & ſic potuit habere multas. Ioab autem loquebatur hic de omnibus filijs, & filiabus Dauid. *Et animam vxorum tuarum.* Habuit enim Dauid plures vxores,& omnes hæ liberatæ ſunt. Patet quia ſex vxores accepit, dum eſſet in Hebron.ſupr.3.& poſtea accepit alias dum eſſet in Ieruſalem. ſupr.5.& 1.Paralip.3.*Et concubinarum tuarum.* Habuit etiam Dauid concubinas multas. Quod patet, quia reliquit decem ad cuſtodiam domus,quando fugit de Ieruſalem, ſup.15.& 16.& ex hoc apparet, quod iſtæ non eſſent vxores, ſed veræ concubinæ, quia diſtinguitur hic inter vxores & concubinas. Nec valet, ſi dicas, quod concubinæ ſunt vxores minus principales,quia ad hoc reſponſum eſt ſupr.5. & 12.

E

Cùm fœminæ non eſſent perituræ cur liberatæ dicantur.

QVÆST. V.

QVÆRITVR, quomodo dicitur, quod liberatæ ſunt filiæ,vxores,& concubinæ. Nam iſtæ, quia fœminæ erant, non erant perituræ: ſic enim intelligebat Dauid, ideo quando fugit de Ieruſalem,non reliquit aliquos viros ad cuſtodiam domus,ſed ſolùm decẽ concubinas.ſupr.15. Reſpondendum quod fœminæ non erant occidendæ, ideo non liberabantur à morte, ſed liberabantur à miſeria, & ſeruitute, quia ſi Abſalom occidiſſet Dauid, tota familia Dauid fuiſſet
F abiecta, & eſſent vxores, & concubinæ eius ſine honore: ſic enim dixit Bethſabee ad Dauid, quod quando ipſe moreretur,maneret ipſa in miſeria,inquiens: eritque cum dormierit Dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ego, & Salomõ filius meus peccatores,id eſt,miſerabilem, & abiectam vitam habentes. Ita etiam futurum eſſet de omnibus alijs vxoribus, & cõcubinis Dauid,& filiabus, quia quælibet dicere poterat, quod dixit Bethſabee ſeq.li.c.1.& ab hac miſeria liberauerunt ſerui Dauid filias,& vxores,& concubinas eius. *Diligis odientes te.* Iſta erat increpatio,& vera erat,quia Dauid diligebat Abſalom, qui tamen eum habebat exoſum. *Et odio habes diligentes te.* Iſtud erat falſum, quia licèt Dauid ex affectione naturali diligeret Abſalonem filium ſuum, qui eum habebat exoſum, tamen neminem de his, qui diligebant eum,Dauid oderat. Dixit tamen hoc Ioab ſub hac intentione, ſ. quod Dauid habebat exoſos ſeruos ſuos,qui diligebant eum, ſed hoc falſum eſt.Modus etiam probandi hoc non erat conueniens,quia ex

A eo quod Dauid plorabat mortuo Abſalone, arguebat Ioab, quod nõ diligeret Dauid milites ſuos, ſed ſolùm Abſalonem. *Et oſtendiſti hodie, quòd non curas de ducibus tuis.* Scilicet, de me, & Abiſai, & Hethai, & de tribunis, & centurionibus, iſti enim omnes erant principes belli, præced. c. *Et de ſeruis tuis.* Iſti erant alij bellatores, qui nullum ducatum, vel præpoſituram habebant in bello, ſed erant ordinati ſub ducibus: & dicit Ioab, quod Dauid non curabat de his, qui a venientibus eis de bello obtenta victoria non allocutus eſt gratè, ſed flebat pro Abſalone tanquam illi nihil egiſſent. In Hebræo habetur. *Oſtendiſti hodie, quòd non tibi duces nec ſerui.* Id eſt, oſtendiſti quod nõ habes duces, nec ſeruos, ſ. ita habes eos abiectos, & non curas de eis, quaſi non haberes illos. *Et verè cognoui modo, ſi Abſalom viueret, & nos omnes occubuiſſemus, tunc placeret tibi.* Id eſt, in hoc cognoui, quòd ſi omnes nos mortui fuiſſemus, & viueret Abſalõ, quod placeret tibi, quia nunc nobis viuentibus, & obtinentibus victoriam luges, & tamen neceſſe erat, quod vel ſuccumberet ille, vel nos: ergo cum lugeas illo ſuccumbente, videtur quod non luxiſſes, ſi nos mortui fuiſſemus. In hoc tamen falſum dicebat Ioab, quia non placuiſſet Dauid quod mortui fuiſſent omnes ſerui ſui, & viueret Abſalom, quia tunc non ſolùm eſſet pœna ſeruorum ſuorum mortuorum, ſed etiam ipſius Dauid, quia Abſalom obtenta victoria irruiſſet ſuper Dauid ad occidendum eum. *Nunc igitur ſurge & procede.* Id eſt, nunc ſurge de luctu, & procede, ſcilic. in publicum ad recipiẽdum ſeruos tuos venientes de bello. *Et alloquens ſatisfac ſeruis tuis.* i. loquere eis gratè tanquam gaudens nimis de victoria, & da eis gratias,
B quòd ſe expoſuerunt ad mortem pro te, & præualuerunt contra hoſtes tuos. Et dicitur ſatisfac. id eſt, ſatisfac eis in verbis, ſ. loquendo eis grate, & ſignificando quod gaudes nimis de opere eorum, & iſta erit eis ſatisfactio, quia ſolùm volunt videre, quod tibi in hoc ſeruierint. Alij exponunt ſatisfac, ſcilicet, promittendo eis munera, quia ſe expoſuerunt pro te ad mortem. *Iuro enim tibi per dominum.* Iſtud ponitur ad confirmationem, quia adhuc Dauid videbatur habere animum pertinacem in planctu, ideò aſſeruit ei ſub iuramento quod damnum eueniret ei ex planctu. *Quòd ſi non exieris.* Scilicet, ad loquendum ſeruis tuis gratè, & ceſſaueris à planctu. *Nec vnus quidem remanſurus ſit tecum nocte hac.* Id eſt, omnes recedent à te, quia videntes, quod tu doles de bono opere eorum, ſcient quòd non diligis ipſos, & inquirent alium dominum, ſcilicet, fortè facient aliquem de filijs tuis regem. *Et peius erit hoc tibi.* Scilicet, ſi omnes recedunt à te. *Quam omnia mala, quæ venerunt ſuper te ab adoleſcentia tua vſque in præſens.* Scilicet, omnia alia mala, quæ fuerunt tibi ab adoleſcentia tua, fuerunt remediabilia, quia habuiſti ſemper aliquos adiutores. Nunc autem nullos habebis, nam totus Iſrael erat contra eum, & manſerant ſoli ſerui ſui, qui pugnauerant pro eo. Nunc autem omnes volebant recedere, quia Dauid lugebat, ideò non remaneret ei vllus adiutor, & conſtitueretur alius rex, vnde iam non eſſet hoc malum remediabile: & in hoc verum dicebat Ioab. vnde Dauid videns hoc coactus eſt facere, quod ſuadebat Ioab.

An Ioab peccauerit increpando Dauid, quòd ploraret.

QVAEST. VI.

C QVÆRETVR, an Ioab peccauerit increpando ſic regem. Aliquis dicet, quòd non, quia ei vtilia ſuadebat. In contrarium videtur, quia nimis grauiter iſta dicebat. Reſpondendum, quod Ioab in hoc fecit bonum Dauid: nam fortè vidit totum exercitum incitatum ad eligendum alium in regem recedendo à Dauid. Quod patet, quia dicitur, quòd populus declinauit introire in vrbem. Ioab verò, vt non fieret iſtud ſcandalum, admonuit Dauid, & locutus eſt ei iſta, vt exiret, & loqueretur ſeruis ſuis. Poſſet tamen dici, quod Ioab aliquo modo peccauit in hoc, quia durè ſe habuit erga regem, nam cùm maiori reuerentia debuiſſet ei loqui, & admonere, ſed loquebatur ei tanquam minori, vel æquali, & per modum comminationis. Item quia Ioab increpando regem in multis mentitus eſt, ſcilicet, dicendo, quod Dauid odio habebat diligentes ſe, ſcilic. ſeruos ſuos. Etiam dixit, quod placeret Dauid ſi omnes ſerui ſui mortui fuiſſent, dum tamen viueret Abſalom: & iſta falſa ſunt, ſed obijciebat ea Ioab ipſi Dauid ex quadam mordacitate, ſicut illi, qui deſiderant acriter alios redarguere, vt latiorem habeant locum dicendi, non ſolùm obijciunt ea, quæ vera ſunt, ſed etiam ea, quæ falſa. Qui verò bono deſiderio increpat, quantumcunque grauiter agat, ſolùm obijcit ea, quæ vera ſunt. Aliquis fortè dicet, quod Ioab locutus eſt ita grauiter contra regem, non ex irreuerentia, ſed ex neceſſitate, quia videbat expedire ipſi Dauid, quod alloqueretur ſeruis ſuis: & quia circa hoc Dauid erat contumax in planctu perſiſtendo, oportuit eſſe grauem perſuaſionem, qua moueretur ad aſſentiendum, vnde interdum per comminationes loquebatur. Sed adhuc dicendum, quòd iſtud non ſtat, quia ſi Dauid pertinax erat circa id, quod ſibi nociuum erat, poterat Ioab ex bono deſiderio acriter inuehi in Dauid, vt recederet à pertinacia: & quamquam iſta redargutio non eſſet grata Dauid, erat tamen meritoria, quia multa beneficia parantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, & non voluntati, vt ait Auguſtinus in quadam Hom. ſuper Lucam, & habetur quarta ſentent. diſtinctio. 15. quod tamen Ioab increpando Dauid falſa contra eum locutus fuerit, nullo modo eſt excuſabile, quia falſa non poſſunt dici ex bono corde, cùm ſint contra conſcientiam, ſed dicuntur ex affectibus paſſionalibus ad adiuuandum deſideria noſtra: ideò videtur, quòd cum Ioab peccauiſſet occidendo Abſalom, & pro hoc nunc lugeret Dauid, vt oſtenderet Ioab, quòd ipſe non peccauiſſet, voluit inducere indirectè, quòd Dauid non lugeret pro morte Abſalom, ſed magis, quod laudaret illam: & quia iſtud erat deſiderium paſſionale, motus eſt Ioab ad increpandum fortiter Dauid, & allegandum aliqua falſa, E
vt facilius moueretur Dauid ad aſſentiendum: & ob hoc Dauid quamquam aſſenſit verbis Ioab ex neceſſitate, tamen doluit de iſta perſuaſione, quia ſic acriter fieret, & poſtea dixit filio ſuo Salomoni: tu noſti, quæ fecerit mihi Ioab. i. quomodo afflixerit me, ſequ. lib. c. 2. patet ergo, quod Ioab aliquo modo peccauit in iſta redargutione. *Surrexit ergo rex*, ſ. à planctu deſinens iam plangere.

Et ſedit in porta, ſcilicet, in porta vrbis, per quam ingreſſuri erant viri bellatores, vel in porta palatij ſui, ad quod omnes venturi erant, vt facerent reuerentiam regi. Ecce enim quanta calamitas Dauid: nam filium ſuum ex magna amaritudine lugebat, & à ſeruis ſuis coactus eſt contra naturalem inclinationem in ipſa amaritudine ridere, & alloqui illos, vultum hilarem oſtendendo, cùm nequaquam lætum cor poſſet habere. *Et omni populo nuntiatum eſt, quòd rex ſederet in porta*, ſcilicet, populus bellatorum erat extra ciuitatem: nam denuntiatum eis fuerat, quòd lugeret Dauid, ideo declinauerant introire in vrbem, nunc autem nuntiatum eſt eis, quod rex ſederet in porta, & tunc omnes introierunt in vrbem. Fortè autem Ioab poſtquam perſuaſit Dauid exiuit de vrbe rediens ad bellatores, & ibi locutus eſt eis, quod intrarent in vrbem, quia iam rex ceſſauerat à planctu. *Venitque vniuerſa multitudo coram rege*, id eſt, omnes ſerui Dauid, qui iuerant ad bellum, nunc venerunt coram rege, ſcilicet, introeundo in vrbem, nam prius declinauerant ab ea, & nunc ſteterunt coram rege, qui ſedebat in porta vrbis ad recipiendum eos, & tunc ſubintelligendum eſt, quod allocutus fuit eis gratè, & de victoria gratias ſummas egit tanquam nunquam doluiſſet de morte Abſalom. *Iſrael autem fugit in tabernacula ſua*, id eſt, totus populus Iſrael fugit de bello, & iuit in tabernacula ſua. Et nomine Iſrael in- F
telliguntur hic 12. tribus, quod eſt contra communem conſuetudinem ſcripturæ. Nam communiter Iſrael accipitur pro 11. tribubus, quia tribus Iuda non computantur de Iſrael. Sic accipitur infra in litera cùm dicitur, quod viri Iſrael contendebant cum viris Iuda. Dicitur autem hic de fuga Iſrael in tabernacula ſua, non quod ſit pars horum, quæ dicuntur, ſed ad continuandum ea, quæ ſequuntur, quia infra dicitur quomodo tractauerunt inter ſe viri Iſrael de reductione Dauid in regnum, & ad hoc præmittitur illud, vnde habuit originem ille tractatus, ſcilicet, quia fugerunt de bello à facie ſeruorum Dauid, & ob hoc erant iam ſeparati de domo Dauid, & tractauerunt quomodo redirent in priorem vnitatem regni ſub Dauid.

Dauid conſolati ab omnibus tribubus receptio.

Omnis quoque populus. Hic ponitur ſecundum huius c. ſcilic. Dauid conſolati ab omnibus tribubus receptio: nam per hoc, quòd omnes tribus vnxerant Abſalonem in regem, & pugnauerant contra Dauid, excluſerãt eum, ne regnaret ſuper illos,

Secũda

nunc

A

nunc autem de nouo recipiebant eum in regem. Sic enim ipse dixit infr. in litera, an ignoras hodie me factum regem super Israel, & dicitur. *Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel*, id est, Israelitæ per omnes tribus suas certabant, id est, contendebant inter se super malo, quod fecerant excludentes Dauid, & accipientes Absalonem in regem, & imponebāt sibi in alterutrum culpam, scilic. quæ tribus magis incitauerat alias, vel fuerat principium, vt vngeretur Absalom, cùm esset Dauid rex.

Cur Israelitæ iterum voluerunt Dauid in regem recipere.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR, quomodo Israelitæ inducti sunt ad hoc, quod dolerent de malo præterito, & vellēt accipere Dauid in regem, & quid eos mouebat ad hoc. Respondendum, quòd primum mouit eos mors Absalom: nam ipsi rebellauerant Dauid propter Absalom, nunc autem mortuus erat Absalom, ideo non habebant iam causam rebellandi. Sic patet infra, scilicet, Absalom autem quem vnximus super nos, mortuus est in bello, vsquequo siletis, & non reducitis regem? Secundum fuit commemoratio præteritorum bonorum collatorum à Dauid, & ingratitudo Israelitarum, scilicet, quod Dauid benefecerat Israelitis liberando eos ab hostibus, & ipsi mala fecerant ei, eijciendo eum de terra: ideò nunc cognoscēdo ingratitudinem suam doluerunt, & voluerunt eum reducere. Hoc tangitur cum dicitur. Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum, & ipse saluauit nos de manu Philisthinorum, & nunc fugit de terra propter Absalom. Tertium fuit, quia Israelitæ nunc non habebant regem mortuo Absalom, & non poterant manere sine rege, nec erat aliquis, quem legitimè possent sumere in regem, cùm Dauid esset verus rex, ideò voluerunt eum reducere. Quartum & potissimum fuit, quia Israelitæ timuerunt aliquod malum sibi futurum, si non reducerent regem, ideò voluerunt cito reducere eum. Nam sicut nunc pauci de seruis Dauid prævaluerant contra totum Israel, ita credebant, quòd deinceps futurum esset, & quòd Dauid eos bellis conficeret, & destrueret omnia bona eorum: ideò voluerunt ipsi quasi gratis Dauid susscipere super se, priusquam Dauid de hoc aliquid loqueretur, vt sic susciperet illos Dauid in gratiam, & reconciliaretur eis. *Dicens, rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum.* In hoc significauit ingratitudinem suam, scilicet, quia Dauid benefecerat eis, & ipsi mala fecerant ei. Vocantur hic inimici omnes, contra quos pugnauit Dauid præter Philisthæos. Nam pugnauit cōtra aliquos Chananæos, sicut fuit capiendo castrum Ierusalem, supr. 5. c. Pugnauit etiam contra Syros, Idumæos, Ammonitas, Moabitas, & omnes alias gentes, quæ erant in circuitu Israel: vt patet supr. 8. & isti erant hostes Iudæorum. *Ipse saluauit nos de manu Philisthinorum.* Erant etiam Philisthini hostes Iudæorum, sed quia ipsi erant præcipui, nominati sunt per se, nam tantum infestabant soli Philisthini Israelitas, sicut omnes hostes, qui erant in circuitu simul. Vnde tempore Saulis ferè omnia bella Israel fuerunt contra Philisthinos, vt patet ex processu præcedentis libri. Dauid autem pugnauit contra Philisthinos agens multa bella contra eos tempore Saulis. præceden. libr. capit. 18. & 19. postea etiam cum factus est rex pugnauit contra illos, sup. 5. cap. iterum etiam egit contra eos multa bella, quousq; abstulit de manu eorum frenum tributi: supra 8. cap. & pro hoc tenebantur Israelitæ ipsi Dauid. *Et nunc fugit de terra propter Absalom*, id est, fecit nobis omnia prædicta bona, & tamen nos adiuuando Absalom fugauimus eum de terra, quod est opus magnæ ingratitudinis, ideò supple debemus redire ad cor, vt faciamus eum regem nostrum sicut à principio. *Absalom autem, quem vnximus super nos mortuus est in bello.* Ista est alia ratio ad reducendum Dauid in regnum, scilicet, nos recessimus à Dauid propter Absalonem, vt eum faceremus regem super nos. Nunc autem Absalom mortuus est, ideò frustra est, quod nos amplius repugnemus Dauid. Dicitur autem quod fugit Dauid de terra, non de tota terra Israel, quia mansit in ciuitate Mahanaim quæ est in sorte dimidiæ tribus Manasse, vt patet supra 17. & ibi mansit toto tempore, quo durauerunt isti tumultus. Sed dicitur fugisse de terra, quia locus, in quo solebat habitare Dauid erat Ierusalem, & inde fugit propter Absalonem, supra decimo quinto capitulo. *Vsquequo siletis, & non reducitis regem.* Ista erant verba Israelitarum mutuo se accusantium, scilicet, vsquequo siletis, id est, cùm cognoscamus nos peccauisse, vsquequo siletis, id est, manetis nihil agentes, nam deberetis reducere regem, id est, reducere eum ad hoc, quod sit rex totius Israel, sicut prius erat: vel reducere, scilicet, ad domum suam cum honore in Ierusalem, vbi esse solebat quando pacificè erat rex totius Israel. In Hebræo habetur: *Cur siletis.* Vbi litera nostra dicit: vsquequo siletis, sed idem est. *Et consilium totius Israel venit ad regem.* i. Israelitæ inter se disceptabant, propter Dauid se inuicem accusantes, & ad vltimum deliberauerunt, quod reducerent Dauid, vt esset rex sicut prius: & ista deliberatio, vel consilium peruenit ad regem.

B

C

D

Quomodo consilium Israelitarum peruenit ad Dauid.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR, quomodo peruenit istud consilium Israelitarum ad regem. Aliquis dicet, quod peruenit per famam, quia aliqui retulerunt Dauid quomodo vertebantur ista inter Israelitas. Sed dicendum, quod istud consilium Israelitarum peruenit ad Dauid per nuncios, quia ipsi miserunt solennes ambasciatores ad Dauid denunciantes ei intentionem suam super reductione, vt Dauid inclinaretur ad eos tanquam bono animo agentes. Patet hoc ex eis, quæ sequuntur, scilicet, sermo autem omnis Israel peruenerat ad regem in domum eius, id est, Israelitæ miserant iam ad Dauid in domum suam ambasciatores referentes istud. Et ob hoc Dauid dixit ad viros Iuda, cur venitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam, quasi dicat, iam vndecim tribus Israel præuenerunt vos: mittendo nuntios. *Rex vero Dauid misit ad Sadoc, & ad Abiathar Sacerdotes.* Dauid noluit reducere ad se Iudam, & ad hoc voluit quod Abiathar, & Sadoc, qui erant Sacerdotes magni tractarent istud negocium cum tribu Iuda, & hoc quia erant viri nimis excellentes, scilicet, summi Sacerdotes, qui principes populi nominantur. Actor. 22. & ob hoc non misit alios de seruis suis ad tribum Iuda, & quia isti duo non erant nunc cum Dauid, sed manserant in Ierusalem, supr. decimo quinto, misit alios nuncios ad ipsos in Ierusalem, vt ipsi irent ad totam tribum Iuda, & tractarent de reductione regis. Alia etiam causa erat, quare isti ibant, scilicet, quia isti non fuerant partiales, vel saltem non se ostenderant, sed manserunt in Ierusalem custodiendo arcam, omnes autem alij serui Dauid fuerant partiales, quia nunc fuerant cum Dauid contra Absalonem: vnde magis erubescerent viri Iudæ, si venirent illi ad tractandum: quàm veniente Abiathar, & Sadoc. *Loquimini ad maiores natu Iuda*, id est, ad seniores, & potentiores in tribu illa, quia non poterant isti Sacerdotes loqui omnibus de tribu Iuda: sufficiebat, vt loqueretur præcipuis illorum. *Dicentes: cur venitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam?* id est, cùm vos sitis magis coniuncti regi, debebatis venire priores: culpa est ergo in vobis, quod non veniatis. Vel dicitur hoc ad innuendum, quod dato quod viri Iuda nollent iam redire ad Dauid, quod non habebant locum, quia omnes aliæ tribus conuenerant ad Dauid, ideo ipsi non poterant resistere.

E

F

Cur Dauid magis misit ad tribum Iuda quam ad alias, vt veniret.

QVÆST. IX.

QVÆRETVR, quare misit Dauid potius ad tribum Iuda, vt veniret quàm ad alias tribus. Respondendum, quod Dauid facto bello, & mortuo Absalom expectauit quid facerent Israelitæ: vt sciret quid expediret ei agere, & si fortè nulla tribus sponte rediret ad ipsum, ipse misisset nuncios ad illas, vt redirent ad eum: nunc vero vndecim tribus Israel inito consilio miserunt ambasciatores ad Dauid, vt reducerent eum: tribus autem Iuda non misit ambasciatores, ideo non fuit opus quod Dauid mitteret ad aliquam tribum, quod rediret ad ipsum, sed solùm ad tribum Iuda, quæ non miserat

A nuntios, si tamen contigisset, quod tribus Iuda misisset nuntios de reductione Dauid, & aliqua de alijs tribubus non misisset: Dauid quoq; misisset ad exhortandam eam, sicut misit nunc ad tribum Iudæ.

Cur misit Dauid nuntios ad tribum Iudæ.

QVÆST. X.

QVAERETVR, ad quid opus fuit, quod mitteret Dauid nuntios ad tribum Iuda, quia ipsa per se veniret. Respondendum, quod hoc fecit ad tollendum verecundiam viris de hac tribu, quia ipsi erant cognati Dauid, & exaltauerat eos Dauid, propter quod debuissent ei fideliores esse, nunc autem coniurauerant contra eum cum Absalom sicut cęterę tribus, ideò verecundabantur nimis redire ad regem, ad tollendum autem hanc verecundiam, Dauid misit eis nuntios. Item fuit ad hoc, quod non intelligerent viri Iudæ, quod erant nimis exosi Dauid: nam cùm ipsi essent magis peccantes in hoc, quàm cæteræ tribus, putarent quod Dauid habebat eos magis exosos, quàm reliquos, & fortè non auderent redire ad ipsum nisi ipse vocaret eos, & ob hoc misit eis verba blandâ ad reuocandum eos, dicens: fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare nouissimi reducitis regem? Item fecit hoc, quia fortè putauit, quòd cum viri de tribu Iuda essent fortes, & animosi, cùm semel recessissent à Dauid, vt non confiterentur se egisse iniustum, nunquam vellent redire ad eum, ideò ipse incitauit eos, vt redirent. *Sermo autem omnis Israel peruenerat ad regem in domo eius.* Istud ponitur ad probandum præcedens, scilicet, cur venitis nouissimi ad reducendum regem. Et patet quòd sint nouissimi, quia sermo omnis Israel peruenerat ad regem in domum suam, i. totus Israel miserat nuntius ad Dauid in domum suam, quòd vellent reducere eum,
B & nondum miserant filij Iuda nuntios. *Fratres mei vos.* Ista sunt verba persuasoria, scilicet, cùm vos sitis fratres mei, id est, magis mihi coniuncti sanguine quàm cæteri, debueratis prius venire, quàm alij. Vel aliter ponuntur ista verba blanda, vt intelligant viri Iuda, quod Dauid non erat sibi exosus. *Os meum, & caro mea vos,* i. vos estis os meum, & caro mea, scilicet, sumus de eisdem ossibus, & carnibus cùm descendamus ex eadem progeniæ. *Quare nouissimi reducitis regem?* quasi dicat, culpa est, quod vos veniatis nouissimi, & aliæ tribus irridebunt vos. *Et Amasæ dicite.* Ista est reuocatio Amasæ, quem singulariter iussit vocari, vt veniret ad regem. *Nonne os meum es, & caro mea,* quasi dicat, cur non venis? nunquid nescis, quod es os meum, & caro mea. In hoc enim verius erat, quàm in cæteris: nam Amasa erat filius Abigail sororis Dauid, vt patet sup. 17. & 1. Paralipomen. 2. c.

Amasa quare specialiter vocatus est à Dauid.

QVÆST. XI.

QVAERETVR, quare Dauid fecit specialiter vocari Amasam, quia sufficiebat illum vocari cum cæteris viris de tribu Iuda. Respondendum, quod Amasa fuerat princeps exercitus Absalom contra Dauid. supr. 17. Etiam ipse erat filius
C sororis Dauid, propter quod ei tenebatur magis seruare fidē, quàm cæteri, & ex hoc magis ipse peccauit, & peccatum suum erat minus remissibile, quàm peccata aliorum, ideò si non vocaretur specialiter, putaret, quòd Dauid erat sibi exosus, & non veniret ad eum. Sic enim fecit Christus Marc. vlt. cùm dixerunt Angeli mulieribus: ite & dicite discipulis eius, & Petro. Ipse enim specialiter nominatus est, quia ipse plus peccauerat, quàm alij negando Christum, & si non diceretur ei specialiter, quòd veniret, putaret se non comprehendi nomine aliorum. sic etiam Amasa fortè non comprehenderetur nomine aliorum, quia nullus tantum peccauerat sicut ipse. Erat autem Amasa cum viris Iuda, quia cùm ipse esset de hac tribu, facto bello mansit cum viris tribus huius. *Hæc faciat mihi Dominus, & hæc addat.* Modus iurandi est. Et est sensus, talia mala, & talia inferat mihi Deus, si non fecero quod dico, & tunc demonstrabat aliqua mala magna, vt si diceret: Deus faciat mihi talia mala, & maiora, quàm nunc fecit. *Si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab,* id est, veni ad me, quia ego promitto facere te magistrum militiæ omni tempore, sicut erat Ioab. Aliqui enim intelligunt, quod prædicat D
ibi locum substitutionis, vel suppletionis, scilic. quod quandocunque non esset præsens Ioab, Amasa esset princeps belli. Sed hoc non stat, quia tunc Dauid nihil promittebat Amasæ, cùm iste esset valde paruus honor, nam semper Ioab hoc modo esset princeps militiæ, licèt esse absens, & suppleret locum eius Amasa. Dauid tamen intendebat promittere Amasæ aliquid magnum, ergo promittebat ei, quod esset princeps militiæ sicut fuerat Ioab, & iam non esset Ioab princeps. Item patet hoc, quia simile habetur supr. decimoseptimo, scilicet, Amasam verò constituit Absalom super exercitum pro Ioab, & tamen ibi non accipitur, vt substitutus Ioab, sed quod sicut Ioab erat princeps militię Dauid, ita esset Amasa princeps militiæ Absalom. Item patet, quia Ioab occidit Amasam præinuidia. sequ. cap. & tamen si solùm Dauid substitutum fecisset Amasam ipsi Ioab, non inuidisset ei Ioab, quia non vsurpabat officium eius, ideo non occidisset eum. Item patet, quod promittebat ei Dauid principatum militiæ, quia mox, vt redijt Amasa ad Dauid, iussit ei, quòd congregaret omnes viros de tribu Iuda, quod pertinebat ad principem militiæ, & nihil præceptum est Ioab, ideo videns Ioab, quod Amasa sumpserat ducatum militię, occidit eum, seq. c. ideo principatum militiæ Dauid promisit Amasæ.

An Dauid iustè volebat auferre principatum à Ioab.

QVÆST. XII.

QVAERETVR, cùm non posset principatus iste dari Amasæ, quin tolleretur Ioab, cur auferebatur illi, & an poterat Dauid iustè auferre. Respondendum, quod Dauid volebat. Ioab auferre principatum militiæ, & omnem honorem, quem habebat in domo sua: causa fuit, quia offendit eū grauiter occidendo Absalonem, & agendo contra præceptum eius, præcedenti capitulo. Cùm autem quæritur, an posset Dauid iustè auferre principatum militia Ioab. Respondendum, quod quando aliqui instituuntur in honoribus, vel dignitatibus, aut illæ dicunt aliquem titulum, qui acquiritur in ipsa institutione, aut solùm sunt officia, vel dignitates, quæ non dicunt titulum aliquem, sed solùm tenentur ab illis, qui tenent eas propter voluntatem ipsorum, qui conferunt. & sic est esse iudicem delegatum, vel arbitrum, quia ista non dicunt titulum, ideò ille, qui iudicem constituit, non tribuit ei titulum, sed officium. Alia sunt, quæ dicunt titulos, sicut esse episcopum, vel canonicum, & similia. De istis secundis dicēdum, quòd siue dentur alicui ex meritis, siue sola principis benignitate, nunquam possunt tolli voluntate principis, sed solùm propter delictum.

Si autem sint officia, vel dignitates, quæ non dicunt titulum, aut princeps contulit illa mera liberalitate, licèt persona esset digna, vel cū aliqua conditione ex qua ipsa persona quasi iure suo acquireret illa officia, vel dignitates, vt si aliquis princeps diceret, quicunque primus inuaserit, vel introierit in talem locum hostilem, fit iudex in toto regno, vel officialis in domo mea. Si primo modo dicendum quod princeps, qui dedit dignitatem vel officium alicui, potest tollere ei quan-
F docunque voluerit, etiam si nihil peccet. Et sic reges ponunt iudices in vrbibus, & non peccant tollendo eos, quandocunque voluerint, etiam si sint boni iudices. Idem est de principibus belli, quia istud officium, vel dignitas nō dicit titulum, ideò quandocunque vult princeps, potest reuocare ducem, & instituere alium: sicut Dominus potest reuocare procuratorem, quandocunque velit: nisi sit factus Dominus litis. Si autem ista officia, vel dignitates acquirantur quasi iure ipsarum personarum, non potest princeps tollere illa, nisi peccantibus illis, qui sunt in officio, vel dignitate. Sic enim fuit de Iephte Galaadite, de quo dixit gens terræ Galaad, qui primus ex vobis contra filios Ammon cæperit dimicare, erit dux populi Galaad. Iud. 10. Et postea hoc sub iuramento firmarunt Galaaditæ ipsi Iephtæ, vt patet Iudic. 11. ideò cum factus est princeps per hunc modum, populus, qui dederat ei principatum, non poterat priuare eum, nisi valde delinqueret in ipso principatu. Sic autem fuit de Ioab acquirendo principatum

belli:

belli : nam dixit Dauid, omnis, qui percusserit Iebusæum in primis erit princeps, & dux, ascendit autem Ioab primus, & factus est princeps. supr. 5. & 1. Paralip. 11. non poterat ergo priuari Ioab isto principatu, nisi pro delicto, cùm acquisiuisset illum iure suo.

Merebatur Ioab propter mortem Absalonis non solùm priuari principatu, sed etiam occidi.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR vlterius, cùm Ioab non posset priuari, nisi pro crimine, an esset nunc aliquod crimen, pro quo iustè priuaretur. Aliquis dicet, quod non, quia solùm occiderat Absalom, qui erat hostis publicus, & illum in bello occidit, ergo non peccauit vt priuaretur. Respondendum, quod sicut declaratum est præceden. cap. Ioab peccauit grauiter occidendo Absalom. Nam quamquam ille mereretur mortem, tamen Dauid expresse prohibuerat eum occidi, ideo quicunque illum occideret, mortis reus erat. Nam de maximis criminibus est inobedietia ad principem, potissimè autem cùm nulla causa subsit, quia tunc est manifesta rebellio, & efficitur hostis ille, qui sic repugnat. Pro omnibus autem talibus inobedientijs mors infligebatur in veteri testamento: siue ista inobedientia esset ad principem spiritualem, scilicet, ad summum Sacerdotem, siue ad principem secularem, scilicet, ad regem, vel ad alios duces. De spirituali principe patet Deuteronom. 17. cùm dicitur: qui superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, & decreto iudicis, morte morietur homo ille. De principe seculari patet Iosue primo, cùm dixerunt Israelitæ ad Iosue, qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus tuis, moriatur: ergo Ioab occidẽdus erat, qui fuit inobediens Dauid. A fortiori igitur poterat sibi tolli principatus, & si relinqueretur ei vita, misericorditer agebatur cũ eo. Item merebatur Ioab mortem & priuationem ducatus, quia occiderat Abner iniustissimè per insidias. supra 3. tales autem non solùm sunt mortis rei, sed etiam non gaudent aliqua immunitate sacrorum locorum. Sic patet Exod. 21. & extra de immunit. Eccles. cap. inter alia. & de homici. cap. 1. ideo debebat Ioab carere principatu, & mori: & hoc voluerat facere Dauid quando Ioab occidit Abner: tamen timuit magnum scandalum populi, & vidit se impotentem ad hoc, ideò distulit ad tempus. Sic patet supr. 3. ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt, id est, quia ego sum rex nouiter vnctus, non possum adhuc facere res magnas, cùm isti filij Saruiæ sint mihi duri, id est, valde resistentes. Et subditur ibi: retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam eius: in quo Dauid innuebat, quod non remittebat pœnam debitam, sed committebat Dei iudicio dum ipse non poterat punire. Nunc autem quia Dauid credebat se potentem ad puniendum eum, & potissimè crescentibus delictis illius, priuauit eum principatu, & tradidit illum Amasæ. sequen. capit. postea tamen mortuo Amasa redijt Ioab in pristinum statum, sed cur hoc fuerit, sequen. ca. declarabitur.

Quare promisit Dauid Amasæ principatum.

QVAEST. XIV.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid promisit Amasæ, quod faceret eum principem exercitus. Respondẽdum quod fecit hoc, primò vt ille vellet redire ad Dauid: nã Amasa fuerat factus princeps totius exercitus Absalom. supr. 17. nunc autem rubor sibi esset descendere de illo statu, ideo fortè nollet venire ad Dauid, si non maneret in illo statu, vt igitur veniret promisit ei ducatum militiæ: aliàs enim suspicaretur Dauid, quod forte Amasa nolens descendere de statu suo concitaret tribum Iuda, de qua erat, & omnes alias tribus, quibus sub Absalone præfuerat, vt rebellarent semper Dauid, & eligerent alium regem, vt ipse sic maneret in principatu suo: ne igitur insurgeret ipsi Dauid alius hostis, voluit eum muneribus placare. Nihil namque est quod magis hominem ad omnia nephanda commoueat, quàm desiderium non descendendi de honore, quem semel iustè, vel iniustè obtinuit. Secunda causa erat, vt ipse Amasa esset bonus procurator Dauid inducendo ad eum tribum Iuda, & alias tribus: nam cùm Amasa ante hoc esset princeps militię super totum Israel, viri de omnibus tribubus obediebant ei, & quia nondum redierant ad Dauid, adhuc obedirent illi. Vnde si ipse vellet suadere eis, quod redirent ad Dauid, faciliter obtineret: & si contrarium vellet, esset grauissimum ipsi Dauid reducere ad se Israelitas: pro hoc ergo voluit eum placare tradendo principatum exercitus. Tertia causa fuit, quia Dauid ablaturus erat principatum belli ipsi Ioab ex causis assignatis præced. q. ideo voluit potius dare Amasæ, qui erat cognatus suus filius sororis suæ, & erat vir strenuus in armis, quàm alicui alteri.

Cum Dauid auferre vellet principatum Ioab, quare non dabat eum Abisai fratri suo.

QVÆST. XV.

QVÆRETVR vlterius, cùm Dauid ablaturus esset principatum Ioab, quare non dabat illum Abisai fratri eius, qui erat vir strenuus in bello: nam ipse computatur inter fortes Dauid, & erat fortior quàm Ioab, vt patet infr. 23. & 1. Paralip. 12. iste etiam aliquando erat princeps belli cum fratre suo Ioab, sicut in bello contra Ammon, sup. 10. Ipse quoque contra Idumæos fuit princeps, & occidit 18. millia, vt patet 1. Paralipomen. 18. ipse quoque erat familiaris Dauid: cui nimis confidebat Dauid. Vnde ambo soli descenderunt in castra Saulis quando accepit lanceam Saulis. præceden. libr. cap. 26. ipse etiam defendit semel Dauid à morte: vt patet infr. 21. cap. erat etiam filius sororis Dauid, scilicet Saruiæ: sicut Amasa erat filius Abigail sororis Dauid, vt patet 1. Paralipomen. 2. Respondendum, quod fecit hoc Dauid. Primò propter ctimen ipsius Abisai: nam ipse fuit in morte Abner quamquam solus Ioab percusserit illum, vnde ambo dicũtur occidisse eum. Sic patet supra 3. scilic. igitur Ioab, & Abisai frater eius interfecerunt Abner, eò quod occidisset Asael fratrem eorum, & sic Abisai reus erat in morte Abner ex quo merebatur mori, & consequenter non debebat ascẽdere ad aliquam dignitatem. Secunda causa erat propter seditionem, quia Abisai erat seditiosus valde, & concordabat ipsi Ioab in omnibus malis, quæ agere vellet Ioab: nec ab his compesci poterat iussu regis. Ideo quandocunq; Dauid conquerebatur de Ioab: etiam de Abisai conquerebatur. Sic patet supra 3. scil. porro viri isti filij Saruiæ duri mihi sunt, id est, non possunt flecti ad bonum iussu meo, sic etiam sup. 16. dixit Dauid ad Abisai. Quid mihi, & vobis filij Saruiæ. Et iterum infra in litera: quid mihi, & vobis filij Saruiæ? Erat ergo Dauid durus ipsi Abisai: ideo noluit ei dare principatum militiæ, nam per hoc efficeretur superior, & non posset compescere eum. De Amasa autem non erat sic, quia non erat vir durus: vnde posset melius se habere Dauid cum illo, ideò illum voluit. Tertia causa fuit propter Ioab, nam si Abisai princeps esset belli, maneret Ioab quasi in principatu illo, quia ambo erant fratres, & cùm Ioab esset princeps, etiam faciebat Abisai principem, nam in bello diuidebant exercitũ, & pugnabant tanquam duo duces. Sic fuit in bello contra Ammonitas. sup. 10. c. Dauid autem voluit quod nequaquam maneret principatus iste in Ioab directè, vel indirectè, ideo etiam noluit dare Abisai. Magis tamen diligebat Dauid ipsum Abisai quàm Ioab, quia minus offenderat eum, ideo quando misit Amasam ad colligendum exercitum, non iussit ipsi Ioab, quod tolleret aliam partem exercitus, & iret cõtra Sibam, sed iussit hoc Abisai. sequ. cap. & tamen erat ibi præsens Ioab, vnde & ipse iuit cũ Abisai. eo. cap. Sed adhuc obijcietur, quòd si propter peccatum non dabatur principatus militiæ Abisai, etiam non deberet dari Amasæ, quia ipse peccauerat contra Dauid cùm fuisset dux belli sub Absalone. sup. 17. Dicendum quòd Dauid non tantum considerabat peccatum quantum rebellionem. De Amasa autem certum est quòd peccauerat; sed non credebatur postea repugnaturus Dauid. Malum autem ipsius Abisai consistebat in hoc, quòd Dauid putabat eũ nunquam sibi subijciendum, eo quòd erat sibi vir durus. Peccata autem, quæ quotidiana sunt, & incorrigibilia, etiam si parua sint, maiora sunt quàm ea, quæ semel facta non repetuntur, ideò noluit Dauid accipere Abisai. *Et inclinauit cor omnium virorum Iuda quasi viri vnius.* Hoc potest intelligi de Dauid

A

scilic. quod ipse per ea, quæ misit dici viris Iudæ per Sadoc, & Abiathar Sacerdotes inclinauit illos totaliter ad se. Et dicitur quasi viri vnius, id est, quod sicut quando vir vnus inclinatur ad vnam partem totaliter inclinatur, & nihil de eo inclinatur ad aliam partem; ita fuit in viris Iuda, quia omnes inclinati fuerunt ad Dauid, & nullus mansit qui non inclinaretur. Vel aliter, quasi viri vnius, id est, sicut modicum laborasset Dauid inclinando ad se cor viri vnius, ita modicum laborauit inclinando ad se corda omnium virorum Iuda. Aliter potest intelligi de Amasa, scil. quod Amasa inclinauit corda omnium virorum Iuda ad Dauid, quia ipse erat inter viros Iudæ, & cùm misisset Dauid ad vocandum eum promittens ei principatum belli, ipse conatus est conuertere omnia corda virorum Iuda ad Dauid. *Miseruntque ad regem dicentes*, scil. viri Iuda miserunt nunc nuntios ad Dauid denunciantes, quòd recipiebant eum in regem, sicut prius. *Reuertere tu, & omnes serui tui*, id est, iam nõ timeas, sed reuertere securus in Ierusalem, sicut prius eras.

Regis recepti in domum suam reductio.

Et reuersus est rex. Hic ponitur tertium huius c. scilicet, regis recepti in domum suam reductio. Et diuiditur in tria. Primò ponitur Dauid benignitas in Semei obuiatione, & receptione. Secundò ponitur Dauid inæqualitas in Miphiboseth, & Sibę concordatione, ibi. *Miphiboseth quoque.* Tertiò ponitur curialitas Dauid in Berzellai expeditione, ibi. *Berzellai quoque.* Circa primum dicitur. *Et reuersus est rex*, scilicet, de vrbe Manaim, in qua fuit toto tempore seditionis, & veniebat in Ierusalem, vbi erat sedes regni sui, & ibi morabatur ipse semper, nam ibi ædificauerat sibi domos, vt patet supr. 5. & 1. Paral. 14.

B

Et venit vsq; ad Iordanem, vsq; ad istum locum venit Dauid cùm solis seruis suis, quia nondum se parauerant tribus Israel ad veniendum cum eo.

Cur Israelitæ non honorauerunt Dauid valde reducendo eum in domum suam.

QVÆST. XVI.

QVAERET aliquis, cùm tribus Israel valde offendissent Dauid, & nũc reducerent eum in priorem statum, cur non honorabant eum nimis reducendo in domum suam, quia propter hoc quod offenderant eum debebant honorare. Respondendum, quòd viri Israel concordauerant de reductione regis, & iam receperant eum in regem, sicut prius, sed nondum determinauerant sibi tempus, in quo reducerent eum in Ierusalem: viri autem Iuda cùm receperunt Dauid in regem, illico dixerũt ei quod rediret in domum suam, & ipsi illico parauerunt se ad veniendum cum rege. Sed prius quàm ipsi venirent, rex erat apud Iordanem. Viris autem Israel nihil dictum fuerat de tempore reductionis, ideò non erant parati ad reducendum regem, sed cùm ipsi audierunt, quòd viri Iuda volebant ducere regem, ipsi quoque cito iuerunt, & media pars vndecim tribuum iuerãt ad Iordanem, quando rex transiuit: omnes autem alij postea venerunt, & fuit orta seditio magna inter viros Iuda, & Israel: conquerentibus viris Israel, quod viri Iuda furati fuissent regem, vt patet infra, & sic totus Israel volebat honorabiliter reducere Dauid in domum suam, nisi ipse festinasset recedere illis inconsultis.

C

Et Iuda venit in Galgala, vt occurreret regi. Est enim Galgala locus quidam inter Iordanem & Iericho in principio terræ Chanaan à parte orientali, in quo Israelitæ tranfito Iordane primò castrametati sunt, & posuerunt ibi duodecim lapides, quos tulerant de Iordane, & ibi circumcisi sunt omnes, & celebrauerunt Pascha, vt patet Iosue quarto, & quinto: ad illum enim locum venerunt viri Iuda, quia quando ipsi veniebant, iam rex erat apud Iordanem. *Et transduceret eum Iordanem*, id est, vt transiret cum eo per Iordanem, & sic isti transierunt vltra Iordanem antequam Dauid transiret, & totam domum eius transduxerunt per fluuium, & ipsi irruperunt aquas ante Dauid: vt patet infra, scil. & irrupentes Iordanem ante regem transierunt vadum, vt transducerent domum regis. *Festinauit autem Semei.* Hic ponitur de obuiatione Semei, quomodo venit ad petendum veniam à Dauid.

(·.·)

D

Quomodo Semei, qui grauissimè peccauerat, venit obuiam Dauid, vt peteret ab eo veniam.

QVÆST. XVII.

QVAERET aliquis, quomodo Semei, qui tam grauiter offenderat regem, veniebat nunc coram eo, sed magis debuisset fugere de terra. Respondendum, quod Semei grauissimè peccauerat, vt patet supr. 16. & ideo doluit quando reductus est Dauid, & voluerat quod alius fuisset electus in regem: sed quia totus Israel noluit recipere eum, ipse non potuit prohibere: nunc autem putauit, quod fortè Dauid flecteretur obsequijs, & ob hoc cum magno comitatu, scilicet, cùm mille viris iuit ad Iordanem ad recipiendum Dauid, credens quod cum nunc Dauid reciperetur nouiter in regnum, omnibus esset clemens, & voluit præuenire omnes alios, vt Dauid cognosceret illius animum obsequendi, sicut à principio valde peccauerat. Motiuum autem erat suum, quia omnes de Israel peccauerant contra Dauid, & si fortè vellet in eo petere vltionem, ita in omnibus alijs vellet, & omnes turbati fugerent à Dauid. Ipse verò, vt non recederent omnes ab eo, nulli noceret. Honorauit autem Semei valde Dauid in duobus. Primò quia iuit cum magno comitatu, scilicet, cùm mille viris de tribu sua. Secundo, quia fuit ante omnes Israelitas, in quo ostendit magnum desiderium seruiendi regi. Sic patet infr. *Agnosco enim seruus tuus peccatum meum*, & idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph. Dauid autem attendit, quòd omnes recederent ab eo si aliquem tunc occideret, ideò pepercit Semei. Sic dicitur infra: ergo ne hodie interficietur vir in Israel? an ignoras hodie me factum regem super Israel? & ait rex Semei, non morieris. Si autem Dauid noluisset parcere Semei, tunc ipse habebat locum fugiendi de terra, priusquam Dauid confortaretur in regno. *Filius iera filij Iemini.* Scilicet, quod Semei erat de tribu Iemini, id est, Beniamin, & non de tribu Ioseph, sicut aliqui putant, de quo declaratum est supr. 16. quæst. 8. *De Baurim.* Ex hoc etiam patet, quod erat Semei de tribu Beniamin, quia erat de Baurim, & tamen Baurim est ciuitas qnædam in sorte Beniamin, & est propè Ierusalem versus septentrionem, de quo dictum est supr. 16. *Et descendit cum viris Iuda in occursum regis.* Scilicet, tunc quando illi descendebant.

E

Semei honorauit Dauid in duobus

Semei quare descendit cum viris Iuda cùm esset de tribu Beniamin.

QVÆST. XVIII.

QVAERETVR, quomodo Semei descendit cum viris Iuda, quia ipse non erat de hac tribu, sed de Beniamin. Respondendum, quod fortè descẽdit cum illis ad hoc, quod intercederent pro illo apud regem. Nam illi, qui erant de hac tribu erant cognati regis, & condescenderet rex precibus eorum, vnde si non flecteretur Dauid precibus Semei, tribus Iuda tota oraret pro illo. Vel aliter, forte Semei, qui erat vir potens in tribu Beniamin, cùm duceret nunc secum mille viros, locutus fuerat principibus de tribu Iudæ indicans offensam suam ad regem, & inuens, quod si nollet parcere ei, erat signum quòd etiam non parcebat alijs, & cum omnes offendissent eum, maximè principes populorum, quòd omnes vellet occidere, ideo quod deberent accipere signum in eo, scil. quod si gratis parceret ei, quod omnes putarent nihil se passuros. Si vero ei non parceret, quod nulli etiam remitteret iniuriam; ideò quod retinendum esset ei, ne reciperetur, ne postea receptus, & confortatus in regno occideret, quos vellet. Aliter potest dici quod iuit cum viris Iuda, scilicet, quia illi iuerunt prius quam Israelitæ, & Semei etiam præcessit omnes Israelitas, ideò euenit, quod Semei, & tribus Iuda simul irent. *Cum mille viris de Beniamin.* Id est, Semei ferebat secum mille viros, & hoc ad honorandum regem, s. quia veniebat in magno apparatu. Vel fortè si rex vellet occidere eum, quod haberet locum aliqualiter se defendendi. Ex hoc etiam patet, quòd erat Semei de tribu Beniamin, quia alioquin non duxisset secum viros de tribu Beniamin, sed de Manasse, vel Ephraim, in quibus esset cognatio sua.

F

Et Siba puer de domo Saul. Id eſt, etiam Siba, qui erat de domo Saul, nō quantum ad cognitionem, ſed ad adminiſtrationem, nam ipſe erat procurator domus Miphiboſeth, ſic dicitur ſupra. 9. erat autem de domo Saul ſeruus nomine Siba. *Et quindecim filij eius, & 20. ſerui.* Iſta erat tota familia Sibæ, ſic patet ſupr. 9. vbi ponuntur totidem filij, & ſerui. *Erant cum eo.* Poteſt hoc referri ad Sibam, ſcilicet, quòd iuit Siba ad regem & cum eo. 15. filij ſui & 20. ſerui, vel poteſt referri ad Semei, quòd ibant cum eo mille viri de tribu Beniamin, & inſuper Siba & 15. filij ſui, & 20. ſerui ibant cum eo.

Quare exiuit Siba in occurſum regis.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR, quare nunc exiuit Siba in occurſum regis. Reſpondendum, quòd ipſe voluit regem obſequijs flectere. Nam cùm fugeret Dauid à facie Abſalom occurrit ei Siba cum muneribus, & meruit apud eum magnum fauorem, ſupra 16. nūc autem volebat continuare illum fauorem, & ob hoc in primis deſcendit ad Dauid, vt cognoſceret Dauid illum ſibi eſſe obſequioſum, & inclinaretur ad bene agendum ei. Alia cauſa, & potiſſima erat, quia timebat Siba, quòd nunc accuſaretur ſuper proditione, quam egerat, ſcilicet, accuſando dominum ſuum Miphiboſeth innocentem apud regem, & recipiendo poſſeſſiones illius. ſupra. 16. voluit ergo nunc preſens eſſe, ne abſens accuſaretur, & rex flecteretur contra eum, ipſo autem præſente, & obſequente in primis recordaretur Dauid munerum, quæ receperat ab eo, & quomodo iſte videbatur ei obſequioſus, & parceret illi, ſic enim factum eſt: quia licèt poſtea accuſatus eſt à Miphiboſeth, non conſenſit rex accuſationi, licèt iuſta foret, ſed ſolùm reſtituit Miphiboſeth medietatem poſſeſſionis ablatæ.

Ad quid Siba iuit cum Semei.

QVÆST. XX.

QVÆRETVR vlterius, ad quid ibat Siba cum Semei. Reſpondendum, quòd ambo erant de eadem tribu, ſcilicet, de Beniamin, ideo ſimul iuerunt. Vel aliter, Semei, qui erat valde reus apud Dauid, voluit habere ſecum Sibam, quia ille erat acceptus Dauid propter munera, quæ obtulerat ei dum fugeret à facie Abſalom, ſupra. 16. & poſſet Siba orare pro Semei, ſi expediret. Vel aliter, quilibet iſtorum deſiderauit videri nimis deuotus Dauid propter cauſas ſuas, & ob hoc voluerunt in primis ire ad eum recipiendum: contigit ergo, quòd ſimul irent, & quia erat Siba minor quàm Semei, dicitur iuiſſe cum illo. *Et irrumpentes Iordanem.* Iſtud refertur ad omnes præcedentes, ſcilicet, ad tribum Iuda, & ad Semei, & Sibam. *Ante regem.* Poteſt dupliciter intelligi, vno modo quòd aſſumatur ante, id eſt, prius, ſcilicet, quòd quamquam Dauid, & tribus Iuda ſimul acceſſerint ad Iordanem. Dauid quidem ex parte orientis, & tribus Iuda ex parte occidentis, tamen tribus Iuda prius tranſiuit Iordanem quàm Dauid, ſcilicet, tranſeundo ad partem illam, in qua erat Dauid. Aliter poteſt intelligi ante, id eſt, corā, ſcilicet, quòd cùm fuerunt viri Iuda ex parte alia Iordanis, in qua erat Dauid, & vellet tranſire Dauid, ipſi irruperunt vadum, id eſt, præceſſerunt eum in flumine rumpendo aquas, & inquirendo loca planiora vadi, per quæ tranſiret Dauid, & domeſtici ſui, & iſte ſenſus eſt melior. Nam iſtud eſt irrumpere aquas. Eſt enim intelligendum, quòd viri Iuda, cùm eſſent multi, & fortes, poſuerunt ſe in flumine coniunctim in ordine, ita vt impetus aquæ frangeretur in eis, & infra eos eſſet tranſitus facilis, & ſic tranſirent omnes de domo regis, qui debiles erant. *Tranſierunt vadum.* Scilicet ante regem. *Vt tranſducerent domum regis.* Id eſt, vt ſi aliquid erat de domo regis, quod humeris eorum tranſduci poſſet, ipſi illud tranſducerent. Ra. Sal. dicit, quòd erat ibi aliqua barca, in qua viri Iuda tranſducebant ea, quę pertinebant ad regem. Hoc tamen non legitur, ſed potius quòd omnes tranſirent per vadum. *Et facerent iuxta iuſſionem eius.* Id eſt, tranſierunt viri Iuda ante regem, vt ſi aliquid iuberet eis facere in tranſducēdo per fluuium, ipſi tranſducerent illud, quaſi dicat, viri Iuda potuiſſent manere apud Iordanem citra aquas quando Dauid tranſiturus erat, quia tamen fortè Dauid indigebat miniſterio eorum ad aliquid in tranſeundo, ipſi tranſierunt vltra aquas, vt iterum cum rege tranſirent. *Semei autem filius Iera proſtratus coram rege.* Hic petiuit humiliter veniam Semei à Dauid, & ad hoc proſtrauit ſe in terram, vt ſic ex humiliatione miſereretur eius. *Cùm iam tranſiſſet Iordanem.* Scilicet, Semei iuit cum filijs Iuda, & tranſiuit Iordanem bis, obſequendo regi ſicut illi, & tamē quando fuit vltra Iordanē coram rege noluit petere veniam, quia rex erat diſpoſitus ad tranſeundum, ſed obſeruauit quando iam tranſierat, quia tunc vidit eum diſpoſitum ad hoc. *Dixit ad eum, ne reputes mihi domine mi iniquitatem.* Id eſt, non imputes mihi ad pœnam. Tunc enim delictum imputatur quando pœna plectenda cenſetur, & è contrario, quanquam maneat in memoria ſi non iudicatur, vt pœna plectenda non imputatur. *Neque memineris iniuriarum ſerui tui.* Id eſt, iniuriarum, quas ego ſeruus tuus tibi intuli, ſcilicet, maledicendo tibi ſupra. 16. Et dicitur, ne memineris, ſcil. ad infligendū pęnas pro illis, quia alioquin nō poterat intelligi, cùm etiam ſi Dauid illarum oblitus eſſet, Semei faciebat eum nunc memorem. Sic enim dicimus Deo, ne recorderis peccata mea, ſcilicet, ad puniendum illa: nam aliter nefas eſſet, quòd aliquis oraret quòd Deus non recordaretur peccatorum, quia ſcimus, quòd impoſſibile eſt Deum alicuius rei obliuiſci. *In die qua egreſſus es domine mi rex de Hieruſalē.* Eadem enim die cùm tranſiſſet Dauid vltra montem oliuarū, egreſſus eſt Semei de Baurim, & maledicebat regi ſpargendo puluerem, & iaciendo lapides, ſupra. 16. *Neque ponas rex in corde tuo.* Id eſt, non ponas faciendo aliquam mentionem de illo quaſi nihil eſſet, quia ad magnitudinem clementiæ tuæ pertinet iniurias iſtas contemnere. Nam ſicut magni cordis eſt tolerare, & contemnere dolores, ita magni cordis eſt omnes iniurias vilipendere, ita vt animus non moueatur ad hæc, quod prouenit ex quadam magna cordis tranquillitate, quæ non eſt niſi in valde bonis. *Agnoſco enim ſeruus tuus peccatum meum.* Id eſt, agnoſco me peccaſſe, & non me excuſo, quia verè peccaui, ex hoc enim Dauid debebat parcere ipſi Semei, quia cognoſcebat planè peccatum ſuū. Deus enim nihil aliud expoſcit à nobis, niſi vt confiteamur nos peccaſſe, & illico remittit offenſam. *Et idcirco hodie primus veni de omni domo Ioſeph.* Id eſt, quia cognoſcebam peccatum meum, nec me excuſare volebam, deſcendi hodie in occurſum regis ante omnes de tribubus Iſrael, ſcilicet, vt ante omnes veniam peterem, cùm plus omnibus peccaſſem.

Semei quare dixit, quòd venerit primus de tribu Ioſeph.

QVÆST. XXI.

QVÆRETVR, quare Semei dixit, primus veni de omni domo Ioſeph, cùm ipſe eſſet de tribu Beniamin. Reſpōdent Hebræi, ſcilicet, Rab. Sal. & Kimhi, quòd dixit hoc ad ſignificandum, quòd deberet parcere ei. Induxit autem potius de Ioſeph quàm de alijs, quia quamquam fratres Ioſeph offendiſſent eum nimis vendendo illum in ſeruum, tamen poſtea eos gratè tractauit alendo eos, & domos eorum & miſericorditer illis reſpondit cùm veniam peterent. Geneſ. vlti. Ita ergo Dauid exemplo Ioſeph debebat miſereri Semei. Aliter dicit Ra. Sa. ſi mihi miſereris totus Iſrael putabit, quòd miſereberis ei quamquam peccauerit, & ad te venient: alioquin omnes fugient. Aliter autem dicit Rab. Dauid Kimhi, ſcilicet, quòd Semei erat de domo Ioſeph, ſcilicet, de tribu Manaſſe, vel Ephraim, ideo dicit quòd ipſe eſt, qui prior deſcendit de tota tribu illa. Sed iſtud falſum eſt, quia Semei erat de tribu Beniamin, & non de Manaſſe, vel Ephraim, vt probatum eſt ſupr. 16. Sed dicendum, quod vocatur hic domus Ioſeph vndecim tribus Iſraēl: nam diuidebatur tota poſteritas Iacob in duos principes, ſcilicet, in Iudam, & Ioſeph, cuius cauſa eſt, quia princeps omnium tribuum Iſrael debuerat eſſe Rubem, quia erat primogenitus, ſed propter peccatum priuatus eſt iure primogenituræ, & non manſit aliquis vnus princeps in filijs Iſrael, ſed diuiſa ſunt iura primogenituræ: nam Iudas ſuſcepit principatum, & Ioſeph ſuſcepit alia iura primogenituræ, ſic patet 1. Paralip. 5. ob hoc ergo tota domus vndecim tribuum vocabatur domus Ioſeph, & tribus Iuda per ſe nominabatur tāquam alia domus: & quia Semei erat de tribu Beniamin, & illa erat pars dom⁹ Ioſeph accipiēdo iſto modo, dixit q venerat primus de

A

domo Ioseph,id est,de omnibus vndecim tribubus. Item patet quòd non accipiatur hic domus Ioseph pro Manasse, vel Ephraim,sed pro 11.tribubus, quia Semei volebat se ostendere valde deuotum, & obsequiosum regi, ideo verisimile est, quòd ipse demonstraret diligentiam suam quantum posset: sed ipse non solùm venerat nunc ante tribum Manasse, & Ephraim,sed etiam ante omnes tribus Israel, quia venit cum tribu Iuda: ideo dato quòd esset de tribu Manasse,vel Ephraim, non diceret, quòd solùm venit ante omnes de tribu illa, sed quòd venit ante omnes de tribubus Israel : ideo dicendum quod nullo modo intellexerit per domum Ioseph Ephraim, vel Manasse,sed omnes vndecim tribus Israel. *Descendiq; in occursum regis.* Id est,descendi ad occurrendum regi in via. *Respondens verò Abisai filius Saruiæ.* Scilicet,antequã aliquid rex loqueretur,respõdit Abisai contra Semei,quia erat valde impatiens, & iste erat filius Saruiæ,id est,frater Ioab,& Asael, vt patet supra 2.& primo Paralip.2. *Nũquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit Christum Domini* ? Vidit enim Abisai flecti Dauid aliqualiter ad pietatem, & quod non haberet animum durè respondendi,dum loqueretur Semei:ideo ipse respondit contra Semei dicens, nunquid bonum est, quod pro his solis verbis nõ occidatur Semei,cùm ipse grauiter peccauerit maledicendo Christum Domini, id est, regem vnctum à Deo, quasi dicat, non est ista cõueniens satisfactio pro tanto crimine, sed

B

debet occidi. Dicebat autem quod maledixit Christum Domini,quia ex hoc quod Dauid erat vnctus in regem iussu Dei, erat graue peccatum offendere ipsum. Sic patet ex verbis Dauid ad seruos suos,quando suadebant ei,quod occideret Saulem in spelunca, & dixit, quod non mitteret manum suam in Christum Domini.præced.lib.c.24. & iterum dixit ad Abisai, ne interficias eum. Quis enim extẽdet manum suam in Christũ Domini,& innocens erit? quasi dicat,nullus poterit extendere manũ suam in eum , & quòd sit innocens, præc.lib.c.26.

Abisai quare respondit tam durè Semei.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR , quare Abisai respondebat tam durè ipsi Semei potius quàm aliquis alius de viris Dauid. Respondendum,quod hoc faciebat, quia ipse iterum accusauerat Semei super hoc, scilicet, quando maledicebat regi.supra.16. & nunc volebat continuare accusationem suam contra eum,scilicet,vt occideretur. Item Abisai erat vir valde impatiens, & non potuit sustinere quousq; responderet rex, sed cùm videretur sibi irrationabile, quòd iste Semei immunis dimitteretur à pœna,obiecit ei, quòd pro his verbis non deberet ei parci.Propter istam autem duritiem, & impatientiam contra Semei dixit ei Dauid , quid mihi, & vobis filij Saruiæ: cur efficimini mihi hodie in Satan. Item Abisai zelabat nimis pro Dauid,quod patuit quando Semei maledixit regi , supra 16. nam ante hoc non conceperat aliquod odium de eo, & tamen ipse solus ante omnes alios seruos regis dixit , quare maledicit canis hic moriturus domino meo regi ? vadam,& amputabo caput eius : ita nunc cùm vidisset , quod Semei peteret veniam, magis zelatus est pro rege,quàm alij , petens quòd non parceretur ei pro hoc.

C

An Dauid tenebatur parcere Semei propter hoc,quòd humiliter veniam petebat.

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid tenebatur parcere Semei propter hoc,quòd humiliter veniam petebat. Aliquis putabit, quòd sic , quia Deus nihil aliud expetit à nobis, nisi vt humiliter confiteamur peccatum nostrum. Nos tamen tenemur in alterutrum remittere offensas , sicut petim⁹ à Deo dimitti.sic patet Matth.6.in oratione Dominica , scilicet, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib⁹ nostris.Ergo Dauid tenebatur remittere Semei iniuriam. Respondendum,quod Dauid tenebatur remittere Semei iniuriã quantum ad odium,vel rancorem cùm peteret veniam,scilic. quod non haberet eum iam exosum sicut prius , & non solùm eo petente veniam,sed etiã nõ petente remittere tenebatur,& sic quilibet homo aduersario suo tenetur remittere rancorem, quamquam non petat veniam , immo etiam quamquam non velit veniam , sed dicat quòd non vult sibi remitti, sed potius, quòd semper vult offendere. Et in hoc nos differimus à Deo, quia ipse nũquam remittit culpam,nisi petatur, venia,scilicet, quod nos doleamus de malis præteritis,homo autem tenetur remittere homini,quanquam non petat. Ratio huius diuersitatis est,quia Deus est iudex, & si remitteret culpam nõ petita venia,omnia essent inordinata,nec aliquis homo sic periret ęternaliter,nec multũ proficeret conari ad bona opera , vel ad mala,quia vtroque modo necesse esset culpas remitti, & consequenter habere aliquando vitam æternam. In nobis autem secus est, quia non sumus iudices, sed conserui , & Deus vult, quod sicut ipse cuilibet nostrum liberaliter remittit;ita & nos remittamus omnem rancorem,etiam quia dato,quòd nos remittemus rancorẽ,non petita venia,non sequitur aliquod incõueniens,sicut si Deus remitteret, quia per remissionem nostram non soluitur offensor à culpa, soluitur tamen per remissionem Dei : ideo non decet , quòd Deus remittat, nisi petita venia.Nos autẽ remittere debemus:nam nos remittendo rancorem nullum bonum facimus ipsi offensori , sed nobis solis, cùm per hoc mereamur.Item factum est hoc,vt nos non vsurpemus priuilegium Dei : nam proprium Dei est petere vindictam.Sic dicitur Deut.32.& ad Rom.12.Mihi vindictã, & ego retribuam. si autem nos non teneremur remittere offensam parte non petente,possemus petere propriè vltionẽ,ideo non licet.Sed obijcietur,quòd possumus petere vindictã,eo quòd possumus accusare offensorem ad pœnam, siue corporis, siue pecuniarum secundùm conditionem delicti.Respõdendum, quòd nunquam possumus petere vindictam,quia vindicta ad animum pertinet,& est quoddam desiderium retribuẽdi malum pro malo nobis inflicto,& istud desiderium vocatur propriè rancor,vel odium,&istud tenemur remittere,siue petente offensore,siue non petente. Quod autem nos petamus offensorẽ condemnari ad pœnam secũdùm conditionem delicti,non est quod velimus ei retribuere malũ pro malo,sed desiderio iustitiæ,scilicet,vt non detur illi occasio semper peiora faciendi,si nõ castigatur. Quicunque autem aliter accusat aduersariũ suum,mortaliter peccat, siue pro homicidio, siue pro alijs iniurijs,vel damnis datis, & illo modo non petitur vindicta. Quantum ad hoc ergo tenebatur Dauid remittere ipsi Semei,non solùm nunc quando petebat, sed etiam tũc quando actualiter iniuriam inferebat. Consideratur etiam in iniurijs, vel damnis satisfactio,quæ est præter rancorem, & ista debitè potest peti à quocunq; : nisi fortè aliquis sit in tanta perfectione status,quòd non possit petere satisfactionem iniuriarũ suarum,sicut monachi,& omnes fratres,quia ipsi non sunt sui iuris,sed monasterium potest agere,dum tamen pœna nõ sit capitalis,vel detruncationis membrorum,vel magnæ effusionis sanguinis,ad quam nec directè,nec indirectè huiusmodi personæ agere possunt.Dauid ergo poterat petere satisfactionem delicti huius , & quia merebatur mortem Semei propter maledictionem regis , poterat licitè Dauid ei mortem infligere, dũ tamen non ageret desiderio vindictę.Poterat namq; agere ad bonũ finẽ,scil.vt tanta iniuria illata regi non videretur contempta,quia erat quodãmodo diminutio regalis status, quod talis vir intulisset ei iniuriã grauissimã , & maneret impunitus. Ad rationem in contrariũ dicendũ, quòd si intelligatur de remissione rancoris,simile est in Deo,& nobis,quia Deus in omni casu remittit,cùm petitur venia, nos aũt remittere tenemur petita venia,vel non petita.Si autẽ dicatur de remissione pœnæ, sicut Deus non remittit nisi præmissa satisfactione, ita nec nos tenemur remittere , sed est supererrogatio si remittamus. *Et ait Dauid,quid mihi,& vobis filij Saruiæ,* id est,quid habetis mecũ filij Saruiæ,quia non permittitis me agere, quæ volo,sed in omnibus estis mihi obuij? Est sensus, quòd Dauid volebat dimittere iniuriã impunitam quantũ ad præsens ne faceret scandalum,quia si istum puniuisset pro offensa,putauissent omnes alij se puniendos,cùm omnes peccauissent, & omnes fugerẽt, quod erat graue periculum ipsi Dauid, quia nõ posset eos postea ad se reducere. *Cur efficimini hodie mihi in Satan* ? id est,cur efficimini mihi aduersarij? est enim Satã nomẽ Hebræũ signãs aduersariũ quemcunq; , & nos putamus esse nomẽ dæmonis. Et verũ est,quòd omnis dæmõ vocatur Satan,id est,aduersari⁹ noster,qa aduersãtur nobis in omni bono:&sic dixit Christus

D

quantũ ad rancorem.

Differt homo à Deo in remittendo. Quilibet homo tenetur inimico etiã non petẽti remittere iniuriam.

E

F

Dauid tenebatur remittere Semei iniuriã

Satan idẽ est quòd aduersarius.

diabo-

A

diabolo : vade retro Satan. Matth. 4. id est, recede à me aduersari hominum, & hoc modo omnes homines aduersantes intentioni nostræ vocantur Satan, sic enim Christus dixit Petro, Matth. 17. nam cùm Christus dixisset, quod occidendus erat, assumens eum Petrus cœpit increpare eum, dicens : absit à te Domine, non erit tibi hoc, qui conuersus dixit Petro: vade retro me Satana, scandulum est mihi. Idem Marc. 8. eodem modo nos dicimus Belial esse nomen dæmonis, & tamen est nomen Hebræum signans quemcunque hominem indomitum. sic patet Iud. 19. Est autem sensus, quòd Abisai efficiebatur Satan, vel aduersarius ipsi Dauid, quia Dauid volebat remittere iniuriam, Abisai autem incitabat eum ad non remittendum, & dicitur, cur efficimini, quia loquitur Dauid quasi ad Abisai, & Ioab. Nam licèt solus Abisai offenderet nunc Dauid, quia etiam Ioab aliquando offendere solitus erat, semper loquebatur ad quemlibet eorum quasi ad ambos, scilicet, quid mihi & vobis filij Saruiæ ? vt patet hic, & supra. 16. & supra tertio, dixit autem cur efficimini hodie, quia specialiter loquebatur de isto die. Nam aduersari Dauid in ista die erat grauius, quàm aduersari ei alio tempore. Causa est, quia si alio tempore Dauid vellet occidere Semei: non esset scandalum sibi, neque eueniret aliquod malum. Si verò hodie occideretur sicut suadebat Abisai, sequeretur fortè diuisio regni, vel recessio omnium Israelitarum à Dauid, quod erat grauissimum scandalum.

An peccauerit Abisai suadendo Dauid. quòd occideret Semei.

QVÆST. XXIV.

B

Abisai sollicitando mortẽ Semei visum est peccare.

QVÆRETVR, an peccauerit Abisai suadendo Dauid, quòd occideret Semei. Aliquis dicet, quòd non, quia incitabat eum ad bonum, scilicet, ad executionem iustitiæ. Respondendum est, quòd videbatur peccare Abisai. Primò, quia non faciebat istud desiderio iustitiæ, sed magis propter vindictam, vt patet ex verbis suis, quę sunt verba hominis passionati. Item quia Abisai prohibebat Dauid bonum facere. Volebat enim Dauid remittere iniuriam sibi factam. Abisai verò non permittebat, qui tamen agunt ex charitate non prohibent aliquem benefacere : sic enim dicitur prima ad Corinth. 13. sed qui agit contra charitatem peccat, ergo peccabat Abisai. Item non faciebat Abisai, nisi ex quodam zelo carnali, quem habebat ad Dauid, scilicet, quòd nolebat iniurias suas esse in vltas, & iste zelus nõ est laudabilis, maxime in isto casu, quando Dauid desiderabat agere opus bonum, & Abisai per zelum impediebat eum. Sic fuit de Iosue erga Moysen, qui zelabat pro eo volens, quòd ipse solus haberet omnem honorem : & quia duo viri in castris prophetabant, quod videbatur esse in diminutionem honoris Moysi, Iosue zelauit pro hoc, & dixit Moysi : domine mi Moyses prohibe illos. Num. 11. & quia Moyses vidit, quòd iste zelus erat carnalis, increpuit ipsum, dicens,

C

Peccat q impedit iniuriã remitti.

quid æmularis pro me : quis mihi tribuat, vt omnis populus prophetet, & det illis Deus spiritum suum ? non ergo erat laudandus zelus iste Abisai. Sic igitur dicendum, quòd quandocunque vult aliquis remittere iniuriam sibi factam, siue quantum ad rancorem, siue ad satisfactionem quicunq; impedierit, peccat mortaliter, quia impedit à bono opere. Sed aliquis dicet, cõtra : quia interdum ipsa punitio prodest peccanti, potius quàm si relinquatur impunitus. Respõdetur, quòd quamquam hoc sit, tamen peccat ille, qui impedit alium remittere offensam, quia quomodocunque se habeat ille, qui intulit iniuriam, semper ille qui remittit, facit opus perfectionis, qui aliquem impedit, ne remittat, directè impedit opus perfectionis, ideo peccat. Quòd autem alius benè, vel malè se habeat remissa pœna, vel non remissa, per accidens est. Non debet autem impediri illud bonum quod est per se propter illud bonum, quod est per accidens. Sed adhuc dicendum, quòd dato quòd constaret aliquem futurum esse bonum, si non remitteretur iniuria ei sed puniretur, & aliàs futurus esset malus, peccaret ille, qui impediret, quòd remitteretur ei iniuria, quia inquantum iste impediebat, quòd remitteretur iniuria, ipsemet faciebat malum inquantum distrahebat ab opere perfectionis aliquem. Quòd autem alius efficiatur bonus, si non remittatur ei iniuria, non est bonum opus istius, qui impedit remissionem, sed illius, qui per pœnam illatam corrigitur, & sic facit iste malum directè vt alius bonum faciat : sed hoc non permittitur, sicut ait Augustinus in lib. quæstionum super Genes. & habetur in decretis. dist. 14. cap. quòd ait Sodomiti. Ad rationem in contrarium dicendum, quòd quamquam Abisai moueret Dauid regem ad id, quod bonum erat, tamen distrahebat eum ab eo, quod melius erat, & respectu huius dicebatur male agere. *Ergo ne hodie interficietur vir in Israël ?* Id est, nunquid est bonum quòd interficiatur hodie aliquis de Israel, quasi dicat, non, & subditur causa. *An ignoras hodie me factum regem super Israël.* Quasi dicat, non debes ignorare, quòd hodie ego nouiter constitutus sim in regem super Israel, ideo non est dies ad occidendum aliquem. Dicebat Dauid se hodie constitutum regem, quia omnes Israelitæ recesserant ab eo, & vnxerant Absalonem in regem, & tunc quamquam ipse de iure esset rex, tamen de facto non recipiebant eum in regem Israelitæ, nunc autem omnes susceperunt eum, ideo hodie erat factus rex.

D

An peccatum esset, quòd Dauid occidisset aliquem in illo die.

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR, an peccatum esset, quòd Dauid occidisset aliquem in die illa quamquam aliàs reus esset. Aliquis dicet, quod sic, quia Dauid dixit : ergo ne occidetur hodie vir in Israel ? quasi dicat malum est : ergo peccatum erat. Item simile patet præced. lib. cap. 11. nam in die illa, qua Saul renouatus est in regem dixit populus ad Saul, quis est iste, qui dixit Saul non regnabit super nos? date nobis viros & interficiemus eos. Et ait Saul : non interficietur quis in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel. Respondendum est, quòd si aliquis erat reus mortis, quòd Dauid occideret illum in die ipsa, vel alia peccatum nullum erat, nisi fortè esset lex aliqua, vel consuetudo, quòd in certo die rei mortis non possent occidi, sed potius aliqui vitæ donarentur : sic erat consuetudo apud Hebræos, quòd in festo azymorum dimitteretur eis vnus de reis mortis, sic patet Ioan. 18. poterat ergo sic esse, quòd in die corooationis regum, vel innouationis aliquis reus mortis vitæ donaretur, & tunc non erat licitum de illo, quod occideretur. Vel fortè poterat esse, quòd in istis magnis solennitat bus erat consuetudo, quod non occideretur aliquis, nec torqueretur, quãquam reus esset, sed differẽtur ista ad alios dies. Sic etiam nunc est in omnib⁹ diebus Dominicis nostris, quòd nulla sententia criminalis traditur executioni publicè, sic patet extra de ferijs. cap. omnes dies Dominicos. Ita autem poterat esse in festis consecrationum regum, vel in alijs solennitatibus apud Hebręos, quòd non occideretur aliquis. Dauid autem ob hoc potuit dicere, quòd hodie non occideretur aliquis, quia erat factus rex hodie, & non erat iustum quod in die tanti gaudij luctus occisorum audiretur: si tamen Dauid voluisset occidere illa die aliquem, qui aliàs reus esset, non peccaret, cùm non esset præceptum contrarium. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod Dauid non dixit, ergo ne occidetur hodie vir, quasi peccatum esset, quod illa die aliquis occideretur, sed dixit propter duo. Primum erat ex quadam consideratione vtilitatis, nam sibi erat valde vtile, quod illa die nullum occideret, alioquin putarent Israelitæ quod vellet punire omnes peccantes in ipsum, & fugerent omnes ab eo, quod erat magnum scandalum. Secundum erat ex quadam condecentia, quia videbatur quoddam quasi absurdum, quòd illa die qua ipse susciebat magnum beneficium à toto popu o, occideret aliquem de populo, lætitiam suam aliorum amaritudinibus polluendo. Ad secundam rationem quando dicebatur de Saule. Dicendum, quòd ipse noluit, quòd occideretur aliquis in illa die ex sola benignitate, quia ipse remisit liberaliter iniuriam omnibus, qui eum contempserant, & nec vindicauit illam die illo nec aliqua alia.

Prima ratio. Secunda rat.

E

Respõs.

F

Ad primã rationẽ.

Ad secundã.

Et ait rex Semei, non morieris. Postquam increpuit Dauid ipsum Abisai de accusatione Semei, dedit securitatem Semei, dicens : non morieris, id est, non timeas quòd occidam te. *Iurauitque ei*, id est, ad hoc, quòd magis securaretur Semei de promissione Dauid, firmauit eam iuramento.

(∴)

An Dauid fuerit periurus iubendo occidi Semei.

QVÆST. XXVI.

QVÆRETVR, an Dauid fuerit periurus, & an peccauit iubendo occidi Semei: nam cùm ipſe eſſe propinquus morti, iuſſit hoc Salomoni ſeq. lib. c.2. Reſpondendum cùm quęritur, an peccauit occidendo illum poſt. Dicendum quòd cùm Semei eſſet reus mortis, poterat eũ Dauid occidere quãdocunque vellet, quòd autem differret mortem ſuam per aliquod tempus, non præiudicabat ipſi Semei, ſed potius faciebat ei gratiam: ideo ſicut poterat quocunque tempore vitæ ſuæ occidere illum, ita poterat iubere filio ſuo, quod occideret eum, & ſic quantum ad hoc non peccabat. Sed cùm quæritur, an fuit periurus, quia iurauit, quòd non occideret eum, & poſtea iuſſit eum occidi, ſtat dubium. Ad quod reſpondet Nicolaus, quòd Dauid non fuit periurus, quia non iuſſit occidi Semei propter cauſam iſtam, ſed quia erat ſeditioſus, & iuramentum factum ſuper vna re, nõ extendit ſe ad aliam, de qua non exprimitur niſi ſit neceſſariò dependens ex illa, vel connexa ei, iſta autem erat multum differens. Sed iſtud non ſtat. Primò quia quando Dauid locutus eſt Salomoni de occiſione Semei, poſuit ei pro cauſa iſtam maledictionem, dicens: habes apud te Semei filium Gera, qui maledixit mihi maledictione peſſima, & ſequitur, tu noli pati eum eſſe innoxium: ſi tamen iuſſiſſet eum occidi pro ſeditione, non poſuiſſet maledictionem pro cauſa, ſed ſeditionem. Item dicitur allegato capitulo, ſed quia deſcendit mihi in occurſum cùm tranſirem Iordanem, iuraui ei per dominum, dicens, non te interficiam gladio, tu noli pati eum eſſe innoxium, id eſt, quamquam ego non occidi eum, quia iuraui ei, & quia fuit mihi in occurſum, tamen tu non patiaris mori eum ſine ſanguine. Item patet, quia ſi pro hac cauſa ſeditionis iuſſiſſet Dauid Salomoni quòd occideret Semei, ipſemet occidiſſet eum, quia hoc nihil repugnabat iuramento præſtito, nec etiam erat verecundia Dauid, quia non videbatur agere contra id quod ſemel propoſuerat, cùm ex noua cauſa eum occideret. Dicendum ergo, quòd Dauid iuſſit occidi illum ex hac cauſa ſola, nec ſtat confirmatio Nicolai cùm dixit Dauid Salomoni prælleg. capit. vir autem ſapiens es & ſcies, quæ facies ei, deduceſque canos eius cum ſanguine ad infernum: nam illud non dicitur ad hoc, quòd Salomon inquireret modum, per quem occideret Semei pro ſeditione, quia pro hoc non oportebat inquiri modum, ſed publicè poterat occidi, quia ſeditioſi rei mortis erant. Sic patet Lucæ.22.de Baraba, ſcilicet, quòd erat Barabas miſſus in carcerem propter ſeditionem quandam factam in ciuitate, & ille reus mortis erat: nam illum petiuerunt Iudæi à Pilato ſibi dari, ne occideretur. eod. cap. & Matth.27. Sed dixit hoc Dauid Salomoni ad hoc, quòd inquireret modum coloratum, per quem occideret Semei: nam ſi occideret eum publicè pro offenſa quam intulerat Dauid, videbatur eſſe inhoneſtum, cùm iam Dauid dixiſſet, non morieris, & iurauiſſet hoc. Reſpondendum ergo quod Dauid iuſſit occidi Semei pro cauſa maledictionis, & non fuit periurus. Modus autem eſt ſecundùm aliquos, quia intellexit Dauid, quòd non occideret eum illa die, ſed de alijs diebus nõ ſecurauit. Quod colligitur ex litera, ſcilicet, ergo ne interficietur hodie vir in Iſraël. Et tunc dicitur, non morieris, id eſt, non morieris hodie: & poterat Dauid ſecundùm hoc occidere eum alio tempore quocunq; vellet, ſed noluit, & iuſſit filio ſuo Salomoni quòd occideret eum. Sed hoc non videtur ſtare, quia Dauid dixit Salomoni, quòd non occiderat eum quia venerat ei in occurſum, & quia iurauerat, ex quo innuitur, quòd vſque ad illud tempus Dauid habuit voluntatem obligandi ſe, & ſic dicendum quòd Dauid iurauit ei, quòd non occideret illum, ſcilicet, tota vita ſua. Poterat tamen iubere, quòd occideretur poſt mortem ſuam. Sed obijcietur, quia ſi aliquis iurat alicui quòd non occidat ipſum, non ſolùm tenetur non occidere ipſum, ſed etiam nulli iubere hoc, nec præſtare conſilium aut fauorem ad iſta: ita qui iurat alicui, quòd nunquam occidet ipſum, non ſolùm intelligitur quod in vita ſua nõ occidat, vel iubeat, aut præſtet conſilium, vel fauorem ad hoc, ſed etiam, quòd non iubeat fieri hæc poſt mortem ſuam, quia quidquid poſt mortem ſuam fiat iuſſu eius, ipſe viuens facit cùm fiat propter iuſſum ſuum, quod ipſe viuens dedit, & ſic incidit in periurium. Reſpondendum, quòd Dauid habuit voluntatem obligandi ſe ad non occidendum Semei gladio dum viueret, ideo non poterat ipſe, vel alius præcepto eius occidere Semei, dum ipſe viuebat: ſed poterat ipſe viuens dare conſilium vel præceptum de morte Semei. Quòd autem ad hoc ſolum ſe voluerit obligare, patet ſequent. lib. cap.2. ſed quia deſcendit mihi in occurſum cum tranſirem Iordanem, iuraui ei per dominum, dicens: non interficiam te gladio, tu noli eum eſſe innoxium, quaſi dicat, tu occide eum, & ſic ego non incurram periurium. Sed adhuc obijcietur, quòd non euadebat Dauid per hoc periurium, quia iſtud iuramentum erat factum per artem, quia iſta verba, ſcilicet, iuro quod non occidam te: ſignant ſimpliciter, quòd nullo modo occideret illum, & ſic intelliguntur communiter, & ſic intelligebat Semei, ideo neceſſe erat interpretari iſtud iuramentum ſecundùm intelligentiam communem verborum, & ſi contra illam ageret Dauid cenſeretur periurus. Reſpondendum quòd Dauid egit hic contra communem verborum intelligentiam in iuramento, ſed non fuit periurus; cùm ageret ſecundùm intentionem ſuam: cuius cauſa eſt, quia illud eſt dictum de communi intelligentia verborum, quando duo conueniunt ſuper aliqua re: & vn⁹ iurat alteri obſeruari aliquid ſub verbis, quę poſſunt habere diuerſas interpretationes, tunc neceſſe eſt referri verba ad communem intelligentiam, quia aliàs ille, qui conuenit cum aliquo ſuper aliqua re, non conueniſſet, niſi iuramentum præſtitum acciperetur ſecundùm communem intelligentiam, quia alioquin poſſet iſte fallere quoſcunque: quando tamen aliquis iurat ſuper aliqua re, & totaliter eſt in poteſtate ſua illa res, ita quòd ſiue iuraret, ſiue non iuraret, poſſet facere quod vellet, & in poteſtate ſua erat, quòd iuraret qualitercunque vellet, ſi iurauerit, poteſt interpretari ipſe iuramentum ſuum qualiter voluerit, dum tamen quando iurauerit habuiſſet intentionem ſic ſe obligandi: vtpote in poteſtate Dauid erat occidere Semei, quando vellet, & non poterat hoc prohibere Semei, poterat etiam iurare quòd non occideret Semei illa die, ſed ſequenti, vel quòd non occideret in vita ſua, ſed iuberet occidi poſt mortem ſuam, & qualitercumque iuraret ſtaret iuramentum. Quòd ergo Dauid iuraret ambigue, & interpretaretur iuramentum ſuum in quocunque caſu vellet, non præiudicabat ipſi Semei, quia etiam non iurando potuiſſet eum occidere quandocunque vellet. In alio autem caſu ſecus eſt, ſcilicet, quando duo conueniunt ſuper aliqua re, & vnus iurat alteri, quòd dabit mille denarios, ſi poſtea iſte exponat, quòd intellexit iuramentum ſuum, quòd non daret illos denarios ad hoc, quòd eſſent totaliter alterius, ſed ad hoc, quod conuerterentur in vſus communes vtriuſque, non debet recipi iſta interpretatio iuramenti, ſed redeundum eſt ad interpretationem iuris, vel ad communem verborum intelligentiam, quia aliàs nimis præiudicaretur iſti, qui conuenit cum alio: quia ſi in iuramento fuiſſet expreſſus iſte ſenſus, alius non conueniſſet cum iurante, & ſic maneret deceptus. Dicendum ergo, quòd Dauid non fuit periurus, quia ſeruauit iuramentum ſecundùm intentionem ſuam, & non tenebatur illud ſeruare in iſto caſu ſecundùm communem intelligentiam verborum. De hoc tamen fortè aliquid dicetur ſequent. lib. capit. 2. *Miphiboſeth quoque.* Hic ponitur inæqualitas Dauid, & Miphiboſeth & Sibæ iniuſta concordatio. Et dicitur, *Miphiboſeth quoque filius Saul*, id eſt, nepos Saul. Nam non erat filius eius, ſed Ionathæ. Aliqui libri habent Miphiboſeth quoque filius Ionathæ filij Saul, ſed iſta ſuperadditio eſt, nam litera Hebraica ſolùm habet: Miphiboſeth filius Saul. *Deſcendit in occurſum regis*, ſcilicet, deſcendit in Hieruſalem, quia ibi morabatur Miphiboſeth: nam rex iuſſerat, vt maneret ibi ad hoc, quòd ſemper veſceretur de menſa ſua, vt patet ſupra 9. & quando Dauid fugit de Hieruſalem, non potuit ire cum eo, quia ſeruus ſuus Siba noluit parare ei aſinum, nunc autem fecit, quòd alius duceret eum in occurſum regis. *Illotis pedibus, & intonſa barba*, id eſt, deſcendebat habens pedes non lotos, & barbam non tonſam, ſed magnam, velut ſi lugeret mortuum longo tempore. Iſtud autem erat propter triſtitiam abſentiæ Dauid, & expulſionis. Nunquam enim hoc tempore lauerat pedes, nec tõderat barbam. *Veſteſque ſuas non lauerat.* Intelligitur hic de veſtibus, quæ lauari ſolent, id eſt, de veſtibus lineis, & tamẽ iſtas nõ lauit Miphiboſeth,

Miphiboſeth filij Siba concordatio.

A

ſeth,quam plangens Dauid. *A die,qua egreſſus fuerat rex,* ſcilicet, à die,qua fugit de Hieruſalem, nam ex tunc videbatur priuatus regno,& flebat eum Miphiboſeth tanquam priuatum. *Vſque ad diem reuerſionis eius in pace.* Deſtinauerat enim manere ſemper in hoc luctu dum maneret Dauid extra Hieruſalem profugus,ideo ex die,qua rediit,cœpit lauare veſtes,&ornari, omnia enim hæc obſeruant Hebræi tempore, quo ſunt in plãctu mortuorum. Nam nec veſtes abluunt, nec pedes lauant, nec barbam tondunt. In Hebræo habetur. *Non fecit pedes ſuos, nec fecit labia ſua.* vbi nos dicimus illotis pedibus,&intonſa barba. Rab. Sal. & alij Hebræi exponunt, quòd non fecit labia,id eſt,non totondit barbam labiorum ſiue faciei, & quod fecit pedes,id eſt,etiam non totondit barbam inferiorem: ſed iſti viliſſimi ſunt,quia ſcriptura non loqueretur faciens mentionem de his turpitudinibus. conantur tam aliqui probare hoc per ſimile,quia Iſaiæ 36. dicitur, quòd comedant ſtercora ſua, & bibant aquas pedum ſuorum,& tamen iſtæ vocantur aquæ pedum,id eſt,fluentes de verendis,& ſic dicentur hic,non facti pedes,id eſt,non tonſa, vel raſa verenda. Magis tamen exponendum eſt, vt ſupra, quia cùm dicit Iſaias aquas pedum, non intelligit,id eſt, verendorum,quamquam fluant à verendis,ſed aquas pedum,id eſt,cadentes ad pedes, & ſic vocabũtur hic pedes propriè. Gloſſ. ordin. interlinearis, & Andreas exponunt literam illam Hebraicam, ſcilicet, quòd Miphiboſeth non fecit pedes ſuos, ſcilicet, quia habebat pedes ligneos,quibus vtebatur pro pedibus naturalibus,& illos non fecerat,id eſt,non parauerat ex die quo egreſſus eſt Dauid de Hieruſalem, ſed melius poſuit litera noſtra, quia aliquis dicitur facere pedes,id eſt,ornare illos lauando. Sic etiam dicitur Deuter. 21. in Hebræo de muliere captiua,quòd faciet vngues ſuas,vbi litera noſtra dicit circuncidet vngues. *Cumque Miphiboſeth occurriſſet regi,dixit ei rex,quare nõ veniſti mecum Miphiboſeth?* dicebat hoc ad increpandum eum, quia non diſceſſerat Miphiboſeth cum Dauid,quando fugit de Hieruſalem.

R. Salomonis obſcenitas.

B

Cur Dauid reprehendit Miphiboſeth,quod cum eo non diſceſſiſſet.

QVÆST. XXVII.

QVÆRITVR ad quid volebat Dauid, quod diſceſſiſſet cum eo Miphiboſeth,quia eſſet oneroſus ſibi,cùm eſſet claudus vtroque pede,& ſemper egeret aliquo portante ſe, & rurſus non poterat proficere ipſi Dauid ad aliquid, Dauid tamen nimis excuſauit ſe in illa fuga ducere ſecum aliquem oneroſum ſibi. Sic patet ſupra 15. cùm dixit ad Chuſai Arachitem,ſi iueris mecum,eris mihi oneri,ſi autem in ciuitatem reuertaris,diſſipabis conſilium Achitophel. Reſpondendum, quòd Dauid non deſiderauerat ſecum ducere Miphiboſeth in fuga de Hieruſalem, ſed dixit hoc, vt reſponderet aliquid Miphiboſeth,& poſſet eum increpare Dauid. Nam Siba ſeruus Miphiboſeth dixerat Dauid recedenti de Hieruſalem, quòd Miphiboſeth manebat ibi,dicens: hodie reſtituet mihi domus Iſraël regnum patris mei. ſupra 16. & Dauid credidit tunc iſtud. Vnde dedit poſſeſſiones Miphiboſeth Sibæ ſeruo eius,credebat etiam nunc Dauid iſtud, quia nullus adhuc reuocauerat eum de hac credulitate: voluit ergo, vt reſponderet Miphiboſeth,vt videretur qualiter ſe excuſabat de hac iniquitate,& ad hoc fuit ſibi principium loquendi, cur non deſcenderat Miphiboſeth cum eo : ipſe autem poſtea ſe excuſauit, & ſic interdum homines petunt aliqua, quæ non deſiderant,ſolùm vt habeant introitum loquendi. *Et reſpondens ait, domine mi rex ſeruus meus contempſit me.* Imponit Miphiboſeth totam culpam Sibę ſeruo ſuo,quia iuſſerat ei ſternere aſinum, & noluit. Et dicitur,contempſit me,id eſt,non obediuit mihi ſternendo aſinum ad deſcendendum tecum. In Hebræo habetur. *Seruus meus fefellit me.* Id eſt,ipſe fecit me incidere in hunc errorem,quia iuſſeram ei ſternere aſinum,& non ſtrauit. *Dixitque ei ego ſeruus tuus,vt ſterneret mihi aſinum, & aſcendens abirem cum rege.* Scilicet,ego volebam ire cum rege,& iuſſi Sibæ ſeruo meo ſternere aſinum,& noluit. Incipiebat enim Miphiboſeth accuſare fortiter Sibam,quia ipſe accuſauerat eũ apud regem. *Claudus enim ſum ſeruus tuus.* Id eſt,ego ſeruus tuus ſum claudus, ſcilicet,vtroque pede,vt patet ſupra. 9. & non allegabat hoc Miphiboſeth tanquam neſciret Dauid,quia omnibus erat notorium,ſed ad defenſionem cauſæ ſuæ, ſcilicet, quòd non potuit ire cum Dauid, niſi ſeruus ſternneret ei aſinum, quia ipſe claudus erat, & non poterat ire ſine aſino, nec etiam poterat ſurgere ad ſternendum ſibimet aſinum. *Inſuper & accuſauit me ſeruum tuum apud te dominum meum regem.* Id eſt,non ſolùm non obediuit mihi ſternendo aſinum,ſed etiam deterius egit,quia me dominum ſuum accuſauit apud te, ſcilicet, quòd manſerim in Hieruſalem ad recuperandum regnum, ſic enim dixerat Siba, ſupra. 16. *Tu autem domine mi rex,ſicut Angelus Dei es.* Id eſt,tu es bonus ſicut Angelus Dei,& non moueris propter bona dicta,vel mala, ſed ſolùm propter veritatem, ideo tu ſcies veritatem,& iudicabis. In hoc enim volebat Miphiboſeth accuſare ſeruum ſuum Sibam ad pœnam propter hæc, quæ egerat,ſed non audebat directè,quia neſciebat an diſpliceret regi iſta accuſatio: & cauſa erat,quia Siba dederat munera Dauid, quando ibat in via. ſupra 16. & putauit quòd ex hoc fortè eſſet Dauid affectus ad Sibam, & non libenter audiret accuſationem eius: Innuit ergo ei voluntatem ſuam per quædam verba. ita quòd poſſet intelligere Dauid,quòd Miphiboſeth conquerebatur grauiter de Siba,ideo maneret in arbitrio Dauid, an vellet ſuſcipere eam,vel quid diſponeret: & ad hoc dixit ipſi Dauid quòd erat ſicut Angelus Dei, perſuadens ei ad faciendum iuſtitiam de Siba: quaſi diceret, ſeruus meus accuſauit me apud te,ſed tu es ſicut Angelus Dei, qui non moueris propter bona dicta,nec mala,ſicut dixit mulier Thecuties, ſupra. 14. ideo non obſtante,quòd me accuſauit, tu attendes veritatem,& facies mihi iuſtitiam. *Fac quod placitum eſt tibi.* Id eſt, tu ſcis veritatem huius negocij, & es ſicut Angelus Dei, qui non moueris ad vnam partem, nec ad aliam, ideo quodcunque placuerit tibi facere,bonum erit. *Neque enim fuit domus patris mei,niſi morti obnoxia domino meo regi.* Sciendum, quòd in hoc iam Miphiboſeth mutat propoſitum, quia ante hoc cauſam ſuam fulciebat. Nunc verò excuſat ipſum Dauid. Pro quo ſciendum,quòd Dauid credebat à principio,quòd Miphiboſeth manſiſſet in Hieruſalem ad recuperandum regnum, & quantum ad hoc iuſtè condemnauerat eum: ſed nunc quando ſtetit coram Dauid accuſans ſeruum ſuum Sibam : Dauid cognouit manifeſtè,quòd mentitus fuiſſet Siba, & cõſequenter, quòd ipſe dediſſet ei iniuſtè poſſeſſiones Miphiboſeth. Hoc autem cognoſcebat per duo. Primò quia veniebat Miphiboſeth intonſa barba,& illotis pedibus, veſteſque non lauerat ex die,quo egreſſus fuerat Dauid de Hieruſalem, quod erat ſignum,quòd ipſe fleuiſſet pro Dauid,potius quàm quòd deſideraſſet regnum eius. Secundum erat, quia dum iſta loqueretur Miphiboſeth, & Siba præſens eſſet, nihil ei Siba reſpondit tanquam ſibi conſcius mali : ideo Dauid erubuit de malo, quod fecerat, ſcilicet, quia indiſcretè abſtulerat poſſeſſiones Miphiboſeth,non audita cauſa eius : cumque videret Miphiboſeth erubeſcentem regem,& iam cognoſcentem veritatem, putauit ſibi iam non eſſe opus fulcire cauſam ſuam, nec accuſare Sibam, quia de his rex erubeſcebat, ſed incepit excuſare Miphiboſeth omnia,quæ habebat,etiam ſi non ſubeſſet aliqua cauſa noua, quia propter peccatum patrum ſuorum poterant hæc iuſtè fieri : vnde dicit, domus patris mei non fuit niſi morti obnoxia domino meo regi, id eſt,non meruit aliquod bonum apud dominum meum regem, ſed magis fuit tota ei obligata ad mortem. Vocat autem domum patris ſui domum Saulis, de cuius progenie omnes videbantur obligati ad mortem ipſi Dauid propter duo. Primò propter mala,quæ Saul iniuſtè intulit Dauid. Secundò, quia mortuo Saule,& vncto Dauid in regem ſuper Iudam : cùm ei deberetur de iure regnum, cognatio domus Saulis ſurrexit contra eum,& conſtituit in regem Isboſeth, & ſic omnes de cognatione illa tenebantur Dauid ad mortem: quòd ergo ipſe aliquibus eorum bona auferret,relicta vita, gratiã faciebat: erat autem Miphiboſeth de hac cognatione, ergo non erat ſibi iniuſtum auferri poſſeſſionem,licèt ipſe nihil peccaſſet contra Dauid : nam peccauerant patres

C

D

E

F

Excuſa-

Excusatio Miphiboseth pro Dauid an esset conueniens.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRETVR, an ista excusatio, quam faciebat Miphiboseth pro Dauid, esset conueniens. Aliquis dicet, quòd sic, quia sicut est de committentibus crimẽ læsæ maiestatis, quod ipsi occiduntur, & publicantur bona eorum, nec relinquitur aliquid de hæreditate filijs, sed sola vita conceditur eis ex misericordia, & sic etiam in filijs hæreticorum, vt patet extra de hæretic. cap. vergentis. Ita in Miphiboseth cùm tota domus patris sui offendisset Dauid, & potuisset occidere illos, poterat auferre ipsi Miphiboseth omnia bona. Sed dicendũ, quòd ista positio non stat propter duo. Primò, quia Miphiboseth erat filius Ionathæ: Dauid autem inierat fœdus cum Ionatha, vt misereretur semini eius. præcedent. lib. cap. 20. ideo licèt tota domus Saulis peccasset, vel tota occidenda esset propter Saulem: Miphiboseth non erat occidendus, nisi ipse aliàs specialiter peccasset: sed hic nihil peccauerat Miphiboseth, sed solùm allegabat peccatum domus suæ, ergo non merebatur auferri sibi aliquid propter illud crimen. Secundò patet, quia dato quòd Miphiboseth obligatus fuisset ad moriendum ipsi Dauid, & non intercidisset aliquod fœdus inter Ionatham & Dauid: iam non poterat Dauid auferre Ionathæ aliquid de bonis suis, quia Dauid donauerat omnia hæc Miphiboseth. supra 9. & per hoc remittebat ei quidquid contra ipsum habebat iuris ad occidendum, si aliquod esset, vel ad auferendum bona, sed donatarius non perdit donationem, nisi propter aliquem casum ingratitudinis: Miphiboseth autem non incurrerat in aliquam ingratitudinem, sed potius erat valde gratus beneficijs Dauid, quia pro eo fuit in planctu sicut si lugeret mortuum toto tempore, quo fuit Dauid extra Hierusalem: ergo non poterat iustè ex hac parte auferri aliquid de possessione Miphiboseth: nõ ergo erat ista legitima excusatio, sed proposuit eam Miphiboseth, quia nullam aliam habebat, & quia videbatur colorata non aduertentibus nimis ad eam. *Tu autem posuisti me seruum tuum inter conuiuas mensæ tuæ*, quasi dicat, quodcunque egeris de possessione mea bonum est, quia tot bona egisti mihi immerito, quòd etiam si auferas possessionem meam, non videbitur malum. Quod patet, quia cum tota domus patris mei esset tibi obnoxia morti: tu dedisti mihi vitam, & insuper posuisti me inter conuias mensæ tuæ, scilicet, faciens quod ego semper comederem in mensa tua sicut faciunt filij tui: ideo nihil quod mihi feceris imputabitur malum. *Quid igitur habeo iustæ querelæ?* id est, cùm tot bona mihi feceris: etiam si abstuleris possessionem quam dedisti: non habeo iustã querelam contra te, quia nõ videris facere mihi iniuriam. *Aut quid possum vltra vociferare ad regem*, id est, quid ego possum vociferare per quod possim ostendere me habere iustam querelam contra regem, quasi dicat, nihil possum clamare per quod hoc ostendam. In Hebræo habetur, *Quid mihi plus eleemosyna ad clamandum plus contra regem*. Potest dupliciter intelligi. Vno modo, quid mihi plus eleemosyna, id est, quæ maior eleemosyna poterat fieri mihi, quàm facta est, vt non clamarem contra regem, id est, vt etiam dato, quòd rex fecisset mihi iniuriam non deberem clamare contra eum, quasi dicat, non poterat fieri maior eleemosyna. Secundo modo intelligitur, quòd accipiatur eleemosyna pro iustitia: nam apud Hebræos est istud vsitatum, quod interdum accipiant eleemosynam pro iustitia, & iustitiam pro eleemosyna: vnde aliquando vbi litera nostra dicit, & erit vobis iustitia apud Deum, Hebræi ponunt erit vobis eleemosyna apud Deum: & interdum vbi dicit litera Hebraica iustitiam, ponit litera nostra misericordiam, vel eleemosynam. Sic patet Deuter. 6. vbi dicit litera nostra: eritque nostri misericors. In Hebræo dicitur, erit nobis iustitia, & sic accipitur hic, quia ponitur misericordia pro iustitia, & dicitur, quid mihi plus eleemosyna, id est, quæ mihi potest esse iustitia ad clamandum contra regem: & istum sensum secuta est litera nostra, dicens: quid habeo iustæ querelæ. *Ait ergo ei rex quid vltra loqueris.* Id est, ad quid dicis de iustitia, vel iniustitia tibi facta, quia non mutabitur aliquid propter verba tua. *Fixum est quod locutus sum.* Id est, id, quod semel locutus sum, firmum est. Istud potest dupliciter intelligi. Vno modo referendo ad concessionem, quam Dauid fecit Sibæ de hæreditate Miphiboseth, dicens tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth, supra. 16. & illud fixum est, id est, non mutabitur propter verba tua. Aliter est sensus, quòd Dauid ante hoc dixisset Miphiboseth postquam incepit accusare Sibam, tu & Siba diuidite possessiones, & quòd post hoc Miphiboseth replicauerit, quòd non habebat iustam querelam, & tunc Dauid dixit: fixum est quod locutus sum, id est, semel dixi tibi: tu & Siba diuidite, & hoc fixum est, nec mutabitur propter verba tua. Cõtra primum dicet aliquis, quòd non stat, quia tunc cùm Dauid à principio dedisset Sibæ omnia, quæ erant Miphiboseth: maneret nũc illa sententia firma, sed hic dicitur, diuidite possessiones, ergo debet stare secunda expositio. Sed contra secũdam obijcietur, quòd non stet, quia litera solùm dicit semel, tu & Siba diuidite possessiones. Respondendum quod secunda expositio est probabilior: nam si Dauid bis dixisset, tu & Siba diuidite, verisimile est, quod hic fuisset dictum. Item patet efficacius, quia si semel rex dixisset, tu & Siba diuidite, non ausus fuisset vltra Miphiboseth proponere querimoniam super hoc, ne contristaret regem, nam supra dixerat: tu autẽ domine mi rex sicut Angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. Etiam postquam dixit rex, tu & Siba diuidite possessiones, respondit Miphiboseth, etiam cuncta accipiat postquam reuersus est dominus meus rex. Si igitur iterum dixisset hoc Dauid, respondisset istud Miphiboseth. Ad rationem in contrarium dicendum, quod debebat manere fixum id, quod Dauid dixerat, quia licèt restitueretur medietas possessionum Miphiboseth, manebat fixum verbum regis, eo quod secundùm petitionem Miphiboseth omnia erant restituenda sibi, & tamen vt sententia regis non cassaretur omnino, restituta est medietas Miphiboseth de possessione, & quia adhuc saluabatur sententia regis in altera parte, dicebatur fixa manere. *Tu, & Siba diuidite possessiones.* Id est, diuidite per medium cuncta, quæ tibi dedi, & ipse habeat medietatem.

An peccauerit Dauid auferendo medietatem possessionum à Miphiboseth.

QVÆST. XXIX.

QVÆRETVR, an Dauid peccauit in hoc. Respõdendum quod sic: nam Miphiboseth non meruerat aliquid mali, vt perderet hæreditatem, & tamen Dauid abstulit ei medietatem, & non solùm à principio quando putauit Sibam verum dicere. supr. 16. sed etiam nunc cognita falsitate Sibæ non restituit Miphiboseth ea, quæ sua erant: in quo graue peccatum erat, quia tenebatur ei ad restitutionem. Item Dauid cum esset iudex noluit prouidere Miphiboseth de iustitia, quia ipse accusabat Sibam tanquam proditorem, cùm falsè accusasset dominum suum: etiam petebat restitutionem cùm fuisset grauatus per iniquam sententiam, & Dauid cognoscens veritatẽ noluit prouidere puniendo Sibam pro falsa accusatione, & restituendo sibi hereditatem, sed potius ipsum delinquentem, qui morte dignus erat, nõ solùm donauit vitæ, sed etiam eum honorauit dãdo illi medietatem possessionis Miphiboseth. Item locutus est Dauid contra cõditionem iudicis recti, quia iudex non debet sequi iudicando voluntatem suam, sed statuta patrum, & leges & rectam rationem, vt patet extra de const. c. ne innitaris prudentiæ. Iudicauit tamen Dauid ex sola voluntate sua, etiã constito de veritate, nam dixit ad Miphiboseth, quid vltra loqueris? fixum est, quod locut⁹ sum, id est, inutile est tibi loqui, quod volueris probando iustitiam causæ tuę, quia etiam si multa probes, non mutabo sententiam meam: sed hoc est contra iudices, quibus dicitur: non pudeat vos errores vestros corrigere, qui positi estis, vt aliorũ corrigatis errores. extra de accu. c. qualiter & quando. Dauid tamen motus est ad faciendum hoc propter duo. Primò ex verecundia, nam cùm prius incaute sententiasset dando totam possessionem Miphiboseth ipsi Sibæ, visum est sibi verecundum valde, quod sententiam istam totaliter mutaret, quia in hoc ostenderet se valde errasse. Secundum fuit ex quodam fauore Sibæ, nam Siba tanquam cautus adulator iuit ad Dauid tempore necessitatis, & obtulit ei munera. supra. 16. vnde Dauid affectus fuit ad illum: nunc quoq; quando reuertebatur Dauid in Hierusalem, occurrit ei Siba de primis, quia iuit cum Semei, vt patet supra in litera, ideo Dauid erubuit, quod illum puniret, & priuaret

A

tota conceſſione,ſed ſententiam iniquam aliqualiter temperauit,vt nō tam iniqua eſſet,diuidendo poſſeſſionē inter eos.

An Dauid cum teneretur ad ſatisfactionem poſſeſsionum Miphiboſeth quid fecerit.

QVÆST. XXX.

QVÆRETVR vlterius,cùm non ſolùm Dauid peccauerit hic, ſed etiam teneretur ad reſtitutionem Miphiboſeth,cùm iudex iniquus faciat litem ſuam,& teneatur ad reſtitutionem ipſi læſo,vt patet de ſen.& re iudi.in 6.c.cum æterni, quid factum eſt de hac reſtitutione. Nam quod Dauid peccauerit ſolùm,ſi peccatum non concernebat reſtitutionem, per dolorem ſuum poterat tolli, ſi tamen concernebat reſtitutionem,non ſolueretur Dauid à peccato quouſq; reſtitueret, vt habetur de reg.iu.in 6.c.non remittitur. Ad hoc ergo oportebat,vt quamquam nunc Dauid præ verecundia non auferret poſſeſſionem Sibæ,quæ fuerat Miphiboſeth,quod poſtea auferret,& reſtitueret Miphiboſeth. Nā regulare eſt,quod quandocunq; res ablata eadem numero haberi poteſt, potiſſimè ſi non eſt deteriorata,debet ipſamet reſtitui, ſi autem nō poteſt illamet haberi, debet dari alia æquiualens in ſpecie illa, vel alia,vt patet extra,vt lit.pen.c.eccleſia ſanctæ Mariæ.Dauid autem poterat habere poſſeſſionem eandem, quam abſtulerat, cùm illam teneret Siba,ideo tenebatur eandem dare. Reſpōdēdum quod quid poſt hoc in hac re factū ſit ignoratur, quia ſcriptum non eſt, ſatis tamen videtur quod Dauid nunquam

B

reſtituerit Miphiboſeth poſſeſſiones illas, quas dedit Sibæ, quia ſemper verecundaretur quandocunq; hoc facere vellet. Sed videtur dicendum,quod Dauid ſatisfecerit Miphiboſeth in aliquo alio,vtpote dando illi ſemper cibos in mēſa ſua. Sed aliquis dicet, quòd per hoc non ſatisfaciebat, quia etiam hoc non ſtante Dauid daturus erat cibos Miphiboſeth,ſed cùm dixiſſet ſupr.9.comedes tu panē in menſa mea ſemper. Reſpondendum,quod cum iſtud eſſet beneficium, quod conſiſtebat in gratuita erogatione quotidiana, poterat Dauid ceſſare ab illo quandocunque vellet, nec erat ſic de cibis, qui dabantur quotidie, ſicut de poſſeſſionibus, quas Dauid reſtituerat ipſi Miphiboſeth,quia circa illas habuit Miphiboſeth titulum,ideo quicunq; ſpoliaret eum illis, etiamſi eſſet ipſe Dauid, peccaret:cibi autem qui dabantur quotidie de menſa regis, non poterant cadere ſub titulo Miphiboſeth, cum conſiſterent in quotidiana paratione, niſi Dauid obligaret ſe ad dandum ei cibos de menſa ſua ſemper:ideo quandocunq; vellet, poterat ceſſare ab hac paratione,& ſic prius dabat liberaliter vt beneficium,poſſet dare poſtea in compenſationem alitus debiti,& ſic eſſet in compenſationem poſſeſſionis ablatæ ei, & traditæ Sibæ:vel poteſt dici,quod Dauid dedit poſtea alias poſſeſſiones maiores ipſi Miphiboſeth.Sed tunc dicetur quomodo ſatisfaceret pro hoc:quia tenebatur reſtituere eandem rem cùm

C

poterat,quia habebat eam Siba. Dicendum,quòd verum eſt, quòd tenebatur reſtituere eandem poſſeſſionem,ex conſenſu tamen Miphiboſeth quamcunque dando ſatisfaceret, veriſimile eſt autem, quòd Miphiboſeth conſentiret in quemcunque modum ſatisfactionis Dauid,cùm dixiſſet ſupra:fac quod tibi placitum eſt,immo etiam ſine aliqua ſatisfactione remiſiſſet ei,quia dixit,etiam habeat ſibi cuncta poſtquam dominus meus rex pacificè reuerſus eſt.

An Dauid fuerit periurus diuidendo poſſeſsionem Miphiboſeth.

QVÆST. XXXII.

Argui tur primo.

QVÆRETVR vlterius,an fuit Dauid periurus diuidendo poſſeſſionem Miphiboſeth. Aliquis dicet,quòd ſic, quia Dauid iurauit facere Miſericordiam ſemini Ionathæ,vt patet præced.lib.c.20.nunc tamen non ſeruauit miſericordiā, cùm abſtulerit ei ea,quæ ſua erant:ergo periurus fuit. Item patet quia Dauid peccauit auferendo Miphiboſeth poſſeſſionem iſtam,vt declaratum fuit ſupra, ſed ipſe iurauerat ſemper non faciendo malum ſemini Ionathæ,ergo periurus fuit. Reſpondendum,quod non fuit Dauid periurus in hoc: nam Dauid iurauit ſeruare miſericordiam ſuam Ionathæ, & illiam ſeruauit inquantum filios eius eleuauit ad magnum ſtatum,quia

D

fecit,quòd Miphiboſeth,qui erat contemptibilis valde, cum eſſet claudus vtroque pede, comederet ſemper in menſa ſua, & ſemper iſtam miſericordiam ſeruauit ad Miphiboſeth,quia etiam poſt hoc quando Gabaonitæ petebant viros de ſtirpe Saulis ad occidendū eos,Dauid ſeruauit Miphiboſeth à morte propter iuramentum,quod interpoſuerat Ionatha, vt patet infra 21.Sed obijciunt quidam,quod fuerit periurus, nam dicunt Hebræi,& refert illud Glo.ord. quod quando Dauid dixit Tu,& Siba diuidite inter vos: audita eſt quædā vox de cælo:Roboam,& Ieroboam regnum diuident, & ſic datum fuit iſtud in pœnam Dauid pro violatione iſtius pacti, ergo fuit periurus.Reſpondendum,quod non eſt certum,immo magis creditur eſſe fictitiū,quod talis vox venerit de cælo: nam Hebræi valde paruæ auctoritatis ſunt in hoc cùm plura fingant, & incredibiliora,quam poetæ.Glo.etiam ordi.nō aſſerit hoc, ſed dicit illud eſſe Hebraicum dictum,ideo nihil infertur.Sed adhuc cōceſſo,quod iſta vox audita fuerit,nō ſequitur, quod propter iſtam iniuſtam diuiſionem Dauid fuerit diuiſum regnum tempore nepotis ſui Roboam:ſed fuit diuiſum propter peccata Salomons.ſeq.lib.ca.11.Immo niſi fuiſſet propter merita Dauid,totum regnum fuiſſet ablatum de poſteris Salomonis,vt patet eo.c.& eod.lib.ca.15.de quo magis declaratum eſt præced.lib.c.20.Ad primam rationem in contrarium,ſcilicet, quod iurauit Dauid facere miſericordiam ſemini Ionathę:Dicendum,quod nō violauit iſtud pactum, quia fecit miſericordiam magnam cum Miphiboſeth, nec ſequitur quod propter hoc,quod abſtulit ei medietatem poſſeſſionis datæ,non fecerit ei miſericordiam,quia per iuramentum,quod prętitit Dauid Ionathæ,non importabatur aliquod ſpeciale opus miſericordiæ, ſed ſolùm, quod non occideret Dauid poſteros Ionathæ,& quod nō permitteret eos viuere in ſtatu miſerabili,nec permitteret pati calumnias ab alijs. Dauid autē iſta fecit,quia non ſolùm ipſe non occidit ſemen Ionathæ: immo cum peterentur ad mortem omnes de poſteritate Saulis: ipſe nimis laborauit,vt nō occideretur Miphiboſeth.inf.21. Item cùm Dauid ſciuit Miphiboſeth habere pauperem vitam in domo Machir de Iodabar,miſit pro eo,& fecit quod comederet in mēſa ſua, & reſtituit ei poſſeſſiones Saulis, & fecit quod Siba, & tota familia ſua ſeruiret Micha filio Miphiboſeth. ſupra.9. Quòd autem daret Dauid vitam abundantem Miphiboſeth, ſiue daret poſſeſſiones,quæ fuerant patris ſui, ſiue daret alias, vel nullas dando, dum tamen aliàs prouideret ei ſufficienter, nihil referebat: quòd ergo Dauid dediſſet Miphiboſeth omnes poſſeſſiones patris ſui,&tunc abſtuliſſet ei medietatē propter verecundiam,vel ex cauſis ſupr.allegatis: dum tamē maneret ſemper in Dauid voluntas benefaciendi Miphiboſeth, non auferebat ab eo miſericordiam, quia qui iſta auferebat, poterat maiora dare: ſi autem Dauid auferens medietatē poſſeſſionis Miphiboſeth, deſineret eum iam diligere, nec proponeret ei vltra benefacere, diceretur auferre miſericordiam

F

ſuam ab eo,& infringere fœdus.Sciendum autem quòd multi falluntur, quia putant idem eſſe, quòd Dauid malefecerit hic,& quòd abſtulerit miſericordiam: ſed falſum eſt,quia malefacere erat quomodocunque iniuſtè ageret,& ſic fecit auferendo Miphiboſeth id,quod ſuū erat ſine cauſa,& daro quod poſtea egiſſet valde maiora bona ipſi Miphiboſeth,quam prius,non tollebatur quin iniuſtè egiſſet: ſed auferre miſericordiam non conſiſtebat in faciendo aliquod malum, ſed in totaliter deſerendo: & hoc non fecit Dauid,ſed ipſe ſolùm iurauit non auferre miſericordiam à ſemine Ionathæ, ergo non violabat fœdus: ſi tamen iuraſſet,quòd non faceret malum aliquod filijs Ionathæ,fuiſſet nunc periurus. Ad ſecundam rationem dicendum,quod verum eſt peccaſſe Dauid auferendo medietatem poſſeſſionis,cum tamē dicitur, quod iurauit Dauid non malefacere ſemini Ionathæ. Dicendum quod eſt falſum,quia non iurauit de malo, ſed de miſericordia non auferenda,vt patet prēced.lib.c.20.Peccauit igitur Dauid:ſed non fuit periurus.*Berzellai quoque.* Hic ponitur curialitas Dauid in Berzellai expeditione,ſcilicet,quia promiſit ei multa, & inuitauit eum,vt veniret in Hieruſalem cum ipſo, & dicitur. *Berzellai quoque Halaadites.* Iſte eſt vnus de tribus benefactoribus Dauid,de quibus habetur.ſupra.17.& iſte erat qui magis afficiebatur ad Dauid quam ālij duo,& vocatur Galaadites, quia erat de terra Galaad.*Deſcendens de Rogelim.* Iſte erat locus ſuus in

Ad primā rationē.

Ad ſecundā.

A terra Galaad. ſupra 17. & deſcendit de eo ad eundum cum rege. *Tranſduxit regem Iordanem.* Id eſt, trāſiuit cùm rege Iordanē. *Paratus etiam vltra fluuium proſequi eum,* id eſt, ibat cum intentione comitandi regem vltra Iordanem vſque Hieruſalem, & redeundi poſtea in domum ſuam. In Hebræo habetur. *Tranſiuit ad mittendum eum ad Iordanem,* id eſt, tranſiuit Iordanem, vt mitteret eum ad Iordanem, id eſt, comitaretur euntem vltra Iordanem. *Erat autem Berzellai Galaadites ſenex valde, id eſt, octogenarius.* Iſtud ponit ad ſignandum, quòd non erat vtile ipſi Berzellai ire cum Dauid vltra Iordanem, quia erat ſenex valde, & nō poterat experiri aliquam delectationem de illis, quæ erant in domo regis.

Berzellai an eſſet valde ſenex cum eſſet. 80. annorum.

QVÆST. XXXII.

QVÆRETVR, quomodo vocabatur Berzellai ſenex valde cùm eſſet ſolùm. 80. annorum, nam in illo tempore non deberent homines eſſe valde ſenes anno. 80. Reſpondent quidam Hebræi, vt Ra. Sa. & ſimiles, quod iſte Berzellai erat ſenex, non per ætatem, ſed quia vacauerat libidini, & libido cito hominem facit ſenem. Sed iſtud non eſt conuenienter dictum, quia Dauid nondum erat annorum. 70. & tamen dicebatur ſenex valde, ita vt cum operetur pannis nō calefieret, ſeq. lib. ca. 1. Quòd autem Dauid nondum eſſet 70. annorum patet, quia quando factus eſt rex erat annorum. 30. & durauit regnum ſuum annis 40. vt patet. ſupr. 5. Item non eſt rationabile dictum Iudæorum, quia dicunt malum de aliquo non

B habentes fundamētum ad illud; cùm de quolibet ſemper prę-ſumatur bonum quouſq; probetur contrarium. Dicendū igitur, quòd Berzellai erat valde ſenex, id eſt, iā impotens ad conuenienter ſe mouendum, & nō gaudens in delectabilibus iuuenilibus propter ſenſuum grauitatem. Hoc fortè acciderat ei ex laboribus, qui hominem cito ſenem efficiunt, vel ex cogitatione magna: quia corpus quod corrumpitur aggrauat animā, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Sic etiam dicit Ariſtot. quòd ex intelligere, & ſpeculari corrumpitur animal. Marceſcunt enim quodam corrupto interius, vt patet in primo de Anima: vel fortè eueniebat hoc propter triſtitias aliquas quas tolerauerat Berzellai: nam iſtæ hominem cito ſenem efficiunt. Sic patet Prouerb. 17. Scilicet: Animus gaudens ætatem floridam facit. ſpiritus triſtis deſiccat oſſa. Sic etiam Boe. de conſol. lib. 1. Meth. Scilicet:

Qua ſunt illa quæ faciūt hominē cito ſeneſcere.

Venit enim properata malis inopina ſenectus,
Et dolor ætatem inſit meſſe ſuam,
Intempeſtiui funduntur vertice cani:
Et tremit effeto corpore laſſa cutis.

Sic etiam in Dauid propter labores bellicos corpus emolitum eſt, & nondum completo anno 70. erat tam ſenex, vt opertus pannis non calefieret. ſequen. lib. ca. 1. Vel poterat eſſet aliqua alia cauſa de illis, quas aſſignat Ariſtot. in lib. de Breuitate, &

C longitudine mortis, & vitæ. Vel poteſt dici, quòd non aſſignata aliqua alia cauſa ſpeciali, erat Berzellai ſenex ex conditione ætatis, quia in 80. anno homines erant ſenes in illo tempore, ſicut nunc. Sic patet Pſal. 89. Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur, dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis. ſi autem in potentatibus. 80 anni. amplius eorum labor, & dolor. Cum ergo eſſet Berzellai annorum 80. non oportebat inquiri cur eſſet ſenex. *Et ipſe præbuit alimenta regi.* Iſtud ponitur ad ſignandum, quare Dauid optabat ei tanta bona, & volebat illum ſecum ducere in Hieruſalem, & dicitur, quòd præbuit alimenta regi: quia dum manſit profugus vltra Iordanem, non habebat vnde aleretur, & iſte miniſtrauit ei, & exercitui ſuo neceſſaria. Sed obijcietur, quod non ſolùm iſte, ſed etiam Machir de Lodabar, & Sobi filius regis Naas Ammonita miniſtrabant ei cibos ſupra 17. Dicendum, quòd illi duo obtulerunt ſimul cum Berzellai munera Dauid mox vt trāſiuit Iordanem, quibus conſumptis ſolus Berzellai dedit neceſſaria regi toto tempore, quo fuit in terra illa. *Cum moraretur in caſtris.* Id eſt, in quodam loco, qui vocatur caſtra ſiue Manaim, vel ſecundùm Hebræos Mahanaim. De quo dictum eſt ſupra 17. Nam in ciuitate illa manſit Dauid toto tempore, quo fuit profugus de Hieruſalem. *Fuit quippe vir dies nimis.* Iſtud ponitur ad ſignificandum, quomodo potuit Berzellai dare cibos regi: quia ad hoc requirebantur magni ſumptus. *Dixit itaque rex ad Berzellai.* Volebat Dauid aliquo modo recōpenſare pro beneficijs Berzellai: & dixit quæ ſequuntur. *Veni mecum, vt requieſcas ſecurè mecum in Hieruſalem.* Id eſt, ibi manebis gaudens, & ſine curis, & nullum timebis, & frueris mecum omnibus bonis. In Hebræo dicitur. *Veni gubernabo te mecum.* Sed idem eſt requieſcere ſecurè, & gubernare, ſcilicet, facere, quod non egeat aliqua re, nec ſolicitetur pro illa. *Et ait Berzellai ad regem.* Scilicet: Excuſans ſe de eundo in Hieruſalem ad ſuſcipienda iſta gaudia. *Quot ſunt dies annorum vitæ meæ, vt aſcendam cum rege in Hieruſalem.* Quaſi dicat ſi eſſem iuuenis, vel non in tanta ſenectute, vt poſſem gaudere bonis, quæ ſunt in domo regis, deberem ire in Hieruſalē, ſed cùm ſim valde ſenex, ita vt non poſſim experiri aliquid iſtorum, nō eſt mihi opus ire illuc. *Octogenarius ſum hodie.* Id eſt, hodie compleo. 80. annos. Poterat eſſe, quod die illa compleret annum. 80. vitæ ſuæ, vel dicitur hodie, id eſt, modicum ante hoc compleui, vel parum poſt hoc complebo. *Numquid vigent ſenſus mei ad diſcernendum ſuaue, & amarum.* Iudicare iſtud pertinet ad ſenſum guſtus, ſicut dicitur Iob. 12. nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis ſaporem? Iſte autem ſenſus iam non vigebat in Berzellai prę ſenectute, & dixit Berzellai de dulci, & amaro: quia communitas hominum vulgarium in delectationibus cibi, & potus totam vitæ fœlicitatem conſtituit: ſicut turpiſſimi Epicureorum, & fortè de iſtis erat Berzellai: ideo dixit de dulci, & amaro. In Hebræo dicitur. *Si ſcio inter bonum, & malum.* Id eſt, non poſſum diſtinguere inter bonum, & malum ſaporem: & non accipitur bonum, & malum, pro bono, & malo quod eſt in moribus, vel in rebus, quia in iſto vigere debebat potius nunc Berzellai propter experientiam magni temporis. Prudentia enim perfecta non fit ſine magna ætate, vt patet 6. Ethico. *Aut delectare poteſt ſeruum tuum cibus, & potus.* Iſtud differt à præcedenti: quia aliud eſt diſtinguere inter dulce, & amarum, & aliud delectari in cibis, & potibus: nam cibus, & potus magis cauſant delectationem per modum tactus quàm per modum guſtus: quod probat Ariſt. 4. Ethic. cap. de temperantia. Dicens, quod diſtinguere de ſaporibus pertinet ad illos, qui pulmenta condiunt, & vina probant: & tamen iſti non vocantur intemperati. Item guſtus cōſiſtit in lingua, & tamen non ſtat in hoc delectatio ciborum, ſed potius in tranſglutiendo. Nam ſi quis ſemper cibos delectabiles, vel vina in ore teneat, & non deglutiat, quamquam ibi iudicet de ſapore, nihil delectatur niſi tranſglutiat: immo pœna quædam eſt ſic facere. Item probat Ariſtot. exemplo cuiuſdam Erixi Philoxeni, qui pultiuorax erat, & deſiderauit collum ſuum longius fieri collo gruis, tanquam delectaretur in tactu ciborum, & non in guſtu. Et ſic quidam non bene iudicant de ſaporibus rerum, & tamen magis delectantur in cibis, & potibus, quàm alij acutè iudicantes. In Hebræo habetur. *Si guſtat ſeruus tuus, quod comedit, & bibit.* Id eſt, non delectatur guſtando ea, quæ comedit, & bibit. *Vel audire poſſum vltra voces cantorum, vel cantatricum.* Quaſi dicat non poſſum iam audire voces cantorum, & cantatricum, quia aures meæ obſurdantur. Vel non poſſum audire, id eſt, non poſſum diſtinguere bene cantus cantorum, vel cantatricum: vel non delector in illis, quia ad delectationem in cantu oportet ſenſum auditus eſſe perſpicacem ad percipiendum armoniam, ſed iam in Berzellai erant ſenſus graues. Sciendum autem quòd Berzellai nominauit iſta duo, ſcilicet, delectationem in guſtu, & in auditu: quia in domibus regum iſta ſolent eſſe excellentius, quàm in alijs domibus: ſic dixit Salomon de ſeipſo Eccleſ. 2. ſcilicet: Feci mihi cantores, & cantatrices, & delitias filiorum hominum, ſcyphos, & vrceolos in miniſterio ad fundenda vina. Et quia Berzellai non percipiebat aliquid iſtorum, non expediebat ſibi ire cum rege. *Quare ſeruus tuus ſit oneri domino meo regi.* Id eſt, quare ego ſeruus tuus, qui ſenex ſum ibo tecum, vt ſim tibi oneroſus, quaſi dicat, cùm ſim ſenex, non ſum facili ad motum neque ad lætitiam, vel conuerſationem iuuenum, & ſi manſero in domo tua erit tibi grauis vita mea ad portandum. *Paululum procedam famulus tuus à Iordane tecum.* Id eſt, ſolùm volo ire modicum tecum vltra Iordanem, & redire in terram meam. *Nec indigeo hac viciſſitudine.* Id eſt, non indigeo iſta retributione, ſcilicet, quòd tu gubernes me in Hieruſalem ſicut ego te in terra mea alui. Viciſſitndo enim dicitur à vicibus permutatis, ſcilicet, quando vna vice homo dat, & alia vice recipit, & iſta eſt retributio. *Sed obſecro vt reuertar ſeruus tuus.*

D

E *Diſtinguere inter dulce, et amarū eſt aliquē in cibis, & potib⁹ delectari.*

F

Id

A

id est, rogo vt des mihi licentiam redeundi. *In ciuitate mea.* Id est, in Rogelim de terra Galaad, vt patet. supra in litera. & supra 17. *Et sepeliar iuxta sepulchrum patris mei, & matris meæ.* Ista erat consuetudo Israëlitarum, quod sepelirentur minores in sepulchro patrum suorum, & sic quamquam aliqui morerentur in vna terra, non sepeliebantur ibi, sed ducebantur in sepulchra patrum suorum. Sic enim Samson mortuus est in terra Philisthinorum, & ductus est in sepulchrum patris sui ad tribum Dan, vt patet Iudi. 16. Sic etiam Iacob mortuus est in Ægypto, & ductus est ad sepeliendum in terram Chanaan. Gen. vlt. Ioseph quoque in Ægypto mortuus, in terram Chanaan ductus est. Exod. 13. Dicitur etiam in sepulchro patris sui, & matris suæ, quia viri, & vxores in eodem sepulchro sepelieban tur, vt patet de Abraham, & Sara vxore sua; de Isaac, & Rebecca; de Iacob, & Lya. Omnes enim isti viri cum vxoribus suis in spelunca duplici agri Hebron sepulti sunt, vt patet Genes. 49. ita igitur pater & mater Berzellai erant in eodem sepulchro in vrbe Rogellin, & ibi desiderabat Berzellai sepeliri. *Est autem seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex,* id est, ego habeo filium quendam nomine Chamaam, qui præsens est, & est iuuenis potens experiri ista bona, & seruire tibi: ipse ergo vadat tecum loco mei. *Et fac ei, quod tibi bonum videtur,* id est, si vis facere aliquam retributionem, facilli sicut iudicaueris. *Dixitque ei rex, mecum transeat Chamaam.* id est, eat mecum

B

in Hierusalem ad manendum ibi. *Et ego faciam ei quidquid tibi placuerit,* id est, ponam eum in officio, vel dignitate, secundum quod tu elegeris. *Et omne quod petieris à me impetrabis,* id est, non solùm habebo curam de Chamaam, sed etiam si tu manens in terra tua petieris aliquid pro te, vel pro alio, impetrabis. Sciendum autem, quòd reuersus Berzellai Chamaam filius eius iuit cum Dauid in Hierusalem, & comedebat semper in mensa eius: postea etiam alij filij Berzellai iuerunt ad Dauid in Hierusalem, & comedebant in mensa sua, vnde quando Dauid mortuus est iussit Salomoni filio suo, quòd filij Berzellai comederent cum eo in mensa. sequent. lib. cap. 2. scilicet, sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiam: erunque comedentes in mensa tua. *Cumque transisset vniuersus populus, & rex Iordanem, osculatus est rex Berzellai,* quamquam Berzellai non esset

C

iturus in Hierusalem cum Dauid, tamen transiuit cum eo Iordanem, & ibi osculatus est eum expediens se de illo. *Et benedixit ei.* Imprecatus est ei bona, vt si diceret ei, Deus det tibi prosperam vitam, & omnibus posteris tuis, & fœlicem habere mortem. *Et ille reuersus est in locum suum,* id est, redijt in Rogelim terræ Galaad. *Transiuit ergo rex in Galgala.* Iste est locus inter Iordanem, & Iericho, & est in itinere euntibus Hierusalem de Iordane, & ibi castrametati sunt Israëlitæ prima die, qua introierunt in terram Chanaan transito Iordane. Iosue 4. & 5. Et dicitur quòd transiuit illuc Dauid, quia fortè illa die qua transiuit Iordanem mansit in Galgala. *Et Chamaan cum eo.* Non redijt iste cum patre suo, sed iuit cum Dauid, vt semper cum eo maneret. *Omnis autem populus.* Hic ponitur quartum, scilicet, reducentium regem concertatio. Nam pugnauerunt inter se viri Iuda, & Israël. Et dicitur. *Omnis autem populus Iuda transduxerat regem.* Id est, tota tribus Iuda fuit præsens quando Dauid transiuit Iordanẽ, eo quòd mox vt vocauit illos Dauid venerunt omnes, & occurrerunt ei antequam transiret Iordanem, vt patet supra. *Et media tantum pars affuerat de populo Israël.* Id est, in transitu Iordanis solùm fuit medietas populi Israël, id est. 11. tribuum, quæ vocantur Israël. Alij autem non venerant, eo quod non fuerant vocati. *Itaque omnes viri Israël occurrentes ad regem,* id est, venerunt omnes viri de 11. tribubus ad regem, & forte quando erat in Hierusalem scientes, quòd filij Iuda transduxissent eum.

Quare omnes tribus venerunt in Hierusalem.

QVÆST. XXXIII.

QVÆRETVR, ad quid venerunt omnes tribus, cùm iam scirent, quòd rex venerat in Hierusalem. Respondetur, quòd venerunt ad se excusandum, & ad accusandum tribum Iuda: nam fortè Dauid putaret quòd ex negligentia vel contemptu quodam non venisse illos, & haberet illos exosos, quod ipsi horrebant. Veniebant etiam vt accusarent tribum Iuda, quòd grauauerat omnes de Israël accipiendo re-

D

gem quasi furtim, & transducendo illum per Iordanem, & hoc fuerat, quia Israelitis nihil significatum est de reductione Dauid, in quo facta est eis magna iniuria. Nam ipsi miserunt prius ad Dauid super reconciliatione, & reditu in regnum, & postea admoniti sunt viri Iuda de hoc, & quamquam tunc cõcordatum est, quòd rex reciperetur vt prius in regem, sed de tempore reducendi eum in domum suam nihil dictum est, sed erant Israelitæ parati reducere regem quandocunque ipse vellet. Interim autem viri Iuda acceperunt regem nihil significãtes viris Israel, & transduxerunt eum per Iordanem, quod scientes Israelitæ venerunt ad conquerendum de iniuria sibi facta, & tunc erat rex in Hierusalem, vel prope. Nam medietas solùm Israelitarum fuerat simul cum Dauid quando transiuit Iordanem, vt patet supra in litera.

Cur Israelitæ accusauerint viros de tribu Iuda.

QVÆST. XXXIV.

QVÆRETVR vlterius, cùm Israelitæ satis se excusassent coram rege veniendo ad eum, & dicendo, quòd ipsi nõ fuerant vocati ad transductionem eius, quare accusãbant viros de tribu Iuda? Respondendum, quòd accusauerunt eos propter duo. Primò quia verè conceperant de eis odium, eo quòd fecissent eis iniuriam ducendo regem, & non vocando eos, quod videbatur ortum ex quodam contemptu: & ipsi putabant, quòd hoc facerent viri Iuda tanquam nimis superbientes, eo quòd esset rex de stirpe eorum: & istud erat durum Israelitis, cùm ipsi essent valde plures, & deberent plus honorari quàm tribus Iuda, vel saltem æqualiter, & pro hoc interposuerunt querelam apud regem, si fortè prouideret eis de satisfactione, sed non prouidit. Secunda causa querelæ fuit ad magis se excusandum, quia si viri Israel venientes ad Dauid non conquesti fuissent de viris Iuda, qui eis intulerant hanc offensam, viderentur modicum curare de reductione regis, nec dolere, quia non interfuerant: vt ergo Dauid putaret eos de hoc dolere, conquesti sunt de viris Iuda. *Dixerunt ei, quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda?* id est, quare duxerunt

E

te furtim, & non significauerunt nobis, vt interessemus. Vocauerunt autem eos fratres, quia Iudæi, & Israelitæ erant filij Iacob, & omnes inter se fratres erant. *Et transduxerunt regem, & domum eius Iordanem,* id est, transduxerunt regem cum tota domo sua, id est, familia, & rebus domesticis per Iordanem. *Omnesque viros Dauid cum eo,* id est, etiam transtulerunt omnes viros, qui erant cum Dauid. Nam tempore seditionis præteritæ manserant cum Dauid illi, qui erant specialiter serui sui, & etiam istos nunc honorificè receperunt viri Iuda, & aliæ tribus, quia semper steterant cum Dauid. *Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israël, quia propior est mihi rex.* id est, ideo transduxi regem per Iordanem, quia propior est mihi, id est, magis coniunctus cognatione. Sed in hoc non respondebat conuenienter tribus Iuda, quia licèt eis propior esset rex: non tamen ad eos solos pertinebat, ideo debebant concludere propior est mihi rex, ideo ego debui esse principalis in transductione eius, non tamen quod essem solus. *Cur irasceris super re,* id est, quare irasceris propter hoc quòd duxerim regem, quasi dicat, non debes irasci, sed etiam in hoc non bene dicebant viri Iuda, quia viri Israel habebant iustam causam irascendi, cùm esset sibi facta iniuria. *Nunquid comedimus aliquid ex rege.* Potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd nihil comedimus ex rege, id est, nullam partem corporis eius, & ista responsio est irrisoria ad magis contemnendum Israelitas, quasi dicat, si aliquam partem regis comedissemus, poteratis iustè conqueri, sed nihil de eo comedimus, ideo non irascamini. Aliter potest intelligi, quòd nihil comedimus ex rege, id est, nullam partem bonorum eius, quasi dicat, si nos comedissemus aliquid, quia venimus cum rege de bonis regis, & vos nihil comedissetis, poteratis conqueri, sed nihil comedimus de bonis regis. *Aut munera nobis data sunt,* id est, nunquid data sunt nobis aliqua munera propter hoc, quòd venimus cum rege? si enim data fuissent, & vos non recepissetis partem illorum, poteratis iustè conqueri, sed non recepimus nos munera. In Hebræo habetur. *Aut si munera obtulit nobis.* Scilicet, si rex obtulit nobis aliquid quia venimus cum eo, & ad idem redit. *Et respondit vir Israël ad viros Iuda,* id est, omnis vir Israel respondit ad viros Iu-

F

A

da,vel vnus respondit nomine omnium.*Decem partibus ego maior sum apud regem.*id est, maior ego sum quàm tu decem partibus,ideo magis pertinet ad me rex quàm ad te,vt debeam ducere,vel reducere eum.

Quomodo Israëlitæ dicantur decem partibus maiores tribu Iudæ.

QVÆST. XXXI.

QVÆRETVR,quomodo dixerunt viri Israël decem partibus maior sum apud regem. Nam viri Iuda erant plus quam medietas omnium virorum Israel.Quod patet ex computatione facta post hoc.De qua infra.24.in qua inuenti sunt de tribu Iuda quingenta millia,&de omnibus vndecim tribubus Israel solùm octingenta millia,& sic non erat Israel ad Iudam duplus,& dato,quod accipiamus filios Israel secundùm aliam summam maiorem,quæ habetur primo Paralip.27. adhuc non erit Israel triplus ad Iudam. Respõdendum est,quòd Israelitæ dixerunt se esse maiores decem partibus tribu Iuda, quia Israelitæ erant.11.tribus,& vna illarum erat æqualis tribui Iudæ.Reliquæ autem decem excrescebant,& non intelligitur ista maioritas quantum ad numerum, sed quantum ad dignitatem,vel ius: nam Israelitæ habebant ius eligendi regem secundùm numerum tribuum suarum,scilicet, quòd ille, quem maior pars tribuum in regem acciperet,esset rex, & non curabatur,an vna tribus esset maior alia in numero,quia istud non conferebat ius, cum electio non fieret, vt à singulis personis, sed vt à tribubus: ideo dato , quòd tribus Iuda esset æqualis in numero omnibus tribubus simul , non habebat magis de iure ad eligendum regem , vel ad disponendum super negocijs communibus regni,quàm vna quælibet de tribubus alijs, sicut est inter canonicos eligendo episcopum , vel quantum ad alia , quæ fiunt in capitulo, nam licèt aliquis potentior sit alio , non habet maiorem vocem in capitulo , & ob hoc non dixerunt viri Israel , decem partibus maior sum te absolutè, sed decem partibus maior sum te apud regem, id est,licèt non sim decies te maior numero, sum tamen te maior decies apud regem, id est, de iure quod habeo in comparatione regis , scilicet,eligendo illum , vel disponendo alia , quæ ad eum pertinent. Nam quandocunque agebatur de rege , vel de aliquibus negocijs communibus regni,erant 11. voces in Israel, & vna solùm in Iuda. *Magisque ad me pertinet Dauid quàm ad te.* id est, non est verum quòd tu sis propinquior regi , quia ad me pertinet magis,quàm ad te. In quo directè respondebant Israelitæ viris Iuda. Nam illi dixerant , quia rex mihi propior est,Israelitæ autem poterant respondere quòd quamquam ipsi erant propiores , tamen non pertinebat ad eos solos rex, ideo non debuerant soli transducere eum , sed voluerunt respondere grauius , scilicet , quòd rex magis pertinebat ad eos quàm ad viros Iuda , ideo ipsi non solùm debebant interesse in regis transductione,sed etiam debebant esse principales.

B

C

An rex magis pertineret ad Israël,quam ad tribum Iudæ.

QVÆST. XXXVI.

QVÆRETVR , an verum dixerint viri Israel , scilicet, quòd rex ad eos magis pertinebat. Aliquis dicet,quòd non,quia Dauid erat de cognatione tribus Iuda, & non de aliqua tribu Israel , ideo magis pertinebat ad eos quàm ad Israelitas. Respondendum , quòd verum dixerunt Israelitæ, quia Dauid considerabatur dupliciter , scilicet, inquantum rex,vel inquantum persona priuata : si vt persona priuata,magis pertinebat ad Iudam quàm ad omnes tribus Israel , eo quòd erat de cognatione illius tribus , & non aliarum, si inquantum rex , magis pertinebat ad tribus Israel quàm ad Iudam , quia inquantum rex erat princeps illius populi totius, qui descendebat à Iacob, sed viri Iuda computabantur vt vna pars vel vnum caput,& viri Israel,vt vndecim capita,ergo magis pertinebat rex ad Israelitas,quàm ad Iudam. Etiam in electione regis,vel dispositione quacumque circa regem,cùm Israelitæ essent vndecim partes,& tribus Ieda esset vna, præualebant Israelitæ, & standum erant iudicio eorum, ideo magis pertinebat rex ad illos,quia ea,quæ pertinebant ad regem magis fiebant dispositione Israelitarum quàm Iudę.Nunc autem agebatur de transductione regis, & ad hanc nihil agebat consanguinitas,sed ius disponendi de reditu vel transductione regis,& quia istud ius erat potius in Israelitis, dixerunt nunc absolutè : magis pertinet ad me Dauid,quàm ad te. *Cur fecisti mihi iniuriam* ? Scilicet, faciendo aliquid sine me. *Et non mihi renunciatum est priori , vt reducerem regem meum.* Id est, quare mihi non fuit dictum prius quàm tibi quòd venirem ad reducendum regem meum. Vocauit enim illum regem suum, quia magis ad eum quàm ad Iudam pertinebat.*Durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.* Id est, post hoc durius responderunt viri Iuda viris Israel quàm prius responderant: nam prius superbè respõderant, vt patet ex verbis eorum, nunc autem durius responderunt: sed quid nunc dixerint non patet in litera, satis tamen videtur quòd responderint directè ad verba Israelitarum dicẽtium quod magis pertinebat ad eos Dauid quàm ad Iudam , & dixerint nihil pertinet ad vos rex , sed ad me,& istud durius erat quàm prior responsio , quia prius dixerant, propior est mihi rex quàm tibi. Quòd autem responderint istud viri Iudæ,colligitur ex verbis Sebæ sequent.cap.qui audita responsione virorum Iuda , dixit : non est pars nobis in domo Dauid,nec hæreditas in filio Isai,reuertere Israel in tabernacula tua, & tamen istud non dixisset Seba, nisi viri Iuda respondissent hæc verba,vel aliqua æquiualentia.

D

Quomodo viri Iuda viros Israël offenderunt.

E

QVÆST. XXXVII.

QVÆRETVR , quam iniuriam fecerunt viri Iudæ viris Israel. Respondendum, quòd offenderunt eos in duobus. Primò quia debebant vocari prius ad transducendum regem , quàm viri Iudæ , & non vocati sunt. Secundò quia saltem debeban aliquando vocari , & non fuerunt vocati : sed ipsi audito,quòd viri Iudæ transducerent regem,venerunt: ideo ipsi dixerunt,cur non est mihi nunciatum priori,vt reducerem regem meum. Sed dicetur , quomodo conquerebantur viri Israel de viris Iudæ , quòd non vocati fuissent ipsi prius. Nam viri Iudæ non potuerant vocare prius viros Israel,quàm ipsi vocati essent,cùm antequam vocarẽtur, nescirent aliquid de reductione regis. Respondendum quòd ista querela non est directè contra viros Iudæ,sed contra Dauid, qui debuerat prius vocare ad se transducendum viros Israel,quàm Iuda:sed Israelitæ non ausi sunt opponere crimen regi , ideo transtulerunt illud in viros Iuda.

An viri Iuda peccauerunt,an viri Israël.

F

QVÆST. XXXVIII.

QVÆRETVR vlterius, qui peccauerunt hic,nunquid viri Israel, vel Iuda : nam grauis seditio inter eos orta est ex duris verbis adinuicem, intantum, vt omnes Israelitæ recederent à Dauid.sequent.capit. Respondendum, quòd viri Iuda peccauerunt,& non Israelitæ.Primò quia ipsi priuauerunt iure suo Israelitas,faciendo quòd rex transiret non vocatis Israelitis. Secundò peccauerunt , quia grauiter, & superbè responderunt : nam cùm peccauissent,& offendissent Israelitas , debuerant blandè respondere, & mitigassent furorem Israelitarum:quia responsio mollis frangit iram , sermo durus suscitat furorem.Prouerb.15.responderunt tamen acriter,scilicet,propius est mihi rex,& tamen hoc falsum erat , quia licèt sibi esset propior iure consanguinitatis, non tamen iure regis, ad hoc, quòd posset disponere de illo potius,quàm viri Israel:& tamẽ hic agebatur de propinquitate , quæ conferret ius ad transferendum regem.Item dixerunt viri Iudæ Israelitis: cur irasceris super re , & tamen Israelitæ habebant iustam causam irascendi. Item dixerunt : nunquid comedimus aliquid ex rege,aut munera nobis data sunt ? sed ista omnia erant verba nimis pũgitiua : potissimè quia viri Iuda dicebant ista tumentes superbia,& grauitas prolationis,& efferatio vultus , Israelitarum animos magis irritauerunt. Item quod peius fuit, quia dicitur quod postea durius responderunt viri Iuda , ex quo patet

quòd illa verba essent nimis pungitiua, & intolerabilia auditui, vnde grauiter peccauerunt. Viri autem Israël non videntur peccasse in his verbis prioribus, quia ipsi iustam causam habuerunt proponendi querelam, cùm priuati essent iure suo, etiam querelam istam cum quadam mansuetudine proposuerunt, quia dixerunt, quare furati sunt te fratres nostri? & sic nō irascebantur nimis viri Iudę cùm vocarent eos fratres, & emolliti fuissent breuiter, si voluissent viri Iudæ temperare verba sua.

An peccauerit Dauid in hac contentione.

QVÆST. XXXIX.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid peccauit in his. Respōdendum, quòd principium huius contentionis fuit Dauid. Nam Israëlitæ miserant ad eum, quòd volebant ipsum reducere, & nondum miserant viri Iuda, & ipse miserat ad viros Iuda, quòd venirent, & transducerent eum, & non misit ad viros Israël, quòd venirent, cùm potius debuisset illos vocare, tum quia digniores erant, tum quia prius ipsi locuti fuerāt de reductione regis. Item peccauit, quia dato quòd venissent viri Iuda priores ad reducendum Dauid, non debuisset iri cum illis, sed expectare Israëlitas: transiuit autem cum eis Iordanem, ideo contra eum directior querela erat quàm contra viros Iudæ, vt supra dictum est: sed non ausi sunt Israëlitæ incusare regem. Etiam peccauit, quia cùm peccauissent viri Iudæ, & Israëlitę, iustè conquererentur debuerat promittere eis executionem iuris, & sic placauisset eos: vel saltem debuisset se interponere, ne Israelitæ & viri Iudæ per verba concitarentur in iram: sed nihil horum fecit, ideo non est omnino immunis à culpa super hac re.

CAP. XX.

ACCIDIT quoque, vt ibi esset vir Belial nomine Seba filius Bochri vir Iemineus, & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai: reuertere in tabernacula tua Israël.

DESCRIPTO in superioribus de punitione Dauid pro adulterio Bethsabee, & homicidio Vriæ: hic describitur punitio de proditione mortis Vriæ, scilicet, quia proditoriè occidit Dauid Vriam, quæ fuit in rebellione populi contra ipsum suscitata per Sebam, in qua punitus est. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur rebellionis ortus: secundò punitionis mod⁹, ibi. *Dixit rex Amasæ.* Prima diuiditur in duas, scilicet, in partem principalem, & incidentalem, secunda ibi. *Cum venisset rex.*

An ordo sit continuus.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an ea, quæ dicuntur hic, habeant ordinem continuatum ad præcedentia, & an fuerint facta immediatè post illa. Respondendum quòd ordo continuus est. nam supra dicebatur de contentione orta inter Iudam & Israel pro transductione regis; hic agitur de diuisione facta in regno ex hac cōtentione, nam cùm multum vtrinque irritarentur viri, recesserunt omnes Israelitæ à Dauid, manente sola tribu Iuda cum eo. Ad secundum dicendum, quòd istud factum est immediatè post prędecētia, immo simul cum illis, nam cùm incepta esset contentio, quæ habetur supra in tantum se verbis irritauerunt, quòd Israelitæ non inuenientes aliquem fauorem in Dauid recesserunt ab eo. Et dictum est, non est nobis pars in domo Dauid, nec hæreditas in filio Isai: & in hoc terminata est contentio. *Accidit quoque vt ibi esset vir Belial nomine Seba.* Id est, dum essent ista verba contentionis, accidit quòd Seba interesset: & dicitur de eo, quia ipse concitauit populum ad recedendum à Dauid. In Hebræo dicitur. *Fuit vocatus ibi vir Belial.* Sed istud ponitur propter æquiuocationem, quia verbum quod hic ponitur, in Hebręo significat vocari, vel accidere. Sic patet supra primo, cum dixit adolescens Amalechites ad Dauid: casu veni in montem Gelboe, & Hebræi dicunt vocatus fui in monte Gelboe: sed litera nostra semper ponit pro accidere, quia aliàs non conueniret sententiæ: esset enim sensus, quod iste vir vocatus fuerat ad repugnādum Dauid, & hoc falsum est, quia non veniebant Israelitæ cum intentione repugnandi Dauid. Vel si dicatur, quòd erat vocatus ad aliquid aliud, non agit ad propositum: dicitur autem vir Belial, id est, indomitus vel sine iugo, vt exponitur in litera. Iudic. 19. & hoc dicitur, quia iste promptus erat ad resistendum, vel recedendum ab obedientia: ideo incitauit Israelitas, vt recederent à Dauid. *Filius Bochri.* Istud ponitur ad differentiam, quia alij multi vocantur Seba, sic enim vocatur seruus Miphiboseth præcedent. capit. & supra. 9. & 16. sed ille debet vocari Siba, & iste Seba. per. eo. licèt communiter dicamus Siba. *Vir Iemineus.* Id est, de stirpe Beniamin. Nam Iemini, & Beniamin idem sunt, vt communiter dicitur, vel saltem Iemini fuit aliquis magnus princeps in tribu Beniamin: sed primum est melius. *Et cecinit buccina.* Istud fuit ad conuocandum omnem populum, vt recederet à Dauid: quia non poterat omnibus loqui verbo cùm esset ibi totus Israel, sed dedit signū per tubam sicut datur in bello.

Quare Seba mouit Israëlitas, vt recederent à Dauid.

QVÆST. II.

QVÆRETVR, quare iste Seba nunc mouit Israelitas, vt recederent à Dauid. Respondendum, quòd vna causa fuit, quia iste erat valde impatiens, ideo non potens tolerare verba aspera virorum Iuda, concitauit totum Israel ad recedendum à Dauid. Etiam fecit hoc, quia erat vir nimis dispositus ad rebellandum, & non poterat tolerare iugum, ideo desiderabat exuere subiectionem, vel saltem mutare dominium: & quia non erat aliquis vir in Israel tam dispositus ad hoc, ipse primus buccina cecinit clamans discessionem, & ista causa ponitur in litera cùm dicitur, vir Belial, quasi dicat, quòd ex eo quòd erat vir Belial, id est, filius inobedientiæ, vel sine iugo, quasi dicat, quòd ex hoc quòd erat sine iugo prouocauit discessionem Israel à Dauid. Alia causa fuit, quia iste erat vir de tribu Beniamin, cui tribui ablatum fuerat regnum, quod ibi prius erat, scilicet, in Saule, & Isboseth, ideo viri de tribu Beniamin habebant exosum Dauid, & quia iste erat vnus de Beniamin videns nunc opportunitatem ad diuidendum regnum Dauid clamauit buccina, vt discederet Israel à Dauid. Ista causa innuitur in litera cùm dicitur. Seba filius Bochri vir Iemineus, id est, de tribu Beniamin, scilicet, quòd propter hoc quòd erat de tribu Beniamin commouit discessionem. Alia causa fuit, quia iste fuit aliquis magnus princeps de tribu Beniamin, & fortè fuit satis propinquus domui Saulis, de qua futuri erant reges, ideo aspirabat ad regnum, & fortè mortuo Absalone, ipse voluerat quòd Israel rediret ad regnū pristinum, quia tamen totus Israel voluit reducere Dauid, non habuit opportunitatem. Nunc autem visis contumelijs, quas viri Iuda inferebant Israelitis, non reputando eos, credidit esse conuenientem locum ad vsurpandum sibi regnum, & clamauit, vt omnes recederent. Hoc autem patet, quia omnes Israelitæ secuti sunt Sebam illico vt clamauit: tamen non secuti fuissent eum, si ipse esset aliquis vir parui status. Item si ipse non intendisset, quòd omnes Israelitæ secuturi erant ipsum, non clamauisset buccina, quia aliàs immediatè occideretur tanquam volens prouocare diuisionem nullo sibi dante fauorem. *Et ait, non est nobis pars in domo Dauid.* Id est, totus Israel nihil habet in domo Dauid, sed sola tribus Iuda habet partem in Dauid, vel habet sibi eum totum. *Nec hæreditas in filio Isai.* id est, nullam hæreditatem habemus in eo, ad hoc quòd possimus viuere cum eo, sicut cum rege nostro. Ista est repetitio sententiæ, quia idem signat ista litera, quod præcedens: idem est enim pars & hæreditas, & idem est Dauid & filius Isai, quia Isai erat pater Dauid. præcedent. lib. cap. 16.

A

Quare Seba dixit Iſrael non habere partem in domo Dauid.

QVÆST. III.

QVÆRETVR, quare Seba dixit iſta verba. Reſpondendum, quòd hoc fuit quia violebat Seba prouocare diſceſſionem à Dauid, ſed iſta erant verba conuenientia ad prouocandum illam, ſic patet ſequen. lib. cap. 12. cùm totus Iſrael, id eſt, decem tribus voluerunt recedere à Roboam, dixerunt, quæ nobis pars in Dauid, vel quæ hæreditas in filio Iſai? Vade in tabernacula tua Iſrael. Alia cauſa fuit, quia fortè iſta verba dixit tribus Iuda ad totum Iſrael contendẽdo cum eis, Iſraelitæ autem læſi valde ex hoc verbo receſſerunt, & ob hoc clamauerunt iſtud tanquam cauſam ſuæ diſceſſionis, dicentes: non eſt nobis pars &c. Quod autem iſta dixerint viri Iuda apparet, quia ſupra reſponderint grauiter dicentes, magis ad me rex pertinet, vel propior eſt mihi. Et poſtea dicitur in litera, quod durius reſponderunt, ideò non reſtabat niſi vt nunc dicerent: non eſt vobis aliqua pars in Dauid, cùm prius dixiſſent minor pars eſt vobis in Dauid quàm nobis: & ſatis hoc videtur, quia iſtud verbum dixit immediatè Seba poſt verba contentionis virorum Iuda. Alia cauſa fuit, quia dato, quod non dicerent viri Iuda iſtud verbum viris Iſrael, dixerunt tamen aliquid ſimile, ſcilic. propinquior mihi eſt rex: & ex hoc viri Iſrael dicerent, non eſt nobis pars, &c. quia iſte eſt modus hominum ſuſcipientium iniurias, ſcilicet, quòd duriora repetunt verba eis dicta, quàm ea ãduerſarij protulerunt. Alia cauſa eſt, quia Iſraelitæ propoſuerant iuſtam querelam de viris Iuda, & Dauid non aſſenſit eis, nec interpoſuit pacem, quamquam litigarent, ideò illi non inuenientes aliquem fauorem in Dauid ad executionem iuſtitiæ, dixerunt,

B non eſt nobis pars in Dauid. *Reuertere in tabernacula tua vir Iſrael.* Id eſt, quia nihil habes in Dauid, non cures comitari eum, ſed reuertere in tabernacula tua. *Et ſeparatus eſt omnis Iſrael à Dauid.* Id eſt, tunc receſſerunt omnes Iſraelitæ, ſcilicet, qui erant de 11. tribubus à Dauid, nolentes eum comitari. In Hebræo habetur. *Reuertatur quilibet in tabernacula ſua.* Vbi dicit litera noſtra, reuertere Iſrael. *Secutuſque eſt Sebam filium Bochri.* Id eſt, poſtquam cecinit buccina, omnes ſecuti ſunt ipſum recedentes à Dauid.

Iſraelitæ quare ſecuti ſunt Sebam.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR, quare Iſraelitæ ſecuti ſunt Sebam. Reſpondendum, quod Seba erat aliquis magnus vir de tribu Beniamin, & iſte conabatur regnare, & nunc viſa opportunitate fecit diuiſionem: Iſraelitæ autem videntes, quòd erat vir magnus adhæſerunt ei, nam iam habebant exoſum Dauid, eo quod ſæuebat nimis viris Iuda contra eos, & ob hoc volebant habere quemcunq; alium regem potius quã Dauid, & quia Seba erat magnus vir deſiderans regnare, putauerunt quod ille poſſet defendere eos, ideo ſecuti ſunt ipſum. Quod autem Seba eſſet potens, & vellet regnare, apparet, quia ipſe

C buccina cecinit conuocando Iſraelitas. Si tamẽ credidiſſet, quod nullus ſibi aſſenſurus erat, vel ſaltem dubitaret, nõ clamaſſet buccina, quia erat ſibi periculum mortis, ſ. quia immediatè occideretur, vt prouocans diuiſionem. Item patet, quod ille intenderet rebellare Dauid, & congregare ſibi Iſrael, quia Dauid dixit ad Abiſai, num magis afflicturus eſt nos Seba filius Bochri quàm Abſalom: tolle ſeruos domini tui ne fortè inueniat aliquas ciuitates munitas, & effugiat nos. Non poterat tamen magis nocere Seba quam Abſalom, niſi fortè faceret bellum contra Dauid, ergo Dauid intendebat quod Seba volebat congregare exercitum, & pugnare contra eum, ſicut fecit Abſalom. Vel dicitur quod omnis Iſrael ſecutus eſt Sebam, ſcil. quod ſicut ipſe primus receſſit, ita omnes poſt eum receſſerunt, ſed primus ſenſus eſt melior.

D

Cur noluit Dauid tunc pugnare contra Sebam, quia diſſenſionem excitauerat.

QVÆST. V.

QVÆRETVR vlterius, cùm Dauid pugnaturus eſſet contra Sebam, quia cauſauerat diſceſſionem, cur non pugnauit contra eum illico, cùm adeſſet ſibi tota tribus Iuda, quæ ſequebatur eum. Dicendum quod Dauid noluit tunc pugnare contra Sebam propter duo. Primo quia non habebat diſpoſitionem pugnãdi: nam licèt ibi eſſet tribus Iuda tota, tamen nõ veniebant diſpoſiti ad pugnam viri Iudæ, ſed velut inermes ſolùm ad ſuſcipiendum regem. Secũda cauſa fuit, quia Iſraelitæ omnes erant præſentes, & non poterat tunc Dauid pugnare contra illos, quia timendum ſibi eſſet cùm illi eſſent valde multi, & iam prouocati ad iram. Alia cauſa poteſt addi, ſcil. quod Dauid noluit pugnare, dato quod ſciret, quod poterat ſubijcere ſibi tribus Iſrael, quia putabat quod nunc Iſraelitæ cùm eſſent prouocati ad iram, nullo modo cederent ei: ſed poſtea redeũtibus eis parum ad ſeipſos, poſſet illos verbis ſuadere cùm eſſent extra paſſionem: nunc vero in ipſa paſſione exiſtentes non cederent niſi gladio vincerentur, in quo eſſet magnum damnum ipſius Dauid, ſ. quod ſubditos ſuos occideret, quos aliter poterat nullo ſanguine effuſo ad ſe reuocare, ſicut poſtea factum eſt: nam nullus occiſus eſt in reuocatione totius populi ad Dauid niſi Seba, vt patet infra.

Seba quare non mouit immediatè bellum contra Dauid.

QVÆST. VI.

E QVÆRETVR vlterius, quare Seba faciens ſeditionem contra Dauid, non immediatè mouit bellum cùm haberet ſecum 12. tribus, & Dauid vnicam. Reſpondendum, quod hoc fecit, quia quamquam Seba nũc cauſauerat diſceſſionem, tamen neſciebat an oẽs Iſraelitæ fouerent opinionem ſuam, vel aliqui adhærerent Dauid, ideo non poterat nunc aliquid agere, ſed potius fugere debebat, vt cõciliaret ſibi animos Iſraelitarum firmiter, & ſic poſſet inſtruere bellum contra Dauid: & hoc dixit Dauid, infra. ſ. ne inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos, ſcil. quod inueniat aliquas ciuitates, in quibus poſſit manere aliquanto tempore, dum cor totius populi ſibi conciliat, & tunc poterit procedere cõtra nos. Alia cauſa fuit, quia Iſraelitæ non veniebant tunc animo pugnandi, vnde erant quaſi inermes, & indiſpoſiti ad pugnandum. Item non poterat fieri commodè bellum ex aliqua parte, quia tã Iſraelitæ quã viri Iuda erant mixti, & nõ habebat aliquas acies ordinatas, ideò facilè erat indifferenter quoſcunque perire: vnde neutra pars putauit ſecurũ ſibi eſſe tunc pugnare, & ceſſit alteri. *Viri autem Iuda adhæſerunt regi ſuo à Iordane vſque in Ieruſalem.* i. quamquam receſſerunt viri de vndecim tribubus, non receſſerunt viri de tribu Iuda, ſed ſecuti ſunt Dauid à Iordane vſq; in Ieruſalem. Ex hoc videtur quod iſta diuiſio fuit facta apud Iordanem, ſ. quia ibi litigauerunt tribus Iuda & totus Iſrael, & receſſit inde Iſrael, venitque cũ rege ſola tribus Iuda. Sed non ſtat, quia prece. c. dicitur: omnis autem populus Iuda tranſduxerat regem, & media tantum pars affuerat de populo Iſrael. F Reſpondẽdum quod totus Iſrael non ſtetit cum Dauid apud Iordanẽ, ſed ſola medietas Iſrael. Deinde cùm accederet Dauid prope Ieruſalem, venerunt omnes tribus Iſrael, & iurgatæ ſunt contra Dauid, & ab eodem loco receſſerunt ab eo, ad quẽ venerant ad illum: tribus autem Iuda venit ſemper cũ Dauid ex Iordane vſque in Ieruſalem: & dicitur hoc propter medietatem populi Iſrael, quia illa ſteterat cum Dauid apud Iordanem, & veniebat cum eo in itinere. Poſtea vero quando reliqua medietate accedente factum eſt iurgium, receſſit iſta medietas, quæ prius erat cum Dauid cum alia medietate nouiter ventente, & ſoli filij Iuda receſſerunt cũ Dauid de Iordane vſque in Ieruſalem: quia illa medietas Iſrael receſſerat de Iordane vſque ad quandam partem itineris cum Dauid, & non venit in Ieruſalem. *Cumque veniſſet.* Hic ponitur ſecundum, ſcilicet, pars incidentalis, & agitur de concubinis Dauid quas reliquerat in Ieruſalem. Et dicitur. *Cumque veniſſet rex in domum ſuam in Ieruſalẽ.* Ibi erant concubinæ, quas reliquerat, &

cogno-

cognouerat eas Abſalom, nam poſtquam cognouit, non mutauit eas inde, nec fecit ſibi aliquid, quia ſolùm cognouerat eas, vt totus Iſrael videns firmiter ei adhæreret. ſupr. 16. ipſæ autem mulieres violenter hoc paſſæ remanſerunt vbi prius erant, neſcientes quid agerent, nec fugerunt adueniente Dauid, quia non timebant mortem cùm nihil ſponte egiſſent. *Tulit decem mulieres concubinas ſuas.* Id eſt, tulit eas de domo ſua, vt iam non manerent ibi, ſed eſſent clauſæ in aliquo loco ſecreto. *Quas dereliquerat ad cuſtodiendam domum.* Nullum enim virum auſus fuerat dimittere ex cauſa aſſignata ſupr. 15. *Et tradidit eas in cuſtodiam.* Id eſt, poſuit eas in aliqua domo ſecreta, vbi manerent ſub cuſtodia certa, ne liceret eis egredi in publicum, nec aliquando apparere coram rege. *Alimenta eis præbens.* Id eſt, quamquam Dauid non cognouit eas poſtea, tradidit eis ſemper alimenta. *Et non eſt ingreſſus ad eas.* Id eſt, nunquam cognouit eas poſtea carnaliter. Iſte enim modus loquendi ſignificat cognitionem carnalem. Sic dicitur. Gene. 16. Ingredere ad ancillam meam, id eſt, cognoſce eam carnaliter.

Quare Dauid nunquam cognouit. 10. concubinas cognitas ab Abſalom.

QVAEST. VII.

QVÆRETVR, quare Dauid nunquam cognouit poſtea iſtas concubinas. Aliquis reſpondebit, quòd Dauid cùm iam ſuſtinuiſſet multas tribulationes, voluit deſerere vitia, & contentus matrimoniali concubitu reliquit concubinas. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Dauid non dimitteret eas ex hac cauſa, eò quod non putabat ſe peccare habendo concubinas, nec peccabat, quia fiebat ex diſpenſatione, vt declaratum eſt. ſupr. 5. quæſt. 12. ideo non dimitteret eas nunc tanquam peccans. Quòd autem ipſe intenderet ſe non peccare habendo concubinas, apparet, quia non habuit eas ſpecialiter aliquo tempore, quaſi ex paſſione ſicut Bethſabee vxorem Vriæ accepit ex paſſione, ſed eo tempore, quo melior erat, & magis Deicola, accepit illas, vt patet ſupr. 5. nam cùm cœpit velle ædificare templum Domino, & tunc duxit arcam in domum ſuam, & ſaltauit coram illa ex magna deuotione. ſupra 6. ſi tamen putaret ſe peccare, dimitteret concubinas, vel non aggrederetur tale opus, quale erat ducere arcam, aut velle ædificare templum, ſciens, quòd non placeret Deo manens immundus. Item Deus non imputat ei hoc ad peccatum, quia quamquam haberet cõcubinas, Deus vocabat eum ſeruum ſuum, & promiſit ei valde magna bona. ſupr. 7. ergo non dimittebat eas tanquam peccaſſet prius. Item non ſtat, quia tunc non ſolùm Dauid iſtas decem concubinas abiecisſet, ſed etiam omnes alias, quia eadem cauſa peccati erat in omnibus, ſed habebat Dauid alias, & non abiecit, ideò non fecit propter peccatum. Quod autem haberet alias patet præceden. cap. nam dixit Ioab ad Dauid, confudiſti hodie vultus ſeruorum tuorum, qui ſaluam fecerunt animam tuam, & filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & vxorum, & concubinarum tuarum, ſed hoc non poteſt intelligi de iſtis decem, quæ iam traditæ erant in manu Abſalom. ſupr. 16. ergo præter iſtas habebat alias concubinas, quæ ſaluatæ ſunt in bello illo, ergo cùm non dimiſit illas, ſed has decem ſolùm, non fecit propter peccatum. Item ſi Dauid abieciſſet eas à ſe propter peccatum, non clauſiſſet eas, ſed ſolùm feciſſet, quod non eſſent in domo ſua, tenuit tamen eas clauſas, ergo propter aliud fuit. Dicendum igitur, quòd hoc fuit, quia Abſalom cognouerat illas, & Dauid nolebat iam cognoſcere eas propter quoddam ius affinitatis cauſatum inter Dauid, & filium ſuum ex acceſſu ad illas mulieres. Hebræi tamen dicunt, ſcil. Ra. Dauid Kimhi, quod licitum erat Dauid accedere ad illas mulieres, tamen noluit ad maiorem honeſtatem, cùm filius ſuus cognouiſſet eas.

(·.·)

An Dauid licitè potuiſſet cognoſcere illas concubinas.

QVAEST. VIII.

QVÆRETVR circa hoc, an verum ſit, quod poterat Dauid licitè cognoſcere iſtas mulieres, non obſtante, quòd cognouiſſent Abſalom eas. Reſpondendum, quod non, quia iſtæ concubinæ Dauid iam erant nurus Dauid, eò quod filius ſuus cognouerat eas, ſed non licebat alicui reuelare turpitudinem nurus ſuæ. Leuit. 18. & 20. capit. Ad hoc dicent Hebræi, quòd iſtæ mulieres, eò quod violẽter aſſumptæ ſunt, non erant illicitæ Dauid. Sed hoc non ſtat, quia quod iſtæ mulieres fuerint violenter, vel voluntariè cognitæ, ad nihil aliud facit niſi, quòd ipſæ non peccaſſent in hoc, quod cognitæ ſunt: Dauid tamen poterat eas accipere, ſiue peccaſſent, ſiue non: ſicut poteſt quis tenere vxorem ſuam, etiam ſi ab alio cognita fuerit, & non peccat in hoc, immo meretur ſi ad hoc teneat illam, ne facto diuortio quantum ad thorum, ipſa efficiatur adultera, vel infametur: multo minus ergo peccaret Dauid ſi ex hac cauſa ſuſciperet concubinas quamquam peccaſſent: ſed ſi aliquid impediebat Dauid accipere illas, erat aliqua affinitas contracta: ad hanc autem nihil differt mulierem voluntariè, vel ſponte eſſe cognitam, quia ius affinitatis cauſatur ex ipſo iure diuino, vel poſitiuo per ſeminis commixtionem, ideò non differt violenter, vel ſponte eſſe cognitam. Sed aliquis dicet, quòd licebat Dauid redire ad illas mulieres, quia non fuerat cauſata aliqua affinitas, cùm iſtud ſit, quando quis cognoſcit vxorem alterius accipiendo eam in vxorem, vel accipiendo aliquam mulierem in vxorem cauſatur affinitas ad cognatos illius: Abſalom tamen non accepit illas in vxores, ſed ſolùm cognouit illas non habens intentionem poſtea redeundi ad illas, ideo non contraheretur ibi affinitas. Dicendum, quod quamquam affinitas contrahatur per aliquem contractum matrimonialem, tamen etiam ſine contractu per cognitionem carnalem cauſatur affinitas, immò præcipuè in ſeminis commixtione conſiſtit affinitatis cauſatio. Sed adhuc dicetur, quod quamquam cauſaretur hic aliqua affinitas, non caderet ſub lege Leuit. 18. & 20. quia ibi dicitur, quod non cognoſcat aliquis vxorem filij ſui, & tamen hic non fuerunt iſtę mulieres vxores Abſalom, ideo non incurrebat Dauid in pœnam illius legis. Dicendum, quod nõ ſtat, quia vt probatum eſt, per hoc quod Abſalom cognouit concubinas Dauid, cauſata eſt affinitas, ſed non poteſt eſſe aliqua alia, niſi quod mulieres illæ iam eſſent nurus Dauid, & tamen cum nuru prohibetur Leui. 18. ſcil. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, ergo nõ licebat Dauid accedere ad eas. Item peccatum erat, quia Deus improperat iſtud in peccatis Iſraelitarum Amos. 2. dicens, & filius ac pater eius iuerunt ad puellam, vt violarent nomen ſanctum meum: id eſt, in hoc quod pater, & filius cognouerunt eandem puellam, violauerunt nomen meum, ſ. quia ego volebam iſta eſſe vetita: ideo Dauid credens peccatum eſſe, non cognouit amplius concubinas illas.

Quare Dauid clauſit illas.

QVAEST. IX.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid clauſit illas, quia ſufficiebat, quod ſeparaſſet eas à ſe. Aliquis dicet, quod fecit ad hoc, quod pœniterent pro peccato. Sed non ſtat, quia iſtæ mulieres nihil peccauerunt, cùm inuitæ cognitæ fuiſſent: ideo iniuſtum erat eas puniri. Sed dicendum, quod clauſæ fuerunt, vt nunquam venirent in domum regis. Nam fortè pulchræ erant, & ſi rex interdum videret aliquam illarum, afficeretur ad eam, & cognoſceret, quod illicitum erat, ideo volebat tollere cauſam ſcandali. Alia cauſa erat, quia ſi non eſſent clauſæ, aliquando Dauid videret eas, & dato quod non moueretur ad aliquam illarum, ſaltem recordaretur, quomodo Abſalom fœderauerat eas, & conſequenter de morte Abſalonis, & omnibus alijs malis, quę intercideranr, & iſte erat ſibi grauior dolor; ideo melius erat, quod nunquam eas videret. Alia cauſa erat, ne exirent in publicum, & viderentur, quia tunc populus reduceret ad memoriam, quomodo fœdauerat illas Abſalom, & iſtud erat dedecus Dauid.

A Alia fuit cauſa,& potiſſima, quia iſtæ mulieres in perpetuum ſeparabantur à rege, ideò furtim commiſcerentur aliquibus, & poſtea ſequeretur inde magnum dedecus Dauid:nam non ſolùm cognoſcendo vxores eius,ſed etiam cognoſcendo concubinas dedecus erat.Quod patet,quia Abſalom concubinas Dauid fœderauerat,& non vxores, & tamen per hoc totus Iſrael credidit fœdatum eſſe Dauid, & quod iam impoſſibile eſſet reconciliari Abſalom ipſi Dauid,tanquam intuliſſet ei acerrimam iniuriam : Dauid igitur clauſit mulieres iſtas,i.poſuit ſuper eas diligentem cuſtodiam,ne alicui furtim commiſceri poſſent.Non eſt tamen intelligendum, quod clauſit eas, ſcil.in vinculis ponens, quia non poſuit eis vincula, cùm iſta eſſent in pœnam, ſed ſolum poſuit ſuper eas diligentem cuſtodiam,ne aliquando fornicari poſſent.

Cur Dauid præbebat alimenta concubinis, cum eas reieciſſet.

QVÆST. X.

QVÆRETVR vlterius, cùm Dauid abieciſſet omnino à ſe iſtas concubinas, cur eis præbebat alimenta, an licitè ageret. Reſpondendum,quod Dauid non peccabat prouidendo his mulieribus de neceſſarijs, quia ipſę non peccauerant, ideo ſicut à principio dabat eis omnia neceſſaria, ita & nunc daret licitè. Immo dicendum,quod non ſolum licebat Dauid, ſed etiam peccaret ſi non faceret hoc propter duo. Primò quia ipſe ſuſceperat iſtas mulieres ex virginitate ſua, & ob hoc caruerunt viris : nam iam nullus vellet eas accipere poſtquam defloratæ erant à rege:ideo ſicut ille, qui virginem ſeducit,& defloret,tenetur eam dotare, & accipere in vxorẽ. Exod. 22. ita qui accipiens aliquam concubinam deflorabat eam, debebat ei prouidere, ſicut ſi haberet virum. Secunda B ratio eſt,quia Dauid ponebat mulieres iſtas in cuſtodia,ne ab aliquo cognoſci poſſent, ideò cum non liceret eis acquirere vitam,accipiendo viros,vel alio modo : Dauid tenebatur eis prouidere,qui eas tales conſtituebat. Aliæ duæ cauſæ ſignari poſſunt. Prima, quia dato quod Dauid concederet iſtis mulieribus accipere viros, nullus eas vellet, quia iam fuerant cõcubinæ regis, etiam quia timeret quicunque accipiens aliquam illarum,quod rex iterum ad illam rediret, & eſſet matrimonium ſuſpectum. Item quia dato, quod aliqui acciperent illas, non in tanto honore acciperentur ſicut ſi nunquam fuiſſent defloratæ à rege. Rex ergo tenebatur eis tam honorabiliter prouidere quantum ipſæ apud viros ſuos manſuræ fuiſſent,ſi non eſſent concubinę regis.Secunda cauſa eſt,quia Dauid tenebatur eis ſpecialiter ſuper hoc pro iniuria quam pro eo tolerauerant: nam Abſalom cognouit eas coram toto populo.Quod fuit eis magnum dedecus, & hoc ſuſtulerunt propter Dauid, quia ſi non fuiſſent concubinæ eius, non fœdaſſet eas Abſalom:tenebatur ergo Dauid prouidere eis,& abundanter quidem. Sic etiam dicẽdum eſt de omnibus alijs, qui concubinas aliquando tenuerunt, & eas deſerunt. Nam licèt iſti peccauerunt tenendo illas, & non peccauit Dauid, tamen debent eis prouidere : potiſſimè ſi eas à virginitate acceperunt:nam tunc propter illos fęminæ perdiderunt coniugia, & honorem, licèt ſponte hoc fecerint. Si autem aliquis C acceperit concubinam non ex virginitate, minus ei tenetur quàm aliàs, & tamen quia propter illos concubinæ infamantur, & perdunt aliquos modos honeſtos acquirendi vitam, tenentur eis prouidere: vel ſaltem in quibuſdam vbi non apparet tam manifeſta obligatio ex aliquibus cauſis, ſaltem miſericordiæ opus eſt illis prouidere, dumtamen ad carnalem affectum non habeatur reſpectus.Sic etiam illi, qui olim vxores dimittebant, vt ſacros ordines acciperent, tenebãtur vxoribus ad omnia neceſſaria vitę miniſtranda,ſic patet in decretis Diſt.31.cap.quicumque virginitatem. §. poteſt & aliter. & cap.omnino confitemur. Licèt hic maior obligatio eſt, quia ſemper manet matrimonium,licèt tollatur concubitus,vt patet præalleg.capit. omnino. Vnde nefas eſſet, & anathema ſi quis tali vxori prouidere nollet, vt determinatum eſt in canonibus apoſtolorum,& habetur in Decretis 28. Diſt. cap. ſi quis docuerit. *Sed erant clauſæ vſque ad diem mortis ſuæ*, id eſt, manſerunt ſemper ſub cuſtodia diligenti, vſq; ad diem mortis ex cauſis dictis, & potiſſimè ne alicui commiſceri poſſent. *In viduitate viuentes*, id eſt,erant viduæ,& ſequeſtratæ in domo vt ſemper viuerent ſicut viduæ. Dicit Nicol. quod & hic patet iſtas non fuiſſe concubinas, ſed vxores : alioquin non diceretur quod manebant in viduitate, quia vidua eſt quæ marito caret. Sed iſta ratio non ſtat, nam per contrarium arguitur:quia cùm vidua dicatur mulier mortuo viro, & hic non erat mortuus Dauid, ergo non vocantur viduæ ex hac parte, ſed dicuntur viduæ,id eſt ſeparatæ à viro,ſcil. quia Dauid non accedebat ad eas,nec alicui alteri accidere licebat. ſiue ergo eſſent concubinæ,ſiue vxores,cùm iuberentur perpetuã continentiam obſeruare poſtquam virum cognouerant,vocarentur viduæ:non ergo fuerunt vxores,ſed concubinæ: vt declaratum eſt ſupr.5.& 12. *Dixit autem rex.* Hic ponitur ſecundum principale,ſ.rebellionis Sebæ punitio.Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur Sebæ inſecutio : ſecundo eius occiſio ibi.*Venerunt autem.*Tertio regni Dauid ordinatio,ibi. *Fuit ergo.* Circa primum dicitur. *Dixit autem rex Amaſa.* Huic præcepit Dauid, vt congregaret exercitum contra viros Iſrael propter Sebam inſurgentem. *Conuoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium*,i. conuoca omnes viros bellatores de tribu Iuda, & fac quod veniant ad me omnes vſq; ad tres dies. *Et tu adeſto præſens*,id eſt,tu veni cum eis coram me. D

Quomodo Dauid miſit ad congregandum viros Iuda;cum prius omnes eſſent ſecum.

QVÆST. XI.

QVÆRETVR, cùm Dauid haberet prius ſecum totum exercitum virorum Iuda, quia dicitur ſupra quod venerat tota tribus Iuda ad tranſducendum Dauid per Iordanem, & venerat cum illo in Hieruſalem, quomodo nunc mittebat ad congregandum omnem exercitum virorum Iuda. Reſponderi poteſt dupliciter, vno modo quod viri Iuda venerunt cum Dauid vſque in Ieruſalem, & inde receſſerunt ſinguli in domos ſuas : & non fuit factum iſtud immediatè de perſecutione Sebæ : ideò quando voluit Dauid mittere viros contra Sebam, iam nullus erat cum eo de illis viris Iuda, qui venerant ad eum in Iordanem : ideo oportuit quòd mitteret ad vocandum eos Amaſam. Aliter poteſt dici,quod omnes viri Iuda, qui venerunt cum Dauid de Iordane erant nunc in Ieruſalem cum eo,& quod iſtud factum eſt mox, vt Dauid acceſſit ad Ieruſalem : non tamen erant omnes viri Iuda cum Dauid,ſed multi eorum,& voluit nunc Dauid mittere pro reliquis:quia egebat magno exercitu contra Sebam. Sed dicetur, quæ iſtarum poſitionum eſt verior ? Reſpondendum quod prima eſt vera. Secunda autem non eſt vera, ſed veriſimilis. Quod patet,quia Dauid miſit Amaſam pro toto exercitu Iudæ: & cùm ille moraretur, voluit Dauid mittere Abiſai, ne magnitudine moræ fugere poſſet Seba in aliqua loca tuta, & dixit ei: tolle ſeruos Domini tui, & perſequere eum: & ſequitur quod egreſſi ſunt cum eo omnes viri Roab,& Cerethi,& Pheleti,& robuſti de Ieruſalem:iſti tamen erant,quos continue habebat Dauid ſecum: etiam tempore maximæ trãquillitatis:vt patet ſupr. 15. quando fugit Dauid de Ieruſalem: nam iſti fugiebant cum eo. Si tamen fuiſſet ibi reliquus exercitus Iuda,qui venerat cum Dauid de Iordane, miſiſſet illum cum Abiſai. Ideo videtur quod nullus ibi erat : & ſic apparet, quòd omnes viri Iuda receſſerant iam in tabernacula ſua, & Amaſa iuit ad vocandum illos, quia fuit iſtud aliquot diebus poſt introitum Dauid in Ieruſalem. E F

Cur iußit Dauid Amaſæ congregare exercitum,& non Ioab.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid iuſſit Amaſæ, quod congregaret exercitum Iudæ: & non iuſſum eſt hoc Ioab, vel alicui alteri. Reſpondendum quod Dauid promiſerat Amaſæ quando miſit ad vocandum eum, quod faceret eum principem totius exercitus pro Ioab, præced.c. nunc autem cum veniſſet Amaſa ad Dauid,abſtulit Dauid principatũ Ioab,& tradidit illum Amaſæ, & quia conuocare exercitum

A pertinet ad principem belli, pertinebat ad Amasam, quod cõuocaret iam exercitum. Nicol. autem dicit aliter, scilic. quod Amasa non congregauit istum exercitum tanquam dux, sed tanquam aliquis cui specialiter committebatur tribus Iuda. Pro quo sciendum, quod dicit Nicolaus Dauid habuisse exercitum de omnibus tribubus, scilicet, quod in qualibet erant aliqui, qui specialiter veniebant quandocunque vocaret eos Dauid, vel veniebant omnes quotquot vocasset de illa tribu, & super omnes istos erat vnus princeps, ad quem pertinebat vocare illos, & sic erant duodecim principes exercitus in duodecim tribubus. Ioab tamen erat princeps super omnes, & ad eum pertinebat dispositio belli, vocatis omnibus; ideò ipse vocabatur propriè princeps exercitus, nunc autem dicit, quod Amasa constitutus est specialiter dux exercitus in tribu Iuda, & erat sub Ioab, & quia nunc congregandus erat exercitus de tribu Iuda: missus est Amasa, qui erat princeps exercitus huius tribus ad congregandum illum. Ioab verò missus erat ad congregandum exercitum de omnibus alijs tribubus. Sed ista non stant, scilicet, quia dicit, quod erant tot principes exercitus, quot erant tribus, & quod Ioab erat super omnes, & quod Amasa fuit solùm princeps exercitus in tribu Iuda: quia tunc Amasa non succederet Ioab, nec esset loco eius, sed loco illius, qui fuerat prius princeps exercitus, in tribu Iuda, cùm officium Ioab integrum maneret, vt prius: Dauid tamen dixit: hoc faciat mihi Dominus, si non princeps exercitus mihi fueris omni tempore pro Ioab. præceden. c. ergo in officio eius successit, & non alicuius principis specialis tribus Iudæ. Item hoc modo non solùm Amasa
B diceretur esse loco Ioab, sed etiam quilibet de principibus omnium tribuum diceretur esse pro Ioab, quia erat specialiter princeps militiæ sub illo in aliqua tribu: sed de nullo alio dicebatur hoc nisi de Amasa, ergo non erat Amasa princeps alicuius tribus solùm. Item Ioab occidit Amasam præ inuidia, quia Dauid constituerat eum in isto principatu, vt colligitur ex litera: si tamen fuisset solùm princeps exercitus vnius tribus, & sub ipso Ioab, non occidisset eum, quia nemo prudens vult occidere subditos suos, sed potius gaudet habere illos: ergo non erat iste sub Ioab, sed tenebat totum principatum eius. Item si Amasa tenente solum principatum tribus Iudæ occidisset eum Ioab, pari ratione occidisset omnes alios principes exercituum in tribus specialibus, sed non occidit aliquem, nisi Amasam: ergo vel nulli alij principes erant in singulis tribubus, vt asserit Nicol. vel erant occidendi ipsi, & Amasa, sed non occidit alios, ergo falsum est Amasam occisum, quia erat princeps exercitus Iudæ. Item si Amasa solùm erat princeps exercitus Iudæ, & propter hoc occidit eum Ioab, non solùm occidisset eum, sed etiam prædecessorem suũ, & quemlibet principem illius tribus, sed falsum est. Item serui Ioab videntes mortuum Amasam dixerunt, iste est qui voluit esse pro Ioab, & non dixerunt hoc de aliquo alio viro in Israel: ergo iste acceperat principatum totum Ioab. Item patet, quia sequen. libr. cap. 2. dixit Dauid Salomoni de Ioab: tu nosti quid fecerit Ioab mihi, & duobus principibus exercitus Israel Abner filio Ner, & Amasæ filio Ieter. Ergo oportet, quòd vterque istorum esset princeps exercitus Israel,
C quando occisus est: si tamen Amasa solùm fuisset princeps exercitus Iudæ, non vocaretur princeps exercitus Israel, ergo erat princeps totius exercitus Israel tenens totum locum Ioab. Dicendum ergo sicut prius, scilicet, quod Dauid abstulerat Ioab totum principatum pro occisione Absalom, & dedit illum Amasæ; ideò nunc Amasa iuit ad colligendum exercitum, & non Ioab. *Abijt ergo Amasa, vt conuocaret Iudam*, id est, perambulauit tribum illam, vt congregaret totum exercitum illius. *Et moratus est extra placitum, quod ei constituerat rex*, id est, moratus est vltra terminum, vel diem sibi præfixum. Dixerat enim Dauid, quod veniret vsque ad tertiam diem, erat autem istud paucum tempus, ideò non potuit tam breuiter congregare totum exercitum. *Ait autem Dauid ad Abisai.* Quia morabatur iam Amasa, voluit Dauid, quod interim iret exercitus aliquis contra Sebam de illis, qui erat in Ierusalem cùm Dauid, & ad hoc vocauit Abisai, vt esset princeps illius exercitus. *Num magis afflicturus est nos Seba filius Bochri, quàm Absalom?* id est, nunquid Seba faciet nobis maiora bella, & ponet in maiori periculo, quàm posuit Absalom? quasi dicat, si non diligenter præuenerimus eum, faciet, & est sensus: si Israelitæ nunc coniurant, & Seba, quia iam victi fuerunt, quando coniurauerunt cum Absalom, nunc cautius se habebunt, & poterunt nobis magis nocere. *Tolle ergo seruos Domini tui, & persequere eum*, id est, quamquam nondum venerit exercitus tribus Iudæ, quem debebat conuocare Amasa, accipe exercitum, qui haberi potest in Ierusalem, scilic. seruos domini tui, id est, seruos meos, qui sum Dominus tuus, & isti erant illi, qui semper stabant cum Dauid siue tempore belli, siue pacis, scilicet, Cerethi, & Pheleti, & sexcenti viri Gethæi pugnatores validi, de quibus dicitur, quod egressi sunt cum Dauid, quando fugiebat à Ierusalem. supr. 15. Alij dicunt quod vocetur hic Dominus Abisai ipse Ioab, & est fundamentum huius, quod dicitur infra, egressi sunt ergo cum eo viri Ioab Cerethi quoque, & Phelethi. Sed dicendum quod accipitur dominus pro Dauid, quia viri Ioab pauci erant hic, scilicet, aliqui, qui pertinebant ad familiam eius: nam Cerethi, & Pheleti, in quibus erat robur exercitus, non erant serui Ioab, vt patet cùm dicatur, egressi sunt cum eo serui Ioab, & omnes Cerethi, & Pheleti. *Ne forte inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos*, id est, cito persequere eum, ne inueniat aliquas ciuitates munitas, in quibus latere posset, & effugiat nos, id est, non poterimus postea eum tenere, quasi dicat, si expectamus reditum Amasæ cum toto exercitu Iudæ, fortè interim effugiet Seba ad aliquas ciuitates munitas, ideò melius est quod tu eum illico persequaris cum isto exercitu, qui præsens est. In Hebræo habetur. *Et effugiat oculos nostros.* Vbi nos dicimus, & effugiat nos: sed melior est litera nostra, id est, expressior, quia effugere oculos est quod non possimus videre eum, effugere nos est fugere de potestate nostra, ita quod nequaquam possimus eum tenere: sed manifestum est, quod Dauid loquebatur de potestate tenendi eum, & non de visu, quia hoc nihil attinebat.

D

E

Dauid quare commisit Abisai ducere exercitum contra Sebam.

QVÆST. XIII.

QVAERETVR quare Dauid commisit Abisai, quod duceret exercitum contra Sebam, & non commisit hoc Ioab. Nicolaus respondet ad hoc, quod Dauid habebat militiam triplicem nunc, scilicet, militiam familiarium suorum, eorum qui semper manebant cum eo, alia erat militia tribus Iudæ, quæ non erat semper cum Dauid, alia erat militia aliarum tribuum: nunc autem dicit, quod Dauid præposuerat Amasam super militiam Iudæ, ideò ipse vocabat eam, alia pars, scilicet, militia familiarium commissa erat Abisai, ideo ipsi iussum est, quod ferret secum omnes seruos Dauid, reliqua autem, scilicet, militia omnium tribuum commissa erat Ioab, vnde dicit, quòd sicut iuerat Amasa ad congregandum militiam Iudæ, ita iuerat Ioab ad congregandum militiam de alijs tribubus, vnde manebat solus Abisai, & huic commisit Dauid ferre exercitum contra Sebam. Sed hoc non stat, quia dicitur quod missus erat Ioab ad congregandum exercitum de alijs tribubus, nam nunc nulla illarum tenebat cum Dauid, sed omnes secutæ fuerant Sebam, vt patet supra in litera. Sed dicit Nicol. quod quamquam omnes tribus repugnauerant, semper manserunt cum Dauid de qualibet tribu aliqui, qui fuerant cum eo ex eo tempore, quo fugiebat à Saule, & manebat in deserto, de quibus habetur. 1. Paralipom. 12. Sed istud non stat, quia illi, qui steterunt cum Dauid ex eo tempore, semper manserunt postea cum ipso specialiter, & non diuertebant ad tribus suas. Quod patet supra 15. cùm dicitur, quod omnes Gethæi, id est, omnes viri, qui venerant cum Dauid de Geth egressi sunt cum eo de Ierusalem: istis etiam dedit Dauid mansiones apud se: nam cùm venit de terra Philisthinorum, fecit eos habitare in oppidis Hebron, & Dauid manebat in Hebron, vt patet supra 2. ideò non iret nunc Ioab ad vocandum aliquem de his. Item non ausus fuisset Ioab discurrere nunc per tribus Israel, nisi cum exercitu magno, quia omnes nunc insurrexerant contra Dauid. Item non stat, quia dicitur hic, quòd egressi sunt cum Abisai serui Ioab, si tamen Ioab iuissset ad congregandum exercitum per terram Israel, serui sui iuissent cum eo, vel saltem expectauissent eum in Ierusalem, & non iuissent cum

F

Abisai,

A Abiſai,ſed cum eo.Item patet,quod maneret tunc Ioab in Ieruſalem,& quòd ipſe iuerit ſub ducatu Abiſai fratris ſui, quia infra dicitur quòd Abiſai iuit contra Sebam , & cùm pergeret occurrit Amaſa ei, & Ioab , & occidit eum Ioab , & ſic videtur quòd ſimul ibant Ioab , & Abiſai. Dicendum ergo, quòd nihil horum erat, ſed Abiſai, & Ioab manebant in Ieruſalem dum Amaſa congregaret exercitum Iudæ , & ille ſolus congregatus eſt , non quod eſſet Amaſa ſpecialiter princeps exercitus illius tribus , ſed quia nulla alia tribus nunc obediebat Dauid, alioquin Amaſa congregaſſet exercitum de omnibus : & quamquam eſſet Ioab in Ieruſalem , noluit Dauid committere aliquid Ioab , qua iam priuauerat eum principatu, & nolebat , quòd vlterius directè, vel indirectè vſurparet ſibi illum, vel haberet aliquem actum principis, & licèt nunc non principaretur Abiſai toti exercitu , tamen adhuc iſtum paruum principatum noluit tradere Dauid ipſi Ioab , ſed fecit , quòd iret nunc Ioab ſeruiens ad præceptum Abiſai. Sic patet cùm dicitur infra. Egreſſi ſunt cum eo viri Ioab , ſcilicet, cùm Abiſai, & etiam ipſe Ioab egreſſus eſt , vt patet in litera:Dauid enim quamquam haberet exoſum Ioab , & etiam Abiſai , cùm vterque eſſet ſibi durus. ſupr.3. ſcilicet , porro viri iſti filij Saruiæ duri mihi ſunt : tamen non tantum offenderat eum Abiſai , ſicut Ioab , ideò commiſit nunc principatum Abiſai , non ſimpliciter , ſed ſolùm pro iſto bello , quia non erat præſens Amaſa , cùm tamen rediret ipſe futurus erat princeps.Idem tenet Hiſtor. ſcholaſt. & Rab. Dauid Kimhi.
B Ioſephus autem dicit ſeptimo antiquitatum , quòd iſta locutus fuerit Dauid ad Ioab , & quod ipſe tulerit nunc militiam, ſed non ſtat,quia litera dicit contrarium. *Egreſſi ſunt ergo cum eo viri Ioab*, id eſt,cum Abiſai iuerunt nunc viri Ioab ex mandato Dauid,& etiam iuit ipſe Ioab,vt patet infra, nam erat in Ieruſalem. *Cerethi quoque,& Phelethi*,id eſt,etiam iuerunt legiones Cerethi,& Phelethi, quæ ſunt baliſtariorum, & fundibulariorum,vt declaratum eſt ſupra 8. & iſti erant ſemper cum Dauid vbicunque eſſet.*Et omnes robuſti exierunt de Ieruſalem*, id eſt, etiam omnes alij fortes , qui conſueuerant eſſe cum Dauid iuerunt illuc , & iſti ſunt ſexcenti viri Gethæi, qui erant fortiſſimi , vt patet ſupra. 15. capit. *Ad perſequendum Sebam filium, Bochri*, ſcilicet, quia ipſe erat concitator ſeditionis contra Dauid.

Quomodo dixit Dauid ad Abiſai,quòd perſequeretur Sebam,ne inueniret ciuitates munitas.

QVÆST. XIV.

QVÆRETVR , quomodo dixit Dauid ad Abiſai perſequere eum,ne fortè inueniat ciuitates munitas , & effugiat nos : nam manifeſtum eſt, quod iam poſſet inueniſſe: immo certiſſimè inueniſſet ciuitates munitas , in quibus poſſet latere , quia Dauid non miſit Amaſam ad congregandum exercitum Iudæ mox, vt Seba fecit diſceſſionem, ſed poſt aliquot dies, vt ſupra probatum eſt , etiam poſtquam miſſus eſt ad congregandum exercitum moratus eſt tribus diebus , & tunc miſit Dauid Abiſai contra Sebam,vt patet ſupra, iam ergo inueniſſet ciuitates munitas. Reſpondendum, quod Dauid intendebat , quod Seba vellet rebellare inſurgendo contra eum,& tollendo ſibi regnum,& ad hoc, quod vellet
C confœderare ſibi Iſraelitas, & interim maneret in aliqua ciuitate: confœderatis autem omnibus procederet ad bellum contra Dauid: voluit ergo Dauid prius , quàm Seba confœderaret ſibi Iſraelitas præuenire eum bello , & occidere. Nam ſi ſemel totum Iſrael ſibi confœderaret , erat difficillimum pugnare contra illum , ideò dixit:ne inueniat ciuitates munitas,id eſt, ne confœderet eas ſibi , & maneat in illis quouſque habeat opportunitatem pugnandi contra nos, & hoc modo nõdum Seba potuiſſet confœderare ſibi aliquas vrbes : ſi tamen permitteretur aliquot diebus potuiſſet , ideo Dauid noluit expectare Amaſam , ſed feſtinanter miſit Abiſai contra Sebam. *Cumq; eſſent illi.* Hic ponitur quædam pars incidẽtalis de morte Amaſæ,ſ.quomodo Ioab occiderit Amaſam proditoriè , & dicitur. *Cumque illi eſſent iuxta lapidem grandem,qui eſt in Gabaon*, id eſt, Abiſai , & Ioab erant iuxta lapidem magnum apud vrbem Gabaon : eſt enim Gabaon in ſorte Beniamin. Ioſue 18. & apud hanc iterum pugnauerat Ioab contra Abner , dum Dauid regnaret ſuper Hebron , vt patet ſupr. 2. nunc autem Ioab,& Abiſai venerant in Gabaon , quia fortè per illam erat iter ad ciuitatem, in qua latebat Seba. Nam cùm eſſet de tribu Beniamin, vt patet ſupra, credendum eſt , quod lateret in vrbibus Beniamin. *Amaſa veniens occurrit eis*, id eſt , veniebat Amaſa de congregando exercitum Iudę,& redibat ad regem, qui dixerat ei,& tu adeſto prẹſens,&habuit obuios iſtos duos fratres in Gabaon. *Porro Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui.* Ponitur hic modus proditionis , per quem Ioab occidit Amaſam,& dicitur quod erat Ioab veſtitus tunica ſtricta , eſt enim iſta tunica militaris , quia expedita eſt ad bellum : fecerat tamen eam Ioab ad menſuram habitus ſui, id eſt,ad menſuram habitudinis corporis , ſcilicet, quod nihil plus habebat quam vt corpus Ioab intra capi poſſet. Hoc autem erat , vt per leuem motum corporis gladius qui adhærebat ei poſſet egredi , quod non fieret ſi veſtis magna eſſet, & laxa flueret.

Et deſuper accinctus gladio, i. ſuper tunicam erat accinctus gladio, iſte non erat gladius magnus ad pugnandum , ſcil. enſis, ſed aliquis minor, quia aliàs leui motu non poterat egredi apte ad ea,quæ volebat Ioab. *Dependente vſq; ad ilia in vagina*,i.iſte gladius , quo accinctus erat Ioab ſtrictè dependebat vſque ad ilia ſua,id eſt,vſq; ad extremitatem lumborum , ex quo apparet quòd erat paruus gladius : alioquin dependiſſet circa terram. Ioſephus dicit,quod iſta tunica erat lorica ferrea, & hoc ipſe vult,quia magis conuenit ad bellum,ſcriptura tamen vult eſſe veſtem. *Qui fabrefactus leui motu egredi poterat, & percutere*, i. iſte gladius erat taliter diſpoſitus arte fabrili , vel magiſtrali, E quod poterat leui motu egredi, ſ. ipſo Ioab mouente corpus, etiam ſi non applicaret manum poterat exire , vel applicante manum leuiſſime exibat.

Cur Ioab ſe diſpoſuerat ad occidendum Amaſam.

QVÆST. XV.

QVÆRETVR , quid intendebat facere Ioab cùm ſe ſic diſpoſuiſſet habens tunicam ſtrictam , & accinctus erat gladio, qui leuiter poterat exire. Reſpondendum quod Dauid iam abſtulerat principatum militiæ ipſi Ioab , & dederat Amaſæ , & ex illo die Ioab cogitabat quomodo occideret Amaſam,vt ipſe reſtitueretur in principatum ſuum , & ad hoc fecit ſibi gladium quo poſſet Amaſam non aduertentem occidere. Pro quo ſciendum quod Amaſa erat vir fortis , & obſeruabat ſe aliquantulum à Ioab,quia principatum eius ſuſceperat,& putabat Ioab quod ſi publicè vel palam aggrederetur Amaſam , ipſe Amaſa reſiſteret ei , vel fortè occideret ipſum cum fortis eſſet : oportuit ergo , quod modo inſidiatorio , & per fraudem occideret eum , alioquin non poſſet. Excogitauerat etiam Ioab quod finito iſto bello occideret Amaſam, putabat enim quod Amaſa iam non veniret ad bellum , ſed ipſe, & Abiſai frater ſuus perſequerentur , & occiderent Sebam,& reuerſi de bello occiderent Amaſam, & quia occurrit eis Amaſa euntibus ad bellum , voluit ibi Ioab occidere eum, & occidit.

Ad quid facta eſt tunica ſtricta. F

QVÆST. XVI.

QVÆRETVR vlterius, ad quid facta eſt tunica ſtricta,& quomodo iſta proficiebat ad occidendum Amaſam. Reſpondendum quod Ioab intendebat occidere fraudulenter Amaſam ex cauſa dicta, ſic enim occiderat Abner apud portam Hebron : nam vocauit eum tanquam vellet ei loqui ſecretè ſeorſum , & percuſſit eum latenter in inguine , ſupra 3. ſic etiam volebat nunc occidere Amaſam , & fecit tunicam ſtrictam , vt ipſe expeditior eſſet ad occidendum Amaſam, & gladius etiam leuius exire poſſet , quàm ſi veſtis eſſet magna , & laxa flueret. Deinde de iſto gladio dicitur quod erat fabrefactus , vt leuiter exire poſſet ad occidendum Amaſam. Sed in hoc eſt differentia,quia quidam volunt quod Ioab volebat occidere Amaſam oſculando eum , & ad hoc gladius debebat eſſe ſic diſpoſitus,vt leui motu egredi poſſet, ſcilicet, quòd dum Ioab oſcularetur Amaſam , egrederetur gladius,

A

& percuteret Amasam. Hoc videtur innuere litera nostra, dicens: qui fabrefactus leui motu egredi poterat & percutere, id est, ipse gladius egredi deberet, & percutere per se: alij volunt, quòd gladius erat sic dispositus, quòd posset leuiter exire, & cadere in terram, quando Ioab vellet osculari Amasam, & Ioab inclinans se gladio coram Amasa prius quàm oscularetur eum, & eleuans gladium teneret manu, & tunc oscularetur Amasam: ipse autè non attenderet ad hoc, quia non putaret quod Ioab teneret gladium ad occidendum eum, cùm coram eo cecidisset, sed solùm, quia volebat eum reducere in vaginam, & sic posset Ioab occidere Amasam non aduertentem dum oscularetur eũ: & istud tenent Hebræi, quòd aliqualiter innuitur ex litera hebraica. Nam dicitur. *Ioab erat cinctus, & vestitus veste sua, & super eum erat accinctus ensis coniunctus super lumbos suos in vagina, & ipse exiuit, & cecidit.* Et hoc est totum quod habet litera nostra ex illo loco, scilicet, porro Ioab: vsque ad illum locum, scilicet, dixit itaque Ioab. Et est sensus, quòd Ioab erat cinctus veste sua, & indutus, & non dicitur stricta, sed hoc addidit litera nostra: quia gladius non poterat egredi conuenienter nec accingi super vestem laxam. Dicitur etiam, quòd erat cõiunctus ensis super lumbos Ioab, vbi litera nostra dicit, quòd dependebat vsque ad illa. Dicit etiam, quòd gladius exiuit, & cecidit, vbi dicit litera nostra, quod erat fabrefactus, ita vt leui motu exire posset. Et sic volunt Hebræi, quòd ipse gladius ceciderit, & Ioab inclinauit se pro eo, vt supra dictum est: litera tamen nostra circumloquitur sensum hebraicum: eò quod litera hebraica interdum est decurtata, & oportet multa suppleri, sicut ipsi Hebræi confitentur. Alij volunt, quòd gladius Ioab erat sic dispositus, vt leui motu egredi posset, scilicet, quod intendebat Ioab occidere Amasam, dum oscularetur eum: & tunc educeret gladium leuiter ad percutiendum: & si fortè gladius esset durus ad extrahendum, non posset Ioab expedire educere illum ad occidendum Amasam: vel saltem sentiret Amasa, & teneret gladium Ioab, & posset occidere eum, scilicet, tenendo gladium illius, & extrahendo interim gladium suum ad occidendum Ioab. Quia tamen erat iste gladius dependens in lumbis, scilicet, à parte posteriori, non vidit eum Amasa. Et hoc est quod infra dicitur: Porro Amasa non obseruauit gladium, quem habebat Ioab, scilicet, quia non vidit. Etiam cùm esset ille gladius leuiter exire potens, tetigit eum Ioab, & exiuit, percussitque ipse Ioab Amasam non videntem. Ista positio est melior, & tenet eam historia scholastica. Prima autem positio non est conueniens, scilicet, quòd gladius per se exiret, & nullo mouente eum per se percuteret: quia tunc gladius caderet in terram, quando exiret, cùm à nullo moueretur. Item datur, quod caderet & tangeret Amasam, non percuteret, quia aut capulus gladij versus erat ad Amasam, aut cuspis. si capulus, in cassum tangeret Amasam, & non percuteret, sed caderet in terram. Si autem cuspis esset contra Amasam, & capulus retrorsum, caderet gladius citra Ioab, & nullum percuteret tangendo. Item dato, quod per aliquod artificium posset cuspis cadere contra Amasam: tangeret eum in vestibus: tamen non faceret vulnus, eò quod à nullo mouebatur, sed per se cadebat: fuit tamen ista percussio tam fortis, vt effunderentur intestina Amasæ: & non opus esset alio vulnere: vt patet in litera. Item non est verisimile, quod aliquid tale aggrederetur Ioab, quia dato, quod gladius posset exire, & percutere foriter: quia tamen à nullo mouebatur, irregulariter percuteret, & æqualiter contingere posset, quod percuteret eum, vel Amasam: non ergo se exponeret huic periculo, cùm posset alio modo, & faciliori occidere eum. Item non stat, quia dicitur infra in litera, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius. Et refertur hoc ad Ioab. Quod patet, quia immediatè dicitur, & secundùm vulnus non apposuit, sed apponere, vel non apponere secundum vulnus, non pertinet ad gladium, sed ad illum, qui per ipsum agit. Dicendum ergo, quod Ioab occidit accipiens gladium, & non exiuit gladius per se ad occidendum Amasam, & quamquam videatur litera nostra tenere hanc positionem, tamen non tenet, quia in ea dicitur, quod Ioab percussit Amasam, & non apposuit secundum vulnus. Cùm autem dicitur, quod gladius erat fabrefactus, ita vt leui motu egredi posset, & percutere: non refertur percutere ad gladium, sed ad Ioab, scilicet, quòd gladius poterat leui motu exire, id est, Ioab leuiter tangendo illum poterat educere de vagina, & poterat percutere. Alia positio Hebræorum, scilicet, quod gladius ceciderit in terram, & eleuauerit eum Ioab, satis colligitur ex cortice literæ Hebraicæ, sed non ex sensu: nam in litera dicitur, quod Amasa non aduertit gladium, quem tenebat Ioab, si tamen tenuisset eum in manibus, quando leuauit de terra, attendisset eum. Sed responderent Hebræi, quod Amasa non attendit ad gladium, id est, non curauit de ipso: putans, quod Ioab non haberet intentionem nocendi ei, sed solùm eleuandi de terra, & tamen bene vidit gladium. Sed dicetur, quod hoc non est verisimile, quia cùm Amasa accepisset principatum, quem tenuerat Ioab nunc nouiter, timere debebat, quod Ioab dolor stimulatus vellet nocere ei, ideo videns gladium in manu eius caueret ab illo. Sed Hebræi dicunt, quod manifestum est, quod gladius erat in manu Ioab, quia vbi litera nostra dicit: porro Amasa non attendit gladium, quem habebat Ioab, dicit litera Hebraica: porro Amasa non attendit gladium, qui in manu Ioab. Ergo vidit eum Amasa.

D

Respondendum, quod non habebat Ioab gladium in manu, & cùm dicitur, qui in manu Ioab, intelligitur id est, quem habebat Ioab, quia quæcunque aliquis habeat, dicitur habere in manu sua. Sic patet præceden. libr. cap. 16. cùm dixit Dominus ad Samuelem: vitulum de armento tolles in manu tua, & tamen manifestum est, quod non tollebat eum in manu, potissimè cùm esset vitulus viuens. Sic etiam dicitur Num. 22. quod Madianitæ iuerunt ad Balaam ferentes precium diuinationis in manibus suis: sed manifestum est quod non ferebant in manibus, sed in bursis, vel aliàs. Sic etiam omnia, quæ quis agit, dicitur agere per manus. Sic patet Numer. 9. quod loquebatur Deus per manum Moysi: & tamen per manum nullus loquitur: sed per os: ita ergo quicquid aliquis habet vbicunque habeat, dicitur habere in manu. Vnde quamquam Ioab haberet gladium dependentem super lumbos, dicebatur illum habere in manu: & ideo litera nostra noluit dicere, quod gladius erat in manu Ioab: sed quòd habebat eum Ioab, quia per hoc significatur vbicunque haberet illum, propter hoc etiam litera nostra exposuit Hebræam: quia cùm dicitur in Hebræo, exiuit, & cecidit: dicitur in litera nostra, quod gladius erat fabrefactus ita, vt leui motu exire posset, & percutere: & sic per hoc quod dicitur exiuit: intelligitur, id est, erat habilis ad exeundum, & cadendum. Si quis tamen velit tenere sensum, quem faciunt Hebræi: quamquam non sit tam verisimilis sicut noster: tamen non nimis in hoc iusto. Et tamen propter hoc non dicat aliquis quod Hieronym. aliter transtulit quàm habetur in Hebræo, quia cùm transtulerit sensum Hebraicum: licet non literam, quia illa interdum barbarica est, bene transtulit: quia vt ipse ait in libro de optimo genere interpretandi, optimum genus interpretandi est transferri sensum ex sensu, & non verbum ex verbo, & hoc quia non fit res propter sermonem, sed sermo propter rem, & illi debet esse subiectus, vt ait Hilarius libro de Trinitate, & habetur extra de verborum signifi. cap. intelligentia. *Dixit itaque Ioab ad Amasam, salue mi frater.* Accessit enim Ioab ad Amasam tanquam volens osculari eum, & dixit, salue mi frater, eo quod Ioab, & Amasa erant quasi fratres: nam erant filij duarum sororum, scil. Amasa filius Abigail, & Ioab filius Saruiæ. sup. 17. & 1. Paralipom. 2. & hoc dixit ad reddendum securum Amasam, vt non timeret quod vellet ei Ioab inferre malum. *Et tenuit manu dextra mentum Amasæ.* i. tenuit barbam illius manu dextra, hoc fecit Ioab vt teneret immobiliter ipsum Amasam ne posset fugere, vel contorqueri in aduersum, quia nullus locus erat, per quem firmius teneri posset quàm per barbã propter dolorem magnum si quis teneat per capillos barbæ conantem effugere, velut etiam si quis teneat alium per testiculos tenebit immobiliter propter vehementiam doloris, & ob hoc lex vetuit dicens, quod si mulier teneret virũ pugnantem contra maritum suum per testiculos, abscinderetur manus mulieris, 2. Deut. 5. & sic nec in bello iusto, vel adiutorio licito alicui licebat tenere alterum per verenda. Eadem prope causa est, si quis alium teneat per barbam. Apud Hebræos autem, & omnes antiquos ferè erat hoc promptum, quia nutriebant barbas lõgas, & poterant teneri per illas. ista fuit causa, quod apud quasdam gẽtes Hispanorũ tolleretur vsus barbarum longarum, atq; comarum propter actus bellicos, quia interdum se per barbas tenebant.

E

F

B

C

Ioab quomodo occidit Amasã.

A *Quasi osculans eum*, id est, quamquam tenuisset Ioab Amasam per barbam, non putauit ex hoc Amasa, quòd malum vellet ei inferre, quia istud erat signum, quòd vellet eum osculari: nam sicut quis interdum alium osculari volens extendit palmas ad faciem eius, vt teneat eam: ita ad osculandum extendit Ioab manum, & tenuit barbam Amasæ. *Porro Amasa non obseruauit gladium, quem habebat Ioab*, i. quãdo Ioab tenuit barbam Amasę ad osculandũ nihil mali suspicatus est Amasa, eò quod non vidit gladium Ioab, qui pendebat super illa, & ex hoc nõ putauit, quod posset facere ei malum, si autem vidisset gladium, non permisisset accedere ad se Ioab, vt teneret barbam. Quia autem non vidisset gladium, patet ex Hebræo vbi dicitur, quod pendebat gladius super lumbos, & sic erat ad partem posteriorem, quam non videbat Amasa. In Hebræo dicitur. *Amasa non obseruauit gladium, qui in manu Ioab*, id est, qui erat in manu Ioab, sed non habebat Ioab gladium in manu, sed potius pendentem in vagina super lumbos: Hebræi tamen dicunt, quod habebat gladium in manu, nam ceciderat gladius de vagina, & leuauit eum Ioab de terra, sed non putauit Amasa ad malum esse: supra tamen declaratum est de hoc quæst. præcedenti, quod non ceciderit gladius, nec viderit eum Amasa. *Qui percussit eum in latere*, scilicet postquam tenuit barbam Amasæ in manu, accessit ad eum propius tanquam osculari volens, vt non videret Amasa quomodo Ioab educebat gladium de vagina, Ioab autem leuiter eduxit illũ, quia fabrefactus erat ita, vt leui motu exire posset, vt patet supra.

B

Quare percussit Ioab Amasam in latere.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR, quare Ioab percussit Amasam in latere. Respondendum quòd percussit eum in latere, scil. in ventre vbi venter coniungitur lateri, & per quem locum fluere possunt intestina, & hoc propter duo. Primò vt Amasa non videret gladium, nam si percussisset eum in aliqua parte superiori: vidisset Amasa gladium, & potuisset tenere eum, quia manus eius ligatæ non erant, & hoc timuit Ioab, & euitauit. Secundò & pręcipue, quia voluit Ioab percutere Amasam ita, vt illico moreretur: si tamen percussisset in partibus superioribus, non potuisset mori Amasa vnico ictu, & sic fieret bellum, vel fortè effugeret Amasa manus Ioab: cùm autem percuteretur in latere, etiam si non esset magnum vulnus, illico fluerent intestina, & iam non esset salus: sic enim factum est, quia ad primum vulnus intestina prodierunt. Et ex istis causis Ioab percussit Abner, quem occidit in eodem loco, scil. in inguine, vt patet supr. 3. *Et fudit intestina eius in terram*, scil. illico, vt percussit eum ceciderunt intestina eius in terram, quia percussit eum in ventre, & sic necesse erat rupta pelle viscera fluere. *Nec secundum vulnus apposuit*, i. semel tantùm percussit eum, & non curauit percutere amplius, quia non erat opus cadentibus intestinis in terram.

Amasa mors.

C

An peccauit grauissimè Ioab occidendo Amasam.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR, an Ioab peccauit occidendo Amasam. Respondendum, quod peccauit grauissimè, quia occidit virum sine causa, s. quia dederat ei Dauid principatũ, quo ipse Ioab iustè priuatus fuerat, & quod maius erat, ipse Amasa non petiuerat istum principatum: nec aliquem alium, sed Dauid ei promisit illum, vt veniret ad se, dicens: hæc faciat mihi Dominus, si non magister militię fueris coram me omni tempore pro Ioab præcedent. capit. Item occidit propinquissimum sibi sanguine, nam erat filius sororis matris suæ, vt supra dictum est. Item occidit eum præ inuidia, quia noluit aliquem maiorem se videri. Item occidit eum insidiosè, scil. occultando gladium, quod erat nimis contra honorem virilem. Item quod maius erat, occidit eum dum osculabatur ipsum, & iam nihil deterius esse potest. Quod patet, nam Christus increpãs Iudam tanquam de maximo scelere, dixit ei: osculo tradis filium hominis? id est, nunquid per osculum debebas me tradere? quasi dicat, istud est pessimum, quod feci ti. Luc. 22. sed adhuc fuit hic aliquid differentius, quia Iudas per osculum dedit signum, vt acciperetur Christus ad mortem, sed ipse non occidit eum: Ioab autem osculando occidit Amasam: ob hoc autem nimis culpauit Dauid ipsum Ioab sequen. libr. cap. 2. scilicet, tu nosti quid fecit Ioab duobus principibus exercitus Israel, & effudit sanguinem belli in pace, i. occidit per insidias, s. quod sicut occidere debebat in bello, ita crudeliter occidit viros in pace. Et ista fuit causa, quare Ioab occisus est à Salomone intra templum Domini tenens cornu altaris, quia cùm exire nollet, iussit eum ibi occidi Salomon seq. lib. c. 2. & istud licuit, quia Ioab occiderat duos viros per insidias, sed insidiatores non gaudent immunitate sanctuarij. Exod. 21. s. Qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur, sic etiam extra de homicidio. ca. 1. Si tamen non occidisset per insidias, non potuisset Salomon iubere occidi illum apud altare, vel extrahi inde: factum est tamen, vt dictum est.

D

An Ioab occiderit Amasam, vt exercitus principatum recuperaret.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Ioab putabat, quod occidendo Amasam, principatum exercitus recuperaret, quem perdiderat: nam potius debuisset extimare, quod Dauid inferret ei magnam pœnam, tum quia occidebat virum innocentem, tum quia iste erat princeps exercitus Israel, & tales occidere peccatum magnum est, tum quia iste erat cognatus Dauid, scilicet, filius sororis suæ Abigail. 1. Paralip. 2. & diligebat eum valde Dauid, & saltem propter hoc doleret nimis: sic enim quando Ioab occidit Absalonem priuatus èst principatu, ergo repetito delicto, pœna maior debebat imponi, scilicet, non solùm, quod principatum non recuperaret, sed etiam quod vitam perderet. Respondendum, quod Ioab putauit, quod mortuo Amasa principatus belli rediret ad ipsum, & hoc, quia Dauid non habebat aliquem, quem constitueret conuenièter super viros belli mortuo Amasa nisi Ioab, vel Abisai, sed ad quemcunque eorum perueniret principatus, erat vterque princeps, cùm essent fratres ambo. Item quia omnes alij serui Dauid erubescerent mortuo Amasa sumere principatum exercitus, ita vt Abisai, & Ioab essent sub potesta te illius, cùm Ioab habuisset sub se omnes viros Dauid. Item omnes timuissent, quia cùm Ioab ausus fuisset occidere Amasam, qui voluit esse princeps exercitus, & tamen erat ipse filius sororis Dauid, à fortiori auderet occidere quemcunque alium, qui efficeretur princeps exercitus, cùm non esset tam propinquus sanguine ipsi Dauid. Item putauit, quod posset hoc modo accipere principatum, etiã inuito ipso Dauid, quia tunc omnes viri bellatores ibant cum Abisai, & Ioab, quando occidit Ioab Amasam, & reuertentes de bello adhuc non deponebant exercitum timentes Dauid, ideo Dauid non poterat priuare Ioab, quia ipse tenebat tunc totum exercitum, & si Dauid conaretur deponere Ioab de principatu, ipse insurgeret contra Dauid, & expelleret eum de regno, vel saltem faceret, quod omnes bellatores recederent ab eo: sic enim iterum fecit præced. cap. cùm dixit Ioab ipsi Dauid, iuro tibi per Dominum, quod si non exieris, nec vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & tunc Dauid timens verba Ioab surrexit, & fecit quod dixit Ioab. Item putauit Ioab se inuenisse opportunitatem ad recuperandum principatum, quia nunc totus Israel recesserat à Dauid manente sola tribu Iudæ, ideò si vellet Dauid auferre Ioab principatum, cùm ipse haberet nũc totum exercitum in potestate sua, quia nondum deposuerat illum, posset facere dissensionem irremediabilem contra Dauid, quia totus Israel facillimè sibi consentiret: tribum autem Iuda sub potestate sua habebat, ideò credebat, quòd stantibus his non posset ei Dauid auferre principatum, quê ipse inuito eo vsurpauerat occiso Amasa, & sic euenit: nam principatus ipsi Ioab redditus est, vt patet infr. in litera cùm dicitur, quod Ioab erat super omnem exercitum Israel.

E

F

A

Dauid cur non occidit nunc Ioab.

QVÆST. XX.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid non occidit nunc Ioab, cùm ipſe occidiſſet iniuſtè Amaſam. Aliquis dicet, quod Ioab occidit nunc Sebam, qui fecerat diſſenſionem, & liberauit Dauid à magno periculo, quia ipſe putauit, quod maius eſſet iſtud periculum, quàm malum, quod ei intulerat Abſalom, vt patet ſupra in litera, ideo pro hoc bono, quod egerat, remiſit ei iſtud malum, & reſtituit ei principatum: cuius ſignum eſt, quia nunc Dauid nihil mali locutus eſt Ioab, poſtquam reuerſus eſt ad eum, & tamen ſi non remiſiſſet ei, increpuiſſet illum ſuper hoc. Sed dicendum, quod non ſtat, quia Dauid non remiſit Ioab illud delictum, nec aliquod aliud, quod patet, quia moriens iuſſit Salomoni, vt occideret Ioab, quia occiderat duos principes exercitus, ſcilicet, Abner, & Amaſam, ſequ. lib. cap. 2. delictum tamen remiſſum non poteſt poſtea puniri. Dicendum ergo, quod Dauid nihil remiſit ipſi Ioab, ſed non puniuit, eo quod vidit ſe impotentem ad puniendum: iſtud autem erat, quia Ioab tenebat totum exercitum, & Dauid erat quaſi perſona priuata, ideo licèt conaretur ad hoc, non poſſet illud efficere. Item erat ſibi periculum perditionis totius regni, quia cùm totus Iſraël nunc receſſiſſet à Dauid, ſi conaretur occidere ipſum Ioab: ſubitò ipſe totum populum commouiſſet in ſeditionem, cùm Seba vnico verbo totum Iſraël recedere fecerit à Dauid. ſup. in litera, & quia ex iſto ſequeretur valde magnum ſcandalum, ſcilicet, perditionis regni, & multorum homicidiorum, voluit Dauid potius differre ad aliud tempus, in quo puniret iſtud delictū. Quod autem Dauid propter impotentiam corrigendi omiſerit corrigere iſtud delictum, patet, quia ſic fecit, quando Ioab occidit Abner: Nam dixit: ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri iſti filij Saruiæ duri mihi ſunt, id eſt, ego ſum nouiter vnctus in regem, & ex hoc non habeo magnam poteſtatem, & viri iſti filij Saruiæ ſunt mihi valde duri, id eſt, reſiſtentes mihi, & non poſſum domare eos, ideo ſubditur ibi, retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam ſuam, ſupra 3. id eſt, quia ego non poſſum eis pœnam imponere pro peccato: oro vt Deus retribuat eis malum pro malo ſuo, ideo ſola impotentia etiam excuſauit hic, quamquam nunc Dauid non locutus fuerit talia verba Ioab, qualia locutus eſt ſupra 3. Cùm autem obiicitur, quod Dauid remiſit, eo quod non locutus eſt hic aſperè contra Ioab. Dicendum, quod non fecit hoc tāquam remittens peccatum, ſed vt non ſuſcitaret magnum ſcandalum, quia ſi aliquid durum loqueretur, fortè intellexiſſet Ioab, quod Dauid habebat animum occidendi eum, & feciſſet ſeditionem.

B

C

An ſit licitum aliquando remitti alicui pœnam mortis pro aliquo magno bono, quod agit, vel egit prouincia, vel regi.

QVÆST. XXI.

QVÆRETVR circa id, quod dictum eſt hic, ſcilicet, quod pro bono, quod fecit Ioab occidendo Sebam, remitti poterat ei malum, quod fecit occidendo Amaſam: & eſt dubiū, an ſit licitum remittere alicui pęnam mortis, ad quam pro crimine obligatus eſt pro aliquo magno bono, quod fecerit. Reſpondendum, quod ſi nos applicemus ad Ioab, vel ad quemlibet alium ſubditum alicuius regis, non ſtat obligatio ad hoc, quod remittatur crimen per aliquod factum notabile, quia hic non poteſt fieri recompenſatio: nam nihil hic Ioab impędebat ad ſoluendam obligationem ſuam ad mortem: quia quod ipſe pugnaret fideliter pro Dauid ad occidendum Sebam, erat aliquid ad quod obligabatur Ioab, eo quod erat ſeruus Dauid, & dato, quod nunquam deliquiſſet, tenebatur fideliter ſeruire Dauid: ideo per iſtum actum, ad quem obligatus erat, non poterat tollere aliquam aliam obligationem: ſic eſt de omnibus aliis, qui deliquerunt contra principes ſuos, & dominos: nam dato, quod poſtea eis fideliter ſeruiāt, non merentur remiſſionem pœnæ per hoc, quia etiam ſi nunquam peccauiſſent, tenerentur ſemper ſeruire fideliter. Sed poſito alio caſu, ſcilicet, quod dato, quod Ioab non ſatisfaceret per iſtud opus bonum de malo, quod fecerat, eſt dicendum, an poſſet ei Dauid ex benignitate ſua remittere hanc culpam. Reſpondendum, quod aut culpa eſt contra ipſum regem ſolum, vtpote ſi commiſit crimen læſæ maieſtatis quis, vel ſimilia: aut eſt contra aliquem alium. Si primo modo, dicendum, quod rex poteſt liberè remittere pœnam debitam, ſiue peccans fecerit ante, vel poſt aliquod magnum bonum, ſiue nullum: quia cùm ipſe ſit pars, licet ſibi renunciare iuri ſuo, quod habet contra delinquentem ad accuſandum eum, & inquātum iudex poterit ceſſare ab executione pœnæ, cùm inquantum pars remiſerit. Si autem peccatum non ſit contra regem, vel nō ſolùm contra eum, aut eſt contra communitatem ſolam, aut contra aliquam perſonam priuatā. Si enim eſt contra communitatem, vtpote quia læſit honorem, vel bonum reipublicæ, non lædendo ſpecialiter ſtatum alicuius perſonæ de republica, ſi faciat iſte, qui peccauit aliquod opus magnificum, quod ſit ad honorem magnum reipublicæ, vel vtilitatem aliquam, poterit princeps non requiſito conſenſu alicuius remittere delictum illius, eo quod ad principem pertinet adminiſtrare bona reipub. & ipſe eſt nomine reipubl. Si autem delictum ſit contra perſonam aliquam priuatam, ſi illa conſentit fieri remiſſionem propter aliquod magnum bonum, quod iſte egit pro republica: non eſt dubium, quin remittatur licitè: ſed iſto diſſentiente eſt difficultas, quia cùm bonum, quod iſte egit, qui peccauit, ſit ad rempublicam, & bonum reipublicæ non eſt determinatè alicuius priuatorum, non videtur, quod aliquo modo ſatisfiat iſti pro bono quod factum eſt reipublicæ, ideo non apparet, quod princeps, vel tota reſpublica poſſit tollere huic actionem ſuam, ſicut huic poſſidenti aliquid tota reſpublica non poſſet illud ſine cauſa auferre, & hoc regulariter. Credendum tamen eſt, quod ſi iſtud bonum quod delinquens egit reipublicæ, ſit ſuperexcellens valde, quod poſſit princeps, vel tota reſpublica inuita parte remittere pœnam: velut ſi ille delinquens liberauit patriam, quæ certiſſimè erat omnino peritura, niſi eam liberaſſet. Et ratio eſt, quia in hoc caſu non ſolùm tota reſpublica, ſed etiam ille, contra quem factum eſt delictum, ſuſcipit liberationem, tenetur ergo vitam pro vita donare. Item, quia in hoc caſu reſpublica habet poteſtatem ſuper leges. nam reſpublica non eſt propter leges, ſed leges propter rempublicam, ideo potius permittendum eſt perire leges, quàm perire rempublicam: quod intelligo de legibus factis ab homine: quia illæ ſunt propter hominem: ſecus autem de legibus factis à Deo: quia non ſunt propter hominem, ſed magis homo propter illas, ideo potius debet cōmunitas perire, quàm vt aliqua lex Dei infringatur. Item patet hoc ex ſimili: nam ſi diceretur, tota ciuitas peribit, niſi iſte homo remittat mortem patris ſui, poteſt ciuitas compellere illum ad remittendum illam: immo ſi nollet, poſſet ciuitas eum occidere: eo quod quilibet obligatus eſt ſe exponere, & ſua pro patria, ne pereat, à fortiori autem obligabitur remittere aliquam actionem pro ſalute patriæ. Simile autem eſt hic, quia cùm tota patria teneatur iſti homini ad tantum quantum ipſa valet, cùm ipſe defenderit eam, ne omnino periret: poterit compellere patria iſtum cui inflicta eſt offenſa, vt remitteret iniuriam. In caſu tamen præſenti de Ioab ſecus eſt: quia ipſe obligabatur hoc facere quod fecit, & etiam offenſa iſta non fuit facta ſoli Dauid, ſed toti cognationi Amaſæ: ideo non poterat Dauid ex benignitate ſua illam remittere.

D

E

F

An Dauid peccauit ceſſando à punitione Ioab.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR vlterius, an peccauerit Dauid ceſſando ab inflictione pœnæ propter ſcandalum: nam dictum eſt ſupra, quod propter ſcandalum magnum diſceſſionis regni, & homicidiorum, quæ inde ſequi poterant, ceſſauit Dauid à punitione Ioab. Aliquis dicet, quod non licuit, quia vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur: vt patet extra de regul. iuris. cap. qui ſcandalizauerit. Reſpondendum, quod Dauid non peccauit ceſſando à punitione Ioab propter tria. Primò, quia Dauid non ceſſauit omnino ab illa, ſed diſtulit punitionem ad tempus: nam iuſſit poſtea filio ſuo occidere Ioab ſequen. lib. cap. 2. differre autem executionem iuris pro

A

loco,& tempore, vt melius fiant, peccatum non eſt, ſed prudentia. Secundum eſt, quia Dauid non ceſſauit ſolùm propter ſcandalum: ſed magis, quia videbat ſe impotentem: nam dato, quod nequaquam curaſſet de ſcandalo, adhuc non potuiſſet occidere Ioab, quia ille ſurrexiſſet contra Dauid cum toto exercitu, quem nondum depoſuerat, ideo erat inutile tentare, quod erat impoſſibile: immò erat ſtultum, cùm ſciret ſe non poſſe proficere, & inſuper ſequerentur magna ſcandala, ſi Dauid hoc attentaſſet. Tertium eſt, quia illa regula de ſcandalo intelligitur ſecundùm triplicem veritatem: eſt enim quędam veritas vitæ, ſcilicet, quod quis viuat verè ſecundùm regulam euangelicam, & dictamen rationis. Secunda veritas eſt iuſtitiæ, ſcilicet, ſecundùm quam aliquis exequitur contra delinquentes pœnas determinatas à iure diuino, vel poſitiuo. Tertia veritas eſt doctrinæ, ſiue diſciplinæ, per quam ea, quæ vera ſunt, prædicantur. Dicendum autem quod iſta regula intelligitur de veritate vitæ, quę nunquam relinquenda eſt propter aliquod ſcandalum: nam non debet quis agere contra regulam euangelicam, etiam ſi totus mundus ſcandalizetur, immo etiam ſi pereat æternaliter. De aliis duabus veritatibus dicendum, quod poſſunt omitti propter ſcandalum, ſicut patet de veritate iuſtitiæ: nam interdum pœna totaliter remitti poteſt propter ſcandalum, ſi magnum eſt, quia melius eſt crimina impunita manere quàm totam ciuitatem deſtrui: poſſunt autem à fortiori pœnæ differri, ne ſequatur ſcandalum, vt poſtea poſſint infligi ſine ſcandalo. De veritate diſciplinæ facilius eſt, quia ſi prædicatio interdum ſcandalizat grauiter, poteſt ceſſari ad tempus ab illa, non poteſt tamen falſum prædicari ad vitandum ſcandalum, quia iſtud iam non eſſet peccare in veritate diſciplinæ, ſed magis in veritate vitæ: cũ ſpontè fidem Catholicam infringamus: Dauid autem fecit hic contra veritatem iuſtitiæ propter ſcandalum, ſcilicet, differendo executionem iuris: ideo non peccauit.

Vtili' eſſe permitti ſcandalũ naſci quam relinquere veritatem.

B

Quomodo potuit Dauid tunc auferre principatum à Ioab.

QVAEST. XXIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid potuit auferre principatum exercitus Ioab, & tradere Amaſæ ante hoc: nam videtur, quod non auſus fuiſſet: nam Dauid mortuo Abſalom, timuit in tantum verba Ioab, quod coactus eſt ceſſare à planctu Abſalom, & exire ad loquendum hilariter populo, quamquam non eſſet hilaris. ſequ. cap. ideo non apparet quomodo potuerit tollere ei principatum, vel ſi tunc potuit, non videtur quomodo nunc non potuerit auferre. Reſpondendum, quod tunc potuit Dauid auferre principatum militiæ Ioab propter duo. Primò, quia iam depoſuerat exercitum Ioab: nam quãdo iuit ad bellum, tenuit exercitum, poſtquam autem reuerſus eſt in ciuitatem, ſolutus eſt exercitus, & iam non manebat potens Ioab ad reſiſtendum Dauid, ne auferret ei principatum: contulit autem Dauid principatum Amaſæ poſtquam venit ad eum cum toto Iuda ad Iordanẽ, ideo poterat leuiter priuari Ioab, quia iam tunc non tenebat exercitum. Secundum fuit, quia tunc Dauid erat magnæ potentiæ, ita vt poſſet conferre principatum Amaſæ, quia Amaſa veniebat cum toto Iuda ad Iordanem, vt colligitur præced. cap. & illa erat maior poteſtas quàm poteſtas Ioab: nunc autem non erat aliquid iſtorum. De primo patet, quia Ioab non immediatè depoſuit exercitum, iam inſtructus ſi aliquid facere vellet Dauid contra eum, ſic enim Romani faciebant, quando mittebant aliquem ad pugnandum contra hoſtes: nam antequam rediret in ciuitatem per certam diſtantiam debebat deponere exercitum, ne potentia fultus poſſet ſeditionem mouere in vrbe, & iſta fuit vna de cauſis belli Iulij Cæſaris & Põpei, quia Senatus iuſſit Cæſari deponere exercitum, ipſe autem timens factionem contra ſe in vrbe, non depoſuit. Secundum non erat hic, quia Dauid non habebat magnam potentiam ad deponendum Ioab de principatu, ſicut habuerat præſente Amaſa cum tota tribu Iuda apud Iordanem: ideo nõ potuit hic priuare Ioab. Cùm autem arguitur, quod Dauid nõ auderet ipſi Ioab auferre principatum, quia timuit verba eius, præceden. cap. Dicendum, quia illud fuit, eo quod Ioab nondum depoſuerat principatum, quia adhuc non introiuerat in vrbem cum exercitu, ſed manebat exercitus foris. Vnde dixit Ioab ipſi Dauid, iuro per Deum, quod ſi non exieris, nec vnus quidem hac nocte remãſurus ſit tecum: hoc autem quia Ioab tenebat illos adhuc ſecum, ſed poſtquam ipſe depoſuit exercitum ingreſſus in vrbem, Dauid fuit potentior, & potuit auferre ei principatum ſicut dictum eſt.

C

D

Cur Dauid poſt hoc non priuauit Ioab principatu.

QVAEST. XXIIII.

QVAERETVR vlterius, quare Dauid non priuauit Ioab principatu poſt hoc: nam licèt nunc non depoſuiſſet exercitum, neceſſe erat, quod aliquando deponeret, & tunc Dauid poſſet probare Ioab. Reſpondendum, quod hoc fecit propter duo. Primò, quia fortè non potuit, nec habuit opportunitatem ad hoc, eo quod Ioab tanquam conſcius ſibi criminis obſeruabat ſe ſemper, ne Dauid poſſet eum deponere habita opportunitate, & ad hoc videbatur eſſe ei facultas, quia Ioab, & frater ſuus Abiſai poſſidebant fere totum principatum domus Dauid, & non poterat faciliter Dauid contra illos. Secundum eſt propter ſcandalum, quia dato, quod Dauid potuiſſet priuare Ioab, priuando eum ſequeretur magnum ſcandalum, ideo vt illud vitaret, noluit priuare eum. Item dici poteſt, quod hoc fecit, quia non reperiret aliquem, qui eſſet conuenienter dux belli, ſi priuaret Ioab, eo quod omnes fuerunt ſub poteſtate ſua, & non erat aliquis vir tam induſtrius, ſicut Ioab.

E

Quare ſi Dauid volebat priuare Ioab principatu, eundem & reſtituit.

QVAEST. XXV.

QVAERETVR, dato quod Dauid nollet priuare Ioab principatu, quare reſtituit ei principatum, quem abſtulerat, quia propter pœnam delicti ſui nunquam debuiſſet reſtitui. Reſpondẽdum, quod Dauid non reſtituit Ioab in principatum, quo eum priuauerat, ſed ipſe Ioab ſe reſtituit inuito Dauid, eo quod mortuo Amaſa, cùm Abiſai duxiſſet exercitum ad bellum, Ioab, qui cum illo iuit, accepit exercitum, ſicut prius: & fuit in bello, ſicut dux, & quando rediit ad Dauid, redibat vt princeps: vnde Dauid nihil ei reſtituit, ſed ad hoc quod eum puniret, ſi punire voluiſſet, debebat eum priuare principatu, quem ſibi vſurpauerat, ſed hoc non fecit ex cauſis aſſignatis præcedenti quæſtione.

An Dauid peccauerit non occidendo Ioab, & poſtea iubendo Salomoni, quod occideret illum.

QVAEST. XXVI.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccauit nunquam occidendo Ioab, & poſtea iubendo Salomoni, quod occideret illum. Dicendum quod non peccauit, & fortè, quia non potuit, vel quia timuit ſcandalum: maius enim ſcandalum ſequeretur, ſi vellet occidere Ioab, quàm ſi vellet tollere ei principatum, ſed non tollebat principatum ei propter ſcandalum, vt dictum eſt: ergo minus poſſet eum occidere ſine ſcandalo. Sed obiicietur, quia Salomon fecit occidi Ioab, & faciliter occiſus eſt, ac ſine ſcandalo. ſequen. li. cap. 2. ita ergo potuiſſet Dauid. Fortè poteſt dici, quod tempore Salomonis fuit facilius, eo quod tunc Ioab non erat princeps belli: ſed perſona priuata, & Banaias filius Ioiadæ erat princeps: alleg. c. tempore autem Dauid poſſidebat Ioab ſemper principatum, & erat potens ad reſiſtendum, & faciendum ſcandalum. Secundum erat, quia Ioab erat iam ſenex, eo quod ipſe occiſus eſt aliquot annis elapſis de regno Salomonis: nam Ioab occiſus eſt intra ſanctuarium tenens cornu altaris. allegat. capitu. & tamen non fuit hoc ad minus vſque ad vndecim annos regni Salomonis: nam Salomon cœpit ædificare domum Domini anno quarto regni ſui, & compleuit eam in ſeptem annis, ſequen. libro, cap. 6. & ſic eſſet iam Ioab ſenior, & ob hoc minus diſpoſitus ad reſiſtendum per ſe, vel per ſuos. Tertium fuit, quia iam carebat Ioab auxilio: nam frater ſuus Abiſai erat ei medietas vitę, cùm ipſe ſemper faueret ei ad omnia, & teneret tantã poteſta-

F

A

testatem ferè, vt ipse Ioab, nunc autem Abisai mortuus erat. Dicunt enim illum mortuum fuisse in illa peste magna, quæ accidit sub Dauid, de qua infra vlti. ideo iam non poterat resistere Salomoni, sicut poterat viuente Dauid, & potuit Salomon occidere eum, quod autem Abisai iam non viueret, colligitur, quia nunquam fit mentio de illo post hoc. Aliter tamē dici potest, quod Dauid poterat aliquando occidere Ioab, tamen noluit. Quod patet, quia viuente Dauid cum Ioab, & aliqui ex parte sua voluissent instituere Adoniam in regē, & audirent quod Salomon eadem die institutus fuit rex iussu Dauid omnes fugerunt singuli in viam suam. seq. li. c. 1. tunc ergo poterat Dauid occidere Ioab cùm timeret, & fugeret: sed videtur quod noluit, eo quod Ioab fuerat semper cū eo in omnibus aduersitatibus suis, ideo compassus est ei, & videbatur quasi iniqua retributio, quod nunc in senectute sua occideret eum, sed commisit Salomoni, quod eum occideret, & ille poterat rationabilius eum occidere, tum quia Ioab fuit aduersarius Salomoni: nam voluit Adoniam constituere regem. sequ. libr. capit. 1. etiam quia Ioab non seruierat Salomoni, sicut seruierat Dauid, vnde tenebatur ei minus seruare vitam. Quod autem dictum est supra de senectute Ioab, & quod occisus fuerit ad minus anno vndecimo regni Salomonis, secundùm quosdam procedit, sed non absolutè, quia altare, quod tetigit Ioab, non erat in templo Salomonis, sed in domo quam parauerat Dauid pro Arca. *Ioab autem, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filium Bochri*, scilicet, postquam Ioab occidit Amasam, ipse & Abisai frater eius reliquerunt eum, & persecuti sunt Sebam, scilicet, inquirentes per diuersa loca, in qua ciuitate maneret. *Interea quidam viri cum steterissent iuxta cadauer Amasæ.* Occisus fuerat Amasa in via, & qui transibant, videbant eum, & loquebantur de illo. *De sociis Ioab*, id est, isti qui nunc steterunt apud cadauer, erant socij Ioab, id est, milites constituti sub eo, & ob hoc zelabant pro Ioab contra Amasam, gaudentes de morte eius. *Dixerunt, ecce qui esse voluit pro Ioab comes Dauid*, id est, ecce iste vir est, qui voluit esse comes Dauid ablato Ioab, quasi dicat, ideo recepit tale præmium. Ex hoc patet, quod Amasa non acceperat aliquem principatum specialem alicuius tribus sub Ioab, sed totum principatum Ioab. *Amasa autem conspersus sanguine iacebat in media via.* Erat enim conspersus sanguine fluente de ipso, nam ipse voluebatur in eo, erat etiam in media via, id est, in medio viæ, quia ibi occisus fuerat. *Vidit hoc quod subsisteret omnis populus ad videndum eum*, id est, quidam vir considerauit, quod omnes venientes subsistebant apud cadauer Amasæ, & per hoc non sequebantur expeditè Ioab ad bellum, ideo abstulit cadauer de loco, volens, quod omnes expeditè sequerentur duces suos. *Amouit Amasam de via in agrum*, scilicet, ne venientes haberent eum obuium. *Operuitque eum vestimento*, scilicet, vt non putarent esse hominem mortuum: nam si mansisset in agro conspersus sanguine, quamquam esset aliqualiter distans à via, videretur à transeuntibus, & diuerterent illuc, opertus autem vestimento, non putaretur esse mortuus. *Ne subsisterent transeuntes propter eum*, scilicet, quia ex hoc impediebantur prosequi Abisai, & Ioab euntes ad bellum. *Amoto igitur illo de via*, scilicet, translato illo de via in agrum, & operto veste. *Transibat omnis vir sequens Ioab*, id est, transibat expeditè, quia etiam prius transibant, sed morabantur aliquantulum apud cadauer Amasæ. *Ad persequendum Sebam filium Bochri*. scilicet, ne reciperet se in aliquibus locis valde munitis, vel confortaret sibi auxilia, sicut supra dictum est. *Porro ille transierat per omnes tribus Israel*. Istud potest exponi de Seba, vel de Ioab: si intelligatur de Seba, est sensus quod iam ille discurrerat per omnes tribus Israël, congregando sibi adiutores, & omnes viri iam fauebant ei, & proponebat bellum facere contra Dauid, istud est, quod timebat Dauid, scilicet, ne inueniret Seba aliquas ciuitates munitas, id est, ne conciliaret sibi ciuitates munitas, & viros fortes, & postea non posset expugnari. Vel potest exponi de Ioab, quod ille transiuit per omnes tribus persequendo Sebam, & non inuenit eum quousque venit in Abelam. Dicitur autem transiuisse per omnes tribus, quia Abela, & Bethmacha sunt in tribu Aser, vt patet Iosue 19. est autem tribus Aser habens sortem quasi in parte maximè septemtrionali terræ Chanaan. Ierusalem autem, de qua nunc veniebant Ioab, & Abisai, erat nimis meridiana in terra Chanaan, scilicet, in termino sortis Iudæ, & Beniamin, vt declaratum est Iosue decimo octauo: ideo oportebat, quod Ioab transiret ferè per omnes tribus Israël cùm veniret in Abelam, sed primus sensus est melior. *Vsque in Abelam, & Bethmacha*, id est, iam peruenerat ad istas duas vrbes, quæ sunt in sorte Asser, & sunt quasi extremæ in terra Israël, vnde nunc Seba erat in Abela, & ibi occisus est. Nicolaus vult quod Abela sit nomen ciuitatis, & Bethmacha, sit nomen regionis, in qua erat Abela. Sed non stat propter duo. Primum, quia dicitur hic, in Abelam, & in Bethmacha, & sic ponuntur ista tanquam diuersa, nunquam tamen ponitur tanquam differens ciuitas à regione, cuius est, sicut non bene dicitur, iste iuit Salamanticam, & in Hispaniam, cùm sit Salamantica in Hispania. Secundum est, quia Bethmacha videtur esse nomen vrbis in tribu Asser. Iosue 19. *Omnésque electi congregati fuerant ad eum*, id est, omnes viri electi istarum terrarum, congregati fuerant ad eum, id est, ad Sebam: non quidem eundo cum eo, quia non erant multi cum illo, sed confœderando se ei ad pugnandum contra Dauid. In Hebręo habetur, *Omnes putei*. Vbi nos habemus, omnes electi, & est sensus secundùm Hebræos, quod transiuit Ioab, siue iste Seba per omnes tribus vsque Abelam, & Bethmacha, & transiuit per puteos, id est, per quædam loca, quæ erant apud puteos. Litera tamen nostra est conuenientior, quia magis applicatur proposito, & procedit istud ex æquiuocatione, vel variatione puncti, quia in Hebræo pro electis dicitur Barim, & pro puteis dicitur Berim, & in literis nihil mutatur in vtroque nomine, nec superadditur, sed solùm in apicibus, qui non sunt de substantia, eo quod interdum non ponuntur in litera, & potest indifferenter legi Berim, & Barim, sed accipitur id quod magis conueniens est, & sic accipit litera nostra Barim, id est, electos. *Venerunt itaque*. Hic ponitur secundum, scilicet, Sebæ occisio, & dicitur. *Venerunt itaque, & oppugnabant eum in Abela, & Bethmacha*, id est, Ioab, & milites sui venerunt in Abelam, quia cognouerunt ibi nunc esse Sebam: nam discurrebat per omnia loca Israël ad conciliandum illa sibi, & oppugnabant eum in Abela, & Bethmacha, quia fortè pars exercitus sui erat in Bethmacha, & pars in Abela: istæ autem ciuitates duæ coniunctæ erant: ipse verò in Abela erat, ideo contra illam specialiter pugnatum est. *Et circumdederunt munitionibus ciuitatem.* Vocantur munitiones instrumenta bellica, scilicet, turres ligneæ, vel machinæ, & similia: vt aries, & crater, & testudo, quæ proficiunt ad capiendas vrbes. *Et obsessa est vrbs*, id est, circundata est à viris Ioab volentibus expugnare eam. *Omnis autem turba, quæ erat cum Ioab, moliebatur destruere muros*, id est, conabatur per munitiones destruere muros, & irrumpere vrbem: dicitur enim moliri, conari, vel cogitare, siue operam dare. *Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate.* Ista mulier clamauit vocando Ioab, vt loqueretur ei: vocatur autem sapiens, quia sapientia, & eloquentia sua persuasit Ioab ne destrueret vrbem, & persuasit ciuibus tradere Ioab caput Sebæ.

B

C

D

Abela cuius nomen est & Bethmacha. Lyran. refellitur.

Mulieris cōsilio Ioab destitit destruere ciuitates.

F

Quæ fuerit ista mulier.

QVÆST. XXVII.

QVAERETVR de ista muliere, quæ fuit. Aliqui respondent, quod fuit Prophetes. Quod patet, quia ipsa dixit: nonne ego sum, quæ respondeo veritatem in Israël? sed hoc pertinebat ad illam, quæ specialiter cognoscebat veritates, scilicet, per spiritum propheticum, & sciebat respondere omnibus Israëlitis, & sic accidebat interdum esse aliquas mulieres prophetissas: sic fuit Anna mater Samuelis. præced. libr. cap. 2. sic etiam Olda vxor Sellum erat Prophetes, & rex Iosias misit ad consulendum Dominum per eam. infra 4. lib. capitu. 22. Dicunt etiam Hebræi, quod fuerunt septem prophetissæ, vt commemorat Rab. Dauid Kimhi, de quibus diximus præceden. libr. capitu. 25. & de illis fuit vna ista de qua hic alij. Alij volunt, vt tenet Ra. Sa. quod ista mulier fuit Sara filia Aser, de qua habetur Gen. 46. & dicunt, quod ista denunciauit Iacob, quod viueret Ioseph: licèt non crediderit ei, quousque vidit plaustra venientia ex Ægypto, quæ mittebat Ioseph. Gen. 45. dicunt etiam, quod ista reuelauit Moysi & aliis Israëlitis, vbi erant ossa Ioseph, quando transferenda erāt de Ægypto, & hoc asserunt; quia ista dixit quod ipsa erat quæ loquebatur veritatem in Israël, id est, ipsa locuta fuerat veritatem Iacob, qui vocatur

Prima opinio.

Ra. Sa.

A catur Israël de morte Ioseph. Sed ista sunt ridicula : non est enim verisimile aliquid horum, potissimè, quia sequitur quod-
..m impossibile ex conditione humana, scilicet, quod ista mulier vixerit quasi septingentis annis. Quod patet, quia si ipsa reuelauit Iacob vitam Ioseph per spiritum propheticum antequam descenderet in Ægyptum : esset tunc annorum viginti, vel quasi, quia spiritus propheticus non consueuit venire super paruulos, postea autem manserunt Israëlitæ in Ægypto ferè ducentis viginti annis, deinde ab exitu de Ægypto vsquequo Salomon cœpit construere templum, fluxerunt anni 480. vt patet sequ. lib. cap. 6. qui simul iuncti faciunt annos septingentos viginti. Detrahãtur autem ab his illi anni, qui fuerunt ab hoc tempore vsque ad annum constructionis templi Salomonis, quę fuit quarto anno regni eius. sequen. lib. cap. 4. & essent hi ad plus decem, vel duodecim anni, ideo manebũt septingenti anni, vel quasi de vita istius mulieris, quod non dicitur conuenienter, quia nullus hoc tempore viuebat vltra octuaginta, vel nonaginta annos, sic patet Psal. 89. Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: si autem in potentatibus octuaginta anni, &
Resp. Auct. amplius eorum labor, & dolor. Dicẽdum ergo, quod ista mulier fuit aliqua mulier prudens valde, & eloquens inter alias mulieres eiusdem vrbis : ideo vocabatur sapiens : nam sciuit persuadere hoc, quod nulla mulier eiusdem vrbis sciuerat. *Audite, audite, dicite Ioab, appropinqua huc, & loquar tecum.* Ista omnia
B loquebatur ista mulier ad exercitum, quia nesciebat quis erat Ioab, vt vocaretur & loqueretur ei, erat enim ista mulier super murum, quia non audebat exire de muro, eo quod erat clausa, & obsessa à viris Ioab. *Qui cùm accessisset ad eam,* id est, ad mulierem, vel ad vrbem : non enim poterat simpliciter accedere ad eam, eo quod manebat ipsa intra vrbem, sed accessit ad illam plus quàm prius, scilicet, præstita securitate, ne de muro tela iacerentur, vel lapides. *Ait illi, tu es Ioab?* id est, nunquid tu es? Non enim cognoscebat mulier eum, quia nunquam viderat: vel fortè erat velatus armis, non confidens de hostibus, & mulier non cognoscebat vultum illius. *Et ille respondit, ego,* id est, ego sum: certificando eam, ne ipsa loqueretur in vanum, si fortè ille esset aliquis de turba. *Ad quem sic locuta est, audi sermones ancillæ tuæ.* Aliquando accipitur audi, id est, exaudi, hic autem solùm accipitur pro audire, vel attendere, scilicet, audi sermones meos, id est, attende, vt audias bene, & intelligas illos: quod patet ex responsione Ioab : nam ille dixit, audio, id est, bene audio : non tamen accipitur audio pro exaudio, quia prius quàm loqueretur, mulier non consentiret Ioab petitionibus eius, nesciens quid locutura esset. *Rursumq; illa*, id est, postquam Ioab dixit, audio : ipsa subiunxit, quæ sequuntur. *Sermo inquit, dicebatur in veteri prouerbio,* id est, apud antiquos erat quoddam prouerbium, quod sequitur. *Qui interrogant interrogent in Abela,* id est, qui habent aliquam quæstionem quæ-
C rant de illa in Abela. In Heb. habetur : *Loquentes loquentur, prius quærentes quærẽt in Abela, & sic finiebant.* Et ad eundem sensum redit, ad quem litera nostra, scilicet, loquentes loquentur prius, id est, antiquitus homines loquebantur : accipitur enim loquentur pro loquebantur, quia in Hebræo sæpe mutantur tempora, & istud est, sermo erat in prouerbio antiquo. Sed circa istud, qui interrogant, interrogent in Abela, est diuersitas in modo exponendi, omnes tamen præsupponunt vnum, scilicet, quod ista mulier loquebatur Ioab ista verba ad hoc, quod liberaret ciuitatem suadendo, quod malum erat delere eam. Sed Hebræi, & Nicolaus exponunt, quod mulier dixerit, quod cùm secundùm legem, quando Israëlitæ bellum inferebant alicui genti, quod prius offerrent ei pacem, & si susciperet illam, non pugnabant Israëlitæ: Deuteronom. 20. capitu. ideo debebat seruari in Israëlitis lex, quæ seruabatur extraneis, quia non deberent esse minoris conditionis, & tunc applicatur litera. *Sermo dicebatur in prouerbio antiquo,* id est, in lege, quæ vocatur prouerbium antiquum, quia antiqua est. Dicebatur sermo, id est, erat quidam sermo scriptus, scilicet, quod cùm inferretur bellum vrbi, offerretur ei primo pax. Deut. 20.
Qua fuerit huius mulieris intentio. *Qui interrogant interrogent in Abela.* id est, illi, qui pugnantes contra alia loca interrogant à viris vrbis, an velint pacem: interrogent in Abela, an velint pacem: id est, ita debes offerre pacem isti vrbi, sicut offertur vrbibus extraneorum, quia magis miserendum est Israëlitis, quàm extraneis: quomodo ergo tu vis destruere ciuitatem, non offerendo ei pacem? quasi dicat, ma-
D lè agis. Aliter exponitur ista litera, scilicet, quod mulier hæc vellet suadere Ioab, ne deleret vrbem, eo quod ista ciuitas ab antiquo fuerat magnæ reputationis, & magni consilij, scilicet, qui erant ibi semper viri prudentes, ad quos aliæ vrbes Israel reuertebantur pro consilio, ideo locus tantæ probitatis, non erat destruendus, & inducitur litera. Sermo erat in veteri prouerbio, id est, ita ista ciuitas est virorum sapientum, & prudentum, quod ab antiquo fertur in prouerbium, sapientia illius: & est prouerbium: Qui interrogant, interrogent in Abela, id est, quando aliqui dubitant, & volũt interrogare de dubio, vadant ad interrogandum in Abela, & ibi respondebitur eis. Iste sensus est conuenientior, quàm ille, quem inducebant Iudæi: quod patet ex litera sequenti, scilicet, & sic perficiebant, id est, quando veniebant ad interrogandum in Abela, perficiebant interrogationem suam, quia ibi respondebatur eis plenè. Item quia dicitur infra, nonne ego sum, quæ respondeo veritatem in Israel? & refertur ad ciuitatem, scilicet, ista ciuitas est, quæ respondet veritatem in Israel de omnibus dubiis, quia ibi sunt sapientes, qui respondeant. Item dicitur infr. Tu quæris euertere matrem in Israel, id est, tu vis destruere ciuitatem, quæ est mater omnium ciuitatum, Israel quantum ad sapientiam. Sed manifestum est, quod ista non possunt applicari ad sensum, quem ponunt Hebræi, scilicet, quod interrogetur in ciuitatibus pro pace. Nam tunc erit sensus, qui in-
E terrogant in aliis ciuitatibus pro pace, interrogent in Abela: sed quod sequitur, scilicet, sic perficiebant, non est ad propositum, sed necessariò debet referri ad alium sensum, scilicet, perficiebant quæstionem suam, habendo ibi responsionem: alia autem duo allegata significant excellentiam ipsius vrbis in sapientia, ideo non possunt applicari ad interrogationem, quæ fiebat pro pace. Item litera nostra nullo modo vult hoc: nam cùm mutata sit à litera Hebraica propter maiorem manifestationem, diceretur: sermo dicitur in lege, sed dixit: sermo dicitur in prouerbio antiquo, quod vult inducere ad prouerbia, quę inter homines feruntur. Item istud, scilicet, qui interrogant interrogent in Abela, est quod dicebatur, siue in prouerbio, siue in alio quodcunque sit illud, de quo hic dicitur: & tamen in lege non dicitur: qui interrogant, interrogent in Abela, sed in prouerbio. Si autem velis dicere, quod ibi debebat aliquid suppleri, scilicet, sermo dicebatur, id est, sermo dicebatur in lege de offerendo pacem, satis apparet, quod sit iste sensus distortus, quia in illa lege erat præcipuum fundamentum mulieris, ideo debebat exprimi illud. Item non stat, quia in Hebræo dicitur, sermo dicebatur prius, si tamen intelligatur de lege, non diceretur dicebatur prius, quia eadem lex nunc manebat, sed duceretur sermo, dicitur. Oportet ergo intelligi in sensu secundo supra posito. *Et sic perficiebant,* scilicet, postquam quærerent de dubio in Abela, habebant responsum, & sic perficiebant, id est, desinebant iam quærere. & tamen dum quærerent in aliis ciuitatibus, nunquam perficiebant, quia nunquam respondebatur eis. *Nonne ego sum, quæ respondeo veritatem Israel?* id est, nunquid non sum ego, quæ respondeo veritatem toti Israel, & veniunt omnes ad interrogandum me? quasi dicat, propter hoc non debet destrui ciuitas, quia ipsa respondet veritatem toti Israel. Aliqui exponunt hoc de muliere, scilicet, ego sum, quæ respondeo veritatem Israel, quia mulier illa erat prophetes, vel sapiens: sed non consonat propter duo. Primò, quia ipsa intendit per hoc liberare vrbem, & tamen dato, quod ipsa responderet veritatem omnibus, non debebat ciuitas liberari, quia si ciuitas rea erat, ipsa mulier poterat duci ad alium locum, vbi responderet, & deleretur ciuitas. Secundò non consonat, quia supr. dicitur. sermo dicebatur in prouerbio veteri, qui interrogant, interrogent in Abela: ergo oportet, quod intelligatur de tempore antiquo, antequam mulier ista esset, aliàs ipsa non allegaret, quod dicebatur sermo in prouerbio antiquo. Dicendum ergo, quod intelligitur de vrbe, quæ ab antiquo respondere solebat omnibus inquirentibus, & erat prouerbium de illa, qui interrogant, interrogent in Abela. Et sic est sensus, ego sum, quæ respondeo veritatem Israel. Loquebatur mulier nomine vrbis, scilicet, ista vrbs est, quæ respondet de veritate toti Israel. Ex hoc enim Iudæi voluerunt, quod ista mulier esset Sara filia Aser, & respondisset Iacob, quod viueret Ioseph, & dicit, ego respondeo veritatem Israel, id est, ego respondi veritatem ipsi Iacob, qui vocatur Israel, & ista veritas est, quod viueret Ioseph.

seph. In Hebræo habetur. *Ego pacificans fideles Israel, vel ego pacificarum, & fidelium Israel.* Secundùm aliam æquiuocationem. Primo modo est sensus, ego pacificans fideles Israel, scilicet, ego respondeo fideliter omnibus Israëlitis, & per hoc pacifico eos, faciendo quod cessent à dubiis suis. secundùm aliam literam est sensus: ego pacificarum, & fidelium Israel, id est, ego fui semper de ciuitatibus fidelibus, & pacificis in toto Israël, quia nunquam repugnaui Dauid: sed seruaui fidelitatem, & pacem, ideo non debes me destruere. Sed primus sensus est melior, & istum sensum accepit litera nostra, dicens, ego sum, qui respondeo veritatem Israël. *Et tu quæris subuertere ciuitatem,* id est, vis destruere ciuitatem iniustè, cùm ipsa sit pacifica, & fidelis. *Et euertere matrem in Israel,* id est, vis destruere me, qui sum mater in Israël. Aliqui referunt hoc ad mulierem, dicentes, quod ipsa conquereretur de Ioab, quod vellet eam occidere delendo ciuitatem, sed ipsa erat mater in Israël, scilicet, quia respondebat omnibus Israëlitis. Sed hoc non stat, quia mulier illa nō poterat conqueri de hoc. Nam etiam si Ioab deleret ciuitatem, non occideret ipsam mulierem, si ipsa diceret se non consentire ciuitati: sed intelligitur hoc de ciuitate, scilicet, quod diceret mulier, vis euertere matrem in Israël, id est, vis destruere istam ciuitatem, quæ est mater, quælibet enim ciuitas vocatur mater eorum, qui habitant in ea, & ob hoc incolæ eius vocantur filij. Sic enim dicitur, filij Ierusalem, id est, habitatores eius. Vel vocatur ista ciuitas mater in Israël, id est, mater respectu omnium Israelitarum, quia ad eam recurrebāt pro consilio tanquam ad matrem. *Quare præcipitas hæreditatem Domini?* id est, malè agis deiiciendo in terram aliquam de ciuitatibus Israel, quia omnes sunt hæreditas Domini: vocantur autem ciuitates Israel hæreditas Domini, quia Deus firmiter illas possidebat, quia acquisiuerat eas sibi de manu gentilium: vnde ipse dixit, terra enim mea est, & vos coloni mei estis. Leuit. 25. *Respondénsque Ioab ait, absit hoc à me, non præcipito nec demolior,* id est, Ioab dixit, quod non intendebat destruere ciuitatem, nec demoliri eam, scilicet, præcipitādo turres, & mœnia in terram per munitiones, quas circumposuerat ciuitati. *Non se sic habet res,* id est, non est veritas sicut tu existimas, scilicet, quod ego velim destruere ciuitatem, quia non veni ad hoc, sed ad capiēdum Sebam. *Sed homo de monte Ephraim Seba filius Bochri cognomine,* id est, solùm quæro Sebam cognomine Bochri, id est, qui cognominatur de cognatione Bochri, & iste est de monte Ephraim, scilicet, quia habitat in illo.

Seba an sit de monte Ephraim.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRETVR, quomodo est verum, quod Seba esset de monte Ephraim, quia dicuntur esse de monte Ephraim illi, qui habitant in sorte Ephraim, sed habitantes ibi sunt de cognatione Ephraim, ipse autem Seba erat de cognatione Bēiamin: nam vocatur filius Iemini. Respondendum, quod Seba erat de stirpe Beniamin, vt patet supr. dicebatur tamen esse de monte Ephraim, quia habitabant in aliqua parte montis Ephraim: nam tribus Beniamin, & Ephraim habebant sortes coniunctas, & aliqua pars montis terrę Ephraim tenebatur in sorte filiorum Beniamin, ideo qui erant de tribu Beniamin, poterant dici de monte Ephraim. *Leuauit manum suam contra regem Dauid, tradite illum solum, & recedemus à ciuitate,* id est, solum persequimur Sebam filium Bochri, quia ipse leuauit manum contra regem Dauid, ideo date illum nobis, & recedemus de vrbe. *Et ait mulier ad Ioab, ecce caput eius mittetur ad te per murum.* Dixit hoc mulier, non quod ipsa sciret determinatè, quod ciues vellent dare caput Sebæ ipsi Ioab, sed credidit, quod darent confidens de eloquentia sua, ideo promisit ei tāquam aliquid certum. *Ingressa est ergo ad omnem populum.* Quia fortè totus populus erat in consilio quid agerent de statu vrbis, cùm Ioab obsedisset illam, & tunc introiuit mulier ad populum in domum consilij. *Et locuta est eis sapienter.* Quid mulier ista dixerit, non habetur, sed credendum est, quod locuta fuerit de periculo, in quo erant, quomodo Ioab certissimè prœualeret contra vrbem, & quod ipsi fouebant causam iniquam, & delerentur omnes, ideo quod expediebat illum hominem mori, ne simul tota gens periret. *Qui abscissum caput Sebæ filij Bochri proiecerunt ad Ioab,* scilicet, viri vrbis persuasi verbis mulieris occiderunt Sebam, qui inter eos erat, & proiecerunt caput eius per muros. Nam non ausi sunt aperire portas, eo quod timebant, ne fortè irrumperet exercitus in vrbem, & læderet eam. *Et ille cecinit tuba,* scilicet, postquam Ioab recepit caput Sebæ, cecinit buccina, dans signum recedēdi à ciuitate. Sic enim fecit sup. 18. Nam mortuo Absalom cecinit buccina, vt omnes recederent de bello. *Et recesserunt ab vrbe vnusquisque in tabernacula sua.* Audito clangore omnes recesserunt, quia postquam dux dabat signum recedendi, nulli licebat pugnare: nam ageret contra disciplinam militarem.

Cur occiso Seba Ioab non egit amplius bellum.

QVÆST. XXIX.

QVÆRETVR, quomodo Ioab occiso solo Seba recessit de vrbe iam non agens bellum. Nam non solùm Seba surrexerat contra Dauid, sed etiam omnes Israelitæ secuti fuerant eum. Respondendum, quod Seba incitauerat omnes, & eo moriente credebatur, quod omnes cessarent tanquam non habentes ducem: ideo satis fuit ipsum occidi. Sic etiam fecit Ioab in bello contra Absalonem: nā mortuo eo iussit Ioab omnes cessare à bello, & permiserunt Israelitas liberos recedere in domos suas, supra 18. Sed adhuc dicendum, quod dato quod Ioab cognosceret certissimè Israelitas promptos esse ad repugnandum Dauid, & non rediisse ad eum propter mortem Sebæ: non expediebat, quod moueret bellum contra totum Israel, sed solùm contra principem eorum, & cùm nunc nullum principem haberent, non debebat Ioab pugnare, cùm autem haberent principem, sicut nunc habebant Sebam, pugnare debebat. Ratio est, quia Israelitæ nunquam repugnarent Dauid, nisi haberent principem, alioquin dato quod omnes Israelitæ mortis rei essent, recedendo à Dauid, non debebat eis infligi mors: quia multitudini parcendum est: nam aliàs magis noceret sibi Dauid non relinquendo sibi subditos. In multitudine autem non debet attendi ad punitionem peccatorum, se debet adhiberi cautela, ne peccet, & etiam si multotiens peccauerit, non debet tota deleri, nisi sit parua communitas respectu alicuius principis magni, & maius nocumentū ei inferat sæpe repugnando quàm vtilitatis affert seruiendo.

An pax esset omnibus ciuitatibus offerenda.

QVÆST. XXX.

QVÆRETVR vlterius, cùm dictum sit supra quod mulier ista diceret debere peti, & offerri pax ciuitatibus Israelitarum, sicut offerebatur ciuitatibus alienigenarum, an verum sit hoc. Respondendum est, quod illa lex de offerendo pacē, non posita est directè pro ciuitatibus, quæ erant in terra Israel, sed pro illis, quæ longè: vt patet Deutero. 20. scilicet: Sic facies omnibus ciuitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de his vrbibus, quas in possessione accepturus es: de his autem ciuitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittas viuere. Istud tamen intelligitur de ciuitatibus, quæ erant in terra Chanaan, antequam efficerentur Israelitarum, scilicet, quando possidebantur à Chananæis: sed postquam tenebantur ab Israelitis, non stabat ista lex, si pugnaret contra illos. Sed adhuc non stat ista lex in Israelitis, quia dicitur in ea, quod si oblata pace susciperent eam, deberent seruire sub tributo, & tamen hoc manifestum est, quod non fiebat, quia si libenter aperirent portas, nulla pœna imponenda erat, sicut nunc dato capite Sebę non fuit posita aliqua pœna habitantibus in Abela. Item non stat, quia si pugnaret princeps Israel contra aliquam de ciuitatibus suis, non poterat ei imponere istam pœnam, scilicet, tributi, quia omnes vrbes Israel erant tributariæ ipsi regi, etiam si nunquam pugnarent contra eum, vt colligitur præced. lib. cap. 17. cùm dicitur, quod quicumque pugnaret contra Philisthæum, & prœualeret, consequeretur immunitatē à tributis pro se, & domo patris sui, ergo videtur, quod omnes domus Israelitarum erant subiectæ tributis, & sic non poterat imponi alicui in pœnam, quod esset tributaria. Item non poterat ista lex seruari in Israelitis generaliter, quia interdum pugnabatur contra aliquam vrbem, & quamquam illa vellet pacem, & aperiret portas, non suscipiebatur in seruitutem,

A

tutem, ſed omnes occidendi erant gladio ſiue homines, ſiue iumenta,& tota ciuitas cremanda erat: ſicut fiebat ciuitati, in qua erant idololatræ, vt patet Deuteron. 13. Dicendum ergo, quod illa lex de offerenda pace non erat data pro Iſraelitis, ſed pro extraneis : ideo nullus ex illa obligabatur offerre pacem vrbi, contra quam pugnaret, ſed conſideranda erat qualitas criminis, pro quo bellum indicebatur: quia quando poterat ſine bello,& occiſione procurari pax, tenebantur Iſraelitæ non agere bellum, quia fratres erant. Alia autem erant, in quibus criminis qualitas exigebat nullam haberi pacem, ſicut eſt in idololatria, vt dictum eſt. Ioab ergo nō obligabatur habitatoribus vrbis Abela ex conditione illius legis, ſed quia non peccauerant, ſed ſolùm erat apud eos Seba, qui peccauerat, debebat admonere eos quod traderent Sebam, alioquin vrbs obſideretur, & deſtrueretur. *Ioab autem reuerſus eſt in Ieruſalem ad regem*, ſcilicet, ablata obſidione vrbis, & recedentibus ſingulis in tabernacula ſua, ipſe Ioab iuit in Ieruſalem ad regem ferens ſecum exercitum : nam non depoſuit illum, vt ſupra dictum eſt, ne poſſet Dauid punire eum, vel amouere principatum. Et ſi dicatur, quod hic dicitur, ſcilicet, receſſerunt ab vrbe vnuſquiſque in tabernacula ſua. Dicēdum, quod iſtud intelligitur de illa parte exercitus, quæ non erat de ſeruis Dauid manentibus cum eo in Ieruſalem, ſed de illis, qui nunc vocati fuerant ad bellum, omnes autē alios ſecum duxit Ioab in Ieruſalem. *Fuit ergo Ioab.* Hic ponitur tertium, ſcilicet, regni Dauid ordinatio, & nominantur ſeruitores eius præcipui, ſcilicet, officiales domus ſuæ.

B

Cur nominantur iterum officiales Dauid.

QVAEST. XXXI.

QVAERETVR, quare hic nominantur iſti officiales Dauid, cùm iam nominati fuerint ſupra octauo. Reſpondendum, quod fuit propter tria. Primò ad certificandum de aliquibus dubiis. Nam cùm ſupra fuiſſet ducatus militiæ traditus Amaſæ priuato Ioab, eſſet nunc dubium mortuo Amaſa quis eſſet dux, ideo dicitur, quod fuit dux Ioab. Secundum fuit ad addendum, quia aliqua ponuntur hic, quæ non fuerunt, ſupra octauo. nam dicitur quod Ira Iairithes erat ſacerdos Dauid. Tertium eſt propter varietatem temporum, quia omnia tempora præcedentia ex capitulo 11. fuerunt Dauid laborioſa. Nam tolerauit multas aduerſitates, nunc autem incipit aliud tempus, in quo fuit Dauid quaſi quietus, quia iam non inſurrexerunt mala domeſtica contra ipſum: ideo ſicut ante aduerſitatem omnes officiales ſui nominati ſunt, ſupra 8. ita hic finita aduerſitate iterum fuerunt nominati. Quartum poteſt eſſe propter magnitudinem temporis: quia inter ea, quæ habentur hic, & ſupra 8. interciderunt aliquot anni, in quibus poterant mutari vel mori officiales Dauid: ideo vt ſciatur qui nunc erāt, fuerunt hic iterum repetiti. *Fuit ergo Ioab ſuper omnem exercitum Iſrael*, id eſt, fuit dux totius exercitus duodecim tribuum, & ad ipſum pertinebat congregare, & diſſoluere exercitum, & principari in bello. *Banaias autem filius Ioiadæ ſuper Cerethæos, & Phelethæos.* Iſte erat alius principatus ſpecialis, ſcilicet, ſuper Cerethi, & Phelethi, qui erant baliſtarij, & fundibularij Dauid, vel aliæ legiones pugnatorum, ſemper manentes cum Dauid, & horum cura pertinebat ad Banaiam, ſed adhuc iſte erat ſub manu Ioab principis belli: erat enim Banaias vir fortis 5 vnus de fortibus Dauid, vt patet infra 23. & erat quaſi de præcipuis. Erat pater ſuus vir magnorum operum de vrbe Capſeel. eodem cap. Erat autem de tribu Iuda, quia iſta ciuitas erat in ſorte Iudæ. Ioſue 15. huic autem commiſſa eſt militia tota tempore Salomonis. ſequent. libr. capit. 2. & iſte occidit Ioab apud altare. eod. cap. ipſe quoque occidit duos leones in terra Moab, & percuſſit leonē in ciſterna in diebus niuis, & fecit eum Dauid ſecretarium ſuum, infra 23. *Aduram verò ſuper tributa.* Iſtud additur hic. Nam ſupr. octauo, vbi ponuntur principes domus Dauid, non ponitur Aduram tanquam colligens tributa: ſic etiam vocatus eſt ille, quem Roboam præpoſuit tributis, & miſit ad colligendum illa in terram Iſrael facta diuiſione regni, & lapidatus eſt ab Iſraëlitis, ſequent. libr. capitu. 12. *Porro Ioſaphat filius Ahilud à commentariis*, id eſt, iſte erat relator cauſarum tempore Dauid, vt declaratum eſt ſupra 8. & tempore Salomonis etiam fuit à commentariis, ſequenti libro, capitulo 4. vbi ponuntur officiales Salomonis. *Sadoc verò, & Abiathar Sacerdotes*, id eſt, erant Sacerdotes magni : nam de Sacerdotibus minoribus non fit hic mentio, cùm illi valde multi eſſent, & erant ambo iſti ſacerdotes magni tempore Dauid, & non fuerunt poſtea duo Sacerdotes ſimul, ſed vnicus, & ante hos etiam ſemper fuit ſacerdos vnicus. Cauſa autem quare tunc fuerunt duo ſummi Sacerdotes cùm deberet eſſe vnus, declarata eſt ſupra 8. quæſtio. vigeſima, & vigeſima prima, & vigeſima ſecunda: aliqui enim putant, quod ante Dauid ſemper fuerunt Sacerdotes magni ſingulares, id eſt, ſemper erat vnus, ſed poſt Dauid fuerunt ſemper duo Sacerdotes ſimul magni: ſed errant : nam ſolus erat vnus ſummus Sacerdos niſi tempore Dauid, quando duo facti ſunt. *Seba autem ſcriba*, id eſt, Seba fuit ſcriba Dauid. Non fuit iſte Seba, qui erat ſeruus Miphiboſeth, nec etiam ille, qui ſurrexit contra Dauid, ſed alius, quia multi ſic vocabantur. Sed obiicietur, quia ſupra 8. dicitur, quod Sāraias erat ſcriba. Reſponderi poteſt quod Saraias, & Seba ſunt nomina eiuſdem viri, qui erat binomius, ſicut interdum aliqui ſunt binomij, & quadrinomij. Aliter poteſt dici quod à principio fuit Saraias ſcriba, & poſtea factus eſt Seba ſcriba. *Ira autem Iairithes erat Sacerdos Dauid.* Iſte etiam additur hic: nam ſupra 8. non ponebatur.

C

D

An Ira Sacerdos Dauid eſſet magnus, vel minor.

QVAEST. XXXII.

E

QVAERETVR, quomodo ponitur hic Ira, vt Sacerdos Dauid, quia aut erat Sacerdos magnus, aut minor: non poteſt dici, quod eſſet magnus, quia ſoli duo, ſcilicet, Sadoc, & Abiathar erant Sacerdotes magni, ſcilicet, Sadoc ſuper filios Eleazar, & Abiathar ſuper filios Ithamar. 1. Paralipom. 24. Etiam non poteſt dici, quod eſſet Sacerdos minor, quia de iſtis valde multi erant, ideo non magis poneretur Ira, quam aliqui alij. Reſpondent quidam, quod Ira non erat Sacerdos, ſed offerebat munera : ſicut enim Domini magni habent aliquos miniſtros, qui vocantur eleemoſynarij, & per eos diſpenſantur omnes eleemoſynæ dominorum: ita Dauid habebat quendam virum, per quem diſpenſarentur omnia ſacrificia ſua, id eſt, quod haberet curam de omnibus animalibus, quæ debebat offerre Dauid, & de omnibus libamentis eorum pro ſingulis temporibus, & iſte vocabatur Sacerdos, quia habebat curam de ſacrificiis, quæ offerebantur per ſacerdotes, & iſte erat Ira Iairithes. Alij dicunt, quod Ira erat Sacerdos ſpecialis Dauid, ſcilicet, quia ei dabat Dauid omnia ſacrificia ſua, vt ille offerret ea Domino. Dicunt etiam, quod Iairithes non eſt nomen regionis, ſed ſignificat illuminatorem, quia nomē iſtud in Hebræo poteſt ſignificare lumen, & illuminatorem, & ſic volunt, quod iſte eſſet incenſor lucernarum ſanctuarij, & dicunt etiam, quod erat de Thecua, quia ibi erat oleum oliuarum. Sed iſtud nihil eſt, nec indiget reprobatione, quia nullum habet fundamentum. Dicendum ergo, quod Ira erat Iairithes ſic nominatus à quadam ciuitate, de qua erat, & iſte erat Sacerdos Dauid, ſcilicet, Sacerdos minor. Nominatur tamen hic, quia erat ſpecialiter Sacerdos Dauid: nam ſicut domini magni habent capellanos, à quibus ſpecialiter audiunt Miſſam, & quamquam habeāt ſub ſe Epiſcopos, vel alios Prælatos, illi non dicunt eis Miſſam, niſi rarò: ita Dauid ſpecialiter afficiebatur ad Iram Iairithem, quia fortè erat vir ſanctæ conuerſationis, & per eum offerebat omnia ſacrificia ſua : ideo nominabatur ſpecialiter Sacerdos Dauid tanquam ipſe ſolus haberet officium ſacrificandi coram Dauid. Sadoc autem, & Abiathar nominantur hic Sacerdotes: non quidem Dauid, ſed abſolutè, ſcilicet, quia habebant dignitatem ſummi Sacerdotij, quod erat magnus principatus. De Ira autem non dicitur, quod erat Sacerdos ſimpliciter, ſed quod erat Sacerdos Dauid. Alij autem volunt, quod Ira non erat Sacerdos, ſed princeps in domo Dauid, & vocatur Sacerdos, id eſt, princeps: ſic enim dicitur ſup. 8. quod filij Dauid erant Sacerdotes: & tamē manifeſtum eſt, quod ipſi non erant Sacerdotes, cùm de hac tribu nullus eſſet ſacerdos, ſed erant principes magni, ſic patet 1. Parali. 18. ſcilicet, porro filij Dauid primi ad manum regis, id eſt, erant principes primi coniuncti regi, ſed iſte ſenſus non eſt conueniens, quia tunc Ira eſſet maior omnibus de domo Dauid, & haberet locum filiorum regis, ſed accipiēdum eſt, vt

F

dixi-

diximus immediatè, ſcilicet, quod eſſet Sacerdos. Si tamen aliquis velit dicere, quod erat princeps magnus, ſicut filij regis, non reſiſtimus ei. Simile enim habetur 1. Paralipo. 27. ſcilicet, Onathan patruus Dauid conſiliarius vir prudens, & literatus ipſe, & Iahiel filius Achamon erant cum filiis regis, id eſt, erãt principes ſicut illi. Sciendum eſt, quod hic non ponuntur omnia officia domus Dauid: nam ipſe habebat per ſingulos menſes ſingulos miniſtros, qui aderant, & ſeruiebant ei: & ſicut erant duodecim menſes, ita erant duodecim tribus, & de qualibet erat vno menſe vnus princeps cum 24. millibus virorum de tribu ſua, & aſtabat Dauid, quarum nomina per ſingulos menſes ponuntur primo Paralipomen. 27. alia quoque officia minuta erant in domo Dauid, quæ omnia ponuntur eodem capitu.

CAPIT. XXI.

FACTA eſt quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & conſuluit Dauid oraculum Domini, dixit q; Dominus: Propter Saul, & domum eius ſanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos: porro Gabaonitæ non erant de filiis Iſrael, ſed reliquiæ Amorrhæorum. Ioſue 9.

DICTO in præcedentibus de peccato Dauid per luxuriam. Hic agitur de peccato eius per negligentiam, ſcilicet, quia propter negligentiam ipſius venit fames ſuper populum. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur factum: ſecundò narratur quadruplex bellum, ibi, *Factum eſt autem rurſum.* Prima in duas, quia primò ponitur punitio populi: ſecundò pœna delicti, ibi. *Vocatis ergo.* De negligentia Dauid.

An ordo continuus ſit.

QVAEST. I.

QVÆRITVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, habeant ordinem continuatum ad præcedentia, & an facta fuerint immediatè poſt præcedentia. Reſpondendum eſt, quod non patet ordo: nam hic nõ ponitur aliqua hiſtoria cõtinuata, ſed ponitur duplex hiſtoria: vna de fame, & alia de bellis. Quantum ad illam partem de bellis dicendum, quod quod non eſt continuata totaliter pręcedentibus, eo quod ibi ponitur bellum, in quo Dauid occidit Goliath Gethæum, & tamen iſtud bellum fuit antequam Dauid eſſet rex tempore Saulis. præced. libr. cap. 17. Ideo dicendum, quod in illa parte nihil ponitur niſi quædam recollectio bellorum, quæ facta ſunt diuerſis temporibus Dauid. Quantum ad primam partem de fame, non apparet, an fuerit facta immediatè poſt pręcedentia, vel ante. Sed aliquis dicet, quod fuit factum poſt, quia nunquam recedere debemus ab ordine, quem ponit ſcriptura, niſi per aliquam cauſam apparentem. Hic tamen non apparet aliqua ratio ordinis commutati, ideo videtur dicendum, quod fuerit ordo continuus. Huic rationi aſſentio, & tamen aliquid eſt propter quod poſſumus ſuſpicari contrarium, quia Dauid peccauit per luxuriam, ſupra 11. & poſtea ſecutæ ſunt varię punitiones eius vſque huc, quod fuit in multis annis, ideo fortè hoc tempore medio accidit fames iſta: tamen ſcriptura non poſuit illam, ne diuideret hiſtoriam de punitione Dauid pro peccato luxuriæ. Multotiens autem ſcriptura tollit ordinem naturalem permutando illum, vt ſeruet ordinem artificialem, quia tamen non apparet hic, an fuerit facta aliqua mutatio ordinis, potius dicendum eſt, quod non fuit, ſed quod eſt ordo rectus. Cùm autem quæritur, an iſta fuerint facta immediatè poſt præcedentia. Dicendum, quod non poteſt apparere, quia cùm non conſtet, an iſta ſint poſt pręcedentia, minus conſtabit, an ſint immediatè poſt illa, vel magno tẽpore. Sed adhuc dato, quod concedamus iſta fuiſſe poſt illa, non apparet an immediatè, vel aliquanto tempore interiecto acciderint. *Facta quoque eſt fames in diebus Dauid*, quaſi dicat, dato quod fames non pertinuerit directè ad punitionem peccatorum Dauid, tamen in diebus eius facta eſt.

Quare fames iſta facta eſt.

QVAEST. II.

QVÆRITVR, quare accidit iſta fames. Reſpondet Rab. Salo. quod ponitur hic de iſta fame, quia ponitur ſupra de Hira Iorathita Sacerdote Dauid, & dicit, quod quandocumque aliquis dat omnia munera ſua vni Sacerdoti, inducit famem ſuper orbem. Sic etiam recitat Rabbi Dauid Kimhi. Et quia Dauid dabat omnia munera ſua, ſcilicet, Hiræ, Iorathitę, qui vocatur Sacerdos Dauid. præceden. cap. induxit Deus famem. Sed iſta reſponſio eſt ſtulta, quia in litera ponitur contrarium, ſcilicet, quod venit fames propter domum Saulis, quia occiderat Gabaonitas. Etiam quia Deus propitiatus eſt terræ, quando occiſi ſunt filij Saulis. Si tamen fuiſſet peccatum in Sacerdote Dauid, ſcilicet, quia ei ſoli dabantur munera, non fuiſſet ablata pœna propter mortem filiorum Saulis. Item non eſt rationabile quod dicunt, quia dato, quod aliquis det eidem Sacerdoti omnia munera ſua, ſi ille Sacerdos bonus eſt, nihil peccat, quia non facit iniuriam aliis, cùm non teneatur eis aliquid dare. In muneribus autem neceſſariis ſecus eſt, quia ibi præiudicaret Dauid omnibus Sacerdotibus, ſi daret ea vni, ideo nihil eſt hoc. *Tribus annis iugiter*, id eſt, fames iſta durauit per tres annos continuos, ſcilicet, quia nunquam ceſſauit.

Dauid quare non conſuluit per tres annos Dominum ſuper fame.

QVAEST. III.

QVAERITVR, quomodo per iſtos tres annos durabat fames, & Dauid non conſulebat Dominum. Reſpondet Rab. Salo. quod in primo anno non curauit conſulere Dominum, quia putauit quod veniret caſu, ſicut dixerunt augures Philiſthinorum, & Sacerdotes, quod ſi boues aſcenderent directè per viam Iſraël, Deus percuſſerat Iſraëlitas: ſin autem caſu acciderat. præc. li. c. 6. Ita ergo hic poterat accidere fames ſine aliqua cauſa, & Deo non faciente. In ſecundo anno putauit factum fuiſſe propter idolum Michæ: de quo habetur Iud. 17. In tertio autem anno putauit iam quod propter ſeipſum accidebat, ideo conſuluit Dominũ. Sed iſta non ſtant. De primo patet, quia nunquam aliquid euenit caſu, ſcilicet, quod aliqua pœna infligatur hominibus ſine cauſa, & quod illa non ſit à Deo: neceſſe eſt enim omnes pœnas nobis inflictas à Deo euenire, & etiam propter aliquam cauſam, quia nihil poteſt eſſe factum per accidẽs, vel totaliter à fortuna, vt probat Boët. de conſo. li. 5. proſa. 1. Cùm autem confirmant auctoritate ſacerdotum Philiſthinorum, illud nihil eſt, quia Philiſthini erãt ignorantes circa diuinam prouidentiam, & putabant aliquid poſſe euenire Deo non agente, ſed à caſu, falſum tamen eſt, quod non ſolùm conuincitur auctoritate ſcripturæ, ſed etiam ratione naturali, vt probat Boë. vbi ſup. Secundum non ſtat de idolo Michæ, quia tunc oportebat, quod adhuc idolum illud maneret: ſed hoc falſum eſt, quia à multis diebus ante hoc ablatum fuerat: vult tamen Nicolaus, quod illo anno ſecundo Dauid abſtulerit illud, & non ceſſauerit fames. Sed hoc non ſtat, quia ſolùm manſit iſtud idolum Michæ in tribu Dan, quamdiu manſit tabernaculum Domini in Silo: vt patet Iud. 18. ſcilicet, manſitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. ſed manifeſtum eſt, quod nunc non erat tabernaculum Domini in Silo, quia moriente Heli ſummo ſacerdote, periit arca de Silo, quia capta eſt à Philiſthinis, li. præc. c. 4. & tabernaculum pauco tempore poſt inde ablatum eſt: nam tempore Saulis tabernaculum erat in Nobe: nã ibi occidit Sacerdotes Saul, pręc. lib. cap. 22. ideo non erat iam Michæ idolum in terra Iſraël. Rab. Cahad Iagaon dixit, quod non quæſiuit Dauid vſque ad tertium annum, quia primo anno putauit eſſe iſtud pro idololatria in toto populo: nã quando totus populus inclinabat ad idola, Deus auferebat pluuias, & inducebat famem. Deuter. 11. ſcilicet, Cauete, ne fortè decipiatur cor veſtrum, & recedatis à Domino, ſeruatiſque diis alienis, & adoretis eos: iratuſque Dominus claudat cœlum, & pluuiæ non deſcendant, nec terra det germẽ ſuum, & pereatis

A velociter de terra. idololatriam autem manifeſtam, vel communem, ſi aliqua erat, abſtulit Dauid de terra. In ſecundo anno putauit, quod veniebat hoc propter aliquam ſpecialem idololatriam occultam, & tunc ſuper illos, qui idololatrarent, veniret, iuxta illud Amos 4. ſcilicet, cùm adhuc tres menſes ſupereſſent vſque ad meſſem, & plui ſuper ciuitatē vnam, & ſuper ciuitatem alteram non plui. In tertio anno putauit Dauid, quod iſta veniebant propter ſe, & ideo conſuluit Dominum. Sed etiam hoc non ſtat. De primo patet, quia cùm Dauid eſſet vir Deicola, non auderent Iſraëlitæ publicè in diebus eius idola colere: ideo non putaret ipſe, quod propter communē idololatriam aliqua pœna veniebat, quia nulla talis idololatria erat. Item non ſtat ſecundum, quia quando peccatum eſt occultum, Deus non infert pœnam toti populo pro illo, ſed illis, apud quos frequentatur peccatum: erat tamen fames generalis in tota Iſraël: & auctoritas Amos inducta probat contrariū, ſcilicet, plui ſuper ciuitatem vnam, & ſuper ciuitatem alteram non plui, & tamen nunc erat generalis fames. Dicēdum ergo, quod non omiſit Dauid conſulere Dominum in duobus annis primis pro hac cauſa, ſed fortè conſuluit, & Deus non reſpondit propter aliquod peccatum, ſicut Sauli quęrenti à Domino, non reſpondit propter peccatum Ionathæ. præc. li. c. 14. Iterum etiam Deus noluit reſpondere Sauli per ſomnia, nec Sacerdotes, nec Prophetas, præc. li. c. 28. & ſic fortè propter

B aliquod peccatum populi, vel Dauid Deus non reſpondit in 2. annis. Vel aliter dici poteſt, quod non quæſiuit Dauid in illis, eo quod Deus inclinauit eum ad non quærendum, vt populus pateretur famem his tribus annis: quia fortè Deus diſpoſuerat punire populum fame his tribus annis, & ſi in principio quęſitum fuiſſet cur hoc eueniebat, reſpondiſſet Deus, quod veniebat propter Saulem, & occiſis filiis eius ceſſaret, & ſic non puniuiſſet Deus Iſraëlitas tempore, quo diſpoſuerat. *Et conſuluit Dauid oraculum Domini*, id eſt, petiuit reſponſum à Deo. In Heb. habetur. *Quæſiuit faciem Domini*. Sed idem eſt, quia quando Deus alicui reſpondebat, dicebatur eſſe coram facie eius.

Dauid quomodo conſuluit oraculum.

QVÆST. IIII.

QVÆRETVR, quomodo Dauid conſuluit oraculum. Reſpondendum, quod poterat conſulere per ſummos ſacerdotes, qui in rationali inquirerent ei veritatem, vel poterat per Prophetas, qui per orationem haberent a Deo reſponſum. De modis autem conſulendi Dominum declaratum eſt præc. li. c. 8. & 9. Sed adhuc dicetur, quod poterat conſulere Dominum per ſomnia: nam ſic dicitur præc. li. c. 28. quod Deus non reſpondit Sauli per ſomnia, nec per Prophetas, nec per Sacerdotes, ergo videtur quod quidam modus reſpondendi erat

C per ſomnia. Dicendum, quod Deus poterat reſpondere per ſomnia, quod tamen homo exponeret ſe ad hoc, quod Deus reſponderet ei per ſomnia, erat quædam ſuperſtitio, & peccatum, vt declaratum eſt alleg. c. ideo Dauid cùm eſſet vir Deicola, non vteretur ſuperſtitione, ſed modis licitis.

An conſuluerit Dauid dominum per ſacerdotes, vel per Prophetas.

QVÆST. V.

QVÆRETVR, quem ergo modum Dauid habuit de his duobus, ſcilicet, per ſacerdotes, vel per Prophetas. Dicendum, quod licèt non conſtet, putandum eſt, quod conſuluerit Dauid Dominum per ſacerdotes, quod patet ex duobus. Primum, quia Dauid ſemper erat conſuetus conſulere Dominum per ſacerdotem, ſic enim patet præced. libr. c. 23. vbi conſuluit bis Dominum per Abiathar. Iterum etiam eod. lib. c. 30. conſuluit per eundem Abiathar. Per Prophetas autem rarò inquirebat: nam non legitur inquiſiuiſſe, niſi ſemel per Prophetam Nathan, & illa vice errauit Nathan, quia non locutus fuit, vt à Deo inſpiratus, ſed ſenſu humano, vt patet ſupra 7. ideo ſequenti die correxit dictum ſuum. Secundum eſt, quia dicitur hic in Hebræo, quæſiuit faciem Domini, ſed propriè inquirebant Dominum, qui volebant reſponſum per ſacerdotem præſente rationali: nam ibi magis ſignificabatur præ-

ſentia Dei, quàm aliter. Tertium poteſt addi, ſcilicet, quia non D
eſt modus ita conueniens ad inquirendum per Prophetas, ſicut per ſacerdotes, quia ſacerdotes illico habebant reſponſum, niſi Deus iratus eſſet, & reſpondere nollet. In Prophetis autem ſecus erat, quia licèt eſſent viri boni, & Deus non eſſet iratus: interdum non reſpondebat eis illico, ſed expectabant per aliquot dies: ſic enim fuit de Ieremia, qui petiuit à Domino, an deberent deſcendere Iſraëlitæ in Ægyptum: nam inſiſtens orationibus, & ieiuniis habuit reſponſum poſt decem dies: Iere. 42. ſic etiam fuit de Daniele: nam ipſe interdum erat multis diebus ieiunans, ſcilicet, tribus hebdomadis, vt haberet reſponſum à Deo de quadam viſione, ſic patet Daniel. 10. Ideo facilior modus inquirendi erat per ſacerdotes, & iſtum communiter tenebat Dauid.

Cur orta eſt fames temporibus Dauid.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius de iſta fame, cùm non eueniſſet propter peccatum Dauid, cur euenit in diebus ſuis, quia ſic indirectè puniebatur ipſe. Reſpondendum, quod aliquo modo fuit culpa Dauid circa hoc. Pro quo ſciendum, quod Ioſue, & principes Iſraëlitarum decepti à Gabaonitis cùm deberent eos occidere, acceperunt illos in ſeruos pro ſanctuario ad E
ſcindendum ligna, & portandum aquas, & non occiderunt illos propter iuramentum, quod præſtiterunt. De quo Ioſue 9. Ad hoc autem iuramentum tenebantur omnes poſteri, eo quod totus Iſraël fecit illud coram Domino, & acquiſitum eſt quoddam ius Deo ex illo, ſcilicet, quia habebat ſeruos ſanctuarij. Saul autem præuaricatus eſt iuramentum iſtud occidendo plurimos de Gabaonitis, & quia peccatum iſtud erat notorium, & Gabaonitæ volentes habere iuſtitiæ complemētum, non potuerunt: Deus immiſit famem. Erat autem magna culpa Dauid in hoc, quia ad eum pertinebat punire delicta notoria, & quia iſtud notorium erat, & non puniuit illud, tenebatur de negligentia, vnde poſtea fuit coactus ſatisfacere petitioni Gabaonitarum inflicta fame.

Cum Dauid peccaret nolens prouidere de iuſtitia Gabaonitis, cur non fuit inflicta ei aliqua pœna.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR vlterius, cùm Dauid in hoc peccaret directè, ſcilicet, nolens prouidere de iuſtitia Gabaonitis: cur non fuit inflicta ei aliqua pœna ſpecialiter. Nam iudex nimis delinquit, quando non vult prouidere de iuſtitia petentibus, & hoc erat magnum peccatum, potiſſimè in iudice ſummo, qui multos per iniuriam ſic grauaret, ideo debebat ſibi infligi F
pœna ſpecialiter, & non populo. Reſpondendum, quod Gabaonitæ nunquam petiuerant à Dauid, quod faceret eis iuſtitiam de ſemine Saulis pro malo quod paſſi fuerant, quia ſi petiuiſſent, & noluiſſet prouidere eis Dauid, ipſe faciebat litem ſuam, & conuertebat in ſe totam culpam Saulis. Quod autem non petiuiſſent Gabaonitæ de hoc iuſtitiam, patet: nam ſi petiuiſſent, & Dauid noluiſſet ſatisfacere eis, iam ſcitet, quod illud erat peccatum graue, & propter illud fames veniebat, neſciuit tamen in tribus annis cur veniret fames, ergo non petiuerant aliquid ab eo Gabaonitæ. Item Gabaonitæ non auſi fuiſſent petere vindictam contra Saulem, quia credebant, quod cùm ipſi eſſent alienigenæ, & ſerui Hebræorum, ſi peterent vindictam contra poſteros Saulis, qui erant de ſemine regio, quod totus Iſrael ſubuerteret eos: ideo non petebant, ſed intra ſe clamabant ad Dominum. Dauid autem ſciebat iſtud, ſcilicet, quod illi non auderent petere ſatisfactionem, ideo cū ipſe eſſet iudex, debebat ex officio ſuo illis prouidere, dando locum ne timerent petere: & quia circa hoc fuit negligens, fuit fames inflicta tempore ſuo ſuper eum, & alios: ſi tamen ipſe negauiſſet iuſtitię complementum Gabaonitis, quia iſtud fuiſſet ſpeciale peccatum ſuum, data fuiſſet pœna ei præter pœnam communem, quæ erat in fame.

A

An puniuit Deus totum populum propter peccatum Saulis.

QVAEST. VIII.

QVAERETVR vlterius, quare Deus infligebat famem toti populo pro malo quod fecerat Saul, cum ipsi in hoc essent innocentes. Responderi potest, quod Saul occidit Gabaonitas, & tamen totus populus consensit ei in hoc, & quia hoc erat manifestè malum, puniuit Deus populum sicut semen Saulis. Consensit autem populus Sauli fortè vt placeret ei, & tamen tenebatur resistere, quia notoriè erat malum, & tunc cessasset Saul: sic enim fuit, quando iurauit Saul, quod occideret Ionathan, & tamen populus non permisit. præced. lib. cap. 14. Aliter potest dici, quod ista pœna inflicta est populo, quamquam non consenserit Sauli occidenti Gabaonitas, quia postea non vindicauit iniuriam illorum: nam mortuo Saule cùm esset notorium toti populo malum quod pertulerant Gabaonitæ à Saule, debebant prouidere eis de remedio, quia fortè ipsi sciebãt, quod propter timorem eorum Gabaonitæ non petebant satisfactionem, vel fortè populus incusserat eis timorem, ne peterent, alioquin occiderentur, & tunc populus esset nimis reus. Vel aliter, fortè populus non peccauerat in malo, quod passi sunt Gabaonitæ, tamen Deus puniebat populum, non quia peccauerat, sed vt occasione huius pœnæ incitaretur ad vindicãdum iniuriam Gabaonitarum: quia si non fuisset fames inflicta, nunquam curassent Israëlitę vindicare iniuriam Gabaonitarum. Inflicta autem fame consulerent Dominum super ea, & ipse respondens quod inciderat propter peccatum Saulis cõtra Gabaonitas, faceret quod puniretur peccatum illud. Vel aliter, fortè Israëlitæ peccauerant in aliquo alio, pro quo Deus illis dabat punitionem hanc: etiã si nihil omnino peccassent in malo inflicto Gabaonitis, & tamen volebat quod manifestaretur peccatum illud per istam famem à Deo inflictam.

B

Quare non est inflicta mors populo sicut filiis Saul.

QVAEST. IX.

QVÆRETVR vlterius, dato quod consensisset populus Saul occidenti Gabaonitas, & propter hoc fuisset inflicta fames, quomodo non fuit inflicta mors, sicut fuit inflicta filiis Saulis. Respondendum, quod propter duo fuit hoc. Primò, quia hoc dato solus Saul fuit, qui occiderat Gabaonitas iubẽdo illud, & serui exequerentur. Populus autem solùm consentiebat Sauli, vt faueret ei, quia erat rex, ideo non erat tantum peccatum populi sicut regis, vnde filij regis debuerunt occidi loco ipsius. Populus autem debuit minori pœna affligi. Secundum fuit, quia licèt totus populus præstitisset consensum aliquem, vel non repugnaret cùm posset, licèt pro quolibet eorũ fortè per se esset causa sufficiens ad hoc, quod occideretur: tamen pro omnibus simul non erat causa sufficiens: quia maius damnum erat, & pœna occisio totius populi, quam iustè deberet exigi pro morte Gabaonitarum: vnde licèt totus Israël iuberet, quod occiderentur Gabaonitæ, & consensus, vel præceptum cuiuslibet de populo ad hoc specialiter interuenisset, non erat licitum, quod totus populus occideretur pro morte Gabaonitarum: quia etiã hoc modo pro iniusta morte vnius solius viri deberet vnum regnum totum perire: & tamen secundùm rectitudinem legum, & etiam conscientiæ iniusta esset pœna, ideo suffecit toti populo, quod per tres annos fame affligeretur, sicut quod ipse Saul, qui fuerat princeps criminis pateretur in morte filiorum suorum.

C

An ista fames fuerit inflicta pro alio peccato populi à peccato Saulis.

QVAEST. X

QVAERETVR vlterius, quia supra dictum est, quod poterat esse, quod ista fames trium annorum fuerit inflicta pro alio peccato populi, & tamen fuerit ad indicandum peccatum Saulis contra Gabaonitas, an hoc possit stare. Aliquis dicet, quia non, quod Deus respondit in litera, quod ista fames erat propter Saul, & domum sanguinum, quia occidit Gabaonitas, ergo non potest poni pro alio delicto. Respondendum, quod satis poterat esse illa pœna pro duobus delictis inæqualibus, & tamen quod exprimeretur minus delictum tanquam causa, pro quo tamen minus inferebatur: simile patet præcedenti libr. capitul. 16. cùm iret Samuel in Bethlehem ad vngendum Dauid in regem principaliter, & ibat etiam ad sacrificandum Domino minus principaliter, scilicet, solùm ad occultandum id, quod intendebat: & tamen Deus iussit quod diceret se venisse ad sacrificandum Domino, & taceret, quod veniebat ad vngendum Dauid in regem, sic ergo in duabus pœnis poterat fieri, quod minor exprimeretur tanquam causa. Similiter ergo Deus poterat infligere istam famem in pœnam alicuius delicti Israëlitarum, & etiam vt manifestaretur per illam delictum factum contra Gabaonitas, & sic licèt esset alia culpa, quia Deus poterat dare istam pœnam ad significandum delictum illud, poterat exprimi peccatum contra Gabaonitas tamquam causa sola, propter quam dabatur, & verum est, quod ista pœna erat propter Saul, & domum sanguinum, id est, ad significandum delictum illud, licèt non esset in pœnam eius, sed alterius. *Dixitq; Dominus*, id est, respondit per Sacerdotem præsente rationali. *Propter Saul, & domum sanguinum*, id est, ista pœna venit propter Saulem delinquentem, & propter domum suam, quæ est domus sanguinum, id est, domus, quæ effudit multum sanguinem iniustè: ideo non solùm est peccatum Saulis, sed etiam domus suæ. Rab. Sa. dicit, quod fames venit propter Saulem, scilicet, propter peccatum, quod habuerunt Israëlitæ, scilicet, quia non defleuerunt Saulem, sed sepelierunt eum cito sine honore, & propter domum sanguinum, id est, propter domum suam, quæ erat domus sanguinis.

D

An opinio Ra. Salomonis sit vera.

QVAEST. XI.

QVÆRETVR, an stet expositio Rab. Salom. Dicendum, quod non. Primò, quia falsum præsupponit, scilicet, quod Saul fuit quasi subitò sepultus sine fletu: nam Saul occisus ductus est in terram Philisthinorum, & ibi fuit suspensus in muro vrbis Bethsan, siue in platea, & viri Iabes Galaad venientes per noctem, furati sunt cadauer eius, & filiorum suorum, & ducentes secum sepelierunt in nemore Iabes, fleueruntque, & ieiunauerunt septem diebus, præced. lib. c. vlt. & primo Paral. 10. ergo non fuit sine honore, & plãctu sepultus. Item Dauid, & viri sui audita morte Saulis fecerunt planctum magnum, & ieiunauerunt, supra 1. cap. Item Dauid promisit viris Iabes Galaad retributionem pro eo quod sepelierunt, & fleuerũt Saulem, supra secundo: si tamen illi non fecissent hoc honorabiliter, & sine crimine, nihil eis promisisset: ergo non fuit aliquid erratum circa funera eius. Item dato, quod populus non exhibuisset Sauli omnem honorem, qui regibus exhiberi debet, non fuisset fames imposita super populum, eo quod non erat tam graue delictum, vt talis pœna imponeretur. Item non stat, quia si propter istud delictum fuisset pœna imposita, ad satisfactionem illius iussisset Deus aliquid fieri: sicut enim, quia fames ista venerat propter Gabaonitas, iussi fuerunt occidi filij Saulis. Ita pro peccato honoris, non traditi funeri Saulis iussisset Deus aliquid fieri: nihil tamen iussum est, ideo non fuit pœna famis propter hoc, sed fuit propter Saul, id est, propter peccatum suum, quod litera ipsa exponit cùm dicitur. *Quia occidit Gabaonitas*, id est, peccatum Saulis fuit in occidendo Gabaonitas, hoc autem dicitur, quia Saul fecerat multa peccata, scilicet, persecutus fuerat Dauid, & occiderat Sacerdotes, & Gabaonitas, vt ergo sciretur pro quo infligebatur, dictum est, quia occidit Gabaonitas.

E

F

A

Quomodo Saul occidit Gabaonitas, & quando.

QVAEST. XII.

QVÆRETVR, quando Saul occidit Gabaonitas, & quomodo. Aliqui respondent, quod occidit eos, non quidem in propria persona, sed occidit Sacerdotes, per quos sustentabantur Gabaonitę, & qui alteri subtrahit id, quo alitur, dicitur occidere eum, sic tenet Ra.Sa. Sed nō stat, primò, quia falsum præsupponitur, scilicet, quod non occiderit Saul Gabaonitas, quia infra dicitur, virum, qui attriuit nos, & oppressit iniquè, ita delere debemus, ergo occidit eos. Item si non occidisset eos, sed subtraxisset sustentationem, satisfactio non erat occidendo aliquos de filiis Saulis, sed deberet restitui Gabaonitis id, quod ablatum fuerat: & tamen Dauid dixit eis, quid faciam vobis, vt benedicatis hæreditati Domini? & dixerunt Gabaonitæ, non est nobis super argento, & auro quæstio, sed contra Saul, & domum eius: si tamen læsisset Saul illos subtrahendo victum, quæstio esset super auro, & argento, vel super alio æquiualenti ad victum, & non super morte virorum. Item dicitur in litera: Gabaonitæ non erant de filiis Israël, sed reliquiæ Amorrhæorum, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israël, & Iuda, ergo percussio, vel occisio fuit, & non

B

subtractio sola victualium. Item errat Ra.Salomon, quia non bene concludit, quia dato, quod occisi fuerunt sacerdotes, non tollebatur sustentatio Gabaonitarum, quia non fuerunt omnes Sacerdotes occisi, sed solùm illi, qui erant de domo Heli summi Sacerdotis, & specialiter illi, qui pertinebant ad Achimelech, quia isti videbantur coniurasse cum Dauid, & ob hoc ciuitas Nobe deleta est. De stirpe tamen Eleazari filij Aaron nulli Sacerdotes occisi sunt, quia illi non pertinebant ad Achimelech, cùm essent de alia progenie: etiam non fuerunt occisi omnes de stirpe Ithamar, quia Saul solùm intendebat occidere illos, qui credebantur coniurasse contra eum, & isti erant Achimelech, & domus eius: manentibus ergo aliis Sacerdotibus semper fierent sacrificia, & ministrationes in templo, & nunquam cessaret opus Gabaonitarum in templo, de quo ipsi acquirebant cibum: vnde semper manserunt Sacerdotes, qui ministrarent. Item dato quod occiderentur omnes Sacerdotes, qui tunc erant, adhuc alij noui surrexissent, qui facerent ministeria sanctuarij, & coram illis seruirent Ga-

C

baonitæ: vnde quia nunquam cessauerunt ministeria templi tempore Saulis, vel Dauid, nunquam cessauit opus Gabaonitarum. Non ergo perdiderunt aliquid de sustentatione morientibus Sacerdotibus. Dicendum ergo, quod Saul occidit Gabaonitas plurimos volens destruere omnes, vt patet infra, & residui illorum de hoc conquesti sunt. Quando autem occiderit Saul Gabaonitas non apparet. Dicit enim Rab. Dauid Kimhi, quod occidit eos, quando occidit Sacerdotes in Nobe. Et hoc est aliqualiter verisimile, quia Saul iussit occidi omnes, qui erant in vrbe Nobe, & occisi sunt vsque ad pecora. præced. lib. cap. 22. Sed non stat hoc, quia si Saul occidisset tūc Gabaonitas, hoc erat, quia multi illorum erant tunc ministrantes in vrbe Nobe in tabernaculo, vbi ministrabant omni tempore, & sic fuisset ista occisio per accidens, scilicet, quia non intendebat directè eos occidere, sed volebat occidere omnes habitatores vrbis, quia ibi facta fuerat coniuratio contra ipsum cum Dauid: Saul tamen non occidit Gabaonitas, quasi per accidens, sed ab intentione. Quod patet, quia dicitur infra, & voluit Saul percutere eos zelo quasi pro filiis Israël, & Iuda. Etiam dicitur infra, virum, qui attriuit nos, & oppressit iniquè. Et in Hebræo dicitur, virum qui cogitauit destruere nos: ergo non occidit tunc illos Saul, sed alio tempore, quando autem illud fuerit, non apparet.

Quare Deus non immisit famem populo, quando Saul occidit Sacerdotes.

QVAEST. XIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo fames ista venit super populum, quia Saul occidit Gabaonitas, & non venit, quia occidit Sacerdotes: nam iam graue peccatum, vel maius fuit mors Sacerdotum, sed Gabaonitarum. Respondendum est, quod Saul multa peccata fecit, scilicet, primò non obediuit Samueli sacrificando ante aduentum eius. præc. lib. c. 13. Secundum fuit, quia non occidit, nec destruxit omnia, quæ pertinebant ad Amalechitas, cùm Deus hoc iussisset, præc. lib. cap. 15. Tertiò peccauit sæpe volendo occidere Dauid, & persequendo eum. præced. libr. c. 18. & 19. & vsque ad 27. Quartò peccauit occidendo Sacerdotes, præced. lib. capit. 22. Quintò peccauit occidendo Gabaonitas, vt patet hic. Sextò peccauit eundo ad consulendum pythonissam, præc. lib. c. 28. & primo Paralipom. 10. Nunc autem aliquis dicet, quod pro omnibus quinque iniquitatibus Deus dedit Sauli in pœnam, quod occideretur ab hostibus, & turpiter tractaretur post mortē. præced. li. c. 31. pro peccato autem Gabaonitarum data est ista pœna. Sed hoc non stat, quia mors inflicta Sauli, non fuit inflicta nisi pro inobedientia dei nolendo destruere Amalechitas, sic patet præc. li. c. 28. scilicet, faciet tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid, quia non obedisti voci Domini, nec fecisti iram furoris eius in Amalech, ideo quod pateris fecit tibi Dominus hodie. Alij dicunt, quod Deus puniuit nunc Israëlitas pro peccato contra Gabaonitas, & non pro peccato contra sacerdotes, quia sacerdotes manentes remiserunt iniuriam mortis fratrum suorum, & Gabaonitæ non, ideo Deus intulit pœnam ad vindictam Gabaonitarum, & non sacerdotum, sic tenet Ra.Sa. & Ra.Da.Kim. Sed hoc nō stat, quia dato, quod

D

E

remississent sacerdotes iniuriam, adhuc Deus non remittebat pœnam: nam quando quis offendit proximum, non solùm offendit illum, sed etiam Deum, ideo remittente proximo iniuriam offensori adhuc manet Deo, quod inferat pœnam super eum. Patet hoc, quia alias postquam homo remitteret iniuriam, Deus nunquam repeteret illam: & tamen falsum est, quia repetit, vt patet Deuter. 32. & ad Rom. 12. scilicet, mihi vindictam, & ego retribuam. ergo homine remittente, Deus vult repetere vindictam. Item aliàs sequeretur, quod si quis remitteret offensam proximo, quod ille iam non teneretur ad pœnam purgatoriam pro illo crimine, sed falsum est. Ideo dicendum, quod quamquam sacerdotes superstites remisissent iniuriam occisionis fratrum suorum, semper poterat infligi pœna à Deo pro peccato illo, licèt non posset infligi à iudice. Alij dicunt, quod non posita est fames super Israëlitas pro peccato contra sacerdotes, sed contra Gabaonitas, eo quod sacerdotes Dei iudicio perierunt: nam ipse hoc dixerat longo ante tempore, præceden. li. c. 2. de Gabaonitis autem non fuit sic. Dicendum, quod non stat hoc propter duo. Primò, quia non solum sacerdotes, sed etiam Gabaonitæ ex aliqua culpa sua perierunt: nam nullus potest malum pati, nisi mereatur, licèt ille, qui ei infert malum, potest inferre ex causa iniqua, vt declaratum est præced. lib. c. 22. alioquin tolleretur rectitudo diuinæ prouidentiæ, vt patet per Boë. de consol. lib. 4. prose. 6. Etiam non poterant Gabaonitæ mori sine Dei præordinatione, quia aliàs aliquid fieret, quod effugeret diuinam prouidentiam, & dispositionem: quod falsum est, quia etiam parui passeres non possunt mori sine Dei præordinatione, vt patet Matt. 10. scilicet, Nonne duo passeres asse veneunt? & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro, id est, vnus non moritur sine consilio Dei: à fortiori ergo, homo nō potest perire, nec quidquam saltem modicum pati nisi ex magno Dei consilio, & dispositione, immo etiam capilli non cadunt de capite sine Dei consilio: Matt. 10. c. cùm dicitur, Vestri autē capilli capitis omnes numerati sunt, nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos, id est, capilli capitis vestri quamquam sint parui valoris respectu partium corporis, & ipsi sint multi: tamen omnes numerati sunt, ad hoc, scilicet, quod nullus eorum cadat sine dei dispositione: & quia vnus passer non potest cadere in terrā sine Dei dispositione, à fortiori nec potest cadere aliquis homo, quia homo quilibet multis passeribus melior est. Gabaonitæ ergo mortui sunt ex dispositione Dei, sicut sacerdotes, & etiam pro peccatis suis, quamquam neutros eorum Saul occidit pro peccato, sed ex alia causa, scilicet, iniqua affectione: solùm autem differt, quia mors sacerdotum prænunciata est, & non mors Gabaonitarum, sed istud nihil agit ad esse mortem iustam, vel iniustam. Secundò non stat dictū istorum, quia quamquam sacerdotes mortem merentur, Saul peccauit occidendo illos, quia non occidit pro causa iusta, sed pro quodā falso crimine eis appositō, vt patet

F

præce-

A

præcedent.lib.c. 22. Ita ergo fuit peccatum in occiſione ſacerdotum, ſicut in occiſione Gabaonitarum. Dicendum ergo, quod Deus dedit hic famem pro peccato facto contra Gabaonitas, & non contra ſacerdotes: quia licèt multa ſint crimina alicuius, interdum punit eum Deus pro aliquo crimine, & non pro aliis hic. Interdum autem pro omnibus, & interdū pro nullo, ſed reſeruat pœnam futuro ſæculo: & quando punit pro vno, & non pro aliis, punit pro quo vult. Ita fuit in Saule, quia puniuit eum Deus pro peccato Amalechitarum, tradendo eum hoſtibus. præceden. li. c. 28. & puniuit pro peccato Gabaonitarum: alia autem quatuor peccata, de quibus dictum eſt, reliquit punienda in futuro ſæculo, quod autem punierit pro peccato Gabaonitarum, potius quàm pro quolibet de aliis quatuor, ſolà voluntas Dei eſt. Aliter poteſt dici, quod puniuit potius pro iſto peccato, quàm pro aliis, quia preces Gabaonitarum ſolicitabant Dominum, ſcilicet, quia quotidie orabant, vt vindicaretur ſanguis eorum. pro aliis autem peccatis non erat aliquis orans vindictā, ideo pro hoc pœnam intulit. Aliter & melius dici poteſt, quod Deus fecit hoc ad oſtendendum iuſtitiam ſuam, & quod non erat perſonarū acceptor: quia aliqui putarent Deum fauere nimis Iſraelitis, & alienigenis non: ideo voluit potius vindicare iniuriam Gabaonitarum, qui erant alienigenæ, quàm peccatum contra ſacerdotes, qui erant miniſtri ſui: nam Deus plus puniebat peccata ſacerdotum, quàm aliorum, quando ipſi peccarent: ſicut ipſe dixit: Sanctificabor in his, qui appropinquant mihi, & in conſpectu populi glorificabor, & hoc fuit quando occidit Nadab, & Abiu, qui errauerunt in miniſtrando. Leuitic. 10. Deum autem ſanctificari in appropinquantibus ſibi eſt, quod oſtendat iuſtitiam ſuam, & ſanctitatem puniendo familiares ſuos: quando autem aliquis peccabat contra ſacerdotes, Deus non tam grauiter puniebat illum, ſic fuit in ſacerdotibus iſtis, quos occidit Saul. Aliter etiam dici poteſt, quod Deus admonuerat Iſraelitas valde, vt diligerent alienigenas conuerſos ad fidem, & non nocerent eis. Exod. 22. ſcilicet, Aduenam non contriſtabis, nec affliges eum, aduenæ enim ipſi fuiſtis in terra Ægypti. Dicebat etiam Deus ſe diligere aduenas, & per hoc monebat Iſraelitas amare eos. Sic patet Deuteron. 10. ſcilicet, Dominus potens, qui perſonam non accipit, nec munera: facit iudicium pupillo, & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitum, & vos ergo amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra Ægypti: ad oſtendēdum ergo, quod amabat illos, puniuit populum pro peccato facto contra illos, & non pro morte inflicta ſacerdotibus.

Vocatis ergo Hic ponitur ſecundum, ſcilicet, pœna delicti, & diuiditur in tres partes. Primò ponitur pœnæ taxatio. Secundò taxatæ pœnæ executio, ibi, *Tulit itaque.* Tertiò occiſorum venerabilis tumulatio, ibi, *Et nunciata ſunt.* Circa primum dicitur. *Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos*, id eſt, poſtquam cognitum eſt diuino oracuło famem veniſſe propter Gabaonitas,

C

vocauit illos Dauid, vt ſatisfaceret eis pro malo inflicto, & ceſſaret fames à populo. *Porro Gabaonitæ non erant de filiis Iſrael*, id eſt, Gabaonitæ, quibus ſatisfacere debebat Dauid, non erant de ſtirpe Iſraelitarum, ſed alienigenæ conuerſi ad Iudaiſmum de ſtirpe Chananæorum. Modus autem conuerſionis eorum patet Ioſue 9. *Sed reliquiæ Amorrhæorum*, id eſt, erant de ſtirpe Amorrhæorum, qui relicti fuerant occiſis cæteris Amorrhæis: nam Iſraelitæ occiderant Chananæos quotcunque potuerūt, & de illis manſerunt Gabaonitę, quos non occiderunt Iſraelitæ propter iuramentum eis præſtitum, vt patet Ioſue 9.

Gabaonitæ quare vocati ſint de ſtirpe Amorrhæorum, quamuis eſſent de ſtirpe Heuæorum.

QVÆST. XIIII.

QVÆRITVR, quomodo vocantur Gabaonitæ reliquiæ Amorrhæorum: nam non erant de ſtirpe eorum, ſed de ſtirpe Heuæorum, vt patet Ioſue 11. ſcilicet, non fuit ciuitas, quæ ſe non traderet filiis Iſrael præter Heuęum, qui habitat in Gabaon, omnes bellando cœpit, ergo Heuæi erant Gabaonitæ. Reſpondendum, quod ſeptem populi erant in terra Chanaan, vt patet Deuteronom. 7. & Ioſue 3. ſcilicet, Chananæi, Amorrhæi, Pherezæi, Iebuſæi, Hethæi, Heuæi, Gergeſæi. Gabaonitæ autem erant de ſtirpe Heuæorū, vocantur tamen de ſtirpe Amorrhæorum, quia Amorrhęi accipiuntur dupliciter. Vno modo prout dicunt quendam populum de iſtis ſeptem, & ſic non erant Gabaonitæ Amorrhęi. Alio modo Amorrhęi dicuntur generaliter omnes populi terræ Chanaan, ſic patet Gene. 15. cùm dicitur, nondum completa ſunt peccata Amorrhæorum vſque ad præſens tempus, & tamen non intelligitur ibi ſolùm de Amorrhęis, ſed etiam de omnibus aliis. Sic etiam dicitur Iudi. 6. Ne timeatis Deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis, & tamen non ſolùm prohibebantur ibi dij vnius populi iſtorum, ſed omnium ſeptem populorum. Etiam quia Iſraëlitæ non ſolùm habitabant in terra populi Amorrhęi, ſed omnium ſeptem populorum. Ita hic accipitur Amorrhæus pro omnibus ſeptem populis, & ſic erant Gabaonitę de ſtirpe Amorrhęorum. Idem contingit in hoc nomine Chananęus, quia aliquando ſignificat omnes ſeptem populos, & aliquando vnum de illis, ſicut ſæpe dictum eſt.

D

Amorrhei pluraliter dicuntur.

Quare non dicuntur Gabaonitæ de ſtirpe Iſraelitarum.

QVÆST. XV.

QVÆRITVR vlterius, quare ponitur hic, quod Gabaonitæ non erant de ſtirpe Iſraëlitarum, ſed Amorrhæorum. Reſpondet Ra. Sal. quod dicitur hoc ad ſignificandum cauſam, quare non fuit peccatum dimiſſum, ſcilicet, quia iſti erant Chananæi, & ob hoc erant immiſericordes, & noluerunt remittere iniuriam, ſacerdotes autem, qui erant de ſtirpe Iſraelitarum, remiſerunt iniuriam ſuam, ideo non fuit pœna inflicta pro peccato contra ſacerdotes, ſed contra Gabaonitas. Nicolaus autem ponit aliam cauſam, ſcilicet, quod dicitur hoc ad ſignificādum, quare iſti Gabaonitæ dimiſſi ſunt occiſis cæteris Amorrhęis. Sed dicendum magis videtur, quod ponitur hoc tanquam quoddam præſuppoſitum ad notificandum id, de quo fit ſermo. Nam iſte modus eſt generalis tam in diſciplinis, quàm in hiſtoriis: nam in qualibet diſciplinarum præſupponitur de ſubiecto eius aliquid, ſcilicet, an ſit, & quid ſit, vt patet primo Poſterio. In hiſtoriis autem quandocunque de aliquo viro, vel de aliqua vrbe debent aliqua geſta enarrari: notificatur primò, de qua progenie ille vir ſit, vel ſaltem de qua regione, vt ſciatur quis eſt ille, de quo hiſtoria agit. De vrbe quoque ſi aliquid enarretur, notificatur prius, de qua parte orbis illa ſit. Ita hic, cùm ſermo eſſet de Gabaonitis, prętermittitur, quæ gens iſta eſſet, vt non ſit ignotum de ſubiecto quid ſit. *Filij quippe Iſrael iurauerant eis*, ſcilicet, quod non occiderent eos: nam aliàs cùm iſti eſſent Chananæi, occidendi erant, & quia iſti deceperunt Iſraelitas dicentes ſe non eſſe de Chananæis, voluerunt eos poſtea occidere comperta veritate, ſed propter iuramentum timuerunt, & fecerunt eos ſeruos ſanctuarij ad ſcindenda ligna, & aquas comportandas. Ioſue 9. iuramentum autem factum ibi ab Iſraelitis, & poſtea confirmatum veritate comperta, obligauit eos, & omnes poſteros, ideo Saul occidendo illos peccauit. *Ne perimerent eos*, ſcilicet, hoc eſt, quod iurauerunt. Hoc non habetur in Hebræo, nec in libris correctis, ſed additum eſt per modum Glo. & textui inſertum eſt imperitia librariorum, ſed ſolùm habetur, quod iurauerunt eis. *Et voluit Saul percutere eos, quaſi zelo pro filiis Iſrael, & Iuda*, id eſt, Saul voluit occidere Gabaonitas, ſignificando ſe zelare pro filiis Iſrael, & Iuda: & propter hoc conſenſit populus Sauli, vel ſaltem non repugnauit quod occideret Gabaonitas.

E

F

Quare Saul occidit Gabaonitas.

QVÆST. XVI.

QVÆRITVR, quis zelus fuit iſte, pro quo occidit eos. Aliqui dicunt, quod Saul deſiderabat habere vrbes, in quibus morabantur Gabaonitæ, & ad hoc finxit quandam cauſam, ex qua videretur proſequi vtilitatem Iſraelitarum, vt permitteretur occidere Gabaonitas. Pro quo ſciendum, quod Gabaonitę habebant quatuor ciuitates notabiles, ſcilicet, Gabaon, Caphira, Beroth, & Cariathiarim, vt patet Ioſue 9. de iſtis autem ciuitatibus creditur vt communiter, quod relictæ fuerint ad habitandum ipſis Gabaonitis, Saul autem voluit habere illas pro Iſraelitis, maximè, quia in tribu ſua, ſcilicet, in

ſorte

A

ſorte Beniamin erant tres illarum,ſcilicat, Gabaon , Caphira, Beroth. Ioſue 18. Ad hoc ergo finxit cauſam dicens,quod non erat bonum,quod Gabaonitæ,qui erant extranei,miniſtrarẽt in ſanctuario , ſed melius erat quod Iſraëlitæ miniſtrarent , & ad hoc quod occiderentur illi, & ſic oſtendebat Saul ſe habere iſtum zelum;ſed non habebat,quia ſolùm deſiderabat poſſeſſiones eorum. Sed iſta poſitio non ſtat , primò , quia innititur falſo,ſcilicet,quia præſupponit,quod Gabaonitæ poſſidebant iſtas quatuor vrbes , ſed falſum eſt , quia ſi ipſi poſſediſſent,non fuiſſent diuiſæ per tribus,fuerunt tamen diuiſæ,quia tres illarum ceciderunt in ſorte Beniamin,& vna,ſcilicet, Cariathiarim fuit in ſorte Iudæ.Ioſue 15. & 18. Item quia Iſraëlitæ nominantur ab his vrbibus,ſicut ſupr. 4.c.illi, qui occiderunt Isboſeth vocantur Berothitæ,id eſt,de vrbe Beroth. Sic etiam Cariathiarim data eſt aliis filiis Iuda, ſic patet præced.libr.c.7. cùm dicitur,quod venerunt viri Cariathiarim,& tulerunt Arcam, poſueruntque eam in domo Aminadab , & iſte erat Leuita: ergo non moueretur Saul contra Gabaonitas , vt caperet vrbes eorum.Item non ſtat,quia dato , quod poſſiderent Gabaonitæ vrbes illas, non exprimeret Saul talem cauſam , ſcilicet,vt miniſtrarent filij Iſraël , & Iuda in miniſterio Gabaonitarum . Nam ſi fuiſſet iſtud miniſterium alicuius honoris , & reddituum, potuiſſent illud deſiderare Iſraëlitæ , ſed erat miniſterium abiectum,& laborioſum, quia non erat in aliqua re ſanctuarij,ſed ſolùm portare aquas,& ligna pro ſanctuario: & iſtud fuerat ſibi impoſitum in grauiſſimam ſeruitutem , vt patet Ioſue 9. ſcilicet , Cur nos decipere voluiſtis , vt diceretis: procul valde habitamus à vobis,cùm in medio noſtri ſitis: itaque ſub maledictione eritis , & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens , aquaſque comportans . Non ergo acciperent Iſraëlitæ id,quod erat poſitum in maledictionem. Item ſi Iſraëlitæ ex hac cauſa permiſiſſent occidi Gabaonitas , accepiſſent immediatè officium illorum, ſed nunquam acceperunt: ergo non expreſſit Saul iſtum zelum.Item non ſtat,quia licèt Iſraëlitæ vellent accipere officium Gabaonitarum , non occiderẽt eos,quia poterant non occidendo illos tollere officium , permittendo eis viuere in terra,ſicut viuebant alij conuerſi ad Iudaiſmum de Gentibus.Alij dicunt,quod Saul mouebatur deſiderio capiendi ciuitates Gabaonitarum , & dixit omnibus Iſraëlitis,quod non erat bonum Gabaonitas , qui erant extranei,habere ciuitates,ſed quod ipſi acciperent illas , & occiderent Gabaonitas,quia Ioſue , & alij de populo non potuerunt dimittere Gabaonitas viuere cùm eſſet contra legem : & tunc dicitur,quod egit hoc quaſi zelo pro filiis Iſraël,& Iuda , quia in fauorem illorum volebat accipere aliis ciuitates , & tradere illis,& iſta eſt poſitio Nicolai.Sed iſta peccat quamquam non tantum ſicut præcedens:nam præſupponit , quod Gabaonitæ poſſidebant ciuitates,& tamen falſum eſt,vt probatum eſt ſupra.Dicendum ergo aliter, ſcilicet, quod Saul motus eſt quodam zelo pro filiis Iuda , & Ieruſalem , ſcilicet , tanquam ſupplens id,quod illi omiſerant:putabat enim Saul,quod Iſraëlitæ non potuerant dimittere viuentes Gabaonitas:& quod Ioſue,& omnes principes populi,qui erant tempore illo, peccauerunt,& omnes , qui poſtea permittebant Gabaonitas viuere,peccabant; ideo vt ipſe excuſaret tam filios Iſraël quàm Iuda à peccato , quaſi motus zelo illorum voluit occidere Gabaonitas:& hoc modo non ſtat aliquod inconueniens, quod ſequebatur ad alias poſitiones , & dicitur hic quaſi zelo , quia quamquam hic verè eſſet zelus , tamen non erat bonus . Peccabat enim Saul occidendo Gabaonitas, quia illi non manebant contra legem Dei viuentes , ſed ex conſenſu eius : quia credendum eſt quod quamquam à principio Ioſue , & Iſraëlitæ decepti fuerint à Gabaonitis, quod poſtea cognita veritate conſuluerint Deum ſuper hoc,& ipſe permiſerit manere illos. Potiſſimè quia applicati fuerant ei in miniſtros,& conuerſi ad Iudaiſmum.Item non mouebatur recto iudicio Saul,credens quod Gabaonitę iniuſtè manerent viuentes,quia tunc ſequeretur , quod non potuiſſet contra aliquos diſpenſari de Chananæis, vt viuerent, quia ſi Ioſue cum toto populo non poterat diſpenſare cum Gabaonitis , quia erant Chananæi : ita nec potuiſſet diſpenſare cum Raab,& cognatione eius, quod manerent,tamen iſti manſerunt in medio Iſrael de Chananęis, vt patet Ioſue 6.ergo etiam debebat Saul occidere omnes deſcẽdentes de Raab , & cognatione ſua, quia illa erat de Chananæis,ergo non iuſtè motus eſt,& ſic Deus puniuit illum.

Lyranus reiicitur.

B

C

Saul quare non occidit omnes Gabaonitas.

D

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR vlterius, cùm Saul ex prædicta cauſa voluit occidere Gabaonitas , & occiderit multos eorum , quomodo non occidit omnes,quia ſi lex non erat impleta,viuentibus illis, quocumque eorum manente fieret contra legem, quia Deut.20. dicitur , quod de ciuitatibus , quæ pertinebant ad Iſraelitas,ſcilicet,quę fuerant Chananęorum,nullum omnino permitterent viuere,ſed omnes occiderent in ore gladij. Reſpondendum , quod Saul incepit occidere Gabaonitas cũ deſiderio nullum eorum dimittendi , ſed poſtea fortè conſcientia remordit eum,& dimiſit aliquos viuere : ſic enim fuit de Dauid , qui iuſſit computari totum populum , ſed poſtea percuſſit Dauid cor ſuum,cùm iuſſiſſet numerari populum,& reuocauit mandatum , manſeruntque multi de populo non numerati,vt colligitur infra vlt.c. & primo Paralip.27. Vel aliter poteſt dici , quod populus conſenſerat à principio Sauli, quod occideret Gabaonitas , poſtea autem videns malum eſſe , interdixit eorum mortem , & ſic prohibitus eſt Saul finire quod volebat. *Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas.quid faciam vobis?* id eſt,in quo vultis, vt vobis ſatisfaciam pro malo vobis inflicto? *Et quod erit veſtri piaculum?* id eſt,quæ erit ſatisfactio veſtra ? Piaculum enim aliquando ſignificat peccatum , & aliquando remedium,vel ablutionem, aut ſatisfactionem . In Hebræo dicitur. *In quo parcetur mihi?* id eſt,quid erit , quod ego poſſim facere pro vobis, in quo mihi parcatur, id eſt , mihi , & populo meo,ſcilicet,vt auferatur fames. *Vt benedicatis hæreditati Domini,* id eſt,vt oretis pro filiis Iſrael,quia nunc Gabaonitæ petebant quotidie mala contra Iſrael , eo quod iniuria eorum manebat multa, & Deus exaudiebat eos : At ſi etiam nunc orarent pro Iſraelitis tanquam recepta ſatisfactione , Deus exauditet eos auferendo pœnam ab Iſrael. Vel dicitur , vt benedicatis hæreditati Domini,id eſt,vt dicatis bonum de filiis Iſrael , quia ante hoc maledicebant eis , eo quod nolebant prouidere eis de remedio. *Dixerúntque ei Gabaonitæ,non eſt nobis ſuper argento,& auro quæſtio,* id eſt,non petimus , vt detur nobis aurum , & argentum,ſed ſolùm quod fiat vltio in domo Saulis.In quo prętupponendum,quod Dauid videns Gabaonitas eſſe pauperes, & & abiectos , putauit quod iniuriam ſuam remitterent pro aliquo pretio,ideo prius obtulit eis pretium,vt remitterent , ipſi autem dixerunt,non eſt nobis quæſtio ſuper auro,& argento. Dicit Rab.Sa.quod Dauid primò petiuit ab omnibus Gabaonitis,vt remitterent iniuriam pro pretio,& noluerunt:deinde Dauid putans , quod omnes ſimul erubeſcerent pro pecunia remittere iniuriam , petiuit à quolibet ſingulariter , & etiam noluerunt.Hoc probat,quia in Hebræo dicitur:Non eſt mihi quæſtio ſuper argento , id eſt , omnes ſimul dixerunt Dauid: non eſt nobis quæſtio ſuper argento,& quilibet illorum dixit, non eſt mihi quæſtio ſuper argento, quando ſingulariter à Dauid interrogabantur.

E

F

Vnde prouenit tanta Gabaonitarum audacia.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR, cùm Gabaonitę ante hoc non auderent proponere querimoniam ſuam timore Iſraelitarum, quomodo nunc tam audaces erant, vt oblato ſibi argento , & auro à rege nollent remittere , ſed peterent vindictam in ſanguine. Reſpondendum, quod ante hoc Gabaonitæ videbant ſe à Deo neglectos,quia manifeſtè pro illis nihil agebat , & ab Iſraelitis abiectos , quia non curabant ſatisfacere eis de illata iniuria,ſed potius incutiebant eis timorem , ne peterent ſatisfactionem , ideo nullum habentes fauorem , tacebant: nunc autem Deus oſtenderat eis magnum fauorem , quia pro illis totus populus percuſſus fuerat fame tribus annis , & rex coactus fuerat rogare eos , ideo confiſi quod Deus non auferret famem quouſque ſatisfieret eis,noluerunt remittere iniuriam pro pretio,ſed voluerunt accipere plenam ſatisfactionem. *Sed contra Saul,& contra domum eius,* id eſt , ſolùm eſt nobis quæſtio contra Saulem,& contra domum eius,ſcilicet, iſti ſunt hoſtes noſtri , quia iſti percuſſerunt nos , ideo in his volumus ſolùm

vindictam. *Nec volumus, vt interficiatur homo de Israel*, id est, nolumus, quod aliquis occidatur de toto Israël, sed solùm illi, qui sunt de domo Saulis. Hoc dixerunt Gabaonitæ, quia putaret Dauid, quod cùm fortè populus consensisset Sauli occidenti Gabaonitas: quod etiam vellent de reliquo populo multos occidi, & hoc esset valde graue Dauid, & fortè non concederet: maximè, quia ista causa contingeret aliquos de tribu Iuda, & cognatione Dauid: ideo vt Dauid non recusaret exhibere complementum iustitiæ, dixerunt: nolumus, vt interficiatur homo de Israël. *Ad quos rex ait, quid ergo vultis vt faciam vobis?* Iam Dauid nouerat, quod volebant vindictam in sanguine domus Saulis, sed nesciebat quomodo, scilicet, an vellent vnum vel omnes, vel quosdam de domo Saulis occidi, ideo quæsiuit quid vultis vt faciam vobis? id est, quantam vltionem vultis, & qualiter. *Qui dixerunt regi, virum, qui attriuit nos, & oppressit iniquè ita delere debemus*, id est, volumus delere penitus virum illũ, qui nos attriuit, & oppressit iniquè, scilicet, nullam habuit causam occidendi nos, & tamen occidit plurimos. Dicebantur autem delere eum, id est, cognationem suam: nam iam nõ manebat Saul: sed occidendo omnes de cognatione sua dicebantur eum delere, id est, memoriam eius. *Vt nec vnus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israel*, id est, non debemus facere aliquam leuem punitionem, sed tantum debemus eum delere, quod in toto Israel non maneat aliquis de stirpe sua. In Hebræo habetur. *Virum qui attriuit nos, & putauit destruere ne essemus in toto termino Israel*. Litera nostra supplet istam, scilicet, debemus delere virum, qui attriuit nos in tantum, quod non relinquamus aliquem de stirpe eius in toto Israël, sed litera Hebraica magis sonat, quod Saul voluit delere Gabaonitas, ita vt non maneret aliquis eorum in Israël.

An esset pœna Sauli occidere posteros suos.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR, quomodo Gabaonitæ putabant sibi satisfieri occidendo filios Saulis, cùm ipse Saul intulisset hoc damnum, & quomodo erat hoc pœna Saulis, vel dicebatur deleri occidendo posteros eius. DICĒDUM ad secundum, quod secundùm rem non erat aliqua pœna ipsi Sauli occidendo posteros eius, quia vt Arist. determinat primo Ethicor. capit. pronepotum autem fortunas, bona vel mala pronepotum, & amicorum parum conferunt, vel nocent morientibus: nam nõ possunt ex hoc effici fœlices, si in infelicitate mortui sunt, nec rursus redduntur infelices si beatè vixerunt, sed solùm conferunt ista quantum ad opinionem viuentium, quia viuentes existimant mortuos beatiores esse cùm posteri eorum fœlices sunt: & è contrario, illos quodammodo minus beatos, vel calamitosos putant cùm in aduersitates magnas posteri eorum inciderint. Ita ergo si nunc posteri Saulis occiderentur, putaretur infœliciissimum esse Saul. Item ipsemet Saul putallet se miserrimum dum viueret, si cognouisset posteritatem suam delendam fore, nec erat aliquid, quod magis ipse horreret, vnde hoc solùm petiuit à Dauid, scilicet, quod iuraret ei, ne deleret semen ipsius post eum. præceden. lib. c. 24. & hoc erat, quia maximum quod inter Iudæos desiderabatur, erat, quod nomen defunctorum maneret in stirpe sua, cùm autem tollebatur progenies, peribat nomen. Vnde dixit Saul ibidem, neque auferas nomen meum de domo patris mei, scilicet, destruendo totam progeniem meam. Pœna ergo in hoc inferebatur Sauli. Ad primum dicendum, quod Gabaonitæ putabant se recipere satisfactionem conuenientem occidendo posteros Saulis. Primò, quia fortè aliqui de illis, qui nunc supererant de domo Saulis, fuerant in occisione Gabaonitarum, & sic directè recipiebant vltionem de illis. Secundò, quia cùm non possent Gabaonitę habere vindictam directam, scilicet, occidendo illum, qui occiderat eos, volebant habere qualemcumque possent: non erat autem modus magis conueniens ad vindictam quàm iste, quia filij censentur eadem persona cum patre, & viuentibus illis censetur viuere pater. Eccl. 30. Mortuus est, & non est mortuus pater eius, reliquit enim filium similem sibi. E contrario ergo cùm occidantur filij, censetur occidi pater, & sic occidendo posteros Saulis, videbatur Gabaonitis, quod occiderent Saulem. Item dato, quod realiter non esset pœna Sauli quod occiderentur filij eius, quia non sentiebat illam: tamen quia homines existimant istam vt pœnam, infertur interdum à lege, & putant homines esse vindictam, sic enim se occidentibus fiunt vituperationes secundũ leges quorundam populorum, scilicet, quia relinquuntur insepulti, & trahuntur per terram, atque fiunt aliæ inhonorationes, & istę vocantur pœnæ secundùm Aristo. 5. Ethic. vbi ponitur iste casus. Ita igitur hic putabatur esse pœna Saulis, quod occiderentur filij eius.

Cur Gabaonitæ putabant se recipere satisfactionẽ occidẽdo posteros Saul.

An Gabaonitæ contentati sunt vt eis darentur 7. viri de stirpe Saulis vt complacerent Dauid.

QVÆST. XX.

QVÆRETVR vlterius, quomodo Gabaonitę petiuerunt hic, quod tota cognatio Saulis deleretur, ita vt nec vnus remaneret in toto Israel, & postea dixerunt, quod darentur eis septem viri soli de stirpe Saulis. Respondendum, quod Gabaonitæ noluerunt occidere totam cognationem Saulis, sicut ipse voluit delere omnes Gabaonitas: voluerunt tamen complacere Dauid in omnibus: nam sicut supra dixerunt, nec volumus, vt occidatur vir de Israël: & hoc vt non mouerent Dauid contra se: ita nunc voluerunt eum habere placatum: & quia si debuissent occidere totam cognationem Saulis, occidissent quoque Miphiboseth filium Ionathæ, & Micham nepotem eius, quos Dauid diligebat, orauit Dauid ne peterent Gabaonitæ omnes occidi, ideo tunc petierunt septem solùm, vt non includeretur in eis Miphibosęth, vel Micha filius eius. *Dentur nobis septem viri de filiis eius*, id est, dentur in potestate nostra septem viri de filiis, id est, de posteris eius, quia solùm duo istorum erant filij Saulis, vt patet infra.

Quare petierunt septem, & non plus.

QVÆST. XXI.

QVÆRETVR, quare Gabaonitæ petiuerunt septem de filiis Saulis, nec plures, nec pauciores. Respondet Rab. Sa. quod petiuerunt septem, quia Saul occiderat septem de Gabaonitis, scilicet, duos scindentes ligna, & duos portantes aquas, & vnum capellanum, & vnum seruitorem, & vnum relatorem, & voluerunt habere totidem de filiis Saul. Sed non stat, quia in litera dicitur, virum qui attriuit nos, & oppressit iniquè, sed atterere & opprimere significant quasi totalem destructionem. Item quia aliàs erubuissent Gabaonitæ, quod pro septem hominibus seruilis conditionis occideretur tota regalis posteritas. Item quia supra dicitur, quod Saul voluit percutere Gabaonitas quasi zelo pro filiis Israël: hoc autem significat, quod voluit Saul occidere omnes Gabaonitas: cùm ergo inceperit occidere illos, non occideret septem solùm. Itẽ Rab. Sal. interdum ad excusandos Israëlitas solet dicere similia: nam Num. 21. dicitur, quod expugnauerunt Chananęi cõtra Israëlitas, & existentes victores ceperunt prędam de Israël, & tamen dicit Rab. Salo. quod solùm acceperunt vnam ancillam: sed iste manifestus fauor est & contra literam, quia non dicerentur Chananæi victores, si solùm præualuissent in terra quod possent accipere vnam solam ancillam: quia si verè præualerent, conuerterent Israëlitas in fugam, & caperent magnã prædam, ita hic dixit septem mortuos esse solùm, cùm multi mortui fuissent. Sed dicendum, quod petierunt Gabaonitæ istos septem, quia non etant plures in tota cognatione Saulis, exceptis Miphibosęth, & Micha filio eius. Non petierunt etiam pauciores, quia voluerant ipsi occidere omnes de cognatione Saulis, nisi obstitisset Dauid, & quia ipse non intendebat nisi pro Miphibosęth, & filio eius, reliquos petierunt occidi. *Vt crucifigamus eos Domino*, id est, crucifigamus coram Domino. Sic dicitur infra, crucifixerunt illos in monte coram Domino, vel dicitur, quod crucifixerunt illos Domino, id est, ad placandum Dominum, scilicet, quia sicut Deus iratus fuerat, quando Saul occidit Gabaonitas, ita placaretur quando occiderentur filij Saulis. Vel dicitur crucifixerunt illos Domino, id est, ad honorem Domini: quia quando executio iustitiæ fit propter legem Dei in delinquentibus, Deus honoratur nimis in hoc, & sic dicitur Deuter. 13. consumes omnia DOmino Deo tuo, id est, cremabis omnia, quæ fuerint in vrbe

A idololatrarum ad honorem Dei. *In Gabaath Saul quondam electi Domini*, id est, occidemus eos in Gabaath, quę erat ciuitas Saulis, qui fuit quondam electus Domini, id est, electus à Deo in regem, sed iam non erat electus, quia reprobata fuerat tota progenies eius, & electus fuit Dauid, præceden. lib. cap. 15. & 28. In Hebręo non habetur quondam, sed solùm electi domini. Litera autem nostra posuit quondam, quia iam non erat Saul electus à Deo, sed in perpetuum reprobatus. Dicit Rab. Salo. quod quando Gabaonitæ dicebant, crucifigamus eos in Gabaath Saulis: audita est quædam vox dicens: electus Domini, ideſt, Saul fuit electus a Deo, & dicit, quod ista vox venit de cęlo: sed ista ridicula sunt, quia tunc istud non cohæreret priori sententiæ: sed esset per se distinctum. *Et ait rex: Ego dabo.* Consensit Dauid dare septem viros, quos petebant Gabaonitæ, eo quod in eis non includebatur Miphiboseth.

An Dauid rectè permiserit occidi filios pro patre.

QVAEST. XXII.

QVÆRETVR, quomodo Dauid permisit, quod occiderentur filij Saulis, & posteri pro illo. Nam lex vetuit occidi patres pro filiis, & filios pro patribus. Deuter. 24. Respondet Ra. Iohanam, quod melius est, quod rumpatur vna lectio
B de lege, vt compleatur iustitia, & honoretur Deus in publico, quàm non rupta lege Deus non honoretur: pertinebat autem ad honorem Dei, quod occiderentur isti posteri Saulis, ideo licèt esset contra legem, decuit, quod occiderentur. Sed istud est nimis inconueniens, quia non decet legem Dei in aliquo rumpi, immo nunquam magis Deus contemnitur, quàm cùm lex eius violatur. Alij autem dicunt, quod occisi sunt isti non pro peccato Saulis, sed pro peccato suo, quia isti paruuli existentes occiderunt sacerdotes Nobe, & Gabaonitas cum Doëg Idumæo, hoc tenet Gloss. ordinar. & Historia scholast. & Andr. & Ra. Sa. Sed non stat, quia quando occisi sunt sacerdotes Nobe, isti fortè nondum erant nati: saltem quinque filij Merob, qui occisi fuerunt, vel si nati erant, aliqui illorum essent valde paruuli. Quod patet, quia Saul promisit dare filiam suam Merob Dauid, & cùm veniret tempus quo tradi debebat, tradita est alteri, & tunc dedit Saul filiam suam Michol ipsi Dauid, præcedent. lib. cap. 18. Paulo tamen post hoc Dauid fugiens à Saule venit in Nobe, & tunc occisi sunt sacerdotes. præcedent. lib. cap. 20. Et istud fuit modicum tempus, scilicet, ex quo Dauid accepit Michol, & non data est ei Merob, vt patet continuando processum ex cap. 18. vsque ad 22. in quo modicum tempus est, & tamen in isto oportebat, quod Merob tradita Adrieli gigneret ei istos quinque filios, & illi efficerentur 15. vel 20. annorum ad occidendum sacerdotes Nobe, & Gabaonitas: sed nequaquam potest poni tantum tempus in-
C termedium, ergo non potuerunt isti esse in morte sacerdotum Nobe, & Gabaonitarum. Item patet efficacius, quod Dauid anno, quo factus est rex, erat triginta annorum, supra 5. capitùl. si tamen postquam ipse cœpit in vxorem Michol non data Merob geniti fuissent isti quinque filij Merob, & peruenirent ad annum 15. vel 20. vsquequo occiderent Sacerdotes, & Gabaonitas, oporteret quod in anno quo Dauid pugnauit contra Goliath, esset solum 13. vel 14. ann. quod patet tollendo saltem 15. ann. quos deberent habere isti pueri, vel saltem primus eorum vsquequo possent occidere Gabaonitas, & Sacerdotes, & tempus, quod fuit post mortem istorum vsque ad vnctionem Dauid in regem, & tempus quod fuit à bello Dauid cum Goliath vsquequo non data est ei Merob, & tradita est ei Michol, & sic manebunt 13. vel 14. anni solùm de ætate Dauid quando pugnaret cum Goliath. Sed hoc falsum est, quia in tali ætate ipse non haberet vires, nec animositatem ad pugnandum, nec Saul permitteret eum pugnare. Sed aliquis dicet, quod Dauid habebat vires supernaturaliter, & quamquam esset puer, poterat pugnare. Sed non stat, quia Saul non cognosceret istud, & non permitteret eum pugnare. Item quod fortius est, dato quod haberet vires supernaturaliter: tamen adhuc corpore paruo, & delicato esset, scilicet, in 13. vel 14. ann. & sic non indueretur armamentis virilibus, & tamen indutus est lorica, & omnibus aliis armis Saulis tentans si armatus posset incedere: ergo videtur, quod tunc vir erat, cùm arma Saulis ei coaptarẽtur. Item Dauid ante hoc aliquanto tempore vocabatur vir, vt patet præcedent. libr. cap. 16. cùm dixit quidam de seruis Saulis: Ecce vidi filium Isai fortissimum robore, & virum bellicosum, & loquebatur de Dauid: ergo vir erat. Item patet hoc: quia non solùm non esset Dauid vltra 15. ann. immo non esset vltra 10. quia supra inductum est, quod primus filius Merob ad hoc, quod esset annorum saltem 15. vt posset occidere Sacerdotes, & Gabaonitas, Dauid esset annorum 15. ad plus, quando pugnauit cum Goliath, & tamen non solùm primus de filiis Merob, dicitur occidisse Gabaonitas, & Sacerdotes, sed etiã omnes, ideo oportebat, vt minimus eorum esset annorum 15. & tamen ipsa genuit. 5. succesſiuè in 5. annis, ideo quando minor eorum esset annorum 15. maior esset annorum 20. sed pro maiori, vt esset annorum 15. ad occidendam Sacerdotes, requirebatur Dauid esse annorum 15. quando pugnauit cum Goliath, vt supra inductum est: ergo vt minimus esset ann. oportebat Dauid esse 10. ann. quando pugnauit cum Goliath: sed istud ridiculum est. Dicendum igitur, quod impossibile fuit, quod omnes isti septem viri, saltem quinq; filij Merob fuissent in morte sacerdotum, & Gabaonitarum, sed magis credendum est, quod fortè erat nullus eorum natus, sed quod nati sunt iam regnante Dauid. Dicendum igitur, quod isti occisi sunt, non pro peccato suo, sed pro peccato Saulis, & tamen non fuit contra legem Deutero. 24. scilicet, Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus: quia illud intelligitur in iudicio humano, scilicet, quod iudex nunquam posset ferre sententiam contra patrem pro peccato filij, nec è conuerso. In iudicio tamen Dei secus est, quia Deus potest occidere patrem pro peccato filij, & è conuerso filium pro peccato patris, quia ipsi omnes subiecti sunt. Hic tamen erat iudicium Dei, quia ipse iussit fieri vindictam, sicut postulabant Gabaonitæ, ideo iudicio suo occidebantur isti viri, & non iudicio hominum. Vnde si Gabaonitæ petiuissent à Dauid, quod occideret istos septem viros de stirpe Saul pro peccato eius inconsulto Deo, non debebat aliquem occidere. Sed obiicietur, quod adhuc iudicio Dei non occidentur filij pro patribus, vel è conuerso, vt patet Ezech. 18. vbi agitur de iudicio Dei, id est, de pœna, vel morte illata hominibus à Deo pro peccato, & tamen dicitur, quod non morietur filius pro patre, nec è contra. Respondeti potest dupliciter, primo modo, quod illud intelligitur, quando homo peccat soli Deo, vel principaliter ei, & tamen quando peccat proximo, Deus facit interdum quod occidantur filij pro patribus, quia non potest proximus in quem peccatum est aliter satisfactionem suscipere, & hoc intelligo de filiis magnis: nam de paruulis non erat dubium, quin quocumque modo possint occidi pro peccato patris iudicio Dei, vt patet de filiis Acham: qui lapidati sunt cum eo pro peccato ipsius, vt patet Iosue 7. de quo ibi declaratum est: isti tamen erant viri, ideo oportet poni specialem solutionem pro his. Aliter potest dici, quod isti 7. viri occisi sunt pro peccato suo, non quidem pro occisione Gabaonitarum, vel Sacerdotum, quia in illa non peccauerant, sed pro aliquo alio peccato suo, & tamẽ Deus voluit, quod viderentur occidi pro peccato Saulis, & permisit eos occidi à Gabaonitis, qui solùm occiderunt eos pro peccato Saulis: Deus tamen non permittebat eos occidi pro hoc peccato, sed pro aliquo alio, nam si nullum aliud egissent, non permisisset Deus eos occidi. Et fuit hic sicut supra dictum est de fame inflicta populo, quia illa non fuit pro peccato Saulis, sed pro alio peccato populi, voluit tamen Deus, quod illa principaliter proficeret ad ostendendũ peccatũ Saulis: ita hic ista mors non fuit à Deo permissa pro peccatis Saulis, voluit tamen Deus, quod proficeret principaliter ad significandum pœnam peccati Saulis, & ob hoc tunc permisit istos iuuenes occidi, quãdo agebatur de vindicta peccati Saulis, & ab illis occisi sunt, qui pro peccato Saulis pœnam exigebant. Et verum est, quod isti puniti sunt pro peccato Saulis, & tamen principaliter mortui sunt pro peccato suo: quod patet, quia isti considerantur dupliciter, scilicet, vel inquantum erãt quædam personæ singulares, vel inquantum erant filij Saulis. Primo modo erat pœna ipsis, & occidebantur pro peccato suo. Secundo modo mors sua erat pœna Saulis, & occidebatur pro peccato Saulis.

D E F

Isti viri quomodo fuerunt suspensi in Gabaath.

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo isti viri suspensi sunt in Gabaath, & cur Gabaonitæ specialiter petierunt illos ad suspendendum ibi. Responderi potest, quod fortè hoc fuit, quia isti iuuenes morabantur in Gabaath, quæ erat ciuitas patris sui, & ob hoc ibi suspensi sunt. Vel aliter potest dici, quod nunc puniebatur peccatum Saulis, & quia ipse fuit de vrbe Gabaath, voluerunt ibi punire delictum eius, & hoc videtur innuere litera, cùm ait, vt crucifigamus eos in Gabaath Saulis quondam electi Domini, id est, in Gabaath, quæ olim fuit ciuitas Saulis. Aliter potest dici, quod fortè Saul occidit Gabaonitas in vrbe Gabaath, ideo secundùm modum iuris in loco delicti inflicta est pœna. Quod autem ibi occidisset illos, satis est verisimile, quia ibi occidit Sacerdotes: nam fecit eos vocari de vrbe Nobe in Gabaath, vbi ipse manebat, & ibi occidit illos, præceden. lib. cap. 22. *Pepercitque rex Miphiboseth filio Ionathæ filij Saul*, id est, quamquam esset Miphiboseth de stirpe Saulis, non permisit eum Dauid occidi, sed tradidit ad occidendum alios viros, qui erant de stirpe Saulis. *Propter iusiurandum Domini quod fuerat inter Dauid, & inter Ionatham filium Saul*, id est, hoc fecit propter iuramentum, & pactum factum inter Ionatham & Dauid: nam promisit Dauid facere misericordiam cum semine Ionathæ. præcedent. lib. cap. 20. alioquin non curasset Dauid plus de Ionatha, vel de filio eius Miphiboseth, quàm de filiis Saul, & filiæ suæ Merob.

Micha filius Miphiboseth, an fuerit suspensus.

QVÆST. XXIIII.

QVÆRETVR, quomodo dicitur, quod pepercit Miphiboseth, in quo innuitur, quod ei soli pepercit. Sed contra, quia etiam filio eius Micha parcere debebat, & pepercit. Aliquis respondebit, quod non, sed quod solùm liberauit Miphiboseth. Sed hoc non stat propter duo, primò, quia hic dicitur, quod occisi fuerunt soli septem, & nominantur cuius filij fuerint, scilicet, duo eorum filij Saulis, & Resphæ concubinæ eius, & quinque filij Merob filiæ Saulis, sed inter istos non potest intelligi Micha filius Miphiboseth, quia nec erat filius Resphæ, nec Merob. Secundò patet, quia dicitur hic, quod Dauid pepercit Miphiboseth propter iusiurandum, sed propter istud iuramentum non magis tenebatur parcere Miphiboseth, quàm Michæ filio eius, cùm iurauisset Dauid Ionathæ non nocere semini eius, ideo cùm Micha esset de semine Ionathæ, tenebatur seruare misericordiam illi, ergo non occideret illum. Respondendum, quod non occidit Micham, & tamen non nominauit eum scriptura liberatum esse, quia nō erat opus propter duo. Primò, quia erat filius Miphiboseth, & cùm pater & filius censeantur eadem persona, dicto quod liberauerit Dauid Miphiboseth à morte, intelligitur, quod etiam liberaret Micham filium suum. Secundò, quia hic exprimitur causa liberationis Miphiboseth, scilicet, propter iuramentum Ionathæ, & Dauid. sed ista causa erat communis Miphiboseth, & filiis eius, ideo expresso vno non oportebat exprimi alterum.

Miphiboseth quomodo fuit liberatus à Dauid.

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur quod Dauid liberauit Miphiboseth: nam non videtur, quod erat in potestate eius liberare eum: sed si petiuissent illum Gabaonitę, tenebatur illis dare eum. Respondet Ra.Sa. quod liberauit eum Dauid orando pro ipso, ne caperetur coram arca, quia omnes posteri Saulis transibant coram arca, & qui cadebant coram ea, tenebantur ad occisionem, qui verò transibant, liberè non occidebantur: Miphiboseth autem transiuit liber coram arca precibus Dauid, ideo dicitur, quod pepercit ei. Et habet istud Ra.Sa. ex quadam similitudine comprehendendi delictum ad illud, quod factum est tempore Iosue propter Acham, quia totus Israël stetit coram arca, & ponebantur sortes super tribus, familias, domos, & viros, quousque nouissimè venit sors super Acham, vt patet Iosue 7. sic etiam fuit ad inueniendum peccatum Ionathæ filij Saulis positis sortibus super totum populum coram arca, de quo præceden. lib. cap. 14. Sed non potest hoc stare, quia ibi ponebantur sortes ad comprehendendum delinquentem, quia erat persona incerta, nunc autem certum erat, qui puniendi essent, cùm petiuissent Gabaonitæ omnes posteros Saulis. Deinde orante Dauid petiuerunt solùm septem, vt non includeretur Miphiboseth in eis, vt supra dictum est. Item non stat, quia dicitur, quod pepercit Dauid ipsi Miphiboseth, sed parcere significat quandam clementiam in habente potestatem puniendi, & non significat orare. Alij dicunt, quod Miphiboseth non fuit occisus nunc, eo quod compertum est ipsum non peccasse in occisione Gabaonitarum, & Sacerdotum, & hoc verum est, quia Miphiboseth erat ita paruus, quod non poterat aliquid in hoc agere per se operādo, vel aliis iubendo. Quod patet, quia quando mortuus est Saul, erat Miphiboseth ann. 5. supra 4. c. & tamen Gabaonitæ mortui fuerant viuente Saule, ergo tunc nihil poterat agere Miphiboseth. Sed hoc etiam non stat, quia alij iuuenes non fuerunt in occisione Gabaonitarum, & tamē ipsi occisi sunt. Dicendum igitur, quod pepercit Dauid Miphiboseth, in quantum conatus est ne occideretur: nam Gabaonitæ prius petebant omnes de cognatione Saulis, & postea precibus Dauid petierunt solos septem. Secundò pepercit Dauid Miphiboseth, quia cùm concessisset Dauid Gabaonitis septem viros de stirpe Saulis, noluit quod esset de illis Miphiboseth, & tamen poterat facere, quod esset vnus de illis.

An Dauid potuisset dare Gabaonitis filios Saulis innocentes.

QVÆST. XXVI.

QVÆRETVR vlterius, an potuisset Dauid dare Gabaonitis de filiis Saulis illos, qui innocentes erant. Respondendum, quod si Dauid tanquam iudex egisset istud, non permisisset aliquem occidi, nisi manifestè reum mortis: agebat tamen iussu Dei, quia ipse iubebat, quod satisfaceret Gabaonitis, ideo quemcumque illi peterent de filiis Saulis, tenebatur illis dare Dauid: nam illi, qui occisi sunt, nō erant rei criminis huius, quia vt probatum est, non potuerunt esse in occisione Gabaonitarum, vel Sacerdotum. Ita ergo quamquam Miphiboseth esset innocens, si Gabaonitæ petiuissent dari sibi omnes posteros Saulis, & in hoc perstitissent, vel si petiuissent determinatè Miphiboseth, & nollent desistere à petitione, tenebatur eis dare Miphiboseth ad occidendum, quia nō agebat sponte, sed Dei iussu: Gabaonitæ tamen cessauerunt petere Miphiboseth, propter Dauid: quia ille orauit ne peterent eum: vnde non profuit ei sua innocentia, sed amicitia Dauid. Dicendum etiam, quod quamquam Dauid manifestè ageret contra innocentes occidendo illos, tamen non agebat contra conscientiam, quia iussu Dei agebat, qui absoluit hominem à quocumque debito: sed potius è contrario, si petiuissent Gabaonitæ aliquem de posteris Saulis, & noluisset eum dare Dauid, quia innocens erat, peccaret grauiter, cùm Deus iuberet satisfieri Gabaonitis de domo Saulis, & tamen ibi nulli erant nisi innocentes, qui possent occidi.

Dauid an fregerit iuramentum factum Sauli, dando Gabaonitis filios suos.

QVÆST. XXVII.

QVÆRETVR vlterius, an Dauid tradendo istos filios Saulis Gabaonitis ad occidendum seruauit iuramentum factum Sauli: nam iurauit ei, quod non deleret semen suum, præcedent. libr. cap. 24. Aliquis dicet, quod non seruauit pactum: quia propter iuramentum præstitum Ionathæ non occidit Dauid Miphiboseth filium Ionathæ, vt patet hic: ergo propter iuramentum præstitum Sauli debuerat liberare omnes filios eius. Respondendum, quod Dauid non egit contra iuramentum præstitum, & hoc apparet multipliciter. Primò, quia Dauid non tenebatur seruare illud: ideo quamquā occideret filios eius, non infringebat iuramentum, patet hoc, quia

A frangenti fidem est fides frangēda, extra de iureiu.c.peruenit, Saul tamen postquam composuit cum Dauid, quod non deleret semen eius, innouauit contra ipsum mala insidiando ei ad mortem. Nam præce.lib.cap.24. fuit compositio siue iuramentum, deinde eo.li.c.26. persecutus fuit iterum Saul Dauid, ideo iam cessabat obligatio ex priori iuramento. Secundò dici potest, quod etiam si mansisset iuramentum, poterat Dauid occidere aliquos de filiis Saulis, quia ipse solùm iurauerat, nó delere semen Saulis, & tamen ad hoc sufficiebat, quod maneret vnus de posteris, in quo seruaretur nomen Saulis: fecit autem hoc Dauid, quia seruauit Miphiboseth, & Micham filium eius, qui erant de filiis Saulis: ideo occisis cæteris, & manente Miphiboseth, non violabatur iuramentum. Sed iste modus respondendi non est valde conueniens, quia licèt verba ista strictè accepta significent solùm, quod non deberet Dauid occidere omnes de posteritate Saulis: tamen non fuerunt sic intellecta in petitione Saulis, & in iuramento Dauid, sed quod nullum occideret de posteris Saulis, pro hac causa inimicitiæ inter eum, & Dauid: vnde peccassat Dauid si ex hac causa occidisset aliquem, nisi Saul aliquid innouasset post præstitum iuramentum: sic declaratum est præcedent.lib.cap.24. Tertiò dici potest & melius, quod dato quod tenuisset iuramentum præstitum Sauli, & ipse nihil innouasset, poterat nunc Dauid licitè occidere omnes posteros Saulis, quia non agebat voluntate sua, sed iussu Dei: iussus autem Dei soluit à quacumque

B obligatione facta cuicunque. Item dato, quod feciſſet Dauid istud iuramentum: si postea peccauissent filij Saulis, poterat licitè occidere eos Dauid, quia iuramentum solùm extendebatur ad præterita: nam aliàs esset vinculum iniquitatis: Et dato, quod Dauid expresse iurasset, quod nunquam occideret posteros Saulis, etiam si peccassent, non obligabatur hoc iuramento, sed potius debebat occidere illos tanquam iudex, & si vellet obseruare iuramentum, peccaret. Ita ergo hic cùm Deus iuberet occidi illos pro crimine patris, poterat Dauid licitè occidere illos, immo tenebatur. Ad rationem in contra-

Ad rationē. rium dicendum, quod non est simile de iuramento præstito Sauli, & Ionathæ, quod patet multipliciter: primò, quia etiam neutro obligante poterat gratificare Dauid filios Ionathæ, & nollet gratificare filios Saulis. Secundò, quia iuramentum factum ipsi Ionathæ semper tenuit, eo quod Ionathas nihil innouauit contra Dauid, sed semper seruauit ei misericordiam, & exposuit se pro illo ad mortem, præc.lib.c.20. Iuramentum autem præstitum Sauli, quod innouauerat Saul, non tenebat vt dictum fuit. sup.3. quia iuramentum præstitum Sauli, poterat de rigore sermonis saluari occidendo omnes posteros Saulis, non occiso Miphiboseth: & si occideret Miphiboseth, non poterat seruari iuramentum præstitum Ionathæ, quia non seruabat misericordiam ad semen suum. Sed dicetur, cùm voluerit gratificare Dauid filios Ionathæ, cur non gratificauit filios

C Saulis? Respondendum, quod si Dauid potuisset saluare omnes filios Saulis, ne quis eorum occideretur, saluasset. Quod patet, quia ipse tentauit Gabaonitas, an vellent in satisfactionem offensæ aurum, vel argentum, vt liberarentur omnes filij Saulis: sed noluerunt Gabaonitæ dicentes, non est nobis quæstio super auro & argento, sed contra Saul, & domum eius: cū igitur non potuit liberare omnes, liberauit quos potuit, scilicet, Miphiboseth. Et dato quod potuisset liberare vnum de aliis, vel duos, tradendo Miphiboseth ad occidendum, non liberasset illos: sed Miphiboseth, quia magis tenebatur Ionathæ, quàm Sauli propter ea, quæ dicta sunt.

An Dauid teneretur liberare Miphiboseth propter iuramentum præstitum Sauli.

QVAEST. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, an iuramentum præstitum Ionathę à Dauid, obligabat Dauid ad hoc, ne occideret Miphiboseth filium eius, vel quod liberaret eū de manibus Gabaonitarum. Respondendum, quod Dauid tenebatur misereri filiis Ionathæ, & quantum in ipso erat, tenebatur liberare eos à morte, nunc tamen non obligabat eum istud iuramentum: vnde si Gabaonitæ petuissent filios Ionathæ occidi cum reliquis, & in hoc perseuerassent, tenebatur Dauid tradere Ionathæ filium Miphiboseth, & Micham nepotem eius occidendos: quia præceptum Dei soluebat eum ab omni obligatione iuramenti cuicunque præstiti: nec magis tenebatur Dauid iuramento præstito Ionathæ, quàm Sauli quātum ad hoc, quod non permitteret filios eorum occidi: quia tamen Ionathas nunquam egerat aliquid contra Dauid, manebat obligatio Dauid ad seruandum iuramentum quantum ipse posset, ideo licèt non posset simpliciter liberare Miphiboseth nullo alio præmisso, quia obstabat Dei mandatum: poterat tamen instare cum Gabaonitis, vt remitterent offensam Miphiboseth, & hoc non iubendo, quia sic non prouideret eis de iustitia, sed solùm orando, & hoc fecit, & precibus eius Gabaonitæ non petiuerunt Miphiboseth. Ideo quia fecit hoc Dauid, vt obseruaret iuramentum præstitum Ionathæ, dicitur quod pepercit Miphiboseth propter iusiurandum, quod fuit inter Dauid & Ionatham. *Tulit itaque.* Hic ponitur secundum huius partis, scilicet, pœnæ taxatæ executio, quam fecit Dauid, vt cōtentaret Gabaonitas, & dicitur. *Tulit itaque rex duos filios Respha*, id est, iussit eos tolli, & tradi Gabaonitis, vt facerent eis quod vellent. *Filiæ Ahia, quos peperit Sauli*, id est, ista Respha erat filia Ahia, & erat concubina Saulis, supra tertio, & susceptit duos filios ex illo, & istos occidit Dauid. Ista Respha fuit, quam cognouit Abner, & propter eam fuit iurgium inter eum & Isboseth, & fuit causa ablationis regni de domo Saulis: de hoc supra tertio. *Armoni, & Miphiboseth.* Ista erant nomina filiorum, & est iste Miphiboseth differens à Miphiboseth filio Ionathę. Sciendum autem, quod istos duos filios Saulis ex concubina dedit Dauid Gabaonitis, quia nulli filij legitimi Saulis restabant: nam Saul solùm habuit quatuor filios, scilicet, Melchisue, Ionatham, Aminadab, & Isbaal, siue Isboseth. 1. Paralipomen.8. & tamen omnes isti mortui fuerant, quia tres illorum primi mortui sunt in bello cum patre. præceden. lib. cap. vltim. Isboseth autem, qui erat vltimus, postea occisus est, supra 4. ideo soli illegitimi restabant, qui nunc occisi sunt. *Et quinque filios Merob filiæ Saul*, id est, etiam tradidit Gabaonitis istos quinque filios Merob. In Hebræo habetur Michol, vbi nos dicimus Merob: & sic etiam est in libris correctis, aliqui tamen putantes vitium esse scriptoris, eo quod non erat Michol mater istorum; sed Merob, posuerunt Merob: veritas tamen literæ habet Michol.

An filij Michol fuerint occisi.

QVAEST. XXIX.

QVAERETVR, quomodo ergo stat, quod filij Michol occiderentur: nam hoc repugnat. Primò, quia Michol non habuit filios, quia supr. 6. dicitur, quod non est natus Michol filius vsque ad diem mortis suæ. Item si essent isti filij Michol, essent filij Dauid, sed non traderet Dauid filios suos Gabaonitis occidendos, nec etiam Gabaonitæ acciperent illos. Item dato, quod essent filij Michol, & alterius viri, quem habuit fugiente Dauid de terra, scilicet, Phalti filij Lais. præceden. libro, cap. 25. non occideret eos Dauid, qui erant filij vxoris suæ, quam ipse nimis diligebat, vt patet præced. libr. cap. 18. Item quia dicitur, quod istos peperit Adrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi. Michol tamen non fuit vxor Adrielis, sed ipsa Merob, vt patet præceden. libr. cap. 18. nam cùm veniſſet tempus, quo tradenda erat Dauid, data est Adrieli. Respondendum, quod isti erant filij Merob, quos peperit de Adriele, vocantur tamen filij Michol per adoptionem, quia Michol cùm non haberet filios, adoptauit sibi filios sororis suæ: & cū dicitur, quos peperit Adrieli, non refertur ad ipsam Michol, sed subintelligitur Merob, sic tenet Gloss. ordinaria, & Andr. & Histo. schol. & omnes Hebræi.

Quare potius fuerunt occisi isti 7. de posteris Saulis quàm alij.

QVAEST. XXX.

QVAERETVR vlterius, quare potius occisi sunt isti septem viri de posteris Saulis quàm alij. Respondet Rabbi Salomon, quod cogebantur omnes posteri Saulis transire coram arca: & qui reus erat, tenebatur immobiliter, qui verò innocens, transibat liber, & isti septem inter cæteros capti sunt. Sed non stat istud, vt declaratum fuit supra. Item quia Gabaonitæ pe-

A

tæ petiuerunt ſibi dari ſeptem viros, & Dauid obtulit ſe daturum, ſi tamen tranſirent coram arca, & ſic cognoſceretur, qui erant rei, fortè plures traditi eis fuiſſent, vel pauciores, ſed traditi ſunt tot, quot ipſi voluerunt, ergo non fuit factum iſtud experimentum. Item ſi ſic fieret, non peterent Gabaonitæ, quod daretur eis ſeptem, ſed quod traderentur omnes, qui rei erant ſuper hoc de ſtirpe Saulis. Item ſi hoc modo conſideraretur, nullus de iſtis ſeptem occiſus fuiſſet, quia nullus eorum peccauerat, vt ſupra probatum eſt. Dicendum ergo, quod iſti ſeptem occiſi ſunt de poſteris Saulis: quia nulli alij relicti fuerant de deſcendentibus ab eo. Quod patet, quia aut eſſent filij Saulis, aut nepotes, vel pronepotes eius. Non filij, quia aut eſſent legitimi, aut illegitimi. Si primo modo, erant quatuor, ſcilicet, Ionathas, Aminadab, Melchiſue, Iſboſeth, quorum tres primi mortui ſunt in bello præcedenti libro, capitulo vltim. Iſboſeth poſtea mortuus eſt, ſupra quarto: ſi autem illegitimi, ſolùm erant duo filii Reſphæ concubinæ Saulis, ſcilicet, Armoni, & Miphiboſeth: & iſti occiſi fuerunt hic, vt patet hic, nec legitur Saul plures filios habuiſſe. Si autem intelligatur de nepotibus, & pronepotibus, aut illi erant ex filiabus, aut ex filiis: ſi ex filiabus, illæ erant duæ, ſcilicet, Merob, & Michol, vt patet præcedenti libro, capitulo decimoquarto, ex Michol autem nullus filius natus eſt. Nam dicitur ſupra ſexto, quod Michol filiæ Saulis non eſt natus filius vſque ad diem mortis ſuæ. Ex Merob autem alia filia nati ſunt quinque filij, & illi occiſi ſunt, vt apparet hic: & iſti, quia erant parui, nondum habebant filios, qui poſſent occidi, vel manere, vel dato quod eſſent magni, nunquam illos habuerunt. Si autem conſiderentur nepotes ex filiis, ſic fuit ex Ionatha Miphiboſeth, & Micha filius Miphiboſeth, ſed iſtos non occidit Dauid propter iuramentum, vt patet hic. Si autem conſideretur de aliis filiis, dicendum, quod non habuerunt aliquos filios ſucceſſores. Quod patet, quia primo Paralipom. 8. enarratur tota progenies Saulis, vbi ponuntur quatuor filij eius, & computatur tota progenies Ionathæ ſecundùm ſucceſſionem, & de aliis filiis nō computatur progenies aliqua, ideo nullum habuerunt, alioquin computaretur, quia ſic ſolet fieri in 1. Paralip. à principio vſque ad 10. cap. ſcilicet, quod ſi quis habeat multos filios, non ſolùm computatur ſucceſſio per vnum, ſed per omnes: non ergo manebant nunc aliqui poſteri Saulis, qui occidi poſſint niſi iſti ſeptem præter Miphiboſeth, & Micham, quibus pepercit Dauid. *Quos genuerat Adrieli filio Berzellai*, id eſt, Merob genuit iſtos quinque filios ex Adriele filio Berzellai: iſte enim fuit vir eius, quia cum tradi debuiſſet Merob Dauid, tradita eſt Adrieli filio Berzellai. *Qui fuit de Molathi.* Eſt Molathi quædam ciuitas in terra Iſraël, & aliqui volūt, quod ſit in ſorte Simeon, & vocatur Molada, vt patet Ioſue decimonono. Sed magis videtur, quod fuerit aliquis alius locus in tribu Beniamin, ideo vocatur iſte Adriel Molathites, vt patet præcedenti libro, capitulo 18. *Et dedit eos in manu Gabaonitarum*, ſcilicet, vt crucifigerent eos. *Qui crucifixerunt illos in monte*, ſcilicet, in monte, qui eſt apud Gabaath ciuitatem Saulis, ſic enim dixerant ipſi, quod darentur eis ſeptem viri, vt crucifigerent eos in Gabaath. Quare autem ibi potius quàm alibi, ſupra declaratum eſt. *Coram Domino*, id eſt, crucifixerunt eos coram Domino, id eſt, manifeſtè, ſcilicet, in monte, vbi erat locus publicus. Ea enim quæ fiunt publicè, coram Domino fieri dicuntur. Et ſic quandocunque congregatur totus populus, & aliquid facit, dicitur illud fieri coram Domino, ſic patet Ioſue vlti. & in aliis locis. *Et ceciderunt hi ſeptem ſimul occiſi*, id eſt, omnes iſti 7. occiſi ſunt ſimul, ſcilicet, in eadem die. *In diebus meſſis primæ*, id eſt. tunc erat meſſis prima, quando iſti ſuſpenſi ſunt. Eſt autem meſſis prima in menſe Martio, qui eſt primus menſis apud Hebræos: nam incipiebat meſſis inter Hebræos immediatè poſt feſtum azymorum: vt patet Leuitic. 23. Nam dicitur, quod die ſecunda azymorum duceretur manipulus ſpicarum in ſanctuarium ad faciendum ſacrificia, & hoc erat antequam mitterentur falces in ſegetem, & non licebat Iſraëlitis ante diem iſtum comedere de ſegete panem, pultes aut polentam, eod. c. & immediatè poſt feſtum azymorum incipiebat meſſis, & ſic occiſi ſunt iſti in mēſe primo, ſcilicet, Martio prope feſtum azymorum. *Incipiente meſſione hordei.* id eſt, tunc incipiebat meſſis hordei: nam dicitur, quod erat tempus meſſis primo, & tamen meſſis prima eſt hordeorum, cùm iſta ſint primitiua in ſegetibus. *Tollens autem*

B

C

Reſpha filia Aia cilitium ſubſtrauit ſibi ſuper petram, id eſt, Reſpha concubina Saulis accepit cilitium, id eſt, pelles groſſas, vel ſtramenta facta de pilis caprarum, & ſtrauit ſibi ſuper petram, id eſt, fecit ſibi lectum ſuper petram: ſternere enim eſt lectum componere, hoc autem fecit Reſpha ad cuſtodiendum ſuſpēſos, ne lacerarent eos volucres cœli: nam duo illorum erant filij ſui, & manſit ibi in monte apud patibula à principio meſſis primę vſquequo ablata ſunt cadauera de patibulis. *Donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo*, id eſt, manſit ab initio meſſis primæ vſquequo ſtillauerunt aquæ de cęlo ſuper cadauera, & tunc ablata ſunt de patibulis, & receſſit inde Reſpha. Valde enim laudanda fuit Reſpha, quæ tam duros & horrendos labores ſuſtinuit, vt honorem quendam defunctis impenderet: nam fuit nocte, & die vigilans apud patibula, ne aues cœli lacerarent cadauera, & quandocunque venirent aues, ipſa lapidibus abigebat eas. Manſit autem ibi ad ardorem ſolis, nocte, & die non recedens: nam ſi per modicum recederet tempus, volucres ſuperuenientes lacerarent cadauera. Eſt tamen ardor in terra illa valde magnus, cùm ſit quaſi in medio tertij, & quarti climatis, ipſa autem tolerauit totum ardorem veris, & æſtatis: nam vt dicitur fuerunt ibi cadauera à die decimo ſexto Martij, ſcilicet, die ſequenti poſt feſtum azymorum vſque ad diem decimum ſeptimum Septembris, quia tunc incipiunt fluere aquæ de cœlo, ſic dicit Rabbi Iohanam: idem etiam dicit Hiſtoria ſcholaſtica, quod manſerunt ibi vſque ad Kalendas Septembris, in quo tempore finita meſſe naturaliter pluuiæ incipiunt diſtillare. Alius tamen eſt ſenſus, vt infra dicetur. Huncautem laborem Reſpha non exhorruit. Item erat alius labor adhuc intolerabilior, ſcilicet, fœtor exhalatus de cadaueribus: nam cùm eſſet tempus calidum, neceſſe erat horrendum fœtorem exhalare: quem vix quiſquam hominum tolerare potuiſſet: non poteſt tamen dici, quod Reſpha longè recedebat à patibulis, vt non perueniret ad eam fœtor grauiſſimus: nam neceſſe erat, quod eſſet prope patibula: quia alioquin poſſent irruere volucres ſuper cadauera prius, quàm ipſa veniret ad abigendam illas, & multotiens irruendo lacerarent: ipſa tamen non permiſit lacerari illa à volucribus: ideo neceſſe erat, quod maneret apud ea. Huius mulieris virtutem Dauid admiratus eſt: nam cùm enarraſſent ei ſerui ſui quid egiſſet Reſpha, ipſe admiratus fecit, quod corpora tollerentur de patibulo. *Et non dimiſit aues lacerare eos per diem, nec per beſtias per noctem*, id eſt, aſſiduè manebat Reſpha apud patibulum die, & nocte: per diem quidem, vt abigeret aues venientes ſuper cadauera: per noctem verò vt conſeruaret ea à beſtiis. Ponitur autem hoc ad diſtinctionem temporis, quia aues per diem venantur, in nocte autem quieſcunt: beſtiæ verò è contrario per diem manent in cubiculis ſuis, & per noctem inquirunt prædam: ſic patet Pſalm. capit. tertio: Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi: ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur. Sed obiicietur, quia Geneſ. decimoquinto dicitur, quod Abraham abigebat volucres deſcendentes ſuper cadauera per noctem. Dicendum, quod illæ volucres deſcenderunt per diem: nam cùm dicitur: deſcenderunt volucres ſuper cadauera, & abigebat eas Abraham: ſequitur: Cumque ſol occumberet, ſopor irruit ſuper Abraham: & ſic nondum occubuerat Sol quando Abraham abigebat aues. Credendum autem, quod Reſpha non erat ſola in cuſtodia ipſorum ſuſpenſorum: quia neceſſe erat eam aliquādo dormire, & tunc volucres, vel beſtiæ poſſent irruere ſuper cadauera, & lacerare, quia tamen ipſa erat principalis in hoc, nominatur ipſa ſola.

D

Ra. Iohan.

E

F

Obiectio.

Reſpōſ.

Quare iſti manſerunt tanto tempore ſuſpenſi, quia videtur contra legem.

QVAEST. XXXI.

QVÆRETVR, quomodo tanto tempore iſti manſerunt in patibulo, quia Deutero. 21. dicitur, quod quando aliquis ſuſpenderetur, non maneret corpus ſuum in patibulo, ſed eadem die ſepeliretur, iſti autem manſerunt in cruce magno tempore. Reſpondet Rabbi Iohanam, quod melius eſt rumpi aliquam partem de lege, vt Deus laudetur, quam quod

Reſpōſ. Ra. Iohan.

A obſeruata lege non laudetur: ſic enim factum eſt hic, quia ſi iſti depoſiti fuiſſent eadem die de cruce, ſecuta fuiſſet aliqua laus Dei, vel Iſraëlitarum: nunc autem cùm manſerunt multis diebus, tranſibant multi extranei apud patibula, & quærebant, qui erant illi, qui ſuſpenſi erant, & reſpondebatur, quod erant filij regis, & ſuſpenſi erant, qui occiderant alienigenas: tunc videntes alienigenæ iuſtitiam Iſraëlitarum, conuertebantur ad Iudaiſmum, & laudabant populum iſtum. Vnde dicit idem Rabbi Ionatham, quod conuerſi ſunt 150. millia alienigenarum, & iſti erant, qui portabant onera tempore Salomonis, & erant diuiſi, quia 70. millia onera portabant, & 80. millia erant latomi in monte, vt patet ſequen. libr. capitul. quinto. Sed erat iſte, quia non eſt laus Dei, quod rumpatur aliquid de lege, ſed potius eſt magnum vituperium, quia honor Dei conſiſtit in hoc, quod obedimus ei in his quæ iuſſit. Cùm autem dicit, quod conuerſi ſunt 150. millia de portantibus onera. Dicendum, quod præſupponit aliquid, quod non eſt probabile, quia ſicut colligitur ſequen. lib. c. 5. illi, qui portabant onera, & erant latomi, non erant de conuerſis, ſed de Iſraëlitis, & de ſeruis Iram regis Tyri: tenet tamen iſtam poſitionem Rab. Sal. Alij dicunt, quod rex iuſſit de ſuſpenſione iſtorum, & putauit, quod eodem die tollerentur ſecundùm legem, ideo nihil locutus eſt de ablatione eorum de patibulo.

Alia reſpõſ. Rab. Da.

B Executores autem dixerunt: nihil dixit rex de ablatione de patibulo, ſed de ſuſpenſione, ideo non remouerunt cadauera de patibulis vſque ad Septembrem: tunc enim audiuit Dauid de Reſpha, & ſciuit, quod manebant cadauera in cruce, & fecit tolli. Hoc tenet Rabbi Dauid Kimhi. Aliter poteſt dici, quod non ſciuit Dauid manere eos in patibulo: nam ſuſpenſi ſunt in Gabaath, Dauid autem manebat in Ieruſalem, ideo neſciuit quando ſuſpenſi ſunt, an fuerunt ablati de patibulo, & manſerunt ibi vſquequo rex audiens incidenter de Reſpha iuſſit, quod deponerentur cadauera de cruce. Sed dicendum, quod adhuc non ſtat, quia ſi fuiſſet ſolum ex errore, vt iſti arbitrantur, ſcilicet, quia rex neſciebat, an depoſita eſſent cadauera de patibulo, & non eſſet aliquod præceptum regis de non deponendo illa: Reſpha, quę tam diligenter cuſtodiebat cadauera, petiuiſſet, vt rex iuberet ea deponi, & tamen non petiuit, cum poſtea narratum fuerit ei quid fecerit Reſpha: ergo non petiuit ipſa deponi cadauera. Item populus non permiſiſſet, quod contra legem manerent cadauera tamdiu in patibulis, quia ex hoc erat terra maledicta, & contaminata: vt patet Deuter. 21. ſcilicet, non permanebit cadauer eius in ligno, ſed eadem die ſepelietur, quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dedit in poſſeſſionem tibi: ſed permiſit populus toto hoc tempore cadauera manere in patibulis: ergo videtur, quod rex vetuerat illa inde tolli. Dicendum, quod cadauera iſtorum non ablata ſunt de cruce, quia rex ſtatuerat, ne quis illa auferat quouſque iuberet ipſe. Et ob hoc Reſpha putans, quod manſura eſſent cadauera magno tempore in patibulo, parauit ſibi lectum ad cuſtodiendum toto tempore, quo manerent in cruce: ideo dicitur, quod Reſpha ſtrauit ſibi cilitium ſuper petram, id eſt, fecit ſibi lectum de cilitio. Cauſa autem, quare Dauid iuſſit manere cadauera in cruce, fuit: quia iſti viri ſuſpenſi fuerant ad placandum iram Dei, per quã inflicta fuerat fames in terra: & iſta fames fuit per defectum pluuiæ, ſicut tempore Eliſæi: vt patet ſequen. li. c. 17. & Iacob. c. 5. nam tunc tribus annis non pluit: vnde dicitur: Viuit Dominus Deus Iſraël, ſi erit annis his ros, & pluuia, niſi iuxta verba oris mei: & fuerunt iſti 3. anni. ita nunc ſentiebant Iſraëlitæ famam continuam per hoc, quod his 3. ann. non pluit ad placandum Dominum ſuſpenderunt iſtos. ideo iuſſit Dauid, quod manerent cadauera eorum in cruce, vſquequo oſtenderetur Deus placatus: & quia ira ſua erat non mittendo pluuiã: oſtenderetur placatus, quando mitteret illam: & ob hoc iuſſit Dauid, quod non deponerentur corpora illa de cruce, quouſque plueret, & ſic factum eſt. Nam ſemper manſit Reſpha cuſtodiens cadauera, quouſque pluit, & ad ſignãdum iſtam cauſam dicitur hic in litera, ſubſtrauit ſibi ſuper petram cilicium ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos, id eſt, tunc quãdo aqua diſtillauit, ſciuit totus populus, quod Deus erat placatus ſuper peccato Saulis contra Gabaonitas, ideo iuſſit tolli cadauera de cruce. Quod autem dicit Hiſto. ſcho. quod manſerunt vſque ad Calendas Septembris, quo tempore naturaliter pluere ſolet, non ſtat, quia non videtur aliqua cauſa, quare magis tunc ablata fuerunt cadauera de cruce, quàm alio tempore: niſi fortè dicatur, quod ex ignorantia factum eſt. Sed non ſtat cùm ſupra improbatum ſit: oportet tamen quod ex aliquo myſterio ponatur, quod manſerunt corpora in cruce vſquequo ſtillauit aqua ſuper illa de cęlo, ideo intelligendum eſt vt nunc dictum fuit.

Tertia reſp.

C

D *Et nunciata ſunt Dauid.* Hic ponitur ſuſpenſorum honorabilis tumulatio: nam quamquam paſſi fuiſſent pœnam abiectam, vt placaretur Deus in illis: poſtea placato Deo, honorabiliter ſepulti ſunt, & dicitur. *Et nunciata ſunt Dauid, quæ fecerat Reſpha filia Aia concubina Saul,* ſcilicet, quomodo ſeruaſſet cadauera toto tempore, quo manſerunt in cruce, nunciatum fuit autem hoc Dauid tanquam opus magnæ virtutis, & veriſſimè ſic erat. Vocatur Reſpha concubina Saul, quia acceperat eam in concubinam, poſtquam fuit rex, & genuit ex ea duos filios, qui nunc ſuſpenſi ſunt. *Et abit Dauid.* Iuit in Iabes Galaad, vbi erat ſepultus Saul. *Et tulit oſſa Saul, & Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad,* id eſt, accepit ab iſtis viris oſſa Saulis, & Ionathæ, quæ erant ſepulta apud eos in nemore Iabes, vt patet præceden. li. cap. vltim. & 1. Paralipo. 10. & non ſolùm oſſa iſtorum, ſed etiam aliorum duorum filiorum Saulis, qui ſepulti fuerant in Iabes cum Saule, & Ionatha: nam omnia eorum corpora ducta ſunt ſimul de terra Philiſthinorum, vt patet præalleg. cap. fit tamen hic mentio ſolùm de Saule, & Ionatha, quia erãt honorabiliores.

Suſpẽſorum honorabilis tumulat o.

E

Quare Dauid tulit oſſa Saulis, & Ionathæ de Iabes.

QVAEST. XXXII.

QVÆRETVR, quare iuit Dauid ad ducendum oſſa Saulis, & filiorum ſuorum de Iabes. Reſpondendum, quod voluit Dauid honorare Saulem, & Ionatham: erat autem apud Hebræos magna infœlicitas, quod quis non ſepeliretur in ſepulchris patrum ſuorum, ideo deſiderabant omnes ſepeliri in ſepulchris eorum, ſic patet de Berzellai Galaaditæ, qui dixit ad Dauid: Reuertar ſeruus tuus obſecro, & moriar in ciuitate mea, & ſepeliar iuxta ſepulchrum patris mei, & matris meæ. Sic etiam Achitophel venit ad ſuſpendendum ſe in ciuitate ſua, vt ſepeliretur in ſepulchro patrum ſuorum: vt declaratum eſt ſupra decimo ſeptimo. Sic etiam Abraham, Iſaac, & Iacob, & vxores eorum in eodem ſepulchro ſepulti ſunt. Geneſ. quadrageſimo nono. Dauid ergo volens honorare Saulem, & Ionatham, voluit ducere eos in ſepulchrum patrum ſuorum. Erat enim ciuitas illorum Gabaath, de qua proaui eorum fuerant: & ibi ſepulti erant. Saul autem, & Ionathas erant extra terram ſuam in nemore Iabes Galaad, quæ erat in ſorte Gad: ideo duxit oſſa eorum in Gabaath, & in hoc impendit eis magnum honorem, quia ipſe iuit de Ieruſalem in Iabes Galaad pro illis, & cum eo magna pars populi Iſrael: & honorabiliter duxerunt oſſa illa, ſicut decebat oſſa regia duci: & ſtetit Dauid in officio funeris iſtorum poſtea in Gabaath.

F

Nunquam Dauid habuit tantam opportunitatem ducendi oſſa Saulis de Iabes.

QVAEST. XXXIII.

QVÆRETVR vlterius, quare potius Dauid duxit oſſa Saulis, & Ionathæ nunc quàm alio tempore. Reſpondendum, quod Dauid intẽdebat ducere aliquando oſſa Saulis, & Ionathæ in ſepulchrum patris ſui, & tamen non occurrerat ei tanta opportunitas, ſicut nũc. Et hoc fuit propter duo, primò quia nunc videbatur honorabilior Saul, & filij ſui, quã ante hoc: nam prius conſtabat Saulem egiſſe multa ſcelera, & non apparebat, an Deus remiſiſſet ei. nunc autem apparebat, quod Deus erat ſibi placatus, cùm occiſis filiis ſuis pluit Deus: ideo apparuit magis honorabilis nunc quàm prius, & ob hoc potius dignati ſunt eum honorare, dando ſepulchrum venerabile quàm prius. Secundum fuit, quia iſti ſuſpenſi honorandi erant à populo magno honore tumuli, cùm Deus in morte eorum placatus fuiſſet populo tollendo famem: & quia iſti erant filij, & nepotes Saulis, & ſepeliendi erant in Gabaath,

vbi Saul ſepeliendus erat, cum rex conuenire deberet ad ſepulchrum iſtorum, voluit quoque ducere Saulem, & filios eius, qui erant in Iabes Galaad, vt omnes ſimul ſepelirentur, quia erant omnes filij Saulis: hoc autem non occurrerat prius, ideo non duxerant oſſa ante hoc. *Qui furati fuerant ea de platea Bethſan.* Quia iſti Iabeſeni memores beneficij, quod eis fecerat Saul, ſcilicet, liberando eos de poteſtate Naas regis Ammonitarum. præcedent. lib. capit. 11. iuerunt in Bethſan vrbem Philiſthinorum, vbi Saulis, & filiorum ſuorum cadauera erant ſuſpenſa, & per noctem furati ſunt illa, duxeruntque in Iabes Galaad, & ibi ieiunauerunt per ſeptem dies, & fleuerunt, ſepelieruntque illa in nemore Iabes, præcedent. lib. cap. vlti. *In qua ſuſpenderant eos Philiſthini.* Scilicet, ſuſpenderunt Philiſthini cadauera Saulis, & filiorum eius in platea Bethſan, & inde tulerunt ea viri Iabes. *Cùm interfeciſſent Saul in Gelboe,* id eſt, interfecerunt Saulem in monte Gelboë: & inde duxerunt corpora Saulis, & filiorum ſuorum: vt oſtenderent ea in terra ſua ad laudem victoriæ, & ſuſpenderunt illa in platea Bethſan, & inde duxerunt ea viri Iabes in terram ſuam. *Et aſportauit inde oſſa Saul, & oſſa Ionathæ filij eius,* id eſt, accepit de terra Galaad oſſa Saulis, & Ionathæ, & aliorum duorum filiorum Saulis, & duxit ea in Gabaath.

Viri Iabes quomodo dicuntur tuliſſe oſſa Saulis de platea Bethſan.

QVAEST. XXXIIII.

QVÆRETVR, quomodo dicitur hic, quod viri Iabes tulerunt oſſa Saulis, & Ionathæ de platea Bethſan, quia præcedent. lib. cap. vltim. dicitur, quod ſuſpenderunt ea in muro Bethſan. Reſpondendum, quod Philiſthini ſuſpenderunt cadauera Saulis, & filiorum ſuorum in muro Bethſan, & non erant in platea intra vrbem, quia tunc non potuiſſent viri Iabes introire in Bethſan per noctem ad capiendum cadauera, quia porta clauſa eſſet, cùm iſta ciuitas eſſet in terminis terræ Philiſthinorum, & Iſraël. Etiam dato, quod eſſet aperta ciuitas, non auderent viri Iabes introire in vrbem per noctem, quia dum caperent cadauera, cognoſceretur in vrbe, & caperentur. Dicendum ergo, quod extra ciuitatem Bethſan erat platea, ſcilicet, locus rerum venalium, & iſta platea adiacebat muris, vnde rectè dici poterat, quod muri erant in platea, & ſic quidquid penderet in muris, diceretur eſſe in platea, & quia ſuſpenſa erant cadauera de muro, dicebantur eſſe ſuſpenſa in platea: & ob hoc præceden. libro, capit. vltim. dicitur, quod erant ſuſpenſa de muro, hic autem & primo Paralipom. decimo dicitur, quod erant ſuſpenſa in platea. *Et colligentes oſſa eorum, qui affixi fuerant,* id eſt, acceperunt corpora ſuſpenſorum, & ſepelierunt ea cum corporibus, vel oſſibus Saulis, & Ionathæ. Et dicitur, colligentes oſſa, id eſt, corpora, quia aliquando ipſa cadauera integra vocantur oſſa. Vel dicuntur colligi oſſa, ſcilicet, quia forte manſerant magno tempore in patibulis, & quanquam aues non lacerarent illa, per quotidianam tabefactionem computruerunt, & diſſoluta ſunt: cecideruntque per partes apud patibula, & tamen quamquam ſic eſſent, non permittebat Reſpha volucres accedere ad oſſa, & ſic iacentia apud furcas collegerunt, & ſepelierunt. *Et ſepelierunt ea cum oſſibus Saul & Ionathæ filij eius.* Scilicet, quia omnes iſti erant filij Saulis, vel nepotes, & intelligitur cum oſſibus Saulis, & Ionathæ, & etiam aliorum duorum filiorum Saulis, ſcilicet, Aminadab, & Melchiſue. quia omnium oſſa ſimul dicta ſunt. *In terra Beniamin.* Scilicet, apud ciuitatem Gabaa, quæ erat in terra Beniamin: nam de illa ciuitate erat Saul, & ibi erant ſepulchra maiorum ſuorum. *In latere montis, in ſepulchro Cis patris eius,* id eſt, ſepulta ſunt omnia iſta oſſa in ſepulchro Cis patris Saulis, & erat iſtud ſepulchrum in latere cuiuſdam montis: nam intra vrbes nulli ſepeliebantur ætate illa, ſed per agros, & in montibus: ſic etiam erat apud gentiles, ſcilicet, quia in agris ſepeliebantur in fundis ſuis, & illi vocabantur ſacri. Eccleſia autem primò introduxit ſepeliri homines intra vrbes in ipſis Eccleſiis, & in cœmeteriis. Cauſa autem huius declarata eſt Numeri decimonono. Credendum eſt autem, quod Dauid nunc ſtruxerit aliquod ædificium pulchrum apud ſepulchra Saulis, & filiorum ſuorum propter ſtatum regium: & præcipuè propter honorem Ionathæ, quem diligebat nimis: ſic enim Machabæi fecerunt pulchra ædificia ſuper ſepulchra ſua, & patris ſui, vt patet primo Machabæo. capitu. 13. *Fecerunt & omnia, quæ præceperat rex.* ſcilicet, occidendo filios Saulis, & tenendo eos in patibulis magno tempore, & poſtea ſepeliendo illos. *Et reppropitiatus eſt Dominus terræ poſt hæc,* id eſt, miſertus fuit Deus Iſraëlitarum, poſtquam facta ſunt hæc, ſcilicet: auferendo famem: nam exiſtentibus ſuſpẽſis filiis Saulis Deus placatus eſt, & miſit aquam de cœlo ſuper illos, & tunc viderunt Iſraëlitæ, quod Deus auferebat famem, & miſerebatur terræ: ideo dicitur ſupra, quod manſerunt cadauera in cruce, quouſque ſtillaret aqua de cœlo ſuper illa. *Factum eſt.* Hic ponitur ſecundum principale, ſcilicet, quadruplex bellum contra Philiſthinos.

An ordo ſit conſequens ad præcedentia.

QVAEST. XXXV.

QVAERETVR circa hoc, an iſtud habeat ordinem conſequentem ad ſupra poſita. Reſpondendum, quod non habet totaliter ordinem conſequentem, licèt quantum ad aliquid habeat: nam dicitur, quod tertium bellum fuit, in quo Dauid occidit Goliath Gethæum, ſed manifeſtum eſt, quod multo tempore ante hoc Dauid occidit Goliath, ſcilicet, tempore Saulis, antequam ipſe eſſet rex. præced. lib. c. 17. ſic etiam dicendum eſt de aliis, quod non habeant ordinem rectum ad præcedentia: & etiam inter ſe non habent rectum ordinem, quia illud, quod ponitur hic tertium bellum, fuit ante primum, & ſecundum, cùm illud fuerit primum bellum Dauid: nam ante illud ſemper fuerat in opere paſtorali. Sed obiicietur, quod hic ſit ordo continuus, quia iſtud bellum primum fuit poſt ea, quæ dicta ſunt de fame, vt infra declarabitur, & alia vocantur ſecundum, tertium, & quartum, ergo fuerunt illa poſt primum, & ſic omnia fuerunt poſt famem. Reſpondẽdum, quod non ſtat, ſicut manifeſtè apparet de bello Dauid contra Goliath, quod eſt hic tertium, & fuit ante omnia. Sed dicendum, quod hic vocantur, primum, ſecundum, & tertiũ, non prout importent ordinem, ſed prout dicunt numerum, & dicitur, quod fuit ſecundum bellum, id eſt, fuit aliud bellum, vnde ſcriptura non curauit ibi de ordine rei, ſed ſolùm rem geſtam enarrare.

Quare fiat hic mentio de iſtis bellis.

QVAEST. XXXVI.

QVAERETVR vlterius, cùm iſta bella non ſe habeant cõſequenter ad præcedentia de fame, cur ponuntur hic. Reſpondendum, quod ſcriptura voluit facere quandam recapitulationem bellorum fortium Dauid: ideo quamquam in diuerſis tẽporibus iſta facta fuerint, poſita ſunt ſimul, quia ſcriptura interdum plus ſeruat ordinem artificialem quàm naturalem. Fecit autem in hoc conuenienter, quia iſta bella, quæ hic ponuntur, nunquam fuerant enarrata in præcedentibus, & ne manerent geſta magnifica Dauid intacta, deſcripſit illa hic. Sed obiicietur, cùm primum, ſecundum, & quartum bellum, quæ hic narrantur, nunquam fuerint alibi enarrata, cur tertium bellum ponitur hic? quia illud iam fuerat enarratum. præc. lib. c. 17. Reſpondendum, quod ſcriptura intendebat hic facere duo. Primum enarrare bella fortia, quæ non enarrata fuerant, & hoc facit in primo, ſecundo, & quarto bello. Secũdũ eſt, quod ſpecialiter narrentur bella illa glorioſiora, in quibus occiſi ſunt aliqui gigantes. Pro quo ſciendum, quod in vrbe Geth Philiſthinorum quædam mulier nomine Arapha genuit 4. filios gigantes, & iſtos 4. occidit Dauid diuerſis temporibus in bellis: ideo vt mors iſtorum enarraretur tanquam aliquid ſingulare, tetigit hic ſcriptura 4. bella, in quibus iſti quatuor gigantes occiſi ſunt: & quamquam vnum iſtorum iam enarratum fuiſſet. præcedent. lib. cap. 17. vt tamen intelligeretur illud pertinere ad alia tria bella, de quibus hic dicitur, enarrata ſunt omnia ſimul, vt ſic ſciatur quid de illis quatuor gigãtibus factum fuerit. Et iſta eſt cauſa quare ſolùm poſita fuerint hic quatuor bella, quamquam alia famoſa facta fuerint a Dauid, ſcilicet, quia in iſtis ſolis quatuor occiſi ſunt quatuor gigantes, de quibus hic principaliter intendebatur. *Factum eſt*

A *autem rursum prælium Philisthinorum aduersum Israel*, id est, Philisthini incitauerunt bellum contra Israëlitas post præcedentia. *Et descendit Dauid, & serui eius cum eo*, scilicet, descenderunt ad obuiandum Philisthinis, ne ipsi intrarent, & vagarentur per terram Israël. *Et pugnabat contra Philisthijm*, id est, inierunt pugnam contra illos.

An istud bellum fuerit post famem, vel ante.

QVÆST. XXXVII.

QVÆRETVR, an istud bellum fuerit post famem, vel ante. Respondendum, quod satis de hoc dubitari potest: nam supra probatum est, quod hic non erat ordo continuus ad præcedentia, ideo sicut in vno bello, scilicet, in tertio erat discontinuitas ordinis, ita & in aliis esse poterat. Rursus tamē non conuincitur, quod sit discontinuatio, quia licèt vnum bellum istorum non habeat ordinem ad præcedentia, poterunt habere reliqua: quia ista quatuor bella non sunt tamquā quatuor partes eiusdem historiæ, sed tanquam quatuor historiæ non dependentes, nec connexæ. Sciendum, quod aliqui volunt istud bellum primum fuisse, antequam Absalom persequeretur Dauid: quod probant, quia infra dicitur, quod nunc iurauerunt serui Dauid, quod non egrederetur amplius
B cum eis ad bellum, sed supra 18. in historia Absalom dicitur, quod non permiserūt serui Dauid eum exire ad bellum: ergo prius fuerat istud quàm illud, quia ante hoc non iurauerant, quod non exiret cum eis Dauid ad bellum. Sed dicendum, quod istud bellum factum fuit post famem præcedentem, vt patet ex litera, cùm dicitur: factum est autem rursum prælium: si tamen non fuisset post præcedentia, non haberet ad quid referretur, nam iterum dicit ordinem, sicut si diceretur post hæc. Item non stat ratio in contrarium cùm dicitur, quod non permiserunt serui Dauid eum exire ad bellum: nam illud prius fuit quàm istud, quia tempore illo Dauid erat robustus, quod patet supra 17. scilicet, tu nosti patrem tuum, & viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos. Et iterum: scit enim omnis populus Israël fortem esse patrem tuum: nunc autem iam erat deficiēs viribus, cùm dicatur hic deficiente autem Dauid: ergo nō fuit istud ante illud. Item non bene arguūt, eo quod dicitur, quod nunc iurauerunt, quod non exiret Dauid cum eis in bellum, & ibi non permiserunt eum exire, quia illa non permissio nō fuit propter istud iuramentum, sed ex alia causa. s. quia iam Dauid erat inimicus valde Absalom, & de eo solo curaretur in bello: vnde dato quod esset fortissimus, occidi, vel capi posset, irruētibus super eum omnibus seruis Absalom: nunc autē non prohibuerunt eum propter speciales inimicitias, sed quia deficiēs erat viribus, vt dicitur hic: ibi autem nō propter defectum virium, cùm dicitur supr. 18. Respondit populus: non exibis nobiscum, siue enim fugierimus, nō magnopere ad eos de nobis
C pertinebit: siue media pars nostrum ceciderit, non satis curabunt, quia tu vnus pro 10. millib. computaris. Item patet, quod illud fuerit ante istud: nam si iam serui Dauid iurassent, quod nunquam Dauid egrederetur cum eis ad bellum, non inquietaret eos amplius volendo ire ad bellum: dixit tamen supr. 18. Egrediar & ego vobiscum: ergo videtur, quod non fuerat adhuc factum istud iuramentum, & sic dicendū, quod istud fuit post ea, quæ habentur supra 18. & post famem supra habitam. *Deficiente autem Dauid*, id est, deficiente viribus. Quod dupliciter intelligitur. s. propter senectutem: ita quod iam nō esset aptus ad bellum, & sic Philisthinus poterat eum faciliter percutere: vel propter laborem. s. quod quamquam esset in ętate robusta: tamen iam nimis laborauerat in bello illo, & Philisthinus inuenit eum fatigatum: ideo poterat eum percutere. *Iesbibenob*. Aliqui volunt esse tres dictiones hic, scilicet, Iesbi, & Be, & Nob. Et dicunt, quod iste Iesbi erat de vrbe Nobe. Sed hoc non stat, quia Iesbi erat de Geth terræ Philisthinorum, & non erat de Nobe ciuitate, quæ erat in terra Israël. Alij autem Hebræi, vt refert Rab. Dauid Kimhi, volunt, quod dicatur Iesbibenob, id est, de vrbe Nobe: non quod esset de illa oriundus, sed quia Deus permisit venire Iesbi super Dauid propter peccatum, quod fecit in vrbe Nobe contra Sacerdotes: nam ipse fuit occasio mortis illorum. Sed etiam hoc non stat, vt ait Ra. Dauid Kimhi: & ratio est manifesta, quia tunc Be esset præpositio apud Hebræos, sed falsum est, quia nunquam reperitur apud eos talis dictio. Alij volunt, quod Iesbi Benob sint duæ dictiones, scilicet, Iesbi vna, & Benob alia, eo quod videntur ista diuisa in litera Hebraica. Sed etiam hoc non stat, quia Benob non significaret ibi aliquid, scilicet, non nomen viri, quia vocabatur Iesbi secundùm eos, non nomen loci, quia iste erat de vrbe Geth cùm esset filius Arapha sicut alij tres gigantes. Ideo dicendum quod sit vna dictio. *De genere Arapha*, id est, filius cuiusdam mulieris, quæ vocabatur Arapha.

D

Arapha quæ mulier fuerit.

QVÆST. XXXVIII.

QVÆRETVR, quæ mulier erat ista. Respondent Hebræi, quod erat Orpha nurus Noëmi, de qua habetur Ruth 1. & causa huius est, quia licèt in litera nostra differant nomina huius, & illius, scilicet, Arapha, & Orpha, tamen apud Hebræos eadem dictio est, scilicet, Orpha: ideo est causa errandi apud Hebræos: litera autem nostra fecit differentiam ad innuendum, quod non erat eadem dictio. Sed sciendum, quod non poterat illud stare, quia Orpha nurus Noëmi erat de terra Moab: vt patet Ruth 1. Arapha autem, de qua hic erat de terra Philisthinorum, scilicet, de vrbe Geth. Item non est verisimile, quod illa haberet nunc filios iuuenes quales erant isti: nam de Iesbi Benob dicitur, accinctus erat ense nouo, id est, factus fuerat miles tunc: si tamen esset filius Orpha, iam esset filius Orpha iam esset mortuus, vel antiquus valde. Quod patet, quia ex tempore illius vsque nunc transierant ferè centum viginti anni, quia Ruth dicitur fuisse in principio temporis Heli, scilicet, ipso iudicante, & tamen Heli præfuit 40. ann. præc. li. c. 4. & Samuel, & Saul præfuerūt aliis 40. Act. c. 13. Dauid etiam præfuit 40. annis, & nunc erat quasi finis regni sui, scilicet, in senectute sua, ideo erant iam anni 120. ex eo tempore, quo Orpha acceperat virū, ideo necesse erat, quod nulli filij de ea supereſſent, vel essent antiquissimi valde. Item patet hoc per generationes: nam Orpha, & Ruth erant nurus Noëmi, & tamen Ruth concepit postea Obeth, Ruth 4. & ille genuit Isai, & Isai genuit Dauid, & Dauid erat nunc senex, & transierant tres generationes per lineam Ruth, ergo totidem ad minus transiuissent per lineam Orphæ. Non est ergo ista Orpha, de qua habetur in Ruth, potissimè cùm filius eius Iesbibenob esset iuuenis, scilicet, accinctus ense nouo, vt patet hic. Dicendum ergo, quod ista Arapha erat quædam mulier de vrbe Geth terræ Philisthinorum, quæ genuit quatuor filios gigantes quasi coætaneos Dauid. *Cuius ferrum hastæ trecentas vncias appendebat.* Istud ponitur ad significandum magnitudinem roboris gigantis huius, cum posset hastam tanti ponderis gestare, & vti illa faciliter ad bellum. De Goliath autem dicitur, quod ferrum hastæ eius sexcentos siclos habebat ferri. præcedent. lib. capitu. 17. sed non constat an siclus, & vncia sint eiusdem ponderis. *Et accinctus erat ense nouo.* In Hebræo habetur, accinctus erat nouo, & non dicitur de ense: sed subintelligendum est de ense. Vocatur autem ensis nouus, quia tunc accinctus fuerat nouiter ad pugnam, scilicet, quod nunquam exiuerat ad pugnam, nisi illa die. Vel erat accinctus de nouo, scilicet, quia illa die acceperat nouiter cingulum militarem, & ob hoc conabatur facere aliquid famosum eadem die occidendo Dauid. *Nisus est percutere Dauid*, id est, Iesbibenob conatus est occidere Dauid, cùm vidit eum deficientem, & fortè ipse ab intentione quærebat Dauid, vt occideret eum, & inueniens conatus est illum occidere. *Præsidióque ei fuit Abisai filius Saruiæ*, id est, Dauid non poterat se defendere, sed Abisai, qui erat filius Saruiæ sororis Dauid, & erat frater Ioab, liberauit eum. Dicunt enim aliqui, quod adiuuit eum orando, & sic tenet Rabbi Salom. Sed fictum est, nam qui in bello sunt, non orationibus, sed armis pugnant. Item Abisai non erat aliquis vir sanctus, cuius orationibus Dauid liberari deberet, sed erat solum vir bellator. Item non stat, quia dicitur hic, quod Abisai occidit gigantem illum, si tamen sola oratione defendisset Dauid, non occidisset gigantem: nam oratione non occidūtur hostes, licèt debilitentur vires eorum, sicut fuit tempore Moysi: nam ipse orabat pugnante Iosue, & dum eleuasset manus, fugabatur Amalec, & dum depressisset eas, fugabatur Iosue, nullos tamen hostes occidit Moyses, sed solus Iosue. Exod. 17. Alij autem dicunt, quod Abisai

E

F

Abisai quomodo adiuuit Dauid à Iesbibenob.

erat

A erat in pugna contra Ammonitas, eo tempore, quo Dauid pugnabat contra iſtum gigantem, & tranſiuit quædam columba coram Abiſai impetuosè, qui per hoc coniecturauit aliquod malum accidiſſe Dauid, vel eum eſſe in periculo, ideo ſubito tranſiuit per omnia ſpacia terrarum media, & veniens ad locum, in quo erat Dauid, liberauit eum, & occidit gigantem, ſic refert Rabi Dauid Kimhi. Sed iſta ridicula ſunt abſurda, & ſuperſtitioſa, nec digna redargutione cùm per ſe pateant. *Et percuſſum Philiſthæum interfecit*, id eſt, tunc percuſſit Abiſai Philiſthæum, & occidit illum. *Tunc iurauerunt viri Dauid dicentes, iam non egredieris nobiſcum ad bellum.* Timuerunt enim, quod cùm eſſet iam debilitatus aliquando deficeret, & occideretur ab hoſtibus, vel dato quod fortis eſſet, erat periculum, quod iret ad bellum, quia poterat incidere in manus hoſtium, & erat damnum inextimabile. Iurauerunt autem hoc ſerui Dauid, ne haberet Dauid occaſionem inquietando eos aliquando, petendo, quod permitteretur ire ad bellum, quia poſtquam iuraſſent, iam non poterant permittere. *Ne extinguas lucernam Iſrael*, id eſt, ſi tu morieris, extinguetur lucerna Iſraël, quia Dauid erat rex, & lumen totius Iſraël, ad quem oculi hominum omnium attendebãt. Sic patet ſequenti libro, capitul. primo, ſcilicet, verumtamen Domine mi rex, in te oculi reſpiciunt totius Iſraël. Etiam putabant Iſraëlitæ, quod propter merita

B Dauid eueniebant eis omnia bona, & verum erat, ideo nolebant carere illo. *Secundum quoque bellum fuit in Gob.* Vocatur ſecundum bellum non ſecundùm ordinem, ſed ſecundùm numerum, quia ab vnitate primum dicitur, & à binario ſecundum nominatur, quaſi diceret, fuit ſecundum bellum, id eſt, fuit aliud bellum. In Hebræo habetur, *Fuit magis bellum*, vel fuit præterea bellum, & iſtud dicitur magis propriè, quia non ſignificat ordinem, ſed additionem. *In Gob.* nomen loci eſt, & dicit Hiſtoria ſcholaſtica, quod eſt quædam ciuitas, quæ vocatur Iaſſer. *Contra Philiſthinos.* Omnia quatuor bella fuerunt contra Philiſthinos: nam iſti gigantes quatuor, qui occiſi ſunt, erant Gethæi de terra Philiſthinorum. *Tunc percuſſit Sobochai de Huſathi Saph*, id eſt, in iſto bello Subochai, qui erat vnus de viris fortibus Dauid, occidit Saph, qui erat de Philiſthæis, ab aliis vocatur iſte Sephi. Dicitur autem de Huſathi, quia Huſathi eſt nomen loci in terra Iſraël, de quo erat Subochai: de ſtirpe Arapha, id eſt, de filiis Arapha: nam omnes iſti quatuor gigantes, qui occiſi ſunt in iſtis quatuor bellis, erant filij eiuſdem matris, vt patet infra in litera. *De genere gigantum*, id eſt, erat iſte de gigantibus: nam Arapha pariebat filios gigantes. *Tertium quoque fuit bellum.* Iſtud bellum fuit, in quo Dauid occidit Goliath, & dicitur in Hebræo. *Fuit præterea bellum.* Et eſt magis propriè dictum quàm in litera noſtra propter rationem ſupra poſitam, ſcilicet, quia non ſignificat ordinem, ſed additionem.

C

Bellum de quo fit hic mentio, an fuerit ante prædicta.

QVAEST. XXXIX.

QVÆRITVR, an iſtud bellum fuerit poſt præcedentia. Aliqui dicent, quod non, eo quod dicitur hic de morte Goliath, & illum occidit Dauid multo ante hoc. In contrarium videtur, quod non fuerit iſtud bellum ante, eo quod putant quidam iſtud, quia Dauid occidit Goliath Gethæum, & tamen hic dicitur de morte Goliath, ergo fuit bellum ante hoc. Ad quod dici poteſt, quod fuit alius Goliath. Item patet, quia non dicitur hic, quod Dauid occidit iſtum Goliath, ſed quod occidit eum Adeodatus Bethlehemites. Reſpondendum, quod Ioſephus vult 7. Antiquitatum, quod iſte Goliath non fuit ille, quem occidit Dauid, & iſte, qui occidit eum, non fuit Danid, ſed dicit, quod fuit quidam cognatus eius nomine Ephran. Vnde dicit, Poſt hanc compreſſionem Philiſthini denuo pugnauerunt, ſuper quos exercitum mittente Dauid fortiſſimus apparuit Ephran cognatus eius: nã contra ſingulos Philiſthinorum ſolus pugnando peremit eos, alios conuertit in fugam, quorum multi in prælio occiderunt. Idem recitat Rabanus, & habetur in Gloſſa ordi. Idem etiam Hiſtor. ſcholaſtica. Item hoc patet ſatis rationabiliter dictũ, quia hoc modo dicetur, quod omnia iſta quatuor bella fuerunt facta poſt famem præcedentem, & nõ erit aliqua mutatio ordinis. Item quamquam aliqui volũt, quod Adeodatus Bethlehemites ſit ipſe Dauid, tamen non ſtat multũ conuenienter, quia ſcriptura vocaret eum Dauid vel regem, & non aliis nominibus occultis: præſertim quia illud nomen polymitarius non bene ei applicatur, licèt expoſitores velint retorquere. Item cùm vocatur Goliath Gethæus iſte, qui occiſus eſt hic: intelligendum eſt quod fuerit alius Goliath, quàm ille, quem occidit Dauid. præc. li. c. 17. nam multi eodem nomine vocantur. Quod etiã vocetur Gethæus non obſtat: nam omnes iſti quatuor gigantes Gethæi erant. Item omnes iſti gigantes dicuntur filij Arapha. ſed Goliath, quem occidit Dauid, præce. lib. c. 17. non vocatur filius Arapha. In contrarium tenent omnes noſtri, ſcilicet, Rabanus, Gloſſ. ordi. Hiſto. ſcho. Andreas, & Nico. dicentes, quod iſte fuit Dauid, qui occidit Goliath, de quo allega. c. & repetitur hic, vt ponantur ſimul omnes victoriæ, quas habuerunt Iſraëlitæ de gigantibus. Fateor tamen conuenientiorem eſſe literæ poſitionem Ioſephi, & illam mihi magis placere: omnia autem, quæ ſupra dixi, volo intelligi ſecundùm poſitionem communem, cui nunquam intendo totaliter repugnare, niſi cùm textus in expreſſo eſt in contrarium, vel ratio euidentiſſima. *In Gob*, id eſt, bellum fuit in quodam loco, qui dicebatur Gob. Ex hoc etiam patet, quod non fuerit iſtud bellũ Dauid contra Goliath, de quo præc. li. c. 17. nã ibi dicitur, quod fuit bellum illud in valle Terebinthi, hic autem dicitur, quod fuit in Gob: ſed illi qui volunt dicere, quod Dauid pugnauit hic contra Goliath, debent dicere, quod vallis Terebinthi, & Gob ſunt idem locus, ſed vallis Terebinthi eſt vallis magna habens varia nomina pro diuerſis partibus, & ſic tenet Nicol. *Contra Philiſthæos.* Omnia enim iſta quatuor bella fuerunt contra Philiſthæos. *In quo percuſſit Adeodatus.* Iſtud eſt nomen viri Iſraëlitæ, qui occidit gigantem hunc, ſic enim aliquis inter nos vocatur Adeodatus. Illi, qui volunt, quod Dauid erat, qui occidit gigantem iſtum, dicunt, quod vocatur Adeodatus tanquam nomen appellatiuum, eo quod Deus elegit eum in regem, ſed non eſt conuenienter dictum, quia hic ponitur tanquam nomen proprium. *Filius ſaltus*, id eſt, natus in ſaltu, vel habitans ibi, & ſic dicuntur filij Ieruſalem, id eſt, habitantes in Ieruſalem. *Polymitarius.* Vocantur polymitarij tinctores pannorum, à polys, quod eſt pluralitas, & Michos, quod eſt gutta, quaſi habens plures guttas, vel colores, eo quod tinctores vario colore veſtes tingunt. In Hebræo habetur textor, & ad idem pertinet, quia textores pannorum miſcent fila variorum colorum. *Bethlehemites.* Id eſt, de vrbe Bethlehem, ex hoc enim vult Ioſephus, quod iſte Adeodatus ſiue Ephran fuit cognatus Dauid, quia fuit de vrbe Bethlehem, in qua erat tota cognatio Dauid, præcedent. lib. capitu. 16. & 17. Qui autem volunt iſtum fuiſſe Dauid, ſcilicet, Gloſſa ordinaria, Andreas, & Nicol. dicunt, quod vocatur Dauid filius ſaltus, quia paſcebat greges in ſaltu, ſiue deſerto, præceden. lib. capit. 17. vocatur autem polymitarius, id eſt, textor, vel operator in

F diuerſis coloribus, eo quod erat de cognatione Beſelehel, qui fecit omnium varietatem artificiorum ſanctuarij, vt patet Exod. 31. & 36. Hebræi dicunt, quod omnes cognati Dauid erant textores velorum pro ſanctuario, vt vult Rab. Salom. Sed nullum iſtorum conuenit, quia ipſe Dauid non erat polymitarius, cùm nunquam vacauerit huic officio, ſed ſemper fuit paſtor, vel princeps belli, nam de gregibus ad regnum ſumptus eſt: etiam non vocatur polymitarius propter Beſelehel, quia non conſtat, an de progenie huius ſit, etiam quia multum diſtat iſte à Dauid, ideo nequaquam erat veriſimile, quod vocaretur propter illum polymitarius: ſed ille vir, de quo hic dicitur, erat verè polymitarius ſecundùm poſitionem Ioſephi, quæ vera eſt. *Goliath Gethæum.* De eadem vrbe erat iſte Goliath, & ille, quem occidit Dauid, ideo eſt cauſa errandi multis, tamen erat iſte vnus de quatuor filiis Arapha: alius autem non erat de eis, licèt fortè eſſet de eadem progenie. *Cuius haſtile haſtæ erat, quaſi liciatorium texentium.* In hoc patet fortitudo huius, quia lancea ſua erat grauis nimis: nam haſta erat ita magna, & groſſa ſicut liciatorium texentium, id eſt, lignum ſuper quod texentes conuertunt id quod texunt, & illud ſæpe rotatur: eſt autem lignum groſſum. *Quartum bellum.* In Hebræo habetur. *Fuit præterea vel iterum bellum.* Et exponendum eſt, ſicut ſupra. *In Geth.* Iſta eſt vna de quinque ciuitatibus Metropolibus Philiſthinorum, vt patet Ioſue 13. & præcedenti libro, capitul. 6. erat autem iam capta à Dauid: vt patet primo Paralipomen. 18. & apud illam pugnauerunt Philiſthini cum Da-

D *Goliat alius ab eo quem occidit Dauid tẽpore Saulis*

E

uid,

A uid,vt recuperarent ciuitatem. *In quo fuit vir excelſus*, id eſt, ſtaturæ giganteæ. Nam omnes iſti quatuor viri, de quibus hic dicitur, qui erant de ſtirpe Arapha: erant excelſi corpore: ſic enim patet de alio Goliath Gethęo,qui erat altitudinis ſex cubitorum, & palmo: nullus tamen hominum excedit tres cubitos, & dimidium de communibus. *Qui ſenos in manibus pedibúſque habebat digitos*, id eſt 24. Iſte vir erat monſtruoſus: nam habebat ſex digitos in quolibet pede, & in qualibet manu. *Et erat de origine Arapha*, id eſt, erat filius eius, quia omnes iſti quatuor erant fratres. *Qui blaſphemauit Iſrael*, id eſt, maledixit omnibus dicendo, quod erant viri inutiles, & quod nullus audebat ſingulari certamine congredi cum eo: ſic enim Goliath Gethæus maledixit Iſraëli, per quadraginta dies, quia nullus inueniebatur audiens pugnare cum ipſo, & poſtea Dauid occidit eum. *Percuſſit autem eum Ionatham filius Semmaa fratris Dauid*, id eſt, pugnauit cum eo Ionatham ſingulari certamine, vel fortè in bello communi, & occidit illum. iſte erat filius Semmaa, qui erat de fratribus Dauid tertius: vt patet primo Paralipomen. ſecundo. Iſte Ionatham erat frater illius Ionadab, qui dedit conſilium Ammon filio Dauid, vt deflorare ſororem ſuam Thamar, vt patet ſupra 13. nam ibi vocatur Ionadab filius Semmaa, cuius etiam vocatur hic filius Ionathan. *Hi quatuor nati ſunt de Arapha in Geth*, id eſt, iſti quatuor gigantes prænominati, & occiſi in quatuor bellis, nati ſunt de

B matre Arapha in vrbe Geth terræ Philiſthinorum. *Et ceciderunt in manu Dauid, & ſeruorum eius*, id eſt, omnes iſti quatuor occiſi ſunt à Dauid, & ſeruis ſuis, ſcilicet, quia in bellis communibus peribant, ſcilicet, in quatuor ſupra poſitis.

CAPIT. XXII.

LOCVTVS eſt autem Dauid Domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum, & de manu Saul. Et ait: Dominus petra mea, & robur meum, & Saluator meus. Deus fortis meus, ſperabo in eum.

IN præcedentibus poſita liberatione Dauid ab omnibus periculis, ponitur hic canticum gratiarum actionis. Et diuiditur in duo: quia primò ponitur gratiarum actio pro peccatis. Secundò gratiarum actio pro futuris cap. ſequ. Prima diuiditur in duas, quia primò ponitur breuis præfatio. Secundò ſubditur gratiarum actio, ibi. *Dominus petra mea.* Iſte Pſalmus ponitur poſt omnes perſecutiones, & bella Dauid.

An ordo continuatus ſit.

C QVAEST. I.

QVÆRETVR circa hoc, an ea, quæ habentur hic, habeant ordinem continuatum ad præcedentia, & an fuerint immediatè dicta, vel facta. Ad primum dicendum, quod hic non poteſt eſſe aliqua propria continuatio ad præcedentia, quia continuatio eſt hiſtoriæ ad hiſtoriam, vel dictorum ad dicta: hiſtoriæ tamen ad dicta, vel è contrario, non eſt aliqua continuatio propria. Ea tamen, quæ ſupra habita ſunt, erant hiſtorica, quæ verò habentur hic ſunt dicta laudis, ideo non eſt continuatio eorum. Conſtat tamen, quod ipſe Pſalmus factus eſt poſt omnia bella præcedẽtia, quoniam hic in litera dicitur, quod verba dicta ſunt in die, qua liberauit Dominus Dauid de manu omnium inimicorum ſuorum. Ad ſecundum cũ dicitur, an fuerint facta immediatè iſta poſt prȩcedentia. Dicẽdum, quod non apparet, an immediatè, vel aliquanto tempore interpoſito iſta dicta fuerint: videtur tamen dicendum, quod aliquanto tempore poſt præcedentia dicta ſunt hæc: nam Dauid dixit hæc, poſtquam ceſſauit ab omnibus bellis, ipſe tamen neſciebat, quando à bellis ceſſauerat omnino, quia vno bello ſopito, alia rurſus naſcebantur, ſed credendum eſt, quod in ſenectute ſua, poſtquam aliquanto tempore omnes hoſtes ceſſauiſſent, putans ſe non habiturum vlterius bellum, iſta dixerit. *Locutus eſt autem Dauid Domino*, id eſt, locutus eſt ad laudem Dei iſta, quæ ſequuntur: nam cùm Pſalmus iſte ſit factus de laude, totus ad Deum refertur: ſiue pro liberatione ſua, ſiue pro liberatione Iſraël. *Verba carminis huius.* Iſtud carmen eſt, quod in Pſalmis eſt. Pſal. 17. ſcilicet, Diligam te Domine, & vocatur carmen, quia eſt factum lege metrica: omnia autem alia, quæ ſcripta ſunt in hoc libro procedunt ſtilo proſaico. Conſiderandum autem, quod Dauid fuit excellens in faciendo cantica, ſiue hoc fuerit ſolùm ſpiritu Dei, ſiue ex aliqua arte humana, vel ingenio. Vnde vocatur Dauid pſaltes egregius in Iſraël, id eſt, cantor excellens, ſequent. cap. Dicit autem Ioſephus 7. Antiquitatum, quod Dauid expeditus à prælijs tanquam pace altiſſima frueretur, cantica in Deum, hymnoſq; vario metro compoſuit: alios quidem trimetros, & alios quinquametros diuerſaque faciens organa, docuit, vt Leuitæ ſecundùm ea Domino Hymnos dicerent per Sabbathorum diem. Et ponit differentiam inter Pſalterium, & Nablum dicens, quod Pſalterium eſt organorum ſpecies canora, cithara quidem eſt decem chordis coaptata, & hæc tamen cum plectro percutitur. Nablum autem duodecim ſonos habens digitis tangitur, erant etiam cymbala ærea lata: Dauid autem quando canebat Pſalmum iſtum, reddebat ſonitum in Pſalterio, ideo vocabatur Pſalmus à Pſalterio, vel à pſallendo. *In die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum*, id eſt, in die qua finiuit eum liberare de manu inimicorum ſuorum. Non eſt enim intelligendum, quod eadem die fuerit liberatus ab omnibus, ſed in diuerſis temporibus, ſcilicet, per totum proceſſum vitæ: nam à puerritia ſua ſemper fuit in laboribus, ſicut ipſe dixit Pſalm. 87. Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea: ſed dicitur hic dies pro illo die, in quo finiti ſunt omnes labores Dauid, & pericula: ſimile habetur Num. 7. ſcilicet: Factum eſt in die, quo compleuit Moyſes tabernaculum, & erexit, & vnxit, & ſanctificauit illud, obtulerunt principes Iſraël per ſingulas tribus, & tamen manifeſtum eſt, quod nõ fuit ſanctuarium completum, erectum, vnctum, & ſanctificatum eodem die, ſed multis diebus. Etiam non obtulerunt omnes principes Iſraël munera eodem die, ſed per duodecim dies, vt patet eodem cap. *Et de manu Saul*, id eſt, etiã liberatus eſt de manu Saul, qui perſecutus eſt eum acerrimè inter cæteros, vt patet præcedent. lib. capitu. 18. vſque ad 27. Erat autem Saul vnus de inimicis Dauid, & poterat intelligi nomine aliorum hoſtium: quia tamen iſte fuit præcipuus, & qui magis poterat ei nocere, eo quod erat Dominus eius, & manebat Dauid in terra illius. *Et ait, Dominus petra mea.* Hic incipit canticum, in quo ponitur narratio de præterito. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur cantici narratio: ſecundò, intenta concluſio, ibi. *Viuit Dominus.* Fuit autem factum iſtud canticum pro liberatione Dauid à perſecutionibus, ideo primò ponitur liberantis efficacia: ſecundò liberationis materia, ibi. *Saluator meus.* Tertiò liberationis modus, vel forma ibi, *Miſit de excelſo.* Quod iſtud capitulum totum nihil continet, niſi illud quod habetur in Pſalm. 17. ſcilicet, Diligam te, ſunt tamen mutata aliqua hic, quantum ad literam, quia non habentur ſicut ibi, & hoc ſiue in Hebræo, ſiue in Latino, ſicut patet cuilibet intuenti hic, & ibi, ſententia tamen non differt. Circa primum dicitur, *Dominus petra mea*, id eſt, Deus eſt fundamentum meum ſolidum, ſicut petra, quod nunquam deficit in aliquibus aduerſitatibus. Sic enim dixit beata Agatha: Mens mea ſupra petram ſolidata, & in ipſa fundata. Et vocatur petra ipſe Chriſtus. Sic enim patet infra ad Corinth. 10. ſcilicet, Petra autem erat Chriſtus. In Hebræo habetur, *Dominus rupes mea*. Sed eadem ſententia eſt, petra tamen ſignificat maiorem firmitudinem, quàm rupes. *Robur meum*, ſcilicet, confortando me ad pugnandum contra hoſtes, vel ad reſiſtendum illis. In Hebræo habetur, *Caſtrum meum*, id eſt, Dominus eſt caſtrum meum, ſcilicet, quia ſicut homines in tribulationibus confugiunt ad caſtra. vt ibi tutè maneant, ita Dauid confugiebat ad Deum, confidens, quod in ipſo ſecurus maneret. *Et Saluator meus*, ſcilicet, liberans me ab omnibus aduerſitatibus, ſaluare eſt enim cùm homo impotens ſe eruere, à Deo eruitur. *Deus meus, fortis meus*, id eſt, Deus meus eſt, qui eſt fortis meus, id eſt, fortis ad vtilitatem meam, ſcilicet, quia oſtendit fortitudinem ſuam liberando me, & iſtud eſt, quando Dauid liberabatur ab aliquo periculo, de quo aliàs non poterat liberari, niſi Deus oſtenderet miraculum, tunc apparebat fortitudo Dei: ſic fuit quando circundabat eum Saul ad modum coronæ ad petram diuidentem. præced. lib. c. 23. *Et ſperabo in eum*, ſcilicet, ſperabo in futurum in eum, quia liberauit me in præterito, ideo certitudo ſpei conuincitur ex experientia.

Vel

A

Vel dicendum quod mutatur hic tempus, ſcilicet, ſperabo pro ſperaui, id eſt, in temporibus illis, quibus pericula vrgebãt me, ſperaui in eum, & ſaluatus ſum. *Scutum meum*, id eſt, Deus eſt ſcutum meum, quia ſicut ſcutum opponitur ictibus aduerſariorum, & in eo ſuſcipiuntur, ne ad nos perueniant, ſic & Deus ponebat ſe medium inter Dauid, & aduerſarios ſuos, ne pertingerent ad eum. Sic dicitur Pſalm. 36. Apud Dominum greſſus hominis dirigetur, & viam eius volet; cùm ceciderit, non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam, id eſt, Dominus ponit manum ſuam ſub eo, ne tangat terram, & lædatur. Sic etiam Pſalm. 90. Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis: In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum, id eſt, eleuabunt te in manibus, ne aliquando offendaris in lapidibus. *Et cornu ſalutis meæ*, id eſt, gloria ſalutis meæ. iſtud vocabulum eſt frequẽtatum in ſcriptura ad metaphoras, & ſignat gloriam, vel poteſtatem. Habuit autem originem ex hoc, quia Moyſes habuit cornua: nam Exod. 34. dicitur, quod cornuta erat facies eius propter conſortium ſermonis Domini, & populus non audebat accedere ad eum: eratque iſta gloria magna Moyſi, ideo tota ſcriptura accepit inde modum faciendi metaphoras, ſcilicet, quod cornua accipiantur pro gloria, vel poteſtate: & ſic dicitur omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iuſti, id eſt, gloria peccatorum deprimetur, & exaltabitur gloria iuſtorum. Sic etiam Luc. 1. dicitur, Et erexit cornu ſalutis nobis, id eſt, eleuauit gloriam, vel poteſtatem ſalutis noſtrę. Hic tamen magis accipitur pro gloria, vel fama: & tunc dicitur cornu ſalutis, quando fit aliqua ſalus, quæ eſt valde famoſa, ſicut Deus liberauit Iſraëlitas in mari rubro, & iſta liberatio fuit famoſa apud omnes gentes. Exod. 15. & Ioſue 2. *Eleuator meus*, id eſt, eleuans me de anguſtiis, quia in anguſtia eſt homo depreſſus, in proſperitatibus autem extollitur, vel dicitur eleuator meus, ſcilicet, de paruo ſtatu in magnum. Nã Dauid erat paſtor ouium, & Deus eleuauit eum ad ſtatum regium. Pſal. 77. & elegit Dauid ſeruum ſuum, abſtulit eum de gregibus ouium, & de poſt fœtantes accepit eũ paſcere Iacob ſeruum ſuum, & Iſraël hęreditatem ſuam, id eſt, quod ſicut pauerat prius greges, vt opilio: nunc paſceret homines, vt rex. Sic enim dixit Chriſtus Petro & Andreæ: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum, ſcilicet, ſicut prius piſcaueratis piſces, ita & nunc homines capiatis. Matth. 4. In Hebręo habetur. *Defenſor meus*, ad idem redit, & incidit in primam ſententiam. *Et refugium meum*, id eſt, locus, ad quem fugio. Eſt enim refugium id, ad quod fugimus in aduerſitatibus, ſicut caſtra, vel loca fortia aut priuilegiata: ſic enim Deus erat ipſi Dauid, quia quando erat in aduerſitatibus, confugiebat ad eum, & habebat recreationem. Hic ponitur ſecundum, ſcilicet, liberationis materia. *Saluator meus*, Scilicet: Liberans me in aduerſitatibus, ſicut ſupra expoſitum eſt, ſicut ſæpe fit in canticis. *De iniquitate mea liberabis me*, id eſt, liberabis me, ne incidã in iniquitatem, in quam prius incideram. Et hic petit Dauid liberationem de malo ſpirituali, ſcilicet, de iniquitatibus, in quas aliquando inciderat, & timebat iterum incidere in illas: ideo petebat liberationem: nam nullus poteſt à peccato liberari, vel à tentationibus, niſi per Deum: ſic patet Ioannis 15. ſcilicet: Sine me nihil poteſtis facere, id eſt non poteſtis facere bonum, nec declinare à malo, niſi hoc ego dedero vobis. De hoc Apoſtolus ad Roman. 7. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? id eſt, de paſſione ad libidinẽ, quæ eſt ferociſſima, vt mors. Et ſequitur ibi, Gratia Dei per IESVM Chriſtum Dominum noſtrum, ſcilicet, ipſe liberabit me: ſic etiam Sapientiæ 7. dicitur: Veni ad corpus coinquinatum, & ſciui quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det. Aliter poteſt intelligi, quod ſit hic mutatio temporis, ſcilicet, de iniquitate, vel peccato Bethſabee. Nam Dauid offenderat Dominum cognoſcendo Bethſabee, & iubendo occidi virum eius. Deus autem liberauit eum ab hac iniquitate, tam ad culpam, quàm ad pœnam: nam quantum ad culpam dedit ei compunctionem, vt doleret, & dixit: Peccaui. Et tunc Dominus abſtulit peccatum illius, ſupra 12. Quantum ad pœnam etiam iam erat liberatus, quia Deus inflixerat ei pœnam in morte filiorum ſuorum, & deturpatione concubinarum, ideo non manebat iam aliquid tolerandum. Et dicitur: liberaſti me ab iniquitate mea: quaſi eſſet vnica iniquitas Dauid, & ob hoc verum videtur, quia non fecerat Dauid aliquod peccatum notabile vſque nunc, niſi occidere Vriam, & cognoſcere Bethſabee. Nam de hoc ſolo increpat eum ſcriptura, ſequenti lib. cap. 15. *Laudabilem inuocabo Dominum*, id eſt, ego inuocabo Dominum, qui eſt laudabilis, ſcilicet, quando fuero in aduerſitatibus, inuocabo eum: quia ipſe laudabilis eſt, id eſt, dignus laudari, & inuocari. In Pſalmo dicitur: Laudans inuocabo Dominum. Et ab inimicis meis ſaluus ero. Scil. Quando ego vocauero Deum in aduerſitatibus, ſaluus ero ab inimicis meis, quia Dominus ſaluabit me inuocantem. *Quia circumdederunt me contritiones mortis*. Reddit enim actiones gratiarum Dauid in Pſalmo iſto pro liberationibus in aduerſitatibus, & quia præcipuè inter aduerſitates Dauid fuit perſecutio Saulis, reddit hic gratias pro liberatione à quadã perſecutione tempore Saulis, & eſt iſta, quam ſuſtinuit in deſerto Maon, quando Saul, & viri ſui cingebant Dauid in modum coronæ, & nõ erat locus effugiendi, ſed deſperabat Dauid ſe poſſe euadere. præceden. lib. cap. 23. Et dicitur: Circumdederunt me contritiones mortis, id eſt, circumdederunt me Saul, & viri ſui, qui volebant me conterere ad mortem, vel eram iam tanquam in limine mortis, & dicitur, circundederunt, quia ex omni parte vallabant eum, nec poterat fugere. *Et torrentes Belial terruerunt me*, id eſt, Saul, & viri ſui, qui erant torrentes propter impetuoſitatem irruendi, circumdederunt me, vel terruerunt me, ſcilicet, quia iam deſperabam poſſe euadere. præceden. libr. cap. 23. Vocantur autem torrentes Belial, id eſt, iniquitatis, quia ex iniquitate perſequebatur Saul Dauid. Serui quoque ſui ex iniquitate mouebantur, vt complacerent Sauli. Vel dicitur Belial, id eſt, indomitus. Iudi. 19. & hoc, quia Saul erat indomitus iugo rationis: nam non mouebatur à ratione ad hoc faciendum, ſed à paſſione. In Pſalmo autem dicitur: Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Et ſic patet, quod ponatur Belial pro iniquitate. *Funes inferni circumdederunt me*. Eadem ſententia eſt repetita per alia verba. Vocantur enim Saul & viri ſui funes, inquantum circundabant Dauid in modum coronæ. Dicuntur autem funes inferni, quia volebant eum ducere ad infernum, id eſt, ad ſepulchrum. Nam Seol, quod hic ponitur in Hebræo: eſt æquiuocum ad ſepulchrum, & gehennam, & eſt ſenſus, quod circundabant eum ad occidendum. *Et præuenerunt me laquei mortis*, id eſt, venerunt ante me laquei inducentes me ad mortem, ſcilicet, quia antequam venirent funes inferni, id eſt, Saul, & viri ſui, venerunt laquei mortis, ſcilicet, Ziphei. Iſti enim iuerant ad Saulem dicentes, quod traderent Dauid in manus eius, & quod veniret cum eis ad locum, in quo latebat Dauid. Dixit autem Saul quod præcederent Ziphei, & diligenter inquirerent, vbi eſſet Dauid, ne fugeret, & tunc præceſſerunt Ziphei ad certificandum locum: & ſecutus eſt Saul poſt eos. præceden. lib. capit. 23. In Pſalm. dicitur: Dolores inferni circumdederunt me, & præoccupauerunt me laquei mortis. *Et in tribulatione mea vocabo Dominum*. Hic eſt mutatio temporis: nam deberet dici inuocaui Dominum, ſed ſcriptura mutat tempora, & eſt ſenſus, quod cùm Dauid tribularetur tunc nimis, & deſperaret ſe poſſe fugere adiutorio humano, clamauit ad Dominum inuocando. *Et ad Deum meum clamabo*, id eſt, clamaui. Eſt enim mutatio temporis, ſicut ſupra dictum eſt: ideo in Pſalmo ponitur iſtud apertius in pręterito, ſcilicet, in tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui. *Et exaudiuit de templo ſuo vocem meam*. In hoc apparet, quod mutentur ſempora, alioquin diceretur hic, exaudiet me. Nam non poterat iam exauditus eſſe, qui nondum clamauerat: ſed dicitur, quod exauditus eſt: ergo oportet, quod intelligatur, quod iam clamauerat, & ſic verba de futuro in præcedenti verſu debent intelligi, vt de præterito. *Et clamor meus veniet in aures eius*, id eſt, clamor meus tunc venit in aures eius, ſcilicet, quia exaudiuit me, & eſt mutatio temporis, ſicut in præcedenti. Hoc patet in Pſalmo, cùm dicitur: Et exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meã, & clamor meus in conſpectu eius introiuit in aures eius. In Hebræo habetur. *Exaudiuit de atrio ſuo*. Vbi nos dicimus de templo, ſed idem eſt. *Commota eſt*. Poſtquam poſuit Dauid gratiarum actionem pro liberatione ſua de perſecutione Saulis, hic ponitur gratiarum actio pro liberatione de terra Ægypti: & agitur de hoc ab iſto loco vſque ad illum verſum: miſit de excelſo. Ratio autẽ huius eſt, quia licèt liberatio de Ægypto nihil attineret ad liberationem Dauid de manu Saulis: tamen dicunt Hebræi,

Cornu quid in ſacra ſcriptura.

Pſ. 17.

quod

A quod modus ſcribentium cantica eſt, quod ponant iſtam liberationem tanquam vniuerſalem populi cum particularibus liberationibus ſuis, vel beneficiis à Deo receptis: & ſic poſuit hic Dauid: vel dicendum, quod non ponitur hic ad reddendum gratias de illa, ſed ſolùm ad laudandum Deum: vt oſtendatur magnitudo Dei liberando Iſraëlitas per tanta ſigna, & tam horrenda. Sic enim eſt modus facientium cantica laudis, quod nunc tranſeant de vna materia ad aliam, vt habeant locum copioſum laudandi. Et dicitur. *Commota eſt, & contremuit terra.* Scilicet: Terra Ægypti. nam tempore plagarũ inflictarum homines periculo cum timore commouebantur, & tunc dicitur terram commoueri, quãdo homines commouentur. Vnde multi de Ægyptiis timentes Ægyptum ſubuertendam receſſerunt de Ægypto ad alias regiones, & fundauerunt nouas ſedes. Sic enim fuit de Cecrope primo rege Athenienſium: nam ipſe origine Ægyptius erat, ſed videns mala, quæ fiebant in Ægypto, timens receſſit in Græciam, & ciuitatem Athenarum condidit, vt tangit Hiſtoria ſcholaſtica, & Lucas Tudenſis in Chronicis, ſed dum homines mutant ſedes, dicitur terra moueri. Vel aliter intelligitur, quod in Ægypto fuerunt tunc magna fulgura, & tonitrua. Exod. 9. per quæ terra ipſorum moueri viſa eſt. *Et fundamenta montium concuſſa ſunt*, id eſt, tanta fuit turbatio Ægyptiorum, & magnitudo tonitruorum, quod videbantur ipſa fundamenta montium cõ B moueri. Eſt enim iſte modus hiperbolicus loquẽdi, ſicut cùm dicitur.

Terra cõmota quãdo dicatur.

Aſtra ferit clangor, reſonant ad ſydera voces.

In Hebræo dicitur: *Fundamentum cœlorum.* Vbi nos dicimus fundamenta montium, ſed litera noſtra mutauit, eo quod ſatis apparet, quod non intelligatur de cœlis, ſed de montibus, quia cœli non habent fundamenta, quæ moueri poſſint. Vel aliter poteſt dici, quod fundamentum cœlorum, & fundamentum montium eſt idem, ſcilicet, partes occultiſſimæ terræ, quia cœlum exiſtimatur tanquam fundatum ſuper alia elemẽta, & alia elementa ſuper terram, & ipſa ſuper infimas, & occultiſſimas partes ſuas. Iſtæ autem ſunt fundamenta mõtium, ideo ſuper fundamenta montium cœli, qui ſunt partes extremæ orbis, fundati ſunt. Iſte erat modus concipiendi Hebræorum. Sic patet præceden. lib. cap. 2. ſcilicet, Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem. *Et conquaſſata*, id eſt, fundamenta montium fuerunt conquaſſata. Eſt enim conquaſſare, id eſt, frangere vel mouere. In Hebræo non habetur conquaſſata, ſed ſolùm concuſſa ſunt. In Pſalmo dicitur: Fun- *Pſ. 17.* damenta montium conturbata ſunt, & commota ſunt. *Quoniam iratus eſt eis*, id eſt, quia Deus iratus eſt contra illa. dicitur autem Deus iraſci contra aliquam rem, quando eam tractat ſicut iratus, licèt ipſe nunquam aut iratus, aut placatus ſit: irati autem ſolent omnia cum quodam impetu, & turbulentia tractare: Deus autem in Ægypto tempore inflictionis plagarum C conturbabat omnia cum quodam magno impetu, & rigore: ideo dicebatur iratus hominibus, & terræ, & montibus. In Hebræo non habetur, iratus eſt eis, ſed ſolùm iratus eſt, & tamen ex diuerſa habitudine poteſt hoc idem ſignificari. *Aſcendit fumus de naribus eius*, id eſt, de naribus Dei euaporauit quidam fumus iracundiæ. Hic enim continuatur metaphora, & attribuitur Deo id quod eſt hominis. Nã ſicut homines quando irati ſunt, emittunt quaſdam fumoſitates per nares, ita Deus, cùm fingatur iratus, dicitur aſcendere fumus de naribus eius.

Quare ita dicatur aſcendere ad nares.

QVÆST. II.

QVÆRETVR, quare dicitur ira aſcendere ad nares: nam iſte modus frequentatus eſt in ſcriptura. Sic enim patet Iſa. 2. ſcilicet, ceſſate ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius, id eſt, qui habet iram in naribus. Reſpondendum, quod ira fit ex quadam commotione interiori, & ſuccenditur ſanguis circa cor, & ferueſcit, ex qua ebullitione cauſantur quidam fumi ſicci, qui ſunt propriè materia iræ, & ſunt aliquid corporale, illi autem præ ſubtilitate ſua, & calore iræ eleuantur ad cerebrum, & tunc interdum cõtingit calore ipſorum partes quaſdam humidas congelatas exiſtentes in cerebro, quæ ſunt materia lachrymarum liquefieri, & fluere, & cum eis ſimul fluunt fumoſitates iræ, quæ aſcenderant ad cerebrum. Vnde experimur, quod ſi quis iratus valde incipiat aliquantulum flere, totus impetus irę eius extenuatur, & exinanitur, nec manet aliquid ferocitatis poſt huiuſmodi fletum. Hoc autem experimur in ira mulierum, & paruulorum. Nam quanquam interdum multum concitentur in iram, ſequitur in eis fletus, & tũc laxatur impetus iræ, & iam non mouentur truculenter ad deſiderium vindictæ, ſicut prius, ſed ceſſant iam illam expetere. Sic etiam eſt cautela in quibuſdam hominibus, quod cùm velint aliis conſeruare iram: non flent poſtquam iram conceperint, vt poſſint retribuere, alioquin ſi fleant, iam non deſiderant moueri ad retributionem, nec eſt in eis ille impetus fortis, quem ira cauſare ſolet. In viris autem non eſt iſte modus, vt communiter euacuandi iram, quia cerebrum virorum, potiſſimè colericorum, & melancolicorum eſt ſiccum, ideo non poteſt per aſcẽſionem fumorum iræ diſtillare lachrymas: ideo fumus iræ non euacuatur cum lachrymis, ſed manet ſemper in conditione fumi, & quia ille fumus eſt à calore iræ, eſt nimis calidus, vnde per ſpiracula venientia à cerebro ſpiratur, ſcilicet, per nares, ideo cùm quis iratus eſt, niſi velit ſe coërcere, aut fleat, neceſſe eſt fumoſitates quaſdam euacuari per nares, quæ valde calidę ſunt, & illi vocantur fumi irę. De hoc ait Homer. in Iliade, & habetur per Ariſtot. 3. Ethico. vbi loquitur de fortitudine, quæ eſt per iram, ſcilicet, Impetuoſiſſimus furor ad pericula, vnde & Homerus, virtutẽ immitte furori, & virtutem, & furorem elige, & auſteram virtutem per ſingulas nares ebulliuit ſanguis. In quo propriè patet conditio iræ, ſcilicet, quod ſanguis ebulliens, id eſt, feruens emittit per ſingulas nares, id eſt, per vtrumque foramen narium, auferam virtutẽ, id eſt, fumoſitatem iræ. Quod autem illa fumoſitas ſit iræ, apparet, quia ſiue lachrymetur iratus, ſiue fumoſitates illas emittat volens oſtẽdere iram ſuam, poſt modicum ceſſat, & quieſcit, & hoc eſt, quia tota materia iræ euacuata eſt: ſi tamen aliquis iratus velit ſe cohibere, nec plorans, nec per fumoſitates iram oſtendens, neceſſe eſt, quod intra ſe torqueatur, & multo tempore maneat ira quouſque pauliſper digeratur, & toto iſto tempore irati malè ſe habent ad ſeipſos, ſcilicet, quia graues ſibi ſunt, ſic patet Ethic. 4. cap. de manſuetudine, vbi ponuntur tres ſpecies iracundorum, vbi diſtinguit Ariſt. acrocolos, amaros, & difficiles. Acrocoli enim ſunt, qui leuiter iraſcuntur, & cum quodam impetu, & tamen immediatè ceſſant: & hoc quia manifeſti ſunt, ſcilicet, ira ſua oſtenditur aliis in verbis, vel in opere, ideo tunc neceſſe eſt quieſcere. De amaris autem dicit, quod ſunt difficile ſolubiles ab ira, & multo tempore iraſcuntur: graue autem habent propter nõ manifeſtum eſſe, nec ſuadebit ipſis aliquis. In ipſo enim digeri iram tempore indiget. Sunt autem tales ſibi ipſis moleſtiſſimi, & maximè amicis. De difficilibus autem idem dicit, & ſic manifeſtatio irę facit quietationem. Apparet igitur quare, & quomodo ira per fumos exhaletur, & dicatur eſſe in naribus, vnde ab hoc modus vulgaris loquendi de ira ſumptus eſt. *Et ignis de ore eius vorauit.* Iſtud ponitur ad ſignificandum magnitudinem iræ, ſcilicet, quia non ſolùm per nares emittebatur furor, ſed etiam per os. Et dicitur quod ignis de ore eius vorauit, id eſt, ignis egrediens de ore eius vorauit inimicos. Vocantur autem illi fumi ignis propter calorem iræ. *Carbones incenſi ſunt ab eo*, id eſt, tantus erat calor ſpiratus de ore eius, quod carbones incendebantur. Omnia ponuntur ad ſignificandam iræ incenſionem. In Pſalmo dicitur, aſcendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarſit: & illud clarius eſt quàm iſtud: ſed idem ſignat. *Et inclinauit cœlos, & deſcendit.* Iſta eſt liberatio ab aduerſitate Ægyptiorum, & ad hanc dicitur Deus inclinaſſe cœlos, & deſcendiſſe, quia fingitur Deus tanquam quidam rex excellens ſedens in ſolio cœli, & ad hoc quod aliquid agat in terra adiuuando quoſdam, & impugnando alios, quod neceſſe ſit ipſum deſcendere de cœlo, & venire ad nos, & vt ipſe ſemper maneat in ſolio ſuo excellenti, dicitur inclinare cœlos, & deſcendere, quaſi ſedes ſua ſimul cum eo veniat. Similis modus loquendi eſt ſæpe in ſcriptura. Sic patet Geneſ. 11. cùm dixit Deus contra ædificantes turrim Babylonis: Venite deſcendamus, & confundamus linguam eorum. Et iterum dicitur, deſcendit Dominus, vt videret ciuitatem & turrim, quam ædificabant filij hominum. Sic etiam Geneſ. 18. dicitur: Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. *Et caligo ſub pedibus eius.* Iſtud ponitur ad ſignificandum modum ap-

D

E

F

parendi

A

apparendi Dei, & descendendi : nam vt non videatur ponit nubem caliginosam sub pedibus. Sic patet Exod.19. scilicet, quia nubes tegebat montem,eò quod Dominus descenderat super illum in nube.& Exo. 24. dicitur quòd viderunt Deum Israel,& sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini, & quasi cælum cùm serenum est. Et cùm hic dicatur Deus descendere ad liberandum,ponitur modus descendendi, s. quòd sit caligo sub pedibus eius.Nicol. autem, & Rab. Sal. aliter exponunt,scilicet, quod intelligatur de nube, quæ præcedebat Israelitas per desertum: nam quando Aegyptij persecuti sunt Israelitas super mare rubrum, Angelus, qui portabat nubem, & præcedebat in ea,fecit eam transire ad posteriorem partem castrorum,& erat inter Israelitas & Aegyptios. Ex parte quidem Israelitarum erat illuminans, ex parte autem Aegyptiorum erat tenebrosa, ita vt Aegyptij per totam noctem non auderent pertingere ad Israelitas.Exod.14.In illa autem nube erat Angelus, & quia erat obscura dicebatur esse caligo sub pedibus Dei. Et etiam ista expositio conueniens est. In Hebræo habetur,*Densitas sub pedibus eius.* Sed idem est,quia caligo est quædam densitas vaporum grossorum, ideò tantam obscuritatem reddunt. *Et ascendit super Cherubim.* Ista est metaphora, & significatur in hoc velocitas aduentus Dei ad liberandum. Et sicut homines, qui cito peruenire volunt ad aliquem locum ascendunt super equos velocissimos, ita Deus cùm venire deberet, ascendebat super Cherubim, eò quod Cherubim sunt velocissimi in motu: sic enim ponuntur Cherubim tanquam sedes Dei,sicut erat in arca. Exo.25. sic etiam Psal.79.Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Bẽiamin, & tamen secundùm veritatem, Deus non ascendit super Cherubim nec super Seraphim,vt veniat ad nos,eò quod Deus omnia replet, & cùm vbique sit, ad nullum locum ire potest.Sic patet Ierem.23.c. Putas ne Deus è vicino ego sum, & non Deus de longe? quasi dicat,ego sum vicinus, & coniũctus cuique rei,eò quod vbique sum.Et subditur,si occultabitur vir in absconditis,& ego non videbo eum, nunquid non cælum,& terram ego impleo ? Item Deus est incorporeus, ideò non potest moueri de loco ad locum per medium,sed nũc erit hic, & instanti erit alibi si moueri deberet, equus tamen non datur nisi ei,qui transire debet per medium. Item dato, quòd Deus moueretur per totum medium non ascenderet super Cherubim, quia non est grauis,vt supportari ab alio egeat,sicut homines portantur in iumentis.Itẽ etiam ipsi Cherubim non possunt moueri discurrendo per mediũ, eò quod spiritus simplices,& indiuisibiles sunt. Item dato,quod Deus posset propriè moueri, non equitaret super Cherubim ad velociter veniendum, quia Deus velocior esset quocunq; Cherubim, & Seraphim, sed ponuntur ista pet quandam metaphoram largam existimando Deum tanquam quendam dominum magnum sedentem in throno more humano.Hebrei autem nescientes distinguere quid in scriptura secundum literam,& quid secundum metaphoram dicatur,habent occasionem ex similibus asserendi de Deo quædam absurda, & turpia,quæ habentur in suo Thalmud, & ipsi putant esse vera.*Et volauit*, scil. propter velocitatem motus, quia volatus est motus velox. *Et lapsus est super pennas venti*, id est, transiuit vel cucurrit super alas vẽti. Hoc dicitur propter velocitatem motus Cherubim, qui transit velocius quam ventus.Et potest intelligi dupliciter super alias ventorum, vno modo,quod volabat super alas, id est,quod ferebatur in alis ventorum, alio modo volauit super pennas ventorum, id est, plus quam alæ ventorum,quasi dicat,licèt venti sint veloces,tamen velocius transit Deus ascendens super Cherubim.In Hebræo habetur. *Apparuit super alas venti*, & ad idem redit,sed conuenientius dicitur volauit,vel lapsus est quàm apparuit, eò quod Deus etiam secundum metaphoras istas non videtur in motu,sed habet sub pedibus suis caliginem, vt patet supra : hoc apparet magis in Psalmo,cùm dicitur: Et ascendit super Cherubim & volauit, volauit super pennas ventorum : & sic cùm ponatur hic volauit,& lapsus est:ponitur ibi bis volauit, quia idem significat.*Posuit tenebras in circuitu suo latibulum.* Ponitur ad significandum, quòd quamquam Deus volaret super Cherubim in aere;tamen non videbatur,eò quod ponebat tenebras in circuitu suo tanquam latibulum. Hoc autem intelligitur de nube illa, quæ erat inter Aegyptios, & Israelitas, vt supra dictum est.

Deus quare dicatur ascendere sup Cherubim.

B

C

Quare Dauid obseruat metaphoram in loquendo de Deo.

QVÆST. III.

QVAERETVR, quare Dauid obseruat istam metaphoram,scil. quod Deus quando volat, ponat tenebras tanquam latibulum suum. Respondendum, quod hoc facit Dauid, quia per omnia vult obseruare modum loquendi legis.Moyses autem,qui fuit introductor legis, & primus inducens istos modos loquendi Hebraicos,dixit de Deo quòd apparebat intra nubem caliginosam,vel in medio ignis, vt patet Exod.24.& Deuter.5.vnde ipse dixit:Nullam imaginem vidistis in die,qua locutus est Dominus in Horeb de medio ignis. Deuterono.4.quasi dicat,nullam imaginem vidistis,eò quod Deus latebat intra caliginem,& vos illum non vidistis: ita ergo Dauid cùm diceret de motu Dei volando, si non subiunxisset,quod Deus occultabatur volando,crederetur,quod apparebat per aerem volans,ideo dixit quod posuit tenebras latibulum suum. Sed non erat necessarium, quod Dauid poneret hic latibulum Dei volando, sicut Moyses posuit latibulum Dei loquendo : nam dato quod Deus verè moueretur, vel transiret eo modo,quo transeunt angeli, non egeret latibulo,quia transire non erat aliquis actus, pro quo egeret corpore assumpto. Latibulum tamen non ponitur nisi pro corpore assumpto occultando, cùm tamen angeli loquebantur in persona Dei in monte Synai dando legem, necesse erat, quòd formarent corpora, in quibus possent voces causare, vt declaratum est Exod.25.& quia illa corpora viderentur,quod esset magnum scandalum Iudæis, quia putarent Deum esse corporeum, & facerent sibi imaginem, fuit ibi latibulum caliginis,& nubis:vt patet Deut.4.scilic.non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est Dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi,vel fœminæ. Patet ergo quod in modo loquendi Moysi fuit necesse poni latibulum Dei loquentis,& tamen non in modo loquendi Dauid: ideo verba Moysi accipienda sunt secundum literam, & verba Dauid secundùm metaphoram. *Cribrans aquas de nubibus cælorum*,id est, emisit aquas de nubibus cælorum cribrando eas. Dicitur hoc ad similitudinem cribri,quia si aquæ fundantur in eo,nõ possunt effluere simul quasi nullo impediente, sed effluunt guttatim,vel per varias stillas propter foramina cribri, per quæ aqua fluit: ita quandocunque de nubibus aqua fluit, quia non venit illa tota sub eadem mole sicut aqua fluminis,vel torrentis,quæ tota coniuncta est,sed guttatim per stillicidia fluit,dicitur esse aqua cribrata, & sic quandocunque pluit cribratur aqua de nubibus. Ponitur autem hoc ad signandum maiorem obscuritatem nubis,quia quanto nubes grauior est propter pluuialem humorem quem continet, tanto est obscurior: & in talibus nubibus Deus latet, quia nihil videri potest. In Hebræo habetur. *Spissitudo aquarum de nubibus cælorum*, id est, aquæ fluunt spissæ de nubibus cælorum, s. propter grossitiem nubium,& tamen Rab.Dauid Kimhi,& Rab.Sal. exponunt cribrans aquas,sicut litera nostra ponit,quia illa est propria significatio. In Psalmo habetur : Tenebrosa aqua in nubibus aeris,& ad idem redit,scil. quia illa aqua tenebrosa postea cribratur descendens de nube. Nam quando aqua tenebrosa est in nubibus, sunt nubes valde graues pluuiali humore, ideò necesse est,quod tunc fluat aqua. *Præfulgora in conspectu eius*, id est,in conspectu Dei apparuerunt nubes valde fulgidæ. Aliqui putant quod præ fulgore sint duæ dictiones,scil.præpositio & ablatiuus,tamen vna dictio est, & vocatur aliquis præfulgorus,id est, valde fulgidus, sicut dicitur præclarus, id est, valde clarus.In Psalmo habetur ista sententia clariot, scilicet, Præfulgoræ in conspectu eius nubes transierunt. Dicuntur autem nubes fulgidæ,quod est contra superiora,cùm dicebatur, quod Deus latebat in nubibus caliginosis : sed vocantur præfulgoræ,non quod in se nubes fulgidę essent,sed quod prę multitudine fulgurum emissorum nubes apparebant fulgidæ in superficie, licèt interius obscuræ essent. *Succensi sunt carbones ignis*,id est,Deus misit fulgura in multitudine, ita vt tota terra videretur ardere,& succendi carbones. Hoc autem clarius dicitur in Psalmo,scil.Præfulgorę in conspectu eius nubes tran-

D

E

F

A

sierunt grando,& carbones ignis. Istud autem potest intelligi de duobus. Vno modo de illa plaga, quę inflicta est Aegyptijs, quando Dominus misit grandinem multam super terram Aegypti, qualis nunquam fuit ab initio, & tunc grando, & ignis mixta pariter ferebantur. Exod. 9. Vel potest secundò intelligi de plaga inflicta super mare, cùm essent Aegyptij intra mare, Dominus misit super eos tonitrua magna, & fulgura: ita vt viderentur ardere, & subuertebantur currus eorum præ terræmotu. Sic patet Exod. 14. scilicet, iamque aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis interfecit exercitum eorum,& subuertit rotas curruum, ferebanturque in profundum.& hoc significat expressius litera sequens, scil. *Tonabit de cœlis Dominus*.i. emittet tonitrua magna. Quod referendum est ad vtrumq; casum de supra positis, & est hic mutatio temporis: nam debetur dici tonuit, & dicitur tonabit: quod patet in Psalmo, cùm dicitur: Et intonuit de cœlo Dominus.

Et excelsus dabit vocem suam. Repetitio est ejusdem sententiæ: nam tonitrua, quæ Deus dat, dicũtur voces Dei. Sic patet præceden. lib. c. 12. cùm dixit Samuel Israelitis, nunquid non messis tritici est hodie? inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluuias. Et iterum ibi, & clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces,& pluuias,& vocantur voces, id est, tonitrua, quæ audita sunt tunc in miraculum. In Psalmo dicitur: Et altissimus dedit vocem suam. nam ibi omnia ponuntur per modum præteriti. Patet etiam hoc in Hebræo, nam dicitur tonuit, vbi nos dicimus tonabit. *Misit sagittas, & dissipauit eos.* Refertur hoc ad tonitrua, quæ Deus mittebat in modum sagittarum, & pertueniebant vsque ad homines, contremiscentesque cogebantur cadere in terram. *Fulgura & consumpsit eos*, id est, etiam misit fulgura, & consumpserunt Aegyptios: quod potest intelligi de vtroq; modo suprapositio: tanta fuerunt fulgura, & grandines, quod homines,& iumenta inuenti in agris perierunt. Exod. 9. Vel intelligitur de fulguribus missis, quando erant Aegyptij in mari rubro,& istud est verius,& ista fulgura occiderunt exercitum Aegyptiorum. Exod. 14. *Et apparuerunt effusiones maris.* Id est, apparuit diuisio maris rubri in ista liberatione: nam diuisum est mare, & per hoc effusæ sunt aquæ ad vtranq; partem, & steterunt quasi murus donec trãsiret Israel. Exod. 14. In Psal. habetur: Et apparuerunt fontes aquarum, sed clarius habet litera ista. Vel aliter potest intelligi, quòd in hoc accipiatur reuelatio fundi maris. Et dicitur, apparuerunt effusiones maris, id est, loca profundissima in mari: de quibus effunduntur aquæ: & ista sententia habetur in Psal. Scilicet, apparuerunt fontes aquarum, id est, loca profunda maris, de quibus aquæ egrediuntur quasi de fontibus: & huic concordat litera sequens, scilicet, & reuelata sunt fundamenta orbis, quia ibi visa sunt occulta maris, quæ nullus hominum vnquam viderat. Et vocantur fundamenta orbis, quia orbis iudicatur fundatus super partes profundiores, quæ vadunt versus centrum, & quia mare erat profundum, & ibi apparuit fundum eius, dicebatur illud fundum fundamentum orbis. *Ab increpatione Domini.* Id est, factum est propter increpationem Dei. Dicitur enim aliquis increpare alium, quãdo durè ei loquitur, & mouetur contra ipsum: ita Deus dicebatur increpare mare rubrum, quia habebat se erga illud durius quã vnquam se habuerat, quia nunquam diuiserat illud sicut nũc. *Ab inspiratione spiritus furoris eius.* Repetitio sententiæ est, quia increpatio,& inspiratio furoris idem est: vocatur autem inspiratio, id est, flatus. Istud enim fit in iratis, qui emittunt per nares fumos iræ: vt dictum est: & illa emissio est impetuosior, quàm in alijs hominibus,& vocatur inspiratio spiritus, id est, emissio anhelitus furoris eius, id est, iste anhelitus causatur à furore. In omnibus autem hominibus est inspiratio,& respiratio spiritus. differunt tamen irati à cæteris, quia spirant aliter propter ferocitatem fumorum iræ. Et est sensus, quòd Deus tantum erat iratus contra Aegyptios, & emittebat spirationem furoris, quod diuidebat mare, & faciebat alia terribilia contra communem consuetudinem, sicut faciunt homines irati aliquid, quod aliàs facere non solebant. Vel potest intelligi de flatu misso super mare rubrum. Nam dicitur Exod. 14. quod Deus misit ventum super mare, qui erat ventus vrens, & vehemens per totam noctem, & conuertit illud in siccum. Ventus tamen vocatur spiritus Domini tanquam sit missus, vel efflatus ab ore eius, vt patet Gen. 1. vbi nos dicimus, Spiritus Domini ferebatur super aquas. In Hebræo dicitur: spiritus Domini flabat super aquas, s. ventus missus à Deo.

D

Liberationis modꝰ, & forma.

Misit de excelso. Hic ponitur tertium, scilicet, liberationis modus,& forma:& quia ista liberatio fuit virtute diuina: primò ponitur liberatio per modum euasionis, secũdò liberatio per modum insecutiõnis,& destructionis, ibi. *In te enim curram.* Prima in duas, scilic. in partem principalem, & incidentalem, ibi. *Cùm sancto sanctus.* Circa primum dicitur. *Misit de excelso, & assumpsit me.* Hic redit Dauid ad liberationem suam, quam incæperat enarrare cùm persequeretur eum Saul apud petrã diuidentem. Nam sicut supra dictum est, isti qui loquuntur per modum laudis, faciunt frequentes transitiones, & aliquando omittunt aliquid ad quod postea redeunt,& dicitur: misit de cœlo, id est, Dominus misit nuncium suum de cœlo. Intelligitur enim de illo nuncio, qui venit ad Saulem: nam cùm Saul teneret Dauid vallatum in modum coronæ apud petram diuidentem, & iam nõ superesset nisi vt caperet eum, venit quidam nuncius ad Saulem dicens: festina quia Philisthini infuderunt se super totam terram, & tunc Saul cessauit persequi Dauid vadens contra Philisthinos, præcedent. libr. capit. 23. Ille autem nuncius creditur à quibusdam fuisse Angelus Dei: & huic consonat litera, scilicet, misit de excelso, & assumpsit me, id est, misit Deus Angelum suum de cælo tanquam nuncium ad Saulem, & tunc assumpsit me, id est, liberauit. In Psalmo dicitur, misit de summo, sed idem est summum,& excelsum. In Hebræo dicitur, *Mittet de excelso,& assumet me.* Eadem sententia est, sed est mutatio temporis sicut apparet sæpe ex dictis: *Et extraxit me de aquis multis*, id est, extraxit me de medio Saulis,& virorum suorum: nam illi vocantur aquæ, eò quod aquæ multæ populi multi sunt, vt patet Apocalyp. 17.& extra de celebrat. missa. capi. cum Marthæ,& iste est modus accipiendi in metaphoris. Erant autẽ viri Saulis multi, quia persequebatur Dauid cum tribus millibus virorum, vt patet præceden. libr. cap. 26. extraxit autem Deus Dauid de medio illorum, quia erat circundatus, & fecit illos recedere, mansitque ipse liber. *Liberauit me ab inimico meo potentissimo*, id est, liberauit me de manu Saulis, qui erat inimicus meus, & erat potentissimus, quia erat rex. Dauid autem erat tunc vir simplex,& fugiebat à facie eius, vt patet præced. libr. cap. 18. vsque ad 27. vel ponitur singulare pro plurali, scil. inimico meo potentissimo, id est, inimicis meis potentissimis, quia multi erant inimici eius, & omnes erant potentiores eo pro tempore. Et iste sensus habetur in Psalmo, scilicet, Eripuit me de inimicis meis fortissimis. *Et ab his, qui oderant me.* Istud potest dupliciter intelligi. Si enim accipiatur supra singulare pro plurali, dicetur quod hic est repetitio sententiæ, & quòd erant ijdem inimici potentissimi Dauid, & illi, qui oderant eum. Si autem accipiatur inimicus potentissimus pro Saule: erit sensus quod alij erant, qui oderant Dauid, scil. Iebusæi. Sic patet supra quinto, scilicet, Nisi abstuleris claudos, & cæcos odientes animam Dauid. Idem patet 1. Paralip. 11. Etiam Ziphei oderant Dauid, quia persequebantur eum insidiosè, vt traderent Sauli. præceden. libr. cap. 23.& 26. Absalom etiam,& Achitophel oderant Dauid, sup. 17.& ab omnibus his liberatus est.

E

B

C

Qui robustiores me erant, id est, isti hostes mei erant robustiores, quam ego. De Saule patet, quia ipse erat rex,& Dauid erat seruus eius. De Zipheis patet: nam potentiores erant, eò quod fauebat eis Saul. De Absalone,& Achitophel patet, quia totus Israel erat cum Absalone, & cum Dauid soli serui sui: vnde ipse fugit plorans supr. 15. & 16. In hoc Dauid confitetur se liberatũ virtute diuina, quia ipse hostibus impar erat, quasi dicat, quia hostes erant potentiores me, tu liberasti me. Nam si non fuissent potentiores, non oportebat, quod tu me specialiter liberasses, quia ego pugnassem contra eos. In Psalm. dicitur: quoniam confortati sunt super me, id est, confortati sunt robore plus quàm ego: sed eadem sententia est. *Præuenerunt me in die afflictionis.* Id est, venerunt ante quam ego, scilicet, quia ipsi incæperunt me persequi, dum ego nihil opinarer. Et intelligitur de Saule, qui misit Ziphæos ad circundandum Dauid, dum ipse esset quasi securus in deserto Maon. præceden. libr. cap. 23. sic etiam Absalom præoccupauit, vel præuenit Dauid, quia dum esset securus Dauid in Ierusalem, faciebat contra ipsum coniurationem Absalom, & subito di-

F

ctum

A ctum est Dauid, Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom: & tunc Dauid inopinatus, & imparatus fugit de Ierusalem nudis pedibus, supr. 15. erat autem ille dies tribulationis, quia tunc erat Dauid in angustia magna.

Et factus est Dominus firmamentum meum, id est, cùm essem in tribulatione magna, & nō viderem mihi aliquod subsidium, Dominus fuit firmamentum meum, id est, firmiter me protexit. In Psalmo dicitur: factus est protector meus, sed idem est. In Hebræo dicitur: *Aggressi sunt me in die afflictionis.* Vbi nos dicimus, præuenerunt me, sed idem est, quia qui aggreditur alium, præuenit eum. *Et eduxit me in latitudinem*, id est, dedit mihi locum latum, quasi dicat, dum Saul cingeret me in modum coronæ, ego eram in loco stricto non potens effugere: sed cùm venit nuncius ad Saulem, ego eductus sum in latitudinem, quia ipso recedente, ego mansi sine hostibus: vel potest hoc intelligi de qualibet tribulatione, nam dum homo est in tribulatione, est coangustatus non potens hinc, aut inde liberari: sed cùm Deus liberat hominem, tunc est in latitudine, quia non comprimitur ex aliqua parte. *Liberauit me, quia placuit ei*, id est, liberauit me propter solam bonitatem suam, quia licèt ego nihil egissem boni, ex quo istud mererer, Deus voluit me liberare. In Psalmo dicitur: saluum me fecit, quoniam voluit me, eadem sententia est. In Hebræo habetur. *Liberabit.* Sed est mutatio temporis, quia manifestum est, quòd hic agitur de re præterita. *Retribuet mihi Dominus secundùm iustitiam meam*, id est, retribuet mihi bonum, quia iustus sum. *Et secundùm munditiam manum mearum reddet mihi.* Eadem sententia est, & refertur istud ad Saulem, scilicet, quia potuit Dauid occidere eum dum esset in spelunca purgans alium, & noluit, vt patet præcedent. libr. 24. cap. vnde Saul videns tunc benignitatem Dauid laudauit eum, dicens: iustior tu es quàm ego, tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala, quis enim cùm inuenerit inimicum suum dimittit eum in via bona? sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me. De Absalom quoque idem fuit, quia potuerat Dauid eum occidere, cùm esset acerrimus hostis eius, sed noluit; quin potius vetuit euntibus ad bellum occidere eum, dicens: seruate mihi puerum Absalom, supr. 18. pro his autem merebatur valde Dauid, quia ista quantum ad aliquid erant opera supererogationis, & in hoc considerabatur iustitia Dauid quantum ad rectitudinem voluntatis, inquantum noluit occidere Saulem, nec Absalom hostes suos. Munditia autem manuum dicitur inquantum non occidit eos realiter, quia tunc manus efficiuntur immundæ, eò quod sunt ministræ alicuius iniquitatis.

An Dauid ex meritis suis vel ex sola Dei benignitate liberatus fuerit.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR quomodo Dauid dixit istud, quia videtur includere contradictionem. Nam supra dixit: liberauit me, quia placuit ei, in quo significatur, quod ex sola benignitate Dei Dauid liberatus est: hic autem dicitur: retribuet mihi secundùm iustitiam meam, in quo innuit, quod ex meritis suis dantur sibi ea, quæ recipit. Respondendum, non esse contradictionem, quia ista referuntur ad diuersa tempora: nam Dauid antequam liberaretur de manu Saulis ad petram diuidentem, nihil boni specialiter egisse se putabat propter quod liberaretur, ideò putauit quod sola Dei benignitate liberabatur: postea autem egit aliqua bona, propter quæ debebat recipere præmium, scilic. quia noluit occidere Saulem quamquam potuerit. Simile habetur supra 15. nam ibi fugiebat Dauid à facie Absalonis sciens se peccasse. Postea verò cum malediceret ei Semei, tolerauit patienter, & putauit, quod ex hoc mereretur, vnde dixit ad Abisai: dimittite eum, vt maledicat, si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. Non est ergo hic contradictio aliqua. *Quia custodiui vias Domini*, scilicet, legem suam: quia sicut via est per quam homo ambulat, ita lex Domini est, per quam homo debet ambulare: sic enim dixit Dominus. Hęc est via ambulate in ea, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinetis. Isai. 42. Et accipitur ibi via pro lege.

B

C

Et non egi impiè à Deo meo, id est, non egi aliquam impietatem recedendo à Deo meo, ista est enim causa propter quam Dauid dicebat quòd retribueret ei Deus secundum iustitiam suam, scilicet, quia non recesserat de via domini. *Omnia enim iudicia eius in conspectu meo*, id est, ego semper considero iudicia domini. Vocantur autem iudicia præcepta iudicialia: nam triplicia erant præcepta in lege, scilicet, moralia, cæremonialia, & iudicialia, accepit autem hic Dauid iudicialia, quia postea subiungitur de alijs præceptis: & dixit Dauid, quod iudicia Dei erant in conspectu eius, scilicet, quia considerabat semper in eis, sicut habetur Psalm. 1. Sed in lege Domini fuit voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. *Et præcepta eius non amoui à me.* Intelliguntur per præcepta tam moralia, quàm cæremonialia, quia nullum genus præceptorum Dauid transgrediebatur. In Hebræo habetur. *Et præcepta eius non amoui ab ea*, id est, non amoui à lege, & exponit Rab. Dauid Kimhi, id est, non obseruaui quædam præcepta omittendo alia, vel tollendo illa de lege, sed omnia præcepta integre custodiui. In Psalm. dicitur: & iustitias eius non repuli à me, & idem est, quia iustitia domini continetur in præceptis suis, & qui illa obseruat non repellit iustitias Domini.

D

Quomodo Dauid negauit se peccasse, cùm multa mala egerit.

QVÆST. V.

QVÆRETVR, quomodo dixit Dauid, non egi impiè à Deo meo, & omnia iudicia eius in conspectu meo semper, & præcepta eius non amoui à me, quia manifestum est, quod ipse grauiter peccauit cognoscendo Bethsabee, & occidendo Vriam, & ipse confessus est se peccasse, vt supr. 12. & hic etiam dixit, de iniquitate mea liberabis me. Aliquis respondebit, quod Dauid non peccauerat quando ista dixit, sed postea peccauit; ideò potuit dicere hoc conuenienter. Sed non stat, quia Dauid dixit verba Psalmi huius postquam liberauerat eum Dominus ab omnibus inimicis suis, & à Saule, vt patet in litera in principio capit. ergo non dixit hæc antequam peccasset, quia postquam peccauit in Bethsabee, & Vria, habuit hostes à quibus Deus eum liberauit. Dicendum ergo, quod Dauid non negat simpliciter se peccasse, sed solùm refertur hoc ad modum se habendi cum hostibus suis, scilicet, quia contra illos nunquam Dauid iniquè egit, nec omisit aliqua mandata Dei: sed potius habuit se misericorditer cum illis, quia poterat occidere Saulem, & noluit, & sic de Absalone, sic etiam de Semei, qui maledicebat ei, volebatque eum occidere Abisai, sed Dauid prohibuit, dicens: dimitte eum, vt maledicat mihi, supra 16. Quòd autem sit intelligenda in hoc sensu litera, patet ex præcedenti, cùm dictum est: retribuat mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundùm munditiam manuum mearum reddet mihi, scilicet, sicut me habui mundè non inquinando manus meas occidendo Saulem, vel Absalonem, ita Dominus mihi retribuet: & tunc sequitur litera, & non impiè gessi à Deo meo, id est, inquantum me habui cum hostibus meis, nihil impiè gessi contra illos, & sic debet intelligi tota alia litera. Quòd autem Dauid non neget simpliciter se peccasse, patet ex sequ. litera, scilicet, & custodiam me ab iniquitate mea, si tamen negaret se peccasse, non diceret, quòd custoditet se ab iniquitate sua.

E

F

Et ero perfectus cum eo, id est, ex hinc iam non peccabo, sed ero perfectus, scilicet, totaliter mundus nullam habens maculam. Sic habetur in Psalm. scilicet, & ero immaculatus cum eo. *Et custodiam me ab iniquitate mea*, id est, diligenter obseruabo, ne iam in talem iniquitatem incidam, in qualem prius incidi. Hic intelligitur de adulterio Bethsabee, & homicidio Vriæ, quia istud erat specialiter peccatum Dauid, eo quod vsque nunc non fecerat aliquod peccatum notabile, nisi illud de quo scriptura eum redarguit. Si autem dicatur, quod aliquando mentitus est, vel fecit similia, quæ non excusantur. Dicendum quod illa erant peccata leuia, de quibus non facit mentionem scriptura. *Et restituet mihi Dominus secundùm iustitiam meam.* Ista est repetitio eiusdem per eadem verba, quod sæpe fit in carminibus sicut hic, & intelligitur de Saule, &

A

Abſalone, ſcilic. quod Dauid ſeruauit ad eos animum iuſtum nolens illos occidere. *Et ſecundùm munditiam manuum mearum,* ſ. manus meæ mundæ ſunt, quia non effudi ſanguinem Saulis ad me vindicandum. præc. li. c. 24. Nec effudi ſanguinem Nabal ad vltionem cùm irriſiſſet me. eod. libr. cap. 25. Nec etiam occidi Semei propter iniurias, quas mihi inferebat, ſupr. 16. Nec volui occidere Abſalonem hoſtem meum, ſupr. 18. *In conſpectu oculorum eius*, id eſt, munditia mea apparet coram Deo, & ipſe videt illam. *Cum ſancto.* Hic ponitur pars incidentalis, in qua oſtenditur Dei miſericordia erga bonos. Nam ſicut Dauid oſtenderat, quòd Deus ſe habuiſſet clementer ad eum, ita oſtendit, quòd ad omnes viros bonos clementer ſe habeat, & dicitur. *Cùm ſancto ſanctus eris.* Iſta litera dupliciter intelligi poteſt. Vno modo quod Dauid ponat hoc per modum doctrinæ ad quemlibet hominem, ſcilic. quod debeat ſe habere cum quolibet taliter, qualis ille eſt, ſcilic. ſi ſanctus eſt, viuat cum eo vt cum ſancto, ſi autem eſt peruerſus, habeat ſe ad illum, vt ad peruerſum, & ſic de alijs varietatibus. Iſta doctrina ponitur ab Auguſtino in epiſtola ad Ianuarium, & habetur in decretis. diſtinct. 12. capit. illa autem, cùm dicitur: quòd enim nec contra fidem, nec contra bonos mores eſſe conuincitur, indifferenter habendum eſt, & pro eorum, inter quos viuitur, ſocietate ſeruandum: mater mea Mediolanum me ſecuta eſt, inuenit Eccleſiam ſabbatho non ieiunantem, cæperat fluctuare, tunc ego conſului de hac re beatiſſimæ memoriæ Ambroſium Epiſcopum, at ille ait, cùm Romam venio ieiuno ſabbathum, cùm Mediolani ſum non ieiunio, ſic & tu ad quam fortè Eccleſiam veneris eius morem ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalum, nec quemquam tibi, & tunc exponetur ſic. *Cum ſancto ſanctus eris*, id eſt, quando fueris cum viro ſancto, viues cum eo vt cum ſancto. *Et cum robuſto perfectus eris*, id eſt, quando fueris cum homine robuſto fac vt perfectus, id eſt, ſicut perfectus in robore. *Et cum electo electus eris*, id eſt, quando fueris cum viro electo, operare perfectè, ſicut vir electus. *Et cum peruerſo peruerteris*, id eſt, quando fueris cum viro malo operare ad eum, ſicut ad malum, licèt tu non opereris malum. Rab. Dauid Kimhi dicit quòd ſi peruerſus voluerit tibi aliquid malum inferre, peruertere tu, id eſt, fac ei malum quod tibi volebat facere. Iſte modus exponendi literam in ſe bonus non eſt, & non conſonat doctrinæ Apoſtoli dicentis, Omnibus omnia factus ſum, vt omnes Chriſto lucrifacerem, id eſt, communicaui cum omnibus eo modo, quo illi communicabant, & tamen non applicatur iſta expoſitio ad literam, quia tota iſta litera à principio vſque ad finem erat laudatiua Dei, nunc autem ſic exponendo, eſt litera doctrinalis. Item non ſtat, quia in tota iſta litera Dauid dirigit verba ſua in Deum. Intelligendo autem ſic, referentur verba ad proximum: ideò exponenda eſt aliter, ita vt referantur omnia ad Deum, ſcil. *Cum ſancto ſanctus eris.* Id eſt, homo ſanctus reputabit te ſanctum, quia verè ſanctus es. Vel cum ſancto ſanctus eris, id eſt, tu infundes ei ſanctitatem, quia omne bonum, & perfectio noſtra à Deo eſt. *Et cum robuſto perfectus.* Id eſt, cum homine robuſto: id eſt habente robur ad operandum virtuoſe, eris perfectus, id eſt reputabit te perfectũ, & intelliget robur ſuum à te eſſe. iuxta illud Iſai. 40. Scilicet, Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem: aſſument pennas, vt aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. *Et cum electo electus eris.* Id eſt, vir electus, & bonus reputabit te electum, id eſt, non habentem aliquam imperfectionem, ſed potius reputabit te electorem ſuum, ſcil. quia ex hoc ſolo habet, quòd ſit electus, quia tu elegiſti eum, iuxta illud: Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti, & habitabit in atrijs tuis. *Et cum peruerſis peruerteris.* Id eſt, cùm viro malo tu eris malus, ſ. reddendo ei malum quod meretur: vel eris peruerſus cum eo, ſcilicet, reputabit te peruerſum, quia homines iniqui reputant Deum eſſe iniuſtum, quando punit eos: & tamen ipſe iuſtè punit illos. In Hebræo habetur. *Cum potente complecto.* Vbi nos habemus cum robuſto, & eadem ſententia eſt. Magis tamen conuenit litera hebraica, quia hic ponuntur nomina ſimilium ſignificatorum, ſicut cùm dicitur, cùm ſancto ſanctus eris, ideò debet poni hic nomen ſignificans perfectionem: cùm immediatè ſequatur perfectus eris. *Et populum pauperem ſaluum facies.* Id eſt, tu ſaluabis homines pauperes. In hoc patet benignitas Dei ei ga pauperes: quia cùm ipſi non poſſunt ſe defendere, Deus defendit illos. ſic patet Exod. 22. Scilicet, Aduenam non contriſtabis, nec affliges eum: viduæ, & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos vociferabuntur ad me, & ego exaudiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli. ſic etiam Deuter. 10. dicitur. Deus perſonam non accipit nec munera, facit iudicium pupillo, & aduenæ: amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitum. In Pſalmo habetur. *Tu populum humilem ſaluum facies.* Sed idem eſt, quia vocatur populus humilis, id eſt, humiliatus, vel depreſſus, qui modica poteſt, & pauca poſſidet. *Oculisque tuis excelſos humiliabis.* Id eſt, per ſolum aſpectum oculorum humilias, vel deprimis ſuperbos. ſimile habetur Iſai. 11. Scilicet, Et ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium, id eſt, ſolo ſermone occidet hominem malum. Ita etiam ſolo viſu deprimet ſuperbos. In Pſalmo habetur, & oculos ſuperborum humiliabis. Quod ad aliam ſententiam pertinet: quia hic oculi referuntur ad Deum, ibi autem ad ſuperbos. *Quia tu lucerna mea Domine*, Id eſt, tu es lucerna illuminans me. hoc autem dicitur à duplici proprietate. Prima eſt: quia lucerna dicitur lumen in teſta poſitum, vel in alia re corporali, & lumen quaſi ſpirituale, ita Deus poſuit intra corpus noſtrum lumen intellectus, quod omnia illuminat. Sic dicitur Pſalm. 4. ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, id eſt, intellectus, & Deus eſt lucerna hominis dando ei hoc lumen. Aliter poteſt intelligi, quòd gratia quam Deus infundit, illuminet animam noſtram, ſine qua deformis eſt imago Dei in anima noſtra, adueniente autem gratia fulget imago animæ noſtræ, & tunc proprie eſt Deiformis. Deus autem dabat iſtam gratiam Dauid, ideò vocabatur lucerna eius.

D

Et tu Domine illuminabis tenebras meas. Poteſt accipi ſicut ſupra dicebatur de lucerna, quia lucerna, & tenebra opponuntur, & dicitur illuminabis tenebras meas, ſcil. dando mihi cognitionem, & ponendo intellectum in me, quia ſine intellectu omnes res ſunt naturaliter tenebroſæ. Vel aliter illuminabis tenebras meas, ſcil. per gratiam, nam peccata dicuntur tenebræ; & tolluntur per gratiam ſuperuenientem. Iſta autem à Deo ſolo, ideo ipſe illuminans tenebras noſtras. Vel aliter vocãtur tenebræ opera facta in charitate, quæ poſtea per vitium ſequens mortificantur, & efficiuntur tenebroſa: cùm verò ad charitatem quis redit, opera illa viuificantur, & dicuntur illuminari. Propriè tamen Dauid vocauit Deum lucernam ſuam, quia illuminat eum dirigendo in omnibus agendis, & incideret Dauid in multas ignorantias, niſi Deus illuſtraret intellectum eius reuelando ei quid agere deberet: ſic factum eſt, quando Dauid manebat in præſidio terræ Moab. Nam Deus dixit ei per prophetam Gad, quòd recederet inde. præce. li. c. 22. *In te enim.* Hic ponitur liberatio Dei facta Dauid per modum inſecutionis, & deſtructionis, ſcilicet, quia non ſolùm Deus liberabat Dauid ab hoſtibus perſequentibus eum, ſed etiam dabat ei vires ad impugnandum hoſtes, ſcilicet. *In te enim curram accinctus.* Id eſt, ſperans in te: vel inuocato nomine tuo ego curram accinctus; id eſt, diſpoſitus ad bellum, ſcil. quando ego inuocauero nomen tuum confidenter curram nihil mali timendo in bellis. Sic dicitur Pſalm. 26. Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum: ſi exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. In Pſalm. dicitur quia in te eripiar à tentatione mea, id eſt, inuocato te eripiar à tentatione, id eſt, à bello, quod mihi ſit propter tentationem, id eſt, vt tẽter. *In Deo meo tranſgrediar murum.* Id eſt, inuocato Deo meo ego tranſgrediar murum hoſtilem, & non timebo irrumpere in hoſtes. *Deus immaculata via eius.* Id eſt, via Dei eſt ſine macula, quia non reperitur in ea aliquid reprehenſibile. Aliqui accipiunt viam pro lege: & dicunt quod illa eſt immaculata, id eſt, non permittens aliquod malum: ſicut leges humanæ, quæ multa mala permittunt. Et ſi obijciatur de vſura, & libello repudij, quæ permittebantur in lege. Reſpondent, quod iſta permittebantur propter aliquid bonum, ſcil. ne occiderentur vxores, & ne Hebræi grauarent fratres ſuos vſuris ſi non permitterentur dare alienis ad vſuram. Deutero. 24. Sed iſtud valde alienum eſt, ideo dicendum, quod vocatur via Dei operatio, vel modus viuendi eius, ſicut dicitur: nõ eſt hominis via eius, nec viri, vt dirigat greſſus ſuos, id eſt, non eſt in poteſtate ſua qualiter ſibi eueniat. Ita de Deo vocatur via eius modus viuendi, & iſta eſt immaculata, quia in operatione Dei nihil repræ-

E

Illuminare tenebras quomodo intelligitur.

F

Lex Domini quare dicatur immaculata.

B

Cũ peruerteris quo modo exponit.

C

A

reprænenſibile reperitur, ſed iuſtè, & miſericorditer ſe habet ad omnes. *Eloquium Domini igne examinatum.* Scilicet, Non ſolùm via Domini, id eſt, operatio ſua eſt impolluta, ſed etiam verbum ſuum eſt purum nihil continens falſitatis, aut iniquitatis: ſicut argentum, quod examinatum eſt in igne, non continet iam aliquid impuritatis. *Scutum eſt omnium ſperantium in ſe.* Id eſt, ipſe protegit à malo omnes ſperantes in ſe, quia ſi quis verè confidit in Domino: in omnibus proſperabitur. Iuxta illud: Iacta in Domino curam tuam: & ipſe te enutriet, & non dabit fluctuationem iuſto. *Quis eſt Deus præter Dominum?* Quaſi dicat, nullus eſt Deus præter ipſum. *Aut quis fortis præter Deum noſtrum.* Id eſt, nullus eſt verè fortis prẽter eum, quia omnes alij patiuntur defectus, & non poſſunt excludere à ſe omnia mala. Iſtud poſuit Dauid ad confirmationem præcedentium, quia dixit ſupr. quod Deus eſt ſcutum ſperantium in ſe: hic oſtendit illud eſſe veriſimile, ſ. quia Deus Hebræorum eſt vere Deus, & ipſe ſolus eſt verè potens, ideo poteſt defendere ſperantes in ſe ab omni malo. In Hebræo exponit Rab. Dauid Kimhi iſtud ſecundum literam Caldaicam de tempore Meſſiæ, quando omnes gentes conuertentur ad Deum Iudæorũ, & dicent: nullus eſt Deus præter Deum noſtrum. In Hebræo habetur. *In te curram cum turba.* Vbi nos dicimus. In te curram accinctus: ſed iſtud fit propter æquiuocationem nominis: magis tamen litera noſtra conuenit. Item in Hebræo non habetur: Igne examinatum: ſed ſolùm examinatum, eò quod dictio ibi poſita intrinſecè includit ignem. *Deus, qui accinxit me fortitudine.* Id eſt, Deus cinxit mihi fortitudinem, ſcil. ipſe poſuit eam, quia ego nõ habebam: hoc autem dicitur, quia Deus dabat robur Dauid ad aggrediendum aliqua magna, quæ aliàs non aggrederetur. In Hebræo habetur. *Deus fortis meus fortitudinis.* Id eſt, Deus eſt fortis meus, & eſt qui dat mihi fortitudinem. *Et complanauit perfectam viam meã.* Id eſt, fecit viam meam planam, ſ. quando perſequebar hoſtes faciebat mihi viam planam, ita vt nihil me impediret: iſtud dicitur per metaphoram, quia ſic complanatio viæ tollit impedimenta currendi, ita ſignatur, quòd in omnibus operibus Dauid Deus tollebat impedimenta, vt faciliter expediret, quæ vellet. In Hebræo habetur, liberam fecit viam meam, ſcilicet, non habentem impedimentum, & idem eſt. *Cœquans pedes meos ceruis.* Significatur velocitas currendi contra hoſtes, ſ. Deus coæquauit pedes meos ceruis, id eſt, fecit eos æquales in velocitate pedibus ceruorum, & ſic dicitur in Pſal. Qui fecit pedes meos tãquam ceruorum: ſed eſt hyperbole: quia non erant pedes Dauid ita veloces, ſicut ceruorum: ſed Deus dederat ei velocitatẽ quandam. *Et ſuper excelſa mea ſtatuens me.* Id eſt, Deus dat mihi velocitatem ad hoc, quòd aſcendam ſuper excelſa, & ibi eripiar: vel dicitur, Deus conſtituit me ſuper excelſa mea, id eſt, in iſta magnitudine ſtatus, quia cùm ego eſſem, paſtor non proueniebat mihi ex progenie, quod eſſem rex: nec poteram hoc amicorum fauore aſſequi, ſed ſolus Deus conſtituit me ſuper excelſa mea, id eſt, ſuper celſitudinem regalem, quam teneo. *Docens manus meas ad prælium.* Id eſt, Deus docuit me ad pugnãdum, quia ego eram paſtor, & inexpertus belli: ſicut patet præceden. libr. ca. 17. cùm Dauid pugnaturus eſſet contra Goliath, indutus eſt armis Saulis, & cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere: non enim habebat conſuetudinem: dixitque ad Saulem, non poſſum ſic incedere, quia nec vſum habeo. Deus tamen docuit eum poſtea ad bellum, ſicut ipſe dixit Pſal. 143.

B

C

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. *Et componens quaſi arcum æreum brachia mea.* Id eſt, Deus poſuit brachia mea fortia, ſicut eſt arcus æreus, ad bellum enim conuenienter agendum requiruntur duo, ſ. doctrina bellica: nam multi propter imperitiam bellorum pereunt: ſecundum eſt robur ad pugnandum durè, & tolerandum labores, iſta duo dicit Dauid ſibi fuiſſe data à Deo. Primum innuitur, ſ. docens manus meas ad prælium. Secundum cum dicitur, & componens quaſi arcum æreum. In Hebræo dicitur. *Fregit arcum æreum brachia mea.* Et eſt barbaricus modus loquendi: quia deberet dici: fregerunt arcum æreum brachia mea. Exponit Ra. Sa. dicens quod Dauid habebat multos arcus æreos graues in domo ſua, & veniebant ad eum interdum reges Philiſthinorum, & videntes arcus dicebant inter ſe: nullus hominum eſt, qui iſtos armare queat, vel ſufficienter curuare: ſed Dauid habet illos ad terrendum nos: & tunc Dauid coram illis armabat arcus æreos, & frangebat. Sed litera noſtra conuenientior eſt, ſcil. quod Deus fregit brachia Dauid, id eſt, diſpoſuit illa, vel aſſuefecit, vt eſſent ſicut arcus æreus. *Dediſti mihi clypeum ſalutis meæ.* Id eſt, dediſti mihi defenſionem ad me ſaluandum. Sic dicitur in Pſalm. Scilic. & dediſti mihi protectionem ſalutis tuę. *Et mãſuetudo mea multiplicauit me.* Id eſt, propter mãſuetudinem meam ego fui multiplicatus in bonis. Deus enim reſpicit manſuetudinem, & humilitatem virorum, & exaltat eos propter hoc: quia qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur. Luc. 14. Etiam manſuetudo eſt quædam qualitas reddens hominem diſpoſitum ad communicationem cum quibuſcunque: ſicut litigioſum eſſe, & diſcolum, & ſeuerum facit hominem incõmunicabilem, vnde dicit Ariſt. 8. Eth. quod dato, quod aliqui benefaciant alijs, & ſubueniãt eis in omnibus aduerſitatibus, ſi ſeueri, & diſcoli ſunt, nullus vellet communicare cum eis, nec acceptabuntur in amicos. Dauid autem erat manſuetus valde, & propter hoc multiplicabantur amici eius, & deſiderantes ſeruire ei. *Dilatabis greſſus meos ſubtus me.* Id eſt, extendes paſſus meos. Iſta ſententia conſonat ſupra poſitæ, ſ. coæquans pedes meos ceruis quantum ad velocitatem: & quia illi, qui habent paruos paſſus, non poſſunt eſſe nimis veloces, dicitur, quòd Deus extendat greſſus eius, ſ. faciẽdo diſtare pedes ſuos, capiendo multam terram in medio: vel ſignificatur robur in pedibus, quia illi, qui debiles ſunt laſſantur, & poſtea nõ poſſunt extendere pedes, & huic conſonat litera ſequens, ſ. *Et non deficient tali mei.* Id eſt, non deficient robore. In hominibus enim infirmis tali deficiunt, id eſt, plantæ pedum, quia poſtquam aliquantulum ambulauerint, patiuntur in eis dolorem, & tunc ſunt indiſpoſiti ad ambulandum. In Dauid autem nõ ſequebatur iſte dolor, quia non deficiebant tali eius, ideò erat ſemper potens ambulare velociter. Vel dicitur, dilatabis greſſus meos, ſcil. quia quando ſunt pedes coniuncti eſt homo diſpoſitus ad cadendum: & quando ſunt diſtantes, homo fortius ſtat: vnde in hoc ſignificat, quod Deus fecit eum fortiter ſtare, ne caderet. Debẽt intelligi iſta de præterito, quamquam dicantur de futuro, quia omnia iſta fecit Deus Dauid, quando erat in periculis, & tamen iam liberatus erat ab illis. In Pſalm. habetur vnus verſus, qui ſuperabũdat ad iſtum locum, ſcilicet, & diſciplina tua correxit me in fine: & diſciplina tua ipſa me docebit: & hoc quia cum aliqua res narretur in diuerſis locis ſcripturæ, nunquam eſt penitus eadem, ſed quantum ad aliquid differt, vnde & hic ponuntur aliqua verba, quæ non ponuntur in Pſalmo, & aliqua ibi, quę non habentur hic. *Perſequar inimicos meos, & conteram.* Intelligitur de præterito, ſcilicet, perſecutus ſum inimicos meos, & contriui illos tempore, quo verſabar in bellis. Nunc autem Dauid erat extra omnes anguſtias, & putabat ſe iam nunquam bellaturum, ideò non intelligebat de futuris. In Pſalmo non habetur. Et conteram illos, ſed compræhendam illos. Idem tamen eſt, quia poſtquam compræhendebat eos, conterebat. *Et non reuertar donec conſumam eos.* Intelligitur etiam de præterito, ſcilicet, non reuerſus ſum donec conſumpſi eos, ſcilic. quia poſtquam Dauid incipiebat pugnare contra aliquam gentem, non deſinebat, quouſque illam deleret, vel ſubijceret ſibi: ſicut patet in bello contra Philiſthinos, Moabitas, Idumæos, Syros: nam fecit eos ſibi tributarios ſupra octauo, ſic etiam fuit in bello contra Ammonitas, quia tandiu pugnauit quouſque eos ſubijciens ſibi tormentis afficeret, ſupra 10. & 12. Quod autem dicitur hic de inimicis, non intelligitur de Saule, & Abſalone, qui fuerunt inimici Dauid, quia iſtos non perſecutus eſt Dauid, ſed potiùs fugiebat ab eis, ſed intelligitur de Gentilibus, ſcilicet, Philiſthinis, Moabitis, Ammonitis, Idumæis, & Syris, cæteriſque gentibus, contra quas pugnauit Dauid. In Pſalm. dicitur, Et non conuertar donec deficiant, ſed idem eſt. *Et confringam, vt non conſurgant.* i. confringam eos taliter quod non poſſint conſurgere deinde contra me. Iſtã cautelam ſeruabat Dauid quod cum pugnaret contra aliquam gentem: aut totaliter eam delebat, aut tantum affligebat diminuendo eam, quod non poſſet poſtea inſurgere contra eũ, ſic fecit contra Idumæos, Moabitas, & Ammonitas, & Syros. ſupr. 8. *Cadent ſub pedibus meis,* id eſt, non poterunt reſiſtere mihi, ſed cadent ante me. Intelliguntur autem hæc de præterito ſicut ſupra dictum eſt, ſcilicet, confregi eos, & non conſurrexerunt, & ceciderunt ſub pedibus meis. *Accinxiſti me fortitudine ad prælium.* Id eſt, dediſti mihi fortitudinem, vt poſſem pugnare

D

E

F

A

gnare, accipitur hic fortitudo pro robore, quo aliquis pugnare poteſt, vel accipitur pro virtute morali: ſecundum quam homo ſe exponit terribilibus, & eſt proprie circa bellum, vt patet 3. Ethicor. In Pſalmo dicitur, Et præcinxiſti me virtute ad bellum, & idem eſt, quia fortitudo vocatur virtus excellenter, ſic patet Sapi. 8. vbi ponuntur quatuor virtutes cardinales, & omnes nominantur nominibus proprijs præter fortitudinem, quæ vocatur virtus abſolute, ſcilic. ſobrietatem, & ſapientiam docet, & iuſtitiam, & virtutem: quibus nihil vtilius eſt in vita hominibus. *Incuruaſti reſiſtentes mihi ſub me.* Id eſt, feciſti cadere inſurgentes mihi ſubtus me. In quo Dauid confitetur quod omnia bella, quæ faciebat erant in virtute Dei. In Pſalmo habetur, Et ſupplantaſti inſurgẽtes in me ſubtus me, & idem eſt, quia ſupplantare eſt per plantam tenere, & in terram deijcere, & hoc ſignificat incuruare. *Inimicos meos dediſti mihi dorſum.* Id eſt, feciſti quòd inimici mei darent mihi dorſum, ſcilicet, fugiendo à me, & terga vertendo, & tunc ego percuterem eos in dorſo. *Et odientes me diſperdam eos.* Id eſt, ego diſperdam vel deſtruam odientes me, & eſt eadem ſententia, ſcilicet, quia poſtquam hoſtes verterent terga Dauid, ipſe poterat eos faciliter diſperdere, intelligitur hoc de præterito, quia iam omnia hæc facta erant, ſic patet in Pſal. ſ. & odientes me diſperdidiſti. *Clamabunt & non erit qui ſaluet.* Id eſt, quando perſecutus fuero iſtos hoſtes clamabunt petentes auxilium, & non erit qui ſaluet, ſcilic. quia orabant iſti ſalutem à Dijs ſuis, & illi non poterant eos ſaluare, quia non erant Dij, ſed ſimulachra. *Et ad Dominum & non exaudiet eos.* Id eſt, aliquando gentiles videntes, quod non poterant habere auxilium à Dijs ſuis contra Dauid, petebant auxilium à Deo Hebręorum, & tamen ille non exaudiebat eos, quia nõ erant ſerui ſui. Aliquis dicet, quod non poteſt hoc intelligi de gentilibus, quia illi non inuocabant Deum, eò quod non cognoſcebant eũ tanquam Deum, vel ſaltem nõ tenebant eum in Deũ ſuum. Sed falſum eſt, quia Philiſthini habentes arcam Dei apud ſe percuſſi ſunt plagis magnis, & inquirentes remedium, nec inuenire valentes obtulerunt munera Deo Hebræorum, & honorauerunt arcam, vt Deus remitteret eis pœnam. præceden. libr. ca. 5. & 6. & remiſit illam. Item patet hoc melius in Antiocho Epiphane, qui volebat deſtruere vrbem Ieruſalem, & Deus incuſſit illi plagam inſanabilem, & non habens aliunde remedium faciebat vota magna Deo, vt eum ſanaret: ſed ſanitatem non meruit, vt patet 2. Machab. c. 9. Ita ergo hic aliquando gentiles orarent Dominum, vt liberaret eos de manu Dauid, & ipſe non exaudiret. Intelligẽda ſunt hæc de præterito, vt patet in Pſalm. Clamauerunt, nec erat qui ſaluum faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos. *Delebo eos, vt puluerem terræ.* Id eſt, delebo hoſtes meos ſicut puluerem: quod dupliciter intelligitur. Vno modo quòd ſicut puluis ſub pedibus noſtris calcatur, & ſine aliquo labore noſtro deletur: ita Dauid conculcauit hoſtes ſuos reducendo eos vſque ad terram, & hoc ſine magna difficultate habens adiutorium de cœlo. Secundò intelligitur, quòd ſicut puluis diuiditur in partes minutiſſimas: ita Dauid conterebat hoſtes ſuos vſque ad partes minutas. Et iſte ſenſus eſt conuenientior, vt patet ex ſequenti litera, ſ. *Quaſi lutum platearum comminuam eos.* Scilicet, reddam eos ita minutos ſicut lutum platearum, quod multis calcantibus atteritur: patet etiam magis in Pſalm. quia vbi dicitur hic, delebo eos vt puluerem terræ: dicitur ibi: Comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti: puluis tamen ante faciem venti diſpergitur in partes minutiſſimas. *Atque compingam.* In Hebræo habetur. *Diſpergam.* Et iſtud procedit ex æquiuocatione, quia verbum ibi poſitum ſignificat complanare, vel diſpergere. Primum accepit litera noſtra, dicens: compingam. Nam compingere eſt cùm accipitur maſſa luti, & extenditur per parietem: & in iſta ſignificatione accipitur aliquãdo in Hebræo: vt cùm dicitur, quòd laminæ aureæ extendendæ erant ſuper tabulas tabernaculi. Exod. 26. & 36. nam ibi ponitur iſtud verbum: litera autem noſtra accepit conuenientiſſimè hic, compingam, & non diſpergam, quia dicebatur de luto: ipſum autem lutum magis eſt ad extendendum, & compingendum quàm ad diſpergendum propter ſuam humiditatem, & tenacitatem: ſi autem diceretur de puluere dixiſſet: diſpergam. Intelligi debet hoc de præterito, ſcilicet, deleui eos, vt puluerem, & comminui eos ex cauſa iam dicta. *Saluabis me à contradictionibus populi mei.* Id eſt, quandocunque populus meus incepit contradicere mihi, vt expellat me de regno: tunc ſaluabis me. Debet intelligi hoc de præterito, & ſic exponunt Hebræi, ſcilicet, quòd aliquando Iſraelitæ contradixerunt Dauid, ſicut quando Saul volebat eum occidere, etiam Iſraelitæ repugnauerunt, ſ. Ziphei qui inſidiabantur Dauid, vt traderent eum Sauli. præced. lib. c. 23. & 26. Abſalom quoque, & Achitophel & totus Iſrael inſurrexerunt ſemel contra Dauid, ſupr. 15. vſque ad 18. & tamen Deus liberauit Dauid de his cõtradictionibus. *Et conſtitues me in caput gentium.* Id eſt, ſeruaſti ſemper me in caput gentium, id eſt, in ſtatu regali. qu. d. licèt populus meus contradiceret mihi ad tollendum regnum: tamen tu ſemper ſeruaſti me, vt manerem in capite gentium, & nunquam poſſet auferri mihi regnum. *Populus, quem ignoro ſeruiet mihi.* Iſtud ponit Dauid ad laudem Dei, quia non ſolùm Iudæi erant ſibi ſubiecti, qui erant de ſtirpe ſua, ſed etiam gentiles, quos non cognoſcebat per communicationem, vel cognationem ſeruierunt ei: ſicut fuernnt Moabitæ: Idumæi, & Syri, & aliæ gentes, qui ſeruierunt Dauid ſub tributo, vt patet ſupr. 8. & debet intelligi de præterito, vt patet ex exemplis, etiam quia dicitur in Pſalm. Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi. *Et auditu auris obediet mihi.* Scilicet, immediatè vt audiebat verba mea obediebat mihi, & hoc ad ſignificandum magnam promptitudinem ſeruiendi. *Filij alieni defluxerunt.* Id eſt, illi, qui erant filij mei, & tamen alienati ſunt à me, defluxerunt. i. receſſerunt à me. Intelligitur de Abſalone, qui erat filius Dauid, & repugnauit ei alienando ſe ab illo tãquam hoſtis. Item omnes Iſraelitæ erant filij Dauid inquantum ipſe erat rex, & reges vocantur patres, vel paſtores populorum, ſicut Homerus in Iliade vocauit Agamemnonem patrem, & paſtorem populorum, qui erat princeps omnium Græcorum euntium in expeditione contra Troiam. Ariſtot. etiam 8. Eth. dicit principatum regalem eſſe paternum, & inducit iſtud exemplum de Agamemnone. Iſraelitę tamen defluxerunt à Dauid, & alienati ſunt ab eo, coniurantes cum Abſalone contra Dauid ſupr. 15. c. *Filij alieni reſiſtent,* i. filij mei, qui alienati ſunt à me reſtiterunt mihi, ſ. Abſalom, & omnes Iſraelitæ, & intelligitur de pręterito, ſicut ſupra dicitur defluxerunt. Nam neceſſe eſt, quod iſta duo verba pertineant ad idem tempus cùm faciant eandem ſententiam.

Et contrahentur in angustijs ſuis. i. coanguſtabuntur in tribulationibus ſuis, ſ. quia erunt in perplexitate, & neſcient quid faciant. Aliqui Hebręi dicunt, quod litera Hebraica ſignat contrahentur in clauſuris ſuis, & tunc intelligitur de Seba, qui alienatus eſt à Dauid, & fecit ab eo recedere totum Iſrael, dicens: non eſt nobis pars in domo Dauid. 20. Et iſte coanguſtatus eſt in clauſuris ſuis. i. in vrbe Abela, in qua clauſus eſt, & occiſus, eo. c. & intelligendum eſt hoc de præterito, vt ſupra, ſ. contracti ſunt in anguſtijs ſuis. In Pſal. dicitur: Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis: ſed ad idem pertinet, ſc. quod filij alieni reſiſtent, vel mentiti ſunt ſit idem, quia reſiſtere eſt veritatem negare. Et huic conſonat litera Hebraica, ſcil. *Filij alieni negabunt ſe.* Id eſt, præ timore negabunt ſe feciſſe quod fecerunt, vel negabunt ſe, id eſt, negabunt ſe eſſe mihi ſubiectos, quãquam ſint: cùm autem dicitur defluxerunt, dicitur in Pſalmo, inueterati ſunt, quia illa, quæ inueterantur defluunt, & deſtruuntur, & cùm dicitur hic, in anguſtijs ſuis, dicitur in Pſal. claudicauerunt à ſemitis ſuis, quia contrahi in anguſtijs eſt diuertere à loco publico, & iſtud eſt claudicare à ſemitis, & retrudi in aliquo loco anguſto. *Viuit Dominus.* Hic ponitur intenta concluſio, ſcilicet, magnificatio nominis Dei, quia omnia, quæ dicta ſunt in iſto cantico, ad laudem Dei pertinent. Et dicitur. *Viuit Dominus.* Id eſt, Deus viuit in æternum, & non accipitur viuit Dominus per modum iuramenti. Sic accipitur Ierem. 4. ſcilic. Iurabunt, viuit Dominus: ſed ſolùm eſt quædam aſſertio de Deo, ſcilicet, viuit Dominus. i. vita Dei eſt indeficiens. *Et benedictus Deus meus.* Id eſt, Deus eſt in æternum benedictus, quia licèt nos non benedicamus ei ſemper, tamẽ ipſe ſemper bonus eſt, & per hoc eſt benedictus. Item dato quod nos non benedicamus ſemper Deo, tamen ſancti Angeli ſemper benedicunt Deo nocte, & die non ceſſantes, vt patet Apocal. 4. ſcil. & requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus omnipotens. Idem patet Ezech. 1. & 10. Item dato, quod nos nõ ſemper benedicamus hic Deo, quia aliquando nullus noſtrum hic erit, tamen deſinentes hic

viuere

B *Quos nõ exaudiuit Deus.*

C

D

E *Superiores vt patres eſſe oportet.*

F

A viuere, ad aliud ſæculum transferemur, vbi ſemper benedicemus Deo. *Et exaltabitur Deus fortis ſalutis meæ.* Id eſt, laudibus noſtris Deus exaltabitur, quia laus eſt ſermo indicans magnitudinem. Et ſic quandocunq; Deum laudamus, enunciamus de ipſo aliquid magnum, & in hoc ipſe exaltatur, non quidem ipſe in ſe: quia totam perfectionem ſuam ſimul habet, nec poteſt per tempus aliquid maius acquirere, ſed exaltatur Deus in opinione noſtra, quia nos quando non audiuimus de Deo aliquas perfectiones, non arbitramur eum tanquã aliquid magnum. Poſtquam verò audierimus miracula, & quæcunque magnalia opera, quæ ipſe facit, arbitramur eum in maiori reuerentia, & ad iſtud proficiunt laudes noſtræ de Deo: vnde laudes noſtræ valdè acceptabiles ſunt Deo ſi recto animo proferãtur, eo quod per eas noteſcit cordibus noſtris, & ideo ipſe approbauit nimis laudes, quas de ipſo facimus, Pſal. 49. ſcilicet, Immola Deo ſacrificiũ laudis, & redde altiſſimo vota tua: & iterum ibidẽ, ſacrificium laudis honorificauit me, quaſi dicat, iſtud me magis honorificat, quàm omnia alia. Et dicitur: Deus fortis ſalutis meæ, id eſt, Deus fortis ad conſeruandum ſalutẽ meam. In Hebræo dicitur. *Deus meus fortis meus.* Et idem eſt, quia fortis meus vocatur, id eſt, fortis pro me, ſcil. ad conſeruandum ſalutem meam. *Deus qui das vindictas mihi.* Laudat hic Dauid Deũ innuens, quod omnes victoriæ quas ipſe habebat de hoſtibus, erant virtute Dei. *Et deijcies populos ſub me.* Eadem ſententia eſt, nã ponere populos hoſtiles ſub poteſtate Dauid, vel dare ei victoriam de illis: idem eſt. *Qui educis me*

B *ab inimicis meis.* Id eſt, liberas me à poteſtate inimicorum meorum. In Pſal. dicitur: Liberator meus de inimicis meis iracundis, id eſt, de inimicis meis, qui valde erant irati contra me, & conabantur me delere. Intelligendum eſt autem hoc de præterito, quia iam liberatus erat Dauid ab omnibus his, vt patet in principio cap. & patet etiam in Hebræo: nam vbi nos dicimus educis, dicitur in Hebræo eduxit, quod eſt in præterito. *Et à reſiſtentibus mihi eleuas mihi.* Id eſt, eleuaſti me à reſiſtẽtibus mihi, ſcilicet, eleuaſti me plus quàm illos: nam licèt aliqui repugnarent Dauid, poſtea reducebantur in ſeruitutem eius, & manebat ipe dominus eleuatus ſuper eos: vel dicitur eleuas me, id eſt, educis me de medio illorũ, vt non poſſint mihi nocere. *A viro iniquo liberabis me.* Id eſt, liberaſti me à viro iniquo, ſcilicet, à Saule, qui erat iniquus. Nam ex mala intẽtione perſequebatur me. Vel poteſt accipi ſingulare pro plurali, ſcilicet, à viro iniquo, id eſt, ab omnibus viris iniquis, & intelligitur de præterito ſicut omnia alia. *Propterea confitebor tibi domine in gentibus.* Id eſt, propter omnia iſta beneficia mihi collata cõfitebor tibi, id eſt, laudabo te in gentibus, id eſt, inter omnes gentes, ſcilicet, publicè, & coram quibuſcunque fuero laudabo te. Aliter poſſunt accipi gentes pro Gentilibus, & tunc dicitur: confitebor tibi in gentibus, id eſt, etiam coram Gentilibus, quaſi dicat, non ſolùm confitebor magnitudinem tuam, & beneficia mihi collata coram Iudæis, ſed etiam coram Gen

Cõfiteri Domino in gentibus quomodo exponitur.

C tilibus, vt inter omnes magnificetur nomen tuum. Aliter intelligit Nicol. ſcil. Confitebor tibi in gentibus, id eſt, in Gentilibus cõuerſis ad Chriſtum, quia ad illos peruenerunt Pſalmi, & illi Deum laudant, vel cognoſcunt, quomodo laudauit Dominum in his Pſalmis Dauid: ſed præcedentes ſenſus ſunt meliores. *Et nomini tuo cantabo.* Eadem ſententia eſt, ſcil. cantabo ad honorem nominis tui. *Magnificans ſalutes regis ſui.* Id eſt, Deus eſt magnificans ſalutem regis ſui, ſcilicet, regis Dauid, quem ipſe conſtituit in regem. præced. lib. c. 16. & ob hoc vocabatur ſpecialiter rex eius: hic eſt mutatio perſonæ. Nam deberet dici magnificans ſalutes regis tui, cùm ſupra fiat ſermo in ſecunda perſona, & dicitur regis ſui in tertia, & hoc fit multotiens in Pſalm. vt patet Pſal. 3. ſcil. Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua, & tamen deberet dici ſuper populum ſuũ benedictio ſua. Dicitur autem magnificans ſalutes regis, id eſt, faciens magnas ſaluationes eius. Nam quandocunque liberabat Deus Dauid à morte, vel periculo, faciebat ſalutem Dauid, & quia interdum liberabat Deus Dauid de magnis periculis, dicebatur magnificare ſalutes eius, id eſt, facere magnam ſalutem, ſic patet præced. lib. cap. 14. cùm dixit populus ad Saulem, Ergo ne morietur Ionathas, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſraël, ſcilicet, occidẽdo tot Philiſthinos, & liberãdo Iſraël à tanto periculo. *Et faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid & ſemini eius in ſempiternum.* Id eſt, Deus facit miſericordiam Dauid & ſemini eius, ſcil. dando ſibi regnum, & filijs ſuis. Nam promiſit ei quòd vſque in æternum filij ſui poſſiderent regnũ, ſupr. 7. & poſſederunt illud vſq; ad Babylonicam captiuitatem. Poſtea etiam aliqualiter habuerunt illud vſque ad Chriſtum, & tũc Herodes erat rex, qui erat alienigena, ſcil. Idumæus. Quomodo tamen verum ſit quòd filij Dauid habuerunt regnum vſque in æternum, declaratum eſt ſupra 7. vocatur autem Dauid Chriſtus Domini, id eſt, rex Dei, quia Chriſtus idem eſt quòd vnctus: reges autem vngebantur mandato Dei, ſic fuit de Dauid præced. lib. cap. 16.

CAP. XXIII.

HAEC autem ſunt verba nouiſſima, quæ dixit Dauid filius Iſai: Dixit vir cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacob: egregius pſaltes iſraël. Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam, dixit.

26. dis. c. qui Eccleſiaſticis. §. ecce.

POSITA fuit in præcedentibus gratiarum actio de præterito, hic autem ponitur vaticinatio de futuro. Et diuiditur in duo. Primò ponitur ipſum vaticinium, ſecũdò ponitur cathalogus fortium ibi. *Hæc nomina fortium.* Prima diuiditur in duas, quia primò ponitur prophetia Dauid de præmiatione bonorum: ſecundò de punitione malorum, ibi. *Prævaricatores autem.* Prima in duas; primò ponitur excellentia prophetiæ Dauid verbo, ſecundò excellentia prophetiæ in exemplo, ibi. *Sicut lux auroræ.* Cõſiderandum autem quòd excellentia prophetiæ conſiſtit in duobus, ſcil: vel ex perfectione materiæ reuelatæ, ſecundo modo ex conditione modi reuelandi, & iſta duo ſunt in prophetia Dauid. Secundum ibi. *Spiritus Domini.* Habet autem cognitio quæcũq; naturaliter perfectionem ex obiecto, ſicut ſcientiæ differunt, & perficiuntur per obiectũ. 3. de Anima, ita ergo prophetia cum ſit quædam cognitio ſupernaturaliter homini cõmunicata. In veteri autem teſtamento nihil excellentius fuit myſterio incarnationis Chriſti, ideo prophetiæ, quibus reuelabatur, ex hoc cõſequebantur quandam dignitatem. Habuit autem Dauid in hoc duplicem dignitatem, ſcilicet, quia reuelata fuit ei certitudo incarnationis, & quia reuelatum eſt quod de genere ſuo futurus erat Meſſias, & quod in huius virtute ipſe liberatus fuerat ab omnibus malis.

E *Excellentia prophetiæ duo cõſiſtit.*

An ordo ſit continuus narrationis.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an eà, quæ habentur hic, fuerint facta poſt præcedentia, & an fuerint immediatè facta, vel aliquanto tempore poſt. Reſpondendum quod hic ponuntur duo, ſc. quædam vaticinatio de futuro, & quidam cathalogus virorũ fortium. Quantũ ad ſecundum non poteſt aſſignari aliquis ordo anticipationis, vel recapitulationis ad pręcedentia, quia ille cathalogus fortium non fuit aliquid dictum, vel factum tempore Dauid, ſed fuit quædam cõpilatio facta à ſcriptore libri huius, ordo tamẽ in ſcripturis eſt per hoc quod res vna fuit ante aliam dicta, vel facta. Poterat ergo poni iſte cathalogus fortium in quacunq; parte Hiſtoriæ Dauid, quia non habet maiorẽ conſecutionem ad vnam partem, quã ad aliam. Fuit tamen cõueniens poni hic, quia hucuſq; dictũ eſt de bellis Dauid, & quia in illis habuit iſtos viros tanquam adiutores, & miniſtros belli, expletis bellis ponitur cathalogꝰ principalium bellatorum. Quantum ad primum de vaticinio futurorum, ſatis debet dici, quòd iſtud fuit poſt præcedentia, quia hic dicitur, quod iſta ſunt verba nouiſſima, ſed tamen in præcedenti poſita ſunt aliqua verba Dauid, ideo neceſſe eſt, ꝙ iſta fuerint poſt illa: alioquin non eſſent iſta nouiſſima. Cùm aũt quæritur, an iſta fuerint facta immediatè poſt illa. Dicẽdũ quantum ad cathalogum fortium, quod ille non fuit dictus, nec factus ante præcedentia, vel poſt, ſicut ſupra declaratum eſt, & conſequenter non habet locum quæſtio, ſcil. an fuerit immediatè, vel aliquanto tempore poſt dictus. De vaticinio autem futurorum dicendum, quòd quanquam fuerit poſt ea, quæ habentur præced. cap. non conſtat, an fuerit immediatè

F *An fuerint facta immediatè poſt radicta.*

vel aliquanto tempore poſt iſtud factum, non poterat tamen eſſe longè poſt, quia verba præced. c. dicta fuerunt poſtquam ceſſauit Dauid ab omnibus bellis, vt patet præc. c. ſcilicet, locutus eſt Dauid verba carminis huius in die, qua liberauit eũ dominus de manu omniũ inimicorũ ſuorum, & tamen poſtquam Dauid ceſſauit ab omnibus bellis, non vixit magno tẽpore. Nam etiam bellum Abſalom contra Dauid fuit pauco tempore ante mortem eius, vt declaratum eſt ſup. 17. & 18. ergo à fortiori iſta verba eſſent pauco tẽpore ante mortẽ Dauid.

Quare iſta verba non ponuntur poſt omnia pertinentia ad Dauid.

QVÆST. II.

QVÆRETVR vlterius, cùm hic dicatur, quod iſta verba fuerunt verba nouiſſima Dauid, cur nõ ponuntur poſt omnia, quæ pertinent ad Dauid, ſc. poſt. c. ſequens, & poſt duo capitula ſequentis libri, quę pertinent ad Dauid. Reſpondendum ſecundùm quoſdam, quod interdum ſcriptura nõ multũ curat de ordine, & ſic licèt iſtud. c. deberet eſſe poſt omnia, non curauit ſcriptura. Sed iſtud non ſtat propter duo, primò quia volunt dare remedium extraordinarium, cùm habeant remedium ordinarium, ſcilicet, dant ſolutionem generalem cum habeant ſpecialem, & tamen repræhenduntur qui volũt applicare eandem ſolutionem omnibus argumẽtis, ſicut qui eandẽ medicinam omnibus morbis applicant, vt patet in decretis. 29. di. ſcil. quomodo B. Ioannes in Apocal. ſeptem ſcribens Eccleſijs in vnaquaq; earum, vel ſpecialia vitia repræhẽdit, vel virtutes probat: ita Paulus Apoſtolus per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis, nec ad inſtar imperiti medici, qui vno colyrio omnium oculos vult curare. Et glo. ſuper ipſum locum dicit argumentũ contra illos, qui tales in omnibus contrarijs ponunt ſolutiones, ſcilicet, aliud ſecundùm leges, & aliud ſecundùm canones, & illud nouum, iſtud verus. Secundò peccant iſti, quia falſum dicunt: nam nõ eſt verum, quod ea, quæ habentur hic debeant poni in fine totius hiſtoriæ Dauid. Sed dicendum quod iſta non debent poni poſt omnia facta Dauid, quia nõ ſunt iſta facta, ſed dicta, ea autem, quę habẽtur ſeq. c. ſunt facta, ideo bene ſtant aliqua facta poſt vltima verba, ſecus tamẽ ſi iſta eſſent vltima facta. Sed adhuc dicetur, quod non ſunt iſta vltima verba Dauid, quia ſeq. c. locutus eſt, & in duobus capitulis ſequentis libri, vt patet ex litera. Dicendũ, quòd iſtud intelligitur de verbis, quę dixit Dauid ſpiritu prophetico. Nam ea, quæ habentur hic, dicta ſunt ſpiritu prophetico, vt patet in litera, ſcilicet, ſpiritus Domini locutus eſt per me. Ea autem, quæ locutus eſt Dauid ſequentibus capitulis, nõ locutus eſt ſpiritu prophetico, ſed cõmuni locutione, ideo iſta vocantur vltima: ante hoc autem multa dixerat ſpiritu prophetico, ſcilicet, omnes Pſalm. quos compoſuit. *Hæc autem ſunt verba nouiſſima.* Scilicet, nouiſſima verba Dauid, & intelligitur hoc vſque ad illum locum. *Hæc nomina fortium.* Quia ibi iam non extenduntur verba Dauid.

Verba prædicta quare vocantur nouiſſima.

QVÆST. III.

QVÆRETVR, quare vocantur iſta verba nouiſſima. Aliquis dicet, quòd non fuit Dauid aliquid locutus poſt hęc. Sed falſum eſt, quia ſeq. c. & in primis duobus capitulis ſequẽtis libri locutus eſt. Aliter dicendum ſecundùm Rab. Dauid Kimhi, quòd ſunt verba nouiſſima, id eſt, quæ nouiſſimè locutus eſt ſpiritu prophetico: nam poſt hæc licèt aliqua dixerit, non fuerunt ſpiritu prophetico dicta: etiam dicit, quòd poſt hoc nunquam fuit ſpiritus prophetiæ in Dauid, vel quòd receſſu ab eo. Non eſt tamen intelligendum, quòd receſſerit aliquid à Dauid, quia ſpiritus propheticus non eſt aliquid immanens, ſed illuſtratio raptim tranſiens, ſed dicitur receſſiſſe, id eſt, quia nunc fuit in eo, & poſtea nunquam ſedit in ipſo. *Reſpõſ. Chaldaica.* Aliter reſpõdet litera Chaldaica, ſcilicet, quòd ſunt verba nouiſſima, id eſt, verba de Meſſia prolata, & tempora Meſſię vocantur vltima tempora in ſcriptura, & ſic prophetię de Meſſia dicũtur vltimę prophetiæ. De hoc Geneſ. 49. cùm dixit Iacob filijs ſuis, Congregamini vt annunciem vobis, quæ ventura ſunt in nouiſſimis diebus. Sic etiam Iſai. 2. dicitur, erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini. Idem Micheæ. 4. Et ibi agitur de temporibus Meſſiæ. Aliter ſoluit Nicolaus, ſcilicet, quòd iſta dicãtur verba vltima, id eſt, maximè memoriæ commẽdanda, quia quod vltimum eſt maximè retinetur, ſic dicit Gregorius Homil. 19. Idcirco dominus tunc diſcipulos increpauit, cum corporaliter illos reliquit, vt verbum quod recedens diceret, arctius in corde audientium impreſſum maneret. Sed ſolutio Rab. Dauid Kimhi melior eſt, & patet, quia ſolutio literæ chaldaicæ non multum ſtat: nam dies Meſſię non vocantur dies vltimi, eo quòd ſunt dies Meſſiæ, ſed eo quòd erant multum diſtantes ab illo tempore, quo prophetæ enunciabant de illis. Item patet Geneſ. 49. quòd non vocentur dies Meſſiæ dies vltimi, tanquam ipſis conueniat hoc ſpecialiter, quia ibi dicitur, vt annunciem vobis, quæ ventura ſunt in nouiſſimis diebus: & tamen ſub nomine benedictionum dicti ſunt euentus futuri Iſraelitarum: quorum plurimi inceperunt immediatè poſt introitũ in terram Chanaam: nam ibi dicitur, in quibus partibus ipſe tribus habituræ erant ſortes, & illud fuit immediatè poſt introitum in terram Chanaam, & tamen vocantur dies illi nouiſſimi, quia multũ diſtabant à tempore, quo iſta dicebat Iacob: ſic etiam patet, quia beatus Ioannes Canonica prima, cap. 2. dicit, Filioli nouiſſima hora eſt: iam tamen tranſierat aduentus Meſſiæ. Solutio etiam Nicolai non multum conuenit, quia alia verbi dixit Dauid quæ erant ita memoriæ commẽdanda ſicut iſta, vt patet ex diſcurſu Pſalmorum, in quibus ſæpe agit de Meſſia. Solutio autem Rabbi Dauid Kimhi, non habet repræhenſionẽ. *Dixit Dauid filius Iſai.* Scilicet, iſta quæ ſequuntur. Pater Dauid vocatur aliquando Iſai, & aliquando Ieſſe. De Iſai patet præcedent. lib. cap. 16. & 17. & ſupra 20. & hic. De Ieſſe patet Iſai. 11. ſcilicet, Egredietur virga de radice Ieſſe, & Matth. 10. ſcilicet, Ieſſe autem genuit Dauid, ſed in libris veteris teſtamenti quaſi ſemper Iſai vocatur. In Hebręo habetur. *Dictum Dauid filij Iſai.* id eſt, iſtud eſt dictum eius, ſed idem eſt. *Dixit vir,* id eſt, dixit Dauid, eſt repetitio ſententiæ, quam interdum prophetæ faciunt in principijs locutionum, ſic patet Numer. 24. cùm incepit loqui Balaam, & dicitur: dixit Balaam filius Beor: dixit homo cuius obturatus eſt oculus: dixit auditor ſermonũ Dei, & omnia iſta ſignificant ſolùm, dixit Balaam. In Hebræo habetur. *Dictum viri,* id eſt, dixit vir, ſed idem eſt. *Cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacob.* id eſt, cui facta eſt promiſſio certa de Chriſto, id eſt, de Meſſia, qui eſt Dei Iacob, id eſt, qui miſſus eſt, & tunc mittendus erat à Deo Iacob: vel vocatur Chriſtus Dei Iacob, id eſt, Meſſias Dei, quem cum magno deſiderio expectabat Iacob. In hoc ſignificat Dauid, quòd ſibi facta erat promiſſio de Chriſto naſcituro de ſemine ſuo, & verum eſt: quia ei, & Abrahæ facta eſt promiſſio de Chriſto: ideo in principio genealogiæ Chriſti ambo ponuntur ſimul, ſcilicet, liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abraham. Et ſecundùm Hieronymum in expoſitione eiuſdem Euangelij cauſa fuit, quia promiſſio facta eſt vtriſque. In Hebræo habetur. *Viri, qui eleuatus eſt in altum vnctus à Domino Iſrael.* Id eſt, iſtud eſt dictum viri, qui eleuatus eſt in altum, ſcilicet, lumine prophetico. Nam per illum propheta eleuatur ſuper cognitionem naturalem, quia peruenit ad intelligibilia capienda, quæ aliàs naturaliter capere non poſſet, & dicitur vnctus à Domino Iſrael, id eſt, qui vnctus fuit in regem à Domino Iſrael: nam Dauid vnctus eſt iuſſu Dei. præceden. lib. cap. decimoſexto, & eſt ſenſus totius literæ, ſcilicet, iſtud eſt dictum Dauid prophetæ. Litera autem noſtra accepit ſenſum literæ Hebraicæ per Amphibologiam: accipiens conſtitutum eſt pro eleuatus eſt: & Chriſtum, qui eſt in recto conuertit in obliquum, dicens de Chriſto Domini. *Egregius pſaltes in Iſrael.* Id eſt, Dauid erat optimus cantor, & pſalmographus inter omnes Iſraelitas: & ob hoc dicit Rab. Sal. quòd ſola cantica Dauid dicebantur à Leuitis in templo. ſed hoc falſum eſt, quia cùm introducta fuit arca in locum ſuum in domo Dauid: Leuitæ, ſcilicet, Aſaph, & fratres eius cantauerunt Pſalmum, ſcilicet, Confitemini Domino, qui eſt Pſalmus 104. & tamen Aſaphillum cantauit: & ipſe fecit illum: vt patet 1. Paral. 16. Vnde Pſalmus intitulatur Aſaph, & non Dauid. Sic etiam multi alij Pſalmi. Nam Aſaph, Eman, & Iditun fuerunt principes cantorum; & iſti prophetabant in Pſalmis, & erant doctores: vt patet 1. Paralip. 25. eſt tamen verũ quòd Pſalmi Dauid ſunt plus frequentati in cantu

Cõtra rationem Chaldai.

Cõtra Nicol.

Leuita-

A

Leuitarum: eo quòd plures psalmos fecerat Dauid quàm fecerunt Leuitæ: vt patet ex eorum titulis secundùm quòd scribuntur in psalterio in principijs psalmorum. *Spiritus Domini locutus super me.* Hic ponitur excellentia prophetiæ ex modo reuelationis. Pro quo considerandum quòd Nicolaus dicit, duplicem esse reuelationem propheticam, quæ fit per illustrationem intellectus: quæda enim fit intellectu illustrato supernaturaliter ad aliquid cognoscendum: & vltra hoc impressa quadam imagine in phantasia, super quam intellectus se conuertat, & intelligat id, quod Deus reuelare vult: & sic est modus intellectionis nostræ. Nam nos nō intelligimus nisi conuerso intellectu sunt phantasmata, vt patet tertio de anima, scilicet: Oportet intelligentem phantasmata speculari, & isto modo dicit, quòd facta est reuelatio Ieremiæ de destructione Hierusalem per Chaldæos: nam dixit ei Deus: Quid tu vides Ieremia? & respōdit: virgam vigilantem ego video. Et iterum ait: quid tu vides? & respondit: ollam succensam ego video, & ebullitiones eius ab Aquilone: vt patet Ierem. 1. Alius modus reuelationis spiritualis est, quādocunq; solus intellectus illustratur, & nō fit aliqua impressio in phantasia: sed ipsa illustratio intellectus est sufficiens causa ad intelligendum. & dicit, quòd iste mod⁹ cognitionis est perfectior, quàm primus, sicut apparet in cognitione cōclusionis geometricæ, nam aliqui sunt qui intelligunt cōclusiones geometricas solùm si sibi dicantur: etiam si non fiat aliqua descriptio linearum, & figurarum ad exemplificandum. Alij autem sunt, qui nō intelligent hæc nisi fiant descriptiones figurarū quas videant, & sicut illi, qui nullis descriptionibus indigent ad intelligendum habent perfectiorem actū intelligendi quàm illi, qui non intelligunt sine descriptionibus, ita actus intelligendi propheticus, qui sine aliquo impresso in phantasia sufficit ad ipsum quod intelligi debet supernaturaliter, est perfectior actu intelligendi, qui simul requirit phantasmata: nam phantasmata supplent aliquid, quod deest ipso actui intelligēdi: & nunc dicit, quòd in Dauid fuit iste modus intelligendi, sine imagine, & in hoc erat valde excellens inter prophetas, & dicitur. *Spiritus Domini locutus est per me.* Id est, Spiritus Domini solus immutauit intellectum Dauid, non assistente aliquo phantasmate. In Hebræo dicitur. *Locutus est in me.* Et idē est, maximè quia litera Hebraica secundùm æquiuocationem potest trahi, & trahitur interdum ab ipsis Iudęis ad significandū in me, vel per me. *Et sermo eius per linguam meam.* Id est, sermo eius transiuit per linguam meam. In quo dicit Nicolaus, quòd signatur, quòd Deus non solùm direxit intellectum Dauid, sed etiam linguam suam ad loquēdum, quia omnia, quæ loquebatur erant prophetiæ. *Dixit, Deus Israel mihi locutus est.* Ista est repetitio sententiæ, quæ fit sæpe in his verbis propheticis sicut dicebatur supra, scil. dixit Dauid filius Isai, dixit vir &c. *Fortis Israel.* Vocatur Deus fortis Israel, id est, fortis ad liberationem Israel, vel qui ostendit fortitudinem suā in liberatione Israel, scil. quia per signa magna, & portenta eduxit Israelitas de Ægypto, vt patet Exod. 7. vsq; ad 12. & iste modus loquendi est multum frequentatus, potissimè in Psalmis, vt patet præc. c. & etiam in alijs locis, vt patet Genes. 49. scilicet, Dissoluta sunt vincula brachiorum eius per manum fortis Iacob, id est, per manū Dei, qui est fortis ipsius Iacob. *Dominator omnium iustus.* Id est, iste Deus est dominator, quia non solùm habet proprietatem omnium rerum per quā dominus est earum, sed etiam actualiter dominatur, & tamen iustus est: hoc dicitur ad significādum rectitudinem Dei: nam vt communiter domini inter homines plura agunt voluntate quàm lege, & plura passione quam ratione, & quando fuerit Dominus maior, tanto magis sequitur voluntatem, velut non subiectus legibus, ideo isti vt communiter faciunt iniustitias multas: Deus autem quanquam virilis dominus sit, tamen iustissimus est, nec condemnat iustum cū impio, vel è conuerso, sicut dixit Abraham Gen. 18. scil. Absit à te vt hanc rem facias, & occidas iustum cum impio: fiatq; iustus sicut impius, nō est tuū hoc, qui iudicas omnē terram. *Dominator in timore Dei.* Scilicet, quanquam Deus sit dominator omnium, tamē spiritualiter est dominator illorū, qui timent eum, quia ipse spiritualiter attendit ad illos, qui timent eum. In Hebręo habetur. *Potens in homine.* Vbi dicit litera nostra. sup. dominator omnium, sed idem est. *Sicut lux auroræ Oriente Sole.* Hic introducuntur exempla, scil. de visione intellectuali sine imagine, & ad hoc dicitur de sole viso cum nube, vel sine nube. Pro quo sciendum, quòd Nicol. dicit solem posse videri dupliciter, scilicet, vel inquantum est obumbratus nubibus, vel inquātum est fulgens sine nube. Primus modus est imperfectior ad visionem, quia quilibet oculus etiam si sit infirmus, potest solem obumbratū conspicere. Secundus modus est perfectior, quia non potest quilibet oculus sic videre solem, sed solùm ille, qui est fortis: vnde oculi valde debiles non solùm nō possunt videre lumē solis directè, sed etiam non possunt qualitercumq; respicere lumen diei, sicut patet de noctua secūdo Metaphi. Dauid autem cognoscebat Deum spiritu prophetico, sicut qui videt solem nō obumbratum, quia illa est perfecta cognitio, & sic est sensus, quòd sicut lux auroræ Oriente Sole mane absq; nubibus rutilat, sic erat modus prophetiæ Dauid, scil. quia cognoscebat veritatem supernaturalem fulgentem in intellectu suo sine aliquo phantasmate. *Et sicut pluuijs germinat herba de terra.* Hic secundùm Nico. inducitur exemplū de reuelatione facta Dauid de Christo nascituro de semine suo inquantum est hoc ex diuina liberalitate, & sine merito suo: & est sensus, sicut terra de se arida est, & non germinat nisi superfundatur aqua, & sic impinguetur: ita virgo Domina nostra, quæ vocatur terra, de qua dicitur: & terra nostra dabit fructum suum. Psal. 84. non potuit concipere Saluatorem sine speciali gratia influxionis Dei, sic patet Isai. 45. scil. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem. *Nec tanta est domus mea apud Dominum, vt pactum æternum iniret mecum.* Id est, non sum ego tanti meriti, nec tota domus mea, vt Deus iniret pactum mecum, & intelligit Nicol. de Christo nascituro, quia Deus promiserat hoc Dauid. *Firmum in omnibus atque munitum.* Id est, istud pactum est firmū per omnia, scilicet, quia nequaquam deficiet, sed vocatur pactum ęternū, quia erat de Christo nascituro, cuius regnum erat æternum. Rab. Salom. dicit, quòd pactum vel firmamentum erat lex, quam Dauid habebat in domo sua, & custodiebatur ab omnib⁹ domesticis suis. Sed hoc nihil est, quia non fecerat pactum Deus specialiter cū Dauid de seruāda lege, quamquam verum est, quòd in pacto inito interuenit, quòd filij Dauid seruarent legem, vt patet supra 7. hoc tamen non est pactum de quo loquitur Dauid: quia quòd filij Dauid tenerentur obseruare legem, non erat aliqua gratia ipsi Dauid, & tamen Dauid allegat hic istud pactum tanquam gratiā sibi factam, cùm ait: nec est tanta domus mea apud dominum, vt pactum æternum iniret mecum: ergo debet intelligi de aliquo alio pacto, scilicet, de pacto regni possidendi semper: vel de Messia nascituro de semine eius. In Hebræo habetur. *Non cum caligine, vel spissitudine.* Vbi litera nostra dicit absque nubibus: & idem est, quia nubes spissæ sunt, vel caliginosæ: & ista dictio ponitur in Hebræo præcedent. cap. vbicunque nos habemus caliginem. In Hebræo habetur. *Sicut splendor pluuiæ germinis terræ.* Vbi nos dicim⁹, sicut pluuijs germinat herba terræ, & Hierony. transportauit istam sentētiam, eo quod visum est sibi rationabilius sic intelligi, quasi nihil significaret esse splendorem pluuiæ germinis terræ. Mihi tamē non repugnando tanto viro rationabilius videtur dictum sicut habetur in Hebræo, scilicet, sicut splendor pluuiæ germinis terræ, id est, quòd id, de quo dicitur sit tanquam splendor pluuiæ in germine, id est, in herbis terræ, quia splendor ille est magnus, vt postea dicetur applicando literā aliter. In Hebræo habetur. *Non est sic domus mea.* Vbi nos dicimus: nō est tanta domus mea: sed idem est, scilicet, non est sic domus mea, id est, non est tam bene disposita, vt Deus deberet pactum mecum inire. Et idem est, non est tanta domus mea, id est, non est tanti meriti. In Hebræo habetur. *Nam pactum æternum iniuit mecū.* Vbi nos dicimus, vt pactum iniret, sed idem est: litera tamen nostra expressius ista dicit. In Hebræo dicitur. *Ordinata in omnibus, & custodita.* Et potest referri ad domum Dauid, scilicet, Deus fecit, quòd domus mea esset in omnibus ordinata, & custodita. Vel potest poni in neutro, vt dicatur ordinatum in omnibus, & custoditum, & refertur ad pactum, scilicet, quia illud est in omnibus custoditum, & ordinatum, & istum sensum tenet litera nostra dicens: firmum in omnibus atque munitum, scilicet, pactum ipsum est firmum, quia non dissoluetur, sed idem est. *Cuncta enim salus mea.* Ista litera tota vsq;. *Preuaricatores autem.* Legitur à Nicolao per modum suppletionis, & dicit quòd est modus loquendi decurtatus, qui frequentatus est apud Hebræos, & hic fit ex excessu deuotionis Dauid, quando illa dicebat. Vnde dicit. *Cuncta enim salus mea,* Scilicet,

B

C

D

Pactū vel firmamētū qd esset.

E

F

depen-

A dependet à Deo. *Et omnis voluntas.* Scilicet, tota voluntas mea tendit in Deum. *Nec quicquam ex ea, quod non germinet.* Id eſt, nihil eſt de actibus meis, quod non fiat deliberatè, & quod non ordinetur in Deum. Iuxta illud primæ ad Corinth. 10. ſiue ergo manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis : omnia in gloriam Dei facite. In Hebræo dicitur. *Quia non faciet germinare.* Sed idem eſt, debet tamen ſubintelligi, ſcil. quia non faciet germinare, id eſt, nihil eſt quod non faciat germinare de voluntate mea. *Prævaricatores autem.* Hic ponitur pœna malorum, poſtquam poſitum eſt præmium bonorum, & primò ponitur hic de pœna temporali ſecundum Nicol. & poſtea concluditur de æterna, & dicitur. *Prævaricatores autem quaſi ſpinæ euellentur vniverſi.* Dicit quòd intelligitur hoc de Iudæis malis, qui tempore Chriſti fuerunt prævaricatores non recipiendo doctrinam eius: & iſti euellentur ſicut ſpinæ, ſcilicet, ſicut ſpinæ inutiles ſunt, & eijciuntur de terra : ita iſti fuerunt eiecti per Titum, & Veſpaſianum: nam expulſi fuerunt de terra ſua nunquam redituri ad illam. *Quæ non tolluntur manibus.* Id eſt, iſtæ ſpinæ non capiuntur manibus, quia duræ ſunt, & dicit quòd intelligitur de Iudæis, qui noluerunt manſuetè recipere doctrinam Chriſti, & diſcipulorum : ideò venit ſuper eos dura correctio Romanorum. *Et ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato.* Dicit hoc fuiſſe in Romanis, qui venientes ad expellendum Iudæos de terra, venerunt cum magno exercitu: & fecerunt bella fortiſſima, vt declarat Ioſeph. in libris de Bello Iudaico, & ſic erant armati ferro, & lanceis. *Igneque ſuccenſæ comburentur.* Id eſt, vrbs Ieruſalem fuit combuſta per Romanos, & etiam multi de Iudæis. *Vſque ad nihilum.*
B Id eſt, comburentur mali, ita vt nihil maneat de eis. Et dicit Nicol. quòd in hoc ſignificatur pœna æterna, in qua nullus erit de malis, qui non comburatur. In Hebræo habetur. *Belial.* Vbi nos dicimus prævaricatores, & eſt ſingulariter dictum: ſed interdum etiam ponitur pro plurali : ſicut ipſi Iudæi concedunt: immo ipſi exponunt Belial pro malis viris, ſicut litera noſtra. In Hebræo habetur. *Et vir tanget in ipſis erit plenus ferro, & haſta lanceæ in manu ſua.* Et idem eſt quod litera noſtra, ſcilicet, quòd quicumque vir voluerit tangere ſpinas, erit plenus ferro, id eſt, armabitur ferro, & erit haſta lanceæ in manu ſua, id eſt, armabitur ligno lanceato. Sciendum, quòd litera iſta fuit expoſita ſupra ſecundùm Nicolaum : & quia in quibuſdam non multum videtur applicari ſenſus ſuus literæ, oportet aliter exponi. Pro quo ſciendum quod Ra. Dauid Kimhi in tota iſta litera, ex illo loco, ſicut lux aurorę, tangit vnicam ſententiam, ſ. comparationem bonorum, & malorum, ſcil. quod boni ſunt ſicut lux auroræ, & ſicut ſplendor in herbis : mali autem ſunt ſicut ſpinæ duræ, quæ non poſſunt ſecurè tangi manibus, ideo debent ſuccindi ferro, & ſic mali, qui repugnãt nimis correctioni, non poſſunt manibus corrigi. i. leuiter, ſed debent eijci de terra ferro, & debent comburi. Iſta ſententia quãmquam non totaliter applicetur literæ: tamen non multum deuiat. Aliter autem exponit literam iſtam Ionathas in Chaldæo, & ponit etiam vnicam ſententiam in tota litera, ſ. quod boni ſunt ſicut ſol fulgentes in aurora: & mali ſunt ſicut ſpinæ, quæ in principio ſunt teneræ ſicut herba, & nullus vult eas ſcindere, cùm tunc poſſent ſcindi ſine periculo, ſed miſereretur earũ: poſtea autem quando fuerint magnæ, nullus poteſt eas tollere niſi ferro : & dicit quod ſuccendentur iſti mali, qui ſunt ſicut ſpinæ igne æterno in die, qua Dominus iudicabit ſeculum, & eriam iſte non multum deuiat à veritate ſententiæ. Nos tamen nunc aliter exponamus applicando ſingulas partes literæ: licèt omittemus varietatem literæ noſtræ, & Hebraicæ, quia iam poſuimus eam ſupra, etiãm omittemus multa alia, in quibus non conſiſtit differẽtia expoſitionis huius, & expoſitionis Nicol. & incipit. *Hæc ſunt verba noviſſima.* Id eſt, vltimaque dixit Dauid per ſpiritum ſanctum, ideò dicit Hiſt. ſcho. quod iſte poteſt vocari vltimus Pſalmus, & non eſt annumeratus alijs. *Dixit vir.* In tota iſta litera vſque ad finem intendit Dauid vnam ſententiam, ſcilicet, quod non eſt ſic de eo, ſicut de viris malis, ſed Deus locutus eſt per ipſum, & dixit quòd domus ſua eſſet ſicut ſol fulgens ſine nubibus, mali autem non ſic: ſed tanquãm ſpinæ, quæ præſcinduntur ferro, & cremantur: multotiens autem ponuntur tales comparationes in ſcriptura de bonis ad malos, ſcil. quod boni proſperentur, & mali deficiant, vt patet Pſal. 1. cum dicitur de viro beato: & erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, & folium eius non defluet, & omnia quæcumque faciet ſemper proſperabuntur. Et ſequitur de malis, non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis, quem proijcit ventus à facie terræ. *Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacob.* Id eſt, dixit iſta, quæ ſequuntur ille vir, cui data eſt certitudo de Chriſto Dei Iacob. i. de Meſſia, quem promiſit Deus Iacob. Secũdum literam Hebraicam, vt dictum eſt; deberemus dicere: dixit vir, qui eleuatus eſt in altum, & vnctus à Deo Iſrael: ſed facilè eſt conuertere literam Hebraicam ad ſenſum noſtrum. Eſt autem ſenſus literæ Hebraicæ, quòd iſtud dixit Dauid qui eleuatus fuit in altum, ſcil. in ſtatum regium cùm prius eſſet paſtor: & fuit vnctus in regem à Deo Iſrael. Sed ſiue accipiatur ſecũdùm literã noſtram, ſiue ſecundum Hebraicam in toto iſto verſu vſq; ibi: ſpiritus Domini, non eſt alia ſententia, niſi q̃ exprimitur, quis eſt iſte, qui dixit hæc: & dicitur quod iſte eſt Dauid filius Iſai, qui eleuatus eſt, & conſtitutus rex a Deo Iſrael, & eſt cantor egregius. Secundum literam noſtrã eſt ſenſus, q̃ iſte eſt Dauid. qui habuit conſtitutionem. i. certitudinem de Meſſia, de quo ei Deus reuelauit, & eſt cantor egregius, & ſic non ponitur ibi de reuelatione Meſſiæ, tanquam iſta prophetia principaliter intendat de reuelatione Meſſiæ, ſed ſolùm ponitur iſtud tanquam titulus, quia ſicut quandoviri conſtituti in dignitatibus vel officijs dant aliqua mandata in ſcriptis, ponunt in principio mandati omnia nomina dignitatum, vel officiorum ſuorum, ita & in prophetis antequam ponatur id quod propheta dixit, ponitur titulus eius, ſcil. de qua origine, vel de quo loco ſit, vel in qua dignitate: ſic patet in principijs omnium prophetarum ferè tam maiorum, quam minorum: quia incipiunt ſic, Verba talis, vel talis prophetæ, qui fuit de tali origine, vel de tali loco, & hoc patet ex principijs ipſorum. Ita hic antequam ponatur quid dixerit Dauid, ponitur quis ipſe fuerit, & quædam excellentia prophetię eius, ſ. quod reuelatum fuerit ei de Meſſia, quod erat magnæ perfectionis reuelari alicui prophetæ. Iſta duo, ſ. quis fuerit, & modus reuelationis tangũtur Nu. 24. in prophetia Balaam, & ponuntur antequam ponantur de verbis eius, ſcilic. Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus eſt oculus, dixit auditor ſermonum Dei, qui viſionem omnipotentis intuitus eſt, qui cadit, & ſic aperiuntur oculi eius. Hæc omnia pertinent ad titulum, & tunc ſequuntur verba prophetæ, ſ. quam &c. & in illo titulo exprimitur perſona inquantum dicitur, dixit Balaam, & origo inquantum dicitur, filius Beor, & prophetia, & modus prophetię, ſ. dixit homo cuius obturatus eſt oculus, dixit auditor ſermonum Dei, qui cadit, & ſic aperiuntur oculi eius: Hęc omnia ſignant modos ſpeciales prophetiæ Balaam, quos declarauimus Nu. 24. iſta tria ponuntur hic, ſ. dixit Dauid, quantum ad perſonam. Filius Iſai quantum originem. Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto, & egregius pſaltes Iſrael, quantum ad prophetiam, & dignitatem prophetię. *Spiritus Domini locutus eſt per me.* In hoc ſignificat quod iſtud quod dixit fuit per ſpiritum propheticũ.
C *Et ſermo eius per linguam meam.* i. ſermo Dei expreſſus fuit per linguam meam. Repetitio ſententiæ eſt, quia idem eſt, q̃ ſpiritus Dei loquatur per aliquem, & q̃ ſermo Dei proferatur per linguam eius. Vocatur aũt ſermo Dei, quia id quod loquuntur prophetę, non eſt verbum eorum, ſed Dei: eò quod Deus imprimit eis illam intellectionẽ, quia ipſe eſt ſicut intellectus agens, & prophetæ ſunt ſicut intellectus paſſibilis ſolùm recipiendo, ideò non ſunt ipſi, qui loquuntur, ſed magis Deus eſt, qui loquitur. Iuxta illud, Non eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Matt. 10. & Luc. 21. q̃ æqualiter Apoſtolis, & prophetis conuenit. Nec eſt hic accipiendum q̃ Nicol. inducebat, ſ. quod innuatur hic differẽtia prophetiæ Dauid ab alijs prophetis, ſ. quia videbat per ſolum intellectũ ſine imagine, quia manifeſtè apparet q̃ litera ſolũ vult ſignificare, q̃ Dauid loquebatur per Deũ, & non à ſeipſo. Itẽ quia de omnibus ꝓphetis eſt generale, q̃ ſpiritus Domini loquitur per eos, ſic. n. patet de Micha, cui locutus eſt ſpiritus Domini, q̃q̃ dicat ſe vidiſſe quaſdam imagines fugiẽtis Iſrael, de quo ſeq. lib. c. vlt. *Deus Iſrael mihi locutus eſt.* Repetitio ſententiæ eſt, & idẽ ſignat, quod ſpiritus Domini locutus eſt per me. *Fortis Iſrael dominator omnium, iuſtus dominator in timore Dei.* Iſta omnia ponuntur ad deſignãdum perfectiones quaſdam Dei, & exponantur ſicut. ſupra. expoſita ſunt. *Sicut lux auroræ.* Hic incipiunt verba prophetiæ, quia omnia præcedentia perti-

nent

nent ad titulum eius, vt ſupr. declaratū eſt, & hic ponitur ſen-
A tentia de domo Dauid, ſ. quod Deus cōſeruaret domum Dauid. i. progeniem eius ſemper in magna excellētia, ſicut eſt ſol quando in aurora ſurgit ſi nulla nubes ſit, quia tunc eſt valde gratus mundo diſcuſſis tenebris noctis. *Oriente ſole mane abſque nubibus rutilat.* Id eſt, ſicut ſol ſi non impeditur nebulis fulget valde, ita proſperitas domas Dauid eſſet ſine aduerſitate obſcurante, & ſic futurum erat, ſi nunquam peccaſſent filij Dauid, quia fuiſſet proſperitas domus eius ſine perturbatione. Quòd autem domus Dauid comparetur ſoli, apparēt Pſal. 88. Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mēntiar, & ſemen eius in æternū manebit, & thronus eius ſicut ſol in cōſpectu meo; & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis. Et iterum. Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & thronum eius ſicut dies cæli. Simile patet Pſal. 72. vbi comparatur domus Dauid Soli, & Lunæ. *Et ſicut pluuijs germinat herbā de terra.* Secundùm iſtam literam, quę differt à litera Hebraica eſt ſenſus, quòd domus Dauid germinaret. i. creſceret quotidie in ꝓſperitate, ſicut germinat herba de terra infuſis pluuijs. Litera tamen Hebraica habet aliter, ſ. *Sicut ſplendor pluuiæ germinis, vel herbæ terræ.* Iſta litera eſt conuenientior, quia litera noſtra detruncat literam Hebraicam: nā non ponit ſplēdorem, qui ponitur in Hebræo: etiam quod ſecundùm literam noſtram non continuatur iſta particula cum præcedenti, & ſecundum literam Hebraicam ſic. Nam in vtraque dicitur de ſplendore, & eſt ſenſus quod domus Dauid eſſet ſicut lux auroræ Oriente Sole ſine nubibus, & ſicut ſplendor herbarum quando in eis
B eſt pluuia: hoc ponitur ad ſignificandum ſpecialem fulgorem. Nam quando ros cecidit per noctem, vel aliqua parua pluuia, & ſunt guttæ groſſæ pendentes in herbis: ſi oriatur ſol ſuper herbas, & non ſit aliqua nebula impediens, cauſabitur magnus fulgor in herbis propter guttas roris pendentes, & non cauſaretur ille fulgor per modum ſcintillationis, & radioſitatis, ſi non eſſent ibi guttæ roris: ſic patet quando ſol oritur ſuper aquam, quia ibi cauſatur quidam fulgor ſuper aquam ex reuerberatione, & non cauſatur ſuper terram. Simile fit oriente ſole ſuper ſpeculum, vel ſuper arma polita, vel ſuper quæcumque æramenta diligenter terſa, quia tunc fit magnus fulgor. Et ſic dicebat Dauid, quòd domus ſua non ſolum eſſet ſicut lux ſolis orientis ſine nubibus, ſed etiam quādo iſte ſol ortus ſine nubibus oritur ſuper herbas habētes guttas roris, quia tunc duplicatur ſplendor, & iſtud ſignat excellētem, & famoſam proſperitatem domus ſuæ. Ex hoc apparet quòd non ſit expoſitio Nicolai conueniens, quia diuidit ſententiam huius literæ, quæ penitus eſt eadem: nam cùm dicitur ſicut lux auroræ: exponit de modo prophetię Dauid, ſ. quod erat per ſolū actum intelligendi clarum, & non erat cum aliquibus imaginibus, quæ ſunt tanquam nubes, cùm quibus oritur ſol, & ſequentem literam exponit de incarnatione Chriſti, ſ. & ſicut pluuijs germinat herba de terra, & tamen manifeſtū eſt, quòd totus iſte eſt vnus contextus, & vnus verſus. Etiam quia illa coniunctio copulatiua facit pertinere ad eandem ſentētiam. Item non ſtat, quia non applicatur ſatis ad literam ſicut ipſe vult, ſ. quia ſicut germinat herba de terra, ita Domina noſtra genuit Saluatorem, quia quilibet videbit hoc friuolè dictum, & non coaptari præcedentibus, nec ſequentibus, nec ipſi literæ. *Nec eſt tanta domus mea apud Dominum.* Dixerat enim quod Deus promiſerat ei, quòd domus ſua fulgeret ſicut ſol ſuper
C herbas roridas, hic ponit quod hoc fit ex ſola liberalitate Dei, ſcilic. non eſt tanta domus mea apud Dominum, id eſt, nō eſt tanti meriti. *Vt pactum æternum iniret mecum*, ſcilicet, quia ad hoc quòd aliquis iniat fœdus cum alio, oportet quod ſint æquales, quia in fœdere vtrinque fit promiſſio, & quantum ad hoc ſunt ęquales: ideo reputabat Dauid in valdē magnam gratiam, quòd Deus voluiſſet inire fœdus cum illo, quia ipſe nihil horum merebatur. Nicol. expoſuit iſtud de pacto incarnationis Chriſti, & hoc vt continuaret literam iſtam cum precedenti, ſed nullo modo poteſt ſtare, quia dicitur in litera, quòd erat pactum æternum. Sed manifeſtum eſt, quod pactum de incarnatione Chriſti non vocatur æternum, nec poteſt vocari, quia æternum dicit durationem ſine fine, vel ſaltem valde magnam ſecundùm modum loquendi ſcripturę, & tamen incarnatio Chriſti fuit in inſtanti, ideo non dicit aliquam durationem, & ſic non poteſt determinari per eſſe æternum, vel modicum durans. Sed Nicol. retorquet iſtud æternum dicens quod vocatur pactum de incarnatione Chriſti ęternum, quia Chriſtus regnaturus erat in æternum. Iſa. 9. ſed iſtud eſt nimis alienum, quia dato quod poſſet intelligi litera de incarnatione Chriſti, adhuc nō vocaretur pactum æternum propter regnum Chriſti: quia iſta duo nimis erant diſtincta, ſcilic. quod Chriſtus incarnaretur, & quod regnum eius eſſet æternū vel non: ideo ad hoc oportet eſſe diuerſas prænunciationes, & ſic non poteſt intelligi niſi de regno domus Dauid, quia Deus promiſit, quòd illud eſſet æternum cùm poſſet durare pauco tempore, & iſta erat magna gratia quod promitteretur regnū in æternum, & ob hoc Dauid ſpecialiter expreſſit de pacto æterno gratias agens, quòd eſt æternum. Sic etiam fecit ſupr. 7. cùm ait: ſed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo, niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum. *Firmum in omnibus, atque munitum*, id eſt, iſtud pactum eſt totaliter firmū, & munitum, ſcilicet, quod nunquam variabitur, ſic enim dixerat Deus ipſi Dauid, quod etiam ſi filij ſui peccarent, non auferret regnum eius, ſup. 7. & quantum ad hoc erat ſimpliciter firmum, & munitum in omnibus. i. contra omnia, per quæ caſſari poſſet, nam dato quod Deus promiſiſſet ſimpliciter ꝙ filij Dauid regnarent in æternum, ſi peccarent, iſtud fœdus irritabatur, promiſit tamen Deus quod etiam ſi peccarent non auferretur regnum, ideò non erat aliquid per quod poſſet deſtrui iſtud pactum. *Cuncta enim ſalus mea, & omnis voluntas mea.* Iſtæ clauſulæ ex modo ſcripturæ videntur decurtatæ, quia nō ſunt hic verba aliqua, per quæ explicentur: ideo Nicol. ſubintelligit verba, ſ. cuncta ſalus mea eſt à Domino, & omnis voluntas mea tendit in Dominum. Iſtud tamen videtur eſſe alienum, ideo debet referri vtraque clauſula ad id, quod ſequitur, ſcil. *Nec quidquam ex ea, quod non germinet*, id eſt, omnis ſalus mea, & voluntas mea ſic ſe habent quod nihil eſt, quod non proficiat de illis, emittendo germen, & eſt ſenſus. Quodcunq; ego volo proſperatur, nec eſt aliqua operatio mea, quæ non tendat ad ſalutem. Iſtud eſt quod non ſit aliquid quod non germinet: & iſtud ſignificabat, quod Deus dirigere debebat Dauid in omnibus operationibus ſuis, & ille, qui à Deo dirigitur proſperatur. Sic patet Geneſ. 39. cùm dicitur: fuit Dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens: habitabatq; in domo Domini Dei ſui, qui optime nouerat Dominum eſſe cum eo, & omnia quæ gereret ab eo dirigi in manu illius. Et quia Deus promiſerat Dauid quod proſperaret eum in omnibus, ſupra ſeptimo, confidebat tantum in illo fœdere, quod nihil credebat ſe voliturum, vel incepturum, quod non proueniret ad proſperum finē, & iſtud erat quod omnia, quę vellet Dauid germinarent. Et ſic conuenit ſuperiori ſententiæ de pacto æterno. *Prauaricatores autem quaſi ſpinæ euellentur vniuerſi.* Hic dicitur de malis per comparationem ad domum Dauid, ſcilic. quia Deus elegit Dauid, & fecit cum eo fœdus, ideo cōſeruabit eum in omnibus operationibus ſuis. In malis autem non eſt ſic, quia Deus non proſperabit actus illorum, ſed tribulabit eos, & euellentur de poſſeſſionibus ſuis, ſicut euellūtur ſpinæ de terra, ne noceant. *Quæ non tolluntur manibus.* Iſta, quæ ſequūtur, non pertinent ad conditionem euulſionis malorum, ſed ſpinarū principaliter, licèt ad malos applicari poſſit, ſcil. ſpinæ non tolluntur manibus, quia ſunt pungitiuę valde, ita & mali quando ſunt indurati ſicut ſpinæ, corriguntur à Deo dura punitione, quæ magis propriè vocatur pœna, vel exterminium quàm correctio. *Et ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro*, id eſt, ſpinæ quando ſunt valde duræ, non tollūtur manibus, licèt tollerentur, quādo eſſent viridēs, & tenerę, ſed quicumque vult tangere eas, armabitur ferro, ſcil. ſarculo, vel falce ferrea, id eſt, quod non ſuccidantur manibus, ſed ferro. *Et ligno lanceato*, id eſt, ligno facto ad modum lanceæ, ſcilic. quod lignum longum debet accipi ad modum lanceæ, & in illo erit falx vel ſarculum ferreum, & non ſufficit, quod armemur ferro in manibus, quia ſi propinquæ nobis ſunt ſpinæ, quamquam habeamus ferrum in manibus, lædemur in alijs partibus corporis: ideo neceſſe eſt eſſe ferrum in ligno lanceato. i. longo ad modum lanceæ, ita quod nullo modo ad nos pertingant ſpinæ. Iſtud autem non conuenit expoſitioni Nicolai, quia ipſe volebat quod intelligeretur de Romanis, qui venerunt armati contra Iudæos, quia manifeſtum eſt quod lignum lanceatum non ſignificat lanceam, vel aliquod genus armorum, ſed haſtile ad infigendum ei falcem, vel ſarculum, ideo ad ſpinas refertur. *Igneque ſuccenſæ comburentur vſque ad ni-*

D E F

hilum,

A

hilum, id est, postquam fuerint succisæ istæ spinæ, comburentur vsquequo de illis nihil maneat; ita mali de hæreditatibus suis expellentur, & alij suscipiant eas, ipsi verò destruentur, ita vt non maneat de eis nec radix. Istud autem intelligitur hic in præsenti, quia Deus interdum punit malos, ita vt nihil maneat de eis, sed magis hoc erit in futuro quando omnes mali claudentur in gehenna. *Hæc nomina.* Hic ponitur secundum principale huius c. cathalogus fortium. Et diuiditur in duo, quia primò ponuntur nomina virorum magis notabilium. Secundò ponuntur nomina virorum magis communium, ibi. *Asael frater Ioab.*

Catha logus fortiũ.

Quomodo viri fortes se habeant, & quot fuerunt.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR circa primum de ista habitudine virorum fortium, s. quomodo se habeant. Respondendum quòd hic computantur triginta septem viri fortes, vt patet in fine ca. sed in istis ponuntur triginta in quodam ordine, quorum nomina expresse ponuntur infra ex illo loco: Asael frater Ioab. manẽt autem alij septem, de quorum computatione est dubium. Nicol. enim dicit, quòd fuerunt viri 39. scilicet 30. qui ponuntur infra in litera, & duo alij ternarij, scilicet, Iesboam, Semmaa, Eleazar, & secundus ternarius, scilic. Abisai, Sobochai, Ionatham filius Semma, & isti sunt triginta sex, est alius Banaias, qui non est in aliquo ternario, nec etiam computatur inter triginta, quia fuit admirabilis in robore, & narrãtur magnifica de eo in litera. Et sic sunt triginta septem. fuerunt autem alij duo, scil. Dauid, qui est princeps omnium fortium, & Ioab, qui etiam non computatur hic, & tamen fuit vnus de fortibus viris, & sic sunt triginta nouem. Considerandum tamen pro enarratione istorum fortium, quòd habetur iste cathalogus hic, & 1. Paral. 11. ideò quædam ponuntur hic, quæ subticentur ibi, & quædam subticentur hic, quæ ponuntur ibi secundum conditionem scripturæ. Secundùm veritatem tamen fuerunt isti fortes triginta septem, quorum triginta fuerunt qui expresse nominantur, vt patet infr. in litera, deinde fuerunt duo ternarij, quos enumerauit Nicol. & sunt triginta sex, est etiam Banaias præter istos, vt aliqui volunt, vt patet ex litera, & sic sunt triginta septem, aliqui tamen ponunt Banaiam in secundo ternario, de quo infra dicetur, ponuntur enim in primo ternario viri fortissimi. In secundo autem ponuntur viri minus fortes, deinde ponuntur alij minus fortes in numero triginta.

Opinio Nicol.

B

Quare ponuntur hic nomina fortium.

QVÆST. V.

C

QVÆRETVR vlterius, quare ponuntur hic ista nomina fortium expressa, cùm nihil attineant ad historiam. Respõdendum, quod in istis viris, de quibus hic dicitur, laudantur duo bona, vnum est ipsum robur corporis, quod quia naturaliter euenit licèt laudabile sit, non tamẽ valde, eò quod præter actum humanum euenit. Est tamen aliqualiter laudabile, eò quod est aliquid possibile applicari ad operationem virtutis, & istud sufficit ad hoc quod sit laudabile, vt patet 1. Eth. circa finem. Secundùm erat ipsa virilitas, vel animositas, secundùm quã se exponebant periculis maximis, sicut fuit de illis tribus viris qui iuerũt per mediam aciem Philisthinorum ad portandum aquam de Bethlehem pro Dauid, vt patet infr. in litera: ista autem animositas vocatur fortitudo, quæ est virtus moralis, & est valde laudabilis, ideò isti pro illa laudari debent. Item scriptura vult laudare istos, vt exemplo istorum inducat alios ad similia operandum, sic enim in Ecclesiastico laudantur omnes viri, qui fuerũt valde famosi in veteri testamento, vt patet Eccles. 44. & vsq; ad finem libri, nam dicitur eod. c. Laudemus viros glorioſos, & parentes nostros in generatione sua, multam gloriam fecit Dominus in magnificentia sua à seculo dominantes in potestatibus suis homines magni virtute, & prudentia sua prẽditi: sic. n. isti viri fortissimi fecerũt opera magnæ virtutis in defensionem fidei contra infideles, ideò scriptura tradit eos nobis imitabiles laudãdo illos. Et ista est causa propter quam libri isti regum in ecclesia leguntur, vt exemplo istorum, qui pugnauerunt contra hostes, nos quoq; contra hostes fidei, & potissimè contra vitia militemus. Sic etiam libri Machabæorum ad exemplum leguntur in Ecclesia, quia illi fuerunt fortissimi bellatores exponentes animas suas pro lege, & sanctuario Dei, vt patet 1. Machab. c. 2. & isti etiam ad imitationem nobis traditi sunt, vt similiter pugnemus, ideò iustum fuit, vt isti viri fortissimi nominarentur hic, nam virtus laudata crescit. Et ista fuit causa quare inter Romanos viris fortibus pro patria notabiliter agentibus statuæ in foro quasi dijs ponebãtur, vt omnes desiderio honoris huius anhelarent ad fortiter agendum pro republica, & homines generosi cordis visis imaginibus valde inclinabantur.

Curli. Reg. in Ecclesia leguntur

D

Quare isti viri fortes fuerunt distincti per ordinem, & non omnes simul positi fuerunt.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius, quare fuerunt isti viri fortissimi distincti per ordines tres, & non fuerunt oẽs enarrati quasi sub vno cumulo. Respondendum, quòd sicut scriptura voluit laudare omnes istos, quia omnes erant fortes, ita voluit cuiq; secũdùm meritum fortitudinis diuersam dare laudem. Sunt autem hic tres gradus in fortitudine: nam quidam erant fortes, alij fortiores, alij fortissimi. Fortes sunt triginta, & isti ponuntur in vno gradu, & nominantur omnes continuatim, infra in litera. Secundi sunt fortiores, & isti sunt in vno ternario, s. Abisai: Ionatham filius Semma, & Sobochay. Tertij sunt fortissimi, scil. in secundo ternario, & sunt Iesboni, Eleazar, & Semma, vt patet in litera: si autem omnes fuissent quasi æquales, nominati fuissent omnes in eodem ordine.

E

Quare ponantur gesta sex fortium virorum, & non omnium.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR vlterius, quare non ponuntur gesta triginta virorum fortium, sicut ponuntur gesta sex virorũ, & quare non ponuntur isti sex viri in vno ordine, cùm omnes fecerint gesta magnifica, quæ hic enarrantur. Ad primũ dicendum, quòd triginta viri, qui ponũtur in eodem ordine, fortes quidem fuerunt, quia pugnabant acerrime contra hostes, erantque vultus eorum sicut facies leonum, & veloces sicut capreæ, quæ morantur in ſyluis, sicut dicitur de viris de tribu Gad, qui venerunt in auxilium Dauid 1. Paral. 12. Non tamen fecerant isti aliqua gesta specialia, quæ deberent distinctè exprimi, sed laudati sunt tanquam viri fortes, quia in omnibus fortiter se habebant. De viris autem, qui sunt in duobus ternarijs exprimuntur gesta, quia illi non solùm fortiter se habebãt in quolibet bello; sed etiam fecerũt aliqua specialia gesta, quæ distinctè poterant exprimi. Ad secundum dicendum, quod non ponuntur illi sex viri sub eodem ordine, quia sicut scriptura vult nominare omnes fortes laudando illos, & distinxit triginta viros fortes ab istis sex, eò quod triginta non fecerunt aliquid valde excellens, & isti fecerunt aliqua magnalia. Ita cũ gesta istorum fuerint inæqualia, scriptura voluit laudare istos inæqualiter, & posuit in diuersis ordinibus: nam quilibet illorum, qui ponuntur in primo ordine, per se pugnauit contra vnum exercitum, vel quasi, & fugauit illum: quilibet autem de existentibus in secundo ordine occidit vnum gigantem, ideo oportet quod differant isti duo ordines inter se. De primo primi ternarij, s. Iesboan patet, quia ipse occidit octingentos viros vno impetu: vt patet in litera. Secundus, s. Eleazar fugauit per se exercitum Philisthinorum per se fugientibus omnibus Israelitis, & postea redierunt Israelitæ ad capiendum prædam de bello, quod ille solus fecerat. Tertius in hoc ternario, scil. Semma solus pugnauit contra Philisthinos, & defendit quẽdam agrum ab eis, vt patet in litera. In secundo ternario viri existentes occiderunt singulos gigantes, nam Abisai, qui fuit vnus de eis occidit gigantem Iesbibenob supr. 21. secundus etiam, scil. Ionatham occidit alium gigantem habentem senos digitos, id est 24. in manibus, & pedibus eod. c. tertius autem, scilicet, Banaias secundùm quosdam, vel Sobochai secundùm alios occidit gigantem, nam Sobochai occidit Saph de genere Arapha, supra 21. si sit Banaias occidit etiam vnum gi-

F

gantem

A

gantem infra in litera: distinguuntur ergo gesta istorum trium secundorum à gestis primorum, ideo est distinctus ordo: patet in litera cùm dicitur de Abisai, qui erat primus in secundo ordine, scilicet, ad tres primos non peruenit, id est, non fecit tam excellentia gesta sicut illi. Idem autem dicitur de Banaia, quòd ad tres primos non peruenit. *Sedens in cathedra.* Hic incipit narratio trium virorum de primo ternario, & dicitur. *Sedens in cathedra sapientissimus.* Scilicet, Dauid sedebat in cathedra, & erat sapientissimus omnium, & iste computatur primus de tribus fortibus. Considerandum quòd in hoc est difficultas magna, quia aliqui dicũt, quod primus de tribus fortissimis erat Dauid: alij autem volunt quòd erat Ioab, alij vero dicunt, quòd erat quidã alius, ideo diuersimodè exponũt literam istam. Primo dicitur sedens in cathedra, id est, Dauid, qui sedebat in cathedra, eo quòd erat rex, & nulli alij licebat sedere in cathedra. *Sapientissimus*, id est, ipse erat sapientissimus inter omnes istos fortes, de quibus hic. Et quamquam esset fortissimus, magis tamen laudatur de sapientia, quam de viribus, eo quod sapientia melior est viribus, vt patet Prouerb. 6. Melior est sapientia quàm vires, simile patet Sapien. 6. *Princeps inter tres*, id est, Dauid erat princeps inter tres fortissimos, & erat fortior alijs. *Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus*, id est, Dauid erat sicut vermiculus qui est ligno, quasi dicat, ille mollissimus est, & tamen ipsum lignum forte terebrando perforat: & ob hoc teredo, vel terebella appellatur. Sic erat Dauid, qui in conuersatione erat mollissimus sicut vermiculus ligni omnibus tractabilis, & affabilis: & tamẽ in bello erat fortissimus, ita vt deijceret octingentos viros vno impetu, sic exponit Glos. ordinar. & Andreas, & Historia Scholastica, & Nicolaus. Alij exponunt hoc de Ioab dicentes, quòd ipse erat princeps inter tres fortissimos, & erat dux belli: tamen non exprimitur hic nomen eius, & dicitur sedens in cathedra, quia sedebat inter viros domus consilij cum septuaginta iudicibus. *Sapientissimus*, id est, erat sapientissimus omnium, qui erant in domo consilij: deinde exponantur cætera, sicut dictum est Alij exponunt de quodam alio, qui non nominatur hic, scilicet de Iesboã, & ille erat sedẽs in cathedra, id est, excellentior omnibus. Ra. Sa. exponit hoc de Dauid dicens, quòd erat sedens in cathedra, scilicet, quia erat rex, vel erat sedens in domo consilij, & erat sapientissimus, scilicet, inter omnes iudices domus consilij, & erat princeps in tribus, scilic. in pulchritudine, fortitudine, & sapientia: vt patet supra 16. cùm dixit quidam vir Saulis de Dauid, vidi filium Isai scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum. Dicit etiam quòd Dauid erat sicut vermiculus ligni tenerrimus, eo quòd quando studebat in lege Dei, erat ita tener sicut vermiculus, scilicet, recludendo se in vestibus vacantis studio sicut vermis tener inuoluitur ligno, & quando pugnabat erat fortis sicut lignum. Ra. Dauid Kimhi dicit quòd iste fortissimus fuit Adinohan, & est vermiculus ligni: non quòd sit nomen appellatiuum vermiculus ligni, sed nomen illud quod ponitur in Hebræo pro vermiculo ligni dicit ipse esse nomen proprium illius viri, vel dicit quòd fuerit iste Ioab, qui erat sapientissimus inter iudices sedens in domo consilij, vt supra expositum est: vel dicit, quod fuit Dauid, cui competebant hæc, sicut etiam fuit supra declaratum.

B

C

Primus vir fortis quis fuerit.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR, quæ sit conueniens expositio de isto primo viro forti, & quis ille esset. Respondendum est, quòd tota ista varietas expositionum insurgit, quia hic & 1. Parali. 11. ponitur cathalogus istorum fortium, & subticentur aliqua hic, quæ ibi dicuntur, & è contrario: Et tamen sicut colligi potest ex his, quæ habentur hic, & ibi simul sumptis, scietur quis sit iste vir primus in fortibus. Plurimi autem volunt ipsum esse Dauid. Sed dicendum quòd non stat. Primò, quia dicitur in litera: hæc sunt nomina fortium Dauid, ergo ipse Dauid non erat aliquis de viris fortibus istis, sed omnes erant serui sui. Ité patet, quia enarrato isto primo de quo dubitatur, dicitur in litera, post hunc Eleazar filius patrui eius, id est, post illum primum virum fortem fuit Eleazar, & tamen 1. Paralip. 11. dicitur, quòd Eleazar fuit post Iesboã, & quòd fuit filius patrui Iesboam, ergo non potest intelligi de Dauid, sed de Iesboam, quod esset primus inter fortes. Item patet eo. cap. cum ponitur cathalogus fortium Dauid dicitur, iste est numerus robustorum Dauid, Iesboam filius Achamoni, & deinde sequitur post eum Eleazar, ergo non erat iste Dauid, sed Iesboan. Causa autem huius erroris est litera nostra, quæ noluit transferre hic sicut in Paral. Nam hic ponitur in Hebræo, quia nomen Iesboam, & Taquemuni: pro quibus litera nostra posuit sedens in cathedra sapientissimus, quia Iesboam interpretatur sedens in populo, vel in pulpito, & Taquemuni, interpretatur sapiens, & posuit litera nostra interpretationem nominũ tanquam essent appellatiua, & tamen magis sunt propria, Quod patet, quia 1. Paralip. 11. ponuntur ista vt propria, & dicitur Iesboam filius Achamoni. Ita ergo debuisset litera nostra ponere hic Iesboam Achamoni, & esset planum sicut est in Paralip. Istam expositionem sequitur Iosephus 7. Antiquitatum volens quod iste fortissimus non sit Dauid sed quidam alius, & vocat eum Eusebium dicens: Eusebius filius Achimeæ, vbi nos dicimus Achamoni, qui aciem hostium frequẽter irrumpens non cessauit donec nongentos occideret, post hunc Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Sarpha, hic Israelitis formidantibus Palæsthinorum exercitum, & fugiẽtibus solus restitit, & multos occidit, vt sanguine occisorum gladius hæreret in dextera, Israelitæ verò videntes Palæsthinos in fugam versos descendentes de mõtibus persecuti sunt eos, & prouenit Israelitis famosa victoria. Tertiꝰ fuit Semeius filius Heli, qui cùm Hebræi fugerent exercitum Palæstinorũ solum illum portauit, & alios prosternens alios in fugam vertit. Aliquis putauit quòd Iosephus non intelligat de Iesboam, de quos dicimus; cùm vocet eum Eusebium, & filium Achimee. Dicendum quòd idem est de quo Iosephus loquitur, & de quo nos: sed Iosephus obseruauit vnum specialiter, quia non solum voluit transferre historiam Hebraicam in Latinũ, sed etiam conuertit nomina Hebræa in formam Latinorum, hoc autẽ non obseruauit Hieron. & quia Iesboam est in forma Hebraica vocauit eum Eusebium, quod satis simile est in literis, & in sono. Etiam vocatur ex eadem causa filius Achimee, cùm nos dicamus filius Achamoni, quia Achimee magis pertinet ad formam Latinam quàm Achamoni: sic etiam fuit in Semma qui tertius ponitur, & vocatur secundum Iosephum Semmeius. Item tenet Ra. dicens quod iste primus fortis fuit Iesboam, dicens: tres fortes supra nominati, scilicet, Iesboam filius Achamoni, quem Iosephus Eusebium filium Achimee nominat, & Eleazar filius Achoi, quem Iosephus dicit filium Dodi, & Semeiau filium Agge, quem Semeium filium Heli vocat. Idem tenet Glos. ordin. super primum Parali. c. 11. dicens Iesboam secundum Iosephum vocatur Eusebius filius Achimee, & dicit: Alij volunt, quod sit Dauid. Interpretatur autem Isbeam sedens in populo, Achamoni vero sapientissimus: vnde in libro Regum sedens in cathedra sapientissimus dicitur. Idem tenet Andreas. Non est ergo dubitandum, quin iste fuerit Iesboam, & non Dauid, nec Ioab, aut aliquis alius, & tunc debet litera exponi, scilicet. *Sedens in cathedra*, id est, Iesboã, quia in Hebræo Iesboam signat sedentem in populo, vel pulpito. *Sapientissimus* id est, filius Achamoni: nam in Hebræo ponitur hic Tarquemoni, siue Achamoni, quod idem est, & significat sapientissimum: vnde ista non est expositio literæ nostræ, sed reductio illius ad literam Hebraicam: quia cùm debuisset ponere nomina propria, posuit expositionem illorum, & fecit esse nomina communia. Si tamen aliquis vellet exponere literam nostram sicut iacet de Iesboam, diceret, quòd ipse sedebat in cathedra, id est, erat excellentissimus inter omnes fortes, & ob hoc ipse merebatur habere cathedram inter omnes fortes. Vocatur autem sapientissimus, quia forte esset sapiens inter alios, sed secundum veritatem non potest exponi, nisi vt antea exposuimus. *Princeps inter tres*, id est, Iesboam est in primo ternario, & est princeps omnium istius ternarij. Idem tenet Rab. Dauid Kimhi dicens quòd idem est ille, qui occidit hic octingentos viros, & qui occidit trecentos, 1. Paralip. Sed ille vocatur ibi Iesboã, ergo etiam vult quòd iste, de quo hic dicitur, sit Iesboam. *Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus.* Laus est Iesboam, scilic. quòd erat affabilis, & mansuetus, & tractabilis omnibus, sicut est vermiculus ligni tener, & tamen erat fortissimus in bello, de hoc dicit Glos. ordinaria, & Andreas, & Historia scholastica.

D

E

F

A Vermiculus ligni tener,& modicus apparet,ſed forte lignum terebrat,vnde à terendo teredonis nomen accepit. Sic ille in omnibus affabilis, humilis, & quietus,in certamine publico robuſtũ ſe, & omnibus intolerabilem ſe hoſtibus exhibebat: hunc tamen principem fortium Hebræi ſuſpicantur eſſe Dauid,de quo dicitur ſedẽs in cathedra, & ſic ſapientia oſtenditur in ſedente,& humilitas in ſapientiſſimo,quia vermis dicitur:fortitudo autẽ,quia octingẽtos occidit. *Qui octingentos occidit impetu vno*,ſcilicet,iſte Ieſboam occidit octingentos viros in vno bello.In Hebræo dicitur. *Ipſe honorabat ſe in lancea ſuper octingentos vulneratos*, id eſt,ipſe operabatur fortiſſime in lãcea, ita quod reddebatur honorabilis ex hoc , & occidebat, vel vulnerabat octingentos lancea.

Ieſboam an occiderit ſeptingentos vno impetu.

QVAEST. IX.

QVÆRETVR,quomodo iſte occidebat octingentos vno impetu,nam videtur eſſe incredibile , & non veriſimile. Reſpondet Nicol. quod non occidit iſte Ieſboam octingentus manu ſua vno impetu , ſed quia propter eius probitatem fuerunt occiſi omnes,ſcilicet,quia ipſe dedit audaciam perſequendi hoſtes,dicitur occidiſſe omnes. Vel dicitur occidiſſe octingentos,quia forte ipſe perſequebatur hoſtes,& ipſi fugientes lapſi ſunt in aquam,vel in aliqua loca magni præcipitij, & ibi mortui ſunt.Dicendum tamen quod iſte occidit octingẽtos vno impetu,id eſt,in vno bello,& non debet accipi vn⁹ impet⁹ pro vno ictu,quia in vno ictu nõ poterat occidere niſi B vnũ virum, ſed in vno bello ſatis erat veriſimile, quod poſſet occidere octingentos continuato bello. Nam de Eleazar dicitur,quod ipſe ſolus pugnauit contra Philiſthinos quouſq; fugauit totum exercitum , & manus eius hærebat gladio ex ſanguine interfectorũ, ideo in tali bello ſatis veriſimile erat, quod ipſe poſſet occidere octingentos: Ieſboã tamẽ erat fortior,quam Eleazar, ideo veriſimilius erat de eo, quod poſſet occidere octingentos quam de Eleazar. Item patet quod ſit hoc veriſimile,quia Samſon,qui erat etiam vir fortis, pugnauit ſolus contra Philiſthinos , & erat inermis habens ſolùm mandibulam aſini,& occidit mille viros,vt patet Iud. 15. poſſet ergo Ieſboam,qui erat vir fortiſſimus,& armatus eſſet,occidere octingentos viros.Idem patet per Ioſephum ſeptimo Antiquitatum dicentem primum omnium: Euſebius filius Achimee, qui aciẽ hoſtium frequenter irrupens non ceſſauit donec nongentos occideret, & ſic non ſolùm ſemel hoc fecit:ſed etiam ſæpe Ioſephus hoc vult factum.

Quot viros occidit Ieſboam.

QVAEST. X.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur hic,quod occidit octingentos : nam 1. Paral.11. dicitur quod occidit 300. C Reſpondendum quod Ieſboam ſæpe pugnauit cõtra hoſtes: & aliquando plures,& aliquando pauciores occidebat. Fuit autem vnum bellum,in quo occidit octingentos,& iſtud ponitur hic,fuit aliud in quo occidit trecentos ſolum , & illud ponitur in Paralip. ſic enim ſoluit Ra.Dauid Kimhi,& Nicolaus.Sed obijcietur adhuc,quia Ioſephus dicit vbi ſupra quod ſæpe Ieſboam irrumpens exercitum nõ ceſſabat quouſq; nõgentos occideret. Dicendum quod forte poſſet hoc ſolui per corruptionem literæ, quia facile erat, quod in Ioſepho vbi ſcripti eſſent octingenti,errore librariorum ponerentur nongẽti,quia multa per errorem iſtorum introducta ſunt: ſic ſoluit Auguſtinus varietatem numerorum annorum inter Bibliã Hebraicam , quã nos habemus,& Bibliam ſeptuaginta interpretum,in qua maiores numeri ſunt quã in noſtra, dicens in 15.de Ciuitate Dei, quod librarij non attendentes diligenter tranſcribere ea,quæ inueniunt,omnia præuaricantur.Sed aliter dicendũ eſt,& melius;quia non eſt iſte locus ſolus, in quo Ioſeph⁹ deuiet in numeris à ſacra ſcriptura,ſed ferè in omnib. locis,in quibus agitur de numero bellatorum , vel occiſorũ, vel de apparamentis bellicis ſemper ponit maiores numeros: ſic enim Iudic.4.vbi litera noſtra poſuit nongentos currus regis Aſor,& ponit Ioſephus tria millia curruum.Sic etiam præced.lib.c.11.& 14.vbi ponitur numerus bellatorum ponit Ioſephus maiorẽ numerũ, ita ergo hic poſuit nongentos viros, quia forte in aliquo bello occidit Ieſboam nõgentos. *Poſt hũc Eleazar*. Iſte eſt ſecundus in numero fortium,qui non accedebat ad robur Ieſboam,erat tamen vir valde fortis , nunquam tamen legitur de eo, quod occiderit octingentos ſicut occidit Ieſboã, quamquam Hebręi quidam referant illud ad Dauid dicentes,quod ipſe occidit octingentos,id eſt, quod propter peccatum ſuum cũ Betſabee occiſi ſunt octingenti viti. Sed iſtud nõ ſtat,quia iſti præſupponunt, ꝙ Dauid fuerit iſtẽ fortiſſimus : ſed falſum eſt,quia erat Ieſboam:vt ſupra declaratũ eſt.Item dato quod eſſet Dauid non poneretur hic de illis viris,qui occiſi ſunt propter peccatum eius, quia iſtud ponitur ad oſtenſionẽ fortitudinis & laudem,quod tamen perierint octingenti pro peccato illius, non erat laus, ſed vituperiũ:ideo nõ poteſt exponi, niſi ſicut ſupra, ſcil.quod Ieſboam occidit illos octingentos.*Filius patrui eius ahohites*, id eſt, Eleazar erat filius patrui Ieſboam,ſcil.quia ambo erant filij duorũ fratrum,& erat Eleazar ahohites,id eſt,de vrbe Ahohi. Vnde vocatur Ahohites.1.Paral.11. Sed Ahotes denominat locum, vocatur autem Eleazar filius Dodi ſecundum Ioſephum.Pro quo ſciendum quod Dodi ponitur hic in Hebræo, & tamen poteſt eſſe Dodi nomen proprium,vel commune:nam Dodo ſignificat patruum,& Dodi ſignificat patruum eius,litera autẽ noſtra accepit pro nomine communi dicẽs: filius patrui eius. Hebræi tamen accipiunt hic Dodi pro nomine proprio, ideo dicunt quod erat Eleazar filius Dodi, & ſic accepit Ioſephus. Simile habetur Iudi.10.vbi dicitur poſt hoc ſurrexit dux in Iſrael Tholam filius Phua patrui Abimelech.Et habetur in Hebræo Dodo,vbi dicitur ibi patrui, & Hebræi accipiunt quod Dodo eſſet nomen patris Thola, ſed in hoc non multum differt.*Inter tres fortes*,id eſt,iſte erat vnus de tribus fortibus primi gradus 1.Paral.11.dicitur quod iſte fuit inter tres potentes.*Qui erant cum Dauid quando exprobrauerunt Philiſthijm*,id eſt, iſte Eleazar erat cum Dauid quando Philiſthini exprobrauerunt Dauid,& viris ſuis dicentes,quod eſſent viri timidi,& inutiles ad bellum.*Et congregati ſunt illuc in prælio*, ſcilicet, venerunt contra Dauid in prælium ad locum , in quo erat Dauid:erat autem iſte locus apud ſpeluncam Odollam , in qua erat Dauid cum venerunt ad eum iſti tres viri fortiſſimi primi ternarij, & hoc apertius dicitur. 1.Paralip. 11. ſcilicet,iſte fuit cum Dauid in Apheſdonim,quando Philiſthini congregati ſunt ad locum illum in prælium. Et poſtea dicitur, deſcenderunt autem tres de triginta principibus ad petram,in qua erat Dauid ad ſpelũcam Odollam,quando Philiſthini caſtrametati fuerãt in valle Raphaim. *Cumque attendiſſent viri Iſrael,ipſe ſtetit & percuſſit Philiſthæos*,ſcilicet,in iſto bello non fuit Dauid,nec fuerunt aliqui de fortibus eius,quia dicitur , quod omnes,qui erant in bello fugerunt, & manſit ſolus Eleazar,& ipſe percuſſit tunc Philiſthinos,& fugauit totum exercitum. *Donec deficeret manus eius*,id eſt, donec deficeret viribus percutiendo Philiſthinos præ laſſitudine.*Et obrigeſceret cum gladio*,id eſt,manus infrigidabatur,& indurabatur cum gladio, iſtud intelligẽdum eſt propter ſanguinem interfectorum,ſcilicet,quod tot occiderat,ꝙ ſanguis effuſus maculauerat gladium,& manus eius erat plena ſanguine iã infrigidato, & indurato, & faciebat ſanguis ille,quod manus colligaretur gladio tãquam per aliquod glutinum.Hebræi quidam exponũt quod Eleazar pugnauit primo lancea, deinde applicuit manum ſuam enſi,quia vbi litera noſtra dicit,& obrigeſceret cum gladio,dicitur in Hebręo, applicuit manum ſuam gladio.Sed hoc non ſtat, quia dicitur hic,donec deficeret manus eius,& tamen poſtquam deficeret,non applicaret eam gladio ad pugnãdum , qui iam nullas vires haberet,ſed accipitur ibi applicari , id eſt, cohærere, quia ſanguis faciebat,quod cohæreret manus gladio. *Feciſque Dominus ſalutem magnã in die illa*,ideſt,fecit magnam ſaluationẽ in Iſrael,ſcilic.quia liberauit Iſraelitas de manu Philiſthinorũ per manum Eleazar,nã iam omnes Iſraelitę fugerant, & Philiſthini potuiſſent occidere eos,niſi iſte vir fortiſſimus reſtitiſſet.*Et populus qui fugerat reuerſus eſt ad ceſorum ſpolia detrahenda*, id eſt,prius fuerat multus populus Hebręorum cũ iſto Eleazaro, vt pugnaret contra Philiſthinos,&tamen fugerunt relicto ſolo Eleazar,qui pugnauit contra illos,& occidit multos,& populus,qui fugerat reuerſus eſt ad detrahenda ſpolia occiſorum ab Eleazar, & non curauit iam perſequi Philiſthinos: de hoc dicit Ioſephus ſeptimo Antiquitatum, quod iſte Eleazar fuit filius Dodi,qui cum rege fuerat in Sarpha . hic Iſraelitis

D

Dodi quid ſignificat.

E

F

formidantibus Paleſthinorum exercitum, & fugientibus, ſolus reſtitit, & multos occidit, ita vt ſanguine occiſorum gladius hęreret in dextera, Iſralitæ vero videntes Palęſthinos in fugam verſos deſcendentes de montibus perſecuti ſunt eos, & prouenit Iſraelitis famoſa victoria.

An Eleazar peccauerit ſolus pugnando contra vnum exercitum.

QVÆST. XI.

QVÆRETVR de iſto Eleazar, an peccauerit pugnando ſolus contra eum exercitum Philiſthinorum. Reſpondendum eſt, quod cum aliquis pugnat contra magnam multitudinem ſicut fuit hic, aut pugnat aggrediendo, aut defendendo. Secundo modo non eſt peccatum, quòd quis pugnet cum vno exercitu, quia fortè neceſſe erit de illo, quod occidatur ab hoſtibus fugiendo, vel viriliter ſe defendendo contra omnes hoſtes pugnet, & tunc cuicunque viro ſiue fortiſſimo, ſiue infirmo laudabilius eſt pugnare contra vnũ exercitũ quam fugere, quia cùm vtroq; modo moriendũ ſit, melius eſt fortiter reſiſtendo gloriosè mori, quã turpiter fugiendo corruere, immo non ſolùm cùm quis putat ſe omninò occidendũ ab hoſtibus, ſed etiam ſi dubitet, an poſſit euadere, melius eſt gloriosè reſiſtere, & mori, quam fugere arbitrando ſe occidendũ. Secus autem eſt cum quis credit, quod poterit ſine aliquo periculo euadere, ſi fugiat, & quòd expectando totũ exercitum neceſſe eſt iſtum mori, vel ſaltẽ eſt maior præſumptio de morte quàm de vita, non eſt generaliter licitum expectare, licet quibuſdam ſpecialiter hoc liceat, ſcilicet, quibus liceat aggredi, vt infra dicetur. Sic autem fortè fuit de Eleazar, quia ipſe iuit ad bellum contra Philiſthinos cum reliquo populo Iſraelitarum, & forte ſi fuiſſet ſolus non iuiſſet illuc. Deinde cęteri fugerunt ante ipſum de bello, vnde ipſe non poterat iã fugere, quin hoſtes perſequerentur eum, & occiderent: ideo valde melius fuit, quod expectaret hoſtes, & pugnaret, quam quod fugeret. Sic etiã fecit Samſon, non ipſe erat ligatus, & irruentibus ſuper eũ Philiſthinis fregit vincula, & pugnauit cũ eis, occiditq; mille viros. Iudi. 15. ſi autẽ fugiſſet, pugnauiſſent contra eum Philiſthini, & occidiſſent. Item quando aliquis vir eſt valde fortis, & famoſus, dato quod veniat contra eum magna multitudo, & ipſe dubitet de vita ſua pugnando, ſi tamen pugna ſua ſit honeſta, poteſt licitè ſtare contra hoſtes: ſic enim fuit de Iuda Machabæo, qui cum haberet valde paucos viros, conuenerunt contra eum magni exercitus, ita vt videretur nullo modo poſſe pugnare contra illos: vnde viri ſui diſſuadebant ei hoc, dicentes: Iurgamus, non poterimus pugnare, ſed liberemus animas noſtras modo, & reuertamur ad fratres noſtros, & tunc pugnabimus aduerſus eos, nos autem pauci ſumus. Et ait Iudas: abſit iſtam rem facere vt fugiamus ab eis, & ſi appropiauit tempus noſtrum, moriamur in virtute propter fratres noſtros, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ 1. Machab. 9. Si autem loquamur de aggreſſione, ſcilicet, quod aliquis non habens cauſam pugnandi, vel ſaltem non compulſus ſe defendere aggrediatur magnum exercitum, videtur eſſe audacia, quia tale terribile eſt ſupra vires vnius hominis, quod ſe exponat contra vnum exercitum, ideo dicendum quod ſicut fugere plus quàm oportet, vel dimittere arma in bello, eſt timiditas, & valde vituperabile, vt patet 3. & 5. Ethicorum: ita aggredi aliquod terribile plus quàm oportet, eſt vituperabile, & eſt audacia, quia iſtud eſt contẽnere vitam humanã ſine aliquo fine honeſto, vt patet 3. Ethico. iſtud autẽ verum eſt in viris communibus. Sunt tamen aliqui viri fortiſſimi, quorum vires ſunt excellentiores viribus multorum hominum, & animoſitas eorũ magna, & iſti nouerunt per experientiam, quod facilè ſit eis pugnare contra multos viros, & tũc ſi iſti confidunt ſe poſſe ſuperare, potiſſimè ſi eſt cauſa valde honeſta, licet eis pugnare cõtra multos homines ſimul aggrediẽdo. Sic. n. fuit de Samſone, qui erat excellẽter fortis ſuper alios alios homines, & ipſe egreſſus ad quandam ciuitatẽ Philiſthinorũ pugnauit ſolus contra multos, & occidit triginta de illis, quorũ tunicas deſiderauerat, & accepit. Ita iſte Eleazar erat vir fortiſſimus, & expertus in bellis: vnde cõfidebat ꝙ ipſe ſolus poſſet pugnare contra totã iſtã multitudinẽ, ideo dato ꝙ aggrederetur eã nõ peccaret, ipſe tamen nõ pugnauit contra omnes iſtos Philiſthinos per modum aggreſſoris, ſed per modum ſe defendentis; quia totus populus fugerat de bello, & ipſe manſerat, ſe defendens & impugnans hoſtes. *Et poſt hunc Semma.* Iſte fuit tertius de viris fortibus in primo ternario, qui non acceſſit ad duos priores, & de iſto nihil exprimitur in Paral. quia vt dictum eſt aliqua dicũtur hic quæ ſubticẽtur ibi, & aliqua exprimuntur ibi quæ nõ habẽtur hic. *Filius Age de Arari,* id eſt, iſte erat filius viri, qui vocabat Age: & erat de vrbe Arari, ſic etiam quidam alijs de fortibus Dauid vocatur Ararites, vt patet infra. *Et congregati ſunt Philiſthijm in ſtatione,* id eſt, conuenerunt facientes aciem. ſtatio enim vocatur acies à ſtando, quia caſtra locantur in aliquo loco, & ibi ſtat exercitus. *Erat quippe ibi ager plenus lente,* id eſt, in loco vbi conuenerat exercitus Philiſthinorum, erat quidam ager habens lentes. Et fit mentio de iſto agro, quia forte volebant Philiſthini comburere iſtum agrum, & Semma defendit ne cremaretur, vt patet infra.

An ager plenus eſſet lente ſolum.

QVÆST. XII.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quod erat ager plenus lente, quia 1. Paralip. 11. dicitur quod erat ager plenus hordeo. Reſpõdet ad hoc Rab. Dauid Canhi, quod ager ille habebat in vna parte lentes, & in alia parte hordeum, & hic ſcriptura nominauit lentes, & in Paralip. nominauit hordeum. Vel aliter poteſt dici quod erant ibi duo agri coniuncti, vnus plenus hordeo, & alius plenus lente. Vtrunque autẽ defendit Semma à poteſtate Philiſthinorum. Sed adhuc poteſt dici aliter, ſcilicet, quod non agitur hic, & ibi de eodem agro, quia hic dicitur in agro, in quo pugnauit Semma contra Philiſthinos, & ibi dicitur de agro, in quo erat Eleazar, quando pugnauit contra Philiſthinos. Quod patet, quia ibi dicitur ſolum de Eleazar, & Iesboã, & nihil de Sẽma, ideo referẽdum eſt ad agrum, in quo erat Eleazar, & non Semu. Et dicitur, iſte fuit cum Dauid, quando Philiſthini congregati ſunt ad illum locum in prælium, & erat ager regionis illius plenus hordeo, ſugeratque populus à facie Philiſthinorum, hic ſtetit in medio agi, & defendit eum: & ſic ponuntur omnia iſta ſub eodem contextu, & tamen pars iſtorum ponitur hic, ſcilicet, quod iſte Eleazar erat cum Dauid, quando exprobrauerunt Philiſthijm, & cõgregati ſunt illuc in prælium, ergo totum refertur ad Eleazar, & ſic alius ager erat, de quo ibi dicitur, quã de quo hic. *Stetit ille in medio agri,* ſcilicet, veniẽtibus Philiſthinis ad deſtruendum agrum. Semma ſtetit in medio agri ne Philiſthini poſſent ingredi ad vaſtandum illum. *Et tuitus eſt eum,* id eſt, defendit agrum ne Philiſthini introirent, quia volebant comburere agrum: nam totam regionem modo hoſtili vaſtabant. *Percuſſitque Philiſthæos,* ſcilicet, ipſe ſolus percuſſit Philiſtæos, nam reliquus populus fugerat. *Et fecit Dominus ſalutem magnam,* id eſt, per manum illius Dominus ſaluauit Iſraelitas, quia Philiſthini vaſtabant agros illorum, & Semma defendit illos. Etiam defendit Iſraelitas ne Philiſthini occiderent eos. Iſte fecit ſimile bellum ei quod fecit Eleazar ſupra, ſcilicet, quia ſolus Philiſthinos ſuſtinuit & pugnauit contra illos. De hoc Ioſephus ſeptimo Antiquitatum ait, Tertius fuit Semmeius filius Heli, qui cum Hebręi fugerent, exercitum Palæſtinorum ſolus portauit, alios proſternens, & alios in fugam vertens. Non tamen peruenit iſte ad fortitudinem Eleazar, & Iesboam. *Necnon ante deſcenderant tres, qui erant principes.* Hic fit mentio de tribus viris fortibus ſecundi ternarij: & dicitur, quod iſti venerũt ad Dauid antequam fieret iſtud quod dictum eſt de Semma. Ex quo patet, quod erant duo ternarij virorum fortiſſimorum, & iſti ſecundi non peruenerant in robore ad tres primos.

Tres prædicti viri quando venerunt ad Dauid.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR quomodo dicitur quòd iſti tres erant principes, & venerunt ad Dauid ante prædicta. Reſpondendum quod Dauid erat profugus à facie Saulis, & vagabatur per diuerſas partes terræ Iſrael, & cũ fuiſſet in ſpelunca Odol-

A — B — C — D — E — F

Cuilibet licet pugnare contra vnum exercitum ſe defendendo, non tamẽ aggrediendo.

Tertius vir fortis

A lam conuenerunt ad eum viri multi,ſcilicet,quaſi CCCC.vt præced.li.c.22. & deinde quotidie conueniebant ad eum viri multi de omnibus tribubus:vt patet 1.Paral.11.& 12.& ibi ponitur,qui venerunt à principio,& qui poſtea,& dicitur quod iſti tres viri,qui erant in ſecundo ternario,venerunt antequã fieret id quod habetur de Semma.

Tres viri qui erant in ſecundo ternario qui eſſent.

QVÆST. XIV.

QVÆRETVR vlterius, qui erant iſti tres viri in ſecundo ternario.Reſpondendum eſt quod vnus iſtorum erat Abiſai frater Ioab,vt patet infra in litera,& de iſta non dubitatur.De alijs autẽ duobus dubitatur.Quidam enim volunt quod fuerit ſecundus Banaias,qui ponitur etiam in litera.Sed dicendũ eſt,quod quomodocunque nos velimus accipere, non eſt in litera numerus iſtorum trium fortium hic,nec 1. Paralip.11. ideo oportet ſuppleri aliunde, & quidam volunt quòd ſumãtur duo de illis viris,qui habentur ſupra 21.nam ibi ponuntur quatuor viri,quorum quilibet occidit vnum gigantem, & nõ exprimuntur hic,quòd iam fuerunt ibi expreſſi, & etiã quiid fecerint.Patet etiam ratio,quia Abiſai erat primus illorum,& cum ipſe ponatur hic, intelligitur de alijs, qui ſubticentur, quod fuerint ſui ſocij, qui ibi ſimul expreſſi ſunt. Et erit vnus illorum Sobochai,qui occidit vnum gigantem, & alius erit Ionatham filius Samma fratris Dauid, qui fuit occidens gigantem vigintiquatuor digitorum. Alij volunt, quod iſte eſſet Banaias: & ratio huius eſt, quia in litera exprimuntur de illo poſtquam expreſſum fuerit de Abiſai, qui eſt primus in ſecundo ternario.Item quia dicitur de Banaia, quod ad tres primos non peruenit: ſi tamen non eſſet ipſe de tribus ſecundis,fruſtra diceretur,quod non peruenit ad tres primos, quia eadem ratione diceretur hoc de omnibus triginta, qui infra ponuntur,ſed non dicitur hoc de illis, nec de aliquo illorum. Item cum dicitur quod Banaias ad tres primos non peruenit, in quo ſignatur,quod non erat de illis:ita diceretur,quod ad tres ſecundos non peruenit ſi non eſſet de illis,& tamen dicitur hoc de primis,& non de ſecundis,ergo videtur quod non erat in genere primorum,ſed in ſecundis erat. Dicendum autem quod Andreas,& Nicolaus, & communiter omnes tenent,quod Banaias non fuerit de iſtis tribus: nec etiam de tribus:nec etiam de triginta, & poterat teneri vtrumque quaſi indifferenter.Videtur tamẽ rationabilius, q̃ Banaias fuerit de iſtis tribus,quia alias ſuperflue poneretur in litera, cùm nõ eſſet de primis,nec de ſecundis,nec de triginta,& tunc dicetur, q̃ aſſumetur vnus de viris ſupra nominatis cũ Abiſai,ſcilic.de Ionatham,& de Sobochai ad hoc quod ſit tertius, & alius aſſumetur ad hoc,quod ſit ſeptimus cum iſtis duobus ternarijs, & cum triginta viris,qui infra computantur, vt compleant triginta ſeptem fortes,quorum ſumma eſt infra.

B

C

Tres prædicti quomodo vocentur principes inter triginta,cum non videantur computati inter eos.

QVAEST. XV.

QVAERETVR vlterius,quomodo vocantur iſti tres principes inter triginta,quia illi non erant de triginta viris computatis infra. Quod patet,quia alias non poſſent peruenire iſti viri fortes ad triginta ſeptem.Item quia dicitur hic infra q̃ Abiſai erat princeps de tribus: ergo non erat de triginta. Reſpondendum quod iſti non vocantur principes de triginta,ita quod eſſent de numero illorum, ſed vocantur de triginta, id eſt,quia reſpectu illorum erant principes,ſcilicet,quia erãt excellentiores illis:ſic etiã dicitur de illis, qui erant in primo ordine,quod erant principes triginta, vt patet de Iesboam, qui erat primus in primo ordine,tamen ipſe vocatur inter triginta princeps primo Paralipom.11.*Et venerant tempore meſſis ad Dauid in ſpeluncam Odollam.* id eſt,iſti tres venerunt ad Dauid in principio omnium virorum, quando Dauid erat in ſpelunca Odollam:nã ille fuit primus locus,in quo conuenerunt ad eum aliqui viri,vt patet præced.lib.c.22.ſcilicet,quod quando Dauid fugit à facie regis Achis,venit in ſpeluncam Odollam, & cum eſſet ibi,audiuit pater ſuus de eo, & venerunt ad eum pater & mater,& tõta cognatio domus patris ſui,& facti ſunt cũ eo multi alij viri conſtituti in anguſtia, & oppreſſi ære alieno:fueruntq; CCCC.viri:& de iſtis fuit Abiſai,& alij duo viri fortes, & quando venit Abiſai ad Dauid cum alijs viris de tribu Iuda,timuit Dauid,quod venirent ad eum in fraudem, vt ponerent eũ in manu Saulis. Dixitq;, ſi pacificè venitis ad me,vt auxiliemini mihi, cor meũ iungatur vobis:ſi autem inſidiamini mihi pro aduerſarijs meis, cũ ego iniquitatẽ in manibus nõ habeã,videat Deus patrũ noſtrorum,& judicet.Spiritus verò induit Abiſai principem inter triginta, & ait: tui ſumus ô Dauid,& tecum fili Iſai, pax pax tibi,& pax adiutorib⁹ tuis,& tunc Dauid ſuſcepit pacificè Abiſai,& ſocios ſuos, vt 1.Paral.12. *Caſtra autem Philiſthim erant poſita in valle gigantum.* Hic ponitur opus magnificũ de potatione aquę ad Dauid per mediã aciẽ Philiſthinorũ, & dicitur.*Caſtra Philiſthim erant poſita in valle gigantum.*Et iſta quædã vallis circa Ieruſalem ipſam & Bethlehem,& iſta eſt,quæ vocatur vallis Raphaim,nã Raphaim in Hebræo ſignificat gigantes, & ponitur iſta vallis in termino ſortis Iudæ,& Beniamin in medio vtriuſque ſortis,vt patet Ioſue 15.& 18.*Et Dauid erat in præſidio.* Aliqui putant quod præſidium vocetur hic caſtrum vel locus quidam in quo erat Dauid in terra Moab:nam præced.lib.c.22. dicitur quod Dauid iuit de ſpelunca Odollã in terrã Moab, & ibi ſtetit in præſidio,& tunc accidit iſtud quod hic dicitur, poſtea verò Propheta Gad dixit Dauid puod recederet in terrã Iuda, & inde receſſit,& cũ ibi maneret Philiſthini pugnauerunt,& tres viri duxerunt aquã per medium illorũ.Sed hoc nõ ſtat, quia ſi acciperetur ibi præſidium pro illo caſtro terræ Moab, quomodo Dauid vellet aquam de Bethlehem cum valde diſtaret inde Bethlehẽ,quia eſt nimis occidentalis? nã tota terra Moab eſt ad orientalem partem terræ Iſrael. Bethlehem autẽ eſt circa occidentem illius terræ, ſcil. quaſi per nouẽ leucas diſtãs à mari mediterraneo,& ibi eſt occidens terræ Iſrael: ideo tã loge poſitus nõ deſideraret Dauid aquã Bethlehem. Item dato quod incideret ipſi Dauid aliquod deſiderium irrationabile deſiderando nimis longinqua,tamen viri iſti tres non iuiſſent in Bethlehem pro aqua, ſi Dauid eſſet tũc in terra Moab;quia nimis diſtat,& non poſſent conuenienter illuc ire pro illa. Itẽ dato quod vellent ſubire hunc laborem, vt placerent Dauid, tamen non poſſent ſatisfacere ei in hoc,quia Dauid deſiderauit iſtã aquã quaſi ſubito,dicens:ô ſi quis mihi daret potum aquę de ciſterna Bethlehẽ,qud erat iuxta portã.Si autem nunc eſſet Dauid in terra Moab,& iſti viri irent pro aqua in Bethlehem,venirent poſt aliquot dies,& iã non proficeret aqua ipſi Dauid,quia iã perijſſet deſiderium eius, iuerunt tamen & tulerunt eã tempore conuenienti,& Dauid quãquã deſideraret eã noluit bibere: ergo non erat Dauid tunc in terra Moab in præſidio, ſed alibi.Dicendum autem quod Dauid erat tunc in Ieruſalem in arce Sion, & dicebatur eſſe in præſidio, quia locus ille eſt fortiſſimus.Inde autem eſt prope Bethlehem,ſcilicet,ſolum per viginti ſtadia,vt ait Ioſephus, quæ parum cõtinent vltra vnã leucã.Et ſic quaſi ſubito potuerunt ire in Bethlehem,& reportare aquam antequã periret deſiderium Dauidbibendi, ita vt ipſe miraretur quomodo tam cito venerãt. Dicedum ergo quòd Dauid erat in Ieruſalem, & ob hoc viri venerunt. Sic enim ponit Ioſephus ſeptimo Antiquitatum, dicens:Cùm Dauid eſſet in Ieruſalem,ſubitò Philiſthinorum aduenit exercitus, tunc Dauid aſcendit in arcem, vt conſuleret dominum de bello,caſtra vero inimicorũ erant fixa vſque in Bethlehem,quæ procul eſt à Ieruſalem ſtadijs viginti.

D

Præſidium quid dicatur.

E

F

Quo tempore prædicti viri portauerunt aquam Dauid.

QVÆST. XVI.

QVÆRETVR, quo tempore hoc factum fuerit. Aliquis dicet,quod fuit factum,quando Dauid cum viris ſuis per deſertum erat profugus, quia tunc iſti tres viri erant cum eo. Sed dicendum quod non ſtat,quia eo tempore,quo fuit Dauid profugus à Saule,nunquam introiuit in Ieruſalem,vt colligitur ex proceſſu ſuo.præced.lib.ex cap.20. vſq; ad 28. & tamen nunc erat in Ieruſalẽ,ergo non erat profugus à facie Saulis.Item dato quod diceremus Dauid fuiſſe in aliquo alio loco eo tempore, quo facta ſunt iſta,tres viri ſui nõ auſi fuiſſent recedere ab eo,& introire in Bethlehem pro aqua: quia toto

A tempore,quo fuit Dauid profugus latebat in deſertis,& locis abſconditis,vt Saul neſciret vbi eſſet, & quandocunque cognoſcebat Saul locum eius,perſequebatur illum capiendum. præced.lib.c.23.& 24.& 26.ideo non auderent viri Dauid recedere ab eo, vt irent in Bethlehem,vel in aliquem alium locum,quia etiam cum eo exiſtentes ſaluari deſperabant,vt patet præced.lib.c.23.ſcilicet,dixerunt viri Dauid ad eum, ecce nos hic in Iudæa conſiſtentes timemus, quanto magis ſi iuerimus in Ceilam. Dicendum igitur, quod iſtud accidit poſtquam Dauid factus eſt rex Iſrael, quia tunc morabatur in Ieruſalem,ante hoc autem non:nam ſeptem annis, & dimidio quibus regnauit ſuper Iudam,ſemper fuit in Hebron,nec auſus eſt ire in Ieruſalem, quia pertinebat ad regnum Iſboſeth, & mox vt factus eſt rex Iſrael,iuit in Ieruſalem ad pugnandū contra Iebuſæum. Sed videtur dicendum, quòd fuerit iſtud in aliquo de illis duobus bellis,quæ fecit Dauid contra Philiſthinos in principio regni ſui ſuper Iſrael. Nam in vtroq; poſuerunt Philiſthini caſtra ſua in valle Raphaim, ſupra 5,& 1. Paral.14.& hic etiam dicitur quod erant caſtra Philiſthinorū in valle Raphaim, ergo videtur quod in aliquo de iſtis duo-
B bus bellis accidit hoc.

Tres viri qui portauerunt aquam Dauid qui fuerunt.

QVÆST. XVII.

QVÆRETVR vlterius,qui fuerunt iſti tres viri, qui portauerunt aquā ad Dauid. Reſpondendum, quod aliqui putāt iſtos fuiſſe tres viros primi ternarij qui erāt fortiſſimi. Alij vero dicunt quod erāt tres viri ſecundi, nā Hiſtoria ſcholaſtica,& Gloſſ.ordin. volunt quòd fuerint iſti tres fortes de ſecundo ordine,& dicunt, quod hoc vult litera iſta. Item hoc habetur in libro Hebraicarum quæſtionum, qui dicitur eſſe beati Hieron. Item videtur hoc,qui ſupra incepit litera dicere de tribus fortibus ſecundi ordinis,& hic continuat de portatione aquæ:ideo videtur,quod iſta portatio pertineat ad tres viros ſecundi ordinis. Item ſupra enarrauerat litera quid fecerat quilibet trium virorum primi ordinis:ideo rationabile eſt quod hic voluerit enarrare id,quod pertinebat ad tres viros ſecundi ordinis. In contrarium vult Nicolaus, ſcilicet, quod tres viri primi ordinis fecerint hoc:quod patet, quia in fine iſtius literæ dicitur,hoc fecerunt tres robuſtiſſimi,& tamē tres primi vocātur robuſtiſſimi,ergo ipſi fecerunt. Item poſtea ſequitur cōmendatio virorum trium ſecundi ordinis,ibi: Abiſai quoque, ergo omnia quæ ſupra ſunt pertinent ad tres viros primos. Dicendum quod aliqualiter videtur 1.Paral.11. quod
C tres viri ſecundi ordinis fuerint,quia dicitur ibi, & deſcenderunt tres de triginta principibus ad petrā, in qua erat Dauid ad ſpeluncā Odollā quādo Philiſthini fuerāt caſtrametati in valle Raphaim,& poſtea ſequitur:tres iſti hauſerunt aquā de ciſterna Bethlehem. Et tamen ſecundum veritatem iſti fuerūt tres primi:nā tota iſta litera vſque ad illum locum, Aſael quoque,intelligitur de viris primi ordinis, & reliqua intelliguntur de viris ſecundi ordinis,ſic enim tenet Ioſephus 7. Antiq. & ſic refert Hiſtoria ſcholaſtica. Ad primam rationem in contrarium dicendum quod non inceptum fuit ſupra dici de viris ſecundi ordinis tanquam enarraretur aliquid de illis, ſed ſolùm cùm enarraretur factum Semma qui erat de primo ordine,dixit litera quod ante hoc venerunt ad Dauid tres alij viri fortes,qui erant in ſecundo ordine, & tamen nihil aliud tactum eſt de eis. Quod patet,quia infra incepit de eis Hiſtoria,ibi: Abiſai quoque. Si autem dicatur,quod ſub eodem cōtextu cadent iſta duo,ſcil.de portatione aquæ,& quod deſcēderant tres viri, qui erant principes inter triginta ad Dauid: dicendum quòd non cadunt ſub eodem contextu, quia in verſu illo,ſcilicet,caſtra autem Philiſthini,incipit noua hiſtoria de portatione aquæ. Ad ſecundā rationem, ſcilicet, quod hic tangatur factum trium virorum ſecundi ordinis, ſicut ſupra ponebantur geſta virorum primi ordinis, non ſtat: quia geſta virorum ſecundi ordinis incipiunt infra in verſu: Abiſai quoque. Ad tertiam rationem de primo Paralip.11.dicendum quod ibi eſt diſcontinuatio literæ ſicut hic,nā dicitur de deſcenſu iſtorum trium virorum ad Dauid in verſu, deſcēderunt autem,& in ſequē.verſu,ſcil. Quādo Philiſthini fuerant caſtrametati in valle Raphaim, incipit alia ſententia de portatione aquæ. *Porro ſtatio Philiſtinorum tunc erat in Bethlehem*, id eſt,caſtra Philiſthinorum erant in Bethlehem. Iſtud ponitur ad ſignificandā difficultatem eundi pro aqua,quia ciſterna erat in Bethlehem,& caſtra hoſtium in Bethlehem. D

Caſtra Philiſthinorum erant in valle Raphaim.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR, quomodo poteſt ſtare litera, quia ſupra dicitur quod caſtra erant in valle Raphaim, & hic dicitur quod erant in Bethlehem. Reſpondendum, quod verè caſtra erant in valle Raphaim,id eſt,gigantum: ſic enim patet 1.Paral.11.ſcilicet,quando Philiſthini fuerant caſtrametati in valle Raphaim,Dauid erat in præſidio. Eſt tamen vallis Raphaim apud Bethlehem,& caſtra Philiſthinorum non erant intra Bethlehem,ſed circa,& ſic dicebantur eſſe in valle Raphaim,quia verè erant in ea,& dicebātur eſſe in Bethlehem, quia peruenieb āt caſtra vſq; illā. Sic enim declarat Ioſephus 7.Antiquit.dicens:CùmDauid eſſet in Ieruſalem,ſubitò Philiſthinorum aduenit exercitus,tunc Dauid aſcendit in arcem, vt conſuleret Dominum:caſtra vero inimicorum erāt fixa in valle vſque Bethlehem. Et ſic patet quod erāt in valle Raphaim,& extendebātur vſq; in Bethlehem. *Deſiderauit ergo Dauid, & ait:ô ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethlehem iuxta portam.* Dauid enim erat nutritus in Bethlehem, & deſiderauit bibere de aqua illius,quæ erat ſibi dulcior quam aqua Ieruſalem. E

Quomodo Dauid deſiderauit aquam.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR, cùm Dauid ſciret hoſtes eſſe apud portam Bethlehem, & quod nullus permitteretur tranſire pro aqua, quomodo deſiderauit illam. Aliqui volunt quod Dauid non deſiderauit aquam,ſed deſiderauit experientiam fortitudinis militum: Sic enim tenet Nicol. ſic etiam dicit Gloſſa ordinaria ſuper Paralipom. & ſic quia erat iſte actus difficilis,voluit milites ſuos incitare ad illum. Sed dicendum, quod non ſtat, quia verè Dauid deſiderauit aquam,vt hic dicitur. Cauſa autem deſiderij forte fuit duplex. Prima,quia nō erat tam bona aqua in Ieruſalem,ſicut in Bethlehem,& iſtud erat in aliquo puteo ſpeciali. Quod patet,quia dixit de ciſterna, quæ eſt iuxta portam, & ſic illa erat excellentior omnibus aquis, quæ erant in Bethlehem, & ſic etiam erat excellentior aquis Ieruſalem. Secunda cauſa, quia Dauid nutritus fuerat in Bethlehem in pueritia ſua & adoleſcentia, ſolent autem interdum hominibus gratiora eſſe ea, quæ ſunt in locis ſuarū originum, quamquam nō tam bona ſint ſicut ea,quæ ſunt in alijs locis, eo quod magis conueniunt naturæ illorum, & hoc tenet Ioſephus vbi ſupra,dicens: Caſtra autem inimicorum erant in valle vſque Bethlehem, quæ eſt procul à Ieruſalem ſtadijs viginti, Dauid ergo ait: bonam aquam habemus in regione mea,& præcipue laudabat eam,quæ erat in puteo iuxta portam,& mirabatur ſi eſſet, qui ei poculum præberet ex ea, & magis quàm pecuniam magnam deſiderauit. Dixit autem Dauid de ciſterna,quia terra illa raros habet fontes,& rariſſima flumina, ſed tota de ciſternis alitur, & ſic precioſiſſima aqua,quam deſiderauit Dauid,erat in quadam ciſterna. *Irruperunt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum.* Iſti ſunt tres primi robuſtiſſimi,ſcilicet,Iesboam,Eleazar,Semma,& dicitur quod irruperunt caſtra Philiſthinorum, non quidem quod pugnauerint contra Philiſthinos,& violenter irruperint per caſtra, ſed ipſi ingredi voluerunt,& Philiſthini mirati eorum audaciam ceſſerunt eis. Sic ait Ioſephus vbi ſupra,ſcilicet: Hęc cùm audiſſent iſti tres viri irrumpentes per medios hoſtes, venerunt in Bethlehem,& haurientes aquā per inimica caſtra reuerſi ſunt aquam portantes ad regem, obſtupeſcentibus Philiſthinis eorum fiduciam, & magnanimitatem. *Et hauſerunt aquam de ciſterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam.* Erat enim iſta ciſterna extra vrbem circa portam illius, & cùm trāſiſſent iſti viri fortes per caſtra hoſtium hauſerunt aquam nemine prohibente. *Et attulerunt ad Dauid.* Etiam nunc tranſierunt per F

A

media castra hostium, quia nòn erat sibi alius locus transeundi. Quod patet, quia aliàs à principio nõ irrupissent per castra hostium, sed tenuissent aliam viam.

An Dauid si iussisset illis viris, quod ducerent aquam de Bethlehem, peccasset.

QVÆST. XX.

QVÆRETVR, an Dauid peccauerit iubendo, quod isti milites irent ad ducendum aquam de Bethlehem. Respondendum, quod si Dauid iussisset eis ire pro ista aqua, ꝙ peccasset, quia pro parua re exponebat maximo periculo tres viros optimos, ita vt magis suspicari posset de illis, quod morerentur, quàm quòd viuerent & portarent aquam. Itẽ quod interdũ homines exponant vitã suam graui periculo pro aliqua causa necessaria vel valde honesta, non est vituperabile: quod tamen vt Dauid seruiret desiderio suo bibẽdo de aqua Bethlehem, poneret tres viros fortissimos in morte, erat irrationabile valde: ideo dicendum quod quãquã Dauid desiderauit aquã de cisterna Bethlehẽ, nõ iussit istis viris, vel aliquibus alijs, quod irent pro ea. Quod patet, quia quando aqua ducta est, noluit bibere eã, quia viri isti in periculo animarum suarũ duxerant illã: à fortiori etgo cognoscẽs periculũ à principio nõ misisset eos pro aqua, sed solùm expressit Dauid verba desiderij sui coram viris suis, quamquã putaret, ꝙ non posset satisfieri desiderio suo. Nã sic interdũ solent homines proponere alijs desideria sua, in quibus se putant nũquam habituros optatum: & tunc isti tres viri nihil dicentes Dauid clam iuerunt, & portauerunt aquam exponentes se ad mortem, vt vt complacerent Dauid, & vt ostenderent fortitudinem suã. Sic tenet Iosephus vbi supra, dicens: ait Dauid, bonã aquã habemus in regione mea, & præcipue laudabat eã, quæ erat in puteo iuxta portam, & mirabatur si esset, qui ei poculum præberet ex ea, & magis quam pecuniam magnã desiderauit. Hęc cùm audissent isti tres viri irrumpentes per medios hostes venerunt in Bethlehem. Et sic patet, quod non iussit eis aliquid Dauid, sed ipsi scientes desiderium eius iuerunt. Etiam Dauid putabat quod nullus posset ei in hoc satisfacere, ergo nulli iuberet. Sed illi, qui dicunt quod Dauid non desiderauit aquã, sed voluit experientiam fortitudinis suorum militum, non poterunt conuenienter respondere, quia tunc Dauid iuberet illis militibus, vt irent pro aqua, & hoc vt cognoscerent eorũ fortitudinẽ, sed hoc erat illicitum, scil. quod tam duram rem eis imponeret: nam experientia fortitudinis debet inquiri in illis operibus, in quibus verisimile sit, quod viri fortes possint obtinere victoriam, licet sit aliquid periculi: sed vbi tantum est periculum quod vix de aliquo putatur, quod superuiuet, non est experientia fortitudinis, sed inflictio mortis. ideo si Dauid talia iuberet, peccaret grauiter. Dicendum igitur est sicut prius, scilicet, quod nihil Dauid iussit eis, sed ipsi iuerunt gratis nesciente Dauid, immo potius intelligẽdum est, quod si Dauid sciuisset, non permisisset viros exponere se tanto periculo, vt aquam ducerent.

An isti tres viri peccauerint exponendo se tanto periculo.

QVÆST. XXI.

C

QVÆRETVR vlterius, an isti tres viri peccauerint exponendo se tanto periculo, vt ducerent aquam ipsi Dauid. Respondendum quod hic non erat sicut supra dictum est de Eleazar, qui pugnauit cõtra vnũ exercitũ Philisthinorũ, & solus illũ vertit in fugã, quia hoc egit Eleazar defendendo se, scilic. quia omnes socij sui fugerant de bello ipso solo relicto, & defendere se non est tam culpabile, sicut aggredi contra multitudinem. Sed dicendum est, quod dicendum est, quod si isti viri egerunt hoc ad solius fortitudinis ostentationem, cum se graui periculo opponerẽt, videbãtur peccare: si autem facerent, vt cõplacerent regi suo, nõ erat actus tam culpabilis. Sed adhuc non est ista plena excusatio, quia aut isti viri putabãt, ꝙ se exponebant magno periculo, de quo vix possent exire, aut putabant sibi esse leue pugnare contra illum exercitum: si primo modo, peccabant exponendo se periculo, vt complacerẽt Dauid: si secundo modo, non peccabãt, & sic est verisimile ꝙ isti tres viri non putauerunt esse difficile sibi pugnare cõtra illũ exercitum, quia quilibet eorum etiã minus fortis pugnauerat solus contra vnũ exercitum, & fugauerat eũ: vt patet de Eleazaro, & de Semma supra in litera. Et isti erant duo minores in robore. Iesboam autem erat fortissimus, ideo à fortiori omnes tres possent faciliter pugnare contra exercitum Philisthinorum, ideo non putauerunt quod se exponebant periculo magno faciendo hoc, & consequenter non peccarent.

D

An interpretatio Hebræorum circa hæc sit bona.

QVÆST. XXII.

QVAERETVR vlterius, an stet positio Hebræorum circa hoc. Respondendum, quod Rab. Da. Kimhi dicit, quod habebat Dauid malas aquas in castro, ideo concupiuit de aqua, quæ erat in cisterna Bethlehem. Istud autem est rationabiliter dictum, & tamen præsupponit, quod Dauid erat in præsidio, quod est in terra Moab. Et hoc falsum est, quia erat in Ierusalem, vt dictum fuit. Alij autem Hebręi dicunt, quod Dauid non misit in Bethlehem pro aquis, sed pro solutione cuiusdã quæstionis. Dicunt enim ꝙ erãt sapientes in Bethlehem, & ipse misit illuc istos tres viros, vt inquiterent ab eis, an Dauid posset comburere quandam segetem Israelitarum, vt cremaret Philisthinos latentes in segete, vel erat quæstio, an posset Dauid comedere segetem Israelitarum, & postea soluere Dominis suis: & responderunt sapientes Bethlehem, ꝙ nõ poterat hoc Dauid. Sed ista sunt valde ridicula tã in se quã in eis, quæ præsupponunt: ideo non oportet argui contra illa. habent autem motiuum Iudæi ad quæstionem, quia supra dicitur, quod Semma defendit agrum plenum lẽte à facie Philisthinorum. *At ille noluit bibere*. Id est, quando Dauid vidit illã aquam, quã portauerant viri per tãtum periculum, noluit bibere de illa.

E

An Dauid peccasset bibendo illam aquam.

QVÆST. XXIII.

QVAERETVR, an Dauid peccasset, si bibisset de illa aqua. Respondendum, quod non, quia si Dauid misisset illos viros, vt ducerent aquã, peccabat, quia exponebat eos periculo grauissimo pro sola delectatione gustus: postquam tamen ipsi aquam sine periculo portauerunt, non erat aliquod peccatum, quod illam biberet, & maximè quia vt dictum est Dauid non iusserat istis, vt portarent aquam, nec fuit cõscius huius rei, nisi cum iam aqua portata erat: ideo non peccabat magis bibendo de illa, quam de qualibet alia: noluit tamen Dauid bibere de illa propter rria. Primò, quia voluit sibi inferre quandam abstinentiam auferendo desiderium suum, quod habita aqua non biberet de illa, & hoc quia aliquando peccauerat vtendo delectabilibus illicitis: ideo nunc voluit etiam à licitis delectabilibus abstinere per modum cuiusdam satisfactionis, sic ait Greg. in Moralibus, scilicet, Cogitandum est, vt qui illicita cõmisit, à quibusdam etiam licitis abstineat, vt per hæc cõditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, abstineat etiam à sibi concessis, & se reprehendat in minimis, qui se meminit peccasse in maximis: lex veteris testamenti vxorẽ alienam concupiscere prohibet, regem verò fortia iubere militibus, vel desiderare aquam non pœnaliter prohibet. Dauid verò vxorẽ alienã cõcupiuit, & abstulit, cuius culpam digna verbera sunt secuta, & malum quod perpetrauit per pœnitẽtiæ lamenta correxit, cum longe post contra hostium cuneos sedit, aquam ex eorum cisterna desiderauit, cuius electi milites inter cateruas hostium irrumpentes, aquam quam desiderauerat illæsi pertulerunt, sed vir eruditus flagellis, se protinus cum periculo militum aquã desiderasse reprehendit: eamque fundens Domino libauit, in sacrificium Domini effusa aqua conuersa est, quia culpam concupiscentiæ mactauit per pœnitentiam suæ repræhensionis. Qui enim alienam cõcupiscere vxorem non timuit, postea aquam, quam concupiscit, expauit. Secunda causa est ad honorem Dei: voluit enim Dauid honorare Deũ, qui valde honoratur, cũ ea, quę nobis gratissima sunt ei offerimus, erat autẽ gratissimũ Dauid bibere aquã de Bethlehem, quã iam habebat, ideo in reuerentiã Dei voluit se priuare hoc desiderio fundẽdo aquam coram Deo. Tertia causa fuit, quia etiam Dauid voluit istos viros honora-

F

re: nam

A re:nam ſi ipſe bibiſſet aquã,quã illi cũ tãto periculo portauerunt,videretur paruipendere eorũ laborẽ.ſ.quod ipſe biberet quaſi nihil id,pro quo viri illi animas ſuas poſuerunt:voluit igitur effundere aquam iſtam in rem magnam. ſ. libando eam corã Domino. Quarta cauſa addi poteſt.ſ.quia viſum eſt quaſi irrationabile,& contra conſcientiam,quod biberet illam: nã ſi ipſe miſiſſet pro illa per tanta pericula,peccaſſet:ita cũ tantis periculis portatam ſi biberet,videretur conſentire, quod ipſi iuiſſent pro aqua illa,vt Dauid biberet,& hoc erat conſentire peccato:ideo noluit,ne videretur reus ſanguinis virorum,qui morti expoſitus eſt:& hoc ſignificat litera ſequens:ſcil.Propitius ſit mihi Dominus,ne faciam rem hanc eum ſanguinẽ hominum iſtorum,qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam,quaſi dicat,illicitum eſt.

An Dauid peccauit deſiderando aquam de ciſterna Bethlehem.

QVÆST. XXIIII.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccauit deſiderando aquam de ciſterna Bethlehem. Aliquis dicet, quod ſic: quia Greg.dicit,& habetur in auctoritate ſupra allegata. ſ.vir eruditus flagellis,ſe protinus cum periculo militum aquã deſideraſſe reprehendit,ſi tamen non peccaſſet deſiderando nõ repræhenderet ſe,ergo peccauit. Reſpondendum, quod Dauid non peccauit deſiderando iſtam aquam : nam deſiderare ſolum aquam de ciſterna Bethlehem, non erat peccatum , quia illa aqua non erat aliquid malum ſecundum ſe , nec erat aliquid ſimpliciter prohibitum. Quod etiam Dauid exprimeret ſe deſiderare illam aquam, non erat peccatum,dum tamen ipſe non iuberet aliquibus ire pro illa cum tanto periculo,vel etiam non diceret hoc ad innuendũ, quod valde deſiderabat eam,& vt aliqui mouerent ad eundũ pro illa,quia tunc parum differebat iubere alicui ire pro illa, vel indirecte ſuadere.Dicendum igitur,quod Dauid deſiderabat iſtam aquã valde,& ſatis putabat eſſe impoſſibile,quod illam pro tunc haberet,expreſſit tamẽ deſiderium ſuum,quia ſolent homines conſolari exponendo deſideria ſua, vel anguſtias alijs,etiam ſi remedium in hoc non recipiant, & non attendit Dauid,quod aliquis iret in Bethlehem,vt compleret deſiderium eius,quia ſatis putabat, quod nullus illuc ire auderet per tanta pericula.Ad rationem ex auctoritate Gregorij dicendum quod Dauid reprehendit ſe deſideraſſe aquam cum periculo militum,non quod ipſe iuſſerit eam duci cum periculo militum,vel deſiderauit eam duci modo quo milites periclitarentur, ſed poſtquam aqua ducta eſt,ſciuit quod ducta fuerat cum magno periculo militum, ideo tunc reprehendit ſe,ſi deſideraret eam bibere cum tanto periculo militum,ideo non bibit,ſed ante hoc non deſiderauerat illam ſic duci,nec de hoc dolet. Et patet hoc, quia Gregor.nihil aliud vult dicere,niſi quod litera ait,ſcilicet, propitius ſit mihi Dominus,ne faciã hoc,id eſt,abſit à me,quod faciam hoc. Et iſta eſt reprehenſio,& non eſt de præterito,ſed de futuro,vt patet immediate.ſ.num ſanguinem hominum iſtorum,& periculũ animarum bibam, & ſic non peccauit deſiderando aquam, quia per hoc non expoſuit aliquem periculo , nec exponere intendit.*Sed libauit illam Domino*. Id eſt, obtulit aquam iſtam in ſacrificium corã Domino,iſtud fecit ex cauſis ſupradictis.

B

C

Aqua quomodo poteſt libari Domino.

QVAEST. XXV.

QVAERETVR quomodo aqua poterat libari Domino, quia ipſa non pertinet ad aliquid genus ſacrificij. ſ. quia nec holocauſtum , nec hoſtia pro peccato iubetur habere aquam : vt patet Leuitic.1.3.4.& 6.& ibi declaratum . Reſpondendum eſt , quod aqua non imponebatur in lege tanquam aliquod ſacrificium, quia ſacrificia fiebant de carnibus:vt patet præalleg. c. nec etiam iubebatur poni pro libamentis.Pro quo ſciendum,quod cum ſacrificijs carnium,quę erant tanquã principalia,offerebantur quędam velut acceſſoria,quæ vocantur in lege libamenta, & iſta erant quinque. ſc. farina delicata,quæ vocatur ſimila, & vinum,& oleum,thus, & ſal.Prima tria ponebantur ſub certa menſura in ſacrificijs, & ſecundum differentiam animalium quæ offerebantur,erat plus,vel minus de libamento,vt patet Numer.15. alia duo ſcilicet thus,& ſal non imponebantur in menſura certa, ſed ex voluntate offerentis.De his Leu. 2. In his autem non iubebatur poni aqua,& ſic ſecundum legem non erat aqua ad aliquẽ vſum ſacrificiorum.Dicunt tamen aliqui Hebręi , quod vinũ poſitum in libamentis miſcebatur aqua, & ſic interueniebat ibi aqua tanquam libamentum,ſed iſtud non eſt ſatis veriſimile.Et de illo declaratum eſt Num.15.& 28.Hoc autem modo volunt,quod Dauid iſtam aquam libauerit Domino,ſcilicet,miſcendo eam vino,quod in libamento ſacrificij offerebat.Sed dicendum eſt,quod Dauid libauit iſtam aquam, ſcil, fundendo illam coram Domino intra locum , in quo erat arca.nam erat Dauid tunc in Ieruſalem,vbi erat arca, & introiuit in domum illam : effuditque aquam coram arca in reuerentiam Dei,& iſtud erat libare aquam Domino.Simile patet præc.lib.c.7.cùm dicitur,quod conuenerunt Iſraelitæ in Maſphat,hauſeruntque aquam,& effuderunt in conſpectu Domini,& illud erat ibi tanquam ſacrificium acceptabile, & in ſignum pœnitentię,vt patet ex litera.hoc tenet Greg. in Moralib.in auctoritate ſupra allegata.ſ. fundenſque aquam libauit eam Domino,& in ſacrificium Domini aqua effuſa conuerſa eſt: ergo non fuit mixta vino. *Dicens propitius ſit mihi Dominus ne faciam hoc.*In Hebræo habetur. *Abſit à me, quod faciã hoc.* Et idem eſt:ſed manifeſtius in Hebræo.Et dicitur propitius ſit mihi Dominus,ne faciam hoc, id eſt,ita propitius , quod ego non faciam hoc,& eſt modus iurandi. Vel aliter;oro quod Deus ſit mihi propitius inclinando me ad hoc , quod non faciam hoc,quia malum eſt:ſed primus ſenſus eſt melior. *Num ſanguinem hominum iſtorum,qui profecti ſunt, & animarum periculũ bibam* ? Quaſi dicat,ſi ego biberẽ iſtam aquam , biberem ſanguinem iſtorum virorum , ſcilicet, quia ipſi expoſuerunt ſanguinem ſuum,& biberem periculum animarum,ſcilicet , ſcilicet quia expoſuerunt animas ſuas,id eſt,vitam periculo , vt portarent aquam mihi:ſed iniuſtum eſt,& crudele,quod ego rem tanti precij bibam,ſed potius Deo res tam precioſa offerenda eſt.*Noluit ergo bibere.*Iſtud ponitur hic ad laudem Dauid, quia valde fuit laudabilis , quod deſiderium ſuũ à ſe abdicauit,& Domino rem tam precioſam obtulit. Quidam tamen volunt,quod Dauid ſolum abſtinuit ab iſta aqua,vt non peccaret,quia ſi bibiſſet illam peccaſſet,eo quod bibebat ex magno deſiderio:ſic enim videtur tenere Auguſt.ſuper Canonicam Ioan.& habetur in Decretis.41.diſt.c.delitię.ſcil. Delitiæ quælibet ſi abſque deſiderio percipiantur non officiunt , & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abſtinentiæ.Dauid enim aquam concupitam effudit , & Elias carnem comedit.Sed dicendum,quod non obſtat iſta auctoritas Auguſt.quia illa intelligitur,quando quis ardenter inhiat ad aliquem cibum etiam turpem , quia iſtud videtur prouenire ex deordinato deſiderio:ſed illud ſemper in culpa eſt.Dauid autem deſiderauit aquam Bethlehem : quia illa erat excellens inter omnes aquas,etiam quia erat ſibi valde grata , eo quod erat de loco ſuæ originis:nec etiam Dauid omiſit illam bibere propter cauſam,quam exprimit Auguſt. ſcilicet, quia deſiderauerat eam:ſed quia ducta fuerat cum periculo virorum, vt patet in litera.In Hebręo habetur. *Num ſanguinem virorum ambulantium in animabus ſuis bibam*? Quaſi dicat,non faciam,& idem eſt quod litera noſtra : ſed magis declarat litera noſtra, ſcilicet ſanguinem virorum ambulantium in animabus ſuis, id eſt, in periculo animarum,& accipitur anima pro vita. *Hæc fecerunt tres robuſtiſſimi.*Id eſt,iſtam aquam portauerunt tres viri robuſtiſſimi,ſcilicet,tres de primo ternario, Ieſboam, Eleazar,Semma.Nam alij non vocabantur robuſtiſſimi. *Abiſai quoque.* Hic ponitur ſecundus ternarius virorum fortium,qui ſunt ſub primis tribus nõ peruenientes ad robur illorũ. *Abiſai quoque frater Ioab filius Saruiæ princeps erat de tribus.* Iſte Abiſai erat primus in ſecundo ternario,& dicitur , quod erat princeps de tribus,id eſt inter tres,quod patet ex robore ſuo , & tamẽ iſte vocatur 1.Paralip.12.Princeps inter 30. Dicendum ſicut fuit ſupra declaratum,quod quilibet de iſtis duobus ternarijs vocatur princeps inter 30.non quod eſſet de numero 30. qui erãt inferiores in gradu fortitudinis: ſed erat princeps reſpectu illorum , eo quod erat fortior:ſic patet de Ieſboam qui fuit primus inter omnes fortes , & tamen ipſe vocatur princeps inter 30.1.Paralipom.11. *Ipſe eſt qui leuauit haſtam ſuam contra trecentos,quos interfecit.* Iſta eſt probitas Abiſai,ſcilicet,quod ipſe pugnauit ſemel ſolus contra trecentos viros,& occidit oẽs.

D

E

F

Secundus ternarius virorũ fortiũ.

A Quamquam enim iſte fuerit vir robuſtus valde, tamen adhuc non ponitur in primo ordine trium, quia illorum erant opera magis fortia. *Nominatus in tribus.* Id eſt, in tribus de ſecundo ordine. alioquin non ſtaret litera , quia dicitur immediate, quod vſque ad tres primos non peruenit. *Et inter tres nobilior.* ſcilicet, inter tres de ſecundo ordine , quia licet alij fecerint geſta magnifica. tamen non peruenerunt ad Abiſai, eo quod ipſe occidit quẽdam gigantem Ieſbibenob. ſup. 12. etiam pugnauit contra trecentos viros, & occidit illos, vt patet hic. Banaias autem, qui erat alius de iſtis tribus, occidit gigantem; tamẽ nõ pugnauit aliquãdo ſolus contra trecentos viros, ſicut Abiſai. Etiam alij duo, qui ſecundum alios aſſignantur de iſto ſecundo ternario, non peruenerunt ad Abiſai, quia illi ſolum occiderunt gigantes, ſcilicet, quilibet vnum gigantem. ſup. 21. & tamẽ nõ peruenerũt ad pugnãdum cum multis viris ſimul. *Eratque eorum princeps.* Id eſt, Abiſai erat princeps in iſto ſecundo ternario. *Sed vſque ad tres primos non peruenerat.* ſcilicet, vſque ad tres de primo ternario, ſ. Ieſboam, Eleazar, & Semma: quia quilibet illorum pugnauit contra plures viros, quàm Abiſai: nam Ieſboam occidit octingentos vno impetu, vt patet in litera, & Ioſephus dicit, quod ſæpe in vno conflictu occidit nõgentos viros. Eleazar autem ſolus fugauit totum exercitum Philiſthinorum, & occidit plurimos. Semma quoque alium exercitum Philiſthinorum ſuſtinuit, & defendit agrum, quẽ volebant comburere Philiſthini: fugauitque eos, ſupra in litera. Abiſai autem nunquam pugnauit contra vnum exercitũ totum, ſed ſolum contra trecentos viros: ideo non peruenit ad tres viros primos.

B *Hiſtoria iſtorum virorum ſecundi ordinis quare non ponitur hic.*

QVÆST. XXVI.

QVAERETVR quare non ponitur hic de viris ſecundi ordinis hiſtoria, ſicut ponitur de viris primi ternarij. Reſpondendum quod hic, & 1. Paralip. 11. ponuntur ſolum duo viri in iſto ordine, ſcil. Abiſai, & Banaias, & de vtroque horũ ponuntur geſta, ſaltem aliqua. Nam de Abiſai ponitur, quod pugnauerit contra trecentos viros, & occiderit eos, ſubticetur tamẽ quomodo occiderit Ieſbibenob gigantem, de quo ſup. 21. de Banaia autẽ exprimuntur hic aliqua opera magnifica, ſed tertius iſtius ordinis non ponitur hic, & ille fuit Ionathan filius Semma fratris Dauid, qui interfecit gigantem 24. digitorum: vel fuit Sobochai, qui occidit gigãtem nomine Saph de ſtirpe Arapha. ſup. 21. & non ponitur hic ille tertius, vel quę fuerint opera eius, eo quod ſup. 21. poſita ſunt. Simile eſt de Abiſai: nam ipſe occidit gigantem Ieſbibenob, quia tamẽ ſup. 21. dictum fuerat de hoc, non repetitum fuit hic: ſed ſolum dictum eſt quomodo pugnauit contra trecentos, & fortè ſi omnia geſta Abiſai tacta fuiſſent ſup. 21. non fuiſſent hic repetita. Alij dicunt, quod non fuerit Banaias de his tribus, ſed quod Abiſai fuerit primus, & Sobochai, & Ionathã fuerint alij duo, & illi habent geſta ſua ſup. 21. ideo non repetuntur hic, ſed iã dictum eſt ſecundum poſitionem communem, quod cũ hic ſint 37. in ſumma, & ponãtur 30. ſimul, & duo ternarij per ſe, & in ſecundo illorum ternariorum ſolum ponuntur duo viri, oportet ſuppleri alios duos, ſiue ponatur Banaias de ternario ſiue non, & illi ſunt Sobochai, & Ionathan filius Semma fratris Dauid. Aliter autẽ dici poſſet, quod omnes iſti 37. ponuntur in litera computãdo Ieſboã, Eleazar, Sẽma de primo ternario, & Abiſai, & Banaiam, qui ſunt de ſecundo, & cum illis Aſael, qui ponitur tanqnam primus de 30. & tunc manent 31. prætet Aſaelem, in litera ſic colligitur ſi computemus ab Aſael vſque ad finem cap. quia non 30. ſolum, vt aliqui putãt, ſed 32. vt patet computando hic, & 1. Paralip. 11. *Et Banaias filius Ioiadæ.* Iſte eſt ſecundus in ſecundo ternario. *Viri fortiſſimi magnorum operum.* Id eſt, Ioiada pater Banaiæ erat vir fortiſſimus magnorum operum, id eſt mirabilium, ſcilicet, quod ipſe fecerat magnifica in bellis, & ſic Banaias erat vir fortis, ſicut pater ſuꝰ, & ob hoc tãgirur de fortitudine patris. *De Cabſeel.* Id eſt, pater Banaiæ erat de Cabſeel: eſt .n. Cabſeel quædã ciuitas in ſorte Iudæ, & ipſa eſt, quæ ponitur prima inter oẽs ciuitates eiuſdẽ ſortis, vt patet Ioſ. 15. Aliqui putant, quod pater Banaiæ vocatur vir magnorum operum, id eſt, multarum diuitiarum, ſic exponunt Hebræi. Sed non ſic intelligitur, quia 1. Paral. 11. dicitur, Banaias filius viri robuſtiſſimi, qui multa opera perpetrauerat, & tamen iſtud ſignificat geſta bellica, & non poſſeſſionem magnam. *Ipſe percuſſit duos leones Moab.* Iſtud ponitur tãquam excellens opus Banaię, & iſti, qui vocantur hic leones, vocantur Ariel. 1. Paral. 11. Ratio huius eſt, quia hic vbi nos dicimus leones, habetur in Hebræo Arieli, cuius ſingulare eſt Ariel, & ſignificat leonem. Aliqui tamen Hebræi accipiebant pro nomine proprio : ideo tranſtulit litera noſtra ſub dubio vocans hic leones, & ibi Ariel. Dicitur autem communiter ab Hebræis, & Latinis doctoribus, quod iſti fuerunt duo milites terræ Moab, & vocabantur leones propter fortitudinem, ſic tenet Hiſtoria ſcho. Glo. ordinaria. Andreas, & Nicolaus: ſed magis videtur dicendum, quod Banaias occiderit duos leones in terra Moab, cùm nihil eſt, quod cogat nos hic conuertere ſenſum literalem in metaphoram. *Et ipſe deſcendit, & percuſſit leonem in media ciſterna in diebus niuis.* Iſtud etiam eſt aliud opus magnificum Banai, ſcilicet, quod occidit vnum leonem in quadam ciſterna tempore niuis. Aliqui dicũt, quod nominatur hic tempus niuis ad gloriã victoriæ Banaiæ: quia leones ſunt fortiores tempore niuis. Sed non ſtat, quia manifeſtum eſt leones tunc non magis vigere, quam alio tempore, ſed potius è contrariò. ſed dicitur in diebus niuis ad ſignandum, quomodo potuit eſſe leo in ciſterna, quia non conſueuerunt ibi eſſe leones, propter niuem tamen erat ibi leo caſu, quia ciſterna erat operta niue, & videbatur terra plana , leo autem neſciens tranſiuit, & incidit in eam. ſic ait Ioſephus 7. Antiq. Scilicet. Leo fuit in profunda ciſterna tempore hyemis niuis aggere coæquata. In hac leo inſcius decidit, & concluſus grãdi rugitu clamauit. Banaias vero, qui cum cęteris ad ſpectaculum venit, in ciſternã deſilijt, & leonem interfecit.

D *Banaias percuſſit leonẽ.*

E *An Banaias peccauerit pugnando contra leonem: & an expoſitio Hebræorum poſsit ſtare.*

QVÆST. XXVII.

QVAERETVR, an peccauerit Banaias pugnando contra leonem. Aliquis dicet, quod non, quia ſcriptura laudat hic Banaiam , ſi tamen peccaſſet pugnando contra leonem, non laudaretur: quia ſcriptura ſacra non laudat inimicos. Reſpondẽdum eſt, quod aut Banaias pugnauit defendendo ſe à leone: vtpote, quia ipſe incidit in ciſternam ſicut leo, & ibi oportuit, quòd defenderet ſe ab ipſo, vel morerentur, & tunc laudabilis erat valde Banaias pugnando contra beſtiam. Si autem ipſe aggreſſus eſt leonem alias non coactus defendere ſe ab illo, aut egit hoc propter aliquam vtilitatem , vtpote quia alias non poterat leo expelli de loco illo, vel quia nociturus erat, niſi ſic occideretur, vel egit hoc Banaias ad oſtentandã fortitudinem. Si primo modo, non peccabat Banaias, dumtamen confideret ſibi ineſſe fortitudinem ad pugnandum cum leone, aliàs peccaret. ſic patet de Dauid, qui pugnauit ſępe contra vrſos, & leones, occiditque eos, eo quod capiebant aliqua pecora de gregibus ſuis. præced. lib. c. 17. Si autem Banaias egit hoc ſolum ad oſtendendum fortitudinem, peccaret: quia exponebat ſe graui periculo ſine cauſa: immo iſti pugnantes cum beſtijs ſecundum leges humanas ſunt infames, & vocantur arenarij, & poſſunt exhęredari, ſi non iubentibus patribus ſe immiſceant huic officio. De Banaia autem non apparet in quo modo horum egerit: ideo nõ poteſt conſtare, an peccauerit, & tamen ſecundum quod ponit ponit Ioſephus, ſcilicet, quod Banaias deſcenderit in ciſterna, in qua erat leo alijs videntibus , peccauit: quia ſolum faciebat ad oſtentationem gloriæ. Ad rationem in contrarium dicendum, quod quanquam ſcriptura laudet hic Banaiam, non ſequitur quod non peccauerit in hoc facto, quia nõ laudatur hic tanquam bonus , ſed tanquam robuſtus, & ſic iſtud opus erat admirandum, quamquam cum peccato fieret. de omnibus autem alijs, qui laudantur hic, idem eſt, quia non laudantur vt boni, ſed vt robuſti.

C F

Qualis sit expositio Hebræorum de pugna Banaiæ cum leone.

QVÆST. XXVIII.

QVÆRETVR hic de expositione Hebręorum circa istum leonem, an sit vera. Pro quo sciendum quod multi de Hebręis,& etiam de Latinis exponunt istud de occisione Ioab mandato Salomonis,seq.lib.c.2.& dicitur,quod iste leo erat Ioab,qui erat in medio cisternę,id est,sanctuario: nam ipse apud cornua altaris occisus est, alleg. c. vocatur autem sanctuarium cisterna,quia sicut aqua cisternæ mundat, & abluit sordes,ita sanctuarium Domini abluit peccata: istam expositionem ponit Glo.ordin.ex auctoritate Hebræorum. Idem tenet Andreas, idem etiam aliqualiter refert historia schola. Sed ista expositio non stat.Primò,quia istud accidit tempore Salomonis.seq.lib.c.2. Banaias autem habitus fuit tanquam vnus de fortibus tempore Dauid:vt patet hic in litera,ergo oportet,quod fecerit tempore Dauid id,propter quod vocaretur fortis tempore suo.Itē non stat,quia ista expositio est multum metaphorica,scriptura tamen referens historias non vtitur his metaphoris,ideo oportet reduci ad sensum literalem. Item applicatur ad propositum ista metaphora: quia dicitur hic,quod occidit eum in diebus niuis , & tamen ipsi non applicant istam particulam ad historiam Ioab. Item patet hoc auctoritate Iosephi, qui vult istum fuisse verum leonem ponens quomodo occisus fuerit,& ceciderit in cisternam. Item non stat,quia istud ponitur hic tanquam gestum magnificum Banaiæ;& tamen quod ipse occiderit Ioab nō fuit opus fortitudinis,quia Ioab inermis confugerat ad cornua altaris, & dixit ei Banaias,quod exiret de templo,noluitq; Ioab dicens, hic moriar.seq.lib.c.2.Et tunc iussu Salomonis Banaias ocidit eum,quem faciliter occidere poterat: quia Ioab nō se defendebat cum esset in ermis,se tenebat cornua altaris. Non ergo poneretur hic pro opere magnifico,& tamē ponitur, ergo nō fuit Ioab,sed aliquis verus leo,& ista est ratio efficacissima. *Ipse quoque interfecit virum Aegyptium.* Istud est aliud opus magnificū Banaiæ,scilicet,quia occidit quēdam virum Ægyptium gigātem. *Virum dignum spectaculo.* id est,iste vir erat tantæ magnitudinis,quod erat dignus spectaculo,id est, vt venirēt homines ad videndum eum tanquam aliquid mirandum.Quod patet 1.Paral.11.cum dicitur:virum Ægyptium quinq; cubitorum. & in hoc valde excedebat alios homines: sed maior erat Goliath,quem occidit Dauid,scilicet,sex cubitorum, & palmi. præced.lib.c.17.in Hebræo habetur. *Virum visus.* id est, virum dignum visu, & istud est esse dignum spectaculo. *Habentem in manu hastam.* Dicitur hoc ad laudem Banaię: quia quanquam iste esset gigas,& haberet lanceam in manu,Banaias habēs solùm virgam extorsit lanceam de manu illius, & occidit eum. *Itaque cum descendisset ad eum in virga.* Id est Banaias descendit ad virum Ægyptum ad locum spectaculi , quia forte Ægyptius spectabat singulare certamen tenens lanceam in manu,& Banaias descendit ad eum solus habens vnam virgam , & istud fuit ad improperium Ægyptij habentis lanceam. *Vi extorsit hastam de manu Aegyptij,& occidit eum hasta sua.* Id est, præroboꝛe extorsit Banaias lāceam de manu Ægyptij,& occidit eum hasta sua,scilicet,quia non habebat Banaias aliquid, quo eum occideret:sic Dauid occidit Goliath ense suo,præce.lib. c.17. quia Dauid non habebat gladium,sed solum fundam.

Vir Aegyptius quem occidit Banaias quis fuerit.

QVÆST. XXIX.

QVAERETVR de expositione Hebræorum circa hoc. In quo sciendum,quod quidam Hebræi, & Hiero.in lib. de quæstionibus Hebraicis dicunt,quod iste vir Ægyptius fuerit Semei,qui maledixit Dauid,& hunc occidit Banaias iussu Salomonis.seq.li.c.2.& exponunt sic,quod Semei vocatur vir Ægyptius,quia imitatus est virum Ægyptium,qui maledixit Deo in castris.Leu.24. Vocabatur autem vir dignus spectaculo: quia semper aspiciebatur super eum an exiret de Ierusalem:nam Salomon iusserat ei,quod non exiret de Ierusalem transiens torrentem Cedron,alioquin occideretur,sequ. li.c.2.Dicebatur habere hastā in manu,id est,legē, scil. quia erat peritus in lege. Banaias autē habebat in manu virgā, id est, iustitiam , & vadēs ad Semei extorsit de manu eius hastam , id est,legem,quia prævaricatus fuerat mandatum regis, & tamē si Semei bene custodiuisset legem,& mandatum regis , non fuisset occisus.Sic exponit Hier.vbi supra & Gl.ord. hic & super 1.Paral.c.11.Sed ista expositio non stat. Primò quia ista est historia de gestis virorum fortium,si tamen sic exponatur,nō est litera historica , sed metaphorica. non tamen consueuit scriptura ponere metaphoras,vbi agitur de historijs. Item nō stat,quia dato,quod vellemus ponere metaphoricè,' non coaptantur partes istius metaphoræ ad ea , quæ narantur de Semei. Item non statquia istud ponitur hic ad probādum,quod erat Banaias de viris fortib⁹ Dauid,ad q̄ oportebat, q̄ fecisset aliqua opera fortia tempore Dauid. Istud tamē de Semei fuit tempore Salomonis,seq.lib.c.2. Ideo non potest intelligi de Semei.Item dicitur hic,quod erat vir dignus spectaculo: quia istud necessariò significat aliquem virum valde excellentem, quia propter excellentiam suam dignus est videri , & tamen non erat sic Semei,maximè quia hoc applicatur ad eum prout ipse obseruabatur,si exiret de Ierusalem:nam tunc non diceretur dignus spectaculo,sed vir,qui spectabatur. Item ponitur istud tanquam magnificum gestum. Quod patet,quia dicitur immediatè,hæc fecit Banaias, verumtamen vique ad tres non peruenerat : & si tamen intelligatur de Semei, non fuit opus magnificum,quia Semei non se defendit: nec erat vir fortis,sed iussit Salomon Banaiæ, quod occideret Semei tanquam minister iustitiæ,seq.lib.c.2.oportet ergo,quod intelligatur de aliquo alio,ad hoc,quod sit istud opus magnificū. Item patet, quia 1.Paral.11.dicitur, quod Banaias occidit virū Ægyptium cuius statura erat quinque cubitorum,& tamen Semei non erat aliquis vir magnæ staturę, nec laudādus in fortitudine,ideo oporret , quod esset alius. Item dicitur,q̄ ille vir Ægyptius tenebat hastam , quasi liciatorium texentiū. 1. Paral.11.Et istud erat opus magnæ fortitudinis.Semei tamē non erat vir fortis,sed potius vir miserabilis cordis , quia ipse egressus est ad maledicendum Dauid fugientem à facie Absalom,& iaciebat lapides,& puluerem contra eum . ista tamē sūt facta puerilia,vel muliebria,ideo nō erat Semei fortis,sed miserabilis.Patet etiam,quod Abisai vituperauit eum tanquā virum parui valoris,& roboris,dicēs:cur iste canis moriturus maledicit Domino nostro regi:sup.16.Cum autem obijcitur, quod Hieron. tenet hoc in libro de Hebraicis quæstionibus. Dicendum,quod ille liber non est Hieronymi, vt multi volūt,sed magis sit cuiusdam Hebræi:quia ibi sunt multa alia,de quibus non est verisimile,quod illa dixerit Hieron. cum sint valde irrationabilia potissimè , quia non ponitur inter libros Hieron.in lib.illustrium virorum,cùm ibi solum fiat mentio eum fecisse librum Hebraicarum quęstionum super Gen. & hoc tenet Nico. Vel aliter potest dici, quod ille liber sit Hieronymi,& ipse ponat illam expositionem,non tanquam suā, sed tanquam Hebræorum,sicut refert illam Glo. ord.Sic etiā mos est multis doctoribus tam Theologis, quam Iuristis referre multas expositiones,& opiniones,& non dicere quæ est sua,vel quæ aliorum. Dicendum,ergo quod est intelligenda litera,vt iacet,sicut fuit supra expositum:

Liber de Hebraicis quæstionib⁹: non est D. Hieronymi.

Banaias cum esset Sacerdos,cur pollutus est occidendo Semei,& Ioab.

QVÆST. XXX.

QVÆRIT Ra. Da.Canhi de Banaia seque.lib.cap.2.quomodo cum esset Sacerdos pollutus est occidendo Semei,& Ioab:quia hoc non licebat Sacerdotibus. Respondet, quod illud intelligitur quando sponte polluebantur Sacerdotes,cum tamen ex necessitate polluerentur, non imputabatur eis,& sic fuit hic, quia Salomon mandauit ei occidere Ioab,& Semei,præceptum autem regis inducit necessitatem. Sed quæstio ista,& responsio non stant. De quæstione patet, quia ipsa fundat se super quodā falso.s.q̄ fuerit Banaias Sacerdos:sed hoc non apparet,fulcimentum autem suum videtur, quia pater Banaiæ erat Ioiada:sed Ioiada erat summus Sacerdos,vt patet infra 4.lib.cap.11.& 12.Ergo etiam Banaias, quia filij Sacerdotum necessariò erant Sacerdotes. Sed falsum est hoc,quia ille Ioiada fuit postea per multa tempora,& inter eum & istum Ioiadam transierunt ferè omnes reges Iuda, cùm Ioiada fuerit tempore regis Ioas : vt patet allegat. cap. Item patet,quod non fuerit Sacerdos,quia dicitur,quod erat

A

ille vir pater Banaię de Cabſeel, & tamen Cabſeel non erat ciuitas Sacerdotalis: ergo Ioiada, qui erat de illa non erat Sacerdos. Patet hoc, quia inter Hebræos non vagabantur homines ſicut inter nos, ſed quilibet manebat in vrbe, de qua fuerant maiores ſui à principio, & nominabatur ab illa vrbe, & hoc vt maneret diſtinctio, & certitudo in tribubus, & familijs, ſicut fuerat à principio, de quo Num. vlt. Cabſeel tamen erat ciuitas in tribu Iuda. Ioſu. 15. Et non fuit de illis, quæ datæ ſunt Sacerdotibus: vt patet Ioſue. 21. Ergo non erat Banaias Sacerdos, ſed laicus. Item reſponſio non ſtat, quia dicit, quod mandatum regis neceſſitauit Banaiam: nam tunc peccauiſſet occidendo iſtum virum Ægyptium, de quo hic, cum rex non iuſſerit ei. Item non ſtat: quia ſi non liceret Banaiæ occidere quemquam, non poſuiſſet eum Salomon in officio occidendi, fecit eum tamen ducem belli ſeq. lib. c. 4. Et ad ducem maximè pertinet occidere & imperare occiſionem: ergo nō erat talis, cui illicitum eſſet occidere quemquam. Item non ſtat, quia iſta pollutio quā incurrebant Sacerdotes ſuper mortuo, nō erat quando ipſi occidebant eum, ſed ſolùm quando tangebant eum poſtquam mortuus eſſet, vel ſi irent ad funera eius, vt patet Leu. 21. c. vnde non reperitur Sacerdotibus vetitū pugnare, & occidere in toto vereri teſtamēto, ſed vetatur cōtaminatio in cæremonijs funeris. Item patet hoc, quia Machabęi erāt Sacerdotes ſummi: vt patet ex proceſſu primi Machab. & tamen omnes ipſi fuerūt fortiſſimi bellatores, vt patet ex eo. lib. Itē Phinees filius Eleazari ſummi Sacerdotis occidit virum, & mulierem coeūtes, & tamen non pollutus eſt, ſed magis fuit laudatus, & promiſſum ei ſummum Sacerdotium. Num. 25. Matathias quoq; pater Machabæorum occidit virum ſacrificātem ſuper arā, ex hoc laudatur. 1. Mach. 2. Ideo nō ſtat quæſtio, nec reſponſio Ra. Da. Kimhi. *Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ.* Scilicet: Iſta magnifica quæ ſupra narrantur. *Et ipſe nominatus inter tres robuſtos.* Id eſt, erat famoſus inter tres robuſtos ſecundi ternarij, nam ad primum ternarium non peruenit, vt patet in litera, ex hoc patet quod ſupra dicebatur, ſcil. ꝙ Banaias erat vn⁹ de ſecūdo ternario. *Qui erant inter triginta nobiliores.* Id eſt, iſti tres, de quibus erat Banaias, erant nobiliores inter triginta, nō quidē quod eſſent de numero eorū, ſed quia erant excellentiores eis, & tanquā principes eorū, vt ſupra declaratum eſt, ſed 1. Paral. 11. dicitur, quod Banaias erat primus inter 30. & eſt intelligendum primus, id eſt, princeps, ſed non erat de numero eorū, alioquin nō poſſet eſſe de tribus viris ſecundi ternarij, & tamen litera dicit eum eſſe vnum de tribus. *Verūtamen ad tres non peruenerat.* Iſtud intelligitur de tribus primis viris, quia ad illos nō acceſſerunt viri ſecundi ternarij. *Fecitque eum ſibi Dauid auricularium à ſecreto.* id eſt, Dauid fecit, ꝙ Banaias eſſet ſecretarius ſuus. ſc. quod loqueretur ei Dauid in ſecreto ad aurem confidens illi, erat autē Banaias vir nobilis valde, & dilexerat eum Dauid nimis, vnde fecit eum ſecretarium ſuum, & conſiliarium: quod paucis committebatur. Nā licet alij eſſent conſiliarij Dauid: tamē non loquebatur eis ea, quæ occulta eſſe volebat, & iſta cōmunicabat Bananiæ: etiam quia erat Banaias vir fortis, fecit eū principē ſuper Cerethi, & Phelethi. ſup. 8. & 21. Salomon quoq; mortuo Dauid dilexit eū nimis, & fecit illum principē belli, ſicut erat pri⁹ Ioab. ſeq. li. c. 4. In Hebræo habetur. *Poſuit eum Dauid ad vocationem ſuam.* Et idem eſt. ſ. quod Dauid vocabat eum ad omnia, quę volebat ſecretè loqui 1. Parali. 11. dicitur. Poſuit eum Dauid ad auriculam ſuā, & idem eſt. *Aſael frater Ioab.* Hic ponitur tertius ordo virorum fortium, qui erant 30. & iſtorū non narrantur aliqua geſta ſpecialiter 1. Paralip. 11. dicitur: porro fortiſſimi viri in exercitu Aſael frater Ioab, id eſt, iſti, qui ſequūtur non ſunt viri, qui habeant aliquas probitates ſpecialiter, ſicut primi, & ſecundi viri, ſed ſolùm erant fortiſſimi in exercitu, id eſt, pugnabant fortiter, quādo erāt in exercitu plus, quam alij viri cōmones. Iſte Aſael ponitur primus inter 30. quia ipſe fuit excellentiſſimus in curſu: ita vt poſſet curſu conſequi capreas, ſup. 2. Et occiſus fuit ab Abner in principio regni Dauid. *Et Elehanā filius patrui eius de Bethlehem.* Iſte erat ſecūdus, & vocatur fili⁹ patrui eius. ſ. Aſael: quia Elehanā, & Aſael habebant duos patres, qui erāt inter ſe fratres, & erant ambo de Bethlehem. Nā Aſael cum eſſet de cognatione Dauid. ſ. filius ſororis ſuæ Saruiæ, erat de Bethlehem. Elehanam autem non erat de cognatione Dauid, quia ſolùm attinebat ad Aſaelem ex parte patris. Aſael tamē attinebat ad Dauid ſolum ex parte matris. *Semma de Harai.* Iſte eſt tertius, & differt ab illo Semma, qui ponitur in primo ternario virorum fortiſſimorum. Nam de illo dicitur, quòd eſt filius Age, & de iſto non ponitur nomen patris. Etiam differūt, quia vnus vocatur Ararites, & alius Arodites. Nam hic dicitur Sama de Arari, & debet dici de Harodi, vt patet ex litera Hebraica. Iſte vocatur etiam Semoth, vt patet 1. Paralip. 11. *Elicha de Harodi.* Iſte eſt quartus de fortibus, & nō vocatur nomine 1. Paralip. 11. *Heles de Phalthi.* Eſt Phalthi nomen loci quamquam aliquando ſit nomen viri: ſic ille, qui accepit Michol in vxorem vocabatur Phalthi filius Lais. prēced. lib. c. 25. Iſte vocatur Heles Phalonites. 1. Paralip. 11. *Hira filius Acces de Thecua.* Iſte eſt ſextus de fortibus, & vocatur 1. Paralip. 11. Hiras filius Acces Thecuites. Aliqui volunt, quod iſte ſit ille, de quo habetur ſuper 20. ſcilicet, Hiras autem Iorarithes erat Sacerdos Dauid, ſed non eſt, quia ille erat Sacerdos, iſte autem non, ſed computabatur in viris fortibus. Item aliquis dicet quod ille vocatur Iorarithes, & iſte Thecuites, & hoc facit eos eos differre: quamquam Iudæi volunt, quod Iorarithes non ſit nomen loci, ſed ſignificat illuminatorem. Falſum tamē eſt, quia omnes viri fortes, & Sacerdotes, & quicūq; alij, quando ſic nominantur, habent ſecū nomina locorū, per q̄ cognoſcātur: eſt autē Thecua, quidā locus in ſorte Iudæ, de quo erat propheta Amos, vt patet Amos 1. *Abiezer de Anathoth.* Iſte eſt ſeptimus fortis, & vocatur in Paralip. Abiezer Anathothites. Et autem Anathoh quidā locus paruus modicus diſtās à Ieruſalem, ſcil. tribus milliarijs: vt ait Hiero. in prologo Ieremiæ. Fuit autem Ieremias de iſto loco: vt patet Ierem. 31. Et eſt Anathoth in tribu Beniamin: vt patet Ioſ. 21. *Mobonnai de Huſathi.* Iſte vocatur alio nomine 1. Paralip. 11. ſcilicet, Sobochai Huſathites, & apparet, quod ſit idem, quia ponitur ibi inter 30. viros fortes, eo loco, & ordine, quo ponitur hic Mobonnai. Etiam vocatur ille Huſathithes: & iſte de Huſathi, quod idem eſt. Aliqui volunt, quod iſte ſit ille Sobochai, qui occidit Saph gigantem de genere Arapha. ſup. 21. ꝙ patet, quia ille vocatur de Huſathi, & iſte etiā. Cōmuniter tamen ille Sobochai ponitur inter viros ſecūdi ternarij, quāquā non exprimatur ſupra in litera. Fortè tamē iſti rectius dicūt, & tunc erūt expreſſi hic in litera omnes 37. viri fortes, & nō ſupplebitur aliquis ab extra, erit tamē nūc ordo transmutatus, ſcil. quia ille, qui eſt de ſecūdo ternario nō cōputatur cōtinuè cū alijs duobus eiuſdē ternarij. *Selmon Ahoites.* Iſte vocatur 1. Paral. 11. Ilai Ahoites: & idem eſt quod Aboites: & hoc patet ex ordine virorum fortium. *Macharai Nethophatites.* Iſte vocatur 1. Paral. 11. Marai Nethophatites: nec eſt hoc mirandū: quia interdū addūtur, vel diminuuntur literæ, vel ſyllabæ de dictionibus. *Heled filius Baana, & ipſe eſt Nethophatites.* Iſte vocatur 1. Paral. 11. eodē nomine, & dicitur, & ipſe eſt Netophatites, id eſt etiam eſt de Nethophati ſicut Macharai, ſic erant duo fortes de eodem loco. *Itai filius Ribai de Gebeeth filiorum Beniamin.* Iſte vocatur 1. Paral. 11. de Gabaa filiorum Beniamin. Hic tamen ponitur in Hebræo Gedeeth: ſed nō obſtat iſta diuerſitas, quia vtrunque nomen in Hebræo ſignificat collem, vel vallem ſecundùm alios. *Banaia Pharathonites.* Hic debet dici Banaia Pharathonites: ſiue ſecundū modum loquēdi Hebraicum Parathonites. Quod patet, quia 1. Paral. 11. vocatur Banaia Pharathonites. *Heddai de torrente Gaas.* In Paralip. non ponitur iſte tanquam vir fortis, ſed dicitur viri de torrente Gaas: vbi dicitur hic Heddai, ſed neceſſe eſt, quod ponatur Heddai tanquam viri fortis: quia ſic habetur in Hebręo. *Abialbon Arbathites.* Iſte vocatur 1. Paralip. 11. eodem nomine. *Azmaueth de Beromi.* Iſte vocatur 1. Paralip. 11. Azinaaueth Bauranites. *Heliaba de Salaboni.* Iſte vocatur 1. Paralip. 11. Heliaba Salabonites. *Filij Iaſſem Ionathan.* Iſte Ionathan erat vnus de viris fortibus, & dicitur, filij Iaſſem: quia aliqui de iſtis viris fortibus erant filij Iaſſem: ſed in Paralipo. habetur aliter, ſcilicet, filij Aſeu Iezonithæ Ionathan filius Saga Ararithes. *Semma de Orodi.* Iſte eſt alius vir fortis, qui eodem nomine nominatur ſicut ille ſuperior, qui erat tertius: & non vocatur iſto nomine in 1. Paralipom. *Ahiam filius Sarar Arothites.* Iſte vocatur 1. Paralip. 11. Achian filius Sachar Ararithes: ſed debet dici hic Sarad, vt patet in Hebręo. *Heliphelet filius Asbai filij Machathi.* Iſte eſt alius fortis, & non habet idem nomen 1. Paral. ſed vocatur Heliphal filius Vr: dicitur hic filij Machathi. ſ. quia multi de iſtis erāt filij Machathi. *Eliam Achitophel Gelonites.* Iſte erat alius vir fortis filius illius Achitophel qui fuit cōſiliatius Abſalō cōtra Dauid. ſup. 16. & 17.

B

C

D

E

F

Lib. 1.

Sobochai quis eſſet.

Hiras quis fuerit.

Banaias ſecretarius Dauid.

& vo-

A

& vocatur Gelonites,id est,de ciuitate Gilo,quæ erat in sorte Iudæ.Iosue.15.Iste Eliam erat pater Bethsabee, quam accepit sibi Dauid per adulterium,supra 11. Et propter hoc iratus nimis Achitophel conspirauit contra Dauid cum Absalom. Iste Eliam non vocatur sic in Paralip.sed Abia Phelonites. *Hesrai de Carmelo.* Iste vocatur 1.Paralip.11.Asrai Carmelites. *Pharai de Arbi.* Iste vocatur 1.Paral.11. Noorax filius Adbi.*Igaal filius Nathan de Soba.* Iste vocatur 1. Paralip.11. Ioel super Nathan *Bonni de Gadi.* Iste vocatur 1.Paralip.11.Nabar filius Agarai. *Selec de Ammoni.* Iste vocatur 1.Paralip.11.Selec Ammonites:quia forte erat de terra Ammon:vel erat aliquis locus in Israel,qui vocabatur Ammoni,de quo erat iste Selec. *Naharai Berothites.* Iste vocatur eodem nomine 1.Paralip. & dicitur Berothites de vrbe Beroth,qui est in sorte Beniamin : vt patet Iosue,18. de ista ciuitate fuerunt duo viri,scilicet,Rechab,&Baana,qui occiderunt Isboseth regem Israel , & tulerunt caput eius ad Dauid,supra quarto. *Armiger Ioab filij Saruiæ.* Secundum istam literam refertur ad solũ Naharai, de quo immediatè dicitur, quod ipse fuerit armiger Ioab : & tamen secundum literã hebraicam dicitur armigeri,& referri debet ad plures de immediatis,scilicet,quod multi istorũ fuerint armigeri eius, & hoc est verius:quia supra 18.dicitur,quod decem iuuenes armigeri Ioab percutientes Absalonem interfecerunt eum:sed forte translator noster scripsit armigeri, & vitio librariorum detracta vna litera dicitur armiger,& sic habetur 1. Paralip. 11. *Ira Iethrites.* Iste vocatur in Paralipom.Iras Iethrethus.*Gareb , & ipse Ietrithes.* Iste etiam erat alius vir fortis de eodem loco, ideo dicitur,& ipse Ietrites,id est,etiam erat Ietrithes sicut Iras , de quo immediatè dictũ est. *Vrias Cethæus.* Iste est vir Bethsabee, quam cognouit Dauid : & hunc fecit occidi supra 11. contra quem valde ingratus fuit Dauid cum esset vir fortis, & tantæ probitatis,vt declaratum est alleg.capit. *Omnes trigintaseptem.* Id est,omnes viri fortes Dauid erant simul.37.scilicet, sex viri in duobus ternarijs,& deinde. 31. quasi sub vna summa,sicut supra computatum est.

B

An viri fortes fuerint plures his 37.qui hic enumerati sunt.

QVÆST. XXXI.

QVAERETVR , quomodo non ponuntur hic plures viri fortes,nam 1.Paralip.11. vbi ponuntur isti viri fortes,ponuntur plures alij enarratis istis. Respondendum,quod non erant plures quam 37.fortes Dauid , & quia scriptura intendebat hic ponere solum cathalogum fortium,nõ posuit plures.In Paralipom. autem non solum intendebat scriptura enarrare fortes Dauid : sed etiam computare omnes viros,qui venerunt ad Dauid:dum erat profugus à facie Saulis, & istud habetur 1.Paralip.11.& 12.ideo post istos 37.positos hic sequũtur ibi alij , qui non pertinent ad fortes:sed solum erant socij Dauid.Quod patet,quia expleto numero horum dicitur ibi. Adina filius Segar Rubenites princeps Rubenitarum,& cum eo.30.& isti computantur ibi saltẽ ex parte, & sic patet, quod ponuntur ibi viri de tribu Ruben,qui veniebant cum Adina, & non computantur viri fortes.

C

Quare Ioab non ponitur hic inter istos viros fortes.

QVÆST. XXXII.

QVAERETVR vlterius, quare Ioab non ponitur hic inter istos viros fortes:nam ipse fuit vir fortis, & fecit opera magnifica.Vnde ipse acquisiuit principatum militiæ probitate sua,quia Dauid dixerat, quod quicunque primus percuteret Iebusæum , & tangeret fistulas domatum fieret princeps belli,& fecit hoc Ioab,& factus est princeps supra quinto. & 1.Paralip.11. Respondendum, quod Ioab non fuit positus inter istos propter duo. Primo, quia erat Princeps,scilicet, dux belli,& princeps non comprehenditur numero subditorum: sic enim Dauid quamquam esset vir fortis,non fuit positus inter istos , qui erat rex eorum. Secunda causa est propter ignominiam, scilicet, quod non meruit Ioab describi inter viros fortes,eo quod posuit crimen in gloria sua,scilicet,quia occidit proditorie,& per excogitatas insidias duos principes Israel,scilicet Abner,& Amasam propter quos postea occisus est, sequent.lib.cap.2.tales autem cum infames debeant reputari; non merentur describi in cathalogo fortium , & honorabilium virorum , vt non accedat eis decus, cum potius dedecus accedere debuisset. Tertia causa esse potest, scilicet, quod non fuit positus inter istos,quia ipse non erat fortissimus , sed mediocriter fortis , & poneretur inter 30.qui erant in minori gradu fortitudinis,& hoc videbatur dedecus, quod cum ipse esset princeps belli super omnes viros fortes , qui hic ponuntur , aliqui ponerentur principes super eum in fortitudine. Nam de viris primi,& secundi ternarij dicitur , quod ipsi erãt principes 30.

D

CAP. XXIV.

ET addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem: Vade numera Israel,& Iuda. Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui. Perambula omnes tribus Israel à Dan vsque Bersabee, & numera populum,vt sciam numerum eius.

DEscripta in superioribus punitione Dauid pro negligẽtia , hic ponitur punitio pro superbia,scilicet,quia numerauit populum ex superbia,& percussus est populus.Et diuiditur in tres partes:quia primò ponitur Dauid iussio . Secũdo iussionis executio,ibi. *Egressusque est Ioab.* Tertiò facti punitio. ibi. *Percussitque cor Dauid.*

E

An sit ordo continuatus narrationis.

QVÆST. I.

QVÆRETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic,habeant consequentem ordinem ad præcedentia , & an sint facta immediate. Respondendum sicut præcedent. c. quod ibi sunt duæ partes,scilicet, de futuro vaticinium , & cathalogus fortium. Quantum ad secundum non est aliqua continuatio ad præcedentia,vel subsequentia : sed poterat poni ille cathalogus in quacunque parte libri huius,vel sequ. lib.in fine historiæ Dauid:ex causis assignatis præced.c.Quantum ad primum dicendum, quod licet non sit propria continuatio,eo quod illa sunt dicta,ista sunt facta : tamen potest considerari ordo aspiciẽdo ad tempus,in quo illa dicta sunt, & hæc facta fuerunt , & sicut ibi declaratum est, illa fuerunt dicta ante quam hæc fierent. Nicolaus tamen vult hic esse ordinem mutatum, scilicet , quod illa fuerint dicta post hæc, eo quod præced.cap. dicitur: hæc sunt verba nouissima Dauid.Sed ista probatio non stat,quia illud intelligitur de dictis: istud de factis,& licet illa fuerint vltima verba Dauid , tamen post illa fuerunt aliqua facta eius : etiam intelligendum est, quod illa fuerint vltima dicta,scilicet,per spiritum propheticum:nam alia multa dixit postea:sed non fuerunt propheticè dicta:vt præceden.cap.declaratum est.Ad secundum,scilicet, an fuerit immediatè ista post illa.Dicendum, quod non cõstat:non potuit tamen esse magnum tempus medium : eo quod iam Dauid erat in senectute,quando ista facta sunt. *Et addidit furor Domini irasci contra Israel.* Id est,adhuc Deus iratus est contra Israel post præcedentia,& dicitur. Addidit, quod significat quendam ordinem, scilicet , quia alia ira fuerat superius,& ista fuit,quando Deus misit famem super populum, & duravit tribus annis, supra 22.sic exponit histo.sco.& Andreas,scilicet,factum est post famem prius immissam à Domino , addidit furor Domini irasci contra Israel.

F

A

Irasci quando Deus dicatur.

QVÆST. II.

QVÆRITVR quid est furorem Domini irasci contra Israel. Respondendum, quod Deus dicitur contra aliquem irasci, quando vult eum punire, nunc autem Deus volebat punire Israel, ideo dicebatur irasci contra eum, & fuit ista pœna in permittendo quod Dauid peccaret, & per hoc puniretur populus. Nam cùm quis inquirit alteri modum, quo possit eum percutere, dicitur ei iratus: ita cum Deus inquireret modum quo percuteret Israelitas, dicebatur irasci eis.

Furor Domini semper est ad pœnam.

QVÆST. III.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur, quòd ex eo, quod furor Domini addidit irasci contra Israel, Dauid commotus est ad numerandum populum, quia ista videntur impertinentia: etiam quia furor Domini est ad puniendum, numerare autem populum non est pœna, sed culpa. Respondẽdum, q̃ furor Domini semper est ad pœnã, & tamen pœna nõ est semper vniformis, sed quędã pœnę sunt directę, ſ. quę sunt tolerãdo aliquod malũ, quando est inuoluntariũ. Pœna indirecta vocatur ipsum peccatũ, quia interdũ vnum peccatũ est pœna alterius, & non est pœna directa, eo quod peccatum nõ est aliquid malum quod patimur: sed quod agimus. Etiam non est aliquid inuoluntarium, sed spontaneum. Vocatur tamen pœna dupliciter. Vno modo inquantum nos peccamus ex quadam pœna. scilicet, quia Deus deserit nos: vel non sufficienter mouet nos per gratiam pulsatiuam ad bonum, & tũc incurrimus in mala: quia sine ipso non possumus facere aliquod bonum. Ioan. 15. cùm dixit Christus, Sine me nihil potestis facere, id est, nullum opus meritorium. Priuari ergo hac, vel non sufficienter habere illam, videtur esse quædam pœnalitas nostra. Hãc autem Deus infligit sæpe homini pro peccato: vt si Deus aliquos vult monere ad bonum, & ipsi nolũt, sicut dixerunt quidam Iob 21. Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus, quid est omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum? his autem interdũ merito huius pręuaricationis, Deus non apponit gratiam, & quamquam possent conuerti non conuertuntur. Est autem ista grauissima pœnarum. quia per alias pœnas non est homo dignus morte æterna, & per istam est. Alio modo vocatur peccatum pœna indirecta, quia pro peccato debetur pœna: ideo si pro vno peccato permittatur quis cadere in aliud, cõpetit ei iam pœna determinata pro illo peccato, & idem est, ac si pro peccato priori infligeretur pœna, quæ debetur pro secundo: & sic fuit hic, quia furor Domini fuit immediatè ad mouendum Dauid, vt peccaret, & peccatum illius fuit ad inducendum pestem super populum.

Pœna indirecta vocatur peccatum.

B

C

Quomodo furor Domini dicitur commouere Dauid ad numerandum populum.

QVÆST. IV.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dicitur hic, quod furor Domini commouit Dauid ad numerandum populum, & dixit ei, vade, & numera Israel, & Iudam: quia hoc dato sequeretur, q̃ Deus tẽtaret hominẽ ad malũ, sed hoc falsum est: quia in canonica Iacobi. c. 1. dicitur: Nemo cũ tentatur dicat, quoniã à Deo tẽtatur, Deus enim intẽtator malorum est: ipse autẽ neminẽ tentat, vnusquisq; verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus. Itẽ si Deus tentaret hominẽ, nõ posset homo resistere, quia sine Deo nihil boni facere possum⁹. Ioan. 15. & tũc incurreremus in peccatũ necessariò, & pro illo peccato puniremur: quod esset valde iniustũ. Itẽ ille qui tentat aliquem ad peccandum, & complet, malum vult, & malum efficit, hic tamen dicitur, quod furor Domini commouit Dauid ad numerandum Israel: ergo Deus malum agit. Item qui alteri malum suadet, peccat, quia suadens consentit, & tamen consentientes puniuntur eadẽm pœna, qua agentes, ad Rom. & quod plus est, persuadentes puniuntur maiori pęna quã agẽtes: vt patet in Decretis dist. 86. c. tanta. & hoc quia persuadere interdum plus est, quam compellere: vt patet. ff. de seruo corrupto. l. j. §. persuadere. Deus tamen persuasit hic Dauid: quia dicitur, quod furor Domini commouit Dauid, dicendo: vade numera Israel, & Iudã, & postea hoc dixit Dauid ipsi Ioab: ergo Deus iniustè egit. Respondendũ, q̃ Deus non tentat hominẽ. Pro quo sciendũ, quod tentare Dei potest intelligi dupliciter: vno modo, q̃ Deus proponat homini aliquẽ actum difficilẽ ad agendum, in quo homo potest mereri valde agendo illũ, vel peccare nõ agẽdo: & tamen Deus proponit non intentione deducendi hominẽ ad perplexitatẽ, vel faciendi, q̃ cadat in malo: sed magis, vt per illũ actũ homo mereatur valde apud Deũ, & appareat gloriosus apud homines. Sic enim dicitur Gen. 22. q̃ tẽtauit Deus Abrahã iubẽs ei actũ difficilẽ. ſ. q̃ immolaret filiũ suũ: & tamen faciebat hoc, vt Abraham obediret, & sic fuit, & tũc Deus promisit ei multa bona. eo. c. sub iuramento, & fecit eũ glorioſum corã hominibus. Alia tentatio est. 1. quod Deus moueret hominẽ ad peccandũ, proponendo ei aliquod malũ cum intentione persuadendi homini, quod illud faciat, & isto modo Deus neminẽ tentat. Et sic intelligitur quod dicit Iacob. Nemo cũ tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: ipse enim neminẽ tentat. Sed quod maius est, si aliqua tentatio talis homini inciderit, & cõmittat se Deo, liberabit illũ: sic 1. ad Cor. 10. Scilicet, tentatio vos nõ apprehendat nisi humana: fidelis autẽ Deus est, qui nõ patietur vos tentari supra id, quod potestis: sed faciet cum tẽtatione etiam prouentũ, vt possitis sustinere: cum autẽ aliquis tentatus nõ cõmendat se Deo, permittitur cadere. Nunc autẽ in Dauid fuit istud. ſ. quia Deus nõ tẽtauit eũ primo modo, cũ ista tentatio nõ fuerit ad bonũ Dauid, sed defecerit in illa: nec etiã fuit tẽtatio secũdo modo, quia illo modo Deus neminẽ tẽtat: vt supra dictũ est: sed fuit ista tẽtatio diaboli, qui tẽtauit Dauid suadendo, q̃ numeraret Israel, & Iudã: Vnde non dicitur in litera: Et addidit Deus irasci cõtra Israel: sed dicitur. Addidit furor Domini. Diabolus autẽ vocatur furor Domini, eo quod diabolo traditur puniendus ille, cõtra quẽ Deus iratus est: sic enim gentes illę, per quas Deus exercet vindictã suã in malos, licet ipse malę sint, vocantur furor Dei. sic patet Isa. 10. Vę Assur virga furoris mei, & baculus ipse, in manu eorũ indignatio mea. Quod autẽ diabolus esset iste furor Domini, patet 1. Paral. 21. quia vbi dicitur hic. Et addidit furor Domini irasci contra Israel. dicitur ibi. consurrexit autẽ Satan contra Israel, & tunc non est incõueniens aliquod, quod tentaretur Dauid ad malum. Ad primam rationẽ in contrariũ dicẽdum, q̃ Deus non tentauit Dauid inclinando eũ ad malũ: sed diabolus. Deus tamẽ hic aliquid egit permissiuè. scil. quia diabolus non habuisset locũ tentandi Dauid nisi Deus permisisset, & dato quod tentasset, non præualuisset, ideo propriè dicitur hic, quod furor Domini addidit irasci, id est, diabolus, qui est furor, & est Domini, scil. permissus ab eo, addidit irasci contra Israel. Et ad alias rationes eodem modo responderi debet cõcedendo, quod concludunt, scil. quod Deus egisset iniustitiã, si ipse tentasset hic Dauid: quia verum est, quod ipse non tentauit, sed diabolus.

D

Tẽtatio Dei potest dupliciter intelligi.

Ad primam rationem.

Ad alias.

E

F

Quomodo dicebatur Satan insurgere contra Israel.

QVÆST. V.

QVÆRETVR vlterius quomodo, cum hic Deus vellet irasci contra totum Israel, tentatus est Dauid, vel quomodo dicebatur Satan insurgere contra Israel. 1. Paralip. 21. cum tentaret Dauid. Respondendum est quod manebant aliqua peccata populi impunita, & Deus volebat illa punire. Poterat autẽ haberi modus conueniens, si aliud peccatum reperiretur in toto populo, & quia totus populus non facilè concurreret in vnum peccatum, permissus est peccare Rex: quo peccante totus populus punitus est, quia Rex continet quasi totum populum in virtute, ideo peccatum ipsius est velut peccatũ totius populi, & sic iste modus excogitandi malum contra Israel erat valde aptus, non tamen fuit à Deo: non. n. induxit ipse istã circulationem, quia ipse non intendit mala agere, sed accidit quod Satan mala intentione tentaret Dauid, & Deus permisit illum cadere non directè intendens malum, sed tanquam in pœnam, ideo permissus est cadere, vt populus puniretur.

Cùm Deus vellet punire populum peccantem, cur ob id permiſit Dauid peccare.

QVÆST. VI.

QVÆRETVR vlterius, cùm populus peccaſſet, & Deus vellet punire eum: quare permiſſus eſt Dauid peccare propter populum, qui aliàs permittendus non erat. Reſpondendum eſt, quod populus & rex, vel prælatus & ſubditi habent inter ſe quandam vnitatem, ita vt peccata ſubditorum computentur tanquam peccata prælatorum, & peccata prælatorum tanquam ſubditorum: ideò interdũ Deus punit populum pro rege, & interdum regem pro populo. Et quod amplius eſt non ſolùm in pœnis iſtud fit, ſed etiam in peccatis, quia interdum Deus permittit peccare reges propter peccata ſubditorum, & permittit illos eſſe malos. ſic patet Iob. 34. ſc. Qui regnare facit hominẽ hippocritam propter peccata populi: ſic etiam interdum peccant prælati pro peccato populi: ſicut Moyſes & Aaron inducti ſunt ad peccandum propter malitiam populi, ad aquas contradictionis, Numeri 20. ſcil. quia populus erat iniquus, & commouit ad iram Moyſen & Aaron: ipſi non benedixerunt Domino ad aquas contradictionis, & in hoc fuit peccatũ: ſic dixit Moyſes populo Deut. 3. ſc. Iratus eſt Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me. De hac culpa prælatorum pro ſubditis, quod interdũ ſc. permittantur cadere propter illos, dicit Gregor. in moral. & habetur in Glo. ordi. quod pro qualitate ſubditorum diſponũtur acta regentium, vt ſæpè pro malo gregis etiam verè boni delinquat vita paſtoris: Dauid enim Deo teſte laudatus, tumore repentinę elationis inflatus populum numerando peccauit, & populus pœnam ſuſcepit: quia ſecundùm merita plebium diſponuntur corda rectorum.

Quare Deus nunc voluit iraſci contra Iſrael.

QVÆST. VII.

QVÆRETVR vlterius, quare nunc iraſci volebat Deus contra Iſraël. Aliqui dicunt, quòd pro peccato Vriæ, ſc. quia populus non diſtraxit regem, ne peccaret: vel cùm peccauit non puniuit ipſum: ſic enim tenent multi Hebræi, & dicũt, quòd ob hoc præced. c. in fine ponitur Vrias, vt videatur quædam continuatio huius c. ad illud, & quòd pœna quę ponitur hic, ſit dependens ex Vria, qui præced. cap. ponitur in fine: ſic dicit Hier. in lib. de Hebraicis quæſtionibus. Sed illud non ſtat, quia populus non peccauit non diſtrahendo regem à peccato, quia peccatum regis fuit occultũ valdè, & non fuit cognitum ab aliquo de populo, quouſque mortuus eſt Vrias, & Dauid accepit Bethſabee in vxorem, vt colligitur ſupra 12. vnde poſt hæc omnia venit Nathan Propheta ad proponendum Dauid parabolam de pœna, quæ ei infligenda erat pro his peccatis. eo. c. ſi tamen illa peccata eſſent iam publica, non veniſſet Nathan ad proponendum parabolam de illis, vel ſi propoſuiſſet, Dauid intellexiſſet eam illicò, ſed non intellexit, & ipſe condemnauit ſeipſum, alleg. c. ergo non erant publica. Item patet quia Nathan dixit Dauid, tu feciſti abſcõdite, ego verò faciam verbum iſtud in cõſpectu omnis Iſraël, ſupra 12. ergo occultum fuerat omnibus, occulta autem nullus obligatur corrigere. Item non peccauit populus non imponẽdo pœnam regi, & hoc propter duo. Primò quia quando peccata inceperunt publicari, iam erat pœna poſita à Deo, & denunciata per Nathan, alle. cap. ſed Deo puniẽte aliquod delictum non erat fas populo intromittere ſe de punitione illius. Secundò patet, quia dato, quòd Deus non puniuiſſet Dauid, populus non poterat eum punire, quia Dauid in eo, quòd erat rex, erat ſuper populum: ipſe tamen populus non erat iudex regis, poterat tamen indirectè punire regem, non tanquam iudex, ſed tanquam defendens ſe, & propulſans iniuriã, vtpotè ſi Dauid eſſet in aliquo peccato publico, à quo nollet recedere, & populus nollet eum corrigere, veniret ira Dei ſuper populum, ideò ſic peccante rege tenebatur populus admonere eum humiliter, vt deſiſteret à peccato, quia admonitio, & charitatiua correctio ad quemlibet fieri poteſt, & à quolibet, nam Papa poteſt admoneri Euangelicè hoc modo, & à quocunque fideli quantumcunque paruæ dignitatis: vt patet in Decretis. 40. diſt. c. ſi Papa. in Glo. debebat ergo populus admonere Dauid, & ſi nollet deſiſtere, debebat ei tollere obedientiam, & conſtituere alium regem: & tunc poterat Dauid puniri directè, quia manebat, vt perſona priuata, & hoc tenebatur agere populus propulſando iniuriam ſuam, ſcil. inquantum per peccatum ipſius ventura eſſet ira Dei ſuper populũ. Quod tamen populus puniret Dauid aliqua pœna corporali, vel aliàs, manente ipſo in ſtatu regali, vel alias, illicitum erat, quia ſuperiores nunquam ſunt ſubditi inferioribus directè. Ideò alij dicunt, quòd non fuit iſta culpa populi, ſed fuit peccatũ rebellionis, quia rebellauerunt contra Dauid ſequendo Sebam filium Bochri virum peſſimũ ſupra. 20. & iſta culpa manebat adhuc impunita, ideò Deus voluit eam punire nũc. Iſtud tenet Nico. motiuum autem ſuum eſt, quia non reperitur aliquod peccatum populi poſt illam præuaricationem, quæ fuit ſequendo Sebam. Sed contra hoc dicetur quòd poſt rebellionẽ illam populus fuit punitus fame trium annorum, ſupra 21. & ibi dictum eſt, quòd illa fames venit in populo propter aliqua peccata populi, & non propter domũ Saulis, licèt ibi dicatur, quòd erat propter domum Saulis, & fortè fuit illa fames propter rebellionem factam contra Dauid. Dicendum ergo videtur, quòd Sathan nunc tẽtauit Dauid propter aliqua peccata populi, ſed illa non ſcripta ſunt, quia multa facta ſunt, quæ non ſcribuntur. Si tamen tenere vis cum Nicolao, non reſiſto. Cùm autem dicitur de expoſitione Hieron. in lib. de Hebraicis quæſtionibus, dicendum quod liber ille non eſt ſuus, vt dictum eſt præc. c. *Mouitq; Dauid in eis*, id eſt, furor Domini mouit Dauid, ſc. diabolus, qui erat furor Domini mouit Dauid perſuadẽdo ei malum. Sic dicitur 1. Paralipo. 21. & incitauit Dauid, vt numeraret Iſraël, & dicitur, mouit Dauid in eis, id eſt, ad damnum ipſorum: quia iſta numeratio fuit vindicata poſtea in Iſraelitis, vt patet infra. *Dicentem vade, & numera Iſrael, & Iudam.* Iſtud refertur ad Dauid, ſc. Satan commouit Dauid, & Dauid dixit, ſc. ad Ioab, vade, & numera Iſraël, & Iudam. Aliqui volũt quòd iſtud referatur ad Sathan, qui perſuaſit Dauid hoc, ſc. vade, & numera Iſraël, & Iudam, ſed falſum eſt, quod patet ex illo participio dicentem, cui annectitur iſta clauſula, vade & numera: tamen hoc non poteſt referri ad Satan, vel furorem Domini, quia tunc diceretur, commouit in eis Dauid dicens: vade, & numera. Item quia immediatè dicitur, dixitq́ue rex ad Ioab, perambula omnes tribus Iſraël, & iſta eſt eadem ſententia, ideò oportet quòd referatur vtrunque ad Dauid. *Dixitq; rex ad Ioab principem exercitus ſui.* Iſtud iuſſit Dauid ipſi Ioab, quia ille erat princeps exercitus. Sciendum autem, quòd non iuſſit ei numerare ſolùm, ſed etiam iuſſit alijs principibus cum eo, vt patet 1. Paralip. 21. ſc. dixit Dauid ad Ioab, & ad Principes populi, ite & numerate Iſraël. Item patet hic, quia dicitur, perambula omnes tribus Iſraël, & numerate populum, ergo multis loquebatur. Item patet hic, quia dicitur, perambula omnes tribus Iſraël, & numerate populum, ergo multis loquebatur. Item patet infra, quia dicitur: egreſſuſque eſt Ioab, & principes militum à facie regis, vt numerarẽt populum Iſraël. Sciendum etiam quòd Ioab erat nunc princeps militiæ ſicut fuerat prius, nam licet Dauid cõſtituiſſet Amaſan principem, & abſtuliſſet Ioab, tamẽ Ioab occidens Amaſan vſurpauit ſibi principatum, ſupra 20. & Dauid non abſtulit ei quamdiu vixit ibi ex cauſis ibi aſſignatis. *Perambula omnes tribus Iſrael.* Scilicet, vt numerentur omnes. *A Dan vſque Berſabee.* Iſta ſunt duo loca poſita in extremitatibus terrę Iſraël, eſt enim Dan in parte maximè ſeptemtrionali Iſraël, & nunc vocatur Cæſarea Philippi, vel Paneas, & apud eum Iordanis caput eſt. Berſabeę eſt quædam ciuitas in terra Iſraël in extremitate Meridiana verſus deſerta Arabica, & Ægypti, & eſt in terra Philiſthinorum, in qua habitauit Abraham, Gen. 21. & poſtea Iſaac filius eius. Geneſ. 26. Vocatuſq; eſt locus ille Berſabee, id eſt, puteus ſeptimus, vel puteus iuramẽti, quia iurauit ibi Abraham cum Gerarę, & etiam dedit ei ſeptem agnas, vt patet Gen. 21. de his duobus locis declaratum eſt præced. lib. c. 3. ponuntur autem iſta duo loca, quando ſcriptura vult ponere extremitates terræ Iſrael: ſic patet præced. lib. c. 3. & ſupra 17. cùm dixit Chuſi, quòd congregaretur omnis Iſraël à Dan vſq; Berſabee innumerabilis, ſicut arena maris. *Et numerate populum.* Silicet, numerate omnes, qui ſunt in his tribubus.

Iuſſit Dauid Ioab & alijs principibus numerare exercitum.

Populus nõ peccauit nõ imponendo pœnã regi pro peccato contra Vriam

A

Qui numerati fuerunt nunc.

QVÆST. VIII.

QVÆRETVR qui numerabantur nunc. Respondendum, quòd non numerabantur aliquæ fœminæ, quia nomine populi nunquam intelliguntur fœminæ in modo loquendi sacræ scripturæ. Item numeratio earum erat inutilis, quia non reperitur aliquid ad id quod aliquando proficiat numeratio fœminarum. Item nunquam in tota lege repertum est, quòd fœminæ numerarentur etiam si aliquando numerarentur paruuli, sicut patet Num. 3. dubium ergo solùm manet de masculis, an omnes numerarentur, vel in qua ætate. Aliquis dicet, quòd omnes tam paruuli quàm magni numerabãtur, quia sæpè inuenimus numerari paruulos, vt patet Numer. 3. vbi numerati sunt omnes de tribu Leui tam magni quã parui: dum tamen essent vltra vnum mensem. Item numerati sunt ibi omnes primogeniti Israëlitarum in quacunque ætate essent, ideo sic etiam debuit fieri hic. Respondendũ est, quòd hic solùm fuerunt numerati viri, qui erant potentes ad bellũ, vt patet infra in litera, scil. inuenta sunt octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium, ergo paruuli non cõputabantur. Sed tunc quæretur ex qua ætate computabantur isti potentes educere gladium. Respondendum, quòd cõputabantur ab anno vigesimo, quia iste erat modus computãdi in lege, quando assignabantur loca castrametationum cuilibet tribui. Num. ij. etiam quando colligebatur summa populi in monte Sinai ante quam mouerentur castra, vt sciretur summa: computabantur ab anno vigesimo, & vocabantur isti viri fortes potentes educere gladium. Num. 1. Item Israëlitæ incipiebãt vocari viri, & habere nomen in populo ab anno 20. postquam autem excedebant illum, erãt in numero, & fiebat mentio de illis, vt de viris, cùm autem non peruenissent ad illũ, non fiebat mentio de illis, ac si non essent, vt patet Exod. 30. Sed nunc manet dubium, si fortè aliqui non computabãtur propter excessum ætatis, sicut alij propter defectum, vt si aliqui essent valde senes. Aliquis dicet, quòd nimis senes non computabantur. Quod patet, quia dicitur in litera, quòd inuenta sunt octingenta millia virorum fortium qui educerent gladium, & tamen valdè senes non vocantur viri fortes, nec possunt educere gladium. Posset respõderi, quòd erat aliqua ætas determinata, in qua homines non computabantur, sc. illa, in qua secundùm legem vel consuetudinem excusabantur à bellis, sc. in anno. 60. vel vltra, & tunc omnes intermedij inter 20. & 60. computarentur, quia illi erant verè fortes potẽtes educere gladium. Sed obijcietur, quia Num. 1. declaratum est, quòd illi computati erant ab anno 20. vsq; ad quantumcunque tempus, & quòd nullus excludebatur à numero propter magnitudinem ętatis, licèt aliqui excluderentur propter defectum, ita ergo videbitur hic. Dici potest, quòd Num. 1. & 2. computabantur omnes viri à 20. anno, & vltra vsq; ad quãcunque ætatem, eo quòd non fuit assignatus aliquis numerus in excessu ætatis, sicut in defectu, quia semper dicitur ã 20. annis, & supra. Item erat aliqua ratio, quare cõputarentur quantumcunque senes essent, quia ibi fiebat computatio, vt secũdùm summam cuiuslibet tribus daretur ei locus ad castrametandum. sed senes in quacunque ætate egebant loco castrametationis, & fortè maiori quàm iuuenes, sicut est in senibus, qui habent magnas familias. ergo oportet quòd computarentur quantumcunque senes, sed infra annum 20. non oportebat aliquem computari, eo quod isti erãt paruuli, & computabantur in familijs patrum. Similiter autem videtur dicendũ hic, quod Dauid volebat computare omnes viros populi sui, sed senes qui habent familias in quacunque ætate sint vocantur viri, immo sunt capita virorum, ideo computarẽtur. Item Dauid iussit computari totum populum, & non diffiniuit secundùm quam ætatem computarentur, ideo oportet, quòd fieret computatio in illa ætate, in qua consuetum erat aliquos computari, sed lex iubebat omnes qui erant à 20. annis, & supra transire ad numerum. Exo. 30. ergo isti computati in quacunque ętate computarentur, dum tamen iam transissent annum 20. Ad rationem autem in contrarium, quòd computabantur paruuli ab vno mense, & supra. Dicendum quòd illud erat speciale in Leuitis, qui computabantur ab vno mense, eo quod applicabantur Deo: alię tamen tribus ab anno 20. computabantur, Num. 1. & 2. & 14. Sed obijcietur, quod etiam primogeniti Israelitarum in quacunque ætate computati sunt, Num. 3. Respondendum quod ibi fuit speciale, eo quòd tunc dabantur Leuitæ pro primogenitis Israël: primogeniti tamen offeruntur ad redemptionem secundùm legem post dies 40. à natiuitate, sicut patet de Domina nostra, quæ obtulit Christum die purificationis suæ in tẽplo. Luc. 2. & ille est dies 40. Leuit. 12. ideo tunc debuerunt computari primogeniti Israelitarum in quacunq; ætate, reliquus autem populus ab anno 20. computatus est, & quia hic iubebatur numerari populus, debebat numerari sicut generaliter erat consuetum numerari, scil. ab anno 20. vsque ad mortem, quia isto modo transibant ad nomen.

B

C

D

Quare voluit Dauid numerare populum.

QVÆST. IX.

QVÆRETVR, quare Dauid desiderauit numerare pop̃ulum. Respondendum, quòd quadam iactantia, scil. quia voluit scire quot viri erant sub potestate sua, quia gloriabatur Dauid in potestate sua, & quia quanto plures sunt subditi est maior gloria, vt patet Prouerb. 14. Scilicet: In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia est principis. Voluit computare, vt delectaretur sciens magnitudinem principatus sui ex multitudine subiectorum. sic enim ait Gregor. in moral. Dauid enim teste Deo laudatus tumore repentinæ elationis inflatus populum numerando peccauit. Item patet ex litera, quia dixit Dauid: vt sciam, id est, volo scire quantus est: scire autem quãdo est propter scire, dicitur esse superbia, & quia solùm Dauid allegauit, quod volebat scire numerum eius, videtur ex superbia egisse. *Vt sciam numerũ eius.* Id est, desidero illum scire: nõ enim erat aliqua vtilitas Dauid scire numerum populi sui, sed quia diabolus incitauerat eum ad computandum, vt peccaret, desiderabat computare eum, & nesciebat cur. *Dixitq; Ioab regi.* Noluerat enim Ioab, quòd computaretur populus: ideo restitit regi, ne computaret, sed rex noluit. *Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum quantus nunc est.* Id est, noli computare, sed Deus augeat populum tuũ supra id, quod nunc est. *Iterumq; centuplicet.* Id est, postquã auxerit supra id quod nunc est, faciat centuplo maiorem, & sic significatur, quod Deus faceret populũ maiorem, quàm centuplo supra id quod nunc erat, & tamen 1. Paralipo. 21. solùm significatur, quod centuplicaretur cùm dicitur, augeat Deus populum suum centuplum quàm sunt. *In conspectu Domini mei regis.* Id est, Deus augeat populum istum centuplo viuente rege, & vidente. In Hebræo habetur. *Et oculi Domini mei videntes,* id est, oculi regis videant istam multiplicationem, scil. quod fiat in diebus suis ista multiplicatio, & ipse gaudeat videndo illam. In Hebræo habetur. *Fefellit Dauid.* Vbi litera nostra dicit commouit, sed idem est. *Sed quid vult Dominus meus rex in re huiuscemodi?* Id est, etiam non videtur aliqua causa, quæ moueat regem in re huiuscemodi, id est, in numeratione populi.

E

F

Quare Ioab restitit Dauid, quòd non numeraretur populus.

QVÆST. X.

QVÆRETVR, quare Ioab restitit Dauid, ne numeraret popul̃. Aliqui volunt, quòd Ioab erat superstitiosus valde, & respiciens ad auguria: ideo timebat, quod si populus cõputaretur, eueniret ei aliquod malum: sic enim mulieres quędam superstitiosæ, & viri habẽtes animalia parua, quæ nutriũtur domesticè, nolunt ꝙ quis numeret illa, arbitrãtes quòd si numerantur minuentur: etiam putant, quòd cùm quis laudat animalia paruula tanquã bene se habentia peribunt, ideo mo lestè ferunt, ꝙ quis loquatur de illis, & similia multa superstitiosa aguntur ita de Ioab: quia fortè putauit, ꝙ numeratio esset malum signum. Sed istud non stat: quia arguere aliquem criminis, vbi non constat de crimine, inhumanum est: sed non constat de Ioab, quod ageret hoc superstitiosè, ideò peccatum est eum arguere, potissimè cùm constet eum habuisse iustam causam. Dicendum ergo quod Ioab noluerat, quod computaretur populus, quia putabat hoc esse peccatum, cùm nulla causa subesset: sic patet 1. Paralipom. 21. cùm dixit Ioab, quare hoc quærit Dominus meus, quod in peccatũ reputetur

Israe-

Iſraeli, ergo propter peccatum timebat. Allegauit etiam ad hoc Ioab rationem, dicens: Nonne Domine mi Rex omnes ſerui tui ſunt. eod. cap. quaſi dicat ſi aliqui illorũ eſſent ſerui tui, & aliqui non, licitum eſſet computare eos, vt ſcires quot erant ſerui tui, & diſtingueres eos à reliquis, ſed omnes ſunt ſerui tui, ideo ſuperfluum eſt eos numerari. Item Ioab vidit voluntatem regis inclinatam ad aliquid quod erat penitus ſine ratione, ideo timuit, quòd diabolus incitaſſet eum ad hoc, quòd veniret aliquod malum ſuper populum.

Ioab an peccauerit numerando populum cùm ſciret malum eſſe.

QVÆST. XI.

QVÆRETVR vlterius, an Ioab peccauerit computando populum ex mandato regis, cùm ſciret illud malum eſſe. Aliquis dicet, quòd ſic, quia non tenetur aliquis conſentire malo propter præceptum cuiuſquam, ideò etiam ſi rex mandaret, tenebatur non obedire Ioab. In contrarium dicet aliquis, quòd non peccauit Ioab, quia ipſe ſuaſit Dauid, ne hoc faceret, & allegauit rationes concludentes: cùm ergo noluerit Dauid obedire, non erat obligatus Ioab ad aliquid vltra faciendum. Dicendum, quod iſta ratio non ſtat; quia illud eſt verum in admonitione Euangelica, quia poſtquam aliquis ſufficienter admonuerit alium ſecundùm regulam traditam, non tenetur ad amplius: non eſt tamen ſic in ſubdito reſpectu Domini imperantis malum, quia ſi Dominus malum imperat ſeruo, non ſolùm tenetur diſſuadere ei hoc, ſed etiam tenetur non agere quod iubet, etiam ſi pœnas multas impoſiturus ſit, quia melius eſt omnia mala pati quàm malo cõſentire. De Ioab autem ſic erat, quòd ſi Dauid voluiſſet computare populum, & iuſſiſſet hoc alteri, & non ipſi Ioab, tenebatur Ioab admonere regem, ne hoc faceret. Si autem nollet deſiſtere, non tenebatur ad vlteriora. Dauid tamen iuſſit hoc ipſi Ioab, ideo non ſolùm tenebatur admonere Dauid, ne hoc iuberet, ſed etiam tenebatur hoc non ſuſcipere, ideo videretur, quòd peccaret. Reſpondendum ſecundùm communẽ diſtinctionem, quòd aut Dominus imperat ſubdito euidenter bona, aut euidenter mala, aut dubia: ſi primo modo, eſt ſibi ſemper obediendum: ſi ſecundo nunquam etiam ſi mortem infligere velit: ſi tertio, propter auctoritatem Domini ſubditus debet obedire. Si autem dicatur, quòd iſta numeratio populi erat ſimpliciter mala: non tenebatur illam ſubire Ioab, ſed potius pati quæcunque mala, quoniam ad quædam fortaſſis non eſt cogi, ſed magis mori patientem duriſſima, vt patet 3. Ethicor. Tunc dicetur, quod iſta numeratio non erat ſimpliciter mala, eo quòd in aliquo caſu poterat eſſe bona, cùm Deus permiſerit populum numerari, dum tamen quilibet ſolueret dimidium ſiclum. Exod. 30. erat ergo dubium, an malum eſſet, quod iubebat Dauid, & potius videbatur malum quàm bonum, eo quòd actus erat prohibitus, & Dauid nõ oſtendebat aliquam cauſam, quare hoc vellet, ideo Ioab putabat eſſe peccatum, vnde dixit 1. Paralip. 21. quare hoc quærit Dominus meus, quod in peccatum reputetur Iſraeli .i. reputabitur. Dicendum ergo quòd ſi Ioab prorſus credebat iſtud eſſe peccatum, & quòd Dauid nullã cauſam habebat tacitam, vel expreſſam, peccabat obediendo mandato regis, ſi autem credebat ſaltem leuiter, quod Dauid haberet aliquam cauſam rationabilem, licèt illam nõ exprimeret, erat ſibi dubium an bonum, vel malum ageret, ideo non peccabat obediendo mandato. *Obtinuit autem ſermo regis verba Ioab, & principum exercitus.* Id eſt, prævaluit ſermo Dauid ſuper ſermonem Ioab & principum quaſi dicat, licèt illi repugnarent, regis mandatũ ſemper valuit, & hoc propter duo. Primò quia rex erat, & ob hoc erat maioris auctoritatis quàm cæteri. Secundò quia Deus permittebat eum incitari à diabolo, vt puniretur Iſrael. Dicitur autem de Ioab, & principibus exercitus: quia iſtud iuſſum fuit ſimul Ioab, & alijs principibus, & omnibus malũ viſum eſt, ideo omnes repugnauerunt, ſed prævaluit ſermo regis. *Egreſſusq; eſt Ioab.* Hic ponitur ſecundum, ſcilicet, iuſſionis executio, quia Ioab, & alij principes executi ſunt mandatum regis, licèt eis iniuſtum videretur, & dicitur. *Egreſſusq; eſt Ioab, & principes militum à facie regis.* Id eſt, egreſſi ſunt de Ieruſalem de palatio regis volentes exequi quod rex iuſſerat. *Vt numerarent populum Iſrael.* Id eſt, omnes 12. tribus: aliquando enim nomine Iſrael intelligitur Iuda, & compræhenduntur 12. tribus ſicut hic, aliquando autem non compræhenditur Iuda, eo quod exprimitur, ſicut ſupra dicitur, vade numera Iſrael, & Iudam, & tunc intelligunt vndecim tribus nomine Iſrael.

Quando obediendũ eſt Domino, & quãdo nõ.

Quare alij principes præter Ioab nominantur.

QVÆST. XII.

QVÆRETVR, quomodo nominãtur principes exercitus alij præter Ioab. Aliquis dicet, quod poſtquam Ioab occidit Amaſam noluit Dauid reſtituere ei principatum exercitus integrum, ſed reſtituit partem, ideo cum eo erant alij principes. Sed dicendum, quod nõ ſtat, quia Ioab nominatur hic abſolutè princeps exercitus, ſicut ſolebat ſemper nominari antequam occideret Amaſam: nam dicitur ſupra, dixit rex ad Ioab principem exercitus ſui. Sed dicendum, quod Ioab erat nunc princeps, ſicut olim fuerat, & tamen ſub eo erant alij principes ſpeciales, fortè centuriones, vel tribuni, ſic enim Banaias erat princeps ſuper Cerethi, & Phelethi, quãquã eſſet Ioab princeps militiæ ſupra 8. & 21. ſic etiam erant multi alij principes, ſecundùm ſubordinationem, quæ declarata eſt ſupra 18. ſic erant iſti, qui nunc iuerunt cũ Ioab, ſcilicet, principes ſpeciales aliquarum partium exercitus. *Cumq; pertranſiſſent Iordanem, venerunt ad Aroer.* Hic ponitur principium computationis, ſcilicet, quod inceperunt à parte Orientali terræ Iſrael, & ad hoc recedentes de Ieruſalem tranſierunt Iordanem, quia Iordanis eſt magis Orientalis, quàm Ieruſalem, & per illũ venire debebant ad terrã maxime Orientalem Iſrael, ſcilicet, ad ciuitatem Aroer: nam Aroer eſt maximè Orientalis in terra Iſrael, nam iſta eſt apud torrentem Arnon, per quẽ introierunt Iſraelitæ in terram duorum regum Amorrhæorum. Vnde quãdo ponitur ſimpliciter principium terræ Iſrael, ponitur Aroer, & quando nominatur tota terra duarũ tribuum, & dimidiæ, quę erat terra duorum regum Amorrhæorum, incipit nominatio ab Aroer vſque Iaboth, vt patet Deut. 2. eſt autem Aroer prima ciuitas ſortis Rubem. Ioſue 13. *Ad dexterã vrbis, quæ eſt in valle Gad.* id eſt, ciuitas Aroer eſt ad dexteram partem cuiuſdã vrbis Gad, quæ eſt in valle, & eſt ſenſus, quod ſors tribus Gad, & Rubem incipiunt ſimul in parte Orientali, & ciuitas Aroer, quæ eſt de tribu Ruben habet ad ſiniſtram ſuam quandam ciuitatem tribus Gad, quæ eſt in valle iuxta ipſam Aroer, & eſt iſta vallis, per quam tranſit fluuius Arnon, & ſic Aroer eſt ad dexteram illius vrbis. In Hebræo habetur. *Quæ eſt in medio torrentis Gad.* id eſt, ciuitas Aroer eſt in medio torrentis, id eſt, in medio fluuij, ſcilicet, Arnon, eo quod illa ciuitas eſt tanquam inſula, & circundatur à fluuio Arnon diuiſo in duas partes, vocatur autem ille torrens Gad, quia magis pertinet ad ſortem Gad quàm Ruben. *Et per Iazer tranſierunt in Galaad,* id eſt, incipientes in vrbe Aroer venerunt ad vrbem Iazer, & inde tranſierunt in terrã Galaad. Eſt enim Iazer, quædã ciuitas, ad quã iuerunt Iſraelitę ad explorandũ in terrã regis Og, & poſtea pugnauerunt cum eo, vt patet Num. 21. & Deut. 2. Eſt autem Galaad quædã terra circumiacens cuidam monti nomine Galaad, quæ eſt ad Orientem Iordanis: iſte enim mons ſic fuit nominatus à Iacob, & Laban ſocero ſuo, eo quod ibi inierunt fœdus. Gen. 31. In circuitu autem huius montis ſunt multæ vrbes, quæ vocantur terra Galaad, & ceciderunt partim in ſorte Ruben, & partim in ſorte Gad, vt patet Deut. 3. & Ioſue 13. & ad iſtum montem venerunt principes, vt numerarent terram. *Et terram inferiorem Hodſi.* Scilicet, poſt Galaad venerunt in terram Hodſi, quæ eſt inferior, ſcilicet, magis occidentalis quam terra Galaad. aliqui interpretantur terrã Hodſi, id eſt, nouorum habitatorum, ſic vult Nicolaus. Et dicit quod erat quædam terra, quæ nouiter habitari inceperat cùm prius eſſet deſertum, & illam etiam cõputauerunt. *Et venerunt in Dan ſilueſtria.* id eſt, de terra Hodſi venerunt in ſilueſtria terræ Dan, ſcilicet, Dan eſt quædam ciuitas maximè ſeptentrionalis in terra Iſrael, vt ſupra declaratum eſt, & ibi eſt terra malè habitata, ideo vocatur ſilueſtris, ſed etiam per illam tranſiuit Ioab ad numerandum populum. In Hebræo non habetur ſilueſtria: ſed ponitur quoddam nomen proprium, ſcilicet, Iaan: & dicitur, quod trãſierunt per Iaan Dan, id eſt, per locum Iaan terræ Dan. Videtur autem fuiſſe erro literæ noſtræ in tranſlatione, quia ad hoc quod transferret

Principium cõputationis.

A

siluestria deberet in Hebræo haberi Iaarim: quod significat siluestria, & potuit faciliter decipi accipiendo Iaarim pro Iaan. Sed non credo Hieronymum fuisse deceptum his minimis, cùm ipse summo studio, & vigilantia non semel, sed sæpius attenderet ad libros Hebraicos, vt examinatissimam faceret istam translationem: & specialiter in istis libris regum, quos diligentius correxit quàm alios, vt ipse dicit in prologo Galeato, qui præponitur his libris, scilicet. Lege ergo primum Samuel, & Melachim meum, meum, inquam, meum: quidquid enim crebrius vertendo, & emẽdando sollicitius, & didiscimus, & tenemus, nostrum est. Nõ ergo erraret in his minimis, sed credo, quòd ipse cùm sciret totã terram Chanaan, & eam pedibus suis ambulasset, vt certificaretur de locis eius, vt ipse testatur in quodam prologo super Paralip. qui incipit: Eusebius, vidit terram Dan in circuitu esse siluestrem, ideo dixit per siluestria Dan, non curando, quòd haberetur in Hebræo Iaan, quod nõ significat silua, sed est nomen proprium. Et iste locus fortè est in siluestribus Dan.

Computatio quare incepta est in Aroer, & Gad.

QVÆST. XIII.

QVÆRETVR, quare Ioab, & alij principes inceperunt computationẽ istam in ciuitate Aroer, & in terra Gad. Respondet Rab. Sal. quod cœpit in sorte Gad, eo quod ibi erant viri fortes, & isti fortè resisterent, & pugnarent contra Dauid, ne numeraret illos si haberent deliberationem super hoc, ideo voluit numerare à principio. Sed ista positio friuola

B

est: nam nullũ præiudicium parabatur populo, quod Dauid numeraret eos: nisi fortè inquãtum per istam numerationem putabãt, quòd Deus irasceretur, & puniret eos: sed tunc quocunque tempore Dauid vellet eos numerare repugnarent ipsi, & totus Israël si haberent animum repugnandi, sed noluerunt. Sed dicendum est, quòd incepta est numeratio in parte ista, eo quod Ioab voluit ordinatim numerare totã terram, & ad hoc voluit incipere in extremitate maximè distanti terræ Israël: nihil autem est magis distans, & elongatum in terra Israël quàm pars Orientalis, in qua est ciuitas Aroer, quæ peruenit circa mare rubrum: ideo inceperunt ibi, vt sic continuo conuenirent appropinquando ad Ierusalem, quæ est circa Occidentem terræ Chanaan. Sciendum autẽ quod in tota ista litera nõ tanguntur nisi loca, quæ erant in extremitatibus terræ Israël. Quod patet, quia Aroer, quæ ponitur in principio est extremitas Orientalis, terra Hodsi, & Dan cũ siluestribus suis est extremitas septentrionalis. Deinde ponitur extremitas Occidentalis, cùm dicitur, quòd transierunt iuxta Sidonem, & mænia Tyri, & tamen istæ vrbes sunt in Occidente terræ Israël vt infra dicetur, & deinde venerunt in Bersabee, quæ est in extremitate meridiana Israel, vt dicitur in litera, & sic finita est tota computatio. Intelligendum tamen quod nõ solùm fuit facta numeratio per ista loca, sed etiam per omnia loca intermedia terræ Chanaan, quia alioquin non computaretur totus Israel, sed ponuntur ista loca omnium extremitatum, vt per ea intelligatur quidquid in medio eorum compræhenditur: sic enim dicitur de exploratoribus, quòd circuierunt terram. *Circumeuntesq́, iuxta Sidonem*, id est, de terra Dan venerunt in circuitu per latus septentrionale terræ quousque venirent in Sidonem, quæ est in Occidentali parte terræ Israel, est enim Sidon ciuitas Phœnicæ prouinciæ, & est ciuitas antiquissima, de qua, & de Tyro fuit Dido Regina, quæ Carthaginẽ in Africa condidit, & est Sidon in parte Occidentali terræ Israel prope mare, vnde Christus prædicauit apud hanc ciuitatem, vt patet Matth. 15. est enim ista ciuitas in sorte Aser, vt patet Iosue. 19. *Transierunt prope mœnia Tyri.* Ista est ciuitas famosissima in littore maris, quæ olim fuit maximarũ negociationum inter omnes ciuitates, de qua multa dicuntur Ezechielis 27. & 28. sed postea deleta est, & iterum ædificata. In hac ciuitate inuentæ sunt literæ quædam regionis illius, & fuit ciuitas famosissima, & florentissima in regibus. Est enim in extremitate Occidentali terræ Israel, scilicet, in littore maris. Ipsum tamen mare Mediterraneum est extremitas Occidentalis terræ illius, vt patet Num. 34. Est autem ciuitas ista in sorte Aser, vt patet Iosue 19. *Et omnem terram Heuæi, & Chananei.* Ista terra est duorum populorum, qui relicti fuerant de populis alienigenorum, scilicet, quędam pars Heuæorum, & alia pars Chananæorum, & per terram istorum populorum circuiuit Ioab cum alijs militibus. Sunt autẽ istæ duæ terræ prope mare ad Occidentalem partẽ terræ Israel: nam Numeri 13. dicitur Chananæus verò moratur iuxta mare, & circa fluenta Iordanis, & sic cùm transierunt Sidonem, & Tyrum perambulauerunt terrã Chananæi, & Heuæi. *Venerunq́, ad Meridiem Iuda in Bersabee.* Scilicet, post terram Chananæi, & Heuæi: finito latere Occidentali terræ Israel inceperunt ascendere per latus Meridianum versus Orientem, & tunc venerunt in Bersabee, & dicitur, quòd venerunt ad Meridiem Iuda, id est, ad partẽ Meridianam sortis Iuda. Est enim sors Iuda magis meridiana, quàm omnes sortes Israelitarum, vnde vltra ipsam procedendo versus Meridiem non est aliqua terra Israel, vt colligitur Iosue 15. & tamẽ Bersabee dicitur esse ad Meridiem Iudæ, scilicet, quia est in extremitate meridiana illius sortis, eo quod non videtur esse aliquis locus magis meridianus in terra Israel, quàm Bersabee, nec magis septentrionalis, quàm Dan: vt supra dictum est. *Et lustrata vniuersa terra*, id est, circundata. Accipitur autem lustrare non solùm prout dicit circuire, quia tunc solùm considerassent terram, quæ erat in extremitatibus Israel, & hoc ad nihil proficiebat, sed dicitur lustrare, id est, perambulare, scilicet, quia Ioab, & socij sui perambulauerunt totam terram Israel: tam per medium, quam per extremitates. *Affuerunt post nouem menses, & 20. dies in Ierusalem.* Hoc tempore manserunt computando totã terram, eo quod populus erat multus nimis secundùm quod infra describitur. *Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi.* Scilicet, omnes numeratos redegerat Ioab in scriptis faciendo specialem matriculam de quolibet loco, & per illam poterat rex scire multitudinem numeratorum. *Et inuenta sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium.* Fuit enim per se computatus Israel, & per se Iuda, & de Israel, id est, de 11. tribubus inuenta sunt octingenta millia virorum fortium. Sciendum autem quod hic computantur omnes à 20. annis supra quantumcunque essent senes. Si autem obijciatur, quòd illi non deberent vocari viri fortes propter defectũ ætatis, respondetur est in octaua quæstione huius cap. *Et de Iuda quingenta millia pugnatorum*, id est, de tribu Iuda fuerunt quingenta millia pugnatorum vocando pugnatores omnes, qui sunt à 20. anno, & vltra ad quamcunque ætatem peruenerint. In quibusdam Biblijs nostris habetur de Iuda: quinquaginta millia pugnatorum, sed litera est corrupta: nam in Hebræo habentur quingenta millia. Potuit tamen faciliter corrumpi litera apud nos propter similitudinẽ huius nominis quingenta ad quinquaginta, potuit etiam fieri hoc ex industria à quibusdã, qui sibi sapientes viderentur considerantes summam Israel, scilicet, octingenta millia, & erant 11. tribus. Visum est eis inconueniens, quod vna tribus haberet quingenta millia, & sic æquaretur octo, vel nouem tribubus, ideo posuerunt quinquaginta, quod visum est eis satis conuenire huic numerationi. Sed falsum est: nã ex opinione erronea procedunt nescientes veritatem literæ.

D

Vnde prouenit diuersitas numerationis hic, & primo Paralipom.

C

QVÆST. XIV.

QVÆRETVR, circa hoc, quomodo potest stare ista computatio, quæ habetur hic quantum ad Israel, quia primo Paralip. 21. dicitur, quòd erant valde plures, scilicet, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium. Quidam respondent ad tollendum istam diuersitatem, quod non fuit computata tribus Leui nec tribus Beniamin: vt patet primo Paralip. 21. & istæ duæ tribus continerent trecenta millia, & sic numerus octingentorũ millium perueniret ad mille millia, & centum millia. Aliter etiam dicunt, quòd Ioab faciebat hoc inuitus, vt patet supra in litera, ideo expressit minorem summam ipsi Dauid, quæ habetur hic, & vera summa habetur primo Paralip. 21. Istæ duæ solutiones sunt Nicolai, sed non stant. De prima enim patet, quia ipse vult, quòd in ista summa, quæ habetur hic, non computetur Leui, & Beniamin, quæ continerent trecenta millia, & quod computentur ista trecenta millia in illa summa, quæ habetur primo Paralip. 21. sed hoc falsum est, quia necesse est, quòd etiam præter Beniamin, & Leui sint mille millia, & centum millia, vt patet alle. cap. cùm dicitur, deditque Dauid numerum eorum, quos circuierat, & inuentus est omnis

Respõsio Nicolai.

E

F

Israel

A

Iſrael numerus mille millia, & centum millia virorum: nam ſequitur, vti Leui, & Beniamin non numerauit, eo quod inuitus exequeretur imperium regis, & ſic videtur quod adhuc vltra mille millia, & centum millia erant plures de Iſrael, ſed non computauit Ioab, Beniamin, & Leui, quia fortè cum iſtis perueniret Iſrael ad mille millia, & quadringenta millia. Secunda ſolutio eius non ſtat, ſcilicet, quod faciebat Ioab inuitus: ideo expreſſerit hic minorem ſummam, & ibi fuit maior expreſſa, quæ vera erat. Nam iam probatum eſt, quod etiam illa, quæ habetur primo Paralip. 21. non fuerit ſumma totalis, ſed ſolùm non computato Beniamin, & Leuit. Aliter reſpondet Rab. Sal. ſcilicet, quod computauit Ioab Iſraëlitas, qui nõ erant certi, & alios, qui iam redacti erant in ſummã non computauit. Pro quo ſciendum, quod diſpoſuerat Dauid ſic totum Iſraël, quod per 12. menſes anni miniſtraretur ſibi à 12. tribubus, & in quolibet menſe miniſtraret vna tribus, ſcilicet, vnus princeps vnius tribus, & cum illo. 24. millia virorum illius tribus, & iſti ſimul perueniebant ad complendũ numerum, ſcilicet, quia duodecies. 24. millia efficiunt ducẽta octoginta octo millia: & dicunt, quod præpoſiti iſtorũ erant duodecim millia, ſcilicet, de qualibet tribu mille prępoſiti, & hoc modo peruenirent ad trecenta millia, quæ deficiunt hic. Aliter etiam dicit hoc fieri potuiſſe, ſcilicet, quia fecit Ioab duas copias computatorum, vnam maiorem aliam minorem, vt oſtenderet regi minorem illarum ne ſuperbiret, ſubticendo aliam. Si tamen iraſceretur propter paucitatem, oſtenderet ei aliam maiorem, ſcilicet, quæ habetur primo Paaralip. 21. & quia Dauid non iratus eſt, oſtendit ei minorem, ſcilicet, quæ habetur hic. Sed dicendum quod hoc nõ ſtat: nam prima poſitio eſt falſa, quia vult Rab. Sal. quod iſta ſumma, quæ habetur hic, perueniat ad eam, quę habetur primo Paralip. 21. ſcilicet, ſcribãtur in ſumma iſta illi, qui erant officiales regis, ſcilicet, trecenta millia, vt ſupra computatum eſt: ſed hoc procederet ſi computatus fuiſſet Beniamin, & tamen non fuit iſta tribus computata in iſta ſumma, nec in illa, quæ habetur primo Paralip. 21. vt ſupra declaratum eſt, ideo nõ poteſt reduci iſta ſumma ad illam per ſuppletionem officialium, quia tunc oportebat, quod tã in iſta quã in illa computatus eſſet Beniamin. Item dato quod diceremus, vt alij volunt, ſcilicet, quod hic nõ fuit computatus Beniamin: & tamen fuit computatus primo Paralip. 21. non ſtat, quia tunc non ſolùm deberet ſubtrahi de iſta ſumma copia officialium, ſed etiam ſumma totius tribus Beniamin. Secunda ſolutio non ſtat, ſcilicet, quod faceret duas copias Ioab: maiorem, & minorem, quia ſi vnam ſemel oſtendiſſet regi, non auderet poſtea maiorem oſtendere, eo quod rex iraſceretur nimis ei, putans quod voluiſſet fallere eum, & ſic ſuperfluum eſſet fieri illas. Item non ſtat, quia qui hoc tenent volunt, quod maior ſumma illarũ eſſet vera, & plena, ſcilicet, illa, quę habetur primo Paralip. 21. & quę habetur hic eſſet diminuta, ſed falſum eſt, quia ſumma Paralip. non eſt completa; cùm etiam ibi nõ fuerint Leui, & Beniamin computati. Dicendum ergo ſecundùm veritatem, quod nulla iſtarum ſummarum eſt plena, ſcilicet, nec iſta, nec illa, quæ quæ habetur in Paralip. & hoc eſt, quia Ioab non computauit totum Iſrael, ſcilicet, omiſit tribum Beniamin. & Leuit. Iſtud autem fuit propter duo, primò quia Ioab faciebat iſtud inuitus, & noluiſſet aliquem computare, ideo nec voluit computare omnes tribus. Sic patet primo Paralip. 21. ſcilicet: Nam & Leui, & Beniamin non numerauit, eo quod inuitus exequeretur regis imperium. Secundum fuit, quia dato quod propoſuiſſet Ioab computare torum Iſraël, tamen prius quã finiret computationem, ſcilicet, nondum incepta tribu Beniamin, nec Leui, incepit plaga à Domino propter computationem iſtam, ideo ceſſauit Ioab à cõputatione, & ceſſauiſſet in quocunque tempore ſi fuiſſet prius incepta plaga. Sic patet primo Paralip. 27. ſcilicet, Ioab autem filius Saruiæ cœperat numerare, nec compleuit, quia ſuper hoc ira irruerat in Iſraël. Et intelligitur, quod non compleuit, ſcilicet, quia nõ computauit Beniamin, & Leui: vt dicitur primo Paralip. 21. & ſic neutra iſtarum ſummarum eſt perfecta, eſt tamen maior illa, quę habetur in Paralip. Cauſa huius eſt, quia Ioab quãdo vidit, quod plaga egreſſa erat à Domino, multos computauerat, qui nondum ſcripti erant in lib. copiarum principalium, & iſti erant trecenta millia virorum, ideo tulit ad regem illos, quos iam redegerat in librum copiarũ principalium, nõ curando redigere alia trecenta millia, eo quod iam videbat Deum iraſci ſuper hoc. Hoc patet 1. Paralip. 27. cùm dicitur, Ioab autem cœperat computare, nec compleuit, quia ſuper hoc ira irruerat in Iſrael, & idcirco numerus eorum, qui recenſiti fuerant, nõ eſt relatus in Faſtos regis Dauid. vocantur autem Faſti, ſiue libri Faſtorum libri copiarum, in quibus ſcribebantur nomina. Et ſic non fuerunt omnes ſcripti, qui numerati fuerunt. Vnde quædã trib⁹ nec fuerunt numeratæ, nec ſcriptæ, ſcilicet, Leui, & Beniamin, vt patet 1. Paralip. 21. ſcilicet, nam Leui, & Beniamin non numerauit, & conſequenter non potuit ſcribere eos ſi nõ numerauit. Aliæ tribus fuerunt, quæ numeratæ ſunt, ſed non fuerunt ſcriptæ. Et ſic dicitur 1. Paralip. 27. idcirco numerus eorum, qui fuerant recenſiti, nõ eſt relatus in Faſtos regis. Cõſiderandum autem, quod iſtud factũ fuit ſic, ſcilicet, quod Ioab nõ diſcurrebat per ſingula loca Iſrael tam magna quam parua computando omnes, quia tunc non finiuiſſet in tam breui tempore, ſcilicet, in nouem menſibus: immo nec in tribus annis, cùm regnũ eſſet valde magnum, ſed habebat Ioab ſecũ alios adiutores, vt patet ſupra in litera, quia dicitur, quod egreſſus eſt Ioab & principes militiæ à facie regis, vt numerarent populum. Mittebat ergo Ioab iſtos principes per ſingula loca, & habebãt illi libros ſuos particulares, in quibus deſcribebant nomina, & ſummã computatorum, & erant iſti multi libri, cum eſſent multi principes numerantes. Ioab autem habebat librum principalem, qui vocabatur Faſtus regis, & in illum redigebantur nomina, & ſumma computatorũ ſecundũ ordinẽ prouinciarum, & locorũ tranſcribendo de alijs libris particularibus, vt poſtea oſtenderetur regi ſolùm iſte liber magnus Faſtorum. Deinde cum iam cõputaſſet Ioab, & principes totũ Iſrael præter Beniamin, & Leui, audiuit plagã exiuiſſe à Domino propter hoc, & noluit cõputare iſtas duas tribus, ſed adhuc de alijs tribubus cõputatis ſupererant trecenta millia, quæ ſcripta fuerant in libris particularibus principum, & nondũ redacta in Faſtos regis, id eſt, in librum principalem Ioab, & noluit Ioab redigere illa in lib. ſuo, quia ſicut putauit peccatũ eſſe ſi vltra procederet in computatione, ita putauit ſi ageret aliquid pertinens ad illam: pertinebat autem ad illã redigere libros particulares, ideo noluit redigere: quod clare patet in litera allegata, ſcilicet, ira Dei irruerat in Iſrael, & idcirco numerus eorum, qui recenſiti fuerant, non eſt relatus in Faſtos regis: & ob hoc Ioab veniens ilico in Ieruſalem oſtendit regi ſolùm ſummam illam, quæ erat in Faſtis principalibus, & ibi ſolùm reperta ſunt octingenta millia, quia trecenta millia deficiebant, quæ computata erant in libris particularibus, & non fuerant redacta in Faſtos: ſed poſtea ille, qui ſcripſit Paralip. non ſolùm poſuit ſummam, quæ erat in Faſtis, ſed etiam totum quod erat libris particularibus, quia illi libri manebant, licèt non fuerint oſtenſi regi, ſed ſolùm liber principalis Faſtorum. Sed obiicietur contra hoc, quia primo Paralip. 21. dicitur, deditque Dauid numerum eorum, quos circuierat, & inuentus eſt omnis Iſrael numerus mille millia, & centum millia, ergo totus iſte numerus datus eſt Dauid. Reſpondendum quod illa litera debet legi per interciſionẽ ſententiæ, ſcilicet, dedit Dauid numerũ eorum, quos circuierat, id eſt, numerum illorum, quos rede gerãt in Faſtos, nõ tamen omnes redegerat, vt ſupra declaratũ eſt. Et inuentus eſt omnis numerus Iſrael mille millia. hoc referendũ eſt ad aliud tempus, ſcilicet, tunc nõ inuentum eſt tantũ eſſe numerũ ex Faſtis regis, & tamen poſtea computãdo ex libris particularibus, qui non fuerant oſtenſi regi, inuentus eſt iſte numerus, alioquin autẽ impoſſibile eſt manere ſine contradictione, & cõcordare inter ſe, quæ habentur hic, & primo Paral. 21. & 27.

Rab. Sal. opinio.

B

C

D

E

F

Quanta fuerit ſumma virorum tribus Iudæ.

QVÆST. XV.

QVÆRETVR vlterius circa ſummam tribus Iudæ, quæ variè habetur hic, & 1. Paralip. 21. nã hic ponuntur quingenta millia, ibi autem ponuntur trecenta ſeptuaginta millia ſolùm. Et ſi fortè poneretur hic minor ſumma quàm ibi, poſſet ſolui ſicut dictum eſt, ſcilicet, quod quædam pars virorum Iudæ redacta eſſet in Faſtos regis, & alia non, licèt tota tribus Iudæ recenſita fuiſſet, ſed è contrario ponitur, quia hic habetur maior ſumma. Ideo Rab. Dauid Kimhi, & alij Hebræi dicunt, quod id, quod ſuperabundat hic ad ſummã illam, peſte conſumptum eſt. Sed iſtud non ſtat, quia in peſte, quæ accidit propter iſtam computationem, ſolum perierunt. 70. millia

Rab. Dauid impugnatur.

A virorum, vt patet infra. Dato ergo quod omnes fuiſſent de tribu Iuda, quod non eſt veriſimile, immo eſt contra literam, quia dicitur infra quod mortui ſunt ex populo à Dan vſque Berſabee 70. millia virorum, non defeciſſent tot. Item non ſtat, quia non poteſt dici, quod aliqui de morientibus in peſte diminuantur in illa ſumma, quia 1. Paralip. 21. dicitur quod inuentus eſt omnis Iſrael mille millia, & centum millia: De Iuda autem trecenta ſeptuaginta millia bellatorum, & ſic refertur ad tempus illud, quo inuentus eſt iſte numerus, ſcil. in computatione Iſraelitarum, ergo non detrahuntur inde, qui peſte perierunt. Item quia eodē modo detraherētur de ſumma aliarum tribuum morientes in peſte, ſed nemo iſtud allegat in excuſationem. Dicendum igitur, quod ſcriptura poſuit hic, & ibi diuerſum numerum, quia fortè hic computantur oēs viri bellatores de tribu Iuda, & 1. Paralip. 21. computantur ſolùm illi, qui erant præter officiales, & ſcriptos in matricula regis. Pro quo ſciendum, quòd Dauid habebat ſemper ſecum multos viros vbicunque eſſet, quia interdū inſurgebant contra eum bella repentina, ſicut factū fuit tempore Abſalonis, & iſti oēs ferè erant de tribu Iuda, quia erat rex de illa tribu. Sic enim Isboſeth habebat omnes de tribu Beniamin tanquā cuſtodes corporis ſui, vt ait Ioſephus, 7. Antiquitatum, & hoc quia erat de illa tribu, præter hoc autē habebat Dauid multos aſcriptos militiæ de qualibet tribu, & maximè de tribu Iuda, eo quod erant viri bellatores, & confidebāt in illis, quam quā

B iſti nō ſemper manerent cum eo, ſed veniebant ad vocationē eius, cum ipſe iuberet, & recipiebant ſtipendia ab illo, & oēs iſti perueniebant ad centum triginta millia, ideo cum eſſent iam ſcripti in matricula regis, non fuerunt deſcripti in Paral. & ſic peruenerunt ad trecenta ſeptuaginta millia: hic autē deſcripta fuit tota ſumma tā officialium, quā non officialium, & ſic peruenit ad quingenta millia. Aliter poteſt dici, quod variatur ſumma, quia hic deſcripti fuerunt omnes viri, qui erant à 20. annis & ſupra, ſiue eſſent boni bellatores, ſiue non: & in Paralip. ponuntur ſolùm illi, qui erant electi bellatores, & ſic fuit ſumma minus, ſimilis modus reperitur aliquando in ſcriptura. Nam ea, quæ electa ſunt ponuntur, & non curatur de non electis, ſic enim Iudicum. 4. dicitur quod Iabin rex Aſor habebat nongentos currus, & tamen Ioſephus. 5. Antiquitatū dicit, quod habebat tria millia curruum, eo quod ſcriptura loquitur de electis. Ioſephus autem de omnibus. Sic etiam Exod. 14. dicitur quod Pharao tulit ſexcentos currus electos, & quidquid curruum in Ægypto fuit, & ſic nominantur ibi currus electi in numero certo, currus autē non electi non ponuntur ſub numero, ita ſcriptura Paralip. noluit ponere bellatores Iuda non electos, & hic ponuntur omnes tam electi quam communes.

An in tribu Iuda potuit eſſe tanta multitudo virorum, quòd excederet multas alias tribus. QVAEST. XVI.

C *Reſpō. ſeo Nic. tollitur.*

QVÆRETVR vlterius, quomodo tanta multitudo potuit eſſe in Iuda, ſcilicet, quingenta millia virorum, & quod in omnibus alijs vndecim tribubus eſſent ſolùm octingenta millia, & ſic in Iuda eſſent tot viri ſicut in ſeptem, vel octo tribubus. Reſpondet Nicol. quòd tribus Iuda erat bellicoſior, ideo habebat plures bellatores quàm multæ de alijs tribubus ſimul ſumptæ. Vel aliter dicit quòd bellatores de alijs nationibus cōiuncti Dauid computantur in ſorte Iudæ, eo quod Dauid erat de tribu Iudæ. Sic enim fuit de Ethai, qui habuit ſecum ſexcentos viros Gethæos, vt patet ſupra 15. & ſic ad tantum numerum aſcenderunt. Sed non ſtant iſtæ rationes. De prima patet, quia iſta ratio procederet ſi fortè computarētur ſolùm illi, qui erant aſſignati ad militiam, quia tunc illa tribus, quæ eſſet bellicoſior haberet plures computatos, tamen hic Dauid voluit computare totū populum, ideo non aſpiciebatur quæ tribus haberet plures aſcriptos militiæ, vel pauciores, ſed in qua tribu eſſent plures viri à 20. annis, & ſupra. Nam ab iſto tempore fecerat Dauid, quòd computarentur omnes, vt patet primo Paralip. 27. ſcil. Noluit autē Dauid numerare eos à 20. annis inferius, quia dixit Dominus vt multiplicaret Iſrael ſicut ſtellas cœli: & ſic computauit oēs à 20. annis, & ſupra. Item non ſtat ſecunda ratio, ſcilicet, quòd propter eos, qui applicabantur Dauid de alienigenis excederet tantum tribus Iuda, quia non conſtat an alienigenæ computarentur cum Iſraelitis, eo quod Dauid iuſſit ſolùm numerari Iſrael, & Iudam, vt patet ſupra in litera, ſed nomine iſtorū non intelliguntur alienigenæ. Item dato, quòd computarentur alienigenæ cum iſtis, pauci erant alienigenæ manentes cū Dauid, vnde nō facerent notabilem quantitatem in tribu Iuda. Item quod dicitur de Ethai, quòd ille habebat ſexcentos viros Gethæos, falſum eſt ſicut declaratum eſt eodē cap. Dicendum igitur, quòd tribus Iuda excedebat tribus alias, ſed nō in tanta quātitate ſicut hic apparet, nam 1. Paral. 21. dicitur, quòd in Iſrael erant mille millia, & centum millia, & inſuper tribus Beniamin, & Leui nō fuerunt computatæ, vt patet ibi, in quibus fortè eſſent ducenta, vel trecenta millia, & ſic accederet totus Iſrael ad mille millia & quadringenta millia, vnde haberet tribus Iuda tātum ſicut tres, vel quatuor tribus de Iſrael. ſcil. quòd inter Iſraelitas eſſent tribus minoris numeri. Hoc autem non eſt mirandum, quia ſemper tribus Iuda fuit maior quacunque alia tribu à principio, & interdū erat maior duabus, vel tribus tribubus. Quod patet ex duabus computationib⁹ factis in deſerto exeuntib⁹ Iſraelitis de Ægypto, nam in prima computatione tribus Iuda habuit 74. millia. In alijs autem tribubus erant pauciores viri, quia in quibuſdam. 30. millia, in alijs. 35. & 40. & ſic ſecundùm varios modos, vt patet Num. 1. Sic etiam fuit in alia computatione, quæ facta eſt anno. 40. ab exitu de Ægypto, in qua tribus Iuda exceſſit alias. De hoc Num. 26. Nec erat nunc mirum quod excederet quamcunque tribum, & quod haberet tantū ſicut tertia pars omnium tribuum Iſrael: nam in prima, & ſecunda numeratione in deſerto fuit tribus Iuda quaſi pars quinta omnium tribuum Iſrael, poſtea autem multiplicata eſt iſta tribus plus quam aliæ, & peruenit ad hoc, quòd haberet tātum ſicut tertia pars omnium tribuum. Patet, quia dicebatur, quod in computatione prima, & ſecunda deſerti peruenerunt Iſraelitæ ad 600. millia, & parum plus. Num. 1. & 26. & tribus Iuda fuit tunc, 74. millium, quibus detractis de totali ſumma, manebit ſumma totius Iſrael, ſcilicet, vndecim tribuum, quingenta viginti ſex millia, & horum erit tribus Iuda quinta, vel ſexta pars, poſtea autem quia multum creuit facta eſt tertia pars totius Iſrael.

D

E

Percuſſit autem. Hic ponitur tertium huius cap. ſcilicet, facti punitio. Et diuiditur in tres partes, quia primò ponitur determinatio pœnæ, ſecūdò executio iuſtitiæ, ibi. *Immiſit Dominus.* Tertiò placatio offenſæ, ibi. *Venit Gad.* Circa primum dicitur. *Percuſſit autem cor Dauid eum poſtquam numeratus eſt populus.* Id eſt, conſcientia Dauid, quę vocatur cor, remordit eum poſtquam populus numeratus eſt. Simile habetur præceden. lib. cap. 24. ſcil. poſt hæc percuſſit cor ſuum Dauid, eo quod abſcidiſſet oram clamidis Saul, id eſt, remordit eum conſcientia quaſi peccaſſet abſcindendo oram veſtimenti. Et dicitur, poſtquā numeratus eſt populus, quia prius non doluit Dauid de peccato, immo dato quod Ioab, & alij principes ſuaſiſſent ei, ne faceret, noluit aſſentire, vt patet hic, & 1. Paralip. 21. *Et dixit ad Dominum, peccaui valde in hoc facto.* Id eſt, computando populum, ex hoc apparet, quòd Deus elegerat Dauid, & non poterat perire, quia quamquam peccaſſet immediatè dolebat valde, Deo incitante eum ad dolendum, vt per hoc ſatisfieret ſibi. Sic enim cùm peccaſſet in facto Bethſabee, & Vriæ, & nūciaſſet ei hoc Nathan Propheta, dixit immediatè, peccaui: & tunc Propheta intulit, & Dominus tranſtulit à te peccatum. Sic etiam hic, cùm peccatum iſtud eſſet graue, Dauid doluit nimis confeſſus ſe peccaſſe, ideo non perijt.

Punitio propter numerationem populi. Cor Æ conſcientia.

F

In quo fuit peccatum numerationis populi. QVAEST. XVII.

QVÆRETVR, in quo fuit peccatum huius numerationis. Aliqui reſpondent q̄ hoc fuit, quia Iſraelitæ computati non ſoluerunt ſummā ſiclorum, ſic tenet Rab. & Nic. & Andr. nam ſtatutum erat Exod. 30. quod quando tolleretur ſumma Iſraelitarum, ſinguli darent precium pro animabus ſuis Domino, & nō eſſet in eis plaga diſperdens, alioquin videtur, quòd plaga eſt ſuper illos: hic autem non dederunt precium, ſcil. dimidium ſicli, ideo peſtis ſecuta eſt. Sed dicendum quod quamquam peccaret Dauid computando Iſraelitas ſine precio, tamen nō erat in hoc principaliter peccatum, quia tunc Ioab non reſtitiſſet Dauid ne computaret, dicens: quid Dominus meus quærit, quod in peccatum reputetur Iſraeli. Et iterum, nonne Domine mi rex omnes ſerui tui ſunt? 1. Paralip. 21. Si tamen Ioab putaſſet peccatum eſſe in non ſoluendo ſiclos, non dixiſſet, quod Dauid non computaret

Prima reſp. noſtra tium.

ſed

A

sed quod faceret, quòd quilibet soluereet dimidium siclum, ipse tamen non instituit in hoc, sed solùm, ne Dauid computaret Israelitas, dicens esse inutile, scilicet, nonne omnes serui tui sunt? ideo videtur, quod peccatū consistebat in alio principaliter, & non in non soluendo siclos, vnde quamquam Dauid computasset populum nunc, & daret siclos, peccaret, & sequeretur pestis, quia irrationabiliter agebat, scil. computando nullam habens causam. Dicendum ergo quod Dauid peccauit in duobus. Primò quia computauit Israel sine causa cùm sciret, quod poterat sequi periculum ex computatione. Etiam quia computabat ex superbia, scil. vt sciret quot erant subditi eius, sed quidquid fit ex superbia iniquum est. Secundò peccabat, quia cùm computaret, nō faciebat quod soluerent siclos. Et dicendū adhuc quod dato quod licitum esset computari Israel tam cum causa quā sine causa, dum tamen soluerentur sicli, adhuc peccaret Dauid computando Israelitas non habendo causam, quia cogeret quemlibet soluere dimidium siclum inutiliter, & si non solueret sequeretur pestis. Considerandum tamen quod Dauid poterat licitè computare Israelitas si habuisset aliquam causam, vtpotè quia vellet ire ad bellum, & vellet scire quot bellatores habebat: vel ex alijs causis similibus, vtpotè si vellet constituere tributum super totum Israel, & ad hoc faceret matriculam redigēdo omnes in numerum. Sic enim Romani subiecto sibi orbe toto tempore Octauiani, vt omnes homines profiterentur se subditos illis, faciebant omnes homines orbis describi, singulos

B

in ciuitatibus suis, & quod quilibet soluereet vnum denarium profitendo se subditum Romanis, vt patet Luc. 2. si autem similem causam habuisset Dauid, & vellet facere, quod totus Israel numeraretur, vt singuli profiterentur se subiectos, poterat iuste numerare omnes, & non fuisset secuta plaga. *Sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui.* Id est, vt tollas pœnam huius peccati à me ne moriar pro hoc. *Quia stultè egi nimis.* Id est, valde fui insipiens in peccando, ideo dignus eram morte, sed oro vt transferas illam à me. Hoc dixit Dauid eruditus verbo Nathan, nam supra 12. quando Dauid dixit pro facto Vriæ: peccaui, subdidit Nathan, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: nunc ergo orauit, vt Dominus transferret peccatum.

Quæ fuerit oratio Dauid pro ira Dei auertenda.

QVÆST. XVIII.

QVÆRETVR, quomodo Dauid dixit, precor vt transferas iniquitatem, id est, pœnam debitam, quia infra dixit contrarium, quando vidit Angelum percutientem, scilicet, vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Respondendum quod Dauid orabat hic vt transferretur iniquitas, nō quidem quod transferretur iniquitas eius ad aliquem alium, sed quod transferretur simpliciter, & non puniretur quisquā, & hoc ex benignitate magna Dei: postea autem vidit quod moriebatur totus populus subitò, & Dauid adhuc putabat maiora mala futura quàm accidissent, ideo

C

putans hoc iniustum quod ipse, qui peccauerat non puniretur, & totus populus, qui innocens erat periret, dixit ad Angelum: ego sum qui peccaui: ego sum qui iniquè egi, isti oues sunt, quid fecerunt? conuertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Et tunc verè eligebat Dauid mori ne totus populus moreretur, & si à principio putasset pœnam suam sic transferendam in alios, non orasset quod transferretur. Vel potest dici, quod Dauid dixit illud non desiderans, quòd ipse occideretur, sed quia ista sunt verba spiritus contribulati, vt Deus misereretur ei, sciens quod Deus nō despicit cor contritum & humiliatum, & sic factum est: nam mox vt dixit ista verba, iussit Deus cessare Angelum à percussione, vt patet 1. Paralip. 21. *Surrexit itaq; Dauid mane.* Istud intelligitur de die illa, in qua Propheta Gad venit ad Dauid, & illa die surrexerat mane, quia Dauid iam erat sibi conscius peccati, & affligebat seipsum, vt Deus remitteret ei culpam, vnde nō vacabat delitijs manens in thoro vsque ad magnam partem diei, sicut viris delitiosis solitum est: sed surrexit diluculo, vt inuocaret Dominum. *Et sermo Domini factus est ad Gad Prophetam, & videntem.* Id est, Deus dixit Prophetæ Gad vt iret ad Dauid, & proponeret ei ista, quæ sequuntur. Et vocatur hic Gad Propheta & videns: sed istud est dictū ex superabundantia: nam Propheta & videns idem sunt, vt patet præced. lib. cap. 9. scilicet, qui enim Propheta hodie dicitur, vocabatur olim videns. Sed dicendum quod ista dicuntur propte

D

duas rationes, licèt realiter non differant: nam Propheta dicitur inquantum cognoscit aliqua futura: videns autem appellatur inquantum videt aliqua abscondita, quæ alij non vident, vt ait Hieron. in Epistola ad Paulin. & tamen ista duo eidem conueniunt. *Dicens, vade, & loquere ad Dauid, hæc dicit Dominus.* Scilicet, non erubescas, nec timeas dicere ei ista, quæ sequuntur, quamquam sint contra eum. *Trium datur tibi optio.* Id est, datur tibi locus eligendi de istis tribus, quid potius pati velis. In Hebræo habetur. *Tria ego pono super te.* Id est, vnum de tribus, vel do tibi potestatem eligendi vnum de tribus. *Elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi.* Id est, accipe tu quod volueris, quia oportet quod vnum de tribus ego faciam.

Quare Deus dixit Dauid, trium datur tibi optio.

QVÆST. XIX.

QVÆRETVR, quare Deus dixit, trium datur tibi optio. Respondet Rab. Salom. quod posuit ista tria propter tria, quæ dixit Dauid contra Saulem præced. lib. cap. 24. scilicet, viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit, vt moriatur: aut descendens in prælium perierit, propitius sit mihi Dominus, vt non mittam manum meam in Christum Domini. Sed non stat, quia Dauid non peccauit dicendo illa, sed potius meruit valde, quia per hæc professus est se nequaquam occidere velle Saulem, licèt ille esset iniquus, sed declarabat modos, quibus poterat mori Saul, quorum nullus ab ipso infligeretur, ideo debebat pro hoc aliquod bonum sibi retribui, & sic ipse petiuit allegato

E

cap. & etiam Saul petiuit, dicens: Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod operatus es in me hodie: ergo non debebat proponi ei aliquid pœnale sicut ista tria sunt. Dicendum igitur, quod Deus fecit hoc ex benignitate, quia licèt Dauid mereretur determinatè quamlibet harum, vel fortè omnes tres simul, tamen clementia Dei dedit ei electionem, quia leuius est cùm datur alicui electio in malis sustinendis, quàm cum determinatè aliquod malum imponitur, & hoc propter duo. Primò quia habens optionem potest eligere minorem pœnam de propositis, vel saltem eam, quam reputat sibi tolerabiliorem. Secundò quia dato quod omnes pœnæ sint æquales, cùm tamen datur alicui optio inter tres, vel quatuor pœnas, cùm ipse determinat se ad vnam illarum, est sibi illa minus inuoluntaria inquantum habet circa eam aliquem actum voluntatis, quem non habet circa alias: & quando aliquis actus est magis voluntarius, vel saltem minus inuoluntarius, est minus grauis ad portandum, cùm dolor sit de eis, quæ nobis nolentibus accidunt, ergo diminuta ratione inuoluntarij, diminuitur ratio doloris: vt ergo esset minor pœna, dedit Deus electionem Dauid. *Cumq; venisset Gad ad Dauid nuntiauit ei.* Scilicet, ista, quæ sequuntur, quæ Deus dixit. *Septem annis veniet tibi fames in terra tua.* Ista erat vna de pœnis quarum Deus dabat optionem.

Quare ponuntur hic septem anni, & primo Paralip. 3. quibus esset famis.

F

QVÆST. XX.

QVÆRET aliquis, quomodo dicitur hic: septem annis veniet tibi fames: quia 1. Paralip. 21. dicitur tribus annis. Respondet Rab. Dauid Kimhi, quod Deus solùm volebat mittere tribus annis famem: dixit tamen septem annis continuando se ad precedentem famem, scilicet, supra fuerant tres anni famis pro peccato Saulis, supra 21. deinde cessante fame cœperat quartus annus, qui erat sterilis, & nunc proponebat Deus, quod venturi essent tres anni famis si Dauid illos acceptaret, & sic continuando istos ad præcedentes essent septē anni quasi continuæ famis. Sed hoc non stat, quia Deus loquebatur hic de pœna, quæ ventura erat, cùm dixit: septem annis veniet tibi fames, ergo non computantur hic anni famis preteritæ. Dicendum igitur, quod Deus proposuit Dauid de septem annis sicut hic dicitur, scriptura tamen 1. Paralip. 21. subticuit quatuor annos illorum, & istud non est nouum in scriptura, quod quando aliquid narratur in duobus locis, ponatur interdum in vno loco maior numerus quàm in alio, sic fuit supra: nam computando totum Israël, ponitur maior numerus 1. Paralip. 21. quàm hic: & computando Iudam, ponitur hic maior numerus quàm ibi, non est ergo inconueniens, quod in annis famis fiat variatio. Aliter dici potest, quod Deus volebat mittere septem annos famis, & tamen in qua-

Resp. Rab. Dauid

A tuor illorum futura erat parua fames, ita quod non iudicaretur vera fames,& in tribus annis erat futura fames grauissima, ideo in Paralip.facta est mentio de annis famis grauissimæ solùm, & hic tactum est de omnibus annis. Simile enim sæpè reperitur,vt cùm scriptura aliquando numerat ea,quę electa, vel magna sunt: & subticet ea,quæ sunt parua, sicut declaratum est supra de viris Iuda in 15. quæstione de diuersitate numeri hic & in Paralip. Aliter etiam dici potest, quòd Deus iuberet Prophetæ,vt proponeret Dauid septem annos famis,& si videretur ista conditio grauissima Dauid,& non acceptaret eam, quod proponeret ei, an vellet sustinere tres annos famis,& proponente Gad septé annos,& deinde tres,neutrum acceptauit Dauid:& sic ponuntur hic septem anni,qui à principio fuerunt propositi. 2. & 1Paralip. 21. ponuntur tres anni, qui fuerunt secundariò positi.

Cùm Deus proposuerit hic tres pœnas, quare fuerunt inæquales tempore.

QVÆST. XXI.

QVÆRETVR vlterius, cùm Deus proposuerit hic tres pœnas, scilicet, famem, hostes, & pestem, cur proposuit eas inæquales,scilicet, famem septem, vel trium annorum,& hostes trium mensium,& pestem trium dierum.Respondendum, quod Deus voluit ponere tres pœnas quasi æquales in magnitudine, vt electio inter eas esset difficilis, & quia si istas fecisset æquales in tempore, fuissent valde inæquales in magnitudine, voluit eas tantum facere inæquales in tempore, vt fierent æquales in magnitudine: sic enim in quolibet composito sunt quatuor elementa in virtute, & tamen ad hoc, quòd possit manere compositum,non sunt in æqualitate, sed in proportione: & sic secundùm inæqualitatem suam faciunt æqualitatem compositi.Ita igitur hic, nam certũ est, quòd vnus annus pestis grauior est, quàm vnus annus famis, & quàm vnus annus hostium:ideo sicut pestis excedit hostes, & hostes excedunt famem secundùm magnitudinem pœnæ: ita è contrario tempora famis debuerunt esse maiora quàm tempora belli, & tempora belli sunt maiora quàm tempora pestis. Vnde potest dici,quod septem anni famis,& tres menses hostium, & tres dies pestis secundùm mensuram, quam Deus intendebat inducere ista, æquale malũ inflictura erant. Vnde qualitercunque Dauid eligeret, æquale malum, licèt per diuersos modos, in populo secuturum erat. *Aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos.* Ista erat secunda pœna, scilicet, quod hostes persequerentur Dauid.

B *Deus proposuit pœnas æquales quasi vt electio esset difficilior.*

Quare Dauid non elegit quòd hostes persequerentur eum tribus mensibus, cùm videretur parua pœna.

QVÆST. XXII.

QVÆRETVR, quare Dauid non elegit istam pœnam, quia ista videbatur modica, nã fortè in illis tribus mensibus hostes non insurgerent contra Dauid, & sic esset liber ab omni pœna. Vel dato, quod insurgerent, Dauid & totus populus laterent intra vrbes suas nõ egrediendo ad pugnandum, sed solùm defendendo se intra loca munita, & sic non posset eis infligi magnum malum. Respondendum,quòd ista pœna hostilis erat grauis, sicut quælibet aliarum, vt præced. quæst.dictum est,quia nihil magis mali inducendum erat per vnam pœnam, quàm per aliam, licèt variè induceretur: & quando putatur, quod fortè in illis tribus mensibus non insurgerent aduersarij, non est concedendum, quia Deus proponebat incitare eos cõtra Dauid, & certissimè persequerentur eum: quod patet in litera, scilicet, aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequẽtur,id est,sic erit quod tu fugies à facie ipsorum, & ipsi persequentur te quocunque ieueris. Cùm autem dicitur, quod Dauid, & viri sui laterent intra vrbes muratas quampuam persequerentur eos hostes, & non possent eis nocere. Dicendum quod valde nocerent, scilicet, quia Deus daret hostibus Iudæorum animositatem, & ires, vt inuaderent Iudæos acerrimè plusquam vnquã inuase nt:sic enim fecit Dominus in Chaldæis, quando duxit cor super Israelitas, nam dedit eis fortitudinem magnam vt destruerent Iudæos.Sic patet Isai.5.scilicet.Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibillabit ad eum de finibus terræ, & ecce festinus veniet velociter, non est deficiens, nec laborans in eo, non dormitabit, nec dormiet, nec soluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calciamenti eius: sagittæ eius acutæ,& omnes arcus eius extenti:vngulæ equorum eius vt silex,& rotæ eius quasi impetus tempestatis.In quibus omnibus significatur aptitudo pugnandi, & fortitudo, quam Deus dedit Chaldæis, quos vocauit ad destruendũ Iudæos. Idem patet Habacuc primo, vbi dicitur de Nabuchodonosor: Domine in iudicium posuisti eum, & fortem vt corriperes fundasti eum:id est,Deus fecit Nabuchodonosor fortem, vt corriperet Iudæos per eum. Rursus autem Deus incuteret timorem Iudæis, vt non auderent resistere hostibus, quia sic Deus inducebat in pœnam super illos, quando volebat, vt patet Leuit.vigesimosexto: Sed qui remanserint de vobis,dabo pauorem in cordibus eorum, in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes: nemo vestrum inimicis audebit resistere: peribitis inter gentes,& hostilis vos terra consumet. Poterant ergo facere hostes malũ Israelitis, si eligeret Dauid pœnam ab hostibus.

C

Quomodo inimici contra Dauid tam cito concitari poterunt.

QVÆST. XXIII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo, cùm Israelitæ nunc non haberent hostes, qui auderent insurgere contra eos, nec desiderarent hoc nimis, concitari poterant contra ipsos ad hoc quod persequerentur eos tã durè in tribus mensibus. Respondendum quod quamquã nullus de Gentilibus nunc auderet surgere contra Hebræos: immo dato. quòd nullus eorum desideraret pugnare contra illos, Deus moturus erat corda Philisthinorum, vel aliarum gentium, vt persequerentur valde Israelitas. Est enim cor hominis im potestate Dei,& potest illud mouere ad quamcunque affectionem, vel desiderium. Sic patet Prouerb. 21. scilicet, Sicut diuisiones aquarum, sic cor regis in manu Domini,& quocunque voluerit vertet illud: ideo potest Deus mouere hominem ad iram interdum, & iterum ad gaudium, vel ad timorem,vel ad audaciam. Sic enim Deus interdum mouebat corda gentilium, vt non desiderarent, nec auderent insurgere contra Iudæos, sic fiebat quolibet anno ter quãdo ascendebant Iudæi in locum sanctuarij: nam dimittebant vrbes suas vacuas non manente aliquo viro in eis, & tamen hostes scientes hoc, nec desiderabant nec audebant inuadere illas, vt patet Exod.34. scilicet, Cùm tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno. Ita poterat mouere è contrario omnes gentes, vt desiderarent pugnare contra Iudæos, & sic subuerterent eos. Sic patet Iud.3. quod Israelitæ addiderunt peccare in conspectu Domini, qui confortauit aduersus eos Eglon regem Moab, & copulauit ei filios Ammon,& Amalec. Sic etiam Deus dicitur vocare aliquas gentes, vt veniant ad pugnandum contra Iudæos,quia ponit in cordibus eorum, quòd hoc valde desiderent. Sic patet Isai.7. scilicet, In die illa sibillabit Dominus muscæ,quæ est in extremo fluminum Ægypti,& api,quæ est in terra Assur: & venient & requiescent omnes in torrentibus vallium,id est, Deus vocabit istas duas gẽtes,quæ significantur per muscam,& apem, vt veniant ad pugnãdum contra Iudæos, & impleant totam terram eorum. Quòd autem Deus moueat spiritum hominis, & per hoc inducat eum, vel ad agendum aliquid, vel ad fugiendum, patet 4. Reg. 19. vbi cùm Rex Ezechias timeret, quod Senacherib, qui erat prope Ierusalem & minabatur Iudæis destruere illam, dixit Deus: Ecce ego immittam ei spiritum,& audiet nuntium,& reuertetur in terram suam,& deijciam eum gladio in terra sua. Et sic dicitur, immittam ei spiritum, id est, desiderium, scilicet eundi in terram suam. Patet ergo, quòd facilè erat, quòd Deus commoueret quascunque gentes contra Iudæos ad magnam,vel paruam iram,sicut ipse vellet, & insuper dare eis robur, & animositatem pugnandi, sicut declaratnm est in alia quæstione.

D E F

Deum mouere cor hominis ad aliqd operãdum.

Quare

A

Quare Dauid non acceptauit pœnam hostilem.

QVÆST. XXIV.

QVÆRETVR vlterius, quare Dauid non acceptauit istam pœnam de persecutione hostili, quia dato quod hostes eis nocerent, magis tamen poterant cauere ab eis quàm à peste, vel à fame. Respondendum quod sicut supra dictum est, Deus inducturus erat æquale malum Iudæis, quamcumque istarum pœnarum eligerent: erat autem horrenda Dauid pœna hostiũ, id est, quia cæteris paribus potius vult homo pati à quocunque extraneo quam ab hoste: immo potius vult quis aliquã pati ab amico vel extraneo pœnã grauiorẽ quã ab hoste aliquã minorẽ, eo ꝙ subijci hosti est valde inuoluntariũ, & pœnale. Item puniri ab hoste nõ solũ est pœna, sed etiã vindicta, quia sentit quis ꝙ hostis suus sumit de eo vinctam per hoc, ꝙ infert ei pœnas, & hoc facit pœnm grauiorem. Item puniri ab hoste non solùm est pœna, sed etiam ignominia, puniri autẽ à Deo, vel ab aliquo extraneo, est pœna solùm, ideò tolerabilior fit. Item recusauit hoc Dauid, quia putabat quod hostes possent facere plura mala quàm fames: nam si Deus immitteret hostes, essent grauissimi, & non auderent Israelitę exire ad ad pugnandum cum eis, sed defenderent se intra vrbes suas, & hostes vastarent totam regionem, ita vt nihil omninò arborum, & vinearum, aut cæterarum plantationum maneret in terra: & in hoc redderetur terra omnino inutilis plusquam si fame premeretur. Item hostes interdum inuaderent aliquas

B

vrbes Iudæorum quas caperent, & ibi crudeliter laniarent Hebræos, & hoc erat intollerabilius quàm quod peste multi simul morerentur, ideo non fuit aliqua pœnarum, quam Dauid minus acceptaret quàm hostes, vnde dixit. melius est, vt incidam in manus Domini, multæ enim misericordiæ eius sunt, quam in manus hominum. q.d. melius est incidere in manus Dei, tolerando pestem, vel famem, quam in manus hominum scilicet, tolerando hostes: quia multæ misericordiæ Dei sunt, id est, quamuis infligat magnas pœnas, tamen infligit eas misericorditer, homines autem puniunt crudeliter. *Et illi te persequentur.* Id est, quòd tribus mensibus semper fugias non potes resistere illis, & fugiendo multi de tuis moriantur. *Aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua.* Scilicet, pestis immissa à domino. Prim. Paralip. 21. dicitur: Aut tribus diebus gladium domini, & mortem versari in terra, & Angelum domini interficere in vniuersis finibus Israel. Ista pœna posita est paucorum dierum, quia in tribus diebus poterant valde multi perire de populo, immo totus populus posset perire in vna die. *Nunc ergo delibera, & vide quid respondeam ei, qui me misit.* Id est, quia dedit tibi Deus optionem, delibera quid tibi magis expedit, vt ego possim respondere Deo super hoc. Dicebat autẽ istud propheta, quia cùm omnia hæc dura essent,

C

ad nullum illorum inclinaretur sponte Dauid, vnde maneret multis diebus in deliberatione, immo si permitteretur, nunquã deliberaret, vt nunquam pateretur aliquid horum, ideo propheta instituit valde, vt immediatè deliberaret. In Hebræo habetur. *Scias & vide.* Vbi nos dicimus, delibera, & vide, sed idem est.

Quare Gad voluit respondere Deo, cùm omnia sibi nota sint:

QVÆST. XXV.

QVÆRETVR, quomodo propheta Gad debebat respondere Deo, vel ad quid respõderet. Dicendum quod prophetam respondere Deo, vel non respondere super deliberatione Dauid nihil differebat quantum ad Deum, quia per istã responsionem non certificaretur Deus de electione Dauid, quia sine hac responsione nouerat eam. voluit tamen respondere Deo, quia fortè Deus ei iusserat, quasi modo humano, vt postquam ipse responderet super electione Dauid, posset Deus dicere prophetæ Gad, quod iterum iret ad Dauid, & denuntiaret ei, quòd pararet se ad pœnam, quæ infligenda erat. Cùm autem quæritur, quomodo respõdere posset Gad Deo. Dicendum est quod non erat sic de responsione prophetæ ad Deum sicut est de locutione Dei ad prophetã, quia Deus loquitur prophetæ quando vult, propheta tamen non habet Deum præsentem ad loquendum ei quandocunque voluerit, ideo propheta quando à DEO petunt, vt detur sibi responsum super aliquo, orant & ieiunant continuè per aliquot dies quousque DEVS reuelet eis id, quod petunt. Sic fuit de Ieremia, qui decem diebus ieiunauit & orauit, quousq; Deus respondit ei ad quæstionem propositam sc. an deberent descendere Israelitæ in Ægyptum Ier. 42. Daniel quoque interdum tribus hebdomadis ieiunabat, & orabat continuè, vt haberet solutionem propositi dubij, vt patet Daniel 10. De propheta Gad sic fieri debuisset hic, si fortè ipse propriam causam ageret, scilicet, quod ipse peteret aliquid, quod pertineret ad eum, vel ad aliquem alium: nunc tamen exercebat negocium Dei, quia ipse miserat eum ad Dauid, vt eligeret in his tribus, ideo mox vt rediret inueniret paratũ Angelum Dei in humana effigie, cui responderet tanquam DEO. Nam licèt DEVS posset pluribus modis reuelare aliquid prophetæ, vt sæpe declaratum est, & habetur Num. 12. tamen propheta non potest loqui DEO, nisi apparente sibi Angelo in humana effigie, aliàs nesciret, cui loqueretur, & an proficeret aliquid ista locutio. Vnde non oportuit, nunc morari Gad per plures dies in oratione ad hoc, quod appareret ei Angelus, sed illico apparuit siue in domo sua, siue in alio loco secreto, ne oculis hominum pateret. *Dixit autem Dauid ad Gad, Coarctor nimis.* Id est, nimis affligor proposita mihi tali electione, quia nihil istorum est, quod desiderari bonum sit: primo Paralipo. 21. dicitur, ex omni parte angustiæ me premunt, id est, quælibet istarum cõditionum est grauis. In Hebræo dicitur. *Tribulor nimis.* Sed idem est. Est tamen conuenientius coarctor, eo quod significat perplexitatem, quæ est sine euasione. *Sed melius est, vt incidam manus Domini.* Id est, melius est sustinere pœnam immissam à DEO, quàm incidere in manus hominum sustinendo pœnam immissam ab illis.

D

E

Quomodo aliquando melius est incidere in manus Domini, aliquando è contrario.

QVÆST. XXVI.

QVÆRETVR, quomodo dr hic, melius esse incidere in manus DEI quam hominum, quia Daniel. 13. dicitur, ꝙ melius est incidere in manus hominum, quã DEI, sic. n. dixit Susanna illis senibus, qũi volebant eam cognoscere peradulteriũ. Respõdendũ ꝙ melius est incidere in manus Dei quã in manus hominum, cum ab vtroque pœnam temporalis imponenda est: si tamen à DEO est imponenda pœna æterna, & ab homine pœna temporalis, melius est incidere in manus hominum quàm in manus DEI. nunc autem Dauid sustinere debebat pœnam temporalem solum, vel corporalem. sc. mortem, quæ quamquam æterna sit, tamen corporalis est, ideo voluit potius pati à DEO quam ab homine, eo quod DEVS mitius tractat, homines autem crudeliorem punitionem exercent. In Susanna autem erat per contrarium, quia si vellet incidere in manus DEI, peccaret mortaliter, scilicet, fornicando, & propter hoc puniretur à DEO æternaliter: si autem incideret in manus hominum, esset ista pœna temporalis. sc. quia occideretur solùm, ideo securius fuit incidere in manus hominum. *Multæ enim misericordiæ eius sunt.* Id est, melius est incidere in manus DEI, quia ipse valde miseretur, homines autem non miserentur. Et hoc dicebat propter duo: Primò quia quamquam DEVS infligat tantam pœnam sicut homo, tamen infert eam cum minori atrocitate, & videtur cuique tolerabilior, homines autem maximè hostes puniunt cum quadam atrocitate, quæ in se importabilior est quàm ipsa pœna. Secundum est, quia si Dauid eligeret pœnam à DEO, credebat quod fortè DEVS exoratus remitteret aliquid de pœna, si tamen incideret in manus hominum, nihil exorati dimitteret. Elegit ergo potius pœnam à DEO.

F

Duabus rationibus melius est incidere in manus Dei quam hominis.

Quam pœnam elegerit Dauid de tribus.

QVÆST. XXVII.

QVÆRETVR, cùm dixerit Dauid, quod melius est incidere in manus DEI quàm hominum, quam pœnam elegit per hoc. sc. pestem, vel famem, nam vtraq; à DEO ventura erat ipse. n. causaturus erat sterilitatẽ terræ, vel missurus Angelum percutientem. Respõderi potest dupliciter, vno modo quod Dauid elegerit per hoc pestẽ, quia licet vtraq; pœna à DEO sit; tamẽ pestis magis est à DEO, eo ꝙ fames aliquo modo pendebat ex dispositione terræ, pestis aũt solùm veniebat ab

A Angelo percutiente. Secundo dici potest, quod Dauid refugerit vnam istarum trium, scilicet, persecutionem ab hostibus inquantum dixit, quod nolebat incidere in manus hominum, & tamen de alijs duabus nullam elegerit, sed reliquerit in dispositione Dei quid potius agere vellet: vnde dixit, quod volebat incidere in manus domini, & Deus postea elegerit mittere pestem. Aliter dici potest, quod Dauid elegit pestem, & quamquam per ista verba nō appareat quid potius elegerit, tamen credendum est, quod adiecerit aliqua alia verba, per quæ pateret ipsum velle pestem: & ista positio vel prima est conueniens, secunda autē non tantum, eo quod propheta Gad inquietabat nimis Dauid vt responderet, dicens: nunc ergo delibera, & vide quid respondeam ei, qui misit me: & sic non est verisimile, quod propheta Gad desisteret à Dauid quousq; determinatè eligeret quid vellet. In Hebræo habetur. *Ponamus nos nunc in manibus Domini, & in manu hominis non me ponam.* Id est, ponamus nos ad hoc, quod Deus puniat nos qualiter voluerit, & non ponamus nos in manibus hominum. Et idem est quod illud, scilicet, melius est, quod incidam in manus Dei quam in manus hominum. *Immisitq;.* Hic ponitur secundum, scilicet, executio pœnę, quia dominus misit pœnam illam, quam elegit Dauid, scilicet, pestem, & dicitur. *Immisitq; dominus pestilentiam in Israel.* Id est, in totum Israel. Ex quo patet quod non solùm perierunt de Iuda, sed etiam de omnibus alijs tribubus mortui sunt: nam nomine Israel necesse est intelligi omnes 12. tribus, vel saltem 11. sine Iuda. Patet etiam, quia dicitur infra, quod mortui sunt ex populo à Dan vsque Bersabee, & tamen isti sunt termini totius Israel, & non solius Iuda: ideo necesse est intelligi de omnibus tribubus perijsse aliquos.

B

An ista pestis venerit naturaliter, vel supernaturaliter.

QV AE ST. XXVIII.

QVÆRETVR de ista peste, an venerit naturaliter, vel supernaturaliter. Aliquis dicet manifestum esse, quod venerit supernaturaliter, quia dicitur in litera, quod immisit dominus pestilentiam in Israel; ergo à Deo solo erat, & non naturaliter. Respondendum, quod ista ratio non concludit, quia nulla bona, vel mala sunt quę nobis à Deo non veniant. De bonis nemo dubitat: De malis autem patet Amos. 3. scilicet. Non est malum in ciuitate, quod dominus non fecerit. & intelligitur de malis pœnalibus: constat tamen quod aliqua mala vel bona dicimus naturaliter euenire, vt hominem rectè se gubernantem sanum esse, bonum quoddam est: naturaliter tamen euenit: hominem quoq; ab alio percuti malum est, sed naturaliter euenit, ideo verum est de omnibus istis quod Deus immittit illa, & tamen non dicimus esse semper naturaliter, ita potuit esse de peste. Pro quo considerandum, quod ad hoc quod aliquid dicatur esse supernaturaliter, non solùm oportet, quod Deus aliquid agat, & natura aliquid, sed quod Deus totum agat. Ad hoc autem, quod aliquid fiat naturaliter, solum oportet quod aliquid natura operata sit in ipsa re, quamquam Deus cætera contulerit. Petet ratio doctrinæ, quia Deus est prima causa in ordine naturæ, ideo necesse est, quod in actione naturali Deus influat, sicut cæteræ causæ naturales, immo plus debet influere, quia vt habetur in prima propositione libri de causis, omnis causa primaria plus influit in suum effectum quàm causa secundaria: quia tamen virtus Dei deriuatur hoc modo in effectum mediantibus alijs causis, quæ sunt in concathenatione naturæ, vocatur ipse effectus naturalis, quia vltima causa, quæ immediatè agit in effectum, & qui vniuocat sibi passum, est naturalis. Ad hoc autem quod aliqua operatio sit supernaturalis, oportet quod non sit ibi aliqua operatio naturæ, quia causæ naturales non ordinantur ad producendum effectum supernaturalem, sicut Deus ordinatur cum causis naturalibus ad producendum effectum naturalem. Secundum hoc possumus iudicare de effectu quando sit naturalis, vel supernaturalis: nam si fames esset, eo quod Deus vellet illā inducere super aliquā gentē in pęnā, & tamē illa induceretur secundum dispositionē terræ, quæ causata est à corporibus cœlestibus, vocaretur ista fames naturalis. Vnde quādocunq; astrologus potest prædicere famē, vel pestē, quāquā Deus immittat illā, non vocabitur supernaturalis, si aūt corpora supercęlestia influerent super terrā tēperatè ad vbertatē fructuum, & Deus ¡nduceret famē, vocaretur illa propriè supernaturalis. Sic etiā de peste, si. n. Deꝰ prænūtiet alicui terræ pestē futurā, si ex corruptione aëris per actionē cœlestiū corporum inficiantur homines, & moriantur, erit pestis naturaliter veniens: si tamen nulla existente dispositione in aëre ad corruptionē sequatur pestis in hominibus, illa erit propria supernaturalis. Nunc aūt secundùm hæc possumus indicare de ista peste, an naturaliter acciderit. Et dicēdū quod fuit supernaturalis, quia nulla prę-fuit causa dispositiua in aëre, sed moriebantur homines violenter, licēt nō sentirent hoc, quia Angelus Domini percutiebat eos, vt patet in litera. sc. quod Angelus extēdit manū suā super Ierusalem, vt disperderet eā. Patet etiā hoc clarius 1. Para. 21. cùm dicitur, aut tribus diebus gladiū domini, & mortē versari in terra, & Angelū Domini interficere in vniuersis finibus Israel. Et iterum ibi: misit quoque Angelum in Ierusalem, vt percuteret eam. Angelus tamen non est causa purè naturalis, sed est minister effectuum à Deo causatorū, ergo ista pestis erat supernaturaliter inducta.

C *Aliquid esse supernaturaliter quā do dicatur, & quā do naturaliter.*

D *Pestis in Israelitas supernaturaliter venit.*

Quare Dauid potius elegit pestem quàm aliquam de alijs pœnis.

QV AE ST. XXIX.

QVAERETVR vlterius, cur Dauid non elegit aliquam de alijs pœnis, sed solā pestē. Respondetur communiter per Historiā Schol. Andreā, Nicolaū, & Hebræos, quod fuit hoc vt populus nō murmuraret de ipso. sc. si eligeret talem pœnā, in qua populus torqueretur, & ipse non. Etiam quia iustum erat quod cum ipse peccasset, pœna quoq; ei cōmunis fieret cum cœteris: nam si elegisset famem septē annorum, ipse habēs multa frumenta, vel propter multitudinem pecuniarum potens habere cibaria de alijs regionibus famem nō sentiret, populus aūt cruciaretur. Si verò persecutionem hostium eligeret, ipse cum viris suis fortissimis qui nominantur præc. c. posset euadere hostes intra fortalitia, & populus caderet gladio hostili: elegit ergo pestem, quæ est morbus cōmunis, & nihil minus regibus, quā populis nocet. De hoc etiā ait Iosep. 7. Antiquitatum. sc. Prophetis declarantibus, quod Deus irasceretur, supplicauit Dauid, vt propitius esset. Gad vero prophetam misit ad eum Deus tres supplicij cōditiones portantem, vtrum vellet famem. 7. annis in prouincia generari, aut tribus mensibus pugnādo vinci ab hostibus, aut morbus & languor accideret tribus diebus Hebræis. Cumq; propheta exigeret responsionem, quā Deo ferret, cogitās rex, quod si famē eligeret, contra alios facere videretur, quia cùm ipse multa frumenta haberet, inopiā sustinentibus reliquis, nulla ei inopia esset: si verò eligeret trium mensium victoriā hostilē, ipse habens apud se fortissimos custodes, nihil timeret, sed neci exercitus subiaceret: cōmunem passionem, & omnibus æqualē elegit, dicens: multo melius esse in Dei, quā in hominum manus incidere. Hæc propheta Domino renuntiauit. Qui interitum in exercitu misit, moriebanturq; nō vno modo, vt languor facile posset agnosci, sed mors quidē inerat omnibus, alius aūt super alium moriebatur, alij super sepeliendos cadebant, & latenter imminens malum velociter ferebat interitū. Aliter potest dici quod elegit Dauid potius istā pœnam, quia putauit melius esse pati à Deo quā ab hostibus, eo quod clementius ageret, hostes vero multa damna inferre possent, vt supra declaratum est. *De mane vsque ad tempus constitutum.* Id est, durauit pestis illa de mane. i. ab aurora illius diei vsq; ad tempus cōstitutum. i. vsq; ad tres dies, nā supra dicitur, quod Dauid surrexit de mane, & tūc venit ad eum propheta Gad proponens istas pœnas, & electa vna earum immediatè Deus intulit illam, & sic incepit in mane illius diei, & durauit vsque ad diem tertiam.

E

F

An pestis excesserit diem vnum.

QV AE ST. XXX.

QVÆRETVR, circa hoc, quod tempus constitutum fuit istud in quo durauit pestis. Respōdendū quod positio omnium est, quod non excesserit pestis diem illum, in quo cępit, sic enim ait Iosephus 7. Antiquitatū, ꝙ interitus pestiferi languoris cępit ab hora matutina vsq; ad horā prandij, & interfecti sunt de populo, 77. millia. Nico. quoq;, & Hist. Scho. & Andreas, & cæteri tenent, quod eadē die cessauerit, & idē Hebræi volunt. Motiuum autē est eorum quia dicitur infra:

Cap. 13

Cap. 13

venit

A venit autem Gad ad Dauid in die illa, & ſic videtur quod in eadem die venerit ad denuntiandum ſibi pœnam iſtam, & ad denuntiandum ceſſationem. Sed tunc manet eis dubium quomodo mutata fuerit pœna quam Deus impoſuerat. ſcilicet, quod duraret peſtis per tres dies. Reſpondet Nicolaus, quod iſta pęna fuit denuntiata ſecundum comminationem, & non ſecundùm firmam Dei ſententiam, ſicut dictum eſt Niniuitis: Adhuc 40. dies, & Niniue ſubuertetur: & tamen non ſubuerſa eſt. Sic fuit hic vnus dies ſolùm per firmam Dei ſententiam, & ille non mutatus eſt, & fuerunt duo per comminationem, & illi mutati ſunt. Manet eis aliud dubium, ſcilicet, quomodo durauit peſtis vſque ad tempus conſtitutũ. Et aliqui dicunt, quod fuit hoc tempus prandij ſicut tenet Ioſephus, & Hiſtor. Schol. Sed Nicolaus dicit, quod non ſtat, quia in lege non reperitur, quod tempus prandij ſit tempus conſtitutum, ideo dicit ipſe cum Hebræis, quod durauit iſta peſtis à mane vſque ad horam ſacrificij veſpertini, incipiebat enim iſtud ſacrificium à ſolis occaſu, & durabat vſque ad auroram, vt patet Leuit. 6. & ibi declaratum eſt, & dicunt, quod iſtud eſt tempus conſtitutum, quia in lege conſtitutum erat ad ſacrificandum tunc, & ſecundùm hoc durauit peſtis à mane vſque ad ſolis occaſum. Alij Hebræi dicunt quod Deus dedit. 36. horas, per quas duraret peſtis, & quia habuerunt aliquos amicos apud Deum diminutum eſt iſtud tempus, ſcilicet, interceſſerunt pro eis quinque libri Moyſi, & ſeptem dies hebdomadæ, & duæ tabulæ legis, & merita trium patriarcharum, & 12. tribus Iſrael, & quidem alij ſex amici, qui faciunt. 35. & ſic manſit ſolùm vna hora, pro qua nullus interceſſit, & in illa hora fuit tota peſtis. Sed iſta poſitio eſt ridicula. Primò quia præſupponit falſum, ſcilicet, quod ſolùm poſitæ fuerint. 36. horæ ad peſtem, nam tres dies poſiti ſunt, qui continent horas. 72. ſed iſti forte acceperunt dies pro artificialibus, & in tribus diebus æqualibus conſtituunt horas. 36. dando cuilibet 12. & ſecundum hoc peſtis deberet eſſe per diem, & non per noctem. Sed hoc ridiculum eſt, quia quando ſacra Scriptura, vel iura humana nominant ſic aliquot dies, intelliguntur illi dies naturales, prout comprehendunt diem & noctem, ita ergo debuit eſſe hic. Item ridiculum eſt, quod dicunt. ſcilicet, quod libri Moyſi, & dies hebdomadæ, & tabulæ legis orarent pro eis, ideo non eſt in hoc arguendum. Dicendum igitur ſecundùm veritatem, quod iſta peſtis durauit tribus diebus. Quod patet, quia Deus dixit, quod mitteret tribus diebus peſtilentiam. Et poſtea dicitur quod immiſit illam vſque ad tempus conſtitutum, ergo ad finem trium dierum durauit, & ſtat ſic litera plana. Poſitio autem Ioſephi, Nicolai, & cæterorum quamquam deberet prævalere, eo quod communis eſt, tamen nõ videtur rationabilis. Primò quia ipſi putant, quod ſit aliquod priuilegium Iſraelitis, quod duraret peſtis vno die ſolùm. Sed falſum eſt, quia non erant plures morituri in tribus diebus, quam in vno, vel in vna hora, cùm Angelus poſſet quaſi ſubito delere omnes, ſicut fuit in exercitu Senacherib, in quo in vna nocte, & quaſi ſubitò Angelus Domini percuſſit 185. millia, infra 4. lib. cap. 19. Item non ſtat motiuum illorum, quia infra dicitur, quod venit Gad illa die ad Dauid, quod illi intelligunt de die, in qua venerat Gad ad denuntiandum Dauid iſtas pœnas. Sed iſtud eſt falſum, & irrationabile dictum, quia relatiua ſemper debent referri ad ea, quæ immediata ſunt, niſi aliàs conſtet quod referri debeant ad aliquid diſtans, ſed hic eſt immediatum tempus conſtitutum, cùm dicitur quod Deus immiſit peſtilentiam de mane vſque ad tempus cõſtitutum, & tunc dicitur, quod die illa venit Gad. ſcilicet die, in qua finitum eſt tempus conſtitutum, quę erat dies tertia poſtquam cœpit peſtis. Si autem referatur ad diem, in quo denuntiata ſunt iſta Dauid, de quo ſupra dicitur, ſurrexit itaque Dauid mane: refertur ad id, quod eſt diſtans, & hoc eſt contra regulam grammaticæ de relatiuis. Item non ſtat rationabiliter, quod dicunt de tempore conſtituto. ſcilicet, quod iſtud dicatur tempus ſacrificij veſpertini, quia iſtud eſt diuinare, & loqui per integumenta ſecundùm conſuetudinem poëtarum in fabulis: & ſi fortè non poſitum fuiſſet ſupra aliquod tempus determinatum, quo debuiſſet durare iſta peſtis, & diceretur hic quod durauit vſque ad tempus conſtitutum, tunc eſſet locus diuinationi, & poſſet dici, quod iſtud eſt tempus ſacrificij veſpertini: quia tamen ſupra poſitum eſt tempus, deberet durare. ſc. per tres dies, & hic ſubditur immediatè q; durauit vſq; ad tẽpus conſtitutũ, manifeſta extorſio eſt, quod exponatur niſi de tertia die, qua deberet ceſſare peſtis. Item quando dicit Nicolaus, quod quamquam poſitus fuit terminus trium dierum, non durauit niſi vno die, & quod fuit hoc dictum ſecũdùm cõminationem, eſt irrationabiliter dictũ, quia ſemper debet accipi ſcriptura ſecũdùm quod ſignificant termini, niſi ſit neceſſitas aliter exponendi propter aliquã cauſam. Cùm ergo dicatur hic quod peſtis durare deberet per tres dies, & non reperiatur aliquid, propter quod dicere debeamus, quod non durauit per tres dies, debet intelligi quod tantum durauerit. Reſponſio autem Nicolai eſt, vt ſi cogeremur dicere ex textu, vel alias quod peſtis durauit ſolùm vna die, deberemus dicere, quod tres dies ſupra poſiti intelliguntur ſecundùm comminationem. *Et mortui ſunt ex populo.* Id eſt, ex toto populo: quia nulla fuit tribus, de qua non morerentur aliqui. *A Dan vſque Berſabee.* Iſta duo loca ponuntur tanquam extremitates totius Iſrael, quia Dan eſt in latere Aquilonari, & Berſabee in Meridiõ. *Septuaginta millia virorũ.* Iſti mortui ſunt in illis tribus diebus, quia erat magna peſtis. An verò plures mortui fuerunt, declarabitur 1. Paralip. 21.

Rabbinorum fabula

B

Populus cùm non peccauerit in iſta numeratione, quare ſit punitus.

QVÆST. XXXI.

QVÆRETVR, cùm peccaſſet Dauid numerando populũ, quare punitus eſt populus, qui in hoc nihil peccauit. Reſponderi poteſt, quod populus punitus eſt nunc non pro peccato Dauid, quia numerauit populum, ſed pro alijs peccatis, quæ ipſe populus egerat, vt vult Rab. Dauid Kimhi, ſc. quod erant aliqua peccata occulta in Iſrael, propter quæ permiſit Deus tentari Dauid, & numerari populum, vt ipſe populus puniretur, immo vt ait Gregorius in moralibus, non permiſſus fuiſſet peccare Dauid, niſi propter peccata Iſraelitarum, quia ſecundùm merita populorum diſponuntur acta rectorum: & tunc dicetur, quod quamquam iſta peſtis dicatur miſſa propter cõputationẽ populi, tamẽ ipſa fuit principaliter miſſa propter alia peccata populi, ſic enim fuit declaratũ ſupra. 21. quæſt. 10. de fame miſſa tempore Dauid, de qua dicitur, quòd miſſa eſt propter peccatum Saulis, & domus eius: & tamẽ miſſa fuit propter peccatum populi: ſed illud fuit tanquam inſinuatiuum, ſc. quod famis miſſa eſt, vt puniretur peccatum illud, non tamen fuit peccatũ illud promeritorium illius famis. Aliter dici poteſt, quod populus peccauit in computatione iſta, ſc. quia licèt principium peccandi fuerit in Dauid, poſtea tamẽ totus populus peccauit cõſentiendo ei: nam debuiſſent reſiſtere illi, cũ poſſent, ſicut reſtitit aliquãtulũ Ioab, & ſi oẽs reſtitiſſent Dauid, ilico ceſſaſſet. Etiam peccauerunt, quia cum permitterent ſe numerari, ſaltem debuiſſet quilibet dare dimidium ſiclum, cùm lex iuberet in omni numeratione dari illum, ne eſſet plaga in populo, Exo. 30. noluerunt tamen dare illum, ideò iuſtè fuit ſuper eos plaga diſperdens.

Cõtra rationẽ Nicol. & Ioſeph. 1.

C

Cur Dauid non fuit ipſe punitus.

QVÆST. XXXII.

QVÆRETVR vlterius, dato, quod peccaſſet populus in hoc, & punitus fuiſſet, quare nõ fuit punitus Dauid, cum ipſe principaliter peccauerit. Reſpondendum, quod Dauid iſtud volebat, nam videbatur ſibi quaſi iniuſtum, quod ipſe peccauiſſet, & moreretur populus eo illæſo, vnde voluit conuerti ſuper ſe mortem, dicens: ego ſum, qui peccaui, ego, qui iniquè egi: iſti oues ſunt, quid fecerunt? vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Dici poteſt quod Dauid peccauit, & tamen quia populi peccatũ induxit eum ad hoc, vt ait Greg. in moralibus, ideo populus puniri debuit, & non ipſe. Hoc aliqui volũt, ſed nõ ſtat, quia dato, quod inductus fuiſſet Dauid ad peccandum propter merita populi, ipſe tamen eſt, qui in hoc peccabat, & non populus, ideo ipſe puniri debebat tanquam peccans, ſed etiam populus puniendus erat tanquã præſtans occaſionem ad malum: Sic fuit de Moyſe, & Aaron: quia populus induxit eos ad peccandum, ſcilicet, quia propter duritiem populi, ipſi exarſerunt in tantum zelum, quod vt increparent populum, obliti ſunt benedicere Deo, & tamen ipſi puniti ſunt propter hoc. Sic patet Deutero. 3. Scilicet: Irat⁹ eſt mihi Dominus propter vos, nec exaudire me voluit. Dicẽdũ

D

E

F

ergo,

A ergo, quod Dauid puniendus erat pro hoc peccato, tanta tamen fuit contritio eius, quod meruit remitti sibi pœnam pro tunc, vel simpliciter. Hoc patet, quia dixit supra, peccaui valde in hoc facto, sed precor vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Item apparet aliqua pars satisfactionis, scilicet, quia indutus est cilicio, quando vidit angelum, vt patet infra. Item Dauid exposuit se ad hoc, quod ipse gratis vellet mori, ne moreretur populus, & orauit in se transferri mortem, scilicet, ego sum, qui peccaui, vertatur obsecro manus tua contra me, sed iste erat actus magnæ perfectionis, ideo poterat remitti etiam satis grauis pœna pro hoc. Aliter potest dici, quòd Dauid punitus est in hoc, quia punitio erat pro peccato suo, quod ipse pateretur, vel aliqui de coniunctis sibi sanguine, vt ipse dixit infra, scilicet, vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Ex quo apparet, quòd satis directè puniebatur delictum Dauid si occiderentur aliqui de coniunctis sibi, alioquin solùm orasset conuerti manum angeli contra se, & non contra domum patris sui, & tamen fuerunt aliqui occisi de cognatione Dauid, ideo in his potuit sufficienter puniri. Patet hoc, quia de omnibus tribubus mortui sunt aliqui, vt supra dictum est. Aliter dici potest, quòd punitio pro peccato Dauid directa erat, si puniretur ipse, quia tamen doluit, transtulit Deus ab eo pœnam. Sic enim factum est supra 12. quia cum dixisset, Peccaui, propheta dixit, Deus quoque transtulit à te peccatum non

B morieris: & hic doluit, & petiuit transferri peccatum. supra in littera. Ideo Deus transtulit in aliquos de populo, & illi propriè potuerũt puniri pro peccato Dauid, quia sicut, quod auferatur alicui res possessa, est pœna illius, & Deus ponit istud in pœnam peccatorum, ita gloria principis est in subditis. Prouerb. 14. Ideo, quòd moriantur subditi, pœna est principis, & sic potuit Dauid puniri in morte illorum: vnde fuit pœna inflicta populo pœna duplicis peccati, scilicet, quia populus peccauit, & quia peccauit Dauid.

An populi pœna fuerit maior, quàm si solus peccasset.

QVÆST. XXXIII.

QVÆRETVR circa hoc, an populus nunc punitus pro peccato suo, & pro peccato Dauid, fuerit grauius punitus quàm si puniretur solùm pro peccato suo. Si autem dicatur, quod non fuit magis punitus sic, quam si puniretur solùm pro peccato suo, non potest stare; quia eadem solutio non potest tollere duo debita, si vnum illorum per se illam exigat: sed peccatum Dauid per se exigebat solutionem, peccatum populi etiam exigebat solutionem, & ista pœna tota quam tolerabat populus data fuisset, etiam si non peccasset Dauid. videtur quòd adhuc exigebatur alia solutio

C pro peccato Dauid. Si autem dicatur, quod populus punitus pro se, & Dauid sustulit maiorem pœnam quàm sublaturus esset, si Dauid non peccasset, erit hoc iniustum, scilicet, quod puniatur populus vltra quàm meruit. Respondẽdum, quod non punitus est populus nunc plus, quàm si ipse solus peccasset, quia alioquin non posset euitari inconueniens, & quãdo dicitur, quod tunc duo debita tollerentur vnica solutione, & tamen quodlibet eorum per se, vel saltem alterum illorum exigeret illam. Dicendum, quod propriè loquendo, populus pro se solo punitus est, & non pro peccato Dauid: sed Dauid punitus est in hoc, quod populus perijt. Vnde tota illa pœna inflicta fuit populo pro peccato suo, & illam meruit. Quia tamen populus peribat, Dauid, qui erat princeps lædebatur nimis, licèt indirectè fuit sibi pœna, quod periret, & ista non fuit aliquid inflictum populo, sed quædã grauissima tristia in corde Dauid in tãtum quod potius voluisset ipse mori, quã quod populus periret. Quod patet, quia dixit: ego sum, q peccaui, isti oues sunt: vertatur, obsecro, manus tua in me, & sic propriè loquendo populus punitus est pro peccato suo solùm, & Dauid pro peccato suo, tamen pœna populi fuit origo pœnæ Dauid. Isto modo intelligendum est, quando dicitur, quod Amnon filius Dauid, & Absalom mortui sunt pro peccato Dauid, scilicet, quia ipsi merebantur mortem, & dato quod non peccasset Dauid in facto Vriæ, & Betsabee, isti mortui fuissent sicut perierunt, mors tamen ipsorum fuit quædam pœna Dauid inquantum ipse ægerrimè doluit pro eis, cum essent filij sui. Sic etiam intelligendum D est quandocumque dicitur, quod filius moritur pro patre, vel alius pro alio, dum tamen qui moritur sit magnus: quia de valde paruulis morientibus pro parentibus secus est. Ratio autem diuersitatis assignata est supra 12. in morte paruuli filij Dauid. *Cumque extendisset manum angelus Dei super Ierusalem, vt disperderet eam.* Id est, extendit angelus percutiens manum suam ad percutiendum totam vrbem Ierusalem.

Quomodo Angelus extendit manum super Ierusalem, & an esset Angelus bonus, vel malus.

QVÆST. XXXIV.

QVÆRETVR, quomodo stat, quod angelus extenderet nunc manum ad disperdendum Ierusalem, quia ex hoc videtur, quod nondum percussisset aliquem in vrbem, sed istud non est conueniens dictum, quia in illa vrbe erant peccatores sicut in alijs, ideo morerentur ibi aliqui. Respondendum, quod modus huius fuit, scilicet, quia angelus Domini percussit omnia loca Israel à Dan vsque Bethsabee occidendo in quolibet aliquos secundum taxationem Dei, & in tertio die venit in Ierusalem cùm finiebatur tempus constitutum, & percussit ibi eos, quos Deus voluit percuti, & dum hæc fierent, erat angelus semper latens, sed non habens assumptam corpoream effigiem. Ad extremum autem finita plaga, cum Dauid orare Dominum ne vltra plaga extenderetur, voluit Deus ostendere ei angelum percutien- E tem, qui apparuit in figura humana habens valde magnum gladium cruentatum sanguine, & extentum super vrbem Ierusalem, & erat aspectus eius terribilis nimis. Cùm autem Dauid vidit eum, timuit valde, & cecidit in terram tam timore aspectus eius horrendi, quàm putans, quod vellet destruere totam vrbem: & licèt ille angelus iam non esset percussurus aliquem in vrbe, quia iam occiderat omnes de quibus Deus iusserat, tamen ostendit aspectum quasi volentis totam vrbem destruere, vt sic Dauid timeret, & oraret pro populo, propitiaretuŕque Deus terræ. Vnde non dicitur, quod angelus ille vellet percutere vrbem, quia hoc significaret, quod nullum adhuc percussisset, sed dicitur, quod volebat disperdere vrbem, disperdere autem est totaliter eradicare, vel delere. Iste autem angelus erat eleuatus supra vrbem Ierusalem in aëre: nam dicitur primo Paralipom. 21. quod vidit Dauid angelum Domini stantem inter cœlum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & tamẽ licèt videretur angelus velle percutere vrbem, nolebat quemquam percutere: sed Deus iusserat ei quod talem effigiem ostenderet ex causã dicta.

Pœna inflicta Israelitis potuit esse per angelos bonos, & etiam per malos.

QVÆST. XXXV.

QVÆRITVR vlterius, de isto angelo, an esset de bonis, F vel de malis. Respondendum, quod indifferenter poterat esse de vtrisque: nam interdum mali angeli percutiunt bonos, & interdum malos, & boni angeli interdum percutiunt malos, & interdum bonos. De primo patet, quia angelus malus percussit Iob: vt patet Iob 1. & 2. Et destruxit omnia bona illius, ipse tamen erat vir iustus timens Deum, & recedens à malo, nec erat sibi similis in tota terra. Iob primo. De malis patet, quia angelus malus percussit Ægyptios immittendo plagas super eos, & occidit primogenita illorum Psalm. 77. Misit in eos indignationẽ suam immissiones per angelos malos. Etiam patet. interdum arreptitij sunt boni viri, & tamen illi à Dæmonibus arripiuntur, quia omnes isti vocantur spiritus immundi à Christo: vt patet ex processu omnium Euangelistarum. Quod autem boni angeli puniant malos, apparet in subuersione Sodomorum: nam angeli duo boni subuerterunt Sodomam, & illi steterunt cum Abraham. Gen. 18. & 19. Sic etiã fuit in percussione Ægyptiorum super mare: nam ibi dicitur, quod Deus percussit Ægyptios per columnam ignis, & nubis, & tamen ille, qui erat in columna angelus erat bonus. Vtrumque patet Exod. 14. Quod autem angeli boni percutiant bonos patet interdum: quia si Deus vult infligere aliquam pla-

A

gam bonis pro aliqua leui culpa: angeli boni percutiunt eos. Et ſic fuit hic, quia populus quamquam peccaſſet, non vocatur hic malus, ſed vocantur mali illi, qui ſunt obſtinati, & pereunt in malo. Quod autem iſte angelus eſſet de bonis apparet, quia ſemper vocatur hic angelus Dei, & tamen Dæmones non vocatur angeli, vt communiter in ſcriptura: ſed Dæmones vel ſpiritus immundi, vel ſpiritus abſolute. Sicut patet ſeq. lib. cap. vlt. vbi dicitur, quod ſtetit ſpiritus coram Domino, & dixit quod eſſet mendax in ore prophetarum Achab, & accipitur ibi ſpiritus pro Dæmone. Aliquando autem vocantur Dæmones angeli, ſed non abſolute. vt patet Mach. 25. Scilicet: Qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius. Nunquam tamen vocatur angelus ſimpliciter, & à fortiori non vocatur angelus Dei. Item patet hoc, quia propheta Gad iuſſit fieri altare, & immolari victimas in loco, in quo apparuerat ille angelus, ſi tamen fuiſſet malus, non fuiſſet ibi factum altare.

An pœna fuerit inflicta per vnum ſolum angelum, vel plures.

QVÆST. XXXVI.

QVÆRETVR vlterius, an iſte, qui percuſſit Iſraelitas fuerit vnus angelus, vel multi. Reſpondendum ſecundùm quoſdam, quod fuit vnus. Quod patet, quia hic dicitur, quod vidit Dauid angelum habentem gladium, & ſic vnicus

B

nominatur. Alij volunt, quod fuerint multi angeli, quia fuerunt in populo tot percuſſi, quod non potuiſſet percutere vnus ſolus angelus. Sed prima poſitio non bene probat, quia licèt ſolũ apparuerit vnus angelus, poterant eſſe multi percutientes, & dato, quod vnicus eſſet in ciuitate Ieruſalem, fortè in alijs locis erãt plures, & pro quolibet loco eſſet vnus angelus. Secunda poſitio non ſtat, quia poterat vnus angelus adhuc in minori tempore percutere plures: quia hic 70. millia in tribus diebus percuſſa ſunt, & tamen infra 4. lib. 19. vnus angelus percuſſit in vna nocte. 180. millia virorum. Dicendum ergo eſt rationabilius eſſe, quod fuerit vnicus angelus, qui occidit omnes iſtos, & ille primò percutiebat in vno loco, & deinde in alio, & vltimo percuſſit in Ieruſalem vbi apparuit euaginato gladio, & hoc colligitur primo Paralip. 21. quia in poſitione pœnarum dicitur, aut tribus diebus gladium Domini, & mortem verſari in terra, & angelum Domini interficere in vniuerſis finibus Iſrael. Iterum ibi dicitur, miſit quoque angelum in Ieruſalem, vt percuteret eam. Sed obijcietur: quia Exod. 12. Determinatum eſt, quod non fuit vnicus angelus percutiẽs Ægyptios, ſed multi ſecundùm diuerſitatem locorum, & hoc propter multitudinem percuſſorum. Reſpondendum, quod non eſt ſimile, quia omnes quotquot in Ægypto occiſi ſunt, fuerunt occiſi quaſi in eodem tempore indiuiſibili, vel in valde paruo, ſcilicet, media nocte, vt patet Exod. cap. 11. & 12. ideo ad hoc, quod in tam paruo tempore fieret occiſio per omnia loca Ægypti, & per ſingulas domos, quia dicitur Exod. 12. Quod non erat domus in tota Ægypto, in qua non eſſet aliquis mortuus. Exod. 12. Oportebat, vt eſſent multi angeli pro diuerſis locis, nunc autem in tribus diebus perierunt 70. millia: ideo ſufficiebat vnicus angelus ad occidendum omnes iſtos.

Rationabilius eſt tenere quod per vnum angelũ omnes percuſſi fuerint.

C

Quis fuerit modus percutiendi iſtius angeli.

QVÆST. XXXVII.

QVÆRETVR vlterius de modo percutiendi iſtius angeli. Aliquis dicet, quod percutiebat gladio, & occidebat ſubito. Quod patet, quia apparuit angelus habens gladium euaginatum, ſed fruſtra ſic appareret, niſi ſic percuteret. Item primo Paralipom. 21. dicitur, aut tribus diebus gladium Domini, & mortem verſari in terra, & angelum Domini interficere vniuerſis finibus Iſrael, & ſic gladius erat ibi tanquam inſtrumentum ad mortem iſtam. Sed dicendum, quod hoc ſtat, quia iſta mors vocatur peſtis, ſi tamen angelus occideret gladio, non vocaretur peſtis, ſed occiſio gladij vel mors bellica. Item illi, qui percutiebantur, non ſentiebant, ſi tamen eſſet gladius percutiens ſenſiſſent alium. Hoc patet per Ioſephum. 7. Antiquitatum dicentem, quod moriebantur Iſraelitę non vno modo, vt languor facile poſſet agnoſci, ſed mors quidem in omnibus, alius autem ſuper alium moriebatur, & alij ſuper ſepeliendos cadebant, & latenter imminẽs malum velociter ferebat interitum. Ergo erat alius modus percutiendi ſpecialis. Dicendum autem, quod angelus percutiens non videbatur, quando percutiebat, vnde homines ſecuri moriebantur, licèt aliqui viderint illum, & fugerint, ſicut fuit Ornan Iebuſęus, & filij eius, vt patet primo Paralip. 21. & hic, & tamen non occiſi fuerunt iſti. Illi verò, qui occidebantur non videbant angelum, nec etiam percutiebantur gladio: quia alias ſenſiſſent quando percutiebantur, ſed non ſentiebant, etiam ſi eſſet magnus dolor; Deus tamen nolebat tantum dolorem in hac vindicta cauſare. Sed erat iſte modus ſicut fit in peſte, quia homines attrahunt aerem corruptum, & corrumpuntur interiora, & pereũt. Ita credendum eſt, quod angelus Domini applicabat aliquid corporeum nimis peſtiferum quod ſubito corrumperet viſcera, & non ſentiebatur hoc, ſicut non ſentitur aër infectus, cùm attrahitur, & quia illud, quod angelus applicabat, erat magis corruptum quàm aër, qui in peſte attrahitur, velocius, & inſenſibilius homines cadebant tanquam nullum habuiſſent languorem. Ad primam rationem dicẽdum, quòd apparuit angelus cum gladio, nõ ad occidendum Dauid. Ad ſecundam dicendum, quod accipitur gladius Domini metaphoricè, quia ſecundũ veritatem Deus nullum gladium habet. *Miſertus eſt Dominus per afflictionem.* Id eſt, iam noluit, quod plures perirent, quia

E

populus erat afflictus nimis. In Hebræo dicitur. *Conſolatus eſt Dominus malitiam.* Idem eſt quod litera noſtra, ſed eſt modus improprius loquendi, ſcilicet, conſolatus eſt, id eſt, conſolatus fuit Iſraelitas. Malitiam, id eſt, ſuper malum, quod inferebat eis, quia malitia vocatur in Hebræo malum pœnæ. Conſolatus tamen in Hebræo refertur ad ipſum Deum, ſcilicet, quod ipſe conſolatus eſt in ſe: ideo litera noſtra expoſuit cõſolari pro miſereri. *Et ait angelo percutienti populum, ſufficit nunc.* Id eſt, Deus locutus eſt illi angelo, qui apparuit euaginato gladio, quod non percuteret amplius, & iſta locutio fuit ſpiritualis, quia Deus non loquitur, nec poteſt loqui, & etiam angelus non exigit, quod aliquis ſibi loquatur ad hoc, quod intelligat, immo dato quod clamemus, nihil audit, nec intelligit plus nobis loquentibus, quàm non loquentibus tanquã audiens illud, intelligit tamen quidquid loquimur, vt declaratum eſt latè Exod. 7. Ideò Deus ad loquendum aliquid angelo ſolum imprimit intellectui eius aliquam ſpeciem, per quam intelligit, ſicut nos intelligimus cum quiſpiam nobis loquitur. Hebræi dicũt, quod Deus iuſſit nunc angelo, vt occideret Abiſai fratrem Ioab. Et motiuum eorum eſt, quia poſt hoc nunquam legitur aliquid de eò. Etiam dicitur in Hebręo hic, Raph, quod ſignificat ſatis, vel maiorem. & intelligunt Hebræi, quod Deus dixerit angelo, occide maiorem iſtorũ nunc, & iſte erat Abiſai, quem dicunt fuiſſe ſapientiſſimum inter omnes viros de domo conſilij, vel iudicij. Sed iſta ridicula ſunt, quia manifeſtum eſt, quod Deus in his iubet ceſſationem à peſte, vt patet ex præcedentibus, & ſequentibus cùm dicatur, quod miſertus eſt ſuper afflictionem: ergo non iuſſit nunc in his verbis occidi aliquem, quia aliàs non eſſent aliqua verba, per quæ Deus iuſſiſſet ceſſationem. *Contine manum tuam.* Id eſt, tene eam, ne extendas ad percutiendum ſicut ante hoc extendebas, & dicitur ſecundùm metaphoram quaſi angelus extenderet manum, & gladium ad percutiendum cùm apparuiſſet habens gladium in manu. *Erat autem angelus Domini iuxta aream Areuna Iebuſæi.* Id eſt, quando apparuit angelus euaginato gladio, erat iuxta aream cuiuſdam viri nomine Areuna, qui erat de Iebuſæis. Nam quando Dauid cepit caſtrum Sion in Ieruſalem, reliquit ibi quoſdam de Iebuſæis habitantes ſub tributo, de his erat Areuna. Iſte vocatur Ornan primo Paralip. 21. quia erat binomius, & multi alij ſunt tales.

F

Quomodo apparuit Angelus iuxta aream Areuna.

QVÆST. XXXVIII.

QVÆRETVR, quomodo dicitur, quòd erat hic angelus iuxta aream Areuna: quia primo Paralip. 21. dicitur, quod angelus Domini erat inter cœlum & terram habens gladium euaginatum. Reſpondendum, quod iſte angelus apparuit in area Areuna Iebuſæi. Quod patet, quia dicitur primo Pa-

ralipom.21. Quòd Areuna, & quatuor filij eius videntes angelum iuxta aream,timuerunt,& fugientes abſconderunt ſe, tunc enim terebant triticum in area. Sed fuit modus apparitionis, quòd angelus non videbatur tenere pedes ſuper terram,ſed eleuatus erat in aëre, & hoc vt multi poſſent eum videre, & propter hoc dicitur, quòd erat inter cœlum & terram: erat tamen in directo areæ Areuna,quia non videbatur ſtare ſuper aliam partem vrbis,niſi ſuper aream: ideò dicebatur eſſe ſuper illam.Iſtud totum colligitur primo Paralipom. 21. Scilicet: Porro angelus Domini ſtabat iuxta aream Ornan Iebuſæi, leuanſque Dauid oculos ſuos vidit angelum Domini ſtantem inter cœlum & terram, & ſic ſimul erat iuxta aream, & inter cœlum & terram. *Dixitq; Dauid ad Dominum,cum vidiſſet angelum cædentem populum.* Non vidit Dauid quòd angelus occideret aliquos de populo, ſed ſolùm vidit eum diſpoſitum ad percutiendum, quia habebat gladium extentum contra vrbem,vt ſupra patet.

Quomodo Dauid potuit hic loqui ad Dominum, cum non videret eum.

QVÆST. XXXIX.

QVÆRETVR, quomodo Dauid potuit hic loqui ad Dominum cùm non videret eum. Reſponderi poteſt, quòd locutus eſt per modum orationis ſicut homines orãt ad Deũ, quem non vident,& putabat,quòd quamquam non videret ipſe Deum, Deus exaudiret preces eius ſi miſereri vellet vrbi. Et hoc colligitur, quia dicitur, quòd cùm vidit angelum locutus eſt ad Dominũ. Aliter poteſt dici, quòd Dominus vocetur hic ipſe angelus, quia multotiens in veteri teſtamento angeli vocantur Deus. Etiam quia dicitur infra. Vertatur obſecro manus tua contra me,& contra domum patris mei.Sed manifeſtum eſt,quòd ille,qui percutiebat erat angelus,& nõ Deus:ergo ad angelum loquebatur.Dicendum,quod Dauid loquebatur hic Deo per modum orationis cùm fecerit hic litera differentiam Dei, & angeli, dicens quod locutus eſt ad Dominum cùm vidit angelum percutientem. Item quamquam ſcriptura ſæpe vocet angelos Deum, tamen nunquam hoc dicitur, quando illi apparent in aliqua forma aſſumpta, ſed cùm audiuntur voces eorum,& ipſi occulti ſunt, cùm verò apparent vocantur angeli, vel viri. Ratio huius declarata eſt Iudi.6. cùm autem dicitur infra, vertatur obſecro manus tua contra me,non dicitur ad angelum,ſed ad Deum:quia licèt angelus percuteret. ſciebat q; ipſe mandato Dei percutiebat,ideo erat ac ſi Deꝰ percuteret. *Ego ſum qui peccaui.* Id eſt,ego ſum, qui iuſſi numerari populum,quod fuit peccatũ pro quo eſt iſta percuſſio. Sic patet primo Paralip.21.Scilicet:Nonne ego ſum,qui iuſſi, vt numeraretur populus?ego qui peccaui? *Ego qui inique egi.* Eadem ſententia eſt repetita, & pertinet ad paſſionatos cuiuſmodi erat Dauid. Sciendum, quòd quando iſta dicebat Dauid,erat proſtratus in terram, quia quando vidit angelum euaginatum gladium habentem, timore pauefactus corruit in terram primo Paralip.21. *Iſti qui oues ſunt quid fecerunt.* Id eſt, populus iſte, qui ſunt innocentes ſicut oues, quid mali fecerunt? Vel iſti ſunt ſicut ſubditi,& nihil imperant: ego autem, qui eram paſtor imperaui hoc.primo Paralip. 21. dicitur. Iſte grex quid commeruit, quaſi dicat, nihil commeruit,quia ducuntur ad voluntatem meam,ſicut grex. *Vertatur obſecro manus tua contra me.* Id eſt,ſi vis pro peccato iſto aliquos occidere,me occide: quia ego verè peccaui, & non iſti. *Et contra domum patris mei.* Id eſt, extende gladium tuum contra filios mos,& fratres meos,& alios cognatos meos,qui ſunt de domo patris mei:nam in iſtis rationabilius eſt punire peccatum quàm in plebe innocente.

An populus aliquid peccauerit in numeratione.

QVÆST. XL.

QVÆRETVR, quomodo Dauid dicebat, iſti oues ſunt quid fecerunt, & an verum eſſet, quòd nihil fecerant. Reſpõdendum, quod populus aliquid fecerat per quod mereretur iſtam plagam, vt declaratum eſt ſupra.Dauid tamen loquebatur hic de peccato numerationis populi, quia putabat quòd propter iſtud eueniebat pœna, cum ſic denunciaſſet Gad propheta ei. Et quantum ad hoc non peccauerat populus,ſed Dauid. Vnde ipſe dixit primo Paralipom.21. Nonne ego ſum, qui iuſſi, vt numeraretur populus? ego peccaui. Sed obijcietur, quod etiam populus peccauit in hoc: quia ſupra declaratum eſt in quadam quæſtione, quòd populus peccauit in numeratione conſentiens regi; quia ſi totus populus repugnaſſet,rex ceſſaſſet à numeratione. Dicendum, quod Dauid intelligebat de principali peccato numerationis,& iſtud erat iubere numerationem,in quo ipſe ſolus peccauerat, quia ipſe nemine ei ſuadente, ſed potius diſſuadente populum numerauit, ideo ſuam putabat eſſe totam culpam.

An Dauid peccauerit optando manum Domini verti contra ipſum.

QVÆST. XLI.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dixit Dauid: vertatur obſecro manus tua contra me, & an peccauit in hoc. Aliquis dicet, quòd ſic: quia Dauid in hoc deſiderabat mortem, nulli tamen licet eam deſiderare.Reſpondendum, quòd poteſt intelligi iſtud verbum Dauid dupliciter, vno modo,quod Dauid videns populum perire, qui nihil peccauerat, ſe autem peccantem non puniri, iudicauit hoc tanquam aliquid iniuſtum,ideo viſum eſt ſibi,quòd ſi Deus vellet extendere punitionem, quòd deberet ipſum occidere,& ceſſare à plaga populi, & hoc ipſe voluit tanquam iuſtum. Aliter poteſt intelligi, quod Dauid non dicebat iſta verba tanquam deſiderans, quòd ipſe occideretur, vt ceſſaret plaga populi: ſed dixit ad placandum Deum, quia iſta ſunt verba ſpiritus contribulati, & Deus non deſpicit cor contritum, & ſpiritum contribulatum. Si autem intelligatur iſto ſecundo modo,quæſtio eſt fruſtratoria, quia certum eſt, quòd nemo peccat, immo meretur cùm conteritur de peccatis. Si autem intelligatur primo modo manet dubium. Et dicendum eſt, quod non peccabat Dauid, ſed merebatur, quia volebat ſe mori pro ſalute populi. Vnde iſte erat actus magnæ iuſtitiæ, ſcilicet, quòd Dauid,qui peccauerat vellet mori: vt illi, qui non peccauerant non morerentur. Cùm autem obijcitur, quòd nemo debet deſiderare mortem. Reſpondendum, quòd verum eſt abſolutè,quia mori ſolùm non conſiderata alia vtilitate, malum eſt, cùm mori dicat quandam deſtructionem boni. Poteſt tamen aliquis deſiderare mortem propter aliquam cauſam conuenientem, ſcilicet, propter laudem Dei, & iſto modo ſancti martyres deſiderabant potius mori pro Chriſto, etiam ſi nullus perſequeretur eos,quàm viuere:& in hoc merebantur nimis.Sic etiam ſi quis deſiderat mori, vt habeat bona alterius ſæculi cum Chriſto,quẽ toto animo deſiderat, non peccat:ſed meretur. Sic.n. Apoſtol. dixit ad Philipp.1. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ita ergo ſi Dauid deſideraſſet mortem ſine aliqua cauſa, peccaſſet. Habebat tamen cauſam iuſtiſſimam, ſcilicet,quia totus populus moriebatur pro peccato eius: melius ergo erat,quòd ipſe moreretur,& ceſſaret peſtis. Sed obijcietur, quòd nemo debet alios plus diligere quàm ſe, ſi tamen vellet Dauid mori, vt non moreretur populus, diligeret populum plus quàm ſe, ergo peccabat deſiderando hoc. Reſpondendum, quòd minus tenetur aliquis velle mortem ſuam quàm mortem alterius cæteris paribus, ſcilicet ſi ipſe non meretur mortem, & alius etiam non meretur: ſi tamen ipſe meretur mortem, & alius eſt innocens, & oportet in aliquo caſu, quod ille occidatur pro peccato iſtius niſi iſte occidatur, tenetur iſte mortem velle, vt ille non moriatur, qui innocens eſt.Sic etiam ſi alicui diceretur, quod occideretur, niſi occideret alium: potius tenetur ſuſtinere mortem,quam inferre alteri,& ſic magis diligeret vitam alterius quàm ſuam. Simile eſt de fama, ſi quis enim infamauit alium, tenetur reſtituere ei famam dicendo, quòd mentitus eſt, & quòd falſum iurauit. Per hoc autem efficitur iſte infamis, & ſic tenetur aliquis perdere famam ſuam, vt reſtituat famam alterius.Et hoc eſt,quia famam illius iniuſtè abſtulit, &non poteſt iam famam ſuam iuſtè poſſidere perdita iniuſtè fama alterius,ſed tenetur famam alterius quam iniuſtè perdidit iuſtè recuperare perdendo iuſtè famam ſuam quam iam iniuſtè

Poteſt quis optare mortẽ & in quibus caſibus

poſſidebat.

A *Regula generalis in theologia.*

posſidebat. Vnde eſt regula generalis, quòd quandocumque poteſt aliquis iuſtè vitam ſuam, vel famam, vel alia bona poſſidere pereunte vita, vel fama, aut bonis alterius, tenetur magis diligere vitam ſuam, quàm vitam, & famam alterius. ſi tamen nõ poteſt iuſtè vitam ſuam, aut famam tenere pereunte vita, vel fama, vel bonis alterius: tenetur ipſe velle mori, & famam ſuam perdere, ne alius vitam vel famam perdat, & idem de cæteris bonis. Sic autem de Dauid cùm ipſe iudicaret populum nihil mereri, & ſe dignum eſſe morte, cùm videret totum populum pro peccato ſuo morientem, tenebatur ipſe velle mori, ne moreretur populus. Hoc autem verũ eſt quantum ad opinionem Dauid, qui putabat populum pro peccato eius ſolum puniri. & tamen aliter erat in re, quia populus pro peccato ſuo puniebatur directè, & non pro Dauid, vt ſupra dictum eſt, ideò per iſtum actũ perfectæ iuſtitiæ, quo Dauid ſe expoſuit vt moreretur, ne populus periret, Deus auerſus eſt à furore, & ceſſauit plaga.

Dauid non peccauit orando mortem ſuper domum patris ſui.

QVÆST. XLII.

QVÆRETVR vlterius, quomodo dixit Dauid, quòd verteretur manus Dei contra domum patris ſui, & an peccauerit in hoc. Aliquis dicet quòd ſic, quia ſicut Dauid putauit iniuſtum eſſe, quòd moreretur populus pro ipſo, ita iniuſtum erat, quòd moreretur domus patris ſui: quia iſti diſtincti erant ab eo. Reſpondendum, quòd Dauid non peccauit: quia orauit mortem ſuper domum patris ſui, non abſolutè, ſed vt ceſſaret mors à populo, & quia illi qui erant de domo patris Dauid, merebantur potius iſtam mortem quàm illi, qui erant de populo, iuſtius erat iſtos perire, quàm populum. Hoc autem eſt, quia fortè illi qui erant de domo patris ſui, dabant fauorem Dauid in aliquibus malis, & ob hoc erant rei. Vel aliter, Deus percutiebat populum, vt Dauid puniretur in hoc, quòd populus peribat: magis autem puniretur ſi perirent illi, qui erant cognati ſui, ideò petiuit mortem ſuper domum patris ſui. Vel aliter, Dauid viderat, quòd pro peccato cõtra Vriam, & Bethſabee Deus tranſtulit pœnam ipſius in filios ſuos ſupra 12. ſic igitur ſi Deus volebat transferre pœnam ab ipſo, deberet transferre in filios ſuos, & cognaros, qui vocantur domus domus patris ſui, & non in populum, ad quem nihil hoc attinebat. *Venit autem.* Hic ponitur tertium, ſcil. diuina placatio, quia per altare factum ceſſauit plaga, & dicitur. *Venit autem Gad ad Dauid in die illa.* Scilicet: Deus iuſſit Prophetæ, vt veniret ad Dauid, & diceret ei iſta quæ ſequuntur, vt ceſſaret plaga. Et dicitur, quòd venit die illa, ſcil. in qua Dauid viderat angelum percutientem, & locutus fuerat verba ſupra poſita, & iſta erat dies tertia plagæ. Sed Nicolaus, & communiter omnes tenent, quòd iſta erat dies prima, & quòd vnica die durauit plaga, ſed ſupra improbatum eſt. *Et dixit ei, aſcende conſtitue Domino altare in area Areuna Iebuſæi.* Iſtud dixit angelus Prophetæ Gad 1. Paralipom. 21. vt conſtituta ara in loco illo ceſſaret plaga.

C

Cur iuſſit Dominus conſtitui aram in area Areuna Iebuſæi.

QVÆST. XLIII.

QVAERETVR, quare in loco illo iuſſum eſt fieri altare. Reſpondendum, quòd hoc fuit, quia angelus habens gladium, apparuit in area illa, & quia angelus iſte repræſentabat Deum, & ad placandum Deum facta eſt iſta ara, debuit fieri in loco, vbi apparuit angelus. Item in area illa olim Abraham voluit immolare filium ſuum Iſaac iuſſu Dei, & poſtea immolauit ibi arietem quendam: vnde erat illa area Deo acceptabilis. Item Deus volebat, quòd in illa area conſtitueretur ſibi templum tempore Salomonis, ideò vt haberetur in magna reuerentia voluit Deus ex nunc honorare, & approbare locũ illum ceſſando à plaga conſtructo ibi altari. Vnde totus populus ſciret iam tempore Salomonis, quòd Deus vellet ſibi fieri aram ibi & templum, cùm tempore Dauid ceſſaſſet à peſte propter aram ibi cõſtructam. *Et aſcendit Dauid.* Scilicet: ad aream Areuna Iebuſæi: nam iſta erat in excelſiori parte montis Sion, & ad illam iuit Dauid. *Iuxta ſermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.* Id eſt, hoc fecit propter ſermonem Gad: & hoc dixerat Deus: ſed 1. Paralipom. 21. dicitur, quòd angelus Domini locutus eſt iſta ad Gad. Dicendum, quòd verum eſt hic, quòd angelus locutus eſt, & non Deus: nam ipſe Deus nulli loquitur, nec vnquam loqui poteſt, ſed angeli vocantur aliquando Deus, ideo dicitur, quòd Deus iuſſit hoc, vel poteſt intelligi, quòd Deus iuſſit hoc angelo, & angelus locutus eſt Gad. *Conſpiciensq; Areuna animaduertit regem, & ſeruos eius trãſire ad ſe.* Erat nunc Areuna in area terendo triticum: nam ante hoc apparente angelo in area eius, ipſe & filij ſui fugerunt in domum, 1. Paralipom. 21. Deinde recedente angelo egreſſus eſt denuo Areuna ad terendum triticum in area, & tunc vidit Dauid venientem ad ſe. In Hebræo dicitur. *Et ſeruum ſuum.* Vbi nos dicimus, & ſeruos ſuos, litera tamen noſtra poſuit ſeruos, quia certum eſt, quòd rex non ambularet per vrbem cum vno ſolo viro. litera tamen Hebraica valde variat numeros. *Et egreſſus adorauit regem prono vultu in terram.* Id eſt, Areuna egreſſus eſt de area in occurſum Dauid ad honorandum eum, quia erat magna irreuerentia, quòd videns regem ad ſe venire, maneret immobilis, ſed proceſſit obuiã, & cùm accederet iuxta eum, humiliauit ſe in terram, & adorauit. *Et ait, quid cauſæ eſt, vt veniat Dominus meus rex ad ſeruum ſuum.* Quaſi dicat, valde vſus eſt indulgentia rex erga me ſeruum ſuum: quia nulla cauſa eſſe poterat, pro qua deberet ad me venire, ſed quidquid vellet poterat mittere ad vocandum me, & ego promptè iuiſſem. *Cui Dauid ait, vt emam à te aream.* Id eſt, venio ad emendum aream in qua teris triticum. Si autem dicatur, an poterat emi area iſta pro altari, vel ſi erat ſimonia, quia erat emptio circa rem ſacram. Dicendum, quòd illa area erat tunc prophana, & ſicut emi poterat ad alios vſus, ita & poterat emi pro ara conſtruenda. Si autem eſſet iam ara conſtructa, eſſet locus ſacer, & non poſſet vendi. *Et ædificem altare Domino.* Id eſt, volo ædificare in ea altare ad honorem Dei. *Et ceſſet interfectio, quæ graſſatur in populo.* Id eſt, & hoc facio, vt ceſſet interfectio, id eſt, peſtis quæ graſſatur, id eſt, ingraueſcit ſuper populum. Eſt enim graſſari ſæuire, vel grauem fieri, ſcil. quando vulnera ſine pietate infliguntur.

B

Tertio

D

Angelus ad ligatam dicitur conuocatur Deus.

E

Quare Dauid voluit emere aream ad conſtituendum altare.

QVÆST. XLIV.

QVAERETVR, quare Dauid dixit, quòd volebat emere aream ad conſtituendum ibi altare, quia nũc poterat immolare ibi Dauid, vt ceſſaret peſtis, & amplius non egeret area illa ad immolandum, & teneret eam ſibi amplius Areuna, & tamen pro illa vice non opus erat, quòd emeret aream. Reſpondendum, quòd Dauid voluit emere aream, ne præiudicaret Areunæ: quia ſi immolaret in ea, oportebat, quòd eam emeret, vel gratis in ſuam acciperet: ſed gratis accipiendo præiudicabat ipſi Areunæ accipiendo poſſeſſionem eius, ideò voluit emere. Patet conſequentia, quia cùm nunc Dauid ſemel immolaret in illa, efficiebatur area locus ſacer, ſed ille locus, qui ſemel erat ſacer, nunquam poterat redire ad vſus prophanos. Sic patet de fundo, in quem ſemel inferebatur cadauer, quia iam erat ſacer, & non poterat redire ad aliquos vſus priores: ideò etiam ſi ſemel tantùm Dauid immolaſſet in area, erat ſacra, & non licebat teri amplius triticum in ea. Aliter etiam poteſt dici, quòd cùm Deus iuberet ibi conſtrui aram, vt ceſſaret peſtis, quod Dauid intẽdebat tenere ibi ſemper aram, & facere ſacrificia tanquam in loco placito Deo, vt ſemper exaudiretur. Vel fortè intendebat iubere filio ſuo Salomoni, quod in eodem loco conſtrueret templum Domini: ideo volebat emere ei locum ex nunc. *Et ait Areuna ad Dauid. Accipiat, & offerat Dominus meus rex ſicut placet ei.* Obtulit enim gratis omnia Areuna regi putans vile eſſe, quòd ipſe vellet aliquid vendere regi, potiſſimè cùm rex honoraſſet eum veniendo ad ipſum, & dixit accipiat, ſcilicet, aream gratis, & offerat, ſcilicet, conſtruat altare, & offerat ſacrificia ſicut ei placet, id eſt, quotcunque voluerit, & vtatur iam area tanquam ſua. *Habes boues in holocauſtum.* Non ſolùm voluit Areuna

F

A

concedere,quod rex petebat,ſed etiam obtulit ſibi quæ non petebat. Volebat.n.Dauid offerre ſacrificia,ideò Areuna obtulit boues,vt de illis faceret Dauid holocauſtũ. In Hebræo habetur. *Ponat rex quod placuerit ei,* Vbi nos habemus: offerat ſicut ei placet, quia offerre eſt ponere aliquid ſuper altare. *Et plauſtra, & iuga boum in vſu lignorum.* Id eſt,etiam dabo plauſtrum,id eſt,tribulam,& iuga boum in vſus lignorum, id eſt, vt crementur iſta in ſacrificio. Valdè liberalis fuit iſte Areuna: nam obtulit regi ſponte omnia, quæ ad ſacrificium neceſſaria erant,ſcilicet,locum ad immolandum,id eſt,aream, & animalia quæ immolarentur,ſcil.boues triturantes,& ligna ad ſacrificium,ſcil.iuga boum,& tribulam. In Hebræo habetur. *Tribulas.* Vbi nos habemus plauſtrum,quamquam Hier.accepit plauſtrum pro tribula, plauſtrum tamen propriè ſignat currum vel quadrigam,hic autem non erat currus, ſed tribula ad terrẽdum triticum,ſicut nos nunc trituramus, ideò boues erant iuncti iugo, & trahebant tribulam ſuper triticum. *Omnia dedit Areuna regi,* id eſt, omnia libenter obtulit Dauid, tamen non ſuſcepit illa,niſi dato precio,vt infra patet. In Hebræo habetur. *Omnia dedit Areuna rex regi.* In quo innuitur, quòd Areuna erat rex. Et hoc concedunt Iudęi dicẽtes,quòd erat rex Iebuſæorum manentium in Ieruſalem. Sed non ſtat, quia non permitteret Dauid manere ibi aliquem regem. Etiam non eſt veriſimile,quia ſi ille eſſet rex,non trituraret,nec eſſet in habitu ita humili,nec vocatur aliquando Areuna rex, niſi ibi: ideo dicendum,quod iſtud refertur ad Dauid,ſcilicet quòd ipſe erat rex, & vocabitur bis rex per improprietatem ſermonis Hebraici. *Areuna non fuit rex.*

B

Dixitq; Areuna ad regem, Dominus Deus tuus ſuſcipiat votum tuum. Quia dixerat Dauid,quod volebat offerre,vt ceſſaret peſtis, Areuna orauit, vt Dominus ſuſciperet votum,id eſt voluntatem Dauid,ſcil. faciendo id quod Dauid orabat. *Cui reſpondens rex ait,nequaquam vt vis* Id eſt,non faciam ſicut vis accipiendo gratis omnia quæ mihi offers. *Sed emam precio à te* Id eſt,dabo iuſtum precium pro area. *Et non offeram Domino Deo meo holocauſta gratuita* Hic ſubditur cauſa, ſc. quia Dauid nolebat accipere aream gratis ad offerendum ſacrificium in illa, quia non placent Domino ſacrificia gratuita,id eſt,quę ſine precio habẽtur,quia ſi ſic ſacrificaret Dauid, eſſet ac ſi nihil ſacrificaſſet,eo quòd non offerebat de ſuis. *Emit ergo Dauid aream,& boues argenti ſiclis quinquaginta.* Id eſt,dedit precium pro area,& bobus,& fuerunt 50. ſicli.

Quot ſiclis emit Dauid aream.

QVÆST. XLV.

QVÆRETVR quomodo dicitur hic,quod dedit 50.ſiclos: quia primo Paralip.21.dicitur,quod dedit Dauid 600.ſiclos auri iuſtiſſimi. Reſpondet Ra.Da.Kimhi, quòd ſexcenti ſicli fuerunt precium areæ & boum, & tamen ponitur hic ſolùm pars duodecima,ſcil.50.ad ſignificandum, quòd omnes tribus Iſraël contribuerunt ad iſtam emptionem areæ,dedit-

C

que quælibet tribus 50.ſiclos,& duodecies 50. faciunt ſexcẽtos. Sed iſtud multum eſt alienum,quod exprimetur hic precium, quod dabat quælibet tribus. Item non ſtat, quia non eſt veriſimile, quòd Dauid faceret ſolui iſtud precium ab omnibus tribubus,& ipſe nihil ſolueret : quia tunc ſacrificia ſua eſſent gratuita,id eſt,nihil conſtarent ei,ipſe tamen dixit, quod non debebat offerre Deo ſacrificium gratuitum. Ergo non eſt veriſimile,quòd faceret hoc ſolùm ſolui ab Iſraëlitis, ſed quod ipſe ſolueret de proprijs expenſis. Ideò dicendum ſecundùm quod tenent omnes noſtri expoſitores, quòd hic ponitur ſolùm precium boum,& non ponitur precium areæ. Pro quo ſciendum, quòd Liber Paralipom.fuit principaliter ſcriptus ad ſupplendum ea, quæ deficiebant in alijs libris vſque ad libros regum : & quia hic deficiebat pars precij, illic ſuppleta eſt, & tamen nec fuit hic totum precium poſitum, nec ibi: fuit enim precium totum ſexcentos 50.ſiclos, quia emit boues,& aream. Boues quidem pro 50.ſiclis, aream autem pro 600. hic autem ſolùm fuit poſitum precium boum, & primo Paralipom.21.ſolùm ponitur precium areæ. Quod patet,quia dicitur ibi: dedit Dauid Ornan pro loco ſiclos auri iuſtiſſimi ponderis ſexcentos,& ſic pro ſola area dati ſunt,& noluit ſcriptura ibi ponere totum precium,ſed ſolum ſupplere quod hic minus habebatur. Sed obijcietur, quia hic dicitur,quòd emit aream,& boues ſiclis argenti 50. Reſpondendum,quod iſta litera debet legi per quandam ſuppletionem, vt punctuetur ſic,ſcilicet, emit ergò Dauid aream, & ſit ibi punctus,& ſubintelligatur precium 600.ſiclorum. & ſequitur,& boues argenti ſiclis.50.1.dedit pro bobus 50.ſiclos, ita vt referatur ſolùm ad boues.

D

Sicli an fuerint argentei,vel aurei.

QVÆST. XLVI.

QVÆRETVR vlterius,quomodo dicitur hic 50.ſiclis argenti,quia primo Paralipom.21.dicitur, quòd dedit Dauid Ornan pro loco ſiclos auri ſexcẽtos. Reſponderi poteſt, quòd ſicli illi fuerunt de auro,ſicut dicitur in Paralipom. Et tamen hic dicitur,quòd erant de argento,quia argentum aliquando accipitur pro quodam metallo ſpeciali, aliquando autem pro omni metallo,& moneta,& hic accipitur generaliter. Vnde aurum vocatur ſic argentum. ſic habetur Iſaiæ 55. Scilicet: Omnes ſitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate,& emite: venite & emite abſque argento,& abſque vlla commutatione vinum,& lac. & ſic accipitur ibi argentum pro omnia pecunia. Quod patet,quia ponuntur ibi duo modi emendi,ſcil.pro argento, vel per commutationem: ſed commutatio eſt quandocunque datur vna res venalis pro alia,vt panis pro vino, vel veſtis pro pane, & non conſtituitur aliquod precium: ergò oportet intelligi per argentum monetam,quæ eſt medium commutationis. Aliter poteſt dici,quòd hic fuerunt dati 650.ſicli pro area,& bobus,& 600.qui fuerunt prò area erant de auro, quinquaginta verò pro bobus erant de argento, & quia in Paralipom. fit ſolùm mentio de ſiclis datis pro area, dicitur quòd erant de argento. *Et ædificauit altare.* Scilicet: Poſtquam emit aream. *Et obtulit holocauſta,& pacifica.* Id eſt, obtulit ibi duo genera ſacrificiorum, ſcilicet holocauſta, quæ totaliter Deo proueniebant in carnibus. Leuit.1. & pelles ſolum proueniebant Sacerdoti immolanti. Leuit.6. hoſtia autem pacifica non dabatur tota Deo,ſed pars cedebat Sacerdotibus,& pars laicis offerentibus. De ritu autem holocauſtorum,& quare ſic vocentur declaratum eſt Leuit.1. De ritu autem pacificorum, & quare ſic vocantur,declaratum eſt Leuit.3.& 7. *Et repropitiatus eſt Dominus terræ.* Scilicet: Oblatis ſacrificijs ſuper altare in area iſta,Dominus repropitiatus eſt,id eſt, miſertus eſt terræ nolens,quòd amplius vexaretur peſte. *Et cohibita eſt plaga ab Iſrael.* Id eſt,ceſſauit plaga: quia non fuerunt pro hoc peccato vltra percuſſi. Sciendum autem,quòd cùm Dauid vidit angelum habentem gladium euaginatum,tunc ceſſauit plaga. Quòd patet,quia Deus dixit ei tunc,ſufficit nunc, contine manum tuam, & ſic angelus non percuſſit aliquem poſtea contra mandatum Dei, & tamen Dauid non putauit, quòd tunc ceſſabat peſtis,immo quòd angelus veſſet deſtruere totam vrbem: nam ſub tali effigie ſe ei oſtenderat,vt patet ſupra,ideo nunquam putauit plagam ceſſaſſe,vſquequo poſt ſacrificium vidit,quòd iam nullus moriebatur in vrbe.

E

F

FINIS COMMENTARIORVM Alphonſi Toſtati in II. Regum.

BIBLIOTECA PROVINCIAL SORIA

Sianta Tab.
Est. 22
Tab. 5
Núm. 1

ALFONSI TOSTATI Hispani Abulensis Episcopi. OPERVM

Tomi 6.
Pars. 2.a 3.

Continens
Commentaria
in 2. P.
1. Regum
&
in lib. 2.
Regum.

A 2211
4964